

رووناکی (رَبِّ الْعَالَمِينَ)

روونکردنه وهی

مناجات الرب العالمین

للإمام الزواوي

له تیگه یشتنی بریاره کانی شه ریه تی ئیسلام
له سه ر پارده وی ئیمامی (الشافعی) رَضِيَ اللهُ عَنْهُ

دانانی

عبدالله عبدالعزيز هرتی

دارالمعرفة

بیروت - لبنان

پووناکی (رَبِّ الْعَالَمِينَ)

پوونکردنه وهی

﴿مِنْهَا جِ الطَّالِبِينَ﴾

پووناکی (رَبِّ الْعَالَمِينَ)

پوونکردنه وهی

﴿ مِنْهَا جِ الطَّالِبِينَ ﴾

للإمام النواوي

له تیگه یشتنی بریاره کانی شه ریعته تی ئیسلام

له سهر راره وی ئیمامی (الشافعی) رحمته الله علیه

به رگی پینجه م

دانانی

عبدالله عبدالعزیز هه رته لی

چاپی پوخته کراو

دانهر به خوئی پی دا چۆته و مو جهند مه سه له یه کی تی دا زیاد کردون

محرم (۱۴۲۰) ی کۆچی

به فرانبار (۲۷۰۸) ی کوردی

کانونی دووهم (۲۰۰۹) ی زایینی

ژماره ی سپاردنی (۱۹۴) سالی (۲۰۰۱) ز، له کتیبخانه ی گشتی هه ولیتر، دراوه تی

ناسنامه:

ناوی کیتاب: پووناکی (رب العالمین) پوونکردنه‌وهی (منهاج الطالبین).

بابهت: شهریهتی ئیسلام.

دانەر: عبدالله عبدالعزیز ههرته‌لی.

نۆبهتی چاپ: دواین چاپی پوخته‌کراو و زینده‌کراو.

بلاو‌کراوه‌ی: کتیبخانه‌ی حاجی قادری کۆیی، له هه‌ولیر.

چاپخانه: دارالمعرفة به بیروت

شاره‌زاکردن:

ئهی خوینهری به‌رین، ههر کاتیك دانەر ده‌لی:

- * رواه الشيخان: مه‌بهستی ئیمامی (البخاري و مسلم)ن.
- * رواه اصحاب السنن: مه‌بهستی ئیمامی (أبو داود و النسائي و الترمذي)ن.
- * هه‌روه‌ك له سه‌رچاوه‌كاندا فه‌رموویانه. یان پوون کراوه‌ته‌وه. مه‌بهستی ئەم چوار کتیبه‌نه:

- ١- (المجموع: شرح المذهب) دانراوی (الإمام النووي).
  - ٢- (تحفة المحتاج: شرح المنهاج) دانراوی (الإمام ابن حجر الهيتمي).
  - ٣- (نهاية المحتاج: شرح المنهاج) دانراوی (الإمام محمد الرملي).
  - ٤- (مغنی المحتاج: شرح المنهاج) دانراوی (الإمام محمد الخطيب الشربيني).
- جا ئە‌گه‌ر یه‌کیك له‌و چوارانه له‌ گه‌‌لدا نه‌بی. نه‌و کاته ده‌لی:
هه‌ر وه‌ك له‌ زۆربه‌ی سه‌رچاوه‌كاندا...

ئهی قوتابی‌ی خو‌شه‌ویست و ریزدار، تکایه:

- ١- پێشه‌کیه‌که‌ له‌ به‌رگی یه‌که‌مدا به‌ بیرلێکردنه‌وه‌یه‌کی ورد بخوینه‌وه.
- ٢- بۆ تیگه‌یشتنی ئەم کتیبه‌ پشت مه‌به‌سته به‌ ته‌نها زانستی‌خۆت، به‌‌لکو له‌ لای مامۆستای ئایینی بیخوینه‌، چونکه‌ چهند پیناسه‌و زاواوه‌یه‌کی شه‌رعی هه‌نه، له‌ لای مامۆستای ئایینی باشر لێ‌ی تێ‌ده‌گه‌ی.

(کتابُ الجراح)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ.
نه‌مه‌یه به‌رگی پینجه‌مو کتوایی ﴿پووناکی (رَبُّ الْعَالَمِينَ) پوونکردنه‌وهی (مِنْهَاجِ الطَّالِبِينَ)﴾، خوای گه‌وره یارمه‌تیم بدا بۆ ته‌واوکردنی، آمین.

نیعامی (النواوی) ده‌فهرموی:

﴿کتابُ الجراح: نه‌مه‌یه په‌رتوکی بریندارکردنه‌کان﴾

واته: تاوانه‌کانی بریندارکردنو کوشتن، جا له‌به‌ر نه‌وهی زۆتر بریندارکردنه‌کان ده‌بینه هژی کوشتنو جوړه‌کانیشی زۆن، بۆیی سه‌ردیپه‌که‌ی به‌ بریندارکردنه‌کان داناهه.
نیجا بزانه: کوشتنی به‌ناهق-له‌ دوی کافریون- له‌گشت گوناغه‌گه‌وره‌کان گه‌وره‌تره، هرچه‌ند کوژراوه‌که‌ش کافری په‌یمان له‌نه‌ستو، یان دلنیاکراوی، به‌لام گوناھی کوشتنی موسولمان-به‌ناهق- له‌همووانیان گه‌وره‌تره، هرکه‌له‌ (تحفة) و(نهایه) و حاشیه‌کانی‌انداندا پوون کراوته‌وه، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فهرموی: ﴿أَكْبَرُ الْكِبَائِرِ الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ وَقَتْلُ النَّفْسِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَقَوْلُ الزُّورِ﴾ رواه الشيخان، گه‌وره‌ترینی گوناغه‌گه‌وره‌کان: هاویه‌ش دانانه بۆ خوای گه‌وره‌و کوشتنی ئاده‌میزاده به‌ناهق و نازاردانی دایکو و باوکه‌و شاهیدی به‌درییه. هرکه‌ها پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فهرموی: ﴿لَزْوَالِ الدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ قَتْلِ رَجُلٍ مُسْلِمٍ﴾ رواه الترمذي بسند صحیح، لاجونی دنیا سوکتره له‌سه‌ر خوای گه‌وره له‌کوشتنی موسولمانیک به‌ناهق.

دیسان بزانه: له‌کوشتنی به‌ناهق‌دا جیاوازی نیه: که‌سیکی‌تر بکوژی، یان خودی‌خوی بکوژی، چونکه پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فهرموی: ﴿مَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ عُدْبَ بِهِ فِي سَارِ جَهَنَّمَ﴾ رواه الشيخان، هر که‌سیک به‌شیتک خوی بکوژی، به‌و شته‌سزا ده‌دری له‌ناگری دۆزه‌خدا.
به‌لام له‌بریاری نه‌و‌ه‌دیسسه‌نم جوړه‌حاله‌ته‌جیا کراوته‌وه: (نه‌گه‌ر که‌وته‌ناو ناگری کوشنده، له‌ناگره‌که‌ش پرگاری نه‌دبو ته‌نها به‌ناویکی خنکینه‌نه‌یی، خنکانی ناوه‌که‌شی له‌سه‌ر سوکتر بوو له‌سوتانی ناگره‌که)، نه‌وه-به‌فهرموده‌ی پاستر-بۆی دروسته: خوی به‌اویتته‌ناو ناوه‌که، هرکه‌له‌ (الأشباه والنظائر) دا‌فهرموویه‌تی.

نیجا بزانه: نه‌گه‌ر مرفکوژه‌که‌توبه‌بکا، خوای گه‌وره‌توبه‌ی قبول‌ده‌کا، هرچه‌ند به‌قه‌سدیش کوشتنه‌که‌ی کرښن، نه‌مه‌مه‌زه‌بی (أهل السنة) یه، که‌واته: که‌خوای گه‌وره‌ده‌فهرموی: ﴿وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا﴾ هر که‌سیک نیمانداریک به‌قه‌سدی بکوژی سزایه‌که‌ی دۆزه‌خه‌وه‌تا‌ه‌تایی تی‌دا‌ده‌مینتته‌وه. مه‌به‌ست

الْفِعْلُ الْمَرْهُقُ ثَلَاثَةً: عَمْدٌ، وَخَطَأٌ، وَشِبْهُ عَمْدٍ. وَلَا قِصَاصَ إِلَّا فِي الْعَمْدِ،

نه و که سه یه که کوشتنی موسولمان به ناهق - به حال دابنی، یان نه گره به بی توبه کردن مردبنی، نه وه سزایه کی دوزه خه هتا هتایی، به لام خوی گوره له گوره یی خوی هتا هتایی سزای نادا، هروه له (شرح مسلم) و (ارشاد الساری) دا پوون کراوه ته وه له پیشه کی ی (په پتوکی زینا) دا به لگی بق دینین، ان شاء الله تعالی.

﴿ نَاگاداری ﴾: مروفکوزه که سن مافی ده که ونه سه: مافی خوی گوره، مافی میراتگره کانی کوژداوه که، مافی کوژداوه که. جا نه گره مروفکوزه که توبه ی کردو به خوشی خوی به په شیمانیه وه له ترسی خوی گوره خوی ته سلیمی میراتگری کوژداوه که کرد، نینجا میراتگره گش له توله کوشتی وه، یان به مال سولحی له گهل کرد، یان به خوپایی عه فوی کرد، نه وه مافی خوی گوره به توبه کردنه که لاده چنی، مافی میراتگره کانش به کوشتنه وه، یان به سولحه که، یان به عه فو کردنه که لاده چنی، مافی کوژداوه که شی بق قیامت له سه ده مینتی، جا نه گره مروفکوزه که توبه یه کی بین گره دی کردبنی، نه وه خوی گوره له جیاتی وی کوژداوه که پازی ده کاو سولحیان پی ده کا.

جا بزانه: ته نها خق ته سلیم کردن بق کوشتنه وه سودی نیه له توبه کردندا، به لکو مهرجه: به دلش په شیمان بیته وه و بریاری ناو دلش بدا جاریکی تر کوشتنی به ناهق نه کا، هروه له (نهایه) و حاشیه کانی دا پوون کراوه ته وه، هروه ها مهرجه: (کفارة) ی کوشتنه که ش بدا، والله أعلم.

(الْفِعْلُ الْمَرْهُقُ ثَلَاثَةً) نه و کرداره ی مروف ده کوژی سن نه: (عَمْدٌ وَخَطَأٌ وَشِبْهُ عَمْدٍ) به قه سدی یه، به هله یه، وینه ی به قه سدی یه. (وَلَا قِصَاصَ إِلَّا فِي الْعَمْدِ) کوشتنه وه ی مروفکوزه که - له توله - ته نها له کوشتنی به قه سدی دا بروسته به (اجماع) زانایانی نیسلام، خوی گوره ده فهرموی: ﴿ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ ﴾ کوشتنه وه ی له توله له سه نپوه واجب کراوه له کوژداوه کاندایا.

واته: به لام له کوشتنی به هله و له کوشتنی وینه ی به قه سدی دا بروسته نیه مروفکوزه که له توله بکوشتریتته وه، هروه له سه رچاوه کاندایا فهرمویانه، خوی گوره ده فهرموی: ﴿ وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٌ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ ﴾ هر که سیک نیمانداریکی به هله کوشت، نه وه نازاد کردنی کزیه یه کی (کفارة) له سه ره، هم واجب: خوینیش ته سلیمی خزمه کانی کوژداوه که بکا. واته: کوشتنه وه ی له توله ی له سه ره نیه. هروه ها پیغه مبر ﷺ ده فهرموی: ﴿ عَقْلٌ شِبْهُ الْعَمْدِ مُعْلَظٌ مِثْلَ عَقْلِ الْعَمْدِ وَلَا يُقْتَلُ صَاحِبُهُ ﴾ رواه احمد و ابوداود بسند صالح، خوینی کوشتنی وینه ی به قه سدی خوینیکی نه ستورکراوه وه ک خوینی به قه سدی، به لام مروفکوزه که ی له توله ناکوژی.

وَهُوَ قَصْدُ الْفِعْلِ وَالشَّخْصِ بِمَا يَقْتُلُ غَالِبًا: جَارِحٌ أَوْ مُقْتَلٌ، فَإِنْ قُتِلَ أَحَدُهُمَا بِأَنْ وَقَعَ عَلَيْهِ فَمَاتَ، أَوْ رَمَى شَجَرَةً فَأَصَابَهُ فَحَطًّا، وَإِنْ قَصَدَهُمَا بِمَا لَا يَقْتُلُ غَالِبًا فَشَبَّهُ عَمْدًا، وَمِنْهُ الضَّرْبُ بِسَوْطٍ أَوْ عَصَا، فَلَوْ غَرَزَ إِبْرَةً بِمَقْتَلٍ فَعَمِدَ وَكَذَا بغيرِهِ إِنْ تَوَرَّمَ وَتَأَلَّمَ حَتَّى مَاتَ،

(وَهُوَ) کوشتنی به قهسدى نه مهیه: (قَصْدُ الْفِعْلِ وَالشَّخْصِ بِمَا يَقْتُلُ غَالِبًا) مروفکوزه که مه به سستی کوشتنی خودی مروفکه بئ، به شستیکی وهما: که به نه غلبه بی بکوزئی، جا شته کهش (جَارِح) بریندارکه بئ: وهک تیغ و پم و تفنگ... هتد (أَوْ مُقْتَلٍ) یان گران بئ: وهک به ربدو شته گرانه کانی تر، یان شستیکی تر بئ: وهک کوشتنی به سیحو شاهیدی به دروو خنکاندن و سوتاندن و برسی کردن و نه و جزره شتانه.

که و ابو: نه گهر تفه نگیکی هاویشت بؤ کومه لیک به مه به سستی نه وهی به هر یه کیکیان بکوی بی کوزئی، نه وهش به کوشتنی به قهسدى داده ندرئ، به لام نه گهر بؤ یه کیکی دیارکراوی هاویشتو به یه کیکی تر که وت که مه به سستی نه بو، نه و کاته به کوشتنی به هله داده ندرئ، هر وهک له زوریه ی سرچاوه کانداه فرموویانه.

(فَإِنْ قُتِلَ أَحَدُهُمَا) جا نه گهر مروفکوزه که کوشتنه که ی مه به سست نه بو، یان مروفکه کی مه به سست نه بو: (بِأَنْ وَقَعَ عَلَيْهِ فَمَاتَ) وهک به سهر که سیکنده که وتو که سه کهش مرد (أَوْ رَمَى شَجَرَةً فَأَصَابَهُ) یان تفهنگه کی بؤ درهختیک، یان بؤ نازه لیک هاویشتو به ناده میزادیک که وتو کوشتی، یان تفهنگه کی بؤ مروفیک هاویشت که وایتیگه یشتبو درهخته، ئینجا ئاشکرا بو ناده میزاده و مرد، یان بؤ (نازاد) هاویشتو به (نه وزاد) که وتو کوشتی، نه وه (فَحَطًّا) له گشت نه و وینانه دا کوشتنی به هله یه.

(وَإِنْ قَصَدَهُمَا بِمَا لَا يَقْتُلُ غَالِبًا) نه گهر کرداره که و مروفکه کی هر ربوک مه به سست بون به شستیکی وهما: که به زوری نه یده کوشت، نه وه (فَشَبَّهُ عَمْدًا) کوشتنی وینه ی به قهسدى به (وَمِنْهُ) له جوری کوشتنی وینه ی به قهسدى به (الضَّرْبُ بِسَوْطٍ أَوْ عَصَا) لیدانی به شوپکه دار و داره ساو گوجان و بؤکز و نه و جزره شتانه، به و مرجه ی لیدانه که سوک بئ و به دوا یه کتردا نه بئ و له شوینه کوشنده کان نه بئ، چونکه نه گهر یه کیکی له وانه مه بئ، نه وهش ده بیته کوشتنی به قهسدى، هر وهک له زوریه ی سرچاوه کانداه فرموویانه.

که و ابو: (فَلَوْ غَرَزَ إِبْرَةً بِمَقْتَلٍ) نه گهر درزینیکی ده ناو شوینیکی کوشنده پاکرد: وهک چاوه گرو و میزدانه و میشک و سینگو گون و که له که، جا به تیرا کردنی درزیه که مرد، نه وه (فَعَمِدَ) کوشتنی به قهسدى به (وَكَذَا بغيرِهِ) هر وهها شوینه کانی تری لاشه ش: وهک پان و لاقینگ، نه وهش هر کوشتنی به قهسدى به (إِنْ تَوَرَّمَ وَتَأَلَّمَ حَتَّى مَاتَ) به و مرجه ی شوینه که هه لبناوسن و ژان بکا تا ده مرئ.

فَإِنْ لَمْ يَظْهَرْ أَثَرُ وَمَاتَ فِي الْحَالِ فَشِبْهُ عَمْدٍ، وَقِيلَ عَمْدٌ، وَقِيلَ لَا شَيْءَ، وَلَوْ غَرَزَ فِيمَا لَا يُؤْلَمُ كَجَلْدَةِ عَقِبٍ فَلَا شَيْءَ بِحَالٍ، وَلَوْ حَبَسَهُ وَمَنَعَهُ الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ وَالطَّلَبَ حَتَّى مَاتَ: فَإِنْ مَضَتْ مُدَّةٌ يَمُوتُ مِثْلَهُ فِيهَا غَالِبًا جُوعًا أَوْ عَطَشًا فَعَمْدٌ وَإِلَّا: فَإِنْ لَمْ يَكُنْ بِهِ جُوعٌ وَعَطَشٌ سَابِقٌ فَشِبْهُ عَمْدٍ، وَإِنْ كَانَ بَعْضُ جُوعٍ وَعَطَشٍ وَعَلِمَ الْحَاسِبُ الْحَالَ فَعَمْدٌ،

به لأم (فَإِنْ لَمْ يَظْهَرْ أَثَرُ وَمَاتَ فِي الْحَالِ) نه‌گەر تیپراکردنی دهرزیه‌که هیج ناسه‌واریکی نه‌بو و هر نه‌و ده‌میش مرؤفه‌که مرد، نه‌وه (فَشِبْهُ عَمْدٌ) کوشتنی وینه‌ی به‌قه‌سدی‌یه (وَقِيلَ عَمْدٌ) له‌فهرموده‌یه‌کی بن‌هیزدا: به‌قه‌سدی‌یه (وَقِيلَ لِأَشْيَاءٍ) له‌بی‌هیزکی‌تردا: هیج‌نیه . (وَلَوْ غَرَزَ فِيمَا لَا يُؤْلَمُ) نه‌گەر دهرزیه‌کی ده‌شوینیکی وها‌پاکرد که ژانی نه‌ده‌کرد: (كَجَلْدَةِ عَقِبٍ) وه‌ک‌پیستی‌پاشنه‌ی‌پن، جا‌مرؤفه‌که‌مرد، نه‌وه (فَلَا شَيْءَ بِحَالٍ) به‌هیج‌جوریک‌هیجی‌له‌سه‌رنیه، چونکه‌بیگومان‌به‌و‌دهرزیه‌نه‌مردوه، به‌لام‌نه‌گەر‌هیز‌بداته‌دهرزیه‌که‌و‌بیگ‌ینیتته‌ناو‌گوشته‌که، نه‌و‌کاته‌کوشتنی‌به‌قه‌سدی‌یه، هر‌وه‌که‌له‌زوری‌یه‌سه‌رچاوه‌کاندا‌فهرموویانه .

(وَلَوْ حَبَسَهُ) نه‌گەر‌یه‌کئیکی‌به‌ند‌کرد: وه‌که‌ده‌رگای‌له‌سه‌ر‌کلیل‌بدا، یان‌په‌لبه‌ستی‌بکا (وَمَنَعَهُ الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ) هم‌قه‌ده‌غشی‌کرد‌له‌خواردن‌و‌خواردنه‌وه، یان‌له‌شوینیکی‌سارد‌پووتی‌کرده‌وه‌و‌قه‌ده‌غشی‌کرد‌جله‌کانی‌ده‌به‌ر‌بکاته‌وه، هم‌(وَالطَّلَبَ) قه‌ده‌غشی‌کرد‌داوای‌خواردن‌و‌خواردنه‌وه‌و‌جلو‌به‌رگ‌بکا (حَتَّى مَاتَ) تا‌به‌هژی‌برسیه‌تی، یان‌تینووه‌تی، یان‌سه‌رما‌مرد، یان‌پښکای‌ن‌دا‌برینه‌کی‌بیپچیتته‌وه‌و‌به‌هژی‌خوین‌لیپژان‌مرد، یان‌له‌شوینیکی‌پر‌دوکه‌لدا‌به‌ندی‌کردو‌به‌دوکه‌له‌که‌نه‌فسی‌ته‌نگ‌بوو‌و‌مرد، نه‌وه‌ته‌ماشا‌ده‌که‌ین:

(فَإِنْ مَضَتْ مُدَّةٌ) نه‌گەر‌ماوه‌یه‌کی‌وه‌ها‌به‌سه‌ر‌نه‌و‌کاره‌دا‌پویشته‌که (يَمُوتُ مِثْلَهُ فِيهَا غَالِبًا) وینه‌ی‌نه‌و‌مرؤفه‌به‌نه‌غله‌بی‌له‌و‌ماوه‌یه‌دا‌ده‌مرد (جُوعًا أَوْ عَطَشًا) به‌هژی‌برسیه‌تی، یان‌تینووه‌تی، یان‌سه‌رما، یان‌خوین‌پژان، یان‌نه‌فاس‌ته‌نگ‌بوون، نه‌وه (فَعَمْدٌ) کوشتنی‌به‌قه‌سدی‌یه .

(وَإِلَّا) به‌لام‌نه‌گەر‌نه‌و‌ماوه‌یه‌نه‌پویشته‌مرد، نه‌و‌کاته (فَإِنْ لَمْ يَكُنْ بِهِ جُوعٌ وَعَطَشٌ سَابِقٌ) نه‌گەر‌برسیه‌تی، یان‌تینووه‌تی‌پار‌بووی‌نه‌بوین، نه‌وه (فَشِبْهُ عَمْدٌ) کوشتنی‌وینه‌ی‌به‌قه‌سدی‌یه، چونکی‌به‌نه‌غله‌بی‌نه‌و‌کرده‌مرؤفه‌ناکوئی، به‌لام (وَإِنْ كَانَ بَعْضُ جُوعٍ وَعَطَشٍ) نه‌گەر‌ه‌ندیک‌برسیه‌تی، یان‌تینووه‌تی‌ه‌بوین‌و (وَعَلِمَ الْحَاسِبُ الْحَالَ) به‌ندکه‌ره‌که‌ش‌ژانی‌برسیه‌تی، یان‌تینووه‌تی‌ه‌یه، نه‌وه (فَعَمْدٌ) کوشتنی‌به‌قه‌سدی‌یه، چونکه‌مه‌به‌ستی

وَأَلَّا فَلَا فِي الْأَظْهَرِ، وَيَجِبُ الْقِصَاصُ بِالسَّبِّ: فَلَوْ شَهِدَا بِقِصَاصٍ فَقُتِلَ ثُمَّ رَجَعَا وَقَالَا تَعَمَّدْنَا لَزِمَهُمَا الْقِصَاصُ إِلَّا أَنْ يَعْتَرِفَ الْوَلِيُّ بِعِلْمِهِ بِكَذِبِهِمَا، وَلَوْ ضَيَّفَ بِمَسْمُومٍ صَبِيًّا أَوْ مَجْنُونًا فَمَاتَ وَجَبَ الْقِصَاصُ، أَوْ بِاللَّغَا عَاقِلًا وَلَمْ يَعْلَمْ حَالَ الطَّعَامِ فَدِيَّةٌ.

کوشتن بوه به کردارک که به نه غله بی ده کوژی (وَأَلَّا) به لام نه گهر به ندکره که نه یزانی برسیه تی، یان تینووه تی پرابروی هیه، نه وه (فَلَا فِي الْأَظْهَرِ) کوشتنی به قه سدی نیه، چونکه مه به سستی کوشتن نه بوه، به لکو وینه ی به قه سدی یه و نیوه ی خوینی واجب ده بی؟ چونکه به نوو هؤکار مردوه.

جا بزانه: نه گهر له به ندیخانه دا بانه کی به سردا پوخا، یان به ندکراوه که مانی گرتو خواردنی نه خوارد، یان به خوی داوای خواردنی نه کرد هرچه ند به دروزهش بی، نه و کاته نه خوین و نه تو له له سر به ندکره که واجب نیه، ههروه که له زدی بی سرچاوه کانداهه رمویانه.

(وَيَجِبُ الْقِصَاصُ بِالسَّبِّ) کوشتنه وه ی له تو له به بوونه هؤکاریش واجب ده بی، ههروه که به کوشتنی راسته و خؤش واجب ده بو، بؤ وینه: (فَلَوْ شَهِدَا بِقِصَاصٍ) نه گهر دوو که س شاهی دی ی به درویان له سر که سیک دا: که فه لانکه سی کوشتوه، یان دزی ی کردوه (فَقُتِلَ) نینجا به و شاهی دی یه پیاوه که له تو له ی کوژاوه که کوشتراوه، یان به تو مه تی دزیه که ده سستی لیکراوه (ثُمَّ رَجَعَا وَقَالَا تَعَمَّدْنَا) نینجا شاهی ده کان په شیمان بو نه وه و گوتیان: به قه سدی دریمان کرد. نه وه (لَزِمَهُمَا الْقِصَاصُ) کوشتنه وه و ده ست لیکردنه وه ی له تو له ده که وینه سر ههردوو شاهی ده کان، جا نه گهر له تو له کردنه وه که عفو کران، نه و کاته واجبه: ههردوو شاهی ده کان ویکرا خوینی کوژاوه که و ده سته که بدهن، ههروه که له په پرتوکی شاهی ده کانداهه به لگه وه پوونی ده که ینه وه، إن شاء الله تعالی.

(إِلَّا أَنْ يَعْتَرِفَ الْوَلِيُّ بِعِلْمِهِ بِكَذِبِهِمَا) مه گهر میرانگری کوژاوه که دان بهینن که له کاتی کوشتنه که دا زانیویه تی نه و شاهی دانه درو ده کن، نه و کاته کوشتنه وه ی له تو له له سر میرانگره که یه، جا نه گهر عفو کرا، واجبه: به تنها خوینی کوژاوه که بدا.

(وَلَوْ ضَيَّفَ بِمَسْمُومٍ صَبِيًّا أَوْ مَجْنُونًا) نه گهر به خواردنیکی ژه هرتیکراو میوانداری مندالیک، یان شیتیککی کرد (فَمَاتَ) نینجا شیتکه که، یان مندالکه که به و خوارنده مرد، نه وه (وَجَبَ الْقِصَاصُ) کوشتنه وه ی له تو له ی له سر واجب ده بی (أَوْ بِاللَّغَا عَاقِلًا) یان نه گهر میوانداری مروفتیکی بالغ و عاقلی کرد (وَلَمْ يَعْلَمْ حَالَ الطَّعَامِ) میوانه که ش نه یزانی خوارنده که ژه هری تیکراوه، نه و کاته (فَدِيَّةٌ) خوینی کوشتنی وینه ی به قه سدی واجب ده بی، چونکه نه و فریوی داوه، به لام له تو له ناکوشتریته وه، چونکه میوانه که به خؤشی

وَفِي قَوْلِ قِصَاصٍ، وَفِي قَوْلِ لَا شَيْءَ، وَلَوْ دَسَّ سُمًّا فِي طَعَامِ شَخْصٍ الْغَالِبِ أَكَلَهُ مِنْهُ فَأَكَلَهُ جَاهِلًا فَعَلَى الْأَقْوَالِ، وَلَوْ تَرَكَ الْمَجْرُوحُ عِلَاجَ جُرْحِ مُهْلِكٍ لَمَاتَ وَجَبَّ الْقِصَاصُ، وَلَوْ أَلْقَاهُ فِي مَاءٍ لَا يُعَدُّ مُعْرِقًا كَمُنْبَسِطٍ لَمَكَتْ فِيهِ مُضْطَجِعًا حَتَّى هَلَكَ فَهَدَرَ، أَوْ مُعْرِقٍ لَا يَخْلُصُ مِنْهُ إِلَّا بِسَبَاحَةٍ فَإِنْ لَمْ يُحْسِنْهَا أَوْ كَانَ مَكْتُوفًا أَوْ زَمَنًا

خوی خواردوبیه تی، که و ابو: نه گهر میوانه که بزانی خواردنه که زهه ری تن کراوه و خواردی، نه و کاته خوینیشی واجب نابین، چونکه به خوی خوی کوشتوه (و فی قول قِصَاصٍ) له فرموده یه کدا: کوشتنه وهی له توله واجب ده بین، چونکه فریوی داوه (و فی قول لا شئیء) له فرموده یه کی تر دا: هیچی له سه ر نیه.

(وَلَوْ دَسَّ سُمًّا فِي طَعَامِ شَخْصٍ) نه گهر زهه ری دهن او خوارده مهنی که سیک کرد: که (الْغَالِبِ أَكَلَهُ مِنْهُ) به نه غلبه بی که سه که له و خوارده مهنیه ده خوارد (فَأَكَلَهُ جَاهِلًا) نینجا که سه که ش نه بزانی زهه ری تن کراوه و خواردی و مرد، نه وهش (فَعَلَى الْأَقْوَالِ) له سه ر هه رسیک فرموده که ی پرابووه، به هیزتره که یان: خوینی وینه ی به قه سدی واجب ده بین؟ چونکه نه و فریوی داوه، له توله ش نا کوشتریته وه؟ چونکه به خویشی خوی خواردوبیه تی، به لام نه گهر زهه ره که ی دهن او خوارده مهنی خوی کربو یه کیکی تر له خویه وه هات خواردی، یان ده بزانی زهه ری تن کراوه و خواردی، نه و کاته خوینی به فیرو ده پواو هیچ توله ی نیه، چونکه فریو نه دراوه، هه روه که له زوزیه ی سه رچاوه کاند ا فرموویانه.

(وَلَوْ تَرَكَ الْمَجْرُوحُ عِلَاجَ جُرْحِ مُهْلِكٍ) نه گهر بریندار کراوه که برینه کوشنده که ی خوی دهرمان نه کرد (فَمَاتَ) جا به و برینه مرد، نه و کاته ش (وَجَبَّ الْقِصَاصُ) کوشتنه وهی له توله له سه ر بریندار که ره که واجب، چونکه چاره سه ری تاوان له سه ر تاوانلیکراو واجب نیه و چاکبوونه وهش به دهرمان کردن مسوگه ر نیه.

(وَلَوْ أَلْقَاهُ فِي مَاءٍ) نه گهر مروفیکی فری دا ناو ناویکی وه ها: که (لَا يُعَدُّ مُعْرِقًا كَمُنْبَسِطٍ) ناوه که به خنکینتر دانه دهن درا وه که گوماویکی وه ها: که ده گونجا خوی لی بزگار بکا، به لام (فَمَكَتْ فِيهِ مُضْطَجِعًا) مروفه که ش به پالدانه وه به خویشی خوی له ناو ناوه که دا مایه وه (حَتَّى هَلَكَ) تا مرد، نه وه (فَهَدَرَ) به فیرو ده پواو هیچ توله و خوینی نیه، به لام نه گهر نه گودجی خوی بزگار بکا: وه که به په لبه ستکراوی فری بداته ناو گوماوه که، نه و کاته ده بیته کوشتنی به قه سدی و فریده ره که له توله ده کوشتریته وه.

(أَوْ مُعْرِقٍ) یان فری دا ناو ناویکی خنکینتر: که (لَا يَخْلُصُ مِنْهُ إِلَّا بِسَبَاحَةٍ) له ناوه بزگار نه ده بو ته نها به مه له کردن نه بین، نه وه ته ماشا ده که یین: (فَإِنْ لَمْ يُحْسِنْهَا) نه گهر فری دراوه که مه له ی نه ده زانی (أَوْ كَانَ مَكْتُوفًا أَوْ زَمَنًا) یان په لبه ستکراو بوو، یان

فَعَمَدٌ، وَإِنْ مَنَعَ مِنْهَا عَارِضٌ كَرِيحٍ وَمَوْجٍ فَشِبْهُ عَمَدٍ، وَإِنْ أَمَكَّنْتَهُ فَتَرَكَهَا فَلَا دِيَةَ فِي الْأَظْهَرِ، أَوْ فِي نَارٍ يُمَكِّنُ الْخَلَاصُ مِنْهَا فَمَكَّتْ فِيهَا فَفِي الدِّيَةِ الْقَوْلَانِ وَلَا قِصَاصَ فِي الصُّورَتَيْنِ، وَفِي النَّارِ وَجْهٌ، وَلَوْ أَمَسَكَهُ فَقَتَلَهُ آخَرَ أَوْ حَفَرَ بِنْرًا فَرَدَّاهُ فِيهَا آخَرَ أَوْ أَلْقَاهُ مِنْ شَاهِقٍ فَتَلَقَّاهُ آخَرَ فَقَدَّاهُ، فَالْقِصَاصُ عَلَى الْقَاتِلِ وَالْمُرْدِيِّ وَالْقَادَّ فَقَطُّ،

په ککه وتوو، یان بچوک بوو، نه وه (فعمد) کوشتنی به قه سدی یه و فریده ره که له توله ده کوشتریته وه (وإن منع منها عارضٌ کریح و موج) وه نه گهر ده گونجا فریدراوه که خوی لی بزگار بکا، به لام بوداویکی وه کو با، یان شه پؤل پینگی نده مه له بکا، نه وه (فشبه عمده) کوشتنی وینه ی به قه سدی یه و خوینی واجب ده بن.

(وإن أمكنته) نه گهر فریدراوه که بوی گونجا مه له بکا، یان به پینگابه کی تر خوی لی بزگار بکا، به لام (فترکها) به قه سدی مه له ی نه کرد، یان به پینگا گونجا وه که خوی بزگار نه کردو خنکا، نه و کاته (فلا دية في الأظهر) هیچ خوی نیک و هیچ که ففاره تیک له سهر فریده ره که نیه له فرموده ی به هیژ ترده، چونکه فریدراوه که به خوی خوی به هیلاک داوه، که و ابو: که ففاره ت له سهر خوی ته تی.

(أو في نارٍ يُمكنُ الخَلاصُ منها) یان نه گهر فریدی دا ناو ناگریکی وه ها: که ده گونجا فریدراوه که خوی لی بزگار بکا، به لام (فمكَّتْ فيها) به قه سدی له ناو ناگره کدا مایه وه و مرد، نه وه ش (ففي الدية القولان) له باره ی خویته که دو فرموده که ی پرابردو وه نه، به هیژ تره که یان: نه خوین و نه که ففاره ت له سهر فریده ره که نیه، که و ابو: (ولا قِصَاصَ فِي الصُّورَتَيْنِ) کوشتنه وه ی له توله ش له سهر فریده ره که نیه له وینه ی ناوه که و ناگره که دا (وفي النار وجه) له باره ی وینه ی ناگره که دا فرموده یه کی بی هیژ مه یه: که کوشتنه وه ی له توله واجب بن.

جا بزانه: نه گهر نه گونجا فریدراوه که خوی له ناگره که بزگار بکا: وه ک ناگره که گهره بن، یان فریدراوه که په لبه سترکراو بن، یان په ککه وتوو، یان بچوک بن، نه و کاته کوشتنی به قه سدی یه و فریده ره که له توله ده کوشتریته وه، هره که له زوری سهرچاوه کاندا فرموویانه.

(ولو أمسكهُ) نه گهر یه کیک یه کیکی گرت تا کو بی کوژی، به لام (فقتله آخر) یه کیکی تر گپراوه که ی کوشت (أو حفر بِنْرًا) یان یه کیک بیریکی به دوژمنکاری مه لکه ند (فرداهُ فيها آخر) نینجا یه کیکی تر مروفتیکی فریدی ناو بیره که و مرد (أو ألقاه من شاهق) یان یه کیک مروفتیکی له شویننیک ی به رزایی فریدی خواره وه (فتلقاه آخر فقداه) نینجا یه کیک خوی که یانده ی و له هه وادا کردیه دوو له ت، یان به شیوه یه کی تر له هه وادا کوشتی، واته: پیش بگاته سهر زه مین، نه وه (فالقصاصُ على القاتلِ والمُرْدِيِّ وَالْقَادَّ فَقَطُّ) کوشتنه وه ی له توله

وَلَوْ أَلْقَاهُ فِي مَاءٍ مُّغْرَقٍ فَالْتَقَمَهُ حُوتٌ وَجَبَ الْقِصَاصُ فِي الْأَظْهَرِ، أَوْ غَيْرِ مُغْرَقٍ فَالْأَمْرُ بِرَدِّهَا عَلَى قَتْلِ فَعَلَيْهِ الْقِصَاصُ وَكَذَا عَلَى الْمُكْرَهِ فِي الْأَظْهَرِ، فَإِنْ وَجِبَتِ الدِّيَةُ وَزَعَتْ، فَإِنْ كَافَأَهُ أَحَدُهُمَا فَقَطُّ،

تہنہا۔ لہ سہر بکوڑہ کی مسالہ ہی یہ کہ م و فریدہ رہے کہی مسالہ ہی دوہو م و لہ تکرہ کہی مسالہ ہی سہیہ م واجبہ، واتہ: نہ وہی گرتویہ تی و نہ وہی بیڑی ہالکہ ندوہ و نہ وہی لہ بہ رزایی فریڈی داوہ: نہ تۆلہ و نہ خۆینی لہ سہر نیہ، بہ لکو تہ مبیئہ دہ کریئ، پیغہ مہر ﷺ دہ فہرمویئ: ﴿إِذَا أَمْسَكَ الرَّجُلُ الرَّجُلَ وَقَتْلَهُ الْآخَرَ يُقْتَلُ الَّذِي قُتِلَ وَيُخَسُّ الَّذِي أَمْسَكَ﴾ صححہ ابن القطان ورجالہ ثقات، ہر کاتیک پیاویک پیاویکی گرتو یہ کیکی ترہات کوشتی، نہ وہی کوشتویہ تی لہ تۆلہ دہ کوشتری تہ وہ نہ وہی گرتویہ تی بہ ند دہ کریئ۔

(وَلَوْ أَلْقَاهُ فِي مَاءٍ مُّغْرَقٍ) نہ گہر یہ کیکی فریڈی دا ناو ناویکی خنکیئر، نینجا (فَالْتَقَمَهُ حُوتٌ) ماسی فریڈراوہ کہی قوتدا، نہ وہ (وَجَبَ الْقِصَاصُ) کوشتنہ وہی لہ تۆلہ لہ سہر فریڈہ رہہ کہ واجبہ (فِي الْأَظْهَرِ) لہ فہرمودہی بہ ہیتردا (أَوْ غَيْرِ مُغْرَقٍ) بہ لام نہ گہر ناوہ کہ خنکیئر نہ بیئ، نہ وکاتہ (فَلَا) کوشتنہ وہی لہ تۆلہ ہی لہ سہر نیہ، بہ لکو خویئی کوشتنی وینہ ہی بہ قہ سدی واجب دہ بیئ، ہر وہا نہ گہر بہ سوکی یہ کیکی پال داو بہ سہر شتیکی تیزدا کہ وتو مرد، نہ و کاتہش خویئی وینہ ہی بہ قہ سدی واجب دہ بیئ، بہ و مہر جہی نہیزانی بیئ شتہ تیزہ کہ لہ ویئہ۔

﴿ زۆرلیکردن بۆ کوشتن ﴾

(وَلَوْ أَكْرَهَهُ عَلَى قَتْلِ) نہ گہر زۆی لیکرد بہ ناہق۔ مروفیک بکوڑئ، یان نہ ندامیکی لیکاتہ وہ، نینجا زۆرلیکراوہ کہش مروفہ کہی کوشت، نہ وہ (فَعَلَيْهِ الْقِصَاصُ) کوشتنہ وہی لہ تۆلہ لہ سہر زۆردارہ کہ واجب دہ بیئ (وَكَذَا عَلَى الْمُكْرَهِ) ہر وہا لہ سہر زۆرلیکراوہ کہش واجب دہ بیئ (فِي الْأَظْهَرِ) لہ فہرمودہی بہ ہیتردا، چونکہ بۆ پزگارکردنی گیانی خۆی گیانیکی تری بہ ناہق کوشتوہ۔

(فَإِنْ وَجِبَتِ الدِّيَةُ) جا نہ گہر لہ حالہ تی زۆرلیکردن خویئی کوڑاوہ کہ واجب بیئ: وہ ک میراتگرہ کہ لہ کوشتن عہ فویان بکا، نہ و کاتہ (وَزَعَتْ) خویئی کوڑاوہ کہ بہ یہ کسانہ بہ سہر زۆردارہ کہ و زۆرلیکراوہ کہ دا بہش دہ کریئ، کہ وابو: بۆ میراتگرہ کہ سروسستہ: یہ کیکیان لہ تۆلہ بکوڑتہ وہو نیوہی خویئہ کہش لہ نہ وہ کہی تر و ہریگریئ، ہر وہ کہ لہ زۆریہی سہرچاوہ کاندا فہرمویانہ۔

بہ لام (فَإِنْ كَافَأَهُ أَحَدُهُمَا فَقَطُّ) نہ گہر لہ زۆردارہ کہ و لہ زۆرلیکراوہ کہ تہنہا یہ کیکیان ہا وچہ شنی کوڑاوہ کہ بوو: وہ ک کوڑاوہ کہ کافرکی پیمان لہ نہ ستو بیئ، یان کویلہ

فَالْقِصَاصُ عَلَيْهِ، وَلَوْ أَكْرَهَ بَالِغٌ مُرَاهِقًا فَعَلَى الْبَالِغِ الْقِصَاصُ إِنْ قُلْنَا: عَمْدُ الصَّبِيِّ عَمْدٌ، وَهُوَ الْأَظْهَرُ، وَلَوْ أَكْرَهَ عَلَى رَمِي شَاخِصٍ عِلْمَ الْمُكْرَهِ أَنَّهُ رَجُلٌ وَظَنَّهُ الْمُكْرَهَ صَيِّدًا فَالْأَصَحُّ وَجُوبُ الْقِصَاصِ عَلَى الْمُكْرَهِ،

بئ و زوداره که ش، یان زودلیکراوه که ش موسولمانتیکی نازادابی، نه و کاته (فالقصاص علیه) کوشتنه وهی له توله تنها له سر هاوچه شنه که واجب ده بی و نه وه که ی تریش نیوه خوینی کوژدراوه که ی له سر واجب ده بی.

﴿ نَاكَادَارِي ﴾: له مهسه له ی زودلیکردن بؤ کوشتن: زودلیکردنه که تنها به وه ده بی: که هه په شه ی کوشتن، یان لیکردنه وهی نه ندامیکی لیبکا، یان به لیدانتیکی وه ها که مه ترسی مردنی لی بکری، هه روه که له زوریه ی سرچاوه کانداهه رموویانه، اته: هه په شه ی له و سییانه به ره و خوارتر نابیته زودلیکردن. نینجا بزانه: نه گهر زوری لی کرد مالی که سیک بغه ویتینی، نه وکاته ش بؤ خاوه نه که دروسته توله له زوداره که و له زودلیکراوه که وه ریکری، به لام له کوتایی دا توله - تنها - له سر زوداره که جیگیر ده بی، جا بزانه: بؤ خاوه ن ماله که دروست نیه زودلیکراوه که بکوژی، به لکو واجب: به له ناوپردنی مالی خوی گیانی زودلیکراوه که بیاریزی، هه روه ها له سر زودلیکراوه که ش واجب: به له ناوپردنی مالی که سیکی تر گیانی خوی بیاریزی، اته: به لام واجب: توله ی ماله که بدری، هه روه که پابراو، له (مغنی) و (الشروانی) دا روون کراوه ته وه.

(وَلَوْ أَكْرَهَ بَالِغٌ مُرَاهِقًا) نه گهر مروثیکی بالغ زوری له مندالیک، یان له شیتیک کرد: که سیک بکوژی، نه ویش کوشتی، یان به پیچه وانوه، نه وه (فَعَلَى الْبَالِغِ الْقِصَاصُ) کوشتنه وهی له توله تنها له سر بالغه که واجب ده بی: جا زوداره بی، یان زودلیکراوی (إِنْ قُلْنَا: عَمْدُ الصَّبِيِّ عَمْدٌ) نه گهر بلین: کوشتنی به قهسدی مندال و شیت، بریاری کوشتنی به قهسدی بؤ ددری (وَهُوَ الْأَظْهَرُ) نه وه ش فرمووده که ی به هیزتره، به لام له گه ل نه وه شدا به هیج جوریک شیت و مندال له توله ناکوشترینه وه، به لکو له مهسه له یه دا نیوه خوینی کوشتنی به قهسدی له سر شیته که و منداله که - له مالی خویان - واجب ده بی، هه روه که (نهایه) و (الشبراملسی) دا فرموویانه.

(وَلَوْ أَكْرَهَ عَلَى رَمِي شَاخِصٍ) نه گهر زوری له مروثیک کرد تفه ننگیک بهاوی بؤ لاشه یه ک: که (عِلْمَ الْمُكْرَهِ أَنَّهُ رَجُلٌ) زوداره که ده بزانی نه و لاشه یه پیاویکه، به لام (وَظَنَّهُ الْمُكْرَهَ صَيِّدًا) زودلیکراوه که وای تیگه یشت نیجیری که (فَرَمَاهُ) جا زودلیکراوه که ش تفه ننگه که ی هاویشتی و کوشتی، نه وه (فَالْأَصَحُّ وَجُوبُ الْقِصَاصِ عَلَى الْمُكْرَهِ) به فرمووده ی راستر: کوشتنه وهی له توله تنها له سر زوداره که واجب ده بی، چونکه به قهسدی کوشتنه که ی کردوه،

أَوْ عَلَى رَمِي صَيْدٍ فَأَصَابَ رَجُلًا فَلَا قِصَاصَ عَلَى أَحَدٍ، أَوْ عَلَى صُعُودِ شَجَرَةٍ فَرَلَقَ فَمَاتَ فَشِبُهَ عَمْدٍ وَقِيلَ عَمْدٌ، أَوْ عَلَى قَتْلِ نَفْسِهِ فَلَا قِصَاصَ فِي الْأَظْهَرِ، وَلَوْ قَالَ: أَقْتَلْنِي وَإِلَّا قَتَلْتُكَ. فَقَتَلَهُ، فَالْمَذْمُوبُ لَا قِصَاصَ،

هروه ما نپوه خویني کوژدوه کهش له سر خزمه کانی زۆرلیکراوه که واجب ده بی، چونکه به هه له کوشتنه که ی کردوه.

(أَوْ عَلَى رَمِي صَيْدٍ) یان ئەگەر زۆری لیکرد تغه نگیك بۆ نیچیریک بهاوی (فَأَصَابَ رَجُلًا) ئینجا تغه نکه که به پیاویک که وتو مرد، ئەوه (فَلَا قِصَاصَ عَلَى أَحَدٍ) کوشتنه وهی له تۆله له سر هیچیکیان نیه، چونکه ههردووکیان به هه له دا چوونه، که وایو: ته وای خویني کوژدوه که له سر خزمه کانی زۆرداره که و خزمه کانی زۆرلیکراوه که به نپوهی.

(أَوْ عَلَى صُعُودِ شَجَرَةٍ) یان ئەگەر زۆری لیکرد به درهختیکدا سه رکه وی، یان به بیریکدا بپواته خواره وه (فَرَلَقَ فَمَاتَ) ئینجا زۆرلیکراوه کهش خلیسکی بریو که وته خواره وه و مرد، ئەوه (فَشِبُهَ عَمْدٍ) کوشتنی وینه ی به قه سدی به، که وایو: خویني هه لخیلسکاوه کهش له سر خزمه کانی زۆرداره که به (وَقِيلَ عَمْدٌ) له فهرموده به کی به هیژدا: کوشتنی به قه سدی به.

جا بزانه: ئەگەر فه رمانی دا مندالیک: ئاوی بۆ بیئ، جا مندال کهش که وته ناو ئاوه که و خنکا، ئەوه ته ماشا ده که ی: ئەگەر مندال که ئەوه نده فامیده بوی که بۆ ئە و جوړه کارانه به کار ب، ئەوه به فیرو ده وایو هیچ خویني واجب ناب، به لام ئەگەر فامیده نه بوی، ئەو کاته خوینه که ی له سر خزمه کانی فه رمانکه ره که واجب ده بی، هه روه که له (الشبراملسی) و (الشروانی) دا فه رمویانه.

(أَوْ عَلَى قَتْلِ نَفْسِهِ) یان زۆری لیکرد خۆی بکوژ، وه که بل: خۆت بکوژه، یان ئەم ژه هره بخۆوه، ئەگەر نا: من ده تکوژم، ئینجا زۆرلیکراوه کهش خۆی کوشت، ئەوه (فَلَا قِصَاصَ فِي الْأَظْهَرِ) نه کوشتنه وهی له تۆله و نه خوین و نه (كَفَّارَةٌ) له سر زۆرلیکراوه که واجب نیه، له فهرموده ی به هیژتردا؟ چونکه فه رمان پیکراوه که وه په شه پیکراوه که هه ر به کزو وای لیدی زۆرلیکراوه که لای خۆ کوشتنی هه لپژاردوه و نابیته زۆرلیکردن.

به لام ئەگەر بل: ئەندامیکی خۆت لیکه وه، ئەگەر نا: ده تکوژم، یان بل: خۆت بکوژه، ئەگەر نا: به ئاگر ده تسوتیتم، ئەوه له هه ر دوو مه سه له دا ده بیته زۆرلیکردن، چونکه هه په شه که له فه رمان پیکراوه که به هیژتره، که وایو: زۆرداره که هه مان ئەندامی لیده کړیته وه، هه م له هه په شه ی به سوتاندنیش له تۆله ده کوشتریته وه، هه روه که له زۆری سه رچاوه کاندایا فه رمویانه.

(وَلَوْ قَالَ: أَقْتَلْنِي وَإِلَّا قَتَلْتُكَ) ئەگەر گوئی: من بکوژه، ئەگینا: من ده تکوژم (فَقَتَلَهُ) ئینجا زۆرلیکراوه کهش فه رمانی وی به جی هینا و کوشتی، ئەوه (فَالْمَذْمُوبُ لَا قِصَاصَ) به

وَالْأَظْهَرُ لَا دِيَةَ، وَلَوْ قَالَ: أَقْتُلْ زَيْدًا أَوْ عَمْرًا. فَلَيْسَ بِإِكْرَاهٍ.
(فَصْلٌ) وَجَدَ مِنْ شَخْصَيْنِ مَعًا فِعْلَانِ مُزْمَقَانِ مُدْفَقَانِ كَحَزْرٍ وَقَدَّ، أَوْ لَا: كَقَطْعِ
عُضْوَيْنِ فِقَاتِلَانِ،

فرموده‌ی پاسنی مه‌زه‌ب: کوشتنه‌وه‌ی له‌تۆله له سەر بکوژه‌که واجب نابئی، هم
(وَالْأَظْهَرُ لَا دِيَةَ) به فرموده‌ی به‌هیزتر: خوینی کوژداهه‌کش واجب نابئی، چونکه به‌خوی
ئیزنی کوشتنی خوی داوه، به‌لام بکوژه‌که به‌و کوشتنه گونا‌ه‌بار ده‌بئی، که‌وابو:
که‌ففا‌ره‌تی‌کوشتنی له سەر واجب ده‌بئی، هه‌روه‌که له (تحفة) و (نهاية) دا فرموویانه.
هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر بلئی: ئه‌م ئه‌ندامه‌م لی‌بکه‌وه. فرمان پی‌کراوه‌که‌ش ئه‌ندامه‌که‌ی لی‌کرده‌وه،
ئو‌کاته‌ش هه‌چ تۆله‌و خوینی واجب نابئی، هه‌ر چه‌ند به‌و ئه‌ندام لی‌کردنه‌وه‌یه‌ش به‌مرئ،
هه‌روه‌که له زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا فرموویانه.

(وَلَوْ قَالَ: أَقْتُلْ زَيْدًا أَوْ عَمْرًا) نه‌گه‌ر گوئی: یان (زه‌ید)، یان (عه‌م) بکوژه، نه‌گه‌ر نا:
ده‌تکوژم. ئه‌وه (فَلَيْسَ بِإِكْرَاهٍ) نابیته زۆر لی‌کردن، که‌واته: هه‌ر کامه‌یان بکوژی له‌تۆله‌ی
ده‌کوشتریتته‌وه‌و زۆرداره‌که‌ش ته‌نها گونا‌ه‌بار ده‌بئی و هه‌چی تری له سەر نیه.
جا بزانه: نه‌گه‌ر به‌قه‌سدی ماریکی به‌که‌سیک و نه‌او پی‌وه‌داو مرد، یان نپنده‌یه‌کی
وه‌های تیبه‌رداو کوشتی: که‌نه‌گونجا له‌پنده‌که‌ خوی ده‌ریاز بکا؟ له‌به‌ر به‌هیزنی
نپنده‌که، یان ته‌سکایی شوینه‌که، ئه‌وه‌ش کوشتنی به‌قه‌سدی‌به‌و له‌تۆله ده‌کوشتریتته‌وه،
هه‌روه‌که له (تحفة) و (نهاية) دا پوون کراوه‌ته‌وه.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي كُؤِيُونُهُوَي دُوو تَاوَان لَه دُوو كَه‌سَه‌وه﴾

(وَجَدَ مِنْ شَخْصَيْنِ مَعًا فِعْلَانِ) هه‌ر کاتی‌که له‌دوو که‌سانه‌وه‌ دوو کردار ویکرا پویان دا: که
(مُزْمَقَانِ) هه‌ردوو کرداره‌کان ته‌نها ته‌نها گیانیان له‌لاشه‌ ده‌ب‌رده‌وه‌وه، هم
(مُدْفَقَانِ) هه‌ردوو کرداره‌کانیش به‌په‌له‌ مروفیان ده‌کوشت (كَحَزْرٍ وَقَدَّرَ) وه‌که‌یه‌کیکیان
گه‌رده‌نی به‌رئ و نه‌وه‌که‌ی تریش بی‌کاته‌دوو له‌ت (أَوْ لَا) یان هه‌ردوو کرداره‌کان به‌په‌له
مروفیان نه‌ده‌کوشت (كَقَطْعِ عُضْوَيْنِ) وه‌که‌هه‌ردووکیان ویکرا دوو ئه‌ندامی مروفه‌که
لی‌بکه‌نه‌وه‌و به‌و لی‌کردنه‌وه‌یه‌ به‌مرئ، یان ویکرا چه‌ند شوینیکی بریندار بکن و به‌هه‌ردوو
برینه‌کان به‌مرئ، ئه‌وه (فِقَاتِلَانِ) له‌و مه‌سه‌لانه‌دا هه‌ردووکیان بکوژن و هه‌ردووکیان
له‌تۆله‌ی ئه‌و کوژداهه‌ ده‌کوشتریتته‌وه.

به‌لام نه‌گه‌ر یه‌کیکیان به‌په‌له‌ ده‌یکوشت و نه‌وه‌که‌ی تر به‌په‌له‌ نه‌یده‌کوشت ئه‌و‌کاته
خواه‌نی به‌په‌له‌که‌ بکوژه‌و ته‌نها ئه‌ویان له‌تۆله‌ ده‌کوشتریتته‌وه، ئه‌وه‌که‌ی تر
ناکوشتریتته‌وه، هه‌روه‌که له‌زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا فرموویانه.

وَإِنْ أَنْهَاهُ رَجُلٌ إِلَى حَرَكَةٍ مَذْبُوحٍ: بَأَنْ لَمْ يَبْقَ إِبْصَارٌ وَنَطَقَ وَحَرَكَةَ اخْتِيَارٍ، ثُمَّ جَنَى آخَرَ فَلَاوُلَّ قَاتِلٌ وَيُعَزَّرُ الثَّانِي، وَإِنْ جَنَى الثَّانِي قَبْلَ الْإِنْهَاءِ إِلَيْهَا فَإِنْ ذُقَفَ كَحَرْزٍ بَعْدَ جُرْحٍ فَالثَّانِي قَاتِلٌ وَعَلَى الْأَوَّلِ قِصَاصُ الْعَضْوِ أَوْ مَالٌ بِحَسَبِ الْحَالِ، وَإِلَّا فَقَاتِلَانِ، وَلَوْ قَتَلَ مَرِيضًا فِي النَّزْعِ وَعَيْشُهُ غَيْشُ مَذْبُوحٍ وَجَبَ الْقِصَاصُ.

(وَإِنْ أَنْهَاهُ رَجُلٌ إِلَى حَرَكَةٍ مَذْبُوحٍ) نه گهر پیاویک مروفئیکی بریندار کرد، یان لئی دا به شیوه یه کی وه ما: که یاننده حاله تی جولهی سهر پراو: (بَأَنْ لَمْ يَبْقَ إِبْصَارٌ وَنَطَقَ وَحَرَكَةَ اخْتِيَارٍ) وهك دیتنو گوفتارو جولهی سهر به خوی نه مابئ (ثُمَّ جَنَى آخَرَ) نینجا له وه حاله تا ده کیکی تریش تاوانئیکی کوشنده ی کرده سهر مروفه که: وهك سهر پرین، یان دووله تکردن، نه و کاته (فَلَاوُلَّ قَاتِلٌ) ته نها یه که مه که بکوژه وه له توله یی ده کوشتریتته وه؟ چونکه نه و که یانندویه تیه حاله تی مردن، به لام (وَيُعَزَّرُ الثَّانِي) دوومه که ش ته مبی ده کری؟ چونکه پرنزی مردوئیکی شکانده.

(و) ههر له م وینه ی پرابر بودا (إِنْ جَنَى الثَّانِي) نه گهر دوومه که تاوانئیکی کوشنده ی کرده سهر مروفه که (قَبْلَ الْإِنْهَاءِ إِلَيْهَا) پیش نه وه ی یه که مه که بیگه یه نیتته حاله تی سهر پراو، نه وه ته ماشا ده که یین:

(فَإِنْ ذُقَفَ) نه گهر تاوانه که ی دوومه که به په له مروفه که ی ده کوشت (كَحَرْزٍ بَعْدَ جُرْحٍ) وهك له دوا ی بریندار کردنه که ی یه که مه که نه ویش گهر دهنی برئ، نه و کاته (فَالثَّانِي قَاتِلٌ) دوومه که بکوژه وه له توله یی ده کوشتریتته وه، هم (وَعَلَى الْأَوَّلِ قِصَاصُ الْعَضْوِ) یه که مه که ش هم مان نه ندما ی له توله له ده کریته وه (أَوْ مَالٌ) یان مالی لئوه رده گبرئ (بِحَسَبِ الْحَالِ) به گو پره ی حاله تی تاوانه که.

(وَإِلَّا) به لام نه گهر تاوانه که ی دوومه که ش به په له مروفه که ی نه ده کوشت: وهك یه که مه که له په ده سستی لئیکاته وه، نینجا دوومه که ش له نه نیشکه وه لئی بکاته وه، نینجا به پیدا چوونی ههر دوو تاوانه کان مروفه که مرد، نه وه (فَقَاتِلَانِ) ههر دوو کیان بکوژن وه هردو کیان له توله یی ده کوشتریتته وه.

به لام (وَلَوْ قَتَلَ مَرِيضًا فِي النَّزْعِ) نه گهر نه خوشیکی له حاله تی دوا گیاندا کوشت (وَعَيْشُهُ عَيْشُ مَذْبُوحٍ) زبانی نه خوشه که وهك زبانی سهر پراو بوو، نه و کاته ش (وَجَبَ الْقِصَاصُ) کوشتنه وه ی له توله له سهر بکوژه که واجب ده بئ؟ چونکه نه خورشو بریندار لئیک جیاوازن: له بر نه وه ی واده بئ نه خوشه که ده زئین، هم هیچ هؤیه کی کوشتنیش نیه.

به لام ئیسلا مبوون و کافریوون و هیچ ده سکاریه کی نه خورش له حاله تی دوا گیاندا دروست نابن، ههر وهك له زؤدیه ی سهر چاوه کاندا فهرموویانه.

(فَصَلِّ قَتْلَ مُسْلِمًا ظَنُّ كُفْرَهُ بَدَارَ الْحَرْبِ لَا قِصَاصَ وَكَذَا لَا دِيَّةَ فِي الْأَظْهَرِ، أَوْ بَدَارِ
 الْإِسْلَامِ وَجَبًا، وَفِي الْقِصَاصِ قَوْلٌ، أَوْ مِنْ عَهْدِهِ مُرْتَدًّا أَوْ ذِمِّيًّا أَوْ عَبْدًا أَوْ ظَنَّهُ قَاتِلَ أَبِيهِ
 فَبَانَ خِلَافُهُ فَأَلْمَذْهَبُ وَجُوبُ الْقِصَاصِ،

جا بزانه: نه گهر برینه که ی چاک بویه، به لام هتا مرد هرتادار بوو، نه وه نه گهر نوو
 پزیشکی داده پوره بلین: تاداریه که ی به هوی برینه که یه، نه و کاتهش تاوانکاره که
 له توله ده کوشتریته وه، نه گینا: ناکوشتریته وه، هروه که له (تحفة) و (نهاية) دا فرمویانه.

﴿فَصَلِّ: له یاسی مهرجه گانی کوشتنه وهی له توله﴾

یه که م: مهرجه کوشتنه که به قسدی و به ناهق بی، که واته: له کوشتنی وینه ی به
 قسدی و به هله دا کوشتنه وهی له توله دروست نیه.

جا (قَتْلَ مُسْلِمًا ظَنُّ كُفْرَهُ) هرکاتیک موسولمانیکی کوشت که ای تیکه یشتبو موسولمانه که
 کافر یکی جهنگی یه، واته: جهنگ له نژی موسولمانان ده کا (بَدَارَ الْحَرْبِ) کوژزواوه که ش له
 (دَارُ الْكُفْرِ) دا بوو: وه ک بیبینی جلی کافره گانی له بهردایه، یان پیز له په رستراوه گانی
 کافره کان دهن، نه وه له و حالته دا (لَا قِصَاصَ) کوشتنه وهی له توله ناکه ویتسه سر
 بکوژه که؟ چونکه عوزی به دهسته (وَكَذَا لَا دِيَّةَ فِي الْأَظْهَرِ) هروه ها خویتی کوژزواوه که شی
 ناکه ویتسه سر، له فرموده ی به هیزتردا؟ چونکه به هوی نیشته جن بوونی له (دَارُ الْكُفْرِ) دا
 پیزداری خوی نه هیستوه، پیغه مبرکک ده فرموی: ﴿أَنَا بَرِيءٌ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ يَقِيمُ بَيْنَ
 أَظْهَرِ الْمُشْرِكِينَ﴾ رواه أبو داود وغيره یاسناد صحیح، من بریمه له گشت موسولمانیک که
 له نیوان کافره کاندای نیشته جن بی. به لام له م حالته دا (كُفَّارَةً) ی کوشتنه که له سر
 بکوژه که واجب ده بی، هروه که له زقریه ی سرچاوه کاندای فرمویانه.

(أَوْ بَدَارِ الْإِسْلَامِ) یان له (دَارِ الْإِسْلَامِ) دا موسولمانیکی کوشت که ای تیکه یشتبو کافر یکی
 جهنگی یه، نه و کاته (وَجَبًا) یان کوشتنه وهی له توله، یان خوین له سر بکوژه که واجب
 ده بی؟ چونکه له ناشکرای دا هرکه سیک له (دَارِ الْإِسْلَامِ) دا بی، گیان و مالی پاریززواوه (وَفِي
 الْقِصَاصِ قَوْلٌ) له باره ی کوشتنه وهی له توله فرموده یه که هیه: که واجب نابین.

جا بزانه: نه گهر موسولمانه که له جهنگدا له بهر ه کافره کاندای بی و بکوژدی، نه و کاته نه
 کوشتنه وهی له توله و نه خوینی واجب نابین، هر چند له (دارالاسلام) شدا بی، هروه که له
 زقریه ی سرچاوه کاندای فرمویانه و له په پرتوکی (جهاد) دا به لگه ی بی دینین، إن شاء الله تعالی.

(أَوْ مِنْ عَهْدِهِ مُرْتَدًّا أَوْ ذِمِّيًّا أَوْ عَبْدًا) یان که سیک ی کوشت که پیشتر دیتبوی: موسولمانیکی
 کافر بووه، یان کافر یکی په ایمان له نه ستویه، یان کویله یه (أَوْ ظَنَّهُ قَاتِلَ أَبِيهِ) یان
 ای تیکه یشت بکوژی باوکیه تی (فَبَانَ خِلَافُهُ) جا ناشکرایو: وایه، واته: کوژزواوه که
 موسولمان بوو، نژاد بوو، بکوژی باوکی نه بو، نه وه (فَأَلْمَذْهَبُ وَجُوبُ الْقِصَاصِ) به

وَلَوْ ضَرَبَ مَرِيضًا جَهْلَ مَرَضِهِ ضَرْبًا يَقْتُلُ الْمَرِيضَ وَجَبَ الْقِصَاصُ، وَقِيلَ لَا
 وَيَشْتَرَطُ لَوْ جُوبِ الْقِصَاصُ فِي الْقَتِيلِ: إِسْلَامٌ أَوْ أَمَانٌ، فَيُهْدَرُ الْحَرْبِيُّ وَالْمُرْتَدُّ، وَمَنْ
 عَلَيْهِ قِصَاصٌ كَفَيْهِهِ، وَالزَّانِي الْمُحْصَنُ إِنْ قَتَلَهُ ذِمِّي قُتِلَ بِهِ

فهرموده‌ی پاستی مه‌زه‌ب کوشتنه‌وه‌ی له‌تۆله‌ی له‌سه‌ر واجب ده‌بێ؟ چونکه به
 قه‌سدی و به‌ناهق کوشتنه‌که‌ی کردوه، تیگه‌یشتنه‌هه‌له‌که‌شی نایبته‌عوزر.

(وَلَوْ ضَرَبَ مَرِيضًا) نه‌گه‌ر یه‌کێک له‌مرووفیکی نه‌خۆشی‌دا: که (جَهْلَ مَرَضِهِ) نه‌یزانی
 نه‌خۆشه (ضَرْبًا يَقْتُلُ الْمَرِيضَ) لێدانیکی وه‌ها: که مرووفی نه‌خۆشی ده‌کوشت، به‌لام ساغی
 نه‌ده‌کوشت، ئینجا نه‌خۆشه‌که‌ش به‌و لێدانه‌مرد، نه‌وه (وَجَبَ الْقِصَاصُ) کوشتنه‌وه‌ی
 له‌تۆله‌ی له‌سه‌ر واجب ده‌بێ؟ چونکه به‌هۆی نه‌زانین نه‌و لێدانه‌ی بۆ بروس‌ت نیه (وَقِيلَ
 لَا) له‌فهرموده‌یه‌کی بێ‌هیزدا: کوشتنه‌وه‌که واجب نابێ، به‌لکو خویینی کوژراوه‌که‌ی له
 سه‌ر واجب ده‌بێ، به‌لام نه‌گه‌ر نه‌و جوړه‌ لێدانه‌ مرووفی ساغیشی ده‌کوشت، نه‌و کاته به
 گشت فهرموده‌کان کوشتنه‌وه‌ی له‌تۆله‌ی له‌سه‌ر واجب ده‌بێ، هه‌روه‌که له‌زۆریه‌ی
 سه‌رچاوه‌کاندا فهرموویانه.

دووهم له‌مه‌رجه‌کانی کوشتنه‌وه‌ی له‌تۆله: (وَيَشْتَرَطُ لَوْ جُوبِ الْقِصَاصُ) به‌مه‌رج داده‌ندری
 بۆ واجببوونی کوشتنه‌وه‌ی له‌تۆله (فِي الْقَتِيلِ) له‌کوژراوه‌که‌دا: (إِسْلَامٌ) کوژراوه‌که
 موسولمان بێ، جیاوازی بالغو نه‌بالغو عاقلو شیبته‌ نیه (أَوْ أَمَانٌ) یان کافرکی دلتیاکراوین
 به‌به‌ستنی سه‌رانه، یان به‌جه‌نگ وه‌ستاندن، یان به‌پاراستنی موسولمانیک.

که‌وابو: (فَيُهْدَرُ الْحَرْبِيُّ) کافرکی جه‌نگی—که جه‌نگ له‌دژی نیسلام بکا—خوینه‌که‌ی به‌فیرو
 ده‌دری، واته: نه‌کوشتنه‌وه‌ی له‌تۆله و نه‌خویینی له‌سه‌ر بکوژه‌که‌ی واجب نابێ، هه‌رچه‌ند
 ژن، یان مندالیش بێ، چونکه خوای گه‌وره‌ ده‌فهرموئ: ﴿لَا تَقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ
 وَجَدْتُمُوهُمْ﴾ کافره‌کان بکوژن له‌هه‌ر شوینیکی ده‌ستتان که‌وتن.

(وَالْمُرْتَدُّ) هم موسولمانی کافرپوش خویینی به‌فیرو ده‌دری: نه‌خویینو نه‌کوشتنه‌وه‌ی
 له‌تۆله له‌سه‌ر بکوژه‌که‌ی نیه، چونکه پیغه‌مه‌ر ﷺ ده‌فهرموئ: ﴿مَنْ بَدَلَ دِينَهُ فَأَقْتُلُوهُ﴾
 رواه البخاری، هه‌ر که‌سیک نایینی خۆی گوپی بیکوژن.

(وَمَنْ عَلَيْهِ قِصَاصٌ) نه‌و بکوژه‌ی کوشتنه‌وه‌ی له‌تۆله‌ی له‌سه‌ره (كَفَيْهِهِ) وه‌کو
 موسولمانه‌کانی تر خویینی پارێزراوه‌و جگه‌ له‌میراتگره‌کانی کوژراوه‌که بۆ هه‌یج که‌سیکی‌تر
 بروس‌ت نیه بیکوژن، واته: جگه‌ له‌میراتگره‌کانی کوژراوه‌که، هه‌ر که‌سیک بکوژه‌که بکوژن،
 نه‌و که‌سه له‌تۆله‌ی بکوژه‌که ده‌کوشتریته‌وه.

(وَالزَّانِي الْمُحْصَنُ) نه‌و زیناکه‌ره‌ی موحه‌سه‌نه، واته‌ پێش زیناکردن جیماعیکی به‌ماره‌به‌رین
 کردی (إِنْ قَتَلَهُ ذِمِّي) نه‌گه‌ر کافرکی په‌یمان له‌نه‌ستق بیکوژن، نه‌وه (قُتِلَ بِهِ) کافره‌که

له توله ی زیناکه ره که ده کوشتریتته وه (أَوْ مُسْلِمًا) به لام نه گهر مسولمانیکی داوینپاک زیناکه ریکی موحسهنی کوشت، نه وه (فَلَا) موسولمانه که له توله ی زیناکه ره که نا کوشتریتته وه (فِي الْأَصْح) له فرموده ی راستردا.

﴿ نَاكَادَارِي ﴾: نه وه ی پرابردو له و حاله تدا بوو: که به شاهیدی ی چوار پیاو، یان به دانپیداهیتانی خوی زینایه کی ناشکرا بوین، ههروه که له زوره ی سه چاوه کاندان فرموویانه، به لام نه گهر له م حاله تدا بینیزی کاربه دست کوشتیتتی، نه و کاته پیویسته تمبئی بکری. جا بزانه: نه گهر بکوژه که ش وه کو وی زیناکه ریکی موحسهن بوو، یان زیناکه ره که زیناکه ریکی کوپ، یان که بوو، نه و کاته بکوژه کی له توله ده کوشتریتته وه.

دیسان بزانه: نه گهر دیتی پیاویکی موحسهن زینا له گه ل ژنی وی، یان له گه ل خزمیکی وی دهکا، نه وه بوی دروسته: به په نهانی- له حاله تی زیناکرنه که دا- زیناکه ره که بکوژی و هم نافرته که ش بکوژی نه گهر موحسهن بی و زورلیکراو نه بی، جا له گه ل نه وه شدا به گویره ی برپاره کانی ناشکرای شریعت به بی شاهدید بکوژه که باوه پی ناکری و له توله ده کوشتریتته وه، به لام نه گهر چوار شاهیدی زینای هه بن، یان سویندی گه راندرایه وه بخوا، نه و کاته باوه پی پی ده کری و له توله نا کوشتریتته وه، هم دروست نیه تمبیش بکری، چونکه غیره و ناموس هانی داوه زیناکه ره که بکوژی، ههروه که له (تحفة) دا لیره وه له (کتاب الصیال) دا، هم له (فتح الباری) شدا له شرحی هم حدیسه دا پوون کراوه ته وه: ﴿ قَالَ سَعْدُ بِن عِبَادَةَ ﷺ لَوْ رَأَيْتُ رَجُلًا مَعَ امْرَأَتِي لَضَرَبْتُهُ بِالسَّيْفِ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَلْفَعَجُونَ مِنْ غَيْرَةِ سَعْدٍ؟ لَأَنَا أَغْبَرُ مِنْهُ وَاللَّهِ أَغْبَرُ مِنِّي ﴾ رواه الشيخان، (سعد) گوتی: نه گهر پیاویک له گه ل ژنی خوردا بیینم به شمشیر لی ده ده م. پیغه مبه ر ﷺ فرمووی: نایا له غیره تی (سعد) سه رسوپ ده میتن؟ من له وی به غیره ترم و خوداش له من به غیره تتره.

جا بزانه له و حاله تدا هه رچنده بوی دروسته: به په نهانی زیناکه ره که بکوژی، به لام و باشره نه و عیبه داپوشن، جا نه گهر دلشی له سه ر ژنه کی لاجوبین با ته لاقی بدا، ههروه که له په رتوکی (اللعان) دا پابرا.

سمنیم له مهرجه کانی کوشتنه وه ی له توله: (و) ههروه ها به مهرج داده ندری بوی واجیبوونی کوشتنه وه ی له توله (فِي الْقَاتِلِ) له بکوژه که دا: (بُلُوغٌ وَعَقْلٌ) بکوژه که بلوغی بوین و عقی هه بن، واته: مندال و شیت له توله نا کوشتریتته وه، به و مهرجه ی له حاله تی کوشتنه که دا شیتتی هه بن، به لکو خوینی کوژراوه که یان لئوره ده گری، پیغه مبه ر ﷺ فرموویته: ﴿ رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ الثَّامِ حَتَّى يَسْتَقِظَ وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ وَعَنِ

وَالْمَذْهَبُ وَجُوبُهُ عَلَى السُّكْرَانِ، وَلَوْ قَالَ: كُنْتُ يَوْمَ الْقَتْلِ صَبِيًّا أَوْ مَجْنُونًا صُدِّقَ بِيَمِينِهِ إِنْ أَمَكَّنَ الصَّبَا وَعَهْدَ الْجُنُونِ، وَلَوْ قَالَ: أَنَا صَبِيٌّ فَلَا قِصَاصَ وَلَا يُحْلَفُ، وَلَا قِصَاصَ عَلَى حَرْبِي، وَيَجِبُ عَلَى الْمَغْضُومِ وَالْمُرْتَدِّ، وَمُكَافَأَةٌ، فَلَا يُقْتَلُ مُسْلِمٌ بِذِمِّي،

الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ ﴿﴾ حدیث صحیح رواه أصحاب السنن، نوسینی تاوان له سهر سنی که سان هه لگیروه: له سهر خه وتوو تا هه شیار ده بیته وه، له سهر مندال تا بلوغی ده بی، له سهر شیت تا عاقل ده بیته وه.

(وَالْمَذْهَبُ) به فهرموده ی راستی مه زهه ب (وَجُوبُهُ عَلَى السُّكْرَانِ) کوشتنه وه ی له توله له سهر نه و بکوژه سهر خو شهش واجبه که به قه سدی و به خو شی خو ی شه رابی خواردوته وه، یان ده رمانیکی عه قلبه ری خواردوته وه، به لام نه گه ر به زور لی کردن خواردوبیه وه، یان نه یزانیبو هوشی لاده با، نه و کاته ناکوشتریتته وه، به لکو خوینی کوژراوه که ی لئوره ده گه ری، ههروه که (الشهرا ملسی) دا فهرموویه تی.

(وَلَوْ قَالَ) نه گه ر بکوژه که گوتی (كُنْتُ يَوْمَ الْقَتْلِ صَبِيًّا) من له کاتی کوشتنه که دا مندال بووم (أَوْ) یان گوتی (مَجْنُونًا) له کاتی کوشتنه که دا شیت بووم. نه وه (صُدِّقَ بِيَمِينِهِ) به سویند خواردن باوه پی پی ده گه ری (إِنْ أَمَكَّنَ الصَّبَا وَعَهْدَ الْجُنُونِ) نه گه ر بگوچی له کاتی کوشتنه که دا مندال بو بی و پیش کوشتنه که ش شیتی ی هه بو بی.

(وَلَوْ قَالَ) نه گه ر بکوژه که گوتی (أَنَا صَبِيٌّ) من نیستا مندالم. ده شگونجا تا نیستا بلوغی نه بو بی، نه وه (فَلَا قِصَاصَ) له توله ناکوشتریتته وه، هه م (وَلَا يُحْلَفُ) سویندیش ناسری، چونکه سویندی مندال به تاله، که واته: خوینی کوژراوه که ی لئوره ده گه ری.

(و) ههروه ها مه رجه: بکوژه که پابه ندی بریاره کانی نیسلام بو بی، که وابو: (لَا قِصَاصَ عَلَى حَرْبِي) نه کوشتنه وه ی له توله و نه خوین له سهر نه و بکوژه واجب نیه که له کاتی کوشتنه که دا کافر یکی جه نگی بو بی، چونکه پیغه مبه ر ﴿﴾ نه و جوړه کافرانه ی له توله نه ده کوشتنه وه: وهك (وَحَشِيٍّ) ی بکوژی نیمامی (حَمْرَةً ﴿﴾).

به لام (وَيَجِبُ عَلَى الْمَغْضُومِ) کوشتنه وه ی له توله له سهر نه و بکوژه کافره واجبه که گیانی پاریزراوه: به جهنگ وه ستاندن، یان به سهرانه، یان به دلنیا کردن، هه م (وَالْمُرْتَدِّ) له سهر نه و بکوژه ش واجبه که بوته کافر.

(و) ههروه ها به مه رج داده ندری: (مُكَافَأَةٌ) بکوژه که و کوژراوه که هاوچه شن - واته: به کسان - بن، که وابو: (فَلَا يُقْتَلُ مُسْلِمٌ بِذِمِّي) مروفی موسولمان نه له توله ی کافر یکی به یمان له نه ستوو نه له توله ی هیه کافر یکی تر ناکوشتریتته وه، پیغه مبه ر ﴿﴾ ده فهرموی: ﴿لَا يُقْتَلُ مُسْلِمٌ بِكَافِرٍ﴾ رواه البخاری، نابی موسولمان له توله ی کافر بکوشتریتته وه.

وَيُقْتَلُ ذِمِّيٌّ بِهِ وَبِدْمِيٍّ وَإِنْ اخْتَلَفَتْ مِلَّتُهُمَا، فَلَوْ أَسْلَمَ الْقَاتِلُ لَمْ يَسْقُطِ الْقِصَاصُ، وَلَوْ جَرَحَ ذِمِّيٌّ ذِمِّيًّا وَأَسْلَمَ الْجَارِحُ ثُمَّ مَاتَ الْمَجْرُوحُ فَكَذًا فِي الْأَصَحِّ، وَفِي الصُّورَتَيْنِ إِذَا يَقْتَضِي الْإِمَامُ بَطْلَ الْوَارِثِ، وَالْأَظْهَرُ قَتْلُ مُرْتَدٍّ بِدَمِيٍّ وَبِمُرتَدٍّ، لَا ذِمِّيٍّ بِمُرتَدٍّ، وَلَا يُقْتَلُ حُرٌّ بِمَنْ فِيهِ رِقٌّ، وَيُقْتَلُ قَبْلَ وَمُدَبَّرٌ وَمُكَاتَبٌ وَأُمٌّ وَوَلَدٌ بَعْضُهُمْ بِبَعْضٍ،

به لأم (وَيُقْتَلُ ذِمِّيٌّ بِهِ) کافری په یمان له نه ستو له توله ی موسولمان ده کوشتریته وه، هم (وَبِدْمِيٍّ وَإِنْ اخْتَلَفَتْ مِلَّتُهُمَا) له توله ی کافرئکی په یمان له نه ستوش ده کوشتریته وه، هرچند نایینه که شیان جیاواز بی: وه ک جوله که و دیان.

(فَلَوْ أَسْلَمَ الْقَاتِلُ) جا نه گهر بکوئتی په یمان له نه ستو له لوی کوشتنه که - بووه موسولمان (لَمْ يَسْقُطِ الْقِصَاصُ) کوشتنه وه که ی له سر لانا که وی، چونکه له کاتی کوشتنه که دا په کسان بووه (و) هروه ها (لَوْ جَرَحَ ذِمِّيٌّ نِعْمًا) نه گهر کافرئکی په یمان له نه ستو کافرئکی په یمان له نه ستوی بریندار کرد، نینجا (وَأَسْلَمَ الْجَارِحُ) بریندار که ره که بووه موسولمان (ثُمَّ مَاتَ الْمَجْرُوحُ) نینجا کافره بریندار که ره که ش به و برینه مرد (فَكَذًا فِي الْأَصَحِّ) نه وه ش کوشتنه وه که ی له سر لانا که وی، له فرموده ی راستردا.

نینجا (وَفِي الصُّورَتَيْنِ) له هر دوو وینه ی پرا برودا (إِذَا يَقْتَضِي الْإِمَامُ بَطْلَ الْوَارِثِ) ته نها پیتشه وای موسولمانان بکوژه که له توله ی کوژواوه که ده کوژیته وه به داوا کردنی میرانگری کوژواوه که (وَالْأَظْهَرُ) به فرموده ی به هیتر (قَتْلُ مُرْتَدٍّ بِدَمِيٍّ) موسولمانی کافر یو له توله ی کافری په یمان له نه ستو ده کوشتریته وه، هم (وَبِمُرتَدٍّ) له توله ی موسولمانئکی کافر یوش ده کوشتریته وه (لَا ذِمِّيٍّ بِمُرتَدٍّ) به لأم کافری په یمان له نه ستو له توله ی موسولمانی کافر یو ناکوشتریته وه؟ چونکه نه وه به هوی سهرانه گیانی ده پاریزری، کافر یوش خوینی به فیرق دراوه.

﴿ نَاكَادَارِي ﴾: پیغه مبرک فرموده ی: ﴿إِنَّ الرَّجُلَ يُقْتَلُ بِالْمَرْأَةِ﴾ رواه أصحاب السنن وصححه الحاكم وابن حبان، پیاو له توله ی نافرته ده کوشتریته وه.

هروه ها نافرته تیش له توله ی پیاو ده کوشتریته وه، هروه ها نیراموک له توله ی پیاو و نافرته ده کوشتریته وه و نه وانیش له توله ی نیراموک ده کوشتریته وه، هروه ها زانو ده وه مندو خاوه ن پله و پیا یه ش له توله ی نه زانو هه زانو ناکه س به چه ده کوشتریته وه، هم گنج له توله ی پیر، پیر له توله ی گنج ده کوشتریته وه، هروه که له (مغنی) دا فرموده ی ته. به لأم (وَلَا يُقْتَلُ حُرٌّ بِمَنْ فِيهِ رِقٌّ) مروفی نازاد له توله ی مروفی کویله ناکوشتریته وه، هرچند هه مووشی کویله نه بن (وَيُقْتَلُ قَبْلَ وَمُدَبَّرٌ وَمُكَاتَبٌ وَأُمٌّ وَأَبٌ بَعْضُهُمْ بِبَعْضٍ) کویله ی ته و او و کویله ی له لوی مردن نازادی لوی دراوه تی و کویله ی نوسراو پی دراو و کویله ی دایکه مندال هر په که یان له توله ی نه وی تر ده کوشتریته وه.

وَلَوْ قَتَلَ عَبْدٌ عَبْدًا ثُمَّ عَتَقَ الْقَاتِلَ أَوْ عَتَقَ بَيْنَ الْجُرْحِ فَكَحْدُوثُ الْإِسْلَامِ، وَمَنْ بَغَضَهُ حُرٌّ لَوْ قَتَلَ مِثْلَهُ لَا قِصَاصَ، وَقِيلَ إِنَّ لَمْ تَرِدْ حُرِّيَّةُ الْقَاتِلِ وَجَبَ، وَلَا قِصَاصَ بَيْنَ عَبْدٍ مُسْلِمٍ وَحُرٍّ ذِمِّيٍّ، وَلَا بِقَتْلِ وَلَدٍ وَإِنْ سَفَلَ، وَلَا لَهٗ، وَيُقْتَلُ بِوَالِدَيْهِ، وَلَوْ تَدَاعَا مَجْهُولًا فَقَتَلَهُ أَحَدُهُمَا، فَإِنَّ الْحَقَّ الْقَائِفُ بِالْآخِرِ اقْتَصَّ وَإِلَّا فَلَا، وَلَوْ قَتَلَ أَحَدُ أَخَوَيْنِ الْأَبَ وَالْآخَرَ الْأُمَّ مَعًا

(وَلَوْ قَتَلَ عَبْدٌ عَبْدًا) نه گهر کزيله يه کي کزيله يه کي کوشت (ثُمَّ عَتَقَ الْقَاتِلَ) نينجا بکوژه که نازاد بوو (أَوْ عَتَقَ بَيْنَ الْجُرْحِ وَالْمَوْتِ) يان له نيوان بريندارکردن و مردندا نازاد بوو، نه وه ش (فَكَحْدُوثُ الْإِسْلَامِ) وه ک موسولمان بوونه، واته: کوشتنه وهی له تو لهی له سهر لاناچن.

(وَمَنْ بَغَضَهُ حُرٌّ) نه و مروهی به شيکی کزيله يه و به شيکی شي نازاده (لَوْ قَتَلَ مِثْلَهُ) نه گهر مروفیکسی وه کو خوی بکوژی (لَا قِصَاصَ) نابی له تو لهی بکوشتریتته وه (وَقِيلَ) له فرموده يه کي بی هیذا: (إِنْ لَمْ تَرِدْ حُرِّيَّةُ الْقَاتِلِ) نه گهر نازاديه که ی بکوژه که زودتر نه بی (وَجَبَ) کوشتنه وهی له تو له واجب ده بی (وَلَا قِصَاصَ بَيْنَ عَبْدٍ مُسْلِمٍ وَحُرٍّ ذِمِّيٍّ) کوشتنه وهی له تو له له نيوان کزيله يه کي موسولمان و کافرکی نازادی په يمان له نه ستودا نيه، چونکه موسولمان له تو لهی کافر ناکوشتریتته وه، نازاديش له تو لهی کزيله ناکوشتریتته وه.

(وَلَا بِقَتْلِ وَلَدٍ وَإِنْ سَفَلَ) کوشتنه وهی له تو له له سر باوک و باپيره و دايکو داپيره نيه نه گهر مندالی خویان بکوژن، هر چه ند منداله که ش به ره و خوار بی، پیغه مبر ﷺ ده فرموی: ﴿لَا يُقَادُ الْوَالِدُ بِالْوَالِدِ﴾ رواه احمد وصححه ابن الجارود و البیهقی، باوک له تو لهی منداله که ی ناکوشتریتته وه.

(وَلَا لَهٗ) هه روه ها بۆ منداله که شی له تو لهی کوژداویکی تر ناکوشتریتته وه: وه ک ژنی کوپه که ی، يان دايکی کوپه که ی بکوژی، پیغه مبر ﷺ ده فرموی: ﴿لَا يُقَادُ لِلْإِنِّ مِنْ أَبِيهِ﴾ صححه الحاكم و البیهقی، نابی باوک بۆ کوپه که ی له تو له بکوشتریتته وه.

به لام (وَيُقْتَلُ بِوَالِدَيْهِ) کوپو کیژ له تو لهی دايکو و باوک و داپيره و باپيره کانينان ده کوشتریتته وه، هه روه ها گشت خزمه کانی تریش له تو لهی په کتری ده کوشتریتته وه، هه روه که له زوری به ی سه رچاوه کاندای فرمویان.

(وَلَوْ تَدَاعَا مَجْهُولًا) نه گهر دوو پياو داوای نه زادی مروفیکسی نه ناسراویان کرد (فَقَتَلَهُ أَحَدُهُمَا) نينجا پیش رونیوونه وه په کیک نه ناسراوه که ی کوشت، نه وه (فَإِنَّ الْحَقَّ الْقَائِفُ بِالْآخِرِ) نه گهر دروشمناس نه ناسراوه که ی کرده مندالی نه وه که ی تر، نه وه (اِقْتَصَّ) بکوژه که له تو لهی ده کوشتریتته وه (وَالْآخِرُ) به لام نه گهر نه يکرده مندالی وی، نه وه (فَلَا) له تو لهی ناکوشتریتته وه.

(وَلَوْ قَتَلَ أَحَدُ أَخَوَيْنِ الْأَبَ) نه گهر په کیک له دوو برایان باوکی کوشت و (وَالْآخِرُ الْأُمَّ) برابه که ی تریش دايکی کوشت (مَعًا) کوشتنه که شیان له گه ل په کتری دابو، واته: ویکرا

فَلِكُلِّ قِصَاصٍ، وَيُقَدَّمُ بَقْرَعَةَ، فَإِنْ اِقْتَصَّ بِهَا أَوْ مُبَادِرًا فَلَوَارِثُ الْمُقْتَصِّ مِنْهُ قَتْلُ الْمُقْتَصِّ إِنْ لَمْ نُورَثْ قَاتِلًا بِحَقِّ، وَكَذَا إِنْ قَتَلَ مَرْتَبًا وَلَا زَوْجِيَّةً، وَإِلَّا فَعَلَى النَّاسِ فَقَطْ، وَيُقْتَلُ الْجَمْعُ بِوَاحِدٍ، وَلِلْوَلِيِّ الْعَفْوُ عَنِ بَعْضِهِمْ عَلَى حِصَّتِهِ مِنْ

گیانیان دەرچوو، نه وه (فَلِكُلِّ قِصَاصٍ) هه ریه که یان مافی کوشتنه وهی له تۆله ی له سهر نه وه یتر هه یه (وَيُقَدَّمُ بَقْرَعَةَ) به پشکه کردن برابره گیان بۆ کوشتنه وه که وه پشیش نه وه که یتر دپخری (فَإِنْ اِقْتَصَّ بِهَا) جا نه گهر به پشکه کردن برابره که برابره که یتری له تۆله کوشته وه (أَوْ مُبَادِرًا) یان به بین پشکه کردن په له ی کردو کوشتی وه، نه و کاته (فَلَوَارِثِ الْمُقْتَصِّ مِنْهُ قَتْلُ الْمُقْتَصِّ) بۆ میراتگری برا کوشترا وه که دروسته برا بکوژه که له تۆله ی دایکه که، یان باوکه که بکوژیته وه (إِنْ لَمْ نُورَثْ قَاتِلًا بِحَقِّ) نه گهر به فره مووده ی راستر بلین: مرقه کوژی به هه ق میرات له کوژرا وه که ی ناگری.

(وَكَذَا إِنْ قَتَلَ مَرْتَبًا وَلَا زَوْجِيَّةً) هه روه ها نه گهر دوو برابره کان دایکو باوکیان یه که له دوای یه کتریش بکوژن هه ریه که یان مافی کوشتنه وه ی نه وه یتری هه یه له و حاله ته ی ژنو میردایه تی له نیتوان دایکو باوکه یاندا نه مابن (وَإِلَّا) به لام نه گهر ژنو میردایه تی له نیتوانیاندا به رده وام بن، نه و کاته (فَعَلَى النَّاسِ فَقَطْ) کوشتنه وه ی له تۆله ته نها له سهر دووه مه که یان واجب ده بن له سهر یه که مه که یان واجب نابن؟ چونکه به شیکی تۆله ی کوژرا وه که ی خوی به میرات گرتوته وه له کوژرا وه که ی بووه م، که وابو: نه و به شه تۆله ی ماوه له سهری لاده چن و خوینی له جیاتی لئوه رده گیری.

﴿ هه ریه شی له کوشتندا ﴾

(وَيُقْتَلُ الْجَمْعُ بِوَاحِدٍ) کومه لیک له تۆله ی یه که س ده کوشترینه وه و هه ریه که شیان که ففاره پتیکی له سهره: وه ک ویکرا فری ی بده نه ناو ناو، یان له به رزایی فری ی بده نه خواره وه، یان برینداری بکه ن و برینی هه ریه که شیان کاری له گیانده رچونه که کردبن، یان به هه ر شیوه یه که یتر بیکوژن ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ، وَابْنِ الْمُسَيَّبِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَ: أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَتَلَ خَمْسَةَ أَوْ سِتَّةَ بَرَجَلٍ قَتَلُوهُ غِيلَةً، وَقَالَ: لَوْ تَمَأَّلًا عَلَيْهِ أَهْلُ صَنْعَاءَ لَقَتَلْتَهُمْ بِهِ﴾ اخرجه مالك والبخاری، نیمامی (عمر رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ) پینچ، یان شه ش که سی له تۆله ی پیاویک کوشتنه وه که به فیل کوشتبویان، هه م فره مووی: نه گهر دانیشتووانی شاری (صنعاء) له سهر کوشتنی پیاوه که کۆ بوپانه وه گشتیانم له تۆله ی ده کوشتنه وه.

به لام نه وه ی برینه که ی کاری نه کرده بۆ گیانده رچوون، نه ویان نا کوشترینه وه، به لکو تۆله ی برینه که ی لئوه رده گیری، هه روه ک (الشبراملسی) فره موویه تی.

(وَلِلْوَلِيِّ) بۆ میراتگری کوژرا وه که دروسته (الْعَفْوُ عَنِ بَعْضِهِمْ) هه ندیک له بکوژه کان له کوشتنه وه عفو بکاوه هه ندیک شیان له تۆله بکوژیته وه، جا عه فوه که ش (عَلَى حِصَّتِهِ مِنْ

الدِّيةَ بِاعْتِبَارِ الرَّؤُوسِ، وَلَا يُقْتَلُ شَرِيكُ مُخْطِئٍ وَشِبْهَ عَمَدٍ، وَيُقْتَلُ شَرِيكُ الْأَبِ وَعَبْدٌ شَارِكٌ حُرًّا فِي عَيْدٍ وَذِمِّيٌّ شَارِكٌ مُسْلِمًا فِي ذِمِّيٍّ، وَكَذَا شَرِيكُ حَرْبِيٍّ وَقَاطِعٌ قِصَاصًا أَوْ حَدًّا وَشَرِيكُ النَّفْسِ وَدَافِعِ الصَّائِلِ فِي الْأَظْهَرِ، وَلَوْ جَرَحَهُ جُرْحَيْنِ عَمْدًا وَخَطَأً وَمَاتَ بِهِمَا، أَوْ جَرَحَ حَرْبِيًّا

الدِّية) له سر نه وه بن: که به شه خوینه که یی لئوه ریگری، جا به شه که ش (باعتبار الرؤوس) به گویره ی ژماره ی سهری بکوژه کانه، بؤ وینه: نه گهر بکوژه کان پینچ که س بن، پینچیک ی خوینه که ی لئوه ریگری، هه روه هاش دروسته گشتیان له کوشتن عه فو بکاو خوینی کوژاوه که ی به تیکرایی له گشتیان وه ریگری، هه روه که له (معنی) دا فه رموویه تی.

(وَلَا يُقْتَلُ شَرِيكُ مُخْطِئٍ وَشِبْهَ عَمَدٍ) هه ر بکوژیک له کوشتنه که دا هاویه شی بکوژیک ی به هه له داچوو، یان وینه ی به قه سدی بن، نابن له تو له بکوشتریته وه، چونکه کوشتنه که به دوو کردار بووه: له و دوو کردارانه ش به کیکیان کوشتنه وه واجب ده کاو نه وه که ی تر قه ده غه ی ده کا، که و ابو: هاویه شه که نیوه ی خوینی کوژاوه که ی لئوه رده گری و نیوه که ی تریش له خزمه کانی نه وی تر وه رده گری.

به لام (وَيُقْتَلُ شَرِيكُ الْأَبِ) نه و بکوژه ی له کوشتنه که دا هاویه شی باوکی کوژاوه که یه، نه و ده کوشتریته وه، هه م (وَعَبْدٌ شَارِكٌ حُرًّا فِي عَيْدٍ) نه و کویله ی له کوشتنی کویله یه که دا هاویه شی نازادیک ی کردوه وه هه م (وَذِمِّيٌّ شَارِكٌ مُسْلِمًا فِي ذِمِّيٍّ) نه و کافره ی په یمان له نه ستویه له کوشتنی کافرکی په یمان له نه ستودا هاویه شی موسولمانیک ی کردوه، نه ویش ده کوشتریته وه.

(وَكَذَا شَرِيكُ حَرْبِيٍّ) هه روه ها هاویه شی کافری جه نگی له کوشتنی موسولمانیکدا، هه م (وَقَاطِعِ قِصَاصًا أَوْ حَدًّا) هاویه شی نه و که سه ی که له تو له، یان بز سزادان ده سنی که سیک ی تری لئو کربو ته وه به م ده ست لئو کربنه وه یه ش مرده وه، هه م (وَشَرِيكُ النَّفْسِ) نه وه ی هاویه شی بکوژه که یه له کوشتنی خودی خودی دا، هه م (وَدَافِعِ الصَّائِلِ) هه م نه و که سه ی هاویه شی نه و که سه یه که به رگری ژرداری هیرشکر له خوی ده کا (فِي الْأَظْهَرِ) له فه رمووده ی به هیزتردا، هه م هاویه شی مندال و شیت له کوشتنی که سینکدا، اته: نه و هاویه شانه گشتیان له تو له ی کوژاوه که ده کوشتریته وه، چونکه کرداری هه ر دوو هاویه شه کان به قه سدی یه و کوشتنه وه ی له تو له واجب ده کا، به لام له بهر هؤیه کی دهره کی هاویه شه کانی تر له تو له ناکوشتریته وه نه و هؤیه ش له م هاویه شه دا نیه، بؤین له تو له ده کوشتریته وه، هه روه که له ژوریه ی سرچاوه کاند ا پوون کراوه ته وه.

(وَلَوْ جَرَحَهُ جُرْحَيْنِ عَمْدًا وَخَطَأً) نه گهر به کیکی به دوو برینان بریندار کرد: برینکیان به قه سدی و برینیکیش به هه له، ئینجا (وَمَاتَ بِهِمَا) به هه ر دوو برینه کان مرد (أَوْ جَرَحَ حَرْبِيًّا

أَوْ مُرْتَدًّا ثُمَّ أَسْلَمَ وَجَرَحَهُ ثَانِيًا فَمَاتَ لَمْ يُقْتَلْ، وَلَوْ دَاوَى جُرْحَهُ بِسُمِّ مُذَقَّفٍ فَلَا قِصَاصَ عَلَى جَارِحِهِ، وَإِنْ لَمْ يُقْتَلِ السُّمُّ غَالِبًا فَشِبُهَ عَمْدٍ، وَإِنْ قَتَلَ غَالِبًا وَعَلِمَ حَالَهُ فَشَرِيكَ جَارِحِ نَفْسِهِ، وَقِيلَ شَرِيكَ مُخْطِيٍّ، وَلَوْ ضَرَبُوهُ بِسِيَاطٍ فَتَقَلَّبُوا وَضُرِبَ كُلُّ وَاحِدٍ غَيْرُ قَاتِلِ فَفِي الْقِصَاصِ عَلَيْهِمْ أَوْجُهُ: أَصْحَابُهَا يَجِبُ أَنْ تَوَاطَلُوا، وَمَنْ قَتَلَ جَمْعًا مُرْتَبًّا قَتَلَ بِأَوْلَاهِمُ،

أَوْ مُرْتَدًّا) یان کافرکی جهنگی، یان موسولمانیکی کافر بیوی بریندار کرد (ثُمَّ أَسْلَمَ وَجَرَحَهُ ثَانِيًا) نینجا بریندار کراوه که بیوه موسولمان و دو بارهش برینداری کرده وه (فَمَاتَ) نینجا به هر دو برینه که ی کافر و نیسلامتی مرد، نه وه له هر دو مهسه له دا (لَمْ يُقْتَلِ) بریندار که ره که له توله ناکوشتریتته وه، به لگو له مهسه له یه که مدا خوینی کوژدا وه که و توله ی برینه به قهسدی یه که واجب ده بی، له بیوه مهسه که شدا ته نها توله ی برینی نیسلامتی واجب ده بی.

(وَلَوْ دَاوَى جُرْحَهُ بِسُمِّ مُذَقَّفٍ) نه گهر بریندار که برینه که ی خوی به ژه هر یکی کوشنده درمان کردو به و درمان کردنه مرد، نه وه (فَلَا قِصَاصَ عَلَى جَارِحِهِ) نه کوشتنه وه ی له توله و نه خوین له سر بریندار که ره که ی واجب ناب، چونکه به خوی خوی کوشتوه، که و ابو: ته نها توله ی برینه که له سر بریندار که ره که واجب ده بی.

به لام (وَإِنْ لَمْ يُقْتَلِ السُّمُّ غَالِبًا) نه گهر ژه هر که به نه غله بی نه یده کوشت، نه و کاته (فَشِبُهَ عَمْدٍ) درمان کردنه که کوشتنی وینه ی به قهسدی یه، که و اته: لیزه شدا بریندار که ره که له توله ناکوشتریتته وه، به لام نیوه ی خوینی کوژدا وه که و توله ی برینه که ی لیوره ده گبری.

(وَإِنْ قَتَلَ غَالِبًا) نه گهر ژه هر که به نه غله بی ده ی کوشتو (وَعَلِمَ حَالَهُ) بریندار که ش ده یزانی به نه غله بی ده کوژئی و خوی پی درمان کردو مرد، نه و کاته (فَشَرِيكَ جَارِحِ نَفْسِهِ) بریندار که ره که وه هاوبه شی که سیکه که خودی خوی بریندار بکا و بمری، و اته: له توله ده کوشتریتته وه (وَقِيلَ) له فرموده ده یه کی بی هیژدا (هُوَ شَرِيكَ مُخْطِيٍّ) هاوبه شی بکوژئی به هله یه، و اته: له توله ناکوشتریتته وه.

(وَلَوْ ضَرَبُوهُ بِسِيَاطٍ) نه گهر کومه لیک به شوپکه دار له مرفقیکیان دا (فَقَتَلُوهُ) جا به و لیدانه کوشتیان (وَضُرِبَ كُلُّ وَاحِدٍ غَيْرُ قَاتِلِ) لیدانی هر یه کیکیان به ته نها کوشنده نه بو، نه وه (فَفِي الْقِصَاصِ عَلَيْهِمْ أَوْجُهُ) له باره ی کوشتنه وه ی گشتیان له توله، سن فرموده هه نه: (أَصْحَابُهَا يَجِبُ أَنْ تَوَاطَلُوا) پاستره که یان: کوشتنه وه ی له توله له سر گشتیان واجب، نه گهر گشتیان له سر لیدانه که ی پیک که و بن و لیدانی هر یه که شیان کاری له گیانده رچونه که کرد بی.

(وَمَنْ قَتَلَ جَمْعًا مُرْتَبًّا) هر که سیک کومه له مرفقیکیه که له نوای یه که بکوژئی، نه وه (قَتَلَ بِأَوْلَاهِمُ) له توله ی به که مه که یان ده کوشتریتته وه و خوینی نه وانی تریش له میراته که ی

أَوْ مَعَا فِإلْقُرْعَةِ، وَلِلْبَاقِينَ الْبَدِيَّاتُ، قُلْتُ: فَلَوْ قَتَلَهُ غَيْرُ الْأَوَّلِ
عَصَى وَوَقَّعَ قِصَاصًا، وَلِلأَوَّلِ دِيَّةٌ وَاللَّهُ أَغْلَمُ.
(فَصَلِّ) جَرَحَ حَرْبِيًّا أَوْ مُرْتَدًّا أَوْ عَبْدًا نَفْسَهُ فَاسْلَمَ وَعَتَّقَ ثُمَّ مَاتَ بِالْجُرْحِ فَلَا ضَمَانَ،
وَقِيلَ: تَجِبُ دِيَّةٌ، وَلَوْ رَمَاهُمَا فَاسْلَمَ وَعَتَّقَ فَلَا قِصَاصَ.

وهرده گيری (أو معاً) یان کومه لیکي ویکړا کوشتن: وه ک خانووېک به سه رياندا بړوخیني،
یان بؤمبیک بته قیني، نه و کاته (فبالقرعة) به پشکه کردن له توله ی په کیکیان
ده کوشتریتته وه و (وللباقین البديات) بؤ نه وانی تریش خوین له میراته که ی وهرده گيری، جا
له و دوو حالته دا نه گهر میراته که ی به روهستی خویني گشتیانې نه ده کرد، نه و کاته به
گویره ی مافی خوین میراته که له نیوانیاندا به ش ده کړی، جا نه گهر خاوه ن مافه که ی
په کم له کوشتن عه فوی کرد نه و کاته نه وه که ی تر له توله ی کوژاوه ی خوئی ده بکوژیتته وه،
هه روه ک له (تحفة) بو (مغنی) دا فرمویانه.

(قُلْتُ) نیامی (النواوی) فرمویته ی (فَلَوْ قَتَلَهُ غَيْرُ الْأَوَّلِ) نه گهر جگه له خاوه ن مافه که ی
په کم، یان جگه له خاوه ن پشکه که په کیکیان بکوژه که ی له توله ی کوژاوه که ی خوئی
کوشته وه، نه وه (عَصَى وَوَقَّعَ قِصَاصًا) گونا هبار ده بی، به لام به بهر کوشته وه ی
له توله ی خوئی ده که وی، که ابو: (وَلِلأَوَّلِ دِيَّةٌ) خاوه ن مافه که ی په کم، یان خاوه ن
پشکه که خویني کوژاوه که ی له میراتی بکوژه که ده دریتي (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

جا نه گهر گشتیان ویکړا له توله کوشتیانه وه، نه و کاته ش پاشماوه ی به شه خویننه که یان
هر ده میتی، بؤ وینه نه گهر سی خاوه ن ماف ویکړا له توله بیکوژنه وه، نه و کاته ش
هه ریه که یان دوو سبیه کی خویني کوژاوه که ی له میراتی بکوژه که وهرده گيری، هه روه ک
له توره ی سه رچاوه کاند ا فرمویانه.

﴿ فَاصل: له باسی گورانی حالی بریندار کراوه که ﴾

(جَرَحَ حَرْبِيًّا أَوْ مُرْتَدًّا أَوْ عَبْدًا نَفْسَهُ) هر کاتیک کافرکی چه نگی، یان موسولمانیکي
کافر بوو، یان کویله که ی خوئی بریندار کرد (فَاسْلَمَ وَعَتَّقَ) ئینجا بریندار کراوه کافر که بووه
موسولمان، کویله که ش نازاد بوو (ثُمَّ مَاتَ بِالْجُرْحِ) ئینجا بریندار کراوه که به و برینه مرد،
نه وه (فَلَا ضَمَانَ) هیچ زامینوونیک- نه به کوشتنه وه ی له توله و نه به خوین- نیه، چونکه
له کاتی بریندار کردنه که دا توله ی نه بوه (وَقِيلَ: تَجِبُ دِيَّةٌ) له فرموده یه کی بی هیژدا:
خویني له سه ر واجب ده بی.

(وَلَوْ رَمَاهُمَا) نه گهر چه کیکي هاویشته بؤ کافر که و بؤ کویله که (فَاسْلَمَ وَعَتَّقَ) جا له نوای
هاویشتن کافر که بووه موسولمان و کویله که ش نازاد بوو، ئینجا چه که یان ویکه وتو
کوشتنی، نه وه ش (فَلَا قِصَاصَ) کوشتنه وه ی له توله ی له سه ر نیه، چونکه له کاتی

وَالْمَذْهَبُ وَجُوبُ دِيَةِ مُسْلِمٍ مُخَفَّفَةٌ عَلَى الْعَاقِلَةِ، وَلَوْ ارْتَدَّ الْمَجْرُوحُ وَمَاتَ بِالسَّرَايَةِ
فَالنَّفْسُ هَدْرٌ، وَيَجِبُ قِصَاصُ الْجُرْحِ فِي الْأَظْهَرِ يَسْتَوْفِيهِ قَرِيبُهُ الْمُسْلِمُ وَقِيلَ الْإِمَامُ،
فَإِنْ اقْتَضَى الْجُرْحُ مَالًا وَجَبَ أَقْلُ الْأُمْرَيْنِ: مِنْ أَرْشِهِ وَدِيَةِ، وَقِيلَ أَرْشُهُ، وَقِيلَ هَدْرٌ،
وَلَوْ ارْتَدَّ ثُمَّ أَسْلَمَ فَمَاتَ بِالسَّرَايَةِ فَلَا قِصَاصَ، وَقِيلَ إِنْ قَصُرَتِ الرَّدَّةُ وَجَبَ، وَتَجِبُ
الدِّيَةُ فِي قَوْلِ نَصْفِهَا، وَلَوْ جَرَحَ مُسْلِمٌ ذِمِّيًّا فَأَسْلَمَ أَوْ حُرًّا عَبْدًا فَعَتَّقَ

هاویشتن توله‌ی نیه، به‌لام (والمذهب) به فرموده‌ی پاستی مه‌زه‌ب: (وجوب دية مسلم
مخففة) خوینتیکی سوککراوی موسولمانیک واجب ده‌بئی (علی‌العاقلة) له سهر خزمه‌کانی
بکوزه‌که، چونکه له کاتی ویکه‌وتندا کوزراوه‌که موسولمانتیکی نازاد بووه.

(ولو ارتد المجروح) نه‌گهر بریندارکراوه‌که بووه کافر، ئینجا (ومات بالسرایة) به
پیدارپویشتنی برینه‌که به کافری مرد، نه‌وه (فالنفس هدر) گیانه‌که‌ی به فیرو ده‌درئ:
نه‌خوین و نه‌توله‌و نه‌که‌فغاره‌تی نیه، چونکه به کافریویی مردوه، به‌لام (ویجب قصاص
الجرح فی‌الظهر) توله‌ی برینه‌که‌ی واجب ده‌بئی، له فرموده‌ی به‌هیزتردا، چونکه له
حاله‌تی نیسلامه‌تی‌دا جینگیر بووه، که‌وابو: (یستوفیه قریبه المسلم) خزمتیکی موسولمانی
کافریبووه‌که بریندارکه‌ره‌که -له‌توله- بریندار ده‌کاته‌وه (وقیل الإمام) له فرموده‌ی‌که‌ی
بئ‌هیزدا: پیشه‌وای موسولمانان له‌توله برینداری ده‌کاته‌وه.

به‌لام (فإن اقتضى الجرح مالاً) نه‌گهر برینی کافریبووه‌که مالی واجب ده‌کردو توله‌کردنه‌وه‌ی
نه‌بو، نه‌وه‌ کاته (وجب اقل الأمرین: من أرشه ویدیة) له خوینی برینه‌که‌ی‌و له خوینی
گیانه‌که‌ی کامه‌یان که‌متره، نه‌ویان واجبه بدریقه (بیت المال)، اته: هیچی نادریقه
میراتگره‌کانی (وقیل أرشه) له فرموده‌ی‌که‌ی بئ‌هیزدا: خوینی برینه‌که واجبه (وقیل هدر)
له فرموده‌ی‌که‌ی بئ‌هیزدا: به فیرو ده‌درئ.

(ولو ارتد) نه‌گهر بریندارکراوه‌که بووه کافر (ثم أسلم) ئینجا هر به رینداری بژوه
موسولمان (ومات بالسرایة) ئینجا به پیدارپویشتنی برینه‌که به موسولمانی مرد، نه‌وه
کاته‌ش (فلا قصاص) کوشتنه‌وه‌ی له‌توله واجبه نیه، چونکه کافریبون که‌وتوته نیوان
برینه‌که‌و مردنه‌که (وقیل إن قصرت الردة وجب) له فرموده‌ی‌که‌ی بئ‌هیزدا: نه‌گهر
ماوه‌ی کافریبوونه‌که کورت بئ‌ کوشتنه‌وه‌ی له‌توله واجبه ده‌بئی، به‌لام (وتجب الدیة) له
سهر فرموده‌ی پاست: خوینی مردوه‌که به ته‌واوی له سهر بریندارکه‌ره‌که‌ی واجب
ده‌بئی، چونکه بریندارکردن و پئ‌مردنه‌که‌ی له حاله‌تی نیسلامه‌تی‌دا بووه (وفی قول
نصفها) له فرموده‌ی‌که‌ی‌دا: نیوه‌ی خوینی واجب ده‌بئی.

(ولو جرح مسلم ذمیاً) نه‌گهر موسولمانیک گاوریکی، یان جوله‌که‌ی‌که‌ی په‌یمان له‌نه‌ستوی
بریندار کرد (فأسلم) ئینجا له دوا بریندارکردنه‌که بووه موسولمان (أو حرراً عبداً فعتق)

وَمَاتَ بِالسَّرَايَةِ فَلَا قِصَاصَ، وَتَجِبُ دِيَّةٌ مُسْلِمٍ وَهِيَ لِسَيِّدِ الْعَبْدِ، فَإِنْ زَادَتْ عَلَى قِيَمَتِهِ فَالزِّيَادَةُ لَوْرَثَتِهِ، وَلَوْ قَطَعَ يَدَ عَبْدٍ فَعَتَقَ ثُمَّ مَاتَ بِسَرَايَةِ فَلِلْسَيِّدِ الْأَقْلُ مِنَ الدِّيَةِ الْوَاجِبَةِ وَنِصْفَ قِيَمَتِهِ، وَفِي قَوْلِ الْأَقْلُ مِنَ الدِّيَةِ وَقِيَمَتِهِ، وَلَوْ قَطَعَ يَدَهُ فَعَتَقَ فَجَرَحَهُ آخِرَانَ وَمَاتَ بِسَرَايَتِهِمْ فَلَا قِصَاصَ عَلَى الْأَوَّلِ إِنْ كَانَ حُرًّا وَيَجِبُ عَلَى الْآخِرَيْنِ (فَصَلِّ) يُشْتَرَطُ لِقِصَاصِ الطَّرْفِ وَالْجُرْحِ مَا شَرَطَ لِلنَّفْسِ،

یان نازادیک کویله یه کی بریندار کرد، نینجا کویله که نازاد بوو، نینجا (وَمَاتَ بِالسَّرَايَةِ) بریندار کراوه که به پیدارپوشتنی برینه که مرد، نه وه (فَلَا قِصَاصَ) له هر دوو مهسه له که دا کوشتنه وی له تۆله واجب نابئ، چونکه له کاتی بریندار کردنه که دا هاوچه شن نه بون، به لام (وَتَجِبُ دِيَّةٌ مُسْلِمٍ) له هر دوو مهسه له که دا خوینی موسولمانی کی نازاد له سر بریندار که ره که واجب ده بی (وَهِيَ لِسَيِّدِ الْعَبْدِ) له مهسه له ی دووه مدا خوینه که بؤ گوره ی کویله که به (فَإِنْ زَادَتْ عَلَى قِيَمَتِهِ) جا نه گهر خوینه که له نرخ ی کویله که زیاتر بوو، نه و کاته (فَالزِّيَادَةُ لَوْرَثَتِهِ) زیاده که بؤ میراتگره کانی کویله که به.

(وَلَوْ قَطَعَ يَدَ عَبْدٍ فَعَتَقَ) نه گهر دهستی کویله یه کی لیکرده وه، نینجا کویله که نازاد بوو (ثُمَّ مَاتَ بِسَرَايَةٍ) نینجا به پیدارپوشتنی برینه که مرد، نه وه (فَلِلْسَيِّدِ الْأَقْلُ) گوره که ی مافی که متره که ی هه یه: (مِنَ الدِّيَةِ الْوَاجِبَةِ وَنِصْفَ قِيَمَتِهِ) له ته وای خوینه که ی و له نیوه ی نرخه که ی (وَفِي قَوْلِ الْأَقْلُ مِنَ الدِّيَةِ وَقِيَمَتِهِ) له فرموده یه کدا: که متره که ی هه یه: له خوینه که ی و له هه موو نرخه که ی (وَلَوْ قَطَعَ يَدَهُ فَعَتَقَ) نه گهر دهستی کویله یه کی لیکرده وه، نینجا کویله که نازاد بوو (فَجَرَحَهُ آخِرَانَ) جا دوو که سی تریش کویله که یان بریندار کرد (وَمَاتَ بِسَرَايَتِهِمْ) نینجا به پیدارپوشتنی هر سیک برینه کان مرد، نه وه (فَلَا قِصَاصَ عَلَى الْأَوَّلِ إِنْ كَانَ حُرًّا) کوشتنه وی له تۆله له سر یه که مه که واجب نیه نه گهر نازاد بی، به لام (وَيَجِبُ عَلَى الْآخِرَيْنِ) له سر دووه کانی تر واجبه؟ چونکه له گه ل کویله که یه کسان.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسِي مَهْرَجَه كَانِي تَوَلَّه كَرْدَنَه وَهِي نَه نَدَامَه كَان وَبَرِينَه كَان﴾

(يُشْتَرَطُ لِقِصَاصِ الطَّرْفِ وَالْجُرْحِ) به مهرج داده ندری بؤ تۆله کردنه وی نه ندام و برین: (مَا شَرَطَ لِلنَّفْسِ) نه وه ی بؤ تۆله ی گیان به مهرج داندر ا بوو و له مهرجه کانی کوشتنه وی له تۆله دا پوونمان کرده وه، واته: تاوانکاره که شیت و مندال نه بی و پابه نندی بریاره کانی شه ریععت بوبی و دایک و باوکی بریندار کراوه که نه بی، هه روه ها بریندار کراوه که ش خوینی پاریزراو بی: به نیسلامه تی، یان به دنیا کردن، هه م له گه ل تاوانکاره که یه کسان بی، هه روه ها تاوانه که ش به قه سدی بی.

وَلَوْ وَضَعُوا سَيْفًا عَلَى يَدِهِ وَتَحَامَلُوا عَلَيْهِ دَفَعَهَا فَأَبَاثُوهَا قَطَعُوا، وَشَجَّاجُ الرَّأْسِ وَالْوَجْهِ عَشْرٌ: حَارِصَةٌ وَهِيَ مَا شَقَّ الْجِلْدَ قَلِيلًا، وَدَامِيَةٌ تُذْمِيهِ، وَبَاضِعَةٌ تَقْطَعُ اللَّحْمَ، وَمُتَلَاخِمَةٌ تَغْوِصُ فِيهِ، وَسَمْحَاقٌ تَبْلُغُ الْجِلْدَةَ الَّتِي بَيْنَ اللَّحْمِ وَالْعَظْمِ، وَمَوْضِحَةٌ تُوضِحُ الْعَظْمَ، وَهَاشِمَةٌ تَهْشِمُهُ، وَمُنْقَلَةٌ تُنْقَلُهُ، وَمَأْمُومَةٌ تَبْلُغُ خَرِيطةَ الدِّمَاغِ، وَدَامِعَةٌ تَخْرِقُهَا، وَيَجِبُ الْقِصَاصُ فِي الْمَوْضِحَةِ فَقَطْ، وَقِيلَ وَفِيمَا قَبْلَهَا سِوَى الْحَارِصَةِ، وَلَوْ أَوْضَحَ فِي بَاقِي الْبَدَنِ أَوْ قَطَعَ بَعْضَ مَارِنٍ أَوْ أُذُنٍ

(وَلَوْ وَضَعُوا سَيْفًا عَلَى يَدِهِ) نه گهر کومه لیک شمشیریکیان له سر دهستی که سیک دانوا (وَتَحَامَلُوا عَلَيْهِ دَفَعَهُ) ویکرا گرانای خویان خسته سر دهسته که و (فَأَبَاثُوهَا) دهسته که بیان لیکرده وه، نه وه (قَطَعُوا) گشتیان دهستیان لیکرده کرتی وه، هر وه که نه گهر ویکرا مرویه که بیان کوشتا گشتیان له توله ده کوشترانه وه، له باسی هاویه شی کوشتندا پرونمان کرده وه.

(وَشَجَّاجُ الرَّأْسِ وَالْوَجْهِ عَشْرٌ) برینه کانی سه رو پوو ده برینن:

یه که م: (حَارِصَةٌ) ی پی ده گوتری (وَهِيَ مَا شَقَّ الْجِلْدَ قَلِيلًا) که که میک پیسته ی بریندار کردین. (و) دووهم: (دَامِيَةٌ) که (تُذْمِيهِ) خوینی لیبتین. (و) سومیهم: (بَاضِعَةٌ) که (تَقْطَعُ اللَّحْمَ) گوشته که ش بپری. (و) چوارهم: (مُتَلَاخِمَةٌ) که (تَغْوِصُ فِيهِ) به گوشته که دا بپواته خواره وه. (و) پینجهم: (سَمْحَاقٌ) که (تَبْلُغُ الْجِلْدَةَ الَّتِي بَيْنَ اللَّحْمِ وَالْعَظْمِ) بگاته پیسته که ی نیوان گوشته که و نیسقانه که. (و) شه شهم: (مَوْضِحَةٌ) ناشکراکه ره: که (تُوضِحُ الْعَظْمَ) نیسقانه که له ناو برینه که دا به دهر بخا. (و) هه فتم: (هَاشِمَةٌ) شکینره: که (تَهْشِمُهُ) نیسقانه که بشکینن، هرچند له برینه که شدا ناشکرای نه کا. (و) هه شتم: (مُنْقَلَةٌ) که (تُنْقَلُهُ) نیسقانه که له شوینی خوی لاباتنه شوینیکی تر، هرچند نیسقانه که شی نه شکاندین و ناشکراشی نه کردین. (و) نویهم: (مَأْمُومَةٌ) که (تَبْلُغُ خَرِيطةَ الدِّمَاغِ) برینه که بگاته پیسته ی میثک. (و) دهیهم: (دَامِعَةٌ) که (تَخْرِقُهَا) پیسته ی میثک بپری و بگاته میثک، که به نه غله بی مرویه ده کوژی.

نینجا (وَيَجِبُ الْقِصَاصُ فِي الْمَوْضِحَةِ فَقَطْ) بریندار کردنه وه ی له توله ته نها له ناشکراکه ره که دا واجب وه له تویه کانی تر دا درست نیه، چونکه له گشت برینو شکسته کانی تری سه رو لاشه دا: یان خوین، یان (حُكُومَةٌ)، واته: نرخی برینه که و شکسته که واجب ده بی و دانوهر لیاری ده کا، هر وه که له باسی (خوینی برینو نه ندانه کاند) پوونی ده که یینه وه، (إن شاء الله تعالی) (وقیل): له فه مرووده یه کی بی هیژدا (وَفِيمَا قَبْلَهَا سِوَى الْحَارِصَةِ) له برینه کانی تری پیش ناشکراکه ره که ش-جگ له یه که مه که- بریندار کردنه وه ی له توله واجب ده بی.

(وَلَوْ أَوْضَحَ فِي بَاقِي الْبَدَنِ) نه گهر-جگ له سر- له شوینه کانی تری لاشه دا نیسقانه که ی له برینه که دا به دهر خست (أَوْ قَطَعَ بَعْضَ مَارِنٍ) یان به شیکی نهرمه لووتی بپری (أَوْ أُذُنٍ) یان

وَلَمْ يُبْنِهِ وَجِبَ الْقِصَاصُ فِي الْأَصْحِ، وَيَجِبُ فِي الْقَطْعِ مِنْ مَفْصِلٍ حَتَّى فِي أَصْلِ فَخَذٍ
وَمَنْكَبٍ إِنْ أُمِّكَنْ بِلَا إِجَافَةٍ، وَإِلَّا فَلَا عَلَى الصَّحِيحِ، وَيَجِبُ فِي فِقْءِ عَيْنٍ وَقَطْعِ أُذُنٍ
وَجَفْنٍ وَمَارِنٍ وَشَفَةِ وَلِسَانٍ وَذَكَرٍ وَأُتْنَيْنِ، وَكَذَا أَلْيَانَ وَشُفْرَانَ فِي الْأَصْحِ، وَلَا
قِصَاصَ فِي كَسْرِ الْعِظَامِ، وَلَهُ قَطْعُ أَقْرَبِ مَفْصِلٍ إِلَى مَوْضِعِ الْكَسْرِ وَحُكُومَةُ الْبَاقِي،

به شیبکی گوئی بری (وَلَمْ يُبْنِهِ) به شه که شی لینه کرده وه، به لگو به پارچه پیسته به که وه
مابووه، نه وه (وَجِبَ الْقِصَاصُ) له هر سیکیاندا توله کردنه وه واجب ده بی (فِي الْأَصْحِ) له
فرموده ی راستردا، خوی گوره ده فرموی: ﴿وَالْجُرُوحُ قِصَاصٌ﴾ توله ی برینه کان
بریندار کردنه وه ی له توله یه. جا بزانه: بژی له برینه کان تردا بریندار کردنه وه ی له توله
دروست نیه، چونکه هاووینه ی ناگونجی.

(وَيَجِبُ فِي الْقَطْعِ مِنْ مَفْصِلٍ) لیکردنه وه ی له توله واجب ده بی له توله ی لیکردنه وه ی
نه ندامیک له جومگه یه وه: وه که نه ژتو و نه نیشک (حَتَّى فِي أَصْلِ فَخْزٍ وَمَنْكَبٍ) تا له
بنچینه ی پان و شانیشدا واجب ده بی (إِنْ أُمِّكَنْ بِلَا إِجَافَةٍ) نه گه لیکردنه وه که بی
دوبه ده رکردنی برینه که بگونجی (وَإِلَّا) به لام نه گه نه گونجا، به لگو برینه که بق ناو
لاشه ی دوبه در ده بو، نه و کاته (فَلَا عَلَى الصَّحِيحِ) توله کردنه وه دروست نیه، له سه ر
فرموده ی راست، به لگو خوینی نه ندامه که ی ودرده گیرئ.

(وَيَجِبُ فِي فِقْءِ عَيْنٍ) توله کردنه وه واجب ده بی له چاو دره میتان، هم (وَقَطْعِ أُذُنٍ) له
لیکردنه وه ی گوئی (وَجَفْنٍ) له لیکردنه وه ی پیلوو و (وَمَارِنٍ) له لیکردنه وه ی هم مو نه رمه
لوتو (وَشَفَةِ) له لیکردنه وه ی لیو و (وَلِسَانٍ) له لیکردنه وه ی زوبان و (وَذَكَرٍ) له
لیکردنه وه ی نه ندامی جیماعردنی پیاو و (وَأُتْنَيْنٍ) له لیکردنه وه ی هر دوو گونه کانی و
(وَكَذَا أَلْيَانَ) هر وه ها له لیکردنه وه ی هر دوو لاقینگه کان و (وَشُفْرَانَ) له لیکردنه وه ی
هر دوو لیوی (فَرَجِ) ثافره ت (فِي الْأَصْحِ) له فرموده ی راستردا.

(وَلَا قِصَاصَ فِي كَسْرِ الْعِظَامِ) توله کردنه وه دروست نیه: له شکاندنی ئیسقانه کاندنا نه گه ر
نه ندامه که ی لینه کرابیتوه، چونکه هاووینه ی ناگونجی، که واته: نرخی شکسته که واجب
ده بی، هر وه که له باسی (خوینی برین و نه ندامه کاندنا) پوونی ده که ی نه وه، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

به لام (وَلَهُ) نه و که سه ی نه ندامیکی لیکراو ته وه بژی دروسته: (قَطْعُ أَقْرَبِ مَفْصِلٍ إِلَى
مَوْضِعِ الْكَسْرِ) له نزیکترین جومگه وه به لای شوینی شکاندنه که وه هه مان نه ندامی
تاوانکاره که لیکاته وه وه هم (وَحُكُومَةُ الْبَاقِي) نرخی نه و به شه ش که له جومگه که به و
لاویه وهریگرئ، چونکه شکاندنه وه ی ئیسقان له توله دروست نیه:

بِقِوَيْتِهِ: نه گه ر له ناو هندی باسکیه وه دستی لیکرابووه، نه وه له په ده سستی تاوانکاره که
له جومگه وه لینه کاته وه و نرخی ئیسقانه که ی تریش-تا ده گانه ناو هندی باسکه که-

وَلَوْ أَوْضَحَهُ وَهَشِمَ أَوْضَحَ وَأَخَذَ خَمْسَةَ أَبْعَرَةَ، وَلَوْ أَوْضَحَ وَنَقَلَ أَوْضَحَ وَلَهُ عَشْرَةَ
 أَبْعَرَةَ، وَلَوْ قَطَعَهُ مِنَ الْكُوعِ فَلَيْسَ لَهُ التَّقَاطُ أَصَابِعِهِ، فَإِنْ فَعَلَهُ عَزَّرَ وَلَا عُرْمَ، وَالْأَصْحُ
 أَنْ لَهُ قَطَعَ الْكَفَّ بَعْدَهُ، وَلَوْ كَسَرَ عَضُدَهُ وَأَبَانَهُ قَطَعَ مِنَ الْمِرْقَى وَلَهُ حُكُومَةُ الْبَاقِي،
 فَلَوْ طَلَبَ الْكُوعَ مُكَّنَ فِي الْأَصْحِ، وَلَوْ أَوْضَحَهُ فَذَهَبَ ضَوْئُهُ أَوْضَحَهُ فَإِنْ ذَهَبَ
 الضَّوُّ وَإِلَّا أَذْهَبَهُ بِأَخْفٍ مُمَكِّنَ:

وهرده گری، هروره هاش بوی دروسته له توله کردنه وه عه فوی بکاو خوینی دهسته کی به
 ته وای لی توره بگری، هروره که له (مغنی) دا فه رمویه تی.

(وَلَوْ أَوْضَحَهُ وَهَشِمَ) نه گهر نیسقانه کی له برینه که دا به دهر خستو شکانیدی، نه و کاته
 (أَوْضَحَ) به برینیکی ناشکراکه ر تاوانکاره که له توله بریندار ده کاته وه وه هم (وَأَخَذَ خَمْسَةَ
 أَبْعَرَةَ) پینج ووشتریش خوینی شکانده کی لی توره دهرده گری (وَلَوْ أَوْضَحَ وَنَقَلَ) نه گهر
 نیسقانه کی له برینه که دا به دهر خستو له شوینی خویشی لای دا شوینیکی تر، نه و کاته ش
 (أَوْضَحَ) به برینیکی ناشکراکه ر تاوانکاره که له توله بریندار ده کاته وه وه هم (وَلَهُ عَشْرَةَ
 أَبْعَرَةَ) مافی ده ووشتریش هه یه لی وه ریگری له خوینی لادانی نیسقانه که.

(وَلَوْ قَطَعَهُ مِنَ الْكُوعِ) نه گهر دهسته کی له جومگی بازنه وه لی کرده وه، نه وه (فَلَيْسَ لَهُ
 التَّقَاطُ أَصَابِعِهِ) بوی دروست نیه په نجه کانی تاوانکاره که لی کاته وه (فَإِنْ فَعَلَهُ) جا نه گهر
 په نجه کانی تاوانکاره کی لی کرده وه، نه و کاته (عَزَّرَ) ته مبی ده کری، هرچه ند ته نها
 په نجه یه کیش بی، به لام له گال نه وه شدا (وَلَا عُرْمَ) توله ی په نجه کانی ناکه ویته سر،
 هم (وَالْأَصْحُ) به فه رموده ی پاستر (أَنْ لَهُ قَطَعَ الْكَفَّ بَعْدَهُ) له دوی لی کرده وه ی
 په نجه کانش بوی دروسته: له په دهسته که ش- له توله - لی کاته وه.

(وَلَوْ كَسَرَ عَضُدَهُ وَأَبَانَهُ) نه گهر قولی شکاندو لی کرده وه، نه وه (قَطَعَ مِنَ الْمِرْقَى) له
 نه نیشکه وه دهستی تاوانکاره که لی ده کاته وه، هم (وَلَهُ حُكُومَةُ الْبَاقِي) مافی هه یه نرخی
 نیسقانه کی تریش- تا ده گاته شوینی لی کرده وه- لی وه ریگری (فَلَوْ طَلَبَ الْكُوعَ) نه گهر
 داوی کرد له جومگی بازنه وه لی بکاته وه، نه وه (مُكَّنَ فِي الْأَصْحِ) له فه رموده ی
 پاستردا: پیگی ده دریتی وه هم نرخی نیسقانه کی تریش- تا ده گاته شوینی
 لی کرده وه که- وه ریگری.

(وَلَوْ أَوْضَحَهُ فَذَهَبَ ضَوْؤُهُ) نه گهر به برینیکی ناشکراکه ر برینداری کردو بینینی
 چاوه کانی پویشت و کویر بوو، نه وه (أَوْضَحَهُ) برینیکی ناشکراکه ری تی ده کاته وه (فَإِنْ
 ذَهَبَ الضَّوُّ) جا نه گهر بینینی چاوه کانی تاوانکاره که ش پویشت، نه وه ده بیته
 توله کرده وه (وَالَّا) به لام نه گهر بینینه کی نه پویشت، نه و کاته (أَذْهَبَهُ بِأَخْفٍ مُمَكِّنَ)

كَتْقَرِيبِ حَدِيدَةٍ مُخَمَّاةٍ مِنْ حَدَقَتِهِ، وَلَوْ لَطَمَهُ لَطَمَةٌ تُذْهَبُ ضَوْئُهُ
 غَالِبًا فَذَهَبَ لَطَمُهُ مِثْلَهَا فَإِنْ لَمْ يَذْهَبْ أَذْهَبَ، وَالسَّمْعُ
 كَالْبَصَرِ يَجِبُ الْقِصَاصُ فِيهِ بِالسَّرَايَةِ، وَكَذَا الْبَطْشُ وَالذُّوقُ وَالشَّمُّ
 فِي الْأَصْحِ، وَلَوْ قَطَعَ أَضْبَعًا فَتَأْكُلَ غَيْرُهَا فَلَا قِصَاصَ فِي الْمَتَأْكَلِ.

(بَابُ كَيْفِيَةِ الْقِصَاصِ وَمُسْتَوْفِيهِ وَالْإِخْتِلَافِ فِيهِ)

لَا تُقَطَعُ يَسَارٌ بِيَمِينٍ، وَلَا شَفَّةٌ سَفْلَى بَعُلِيًّا وَعَكْسُهُ،

به سوکتربنی گونجان ده پوینتی: (کتقربیب حدیدة مخمآة من حدقته) وهك نزيكردنه وهی
 ناسنتیکی سورکروه له گلیننه ی چاوه کانی تا کویر ده بین.

(وَلَوْ لَطَمَهُ لَطَمَةٌ تُذْهَبُ ضَوْءُهُ غَالِبًا) نه گهر له په ده سنتیکی وهای له دهم و چاوی دا: که به
 نه غله بی بینینی چاوه کانی لاده برد (فَذَهَبَ) نینجا بینینه کی به وه له په دسته پویشت و
 کویر بوو، نه وهش (لَطَمَهُ مِثْلَهَا) له په ده سنتیکی ویننه وی له ده داته وه (فَإِنْ لَمْ يَذْهَبْ) جا
 نه گهر بینینی چاوی تاوانکاره که نه پویشت و کویر نه بو، نه و کاته (أَذْهَبَ) به هر
 پتگایه کی سوکتر بگونجی ده پویندری، به لام له هر دوومه سه له دا مهرجه گلیننه کی
 بمینتی، نه گهرنا: خوینتی له پوره ده گیرئ.

(وَالسَّمْعُ كَالْبَصَرِ) لابرندی گوی لیبیون وهك لابرندی نیتن بریاری بو ده بری، واته: (يَجِبُ
 الْقِصَاصُ فِيهِ بِالسَّرَايَةِ) توله کردنه وهی تن دا واجبه به هوی پیدارپویشتنی تاوانه که:
 تاوانکاره که له توله ی که پرکرن که په ده کرتته وه (وَكَذَا الْبَطْشُ) هر وه ها لابرندی هیزی
 ده ست و پی، هم (وَالذُّوقُ وَالشَّمُّ) لابرندی تامکردن و بو نکردن، نه و نیش توله کردنه و بیان
 تن دا واجبه (فِي الْأَصْحِ) له فهرموده ی راستردا.

(وَلَوْ قَطَعَ أَضْبَعًا) نه گهر په نجه یه کی لی کرده وه (فَتَأْكُلَ غَيْرَهَا) نینجا په نجه یه کی تریش
 خورکی گرت و له ناو چوو، نه وه (فَلَا قِصَاصَ فِي الْمَتَأْكَلِ) له خورکره که دا توله کردنه وه
 نیه، به لکو خویننه کی له تاوانکاره که ورده گیرئ.

﴿ بَابُ كَيْفِيَةِ الْقِصَاصِ: بَاسِي چُونِيه تِي تَوْلِه كَرْدَنِه و و (مُسْتَوْفِيهِ) نِه و كِه سِه ي

تَوْلِه دِه كَاتِه و و (وَالْإِخْتِلَافِ فِيهِ) كِي شِه لِه تَوْلِه كَرْدَنِه و و دَا ﴿

(لَا تُقَطَعُ يَسَارٌ بِيَمِينٍ) دروست نیه و نابی نه ندامتکی چه په له توله ی نه ندامتکی راسته
 لی بکرتته وه و به پیچه وانهش دروست نیه، هم (وَلَا شَفَّةٌ سَفْلَى بَعُلِيًّا وَعَكْسُهُ) دروست نیه
 لیوی خواره وهش له توله ی لیوی سهر وه لی بکرتته وه، به پیچه وانهش دروست نیه، واته:
 هیچیکیان بهر توله کردنه وه ناکه وی، مهرچه ندهش هر دوو لا پازی بن، چونکه به کسانی

وَلَا أُنْمَلَةُ بِأَخْرَى، وَلَا زَائِدٌ بِزَائِدٍ فِي مَحَلِّ آخَرَ، وَلَا يَضُرُّ تَفَاوُتُ كَبِيرٍ وَطُولٍ وَقُوَّةٍ بَطْشٍ فِي أَصْلِي، وَكَذَا زَائِدٌ فِي الْأَصْحِ، وَيُعْتَبَرُ قَدْرُ الْمَوْضِحَةِ طُولًا وَعَرْضًا، وَلَا يَضُرُّ تَفَاوُتُ غِلْظِ لَحْمٍ وَجِلْدٍ، وَلَوْ أَوْضَحَ كُلُّ رَأْسِهِ وَرَأْسُ الشَّاجِ أَصْفَرُ اسْتَوْعَبْنَاهُ وَلَا تَتَمُّهُ مِنَ الْوَجْهِ وَالْقَفَا بَلْ يُؤْخَذُ قَسْطُ الْبَاقِي مِنَ أَرْضِ الْمَوْضِحَةِ لَوْ وُزِعَ عَلَى جَمِيعِهَا، وَإِنْ كَانَ رَأْسُ الشَّاجِ أَكْبَرَ أَخَذَ قَدْرُ رَأْسِ الْمَشْجُوجِ فَقَطْ، وَالصَّحِيحُ

نيه (و) مهره‌ها (لا أنملة بأخرى) دروست نیه سهره په نجه‌یه‌ک، یان په نجه‌یه‌ک له جیاتی په کیکی‌تر لی‌بکریته‌وه، هم (ولا زائد بزائد فی محل آخر) دروست نیه: نه‌ندامیکی زیاد له توله‌ی نه‌ندامیکی زیاد له شوینیکی‌تردا لی‌بکریته‌وه.

(وَلَا يَضُرُّ) له توله‌کرښه‌وه‌دا زیانی نیه (تفاوت کبیر و طول و قوۀ بطش فی اصلی) جی‌او‌زی‌گه‌وره‌یی و بریژی‌و به‌هیزی نیه‌ندامه‌ک‌ی تاوانکارو تاوانکارو‌سهر‌که نه‌ندامه‌که بنجینه‌یی بئ- (وکذا زائد فی الأصح) مهره‌ها نه‌گه‌ر نه‌ندامه‌که زیادیش بئ، نه‌و جی‌او‌زی‌انه زیانی نیه، له فرموده‌ی‌پاستردا، چونکه‌ خ‌و‌ای‌گه‌وره‌ بئ- جی‌او‌زی- فرموده‌ی‌تی: ﴿وَالْعَيْنِ بِالْعَيْنِ وَالْأُفِّ بِالْأُفِّ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ﴾ چا‌و له‌توله‌ی چا‌و، لوت له‌توله‌ی لوت، گوی له‌توله‌ی گوی، ددان له‌توله‌ی ددان.

(وَيُعْتَبَرُ قَدْرُ الْمَوْضِحَةِ طُولًا وَعَرْضًا) بئ توله‌کرښه‌وه نه‌ندازه‌ی برینه‌ناشکراکه‌ره‌که په‌چا‌و ده‌کړئ: له پووی بریژی‌و به‌رینی (ولا يضرُّ تفاوتُ غلظِ لحمٍ وجلدٍ) زیانی نیه جی‌او‌زی نه‌ستوری‌گ‌رشت‌و پیسته‌ی سهری تاوانکارو تاوانکارو‌سهر.

(وَلَوْ أَوْضَحَ كُلُّ رَأْسِهِ) نه‌گه‌ر هم‌وو سهری بریندار کړو هم‌وو نیسقانه‌ک‌شی ناشکرا کرد (وَرَأْسُ الشَّاجِ أَصْفَرُ) سهری بریندارکه‌ره‌ک‌ش بچو‌ک‌تر بوو له سهری بریندارکراوه‌که، نه‌و کاته (اسْتَوْعَبْنَاهُ) هم‌وو سهری تاوانکاره‌که به‌ناشکراکه‌ر له‌توله‌ی بریندار ده‌که‌ینه‌وه، به‌لام (وَلَا تَتَمُّهُ مِنَ الْوَجْهِ وَالْقَفَا) دروست نیه نه‌و نه‌ندازه‌ی ماوه، له پوو و پشت مل ته‌واوی بکه‌ین (بَلْ يُؤْخَذُ قَسْطُ الْبَاقِي مِنَ أَرْضِ الْمَوْضِحَةِ) به‌لکو به‌شه‌خوینی نه‌و به‌شه‌ی ماوه له‌خوینی هم‌وو برینه‌که و‌رده‌گ‌یرئ (لَوْ وُزِعَ عَلَى جَمِيعِهَا) نه‌گه‌ر خوینه‌که به‌سهر هم‌وو‌دا به‌ش بکړئ، بئ وینه: نه‌گه‌ر سهری بریندارکراوه‌که نوو هندی سهری تاوانکاره‌که بوو، نه‌وه هم‌وو سهری تاوانکاره‌که له‌توله‌ی بریندار ده‌کړته‌وه و نیوه‌ی خوینی برینه‌ک‌شی ل‌و‌رده‌گ‌یرئ.

به‌لام (وَإِنْ كَانَ رَأْسُ الشَّاجِ أَكْبَرَ) نه‌گه‌ر له‌م مه‌سه‌له‌یه‌دا- سهری بریندارکه‌ره‌که گه‌وره‌تر بوو، نه‌و کاته (أَخَذَ قَدْرُ رَأْسِ الْمَشْجُوجِ فَقَطْ) تنها به‌نه‌دازه‌ی هم‌وو سهری بریندارکراوه‌که له سهری تاوانکاره‌که بریندار ده‌کړته‌وه، نه‌ک زیاتر، ننیجا (وَالصَّحِيحُ)

أَنَّ الإِخْتِيَارَ فِي مَوْضِعِهِ إِلَى الْجَانِي، وَلَوْ أَوْضَحَ نَاصِيَةً وَنَاصِيَتُهُ أَصْفَرُ ثُمَّ مِنْ بَاقِي الرَّأْسِ، وَلَوْ زَادَ الْمُقْتَصِرُ فِي مُوضِحَةِ عَلَى حَقِّهِ لَزِمَهُ قِصَاصُ الزِّيَادَةِ، فَإِنْ كَانَ خَطَأً أَوْ عَفَا عَلَى مَالٍ وَجَبَ أَرْشٌ كَامِلٌ، وَقِيلَ قِسْطٌ، وَلَوْ أَوْضَحَهُ جَمَعَ أَوْضَحَ مِنْ كُلِّ وَاحِدٍ مِثْلَهَا، وَقِيلَ قِسْطُهُ، وَلَا تُقَطَّعُ صَحِيحَةٌ بِشَلَاءٍ وَإِنْ رَضِيَ الْجَانِي، فَلَوْ فَعَلَ لَمْ يَقَعْ قِصَاصًا بَلْ عَلَيْهِ دِيَّتُهَا، فَلَوْ سَرَى فَعَلَيْهِ قِصَاصُ النَّفْسِ،

به فرموده‌ی پاست (أَنَّ الإِخْتِيَارَ فِي مَوْضِعِهِ إِلَى الْجَانِي) سه‌پشکی له دیاری کردنی شوینی بریندار کردنه و هدا بئ تاوانکاره که به، هر لایه کی سه‌ری خوی دیاری بکا، نه و لایه له توله بریندار ده کردنه وه.

(وَلَوْ أَوْضَحَ نَاصِيَةً) نه‌گه ر نیسقانی پیشه سه‌ری له برینه که دا ناشکرا کرد (وَنَاصِيَتُهُ أَصْفَرُ) پیشه سه‌ری تاوانکاره که ش بچوکر بوو، نه و کاته (ثُمَّ مِنْ بَاقِي الرَّأْسِ) نه‌ندازه‌ی برینه که له شوینیکی تری سه‌ری تاوانکاره که ته‌واو ده‌کری، نینجا (وَلَوْ زَادَ الْمُقْتَصِرُ فِي مُوضِحَةِ عَلَى حَقِّهِ) نه‌گه ر توله وه‌رگره که - له ناشکراکه ره که دا - به قه‌سدی له مافی خوی زیاتر برینداری کرده وه، نه و کاته (لَزِمَهُ قِصَاصُ الزِّيَادَةِ) نه‌ویش بریندار کردنه وه‌ی له توله‌ی نه‌ندازه‌ی زیاده که‌ی ده‌که ویته وه سه‌ر (فَإِنْ كَانَ خَطَأً أَوْ عَفَا عَلَى مَالٍ) جا نه‌گه ر زیاد کردنه که به هه‌له بوو، یان له سه‌ر وه‌رگرتنی خوین عه‌فوی کرد، نه و کاته (وَجَبَ أَرْشٌ كَامِلٌ) خوینیکی ته‌واوی ناشکراکه ریگ واجب ده‌بی (وَقِيلَ قِسْطٌ) له فرموده‌ی به کی بن‌هیزدا: به‌شه خوینیگ واجب ده‌بی.

(وَلَوْ أَوْضَحَهُ جَمَعَ) نه‌گه ر کومه‌لیک ویکرا نیسقانه که یان له برینه که دا ناشکرا کرد، نه و کاته (أَوْضَحَ مِنْ كُلِّ وَاحِدٍ مِثْلَهَا) له هر به که یان ویتنه‌ی برینه که‌ی خوی له توله بریندار ده‌کاته وه (وَقِيلَ قِسْطُهُ) له فرموده‌ی به کی بن‌هیزدا: به نه‌ندازه‌ی به‌شی خوی له هه‌موو برینه که برینداری ده‌کاته وه.

(وَلَا تُقَطَّعُ صَحِيحَةٌ بِشَلَاءٍ) دروست نیه: نه‌ندامیکی ساغ له توله‌ی نه‌ندامیکی له کارکه وتوو لی‌بکریته وه (وَإِنْ رَضِيَ الْجَانِي) هرچه‌ند تاوانکاره که ش پازی بی، که‌واپو: (فَإِنْ فَعَلَ) نه‌گه ر خاوه‌نی له کارکه وتوو که نه‌ندامه ساغه که تاوانکاره که‌ی بی‌نین - له توله لی‌کرده وه (لَمْ يَقَعْ قِصَاصًا) به‌ر توله کردنه وه ناکه وی (بَلْ عَلَيْهِ دِيَّتُهَا) به‌لکو خوینی نه‌ندامه ساغه که‌ی له سه‌ر واجب بیداته تاوانکاره که‌ی نه‌ویش نرخی له کارکه وتوو که‌ی خوی له تاوانکاره که وه‌رده گری (فَلَوْ سَرَى) جا نه‌گه ر لی‌کردنه وه‌ی ساغه که پیداپویشته و تاوانکاره که به‌و لی‌کردنه وه‌ی به‌مرد، نه و کاته (فَعَلَيْهِ قِصَاصُ النَّفْسِ) کوشتنه وه‌ی له توله‌شی له سه‌ره، چونکه به‌ناهق کوشتنه که‌ی کردوه، به‌لام نه‌گه ر به‌نینی

وَيُقَطَّعُ الشَّلَاءُ بِالصَّحِيحَةِ إِلَّا أَنْ يَقُولَ أَهْلُ الْخَبْرَةِ لَا يَنْقَطِعُ الدَّمُّ وَيَقْنَعُ بِهَا مُسْتَوْفِيهَا، وَيُقَطَّعُ سَلِيمٌ بِأَعْسَمٍ وَأَعْرَجٌ، وَلَا أَثَرَ لِحُضْرَةِ أَظْفَارٍ وَسَوَادِهَا، وَالصَّحِيحُ قَطْعُ ذَاهِبَةِ الْأَظْفَارِ بِسَلِيمَتِهَا ذُونَ عَكْسِهِ، وَالذِّكْرُ صِحَّةٌ وَشَلَالٌ كَالْيَدِ، وَالْأَشْلُ: مُنْقَبِضٌ لَا يَنْبَسُطُ أَوْ عَكْسُهُ، وَلَا أَثَرَ لِلإِنْتِشَارِ وَعَدَمِهِ، فَيُقَطَّعُ فِجْلٌ بِخَصِيٍّ وَعَيْنٌ، وَأَنْفٌ صَحِيحٌ بِأَخْشَمٍ، وَأُذُنٌ سَمِيعٌ بِأَصَمٍّ لَا عَيْنٌ صَحِيحَةٌ بِحَدَقَةِ عَمِيَاءَ، وَلَا لِسَانٌ نَاطِقٌ بِأَخْرَسٍ.

تاوانكاره كه نه ندماه ساغه كهى له توله لى كرده وه، نه و كاته له توله ناكوشترتیه وه، بهلكو خوینی نه ندماه ساغه كهى له سر واجب ده بی و نه ویش نرخى له كار كه وتوو كهى خزی وهرده گری، هه روهك پابرا.

(وَيُقَطَّعُ الشَّلَاءُ بِالصَّحِيحَةِ) نه ندمايكي له كار كه وتوو له تولهى نه ندمايكي ساغ لى ده كرتیه وه (إِلَّا أَنْ يَقُولَ أَهْلُ الْخَبْرَةِ لَا يَنْقَطِعُ الدَّمُّ) ته نه نه گه ر نوو دادپه روه رى شاره زا بلین: خوینی كهى ناوه ستی، نه و كاته نابى لى بكرتیه وه، بهلكو خوینی ساغه كه ده برتیه وه خاوه نه كهى (و) له و حاله ته شدا دروسته لى بكرتیه وه: كه (يَقْنَعُ بِهَا مُسْتَوْفِيهَا) توله وهر گره كه قه ناغته به له كار كه وتوو كه بكاو داواى نرخى ناته واویه كه نه كا.

(وَيُقَطَّعُ سَلِيمٌ بِأَعْسَمٍ) ده ستیكي ساغ له تولهى ده ستیكي خوارو پهق لى ده كرتیه وه، هم (وَأَعْرَجٌ) پییه كى ساغ له تولهى پییه كى شه له لى ده كرتیه وه (وَلَا أَثَرَ لِحُضْرَةِ أَظْفَارٍ وَسَوَادِهَا) هیه كار كه له توله كرنه وه ناكه سه وزى و په، شبوونى نینۆكه كان (وَالصَّحِيحُ) به فهرمووده ی راست: (قَطْعُ ذَاهِبَةِ الْأَظْفَارِ بِسَلِيمَتِهَا) نه و ده ستو پییه ی نینۆكه كانى نه ماون له تولهى ده ستو پییه ی ساغ لى ده كرتیه وه (تُونُ عَكْسِهِ) به لام به پیچه وانوه نابى.

(وَالذِّكْرُ) نه ندماى جیما عكرنى پیاو (صِحَّةٌ وَشَلَالٌ كَالْيَدِ) له پوو ی ساغ و له كار كه وتنه وه وهكو ده ستی ساغ و له كار كه وتوو له گشت برپاره كانى پابربوودا (وَالْأَشْلُ) مه به ست به (ذِكْرٌ) شه له په ته = له كار كه وتوو: (مُنْقَبِضٌ لَا يَنْبَسُطُ) نه و (ذِكْرٌ) هیه: وێك هاتیبته وه و شوپ نه بیته وه (أَوْ عَكْسُهُ) یان به پیچه وانوه كهى، واته: شوپ بو بی و وێك نه یه ته وه، به لام (وَلَا أَثَرَ لِلإِنْتِشَارِ وَعَدَمِهِ) كار له توله كرنه وه ناكه په پبوون و په پنه بوونى (ذِكْرٌ) پیاو، كه و ابو: (فَيُقَطَّعُ فِجْلٌ بِخَصِيٍّ وَعَيْنٌ) پیاوی به توانا بۆ جیما كرن، (ذِكْرٌ) كهى لى ده كرتیه وه له تولهى (ذِكْرٌ) پیاوی خه ستیندراو و نه میرد كه توانای جیماعى نه، ئیتر جیاوازی بالغ و نه بالغ و سوننه تكراو و سوننه تنه كراو نه، هه روهك (مغنى) دا فهرموویه تی.

(وَأَنْفٌ صَحِيحٌ بِأَخْشَمٍ) لوتیكى ساغى بۆنكه ر له تولهى لوتیكى بۆنكه ر لى ده كرتیه وه، هم (وَأُذُنٌ سَمِيعٌ بِأَصَمٍّ) گوئی بیسه ر له تولهى گوئی كه ر لى ده كرتیه وه، (لَا عَيْنٌ صَحِيحَةٌ بِحَدَقَةِ عَمِيَاءَ) به لام چاویكى ساغ له تولهى گلینه یه كى كویر لى تاكرتیه وه، هم (وَلَا لِسَانٌ نَاطِقٌ بِأَخْرَسٍ) زویانیكى قسه كه ر له تولهى زویانیكى لالی قسه نه كه ر لى تاكرتیه وه.

وَفِي قَلْعِ السَّنِّ قِصَاصٌ، لَا فِي كَسْرِهَا، وَلَوْ قَلَعَ سِنَّ صَغِيرٍ لَمْ يُغْفَرِ فَلَا ضَمَانَ فِي الْحَالِ، فَإِنْ جَاءَ وَقْتُ نَبَاتِهَا بَانَ سَقَطَتِ الْبَوَاقِي وَعُدُنٌ دُونَهَا وَقَالَ أَهْلُ الْبَصَرِ: فَسَدَ الْمُنْبِتُ وَجَبَ الْقِصَاصُ وَلَا يُسْتَوْفَى لَهُ فِي صِغَرِهِ، وَلَوْ قَلَعَ سِنَّ مُتَغَوِّرٍ فَتَبَّتْ لَمْ يَسْقُطِ الْقِصَاصُ فِي الْأَطْهَرِ، وَلَوْ نَقَصَتْ يَدُهُ أَصْبَعًا فَقَطَعَ كَامِلَةً قَطَعَ وَعَلَيْهِ أَرْضُ أُصْبُعٍ،

(وَفِي قَلْعِ السَّنِّ قِصَاصٌ) له هه لکه دندی داند ا هه لکه دنده وی له توله هیه، خوی گه وره ده فهرموی: ﴿وَالسَّنُّ بِالسَّنِّ﴾ ددان له توله ی ددان. (لَا فِي كَسْرِهَا) به لام له شکاندنی ددندا شکاندنده وی له توله نیه، مه گهر بگوچی به نه دندازه ی شکاندراوه که بی زیاده - بشکیند ریته وه، هه روه که له زوره ی سرچاوه کاند ا فهرموویان، چونکه له پوداویکی له م بابه ته دا پیغهمبر ﷺ فهرموی: ﴿كِتَابُ اللَّهِ الْقِصَاصُ﴾ رواه الشیخان، بریاری خوا له شکاندنی ددندا توله کردنده وه.

(وَلَوْ قَلَعَ سِنَّ صَغِيرٍ لَمْ يُغْفَرِ) نه گهر ددانیکی شیریی مندالکی هه لکه ند: که هیشتا ددانه شیریه کانی نه که وتبون، نه وه (فَلَا ضَمَانَ فِي الْحَالِ) نیستا نه توله و نه خوینی واجب نیه (فَإِنْ جَاءَ وَقْتُ نَبَاتِهَا) جا نه گهر ددانه کان کاتی هاتنه وه یان هات (بِأَنَّ سَقَطَتِ الْبَوَاقِي وَعُدُنٌ) وه که ددانه کانی تریش بکه ون و بیته وه (دُونَهَا) به لام هه لکه دندراوه که نه هاته وه و (وَقَالَ أَهْلُ الْبَصَرِ: فَسَدَ الْمُنْبِتُ) دوو که سی خاوه ن زانستیش گو تیان: شوینی ددانه که تیک چوه وه ددانه که نایه ته وه. نه و کاته (وَجَبَ الْقِصَاصُ) هه لکه دنده وه ی له توله واجب ده بی، به لام (وَلَا يُسْتَوْفَى لَهُ فِي صِغَرِهِ) له ته منی مندالی دا توله ی بؤ ناکریته وه، به لکو هه کاتی که بلوغی بو - نه گهر عه فوی نه کرد - نه و کاته توله ی لده کاته وه، به لام نه گهر هه لکه دندراوه که ی به ساغی هاته وه، نه و کاته نه توله و نه خوینی واجب نیه، جا نه گهر به په شی، یان به خواری، یان دریزتر، یان به جوته هاته وه، نه و کاته نرخه که ی واجب ده بی، هه روه که له (مغنی) دا فهرموویه تی.

(وَلَوْ قَلَعَ سِنَّ مُتَغَوِّرٍ) نه گهر ددانی که سیکی وه های هه لکه ند که ددانی شیریی که وتبون (فَتَبَّتْ) نیجا ددانه هه لکه دندراوه که هاته وه، نه وه (لَمْ يَسْقُطِ الْقِصَاصُ فِي الْأَطْهَرِ) هه لکه دنده وی له توله ی له سه ر لاناچی، له فهرمووده ی به هیزتردا، هه روه که نه گهر برینیکی ناشکراکه ریش چاک بییته وه، توله ی له سه ر لاناچی.

(وَلَوْ نَقَصَتْ يَدُهُ أَصْبَعًا) نه گهر دهسته که ی په نجه یه کی ناته واو بوو (فَقَطَعَ كَامِلَةً) نیجا دهستیکی ته واوی که سیکی تری لیکرده وه، نه وه (قَطَعَ) له توله ی دهسته ته واوه که دهسته که ی لده کریته وه هه م (وَعَلَيْهِ أَرْضُ أُصْبُعٍ) خوینی په نجه یه کیشی له سه ره بیداته خاوه نی ته واوه که.

وَلَوْ قَطَعَ كَامِلٌ نَاقِصَةً فَإِنْ شَاءَ الْمَقْطُوعُ أَخَذَ دِيَةَ أَصَابِعِهِ الْأَرْبَعِ، وَإِنْ شَاءَ لَقَطَّهَا،
وَالْأَصْحَحُّ أَنَّ حُكُومَةَ مَنَابِتِهِنَّ تَجِبُ إِنْ لَقِطَ، لَا إِنْ أَخَذَ دِيَتَهُنَّ، وَأَنَّهُ يَجِبُ فِي الْحَالِّينِ
حُكُومَةُ خُمُسِ الْكَفِّ، وَلَوْ قَطَعَ كَفًّا بِلَا أَصَابِعٍ فَلَا قِصَاصَ إِلَّا أَنْ تَكُونَ كَفُّهُ مِثْلَهَا،
وَلَوْ قَطَعَ فَاقْدُ الْأَصَابِعِ كَامِلَهَا قَطَعَ كَفُّهُ وَأَخَذَ دِيَةَ الْأَصَابِعِ، وَلَوْ شَلَّتْ أُصْبُعَاهُ فَقَطَعَ يَدًا
كَامِلَةً، فَإِنْ شَاءَ لَقِطَ الثَّلَاثَ السَّلِيمَةَ وَأَخَذَ دِيَةَ أُصْبُعَيْنِ، وَإِنْ شَاءَ قَطَعَ يَدَهُ وَقَتَعَ بِهَا.

به لام (وَلَوْ قَطَعَ كَامِلٌ نَاقِصَةً) نه گهر به پینچه وانه وه: خاوهنی دهستیکی ته واو دهستیکی
ناته واوی لی کرده وه، نه و کاته دروست نیه دهسته ته واوه که یی له تۆله لی بکریته وه، که واو بو:
(فَإِنْ شَاءَ الْمَقْطُوعُ أَخَذَ دِيَةَ أَصَابِعِهِ الْأَرْبَعِ) نه گهر دهستبراره که حه زی کرد: خوینی چوار
به نجه که یی خزی له تاوانکاره که وهرده گری، هم (وَإِنْ شَاءَ لَقَطَّهَا) نه گهر حه زیش ده کا
چوار به نجه یی تاوانکاره که له تۆله لی ده کاته وه، نینجا (وَالْأَصْحَحُّ) به فرموده یی راستتر:
(أَنَّ حُكُومَةَ مَنَابِتِهِنَّ تَجِبُ إِنْ لَقِطَ) نرخسی شوینی لی پوانی چوار به نجه کانیش له سه ر
تاوانکاره که واجبه بیداتی نه گهر له تۆله لی کرده وه (لَا إِنْ أَخَذَ دِيَتَهُنَّ) به لام نه گهر
خوینه که یان وهر بگری نرخه که واجب نابی (وَأَنَّهُ يَجِبُ فِي الْحَالِّينِ حُكُومَةُ خُمُسِ الْكَفِّ)
هر به فرموده یی راستتر: له هر دوو حاله تدا نرخسی پینچیکسی له په دهسته که شی - که
شوینی به نجه به که - له سه ر تاوانکاره که واجبه بیداتی، چونکه له هر دوو حاله تدا هیچ
شتیک له به رامه بری وهر نه گبراره .

(وَلَوْ قَطَعَ كَفًّا بِلَا أَصَابِعٍ) نه گهر له په دهستیکی بی په نجه یی لی کرده وه، نه وه (فَلَا قِصَاصَ)
لی کرده وه یی له تۆله دروست نیه، چونکه به کسان نین (إِلَّا أَنْ تَكُونَ كَفُّهُ مِثْلَهَا) مه گهر
له په دهسته که یی تاوانکاره که ش وه کو له په دهسته که یی تر بی، نه و کاته له تۆله
لی ده کریته وه، چونکه به کسانن.

(وَلَوْ قَطَعَ فَاقْدُ الْأَصَابِعِ كَامِلَهَا) نه گهر خاوهن دهستیکی بی په نجه دهستیکی به په نجه یی
ته واوی لی کرده وه، نه وه (قَطَعَ كَفُّهُ) خاوهنی ته واوه که له په دهستی تاوانکاره که له تۆله
لی ده کاته وه وه هم (وَأَخَذَ دِيَةَ الْأَصَابِعِ) خوینی پینچ په نجه کانیشی لی وهرده گری.

(وَلَوْ شَلَّتْ أُصْبُعَاهُ) نه گهر دوو په نجه یی له کار که وتبون (فَقَطَعَ يَدًا كَامِلَةً) نینجا دهستیکی
ته واوی لی کرده وه، نه وه (فَإِنْ شَاءَ لَقِطَ الثَّلَاثَ السَّلِيمَةَ) نه گهر خاوهنی ته واوه که حه زی کرد:
سی په نجه ساغه که یی تاوانکاره که له تۆله لی ده کاته وه وه هم (وَأَخَذَ دِيَةَ أُصْبُعَيْنِ) خوینی دوو
په نجه شی لی وهرده گری (وَإِنْ شَاءَ قَطَعَ يَدَهُ وَقَتَعَ بِهَا) نه گهر حه زیش ده کا دهسته که یی له
تۆله لی ده کاته وه قه ناعه تی پین ده کا، اته: نابی داوای خوینی دوو په نجه بکا.

(فَصَلِّ) قَدْ مَلْفُوفًا وَزَعَمَ مَوْتَهُ صُدِّقَ الْوَلِيُّ بِيَمِينِهِ فِي الْأَطْهَرِ، وَلَوْ قَطَعَ طَرْفًا وَزَعَمَ نَقْصَهُ فَالْمَذْهَبُ تَصَدِيقُهُ إِنْ أَنْكَرَ أَصْلَ السَّلَامَةِ فِي عُضْوٍ ظَاهِرٍ، وَإِلَّا فَلَا، أَوْ يَدَيْهِ وَرَجْلَيْهِ فَمَاتَ وَزَعَمَ سِرَايَةَ وَالْوَلِيُّ إِذَا مَلَأَ مُمَكِّنًا أَوْ سَبَبًا فَلَا أَصْحَحُ تَصَدِيقَ الْوَلِيِّ، وَكَذَا لَوْ قَطَعَ يَدَهُ وَزَعَمَ سَبَبًا وَالْوَلِيُّ سِرَايَةَ،

﴿ فصل: له باسی کیشہی تاوانکارو خواہن ماف ﴾

(قَدْ مَلْفُوفًا) ہر کاتیک مروفتیکی پیچراوی له ناو جلیکدا کردہ دوو لهت، یان دیواریکی به سہردا پووخاند (وَزَعَمَ مَوْتَهُ) له تکرہ کہش گوتی: له کاتی له تکرید نہ کہدا، یان له کاتی پووخاند نہ کہدا مردوو بوو. خزمہ کہشی گوتی: زیندوو بوو. ئوہ (صُدِّقَ الْوَلِيُّ بِیَمِينِهِ) به سویندخواردن باوہ وپر به خزمی مردووہ کہہ کړئ (فِي الْأَطْهَرِ) له فہرموودہی به ہیتردا. به لَام (وَلَوْ قَطَعَ طَرْفًا) ئه گہر تاوانکارہ کہہ ئندامیکی کہستی لی کردہ وہو (وَزَعَمَ نَقْصَهُ) گوتی: ئه ندماہ کہہ ناتہ اوو بوو، خواہن ئه ندماہ کہہ کہش گوتی: ئه ندماہ کہم تہ اوو بوو. ئوہ (فَالْمَذْهَبُ تَصَدِيقُهُ) به فہرموودہی پاستی مہزہب: باوہ پر به تاوانکارہ کہہ کړئ (إِنْ أَنْكَرَ أَصْلَ السَّلَامَةِ فِي عُضْوٍ ظَاهِرٍ) ئه گہر له بارہی ئندامیکی ئاشکرا بلئی: له بنچینہ دا ئندماہ کہہ ناتہ اوو بوو: وہک دست و پئو چاو (وَالِإِ) به لَام ئه گہر له بارہی ئندامیکی شاربراوہ بلئی: نا تہ اوو بوو. وہک پان، یان بلئی: ناتہ اووہ کہی له بنچینہ دا نہ بو، به لگو پیدایا بوہ، ئوہ کاتہ (فَلَا) باوہ پئی پئو ناکړئ، به لگو به سویندخواردن باوہ پر به خواہنی ئندماہ کہہ کړئ، چونکہ شاہیدہیتان پئی ئندامیکی ئاشکرا ئاسانہ و پئی شاراوہ ئاسان نہی.

(أَوْ يَدَيْهِ وَرَجْلَيْهِ) یان تاوانکارہ کہہ ہر مردو دست و ہر مردو پئی لی کردہ وہ (فَمَاتَ) ئینجا خواہن دست و پئی بہ کہہ مرد (وَزَعَمَ سِرَايَةَ) تاوانکارہ کہہ کہش گوتی: به پیداپویشتنی لی کردہ نہ وہکان مردووہ تہ نہا یہک خوین واجب دہ پئی (وَالْوَلِيُّ إِذَا مَلَأَ مُمَكِّنًا) خزمہ کہشی گوتی: برینہ کانی چاک بونہ وہ ئینجا مرد. دہشگونجا چاک بویتہ وہ (أَوْ سَبَبًا) یان ہویہ کی تری پئی مردنہ کہی گوت: وہک ژہر خواردن، ئوہ (فَلَا أَصْحَحُ تَصَدِيقَ الْوَلِيِّ) به فہرموودہی پاستر: به سویندخواردن باوہ پر به خزمہ کہی کړئ کہہ دلئ: پئش مردن برینہ کہی چاک بؤتہ وہ. کہہ اوو: تاوانکارہ کہہ دوو خویننی له سہر واجب دہ بن: یہ کیکی دہستہ کان، یہ کیکی پئی بہ کان.

(وَكَذَا) ہر وہا (لَوْ قَطَعَ يَدَهُ وَزَعَمَ سَبَبًا) ئه گہر تاوانکارہ کہہ تہ نہا دہستی لی کردہ پئی تہ وہو مرد پئی و بلئی: به ہویہ کی تری جگہ له لی کردہ وہ مردووہ تہ نہا نیوہی خوینم له سہرہ، یان دہستہ کہم له تولہ لی بہ کہہ (وَالْوَلِيُّ سِرَايَةَ) خزمہ کہشی گوتی: به پیداپویشتنی لی کردہ نہ وہ کہہ مردووہ دہسی خویننیکی تہ اووم بدہیتن، یان له تولہ دہ تکوژم. لہم مہسہلہ یہ شدایا به سویندخواردن باوہ پر به خزمہ کہی کړئ.

وَلَوْ أَوْضَحَهُ مُوضِحَتَيْنِ وَرَفَعَ الْحَاجِزَ وَزَعَمَهُ قَبْلَ ائْتِمَالِهِ صُدِّقَ
 إِنْ أَمْكَنَ، وَإِلَّا حَلَفَ الْجَرِيحُ وَتَبَّتْ أَرْشَانِ، قِيلَ: وَقَالَتْ.
 (فصل) الصَّحِيحُ ثُبُوتُهُ لِكُلِّ وَارِثٍ، وَيُنْتَظَرُ غَائِبُهُمْ

(وَلَوْ أَوْضَحَهُ مُوضِحَتَيْنِ وَرَفَعَ الْحَاجِزَ) نه‌گەر تاوانکاره‌که به دوو برینی ناشکراکه
 برینداری کردو نیوانی هردوو برینه‌کانیشی لابرئو (وَزَعَمَهُ قَبْلَ ائْتِمَالِهِ) گویشی: پیش
 چاکبونه‌وه نیوانه‌که یانم لابدوه‌وه به یه‌ک برین ده‌ژمیردری. بریندارکراوه‌که‌ش گوتی:
 دواي چاکبونه‌وه نیوانه‌که یانم لابدوه‌وه به سئ برین ده‌ژمیردرین. شو کاته (صُدِّقَ إِنْ
 أَمْكَنَ) به سویندخواردن باور به تاوانکاره‌که ده‌کری‌وو به یه‌ک برین ده‌ژمیردری نه‌گه
 بگونجی برینه‌کان چاک نه‌بوینه‌وه: وه‌ک ماوه‌که‌ی کورت بی (وَأِلَّا) به‌لام نه‌گه‌ر نه‌گونجی:
 وه‌ک ماوه‌یه‌کی دریژ پابردی، شو کاته (حَلَفَ الْجَرِيحُ) برینداره‌که سویند ده‌خوا: که
 تاوانکاره‌که له‌ دواي چاکبونه‌وه نیوانه‌که‌ی لاداو، ئینجا (وَتَبَّتْ أَرْشَانِ) دوو خوینی
 هر دوو برینه‌کانی له‌ سەر تاوانکاره‌که واجب ده‌بی (قِيلَ: وَقَالَتْ) له‌ فەر مه‌موده‌یه‌کی
 بی‌هیژدا خوینیکی سئ‌یه‌میش بۆ لابرئنی نیوانه‌که واجب ده‌بی.

﴿فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي نُهُو كَه سَهِي مَافِي تَوَلَّه كَرْدَنَه وَي هَه يَه﴾

پیشه‌کی بزانه: بۆ برینداره‌که دروست نیه پیش چاکبونه‌وه‌ی برینه‌که تاوانکاره‌که له
 تَوَلَّه‌لیکردنه‌وه عه‌فو بکا له‌ سەر وه‌رگرتنی خوین، نه‌وه‌ک به‌و برینه‌ بمری، به‌لام بۆی
 دروسته: به‌ خۆپایی عه‌فوی بکا، هر چه‌ند برینه‌که‌ش چاک نه‌بویتته‌وه، جا نه‌گه‌ر
 تاوانکاره‌که‌ی عه‌فو نه‌کرد، شو کاته‌ش وه‌ها سوینته: برینه‌که‌ی چاک بییتته‌وه ئینجا
 تاوانکاره‌که له‌تَوَلَّه بریندار بکاته‌وه، یان نه‌ندامه‌که‌ی لُبکاته‌وه، هه‌روه‌ک له‌ (تحفة) و
 (نهاية) و حاشیه‌کانیاندا فەرموویانه.

جا نه‌گه‌ر بریندارکراوه‌که به‌و برینه‌ مرد، یان هر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ کوژرا، شو کاته (الصَّحِيحُ)
 به‌ فەر مه‌موده‌ی راست (ثُبُوتُهُ لِكُلِّ وَارِثٍ) تَوَلَّه‌کردنه‌وه‌که بۆ گشت میراتگریکی کوژراوه‌که
 جیگیر ده‌بی، هر چه‌ند خزمایه‌تیشی دوور بی، وه‌ک (نوی الأرحام) نه‌گه‌ر میرات بگری، جا
 هر که‌سه‌یان به‌گویره‌ی به‌شه میراتی‌خۆی مافی تَوَلَّه‌کردنه‌وی هه‌یه، بۆ وینه: نه‌گه‌ر
 کوژراوه‌که ژینکو کوپتی له‌پاش به‌جی‌مان، نه‌وه هه‌شتیکی تَوَلَّه‌کردنه‌وه‌که بۆ ژنه‌که‌یه‌و
 حه‌فت به‌شه‌که‌ی‌تیش بۆ کوپه‌که‌یه، که‌واته: هر خزمیک له‌ کاتی کوشتنه‌که‌دا میراتگری
 کوژراوه‌که نه‌بی، نه‌وه هیچ مافی تَوَلَّه‌کردنه‌وه‌و خوین وه‌رگرتنی نیه.

ئینجا بزانه: نه‌گه‌ر ته‌نها یه‌ک میراتگر تاوانکاره‌که له‌تَوَلَّه‌لیکردنه‌وه عه‌فو بکا، شو کاته
 خوینی لئه‌رده‌گری و بۆ نه‌وانی‌تر دروست نیه له‌تَوَلَّه‌ بیکوژنه‌وه، که‌وابو: (وَيُنْتَظَرُ غَائِبُهُمْ)

وَكَمَالُ صَبِيهِمْ وَمَجْنُونِهِمْ، وَيُحْبَسُ الْقَاتِلُ وَلَا يُخْلَى بِكَفِيلٍ، وَيَتَّفِقُوا عَلَى مُسْتَوْفٍ، وَإِلَّا فِقْرَعَةً يَدْخُلُهَا الْعَاجِزُ وَيَسْتَنْبِئُ، وَقِيلَ لَا يَدْخُلُ، وَلَوْ بَدَرَ أَحَدُهُمْ فَقَتَلَهُ فَلَا أَظْهَرَ لَا قِصَاصَ

چاوه پوانی میراتگره نادیاره که یان ده کړی تا ناماده ده بی، یان نیزنی وهرده گبرئ (و کمال صبیهم) هم چاوه پوانی کاملپوونی منداله که یان ده کړی تا بالغو عاقل ده بی، هم (و مجنونهم) تا شیته که یان چاک ده بیته وه.

جا نه گهر پزیشکه کان گوتیان: شیته که نومیدی چاکبونه وهی نیه. نه و کاته ده گونجی سرپه رشتکاره که ی له جیاتی وی تاوانکاره که له توله بکوژیته وه و ده شکونجی کوشتنه وهی له توله دروست نه بی، که واته: بؤ سرپه رشتکاره که دروسته خوینی کوژاوه که بؤ شیته که وهریگری، به لام نه گهر شیته که ه ژار بی و مالی نه بی، نه و کاته نور نیه واجب بی: سرپه رشتکاره که بکوژه که له سر وهرگرنتی خوین عهفو بکاو به و خوینه شیته که به خپو بکا، ههروه که له (تحفة) (و الشروانی) دا پوون کراوته وه.

(و يُحْبَسُ الْقَاتِلُ) واجب: مرو فکوژه که به بند بکړی، تا نادیاره که ناماده ده بی و منداله که و شیته که کامل ده بی، به لام نه گهر منداله که له حاله تی مندالی دا بکوژه که ی له توله کوشته وه، نه و کاته پیویسته توله کورنه وه که به دروستبووی دابندرئ، ههروه که له (الشبراملسی) دا فرموویه تی.

(وَلَا يُخْلَى بِكَفِيلٍ) نابئ به که فیلیش مرو فکوژه که له به ندیخانه نازاد بکړی، نه وه ک پابکاو خوی بشاریته وه، نینجا هرکی به ندیخانه ش هر له سر به ندکراوه که یه نه گهر هه بووی بی، به لام نه گهر هیچی نه بو، نه و کاته له (بَيْتُ الْمَالِ) ده برئ، جا نه گهر (بَيْتُ الْمَالِ) نه بو، نه و کاته له سر ده وله مننده موسولمانه کانه، ههروه که له (الشبراملسی) دا فرموویه تی.

(وَلْيَتَّفِقُوا عَلَى مُسْتَوْفٍ) با میراتگره کان له سر به کیکان پړک بکه ون تاکو بکوژه که له جیاتی گشتیان له توله بکوژیته وه، چونکه دروست نیه گشتیان ویکړا بیکوژن، مه گهر توله کورنه وه که به شتیکی وه ک نقومکردن بی، نه و کاته دروسته: ویکړا نقومی ناو ناوی بکه نه وه (وإِلَّا) به لام نه گهر پړک نه که وتن، نه و کاته (فِقْرَعَةً) پشکه کردن واجب، جا هم پشکه یه ش (يَدْخُلُهَا الْعَاجِزُ) میراتگری بی تواناش به شداری ده کا: وه ک پیرو نافرته، جا نه گهر ناوی ده رچو، نه و کاته (وَيَسْتَنْبِئُ) جیگریک بؤ خوی داده نی تاکو بکوژه که ی له توله بؤ بکوژی (وَقِيلَ لَا يَدْخُلُ) له فرمووده یه کی بی هیژدا: بی توانا به شداری ناکا.

(وَلَوْ بَدَرَ أَحَدُهُمْ فَقَتَلَهُ) نه گهر به کیک له میراتگره کان په له ی کردو بی نیزنی نه وانی تر بکوژه که ی له توله کوشته وه، نه وه (فَلَا أَظْهَرَ) به فرمووده ی به هیژتر (لَا قِصَاصَ) کوشتنه وهی له توله له سر په له که ره که نیه، به و مرجه ی نه وانی تر بکوژه که یان عهفو

وَلِلْبَاقِينَ قَسَطُ الدِّيَةِ مِنْ تَرْكِهِ، وَفِي قَوْلِ مِنَ الْمُبَادِرِ، وَإِنْ بَادَرَ بَعْدَ عَفْوِ غَيْرِهِ لَزِمَهُ الْقِصَاصُ، وَقِيلَ لَا إِنْ لَمْ يَعْلَمْ وَيَحْكُمُ قَاضٍ بِهِ، وَلَا يُسْتَوْفَى قِصَاصٌ إِلَّا بِإِذْنِ الْإِمَامِ، فَإِنْ اسْتَقْلَّ عَزْرًا، وَيَأْذُنُ لِأَهْلِ فِي نَفْسٍ، لَا فِي طَرَفٍ فِي الْأَصْحَحِّ،

نه کردین، که و ابو: (وَلِلْبَاقِينَ قَسَطُ الدِّيَةِ مِنْ تَرْكِهِ) میراتگره کانی تر به شه خوینیان هیه له میراتی تاوانکاره کوژاوه که (وَفِي قَوْلِ مِنَ الْمُبَادِرِ) له فرموده یه کدا: به شه خوینته که یان له په له که ره که ده ستینن، چونکه نه و مافی نه وانی فه و تاندوه.

به لام (وَإِنْ بَادَرَ بَعْدَ عَفْوِ غَيْرِهِ) نه که ره میراتگریک له دواى عه فوکردنی میراتگریکی تر په له ی کردو بکوژه که ی له توله کوشته وه، نه و کاته (لَزِمَهُ الْقِصَاصُ) کوشتنه وه ی له توله ی له سه ر واجب ده بی، هر چه ند نه شیزانیبی بکوژه که عه فو کراوه، چونکه به عه فوکردنی تنها یه کیکیان توله لیکنده وه له سه ر بکوژه که لاده چن و خوینی له سه ر واجب ده بی (وَقِيلَ: لَا) له فرموده یه کی بی هیژدا: کوشتنه وه ی له توله له سه ر په له که ره که واجب نابی (إِنْ لَمْ يَعْلَمْ وَيَحْكُمُ قَاضٍ بِهِ) به و مرجه ی نه یزانیبی بکوژه که عه فو کراوه، یان قازی بریاری توله نه کردنه وه ی نه دابی.

﴿ نَاكِدَارِي ﴾: نه که ره بیگانه یه که، یان خزمیکی تر- که میراتگر نه بی- بی نینن په له ی کردو تاوانکاره که ی له توله کوشته وه، نه وه کوشتنی به ناهه قه و به توله کردنه وه داناندری، که و ابو: میراتگره کانی تاوانکاره کوژاوه که مافیان هیه بکوژه که له توله ی تاوانکاره که بکوژنه وه، یان خوینی لوه ریگرن، به لام میراتگره کانی کوژاوه که هیچ مافیکیان له سه ر نه م بکوژه نیه، به لکو خوینی کوژاوه که ی خویمان له میراتی تاوانکاره کوژاوه که و رده گرن، هه روه که له (تحفة) و (نهاية) و حاشیه کانیاندا پوون کراوه ته وه.

(وَلَا يُسْتَوْفَى قِصَاصٌ) دروست نیه و نابی هیچ توله یه که بگریته وه (إِلَّا بِإِذْنِ الْإِمَامِ) تنها به نیننی کاریه ده ست نه بی، جیاوازی توله ی کوشتن و نه ندانه کان نیه (فَإِنْ اسْتَقْلَّ) جا نه که ره خواهن مافه که سه ریه خو بی نیننی کاریه ده ست- توله ی کردوه، و اته: مروفکوژه که ی له توله کوشتنه وه، یان نه ندانی تاوانکاره که ی له توله لیکنده وه، نه وه (عُزْرًا) ته مبی ده کری، به لام توله کردنه وه که ش دروست ده بی.

جا نه که ره کاریه ده ست توله ی بؤ نه کرده وه، یان نه یده توانی مافی توله کردنه وه ی ناشکرا بکا، یان له شوینیکی دور له کاریه ده ست بوو، نه و کاته- نه که ره هیچ که سیک نه بیینن- بؤی دروسته به په نهانی توله له بکوژه که بکاته وه، هه روه که له (تحفة) و (نهاية) و حاشیه کانیاندا لیژره له (کتاب الدعوی) دا پوون کراوه ته وه.

(وَيَأْذُنُ لِأَهْلِ فِي نَفْسٍ) نه و جوړه خواهن مافه ی شیاوی توله کردنه وه یه، کاریه ده ست نیننی ددها به خو ی مروفکوژه که له توله بکوژیته وه (لَا فِي طَرَفٍ فِي الْأَصْحَحِّ) به لام له

فَإِنْ أُذِنَ فِي ضَرْبِ رَقَبَةٍ فَأَصَابَ غَيْرَهَا عَمْدًا غُرِّزَ وَلَمْ يَغْرُلْهُ، وَلَوْ قَالَ: أَخْطَأْتُ. وَأَمْكَنَ عَزْلُهُ لَمْ يُعْزَرْ، وَأَجْرَةُ الْجَلَادِ عَلَى الْجَانِي عَلَى الصَّحِيحِ، وَيُقْتَصُّ عَلَى الْفَوْرِ وَفِي الْحَرَمِ وَالْحَرِّ وَالْبُرْدِ وَالْمَرَضِ، وَتُحْبَسُ الْحَامِلُ فِي قِصَاصِ النَّفْسِ أَوْ الطَّرْفِ حَتَّى تُرْضِعَهُ اللَّبَأُ وَيَسْتَفْنِي بِغَيْرِهَا أَوْ لِفِطَامِ حَوْلَيْنِ، وَالصَّحِيحُ تَصْدِيقُهَا فِي حَمْلِهَا بِغَيْرِ مَخِيلَةٍ،

بریندار کردن و هو لیکن در نه و هی نه ندامیک له توله هی نه ندامیک نیزنی نادا، له فرموده هی راستردا، نه وک ستم بکا، به لکو وه کیلیک ده گری، هروه ها نه گه راوه ن ماف به خو ی شیاری توله کردنه وه نه بو: وه ک پیرو نافرته، نه و کاته ش وه کیلیک ده گری، هروه ک له زودیه ی سه رچا وه کاند ا فرموویانه .

نیجا پیش کوشتنه وه ی له توله فرمان ده درینته مرو فکوزه که: توبه بکا وه سیته بکا به هیواشی ده بیهننه شوینی کوشتن وه عوره تی داده پورشوی و چاویشی ده به ستری، هروه ک له (مغنی) دا فرموویته ی .

(فَإِنْ أُذِنَ فِي ضَرْبِ رَقَبَةٍ) جا نه گه ر کاربه ده ست نیزنی دا له گه رده نی بد او بیکوژی (فَأَصَابَ غَيْرَهَا عَمْدًا) توله که روه که ش به قه سدی له شوینیکی تری دا، نه وه (عُزِّلَ) ته میی ده گری، چونکه له فرمان ده رچوه، به لام (وَلَمْ يَغْرُلْهُ) نابیی له کاره که ی لای بد ا، به لکو فرمانی ده داتی: نه مجاره له گه رده نی بدا (وَلَوْ قَالَ: أَخْطَأْتُ) نه گه ر توله که روه که گوتی: به هله دا چوم بویی له گه رده نیم نه دا (وَأَمْكَنَ) ده شگونجا هله ی کردیی، نه و کاته (عَزْلُهُ) له کاره که ی لای ده داو یه کیکی تری له جی داده نی، به لام (لَمْ يُعْزَرْ) نابیی ته میی بگری، چونکه له فرمان ده رنه چوه .

(وَأَجْرَةُ الْجَلَادِ عَلَى الْجَانِي) کری ی لیده ره که ی توله کردنه وه له سه ر تا وانکاره که یه نه گه ر له (بیت المال) موجه ی نه درینتی (عَلَى الصَّحِيحِ) له سه ر فرموده ی راست (وَيُقْتَصُّ عَلَى الْفَوْرِ) دروسته به په له - بیی بواخستن - توله ی گیان و نه ندامه کان بگریته وه، هم (وَفِي الْحَرَمِ) له (حرم) ی (مکة) داو (وَفِي الْحَرِّ وَالْبُرْدِ وَالْمَرَضِ) له حالته ی گه رماو سه رماو نه خو شی دا .

به لام (وَتُحْبَسُ الْحَامِلُ) واجبه: نافرته نی ناوس به ند بگری (فِي قِصَاصِ النَّفْسِ أَوْ الطَّرْفِ) له و کاته ی توله ی گیان، یان نه ندامی له سه ره (حَتَّى تُرْضِعَهُ اللَّبَأُ) تا کوربه که ی ناو زگی داده نی و فرچکی ده داتی وه هم (وَيَسْتَفْنِي بِغَيْرِهَا) تا کوربه که ش به شیرده رینگی تر پیوستی به دایکه که ی نامینتی (أَوْ لِفِطَامِ حَوْلَيْنِ) یان تا به ته او یوونی دوو سال له شیرخوردن ده پچری (وَالصَّحِيحُ تَصْدِيقُهَا فِي حَمْلِهَا) به فرموده ی راست: نافرته که به سویند - باوه پی پی ده گری له باره ی زگه که ی (بِغَيْرِ مَخِيلَةٍ) هه رچه ند نیشانه یه کی ناشکرای ناوسیشی نه بی، به لام نه گه ر نیشانه یه ک هه بی، نه و کاته بی سویند باوه پی پی ده گری .

وَمَنْ قَتَلَ بِمُحَدَّدٍ أَوْ خَتِقٍ أَوْ تَجْوِيعٍ وَنَحْوِهِ أَقْتَصَّ بِهِ، أَوْ بِسِخْرِ فَيْسَيْفٍ وَكَذَا خَمْرٍ
وَلِوَأَطِّ فِي الْأَصْحَ، وَلَوْ جُوعٌ كَتَجْوِيعِهِ فَلَمْ يَمُتْ زَيْدٌ، وَفِي قَوْلِ السَّيْفِ، وَمَنْ عَدَلَ
إِلَى سَيْفٍ فَلَهُ، وَلَوْ قَطَعَ لَسَرَى فَلِلْوَلِيِّ حَزْرٌ رَقَبَتِهِ، وَلَهُ الْقَطْعُ ثُمَّ الْحَزْرُ، وَإِنْ شَاءَ انْتَظَرَ
السَّرَايَةَ، وَلَوْ مَاتَ بِجَانِفَةٍ أَوْ كَسَرَ عَضُدًا فَالْحَزْرُ، وَفِي قَوْلِ كَفَعَلِهِ،

(وَمَنْ قَتَلَ بِمُحَدَّدٍ) هر که سبک کوشتنه‌کسی به شتیکی تیز کردی (أَوْ خَتِقٍ) یان به خنکاندن
(أَوْ تَجْوِيعٍ) یان به برسی کردن (وَنَحْوِهِ) یان به شتیکی وها: وه ک سوتاندن، یان فریدانه
خوار، یان به سردارپوخاندن، نه وه (أَقْتَصَّ بِهِ) دروسته هر به وشته له توله بکوشتریته وه،
خوای گوره ده فهرموی: ﴿فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ﴾ هر که سبک
دهستدریزی کردنه سهر، ئیوهش به وینهی دهستدریزیته‌کسی تولهی لی بکه نه وه. هم چه ند
نایه تیکی ترو چه ند دهیسیکیش له م باره یه وه هاتون.

(أَوْ بِسِخْرِ) یان نه گهر به سبهر کردن کوشتنه‌کسی کردی، نه و کاته (فَيْسَيْفٍ) به شمشیر
له توله ده کوشتریته وه (وَكَذَا خَمْرٌ وَلِوَأَطِّ) هه روه ها نه گهر به شه پاب و نیزیازی
کوشتنه‌کسی کردی، نه و کاتهش هر به شمشیر له توله ده کوشتریته وه (فِي الْأَصْحَ) له
فهرموده‌ی راستردا، چونکه نه و جورده کردارانه چه پامن.

(وَلَوْ جُوعٌ كَتَجْوِيعِهِ فَلَمْ يَمُتْ) نه گهر بکوزه که وه ک برسی کردنه‌کسی کوژدوه که برسی
کراوه به لام نه مرد، یان وه ک سوتاندنه‌کسی سوتیندراوه به لام نه مرد، نه و کاته (زَيْدٌ حَتَّى
يَمُوتَ) کرداره کوشنده‌کسی زیاد ده کریئ تا ده مرئی (وَفِي قَوْلِ السَّيْفِ) له فهرموده یه کدا
به شمشیر ده کوژدی و کرداره که زیاد ناکریئ (وَمَنْ عَدَلَ إِلَى سَيْفٍ) هر خاوه ن مافیئ—له
سه ره تاوه—له کرداره کوشنده که لایدا بق کوشتنی به شمشیر، نه وه (فَلَهُ) بزی
دروسته به شمشیر تولهی لی بکاته وه، چونکه ناسانتره.

(وَلَوْ قَطَعَ) نه گهر تاوانکاره که نه ندما می یه کیکی لی کرده وه، یان برینداری کرد (فَسَرَى)
نینجا برینه که پیدا پویشته سهر مردنی بریندارکراوه که، واته: به و لی کرده وه، یان به و
برینه مرد، نه وه (فَلِلْوَلِيِّ حَزْرٌ رَقَبَتِهِ) میراتگره که مافی هه یه له سه ره تاوه به شمشیر
گهرده‌نی تاوانکاره که له توله ببریئ و بیکوژی، هم (وَلَهُ الْقَطْعُ ثُمَّ الْحَزْرُ) بؤیشی دروسته:
نه ندماه‌کسی لی بکاته وه، نینجا گهرده‌نی ببریئ و بیکوژی (وَإِنْ شَاءَ انْتَظَرَ السَّرَايَةَ) نه گهر
حه زیش ده کا با نه ندماه‌کسی لی بکاته وه و چاوه پوانی پیدارپویشتنی برینه که بکا.

(وَلَوْ مَاتَ بِجَانِفَةٍ أَوْ كَسَرَ عَضُدًا) نه گهر بریندارکراوه که به هوی برینیکی دودر مرد، یان
به هوی شکاندنی قوله‌کسی مرد، نه وه (فَالْحَزْرُ) تنها به شمشیر گهرده‌نی ده پردی، به لام
(وَفِي قَوْلِ) له فهرموده یه کدا—که به راستر داندراوه—: (كَفَعَلِهِ) تاوانکاره که وه

فَإِنْ لَمْ يَمُتْ لَمْ تُرَدِّ الْجَوَائِفُ فِي الْأَظْهَرِ، وَلَوْ اقْتَصَّ مَقْطُوعٌ ثُمَّ مَاتَ سِرَايَةً فَلَوْلَايَهُ حَزٌّ وَلَهُ عَفْوٌ بِنَصْفِ دِيَّةٍ، وَلَوْ قَطَعَتْ يَدَاهُ فَاقْتَصَّ ثُمَّ مَاتَ فَلَوْلَايَهُ الْحَزُّ، فَإِنْ عَفَا فَلَا شَيْءَ لَهُ، وَلَوْ مَاتَ جَانٍ مِنْ قَطْعِ قِصَاصٍ فَهَدَرَ، وَإِنْ مَاتَا سِرَايَةً مَعًا أَوْ سَبَقَ الْمَجْنِيُّ عَلَيْهِ فَقَدْ اقْتَصَّ،

تاوانه که ی خوی لده کړئ (فان لم يمُتْ) جا نه گهر نه مرد (لم تُرَدِّ الْجَوَائِفُ) برینه دودوره کانی زیاد نا کړئ، به لکو به شمشیر گرده نی دهر پړئ و ده کوژئ (فی الأظهر) له فهر موده ی به هیژ تر دا.

(وَلَوْ اقْتَصَّ مَقْطُوعٌ) نه گهر ده ست لیکراوه یه ک، یان پښ لیکراوه یه ک ده ستی تاوانکاره کی، یان پښی تاوانکاره کی له توله لیکر دوه (ثُمَّ مَاتَ سِرَايَةً) ینجا توله کهره که به پیدار پښتنی لیکر دوه که مرد، به لام تاوانکاره که نه مرد، نه و کاته (فَلَوْلَايَهُ حَزٌّ) بؤ میراتگری توله کهره که دروسته له توله ی مردوه که ی خوی - گرده نی تاوانکاره که به پړئ و بیکوژئ، هم (وَلَهُ عَفْوٌ بِنَصْفِ دِيَّةٍ) بؤیشی دروسته له سر وهر گرتنی نیوه ی خوین له کوشتن عه فوی بکا، چونکه له جیاتی نیوه خوینه که ی تریش ده ستیکی لیکراوه ته وه.

که وایو: (وَلَوْ قَطَعَتْ يَدَاهُ) نه گهر هردو ده سته کانی لیکرانه وه (فَاقْتَصَّ) ینجا نه ویش هردو ده سته کانی تاوانکاره کی لیکر دونه وه (ثُمَّ مَاتَ) ینجا توله کهره که به پیدار پښتنی لیکر دونه که مرد، به لام تاوانکاره که نه مرد، نه و ه (فَلَوْلَايَهُ الْحَزُّ) بؤ میراتگری توله کهره که دروسته له توله ی مردوه که ی خوی - گرده نی تاوانکاره که به پړئ و بیکوژئ، به لام (فَإِنْ عَفَا) نه گهر له کوشتن عه فوی کرد، نه و کاته (فَلَا شَيْءَ لَهُ) مافی هیچ خوینتکی نیه، چونکه لیکر دونه ی هردو ده سته کانی تاوانکاره که له بهرام بهر خوینتکی ته واه.

(وَلَوْ مَاتَ جَانٍ مِنْ قَطْعِ قِصَاصٍ) نه گهر تاوانکاریک به هوی نه ندام لیکر دونه یه کی له توله مرد، نه وه (فَهَدَرَ) گیانه که ی به فیر یه و هیچ توله و خوینتی نیه، چونکه به هق کوژد او ه عن عمر وعلي رضي الله عنهما: مَنْ مَاتَ فِي حَدٍّ أَوْ قِصَاصٍ فَلَا دِيَّةَ لَهُ رواه البيهقي ودوى البخاري بعضه فی الحدود عن علی رضی الله عنه، هر که سیک له سزادانی تاوانیک، یان له توله کړدونه و دا مرد، نه وه هیچ خوینتی بؤ نیه.

(وَإِنْ مَاتَا سِرَايَةً) نه گهر تاوانکاره که به پیدار پښتنی لیکر دونه یه کی له توله مرد، توله کهره که ش به پیدار پښتنی تاوان لیکر دونه که مرد (مَعًا) مردنه که شیان ویکړا بوو (أَوْ سَبَقَ الْمَجْنِيُّ عَلَيْهِ) یان تاوان لیکراوه که پیشتر مرد، نه وه (فَقَدْ اقْتَصَّ) توله ی خوی کړدونه وه، تاوانکهره مردوه که هیچی تری له سر نیه، به لام

وَأَنْ تَأَخَّرَ فَلَهُ نِصْفُ الدِّيَةِ فِي الْأَصْحَ، وَلَوْ قَالَ مُسْتَحَقُّ يَمِينٍ أَخْرَجَهَا فَأَخْرَجَ يَسَارَهُ وَقَصَدَ إِبَاحَتَهَا فَمُهْدَرَةٌ، وَإِنْ قَالَ: جَعَلْتُهَا عَنِ الْيَمِينِ وَظَنَنْتُ إِجْزَاءَهَا فَكَذَبَهُ فَلَا أَصْحَ لَا قِصَاصَ فِي الْيَسَارِ وَتَجِبُ دِيَةٌ، وَيَبْقَى قِصَاصُ الْيَمِينِ، وَكَذَا لَوْ قَالَ دَهَشْتُ فَظَنَنْتُهَا الْيَمِينِ وَقَالَ الْقَاطِعُ ظَنَنْتُهَا الْيَمِينِ. (فَصَلِّ مُوجِبُ الْعَمْدِ الْقَوْدُ،

وَإِنْ تَأَخَّرَ) نه گهر تاوان ليکراوه که دواى تاوانکاره که مرد، نه و کاته (فَلَهُ نِصْفُ الدِّيَةِ) تاوان ليکراوه که مافی نيوهى خوینى له میراتى تاوانکاره که ههیه (فِي الْأَصْحَ) له فرمودهى پاستردا، چونکه نابى توله کردنه وه بکه ویته پیش تاوانه که، واته: لیره دا کوشتنى تاوانکاره که که وتوته پیش کوشتنى تاوانکاره سهره که.

(وَلَوْ قَالَ مُسْتَحَقُّ يَمِينٍ) نه گهر خاوه ن مافی ليکرنه وهى نه ندمايکى پاسته گوتى: (أَخْرَجَهَا) پاسته که ت بینه دهر وهه تا کو له توله ليتى بکه مه وه (فَأَخْرَجَ يَسَارَهُ) تاوانکاره که ش چه په ی هیتا دهر وهه (وَقَصَدَ إِبَاحَتَهَا) مه به سستيشتى چه لالکرنى ليکرنه وهى چه په که بوو، خاوه ن مافه که ش لى ی کرده وه، نه وه (فَمُهْدَرَةٌ) نه ندما ه چه په که به فیر پدراوه وهیچ توله و خوینى نه.

به لام (وَإِنْ قَالَ: جَعَلْتُهَا عَنِ الْيَمِينِ) نه گهر تاوانکاره که گوتى: له جياتى پاسته که م هیتا بو مه دهر وهه (وَوَظَنَنْتُ إِجْزَاءَهَا) واتيگه يشتبوم بروست ده بى (فَكَذَبَهُ) خاوه ن مافه که ش گوتى: درؤ ده که ی. نه وه (فَلَا أَصْحَ لَا قِصَاصَ فِي الْيَسَارِ) به فرمودهى پاستر توله کردنه وه له چه په که دا واجب نابى، به لکو (وَتَجِبُ دِيَةٌ) خوینى چه په که له سهر ليکه ره وه که واجب ده بى (وَيَبْقَى قِصَاصُ الْيَمِينِ) توله ی پاسته که ش له سهر تاوانکاره که هر ده ميتى.

(وَكَذَا لَوْ قَالَ دَهَشْتُ) هه روهه نه گهر تاوانکاره که گوتى سهرم لى شيواو (فَظَنَنْتُهَا الْيَمِينِ) واتيگه يشتم پاسته وهه (وَقَالَ الْقَاطِعُ: ظَنَنْتُهَا الْيَمِينِ) ليکه ره وه که گوتى منيش وای تيگه يشتم پاسته بوو، نه و کاته ش خوینى چه په که له سهر ليکه ره وه که واجب ده بى، توله ی پاسته که ش له سهر تاوانکاره که هر ده ميتى.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسِي وَاجِبِيُونِي تَوْلِي كُوشْتِي بَه قَه سِدِي وَ عَه فَو كَرْدِن﴾

(مُوجِبُ الْعَمْدِ) نه و سزايه ی تاوانى به قه سدى واجبى ده کا (الْقَوْدُ) توله ليکرنه وه به کی وه کو خويه تى: کوشتن به کوشتن، نه ندما به نه ندما. خواى گه وره ده فرموى: ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ﴾ توله کردنه وه له سهر نيوه واجب کراوه له کوژدراوه کاند. هه م چه ند نايه تيکى تريش، هه روهه پيغه مبر ﴿فَهَرْمُو يَه تِي﴾ فرمويه تى: ﴿وَمَنْ قَتَلَ عَمْدًا فَهُوَ قَوْدٌ﴾ رواه ابوداود وغيره باسناد صحيح، هه رکه سيک به قه سدى کوژدراين، توله ی وى کوشتنه وه به.

وَالدِّيَّةُ بَدَلٌ عِنْدَ سُقُوطِهِ، وَفِي قَوْلِ أَحَدَهُمَا مُبَهَمًا، وَعَلَى الْقَوْلَيْنِ لِلْوَلِيِّ عَفْوٌ عَلَى الدِّيَّةِ بِغَيْرِ رِضَا الْجَانِي، وَعَلَى الْأَوَّلِ لَوْ أُطْلِقَ الْعَفْوُ فَالْمَذْهَبُ لَا دِيَّةَ، وَلَوْ عَفَا عَنِ الدِّيَّةِ لَعَسَا وَلَهُ الْعَفْوُ بَعْدَهُ عَلَيْهَا،

ثینجا بزانه: عه فوکردنی تاوانکاره که - هر چه ند له سر وه رگرتنی خوینیش بی -
سونه تینکی زور به خیره، به لام عه فوکردن بی وه رگرتنی خوین خیرتره، هه روه که له (تحفه) دا
فرمودیه تی، خوی گه وره ده فرموی: ﴿فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ﴾ هر که سیک
تاوانکاره که عفو بکاو پیک بی، نه وه پاداشتی وی له سر خویابه.

(وَالدِّيَّةُ) خوینی کوژراوه که، یان خوینی نندامه که، که وه رده گیرئی (بَدَلٌ) له جیاتی
تۆله کردنه ویه (عِنْدَ سُقُوطِهِ) له وکاته ی تۆله کردنه وه لاده که وی: به هوی عه فوکردن، یان به
هوی مرینی تاوانکاره که پیش تۆله لیکردنه وه (وَفِي قَوْلٍ) له فرمودیه یه کدا: (أَحَدُهُمَا مُبَهَمًا)
له تۆله لیکردنه وه له خوین یه کیکیان به دیارنه کراوی واجب ده بی.

ثینجا (وَعَلَى الْقَوْلَيْنِ) له سر فرمودیه که ی به میزو بی میز: (لِلْوَلِيِّ عَفْوٌ عَلَى الدِّيَّةِ) بق خاوه ن
مافه که دروسته: تاوانکاره که له تۆله لیکردنه وه عفو بکا له سر وه رگرتنی هه مو خویننه که،
یان به شینکی خویننه که (بِقَيْرِ رِضَا الْجَانِي) بی نه وه ی تاوانکاره که پازی بی، که واته: خوینی
کوژراوه که له سر تاوانکاره که واجب ده بی و دروست نیه له تۆله بکوشترینه وه.

هه روه ها نه گه ر یه کیکیش له خاوه ن مافه کان تاوانکاره که له تۆله لیکردنه وه عفو بکا له
سر وه رگرتنی خوین، نه و کاته ش تاوانکاره که خوینی له سر واجب ده بی و بق خاوه ن
مافه کانی تر دروست نیه له تۆله بیکوژنه وه، هه روه که له زۆریه ی سه رچاوه کاندای
فرمودیه یان، خوی گه وره ده فرموی: ﴿فَمَنْ عَفَى لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ
وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ﴾ هر که سیک له لایه ن برای خوئی له تۆله لیکردنه وه عفو کرا، با
خاوه ن مافه که به گویره ی شهر خوینی لوه ریگرئی و خوینده ره که ش به چاک
بی دوخستن خویننه که ی بداتی.

(وَعَلَى الْأَوَّلِ) له سر فرمودیه یه که می به میزتر: (لَوْ أُطْلِقَ الْعَفْوُ) نه گه ر خاوه ن مافه که
بی باسکردنی خوین تاوانکاره که ی عفو کرد، نه وه (فَالْمَذْهَبُ: لَا بِيَّةَ) به فرمودیه ی
پاستی مه زه ب: هیچ خوین له سر تاوانکاره که واجب ناب، چونکه کوشتنی به قه سدی
تۆله کردنه وه واجب ده کا، نه ک خوین، که واته: (وَلَوْ عَفَا عَنِ الدِّيَّةِ) نه گه ر له سه ره تاوه
خاوه ن مافه که تاوانکاره که ی له خوین لوه ریگرتن عفو کرد (لَفَا) نه وه عه فوکردنه پوچه ل
ده بی و دانامه زئی، چونکه هیشتا خویننه که واجب نه بوه، که وابو: (وَلَهُ الْعَفْوُ بَعْدَهُ عَلَيْهَا) بق
خاوه ن مافه که دروسته: له دوی نه وه عفه و دانمه زراوه، تاوانکاره که له سر وه رگرتنی
خوین عفو بکا له تۆله لیکردنه وه، چونکه عفه وه که ی تر دانمه زراو بوو.

وَلَوْ عَفَا عَلَى غَيْرِ جِنْسِ الدِّيَةِ ثَبَتَ إِنْ قَبِلَ الْجَانِي، وَإِلَّا فَلَا، وَلَا يَسْقُطُ الْقَوْدُ فِي الْأَصَحِّ، وَلَيْسَ لِمَخْجُورٍ فَلْسٌ عَفْوٌ عَنْ مَالٍ إِنْ أُوجِبَتْ أَحَدُهُمَا، وَإِلَّا فَبِإِنْ عَفَا عَلَى الدِّيَةِ ثَبَتَتْ، وَإِنْ أُطْلِقَ فَكَمَا سَبَقَ، وَإِنْ عَفَا عَلَى أَنْ لَا مَالَ فَالْمَذْهَبُ أَنَّهُ لَا يَجِبُ شَيْءٌ، وَالْمُبْدَرُ فِي الدِّيَةِ كَمُفْلِسٍ وَقِيلَ كَصَبِيٍّ، وَلَوْ تَصَالَحَا عَنِ الْقَوْدِ عَلَى مِائَتِي بَعِيرٍ لَقَا إِنْ أُوجِبَتْ أَحَدُهُمَا،

(وَلَوْ عَفَا عَلَى غَيْرِ جِنْسِ الدِّيَةِ) نه‌گەر خاوه‌ن مافه‌که تاوانکاره‌که‌ی له تۆله لیکردنه‌وه عه‌فو کرد له سهر وه‌رگرتنی شتیکی تری جگه له په‌گه‌زی خوین: وه‌ک پاروه زه‌وی و خانوو، نه‌وه (ثَبَتَ إِنْ قَبِلَ الْجَانِي) شته‌که جینگیر ده‌بین—ههر چه‌ند له نه‌ندازه‌ی خوینته‌که‌ش زیاتر بی— نه‌گەر تاوانکاره‌که قبول بکا، که‌واته: تۆله لیکردنه‌وه‌ی له سهر لاده‌چین (وَإِلَّا فَلَا) به‌لام نه‌گەر تاوانکاره‌که قبول نه‌کا، نه‌وه شته‌که جینگیر نابین وه‌م (وَلَا يَسْقُطُ الْقَوْدُ) تۆله لیکردنه‌وه‌شی له سهر لاناچین (فِي الْأَصَحِّ) له فهرمووده‌ی پاستردا.

(وَلَيْسَ لِمَخْجُورٍ فَلْسٌ) نه‌و که‌سه‌ی به‌هۆی قه‌رزدار ی قه‌ده‌غه‌ی له سهر داندراوه بۆی دروست نیه (عَفْوٌ عَنْ مَالٍ إِنْ أُوجِبَتْ أَحَدُهُمَا) تاوانکاره‌که له خوین لیه‌وه‌رگرتن عه‌فو بکا، نه‌گەر به‌ فهرمووده‌ی بی‌هیز: له خوین و له تۆله‌کردنه‌وه یه‌کیکیان واجب بکه‌ین (وَإِلَّا) به‌لام نه‌گەر به‌ فهرمووده‌ی به‌هیزتر تۆله‌کردنه‌وه واجب بکه‌ین، نه‌و کاته (فَإِنْ عَفَا عَلَى الدِّيَةِ) نه‌گەر قه‌ده‌غه‌کراوه‌که تاوانکاره‌که‌ی عه‌فو کرد له سهر وه‌رگرتنی خوین، نه‌وه (ثَبَتَتْ) خوینته‌که جینگیر ده‌بین، وه‌ک عه‌فوکردنی خاوه‌ن مافی پابردوو، به‌لام (وَإِنْ أُطْلِقَ) نه‌گەر بی‌ باسکردنی خوین تاوانکاره‌که‌ی عه‌فو کرد، نه‌وه‌ش (فَكَمَا سَبَقَ) وه‌ک پابرا: خوینته‌که له سهر تاوانکاره‌که واجب نابین.

(وَ) هه‌روه‌ها (إِنْ عَفَا عَلَى أَنْ لَا مَالَ) نه‌گەر قه‌ده‌غه‌کراوه‌که تاوانکاره‌که‌ی عه‌فو کرد له سهر نه‌وه‌ی هیچ ی لیه‌وه‌نه‌گرئ، نه‌وه‌ش (فَالْمَذْهَبُ أَنَّهُ لَا يَجِبُ شَيْءٌ) به‌ فهرمووده‌ی پاستی مه‌زه‌ب: هیچ خوین له سهر تاوانکاره‌که واجب نابین (وَالْمُبْدَرُ) قه‌ده‌غه‌کراوی مال به‌فیرۆده‌ر (فِي الدِّيَةِ) له‌باره‌ی عه‌فوکردنی تاوانکاره‌که له خوین لیه‌وه‌رگرتن (كَمُفْلِسٍ) وه‌ک قه‌رزداره له گشت بپیاره‌کانی پابردودا (وَقِيلَ كَصَبِيٍّ) له فهرمووده‌یه‌کی بی‌هیزیشدا: وه‌ک منداله، واته: عه‌فوکردنی تاوانکاره‌که له خوین لیه‌وه‌رگرتن دروست نابین.

(وَلَوْ تَصَالَحَا) نه‌گەر خاوه‌ن مافه‌که‌و تاوانکاره‌که وه‌ها پیکهاتن (عَنِ الْقَوْدِ عَلَى مِائَتِي بَعِيرٍ) که تاوانکاره‌که له تۆله نه‌کوشتریته‌وه به‌و مه‌رجه‌ی دووسه‌د ووشتر له خوین بدا، نه‌وه (لَقَا إِنْ أُوجِبَتْ أَحَدُهُمَا) پیکهاتنه‌که دروست نابین، نه‌گەر به‌ فهرمووده‌ی بی‌هیز له تۆله‌کردنه‌وه له خوین یه‌کیکیان به‌ دیارنه‌کراوی واجب بکه‌ین، چونکه له واجبی‌شهرعی زیاتره

وَالْأَفْطَحُ الصَّحَّةُ، وَلَوْ قَالَ رَشِيدٌ: افْطَعْنِي فَعَلَّ فَهَدَرَ، فَإِنْ سَرَى أَوْ قَالَ أَقْتَلْنِي فَهَدَرَ وَفِي قَوْلِ تَجِبُ دِيَةٌ، وَلَوْ قُطِعَ فَعَفَا عَنْ قَوْدِهِ وَأَرَشَهُ فَإِنْ لَمْ يَسْرِ فَلَا شَيْءَ، وَإِنْ سَرَى فَلَا قِصَاصَ، وَأَمَّا أَرَشُ الْعُضْوِ فَإِنْ جَرَى لَفَطَ وَصِيَّةً كَأَوْصِيَتْ لَهُ بِأَرَشِ هَذِهِ الْجَنَابَةِ فَوْصِيَّةٌ لِقَاتِلِ، أَوْ لَفَطَ إِبْرَاءَ أَوْ إِسْقَاطَ أَوْ عَفْوَ سَقَطَ، وَقِيلَ وَصِيَّةٌ،

(وَالْأَفْطَحُ) به لَام نه گهر به فرموده‌ی به هیزتر: توله کردنه وه واجب بکه بنو خوینته که له جباتی توله کردنه وه که بی، نه و کاته (فَالْأَفْطَحُ الصَّحَّةُ) به فرموده‌ی راستر پیکه اتنه که دروست ده بی و نوو سهد ووشتره کهش له سر تاوانکاره که جیگیر ده بی، ههروه ها دروسته له سر که متریش له سهد ووشتر پیک بین، ههروه که له (مغنی) دا فرموده‌ی تی.

(وَلَوْ قَالَ رَشِيدٌ: افْطَعْنِي) نه گهر به کیکی بالغو عاقل به خوشی خوی گوتیه مروفتیک: دهسته که له پیکه وه (فَعَلَّ) مروفته کهش دهسته که ی لیکرده وه، نه وه (فَهَدَرَ) دهسته که ی به فیرویه: نه توله وه نه خوینی نیه (فَإِنْ سَرَى) جا نه گهر لیکردنه وه که پیدا روشت و به برینه که مرد (أَوْ قَالَ: أَقْتَلْنِي) یان له سهره تاوه گوتی: بمکوزه. نه و کاتهش (فَهَدَرَ) له ههردوو مهسه له دا به فیرویه: نه توله وه نه خوینی واجب نابین، چونکه نیرنی داوه، به لَام له ههردوو مهسه له دا که ففاره تی کوشتن له سر بکوزه که واجب ده بی و هم تمه بی نه ده کری، ههروه که له (تحفة) و (نهایه) دا فرمودیانه (وَفِي قَوْلِ تَجِبُ دِيَةٌ) له فرموده یه کدا: خوین واجب ده بی.

(وَلَوْ قُطِعَ) نه گهر مروفتیک به قه سدی نه ندامیکی لیکراوه (فَعَفَا عَنْ قَوْدِهِ وَأَرَشَهُ) نینجا خاوهن نه ندامه که له توله وه له خوینی نه ندامه که تاوانکاره که ی عفو کرد، نه وه (فَإِنْ لَمْ يَسْرِ فَلَا شَيْءَ) نه گهر لیکردنه وه که پیدا نه رواو برینه که ی چاک ببیته وه، هیچ توله وه خوینی نیه، چونکه به خوی مافی خوی له دهست داوه.

به لَام (وَإِنْ سَرَى) نه گهر له نوای عهفوکردنه که برینه که ی چاک نه بؤوه و پیدا رویشتمرد، نه و کاتهش (فَلَا قِصَاصَ) مروفته که هیچ توله ی نه ندامه که و گیانه که ی نیه (وَأَمَّا أَرَشُ الْعُضْوِ) به لَام خوینی نه ندامه که ی ته ماشا ده کری: (فَإِنْ جَرَى لَفَطَ وَصِيَّةً) نه گهر له عهفوکردنه که دا وشه ی وه سیتی به کار هینا: (كَأَوْصِيَتْ لَهُ بِأَرَشِ هَذِهِ الْجَنَابَةِ) وه ک بلی: خوینی نه م تاوانم کرده وه سیتی بق تاوانکاره که. نه وه (فَوْصِيَّةٌ لِقَاتِلِ) ده بیته وه سیتی بق بکوزه که و به فرموده‌ی راستر: دروست ده بی و له نه ندازه ی سییه کی مال جی به جی ده بی (أَوْ لَفَطَ إِبْرَاءَ أَوْ إِسْقَاطَ) یان وشه ی گه ردهن نازدکرین، یان وشه ی لادانی به کار هینا (أَوْ عَفْوِ) یان گوتی عهفوم کرد. نه و کاتهش (سَقَطَ) له ههرسیکیاندا خوینی نه ندامه که له سر تاوانکاره که لاده که وی (وَقِيلَ وَصِيَّةٌ) له فرموده یه کی بی هیزدا: نه وانهش وه سیتن.

وَتَجِبُ الزِّيَادَةُ عَلَيْهِ إِلَى تَمَامِ الدِّيَةِ، وَفِي قَوْلِ إِنْ تَعَرَّضَ فِي عَفْوِهِ لِمَا يَحْدُثُ مِنْهَا سَقَطَتْ، فَلَوْ سَرَى إِلَى عُضْوٍ آخَرَ فَالذَّمَلُ ضَمِنَ دِيَةَ السَّرَايَةِ فِي الْأَصَحِّ، وَمَنْ لَهُ قِصَاصُ نَفْسٍ بِسَرَايَةِ طَرْفٍ لَوْ عَفَا عَنِ النَّفْسِ فَلَا قَطْعَ لَهُ، أَوْ عَنِ الطَّرْفِ فَلَهُ حَزُّ الرِّقَبَةِ فِي الْأَصَحِّ، وَلَوْ قَطَعَهُ ثُمَّ عَفَا عَنِ النَّفْسِ مَجَانًا: فَإِنْ سَرَى الْقَطْعُ بَانَ بَطْلَانُ الْعَفْوِ، وَإِلَّا فَيَصِحُّ،

(و) له و حالته ای له خوینتی نه ندما که تا وانکاره که عفو ده بی (تَجِبُ الزِّيَادَةُ عَلَيْهِ إِلَى تَمَامِ الدِّيَةِ) نه و نه ندازه ای له خوینتی نه ندما که زیاتره - تا ته او ای خوینتی مرده که - هه مووی له سر تا وانکاره که واجب ده بی، چونکه عه فو کردنه که زنده که ای نه گرتوته (وَفِي قَوْلِ) له فه رمووده که بی هیژدا: (إِنْ تَعَرَّضَ فِي عَفْوِهِ لِمَا يَحْدُثُ مِنْهَا) نه گه راوهن نه ندما که له عه فو کردنه که دا گوتبی: له م تاوانه و له وهی له مه و دواش له م تاوانه په پیدا ده بی، تاوانکاره که م عفو کرد. نه و کاته (سَقَطَتْ) زنده بیه که ای له سر لاده چی.

(فَلَوْ سَرَى إِلَى عُضْوٍ آخَرَ) جا نه گه له دواي عه فو کردن برینی لیکنده وه که پیدا پویشته بی نه ندما کی تر (فَأَذْمَلُ) نیجا چاک بوه: وه ک په نجه بی کی لیکنده وه له په دسه که شی به و لیکنده وه په خورکی گرت، نیجا چاک بوه، نه وه (ضَمِنَ دِيَةَ السَّرَايَةِ) تاوانکاره که ده بیته زامینی ته نها خوینتی پیدا پویشتنه که (فِي الْأَصَحِّ) له فه رمووده ای راستردا.

(وَمَنْ لَهُ قِصَاصُ نَفْسٍ بِسَرَايَةِ طَرْفٍ) هر میراتگریک مافی کوشتنه وهی له توله ای ه بی به هوی پیدا پویشتنی لیکنده وهی نه ندما کی: وه ک کوژداهه که دهستی لیکرایتته وه به پیدا پویشتنی لیکنده وه که مرد بی (لَوْ عَفَا عَنِ النَّفْسِ) نه گه را تاوانکاره که ای له کوشتنه وهی له توله عه فو کرد بی (فَلَا قَطْعَ لَهُ) بوی دروست نیه: نه ندما که ای تاوانکاره که لیکنده وه (أَوْ عَنِ الطَّرْفِ) به لام نه گه را تاوانکاره که ای ته نها له لیکنده وهی نه ندما که عه فو کرد، نه و کاته (فَلَهُ حَزُّ الرِّقَبَةِ) بوی دروسته گه رده نی بیرو له توله بیکوژی (فِي الْأَصَحِّ) له فه رمووده ای راستردا.

(و) هر له م مه سه له یه دا (لَوْ قَطَعَهُ) نه گه را میراتگره که نه ندما که ای تاوانکاره که ای له توله لیکنده وه (ثُمَّ عَفَا عَنِ النَّفْسِ مَجَانًا) نیجا به خورایی، یان به پاره له کوشتنه وهی له توله تاوانکاره که ای عه فو کرد، نه وه (فَإِنْ سَرَى الْقَطْعُ) نه گه را لیکنده وهی تاوانکاره که ش پیدا پویشته و به برینه که مرد، نه و کاته (بَانَ بَطْلَانُ الْعَفْوِ) ناشکرا ده بی عه فو کردنه که به تاله و پیدا پویشتنه که ش ده بیته توله کردنه وه، که واته: پاره ناوبراوه که - له حالته تی بووه - واجب نابی (وَإِلَّا) به لام نه گه را پیدا نه پویشته و برینی تاوانکاره که چاک بوه، نه و کاته (فَيَصِحُّ) عه فو کردنه که دروست ده بی، پاره ناوبراوه که ش - له حالته تی بووه - له سر تاوانکاره که جیگر ده بی و واجبه بیداته عه فو که ره که.

وَلَوْ وَكَّلَ ثُمَّ عَقَا فَاقْتَصَّ الْوَكِيلُ جَاهِلًا فَلَا قِصَاصَ عَلَيْهِ، وَالْأَظْهَرُ وَجُوبُ دِيَّةٍ وَأَنَّهَا عَلَيْهِ لَا عَلَى عَاقِلَتِهِ، وَالْأَصَحُّ أَنَّهُ لَا يَرْجِعُ بِهَا عَلَى الْعَاقِلِي، وَلَوْ وَجِبَ قِصَاصٌ عَلَيْهَا فَتَكْحَهَا عَلَيْهِ جَازٌ وَسَقَطٌ، فَإِنْ فَارَقَ قَبْلَ الْوُطْءِ رَجَعَ بِنِصْفِ الْأَرْضِ، وَفِي قَوْلِ بِنِصْفِ مَهْرٍ مِثْلٍ.

(كِتَابُ الدِّيَّاتِ)

(وَلَوْ وَكَّلَ) نه گهر خاوهن مافه که یه کیکی کرده وه کیلی خوی بؤ توله کردنه وه (ثُمَّ عَقَا) نینجا له دواى وه کیلگرتنه که تاوانکاره که ی عهفو کرد (فَاقْتَصَّ الْوَكِيلُ جَاهِلًا) نینجا وه کیله که ش تاوانکاره که ی له توله کوشته وه وه نه شیزانی بو عهفو کراوه، نه وه (فَلَا قِصَاصَ عَلَيْهِ) کوشتنه وه ی له توله له سر وه کیله که واجب نابى، چونکه عوزی هه یه.

به لام (وَالْأَظْهَرُ وَجُوبُ دِيَّةٍ) به فرموده ی به هیتر: خوینی کوژاوه که ی له سر واجب ده بی (وَ) هه به فرموده ی به هیتر (أَنَّهَا عَلَيْهِ لَا عَلَى عَاقِلَتِهِ) هه مو خوینه که له سر وه کیله که واجب بیدا، هیچی له سر خزمه کانی نه، چونکه به قهسدى کوشتنه که ی کردوه (وَالْأَصَحُّ) به فرموده ی راستتر (أَنَّهُ لَا يَرْجِعُ بِهَا عَلَى الْعَاقِلِي) وه کیله که مافی نه بگپتته وه سر عهفوه که وه خوینه که ی لبستینیتته وه، چونکه عهفوه که کاریکی چاکی کردوه: که عهفوه کردنه.

به لام نه گهر وه کیله که دهیزانی عهفو کراوه نینجا کوشتی، نه وکاته وه کیله که ش له توله ی تاوانکاره که ده کوشتریتته وه، هه روه که له زوری ی سرچاوه کانداه فرموویانه.

(وَلَوْ وَجِبَ قِصَاصٌ عَلَيْهَا) نه گهر نافرته تیک توله کردنه وه یه کی گیانی، یان نه ندامی له سر واجب بوو (فَتَكْحَهَا عَلَيْهِ) نینجا خاوهن مافه که ش نافرته که ی له سر توله کردنه وه که له خوی ماره کرد، واته: توله کردنه وه که ی کرده ماره ی نافرته که، نه وه (جَازٌ) دروسته، واته: ماره برینه که ماره بییه که هه ربووی دروست ده بن (وَسَقَطٌ) توله ش له سر نافرته که لاده که وی (فَإِنْ فَارَقَ قَبْلَ الْوُطْءِ) جا نه گهر پیش جیما عکردن له ژنه که جیابووه: وه ته لاقی بدا، نه وکاته (رَجَعَ بِنِصْفِ الْأَرْضِ) میزده که ده گپتته وه سر نافرته که وه نیوه ی خوینی تاوانه که ی لوره ده گرتته وه (وَفِي قَوْلِ بِنِصْفِ مَهْرٍ مِثْلٍ) له فرموده یه کدا: نیوه ی ماره ی هاووینه له نافرته که وه رده گرتته وه.

﴿ كِتَابُ الدِّيَّاتِ: پَهْرَتُوکی خُوینه کَان ﴾

خوین: نه و ماله یه به هزی کوشتن، یان بریندارکردن، یان لیکردنه وه ی نه ندام واجب ده بی، خواى گه ورده فرموی: ﴿وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَاً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٍ وَدِيَّةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَى أَهْلِهِ﴾ هه که سیک به هه له موسولمانیکی کوشت، واجب: کویله یه کی موسولمان له که ففاره تی کوشتنه که نازاد بگاوه خوینی کوژاوه که ش ته سلیمی هه راتگره کانی کوژاوه که بکا.

فِي قَتْلِ الْحُرِّ الْمُسْلِمِ مِائَةً بَعِيرٍ مُثَلَّثَةً فِي الْعَمْدِ: ثَلَاثُونَ حِقَّةً وَثَلَاثُونَ جَذَعَةً وَأَرْبَعُونَ خَلْفَةً أَوْ حَامِلًا، وَمُخَمَّسَةً فِي الْخَطَا: عَشْرُونَ بِنْتُ مَخَاضٍ وَكَذَا بَنَاتُ لَبُونٍ وَبَنُو لَبُونٍ وَحِقَاقٌ وَجِدَاعٌ، فَإِنْ قُتِلَ خَطَاً فِي حَرَمٍ مَكَّةَ أَوْ الْأَشْهُرِ الْحُرْمِ - ذِي الْقَعْدَةِ وَذِي الْحِجَّةِ وَالْمَحْرَمِ وَرَجَبٍ - أَوْ مَحْرَمًا ذَارِحِمَ فَمُثَلَّثَةٌ، وَالْخَطَا وَإِنْ تَثَلَّثَ فَعَلَى الْعَاقِلَةِ مُوجَّلَةٌ.

پیغمبر ﷺ فرموده است: ﴿الْعَقْلُ مِیرَاثٌ بَيْنَ وَرَثَةِ الْقَبِيلِ عَلَى قَرَابَتِهِمْ، فَمَا بَقِيَ فَلِلْعَصَبَةِ﴾
رواه ابوداود بسند صالح، خوینی کوژاوه که له نیوان میرانگره کانی دا بهش ده کروی به گویره به شه میراته کانیان، جا نه وهی له پاش خاوهن به شه کان ماوه ته وه، بق میرانگره کانی پشتییه.

﴿فِي قَتْلِ الْحُرِّ الْمُسْلِمِ مِائَةً بَعِيرٍ﴾
رواه أصحاب السنن بمعناه وصححه البيهقي، له کوشتنی نیتریکی نازادی موسولماندا سهد ووشتر خوینی کوژاوه که واجب ده بین. جیاوازی نیه کوژاوه که پیاویکی عاقل بین، یان مندالو شیت بین، ههروهها جیاوازی نیه کوشتنه که به قسدی بین، یان به ههله بین، به لام سهد ووشتره که:

(مُثَلَّثَةٌ فِي الْعَمْدِ) له کوشتنی به قسدی دا نه ستور ده کروی و ده کریته سنی بهش: ﴿ثَلَاثُونَ حِقَّةً وَثَلَاثُونَ جَذَعَةً وَأَرْبَعُونَ خَلْفَةً: أَوْ حَامِلًا﴾
رواه الترمذي بسند حسن، سی ووشتری منی سنی ساله، سی ووشتری منی چوار ساله، چل ووشتری ناوس.

(وَمُخَمَّسَةً فِي الْخَطَا) له کوشتنی به ههله دا سوک ده کروی و ده کریته پینج بهش: ﴿عَشْرُونَ بِنْتُ مَخَاضٍ وَكَذَا بَنَاتُ لَبُونٍ وَبَنُو لَبُونٍ وَحِقَاقٌ وَجِدَاعٌ﴾
رواه الدارقطني بسند قوی، بیست ووشتری منی یهک ساله، بیست ووشتری منی دوو ساله، بیست ووشتری نیتری دوو ساله، بیست ووشتری منی سنی ساله، بیست ووشتری منی چوار ساله.

(فَإِنْ قُتِلَ خَطَاً فِي حَرَمٍ مَكَّةَ) جا نه گهر له (حَرَمِ) مَكَّةَ دا به ههله مروفتیکی کوشت (أَوْ الْأَشْهُرِ الْحُرْمِ) یان له یه کیک له مانگه کانی حه پامدا به ههله مروفتیکی کوشت: که (ذِي الْقَعْدَةِ وَذِي الْحِجَّةِ وَالْمَحْرَمِ وَرَجَبِ نَ،) (أَوْ مَحْرَمًا ذَا رَحِمٍ) یان خزمیکی خاوهن په حمی خوی به ههله کوشت: وهک دایکو باوک و خوشکو برا، نهو کاته (فَمُثَلَّثَةٌ) خوینه که وهک کوشتنی به قسدی - نه ستور ده کروی و ده کریته سنی بهش.

نینجا (وَالْخَطَا) خوینی کوشتنی به ههله و تاوانه کانی تری به ههله: وهک بریندارکردن لیکردنه وهی نه ندنامه کان و لابردنی سوده کان (وَإِنْ تَثَلَّثَ) ههچه ند بشکریته سنی بهش (فَعَلَى الْعَاقِلَةِ) هه مووی له سه ر خزمه کانی تاوانکاره که یه (مُوجَّلَةٌ) ماوهی بق داده ندری: به سنی سالان بیده ن.

وَالْعَمْدُ عَلَى الْجَانِي مُعْجَلَةٌ، وَشِبْهُ الْعَمْدِ مُثَلَّثَةٌ عَلَى الْعَاقِلَةِ مُؤَجَّلَةٌ، وَلَا يُقْبَلُ مَعِيبٌ وَمَرِيضٌ إِلَّا بِرِضَاةٍ، وَيَثْبُتُ حَمْلُ الْخَلْفَةِ بِأَهْلِ خَيْرَةٍ، وَالْأَصْحُ إِجْرَاؤُهَا قَبْلَ خَمْسِ سِنِينَ، وَمَنْ لَزِمَتْهُ وَلَهُ إِبِلٌ فَمِنْهَا، وَقِيلَ مَنْ غَالِبٌ إِبِلِ بَلَدِهِ، وَإِلَّا فَغَالِبٌ إِبِلِ بَلَدِهِ أَوْ قَبِيلَةٍ بَدَوِيٍّ، وَإِلَّا فَأَقْرَبُ بِلَادٍ، وَلَا يَعْدِلُ إِلَى نَوْعٍ وَقِيمَةٍ إِلَّا بِتِرَاضٍ، وَلَوْ غَدِمَتْ فَالْقَدِيمُ أَلْفٌ دِينَارٍ أَوْ اثْنَا عَشَرَ أَلْفَ دِرْهَمٍ،

(وَالْعَمْدُ) خَوِيَّتِي كَوْشْتَنُو تَاوَانِهْ كَانِي تَرِي بَهْ قَهْ سَدِي (عَلَى الْجَانِي) هَمْ مَوِي لَهْ سَهْر تَاوَانِكَارِهْ كَهْ يَهْ (مُعْجَلَةٌ) دَهْ بِي بَهْ يَهْ لَهْ سَبِي دَوَاخْسْتَن - بِيْدَا.

(وَشِبْهُ الْعَمْدِ) خَوِيَّتِي كَوْشْتَنُو تَاوَانِهْ كَانِي تَرِي وَيْنَهْ يَهْ قَهْ سَدِي (مُثَلَّثَةٌ عَلَى الْعَاقِلَةِ) سَبِي بَهْ شَهْ وَ هَمْ مَوِي لَهْ سَهْر خَزْمَهْ كَانِي تَاوَانِكَارِهْ كَهْ يَهْ (مُؤَجَّلَةٌ) مَاوَهْ يَ بُو دَادَهْ نَدَرِي بَهْ سَبِي سَالَانِ بِيْدَهْ، بِيْتَهْ مَبْرَكِي فَهْ رَمُو يَهْ تِي: ﴿عَقْلٌ شِبْهُ الْعَمْدِ مُغْلَظٌ مِثْلُ عَقْلِ الْعَمْدِ وَلَا يُقْتَلُ صَاحِبُهُ﴾ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بَسْنَدٍ صَالِحٍ، خَوِيَّتِي كَوْشْتَنِي وَيْنَهْ يَهْ قَهْ سَدِي وَهْ كِ خَوِيَّتِي كَوْشْتَنِي بَهْ قَهْ سَدِي نَهْ سَتُورَكِرَاوَهْ، بَهْ لَامِ بَكُورَهْ كَهْ يَهْ لَهْ تَوَلَهْ نَاكُورِي.

(وَلَا يُقْبَلُ مَعِيبٌ وَمَرِيضٌ) لَهْ خَوِيَّتِي كُورَاوَهْ كَهْ دَا وَوَشْتَرِي عَهْ بِيْدَارِ قَبُولِ نَاكِرِي وَ نَهْ خُوشِيَشِ قَبُولِ نَاكِرِي (إِلَّا بِرِضَاةٍ) تَهْ نَهَا بَهْ پَهْ زَامَهْ نَدِي خَاوَهْ نَافَهْ كَهْ نَهْ بِي وَيَثْبُتُ حَمْلُ الْخَلْفَةِ بِأَهْلِ خَيْرَةٍ) نَاوَسِي وَوَشْتَرِهْ كَهْ بَهْ دَوُوكَهْ سِي لِيْزَانِي دَادَهْ پَهْ رَوَهْ نَاشَكِرَا دَهْ بِي (وَالْأَصْحُ إِجْرَاؤُهَا قَبْلَ خَمْسِ سِنِينَ) بَهْ فَهْ رَمُو دَهْ يَ پَاسْتَر: وَوَشْتَرِهْ نَاوَسَهْ كَهْ يَهْ پِيَشِ تَهْ مَهْ يَ پِيْتِيچِ سَالِيَشِ دُرُوسْتَهْ لَهْ خَوِيْنِ بَدَرِي.

(وَمَنْ لَزِمَتْهُ) هَهْر كَهْ سَبِيكِ خَوِيَّتِي كُورَاوِيكِي لَهْ سَهْر وَاجِبِ بُوو (وَلَهُ إِبِلٌ) بَهْ خُوِيَشِي وَوَشْتَرِي هَهْ بُونِ، نَهْ وَهْ (فَمِنْهَا) هَهْر لَهْ وَوَشْتَرِهْ كَانِي خُوِي خُوِيْنَهْ كَهْ يَهْ تَوَهْ رَدَهْ گِيْرِي (وَقِيلَ مِنْ غَالِبِ إِبِلِ بَلَدِهِ) لَهْ فَهْ رَمُو دَهْ يَهْ كِي بِيْ نَهْ يَزْدَا: لَهْ وَوَشْتَرِهْ غَالِبَهْ كَانِي شَارَهْ كَهْ يَهْ خُوِي تَهْ يَهْ وَهْ رَدَهْ گِيْرِي (وَإِلَّا) بَهْ لَامِ نَهْ گَهْر بَهْ خُوِي وَوَشْتَرِي نَهْ بُونِ، نَهْ وَكَاتَهْ (فَغَالِبِ إِبِلِ بَلَدِهِ أَوْ قَبِيلَةٍ بَدَوِيٍّ) لَهْ وَوَشْتَرِهْ غَالِبَهْ كَانِي شَارَهْ كَهْ يَهْ خُوِي، يَانِ هُوْزَهْ پَهْ شِمَالِنِيْشَهْ كَهْ يَهْ خُوِي وَهْ رَدَهْ گِيْرِي (وَإِلَّا) نَهْ گَهْر لَهْ وَشَارَهْ وَهُوْزَهْ دَا وَوَشْتَرِي نَهْ بُونِ، نَهْ وَكَاتَهْ (فَأَقْرَبُ بِلَادٍ) لَهْ وَوَشْتَرِهْ غَالِبَهْ كَانِي نَزِيكْتَرِي شَارِ، يَانِ نَزِيكْتَرِي هُوْزَهْ وَهْ رَدَهْ گِيْرِي (وَلَا يَعْدِلُ إِلَى نَوْعٍ وَقِيمَةٍ) نَابِي لَهْ وَجُوْرَهْ وَوَشْتَرِهْ يَ وَاجِبِ بُووَهْ لَابَدَرِي بُو جُوْرِيكِي تَرِ، يَانِ بُو نَرُخِي جُوْرَهْ كَهْ (إِلَّا بِتِرَاضٍ) تَهْ نَهَا بَهْ پَارِي بُونِي خُوِيْنَدَهْ رَهْ كَهْ وَخُوِيْنَوَهْ رَهْ گَهْ كَهْ دُرُوسْتَهْ لَابَدَرِي.

(وَلَوْ غَدِمَتْ) نَهْ گَهْر لَهْ شُوِيْتِي خُوِيْنَدَا نَهْ كَهْ دَا وَوَشْتَرِي نَهْ بُونِ، يَانِ هَهْ بُونِ بَهْ لَامِ لَهْ نَرُخِي وَيْنَهْ يَهْ خُوِيَانِ گِرَانْتَرِ بُونِ، نَهْ وَكَاتَهْ (فَالْقَدِيمُ أَلْفُ دِينَارٍ) بَهْ فَهْ رَمُو دَهْ كُوْنِي نِيْمَامِي (الشَّافِعِيُّ): هَهْ زَارِ مِيْسَقَالِي زِيْرٍ وَاجِبِهْ لَهْ خَوِيَّتِي نِيْرِيكِي كُورَاوِ بَدَرِي (أَوْ اثْنَا عَشَرَ أَلْفَ دِرْهَمٍ) يَانِ دَوَانِزَهْ هَهْ زَارِ دِيْرَهْمِي زِيوِ بَدَرِي ﴿عَنْ عُمَرَ بْنِ حَزْمٍ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ - لِي دِيَّةُ

وَالْحَدِيدُ قِيمَتَهَا بِنَقْدِ بَلَدِهِ، وَإِنْ وُجِدَ بَعْضُ أَحَدِ وَقِيمَةُ الْبَاقِي، وَالْمَرْأَةُ وَالْخُنْثَى كَنَصْفِ رَجُلٍ نَفْسًا وَجُرْحًا، وَيَهُودِيٌّ وَنَصْرَانِيٌّ ثُلُثُ مُسْلِمٍ، وَمَجُوسِيٌّ ثُلَاثَا عَشْرَ مُسْلِمٍ، وَكَذَا وَثْنِيٌّ لَهُ أَمَانٌ، وَالْمَذْهَبُ أَنْ مَنْ لَمْ يَبْلُغْهُ الْإِسْلَامُ إِنْ تَمَسَّكَ بِدِينٍ لَمْ يُبَدَّلْ قَدِيَّةُ دِينِهِ، وَإِلَّا فَكَمَجُوسِيٌّ.

الرَّجُلُ - وَعَلَى أَهْلِ الذَّهَبِ أَلْفُ دِينَارٍ. وعن ابن عباس رضي الله عنهما ﴿جَعَلَ النَّبِيُّ ﷺ دِيَّةَ رَجُلٍ اثْنِي عَشَرَ أَلْفًا، أَيْ دَرَاهِمًا﴾ رواها أبو داود والنسائي بسندين صالحين، بيَّغمه به رسول الله ﷺ خوئنی پیاویکی کوزدایوی: له سر خاوهن زٔیره کان هزار میسقالی زٔیری داناوه. هه روهها دوانزه هزار دیره می زیویشی داناوه.

(وَالْحَدِيدُ قِيمَتَهَا بِنَقْدِ بَلَدِهِ) به لام به فهرمووده ی نوي: نرخی ووشره کان واجب ده بیٔ به پاره ی شاری واجبوونی خؤینه که، هه رچهند زٔوریش بیٔ، چونکه هه دیسیکی (صحیح)ش له باره ی نرخی ووشره کان (أبو داود والنسائي) گٔیپروایانه ته وه. که ابو: (وَإِنْ وُجِدَ بَعْضُ) نه گه ر له ووشره کانی خؤین ته نها هه نیکیان هه بون، نه و کاته (أَخَذَ وَقِيمَةَ الْبَاقِي) هه بووه که له گه ل نرخی نه بووه کان وه رده گٔیریٔ تا خؤینه که ته او ده بیٔ.

(وَالْمَرْأَةُ وَالْخُنْثَى) خوئنی نافرته و نٔیرامٔکی نازاد: هه ر یه که یان (كَنَصْفِ رَجُلٍ نَفْسًا وَجُرْحًا) وه کو نیوه ی خوئنی پیاویکه له گیان وه له برینه کانی وه، به (إجماع) ی زانایانی نیسلام، جیاوازی نافرته ی گه وره و عاقل و مندال و شیت نیه.

(وَيَهُودِيٌّ وَنَصْرَانِيٌّ) خوئنی جوله که و دیانی په یمان له نه ستو (ثُلُثُ مُسْلِمٍ) سیٔیه کی خوئنی موسولمانٔیکه: له گیان وه له برینه کانی وه (وَمَجُوسِيٌّ) خوئنی مه گوشیک، اته: ناگر په رستٔیک (ثُلَاثَا عَشْرَ مُسْلِمٍ) نوو سیٔیه کی ده یه کی خوئنی موسولمانٔیکه ﴿عَنْ ابْنِ الْمَسْبُوحِ: أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَضَى فِي دِيَّةِ الْيَهُودِيِّ وَالنَّصْرَانِيِّ بِأَرْبَعَةِ أَلْفٍ، وَفِي دِيَّةِ الْمَجُوسِيِّ بِثَمَانِمِائَةٍ﴾ رواه الشافعی، اته: نیمامی (عمر) نه وها بریاری داوه.

(وَكَذَا وَثْنِيٌّ لَهُ أَمَانٌ) هه روهها خوئنی بٔپه رستٔیش نه گه ر دلنیا کراویٔن: نوو سیٔیه کی ده یه کی خوئنی موسولمانٔیکه، هه روهها خوئنی ژنه کانی نه و کافرانه ی پرابر بووش: وه کو نیوه خوئنی پیاوه کانیانه، هه روه که له زٔوریه ی سه رچاوه کانداهه رمووایانه.

(وَالْمَذْهَبُ) به فهرمووده ی پاستی مه زه ب: (أَنْ مَنْ لَمْ يَبْلُغْهُ الْإِسْلَامُ) نه و که سه ی بانگه وازی نایینی نیسلامی نه گه یوه تی (إِنْ تَمَسَّكَ بِدِينٍ لَمْ يُبَدَّلْ) نه گه ر دهستی به نایینیکی وه هاوه گرتبیٔ که نه گه ر پرابیٔ، نه وه (قَدِيَّةٌ بَيْنَهُ) خؤینه که ی خوئنی نایینه که یه تی: جا جوله که بیٔ، یان دیان (وَإِلَّا) به لام نه گه ر دهستی به هیچ نایینیکی وه نه گرتبیٔ، نه وه (فَكَمَجُوسِيٌّ) خؤینه که ی وه که خوئنی مه گوشیک، اته: ناگر په رستٔیک.

(فَصَلِّ فِي مُوضِحَةِ الرَّأْسِ أَوْ الْوَجْهِ لِحُرِّ مُسْلِمٍ خَمْسَةَ أَبْعَرَةَ، وَهَاشِمَةَ مَعَ إِضْحَاحِ عَشْرَةَ، وَدُونَهُ خَمْسَةَ، وَقِيلَ حُكُومَةٌ، وَمُنْقَلَةٌ خَمْسَةَ عَشَرَ، وَمَأْمُومَةٌ ثَلَاثُ الدَّبِيَّةِ، وَلَوْ أَوْضَحَ فَهَشِمَ آخَرَ وَنَقَلَ ثَالِثَ وَأَمَّ رَابِعَ فَعَلَى كُلِّ مِنَ الثَّلَاثَةِ خَمْسَةَ وَالرَّابِعِ تَمَامَ الثَّلَاثِ، وَالشَّجَاحُ قَبْلَ الْمَوْضِحَةِ إِنْ عُرِفَتْ نِسْبَتُهَا مِنْهَا وَجَبَ قِسْطُ مَنْ أَرَشَهَا، وَإِلَّا فَحُكُومَةٌ كَجُرْحِ سَائِرِ الْبَدَنِ،

﴿فصل: له باسی خوینی برین و لابردنی نه نداده كان﴾

﴿فِي مُوضِحَةِ الرَّأْسِ أَوْ الْوَجْهِ﴾ له و برینه دا که نیسقانی سر، یان پووی ناشکرا کردوه (لِحُرِّ مُسْلِمٍ) بریندارکراوه که ش پیاویکی نازادو موسولمانه ﴿خَمْسَةَ أَبْعَرَةَ﴾ رواه اصحاب السنن بمعناه و صححه البیهقی، پینچ ووشتر خویننه که ی واجب ده بن. ﴿وَهَاشِمَةَ مَعَ إِضْحَاحِ عَشْرَةَ﴾ رواه البیهقی، وه له و برینه شدا که نیسقانی سر، یان پووی شکاندوه و ناشکراشی کردوه، ده ووشتر خویننه که ی واجب ده بن. (وَدُونَهُ خَمْسَةَ) نه گهر شکاندنی نیسقانه که بن ناشکراکردن بوو، نه و کاته پینچ ووشتر واجب ده بن (وَقِيلَ حُكُومَةٌ) له فرموده به کی بن هیژدا: نرخی شکاندنه که واجب ده بن ﴿وَمُنْقَلَةٌ خَمْسَةَ عَشَرَ﴾ رواه اصحاب السنن و صححه البیهقی، له و برینه شدا که نیسقانی سر، یان پووی گواسترتته وه و هم شکاندویه تی و ناشکراشی کردوه: پانزه ووشتر خویننه که ی واجب ده بن. ﴿وَمَأْمُومَةٌ ثَلَاثُ الدَّبِيَّةِ﴾ رواه النسائی و صححه البیهقی، له و برینه شدا که گه یوته پیسته ی می شک: سینه کی خوین واجب ده بن.

(وَلَوْ أَوْضَحَ) نه گهر به کی که نیسقانه که ی له برینه که دا ناشکرا کرد (فَهَشِمَ آخَرَ) نینجا به کیکی تری دووه میش نیسقانه که ی ورد کردو (وَنَقَلَ ثَالِثًا) به کیکی تری سنی به میش نیسقانه که ی گواسته وه و (وَأَمَّ رَابِعًا) به کیکی تری چواره میش برینه کی گه یانده پیسته ی می شک، نه وه (فَعَلَى كُلِّ مِنَ الثَّلَاثَةِ خَمْسَةَ) له سر هر به کی که له سنی که سه کان پینچ ووشتر خوینی برینه که واجب ده بن و (وَالرَّابِعِ تَمَامَ الثَّلَاثِ) له سر چواره مه که ش نه و او که ری سینه کی خویننه که واجب ده بن: که هژده ووشتر و سینه که ووشتر یکه.

(وَالشَّجَاحُ قَبْلَ الْمَوْضِحَةِ) نه و پینچ برینانه ی پیش ناشکراکه ره که که له باسی توله کردنه وه ی نه نداده و برینه کاندایان (إِنْ عُرِفَتْ نِسْبَتُهَا مِنْهَا) نه گهر نیسبته ی برینه که له ناشکراکه ره که زاندر، نه وه (وَجَبَ قِسْطُ مَنْ أَرَشَهَا) به شیک له خوینی ناشکراکه ره که برینه که واجب ده بن (وَإِلَّا) به لام نه گهر نیسبته ته که نه زاندر، نه و کاته (فَحُكُومَةٌ) نرخی برینه که واجب ده بن (كَجُرْحِ سَائِرِ الْبَدَنِ) وه ک برینه کانی تری لاشه:

واته: -جگه له سر و پوو- له گشت برینه کانی لاشه دا نرخی برینه که واجب ده بن- نه ک خوین- هرچه ند نیسقانه که ش له برینه که دا ناشکرا کرابن، یان شکیندرا بن، یان

وَلِي جَانِفَةٌ ثَلَاثُ دِيَةِ وَهِيَ جُرْحٌ يَنْفُذُ إِلَى جَوْفِ كَبْطَنِ وَصَدْرٍ وَتُقْرَةُ نَحْرٍ وَجَبِينٍ وَخَاصِرَةَ، وَ لَا يَخْتَلِفُ أَرْضُ مُوضِحَةٍ بِكَبْرِهَا، وَلَوْ أَوْضَحَ مُوضِعَيْنِ بَيْنَهُمَا لَحْمٌ وَجِلْدٌ قَبِيلٌ أَوْ أَحَدُهُمَا فَمُوضِحَتَانِ، وَلَوْ انْقَسَمَتِ مُوضِحَتُهُ عَمْدًا وَخَطَأً أَوْ شَمَلَتْ رَأْسًا وَوَجْهًا فَمُوضِحَتَانِ، وَقَبِيلٌ مُوضِحَةٌ، وَلَوْ وَسَّعَ مُوضِحَتَهُ فَوَاحِدَةٌ عَلَى الصَّحِيحِ، أَوْ غَيْرُهُ فَتِنْتَانِ، وَالْجَانِفَةُ كَمُوضِحَةٍ فِي التَّعَدُّدِ، وَلَوْ نَفَذَتْ فِي بَطْنٍ وَخَرَجَتْ مِنْ ظَهْرِ

گواستریبته‌وه، یان بی‌بریندارکردن نیسقانه‌که شکندرابی، چونکه نهو بریندارکردن و شکانداننه‌ی لاشه-جگه له سه‌رو پوو- هیچیکیان به‌لگه له سه‌ر خویننه‌که یان نه‌هاتوه، به‌لکو-جگه له برینی ناشکراکه- هیچیکیان توله‌کردنه‌وه‌شیان دروست نیه، هه‌روه‌ک له (باسی توله‌کردنه‌وه‌ی برین نه‌ندامه‌کان)دا رابرا، که‌وابو: دابوهر نرخی نهو برینو شکستانه دیاری ده‌کا، هه‌روه‌ک له‌باسی (حُکُومَةُ)دا پووئی ده‌که‌ینه‌وه، إِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى.

﴿وَلِي جَانِفَةٌ ثَلَاثُ دِيَةِ﴾ رواه اصحاب السنن وصححه البيهقي، له برینی نووده‌ردا: سیتی‌کی خوین واجب ده‌بی. (وه‌ی) برینی دووده‌ر: (جُرْحٌ يَنْفُذُ إِلَى جَوْفِ) برینی‌که ده‌گاته ناو کلورایی لاشه (كَبْطَنِ وَصَدْرٍ وَتُقْرَةُ نَحْرٍ وَجَبِينٍ وَخَاصِرَةَ) وه‌ک ناو زگو ناو سینه‌و ناو نه‌ویایی سه‌روه‌ی سینه‌و ناو ته‌ویله‌و ناو که‌که‌ک.

(وَ لَا يَخْتَلِفُ أَرْضُ مُوضِحَةٍ بِكَبْرِهَا) خوینی برینی ناشکراکه‌ر به‌گه‌وره‌و بچوکی برینه‌که لیک جیاواز نابی (وَلَوْ أَوْضَحَ مُوضِعَيْنِ) نه‌گه‌ر دوو شوینی بریندار کردن و نیسقانه‌که‌شی ناشکرا کردن، که (بَيْنَهُمَا لَحْمٌ وَجِلْدٌ) له نیوان هه‌ردوو شوینه‌کاندا گوشت و پیسته هه‌بوو (قَبِيلٌ أَوْ أَحَدُهُمَا) له فه‌رمووده‌یه‌کی بی‌هیزدا: یان ته‌نها به‌کیکیان له نیواندا هه‌بوو، نه‌وه (فَمُوضِحَتَانِ) به‌ دوو ناشکراکه‌ر ده‌ژمی‌درین.

(وَلَوْ انْقَسَمَتِ مُوضِحَتُهُ عَمْدًا وَخَطَأً) نه‌گه‌ر برینه ناشکراکه‌ره‌که‌ی به‌شیکی به‌قه‌سدی به‌شیکی به‌هه‌له‌بوو (أَوْ شَمَلَتْ رَأْسًا وَوَجْهًا) یان ناشکراکه‌ره‌که‌ی سه‌رو پووئی داگرته‌وه، نه‌وه (فَمُوضِحَتَانِ) له هه‌ردوو مه‌سه‌له‌دا به‌ دوو ناشکراکه‌ر ده‌ژمی‌درین (وَقَبِيلٌ مُوضِحَةٌ) له فه‌رمووده‌یه‌کی بی‌هیزدا: یه‌ک ناشکراکه‌ره (وَلَوْ وَسَّعَ مُوضِحَتَهُ) نه‌گه‌ر تاوانکاره‌که برینه ناشکراکه‌ره‌که‌ی خزی فراوان کرد، نه‌وه (فَوَاحِدَةٌ عَلَى الصَّحِيحِ) به‌یه‌ک ناشکراکه‌ر داده‌ندری (أَوْ غَيْرُهُ) یان که‌سیتی‌تر ناشکراکه‌ره‌که‌ی وی فراوان کرد، نه‌وه (فَتِنْتَانِ) به‌ دوو ناشکراکه‌ر ده‌ژمی‌درین و هه‌ر یه‌که‌یان بریای خزی بی‌ده‌دری.

(وَالْجَانِفَةُ كَمُوضِحَةٍ فِي التَّعَدُّدِ) برینی نووده‌ر وه‌کو برینی ناشکراکه‌ره: له پووئی ژماره‌و تاکو فراوانکردنی رابربوودا (وَلَوْ نَفَذَتْ فِي بَطْنٍ) نه‌گه‌ر شتیکی ل‌دا، شته‌که‌ش گه‌یشته‌ناو زگی (وَخَرَجَتْ مِنْ ظَهْرِ) له پشتیه‌وه ده‌رچو: وه‌ک گولله‌ی تفه‌نگ، یان به‌پنچه‌وانه‌وه له پشتی‌دا له زگی‌وه ده‌رچو، یان له ته‌نیشتیکی‌دا له ته‌نیشته‌که‌ی تریه‌وه ده‌رچو،

فَجَائِفَتَانِ فِي الْأَصْحٰحِ، وَلَوْ أَوْصَلَ جَوْفُهُ سِنَانًا لَهُ طَرْفَانِ فَتَّتَانِ، وَلَا يَسْقُطُ أَرْضٌ بِالْتِحَامِ
مُوضِحَةٍ وَجَائِفَةٍ، وَالْمَذْهَبُ أَنَّ فِي الْأُذُنَيْنِ دِيَّةً لَا حُكُومَةَ، وَبَعْضٌ بِقَسْطِهِ، وَلَوْ أَيْسَهُمَا
قَدِيَّةً، وَفِي قَوْلِ حُكُومَةَ، وَلَوْ قَطَعَ يَابِسَتَيْنِ فَحُكُومَةَ، وَفِي قَوْلِ دِيَّةً، وَفِي كُلِّ عَيْنٍ
نِصْفُ دِيَّةٍ وَلَوْ عَيْنُ أَحْوَلَ وَأَعْمَشَ

نوه (فَجَائِفَتَانِ) له هر سیک مهسه له کانداه دوو برینی دودهر ده ژمیردی (فِي الْأَصْحٰحِ)
له فرموده ی پرستردا، که وایو: دوسویی کی خوین له سر بریندار که ره که واجب ده بی،
چونکه نیمامی (أبویکر) نه وها بریاری داوه، هر وه که له زوریه ی سر چاوه کانداه
فرموده یانه.

(وَلَوْ أَوْصَلَ جَوْفُهُ سِنَانًا لَهُ طَرْفَانِ) نه گهر سره پمیکسی دوو سهری لداو هر دوو
سهره کانی که یانده ناو کلژاریه کی لیدراوه که، یان دوو گولله ی لیدان و گه یشتنه ناو
کلژاری، نه وهش (فَتَّتَانِ) دوو برینی دودهرن، که وایو: نه گهر هر دوو سهره کان، یان
هر دوو گولله کان له پشتیه وه ده رچون، نه و کاته ده بنه چوار برینی دودهر، هر وه که له
(تحفه) و (مغنی) دا فرموده یانه.

(وَلَا يَسْقُطُ أَرْضٌ) خوینی برینه که له سر برینداره که لانا که وی (بِالْتِحَامِ مُوضِحَةٍ وَجَائِفَةٍ)
به چاکبونه وه و به کگرتنه وه ی برینی ناشکرا که رو دودهر، چونکه خوینه که له به رامبر
نازاره که به.

(وَالْمَذْهَبُ) به فرموده ی پرستی مه زه ب: (أَنَّ فِي الْأُذُنَيْنِ دِيَّةً) له لیکردنه وی هر دوو
گوئی دا خوینی کی ته و او-اته: سد ووشتر- واجب ده بی (لَا حُكُومَةَ) نه که نرخی گوئی به کان
﴿عَنِ الزَّهْرِيِّ﴾: أَلَّهُ قَرَأَ فِي كِتَابِ عَمْرِو بْنِ حَزْمٍ- أَيُّ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: وَفِي الْأُذُنِ خَمْسُونَ
مِنَ الْإِبِلِ﴾ رواه البیهقی، له لیکردنه وی به که گوئی دا به نجا ووشتر واجب ده بی.

(وَبَعْضٌ بِقَسْطِهِ) له لیکردنه وی به شه گوئی به کدا، یان به شیکسی هر دوو کیاندا (بِقَسْطِهِ)
به گویره ی به شه لیکراوه که له خوینه که واجب ده بی (وَلَوْ أَيْسَهُمَا) نه گهر به هوی
تاوانیک هر دوو گوئی ووشک کردن، اته: نه ده جولان، نه وه (قَدِيَّةً) خوینی کی ته و او
واجب ده بی (وَفِي قَوْلِ حُكُومَةَ) له فرموده یه کدا نرخی که یان واجب ده بی (وَلَوْ قَطَعَ
يَابِسَتَيْنِ) نه گهر دوو گوئی ووشکبوی لیکردنه وه (فَحُكُومَةَ) نرخی که یان واجب ده بی
(وَفِي قَوْلِ دِيَّةً) له فرموده یه کدا خوینه که یان واجب ده بی.

(وَفِي كُلِّ عَيْنٍ نِصْفُ دِيَّةٍ) له لابردنی هر چاویکی ساغدا نیوه ی خوین به نجا ووشتر-
واجب ده بی، پیغه مبر ﷺ فرموده یته: ﴿وَفِي الْعَيْنَيْنِ الدِّيَّةُ﴾ رواه أصحاب السنن و صححه
البیهقی، له لابردنی هر دوو چاوه کانداه خوینی کی ته و او-سه ووشتر- واجب ده بی. (وَلَوْ
عَيْنُ أَحْوَلَ) هر چنده چاوی خیل بی (وَأَعْمَشَ) یان چاوی فرمیسک پژو بی هیز بی، یان

وَأَعْوَرَ، وَكَذَا مَنْ بَعَيْنِهِ بَيَاضٌ لَا يَنْقُصُ الضُّوْءَ، فَإِنْ نَقَصَ فَسَقَطَ، فَإِنْ لَمْ يَنْضَبْطْ فَحُكُومَةٌ،
 وَفِي كُلِّ جَفْنٍ رُبْعُ دِيَّةٍ وَلَوْ لِأَعْمَى، وَمَارِنٌ دِيَّةٌ، وَفِي كُلِّ مَنْ طَرَفَيْهِ وَالْحَاجِزُ ثَلَاثٌ، وَقِيلَ
 فِي الْحَاجِزِ حُكُومَةٌ وَفِيهِمَا دِيَّةٌ، وَفِي كُلِّ شَفَةِ نَصْفُ دِيَّةٍ، وَلِسَانٌ وَلَوْ لِأَنْكَنٍ وَأَرَتْ وَأَلْسَعُ
 وَطِفْلٍ دِيَّةٌ، وَقِيلَ شَرَطُ الطِّفْلِ ظُهُورُ أُنْثَى نَطْقُ بِتَحْرِيكِه لِبُكَاءٍ وَمَصٌّ، وَالْأُخْرَسُ حُكُومَةٌ،

چاوی شه وکویز بین (وَأَعْوَرَ) یان چاوه ساغه که ی مرؤفی یه کچاوی بین، به لام له مزه می
 نیمام (مالک) و نیمام (أحمد) دا له چاوه ساغه که ی مرؤفی یه کچاوا دا خوینتیکی ته او واجب
 ده بین، چونکه چاوه ساغه که ی له جینی دوو چاوه، هر وه که له (مغنی) دا فرمویه تی.

(وَكَذَا مَنْ بَعَيْنِهِ بَيَاضٌ لَا يَنْقُصُ الضُّوْءَ) هر وه ما چاوی نه و که سه ش که سپایی له سر
 چاوه که یه تی به لام دیتنی که م نه کردنه وه، نه ویش نیوه ی خوینی تی دا واجبه (فَإِنْ
 نَقَصَ) جا نه گهر دیتنه که ی که م کردبوه، نه و کاته (فَقَسَطَ) به گویره ی که مکردنه وه که
 به شه خوینی واجب ده بین (فَإِنْ لَمْ يَنْضَبْطْ) جا نه گهر که مکردنه وه که به ریکی دیار
 نه ده کرا، نه و کاته (فَحُكُومَةٌ) نرخه که ی واجب ده بین.

(وَفِي كُلِّ جَفْنٍ رُبْعُ دِيَّةٍ) له لیکردنه وه هر پیلویکی چاویکدا چواریکی خوین واجب ده بین (وَلَوْ
 لِأَعْمَى) هر چه ند پیلوی مرؤفی کویریش بین، چونکه هر پیلویک جوانی و سودیکی هیه.

﴿وَمَارِنٌ دِيَّةٌ﴾ رواه الشافعی بسند صحیح، له لیکردنه وه ی نر مه لو تدا خوینتیکی ته او
 سه د ووشتر- واجب ده بین. هر وه ما نه گهر له بنه پریش وه لی کراوه، هر خوینتیکی
 ته او واجب ده بین (وَفِي كُلِّ مَنْ طَرَفَيْهِ وَالْحَاجِزُ ثَلَاثٌ) له لیکردنه وه ی هر لایه کی لو تداو
 له لابردنی نیوانی هر دوو کونه لووته کاند، هر یه که و سییه کی خوین واجب ده بین (وَقِيلَ
 فِي الْحَاجِزِ حُكُومَةٌ) له فرموده یه کی بین هیژدا: له لابردنی نیوانه که دا نرخه که ی واجب
 ده بین و (وَفِيهِمَا دِيَّةٌ) له هر دوو لایه کانیشدا خوینتیکی ته او واجب ده بین.

(وَفِي كُلِّ شَفَةِ نَصْفُ دِيَّةٍ) له لیکردنه وه ی هر لیویکدا نیوه ی خوین سه نجا ووشتر- واجب
 ده بین، پیغمبر ﷺ فرمویه تی: ﴿وَفِي الشُّفَّتَيْنِ الدِّيَّةُ﴾ رواه أصحاب السنن وصححه
 البیهقی، له لیکردنه وه ی هر دوو لیوه کاند خوینتیکی ته او سه د ووشتر- واجب ده بین.

﴿وَلِسَانٌ - وَلَوْ لِأَنْكَنٍ وَأَرَتْ وَأَلْسَعُ وَطِفْلٌ - دِيَّةٌ﴾ رواه أصحاب السنن بمعناه وصححه
 البیهقی، له لیکردنه وه ی زویاندا خوینتیکی ته او سه د ووشتر- واجب ده بین، هر چه ند
 زویانه که ش ه ی ناړه وان بین، یان ه ی پینگر بین، یان ه ی پیٹگوپ بین، یان ه ی مندال بین
 (وَقِيلَ: شَرَطُ الطِّفْلِ) له فرموده یه کی بین هیژدا: هر چی خوینی زویانی مندال نه مه یه:
 (ظُهُورُ أُنْثَى نَطْقُ بِتَحْرِيكِه لِبُكَاءٍ وَمَصٌّ) ناسه واری قسه کردنی ناشکرا بین به جولاندنی بو
 گریان و مه مک مژین (وَالْأُخْرَسُ حُكُومَةٌ) له زویانی لال- که قسه ی پی ناکری- نرخه
 زویانه که واجبه، نه ک خوین.

وَكُلِّ سِنَّ لِدَكَرِ حُرِّ مُسْلِمٍ خَمْسَةَ أَبْعَرَةَ سَوَاءً أَكْسَرَ الظَّاهِرَ مِنْهَا دُونَ السَّنْخِ أَوْ قَلَعَهَا
 بِهِ، وَفِي سِنَّ زَائِدَةَ حُكُومَةً، وَحَرَكَةُ السَّنِّ إِنْ قَلَّتْ فَكَصَحِيحَةٌ، وَإِنْ بَطَلَتْ الْمَنْفَعَةُ
 فَحُكُومَةٌ، أَوْ نَقَصَتْ فَالْأَصَحُّ كَصَحِيحَةٍ، وَلَوْ قَلَعَ سِنَّ صَغِيرٌ لَمْ يُفْعَرْ فَلَمْ تُعَدَّ وَبَانَ
 فَسَادُ الْمَنْبِتِ وَجَبَّ الْأَرْضُ، وَالْأَظْهَرُ أَنَّهُ لَوْ مَاتَ قَبْلَ الْبَيَانِ فَلَا شَيْءَ، وَأَنَّهُ لَوْ قَلَعَ
 سِنَّ مُتَّفُورٍ فَعَادَتْ لَا يَسْقُطُ الْأَرْضُ، وَلَوْ قَلَعْتَ الْأَسْنَانَ فَبِحَسَابِهِ،

﴿وَكُلِّ سِنَّ لِدَكَرِ حُرِّ مُسْلِمٍ - خَمْسَةَ أَبْعَرَةَ﴾ رواه اصحاب السنن بمعناه وصححه البيهقي،
 له هه لکه دندنی هر ددانیکی نیرینهی نازادی موسولماندا پینج ووشتر خوینته که ی واجب
 ده بن. (سَوَاءً أَكْسَرَ الظَّاهِرَ مِنْهَا دُونَ السَّنْخِ) یه کسانه و جیاوازی نیه: لای دهره وه ی
 ددانه که ی شکاند بی و په که که ی مابیتته وه (أَوْ قَلَعَهَا بِهِ) یان به په که وه هه لیکه ندبن، له
 هه ردو و حاله تدا پینج ووشتر واجب ده بن (وَفِي سِنَّ زَائِدَةَ حُكُومَةً) له هه لکه دندنی ددانیکی
 زیاد، یان زور بچوکدا نرخه که ی واجب ده بن، نه ک خوین.

(وَحَرَكَةُ السَّنِّ) جوله ی ددان به هوی پیری، یان نه خویشی (إِنْ قَلَّتْ) نه که ر جولانه که ی
 که م بی، نه وه (فَكَصَحِيحَةٌ) وه ک ددانیکی ساغه: له توله وه له خویندا، به لام (وَإِنْ بَطَلَتْ
 الْمَنْفَعَةُ) نه که ر ددانه که سودی نه مابن، نه و کاته (فَحُكُومَةً) نرخه که ی واجب ده بن (أَوْ
 نَقَصَتْ) یان نه که ر سوده که ی که م بو بی، نه وه ش (فَالْأَصَحُّ كَصَحِيحَةٍ) به هه رمووده ی
 راستر: وه کو ددانی ساغه: له توله وه له خویندا.

(وَلَوْ قَلَعَ سِنَّ صَغِيرٌ لَمْ يُفْعَرْ) نه که ر ددانیکی شیر ی مندالیکی هه لکه ند که هیشتا ددانه
 شیریه کانی نه که و تبون (فَلَمْ تُعَدَّ) نینجا له کاتی خوی دا ددانه که شی نه هاته وه (وَبَانَ
 فَسَادُ الْمَنْبِتِ) ناشکراش بوو: شوینی لیروانی ددانه که ی تیک چوو، نه وه (وَجَبَّ الْأَرْضُ)
 خوینی ددانه که واجب ده بن، به لام نه که ر ددانه که به ساغی هاته وه، نه و کاته هیه
 توله و خوین واجب نیه، جا نه که ر به ناشیرنی هاته وه، نه و کاته نرخ ی ناشیرنیه که واجب
 ده بن، هه روه که له زوری ی سه رچا وه کاند هه رموویانه.

(وَالْأَظْهَرُ) به هه رمووده ی به هیزتر: (أَنَّهُ لَوْ مَاتَ قَبْلَ الْبَيَانِ) نه که ر منداله که مرد پیش
 نه وه ی پون ببیتته وه ددانه که ی دیتته وه، یان نا، نه وه (فَلَا شَيْءَ) هیه شتیک له سه ر
 تاوانکاره که واجب نابن (وَأَنَّهُ) هه ر به هه رمووده ی به هیزتر: (لَوْ قَلَعَ سِنَّ مُتَّفُورٍ) نه که ر
 ددانی که سیکی وه های هه لکه ند که ددانی شیر ی که و تبون (فَعَادَتْ) نینجا ددانه
 هه لکه ندراوه که هاته وه، نه وه (لَا يَسْقُطُ الْأَرْضُ) خوینی ددانه که ی لانا که وی و هه ر واجبه
 بدری، چونکه هاتنه وه ی نه و ددانه نیعمه تیکی نوی به.

(وَلَوْ قَلَعْتَ الْأَسْنَانَ) نه که ر هه موو ددانه کان هه لکه ندران، نه و کاته ش (فَبِحَسَابِهِ) به
 حیسابی هه لکه ندراوه که خوین واجب ده بن، واته: ددانی عاده تی به نه غله بی سی و دوو

وَفِي قَوْلٍ لَا يَزِيدُ عَلَى دِيَّةٍ إِنْ اتَّحَدَ جَانٌ وَجَنَائِيَّةٌ، وَكُلُّ لَحْيٍ نِصْفُ دِيَّةٍ، وَلَا يَدْخُلُ
أَرْضُ الْأَسْتَانِ فِي دِيَّةِ اللَّحْيَيْنِ فِي الْأَصَحِّ، وَكُلُّ يَدٍ نِصْفُ دِيَّةٍ إِنْ قَطَعَ مِنْ كَفٍّ، فَإِنْ
قَطَعَ مِنْ فَوْقِهِ فَحُكُومَةٌ أَيْضًا، وَفِي كُلِّ أَصْبَعٍ عَشْرَةٌ أَبْعَرَةٌ، وَأَنْمَلَةٌ ثَلَاثُ الْعَشْرَةِ،
وَأَنْمَلَةٌ الْإِبْهَامِ نِصْفُهَا، وَالرَّجْلَانِ كَالْيَدَيْنِ،

ددانن، كه وايو: سه دوشهست ووشتر له خوینتی هموودا واجب دهبن، چونکه خوینتی هر
ددانیک پینج ووشترن (وَفِي قَوْلٍ) له فرموده یه کدا: (لَا يَزِيدُ عَلَى دِيَّةٍ إِنْ اتَّحَدَ جَانٌ
وَجَنَائِيَّةٌ) نابئ خوینتی هموودانه کان له خوینتیکی ته او زیاتر بن، نه گهر تاوانکارو
تاوانه که یه بن.

(وَكُلُّ لَحْيٍ نِصْفُ دِيَّةٍ) له هر شه ویلیکدا-که ددانه کانی خواره وی له سر پواوه نیوه ی
خوین- په نجا ووشتر- واجبه، له هر دووکیاندا خوینتیکی ته او واجبه، به لام (وَلَا يَدْخُلُ
أَرْضُ الْأَسْتَانِ فِي دِيَّةِ اللَّحْيَيْنِ) خوینتی ددانه کانی خواره وه ناچیتته ناو خوینتی هر دوو
شه ویله کان له و حالته ی شه ویلیک، یان هر دوو شه ویله کان لیده کړنه وه (فِي الْأَصَحِّ)
له فرموده ی راستردا، به لکو خوینتی هر دوو شه ویله کان سر به خویره و خوینتی هر
ددانیکیش سر به خویره.

﴿وَكُلُّ يَدٍ نِصْفُ دِيَّةٍ﴾ رواه أبو داود بسند صالح، له هر دهستی کدا نیوه ی خوین- په نجا
ووشتر- واجب دهبن. که واته: له هر دوو دهسته کانداسد ووشتر واجب دهبن (إِنْ قَطَعَ
مِنْ كَفٍّ) نه گهر له په دهسته که ی له جومگه ی بازنه وه لیکر بیتته وه، به لام (فَإِنْ قَطَعَ مِنْ
فَوْقِهِ) نه گهر له سره وه ی جومگه ی له په دهسته وه لیکراوه، نه و کاته (فَحُكُومَةٌ أَيْضًا)
له گهر خوینتی له په دهسته که نرخی باسکو به سره وه تریش واجب دهبن.

﴿وَفِي كُلِّ أَصْبَعٍ عَشْرَةٌ أَبْعَرَةٌ﴾ رواه اصحاب السنن وصححه البيهقي، له لیکردنه وه ی هر
په نجه یه کی دهست، یان پی ده ووشتر خوینته که ی واجب دهبن. به لام په نجه ی زیاد
نرخه که ی واجب دهبن (وَأَنْمَلَةٌ ثَلَاثُ الْعَشْرَةِ) له لیکردنه وه ی هر سره په نجه یه کدا سیتی که
ده ووشتره که واجب دهبن، به لام (وَأَنْمَلَةٌ الْإِبْهَامِ نِصْفُهَا) له لیکردنه وه ی سره په نجه که ی
گوره دا نیوه ی ده ووشتره که واجب دهبن، چونکه نه مه دوو جومگه یه.

(وَالرَّجْلَانِ كَالْيَدَيْنِ) هر دوو پی یه کانیس- نه گهر له گوزینگه وه لیکرانه وه- وه کو هر دوو
دهسته کانیس، واته: خوینتیکی ته او- سد ووشتر- له لیکردنه وه ی هر دوو پی یه کانداسد
واجب دهبن، هر چنده شه لهش بن، پیغه مبرک فرمویه تی: ﴿وَفِي الرَّجْلِ الْوَاحِدَةِ نِصْفُ
الدِّيَّةِ﴾ رواه اصحاب السنن وصححه البيهقي، له لیکردنه وه ی یه ک پی دا نیوه ی خوین
واجب دهبن. که واته: نه گهر پی یه که له سره وه ی گوزینگه وه لیکراوه، نه و کاته
-له گهر خوینتی پی یه که- نرخی لوله قاچه که و به سره وه تریش واجب دهبن، هر وه که
(مغنی) ناماژه ی بی کردوه.

وَفِي حَلْمَتَيْهَا دَيْتُهَا، وَحَلْمَتَيْهِ حُكُومَةٌ، وَفِي قَوْلِ دَيْتُهُ، وَفِي الْأَيْتَيْنِ دَيْتٌ، وَكَذَا ذَكَرَ وَلَوْ
لِصَغِيرٍ وَشَيْخٍ وَعَيْنٍ، وَحَشْفَةٌ كَذَكَرَ، وَبَعْضُهَا بِقَسَطِهِ مِنْهَا وَقِيلَ مِنَ الذُّكْرِ، وَكَذَا
حُكْمٌ بَعْضُ مَارِنٍ وَحَلْمَةٌ، وَفِي الْأَيْتَيْنِ الدَّيَةُ وَكَذَا شُفْرَاهَا، وَكَذَا سَلْخُ جِلْدٍ إِنْ بَقِيَ
حَيَاةً مُسْتَقَرَّةً وَحَزْرٌ غَيْرُ السَّالِخِ رَقَبَتُهُ.

(وَفِي حَلْمَتَيْهَا دَيْتُهَا) له لیگردنه وهی گزی هردوو مه مکی نافرده تدا خوینی نافرده ته که
— په نجا ووشتر — واجب ده بڼو له گزی یه که مه مکدا بیست و پینج ووشتر واجب ده بڼ،
جیاوازی نیه مه مکه کانی له بڼه وهر ا لیگرد بیته وه، یان تنهنا گزیه که ی لیگرد بیته وه
(وَحَلْمَتَيْهِ حُكُومَةٌ) له لیگردنه وهی گزی هردوو مه مکه کانی پیاو و نیراموکدا نرخه که یان
واجب ده بڼ (وَفِي قَوْلِ دَيْتُهُ) له فرموده یه کدا: خوینی خاوه نه که ی واجب ده بڼ.

﴿وَفِي الْأَيْتَيْنِ دَيْتٌ وَكَذَا ذَكَرَ﴾ رواه اصحاب السنن بمعناه وصححه البيهقي، له هردوو
هیله که گونه کانددا خوینیکی ته او — سه د ووشتر — واجبه، که واته: له یه که هیله که گوندا نیوه ی
خوین واجبه، هره وه له لیگردنه وهی (ذَكَرَ) خوینیکی ته او — سه د ووشتر — واجبه (وَلَوْ
لِصَغِيرٍ وَشَيْخٍ وَعَيْنٍ) هرچند (ذَكَرَ) ی مندال، یان پیر، یان نه میزدیش بڼ.

(وَحَشْفَةٌ كَذَكَرٍ) گزی (ذَكَرَ) — که پڼی ده گوتږی ساپل — وه کو (ذَكَرَ)، واته: به تنهنا
لیگردنه وهی ساپل خوینیکی ته او واجب ده بڼ (وَبَعْضُهَا بِقَسَطِهِ مِنْهَا) به لیگردنه وهی
به شینکی ساپل به گوږه ی خوئی له ساپله که به شه خوینی واجب ده بڼ (وَقِيلَ مِنَ الذُّكْرِ)
له فرموده یه کی بڼ میزدا: به شه که له هه موو (ذَكَرَ) په چاو ده کږی (وَكَمَا حُكْمٌ بَعْضُ
مَارِنٍ وَحَلْمَةٌ) هره وه به لیگردنه وهی به شینکی نر مه لوتو به شینکی گزی مه مکی
نافرته به شه خوین واجب ده بڼ.

(وَفِي الْأَيْتَيْنِ الدَّيَةُ) له لیگردنه وهی هردوو لاقینگه کانددا خوینیکی ته او ی مروفه که واجبه
(وَكَذَا شُفْرَاهَا) هره وه له لیگردنه وهی هردو لیبوی (فَرَجٌ) نافرده تدا خوینیکی ته او ی
نافرته ته که واجب ده بڼ (وَكَذَا سَلْخُ جِلْدٍ) هره وه به گرواندنی پیسته ی مروفیش
خوینیکی ته او ی مروفه که واجب ده بڼ (إِنْ بَقِيَ حَيَاةً مُسْتَقَرَّةً) نه گره له دوا ی گرواندنه که
گیانی جینگی ربووی تن دا مابڼو (وَحَزْرٌ غَيْرُ السَّالِخِ رَقَبَتُهُ) جگه له گروینه ره که ش
یه کیکی تر کوشتبیتی، یان به هویه کی تر مرد بڼ، به لام نه گره به گرواندنه که مرد، نه و
کاته ش هر خوینی مروفه که واجب ده بڼ.

﴿فَرَجٌ: لَقِيكَ لَه بَاسِي خُوَيْنِي لِابْرَدْنِي سُوْدِي نُه نَدَامَه كَان﴾

پیشه کی بزانه: ژماره ی سوده کانی نه ندمه کان سیزده نه، جا هر یه کی که له و سودانه — له
دوا ی لبردن — خوینی وه رگیرا، نینجا سوده که گه راوه، واجبه خوینه که ش بڼ تاوانکاره که

(فَرَعٌ) فِي الْعَقْلِ دِيَّةٌ فَإِنْ زَالَ بِجُرْحٍ لَهُ أَرْضٌ أَوْ حُكُومَةٌ وَجَبَا، وَفِي قَوْلٍ يَدْخُلُ الْأَقْلُ فِي الْأَكْثَرِ، وَلَوْ ادَّعَى زَوَالَهُ فَإِنْ لَمْ يَنْتَظَمْ قَوْلُهُ وَفَعَلَهُ فِي خَلْوَاتِهِ فَلَهُ دِيَّةٌ بِلَا يَمِينٍ، وَفِي السَّمْعِ دِيَّةٌ، وَمَنْ أَذَّنَ نَصْفًا، وَقِيلَ قِسْطُ النَّقْصِ، وَلَوْ أَرَاكَ أذُنَيْهِ وَسَمِعَهُ فِدِيَّتَانِ، وَلَوْ ادَّعَى زَوَالَهُ وَأَنْزَعَجَ لِلصَّيَاحِ فِي نَوْمٍ وَغَفَلَةً فَكَاذِبٌ، وَإِلَّا حُلْفٌ وَأَخَذَ دِيَّةً.

بگه پندردیته وه، هروهك له (تحفة) و (نهاية) دا فرمويانه، واته: به لام نرخی تاوانه که واجب دهبن، هروهك له باسی (حُكُومَةُ) دا پوونی ده که ینه وه، ان شاء الله تعالی.

(فِي الْعَقْلِ دِيَّةٌ) به (إجماع) ی زانایانی نیسلام له لابرندی عه قلدا خوینتیکی ته او- سه د ووشتر- واجب دهبن (فَإِنْ زَالَ بِجُرْحٍ لَهُ أَرْضٌ أَوْ حُكُومَةٌ) جا نه گه ر عه قله که به بریندارکردنیکی وه ها لاجو: که خوین یان نرخی هه بوو، نه و کاته (وَجَبَا) خوینی عه قلو خوینی برینه که ش، یان نرخی که شی واجب دهبن (وَفِي قَوْلٍ: يَدْخُلُ الْأَقْلُ فِي الْأَكْثَرِ) له فرموده به کدا که متره که ده چپته ناو نذرتره که.

(وَلَوْ ادَّعَى زَوَالَهُ) نه گه ر سه پره رشتکاری شپته که داوای لاجوونی عه قلی له تاوانکاره که کرد، نه ویش گوتی: پاست نیه. نه و کاته شپته که تاخی ده کردیته وه: (فَإِنْ لَمْ يَنْتَظَمْ قَوْلُهُ وَفَعَلَهُ فِي خَلْوَاتِهِ) جا نه گه ر گوفتارو کرداری شپته که له حالته بی ته نهایی دا پدک نه بو، نه وه (قَلُّهُ دِيَّةٌ بِلَا يَمِينٍ) شپته که- سبب سویند خواردن- مافی خوینی لاجوونی عه قله که ی هه به.

به لام نه گه ر داواکاره که بلن: عه قلی که کم کردومه وه، نه و کاته داواکاره که سویند ده بری، جا له و حالته بی به شپتیکی عه قلو لاده بری و نه اندازه ی به شه که ش به پکی بزاندی: وه پدژیک نا پدژیک شپت بی، نه وه به شه خوین واجب دهبن، نه گه ر نه زاندی، نه و کاته نرخی به شه که واجب دهبن، هروهك له نذریه ی سه رچاوه کاندا پوون کراوه ته وه.

(وَفِي السَّمْعِ دِيَّةٌ) له لابرندی بیستن له هه ردوو گوئی دا خوینتیکی ته او- سه د ووشتر- واجب دهبن، به (إجماع) ی زانایانی نیسلام (و) هروه ها (مِنْ أذُنٍ نَصْفًا) به لابرندی بیستن له گوئی به که نیوه ی خوین واجب دهبن (وَقِيلَ قِسْطُ النَّقْصِ) له فرموده به کی بی هیژدا: به شی که مکردنه وه ی بیستن له خوینه که واجب دهبن (وَلَوْ أَرَاكَ أذُنَيْهِ وَسَمِعَهُ) نه گه ر هه ردوو گوئی به کانی لی کردنه وه و بیستنه که شی لابر، نه و کاته (فِدِيَّتَانِ) دوو خوینی ته او واجب دهبن: خوینتیکی گوئی به کان و خوینتیکی بیستن.

(وَلَوْ ادَّعَى زَوَالَهُ) نه گه ر داواکاره که گوتی: به تاوانه بیستنم لاجوه، تاوانکاره که ش گوتی: پاست ناکا (وَأَنْزَعَجَ لِلصَّيَاحِ فِي نَوْمٍ وَغَفَلًا) داواکاره که ش به هوی لیقیراندن له خه وداو له نا ناگایی دا تیک چو، نه وه (فَكَاذِبٌ) دیاره داواکاره که نرژنه (وَإِلَّا) به لام نه گه ر به هوی لیقیراندن تیک نه چو، نه و کاته (حُلْفٌ وَأَخَذَ دِيَّةً) داوا کاره که سویند ده بری و خوینتیکی ته او وهرده گری.

وَأِنْ نَقَصَ فَنَقَصَهُ إِنْ عُرِفَ وَإِلَّا فَحُكُومَةٌ بِاجْتِهَادِ قَاضٍ، وَقِيلَ يُعْتَبَرُ سَمْعُ قَرْنِهِ فِي صِحَّتِهِ وَيُضَيَّبُ التَّفَاوُتُ، وَإِنْ نَقَصَ مِنْ أُذُنِ سُدَّتْ وَضُيَّبَ مُنْتَهَى سَمَاعِ الْأُخْرَى لَمْ عَكَسَ وَوَجِبَ قِسْطُ التَّفَاوُتِ، وَفِي ضَوْءِ كُلِّ عَيْنٍ نِصْفُ دِيَّةٍ، فَلَوْ لِقَاءَهَا لَمْ يُزِدْ، وَإِنْ أَدْعَى زَوْالَهُ سُنِّلَ أَهْلُ الْخُبْرَةِ أَوْ يُمْتَحَنُ بِتَقْرِيْبِ عَقْرَبٍ أَوْ حَدِيدَةٍ مِنْ عَيْنِهِ بَعْتَةً وَنَظَرَ هَلْ يَنْزَعُجُ؟ وَإِنْ نَقَصَ فَكَالَسَمْعِ، وَفِي الشَّمِّ دِيَّةٌ عَلَى الصَّحِيحِ،

بهلام (وَإِنْ نَقَصَ) نه‌گەر بیستنه‌که‌ی له هه‌ردوو گویئ که‌م بۆوه، نه‌و کاته (فَنَقَصَهُ إِنْ عُرِفَ) به‌شی که‌م‌کردنه‌وه‌که له خویننه‌که وه‌رده‌گه‌رئ نه‌گەر نه‌ندازه‌ی که‌م‌کردنه‌وه‌که بزاندی (وَإِلَّا) به‌لام نه‌گەر نه‌زاندی، نه‌و کاته (فَحُكُومَةٌ بِاجْتِهَادِ قَاضٍ) نرخی که‌م‌کردنه‌وه‌که وه‌رده‌گه‌رئ به‌گویره‌ی دانانی قازی (وَقِيلَ يُعْتَبَرُ سَمْعُ قَرْنِهِ فِي صِحَّتِهِ) له فهرمووده‌یه‌کی بئ‌هیزدا: بیستنی هاوته‌م‌نی خزی په‌چاو ده‌کریئ له حاله‌تی ساغی‌دا، ئینجا (وَيُضَيَّبُ التَّفَاوُتُ) جیاوازی نیوان بیستنی خزی وهاوته‌م‌نه‌که‌ی به‌ پژیکی دیاری ده‌کریئ و نیسه‌ته‌که‌ی له خویننه‌که وه‌رده‌گه‌رئ.

(وَ) هه‌روه‌ها (إِنْ نَقَصَ مِنْ أُذُنٍ) نه‌گەر بیستنه‌که له به‌ک گویئ که‌م بۆوه، نه‌و کاته (سُدَّتْ) ناته‌واوه‌که ده‌گه‌رئ‌ندی (وَضُيَّبَ مُنْتَهَى سَمَاعِ الْأُخْرَى) بیستنی گویئ‌یه‌که‌ی ساغیش دیاری ده‌کریئ (لَمْ عَكَسَ) ئینجا به‌ پێچه‌وانه‌ش ساغه‌که ده‌گه‌رئ‌ندی و بیستنه‌که‌ی ناته‌واوه‌که‌ش دیاری ده‌کریئ (وَوَجِبَ قِسْطُ التَّفَاوُتِ) به‌شی جیاوازی بیستنه‌که له خویننه‌که واجب ده‌بئ.

(وَفِي ضَوْءِ كُلِّ عَيْنٍ نِصْفُ دِيَّةٍ) له لابرندی دیتنی هه‌ر چاوی‌کدا نیوه‌ی خوین-په‌نجا ووشر- واجب ده‌بئ و له دیتنی هه‌ردوو چاوه‌کاندا خوینتیکی ته‌واو واجب ده‌بئ، هه‌رچه‌ند شه‌و‌کویریش بئ (فَلَوْ لِقَاءَهَا) جا نه‌گەر چاوه‌که‌شی ده‌ره‌یتنا (لَمْ يُزِدْ) له نیوه خویننه‌که هه‌چ زیاد ناکریئ (وَإِنْ أَدْعَى زَوْالَهُ) نه‌گەر داواکاره‌که گوتی: دیتنم به‌و تاوانه‌ لاچوه. تاوانکاره‌که‌ش گوتی راست نیه. نه‌و کاته (سُنِّلَ أَهْلُ الْخُبْرَةِ) په‌رسیار له دوو دادپه‌روه‌ری لیزانی چاو ده‌کریئ (أَوْ يُمْتَحَنُ) یان داواکاره‌که تاقی ده‌کریته‌وه: (بِتَقْرِيْبِ عَقْرَبٍ أَوْ حَدِيدَةٍ مِنْ عَيْنِهِ بَعْتَةً) به‌وه‌ی له نا‌کاودا نوو‌پشکیک، یان ناسنیک له چاوه‌کانی نزیک ده‌کریته‌وه (وَنَظَرَ هَلْ يَنْزَعُجُ) ته‌ماشای ده‌کریئ: نایا تیک ده‌چئ، یان نا (وَإِنْ نَقَصَ) نه‌گەر دیتنه‌که‌ی له چاویک، یان له دوو چاو که‌م بۆوه، نه‌وه‌ش (فَكَالَسَمْعِ) وه‌ک که‌م‌بوونه‌وه‌ی بیستن بریاری بۆ ده‌دیئ له په‌ونکردنه‌وه‌که‌ی پ‌اب‌ر‌و‌دا.

(وَفِي الشَّمِّ دِيَّةٌ) له لابرندی بۆنکردندا خوینتیکی ته‌واو-سه‌د ووشر- واجب ده‌بئ (عَلَى الصَّحِيحِ) له سه‌ر فهرمووده‌ی راست، به‌لام له فهرمووده‌ی بئ‌هیزدا: نرخی لابرندی بۆنه‌که واجب ده‌بئ، هه‌روه‌ک له (نهاية) و (مغنى)‌دا فهرموویانه.

وَفِي الْكَلَامِ الدِّيَّةِ، وَفِي بَعْضِ الْحُرُوفِ قِسْطُهُ، وَالْمَوْزُوعُ عَلَيْهَا ثَمَانِيَّةٌ وَعِشْرُونَ حَرْفًا فِي لُغَةِ الْعَرَبِ، وَقِيلَ لَا يُوزَعُ عَلَى الشَّفَهِيَّةِ وَالْحَلْقِيَّةِ، وَلَوْ عَجَزَ عَنْ بَعْضِهَا خَلْقَةً أَوْ بَاقَةَ سَمَاوِيَّةً قَدِيَّةً، وَقِيلَ قِسْطٌ أَوْ بِجَنَائِدَ فَالْمَذْهَبُ لَا تَكْمُلُ دِيَّةٌ، وَلَوْ قَطَعَ نِصْفَ لِسَانِهِ فَذَهَبَ رُبْعُ كَلَامِهِ أَوْ عَكْسًا فَنِصْفُ دِيَّةٍ، وَفِي الصَّوْتِ دِيَّةٌ، فَإِنْ أَبْطَلَ مَعَهُ حَرَكَتَهُ لِسَانَ فَعَجَزَ عَنِ التَّقْطِيعِ وَالتَّرْدِيدِ قَدَيْتَانِ وَقِيلَ دِيَّةٌ،

(وَفِي الْكَلَامِ الدِّيَّةِ) له نه هیشتنی قسه کردندا خوینتیکی ته او—سه د ووشتر— واجب ده بی (وَفِي بَعْضِ الْحُرُوفِ قِسْطُهُ) له نه هیشتنی به شیکی پیته کاندایا به گویره ی به شه که له خویننه که واجب ده بی (وَالْمَوْزُوعُ عَلَيْهَا) نه و پیتانه ی خویننه که یان به سر دایا بهش ده کرئی (ثَمَانِيَّةٌ وَعِشْرُونَ حَرْفًا فِي لُغَةِ الْعَرَبِ) بیست و هشت پیتن له زمانی عه په بی دایا، به لام نه گه ر سته م لیگراوه که به زمانتیکی تر قسه ی ده کرد، نه و کاته خویننه که به سر پیته کانی زمانی خویدا بهش ده کرئی، هه روه که له زویره ی سرچاوه کاندایا فرموویانه (وَقِيلَ لَا يُوزَعُ عَلَى الشَّفَهِيَّةِ وَالْحَلْقِيَّةِ) له فرمووده یه کی بی هیژدا: خویننه که به سر پیته کانی لیوی و گه رویی دایا بهش ناکرئی.

(وَلَوْ عَجَزَ عَنْ بَعْضِهَا خَلْقَةً) نه گه ر سته م لیگراوه که له زگماکدایا نه پیتوانی هه ندیک پیت بلئی (أَوْ بَاقَةَ سَمَاوِيَّةً قَدِيَّةً) یان به هزی به لایه کی ناسمانی نه پیتوانی هه ندیک یان بلئی، نه و کاته ش (قَدِيَّةٌ) خوینتیکی ته او واجب ده بی (وَقِيلَ قِسْطٌ) له فرمووده یه کی بی هیژدا: به شه خوین واجب ده بی، به لام (أَوْ بِجَنَائِدَ) نه گه ر به هزی ده سندرئی ی تاوانکار تیکی تر نه پیتوانی هه ندیک پیت بلئی، نه و کاته (فَالْمَذْهَبُ لَا تَكْمُلُ دِيَّةٌ) به فرمووده ی راستی مه زه ب: خوینتیکی ته او له تاوانکاره که ی دووه م وه رناگری، چونکه واجب: تاوانکاره که ی به که همیشه به شه خوینی پیته له ناویراوه کانی خویدا.

(وَلَوْ قَطَعَ نِصْفَ لِسَانِهِ) نه گه ر نیوه ی زویانه که ی لیگرده وه (فَذَهَبَ رُبْعُ كَلَامِهِ) چواریکی پیته کانی قسه کردنی نه مان (أَوْ عَكْسًا) یان به پیچه وانه وه: چواریکی زویانی لیگرده وه و نیوه پیته کانی قسه کردنی نه مان، نه وه (فَنِصْفُ دِيَّةٍ) له هه ربوو مه سه له دایا نیوه ی خوین واجب ده بی.

(وَفِي الصَّوْتِ دِيَّةٌ) له نه هیشتنی ده نگدایا خوینتیکی ته او—سه د ووشتر— واجب ده بی (فَإِنْ أَبْطَلَ مَعَهُ حَرَكَتَ لِسَانِهِ) جا نه گه ر له گه ل نه هیشتنی ده نگه که ش جوله ی زویانه که شی نه هیشت و (فَعَجَزَ عَنِ التَّقْطِيعِ وَالتَّرْدِيدِ) توانای نه ما پیته کان له شوینی خویدایا ده ربخا و سوپاره یان بکاته وه، نه و کاته (قَدَيْتَانِ) دوو خوینی ته او واجب ده بی: به کیکی بؤ ده نگ، به کیکیش بؤ زویان (وَقِيلَ دِيَّةٌ) له فرمووده یه کی بی هیژدا: به ک خوین واجب ده بی.

وَفِي الذُّوقِ دَيْئَةً، وَيَذُرُّكَ بِهِ حَلَاوَةً وَحُمُوضَةً وَمَرَارَةً وَمُلُوحَةً وَعَذُوبَةً، وَتُوَزُّعُ عَلَيْهِنَّ، فَإِنَّ نَقْصَ فَحْكُومَةٍ، وَتَجِبُ الدَّيَّةُ فِي الْمَضْغِ وَقُوَّةُ إِمْتَاءٍ بِكَسْرِ صُلْبٍ وَقُوَّةُ حَبْلِ وَذَهَابِ جَمَاعٍ، وَفِي إِفْضَائِهَا مِنَ الزَّوْجِ وَغَيْرِهِ دَيْئَةٌ وَهُوَ رَفْعٌ مَا بَيْنَ مَدْخَلِ ذَكَرٍ وَذُبُرٍ، وَقِيلَ ذَكَرٌ وَيَبُولُ، فَإِنَّ لَمْ يُمَكِّنِ الْوَطْءُ إِلَّا بِإِفْضَاءِ فَلَيْسَ لِلزَّوْجِ، وَمَنْ لَا يَسْتَحِقُّ الْإِفْضَاءَ فَأَزَالَ الْبَكَارَةَ بِغَيْرِ ذَكَرٍ فَأَرَشُهَا، أَوْ بِذَكَرٍ لِشُبُهَةِ أَوْ مُكْرَهَةِ فَمَهْرٌ مِثْلُ ثِيَابٍ وَأَرَشُ الْبَكَارَةَ،

(وَفِي الذُّوقِ دَيْئَةً) له نهیشتنی تامکردندا خوینیکی ته او-سهد ووشتر- واجب دهبن (وَبِذُرُّكَ بِهِ) به هوی تامکردن ده زاندری: (حَلَاوَةً وَحُمُوضَةً وَمَرَارَةً وَمُلُوحَةً وَعَذُوبَةً) شیرنی و ترشی و تالی و سویری و ناوی شیرن و خزش (وَتُوَزُّعُ عَلَيْهِنَّ) خوینه که به سار نه و پینج تاماندا بهش ده کری (فَإِنَّ نَقْصَ) جا نه گهر تامکردنه که کم بوه، نه کاته (فَحْكُومَةً) نرخی که مکردنه که واجب دهبن.

(وَتَجِبُ الدَّيَّةُ فِي الْمَضْغِ) خوینیکی ته او-سهد ووشتر- واجب دهبن: له نهیشتنی شت جویندا، هم (وَقُوَّةُ إِمْتَاءٍ بِكَسْرِ صُلْبٍ) له نهیشتنی هیزی (مَنْی) هاتن به هوی پشت شکاندن، هم (وَقُوَّةُ حَبْلِ) له نهیشتنی هیزی ناوسبوونی ژن، یان ناوسکرنی پیاو، هم (وَذَهَابِ جَمَاعٍ) له نه مانی جیماکرنی پیاو.

(وَفِي إِفْضَائِهَا مِنَ الزَّوْجِ وَغَيْرِهِ) له له تکرنی دامینی نافره تدا به هوی جیماکرند، یان به هویه کی تر، جا له لایه ن میرده که یه وه، یان له لایه ن که سینگی تره وه: وه زینا (بَيْئَةً) خوینیکی ته اووی نافره ته که -په نجا ووشتر- واجب دهبن (وَهُوَ) له تکرنی دامین: (رَفْعُ مَا بَيْنَ مَدْخَلِ ذَكَرٍ وَذُبُرٍ) لابرنی گزشته که ی نیوان کونی جیماکرند و کونی بیسای کرند (وَقِيلَ: ذَكَرٌ وَيَبُولُ) له فرموده که یه کی بن هیزدا: لابرنی نیوان کونی جیماکرند و میز کرند (فَإِنَّ لَمْ يُمَكِّنِ الْوَطْءُ إِلَّا بِإِفْضَاءِ) جا نه گهر جیماکرند نه ده گونجا ته نها به تیکدانی شوینه که نه بن: وه نه ندما که ی زور گه وره بن، یان (فَرَجٌ) ی نافره ته که زور ته سک بن، نه کاته (فَلَيْسَ لِلزَّوْجِ) میرده که بوی دروست نیه جیماعی له گه ل بکا.

(وَمَنْ لَا يَسْتَحِقُّ الْإِفْضَاءَ) هر که سیک مافی نه بن کچینی نافره تیک لایبا (فَأَزَالَ الْبَكَارَةَ) بغیر ذکر) جا به بن تینانی (ذَكَرٌ) کچینه که ی لابرند: وه که به په نجا، یان به پارچه دارتک، نه وه (فَأَرَشُهَا) نرخی کچینه که ی له سار واجب دهبن، به لام (أَوْ بِذَكَرٍ) نه گهر به تینانی (ذَكَرٌ)، اته: به جیماک کچینه که ی لابرند: وه (لِشُبُهَةِ أَوْ مُكْرَهَةِ) جیماکه که به هله بن، یان زینا بن و کچه که تدرلیکروا بن، نه کاته (فَمَهْرٌ مِثْلُ ثِيَابٍ وَأَرَشُ الْبَكَارَةِ) مارهی هاووینه ی نافره ته که له حالته ی بیهو ژنی داو هم نرخی کچینه که شی هه ربوکی له سار

وَقِيلَ مَهْرُ بَكْرِ، وَمُسْتَحَقُّهُ لَا شَيْءَ عَلَيْهِ، وَقِيلَ إِنَّ أَزَالَ بِغَيْرِ ذَكَرٍ فَأَرْشٌ،
 وَفِي الْبَطْشِ دِيَّةٌ وَكَذًا الْمَشْيُ وَتَقْصِيمُهُمَا حُكُومَةٌ،
 وَلَوْ كَسَرَ صُلْبُهُ فَذَهَبَ مَشْيُهُ وَجَمَاعُهُ أَوْ وَمَنِيَّةُ فَدِيَّتَانِ، وَقِيلَ دِيَّةٌ.
 (فَرَعٌ) أَزَالَ أَطْرَافًا وَأَطْرَافٌ تَقْتَضِي دِيَاتٍ فَمَاتَ سِرَايَةٌ فَدِيَّةٌ، وَكَذًا لَوْ حَزَّهُ الْجَانِي
 قَبْلَ ائْتِمَالِهِ فِي الْأَصَحِّ،

جیما عا ک ره که واجب دهبن (وقیل مهْر بکر) له فرموده یه کی بن هیژدا: ماره بی کچیک واجب
 دهبی، به لام نه گهر زینایه که به په زامه ندی کچه که بی، نه و کاته نه ماره بی و نه نرخ
 کچینی که واجب نابین، هر وه که له زوری بی سرچاوه کانداه فرموده یان.

(وَمُسْتَحَقُّهُ) نه و که سه ی مافی لایردنی کچینی که ی هه یه که میردی کچه که یه - نه گهر
 کچینی که ی لایرد (لَا شَيْءَ عَلَيْهِ) هیچی له سر نیه، هر چوند به بی جیما عیش لای بردین،
 چونکه شهرع نیزنی داوه و لادانیش له ریگه ی لایردن زینای نیه (وقیل إنَّ أَزَالَ بِغَيْرِ ذَكَرٍ)
 له فرموده یه کی بن هیژدا، نه گهر به بی جیما ع لای برد، نه وه (فَأَرْشٌ) نرخ کچینی که
 واجب دهبی.

(وَفِي الْبَطْشِ دِيَّةٌ) له له کارخستنن هر دوو دهسته کانداه خوینتیکی ته او - سه د ووشتر -
 واجب دهبی (وَكَذًا الْمَشْيُ) هر وه ها پویشتنیش، اته: نه گهر هر دوو پی ی له پویشتن
 خستن خوینتیکی ته او - سه د ووشتر - واجب دهبی، هر وه ها به له کارخستنن یه ک دهست،
 یان یه ک پی، نیوه ی خوین واجب دهبی (وَتَقْصِيمُهُمَا) به که مگردنه وه ی هیژی دهست، یان
 که مگردنه وه ی پویشتن (حُكُومَةٌ) نرخ ک مگردنه وه که واجب دهبی.

(وَلَوْ كَسَرَ صُلْبُهُ) نه گهر پشتی شکاند (فَذَهَبَ مَشْيُهُ وَجَمَاعُهُ) جا به و شکاندنه پویشتن
 نه ماو جیما عیشی نه ما (أَوْ وَمَنِيَّةٌ) یا پویشتنو (مَنِيَّةٌ) نه مان، نه و کاته (فَدِيَّتَانِ) دوو
 خوینی ته او - دو سه د ووشتر - واجب دهبی: یه کیک بق پویشتنو یه کیک بق جیما ع (وقیل
 دِيَّةٌ) له فرموده یه کی بن هیژدا: خوینتیک واجب دهبی.

﴿ فَرَعٌ: لَقِيكَ لَه بَاسِي كُوْبُوْنَه وِی چَه نَد تَاوَانِيْكَ ﴾

(أَزَالَ أَطْرَافًا) هر کاتیک چوند نه ندامیک لی کردنه وه: وه ک دهست و پی و گوئی، هه م
 (وَأَطْرَافٌ) چوند سو دیکشی له ناو بردن: وه ک گوئی لی بوون و دیتن و تامکردن، که
 (تَقْتَضِي دِيَاتٍ) نه ندامه کان و سو ده کان گشتیان خوینتیکی سه ره خو یان واجب ده کرد
 (فَمَاتَ سِرَايَةٌ) نینجا تاوان لی کراوه که به پیدار پویشتنی نه و برینانه مرد، نه وه (فَدِيَّةٌ) ته نها
 یه ک خوین واجب دهبی له به رامه بر گیانه که (وَكَذًا لَوْ حَزَّهُ الْجَانِي قَبْلَ ائْتِمَالِهِ) هر وه ها
 نه گهر تاوانکاره که تاوان لی کراوه که ی پیش چاکبوونه وه کوشت، نه و کاته ش هر یه ک
 خوین واجب دهبی (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده یه ی راستردا.

فَإِنْ حَزَّ عَمْدًا وَالْجَنَائَاتُ خَطَأً أَوْ عَكْسُهُ فَلَا تَدْخُلُ فِي الْأَصْحِ، وَلَوْ حَزَّ غَيْرُهُ تَعَدَّدَتْ.
 (فَصْلٌ) تَجِبُ الْحُكُومَةُ فِيمَا لَا مُقَدَّرَ فِيهِ: وَهِيَ جُزْءٌ نَسَبَتْهُ إِلَى دِيَةِ النَّفْسِ - وَقِيلَ إِلَى
 عُضْوِ الْجَنَائَةِ - نَسَبَةٌ نَقَصَهَا مِنْ قِيمَتِهِ لَوْ كَانَ رَقِيقًا بِصِفَاتِهِ، فَإِنْ كَانَتْ بَطْرَفَ لَهُ مُقَدَّرٌ
 اشْتَرَطَ أَنْ لَا تَبْلُغَ مُقَدَّرَهُ، فَإِنْ بَلَغَتْهُ نَقَصَ الْقَاضِي شَيْئًا بِاجْتِهَادِهِ، أَوْ لَا تَقْدِيرَ فِيهِ
 كَفَخَذَ فَإِنْ لَا تَبْلُغَ دِيَةَ نَفْسٍ،

به لام (فَإِنْ حَزَّ عَمْدًا) نه گهر تاوانکاره که به قهسدی تاوان لیکراوه که ی کوشتو
 (وَالْجَنَائَاتُ خَطَأً) تاوانه کانی له ناوبردنی نه ندام و سوده کانیش به هاله بون (أَوْ عَكْسُهُ)
 یان به پیچه وانوه: له ناوبردنی نه ندام و سوده کان به قهسدی بون و کوشتنه که به هاله
 بوو، نه و کاته (فَلَا تَدْخُلُ) خویننه کان ناچنه ناو یه کتر، به لکو خویننی نه ندامه کان و
 خویننی سوده کان و خویننی گیانه که گشتی واجب دهبین (فِي الْأَصْحِ) له فرموده ی
 راستردا (وَ) هر وه ها (لَوْ حَزَّ غَيْرُهُ) نه گهر جگه له تاوانکاره که یه کیکی تر تاوان
 لیکراوه که ی کوشت، نه و کاته ش (تَعَدَّدَتْ) خویننه کان به گویره ی تاوانه کان ده ژمیرین،
 واته: خویننه کانی نه ندامه کان و سوده کان له سر تاوانکاره که یه که مه و خویننی
 گیانه که شی له سر بکوزه که یه.

﴿ فَاصلٌ: له باسی (حُكُومَةٌ): نرخی تاوانه کان ﴾

(تَجِبُ الْحُكُومَةُ) نرخ، واته: هه نديك مال واجب دهبی (فِيمَا لَا مُقَدَّرَ فِيهِ) له و جوړه
 بریندارکردن و شکاندننه ی نه اندازه خویننیکی دیارکراویان نیه، نینجا مهرجه: دابوره، یان
 (الْمَحْكَم) نه و نرخه دیاری بکا (وَهِی جُزْءٌ) مه به ست به نرخ: به شیکه له خوین (نَسَبَتْهُ إِلَى
 دِيَةِ النَّفْسِ) نیسبه ته که ی بؤ خویننی گیان - (وَقِيلَ إِلَى عُضْوِ الْجَنَائَةِ) له فرموده یه کی
 بی هیژدا: نیسبه ته که ی بؤ نه ندامی تاوانه که - (نَسَبَةٌ نَقَصَهَا مِنْ قِيمَتِهِ لَوْ كَانَ رَقِيقًا بِصِفَاتِهِ)
 وه ک نیسبه تی که مکردنه وه یه تی له نرخه که ی نه گهر کویله کی به و سیفه تانه بووایه.

(فَإِنْ كَانَتْ بَطْرَفَ لَهُ مُقَدَّرٌ) جا نه گهر نرخه که به هوی تاوانکردنه سر نه ندامیکی وه ها
 بوو: که نه ندامه که خویننیکی دیارکراوی هه بوو: وه ک ده ست شکاندن و پئ شکاندن، نه وه
 (اشْتَرَطَ أَنْ لَا تَبْلُغَ مُقَدَّرَهُ) به مهرج دانندراوه: نرخه که نه گاته خویننی نه ندامه که، بؤ
 وینه: نابئ نرخی شکاندنی ده ستیک بگاته خویننی لیکردنه وه ی ده سته که (فَإِنْ بَلَغَتْهُ)
 جا نه گهر نرخه که گه یشته خویننی نه ندامه که، نه و کاته (نَقَصَ الْقَاضِي شَيْئًا بِاجْتِهَادِهِ)
 قازی به بؤچوونی خوی شتیکی لی که م ده کاته وه (أَوْ لَا تَقْدِيرَ فِيهِ) یان نرخه که به هوی
 تاوانکردنه سر نه ندامیکی وه ها بوو: که نه ندامه که خویننیکی دیارکراوی نه بو: (كَفَخَذَ)
 وه ک شکاندنی پان، یان باسکو پشت و شان، نه وه (فَإِنْ لَا تَبْلُغَ دِيَةَ نَفْسٍ) مهرجه:
 نرخه که نه گاته خویننی گیان، واته کوشتن.

وَيُقَوِّمُ بَعْدَ الدِّمَالِ فَإِنْ لَمْ يَبْقَ نَقْصٌ أُعْتَبِرَ أَقْرَبُ نَقْصٍ إِلَى الإِنْدِمَالِ، وَقِيلَ يُقَدَّرُهُ قَاضٍ بِاجْتِهَادِهِ، وَقِيلَ لَا غَرَمَ، وَالْجَرْحُ الْمُقَدَّرُ كَمَوْضِعَةِ يَتَّبِعُهُ الشَّيْنُ حَوَالِيهِ، وَمَا لَا يَتَّقَدَّرُ يُفْرَدُ بِحُكْمِهِ فِي الْأَصْحَحِ، وَفِي نَفْسِ الرَّقِيقِ قِيمَتُهُ، وَفِي غَيْرِهَا مَا نَقَصَ مِنْ قِيمَتِهِ إِنْ لَمْ يَتَّقَدَّرْ فِي الْحَرْ، وَإِلَّا فَنَسَبَتُهُ مِنْ قِيمَتِهِ، وَفِي قَوْلٍ مَا نَقَصَ، وَلَوْ قَطَعَ ذَكَرَهُ وَأَنْثِيَاهُ فَفِي الْأَظْهَرِ قِيمَتَانِ، وَالثَّانِي

(وَيُقَوِّمُ بَعْدَ الدِّمَالِ) تاوان لیگراوه که له دواى چاکبوونه وهى ده قرسیندری تاکو بزاندری نرخی تاوانه که چنده (فَإِنْ لَمْ يَبْقَ نَقْصٌ) جا نه گهر له دواى چاکبوونه وه هیچ ناته واویه که نه مابو، نو کاته (أُعْتَبِرَ أَقْرَبُ نَقْصٍ إِلَى الإِنْدِمَالِ) بؤ قرساندنه که نزیکترین ناته واوی له کاتی چاکبوونه وه که ره چاو ده کړئ (وَقِيلَ: يُقَدَّرُهُ قَاضٍ بِاجْتِهَادِهِ) له فرموده وهی کی بی هیژدا: قازی به بؤ چوونی خوی نه اندازه ی نرخه که داده نئ (وَقِيلَ: لَا غَرَمَ) له فرموده وهی کی بی هیژدا: هیچ نرخیک واجب نیه.

(وَالْجَرْحُ الْمُقَدَّرُ كَمَوْضِعَةٍ) نه و برینه ی نه اندازه خوینیکی لپارکراوی هیه: وه ک برینی ناشکراک (يَتَّبِعُهُ الشَّيْنُ حَوَالِيهِ) ناشربوونه که ی ده ورویه ی شوین خوی ده که وئو نرخی ناشربنیه که داناندری، به لام (وَمَا لَا يَتَّقَدَّرُ) نه و برینه ی نه اندازه خوینیکی لپارکراوی نیه (يُفْرَدُ بِحُكْمِهِ) ناشربنیه که ی ده ورویه ی-جگه له نرخی برینه که- نرخیکی سره به خوی بؤ داده ندری (فِي الْأَصْحَحِ) له فرموده ی راستردا.

جا بزانه: نه گهر له په ده ستنکی لی داو شوینه که ی ره شو شین کرد، یان مووه کانی سره پوی له ناو بردن و شوینی لپروانه که شی تیک دا، نه و کاته ش نرخی واجب ده بی، به لام نه گهر ره شو شین نه بو و هیچ شوینیکی نه شکاند، یان شوینی لپروانی مووه کانی تیک نه دا، نه و کاته نرخ واجب نابئ، به لکو تاوانکاره که ته مبی ده کړئ، هه روه که (مغنی) و (الشروانی) دا فرموویانه.

(وَفِي نَفْسِ الرَّقِيقِ قِيمَتُهُ) له کوشتنی کویله دا نرخی کویله که واجب ده بی (وَفِي غَيْرِهَا) جگه له کوشتنیش له نه ندام و سوده کانی کویله دا (مَا نَقَصَ مِنْ قِيمَتِهِ) نه و نه اندازه ی له نرخه که ی کم کردو ته وه واجب ده بی (إِنْ لَمْ يَتَّقَدَّرْ فِي الْحَرْ) نه گهر نه ندام و سوده کان له مروفی نازادا نه اندازه ی خوینی نه بی (وَإِلَّا) به لام نه گهر له نازادا نه اندازه ی خوینی هه بوو: وه که لیگردنه وه ی دستو پئ، نه و کاته (فَنَسَبَتُهُ مِنْ قِيمَتِهِ) وه ک نیسبه تی به شه خوینه که به شه نرخی کویله که واجب ده بی (وَفِي قَوْلٍ مَا نَقَصَ) له فرموده وهی کدا: چهند له نرخه که ی کم کردو ته وه، نه و ونده واجب ده بی.

(وَلَوْ قَطَعَ ذَكَرَهُ وَأَنْثِيَاهُ) نه گهر (نکر) و هه ردوو گونه کانی کویله که ی لیگردنه وه، نه وه (فَفِي الْأَظْهَرِ قِيمَتَانِ) له فرموده ی به هیژدا: دوو نرخی کویله که واجب ده بی (وَالثَّانِي

مَا تَقْصُرُ، فَإِنْ لَمْ يَنْقُصْ فَلَا شَيْءَ.

(بَابُ مُوجِبَاتِ الدِّيَةِ وَالْعَاقِلَةِ وَالْكَفَّارَةِ)

صَاحَ عَلَى صَبِيٍّ لَا يُمَيِّزُ عَلَى طَرَفِ سَطْحٍ فَوَقَعَ بِذَلِكَ فَمَاتَ فِدِيَةٌ مُقْلَظَةٌ عَلَى الْعَاقِلَةِ،
وَفِي قَوْلِ قِصَاصٍ، وَلَوْ كَانَ بَارِضٌ أَوْ صَاحٌ عَلَى بَالِغٍ بِطَرَفِ سَطْحٍ فَلَا دِيَةَ فِي الْأَصْحَحِّ،
وَشَهْرُ سِلَاحٍ كَصِيَاحٍ، وَمُرَاهِقٌ مُتَيَقِّظٌ كَبَالِغٍ.

مَا تَقْصُرُ) به فرموده‌ی دوهمی بن‌میز: چنانچه نرخته‌ی کم برونه‌ی او نه‌باشد واجب
ده‌بین (فَإِنْ لَمْ يَنْقُصْ فَلَا شَيْءَ) نه‌گردد هیچ‌ی کم نه‌کرد بیته‌ی او، نه‌و کاته هیچ واجب نابین.

﴿بَابُ مُوجِبَاتِ الدِّيَةِ: بَاسِيٌ لَهُوَ كَرْدَارَانَهُ لِه سَهْرَه تَاوَه خَوِينِ وَاجِب دِه كَه ن وَ

وَالْعَاقِلَةَ) بَاسِيٌ خَزْمَه كَانِي بَكُوژَه كَه وَ (وَالْكَفَّارَةَ) بَاسِيٌ كَه فِفَارَه تِي كُوشْتَن ﴿

(صَاحَ عَلَى صَبِيٍّ لَا يُمَيِّزُ) هَر كَاتِيك بَه سَهْر مَنْدَالِيكِي نَه فَامِي دَا قِيرَانْد، يَان بَه سَهْر
خَه وَتَوُوِيكْدَا، يَان بَه سَهْر گِيْلَه كَه يَه كَدَا: كَه لِيَقْبِرَاوَه كَه ش (عَلَى طَرَفِ سَطْحٍ) لَه سَهْر لِيَوِي
سَهْر يَانِيك بُوو، يَان لَه سَهْر لِيَوِي بِيرِيك، يَان پُوِيَارِيك بُوو (فَوَقَعَ بِذَلِكَ فَمَاتَ) نِيْنَجَا بَه
هُوِي نَه وَ بَه سَهْر دَا قِيرَانْدَنَه لِيَقْبِرَاوَه كَه رَاچَه نِي وَ كَه وَتَه خَوَارَه وَه وَ مَرْد، نَه وَه (فِدِيَةٌ مُقْلَظَةٌ
عَلَى الْعَاقِلَةِ) خَوِينِيكِي نَه سَتُوور كَرَاو لَه سَهْر خَزْمَه كَانِي بَكُوژَه كَه وَاجِب دِه بِيْن، جِيَاوَازِي
نِيَه بَه سَهْر دَا قِيرَانْدَنَه كَه شِي بَه دَه نِگِي خُوِي بِيْن، يَان بَه هُوِي نَامِيْرِيكِي بَه رَدَه سَتِي خُوِي
بِيْن، هَه رَه هَا نَه گَهْر لِيَقْبِرَاوَه كَه نَه شَمَرِي، بَه لَام نَه نَدَامِيك، يَان سُوِيكِي لَه دَه سَت چُوو،
نَه وَ كَاتَه ش خَوِينِي نَه نَدَامَه كَه وَ سُوَدَه كَه هَهْر لَه سَهْر خَزْمَه كَانِي تَاوَان كَارَه كَه يَه، هَه رَه وَك
لَه زُوْرِيه ي سَهْر چَاوَه كَانْدَا فَه رَه مَوِيَا نَه (وَفِي قَوْلِ: قِصَاصٌ) لَه فَه رَه مَوُوَدَه يَه كَدَا:
تَوَلَه كَرْدَنَه وَه وَاجِب دِه بِيْن.

(وَلَوْ كَانَ بَارِضٌ) نَه گَهْر لِيَقْبِرَاوَه كَه لَه سَهْر زَه مِيْن بُوو وَ بَه هُوِي بَه سَهْر دَا قِيرَانْدَنَه كَه مَرْد
(أَوْ صَاحٌ عَلَى بَالِغٍ بِطَرَفِ سَطْحٍ) يَان بَه سَهْر مَرُوْفِيكِي بَالِغٍ وَ عَاقِلْدَا قِيرَانْدِي: كَه لَه سَهْر
لِيَوِي سَهْر يَانِيك بُوو، نِيْنَجَا كَه وَتَه خَوَارَه وَه وَ مَرْد (فَلَا دِيَةَ فِي الْأَصْحَحِّ) لَه هَه رَدُوو مَه سَه لَه دَا
هِيچ خَوِينِيك وَ هِيچ كَه فِفَارَه تِيك وَاجِب نَابِيْن، لَه فَه رَه مَوُوَدَه يَاسْتَرْدَا، بَه لَام نَه گَهْر لَه
مَه سَه لَه يَه كَه مَدَا مَنْدَالَه كَه بَه هُوِي بَه سَهْر دَا قِيرَانْدَنَه كَه شِيْت بِيْن، نَه وَ كَاتَه خَوِينِي لَابَرْدِنِي
عَه قَلَه كَه ي وَاجِب دِه بِيْن، هَه رَه وَك لَه (تَحْفَةُ) وَ (مَغْنِي) دَا فَه رَه مَوِيَا نَه.

(وَشَهْرُ سِلَاحٍ كَصِيَاحٍ) دَه رَه مِيْن سَان وَ رَاكِيْشَانِي چَه ك پُووِيه رُووِي چَاوَسَاغِيك وَه وَ
بَه سَهْر دَا قِيرَانْدَنَه وَ گِهْشْت بَرِيَارَه كَانِي رَابَرْدُووِي بُو دَه رِيْن، هَه م (وَمُرَاهِقٌ مُتَيَقِّظٌ كَبَالِغٍ)
مَنْدَالِيكِي هَه شِيَار— كَه نَزِيكِي بَلُوغِيوِيُون بِيْن— نَه وَيش وَه ك مَرُوْفِي بَالِغِهِ وَ خَوِينِي وَاجِب نَابِيْن.

﴿نَاگَادَارِي﴾: نَه گَهْر لَه وُولاغِي كَه سِيكِي قِيرَانْد، يَان بَه هُوِيه كِي تَر پَه وَانْدِيه وَه، نِيْنَجَا
وُولاغَه كَه كَه وَتَه نَاو نَاوِيك، يَان نَاو قُوْرْتِيك، نَه وَه تَاوَان كَارَه كَه بَه خُوِي دِه بِيْتَه زَامِينِي

وَلَوْ صَاحَ عَلَى صَيْدٍ فَاضْطَرَبَ صَبِيٌّ وَسَقَطَ فِدْيَةٌ مُخَفَّفَةٌ عَلَى الْعَاقِلَةِ، وَلَوْ طَلَبَ سُلْطَانٌ مَنْ ذُكِرَتْ بِسُوءِ فَأَجْهَضَتْ ضَمَنَ الْجَنِينِ، وَلَوْ وَضَعَ صَبِيًّا فِي مَسْبَعَةٍ فَأَكَلَهُ سَبْعٌ فَلَا ضَمَانَ، وَقِيلَ إِنَّ لَمْ يُكْنِهْ اِنْتِقَالَ ضَمِنَ، وَلَوْ تَبِعَ بِسَيْفٍ هَارِبًا مِنْهُ فَرَمَى نَفْسَهُ بِمَاءٍ أَوْ نَارٍ أَوْ مِنْ سَطْحٍ

وولاغچه، به لام نه گهر مرقه نیک له سر پشٹی وولاغچه که بینو به کسر به هوی په واندنوه بکه ویته خواره وه و بمری، نه و کاته خوینی مرقه که له سر خزمه کانی تاوانکاره که واجب ده بی، هه روه که له (تحفه) دا پوون کراوه ته وه.

(و) هه روه ها (لَوْ صَاحَ عَلَى صَيْدٍ) نه گهر که سیک به سر نیچیریکدا، یان به سر شتیکی تری دا قیراند (فَاضْطَرَبَ صَبِيٌّ وَسَقَطَ) ینجا به و قیراندنه مندالیک پاچنی و له سر بانه که، یان له سر بیره که که و ته خواره وه و مرد، نه وه (فِدْيَةٌ مُخَفَّفَةٌ عَلَى الْعَاقِلَةِ) خوینیکی سوکراو له سر خزمه کانی بکړه که واجب ده بی، چونکه له م مهسه له یه دا مه بهستی لیقیراندنی مردوه که نه بوه و کوشتنه که ی به هه له یه، جا نه گهر له م مهسه له یه دا منداله که شیت بی، نه و کاته ش خوینی عه قله که ی له سر خزمه کانی تاوانکاره که یه، هه رچه ند له سر زه مینش بی، وه که مهسه له که ی پرابردو، هه روه که له (تحفه) دا فرمویه تی.

(وَلَوْ طَلَبَ سُلْطَانٌ مَنْ ذُكِرَتْ بِسُوءِ) نه گهر کاربه ده سنتیک داوی ناماده بوونی نافرته تیکی کرد که به خراپه باسی کرابو (فَأَجْهَضَتْ) نافرته ته که ش له ترسان بهری هاوینشت، واته: کړپه ی ناو زگی له بار چو، نه وه (ضَمِنَ الْجَنِينِ) زامینی کړپه که له سر خزمه کانی کاربه ده سته که - کړپه یه که، یان پینج ووشر - واجب ده بی، هه روه ها نه گهر که سیک تریش نافرته تیکی ناوس به هه ر جوړیک - بترسینی و نافرته ته که ش به و ترسه بهر باوی، نه وه ش خزمه کانی ترسینه ره که ده بینه زامینی کړپه که، چونکه نیمامی (عمر) به فرمانی نیمامی (علي) رضی الله عنهما خوینی نه و جوړه کړپه یه ی داوه (البیهي) گپراویه تیه وه.

جا نه گهر نافرته ته که به و بهر هاوینشتنه بمری، نه و کاته خوینی نافرته ته که ش له سر خزمه کانی ترسینه ره که واجب ده بی، به لام نه گهر نافرته ته ناوسه که به هوی ترسه که بمری - نه که به هوی بهر هاوینشتن - نه و کاته هیچ زامینی واجب ناب، هه روه که له زوری سرچاه وکاندا پوون کراوه ته وه.

(وَلَوْ وَضَعَ صَبِيًّا فِي مَسْبَعَةٍ) نه گهر مندالیک له شوینیکی لپنده کان دانا (فَأَكَلَهُ سَبْعٌ) ینجا لپنده یه که منداله که ی خوارد، نه وه (فَلَا ضَمَانَ) هیچ زامینی له سر نیه، چونکه خودی دانانه که به هیلاکی نه داوه (وَقِيلَ إِنَّ لَمْ يُكْنِهْ اِنْتِقَالَ ضَمِنَ) له فرموده یه که بی هیژدا: نه گهر منداله که بوی نه گونجی بهواته شوینیکی تر، نه و کاته ده بیته زامین.

(وَلَوْ تَبِعَ بِسَيْفٍ هَارِبًا مِنْهُ) نه گهر به شمشیریکه وه، یان به هه ر چه کتیک تر وه شوین هه لاتوویکی له خوی که وت (فَرَمَى نَفْسَهُ بِمَاءٍ أَوْ نَارٍ أَوْ مِنْ سَطْحٍ) ینجا هه لاتووه که ش

فَلَا ضَمَانَ، فَلَوْ وَقَعَ جَاهِلًا لَعَمَى أَوْ ظَلَمَةً ضَمِنَ، وَكَذَا لَوْ انْخَسَفَ بِهِ سَقْفٌ فِي هَرَبِهِ فِي الْأَصْحَحِّ، وَلَوْ سَلَّمَ صَبِيٌّ إِلَى سَبَاحٍ لِعِلْمِهِ فَفَرِقَ وَجَبَتْ دَيْتُهُ، وَيَضْمَنُ بِحَفْرٍ بِنْرِ عُدْوَانٍ، لَا فِي مَلِكِهِ وَمَوَاتٍ،

خۆی فریئدا ناو ئاویک، یان ئاگرێک، یان له سەر بانێک خۆی فریئدا خوارهوه و بهو خۆفریئدانه مرد، یان که سێکی تر کوشتی، ئهوه (فَلَا ضَمَانَ) هیچ زامینی له سەر شوینکه و ته که نیه، چونکه هه لاتووکه که به خۆی خۆی به هیلاک داوه، به لام ئه گهر هه لاتووکه مندال، یان شیت بن، ئه و کاته شوینکه و ته که ده بیته زامین، ههروه که له (تحفة) و (مغنی) دا فرمویانه.

(فَلَوْ وَقَعَ جَاهِلًا) جا ئه گهر هه لاتووکه که به نه زانی که وه ناو ئه و شتانه ی پرابردو (لَعَمَى أَوْ ظَلَمَ) به هۆی کویری، یان تاریکی، یان سه رلیشستوان، یان سه ری به هیلاکه ره که داپوشراو بوو- وه که بیریکی داپوشراو، یان مینیکی ژیر خا- ئه و کاته (ضَمِنَ) خزمه کانی شوینکه و ته که ده بنه زامینی هه لاتووکه و واجبه خویننه که ی بدهن (وَكَذَا لَوْ انْخَسَفَ بِهِ سَقْفٌ فِي هَرَبِهِ) ههروه ها ئه گهر بانێک له بن هه لاتووکه دا له حاله تی هه لاتندا پرمن و هه لاتووکه بمرئ، ئه و کاته ش ده بنه زامینی خویننه که ی (فِي الْأَصْحَحِّ) له فرمووده ی راستتردا، چونکه له و مه سه لانه دا شوینکه و ته که هه لاتووکه ی تووشی هه لاتنیک کوشنده کردوه.

(وَلَوْ سَلَّمَ صَبِيٌّ إِلَى سَبَاحٍ لِعِلْمِهِ) ئه گهر مندالێک ته سلیمی مه له وانێک کرا، تا کو فیره مه له وانێ ی بکا (فَفَرِقَ) ئینجا مندال که ش نقومی ناو ئا و بوو و خنکا، ئه وه (وَجَبَتْ دَيْتُهُ) خوینی مندال که له سه ر خزمه کانی مه له وانه که واجبه ده بن، به لام ئه گهر نقومبووه که بالغ و عاقل بن، ئه وه هیچ خوین و تۆلی واجبه نابن، ههروه که له زۆریه ی سه رچاوه کاندای فرمویانه.

(وَيَضْمَنُ بِحَفْرٍ بِنْرِ عُدْوَانٍ) مرۆڤ ده بیته زامین به هۆی هه لکه ندنی بیریکی نوژمنکاری: وه که له ملکی که سێکی تردا به بن ئیزن بیره که ی هه لکه ندبن، یان له رێگه یه کی ته سک، یان به رین بۆ به رژه وه ندی خۆی به بن ئیزنی کاربه ده ست بیره که ی هه لکه ندبن.

جا بزانه: مه به ست به زامینی لیره و له گشت مه سه له کانی داها توودا ئه مه یه: ئه گهر ئاده میزانی که بکه ویتته ناو بیره که و بمرئ، یان به یه کێک له هۆیه کانی تری داها توو بمرئ، واجبه: خزمه کانی خاوه ن هۆیه که خویننه که ی بدهن، به لام ئه گهر ئاژه لێک، یان مالێک به و هۆیه بفرۆتی، ئه و کاته خودی خاوه ن هۆیه که ده بیته زامنی.

(لَا فِي مَلِكِهِ وَمَوَاتٍ) به لام نابیته زامینی ئه و بیره ی له ملکی خۆی دا، یان له زه مینیک ی مرده ی بن خاوه ندا هه لیکه ندوه، پیتفه مبه ر ﷺ فرمویه تی: ﴿الْبُرُّ جَارٌ﴾ رواه الشيخان، به هیلاکچووی بیر به فرۆیه و زامینی ی نیه.

وَلَوْ حَفَرَ بِدِهْلِيْزِهِ بِنْرًا وَدَعَا رَجُلًا فَسَقَطَ فَالْأَطْهَرُ ضَمَانُهُ، أَوْ بِمَلِكٍ غَيْرِهِ أَوْ مُشْتَرَكٍ بِلَا
 إِذْنٍ فَمَضْمُونٌ، أَوْ بِطَرِيقٍ ضَيِّقٍ يَضُرُّ الْمَارَةَ فَكَدًّا، أَوْ لَا يَضُرُّ وَأَذِنَ الْإِمَامُ فَلَا ضَمَانَ،
 وَإِلَّا: فَإِنْ حَفَرَ لِمَصْلَحَتِهِ فَالضَّمَانُ أَوْ لِمَصْلَحَةِ عَامَّةٍ فَلَا فِي الْأَطْهَرِ، وَمَسْجِدُ كَطَرِيقٍ،

(وَلَوْ حَفَرَ بِدِهْلِيْزِهِ بِنْرًا) نه گهر له ناودالانی خانووه که ی دا بیریکی هه لکه ندو (وَدَعَا رَجُلًا
 فَسَقَطَ) ئینجا پیاویکی بانگ کرد بیته ناو خانووه که، پیاوه که ش که و ته ناو بیره که و مرد،
 ئه وه (فَالْأَطْهَرُ ضَمَانُهُ) به فرموده ی به هیتر: ده بیته زامینی و واجبه: خزمه گانی
 هه لکه نه که خوینی پیاوه که بده ن.

به لام نه گهر نه و بانگی نه کردی، یان ناگاداری کرد بیته وه: که بیره که له وئی هه یه، یان
 سه گیکی خاوه ن ماله که بیگری، یان یه کیکی به کری گرت بق میوه پنین، یان بق بیر
 هه لکه ندن، یان بق دیوار کردن، یان داوای لیکرد به خو پایی ئه و کارانه ی بق بکا، ئینجا
 کریکاره که که و ته خواره وه، یان بیرو دیواره که ی به سردا پما، ئه وه له و مه سه لانه دا
 خاوه نه که نابیته زامین، ههروه که له (تحفة و) (نهاية) دا پوون کراونه وه.

(أَوْ بِمَلِكٍ غَيْرِهِ) یان له ملکی که سیکری تر سبئ ئینن - بیره که ی هه لکه ند (أَوْ مُشْتَرَكٍ بِلَا إِذْنٍ)
 یان له ملکیکی هاویه شی خوی و که سیکری تر سبئ ئینن - بیره که ی هه لکه ند، ئه وه
 (فَمَضْمُونٌ) له هه رو مه سه له دا هه لکه ندنه که زامینی هه یه و هه ر شتیکی به و بیره
 بغه وتی، به و شیوه ی پابردو و واجبه: خوینی بدری.

(أَوْ بِطَرِيقٍ ضَيِّقٍ) یان له ریگه یه کی ته سکدا بیره که ی هه لکه ند، که (يَضُرُّ الْمَارَةَ) زیانی له
 پیسواران ددها، ئه و کاته ش (فَكَدًّا) وه که مه سه له که ی پابردو و زامینی و واجبه ده بی،
 هه رچه ند کار به ده ستیش ئیننی دابی (أَوْ لَا يَضُرُّ وَأَذِنَ الْإِمَامُ) یان بیره که زیانی له
 پیسواران نه ددها و به ئیننی کار به ده ستیش بیره که ی هه لکه ند، ئه و کاته (فَلَا ضَمَانَ) هیچ
 زامینی و واجبه نابن.

(وَإِلَّا) به لام نه گهر کار به ده ست ئیننی نه دابی و بیره که ش زیانی نه بی، ته ماشا ده که ی ن:
 (فَإِنْ حَفَرَ لِمَصْلَحَتِهِ) نه گهر بق به رزه وندی خوی بیره که ی له ریگه که دا هه لکه ندین، ئه وه
 (فَالضَّمَانُ) نبیته زامینی هه ر شتیکی به و بیره بغه وتی (أَوْ لِمَصْلَحَةِ عَامَّةٍ) به لام نه گهر بق
 به رزه وندی گشتی بیره که ی هه لکه ندین، ئه وه (فَلَا) نابیته زامین (فِي الْأَطْهَرِ) له
 فرموده ی به هیتردا، که وابو: ئه و قورت و خه نده قانه ی بق چاک کردنه وه ی به رزه وندی یه
 گشتیه کان له ریگه و کولانه کانداهه لده که ندرین، ئه ویش زامینی نیه، ههروه که
 (الشبراملسی) فرموده ی (وَمَسْجِدُ كَطَرِيقٍ) هه لکه ندنی بیر له ناو مزگه وتدا وه کو بیری
 ریگه یه: له گشت پوونکردنه وه و بپاره گانی پابردو ودا.

وَمَا تَوَلَّدَ مِنْ جَنَاحٍ إِلَى شَارِعٍ فَمَضْمُونٌ، وَيَحِلُّ إِخْرَاجُ الْمِيَازِبِ إِلَى شَارِعٍ، وَالْتَأَلَفُ بِهَا مَضْمُونٌ فِي الْجَدِيدِ، فَإِنْ كَانَ بَعْضُهُ فِي الْجِدَارِ فَسَقَطَ الْخَارِجُ فَكُلُّ الضَّمَانِ، وَإِنْ سَقَطَ كُلُّهُ فَصَنَفَهُ فِي الْأَصْحَ، وَإِنْ بَنَى جِدَارَهُ مَائِلًا إِلَى شَارِعٍ فَكَجَنَاحٍ، أَوْ مُسْتَوِيًا فَمَالَ وَسَقَطَ فَلَا ضَمَانَ، وَقِيلَ إِنَّ أَمَكْنَهُ هَذُمُهُ وَإِصْلَاحُهُ ضَمِنَ، وَلَوْ سَقَطَ بِالطَّرِيقِ فَعَثَرَ بِهِ شَخْصٌ أَوْ تَلَفَ مَالٌ

(وَمَا تَوَلَّدَ مِنْ جَنَاحٍ) هر پروداویک له زیده بانئی خانوویک پهیدا بیئ- که (الی شَارِعِ) زیده بانه که بؤ لای کولان و پرنگه هاتبیته دهره وه- نه گهر زیده بانه که بکه وی (فَمَضْمُونٌ) زامینی پروداوه که واجب ده بیئ له سر خاوهن خانووه که، هرچند کاربه ده سنیش نیزنی دایئ.

(وَيَحِلُّ إِخْرَاجُ الْمِيَازِبِ إِلَى شَارِعٍ) حلاله سولکه کانی ناو له سر بانه که یه وه به ره و کولان دهر بیئئ، به لام (وَالْتَأَلَفُ بِهَا مَضْمُونٌ) هر شتیکی بهو سولکه یه، یان به ناوی سولکه که بفهوتئ، خاوه نه که ی ده بیته زامین (فِي الْجَدِيدِ) له فرموده ی نوئ دا (فَإِنْ كَانَ بَعْضُهُ فِي الْجِدَارِ) جا نه گهر به شتیکی سولکه که له ناو دیواره که دا بوو (فَسَقَطَ الْخَارِجُ) ئینجا به شه که ی لای دهره وی که وه خواره وه و شتیکی فهوتاند، نه وه (فَكُلُّ الضَّمَانِ) هه موو زامینی له سر خاوه نه که ی واجب ده بیئ، به لام (وَإِنْ سَقَطَ كُلُّهُ) نه گهر هه موو سولکه که که وه خواره وه، نه و کاته (فَنَصَفَهُ فِي الْأَصْحَ) نیوه ی زامینی له سر خاوه نه که ی واجب ده بیئ، له فرموده ی راستردا، چونکه به شه که ی ناو دیوار زامینی نیه.

(وَإِنْ بَنَى جِدَارَهُ مَائِلًا إِلَى شَارِعٍ) نه گهر دیواره که ی به خوری به ره و کولان، یان به ره و ملکی که سیکی تر دروست کرد بیئ، نه وه ش (فَكَجَنَاحٍ) وه کو زیده بانه: نه گهر دیواره خواره که بیوخئ و شتیکی بفهوتبیئ زامینی واجب ده بیئ، جا له و حاله ته دا کاربه ده ستو پدیواره کانو خاوهن ملکه که گشتیان مافیان هه یه داوا له خاوهن دیواره که بکن: تاکو دیواره که ی هه لبوه شتیئ، یان چاکی بکاته وه، جا نه گهر خاوه نه که هیچانی نه کرد، نه و کاته خاوهن ملکه که دروسته بیروختیئ، هه روه که له (نهایه و) (الشبراملسی) دا فرموده یان.

(أَوْ مُسْتَوِيًا) به لام نه گهر دیواره که ی به راستی دروست کرد بو (فَمَالَ وَسَقَطَ) ئینجا خوار بؤوه و پوخا و شتیکی فهوتاند، نه وه (فَلَا ضَمَانَ) هیچ زامینی واجب نابئ، چونکه به کرداری خاوه نه که ی خوار نه بؤته وه (وَقِيلَ: إِنَّ أَمَكْنَهُ هَذُمُهُ وَإِصْلَاحُهُ) له فرموده یه که بیئ هیژدا: نه گهر بؤی گونجا بو بیروختیئ و چاکی بکاته وه (ضَمِنَ) ده بیته زامین.

(وَلَوْ سَقَطَ بِالطَّرِيقِ) نه گهر دیواره راسته که خوار بؤوه به سر پرنگه دا پوخا (فَعَثَرَ بِهِ شَخْصٌ) ئینجا مروفتیک بهو دیواره پوخاوه خلیسکی بردو مرد (أَوْ تَلَفَ مَالٌ) یان به هزی

فَلَا ضَمَانَ فِي الْأَصْحَ، وَلَوْ طَرَحَ قُمَامَاتٍ وَقُشُورَ بَطِيخٍ بِطَرِيقٍ فَمَضْمُونٌ عَلَى الصَّحِيحِ،
 وَلَوْ تَعَاقَبَ سَبَبًا هَلَاكَ فَعَلَى الْأَوَّلِ: (بَأَنْ حَفَرَ وَوَضَعَ آخَرَ حَجْرًا عُدْوَانًا فَعَثَرَ بِهِ وَوَقَعَ
 الْعَاثِرُ بِهَا فَعَلَى الْوَاضِعِ الضَّمَانُ، فَإِنْ لَمْ يَتَعَدَّ الْوَاضِعُ فَالْمُنْقُولُ تَضْمِينُ الْحَافِرِ، وَلَوْ
 وَضَعَ حَجْرًا وَآخَرَ آخَرَ حَجْرًا فَعَثَرَ بِهِمَا فَالضَّمَانُ أَثْلَاثٌ، وَقِيلَ نِصْفَانِ، وَلَوْ وَضَعَ
 حَجْرًا فَعَثَرَ بِهِ رَجُلٌ فَدَخَرَجَهُ فَعَثَرَ بِهِ آخَرُ

دیواره که مالیک له ناو چو، نه وهش (فَلَا ضَمَانَ فِي الْأَصْحَ) هیچ زامینی واجب نابین، له
 فرموده‌ی راستردا، چونکه به کرداری وی نه پوخواه.

(وَلَوْ طَرَحَ قُمَامَاتٍ وَقُشُورَ بَطِيخٍ بِطَرِيقٍ) نه گهر که سیک خلت و خال و تویکلی کاله و
 شفقی و مؤزی فریئ دا سر ریگه یه که، نه وهش (فَمَضْمُونٌ) هر شتیکی به و فریئدراوه
 بفوتن، زامینی واجب ده بین (عَلَى الصَّحِيحِ) له سر فرموده‌ی راست، به لام نه گهر نه و
 شتانه فریئ بداته ملکی خزی، یان زه ویه کی مردوی بی خواهن، یان زیلخانه، نه و کاته
 نابیتته زامین، هر وه که له سر چاوه کاندای فرمودیانه.

(وَلَوْ تَعَاقَبَ سَبَبًا هَلَاكَ) نه گهر دوو مؤکاری به هیلاکدان به دوی یه کتره هاتن (فَعَلَى الْأَوَّلِ)
 زامینی به هیلاکچونه که له سر مؤکاری یه که مه: (بَأَنْ حَفَرَ وَوَضَعَ آخَرَ حَجْرًا عُدْوَانًا) وه که
 یه کیکی بیریکی به نوژمنکاری هه لگه نن و یه کیکی تریش به ردیک به نوژمنکاری له سر لیوی
 بیره که دابنی (فَعَثَرَ بِهِ وَوَقَعَ الْعَاثِرُ بِهَا) ئینجا به و به رده خلیسک بردرا، خلیسکبه ره که ش
 که و ته ناو بیره که و مرد، نه وه (فَعَلَى الْوَاضِعِ الضَّمَانُ) زامینی مردوه که له سر
 خزمه کانی دانری به رده که یه، چونکه یه که مجار به مؤزی خلیسک بردنه که که و توتته ناو
 بیره که (فَإِنْ لَمْ يَتَعَدَّ الْوَاضِعُ) جا نه گهر دانری به رده که نوژمنکاری نه کردین: وه که له
 ملکی خزی، یان بؤ به رزه وه ندی گشتی به رده که ی دانابین، نه و کاته (فَالْمُنْقُولُ: تَضْمِينُ
 الْحَافِرِ) به فرموده‌ی گتپردراوه: بیر هه لکه نه که ده بیته زامین.

(وَلَوْ وَضَعَ حَجْرًا) نه گهر یه کیکی به ردیکی به نوژمنکاری دانا (وَآخَرَ حَجْرًا) دوو
 که سی تریش به ردیکی تریان به نوژمنکاری دانا (فَعَثَرَ بِهِمَا) ئینجا به یه کیکی له و دوو
 به رده انه خلیسکی بریدو مرد، نه وه (فَالضَّمَانُ أَثْلَاثٌ) زامینی خلیسکبه ره که به سن به ش
 له سر هر سیکیان واجبه (وَقِيلَ نِصْفَانِ) له فرموده‌ی به کی بی هیژدا: نیوه ی له سر
 یه که مه که یه، نیوه شی له سر دوه کانی تره.

(وَلَوْ وَضَعَ حَجْرًا) نه گهر یه کیکی به ردیکی به نوژمنکاری دانا (فَعَثَرَ بِهِ رَجُلٌ) ئینجا پیاویک
 له و به رده خلیسکی برد (فَدَخَرَجَهُ) ئینجا خلیسکبه ره که ش به رده که ی غلور کرده
 شوئینکی تر (فَعَثَرَ بِهِ آخَرَ) ئینجا یه کیکی تریش له و به رده خلیسکی بریدو مرد، نه وه

ضَمِنَهُ الْمُدْحَرِجُ، وَلَوْ عَثَرَ بِقَاعِدِ أَوْ نَائِمٍ أَوْ وَاقِفٍ بِالطَّرِيقِ
وَمَاتَا أَوْ أَحَدُهُمَا فَلَا ضَمَانَ إِنْ اتَّسَعَ الطَّرِيقُ، وَإِلَّا فَلَا مَذْهَبَ
إِهْدَارُ قَاعِدٍ وَنَائِمٍ، لَا عَائِرٍ بِهِمَا، وَضَمَانَ وَاقِفٍ لَا عَائِرٍ بِهِ.
(فَصْلٌ) اضْطَلَمَا بِلَا قَصْدٍ فَعَلَى عَاقِلَةٍ كُلِّ نِصْفٍ دِيَّةٌ مُخَفَّفَةٌ، وَإِنْ قَصَدَا فَنِصْفُهَا
مُقْلَطَةٌ، أَوْ أَحَدُهُمَا فَلِكُلِّ حُكْمُهُ،

(ضَمِنَهُ الْمُدْحَرِجُ) غلورکه ره‌وه‌که ده‌بیته زامینی مردووه‌که، چونکه به کرداری وی
برده‌که گه یوه‌ته شوینه‌که‌ی‌تر.

(وَلَوْ عَثَرَ بِقَاعِدِ أَوْ نَائِمٍ أَوْ وَاقِفٍ بِالطَّرِيقِ) نه‌گه‌ر پیاده‌یه‌ک خلیسکی برد: له دانیش‌توویکی
سه‌ر پښکه، یان له خه‌وتوویکی سه‌ر پښکه، یان له پاره‌ستاویکی سه‌ر پښکه، ئینجا (وَمَاتَا)
خلیس‌کبه‌ره‌که و لیه‌ل‌خیس‌کاوه‌که ه‌ر دووکیان مردن (أَوْ أَحَدُهُمَا) یان ته‌ن‌ها یه‌ک‌یکیان
مرد، نه‌وه (فَلَا ضَمَانَ إِنْ اتَّسَعَ الطَّرِيقُ) زامینی خلیس‌کبه‌ره‌که له سه‌ر لیه‌ل‌خیس‌کاوه‌کان
نیه نه‌گه‌ر پښکه‌که به‌رین بی، به‌لکو خزمه‌کانی خلیس‌کبه‌ره‌که ده‌بنه زامینی
لیه‌ل‌خیس‌کاوه‌کان.

(وَإِلَّا) به‌لام نه‌گه‌ر پښکه‌که به‌رین نه‌بی، نه‌وکاته (فَالْمَذْهَبُ: إِهْدَارُ قَاعِدٍ وَنَائِمٍ) به
فه‌رمووده‌ی پاستی مه‌زه‌ب: خوینی دانیش‌تووه‌که و خه‌وتووه‌که به‌ فی‌رځ ده‌دری، چونکه
به‌ ه‌زی دانیش‌تن و خه‌وتنی سه‌ر پښکه‌که که‌مه‌ترغه‌مییان کردوه (لَا عَائِرٍ بِهِمَا) به‌لام
نه‌وه‌ی خلیسکی له‌و دووانه‌ برده‌وه به‌ فی‌رځ نادری و واجبه: خزمه‌کانی دانیش‌تووه‌که‌و
خه‌وتووه‌که خوینی بده‌ن، هم (وَضَمَانَ وَاقِفٍ) پاره‌ستاوه‌که‌ش زامینی واجبه، چونکه
خه‌لک پیوستی به‌ پاره‌ستانی سه‌ر پښکه‌که ده‌بی (لَا عَائِرٍ بِهِ) به‌لام نه‌وه‌ی خلیسکی له‌و
پاره‌ستاوه‌ برده‌وه هیچ زامینی نیه، چونکه به‌ ه‌زی جوله‌و پښتنی‌خوی به‌هیلک چوه.

﴿فَصْلٌ: لَه بَاسِ خُو لِيَكْدَانِي نَادَه مِي زَادُو كَه شَتِي وَ نُو تُو مَبِيل﴾

(اضْطَلَمَا بِلَا قَصْدٍ) ه‌ر کاتیک دوو پیاده، یان دوو سوار-بی ویستن- خویان لیک دا و به
ه‌زی خولی‌کدانه‌که ه‌ر دووکیان مردن، نه‌وه (فَعَلَى عَاقِلَةٍ كُلِّ نِصْفٍ دِيَّةٌ مُخَفَّفَةٌ) له سه‌ر
خزمه‌کانی ه‌ر یه‌ک‌یکیان نیوه خوینیکی سوکرروی نه‌وه‌که‌ی‌تر واجب ده‌بی، چونکه ه‌ر
یه‌که‌یان به‌ کرداری‌خوی به‌ کرداری‌ته‌وی‌تر مردوه، که‌واته: نیوه‌که‌ی‌خوی به‌ فی‌رځ ده‌دری
(وَ) ه‌ر وه‌ها (إِنْ قَصَدَا) نه‌گه‌ر ه‌ر دووکیان به‌ قه‌س‌دی خویان لیک داو ه‌ر دووکیان مردن،
نه‌وه‌ش (فَنِصْفُهَا مُقْلَطَةٌ) له سه‌ر خزمه‌کانی ه‌ر یه‌که‌یان نیوه خوینیکی نه‌ستورکرروی
نه‌وه‌که‌ی‌تر واجب ده‌بی (أَوْ أَحَدُهُمَا) یان یه‌ک‌یکیان به‌ قه‌س‌دی‌ته‌وی‌تریش بی‌ویستن خویان
لیک دا، نه‌وکاته‌ش (فَلِكُلِّ حُكْمُهُ) ه‌ر یه‌که‌یان برپاری‌خوی ه‌یه، واته: نیوه خوینیکی

وَالصَّحِيحُ أَنْ عَلَى كُلِّ كَفَّارَتَيْنِ، وَإِنْ مَاتَا مَعَ مَرَكُوبَيْهِمَا فَكَذَلِكَ وَفِي تَرْكَةِ كُلِّ نَصْفِ قِيَمَةِ دَابَّةِ الْآخِرِ، وَصَيَّانٍ أَوْ مَجْتُونَانِ كَكَامِلَيْنِ، وَقِيلَ إِنَّ أَرْكَبَهُمَا الْوَلِيُّ تَعَلَّقَ بِهِ الضَّمَانَ، وَلَوْ أَرْكَبَهُمَا أُجْنِبِيَّ ضَمَنْهُمَا وَدَابَّتَيْهِمَا،

۳

نهستورکروا له سهر خزمه کانی به قه سدی به که واجب ده بنی، هم نیوه خوینتیکی سوککرویش له سهر خزمه کانی نه وی تر واجب ده بنی.

(وَالصَّحِيحُ أَنْ عَلَى كُلِّ كَفَّارَتَيْنِ) به فرموده ی راست: هر به کیك له خۆلیكده ره كان نوو كه ففاره تی كوشتن له - میراته كه ی دا - له سه ری واجب ده بن: به کیکی كوشتنی خوی، به کیکی كوشتنی به رامبه ره كه ی (وَإِنْ مَاتَا مَعَ مَرَكُوبَيْهِمَا) وه نه گه ره به و خۆلیكده ره هر دوو سواره كان له گه ل وولاغه كانیان مردن، نه وهش (فَكَذَلِكَ) وه كه مه سه له كانی پابردوو نیوه خوینو نوو كه ففاره تی كوشتن واجب ده بن، هم (وَفِي تَرْكَةِ كُلِّ) له میراتی هر به كه شیان واجبه: (نِصْفُ قِيَمَةِ دَابَّةِ الْآخِرِ) نیوه نرخی وولاغه كه ی نه وی ترو هم نیوه ی نرخی كه لو په لی سهر وولاغه كه شی واجبه بدری.

جا بزانه: له و مه سه لانه ی خۆلیكده اندا جیاوازی نیه: خۆلیكده ره كان پوه به پوهی به كتری به رن، یان پشتو و پشت، هه روه ها جیاوازی نیه وولاغه كان وه كو به كتری بن، یان به کیکیان له وی تر به هیتر بن: وه كو هیسترو كه ر، یان به کیکیان به روه و وه كه ی تریش غار بدا، به لام نه گه ره به کیك له پیاده كان، یان له وولاغه كان ندر بن هیتر بن به شیوه به کی وه ها: پویشتنی بن هیتره كه هیچ کاری نه ده كرد له گه ل پویشتنی به هیتره كه، نه و كاته خوینی به هیتره كه به فریزه ده ری و هم واجبه: خزمه كانی به هیتره كه خوینی بن هیتره كه به ته ووی بده ن، هه روه كه له (تحفة) و (نهاية) دا فرموده یان.

(وَصَيَّانٍ أَوْ مَجْتُونَانِ) دوو مندال، یان دوو شیخ، یان مندالیكو شیخیک نه گه ره به سواری، یان به پیاده یی - خویان لیک دا و هه روه کیان مردن، نه وانیش (كَكَامِلَيْنِ) وه كو نوو كه سی بالغو عاقلن: له گشت به ریه ره كانی پابردودا، كه واته: له سهر خزمه كانی هه ریه كه یان نیوه خوینتی نه وه كه ی تر واجب ده بنی، جیاوازی نیه: به خویان سوار بو بن، یان سه ریه رشتكاره كه یان سواری كرد بن (وَقِيلَ: إِنَّ أَرْكَبَهُمَا الْوَلِيُّ) له فرموده یه كه ی بن هیتره: نه گه ره سه ریه رشتكاره كه یان سواری وولاغی كرد بن، نه و كاته (تَعَلَّقَ بِهِ الضَّمَانَ) سه ریه رشتكاره كه بیته زامین، به لام له فرموده ی راستتر: نه گه ره بق به رزه وه ندی نه وان سه ریه رشتكاره كه سواری وولاغه كه ی كرد بن، نابیته زامین.

(وَلَوْ أَرْكَبَهُمَا أُجْنِبِيَّ) نه گه ره بیگانه به ك - بنی نیرنی سه ریه رشتكار - منداله كانی سواری وولاغه كان كردن، نه وه (ضَمَنْهُمَا وَدَابَّتَيْهِمَا) بیگانه كه ده بیته زامینی منداله كان و

أَوْ حَامِلَانَ وَأَسْقَطْنَا فَالِدِيَّةُ كَمَا سَبَقَ وَعَلَى كُلِّ أَرْبَعٍ كَفَّارَاتٌ عَلَى الصَّحِيحِ، وَعَلَى عَاقِلَةٍ كُلِّ نِصْفِ غُرَّتِي جَنِينَيْهِمَا، أَوْ عَبْدَانِ فَهَدْرٌ، أَوْ سَفِينَتَانِ فَكَدَّابَتَيْنِ وَالْمَلَّاحَانَ كَرَآكِبَيْنِ إِنْ كَانَتَا لَهُمَا، فَإِنْ كَانَ فِيهِمَا مَالٌ أُجْنِبِي لَزِمَ كُلًّا نِصْفُ ضَمَانِهِ، وَإِنْ كَانَتَا لِأَجْنِبِي لَزِمَ كُلًّا نِصْفُ قِيمَتَيْهِمَا،

وولاغه کانیان، به (إجماع)ی زانایانی نیسلام، هرچند بوق به رزه و هندی نه و انیش سواری کردبن، که واته: خوینی منداله کان له سر خزمه کانی بیگانه که یه، نرخی وولاغه کانیس له سر خودی بیگانه که یه.

(أَوْ حَامِلَانَ وَأَسْقَطْنَا) یان دوو نافرتهی تاوس خویان لیک دا و هر دووکیان به ریان هاویشتو مردن، نه و هس (فَالِدِيَّةُ كَمَا سَبَقَ) نیوه خوینی هر یه که یان سه ک پابر- له سر خزمه کانیان، هم (وَعَلَى كُلِّ أَرْبَعٍ كَفَّارَاتٍ) هر نافرته تیکش چوار که ففاره تی کوشتن له میراته که ی دا له سهری واجب ده بن: بوق کوشتنی خوقی بوق کورپه که ی خوقی، بوق به رامبه ره که ی بوق کورپه که شی (عَلَى الصَّحِيحِ) له سر فهرمووده ی راست، هم (وَعَلَى عَاقِلَةٍ كُلِّ نِصْفِ غُرَّتِي جَنِينَيْهِمَا) له سر خزمه کانی هر یه که شیان نیوه خوینه کانی هر دوو کورپه کان واجب ده بن بیده نه میراتگره کانی کورپه که (أَوْ عَبْدَانِ) یان دوو کویله خویان لیک داو مردن (فَهَدْرٌ) هر دووکیان به فیرونه هیچیان له سر هیچ که سیک واجب نابن.

(أَوْ سَفِينَتَانِ) یان دوو که شتی، یان دوو تو تو مبیل خویان لیک دا و هر دووکیان نقوم بون، یان خراب بون، نه وانهس (فَكَدَّابَتَيْنِ) وهك دوو وولاغن: له بریاری پابردودا، هم (وَالْمَلَّاحَانَ كَرَآكِبَيْنِ) هر دوو شوفیره کانیس سه گهر مردن- وهكو هر دوو سوار وولاغه کانن (إِنْ كَانَتَا لَهُمَا) نه گهر که شتی کان، یان تو تو مبیله کان هی خویان بن، واته: له سر خزمه کانی هر یه که یان نیوه خوینی نه وه که یتر واجب ده بن و هر شوفیره تیکش دوو که ففاره تی کوشتن- له میراته که ی دا- له سهری واجب ده بن، هم له میراتی هر یه که شیان واجب: نیوه ی نرخی تو تو مبیله که ی نه ویتر بدری و هم نیوه ی نرخی که لوپه لی سر تو تو مبیله که ش واجب بدری.

(فَإِنْ كَانَ فِيهِمَا مَالٌ أُجْنِبِي) جا نه گهر مالی که سیک بیگانه له ناو تو تو مبیله کان و که شتی کاندان بوو، نه و کاتهس (لَزِمَ كُلًّا نِصْفُ ضَمَانِهِ) له سر هر یه کیک له شوفیره کان نیوه ی زامینی واته: نیوه ی نرخی که لوپه له که سه واجب ده بن.

(وَ) هر وه ها (إِنْ كَانَتَا لِأَجْنِبِي) نه گهر که شتی کانیس، یان تو تو مبیله کانیس هی بیگانه یه ک بون، نه و کاتهس (لَزِمَ كُلًّا نِصْفُ قِيمَتَيْهِمَا) له سر هر یه کیک له شوفیره کان نیوی نرخی هر دوو تو تو مبیله کان، یان که شتی کان واجب ده بن بوق خاوه نه کانیان.

وَلَوْ أَشْرَفَتْ سَفِينَةٌ عَلَى غَرَقٍ جَارَ طَرْحُ مَتَاعِهَا، وَيَجِبُ لِرَجَاءِ نَجَاةِ الرَّأْسِ، فَإِنْ طَرَحَ مَالٌ غَيْرَهُ بِلَا إِذْنِ ضَمَنُهُ، وَإِلَّا فَلَا، وَلَوْ قَالَ: أَلْقِي مَتَاعَكَ وَعَلَيَّ ضَمَانُهُ أَوْ عَلَيَّ أَنِّي ضَامِنٌ ضَمَنُهُ، وَلَوْ اقْتَصَرَ عَلَى أَلْقِي فَلَا عَلَى الْمَذْهَبِ،

﴿ناگاداری﴾: نه گهر که شتیه کان، یان توتومبیله کان-جگه له شوفیره کان- خه لکی تریشیان تی دابو و مردن، نه وه تهماشا ده که یی: نه گهر به قه سدی خویان لیک دابی، نه وه هر دوو شوفیره کان له تولی به کیکیان-به پشکه کردن- ده کوشترینه وه له میراتی هر یه که شیان نیوه خوینی نه وانی تر واجب ده بی، به لام نه گهر خودی شوفیره کانیش مردن، نه و کاته له میراتی هر یه کیکیان نیوه خوینی نه وانی تر واجب ده بی، جا نه گهر خولی کدانه که به نه غلبی نهیده کوشت-واته: یان خولی کدانه که به ویستی خویان نه بو- نه و کاته له سر خزمه کانی هر شوفیریک نیوه خوینی کوزاوه کانی هر دوو لا واجب ده بی، جیاوازی نیه شوفیره کانیش مردن، یان نا.

ئینجا له هه موو حاله تیکدا به نه اندازه ی مردوه کان که ففاره تی کوشتن له سر شوفیره کان-له میراته که یان- واجب ده بی، هر وه ها لیره شدا- ره که مه سه له ی پیاده و سوار و لاغنه کان- نه گهر یه کی که له که شتیه کان، یان له توتومبیله کان زور بی هیزی بی به شیوه یه کی وه ها: پویشتنی بی هیزه که هیچ کاری نه ده کرد له گه پویشتنی به هیزه که، نه و کاته خوینی به هیزه که به فیرق دهری و هه م واجب: خزمه کانی به هیزه که خوینی بی هیزه که و سر نیشنه کانی بدن، هر وه که له زوری سهرچاوه کان و له (القلیوبی) دا پوون کراوه ته وه، نیر له پیش (کتاب السیر) دا باسی فه و تاوه کانی توتومبیل و ناژه له کان زیاتر پوون ده که یینه وه، ان شاء الله تعالی.

(وَلَوْ أَشْرَفَتْ سَفِينَةٌ عَلَى غَرَقٍ) نه گهر که شتیه که له نقومبون نزیک بویه (جَارَ طَرْحُ مَتَاعِهَا) دروسته: که لوپه له که ی ناوی فری بدریته ناو دهریا، به لکو (وَيَجِبُ لِرَجَاءِ نَجَاةِ الرَّأْسِ) واجب: که لوپه له که ی فری بدری بق پرگار پوونی سهرنیشینه که ی، ئینجا (فَإِنْ طَرَحَ مَالٌ غَيْرَهُ بِلَا إِذْنٍ) جا نه گهر یه کی که بق پرگار پوون- مالی که سیکی تری بی ئیزنی خاوه نه که ی فری دا، نه وه (ضَمَنُهُ) ده بیته زامینی ماله که (وَإِلَّا) به لام نه گهر به خوی مالی خوی فری دا، یان مالی که سیکی تری به ئیزندانی وی فری دا، نه و کاته (فَلَا) نابیته زامین.

(وَلَوْ قَالَ) نه گهر که سی که به سهرنیشینیکی که شتیه که ی گوت: (أَلْقِي مَتَاعَكَ وَعَلَيَّ ضَمَانُهُ أَوْ عَلَيَّ أَنِّي ضَامِنٌ) که لو په له که ت فری بده ناو دهریا زامینی له سر من بی، یان من زامینم. خاوه نه که شی فری دا، نه وه (ضَمَنُهُ) که سه که ده بیته زامین، به لام (وَلَوْ اقْتَصَرَ عَلَى أَلْقِي) نه گهر ته نها گوتی: که لوپه له که ت فری بده. واته: نه یگوت من زامینم (فَلَا) که سه که نابیته زامین (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سر فرموده ی پاستی مه زه ب.

وَأَلْمَا يَضْمَنُ مُلْتَمَسٌ لِحَوْفٍ غَرَقٍ وَلَمْ يَخْتَصْ نَفْعُ الْإِلْقَاءِ بِالْمُلْقَى، وَلَوْ
عَادَ حَجْرٌ مَنْجَبِقٌ فَقَتَلَ أَحَدَ رُمَاتِهِ هُدْرَ قِسْطُهُ وَعَلَى عَاقِلَةِ الْبَاقِينَ الْبَاقِي، أَوْ
غَيْرَهُمْ وَلَمْ يَقْصِدُوهُ فَخَطَأً أَوْ قَصْدُوهُ فَعَمْدٌ فِي الْأَصَحِّ إِنَّ غَلَبَتِ الْإِصَابَةُ
(فَصَلِّ: دِيَةُ الْخَطِئِ وَشِبْهِ الْعَمْدِ تَلْزَمُ الْعَاقِلَةُ:

(و) له و مهسه له ی پربردودا (إِنَّمَا يَضْمَنُ مُلْتَمَسٌ لِحَوْفٍ غَرَقٍ) تنها له و حاله تا که سه که
ده بیته زامین: که له ترسی نومببون داوای فریدانی که لوپه له که بکا، واته: نه گهر له
حاله تی نه مینی دا بلن: فریوی بده، نه وه نایبته زامین، هم (وَلَمْ يَخْتَصْ نَفْعُ الْإِلْقَاءِ
بِالْمُلْقَى) سودی فریدانه که ش تایبته نه بن به خاونه فریده ره که، به لکو که سیکی تریش
سود له فریدانه که وه ریگری.

(وَلَوْ عَادَ حَجْرٌ مَنْجَبِقٌ) نه گهر به ردی مه نه نیق، یان بؤمبکی هاویشتراو که پاره و (فَقَتَلَ أَحَدَ
رُمَاتِهِ) یه کیکی له هاویژه کانی گوشت، نه وه (هُدْرَ قِسْطُهُ) کوژراوه که به شه خوینه که ی خوی
به فریو دهری، بؤ وینه: نه گهر هاویژه ره کان چوار که س بن: چوارکی خوینی کوژراوه که
به فریو دهری و (وَعَلَى عَاقِلَةِ الْبَاقِينَ الْبَاقِي) نه و به شه خوینه ش که ماوه تا خوینه که ی
ته واو ده بن - له سر خزمه کانی هاویژه ره کانی تره (أَوْ غَيْرَهُمْ) یان بومبه که و مه نه نیق که
که سیکی تری جگه له هاویژه ره کانی گوشت و (وَلَمْ يَقْصِدُوهُ) هاویژه ره کانی ش مه به ستیان
کوژراوه که نه بو، نه وه (فَخَطَأً) کوشتنی به هاله یه و خوینه که ی له سر خزمه کانی
هاویژه ره کانه (أَوْ قَصْدُوهُ) یان به قسدی مه نه نیق و بؤمبه که یان بؤ هاویشته، نه و کاته
(فَعَمْدٌ فِي الْأَصَحِّ) کوشتنی به قسدی یه - له فرموده ی راستردا - (إِنَّ غَلَبَتِ الْإِصَابَةُ)
نه گهر به نه غلبه یی هاویشتراوه که ویکه وی، که واته: گشتیان له توله ده کوشترینه وه، جا
نه گهر عه فو کران، واجبه: به خویان خوینی کوژراوه که بده ن.

جا بزانه: زامینی تایبته به وانه ی گورسه که راده کیشن و ویکرا به رده که و بؤمبه که ده هاوین،
واته: نه وه ی به رده که و بؤمبه که داده نی نایبته زامین، به لام نه گهر ده ستیان له
هاویشته که دا مه بن، نه وانیش ده بنه زامین، هر وه که له (تحفة) و (نهایه) دا پوون کراوه ته وه.

﴿ فَصَلِّ: لَهُ بِاسِي (الْعَاقِلَةُ): خَزْمَةُ كَانِي بِكُوْرُهُ ﴾

(دِيَةُ الْخَطِئِ وَشِبْهِ الْعَمْدِ) خوینی کوشتنی به هاله و کوشتنی وینه ی به قسدی و هم
خوینی تاوانه کانی تری به هاله و وینه ی به قسدی: وه که لیگردنه وه ی نه ندانه کان و
لابردنی سوده کان، هم نرخی شکاندن و بریندارگردنه کان، گشتی (تَلْزَمُ الْعَاقِلَةُ)
ده که وینه سر خزمه کانی تاوانکاره که، به (إجماع) ی زانایانی نیسلام ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ
عَنْهُ أَنَّ امْرَأَةً رَمَتْ امْرَأَةً بِحَجَرٍ فَقَاتَلَتْهَا وَمَا فِي بَطْنِهَا، فَقَضَى النَّبِيُّ ﷺ بِرَةِ الْفَجِينِ وَبِدِيَةِ الْمَرْأَةِ

وَهُمْ عَصَبَتُهُ إِلَّا الْأَصْلَ وَالْفَرْعَ، وَقِيلَ يَغْفُلُ ابْنٌ هُوَ ابْنُ ابْنِ عَمَّهَا، وَيُقَدَّمُ الْأَقْرَبُ فَإِنْ بَقِيَ شَيْءٌ فَمَنْ يَلِيهِ، وَمُذَلُّ بِأَبَوَيْنِ، وَالْقَدِيمُ التَّسْوِيَةُ، ثُمَّ مُعْتَقٌ ثُمَّ عَصَبَتُهُ ثُمَّ مُعْتَقٌ ثُمَّ عَصَبَتُهُ وَكَذَا أَبَدًا، وَعَتِيقُهَا يَغْفُلُهُ عَاقِلَتُهَا، وَمُعْتَقُونَ كَمُعْتَقِي، وَكُلُّ شَخْصٍ مِنْ عَصَبَةٍ كُلِّ مُعْتَقٍ يَحْمِلُ مَا كَانَ يَحْمِلُهُ ذَلِكَ الْمُعْتَقُ،

عَلَى عَاقِلَةِ الْجَانِبَةِ... الحديث رواه الشيخان وأصحاب السنن، نافرته تيك به رديكي له نافرته تيك تى ردا، جا نافرته كه و كوپه كه ي ناو زگيشى كوشتن، جا بيغه مبه رديكي بپارىدا: خوينى نافرته كوژاوه كه و خوينى كوپه كه ي له سر خزمه كانى نافرته تاوانكاره كه ين.

(وَهُمْ) خزمه كانى كوژاوه كه: (عَصَبَتُهُ إِلَّا الْأَصْلَ وَالْفَرْعَ) ميراتگره كانى پشتيه تى جگه له باوك و باپيره وى و كوپو كوپى كوپى (وَقِيلَ يَغْفُلُ ابْنٌ هُوَ ابْنُ ابْنِ عَمَّهَا) له فرموده يه كى بينه يزا: نه و كوپه ي كه كوپى كوپه مامى نافرته بكوزه كه يه، خوينى كوژاوه كه ده دا: به كوپه مامايه تى.

(وَيُقَدَّمُ الْأَقْرَبُ) بى خويناوانه كه خزمه نزيكتره كه وه پيش نيخرى وه كو ميراتگرتن، نينجا (فَإِنْ بَقِيَ شَيْءٌ) نه گهر شتيك له خوينه كه ماوه و نزيكتره كه ده سه لاتی نه بو بيدا، نه و كاته (فَمَنْ يَلِيهِ) نه و خزمانه ي پله يان له نوای نزيكتره كه يه نه وان پاشماوه كه ده دن... به و جوړه (و) هه روه ها (مُذَلُّ بِأَبَوَيْنِ) خزمى له دايكى و باوكى وه پيش خزمى ته نها له باوكى نيخرى، به لام (وَالْقَدِيمُ التَّسْوِيَةُ) به فرموده ي كون: هه ر دووكيان يه كساننو واجبه به هاوبه شى خوينه كه بدهن.

(ثُمَّ مُعْتَقٌ) نينجا له نوای ميراتگره كانى پشتى نازادكهرى كويله كه خوينه كه ده دا (ثُمَّ عَصَبَتُهُ) نينجا ميراتگره كانى نازادكهره كه (ثُمَّ مُعْتَقُهُ) نينجا نازادكهرى نازادكهره كه (ثُمَّ عَصَبَتُهُ) نينجا ميراتگره كانى نه ووش (وَالْأَبُ) به لام نه گهر نازادكهره خزمه كانى نازادكهره كه ش نه بون (فَمُعْتَقُ أَبِي الْجَانِي ثُمَّ عَصَبَتُهُ) نازادكهرى باوكى تاوانكاره كه، نينجا خزمه كانى وى خوينه كه ده دن (ثُمَّ مُعْتَقٌ مُعْتَقِ الْأَبِ وَعَصَبَتُهُ) نينجا نازادكهرى نازادكهرى باوكى تاوانكاره كه و خزمه كانى (وَكَذَا أَبَدًا) نينجا نازادكهرى باپيره ي تاوانكاره كه... به و جوړه (وَعَتِيقُهَا يَغْفُلُهُ عَاقِلَتُهَا) نازادكروى نافرته تيك- نه گهر كه سيكى كوشت- خزمه كانى نافرته كه خوينى كوژاوه كه ي ده دن (وَمُعْتَقُونَ كَمُعْتَقِي) زدر نازادكهرى و يكرپا- به قه د نازادكهرى خوينه كه ده دن، هم (وَكُلُّ شَخْصٍ مِنْ عَصَبَةٍ كُلِّ مُعْتَقٍ) هه ر پياوونيكش له ميراتگره كانى هه ر نازادكهرى (يَحْمِلُ مَا كَانَ يَحْمِلُهُ ذَلِكَ الْمُعْتَقُ) نه و نه ندازه خوينه ي

وَلَا يَغْفُلُ عَتِيقٌ فِي الْأَظْهَرِ، فَإِنْ فُقِدَ الْعَاقِلُ أَوْ لَمْ يَفِ عَقْلَ بَيْتِ الْمَالِ عَنِ الْمُسْلِمِ، فَإِنْ فُقِدَ فَكُلُّهُ عَلَى الْجَانِي فِي الْأَظْهَرِ، وَتَوَجَّلَ عَلَى الْعَاقِلَةِ دِيَةٌ نَفْسٍ كَامِلَةٌ ثَلَاثَ سِنِينَ فَيُكَلِّ سَنَةً ثُلُثًا، وَذِمِّي سَنَةً، وَقِيلَ ثَلَاثًا، وَأَمْرَأَةٌ سَنَتَيْنِ فِي الْأُولَى ثُلُثٌ وَقِيلَ ثَلَاثًا، وَتَحْمِلُ الْعَاقِلَةُ الْعَبْدَ فِي الْأَظْهَرِ، فَفِي كُلِّ سَنَةٍ قَدْرٌ ثُلُثُ دِيَةِ وَقِيلَ فِي ثَلَاثَ،

له سسر داده ندری که نهو نازادکاره له حالتهی زیندووه تی دا دهیدا (وَلَا يَغْفُلُ عَتِيقٌ فِي الْأَظْهَرِ) نابین نازادکارو له جیاتی نازادکاره که خوین بدا، هر وه که میراتیش ناگری.

(فَإِنْ فُقِدَ الْعَاقِلُ) جا نه گهر نهو خوینده رانه ی پایدو نه بو (أَوْ لَمْ يَفِ) یان خوینده ره که نه یتوانی خوینته واجبه که ی به ته او ی بدا، نهو کاته (عَقْلَ بَيْتِ الْمَالِ عَنِ الْمُسْلِمِ) واجبه: (بَيْتُ الْمَالِ) هه موو خوینته که، یان پاشماوه که له جیاتی تاوانکاره موسولمانه که بدا، هر وه که میراتیشی لیده گری، که واته: له جیاتی کافر نایدا، پیغه مبر عَلَيْهِ السَّلَامُ فه رمووه تی: هَآءَا وَارِثٌ مَنْ لَأَوَارِثُ لَهُ: أَعْقَلَ عَنْهُ وَأَرِثُهُ حدیث صحیح رواه ابودلود وغیره، من میراتگری نهو که سسم که هیچ میراتگریکی نیه: خوینی له جیاتی دده موو میراتیشی لیده گرم.

(فَإِنْ فُقِدَ) جا نه گهر (بیت المال) نه بو، یان سهر په رشتکاره که ی سته مکار بوو و خوینته که ی له جیاتی نه دا، نهو کاته (فَكُلُّهُ عَلَى الْجَانِي) هه موو خوینته که، یان پاشماوه که ی له سسر خودی تاوانکاره که یه (فِي الْأَظْهَرِ) له فه رمووه ی به هیتردا.

(وَتَوَجَّلَ عَلَى الْعَاقِلَةِ دِيَةٌ نَفْسٍ كَامِلَةٌ) خوینی گیانیکی ته او، واته: پیاویکی موسولمان و نازاد ماوه ی بؤ داده ندری: له سسر خزمه کانی بکوژه که، یان له سسر (بیت المال)، یان له سسر خودی بکوژه که (ثَلَاثَ سِنِينَ) که به ماوه ی سن سالان بیده ن (فِي كُلِّ سَنَةٍ ثُلُثٌ) رواه البیهقی عن عمر وعلي رضي الله عنهما، له کورتایی هر سالتیکا سنیه کیکی بدن.

هم (وَذِمِّي سَنَةً) خوینی جوله که و گاوو مه گوش به ماوه ی سالتیک بدن (وَقِيلَ ثَلَاثًا) له فه رمووه یه کی بی هیتردا: به ماوه ی سن سالان بیده ن (وَأَمْرَأَةٌ سَنَتَيْنِ) خوینی نافرته تیکی موسولمانیش به ماوه ی نوو سالان بدن: (فِي الْأُولَى ثُلُثٌ) له کورتایی سالی یه که مدا سنیه کی خوینته که و پاشماوه که شی له کورتایی نووه مه که دا بدن (وَقِيلَ ثَلَاثًا) له فه رمووه یه کی بی هیتردا: به ماوه ی سن سالان بیده ن.

(وَتَحْمِلُ الْعَاقِلَةُ الْعَبْدَ) خزمه کانی تاوانکاره که نرخ ی کویله ی کوژا ویش ه لده گرن و واجبه نرخه که ی بدن (فِي الْأَظْهَرِ) له فه رمووه ی به هیتردا (فَفِي كُلِّ سَنَةٍ قَدْرٌ ثُلُثُ بَيْتِ) له هر سالتیکا به نه ندره ی سنیه که خوینیک له نرخ ی کویله که و رده گیری تا نرخه که ی ته او ده بی (وَقِيلَ فِي ثَلَاثِ) له فه رمووه یه کی بی هیتردا: هه موو نرخه که ی له ماوه ی سن سالاندا و رده گیری.

وَلَوْ قَتَلَ رَجُلَيْنِ فَفِي ثَلَاثٍ وَقِيلَ سِتٌّ، وَالْأَطْرَافُ فِي كُلِّ سَنَةٍ قَدْرُ ثُلُثِ دِيَّةٍ، وَقِيلَ كُلُّهَا فِي سَنَةٍ، وَأَجَلَ النَّفْسِ مِنَ الزُّهُوقِ، وَغَيْرَهَا مِنَ الْجِنَايَةِ، وَمَنْ مَاتَ فِي بَعْضِ سَنَةٍ سَقَطَ، وَلَا يَعْقَلُ فَقِيرٌ وَرَقِيقٌ وَصَبِيٌّ وَمَجْنُونٌ وَمُسْلِمٌ عَنْ كَافِرٍ وَعَكْسَهُ، وَيَعْقَلُ يَهُودِيٌّ عَنْ نَصْرَانِيٍّ وَعَكْسَهُ فِي الْأَظْهَرِ، وَعَلَى الْغَنِيِّ نِصْفُ دِينَارٍ، وَالْمُتَوَسِّطِ رُبْعُ كُلِّ سَنَةٍ مِنَ الثَّلَاثِ، وَقِيلَ هُوَ وَاجِبُ الثَّلَاثِ،

(وَلَوْ قَتَلَ رَجُلَيْنِ) نه گهر تاوانکاره که به هاله - دوو پیاوی کوشتن، نه وه (فِی ثَلَاثٍ) له ماوهی سئ سالاندا خوینی ههردووکیان وهردهگیری (وَقِيلَ سِتٌّ) له فهرموودهیهکی بیهیزدا: به ماوهی شهش سالان خوینهکیان وهردهگیری.

(وَالْأَطْرَافُ) خوینی لیکردنه وهی نه ندامه کان و لابرندی سووده کان و نرخی شکاندن و بریندارکردنه کانیش گشتیان ماوهیان بۆ داده ندری: که (فِي كُلِّ سَنَةٍ قَدْرُ ثُلُثِ دِيَّةٍ) له ههر سالیکیا نه اندازهی سئیه که خوینیکی تهواو له خوینی تاوانه که وهرگیری تا خوینی تاوانه که تهواو دهیی (وَقِيلَ كُلُّهَا فِي سَنَةٍ) له فهرموودهیهکی بیهیزدا: گشتی له ماوهی سالیکیا وهردهگیری.

(وَأَجَلَ النَّفْسِ مِنَ الزُّهُوقِ) ماوهی دانانی خوینی کوشتن له دهچوونی گیانه وه داده ندری (وَغَيْرَهَا مِنَ الْجِنَايَةِ) ماوهی خوینی تاوانه کانیتری جگه له کوشتن له کاتی تاوانکردنه که وه داده ندری (وَمَنْ مَاتَ فِي بَعْضِ سَنَةٍ) ههر خزمیک له ناو سالیکیا بمری (سَقَطَ) خوینی نه و سالی له سهر لاده که وی و نابن له میراتگره که ی وهرگیری، به لام نه گهر له دوی تهواو بوونی ساله که بمری، نه و کاته له میراته که ی وهردهگیری.

(وَلَا يَعْقَلُ فَقِيرٌ وَرَقِيقٌ وَصَبِيٌّ وَمَجْنُونٌ) نابن خزمیکی ههزار، یان کزیه، یان مندال، یان شیت، یان ئافرهت له جیاتی خزمه که ی خوینه که بدا، چونکه نهوانه دهسه لاتی یارمه تیدانیان نیه (وَ) ههروهها (مُسْلِمٌ عَنْ كَافِرٍ وَعَكْسَهُ) نابن موسولمانیش له جیاتی خزمه کافره که ی خوینه که بدا، به پیچه وانهش: نابن کافر له جیاتی خزمه موسولمانه که ی خوین بدا، چونکه میرات له یه کتری ناگرن.

به لام (وَيَعْقَلُ يَهُودِيٌّ عَنْ نَصْرَانِيٍّ وَعَكْسَهُ) دهبی جوله که له جیاتی خزمه گاوره که ی خوین بدا، به پیچه وانهش دهبی گاور له جیاتی خزمه جوه که ی خوین بدا (فِي الْأَظْهَرِ) له فهرموودهی بههیزتردا، چونکه نهوانه میرات له یه کتری دهگرن.

(وَعَلَى الْغَنِيِّ نِصْفُ دِينَارٍ) له سهر ههر خزمیکی دهوله مه ند له گشت سالیکیا نه اندازهی نیو میسقالی زنی واجبه (وَالْمُتَوَسِّطِ رُبْعُ كُلِّ سَنَةٍ مِنَ الثَّلَاثِ) له سهر ناوه نجیش نه اندازهی چوارتیگه میسقالیک واجبه له گشت سالیکیا (وَقِيلَ هُوَ وَاجِبُ الثَّلَاثِ) له فهرموودهیهکی

وَيُعْتَبِرَانِ آخِرَ الْحَوْلِ، وَمَنْ أَعْسَرَ فِيهِ سَقَطَ.
 (فَصَلِّ) مَالُ جِنَايَةِ الْعَبْدِ يَتَعَلَّقُ بِرَقَبَتِهِ، وَلِسَيِّدِهِ بَيْعُهُ لَهَا، وَفِدَاؤُهُ بِالْأَقْلِّ مِنْ قِيَمَتِهِ
 وَأَرْشِهَا وَفِي الْقَدِيمِ بَأَرْشِهَا، وَلَا يَتَعَلَّقُ بِدَمْتِهِ مَعَ رَقَبَتِهِ فِي الْأَظْهَرِ، وَلَوْ فِدَاؤُهُ ثُمَّ جَنَى
 سَلَمَهُ لِلْبَيْعِ أَوْ فِدَاؤُهُ، وَلَوْ جَنَى ثَانِيًا قَبْلَ الْفِدَاءِ بَاعَهُ فِيهِمَا أَوْ فِدَاؤُهُ بِالْأَقْلِّ مِنْ قِيَمَتِهِ
 وَالْأَرْضَيْنِ، وَفِي الْقَدِيمِ بِالْأَرْضَيْنِ، وَلَوْ أَعْتَقَهُ أَوْ بَاعَهُ وَصَحَّحْتَاهُمَا أَوْ قَتَلَهُ فِدَاؤُهُ بِالْأَقْلِّ،
 وَقِيلَ الْقَوْلَانِ، وَلَوْ هَرَبَ أَوْ مَاتَ بَرِيءٌ سَيِّدُهُ، إِلَّا

بی‌هیزدا: نیوه‌که و چواریکه که واجبسی هر سیك ساله‌کانه (ويعتبران آخر الحول) و
 ده‌له‌مندی و ناوه‌نجیه‌تی له کورتایی سالی‌دا په‌چاو ده‌کرتین، که‌وابو: (ومن أعسر فيه)
 هر خزمیک له کورتایی سالی‌دا نه‌بووی بی (سقط) خوینی نه‌وسالهی له سر لاده‌که‌وی.

﴿فَصَلِّ: له باسی تاوانکردنی کویله﴾

(مَالُ جِنَايَةِ الْعَبْدِ) نه‌ومالهی به‌هزی تاوانی کویله واجب‌ده‌بی (يَتَعَلَّقُ بِرَقَبَتِهِ) به
 گرده‌نیوه‌ده‌به‌ستری، واته: کویله‌که ده‌فروشی‌و پاره‌که‌ی له خوینی تاوانه‌که سارف
 ده‌کرتی، که‌وابو: (وَلِسَيِّدِهِ بَيْعُهُ لَهَا) بۆ‌گوره‌که‌ی دروسته‌کویله‌که‌به‌ئیزنی‌خاوه‌ن
 مافه‌که - بۆ‌خوینی تاوانه‌که بفروشی، هم (وَفِدَاؤُهُ بِالْأَقْلِّ مِنْ قِيَمَتِهِ وَأَرْشِهَا) بۆ‌یشی
 دروسته: کویله‌که پزگاری‌بکا، واته: بۆ‌خوی بی‌هیلته‌وه به‌پاره‌که‌متره‌که: له نرخه‌که‌ی
 له خوینی تاوانه‌که (وَفِي الْقَدِيمِ بِأَرْشِهَا) له‌فرموده‌ی کوندا: به‌خوینی تاوانه‌که کویله‌که
 پزگاری‌ده‌کا (وَلَا يَتَعَلَّقُ بِدَمْتِهِ مَعَ رَقَبَتِهِ فِي الْأَظْهَرِ) خوینی تاوانه‌که ویکړا به‌ئستو به
 گرده‌نی کویله‌که‌وه‌نابه‌ستری (وَلَوْ فِدَاؤُهُ ثُمَّ جَنَى) نه‌گه‌ر گوره‌که کویله‌که‌ی پزگاری‌کړو
 بۆ‌خوی به‌پاره‌هیشته‌وه، ئینجا دووباره تاوانکی‌تری کرد، نه‌م‌چاره‌ش (سَلَمَهُ لِلْبَيْعِ أَوْ
 فِدَاؤُهُ) وه‌ک‌جاری‌یه‌که‌م‌یان‌ده‌فروشی، یان‌پزگاری‌ده‌کا (و) هر‌وه‌ها (لَوْ جَنَى ثَانِيًا قَبْلَ
 الْفِدَاءِ) نه‌گه‌ر کویله‌که پیش‌رزگاری‌کردن دووباره تاوانکی‌تری کرد، نه‌وکاته‌ش (بَاعَهُ
 فِيهِمَا) یان‌بۆ‌خوینی هر‌وو تاوانه‌کان ده‌فروشی (أَوْ فِدَاؤُهُ بِالْأَقْلِّ مِنْ قِيَمَتِهِ وَالْأَرْضَيْنِ)
 یان‌پزگاری‌ده‌کا به‌پاره‌که‌متره‌که: له نرخه‌که‌و له خوینی هر‌وو تاوانه‌کان (وَفِي الْقَدِيمِ
 بِالْأَرْضَيْنِ) له‌فرموده‌ی کوندا: به‌خوینی هر‌وو تاوانه‌کان پزگاری‌ده‌کا.

(وَلَوْ أَعْتَقَهُ أَوْ بَاعَهُ وَصَحَّحْتَاهُمَا) نه‌گه‌ر گوره‌که کویله تاوانکاره‌که‌ی نازاد کرد، یان
 فروشتی، نازادکردن و فروشتنه‌که‌شمان به‌دروست‌بووی دانان (أَوْ قَتَلَهُ) یان‌گوره‌که
 کویله‌که‌ی کوشت، له‌هر‌سیک‌حاله‌تدا (فِدَاؤُهُ بِالْأَقْلِّ) واجبه‌پزگاری‌بکا به‌پاره‌که‌متره‌که:
 له نرخه‌که‌ی‌و له خوینی تاوانه‌که (وَقِيلَ الْقَوْلَانِ) له‌فرموده‌یه‌کی بی‌هیزدا: هر‌وو
 فرموده‌که‌ی کون و نوبی لیره‌شدا دینه‌جی (وَلَوْ هَرَبَ أَوْ مَاتَ) نه‌گه‌ر کویله تاوانکاره‌که
 هه‌لات، یان‌به‌خوی‌مرد، نه‌وکاته (بَرِيءٌ سَيِّدُهُ) گوره‌که‌ی له‌به‌رپرسیاریه‌تی نازاد‌ده‌بی (إِلَّا

إِذَا طَلِبَ فَمَنْعَهُ، وَلَوْ اخْتَارَ الْفِدَاءَ فَلِأَصْحٍ أَنْ لَهُ الرَّجُوعُ وَتَسْلِيمُهُ
وَيَفْدَى أُمَّ وَوَلَدَهُ بِالْأَقْلِ، وَقِيلَ الْقَوْلَانِ، وَجَنَائِثُهَا كَوَاحِدَةٍ فِي الْأَطْهَرِ.
(فَصَلِّ) فِي الْجَنِينِ غُرَّةً إِنْ انْفَصَلَ مَيْتًا بِجَنَائِةٍ فِي حَيَاتِهَا أَوْ مَوْتِهَا وَكَذَا إِنْ ظَهَرَ بِلَا
الْفِصَالِ فِي الْأَصْحِ، وَإِلَّا فَلَا، أَوْ حَيًّا وَبَقِيَ زَمَانًا بِلَا أَلْمِ ثُمَّ مَاتَ فَلَا ضَمَانَ،

إِذَا طَلِبَ فَمَنْعَهُ) تنها له و حاله تا نه بن: كه بؤ فروشتن داواى كويله كهى لى كرابى و شه و يش
ته تسليمى نه كرده بن (وَلَوْ اخْتَارَ الْفِدَاءَ) نه گهر گه وره كه بزگار كرده كويله كهى هه ليزارد، نه وه
(فَالْأَصْحُ أَنْ لَهُ الرَّجُوعُ وَتَسْلِيمُهُ) به فرموده ي راستتر: بؤى هه به په شيمان بيته وه و
ته تسليمى بكا بؤ فروشتن (وَيَفْدَى أُمَّ وَوَلَدَهُ بِالْأَقْلِ) واجبه: گه وره كه دايكه منداله كهى رزگار
بكا به پاره كه متره كه: له نرخه كهى و له خوئينى تاوانه كه چونكه نابن دايكه منداله بفروشرئ
(وَقِيلَ الْقَوْلَانِ) له فرموده به كهى بن هيژدا: هه رديو فرموده ي كزن و نوي ليزه شدا نيته جن
(وَجَنَائِثُهَا كَوَاحِدَةٍ فِي الْأَطْهَرِ) تاوانه كانى دايكه مندال هه موويان وه كه يك تاوانن، واته:
گه وره كه بؤ گشتيان يه ك بزگار كرده يه له سهر واجبه.

﴿ فَصَلِّ: لَهُ بِأَسَى خَوِينِي كَوَيْهِي نَاوَزْكَ ﴾

(فِي الْجَنِينِ غُرَّةً) له كوشتنى كورپه ي ناو زگدا به شينكى خوئين واجب ده بن، جياوازي نيه:
كورپه كه: نيز بن، يان من بن، هه رچند كورپه كه ش له زينا بن ﴿عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ عَنْهُ﴾: قَضَى
رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي الْجَنِينِ بِغُرَّةٍ عَبْدٍ أَوْ أُمَّةٍ ﴿رواه الشيخان، بيغه مبه ر﴾ له باره ي كورپه ي ناو
زك بريارى داوه: به شه خوئينيك-كويله به كهى نيز، يان من- بدرئ.

(إِنْ انْفَصَلَ مَيْتًا بِجَنَائِةٍ) نه گهر كورپه كه به مردويى له دايكى جيا بيته وه به هؤى
تاوانكرده سهر دايكه كهى: وه ك ليدان، برسى كردن، هه رشه ليكردن، ترساندن،
ده رخواردداني ده رمان وه هه هؤيه كهى تر: كه كار له به رهاويشتن بكا، جياوازي نيه
جيا بونه وهى كورپه كه: (فِي حَيَاتِهَا أَوْ مَوْتِهَا) له ژيانى دايكى دابن، يان له داوى مردنى
دايكى بن (وَكَذَا إِنْ ظَهَرَ بِلَا انْفِصَالِ) هه روه ها نه گهر به شينكى كورپه كه ش به مردويى بيته
ده روه به لام له دايكى جيا نه بيته وه: وه ك ته نها سهرى به مردويى بيته ده روه وه، نه وه
كاته ش خوئينه كهى واجب ده بن (فِي الْأَصْحِ) له فرموده ي راستتر (وَإِلَّا) به لام نه گهر
كورپه كه به مردويى له دايكى جيا نه بيته وه به شينكى نيه ته ده روه وه، نه وه كاته (فَلَا)
هيچ خوئينى واجب نابن، هه رچند جوله ي زگيشى نه مينئ.

(أَوْ حَيًّا) يان نه گهر كورپه كه به زيندويى له دايكى جيا بؤوه به هؤى تاوانكرده سهر
دايكه كهى و (وَبَقِيَ زَمَانًا بِلَا أَلْمِ ثُمَّ مَاتَ) له داوى جيا بونه وه شى ماوه يه كه بن نازار
مايه وه، نينجا مرد، نه وه (فَلَا ضَمَانَ) هيچ زامينى له سهر تاوانكاره كه نيه، چونكه وا
دياره به هؤيه كهى تر مرد بن.

وَإِنْ مَاتَ حِينَ خَرَجَ أَوْ دَامَ أَلْمُهُ وَمَاتَ فَدِيَةٌ نَفْسٍ، وَلَوْ أَلْقَتْ جَنِينًا فُغْرَتَانِ، أَوْ يَدًا فُغْرَةً، وَكَذَا لَحْمٌ قَالَ الْقَوَائِلُ فِيهِ صُورَةٌ خَفِيَّةٌ، قِيلَ أَوْ قُلْنِ لَوْ بَقِيَ لَتَصَوَّرَ،

به لأم (وَإِنْ مَاتَ حِينَ خَرَجَ) نه گهر کورپه که به ته‌واوی هاته دهره‌وه له‌و کاتدا مرد (أَوْ دَامَ أَلْمُهُ وَمَاتَ) یان نازاره‌که‌ی به‌رده‌وام بوو و به نازاره‌که مرد، نه‌و کاته (فَدِيَةٌ نَفْسٍ) خوینی گیانئکی ته‌واوی کورپه‌که سه‌د ووشتر- واجب ده‌بن، چونکه له‌و دوو مه‌سه له‌ی‌دا بیگومان ناده‌میزادئکی زیندووه.

(وَلَوْ أَلْقَتْ جَنِينًا) نه‌گهر نافرته‌که به هوی تاوانه‌که- دوو کورپه‌ی مردووی له‌ بار هاویشتن، نه‌وه (فُغْرَتَانِ) دوو به‌شه خوین واجب ده‌بن، هم له‌ سنی کورپه‌دا سنی به‌شه خوین واجب ده‌بن... هتد.

(أَوْ يَدًا) یان نه‌گهر ته‌نھا ده‌ستئک، یان پی‌یه‌کی هاویشتن و دایکه‌که‌ش مرد، نه‌وه (فُغْرَةً) یه‌ک به‌شه خوین واجب ده‌بن، به‌لام نه‌گهر دایکه‌که نه‌مرئو جگه له‌ ده‌سته‌که‌ش، یان پی‌یه‌که‌ش کورپه‌که له‌ بار نه‌هاوئ، نه‌و کاته نیوه‌ی تمبه‌شه خوین بؤ ده‌سته‌که، یان پی‌یه‌که واجب ده‌بن، هه‌روه‌ک له‌ زوری‌ی سرچاوه‌کاندا فرموویانه.

(وَكَذَا لَحْمٌ) هه‌روه‌ها نه‌گهر نافرته‌که پارچه‌گزشتئکیش له‌ بار باوئ: که (قَالَ الْقَوَائِلُ فِيهِ صُورَةٌ خَفِيَّةٌ) چوار مامان بلین: وینه‌یه‌کی نه‌پئی‌ی ناده‌میزادی تن‌دایه، نه‌و کاته‌ش به‌شه خوینئکی کورپه‌که واجب ده‌بن (قِيلَ) له‌ فرمووده‌یه‌کی بِن هیزدا: (أَوْ قُلْنِ لَوْ بَقِيَ لَتَصَوَّرَ) یان مامانه‌کان بلین: گزشته‌که وینه‌ی ناده‌میزادی تن‌دا نیه، به‌لام نه‌گهر له‌ زگدا بماباوه، وینه‌ی دروست ده‌بو.

﴿ ناکاداری ﴾ یه‌که‌م: نه‌گهر دایکه‌که به‌خزی کورپه‌که‌ی له‌ بار بیا، نه‌ویش خوینی کورپه‌که‌ی له‌ سر خزمه‌کانی واجب ده‌بن، هه‌ر چهند له‌ باربرندنه‌کشی به‌ هوی خؤ بررسی‌کردن بئ، یان به‌ هوی به‌ پړژوو بوونئکی واجب بئ، نه‌گهر پړژوو که مه‌ترسی به‌رهاویشتنی لټ‌بکړئ، به‌لام نه‌گهر دایکه‌که له‌ به‌ر ناچاری کورپه‌که‌ی له‌ بار بردس‌وه مه‌ترسی مردن، یان فوتانی نه‌ندامئکی هه‌بن- نه‌و کاته دایکه‌که نایبته‌ زامینی کورپه‌که، هه‌روه‌ک ئیمامی (الزکشی) فرموویته‌ی و، له‌ (مغنی و) (الاقناع) دا پوون کراوه‌ته‌وه.

دووه‌م: نه‌گهر مه‌ترسی نه‌بئ- به‌ فرمووده‌ی پوئتر- چه‌پامه: نافرته‌ به‌رهاویشتنی بکړئ، هه‌رچهند کورپه‌که‌ش له‌ حالته‌ی (مَنِي) و خوینیه‌که‌داین، به‌لام ئیمام (أبو اسحاق) پړنگای داوه: ته‌نھا له‌ حالته‌ی (مَنِي) و خوینیه‌که‌دا له‌ بار بربرئ، نه‌ک له‌ حالته‌ی پارچه‌گزشتیه‌که و به‌ولاوه‌تر، واته: چونکه له‌ حالته‌ی پارچه‌گزشتیه‌که و به‌ولاوه‌تر نه‌گهر له‌ بار بربرئ- هم که‌ففاړه‌ت و هم خوینی کورپه‌که‌ش واجب ده‌بن، هه‌روه‌ک له‌ پیش نه‌م ناکاداریه‌دا پابرا.

وَهِيَ عَبْدٌ أَوْ أُمَّةٌ مُمَيَّزٌ سَلِيمٌ مِنْ غَيْبٍ مَبِيعٍ، وَالْأَصْحُ قَبُولٌ كَبِيرٌ لَمْ يَفْجَزْ بِهِرَمَ،
 وَيُشْتَرَطُ بُلُوغُهَا نِصْفَ عَشْرِ دِيَّةٍ، فَإِنْ فُقِدَتْ فَخُمْسَةُ أَبْعَرَةٍ، وَقِيلَ لَا يُشْتَرَطُ فَلَلْفَقْدِ
 قِيمَتُهَا، وَهِيَ لَوْرَثَةُ الْجَنِينِ وَعَلَى عَاقِلَةِ الْجَانِي، وَقِيلَ إِنْ تَعَمَّدَ فَعَلَيْهِ، وَالْجَنِينُ الْيَهُودِيُّ
 أَوْ النَّصْرَانِيُّ قِيلَ كَمُسْلِمٍ، وَقِيلَ هَدْرٌ،

ئینجا بزانه: حرامه شتیکی ودها به کار بیئن: که به یه کجاری ریگای ناوسی-واته:
 مندالبون- بگری، به لام نه گهر به یه کجاری نه بی و تنها ماوه یه ک ناوسی دوا بیخن، نه و
 کاته دروسته، هه روه ک له (تحفة) و (الشروانی) دا ناوه پوکی نه م ناگاداریه- لیروه له
 سه ره تای (نکاح) و له (عدة) دا- پوون کراوه ته وه.

(وَهِيَ عَبْدٌ أَوْ أُمَّةٌ) به شه خوینی کورپه که: یه ک کزیله ی نیر، یان می یه (مُمَيَّزٌ سَلِيمٌ مِنْ
 غَيْبٍ مَبِيعٍ) کزیله که فامیده بی و سه لامه ت بی: له عه یبه کانی فروشراو (وَالْأَصْحُ قَبُولٌ
 كَبِيرٌ لَمْ يَفْجَزْ بِهِرَمَ) به فرمووده ی راستر: کورپه ی به ته م نیش وه رده گبری که به هوی
 پیری له کار نه که وتبی (وَيُشْتَرَطُ بُلُوغُهَا نِصْفَ عَشْرِ دِيَّةٍ) به مارج داده ندری نرخی
 کزیله که بگاته نیوه ی ده یه کی خوینی باوکه که ی، جا نه گهر بی باوک بوو- وه ک کورپه ی
 زینا- نه و کاته مارج نه رنخه که ی بگاته ده یه کی نرخی دایکه که ی.

(فَإِنْ فُقِدَتْ) جا نه گهر کزیله که ده ست نه که وت، نه و کاته (فَخُمْسَةُ أَبْعَرَةٍ) واجبه: پینج
 ووشتر له خوینی کورپه که بدرین، جا نه گهر ووشتریش ده ست نه که وتن، نه و کاته واجبه:
 نرخی پینج ووشتر له خوینی کورپه که بدری، هه روه ک له زوریه ی سه رچاوه کاندا
 فرموویانه (وَقِيلَ لَا يُشْتَرَطُ) له فرمووده یه کی بی هیژدا: مارج نیه نرخی کزیله که بگاته
 نیوه ی ده یه که که (فَلَلْفَقْدِ قِيمَتُهَا) که و ابو: به فرمووده ی بی هیژ: نه گهر کزیله که نه بو،
 نرخی که ی واجب ده بی.

(وَهِيَ لَوْرَثَةُ الْجَنِينِ) خوینه که بۆ میراتگره کانی کورپه که یه و (وَعَلَى عَاقِلَةِ الْجَانِي) له سه ر
 خزمه کانی تاوانکاره که یه، واته: هیچی له سه ر تاوانکاره که نیه، به به لگی حدیسه که ی
 پابردوو له سه ره تای (بِاسِي خِزْمَةِ كَانِي مَرْتَكُوزِهِ) دا (وَقِيلَ: إِنْ تَعَمَّدَ فَعَلَيْهِ) له
 فرمووده یه کی بی هیژدا: نه گهر به قه سدی تاوانه که ی کردبی، نه و کاته له سه ر
 تاوانکاره که یه.

﴿ نَاگاداری ﴾: نه گهر دایکه که به خوی بیته هوی به راویشتن، نه وه هیچی له خوینی
 کورپه که ی به میرات نادریتن، چونکه بکوژ میرات له کوژراوه که ی ناگری، هه روه ک له
 (تحفة) و (نهاية) دافه رموویانه.

(وَالْجَنِينُ الْيَهُودِيُّ أَوْ النَّصْرَانِيُّ) کورپه ی جوله که، یان گاوری په یمان له نه ستو (قِيلَ كَمُسْلِمٍ)
 له فرمووده یه کی بی هیژدا: وه ک کورپه ی موسولمانه (وَقِيلَ هَدْرٌ) له بی هیژنکی تردا:

وَالْأَصْحُ غُرَّةٌ كُنْتُ غُرَّةَ مُسْلِمٍ، وَالرَّقِيقُ عُشْرُ قِيمَتِهِ يَوْمَ الْجَنَائَةِ - وَقِيلَ الْإِجْهَاضُ - لِسَيِّدِهِ،
 فَإِنْ كَانَتْ مَقْطُوعَةً وَالْجَنِينَ سَلِيمٌ قَوْمَتٌ سَلِيمَةٌ فِي الْأَصْحِ، وَتَحْمِلُهُ الْعَاقِلَةُ فِي الْأَطْهَرِ.
 (فَصَلِّ) يَجِبُ بِالْقَتْلِ كَفَّارَةٌ وَإِنْ كَانَ الْقَاتِلُ صَبِيًّا أَوْ مَجْنُونًا، أَوْ عَبْدًا أَوْ ذِمِّيًّا وَعَامِدًا
 وَمُخْطِئًا وَمُتَسَبِّبًا بِقَتْلِ مُسْلِمٍ - وَلَوْ بَدَارَ حَرْبٍ - وَذِمِّيًّا وَجَنِينَ وَعَبْدٌ نَفْسِهِ وَنَفْسِهِ، وَفِي
 نَفْسِهِ وَجْهٌ، لَا امْرَأَةً وَصَبِيًّا حَرَبِيًّا وَبَاغٍ

به فیروز دهری، به لام (وَالْأَصْحُ: غُرَّةٌ كُنْتُ غُرَّةَ مُسْلِمٍ) به فرموده‌ی پاستر: به شه خوینتیکی
 به نه ندازه‌ی سینه‌ی کی به شه خوینی کوربه‌ی کی موسولمان واجب دهبی.

(وَالرَّقِيقُ عُشْرُ قِيمَةِ امِّهِ يَوْمَ الْجَنَائَةِ) خوینی کوربه‌ی کویله که ش ده‌ی کی نرخی دایکیه تی له
 پوژی تاوانه که دا (وَقِيلَ الْإِجْهَاضُ) له فرموده‌ی کی بی‌هیزدا: نرخی پوژی له باریرینی
 کوربه که (لِسَيِّدِهِ) خوینه که ش بو گوره‌ی جاریه ناوسه که به (فَإِنْ كَانَتْ مَقْطُوعَةً وَالْجَنِينَ
 سَلِيمٌ) جا نه‌گه دایکه که نه‌ندامیکی نه‌بو، کوربه که ش سه‌لامهت بوو، نه‌و کاته (قَوْمَتٌ سَلِيمَةٌ
 فِي الْأَصْحِ) جاریه که له حاله تی سه‌لامه تی دا ده‌قرسیندری (وَتَحْمِلُهُ الْعَاقِلَةُ فِي الْأَطْهَرِ) خوینی
 کوربه‌ی کویله ش هر خزمه‌کانی تاوانکاره که ده‌یدن، له فرموده‌ی به‌هیزتردا.

﴿ فَاصل: له باسی که ففاره‌تی کوشتن ﴾

(يَجِبُ بِالْقَتْلِ كَفَّارَةٌ) به هوی کوشتن که ففاره‌ت له سر بکوزه که واجب دهبی (وَإِنْ كَانَ
 الْقَاتِلُ صَبِيًّا أَوْ مَجْنُونًا) هرچند بکوزه که ش مندال، یان شیئت بین (أَوْ عَبْدًا أَوْ ذِمِّيًّا) یان
 کویله، یان جوله که و گاوری په‌یمان له نه‌ستو بی (وَ) هر وه‌ها جیاوازی نیه بکوزه که:
 (عَامِدًا وَمُخْطِئًا وَمُتَسَبِّبًا) پاسته و خذ به قه‌سدی، یان به هله کوشتنه که ی کوربسی، یان
 بو بیته هوی کوشتنه که: وه که به شاهیدی به درو، یان به زور لیکردن کوشتنه که به
 که سیکی تر بکا.

نینجا که ففاره‌ته که ش واجب دهبی: (بِقَتْلِ مُسْلِمٍ وَلَوْ بَدَارَ حَرْبٍ) به کوشتنی موسلمانیک،
 هرچند موسولمانه که ش له خانه‌ی جه‌نگدا بین، هم (وَنَمِيًّا) به کوشتنی کافرکی په‌یمان
 له نه‌ستو کافرکی دلنیاکراو، هم (وَجَنِينَ) به کوشتنی کوربه‌ی ناو رگ، هم (وَعَبْدٍ نَفْسِهِ) به
 کوشتنی کویله‌ی خوی، هم (وَنَفْسِهِ) به کوشتنی خودی‌خوی، که وات: واجبه: له میرانه‌کی
 که ففاره‌ته که ی بدری (وَفِي نَفْسِهِ وَجْهٌ) له باره‌ی کوشتنی‌خوی فرموده‌ی که ه‌یه: که
 که ففاره‌تی له سر واجب نیه.

جا بزانه: له کوشتنی به قه‌سدی له وینه‌ی به قه‌سدی دا واجبه: به په له که ففاره‌ته که بدا،
 به لام له کوشتنی به هله‌دا په‌لکردن واجب نیه، هر وه که له (تحفة) دا فرموده‌ی تی.

(لَا امْرَأَةً وَصَبِيًّا حَرَبِيًّا) به لام به کوشتنی شافره‌ت و مندالی کافرکی جه‌نگی که ففاره‌ت
 واجب نابی، هم (وَبَاغٍ) به کوشتنی موسولمانی یاخی بوو که ففاره‌ت واجب نابی نه‌گه‌ر

وَصَائِلٍ وَمُقْتَصَصٍ مِنْهُ، وَعَلَى كُلِّ مِنَ الشُّرَكَاءِ كَفَّارَةٌ فِي الْأَصْحَحِّ، وَهِيَ كَظِهَارٍ لَكِنْ لَا إِطْعَامَ فِي الْأَطْهَرِ.

به فرمانی پیشه‌وای موسولمانان کوشتیبیتی، هم (وَصَائِلٍ) به کوشتنی زودداری هیزشکر که ففاره‌ت واجب نابئ نه‌گر هیزش بؤکراوه که بیکوژی، هم (وَمُقْتَصَصٍ مِنْهُ) به کوشتنی توله لیکراوه که، واته: به کوشتنه‌وهی له توله‌ش که ففاره‌ت واجب نابئ نه‌گر خاوه‌ن مافه که بیکوژی، هم به کوشتنی پئ‌گرو نویژنه که رو زیناکه‌ری موخسه‌نیش که ففاره‌ت واجب نابئ نه‌گر نویژنه که ره که فرمانی نویژکرنی پی‌کرایئ.

(و) نه‌گر کومه لیک یک که س بکوژن، نه‌وه (عَلَى كُلِّ مِنَ الشُّرَكَاءِ كَفَّارَةٌ) هر ماوه شیک که ففاره‌تیک ی له سهر واجبه (فِي الْأَصْحَحِّ) له فرموده‌ی پاستردا، هر وه که نه‌گر به یکیک چهند که سیک بکوژی نه‌ونده که ففاره‌تانه‌ی له سهر واجب دهن، هر وه که له (باسی خولیکداند) پوون کراوه.

(وَمِی كَظِهَارٍ) که ففاره‌تی کوشتنیش وه کو که ففاره‌تی زبهاره، واته: نه‌گر کویله‌ی ده‌ست نه‌که‌وت، واجبه: دوو مانگ به دوا ی به‌کتردا بی‌نیوان - به‌پؤوو بیئ (لَكِنْ لَا إِطْعَامَ) به‌لام که ففاره‌تی کوشتن ده‌رخواردانی خوارده‌م‌نی‌ی تئ‌دا نیه، هر چهند توانای به‌پؤوو بوونیشی نه‌بیئ (فِي الْأَطْهَرِ) له فرموده‌ی به‌هیزتردا، چونکه خوی گه‌وره باسی نه‌کر بوه که ده‌فرمویئ: ﴿وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٌ وَدِيَةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ إِلَّا أَنْ يَصَدَّقُوا فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٌ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِثَاقٌ لَدِيَّةٌ مُسَلَّمَةٌ إِلَىٰ أَهْلِهِ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُؤْمِنَةٌ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامٌ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِنَ اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ هر که سیک موسولمانیک به‌هله بکوژی، واجبه: کویله‌ی کی موسولمان نازاد بکاو خوی‌نیشی بداته خزمه‌کانی، مه‌گر خزمه‌کانی عه‌فوی بکن و خویئی لئ‌وه‌رنه‌گرن، جا نه‌گر کوژراوه که موسولمان بوو و خزمه‌کانیشی کافر بوون و جه‌نگیان له‌گه‌ل موسولمانان ده‌کرد، نه‌وه ته‌نھا که ففاره‌تی کوشتنه‌که واجبه، به‌لام نه‌گر خزمه‌کانی کوژراوه که کافری په‌یمان له‌گه‌لکراو بوون، واجبه: خویئی کوژراوه که یان بدریتی و هم بکوژه که که ففاره‌تیش بدا، جا نه‌گر کویله ده‌ست نه‌که‌وت، واجبه بکوژه که دوو مانگ به‌دوا ی به‌کتردا به‌پؤوو بیئ، نه‌وه توبه‌کردنه‌و له لای خاوه‌یه، خوا زاناو کار له‌جئ‌یه.

ئینجا بزانه: نه‌گر بکوژه که پیش به‌پؤوو بوون مرد، نه‌و کاته واجبه: له میراته‌کی (فَدِيَّةُ) ی پؤوووه‌کانی بؤ بدرئ، هر وه که له زؤبیه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا فرمویانه‌و له (فَدِيَّةُ) ی پؤووودا پوون کراوه.

(کتاب دَعْوَى الدَّمِّ وَالْقَسَامَةِ)

يُشْتَرَطُ أَنْ يُفْصَلَ مَا يَدْعِيهِ مِنْ عَمْدٍ وَخَطَأٍ وَالْفِرَادِ وَشِرْكَةٍ، فَإِنْ أَطْلَقَ اسْتَفْصَلَهُ الْقَاضِي وَقِيلَ يُعْرِضُ عَنْهُ، وَأَنْ يُعَيَّنَ الْمُدْعَى عَلَيْهِ، فَلَوْ قَالَ قَتَلَهُ أَحَدُهُمْ لَا يُحْلَفُهُمْ الْقَاضِي فِي الْأَصَحِّ، وَيَجْرِيَانِ فِي دَعْوَى غَضَبٍ وَسَّرِقَةٍ وَإِثْلَافٍ، وَإِنَّمَا تُسْمَعُ مِنْ مُكَلَّفٍ مُلْتَزِمٍ عَلَى مِثْلِهِ،

﴿ كِتَابُ دَعْوَى الدَّمِّ: نَهْمٌ بِهَرْتُوگَه بَاسِ دَاوَاکِرْدَنِ خَوِیْنِ کُوشْتَنِ دَهکَاوِ

(وَالْقَسَامَةِ) بِاسِ سَوِیْنْدِ خَوَارِدَنِ کُوشْتَنِ دَهکَا ﴿

(يُشْتَرَطُ) بِیْ گِشْت دَاوَاکِرْدَنِکِ شَهْش مَهْرَج دَاوَهَنْدَرِیْن، یَهکَم: (أَنْ يُفْصَلَ مَا يَدْعِيهِ) دَهبِی دَاوَاکارَهکَه بَه دَرِیْزِیْ نُو شَهْه پَهوون بکاتَهوَه کَه دَاوای دَهکَا: (مِنْ عَمْدٍ وَخَطَأٍ) لَه کُوشْتَنِی بَه قَهسَدِیْ وَبَه هَهله، هَهَم (وَأَنْفِرَادٍ وَشِرْکَةٍ) لَه بَه تَهنهایِی وَهَآوِبَهشِی لَه کُوشْتَنَهکَه دَاوَهَم ژمَارَهی هَآوِبَهشَهکَانِیْش، کَهوَابو: (فَإِنْ أَطْلَقَ) نَهگَر بَیْپَهوونکِرَنَهوَه دَاوای کُوشْتَنَهکَهی کُرْد: وَهک نَهْمَه بَاوِکْمِ کُوشْت. نُو کَاتَه (اسْتَفْصَلَهُ الْقَاضِي) قَازِی دَاوای پَهوونکِرَنَهوِی دَاوایَهکَهی لِیْدَهکَا (وَقِيلَ يُعْرِضُ عَنْهُ) لَه فَهَرْمُوودَهیَهکِی بَیْهَیْزِدَا: وَازِی لِیْدَیْنِیْ.

دُووَهَم: (وَأَنْ يُعَيَّنَ الْمُدْعَى عَلَيْهِ) دَهبِی دَاوَاکارَهکَه دَاوَالِیْکِرَاوَهکَه دِیَارِی بکَا (فَلَوْ قَالَ: قَتَلَهُ أَحَدُهُمْ) نَهگَر دَاوَاکارَهکَه گُوتِی: نَهوَانَه یَهکِیْکِیَان بَاوِکْمِ کُوشْت. نَهوَانِیْش گُوتِیَان: پَاسْت نَاکَا. دَاوَاکارَهکَهش دَاوای سَوِیْنْدَدَانِی گِشْتِیَانِی کُرْد، نَهوَه (لَا يُحْلَفُهُمْ الْقَاضِي) نَابِیْ قَازِی سَوِیْنْدِیَان بَدَا (فِي الْأَصَحِّ) لَه فَهَرْمُوودَهی پَاسْتَرَدَا، بَهلَام لَه فَهَرْمُوودَهی بَیْهَیْزِدَا: قَازِی فَهَرْمَان دَهْدَا گِشْتِیَان سَوِیْنْد بَخْوَن، بَهلْکِی یَهکِیْکِیَان دَان بَه کُوشْتَنَهکَه دَا بَیْنِیْو مَافَهکَهی لِیْوَهْرِیْگِیْرِیْ، دَاوَالِیْکِرَاوَهکَانِیْش بَه سَوِیْنْدِی پَاسْت زِیَانِیَان نَاگَاتِیْ، هَهروَهک لَه (المحلی) وَ (نَهآیَه) دَا فَهَرْمُوویَانَه.

(وَيَجْرِيَانِ) نُو دُوو فَهَرْمُوودَه بَههَیْزَو بَیْهَیْزَه دَیْنَه جِیْ: (فِي دَعْوَى غَضَبٍ وَسَّرِقَةٍ وَإِثْلَافٍ) لَه دَاوَاکِرْدَنِ زَهوَتکِرْدَنِ وَدَیْوَهوَتَانْدَنِی شَتِیْک، کَهوَاتَه: بَه فَهَرْمُوودَهی بَیْهَیْز دَاوَا لِیْکِرَاوَهکَان سَوِیْنْد دَهْدَرِیْن.

سَمِیْیَهَم: دَاوَاکارَهکَه شِیَاوِی دَاوَاکِرْدَنِ بَیْ، کَهوَابو: (وَإِنَّمَا تُسْمَعُ مِنْ مُكَلَّفٍ مُلْتَزِمٍ) دَاوَاکِرْدَنَهکَه تَهنَهآ لَه وَکَهسَه وَهَرَدَهگِیْرِیْ: کَه بِالغَو عَاقِل بَیْو پَاهَهَنْدِی بَیْپَارَهکَانِیْ نِیْسَلَام بَیْ، وَاتَه: مَوْسُولْمَان بَیْ، یَان کَافِرِی پَهیْمَان لَه نَهسَتْق بَیْ، نَهک کَافِرِی جَهَنْگِی.

چَوَارَهَم: دَاوَا لِیْکِرَاوَهکَهش شِیَاوِی دَاوَالِیْکِرْدَنِ بَیْ، کَهوَابو: مَهْرَجَه: دَاوَاکارَهکَه دَاوایَهکَه بکَا (عَلَى مِثْلِهِ) لَه سَهَر دَاوَالِیْکِرَاوِیْکِی وَهکُو خَوِیْ، وَاتَه: بِالغَو عَاقِل وَ پَاهَهَنْدِی بَیْپَارَهکَانِیْ نِیْسَلَام بَیْ، کَهوَاتَه: دَاوَاکِرْدَنِ وَ دَاوَالِیْکِرْدَنِ مَنْدَالَو شِیْئ دَرُوسْت نَابِیْ، بَهلْکُو سَهْرَهْرِشْتکارَهکَه یَان دَاوَا یَان بَق دَهکَاو هَهَم دَاوَاش لَه سَهْرَهْرِشْتکارَهکَه یَان دَهکِرِیْ.

وَلَوْ ادَّعَى الْفِرَادَهُ بِالْقَتْلِ ثُمَّ ادَّعَى عَلَى آخِرٍ لَمْ تُسْمَعِ الثَّانِيَةُ، أَوْ عَمْدًا وَوَصَفَهُ بِغَيْرِهِ لَمْ يَبْطُلْ أَصْلُ الدَّعْوَى فِي الْأَظْهَرِ، وَتَثْبُتُ الْقِسَامَةُ فِي الْقَتْلِ بِمَحَلِّ لَوْثٍ: وَهُوَ قَرِينَةٌ لَصِدْقِ الْمُدَّعَى: بِأَنْ وَجِدَ قَتِيلٌ فِي مَحَلَّةٍ أَوْ قَرْيَةٍ صَغِيرَةٍ لِأَعْدَائِهِ أَوْ تَفَرَّقَ عَنْهُ جَمْعٌ، وَلَوْ تَقَابَلَ صَفَانٌ لِقِتَالٍ وَأُنْكَشَفُوا عَنْ قَتِيلٍ: فَإِنَّ التَّحَمَّ قِتَالٌ فَلَوْثٌ فِي حَقِّ الصَّفِّ الْآخِرِ، وَالْأَوَّلِ

جا نه گهر سه پره رشتکار نه بو، به لام داواکاره که شاهیدی هه بون نه و کاته داوایه کی له سه ر شیت و مندالّ دروست ده بی، به و مرجه ی له دواى شاهیدیدانه که داواکاره که سویندی ناشکارکردنیش بخوا: که نه و مافه ی له سه ر شیت و منداله که هه یه، هه روه ک له (نهایه) و (مغنی) دا فرمویانه .

پینجه م: نابى داوايه كه ی دژی داوايه کی تری بی، که و ابو: (وَلَوْ ادَّعَى الْفِرَادَهُ بِالْقَتْلِ) نه گهر داواى کرد: فلانه که س به تنها باوكمى كوشتوه (ثُمَّ ادَّعَى عَلَى آخِرٍ) نینجا داواى له سه ر یه کیکی تریش کرد: نه وه باوكمى كوشتوه. یان هاویه شى له كوشتنه که دا كرده. نه و کاته (لَمْ تُسْمَعِ الثَّانِيَةُ) داوايه كه ی دووم گوئی نادریتی، چونکه داوايه كه ی یه كه مى به درو خستوته وه (أَوْ عَمْدًا) یان داواى کرد: فلانکه س به قه سد ی باوكمى كوشتوه. به لام (وَوَصَفَهُ بِغَيْرِهِ) كوشنه كه ی به سیفه تی كوشتنی به هاله باس کرد، نه وه (لَمْ يَبْطُلْ أَصْلُ الدَّعْوَى) بنچینه ی داوايه كه به تالّ نابى (فِي الْأَظْهَرِ) له فرموده ی به هیتردا، به لكو به گویره ی پوونكردنه وه كه ی پیرایى بؤ ده درى.

شه شه م: ده بی داوايه كه سه پیتنه ر بی، که و اته: نه گهر داواى به خشینی شتیکی کرد، مرجه بلن: شته که م به نیزنی به خشه ره که وه رگرتوه.

(وَتَثْبُتُ الْقِسَامَةُ فِي الْقَتْلِ) سویند خواردن تنها له باره ی كوشتن ده بی، به و مرجه ی (بِمَحَلِّ لَوْثٍ) كوشتنه که له شوینی نیشانه یه کی به هیتردا بی و نه به شاهیدونه به دانپیدا هیتانیش بكوژه که نه زاندرى (وَهُوَ) مه به ست به نیشانه: (قَرِينَةٌ لَصِدْقِ الْمُدَّعَى) به لگه یه که بؤ پاستگویی داواکاره که (بِأَنْ وَجِدَ قَتِيلٌ فِي مَحَلَّةٍ أَوْ قَرْيَةٍ صَغِيرَةٍ لِأَعْدَائِهِ) وه ك كوژراویك، یان نه ندامیکی كوژراوه که بدیتریته وه له گه په كيك، یان له گونديکی بچوکی نوژمنه كانی (أَوْ تَفَرَّقَ عَنْهُ جَمْعٌ) یان كومه ليك له ده وره ی كوژراوه که په رت بین.

(وَلَوْ تَقَابَلَ صَفَانٌ لِقِتَالٍ) نه گهر دوو كومه لّ بؤ جهنگ پوویه پووی یه كتر بونه وه و (وَأُنْكَشَفُوا عَنْ قَتِيلٍ) كوژراویك له نیوانیاندا ده ركه وت، نه وه (فَإِنَّ التَّحَمَّ قِتَالٌ) نه گهر جهنگه که تیکه لّ بوین، یان چه کی هر پیزيك ده گه یشته پیزه كه ی تر، نه و کاته (فَلَوْثٌ فِي حَقِّ الصَّفِّ الْآخِرِ) ده بیته نیشانه ده ره ق پیزه كه ی تر: که نوژمنه كه یه تی (وَالْأَوَّلِ) به لام

فَفِي حَقِّ صَفِّهِ، وَشَهَادَةُ الْعَدْلِ لَوْثُ، وَكَذَا عَبِيدٌ أَوْ نِسَاءٌ، وَقِيلَ يُشْتَرَطُ تَفَرُّقُهُمْ،
 وَقَوْلُ فَسَقَةٍ وَصَبِيَّانِ وَكَفَّارِ لَوْثٍ فِي الْأَصَحِّ، وَلَوْ ظَهَرَ لَوْثٌ فَقَالَ أَحَدُ ابْنَيْهِ: قَتَلَهُ
 فَلَانَ وَكَذِبَهُ الْآخَرَ بَطَلَ اللُّوْثُ، وَفِي قَوْلِ لَا، وَقِيلَ لَا يَبْطُلُ بِتَكْذِيبِ فَاسِقٍ، وَلَوْ قَالَ
 أَحَدُهُمَا: قَتَلَهُ زَيْدٌ وَمَجْهُولٌ، وَقَالَ الْآخَرُ عَمَرُو وَمَجْهُولٌ حَلَفَ كُلٌّ عَلَى مَنْ عَيْنُهُ وَلَهُ
 رُبْعُ الدِّيَةِ، وَلَوْ أَنْكَرَ الْمُدْعَى عَلَيْهِ اللُّوْثُ فِي حَقِّهِ فَقَالَ: لَمْ أَكُنْ مَعَ الْمُتَفَرِّقِينَ عَنْهُ،

نه گهر جه ننگ تیکه ل نه بوین و چه کی هیچ پریزیکیش نه ده گه یشته پریزه که یتر، نه و کاته
 (فَفِي حَقِّ صَفِّهِ) ده بیته نیشانه دهره ق پریزه که یخوی.

(وَشَهَادَةُ الْعَدْلِ لَوْثٌ) شاهیدی ی یه ک دادپه روهر که بلی: (فَلَانَهُ كَس كَوْشْتِي). ده بیته
 نیشانه، جا بزانه: نه گهر برینداره که پییش مردن-گوتی: (فَلَانَهُ كَس كَوْشْتِي). نه وه
 نابیته نیشانه، به لام له مه زه بی نیمام (مالك) دا: گوته که ی برینداره که ش ده بیته نیشانه و
 کاری پی ده کرئ، هه روه که له (معنی) و (البجیرمی) دا هه رمویانه.

(وَكَذَا عَبِيدٌ أَوْ نِسَاءٌ) هه روه ها شاهیدی ی کویله و نافر هه تانیش که بلیتن: (فَلَانَهُ كَس
 كَوْشْتِي). ده بیته نیشانه (وَقِيلَ يُشْتَرَطُ تَفَرُّقُهُمْ) له هه رموده یه کی بی هیزدا: مه رجه جیا
 جیا شاهیدی که بدن (وَقَوْلُ فَسَقَةٍ وَصَبِيَّانِ وَكَفَّارِ لَوْثٍ) قسه ی فاسقه کان و مند الان و
 کافرانی ش نیشانه یه (فِي الْأَصَحِّ) له هه رمودی راستردا.

(وَلَوْ ظَهَرَ لَوْثٌ) نه گهر له کوژاو تیکدا نیشانه یه ک ناشکر ابو (فَقَالَ أَحَدُ ابْنَيْهِ: قَتَلَهُ فَلَانَ) نینجا
 یه کی که له دوو کوپه کانی گوتی: فلانکه س باوکمانی کوشت (وَكُتِبَ الْآخَرُ) کوپه که ی تریش
 وه دروی خستنه وه و گوتی: فلانکه س نه یکوشتوه. نه وه (بَطَلَ اللُّوْثُ) نیشانه که پوچه ل
 ده بی و نابن داواکاره که سویند بخوا، به لام له و حاله ته دا بز ی دروسته داوالیکراوه که سویند
 بدا، هه روه که له (الشروانی) دا هه رموی هه تی (وَفِي قَوْلِ لَا) له هه رموده یه کدا: نیشانه که
 پوچه ل نابن (وَقِيلَ: لَا يَبْطُلُ بِتَكْذِيبِ فَاسِقٍ) له هه رموده یه کی بی هیزدا: به
 وه درو خستنه وه ی فاسق نیشانه که پوچه ل نابن.

(وَلَوْ قَالَ أَحَدُهُمَا: قَتَلَهُ زَيْدٌ وَمَجْهُولٌ) نه گهر له گه ل هه بوونی نیشانه دا کوپنکیان گوتی:
 (زهد) و نه ناسراو تیک باوکمانی کوشت (وَقَالَ الْآخَرُ: عَمَرُو وَمَجْهُولٌ) کوپه که ی تریش گوتی:
 (عه مر) و نه ناسراو تیک باوکمانی کوشت. نه و کاته (حَلَفَ كُلٌّ عَلَى مَنْ عَيْنُهُ) هه ر یه که یان
 په نجا سویند له سه ر نه و بکوژه ده خوا که دیاری ی کردوه، نینجا (وَلَهُ رُبْعُ الدِّيَةِ) هه ر
 یه که شیان چوار یکی خوینی باوکی هه یه، چونکه واجبی سه ر دیارکراوه که ی خوی نیوه ی
 خوینه که یه و به شی سویند خوره که ش له و نیوه خوینه: نیوه یه.

(وَلَوْ أَنْكَرَ الْمُدْعَى عَلَيْهِ اللُّوْثُ فِي حَقِّهِ) نه گهر داوالیکراوه که نه یسه لماند نیشانه که
 دهره قی وی بی و (فَقَالَ: لَمْ أَكُنْ مَعَ الْمُتَفَرِّقِينَ عَنْهُ) گوتی: من له گه ل په رت بووه کانی

صَدَقَ بِيَمِينِهِ، وَلَوْ ظَهَرَ لَوْتُ بِأَصْلِ قَتْلِ ذُونَ عَمْدٍ وَخَطِئًا فَلَا قَسَامَةَ فِي الْأَصْحَحِ، وَلَا يُقْسِمُ فِي طَرْفٍ وَإِثْلَافٍ مَالٍ إِلَّا فِي عَبْدٍ فِي الْأَظْهَرِ، وَهِيَ أَنْ يَخْلِفَ الْمُدْعَى عَلَى قَتْلِ ادِّعَاةِ خَمْسِينَ يَمِينًا،

دهوردهی کوژراوه که دا نه بوم. نه وه نه گهر شاهید نه بئ (صَدَقَ بِيَمِينِهِ) به سویندخواردن باوه پئی ده کریئ: که له گه لیاندا نه بوه.

(وَلَوْ ظَهَرَ لَوْتُ بِأَصْلِ قَتْلِ) نه گهر نیشانه یه ک بؤ بنچینه ی کوشتن هه بو، به لام (لَوْتُ عَمْدٍ وَخَطِئًا) دیاری نه کرا کوشتنه که: به قه سدی یه، یان به هه له یه، نه وه (فَلَا قَسَامَةَ فِي الْأَصْحَحِ) له و حاله ته دا سویندخواردنی کوشتن نابئ، له فهرمووده ی راستردا، چونکه نازاند ریئ: داوای خوینته که له بکوژه که ی بکریئ، یان له خزمه کانی، به لام به فهرمووده ی بی هیئ: له و حاله ته شدا داواکاره که سویندی کوشتن ده خواو، کوشتنه که ش به هه له داده ندریئ و خوینته که ش له بکوژه که وهرده گیریئ، هه روه که له (مغنی) دا فهرموویه تی.

(وَلَا يُقْسِمُ فِي طَرْفٍ وَإِثْلَافٍ مَالٍ) نابئ داواکار سویند بخوا له باره ی لیگردنه وه ی نه ندام و بریندارکردن و فو تاندنی مال، به لگو له باره ی بریندارکردن و لابرندی نه ندام و سوده کان — نه گهر داواکاره که شاهیدی نه بئ— به په نجا سویند باوه پ به داوالیکراوه که ده کریئ، هه روه که له (تحفة) و (نهاية) دا فهرموویانه (إِلَّا فِي عَبْدٍ فِي الْأَظْهَرِ) ته نها له باره ی کوشتنی کویله گه وره که ی سویند ده خواو نرخه که ی له خزمه کانی بکوژه که وهرده گیریئ.

﴿چونیه تی سویندخواردنی کوشتن﴾

(وَهِيَ) سویندخواردنی کوشتن— نه گهر دوو شاهیدی کوشتنه که نه بئ— نه مه یه: (أَنْ يَخْلِفَ الْمُدْعَى) له سه ره تاوه — له گه ل هه بوونی نیشانه یه کدا— داواکاره که سویند بخوا (عَلَى قَتْلِ ادِّعَاةِ) له سه ره کوشتنیک که داوای کردوه (خَمْسِينَ يَمِينًا) په نجا سویند بخوا: که (فَلَانِكَ سَ فَلَانِي كُوشْتُوهُ). واته: سودی نیشانه که هه ر نه وه نده یه: له سه ره تاوه داواکاره که په نجا سویند ده خوا، به لام نه گهر بکوژه که دان به کوشتنه که دا بینئ، یان دوو شاهیدی کوشتن هه بئ، نه و کاته کوشتنه که ناشکرا ده بئ و پیویست به و په نجا سویند ده ناکا، هه روه که له دوا ی نه م باسه رهون کراوه ته وه.

﴿عَنْ سَهْلِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَهْلٍ وَمُحَيِّصَةَ بْنِ مَسْعُودٍ أَبِي خَيْرٍ، فَقَتَلَ عَبْدُ اللَّهِ وَاللَّهُمُّوا الْيَهُودَ، فَقَالَتْ الْيَهُودُ: وَاللَّهِ مَا قَتَلْنَاهُ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ— أَيْ لِأَخِيهِ وَابْنِي عَمِّهِ—: أَسْتَحْقُونَ قَتْلَكُمْ بِأَيْمَانِ خَمْسِينَ مِنْكُمْ؟ قَالُوا: أَمْرٌ لَمْ نَرَهُ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: فَتَرْتَكُمُ يَهُودَ بِأَيْمَانِ خَمْسِينَ مِنْهُمْ؟ قَالُوا: قَوْمٌ كَفَّارٌ. فَوَدَّاهُ النَّبِيُّ ﷺ مِنْ قَبْلِهِ﴾ روه الشیخان، وئ روایه للبخاری: ﴿تَأْتُونَ بِالْبَيِّنَةِ عَلَى مَنْ قَتَلَهُ؟ قَالُوا: مَا لَنَا بَيِّنَةٌ. قَالَ: أَتَخْلِفُونَ...﴾ الحديث، (عبدالله) له گه ل (مُحَيِّصَةَ) چونه (خیر)، نینجا (عبدالله) کوژرا، جوه کانیان تومه تبار کردن، جوه کانیش گوتیان:

وَلَا يُشْتَرَطُ مَوَالِئُهَا عَلَى الْمَذْهَبِ، وَلَوْ تَخَلَّلَهَا جُنُونٌ أَوْ إِغْمَاءٌ بَنَى، وَلَوْ مَاتَ لَمْ يَبْنِ
 وَارِثُهُ عَلَى الصَّحِيحِ، وَلَوْ كَانَ لِلْقَتِيلِ وَرَثَةٌ وَرُزِعَتْ بِحَسَبِ الْإِرْثِ وَجِبْرِ الْمُنْكَسِرِ،
 وَفِي قَوْلٍ يَخْلَفُ كُلُّ خَمْسِينَ، وَلَوْ نَكَلَ أَحَدُهُمَا حَلْفَ الْآخَرِ خَمْسِينَ، وَلَوْ غَابَ
 حَلْفَ الْآخَرِ خَمْسِينَ وَأَخَذَ حِصَّتَهُ،

ثُمَّ هُنا مَانُكُوشْتُوهُ. جَا پَیْقَه مَبَر ۱۰۰۰ بَه بَرَاو مَامُزِیَهِ كَانِ كُوزْاوه كَه ی فَرَمُوه: نایا
 شَاهِیدتَتان هَه یه كَن كُوشْتُو یه تی؟ گوتیان: شاهیدمان نیه. فَرَمُوه ی: نایا نِیوه پَه نجا
 سویند دَه خُون تَاكو مافی خُوینی كُوزْاوه كه تان هَه ی؟ گوتیان: نِیوه كارِكه بَه چاو
 نَه مَانْدِیْتُوهُ چُون سویند دَه خُون. فَرَمُوه ی: نایا جُوهِ كَان پَه نجا سویند تان بُو بَخُون؟
 گوتیان: نِیوان كَافِرِن چُون باوَه پَه سویند هَه كَانِیَان بَكه ین. جَا پَیْقَه مَبَر ۱۰۰۰ لَه لای خُو یه وه
 خُوینی كُوزْاوه كَه ی دا، تا خُوینی بَه فِیْرُو نَه چِی.

(وَلَا يُشْتَرَطُ مَوَالِئُهَا) بَه مَهْرَج دَانَانْدِرِی پَه نجا سویند هَه كَان بَه دَوای یه كَتَرْدَا بَخُورِیْن،
 بَه لَكُو دَرُوسْتَه لَه پَه نجا پُورْدا بَخُورِیْن (عَلَى الْمَذْهَبِ) لَه سَهْر فَرَمُوه دَه ی پَاسْتِی مَه زَهَب،
 كَه وَاوِی: (وَلَوْ تَخَلَّلَهَا جُنُونٌ أَوْ إِغْمَاءٌ) نَه گَهْر شِیْتِی، یَان بِنِ مَوْشِی كَه وَتَه نِیوان پَه نجا
 سویند هَه كَان، نِیوه هَهْر كَاتِیك سویند خُزْرَه كه چَاك بَقُوَه (بَنَى) لَه سَهْر پَابِرُوه
 سویند هَه كَان تَه وَاو دَه كَا، بَه لَام (وَلَوْ مَاتَ) نَه گَهْر سویند خُزْرَه كه پَیْش تَه وَاو كَرْدِی پَه نجا
 سویند هَه كَان - مَرْد، نِیوَ كَاتَه (لَمْ يَبْنِ وَارِثُهُ) نَابِی مِیرَاتْگَرَه كَه ی لَه سَهْر سویند هَه كَانِ وِی
 تَه وَاو یَان بَكَا، بَه لَكُو دَه بِی لَه سَهْر تَاوَه دَه سْت بَه پَه نجا سویند هَه كَان بَكَا تَه وه (عَلَى
 الصَّحِيحِ) لَه سَهْر فَرَمُوه دَه ی پَاسْتِ.

(وَلَوْ كَانَ لِلْقَتِيلِ وَرَثَةٌ) نَه گَهْر كُوزْاوه كه چَه نْد مِیرَاتْگَرِی كِی هَه بُون، نِیوَ كَاتَه (وُرُزِعَتْ
 بِحَسَبِ الْإِرْثِ) پَه نجا سویند هَه كَان بَه سَهْر مِیرَاتْگَرَه كَانِیَا بَه ش دَه كَرِیْن: بَه گُوزِره ی بَه شَه
 مِیرَاتَه كه یَان (وَجِبْرِ الْمُنْكَسِرِ) سویند ی شَكَاوِیْش پَر دَه كَرِیْتَه وه، بُو وِیْنَه: نَه گَهْر سِی كُوپ
 بُون هَهْر یه كه یَان حَه قَدَه سویندَان دَه خُوا، نَه گَهْر چَل وَتُو كُوپ بِن هَه رِیه كه یَان دُو
 سویندَان دَه خُوا (وَفِي قَوْلٍ: يَخْلَفُ كُلُّ خَمْسِينَ) لَه فَرَمُوه دَه یه كَدَا: هَهْر مِیرَاتْگَرِیك پَه نجا
 سویند دَه خُوا.

(وَلَوْ نَكَلَ أَحَدُهُمَا) نَه گَهْر مِیرَاتْگَرِیك بَه شَه سویند هَه كَانِی خُو ی نَه خُوارْدِن، نِیوَ كَاتَه (حَلْفَ
 الْآخَرِ خَمْسِينَ) پَیْوِیْسْتَه مِیرَاتْگَرَه كَه ی تَر - بَه تَه نَهایی - پَه نجا سویند بَخُوا، نِیْنجا بَه شَه
 خُوینی خُو ی وَه رَدَه گَرِی.

(و) هَه رُوَهَا (لَوْ غَابَ) نَه گَهْر مِیرَاتْگَرِیك نَامَادَه نَه بُو، یَان مَنْدَال، یَان شِیْت بُوو، نِیوَ
 كَاتَه ش (حَلْفَ الْآخَرِ خَمْسِينَ وَأَخَذَ حِصَّتَهُ) مِیرَاتْگَرَه حَازِرَه كه - بَه تَه نَهایی - پَه نجا

وَأَلَّا صَبَرَ لِلْغَائِبِ، وَالْمَذْهَبُ أَنْ يَمِينِ الْمُدْعَى عَلَيْهِ بِلَا لَوْثٍ، وَالْمَرْذُودَةُ عَلَى الْمُدْعَى
أَوْ عَلَى الْمُدْعَى عَلَيْهِ مَعَ لَوْثٍ وَالْيَمِينُ مَعَ شَاهِدٍ خَمْسُونَ، وَيَجِبُ بِالْقَسَامَةِ فِي قَتْلِ
الْخَطِ أَوْ شِبْهِ الْعَمْدِ دِيَّةً عَلَى الْعَاقِلَةِ، وَفِي الْعَمْدِ عَلَى الْمُقْسَمِ عَلَيْهِ، وَفِي الْقَدِيمِ قِصَاصٌ،

سویند ده خواو هر نه ودهم به شه خوینته که ی خوی وهرده گری، جا هر کاتیکیش
نه وانی تر حازر بون، نه وانی به شه سوینده کانی خویان ده خون، که واته: نه گهر کورپکی
کوژراوه که په نجا سویندی خواردن و به شه خوینته که ی خوی وهرگرت، ئینجا کورپکی تریش
هاته و، یان بلوغی بوو، نه و هس بیست و پینج سویندان ده خواو به شه خوینته که ی خوی
وهرده گری، جا نه گهر سینه مه که ش هاته و، یان بلوغی بوو، نه ویش حافده سویندان
ده خواو به شه خوینته که ی خوی وهرده گری.

(وَأَلَّا) به لام نه گهر میراتگره حازره که - به ته نهایی - په نجا سویندی نه خواردن، نه و کاته
(صَبَرَ لِلْغَائِبِ) با چاره پروان بکا، تا نادیاره که دپته وه و منداله که بلوغی ده بی و شپته که
چاک ده بیته وه و له گه ل نه وان به شه سوینده کانی خوی بخوا.

(وَالْمَذْهَبُ) به فرموده ی پاستی مه زه ب: (أَنْ يَمِينِ الْمُدْعَى عَلَيْهِ بِلَا لَوْثٍ) سویندی
داو الیکراوی کوشتنی بی نیشانه و هم سویندی داو الیکراوی بریندارکردن و لابرندی نه ندام
سوده کان و هم (وَالْمَرْذُودَةُ عَلَى الْمُدْعَى) نه و سوینده ی له لایه ن داو الیکراوه که وه
ده گه پیندریته وه بؤ سهر داو اکاری کوشتنه که (أَوْ عَلَى الْمُدْعَى عَلَيْهِ مَعَ لَوْثٍ) یان له
داو اکاره که وه ده گه پیندریته وه بؤ سهر داو الیکراوی کوشتنی له گه ل نیشانه و هم
(وَالْيَمِينُ مَعَ شَاهِدٍ) سویندی داو اکاریش له گه ل هه بوونی شاهیدیکی کوشتن، له هر چوار
حاله تدا (خَمْسُونَ) په نجا سویندن.

به لام لیته دا نه گهر داو الیکراوه کانی کوشتن له یه زیاتر بون، نه و کاته ش ده بی هر
یه که و په نجا سویند بخون، واته: به سهریاندا به ش ناکرین، هه روه که له زوری ی
سهر چاوه کانداهه رمویانه.

(وَيَجِبُ بِالْقَسَامَةِ فِي قَتْلِ الْخَطِ أَوْ شِبْهِ الْعَمْدِ) به هوی په نجا سوینده کان له کوشتنی به
هله و وینه ی به قه سدی دا واجب ده بی: (دِيَّةً عَلَى الْعَاقِلَةِ) خوینی کوژراوه که له سهر
خزمه کانی بکوژه که. هم (وَفِي الْعَمْدِ عَلَى الْمُقْسَمِ عَلَيْهِ) له کوشتنی به قه سدی شدا
خوینته که له سهر بکوژه سویند له سهر خوراوه که واجب ده بی - نه که توله کردنه وه - به
به لگه ی حه دیسه که ی پابردو، به لام (وَفِي الْقَدِيمِ قِصَاصٌ) له فرموده ی کوندا:
توله کردنه وه واجب ده بی.

وَلَوْ ادَّعَى عَمْدًا بَلَوْتُ عَلَى ثَلَاثَةِ حَضَرَ أَحَدُهُمْ أَقْسَمَ عَلَيْهِ خَمْسِينَ وَأَخَذَ ثُلُثَ الدِّيَةِ، فَإِنْ حَضَرَ آخَرَ أَقْسَمَ عَلَيْهِ خَمْسِينَ، وَفِي قَوْلِ خَمْسًا وَعَشْرِينَ إِنْ لَمْ يَكُنْ ذَكَرَهُ فِي الأَيْمَانِ، وَإِلَّا فَيَنْبَغِي الاكْتِفَاءُ بِهَا بِنَاءٍ عَلَى صِحَّةِ القَسَامَةِ فِي غَيْبَةِ المُدْعَى عَلَيْهِ وَهُوَ الأَصَحُّ، وَمَنْ اسْتَحَقَّ بَدَلَ الدَّمِ أَقْسَمَ وَلَوْ مُكَاتَبًا لِقَتْلِ عِبْدِهِ، وَمَنْ ارْتَدَّ فَالأَفْضَلُ تَأْخِيرُ أَقْسَامِهِ لِئَسْلِمَ، فَإِنْ أَقْسَمَ فِي الرَّدَّةِ صَحَّ عَلَى المَذْهَبِ، وَمَنْ لَا وَارِثَ لَهُ لَا قَسَامَةَ فِيهِ.

(وَلَوْ ادَّعَى عَمْدًا بَلَوْتُ عَلَى ثَلَاثَةٍ) نه گهر داوای کوشتنی به قه سدی به نیشانه‌ی کرد له سر سئ که سان: که (حَضَرَ أَحَدُهُمْ) تنها به کیکیان حازر بوو، نه وه (أَقْسَمَ عَلَيْهِ خَمْسِينَ) په نجا سویند له سر حازره که دهخواو (وَأَخَذَ ثُلُثَ الدِّيَةِ) سییه کی خویننه که ی لئوهرده گریئ (فَإِنْ حَضَرَ آخَرَ) جا نه گهر دوومه که ش حازر بوو، نه وه ش (أَقْسَمَ عَلَيْهِ خَمْسِينَ) په نجا سویندی تری له سر دهخواو سییه کیکی تری خویننه که ش له وی وهرده گریئ، سئ په مه که ش هر به و جزیره (وَفِي قَوْلِ: خَمْسًا وَعَشْرِينَ) له فرموده په کدا: بیست و پنج سویند له سر دوومه که دهخوا.

جا به و مرجه سویند له سر دوومه که ش دهخوا: (إِنْ لَمْ يَكُنْ ذَكَرَهُ فِي الأَيْمَانِ) نه گهر له په نجا سوینده کانداناوای دوومه که ی نه هینابن (وَإِلَّا) به لام نه گهر له سوینده کانداناوای دوومه که و سئ په مه که ی هینابن، نه و کاته (فَيَنْبَغِي الاكْتِفَاءُ بِهَا) پیویسته په نجا سوینده کان بؤ هر سئکیان به س بن و دووباره سویند نه خواتوه (بِنَاءٍ عَلَى صِحَّةِ القَسَامَةِ فِي غَيْبَةِ المُدْعَى عَلَيْهِ) له سر نه و فرموده په ی سویند خواردنه که له حالتی دیارنه بوونی داوالیکراوه که ش دروست دهکا (وَهُوَ الأَصَحُّ) نه و فرموده په ش پاستره.

(وَمَنْ اسْتَحَقَّ بَدَلَ الدَّمِ أَقْسَمَ) هر که سئک مافی خوین وهرگرتنی هه بن نه و سوینده کان دهخوا، هر چند کافریش بن، هم (وَلَوْ مُكَاتَبًا لِقَتْلِ عِبْدِهِ) هر چند خاوهن مافه که ش نوسراویدراویک بن بؤ کوشتنی کزیه که ی خوی سویند دهخوا (وَمَنْ ارْتَدَّ) نه گهر میراتیک له دوی کوزرانی خزمه که ی کافر بیئ، نه وه (فَالأَفْضَلُ تَأْخِيرُ أَقْسَامِهِ لِئَسْلِمَ) وه ها باشره سوینده کانی دوا بیخیرین تا ده بیته وه موسولمان (فَإِنْ أَقْسَمَ فِي الرَّدَّةِ) جا نه گهر له حالتی کافر بووندا سوینده کانی خواردن (صَحَّ عَلَى المَذْهَبِ) سوینده کانی دروست ده بن و خویننی کوزراوه که ی وهرده گریئ، له سر فرموده ی پاستی مازهب، چونکه له حدیسه که ی پرابر بودا پیغه مبر ﷺ سوینده کانی جوله که کانی به دروستبوو دانان.

(وَمَنْ لَا وَارِثَ لَهُ) نه گهر کوزراویک هیچ میراتگریکی نه بنی (لأَقْسَامَةِ فِيهِ) سویند خواردنه کانش له کوشتنه که ی دا نیه، هر چند نیشانه ش هه بن، چونکه ناکریئ (بیت المال) سویند بخوا، که وابو: قازی داواکریک داده بن تاکو داوالیکراوه که سویند بدا، جا نه گهر داوالیکراوه که

(فَصَلِّ) إِنَّمَا يَثْبُتُ مُوجِبُ الْقِصَاصِ بِإِقْرَارِ أَوْ عَدْلَيْنِ، وَالْمَالِ بِذَلِكَ أَوْ بِرَجُلٍ وَأَمْرَاتَيْنِ أَوْ وَيَمِينٍ، وَلَوْ عَقًا عَنِ الْقِصَاصِ لِيُقْبَلَ لِلْمَالِ رَجُلٌ وَأَمْرَاتَانِ لَمْ يُقْبَلْ فِي الْأَصَحِّ، وَلَوْ شَهِدَ هُوَ وَهَمَا بِهَاشِمَةَ قَبْلَهَا إِيْضَاحٌ لَمْ يَجِبْ أَرْشُهَا عَلَى الْمَذْهَبِ، وَلْيُصْرَحِ الشَّاهِدُ بِالْمُدْعَى، فَلَوْ قَالَ: ضَرَبْتُهُ بِسَيْفٍ فَجَرَحَهُ فَمَاتَ. لَمْ يَثْبُتْ حَتَّى يَقُولَ فَمَاتَ مِنْهُ أَوْ فَقَتَلَهُ، وَلَوْ قَالَ ضَرَبَ رَأْسَهُ فَأَذْمَاهُ أَوْ فَاسَّالَ دَمَهُ

سویندی نه خوارد، نه وکاته به ند ده کړئ تا سویند ده خوا، یان دان به کوشتنه که دا دینئ، هه روه که له زړیه ی سه رچاوه کاند ا هه رموویانه.

﴿فَصَلِّ: له باسی ناشکراگردنی کوشتنو تاوانه کانی تر﴾

(إِنَّمَا يَثْبُتُ مُوجِبُ الْقِصَاصِ) نه و تاوانه ی توله کړنه وه واجب ده کا: وه ک کوشتنی به قه سدی و بریندارکردن و لابر دنی نه ند امو سوده کان به قه سدی، گشتی ناشکرا ده بی: (بِإِقْرَارِ أَوْ عَدْلَيْنِ) به دانپیدا میتانی تاوانکاره که، یان به شاهیدی ی دوو پیاوی دادپه روه. (وَالْمَالِ) نه و تاوانه ش که خوین واجب ده کا: وه ک کوشتنی به هه له و وینه ی به قه سدی و تاوانه کانی تری به هه له، نه وه ش ناشکرا ده بی: (بِذَلِكَ) به دانپیدا میتانی تاوانکاره که، یان به شاهیدی ی دوو پیاوی دادپه روه (أَوْ بِرَجُلٍ وَأَمْرَاتَيْنِ) یان به شاهیدی ی پیاویک و دوو نافرته (أَوْ وَيَمِينٍ) یان به شاهیدی ی پیاویک و په نجا سویندی داواکار.

(وَلَوْ عَقًا عَنِ الْقِصَاصِ) نه گه ر خاوه ن مافه که تاوانکاره که ی له توله کړنه وه عه فو کرد (لِيُقْبَلَ لِلْمَالِ رَجُلٌ وَأَمْرَاتَانِ) تا کو بز خوین واجب وون شاهیدی ی پیاویک و دوو نافرته قبول بکړئ، نه وه (لَمْ يُقْبَلْ فِي الْأَصَحِّ) ئی قبول ناکړئ، له هه رمووده ی راستردا، که وایو: (وَلَوْ شَهِدَ هُوَ وَهَمَا) نه گه ر پیاویک و دوو نافرته شاهیدیان دا (بِهَاشِمَةَ قَبْلَهَا إِيْضَاحٌ) به برینیکی ئیسقانشکین که برینیکی ناشکرا که ری له پیشدا بی (لَمْ يَجِبْ أَرْشُهَا) خوینی ئیسقانشکینه که واجب نابئ (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سه هه رمووده ی راستی مه زهه ب، چونکه ناشکرا که ره که توله واجب ده کاو به پیاویک و دوو نافرته ناشکرا نابئ، تاوانی هه ر دوو برینه که ش په ک تاوانه.

(وَلْيُصْرَحِ الشَّاهِدُ بِالْمُدْعَى) واجبه شاهیده که به ناشکرای تاوانه داواکارو که بلئ، که واته: (فَلَوْ قَالَ) نه گه ر شاهیده که گوئی: (ضَرَبْتُهُ بِسَيْفٍ فَجَرَحَهُ فَمَاتَ) شاهیدی ده ده م: (تاوانکاره که به شمشیر ئی داو برینداری کرد و مرد). نه وه (لَمْ يَثْبُتْ) کوشتنه که به و شاهیدیه ناشکرا نابئ (حَتَّى يَقُولَ: فَمَاتَ مِنْهُ أَوْ فَقَتَلَهُ) تا شاهیده که ده ئی: (به و برینه مرد). یان ده ئی: (ئی داو کوشتی). یان ده ئی: (شاهیدی ده ده م نه و تاوانکاره کوشتی). (وَلَوْ قَالَ: ضَرَبَ رَأْسَهُ فَأَذْمَاهُ أَوْ فَاسَّالَ دَمَهُ) نه گه ر شاهیده که گوئی: (له سه ری داو خوینی

تَبَّتْ دَامِيَةً، وَيَشْتَرُطُ لِمَوْضِحَةٍ: ضَرَبَهُ فَأَوْضَحَ عَظْمَ رَأْسِهِ. وَقِيلَ يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ، وَيَجِبُ بَيَانُ مَحَلِّهَا وَقَدْرُهَا لِيُمْكِنَ الْقِصَاصُ، وَيُثْبِتُ الْقَتْلُ بِالسَّحْرِ بِإِقْرَارِ بِهِ، لَا بَيِّنَةٍ، وَلَوْ شَهِدَ لِمَوْرَثِهِ بِجُرْحٍ قَبْلَ الْإِنْدِمَالِ لَمْ تُقْبَلْ، وَيَعْدُهُ يُقْبَلُ وَكَذَا بِمَالٍ فِي مَرَضٍ مَوْتِهِ فِي الْأَصْحَ، وَلَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ الْعَاقِلَةِ بِفَسْقِ شُهُودٍ قَتَلَ يَحْمِلُونَهُ، وَلَوْ شَهِدَ اثْنَانِ عَلَى اثْنَيْنِ بَقْتَلَهُ فَشَهِدَا عَلَى الْأَوَّلَيْنِ بِقَتْلِهِ فَإِنَّ صَدَقَ الْوَلِيُّ الْأَوَّلَيْنِ حُكِمَ بِهِمَا،

لِهَيْئَتِنَا). يان: (خوينی لپژداند). نه و کاته (تَبَّتْ دَامِيَةً) برينیکی خويندژاو ناشکرا ده بن.

(وَيَشْتَرُطُ لِمَوْضِحَةٍ) به مارج داده ندری بؤ ناشکرا کړنی برينیکی ناشکرا که بلئی: (ضَرَبَهُ فَأَوْضَحَ عَظْمَ رَأْسِهِ) تاوانکاره که لئی داو برينداری کړو نئیسقانی سه ری ناشکرا کرد (وَقِيلَ: يَكْفِي فَأَوْضَحَ رَأْسَهُ) له فرموده به کی بی هیژدا به سه بلئی: برينیکی ناشکرا که ری له سه ری کرد (وَيَجِبُ بَيَانُ مَحَلِّهَا وَقَدْرُهَا) واجبه شوینی برينه که و نه نداز که شی په ون بکاته وه (لِيُمْكِنَ الْقِصَاصُ) تا کو توله کړينه وه که بگوچئ (وَيُثْبِتُ الْقَتْلُ بِالسَّحْرِ) کوشتنی به هوی سحر لیکردن ناشکرا ده بن: (بِإِقْرَارِ بِهِ) به دانپیدا هیتانی سحر یازه که (لَا بَيِّنَةٌ) نه که به شایید، چونکه شاهیده که مه به سستی سحر یازه که نایینئ.

(وَلَوْ شَهِدَ لِمَوْرَثِهِ) نه گهر میراتگريک شاهیدی بؤ میراتده ره که ی خوی دا: (بِجُرْحٍ قَبْلَ الْإِنْدِمَالِ) به برينیک پیش چاکبوونه وه ی برينه که، نه وه (لَمْ تُقْبَلْ) شاهیده که ی قبول ناکرئ، چونکه تومه تی نه وه ی لاده کړئ: نه گهر میراتده ره که به و برينه به مرئ، خوينه که ی به میرات - بؤ شاهیده که ده مینیتته وه، به لام (وَيَعْدُهُ يُقْبَلُ) له دوی چاکبوونه وه ی برينه که شاهیده که ی قبول ده کړئ، چونکه نه و تومه تی لئ تاکرئ.

(وَكَذَا) هه روه ها شاهیدی میراتگره که قبول ده کړئ (بِمَالٍ فِي مَرَضٍ مَوْتِهِ) به مالیک بؤ میراتده ره که ی له نه خویشی مردنی دا (فِي الْأَصْحَ) له فرموده ی راستردا، چونکه هر نئستا نه خو شکه ده توانی دستکاری ماله که ی بکا.

(وَلَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ الْعَاقِلَةِ) شاهیدی خزمه کان بکوژه که قبول ناکرئ: (بِفَسْقِ شُهُودٍ قَتَلَ يَحْمِلُونَهُ) که بلئین: شاهیده کانی کوشتن فاسقن. له و حالته ی خوينی کوشتنه که له سر خزمه کان بن، چونکه تومه تی نه وه ی لاده کړئ: خوينه که له سر خویان لابه دن.

(وَلَوْ شَهِدَ اثْنَانِ عَلَى اثْنَيْنِ بِقَتْلِهِ) نه گهر دوو پیاو شاهیدیان دا له سر دوو پیاوی تر: نه و دووانه فلانکه سیان کوشتوه (فَشَهِدَا عَلَى الْأَوَّلَيْنِ بِقَتْلِهِ) ئینجا دوو پیاوه که ش شاهیدیان دا له سر دوو شاهیده که ی به که م: نه و دوو شاهیدانه فلانکه سه یان کوشتوه. یان شاهیدییاندا: که سیکي تر کوشتویه تی. نه وه (فَإِنَّ صَدَقَ الْوَلِيُّ الْأَوَّلَيْنِ) نه گهر میراتگری کوژاوه که هر دوو شاهیده کانی به که می به راستگور دانان، نه و کاته (حُكِمَ بِهِمَا) به شاهیده کانی به که م بریار ده درئ، چونکه شاهیده که یان تومه تی تی دا نیه، به لام

أَوِ الْآخَرَيْنِ أَوْ الْجَمِيعِ أَوْ كَذَبَ الْجَمِيعَ بَطَلْنَا، وَلَوْ أَقْرَبُ بَعْضُ الْوَرَثَةِ بَعْضُ سَقَطَ الْقِصَاصُ، وَلَوْ اِخْتَلَفَ شَاهِدَانِ فِي زَمَانٍ أَوْ مَكَانٍ أَوْ آلَةٍ أَوْ هَيْئَةٍ لَفَتْنَا، وَقِيلَ لَوْتُ.

(كِتَابُ الْبُعَاةِ)

هُمُ مُخَالِفُو الْإِمَامِ بِخُرُوجِ عَلَيْهِ وَتَرْكِ الْإِنْقِيَادِ أَوْ مَنَعَ حَقَّ تَوَجُّعِهِ عَلَيْهِمْ بِشَرْطِ شَوْكَةٍ لَهُمْ وَتَأْوِيلٍ وَمُطَاعٍ فِيهِمْ، قِيلَ وَإِمَامٌ مَنْصُوبٌ،

(أَوِ الْآخَرَيْنِ أَوْ الْجَمِيعِ) نه‌گەر شاهیده‌کانی دوومی به راستگو دانان، یان یه‌که مو دوومی به راستگو دانان (أَوْ كَذَبَ الْجَمِيعِ) یان گشتیان به دروژن دانان، نه‌و کاته (بَطَلْنَا) له هرسئیک مه‌سه‌له‌دا شاهیدیه‌که ی گشتیان به‌تال ده‌بیته‌وه.

(وَلَوْ أَقْرَبُ بَعْضُ الْوَرَثَةِ بَعْضُ بَعْضٍ) نه‌گەر میراتگریک دان بیئنی به عه‌فوکردنی بکوزه‌که له توله‌کردنه‌وه (سَقَطَ الْقِصَاصُ) توله‌کردنه‌وه له سه‌ر بکوزه‌که لاده‌که‌وه‌و خویئنی له سه‌ر واجب ده‌بین (وَلَوْ اِخْتَلَفَ شَاهِدَانِ) نه‌گەر دوو شاهیده‌کان جیاوازیان بیوو: (فِي زَمَانٍ أَوْ مَكَانٍ أَوْ آلَةٍ أَوْ هَيْئَةٍ) له کاتی تاوانه‌که، یان له شویته‌که‌ی، یان له که‌ره‌سته‌که‌ی، یان له چۆنیه‌تی‌ه‌که‌ی (لَفَتْنَا) شاهیدی هه‌ردووکیان پوچه‌ل ده‌بین (وَقِيلَ لَوْتُ) له فه‌رمووده‌یه‌کی بی‌هیزدا: شاهیدیه‌که‌یان ده‌بیته‌ نیشانه‌ی کوشتنو میراتگریه‌که په‌نجا سویند ده‌خوا.

﴿ كِتَابُ الْبُعَاةِ: پَه‌رَتُوکی یَاخی بووه‌کان ﴾

واته: له فه‌رمانده‌رچووه‌کان (هُمُ) یَاخی بووه‌کان: کۆمه‌له‌ موسولمانئیکن ملکه‌چی شه‌ریعه‌تی ئیسلامن، به‌لام (مُخَالِفُو الْإِمَامِ) دژ به پیشه‌وای موسولمانانن (بِخُرُوجِ عَلَيْهِ) به‌وه‌ی له دژی پیشه‌وایه‌که پاپه‌رنو (وَتَرْكِ الْإِنْقِيَادِ لَهُ) واز له گوئی‌رایه‌لی بو پیشه‌وایه‌که بیئن، هه‌رچه‌ند پیشه‌وایه‌که‌ش سته‌مکار بی (أَوْ مَنَعَ حَقَّ تَوَجُّعِهِ عَلَيْهِمْ) یان مافیکی شه‌ریعان له سه‌ر بی‌وه له پیشه‌وایه‌که فه‌ده‌غی بکه‌ن و نه‌یده‌نی: وه‌کو زه‌کاتو توله‌ لی‌کردنه‌وه‌و سزای تاوانه‌کان.

جا نه‌و دژانه‌ش که به یَاخی بوو داده‌ندریئن (بِشَرْطِ شَوْكَةٍ لَهُمْ) به‌و مه‌رجه‌ی هیژو توانایه‌کی وه‌هایان هه‌بین: نه‌گونجی به‌ ئاسانی بگه‌ریند ریته‌وه ژیر گوئی‌رایه‌لی پیشه‌وای موسولمانان، هه‌م (وَتَأْوِيلٍ) به‌و مه‌رجه‌ش به‌لگه‌یه‌کی گونجاویان هه‌بین: که به هۆی نه‌و به‌لگه‌یه باوه‌ریان وابیئ: یَاخی بوونه‌که‌یان دروسته، هه‌م (وَمُطَاعٍ فِيهِمْ) به‌و مه‌رجه‌ش سه‌رکرده‌یه‌کیشیان هه‌بین و به فه‌رمانی وی بجوئینه‌وه (قِيلَ: وَإِمَامٌ مَنْصُوبٌ) له فه‌رمووده‌یه‌کی بی‌هیزدا مه‌رجه: سه‌رکرده‌که‌یان پیشه‌وایه‌کی داندراوی خویان بیئ.

جا بزانه: بپیاره‌کانی نه‌م باسه له باره‌ی موسولمانه‌کانی یَاخی بووه، نه‌که کافره‌کان، چونکه نه‌گەر کۆمه‌لئیک کافر بی‌نو له دژی پیشه‌وای موسولمانان پاپه‌رن، نه‌وان له گشت حاله‌تیکدا ده‌کوژریئو داوای تۆبه‌شیان لی‌تاکریئ، هه‌روه‌که له (تحفة‌)دا فه‌رموویه‌تی.

وَلَوْ أَظْهَرَ قَوْمٌ رَأْيَ الْخَوَارِجِ كَتَرَكِ الْجَمَاعَاتِ وَتَكْفِيرِ ذِي كِبِيرَةٍ وَلَمْ يُقَاتِلُوا تُرِكُوا،

﴿بأسی (خوارج)﴾

(خَوَارِج) گروهی که (أهل البدعة والضلالة)، له سردهمی نیمامی (علی) له کرمهالی (أهل السنة والجماعة) ده رچونو له دزی نیمامی (علی) جه نگیان ده کردو جگه له خویشیان گشت موسولمانه کانی تریان به کافر دانان و دروشمی (لأحکم إلا لله) بیان بهرز کرده وه، واته: بپیاردان تنها بق خودایه. جا نیمامی (علی) له وه لامدا فهرمووی: (کلمة حق أريد بها باطل) دروشمه که وشه یه کی راسته و مه بهست به و وشه یه کاریکی ناره وایه. نینجا نیمامی (علی) فهرمووی: ﴿لَكُمْ عَلَيْنَا ثَلَاثٌ: لَا نَسْتَعْمِكُمْ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ تَذْكُرُوهُ فِيهَا، وَلَا نَمْتَعُكُمْ الْفِيءَ مَا دَامَتْ أَيْدِيكُمْ مَعَنَا، وَلَا تَبْدَأُكُمْ بِقِتَالٍ سِوِ مَا فَتَانِ لَهُ سِرِّ نَيْمَةٍ﴾: له مزگه و ته کانی خوا قه ده غه تان ناکه بین خوا به رستی و زیکری خواهی تن دا بکن، له ده سته و تووی کافرانیس قه ده غه تان ناکه بین تا نئوه له گه ل نئمه دا بن، نئمه ده ست به جه نگی نئوه ناکه بین تا نئوه ده ست پئ ده کن. هه روه ک له (مغنی و الشروانی) دا گیردراوه ته وه. جا له نه نجامدا (خوارج) ده ستیان به جه نگ کردو نیمامی (علی) به ده سستی نه وان شه هید کرا.

جا بزانه: نئستاش چند گروهیکی (أهل البدعة) له ناو موسولماناندا هه نه، بیرو پای (خوارج) ناشکرا ده کن: وه کو (وهابی و سلفی و لامذهبی)، منیش له پوونکردنه وهی (العقيدة الطحاویة) و له (گولزاری نیسلام) دا نیشانه کانی (خوارج) م پوون کردونه وه، بیانخوینته وه، تا کو بیانناسی.

نینجا (وَلَوْ أَظْهَرَ قَوْمٌ رَأْيَ الْخَوَارِجِ) نه گهر کرمه لیک بیرو پای (خوارج) هه کانیان ناشکرا کرد: (كَتَرَكِ الْجَمَاعَاتِ) وه کو وازهینان له نوئزکردنی به جماعت به چونکه به بؤچونی نه وان: به هوی ناشکرا کردنی گونا هه کان، (دارالإسلام) بووته (دارالکفر) و پیشه وایه کانیس کافرن و نوئزیان له دوا ناکن، هم (وَتَكْفِيرِ ذِي كِبِيرَةٍ) وه کو به کافر دانانی خاوه ن گوناهمی گه وره به گومر ادانانی زانیانی (أهل السنة) و... چند بیرو بؤچونیکتری پوچه ل (وَ) له گه ل نه وه شدا (لَمْ يُقَاتِلُوا) جه نگیان نه ده کردو هه ر له بهر ده سستی (أهل السنة) شدا بون، نه وانه (تُرِكُوا) وازیان لی ده هیتدری و پویه پوویان نابینه وه، به به لگی فهرمووده که ی نیمامی (علی) پپا بردو.

جا نه گهر کرمه له که جه نگیان نه ده کرد، به لام زه رریان هه بوو وه کو به رته وازه بیرو مملانه ی ناو مزگه و ته کان و گومان خسته ناو دلی خه ک- نه و کاته پویه پوویان ده بینته وه، هه ر چند به کوشتنیش بی، هه روه ها نه گهر جنیویان دها هه ندیک پیشه و او زانیانی (أهل السنة)، نه و کاته ته مبین ده کرین، هه روه ک له (تحفة) و (نهاية) و حاشیه کانیاندا فهرموویانه.

وَالْأَقْطَاعُ طَرِيقٌ، وَتُقْبَلُ شَهَادَةُ الْبَغَاةِ وَقَضَاءُ قَاضِيهِمْ فِيمَا يُقْبَلُ قَضَاءُ قَاضِيْنَا إِلَّا أَنْ يَسْتَحْلَ دِمَاءَنَا، وَيَنْفَعُ كِتَابُهُ بِالْحُكْمِ وَيُحْكَمُ بِكِتَابِهِ بِسَمَاعِ الْبَيْتَةِ فِي الْأَصَحِّ، وَلَوْ أَقَامُوا حَدًّا وَأَخَذُوا زَكَاةً وَخَرَاجًا وَجَزِيَّةً وَفَرَّقُوا سَهْمَ الْمُتَرْتِقَةِ عَلَيَّ جُنْدَهُمْ صَحٌّ، وَفِي الْأَخِيرِ وَجْهٌ، وَمَا أَثْلَفَهُ بَاغٍ عَلَى عَادِلٍ وَعَكْسُهُ إِنْ لَمْ يَكُنْ فِي قِتَالٍ ضَمِنَ، وَإِلَّا فَلَا، وَفِي قَوْلٍ يَضْمَنُ الْبَاغِيَّ،

(وَالْأَقْطَاعُ بِه لَامُ نَهْ كَرِ جِهَنْ كِيَانِ دِهْ كَرْدِ، يَان لِه بَه رِدِه سْتِي (أهل السنة) دَا نِه بُون، نِه و كَاتِه بِه يَاخِي بُوو دَانَانْدَرِيْن، بَه لِكُو (فَقَطَّاعُ طَرِيقِ) وَه كُو پَرِنْگَرِه كَان بَرِيَارِيَان لِه سَه ر دِه دَرِيْ وَ لِه تَوَلِي كُوژْدَاه و كَانِي (أهل السنة) دِه كُو شْتَرِيْنِه وَه.

(وَتُقْبَلُ شَهَادَةُ الْبَغَاةِ) شَاهِيْدِي يَاخِي بُووِه كَان قَبُوْل دِه كَرِي، چُونَكِه فَاسِقِ نِيْن (وَقَضَاءُ قَاضِيهِمْ) هَم بَرِيَارِي قَازِي شِيَان قَبُوْل دِه كَرِي (فِيمَا يُقْبَلُ قَضَاءُ قَاضِيْنَا) لِه و بَرِيَارَانِه دَا كِه بَرِيَارِي قَازِي ي نِيْمِه ي تِي دَا قَبُوْل دِه كَرِي، كِه وَاتِه: نِه كَرِ بَرِيَارِه كِه ي دُژ بِه دِه قَقِي قُوْرْتَان، يَان حِه دِيْس، يَان (إِجْمَاعِ) يَزَانَا يَان، يَان (قِيَاْسِ) يَكِي نَاشْكَرَا بُوو، نِه و كَاتِه قَبُوْل نَا كَرِي (إِلَّا أَنْ يَسْتَحْلَ دِمَاءَنَا) تِه نِهَا نِه كَرِ شَاهِيْدِه كِه، يَان قَازِيَه كِه خُوِيْنِ و مَالِي نِيْمِه بِه نَاهِق - بِه حِه لَالِ بَزَانِي، نِه و كَاتِه شَاهِيْدِي و بَرِيَارِه كَانِي قَبُوْل نَا كَرِي.

(وَيَنْفَعُ كِتَابُهُ بِالْحُكْمِ) نُوو سَرَاوِي قَازِي ي يَاخِي بُووِه كَان كِه بَرِيَارِي تِي دَابِي، جِي تِي بَه جِيْن دِه كَرِي، هَم (وَيُحْكَمُ بِكِتَابِهِ بِسَمَاعِ الْبَيْتَةِ) بَرِيَارِي ش بِه نُوو سَرَاوِه كِه ي قَازِي يَان دِه دَرِيْ كِه كُوِي لِي بُووِي شَاهِيْدِه كَانِي تِي دَابِي (فِي الْأَصَحِّ) لِه فَه ر مُووِدِه ي رَاسْتَرْدَا.

(وَلَوْ أَقَامُوا حَدًّا) نِه كَرِ يَاخِي بُووِه كَان سَزَا ي تَاوَانِي كِيَان دَابُو: وَه ك دَار كَارِي ي زِي نَا كِه رُو لِي كَرْدِنِه و ه ي دِه سْتِي دِز، هَم (وَأَخَذُوا زَكَاةً وَخَرَاجًا وَجَزِيَّةً) زِه كَاتِ و خَه ر جِيِه و سَه رَانِه شِيَان وَه ر كَرْتَبُو، هَم (وَفَرَّقُوا سَهْمَ الْمُتَرْتِقَةِ عَلَيَّ جُنْدَهُمْ) لِه (بَيْتِ الْمَالِ) مَوْجِه يَان بِه سَه ر سَه رِيَا زِه كَانِي خُوِيَانْدَا بَه ش كَرْدِيُو، نِه وَانِه كَشْتِي (صَحٌّ) دِرُو سْتِ بُووِه وَ هَلْتَاوِه شِيْنْدَرِيْتِه وَه (وَفِي الْأَخِيرِ وَجْهٌ) لِه بَارِه ي بَه شْ كَرْدِي مَوْجِه كِه فَه ر مُووِدِه يَه كِي بِيْ هِيْزِه ه يَه: كِه دِرُو سْتِ نِه بُوِيْنِ.

(وَمَا أَثْلَفَهُ بَاغٍ عَلَى عَادِلٍ وَعَكْسُهُ) هَه ر شْتِي كِ يَاخِي بُووِي كِ بِيْفِه وَتِيْنِيْ لِه كِيَانِ و مَالِي مَرُوْفِي كِي كُوِي رِيَاه لِي پِيْ شِه وَا، يَان بِه پِيْچِه وَانِه وَه: كُوِي رِيَاه لِي كِ كِيَانِ و مَالِي كِي يَاخِي بُووِي كِ بِيْفِه وَتِيْنِي، نِه وَه (إِنْ لَمْ يَكُنْ فِي قِتَالٍ) نِه كَرِ فَه وَتَانْدِنِه كِه لِه حَالِه تِي جِهَنْ كَدَا نِه بِيْن (ضَمِنَ) فَه وَتِيْتِه رِه كِه دِه بِيْتِه زَامِيْن لِه هَه ر دُوو مِه سَه لِه دَا (وَالْأَقْطَاعُ) بِه لَامُ نِه كَرِ فَه وَتَانْدِنِه كِه لِه حَالِه تِي جِهَنْ كَدَا بِيْن (فَلَا) هِيْچ زَامِيْنِي وَاجِب نَابِيْن (وَفِي قَوْلٍ يَضْمَنُ الْبَاغِيَّ) لِه فَه ر مُووِدِه يَه كَدَا: يَاخِي بُووِه كِه دِه بِيْتِه زَامِيْنِ.

وَالْمُتَأَوِّلُ بِلَا شَوْكَةٍ يَضْمَنُ، وَعَكْسُهُ كِبَاغٌ، وَلَا يُقَاتِلُ الْبَغَاةَ حَتَّى يَبْعَثَ إِلَيْهِمْ أَمِينًا
فَطَنًا نَاصِحًا يَسْأَلُهُمْ مَا يَنْقُمُونَ؟ فَإِنْ ذَكَرُوا مَظْلَمَةً أَوْ شِبْهَةَ أَرْزَالِهَا، فَإِنْ أَصْرُوا
نَصَحَهُمْ ثُمَّ آذَنَهُمْ بِالْقِتَالِ،

(وَالْمُتَأَوِّلُ بِلَا شَوْكَةٍ) نُو موسولمانه یاخی بووهی به لگه یه کی هه یه به لام به خوی هیزو
توانای نیه، نه مه وه کو یاخی بووه کان بریاری بق نادرئ، که ابو (يَضْمَنُ) ده بیته زامینی
گشت گیان و مالیکی که ده یفه و تینئ (وَعَكْسُهُ كِبَاغٌ) نُو موسولمانه ش که به پیچه وانه وه
هیزی هه یه و بین به لگه یه، وه کو یاخی بووه کان بریاری بق ده درئ و له حالتهی جه نگدا
نابیتته زامین.

به لام نه گهر کومه لیک کافر بین و هیزو تواناشیان هه بین، نه وانه وه کو ریگره کان ده بنه
زامینی هه ر گیان و مالیکی بیفه و تینئ، هه ر جه ند توبه ش بکن و بینه وه موسولمان،
چونکه تاوانیان کردوته سه ر نایینی نیسلام، هه روه که به پیچه وانه ی (نهایه) - له (تحفة) و
(مغنی) دا فه رمویانه .

نینجا بزانه: به (إجماعی) (صحابه) ی پیغه مبه ر ﷺ له سه ر پیشه و او موسولمانان واجبه:
جه نگ له دئی یاخی بووه کان و له دئی نه وه که سانه ش بکن که ره فنتار به شه ر یه ته ی
نیسلام ناکه ن: وه کو زه کات نه ده ره کان، هه روه ک نیمامی (أبوبکر) و نیمامی (علی) و
(صحابه) کانی تری پیغه مبه ر ﷺ جه نگیان له دئ کردون رضاه عنهم.

به لام (وَلَا يُقَاتِلُ الْبَغَاةَ) نابئ پیشه و جه نگ له دئی یاخی بووه کان بکا (حَتَّى يَبْعَثَ إِلَيْهِمْ
أَمِينًا فَطَنًا نَاصِحًا) تا پیاویکی دادپه روه ری زیره کی ناموزگاریکه ره ده نیریتته لایان
(يَسْأَلُهُمْ مَا يَنْقُمُونَ) لییان بیرسنئ نایا چ ره خنه یه کیان له پیشه وایه که هه یه؟ چونکه
نیمامی (علی) ﷺ (ابن عباس) ی رضاه عنهما ناره لای (خَوَارِج) هکان و ناموزگاریی کردون و
هه ندیکیان گه پانه وه ژیر گو پزایه لی نیمامی (علی) ﷺ.

نینجا (فَإِنْ ذَكَرُوا مَظْلَمَةً أَوْ شِبْهَةَ) نه گهر یاخی بووه کان باسی سته میك، یان گومانیکیان
کرد (أَرْزَالِهَا) واجبه: پیشه و سته مه که و گومانه که لایبا (فَإِنْ أَصْرُوا) جا نه گهر له دوی
لادانه که ش یاخی بووه کان هه ر سووپ بون له سه ر یاخی بوونه که یان (نَصَحَهُمْ) سوونته ته
نیردراوه که ناموزگارییان بکا (ثُمَّ) نینجا نه گهر له دوی ناموزگاریه که ش هه ر سووپ بون،
نه و کاته (آذَنَهُمْ بِالْقِتَالِ) ناگادریان ده کاته وه بق جه نگکردن، خوی گه وره ده فه رمویئ:
(وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتُلُوا فَلْأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِن بَعَثْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا
الَّتِي تَبِئِي حَتَّى تَفِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ) نه گهر دوو کومه ل له نیمانداران جه نگیان له دئی یه کتری
کرد، ناشتیان بکه نه وه، جا نه گهر یه کیکیان هه ر سووپ بوو و ده سته ریزئی له سنور
ده رجو، نیوه جهنگی له دئ بکن تا ده گه ریته وه ژیر فه رمانی خوا.

فَإِنْ اسْتَمْتَهُلُوا اجْتَهَدَ وَقَعَلَ مَا رَأَهُ صَوَابًا، وَلَا يُقَاتِلُ مُدْبِرَهُمْ وَلَا مُتَخَنِّئُهُمْ وَأَسِيرَهُمْ، وَلَا يُطَلِّقُ وَإِنْ كَانَ صَبِيًّا وَامْرَأَةً حَتَّى تَنْقَضِيَ الْحَرْبُ وَيَتَفَرَّقَ جَمْعُهُمْ إِلَّا أَنْ يُطِيعَ بِاخْتِيَارِهِ،

﴿ناگاداری﴾: نه‌گەر یاخی‌بووه‌کان ره‌خنه‌یان نه‌وه بوو: پێشه‌وایه‌که په‌فتار به شه‌ریعه‌تی نیسلام نا‌کاو (بدعة) و تاوانه‌کان نا‌شکرا ده‌کا، پێشه‌وایه‌که‌ش په‌خنه‌کانی لانه‌بردن، نه‌و کاته دورست نیه یارمه‌تی بدری، به‌لکو واجبه: پیاوماقولان پڤک بکه‌وژن یه‌ک بگرن و پێشه‌وایه‌که له سه‌ر کار لابدهن، هه‌روه‌ک نیمامی (النواوی) له (شرح صحیح مسلم) دا په‌وونی کردوته‌وه، به‌لام نیمامی (القرطبی) له سه‌ره‌تای ته‌فسیر (سورة البقرة) دا فه‌رموویه‌تی: نه‌گەر پێشه‌وایه‌که فاسق بوو و پیاویکی‌ش له دژی پاپه‌ری و به‌ دادپه‌روه‌ر خۆی نه‌هیتا به‌رچاو، نه‌وه پێویست نا‌کا خه‌لکه‌که په‌له بکا بۆ یارمه‌تیدانی پاپه‌ریوه‌که، تا کاروباری دادپه‌روه‌ریه‌که‌ی پڤن ده‌بیته‌وه، یان تا خه‌لکه‌که قسه‌یان ده‌که‌نه یه‌کو فاسقه‌که لاده‌دهن. جا ئیمه‌ش له باسه‌که‌ی دوا‌ی ئیره‌دا ئه‌م مه‌سه‌له‌یه درێژتر په‌وون ده‌که‌ینه‌وه، إن شاء الله تعالی.

(فَإِنْ اسْتَمْتَهُلُوا) جا نه‌گەر یاخی‌بووه‌کان داوا‌ی مۆله‌تیا‌ن کرد (اجْتَهَدَ وَقَعَلَ مَا رَأَهُ صَوَابًا) پێشه‌وا بیرى لێ‌ده‌کاته‌وه و چۆنى پێ باش بێ و ده‌کا (و) هه‌ر کاتێک جه‌نگ ده‌ستی پێ‌کرا (لَا يُقَاتِلُ مُدْبِرَهُمْ) نابێ هه‌لاتووه‌که‌یان بکوژێ، هه‌م نابێ نه‌و که‌سه‌ش بکوژێ که وازی له جه‌نگ هیتاوه، هه‌م (وَلَا مُتَخَنِّئُهُمْ) نابێ برینداره‌که‌شیا‌ن بکوژێ.

هه‌م (وَأَسِيرَهُمْ) نابێ دیله‌که‌شیا‌ن بکوژێ، چونکه نیمامی (علی‌علیه‌السلام) نه‌وها به‌یاری داوه‌و (ابن ابی‌شبیبه‌ والبیهقی بسند حسن) گێڕاوه‌تیانه‌وه (وَلَا يُطَلِّقُ وَإِنْ كَانَ صَبِيًّا وَامْرَأَةً) نابێ دیله‌که‌یان ئازاد بکړی، هه‌رچه‌ند دیله‌که‌ش مندال، یان ئافه‌رت بێ (حَتَّى تَنْقَضِيَ الْحَرْبُ وَيَتَفَرَّقَ جَمْعُهُمْ) تا کوتایى جه‌نگه‌که ده‌و کۆمه‌لی یاخی‌بووه‌کان په‌رت ده‌بێ، نه‌و کاته دیله‌که ئازاد ده‌کړی (إِلَّا أَنْ يُطِيعَ بِاخْتِيَارِهِ) مه‌گەر دیله‌که به‌ خۆشى خۆی گوێرایه‌لی پێشه‌وا بێ و له یاخی‌بوونه‌که‌ی تۆبه بکا، نه‌ویش ئازاد ده‌کړی.

﴿ناگاداری﴾: واجبه کوژراوه‌کانی هه‌ردوو لا بشوړین و نووژیا‌ن له سه‌ر بکړی و به‌ره و قبيله‌ بنیوژین، هه‌روه‌ک له (باسی نووژى مردوو) دا رابرا، جا بزانه: له مه‌زه‌بى نیمامی (حنفى) دا: دروسته هه‌لاتووه‌کانی یاخی‌بووه‌کان و برینداره‌کانیشیا‌ن بکوژین نه‌گەر کۆمه‌لیکی‌تیا‌ن مای و هه‌لاتووه‌کان و برینداره‌کان بچنه‌وه پزینی نه‌وان، هه‌م له‌باره‌ی دیله‌کانیشیا‌ن پێشه‌وا سه‌رپشکه: یان بیانکوژێ نه‌وه‌ک به‌ره‌ل بزو بچنه‌وه پزینی یاخی‌بووه‌کان، یان به‌ندیان بکا، هه‌روه‌ک له (شرح الکنز) و (شرح الملتقى) دا فه‌رموویانه.

وَيَرُدُّ سِلَاحَهُمْ وَخَيْلَهُمْ إِلَيْهِمْ إِذَا انْقَضَتِ الْحَرْبُ وَأَمِنْتَ غَائِلَتَهُمْ، وَلَا يُسْتَعْمَلُ فِي قِتَالِ إِلَّا لِضَرُورَةٍ، وَلَا يَقَاتِلُونَ بِعَظِيمٍ كِنَارٍ وَمَنْجَبِقٍ إِلَّا لِضَرُورَةٍ كَأَن قَاتَلُوا بِهِ أَوْ أَحَاطُوا بِنَا، وَلَا يُسْتَعَانُ عَلَيْهِمْ بِكَافِرٍ وَلَا بِمَنْ يَرَى قَتْلَهُمْ مُدْبِرِينَ، وَلَوْ اسْتَعَانُوا عَلَيْنَا بِأَهْلِ حَرْبٍ وَأَمْنُوهُمْ لَمْ يَنْفُذْ أَمَانُهُمْ عَلَيْنَا، وَنَفَذَ عَلَيْهِمْ فِي الْأَصْحَ، وَلَوْ أَعَانَهُمْ أَهْلُ الدِّمَّةِ عَالِمِينَ بِتَحْرِيمِ قِتَالِنَا

ئينجا بزانه: نابی مالی یاخی بووه کان به تالان بگری، که ابو: (ویرد سِلَاحَهُمْ وَخَيْلَهُمْ إِلَيْهِمْ) چه کو وولاغ و توتومبیل و شتی تری یاخی بووه کان پیتشه و بویان ده که پیتنته وه (إِذَا انْقَضَتِ الْحَرْبُ وَأَمِنْتَ غَائِلَتَهُمْ) هر کاتیک جهنگ کورتای هاتو له خرابه که یان نه مین بوین (وَلَا يُسْتَعْمَلُ فِي قِتَالِ إِلَّا لِضَرُورَةٍ) نابی چه کو توتومبیل شته کانی تریان له جهنگدا به کار بهیندری تنها له بر ناچاری نه بی: وه که مه ترسی به زین و شکستی له شکری نیمه، واته: له و حالته دا تا جهنگ برده وام بی، دروسته: چه کو شته کانی تریان به کار بهیندری.

(وَلَا يَقَاتِلُونَ بِعَظِيمٍ) نابی یاخی بووه کان به چه کی گه وره و کومه لکوژ جهنگیان له دژ بگری (کِنَارٍ وَمَنْجَبِقٍ) وه کو ناگرو مه نه جنیق و ناو بهردانه سه رو بومی گه وره و ویرانگر (إِلَّا لِضَرُورَةٍ: كَأَن قَاتَلُوا بِهِ) تنها له بر ناچاری نه بی: وه که نه وان به چه کی کومه لکوژ جهنگ بکن (أَوْ أَحَاطُوا بِنَا) یان ده وره یان له نیمه دابی، نه و کاته دروسته: چه کی گه ورو کومه لکوژ به کار بهیندری.

هه روه ها دروست نیه: گه ماروی خواردن و خواردنه وه یان له سه ر دابندری، هم (وَلَا يُسْتَعَانُ عَلَيْهِمْ بِكَافِرٍ) نابی به مروشی کافر جهنگیان له دژ بکهین، هم (وَلَا بِمَنْ يَرَى قَتْلَهُمْ مُدْبِرِينَ) نابی به و که سه ش جهنگیان له دژ بکهین که باوه پی وایه: کوشتنی یاخی بووه کان له حالته هی هلاتن و دیلی دا دروسته، به لام له حالته پیویستدا دروسته به نه وان هس جهنگ بکهین.

(وَلَوْ اسْتَعَانُوا عَلَيْنَا بِأَهْلِ حَرْبٍ وَأَمْنُوهُمْ) نه گه به یارمه تی کافره کانی جهنگی یاخی بووه کان له دژی نیمه جهنگیان کردو په یمانی دلنیا بوونیشیان دابوه نه و کافرانه (لَمْ يَنْفُذْ أَمَانُهُمْ عَلَيْنَا) نه و په یماندانه ی نه وان له سه ر نیمه جی به جی نابی و هر وه کو کافری جهنگی په فتاریان له گه ل ده کهین، به لام (وَنَفَذَ عَلَيْهِمْ) نه و پایماندانه ی یاخی بووه کان له سه ر خویان جی به جی ده بی و نابی نه وان ده سندر زئیان بکه نه سه ر (فِي الْأَصْحَ) له فرموده ی پاستردا.

(وَلَوْ أَعَانَهُمْ أَهْلُ الدِّمَّةِ) نه گه کافره کانی په یمان له نه ستو به خوشی خویان یارمه تی یاخی بووه کانیان دا (عَالِمِينَ بِتَحْرِيمِ قِتَالِنَا) ده شیانزانی: چه پامه جهنگ له دژی نیمه

اِنْتَقَضَ عَنْهُمْ، اَوْ مُكْرَهِينَ فَلَا، وَكَذَا اِنْ قَالُوا ظَنَّنَا
 جَوَازَهُ اَوْ اَلَهُمْ مُحِقُّونَ عَلٰى الْمَذْهَبِ، وَيَقْتُلُونَ كَيْفَاةً.
 (فصل) شرط الإمام كونه مسلماً

بكرى، نه وه (اِنْتَقَضَ عَنْهُمْ) په پیمانہ کې یان هله دوه شپېته وه وه كو كافرې جهنگي
 په فتاریان له گه ل ده كړې، به لام (اَوْ مُكْرَهِينَ) نه گهر به زور لیکردن یارمه تیبیان دابون،
 نه وکاته (فلا) په پیمانہ کې یان هله ناوہ شپېته وه (وَكذَا اِنْ قَالُوا: ظَنَّنَا جَوَازَهُ) هه روه ما نه گهر
 کافره کان گو تیان: واتیگه یشتین یارمه تیدانه که مان دروسته (اَوْ) یان واتیگه یشتین (اَلَهُمْ
 مُحِقُّونَ) یاخی بووه کان راستن، نه و کاته ش په پیمانہ کې یان هله ناوہ شپېته وه (عَلٰى الْمَذْهَبِ) له
 سره فرموده ی راستی مزه ب، که وایو: (وَيَقْتُلُونَ كَيْفَاةً) له و سى حاله تانه دا وه كو
 یاخی بووه کان جهنگ له گه ل نه و جوړه په پیمان له نه ستویانه ده كړې.

﴿فصل: له باسی پیشه وای موسولمان﴾

به (إجماع)ی (أهل السنة والجماعة) له سره موسولمانان به (فَرَضَ الْكِفَايَةَ) واجبه:
 پیشه وایه ك دابننن، تاكو به یاسای قورپنان و حدیس خه لك به پړوه بیاو به رگری له نایینی
 نیسلام بكاو مافی خاوه ن ماف له ستمكار وه ریگری، هه روه كه (الاحكام السلطانية) و
 له زړبه ی سرچاوه كاندا فرمودیانه .

(شَرَطُ الْإِمَامِ) مه رجه كانی پیشه وای موسولمانان، یه كه م: (كَوْنُهُ مُسْلِمًا) ده بی پیشه وایه كه
 موسولمان بی، واته: به هیچ جوړك دروست نایب: كافر بكریته كاریه ده سستی موسولمانان،
 خواى گوره ده فرموی: ﴿وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾ خواى گوره هیچ
 پړگیا كه ناداته كافره كان فرمانپه وایى به سره موسولماناندا بكن.

نیمامی (النواوی) له (شرح صحیح مسلم) دا له (القاضی عیاض) ده گپړته وه وه فرمودیته ی:
 (به (إجماع)ی زانایانی نیسلام نایب كافر بكریته پیشه وای موسولمانان، جا نه گهر
 پیشه وای بووه كافر، یان وازی له نه انجامدانی نویژ هیناو بانگه وازی خه لكی
 نه ده كرد بؤ نویژ كردن، یان (بذعة)ی بلاو ده كرده وه، یان گوپانكارى هینا سره
 شریعتی نیسلام، به یه كيك له و تاوانانه له پیشه وایته ده كه وى و واجبه:
 موسولمانان له دژى راپه رن و پیشه وایه كى تری دادپه روه له جى دابننن).
 نه مه ش به لكه كانی فرموده ی نیمامی (النواوی) یه:

۱- به لكه ی كافر یون: ﴿عَنْ عِبَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: بَايَعَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي مَنْشَطِنَا
 وَمَكْرَهِنَا وَعُسْرِنَا وَيُسْرِنَا وَأَثَرَةٍ عَلَيْنَا، وَالْأَنْتَازِعِ الْأَمْرِ أَهْلُهُ، قَالَ: إِلَّا أَنْ تَرَوْا كُفْرًا بَوَاحًا
 عِنْدَكُمْ مِنَ اللَّهِ فِيهِ بُرْهَانٌ﴾ رواه الشيخان، په پیمانان له گه ل پیغه مبه رﷺ به ست: كه

مُكَلَّفًا حُرًّا ذَكَرًا قُرْشِيًّا مُجْتَهِدًا شَجَاعًا ذَا رَأْيٍ وَسَمْعٍ وَبَصَرٍ وَطَقٍ،

گوئیپایه‌الی فرمانپه‌واکامنان بین له حاله‌تی چوستی و پینناخوشی و سه‌ختی و ناسانی و له حاله‌تی جیاوازی‌کردنیان له نیوانماندا، هم له دئی فرمانپه‌واکامنان پانه‌پهرین... فرمووی: مه‌گه‌ر کافر یووئیکی ناشکرا ببینن که له لای خوا به‌لگه‌یه‌کتان به‌دسته‌توه بی. واته: نه‌وکاته له دژیان پاپه‌رن و لایانده‌ن.

۲- به‌لگه‌ی نه‌نجام نه‌دانی نوژی: له‌باره‌ی فرمانپه‌واکانی خراپ (صحابه) پرسیاریان له پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرد: ﴿يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا تُنَادِيَهُمْ بِالسِّيفِ؟ فَقَالَ: لَا، مَا أَلَامُوا لَيْكُمُ الصَّلَاةَ﴾ رواه مسلم، نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا نایا به‌هیزی چه‌ک فرمانپه‌واپه‌کانی خراپ لانه‌دین؟ فرمووی: نا، تا نه‌وان له ناو نیوه‌دا نوژی نه‌نجام بده‌ن، لایانمه‌ده‌ن. واته: نه‌گه‌ر نوژیان نه‌نجام نه‌دا لایانده‌ن.

۳- به‌لگه‌ی بلاو‌کردنه‌وی (بدعة) و گونا‌مه‌کان: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرمووی‌تی: ﴿فَإِذَا أَمَرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ﴾ رواه الشيخان، هر کاتیک مرؤد فرمانی خراپ‌ی پی‌کرا، گوئیپایه‌الی دروست نیه.

۴- به‌لگه‌ی گورانکاری سه‌ر شه‌ریعه‌تی نیسلام: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرمووی: ﴿إِنْ أَمَرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ مُجَدِّعٌ أَسْوَدٌ يَقُولُ كُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ فَاسْمِعُوا لَهُ وَأَطِيعُوا﴾ رواه مسلم، نه‌گه‌ر قوله‌ره‌شیکی لوتپراو کرایه‌کار به‌دسته‌ستان و به‌قورپانی پیروزی نیوه‌ی به‌پتوه‌ده‌برد، نیوه‌ش گوئیپایه‌الی بن. واته: نه‌گه‌ر به‌یاسای قورپان به‌پتوه‌ی نه‌بردن گوئیپایه‌الی نه‌بن.

دووم: (مُكَلَّفًا) ده‌بی پیشه‌وا بالغ و عاقل بی. سن‌یه‌م: (حُرًّا) نازاد بی، چونکه مندال و شیت و کویله سه‌ریه‌خو‌نین، که‌واته: نه‌گه‌ر پیشه‌وا شیت بی، له کار لاده‌که‌وی. چواره‌م: (ذَكَرًا) نیرینه‌بی، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرمووی: ﴿لَنْ يُفْلِحَ قَوْمٌ وَلَوْ أَمَرَهُمْ إِمْرَأَةٌ﴾ رواه البخاری، نه‌و‌گه‌له به‌خته‌وهر نابی که کاری‌خویان بده‌نه‌ده‌ست نافرته.

پینجه‌م: (قُرْشِيًّا) نه‌گه‌ر بگونجی له هوزی قوره‌یشی بی، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرمووی: ﴿الْأَثَمَةُ مِنْ قُرَيْشٍ﴾ رواه النسائي باسناد جید، پیشه‌واپه‌کان له هوزی قوره‌یشین. جا نه‌گه‌ر نه‌گونجا دروسته له‌گه‌له‌کانی‌تر بی. شه‌شه‌م: (مُجْتَهِدًا) زانایه‌کی (مُجْتَهِدٌ) بی، تا‌کو برپاره‌کانی شه‌ریعه‌ت بزانی. چه‌فته‌م: (شَجَاعًا) نه‌ترس بی، تا‌کو به‌خوی غه‌زا بکاو کارویاری سوپا به‌پتوه‌بیا. هه‌شته‌م: (ذَا رَأْيٍ) خاوه‌ن بیروپا بی، تا‌کو خه‌لکی پی‌ن به‌پتوه‌بیا و پله‌وپایه‌ی گشت که‌سینک بناسی.

نویه‌م: (وَسَمْعٍ وَبَصَرٍ وَطَقٍ) بیستن و دیتن و قسه‌ی هه‌بی، که‌واته: نه‌گه‌ر پیشه‌وا هه‌رنوو گوئی‌ی که‌ر ببنو بیستنی نه‌میتن، یان هه‌رنوو چاوی کویر ببنو دیتنی نه‌میتن، یان لال

بیئ و قسمی نه میتئن، نه وه له کار لاده که ویئ، ههروهه ها نه گهر هه ربوو دهستی نه میتئن، یان هه ربوو پیئ نه میتئن، یان توانای هه لسان و دانیشتن و جولانی به په لهی نه میتئن: وه کو شهله په تهیی، نه وهش له کار لاده که ویئ، ههروهه له (تحفة) و (نهایة) دا پوون کراوه ته وه.

دهیه م: هرجه پیشه واداپه روهه بیئ، به لام نه گهر له نوای کار گرتنه دهست بووه فاسق، نه و کاته له کار لانا که ویئ، ههروهه له (باسی سهروه سیت) دا پابرا. که واته: فاسقبوونی پیشه واه له خوی دا مهسه له یه که وه له کار لاینادا، به لام بلاوکردنه وهی فسق و گونا هه کان و فرمان به خراپه مهسه له یه کی تره و دروست نیه گوئی پاهلی بیئ و تا بگوئجن واجب: له کار لابدرئ، ههروهه له پیش ئیره دا پابرا.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر پیشه واه به دهستی کافره کان به دیل گیرا، نه وه له سر موسولمانان به گشتی واجب: پرکاری بکن، ئینجا تا ئومیدی پرکاری بوونی هه بیئ هه ره له سر پیشه وایه تی ده میتنته وه، به لام نه گهر له پرکاری بوونی بیئ ئومید بوین، نه و کاته له کار لاده که ویئ، واته: بریاره کانی جئ به جئ نابن، که واته: له سر پیاوماقولان واجب: پیشه وایه کی تر دابنئین، به لام نه گهر پیشه واه له حالتی دیلی دا یه کیکی تری کردبوه پیشه واه: نه وه نه گهر له پیش بیئ ئومیدبوونه که داینابن، دانانه که ی دروست ده بیئ، به لام نه گهر له نوای بیئ ئومیدی داینابن دانانه که ی دروست نابن و به تاله، جا نه گهر له نوای بیئ ئومیدی له دیلی نازاد بوو، نه وه نابیته وه پیشه واه، به لام نه گهر پیش بیئ ئومیدی نازاد بیئ، نه وه هه ره له سر پیشه وایه تی به رده واه و نه وه که ی تر نابیته پیشه واه.

ههروهه ها نه گهر به دهستی موسولمانانی یاخی بوو به دیل گیرا، نه وه ته ماشا ده که یین: نه گهر یاخی بووه کان پیشه وایه کیان بق خویان دانابن و له نازاد کردنیشی بیئ ئومید بوین، نه و کاتهش له پیشه وایه تی لاده که ویئ و واجب: پیاوماقولان پیشه وایه کی تر دابنئین، به لام نه گهر یاخی بووه کان پیشه وایان دانه نابن، نه و کاته هه ره له سر پیشه وایه تی به رده واه هه رچهند له پرکار کردنیشی بیئ ئومید بیین، که وایو: واجب به خوی، یان پیاوماقولان جئگریکی بق دابنئین، ههروهه ها نه گهر پیشه واه بیئ هیئز بوو و داروده سته که ی، یان خزمه کانی زال بون به سر کارویاری وولادت، نه وه نه گهر بریاره کانیا ن به گویره ی شه ریه تی ئیسلام بیئ، نه وه جئ به جئ ده کربن، نه گهر نا: جئ به جئ ناکربن و واجب: پیشه واه نوای هیئزو یارمه تی بکا، تا کو له دهستیان بیته دهره وه، ههروهه له (تحفة) و (مغنی) له (الاحکام السلطانیة) ی ئیمامی (الموردی) دا ناوه پرؤکی ئه م ناگاداریه پوون کراوه ته وه.

(وَتَنْعَقِدُ الْإِمَامَةَ) پیشه وایه تی داده مزئی به یه کئیک له م سئ رنکایه: یه که م: (بِالْبَيْعَةِ) به بیعت، واته: په ایمانه ستنی موسولمانان و نه وان بیکه نه پیشه واه، ئینجا (وَالْأَصْحَحُ) به فهرمووده ی راستتر: پیویست ناکا گشت موسولمانه کان ناماده بن،

بَيْعَةُ أَهْلِ الْحَلِّ وَالْعَقْدِ مِنَ الْعُلَمَاءِ وَالرُّسَاءِ وَوُجُوهِ النَّاسِ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ اجْتِمَاعَهُمْ،
وَشَرَطُهُمْ صِفَةَ الشُّهُودِ، وَبِاسْتِخْلَافِ الْإِمَامِ، فَلَوْ جَعَلَ الْأَمْرَ شُورَى بَيْنَ جَمْعٍ
فَكَاسْتِخْلَافَ فَيَرْتَضُونَ أَحَدَهُمْ،

به لکو (بَيْعَةُ أَهْلِ الْحَلِّ وَالْعَقْدِ) په ایمان به ستنی نه و که سانه په چاوه ده کړئ: که ده توانن
کاروبار مه لېوه شینن و پیکه وه بیه ستن: (مِنَ الْعُلَمَاءِ وَالرُّسَاءِ وَوُجُوهِ النَّاسِ) له زانایان
نایینو و سره زک هوزه کان و پیاو ما قولانی موسولمانان (الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ اجْتِمَاعَهُمْ) نه وانه ی-
کاتی په ایمان به ستنه که دا- کزبونونه و بیان ناسان ده بئ و زه حمت نیه، چونکه خه لکی تر
شوین نه وان ده که وئ، که واته: پیویست نیه پیاو ما قولانی هه موو شاره کان کز بینه وه،
به لکو هر کاتیک هه والی په ایمان به ستنه که گیشته شوینه کانی تر، واجبه: رازی بین، چونکه
ته نها پینج (صحابه) بق په ایمان به ستنی نیامی (أبو بکر) کز بونه وه و کردیانه جینیشی
پیغه مبه ردا و چاوه پروانی که سی تریان نه کرد، خه لکی تریش شوین نه وان که وت، هه روک له
(الاحکام السلطانية) دا فرمویه تی.

(وَشَرَطُهُمْ صِفَةَ الشُّهُودِ) مهرجی په ایمان به ستنه کانیش نه مه یه: سیفته تی شاهیده کانیان
تی دا بین: وه ک دادپه روهری و بیروپا و لیزانینکی ته او بق هه لېژاردنی نه و که سه ی بق
خرمه تی موسولمانان و بق به رزه و نه ندیه کانیان لیها تو تره، که و ابو: هه لېژاردن و
په ایمان به ستنی فاسقه کان و خه لکی تری جگه له پیاو ما قولان په چاوه ناکړئ، هه روک له
(تحفة) و (نهایه) دا فرمویانه.

دووه م: (وَبِاسْتِخْلَافِ الْإِمَامِ) پیغه وایه تی داده مه زری به دانانی پیغه وایه: که جینیشیک بق
دوای خوی دابنئ، هه روک نیامی (أبو بکر) نیامی (عمر) کرده جینیشی دوای خوی
رضی الله عنها (فَلَوْ جَعَلَ الْأَمْرَ شُورَى بَيْنَ جَمْعٍ) جا نه گه پیغه وایه تی پیاو ما قولانی
دوای خوی کرده پاویر له نیوان کومه لیکدا، نه وه ش (فَكَاسْتِخْلَافُ) وه کو دانانی
جینیشی که ی دوای خوی ته و واجبه: په فتاری پی بکرئ، که و ابو: (فَيَرْتَضُونَ أَحَدَهُمْ) له
دوای مردنی پیغه وایه که نه و کومه له یه کیکیان هه لده بیژرن بق پیغه وایه تی، هه روک
نیامی (عمر) کاری پیغه وایه تی دوای مردنی کرده پاویر له نیوان شه ش (صحابه) ی
پیغه مبه ردا و، نه وانیش نیامی (عثمان) بیان هه لېژارد و.

هه روها دروسته دوو که س، یان زیاتر یه ک له دوای یه ک- بق پیغه وایه تی دوای خوی
دابنئ، هه روک پیغه مبه ردا و سن سهر کرده ی بق غه زای (مؤنة) دانان و هه رسیکیشیان
شه هید بوزو (صحابه) کانیش هه زره تی (خالد) بیان کرده سهر کرده ی له شکره که و له
جه نکه که دا سهر که وتن. جا نه گه یه کیکیان- له دوای مردنی پیغه وایه- بووه پیغه وایه،
نه وه بقی دروسته: نه وانی تر لاداو یه کیکیک تر بق دوای خوی دابنئ، هه روک له زوریه ی
سهر چاوه کاندا فرمویانه.

وَبِاسْتِیْلَاءِ جَامِعِ الشَّرُوطِ، وَكَذَا فَاسِقٌ وَجَاهِلٌ فِي الْأَصْحَحِّ، قُلْتُ: لَوْ ادَّعَى
 دَفْعَ زَكَاةٍ إِلَى الْبُغَاةِ صُدُقٌ بِيَمِينِهِ، أَوْ جِرْيَةٌ فَلَا عَلَى الصَّحِيحِ، وَكَذَا خَرَّاجٌ
 فِي الْأَصْحَحِّ، وَيُصَدَّقُ فِي حَدٍّ إِلَّا أَنْ يُثْبِتَ بَيِّنَةً وَلَا أُثِرَ لَهُ فِي الْبَدَنِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.
 (كِتَابُ الرُّدَّةِ)

سنن یه: پیشه وایه تی داده مزئی (وِیاسْتِیْلَاءِ جَامِعِ الشَّرُوطِ) به دهست به سهردا گرتنو
 زالبونی که سنیك که مرجه کانی پابردوی تندا کو بویته وه (وَكذَا فَاسِقٌ وَجَاهِلٌ) هروهها
 به زالبونی فاسقو نه زانیش پیشه وایه تی داده مزئی (فِي الْأَصْحَحِّ) له فرموده ی راستردا،
 نه وه ک فیتنه و پهرته وازه یی پرو بدا، جا نه وهش له حاله تی کدا بوو: که پیشه وایه کی پتر
 مردبئی، یان نه ویش وه کو نه مه به زالبون بویته پیشه وایه مهش لایبدا، به لام نه گهر
 نه وه که یتر به هه لیزاردنو په یمانه ستن، یان به دانانی پیشه وایه بویته پیشه وایه، نه وکاته
 پیشه وایه تی نه م زالبوه دانامه زئی، هروه که له (مغنی) و (الشروانی) دا فرمودیانه.

(قُلْتُ) نِیْعَامِي (النَّوَاوِي) فَرَمُوهُ تِي (لَوْ ادَّعَى دَفْعَ زَكَاةٍ إِلَى الْبُغَاةِ) نِهْگَر مَوْسُولْمَانِيك
 گوتی: زه کاته که م داوه ته یاخی بووه کان (صُدُقٌ بِيَمِينِهِ) به سویندخواردنه که ی باوه پری
 پئ ده کرئی (أَوْ جِرْيَةٌ) به لام نه گهر کافرئک گوتی: سه رانم داوه ته یاخی بووه کان. نه وه
 (فَلَا عَلَى الصَّحِيحِ) به سویندخواردن باوه پری پئ نا کرئی، له سه فرموده ی راست (وَكذَا
 خَرَّاجٌ فِي الْأَصْحَحِّ) هروهها له باره ی خراجیه ی زه ویش موصولمانه که باوه پری پئ نا کرئی، له
 فرموده ی راستردا (وَيُصَدَّقُ فِي حَدٍّ) له باره ی سزای تاوان بین سویندخواردن باوه پری
 پئ ده کرئی: که بلئی: سزا دروم (إِلَّا أَنْ يُثْبِتَ بَيِّنَةً) ته نها نه گهر سزای تاوانه که به دوو
 شامید له سه ری ناشکرا بویئ و (وَلَا أُثِرَ لَهُ فِي الْبَدَنِ) هیچ ناسه واری سزایه که ش له
 لاشه ی دا نه بئی، نه وه باوه پری پئ نا کرئی (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

﴿ كِتَابُ الرُّدَّةِ: پَهَرْتَوَكِي پاشگه زیوونه وه له نیسلام ﴾

واته: کافر یونی موصولمان جا بزانه: کافر یون له هه مو گونا هه گوره کان گوره تره،
 پاشگه زیوونه وهش له نیسلام له هه مو جوړه کوفرئک ناشیرن تره و برپاره که ی توندو
 تیژ تره، چونکه نه وکسه ی له نیسلامه تیه وه ده بیته کافر، هیچ ده ستکاریه کی له ملک
 مالی خوئی دا دروست نابئ و هه م نابئ به (جِرْيَةٌ) وازی لی به یندرئ و نابئ دلنیا بکرئ و نابئ
 جهنگی له گهل بوه ستیندرئ، به لکو نه گهر نه بیته وه موصولمان یه کسه ده کوژئی، به لام
 نه گهر بپوه موصولمان نه وکاته وازی لی ده هیندرئ.

جا بزانه: نه گهر ژنو میرد هردوکیان، یان یه کیکیان پاشگه ز بیته وه: نه وه نه گهر
 کوفره که پیش جیماعردن بئ، یه کسه ر ماره برینه که یان هه لده وه شیتته وه، به لام نه گهر
 کوفره که له دوی جیماعردن بئ، نه وکاته چاوه پروان ده کرئی: نه گهر له (عِدَّة) دا

هِيَ قَطْعُ الْإِسْلَامِ بِنِيَّةٍ أَوْ قَوْلِ كُفْرٍ أَوْ فِعْلٍ، سِوَاءَ قَالَهُ اسْتَهْزَأَ أَوْ عَنَادًا أَوْ اِغْتِقَادًا،

پاشگه زیووه که بئوه موسولمان، ئه وه ماره بپینه که یان به رده وهام ده بی، ئه گه ر نا: بپیار ده درئ له کاتی کافر یوونه که وه ماره بپینه که یان هه لو هشاو هته وه، هه روه که له (باسی کافر یوونی ژنو میترد) دا رابرا.

دیسان بزانه: به و کافر یوونه خیری کرده وه کانی پیش کافر یوونی له ده ست ده چی، به لام واجب نیه قه زایان بکاته وه، به لکو ته نها قه زاکردنه وه ی کاتی کافر یوونی له سه ر واجبه، به لام ئه گه ر به کافر یوویی مرد، یان کوژدا، ئه و کاته خیری کرده وه کانی و خودی کرده وه کانیشی له ده ست ده چی، هه روه که له (تحفة) و (نهایه) و حاشیه کانیندا پوون کرلوه ته وه.

که واته: به یه کجاری له نۆزه خدا ده مینتته وه، خوی گه وره ده فرموی: ﴿وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ قِيمَتُهُ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ هه ر که سیک له ئیوه له ئیسلام پاشگه ز بیته وه بئ کافر یوون و به کافر یوویش بمرئ، ئه وان ه کرده وه کانین هه لئ وه ره زین و له ده ستیان ده چن له دنیوا و له قیامه تدا، هه م ئه وان ه خاوه نی ناگری نۆزه خن و هه تا هه تایی تی دا ده مینته وه.

(هِيَ قَطْعُ الْإِسْلَامِ) پاشگه زیوونه وه له ئیسلام: بچراندنی ئیسلامه تی به (بِنِيَّةٍ) به وه ی نیه تی وایی کافر بی، ئه وه یه کسه ر کافر ده بی، هه رچه ند به زویان و کرده وه ش کوفره که ی نه کرد بی (أَوْ قَوْلِ كُفْرٍ) یان به زویان قسه یه کی کوفر بکا، کوفره که شی به خۆشی خۆی و به ویستی خۆی بی، ئه وه ش یه کسه ر کافر ده بی، هه روه ها ئه گه ر داوای کافر یوونیش له یه کی کی تر بکا و بلی: کافر بی. ئه و کاته ش یه کسه ر کافر ده بی، هه روه که له (تحفة) دا له پیش (کافر یوونی ژنو میترد) دا فه رمویه تی (أَوْ فِعْلٍ) یان به کردار کوفرئک بکا، کرداره که ش به ویست و خۆشی خۆی بی.

به لام ئه گه ر به زۆر لیکردن کوفرئکی کرد، یان زویانه که ی پیش بپکه ی لیکرد، یان ووشه ی کوفرئ که سیک تری گپراوه، ئه وه له و حاله تانه دا کافر نابئ، هه روه که له زۆریه ی سه رچاوه کاند فه رمویانه.

(سِوَاءَ) بئ بپیری کافر یوون یه کسانه: (قَالَ اسْتَهْزَأَ) کوفره که ی به گالته گوت بی (أَوْ عِنَادًا) یان به رقه کاری (أَوْ اِغْتِقَادًا) یان به بیرو باوه په وه، وه که پی بلی: نینۆکت بقرتینه چونکه سوننه ته. ئه ویش گالته به سوننه ته که بکا و بلی: سوننه تیش بی نایقرتینم. یان بئ شه پاب خوار دنه وه و زینا کردن و گونا هه کانی تر (بِسْمِ اللَّهِ) بلی، یان بلی: ئه گه ر خواو پیغه مبه ریش فهرانم پی بکن ئه م کاره ناکه م. یان ئه گه ر قبیله بیته ئیره نوژی به ره و لا ناکه م. یان ئه گه ر خوا فلانکه س بکاته پیغه مبه ر باوه پی پی ناکه م. یان بلی: له و فهرانه دا خوا سته می کرده. یان به کافرئکی گوت: بوسته تا ده میکی تر

فَمَنْ نَفَى الصَّانِعَ أَوْ الرَّسُلَ أَوْ كَذَّبَ رَسُولًا أَوْ حَلَلَ مُحَرَّمًا بِالْإِجْمَاعِ كَالزَّنَا وَعَكْسَهُ،
أَوْ نَفَى وَجُوبَ مُجْمَعٍ عَلَيْهِ أَوْ عَكْسَهُ،

مه به موسولمان. یان به بانگدهری گوت: درؤ ده کا. یان بلئی: خزنگه من کافر بوبام. یان بلئی: جوله که و گاور له موسولمانان باشتن. به و قسانه کافر ده بئی، ههروه که له (مغنی) و (الشروانی) دا چه ندی تریش پوون کراونه وه.

نینجا بزانه: هه ره که سیک باوه پی به پوکنیکی نیمان نه بئی، یان باوه پی به واجببونی پوکنیکی نیسلام نه بئی، نه وه کافره، که و ابو: (فَمَنْ نَفَى الصَّانِعَ) هه ره که سیک بلئی: خوا نیه - وه (طبیعی) و (دَفْری) و (مَارِکِسی) یه کانی نه م سهرده مه - یان بلئی: قورپان فهرموده ی خوا نیه. یان باوه پی به تنها نایه تیکی قورپان نه بئی، نه وه کافره (أَوْ الرَّسُلَ) عليهم الصلاه والسلام، یان بلئی: پیغه مبه ره کان خودا نه یار دون. یان بلئی: پیغه مبه ره کان پاست نینه. یان جنیو به پیغه مبه ریک بدا (أَوْ كَذَّبَ رَسُولًا) یان تنها پیغه مبه ریک به درؤ بخاته وه و بلئی: پیغه مبه ریه. یان بلئی: پاست ناکا. ههروه که و دیانه کان باوه پریان به پیغه مبه ری نیسلام ﷺ نیه و کافرن.

(أَوْ حَلَلَ مُحَرَّمًا بِالْإِجْمَاعِ كَالزَّنَا) یان هر پامیک حلال بکا: که به (اجماع) هر پام بی: وه ک زینا و نیریزی و شه پاب و گومرک، نه وه کافره (وَعَكْسَهُ) به پیچه وانهش نه گهر حه لائیک هر پام بکا: که به (اجماع) حه لال بی: وه ک کرین و فرشتن، نه وه کافره (أَوْ نَفَى وَجُوبَ مُجْمَعٍ عَلَيْهِ) یان شتیک به (اجماع) واجب بی و نه ویش بلئی: واجب نیه. وه ره که مته تیکی نویژتکی واجب (أَوْ عَكْسَهُ) یان به پیچه وانه وه: به (اجماع) شتیک واجب نه بئی و نه ویش بلئی: واجبه: وه ک نویژتک، یان پوژوتک له نیسلام زیاد بکا و بلئی: واجبه. نه وهش کافره.

﴿ نَاكَادَارِي ﴾: مه رجه بزاند ری نه وه هر پام و حه لاله و واجبان به شتیک له نیسلام به ناچاری، چونکه نه گهر باوه پی به خودی (اجماع) نه بئی، وه ک بلئی: (اجماع) به لگه یه کی شرعی نیه. یان بلئی: دروسته دژ به (اجماع) ره فتار بکری. نه وه کافر نابئی، به لکو به (أَهْلُ الْبِدْعَةِ وَالضَّلَالَةِ) ناو ده بردی، ههروه که له (مغنی) دا فهرموده یه تی.

جا بزانه: کوفره کان تنها هه ره نه وه نده نین: که لیتره دا باس کراون، ههروه ها له م سهرده مه شدا چه ند جزره کوفریکی تر هه نه باوه پریان به شه ریه تی نیسلام نیه: وه ک (دیمقراطی) و (اشراتی) و (علمانی) و (ماسونی) و (مارکسی)، جا نه موسولمانانه ی به بیرو باوه په وه دهبه نه ندایکی نه و سیسته مانه و باوه پریان وایه: نه و سیسته مانه له نیسلام باشتن، نه وانهش کافرن، ههروه که له (پوونکردنه وهی العقیده الطحاویة) دا به به لگه وه نه و کوفرانم پوون کردنه وه، بیخوینه وه سودی لئوره ده گری.

أَوْ عَزَمَ عَلَى الْكُفْرِ عَدَا أَوْ تَرَدَّدَ فِيهِ كَفْرًا، وَالْفِعْلُ الْمُكْفَرُ مَا تَعَمَّدَهُ اسْتِهْزَاءً صَرِيحًا
بِالدِّينِ أَوْ جُحُودًا لَهُ كَالِقَاءِ مُصْحَفٍ بِقَادُورَةٍ وَسُجُودٍ لِصَنَمٍ أَوْ شَمْسٍ، وَلَا تَصِحُّ رِدَّةُ
صَبِيٍّ وَمَجْنُونٍ وَمُكْرَهٍ،

هره‌ها هر که سنی‌کش باوهری به و یاسا ده‌ستکرده هه‌بی: که کاربه‌ده‌سته‌کان-به
پیچه‌وانه‌ی شهریه‌تی نی‌سلام-دایده‌نین، نه‌ویش کافر ده‌بی، هره‌وک له (بغیة‌المسترشدین)دا
پوون کراوه‌ته‌وه، خوی گه‌وره ده‌فرموی: ﴿وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ لَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي
الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ هر که سنی‌ک کوفر به شهریه‌تی نی‌سلام بکا-واته: باوهری پی‌ی
نه‌بی و ره‌فتاری پی‌نه‌کا- به‌راستی کرده‌وه‌کانی له‌ده‌ست ده‌چن له پژی دواپی‌شدا له
زه‌رهمه‌نده‌کانه.

(أَوْ عَزَمَ عَلَى الْكُفْرِ عَدَا) یان به‌یاری به دل‌بدا سبه‌ینی کافر بیی (أَوْ تَرَدَّدَ فِيهِ) یان دو‌دل
بیی: نایا کافر بیی، یان نا، یان بلّی: نه‌گه‌ر نه‌و کاره نه‌وها بیی، یان بیی، من کافر ده‌بم.
به‌وانه‌گشتی (كَفَرَ) کافر ده‌بی و له نی‌سلام ده‌رده‌چی، هره‌وها نه‌گه‌ر نه‌وک‌سانه‌ش به
کافر دانه‌نی که جگه له نی‌سلام نایینی‌کی تریان هه‌یه: وه‌ک جوله‌که‌و گاورد-بیان، یان
گومانی له کافر بیونیان هه‌بی، نه‌ویش کافر ده‌بی، هره‌وک له (مغنی)دا فرمویه‌تی.

(وَالْفِعْلُ الْمُكْفَرُ) نه‌و کرداره‌ی مروّف کافر ده‌کا (مَا تَعَمَّدَهُ اسْتِهْزَاءً صَرِيحًا بِالْدِّينِ) نه‌وه‌یه به
قه‌سدی بی‌کا به‌مه‌بستی گالته‌کردن به‌نایین (أَوْ جُحُودًا لَهُ) یان به‌مه‌بستی باوهر
پیته‌پوون (كَالِقَاءِ مُصْحَفٍ بِقَادُورَةٍ) وه‌ک به‌مه‌بستی سوکایه‌تی پی‌کردن قورشان‌ی پی‌رؤز،
یان کتیبی‌کی حه‌دیس، یان شهره‌فهی‌بداته ناو چلکنیک، یان چلکنیکی پیدا بکا.

(أَوْ سُجُودٍ لِصَنَمٍ أَوْ شَمْسٍ) یان سوچه‌بیا: بؤ بت، یان بؤ پژی، یان بؤ دروست‌کراوی‌کی تر،
یان به‌مه‌بستی سوکایه‌تی به نی‌سلام، (صَلِيبٍ) =خاج له مل بکا، نه‌وه کافر ده‌بی، به‌لام
نه‌گه‌ر مه‌بستی سوکایه‌تی پی‌کردن نه‌بی: وه‌ک له ترسی کافرک قورشان‌که فره‌ی‌بدا، یان
دیلیک سوچه‌که بیا، نه‌و کاته کافر نابیی، هره‌وک له (تحفة)دا فرمویه‌تی.

(وَلَا تَصِحُّ رِدَّةُ صَبِيٍّ وَمَجْنُونٍ وَمُكْرَهٍ) کافر بیونی، واته: پاشگه‌زیوونه‌وه‌ی مندال و شیت و
زدرلی‌کراو دروست نابیی، واته: دانا‌م‌زری، پیته‌مه‌به‌رکله فرمویه‌تی: ﴿رَفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ:
عَنِ الثَّامِرِ حَتَّى يَسْتَقِظَ وَعَنِ الصَّغِيرِ حَتَّى يَكْبُرَ وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يُفِيقَ﴾ حدیث صحیح
رواه أبو‌داود و غیره، نویسی تاوان له سنی که‌سان لادراوه: له‌خه‌وتو تا هه‌شیار
ده‌بیته‌وه، له مندال تا بلوغی ده‌بی، له شیت تا چاک ده‌بیته‌وه.

هه‌م خوی گه‌وره ده‌فرموی: ﴿إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ﴾ جگه له‌و که‌سه‌ی
زوری لکراوه کافر بیی و دل‌یشی پر له نی‌مانه. واته: له‌سه‌ر کوفره‌که‌ی سزا ندری.

وَلَوْ ارْتَدَّ فَعَجَنٌ لَمْ يُقْتَلْ فِي جُنُونِهِ، وَالْمَذْهَبُ صِحَّةُ رَدِّهِ السُّكْرَانَ وَإِسْلَامَهُ، وَتَقْبُلُ الشَّهَادَةَ بِالرَّدِّهِ مُطْلَقًا، وَقِيلَ يَجِبُ التَّفْصِيلُ، فَعَلَى الْأَوَّلِ لَوْ شَهِدُوا بِرَدِّهِ فَأَنْكَرَ حُكْمَ بِالشَّهَادَةِ، فَلَوْ قَالَ: كُنْتُ مُكْرَهًا وَأَقْتَضَتْهُ قَرِينَةٌ كَأَسْرِ كُفَّارٍ صُدِّقَ بِإِيمَانِهِ، وَإِلَّا فَلَا، وَلَوْ قَالَ: لَفْظَ لَفْظَ كُفْرٍ فَادَّعَى إِكْرَاهًا صُدِّقَ مُطْلَقًا،

جا بزانه: به فرموده‌ی کومه‌لیکی زانایان: موسولمانبوونی مندالی فامیده-سهریه‌خو- دروست ده‌بین، هه‌روه‌ک له (کتاب اللقیط) دا پوهومان کرده‌وه.

(وَلَوْ ارْتَدَّ فَعَجَنٌ) نه‌گه‌ر مروفتیک کافر بوو، ئینجا شیت بوو، نه‌وه (لَمْ يُقْتَلْ فِي جُنُونِهِ) له حاله‌تی شیتی‌دا ناکورژی، به‌لکو دوا دیخزی تا چاک ده‌بیته‌وه و داوای توپه‌ی ئی‌ده‌کرئی به‌لکی بیته‌وه موسولمان.

(وَالْمَذْهَبُ) به فرموده‌ی راستی‌مه‌زه‌ب (صِحَّةُ رَدِّهِ السُّكْرَانَ وَإِسْلَامِهِ) پاشگه‌زیوونه‌وه‌ی سه‌رخوشیکی تاوانبارو هم موسولمانبوونه‌وه‌شی هه‌ربوویکی دروست ده‌بین، هه‌روه‌ک ته‌لاقدان و ده‌ستکاریه‌کانی‌تریشی دروست ده‌بون، به‌لام نه‌گه‌ر سه‌رخوشه‌که تاوانبار نه‌بین: وه‌ک به‌ زۆرلیکردن، یان به‌ نه‌زانی شه‌پایی خواردیته‌وه، نه‌وه کافر یوونه‌که‌ی دروست نابین، واته: دانا‌م‌زری، هه‌روه‌ک له (تحفة) و (مغنی) دا فرموویانه.

(وَتَقْبُلُ الشَّهَادَةَ بِالرَّدِّهِ مُطْلَقًا) شاهیدی پاشگه‌زیوونه‌وه‌ی که‌سیک وهرده‌گیری و قبول ده‌کرئی بئ نه‌وه‌ی شاهیده‌که کوفره‌که پوهن بکاته‌وه (وَقِيلَ يَجِبُ التَّفْصِيلُ) له فرموده‌یه‌کی بئ‌هیزدا واجبه: شاهیده‌که کوفره‌که پوهن بکاته‌وه، زۆر له‌زانایانیش ئه‌م فرموده بئ‌هیزه‌یان به فرموده‌یه‌کی راستی‌مه‌زه‌ب دانا‌وه، که‌واته: په‌فتاری پئ ده‌کرئی.

(فَعَلَى الْأَوَّلِ) جا له سه‌ر فرموده‌ی‌یه‌که‌م (لَوْ شَهِدُوا بِرَدِّهِ) نه‌گه‌ر شاهیده‌کان شاهیدییان دا: فلانکه‌س پاشگه‌ز بوته‌وه له ئیسلام (فَأَنْكَرَ) فلانکه‌سه‌که‌ش گوتی: شاهیده‌کان راست ناکه‌ن. نه‌وه (حُكْمٌ بِالشَّهَادَةِ) به‌هزی شاهیدی‌که بریاری کافر یوونی له سه‌ر ده‌بری (فَلَوْ قَالَ: كُنْتُ مُكْرَهًا) جا نه‌گه‌ر فلانکه‌سه‌که گوتی: زۆرلیکراو بوم بویی کوفره‌که‌م کرد (وَأَقْتَضَتْهُ قَرِينَةٌ كَأَسْرِ كُفَّارٍ) نیشانه‌یه‌کی زۆرلیکردنیش هه‌بوو: وه‌ک کافر ه‌کان به‌ دلیل گرتیبتیان، نه‌و کاته (صُدِّقَ بِإِيمَانِهِ) به سویندخواردن باوه‌پی پئ ده‌کرئی (وَأِلَّا) به‌لام نه‌گه‌ر هیچ نیشانه‌یه‌کی زۆرلیکردن نه‌بین، نه‌وه (فَلَا) باوه‌پی پئ ناکرئی و داوای شاده‌هینانه‌وه‌ی ئی‌ده‌کرئی، جا نه‌گه‌ر شاده‌ی نه‌هیناوه، نه‌و کاته ده‌کوزئی.

(وَلَوْ قَالَ: لَفْظَ لَفْظَ كُفْرٍ) نه‌گه‌ر شاهیده‌کان گوتیان: فلانکه‌س قسه‌یه‌کی کوفری کرد (فَادَّعَى إِكْرَاهًا) فلانکه‌سه‌که‌ش له وه‌لامدا گوتی: زۆرلیکراو بوم. نه‌وه لی‌ره‌دا (صُدِّقَ مُطْلَقًا) به سویندخواردن باوه‌پی پئ‌ده‌کرئی، جیاوازی نیه: نیشانه هه‌بین، یان نه‌بین، چونکه لی‌ره‌دا شاهیده‌کانی به‌ درۆ نه‌خستونه‌وه.

وَلَوْ مَاتَ مَعْرُوفٌ بِالْإِسْلَامِ عَنْ ابْنَيْنِ مُسْلِمَيْنِ فَقَالَ أَحَدُهُمَا: ارْتَدَّ فَمَاتَ كَافِرًا، فَإِنْ بَيْنَ سَبَبٍ كُفْرِهِ لَمْ يَرِثْهُ وَتَصِيبُهُ فِيءٌ وَكَذَا إِنْ أَطْلُقَ فِي الْأَطْهَرِ، وَتَجِبُ اسْتِثْنَاءُ الْمُرْتَدِّ وَالْمُرْتَدَّةِ، وَفِي قَوْلٍ تُسْتَحَبُّ كَالْكَافِرِ، وَهِيَ فِي الْحَالِ، وَفِي قَوْلٍ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ، فَإِنْ أَصْرًا قِتْلًا،

﴿ناگاداری﴾: مردی پاشگه زیووه-نه گهر مرد، یان کوژدا- میراتی لیتاگری، که و ابو: (وَلَوْ مَاتَ مَعْرُوفٌ بِالْإِسْلَامِ) نه گهر یه کیك مرد که به موسولمان ناسراو بوو (عَنْ ابْنَيْنِ مُسْلِمَيْنِ) نوو کوپی موسولمانیشی له پاش به جی مان (فَقَالَ أَحَدُهُمَا: ارْتَدَّ فَمَاتَ كَافِرًا) نینجا کوپیکیان کوتی: باوکمان پاشگه زبووه به کافریش مرد. نه وه (فَإِنْ بَيْنَ سَبَبٍ كُفْرِهِ) نه گهر کوپه که هوئی کافر یوونه کی پوون کرده وه، وه ک بلی: نه و قسه کوفره ی کرد. نه وه (لَمْ يَرِثْهُ وَتَصِيبُهُ فِيءٌ) نه م کوپه میراتی لیتاگری و به شی وی ده بیته (فِيءٌ) بؤ (بَيْتُ الْعَالِ)، چونکه پاشگه زیووه میراتی لیتاگری (وَكَذَا إِنْ أَطْلُقَ فِي الْأَطْهَرِ) هه روه ها نه گهر کوپه که هوئی کافر یوونه که ش نه لی، میراتی لیتاگری، له فرمووده ی به میزتردا، چونکه به دانپیدا مینانی خوی په فتاری له گه ل ده کری.

(وَتَجِبُ اسْتِثْنَاءُ الْمُرْتَدِّ وَالْمُرْتَدَّةِ) واجبه: پیاو و نافرته ی پاشگه زیووه وه داوای توبه یان لیکری، تا کو بینه وه موسولمان، هه روه ک (أبو داود بسند صالح) گپراویه تیه وه. به لام (وَفِي قَوْلٍ تُسْتَحَبُّ كَالْكَافِرِ) له فرمووده یه کی نیمامی (شافعی) و له مه زه بی نیمامی (حنفی) دا: داوای کندی توبه واجبه نیه، به لکو سوننه ته، وه ک کافر ی بنه پرتی. (وَهِيَ فِي الْحَالِ) داوای کندی توبه، ده موده سه ته (وَفِي قَوْلٍ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ) له فرمووده یه کدا: تا ماوه ی سن پدژان داوای توبه یان لیده کری (فَإِنْ أَصْرًا) جا نه گهر پیاوه کافر یووه که و نافرته کافر یووه که ده موده سه ته توبه یان نه کردو نه بوونه وه موسولمان (قِتْلًا) واجبه: یه کسه ر بکوژین، چونکه پیغه مبه ر ﷺ فرموویه تی: ﴿مَنْ بَدَلَ دِينَهُ فَأَقْتُلُوهُ﴾ رواه البخاری، هه ر که سیك نایینی خوی گوری نیوه بیکوژن.

جا بزانه: هه ر کاتیک پاشگه زیووه که کوژدا، یان مرد، نابئ نویژی (جَنَازَةٌ) له سه ر بکری و نابئ له گهرستانی موسولمانان بنیژی.

هه روه ها بزانه: پیشه وای موسولمانان، یان جیکره که ی مافی کوشتنی پاشگه زیووه کانی هه یه، که واته: هه ر یه کیك بی نیزی کاربه ده سه ته پاشگه زیووه که بکوژی، پیویسته ته مبی بکری، هه روه ک له زوری هه سه رچاوه کاندا فرموویانه، واته: به لام بکوژه که-جگه له ته مبی کردن- نه خوینو نه که ففاره تی له سه ر نیه، هه رچه ند پیش داوای کندی توبه ش کوشتی، هه روه ک له (الشبراملسی) دا فرموویه تی.

وَأَنْ أَسْلَمَ صَحٌّ وَتُرِكَ، وَقِيلَ لَا يُقْبَلُ إِسْلَامُهُ إِنْ ارْتَدَّ إِلَى كُفْرٍ خَفِيٍّ كَرَنَادِقَةٍ وَبَاطِنِيَّةٍ،
وَوَلَدُ الْمُرْتَدِّ إِنْ انْعَقَدَ قَبْلَهَا أَوْ بَعْدَهَا وَاحِدٌ أَبُوَيْهِ مُسْلِمٌ

ديسان بزانه: نه گهر پاشگه زبوهه که جهنگی له دژی موسولمانان ده کرد، نه و کاته داوای
توبه ی لئناکرئو هم بق گشت که سئیکش دروسته بی نئیزی کاربه ده دست بیکوژی،
ههروه که (مغنی) دا فرموویه تی.

(وَأَنْ أَسْلَمَ) نه گهر پاشگه زبوهه که توبه ی کردو بؤوه موسولمان (صَحٌّ) ئیسلامبوونه وه که ی
دروست ده بیو (وَتُرِكَ) وازی لئ ده هئندرئ، به و مرجه ی بلئ: (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ
أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ)، هم بلئ: په شیمان و به ریمه له و کوفره ی کردم. پیغه مبه رﷺ
فرموویه تی: ﴿أَمَرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، فَإِذَا
قَالُوا عَصَمُوا مِنِّي دِمَائِهِمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ﴾ رواه الشيخان، فرمانم پئ کراوه:
خه لکی بکوژم تا شاده ده هئین، جا هه ر کاتیک شاده یان هئینا، خوئین و مالیان له من
ده پارئین ته نها به مافی ئیسلام نه بی.

(وَقِيلَ) له فرمووده ی که بی هئزداو له فرمووده ی نیمام (مالك) دا: (لَا يُقْبَلُ إِسْلَامُهُ إِنْ ارْتَدَّ
إِلَى كُفْرٍ خَفِيٍّ) ئیسلامبوونه وه که ی قبول ناکرئ نه گهر پاشگه زبویته وه بق کوفریکی
شاراوه (كَرَنَادِقَةٍ) وه کو بی دینه کان، واته: نه و که سانه ی هیج نئینک ناپه رستن: وه که گرو هه
(علمانیه) کانی نه م سرده مه، هم (وِبَاطِنِيَّةٍ) وه که سانه ی باوه پریان وایه: قورپان
واته ی که په نهانی هه یه و ته نها نه و مبه سته و ناشکرایه که ی مبه ست نیه.

﴿ نَاگاداری ﴾: به (إِجْمَاعِ) ی زانایانی ئیسلام: (هه ر موسولمانیک سوکایه تی به پیغه مبه رﷺ
بکا، یان جنئوی پئیدا، واجبه: بکوژئ). به لکو له (المبسوط) ی (مالکی) دا فرموویه تی:
(له سئداره ده درئو داوای توبه ی لئناکرئ). ههروه ک ئیمامی (السبکی) له (السيف المسلول
على من سب الرسولﷺ) دا رهونی کردوته وه.

به لکو له لای چند زانایه کی ئایینی نه و فرمووده یه هه لئزادراره: که واجبه نه و که سه
بکوژئ: که جنئوی داوه ته پیغه مبه ری خویمانﷺ، یان پیغه مبه ریکی تر، هه رچه ند توبه ش
بکاو بیته وه موسولمان، ههروه که له (تحفة) دافه رموویه تی ﴿عن عليّ وابن عباس رضي الله عنهم:
أَنَّ رَجُلًا قَتَلَ أُمَّ وَوَلَدَ لَهُ كَانَتْ تَشْتُمُ النَّبِيَّ ﷺ فَأَهْدَرَ النَّبِيُّ ﷺ دَمَهَا. وَأَنَّ رَجُلًا قَتَلَ يَهُودِيَّةً كَانَتْ
تَشْتُمُ النَّبِيَّ ﷺ فَأَبْطَلَ النَّبِيُّ ﷺ دَمَهَا﴾ رواهما أبو داود بسندین صالحین، پیاویک (جاریه) کی
خوی گوشت، چونکه جنئوی ده دا پیغه مبه رﷺ. هم پیاویک ئافره تئیکي جوله که ی گوشت،
چونکه جنئوی ده دا پیغه مبه رﷺ، ئینجا پیغه مبه رﷺ خوئنی هه ردوکیانی به فیر دا.

﴿ باسی مندال و مالی پاشگه زبوهه کان ﴾

(وَوَلَدُ الْمُرْتَدِّ) مندالی مرؤفی پاشگه زبوو: (إِنْ انْعَقَدَ قَبْلَهَا) نه گهر پیش کافر بوونه که ناوی
پیاوه که - مندالده دا - جئگیر بو بی (أَوْ بَعْدَهَا وَاحِدٌ أَبُوَيْهِ مُسْلِمٌ) یان پاش کافر بوونه که

فَمُسْلِمٌ، أَوْ مُرْتَدًّا فَمُسْلِمٌ، وَفِي قَوْلِ مُرْتَدٍّ، وَفِي قَوْلِ كَافِرٍ أَصْلِيٍّ، قُلْتُ: الْأَظْهَرُ مُرْتَدٌّ وَتَقَلَّ الْعِرَاقِيُّونَ الْإِتِّفَاقَ عَلَى كُفْرِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَفِي زَوَالِ مَلِكِهِ عَنِ مَالِهِ بِهَا أَقْوَالٌ: أَظْهَرُهَا إِنْ هَلَكَ مُرْتَدًّا بَانَ زَوَالُهُ بِهَا، وَإِنْ أَسْلَمَ بَانَ أَنَّهُ لَمْ يَزَلْ،

ثاوه که‌ی جیگیر بوبین، به لّام له نه‌ژادی لای دایکیه‌وه، یان لای باوکیه‌وه دایکیکی موسولمان، یان باوکیکی موسولمان هه‌بین، نه‌وه (فَمُسْلِمٌ) له هه‌ربوو مه‌سه‌له‌دا منداله‌که موسولمانه به پابه‌ندی موسولمانه‌که، هه‌رچه‌ند دایکه موسولمانه‌که، یان باوکه موسولمانه‌که به‌ره‌وه سه‌ره‌وه‌ش بی‌و پیتش جیگیربویونی ثاوه‌که‌ش مریدی.

(أَوْ مُرْتَدًّا) یان نه‌گه‌ر دایکو باوکه‌که‌ی هه‌ربووکیان پاشگه‌ز بوبینه‌وه و ثاوه‌که‌ش له دوا‌ی کافریبونه‌که‌یان له مندالده‌دا جیگیر بوبین، نه‌وه‌ش (فَمُسْلِمٌ) به‌هه‌رموده‌ی بی‌هیز: وه‌ک نوو مه‌سه‌له‌که‌ی پابریوو موسولمانه (وَفِي قَوْلِ مُرْتَدٍّ) له هه‌رموو به‌که‌دا: منداله‌که‌ش پاشگه‌زیبوه‌وه‌یه (وَفِي قَوْلِ كَافِرٍ أَصْلِيٍّ) له هه‌رموو به‌که‌دا کافرکی بنه‌په‌تی به.

(قُلْتُ) نیمامی (النواوی) هه‌رموو به‌تی (الْأَظْهَرُ) به‌هه‌رموده‌ی به‌هیزتر: (مُرْتَدٌّ) نه‌و منداله‌ی له دوا‌ی پاشگه‌زیبونه‌وه‌ی دایکو باوکی له مندالده‌دا جیگیر بووه‌وه له نه‌ژادیشدا هیچ دایکیکو باوکیکی موسولمانی نیه، نه‌ویش به پاشگه‌زیبوه‌وه داده‌ندری، که‌واته: له دوا‌ی بلوغیبون داوا‌ی موسولمانیبونه‌وه‌ی ئی‌ده‌کری و نه‌گه‌ر نه‌بووه موسولمان ده‌کوژئی (وَتَقَلَّ الْعِرَاقِيُّونَ الْإِتِّفَاقَ عَلَى كُفْرِهِ) زانایانی عیراق به‌که‌ده‌نگی مه‌زه‌بیان گیتراوه‌ته‌وه: که نه‌و منداله‌ کافره (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

به‌لّام نه‌گه‌ر له نه‌ژادی‌منداله‌که‌دا دایکیکی، یان باوکیکی موسولمان هه‌بین، نه‌و کاته‌به پابه‌ندی موسولمانه‌که - منداله‌که‌ش موسولمانه، هه‌رچه‌ند موسولمانه‌که‌ش به‌ره‌وه سه‌ره‌وه بی، جا نه‌و بپارانه له‌باره‌ی دونیا بون، چونکه له‌باره‌ی قیامه‌ت: منداله نه‌بالغه‌کانی کافره‌کانی بنه‌په‌تی و پاشگه‌زیبوه‌کان ده‌چنه به‌هه‌شت، هه‌روه‌ک له (تحفة) و (نهاية) دافه‌رموویانه.

(وَفِي زَوَالِ مَلِكِهِ عَنِ مَالِهِ بِهَا أَقْوَالٌ) له‌باره‌ی لاجوونی خاوه‌نایه‌تی پاشگه‌زیبوه‌که له ملک و مالی خوی - به‌هوی پاشگه‌زیبون - سی هه‌رموده هه‌نه: (أَظْهَرُهَا) به‌هیزتره‌که‌یان: ملک و ماله‌که‌ی ده‌وه‌ستیندری و چاوه‌پوانی ده‌که‌ین: (إِنْ هَلَكَ مُرْتَدًّا بَانَ زَوَالُهُ بِهَا) نه‌گه‌ر به پاشگه‌زیبویی بکوژئی، یان به‌ری، نه‌وه ده‌رده‌که‌وی: هه‌ر به کافریبونه‌که‌ی له خاوه‌نایه‌تی ملک و ماله‌که‌ی لاجوه‌و گشتی به (فِيء) ده‌دریته (بَيِّنُ الْمَالِ) و هیچی نادریته میراتگره‌کانی، به‌لّام (وَإِنْ أَسْلَمَ) نه‌گه‌ر بزوه موسولمان، نه‌و کاته (بَانَ أَنَّهُ لَمْ يَزَلْ) ده‌رده‌که‌وی: له خاوه‌نایه‌تی لانه‌چوه‌و گشت ملک و ماله‌که‌ی بی‌ده‌گه‌ریندریته‌وه.

وَعَلَى الْأَقْوَالِ يُفْضَى مِنْهُ دَيْنٌ لَزِمَهُ قَبْلَهَا، وَيُنْفَقُ عَلَيْهِ مِنْهُ، وَالْأَصْحُ يَلْزِمُهُ غَرْمُ إِثْلَافِهِ فِيهَا وَتَفَقُّةُ زَوَجاتٍ وَقَفَ نِكَاحُهُنَّ وَقَرِيبَ، وَإِذَا وَقَفْنَا مَلَكَهُ فَتَصَرَّفَهُ—إِنْ احْتَمَلَ الْوَقْفَ كَعْتَقِ وَتَدْبِيرِ وَوَصِيَّةٍ—مَوْقُوفٌ: إِنْ أَسْلَمَ نَفَذَ وَإِلَّا فَلَا، وَيَبِيعُهُ وَهَبْتُهُ وَرَهْنَتُهُ وَكُتَابَتُهُ بَاطِلَةٌ، وَفِي الْقَدِيمِ مَوْقُوفَةٌ، وَعَلَى الْأَقْوَالِ يُجْعَلُ مَالُهُ مَعَ عَدَلٍ وَأَمْتُهُ عِنْدَ امْرَأَةٍ ثَقَّةً، وَيُؤْجَرُ مَالُهُ، وَيُؤَدَّى مَكَاتِبُهُ النُّجُومَ إِلَى الْقَاضِي.

(وَعَلَى الْأَقْوَالِ) له سر هرسيك فرموده كان (يُفْضَى مِنْهُ دَيْنٌ لَزِمَهُ قَبْلَهَا) له مالي پاشگه زيوده كه نه و قهرزه ده دريخته وه: كه پيش كافيرونه كه ي له سر ي واجب بويه، هم (وَيُنْفَقُ عَلَيْهِ مِنْهُ) پاشگه زيوده كه به ماله كه ي خوي به خيو ده كرى له ماوه ي داواي كرى دنى توبه دا، هم (وَالْأَصْحُ) به فرموده ي راستر: (يَلْزِمُهُ غَرْمُ إِثْلَافِهِ فِيهَا) تو لى نه و شتانه ش له سر پاشگه زيوده كه واجب ده بى، كه له حاله تى پاشگه زيونى دا فه وتان دويه تى، هم (وَتَفَقُّةُ زَوَجاتٍ) بژوى نه و ژنانه شى له سر واجب ده بى: كه (وَقِفَ نِكَاحُهُنَّ) هه لوه شان وه ي ماره برينه كه يان وه ستين دراوه تا (عِدَّةً) يان ته واو ده بى، هم (وَقَرِيبِ) بژوى دايك و باوك و منداله كانيشى له سره، كه واته: نه و مه سره فانه ي پايردو و گشتى له مالي پاشگه زيوده كه ده رين.

(وَإِذَا وَقَفْنَا مَلَكَهُ) هر كاتى به فرموده ي به هيزتر: ملكه كه ي بوه ستينين (فَتَصَرَّفَهُ) نه و ده سكار يانه ي له حاله تى پاشگه زيونه كه دا كرى دنى، ته ماشا ده كه ين: (إِنْ احْتَمَلَ الْوَقْفَ) نه گه ر قبولى وه ستان دن يان ده كرد (كَعْتَقِ وَتَدْبِيرِ) وه ك كويله نازا كرى دن (وَوَصِيَّةٍ) وه ستين كرى دن وه ففكر دنى شتيك، نه وه (مَوْقُوفٌ) گشتى وه ستين دراوه: (إِنْ أَسْلَمَ) نه گه ر بويه موسولمان (نَفَذَ) ده سكار يه كه ي جى به جى ده بى (وَإِلَّا) به لام نه گه ر نه بويه موسولمان و به كافرى مرد (فَلَا) جى به جى نابى.

(وَيَبِيعُهُ وَهَبْتُهُ وَرَهْنَتُهُ وَكُتَابَتُهُ) كرى دن و فرو شتنى و به خشين و ره هن كرى دنى و نوسرا و پيدانى كويله ي و ماره برينى گشتيان (بَاطِلَةٌ) به تاله و دانامه زرين (وَفِي الْقَدِيمِ مَوْقُوفَةٌ) له فرموده ي كوند: نه وانه ش وه ستين دراون: نه گه ر بويه موسولمان دروست ده بى، نه گه ر نا: تا. (وَعَلَى الْأَقْوَالِ) له سر فرموده كانى پايردو: (يُجْعَلُ مَالُهُ مَعَ عَدَلٍ) مالي پاشگه زيوده كه له لاي داده روه ريك داده ندرى (وَأَمْتُهُ عِنْدَ امْرَأَةٍ ثَقَّةً) جاريه كه شى له لاي نافرته تيكى باوه رپيكر او داده ندرى (وَيُؤْجَرُ مَالُهُ) زه مين و خانوو و نازه له كانيشى به كرى ده رى و (وَيُؤَدَّى مَكَاتِبُهُ النُّجُومَ إِلَى الْقَاضِي) نوسرا و پيدراوه كه شى پار ه ي نازا كرى دنه كه ي ده داته ده ست قازى و نازاد ده بى.

(کتاب الزنا)

﴿کتاب الزنا: په پټوکی زینا﴾

پیشه کی بزانه: بقره پارسنتی ناین و گیان و نه ژادو عه قلو مال و نابړو، خوی گه وره چند سزایه کی داناوه بقره چند تاوانیک: وه کو کوشتنی مړوئی پاشگه زیوو، کوشتنی له توله ی کوشتن، سزادانی زیناکه ر، سزادانی شه پابخور، لیکر د نه وه ی دهستی بز، سزادانی بوختانکری زینا.

بو وینه: نه گره مړو فکړه که بزانی له توله ی کوشتنه که ده کوشتریته وه، نه وه کوشتنه که ناکاو گیانی خوی و کوژد او که ده پاریزئی، هره وک خوی گه وره ده فرموی: ﴿وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ﴾ بقره تیره له کوشتنه وه ی له توله دا زیانکی گه وره هیه.

هره وه به کوشتنی کافر یوه که ناین ده پاریزئی، به سزای زینا نه ژادو نابړو ی زیناکه ره که و خه لکی ده پاریزئی، به سزای شه پابخور عه قلو ده پاریزئی، به سزای بز مالی خه ک ده پاریزئی، به سزای بوختانکری نابړو ی خه ک ده پاریزئی.

نینجا بزانه: هر موسولمانیک تاوانیک له و تاوانانه کردو سزا درا، نه وه به و سزادانه — جگه له کافر یوو — گوناکاره که ده که وینه بهر چه زکردنی خوی گه وره، نه گره خوا حز بکا: عه فوی ده کا، نه گره حزیش بکا: له دوزه خ سزای ددها، هره وک له زقریه ی سه رچاوه کاند او له (شرح مسلم) له شهر حی نم حدیسه دا پوون کراوه ته وه:

﴿عَنْ عِبَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: تَبَايَعُونِي عَلَى أَلَّا تُشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا تَرْثُوا وَلَا تَسْرِقُوا وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ، فَمَنْ وَفَى مِنْكُمْ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَمَنْ أَصَابَ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَوَقَبَ بِهِ فِي الدُّنْيَا فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ، وَمَنْ أَصَابَ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَسَتَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ فَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ: إِنْ شَاءَ عَفَا عَنْهُ وَإِنْ شَاءَ عَذَّبْهُ﴾ رواه الشيخان، په ایمانم بدنه نئ: که هاو بهش بقره خوا دانه نین و زینا نه که ن و بزنی نه که ن و کوشتنی به ناهق نه که ن، جا هر که سیک نم په ایمان هی به جی هینا، نه وه پاداشتی له سهر خودا یه، هر که سیکش له و تاوانانه تاوانیک کردو له دنیا له سهر تاوانه که سزا درا، نه وه سزایه که گونا که ی لاده با، وه نه گره گونا که ی کردو خوی گه وره لئی ناشکرا نه کرد، نه وه کاره که ی بز لای خوی به: نه گره خوا حز بکا عه فوی ده کا، نه گره حزیش بکا سزای ددها.

جا بزانه: تاوانی کافر یوو — تنها — به تزیه: به موسولمانبوونه لاده که وئ، واته: به کوشتنیش لانا که وئ، هره وک له (باسی پاشگه زیوو) دا پوون کراوه.

نینجا بزانه: زینا کردن — له بوی کوشتن — له هموو گونا که گه وره کان گه وره تره له هیچ ناینیکدا حال نه کراوه، چونکه تاوانکرنیکه بقره سهر نه ژادو نابړو.

إِبْلَاجُ الذَّكَرِ بِفَرْجِ مُحْرَمٍ لَعَيْنُهُ خَالَ عَنِ الشُّبْهَةِ مُشْتَهَى يُوجِبُ الْحَدَّ، وَذُبْرُ ذَكَرٍ وَأَنْثَى كَقَبْلِ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَلَا حَدَّ بِمُفَاخَذَةٍ وَوَطْءَ زَوْجَتِهِ وَأَمْتِهِ فِي حَيْضٍ وَصَوْمٍ وَإِحْرَامٍ، وَكَذَا أَمْتُهُ الْمُرُوجَّةُ وَالْمُعْتَدَّةُ، وَكَذَا مَمْلُوكَتُهُ الْمَحْرَمِ وَمُكْرَهُ فِي الْأَظْهَرِ،

تینجا مہ بہست بہ زینا کردن ئەمەییە: (إِبْلَاجُ الذَّكَرِ بِفَرْجِ مُحْرَمٍ) تینانی سەری (ذکر)ی نیرینە یە دەناو (فَرْج) یکی حەرام، کە (لَعَيْنُهُ) لە بەر خودی تینانە کە حەرام بێ، هەم (خَالَ عَنِ الشُّبْهَةِ) هیچ شوبەشی تێدا نەبێو (مُشْتَهَى) حەزیشی ئێبکری، جا ئەگەر تینانە کە ئەو ناقرانە ی لەماتنە جێ، ئەو کاتە (يُوجِبُ الْحَدَّ) سزای زینا واجب دەکا: کە دارکاری و دوورخستنە وە ی کوپو کچو، بەر دبارانکردنی (مُحْصَن) ی داها تووہ.

(وَذُبْرُ ذَكَرٍ وَأَنْثَى كَقَبْلِ) تینانی کونی پشتە وە ی نیر، یان مێ وەکو تینانی کونی پیشە وە ی ئا فرە تی بێگانە یە و زینایە (عَلَى الْمَذْهَبِ) لە سەر فەرموودە ی پاستی مەزەب، کە واتە: ئەگەر قونگییە کە کوپ بێ، سزایە کە ی دارکاری و دوورخستنە وە یە، ئەگەر (محصن) بێ، سزایە کە ی بەر دبارانکردنە، بەلام سزای قوندەرە کە: دارکاری و دوورخستنە وە یە، هەرچەند (مُحْصَن) ش بێ، جیاوازی پیاو و ئا فرە تیش نیە، جا ئەگەر مندال، یان شیت، یان زۆرلیکراو بێ، ئەو کاتە هیچ سزای زینای لە سەر نیە، هەر وە ک لە زۆریە ی سەرچاوە کاندای فەرموویانە.

(وَلَا حَدَّ بِمُفَاخَذَةٍ) سزای زینا واجب نابێ: بە هۆی پێداھێنانی پان و شوینە کانی تر، هەم بە پێداھێنانی (فَرْج) ی ئا فرە ت بە (فَرْج) ی ئا فرە ت، هەم بە ئا وھێنانی بە دەستی خۆی، چونکە ئەوانە تینانی (فَرْج) ی حەرام نیە، بەلام بە هۆی ئەو پەفتارانە تەمبێ دەکرێن.

(وَ) هەر وە ها سزای زینا واجب نابێ: بە (وَطْءَ زَوْجَتِهِ وَأَمْتِهِ فِي حَيْضٍ وَصَوْمٍ وَإِحْرَامٍ) جیما کردنی لەگەڵ ژنو (جاریە) ی خۆی لە حالە تی حەیزو نیفاس و پۆژوو و ئیحرامدا، چونکە حەرامیە کە ی لە بەر خودی تینانە کە نیە، بەلکو لە بەر چلکنی و تیکدانێ خواپەرستی بە (وَكَذَا أَمْتُهُ الْمُرُوجَّةُ وَالْمُعْتَدَّةُ) هەر وە ها سزای زینا واجب نابێ: بە جیما کردنی لەگەڵ (جاریە) کە ی خۆی کە لە کە سیکی تر مارە کرابێ، یان لە (عِدَّة) دابێ (وَكَذَا مَمْلُوكَتِهِ الْمَحْرَمِ) هەر وە ها لەگەڵ ئەو (جاریە) شی کە مەحرمی خۆیە تی، چونکە لەوانە دا شوبە ی ملکایە تی هە یە.

(وَ) هەر وە را (مُكْرَمٍ) سزای زینا لە سەر زۆرلیکراویش نیە، جا زۆرلیکراوە کە: پیاو و کە بێ، یان ئا فرە تە کە (فِي الْأَظْهَرِ) لە فەرموودە ی بەھێزتردا، هەر وە ها ئەگەر بەھە لە شدا بچێو و واتییگا: ژنی خۆیە تی، یان مێردی خۆیە تی، سزای زینای لە سەر نیە، پێقە مە بەر ﷺ فەرموویە تی: ﴿رَفِعَ عَنِ أُمَّتِي الْأَخْطَاءُ وَالنِّسْيَانُ وَمَا اسْتَكْرَهُوا عَلَيْهِ﴾ حدیث حسن رواه ابن ماجه، خوی گەورە لای داوہ لە سەر ئوممە تی من: تاوانی هە لە و لە بێرچوون و ئەو کارە ی بە زۆرلیکردن پێیان کراوہ.

وَكَذَا كُلُّ جِهَةٍ أَبَاحَهَا عَالِمٌ كَنِكَاحِ بِلَا شُهُودٍ عَلَى الصَّحِيحِ، وَلَا بَسْوَءٍ مَيْتَةٍ فِي الْأَصْحَحِ، وَلَا بَهِيمَةٍ فِي الْأَطْهَرِ، وَيُحَدُّ فِي مُسْتَأْجِرَةٍ وَمُبِيحَةٍ وَمَحْرَمٍ وَإِنْ كَانَ تَزْوُجَهَا،

(وَكَذَا كُلُّ جِهَةٍ أَبَاحَهَا عَالِمٌ) هر روهها هر پوویکی جیماعیک که زانیه کی (مُجْتَهِد) فرموویتی: حاله. نه ویش سزای زینا واجب ناکا، چونکه شوبه ی جیاوازی فرموده کانی زانیانی تن دایه (كَنِكَاحِ بِلَا شُهُودٍ) وه ک ماره برینیکی بی شاهد علی الصَّحِيحِ) له سر فرموده ی پاست، چونکه له مزه بی نیمام (مالک) دا دروست ده بی، یان به بی (وَلِيٍّ)، چونکه له مزه بی نیمامی (حنفی) دا دروست ده بی، پیغه مبرک فرموویتی: ﴿إِذْرَأُوا الْحُدُودَ بِالْشُّبُهَاتِ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ رواه الحاکم والبیهقی بسند صحیح، هتا ده توانن سزای تاوانه کان به هژی شوبه کان لابه دن.

(وَلَا بَسْوَءٍ مَيْتَةٍ) هر روهها به جیماعکردن له گال نافرته تیکی مردو سزای زینا واجب نابین، به لکو ته مبین ده کری (فِي الْأَصْحَحِ) له فرموده ی پاستردا، هم (وَلَا بَهِيمَةٍ) به جیماعکردن له گال نازه لیش سزای زینا واجب نابین، به لکو ته مبین ده کری (فِي الْأَطْهَرِ) له فرموده ی به هیتردا، چونکه مردوو نازهل ه زینان لیتا کری له لایه ن خاوه ن ته بیعه تیکی پاک، به لام له فرموده کانی تردا: نه دو زینا که رانهش سزای زینایان له سر واجب ده بی.

جا بزانه: دروست نیه نازله که بکوژی، به لام نه گه نازله که گزشتی بخوری، نه وه به سر پین گزشته که ی حاله، هر وه که له زوریه ی سرچاوه کاندا فرموویانه.

(و) هر روهها (يُحَدُّ فِي مُسْتَأْجِرَةٍ) سزای زینا ده دری نه گه نازله نوه نافرته بکا: که بؤ زینا به کری گیراوه، هم (وَمُبِيحَةٍ) له گال نوه نافرته ش که (فَرَجِ) ی خوی حال لاکروده، که واته: نافرته که ش—له هر دو مه سه له که دا— سزای زینا ده دری، چونکه نه به کری و نه به حالاکردن زینا حال لاکرودن نابین.

هم (وَمَحْرَمٍ) به زیناکردن له گال مه حره میکی خوی سزای زینا ده دری، جیاوازی نیه مه حره میه که: به هژی نه ژاد بی، یان به شیرخوارین، یان به زلواو خه زورایه تی— که له (په پتوکی ژن ماره کردن) دا هر سستیکیان پوهن کرانه وه— (وَإِنْ كَانَ تَزْوُجَهَا) هر چه ند مه حره مه که شی له خوی ماره کردین، سزای زینای هر ده دری، به لکو له مزه بی نیمام (أحمد) دا واجبه: بکوژی و ملک و مال که شی بؤ (بَيْنَ الْعَالِ) لیتستیندری ﴿عَنِ الْبِرَاءِ عَنْ عَمِّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِلَى رَجُلٍ نَكَحَ امْرَأَةً أَبِيهِ فَأَمَرَنِي أَنْ أُضْرِبَ عُنُقَهُ وَآخَذَ مَالَهُ﴾ رواه أصحاب السنن بسند حسن، پیغه مبرک نارمییه لای پایوئک: که ژنی باوکی خوی له خوی ماره کردیوه، فرمانی پین کردم: بیکوژم و مال که شی وه ریگرم.

هر روهها نه گه ژنی خوی سن به سن ته لاق دابین و جیماعی له گال بکا، یان ژنیکی خاوه ن میرد، یان ژنیکی له (عِدَّةٍ) که سیتی تردا له خوی ماره بکا و جیماعی له گال بکا، یان چوار

وَشَرَطُهُ التَّكْلِيفُ إِلَّا السُّكْرَانَ، وَعَلِمُ تَحْرِيمِهِ، وَحَدُّ الْمُحْصَنِ: الرَّجْمُ،

زنی هه‌بزو ژنیکی پینجه‌میش ماره بکاو جیماعی له‌گه‌ل بکا، یان خوشکی ژنه‌کی، یان پودی ژنه‌کی به‌سه‌ر ژنه‌کی‌دا ماره بکاو جیماعی له‌گه‌ل بکا، یان ئافره‌تیکی کافر‌بوو، یان بت په‌رست له‌خۆی ماره بکاو جیماعی له‌گه‌ل بکا، یان ئافره‌تیکی موسولمان شوو به‌کافرێک بکاو جیماعی له‌گه‌ل بکا، ئەوه له‌و هه‌موو مه‌سه‌لانه‌دا سزای زینا له‌سه‌ر گشتیان واجب ده‌بێ، چونکه ماره‌بیرینی ئادروست لێ‌رده‌دا په‌چاو ناکرێ، هه‌روه‌ک له (تحفة) و (مغنی)‌دا ئه‌و مه‌سه‌لانه‌ په‌وون کراونه‌وه.

﴿ مهرچه‌کانی سزای زیناکهر ﴾

(وَشَرَطُهُ) مهرجی واجب‌بوونی سزای زینا ئه‌مه‌یه: (التَّكْلِيفُ) زیناکه‌ره‌که‌بالغو عاقل‌بێ، جیاوازی تین‌ه‌رو تین‌راو نیه، واته: من‌دال‌و شیت سزای زینایان له‌سه‌ر نیه، به‌لکو ته‌مبێ ده‌کرین، جیاوازی نیه تین‌ه‌رو تین‌راوه‌که: هه‌ردووکیان من‌دال، یان شیت بن، یان ته‌نها یه‌کێکیان، به‌به‌لگه‌ی حدیسه‌که‌ی ﴿رُجِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ﴾ ی‌پا‌پر‌بوو له‌باسی پاشگه‌زی‌بوونه‌وه‌دا (إِلَّا السُّكْرَانَ) به‌لام سزای زینا له‌سه‌ر زیناکه‌ری سه‌رخۆش واجب ده‌بێ: جا تین‌ه‌ر بێ، یان تین‌راو، به‌و مهرجه‌ی به‌قه‌سدی سه‌رخۆش‌که‌ره‌که‌ی خوار‌دیته‌وه‌و زانیبیتی سه‌رخۆش‌که‌ره، هه‌روه‌ک له (په‌رتوکی ته‌لاق)‌دا پا‌برا.

(و) هه‌روه‌ها مهرجه: (عَلِمُ تَحْرِيمِهِ) زیناکه‌ره‌که‌ بزانی زینا چه‌پامه، واته: ئه‌گه‌ر زیناکه‌ریک نه‌یزانیبێ زینا چه‌پامه؟ چونکه تازه موسولمان بوو، یان له‌موسولمانان دوور بوو، ئەوه سزای زینای له‌سه‌ر نیه، به‌لام ئه‌گه‌ر زیناکه‌ره‌که‌ بێ: ده‌مزانی زینا چه‌پامه‌و نه‌مه‌دزانی سزای هه‌یه، ئەو کاته سزای زینایه‌که‌ی له‌سه‌ر واجب ده‌بێ، هه‌روه‌ها مهرجه: زینایه‌که‌ به‌خۆشی‌خۆی بێ، هه‌روه‌ک پا‌برا.

هه‌روه‌ها ئه‌گه‌ر ژنیک بێ: هه‌والی مردنی‌مێرده‌که‌م گه‌یشتی و منیش (عِدَّة) م ته‌واو بوو و شووم کرده‌وه، ئەوه‌ش سزای زینای له‌سه‌ر نیه، هه‌روه‌ک (الشُّبْرَامَلْسَى) گێ‌پا‌ویه‌تی‌وه.

(وَحَدُّ الْمُحْصَنِ الرَّجْمُ) سزای زیناکه‌ری (مُحْصَن): به‌ر‌ب‌باران‌کردنه‌ تا ده‌مری‌به (إجماع)‌ی زانایانی ئیسلام-جیاوازی پیاو و ئافه‌رت نیه ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ عَمْرٌو وَهُوَ عَلَى مَتَرٍ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: كَانَ مِمَّا أُنزِلَ آيَةُ الرَّجْمِ قَرَأْنَاهَا وَوَعَيْنَاهَا وَعَقَلْنَاهَا، فَرَجَمَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَرَجَمْنَا بَعْدَهُ، فَأَخْشَى أَنْ يَقُولَ قَاتِلٌ: مَا نَجِدُ الرَّجْمَ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَيَضْلُوا بِتَرْكِ فَرِيضَةِ أَنْزَلَهَا اللَّهُ تَعَالَى، وَإِنَّ الرَّجْمَ فِي كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى حَقٌّ عَلَى مَنْ زَنَى إِذَا أَحْصَنَ مِنَ الرَّجَالِ وَالنِّسَاءِ إِذَا قَامَتِ الْبَيْتَةُ أَوْ كَانَ الْحَبْلُ أَوْ الْإِعْتْرَافُ﴾ رواه الشيخان وأصحاب السنن، نيمامی (عمر) له‌سه‌ر مینبه‌ری پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: نایه‌تی به‌ر‌ب‌باران‌کردنی زیناکه‌ر -واته: نایه‌تی ﴿الشَّيْخُ وَالشَّيْخَةُ إِذَا زَنَىا فَرَجُمُوهُمَا الْبَيْتَةَ﴾- یه‌کێک بوو له‌و نایه‌تانه‌ی له

وَهُوَ مُكَلَّفٌ حُرٌّ وَلَوْ ذِمِّيٌّ غَيْبٌ حَشَفْتُهُ بِقُبُلٍ فِي نِكَاحٍ صَحِيحٍ، لَا فَاسِدٍ فِي الْأَظْهَرِ،
وَالْأَصَحُّ اشْتِرَاطُ التَّغْيِيبِ خَالَ حُرِّيَّتِهِ وَتَكْلِيفِهِ، وَأَنَّ الْكَامِلَ الزَّانِيَ بِنَاقِصٍ مُحْصَنٍ،
وَالْبِكْرَ الْحُرَّ: مِائَةً جَلْدَةً وَتَغْرِيبُ عَامٍ إِلَى مَسَافَةِ قَصْرِ

قورپان بۆ پیغه مبه ریش هاتبونه خواره وه، نیمه ش نایه ته که مان خویندو له بهرمان کربو
لینیشی تیگه بیشتین، پیغه مبه ریش زیناکه ری بهر باران کربو نیمه ش له دوی وی
بهر باران مان کرد، جا ده ترسم یه کیک بلی: بهر بارانی زیناکه له قورپاندا نیه و گومرا ببن
به هوی نه کردنی واجبی که خوا نارویه تیه خواره وه، به پاستی بهر باران کردن له قورپاندا
واجبه: له سر نه و که سهی زینای کربوه بهو مرجهی (مُحْصَن) بی: له پیاوانو له
نافره تان، هر کاتیک شاهیده کانی زینا هه بن، یان ناوسی، یان دانپیدا هیتان.

واته: بریاری نایه ته که هر بهرده وامه و تنها خویندنه وهی (سَخ) بۆتوه، نایه ته که ش له
سوره تی (الأحزاب) بوو، هه روهک (النسائی) گتیاویه ته وه.

(وَهُوَ مُكَلَّفٌ حُرٌّ) مه بهست به (مُحْصَن): مرفیکی بالغ و عاقل و نازاده (وَلَوْ ذِمِّيٌّ) هه رچه ند
کافری په یمان له نه ستوش بی- که پیش زیناکردن (غَيْبٌ حَشَفْتُهُ بِقُبُلٍ) پیاوه که سهی
(ذَكَرَى) خوی تینابیته ناو پیشه وهی نافره تیک، یان نافره ته که سهی (ذَكَرَى يَكِي تَيَنْدِرَابِي)،
واته: ژنه که، یان پیاوه که ته نها جاریک جیماعیکیان کرببی (فِي نِكَاحٍ صَحِيحٍ) له
ماره برینیکی دروستبووا، هه رچه ند نافره ته که ش له هه یزدا بو بی (لَا فَاسِدٍ فِي الْأَظْهَرِ) نه ک
له ماره برینیکی نادرستدا، له فرموده ی به هیتردا.

(وَالْأَصْحُ) به فرموده ی راستر: (اشْتِرَاطُ التَّغْيِيبِ خَالَ حُرِّيَّتِهِ وَتَكْلِيفِهِ) مرجه تینانه که
-واته: جیماعه که- له حالته ی بالغ و عاقل و نازادی دا بو بی، که واته: نه که مندالیک، یان
شیتیک، یان کویله یه که له ماره برینیکی دروستبووا جیماع له گه ل ژنی خویان، یان له گه ل
میزدی خویان بکن، نابنه (مُحْصَن)، به لام (وَأَنَّ الْكَامِلَ الزَّانِيَ بِنَاقِصٍ) نه و زیناکه ره بالغ و
عاقله ی به هوی نه بالغیک، یان شیتیک کامل بوه، واته: -پیش زیناکردن- له ماره برینیکی
دروستبووا جیماعی له گه ل ژنیکی مندال، یان شیت کربوه، نه ویش به (مُحْصَن)
داده ندری، جیاوازی نیه جیماعه که ره: پیاو بی، یان نافره ت.

هه روه ها له و مه سه لانه دا جیاوازی موسولمان و کافری په یمان له نه ستور نیه ﴿عَنْ ابْنِ عَمْرٍ
رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَمَرَ بِرَجْمِ يَهُودِيٍّ وَيَهُودِيَّةٍ لَمَّا قَدْ زَانَا﴾ رواه الشيخان، پیاویکی
جوله که و نافره تیکی جوله که زینایان کرد، پیغه مبه ریش فره مان ی دا: بهر باران بکرین.

(وَالْبِكْرِي) سزای کوپو کچی زیناکه ر- که (مُحْصَن) نه بی، واته: له ماره برینیکی دروستبووا
جیماعی نه کرببی- (الْحُرُّ) نازادیش بی: (مِائَةً جَلْدَةً) لیدانی سه د شوپکه داره، هه م
(وَتَغْرِيبُ عَامٍ) دوورخسته وه بیشی ماوه ی سالتیک: له شوینی خویه وه (إِلَى مَسَافَةِ قَصْرِ

فَمَا فَوْقَهَا، وَإِذَا عَيْنَ الْإِمَامِ جِهَةً فَلَيْسَ لَهُ طَلَبٌ غَيْرَهَا فِي الْأَصْحَ، وَيُقَرَّبُ غَرِيبٌ مِنْ بَلَدِ الزَّنَا إِلَى غَيْرِ بَلَدِهِ، فَإِنْ عَادَ إِلَى بَلَدِهِ مُنِعَ فِي الْأَصْحَ، وَلَا تُقَرَّبُ امْرَأَةٌ وَحَدَّهَا فِي الْأَصْحَ بِلَ مَعَ زَوْجٍ أَوْ مَحْرَمٍ وَلَوْ بِأَجْرَةٍ، فَإِنْ امْتَنَعَ بِأَجْرَةٍ لَمْ يُجْبَرْ فِي الْأَصْحَ، وَالْعَبْدُ: خَمْسُونَ وَيُقَرَّبُ نِصْفَ سَنَةٍ،

فَمَا فَوْقَهَا) بؤ شوینیکی ترکه به نه ندازهی کورتکردنه وی نویئو به سهره و تر نوود بئ، خوای گه وره ده فرموی: ﴿الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ﴾ نافرتهی زیناکه رو پیاوی زیناکه هر یه که یان سهد شوپکه داریان لیبدنه.

هم پیغه مبریش ﷺ فرمویتهی: ﴿الْبِكْرُ بِالْبِكْرِ جَلْدٌ مِائَةٌ وَتُفِي سَنَةً﴾ رواه مسلم، سزای زینای کپو کچ لیدانی سهد شوپکه داره و هم دوورخستنه وهی سالیکه.

(وَإِذَا عَيْنَ الْإِمَامِ جِهَةً) هر کاتی که کار به ده دست شوینیکی بؤ دوورخستنه وه که دیاری کرد (فَلَيْسَ لَهُ طَلَبٌ غَيْرَهَا فِي الْأَصْحَ) زیناکه ره که مافی نیه داوای شوینیکی تر بکا، له فرموده ی راستردا، چونکه مه به ست له دوورخستنه وه که: خه فته تبارکردنیتهی (وَيُقَرَّبُ غَرِيبٌ مِنْ بَلَدِ الزَّنَا) زیناکه ریک که خه لکی شوینی زینایه که نه بئ، له شوینی زینایه که وه دوور ده خسریته وه (إِلَى غَيْرِ بَلَدِهِ) بؤ شوینیکی تری جگ له وولاته که ی خوی.

جابزانه: واجبه زیناکه ری دوورخراوه سالیکی ته و او ببه نوای یه کدا - له شوینته که بمینیتته وه، که وایو: (فَإِنْ عَادَ إِلَى بَلَدِهِ) نه گه ر دوورخراوه که گه پاوه بؤ شوینته که ی خوی (مُنِعَ فِي الْأَصْحَ) قه دهغه ده کری و پیویسته سهر له نوئ دست به ساله که بکاته وه، له فرموده ی راستردا.

(وَلَا تُقَرَّبُ امْرَأَةٌ وَحَدَّهَا فِي الْأَصْحَ) نابئی نافرتهی زیناکه ره به ته نها دوور بخریته وه، له فرموده ی راستردا (بِلَ مَعَ زَوْجٍ أَوْ مَحْرَمٍ) به لکو ده بی میرده که ی، یان مه حره میکی له گه لدا بئ (وَلَوْ بِأَجْرَةٍ) هر چه ند له گه لدا بونی میرده که و مه حره مه که ش به کری بئ (فَإِنْ امْتَنَعَ بِأَجْرَةٍ) جا نه گه میرده که ی، یان مه حره مه که ی به کریش له گه لی نه چو (لَمْ يُجْبَرْ فِي الْأَصْحَ) زوری لی تارکری، له فرموده ی راستردا، چونکه نه و تاوانی نیه.

(وَالْعَبْدُ خَمْسُونَ) سزای کویله ی زیناکه لیدانی په دجا شوپکه داره، هم (وَيُقَرَّبُ نِصْفَ سَنَةٍ) ماوه ی نیو سالیش دوور ده خریته وه، واته: کویله ی زیناکه ر پیاوی بئ، یان نافرته - به ردباران ناکری، هر چه ند له ماره برینیکی دروستبووشدا جیماعی کردبئ، چونکه خوای گه وره ده فرموی: ﴿إِذَا أَحْصِنَ فَإِنْ أَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْعَذَابِ﴾ هر کاتی که جاریه کانتان بوونه (مُحْصَن) نه گه زینایان کرد، نیوه ی نافرته تانی نازاد سزای زینایان له سهر واجب ده بئ. واته: نیوه ی دارکاریه که،

وَفِي قَوْلِ سَنَةٍ، وَفِي قَوْلِ لَا يُعْرَبُ، وَيَبْتُ بَيِّنَةٌ أَوْ إِفْرَارٌ مَرَّةً، وَلَوْ أَقْرَأْتُ لَمْ رَجَعَ سَقَطَ،

چونکه به ردبارانکردن نایبته نیوه (وَفِي قَوْلِ سَنَةٍ) له فرموده یه کدا: ماوهی سالتیک دور
ده خریته وه (وَفِي قَوْلِ لَا يُعْرَبُ) له فرموده یه کدا دور ناخریته وه.

﴿ناشکرا بونوی زینا﴾

(وَيَبْتُ) زیناکردن ناشکرا ده بن به نوو پنگا، یه کهم: (بَيِّنَةٌ) به شاهیدی چوار پیاو، که
بَلِّين: (شاهیدی ددهم فلانکه س سهری (ذَكَرَى) خَوِي به زینا برده ناو (فَرَجَى)
فَلَانَه نافرته له فلانه شوینه وه له فلانه کاته دا). خوی گوره ده فرموی: ﴿فَاسْتَشْهِدُوا
عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ﴾ چوار شاهیدی له خوتان-واته: له موسولمانان- داوا بکن له سه ره
نافره تانهی زینایان کردوه.

جا بزانه: نابی میردی ژنه که یه کیگ بی له و چوار شاهیدانه، هه روه که له باسه که ی داهاتو دا
له (تحفه) دا فرمووی ته، هه روه ها سوننه ته: شاهیده کان نه و گونا هه داپوشن و شاهیدی
له سه نه دن نه گه ره رژه وه ندی تی دابن، به لام نه گه ره به هوی شاهیدی نه دانه که زیان
به که سیکی تر ده گه یشت، نه و کاته واجبه: شاهیدی که بدا، نه گینا: گونا هبار ده بن،
هه روه که له (مغنی) و (الشروانی) دا فرموویاته.

دووه م: (أَوْ إِفْرَارٌ مَرَّةً) زینا که ناشکرا ده بن: به دانپیدا هیتانی زینا که ره که ته نها یه
چار، به به لگی حه دیسه که ی نیمامی (عمری) پابردو، هه م پیغه مبه رﷺ فرموی: ﴿أَعْدُ يَا
أُنَيْسُ إِلَى امْرَأَةٍ هَذَا، فَإِنْ إِعْتَرَفْتَ فَارْجُمِهَا﴾ رواه الشیخان، نهی (أُنَيْسُ) بیو لای زنی نه م
پیاوه، نه گه ر دانی به زینا دا هیتا به ردبارانی بکه.

جا بزانه: بیو زینا که ره که و بیو گشت گونا هکاریک وه ها سوننه ته: گونا هه که یان داپوشن و له
لای کاربه ده ست ناشکرای نه که ن و له نیوان خویان و خوی گوره دا توبه بکن.

هه روه ها حه رهامه: بیو گالته له لای خه لک گونا هه که باس بکن، چونکه چند حه دیسیکی
(صحیح) له م باره یه وه هاتون - که نه م جوره گونا هباره عه وه ناخری - هه م له (مغنی) و
(الشروانی) دا فرموویاته.

(وَلَوْ أَقْرَأْتُ) نه گه ر زینا که ره که دانی به زینا که دا هیتا (لَمْ رَجَعَ) نینجا په شیمان بژوه و
گوتی: دروم کرد زینام نه کردوه. نه وه (سَقَطَ) سزای زینای له سه ر لاده که وی، چونکه
پیاویک دانی به زینا دا هیتا و (صحابه) کان به ردبارانیان کرد، نه ویش له به ر نازاری
به ردبارانه که هه لات و (صحابه) کانیش وزیان لته هیتا تا کوشتیان، جا پیغه مبه رﷺ
فرموی: ﴿هَلَّا تَرَ كُفْمُوهُ لَعَلَّهُ يَتُوبُ﴾ رواه أبو داود وأصله في الصحيحين، خوزگه وزتان
لته هیتا با به لکی توبه ی ده کرد، واته: په شیمان ده بژوه.

وَلَوْ قَالَ لَا تَحْدُونِي أَوْ هَرَبَ فَلَا فِي الْأَصْحَحِّ، وَلَوْ شَهِدَ أَرْبَعَةً بَرِّئَ نِسْوَةَ أَهْلِهَا
عَذْرَاءُ لَمْ تُحَدِّ هِيَ وَلَا قَادِفُهَا،

جا بزانه: نه‌گەر له دانپیداھیتانە که‌دا ناوی ئه‌و که‌سه‌ی هیتابو: که زینای له‌گه‌ل کردوه،
زینا له‌گه‌ل‌کراوه که‌ش گوتی: راست ناکا. ئه‌و کاته سزای بوختانه که‌شی له‌سه‌ر واجب
ده‌بێ و به‌و په‌شیمانبوونه‌وه‌یه له‌سه‌ری لاناکه‌وئێ ﴿عَنْ سَهْلِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَجُلًا بَكَرًا اعْتَرَفَ أَنَّهُ
زَنَى بِامْرَأَةٍ سَمَّاهَا، فَجَلَدَهُ النَّبِيُّ ﷺ مِائَةً وَسَأَلَهُ الْبَيْتَةَ عَلَى الْمَرْأَةِ فَعَجَزَ وَكَذَّبْتُهُ فَجَلَدَهُ حَذَّ الْفَرِيَةِ
ثَمَّالِينَ﴾ رواه أبو داود بسند صالح، کوپێک گوتی: زینام له‌گه‌ل فلانته ئافره‌ته کردوه. ئینجا
پیتغه‌مبه‌ر ﷺ سه‌د شوپکه‌داری سزای زینای لێ‌داو داوای لێ‌کرد شاهیدیش له‌سه‌ر زینای
ئافره‌ته که‌ بێتێ، جا شاهیدیشی نه‌بون و ئافره‌ته که‌ش گوتی: درق ده‌کا زینای له‌گه‌ل من
نه‌کردوه. ئینجا پیتغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌شتا شوپکه‌ی تیریشی لێ‌دا له‌سزای بوختانه‌که‌ی.

به‌لام نه‌گەر زینا له‌گه‌ل‌کراوه که‌ش دان به‌ زینایه‌که‌دا بێتێ، ئه‌و کاته سزای بوختانه‌که‌ی
له‌سه‌ر لاده‌که‌وئێ.
ئینجا بزانه: نه‌گەر زینایه‌که‌ به‌ چوار شاهید ئاشکرا بێی، ئه‌و کاته په‌شیمانێ و تۆبه‌ له
دو‌نیادا سو‌دی نیه‌و واجب: له‌سه‌ر زینایه‌که‌ی سزا بدری، به‌لام نه‌گەر کافرێکی زیناکه‌ر
موسولمان بێی، ئه‌و کاته سزای زینایه‌که‌ی له‌سه‌ر لاده‌که‌وئێ، هه‌روه‌ک له‌ زۆریه‌ی
سه‌رچاوه‌کاندا ئه‌و مه‌سه‌لانه‌ پوون کراونه‌وه‌.

(وَلَوْ قَالَ) نه‌گەر زیناکه‌ره‌که‌ له‌ داوی دانپیداھیتانە که‌ گوتی: (لَا تَحْدُونِي) سزای زینام
لێ‌مه‌دن (أَوْ هَرَبَ) یان هه‌لات، یان گوتی: وازم لێ‌بێتێ. ئه‌وه (فَلَا فِي الْأَصْحَحِّ) سزای زینای
له‌سه‌ر لاناکه‌وئێ، له‌فه‌رمووده‌ی راستتردا، به‌لام واجب: وازی لێ‌به‌پێندری، به‌لکی له
دانپیداھیتانە که‌ی په‌شیمان بپیته‌وه‌، جا نه‌گەر په‌شیمان نه‌بووه‌، ئه‌و کاته دو‌وباره‌ سزا
ده‌دریته‌وه‌، جا نه‌گەر وازیان لێ‌نه‌هیتابو به‌ سزادانه‌که‌ش مرد، ئه‌وه هیه‌چ زامینی‌ی نیه‌،
هه‌روه‌ک به‌لگه‌ی هه‌دیسه‌که‌ی (هَلَّا تَرَ كُتْمُوهُ) ی پابردوول له‌ زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا
فه‌رموویانه‌.

(وَلَوْ شَهِدَ أَرْبَعَةً بَرِّئَ نِسْوَةَ أَهْلِهَا) نه‌گەر چوار پیاو شاهیدبیاان دا: ئه‌و ئافره‌ته‌ زینای کردوه (وَأَرْبَعُ
نِسْوَةٍ: أَهْلِهَا عَذْرَاءُ) چوار ئافره‌تیش شاهیدبیاان دا: ئافره‌ته‌که‌ که‌چه‌. ئه‌وه (لَمْ تُحَدِّ هِيَ)
ئافره‌ته‌که‌ سزای زینای لێ‌ناسری، له‌ به‌ر شوپه‌یه‌ی کچینه‌که‌ی، که‌وابو: هه‌ر له‌ به‌ر ئه‌و
شوپه‌یه‌ش ئه‌و پیاوه‌ی زیناشی له‌گه‌ل ئافره‌ته‌که‌ کردوه، ئه‌ویش سزا ناسری، هه‌م (وَلَا
قَادِفُهَا) ئه‌وه‌ی بوختانی زیناشی به‌ ژنه‌که‌ کردوه سزای بوختانه‌که‌ی لێ‌ناسری، چونکه
چوار شاهید هه‌نه‌و ده‌شگونجێ کچینه‌که‌ی که‌ پابپیته‌وه‌.

وَلَوْ عَيْنَ شَاهِدٍ زَاوِيَةً لَزِنَاهُ وَالْبَاقُونَ غَيْرَهَا لَمْ يَثْبُتْ، وَيَسْتَوْفِيهِ الْإِمَامُ أَوْ نَائِبُهُ مِنْ حُرٍّ وَمُبْعُضٍ، وَيَسْتَحَبُّ حُضُورُ الْإِمَامِ وَشُهُودُهُ، وَيَحُدُّ الرِّقِيقُ سَيِّدُهُ أَوْ الْإِمَامَ، فَإِنْ تَنَازَعَا فَلِأَصْحِ الْإِمَامِ، وَأَنَّ السَّيِّدَ يُغْرِبُهُ، وَأَنَّ الْمَكَاتِبَ كَحُرٍّ، وَأَنَّ الْفَاسِقَ وَالْكَافِرَ وَالْمَكَاتِبَ يَحُدُّونَ عِبِيدَهُمْ،

(وَلَوْ عَيْنَ شَاهِدٍ زَاوِيَةً لَزِنَاهُ) نه‌گەر شاهیدیک قورپنیه‌ک، یان کاتیکی دیاری کرد بۆ زیناکردنی زیناکهره‌که‌و (وَالْبَاقُونَ غَيْرَهَا) سئ شاهده‌کانی‌تریش قورپنیه‌ک، یان کاتیکی‌تری جگه له و قورپنه و کاتیه‌یان دیاری کرد، نه‌وه (لَمْ يَثْبُتْ) زینایه‌که به‌و شاهیدانه ناشکرا نابی‌و واجبه: هەر چواریان سزای بوختانیان لی‌بدری.

﴿فَاكاداري﴾: نه‌گەر-پیش سزادان- سه‌د جاریش زینای کردبی‌و زینایه‌که‌ش له یه‌ک په‌گه‌ز بئ، نه‌وه ته‌نهایه‌ک سزادان بۆ هه‌موو زینایه‌کان به‌سه، به‌لام نه‌گەر سزا درابو، ئینجا له دوی سزادان جاریکی‌تریش زینای کرد، نه‌و کاته دووباره سزا ده‌بدریته‌وه... هەر به‌و جۆره، هه‌روه‌ک (الشبراملسی) فه‌رمویه‌تی.

(وَيَسْتَوْفِيهِ الْإِمَامُ أَوْ نَائِبُهُ) واجبه: پیشه‌وای موسولمانان، یان جیگره‌که‌ی سزای زینا وه‌ریگری (مِنْ حُرٍّ وَمُبْعُضٍ) له زیناکه‌ری نازادو له کۆیله‌ی به‌شکراو، که‌واته: نه‌گەر یه‌کیک-بی‌ئیزنی پیشه‌واو جیگره‌که‌ی- زیناکه‌ریکی کۆپ، یان کچ دارکاری بکا، نه‌وه به‌هر سزادانی‌شهرعی ناکه‌وی‌و هه‌م سزاده‌ره‌که‌ش ده‌بیته‌ زامین، هه‌روه‌ک له (مغنی)‌دا فه‌رمویه‌تی، به‌لام نه‌گەر زیناکه‌ره‌که (مُحْصَنٌ)‌بی‌و یه‌کیک بی‌ئیزنی پیشه‌واو جیگره‌که‌ی له به‌ر زینایه‌که‌ بیکۆژی، نه‌و کاته به‌ به‌ر سزادانی‌شهرعی ده‌که‌وی، هه‌روه‌ک له (تحفه)‌دا له کۆتایی سزای بوختاندا فه‌رمویه‌تی.

(وَيَسْتَحَبُّ حُضُورُ الْإِمَامِ وَشُهُودِهِ) سوننه‌ته له‌کاتی سزادانی زینا پیشه‌واو شاهیده‌کانی زینا ناماده‌ ببن، هه‌م کۆمه‌له‌ موسولمانیکی‌تریش ناماده‌ ببن، خوی گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ با کۆمه‌له ئیمانداریک ناماده‌ی سزادانی هه‌ر دوو زیناکه‌ره‌کان ببن. هه‌روه‌ها سوننه‌ته: شاهیده‌کان پیشتر به‌ربارانه‌که ده‌ست پئ‌یکه‌ن.

(وَيَحُدُّ الرِّقِيقُ سَيِّدُهُ أَوْ الْإِمَامَ) سزای زیناو شه‌رابخواردنه‌وه‌و سزایه‌کانی‌تریش گه‌وره‌که له کۆیله‌که‌ی ده‌دا، یان پیشه‌وا‌لی‌ده‌دا (فَإِنْ تَنَازَعَا) جا نه‌گەر بووه‌ کیشه‌یان (فَالْأَصْحُ الْإِمَامُ) به‌ فه‌رموده‌ی راسته‌تر: پیشه‌وا‌لی‌ده‌دا، هه‌م (وَأَنَّ السَّيِّدَ يُغْرِبُهُ) گه‌وره‌که کۆیله‌ زیناکه‌ره‌که دوور ده‌خاته‌وه، هه‌م (وَأَنَّ الْمَكَاتِبَ كَحُرٍّ) کۆیله‌ی نوسراو پیدراو-نه‌گەر زینای کرد- وه‌کو نازاده، واته: پیشه‌وا سزای ده‌دا، نه‌ک گه‌وره‌که‌ی، هه‌م (وَأَنَّ الْفَاسِقَ وَالْكَافِرَ وَالْمَكَاتِبَ يَحُدُّونَ عِبِيدَهُمْ) گه‌وره‌ فاسقه‌که، یان کافره‌که، یان نوسراو پیدراوه‌که

وَأَنَّ السَّيِّدَ يُعَزَّرُ وَيَسْمَعُ الْبَيْتَةَ بِالْعُقُوبَةِ، وَالرَّجْمُ بِمَدْرٍ وَحِجَارَةٍ مُعْتَدَلَةٍ، وَلَا يُحْفَرُ
 لِلرَّجُلِ، وَالْأَصْحُ اسْتِحْبَابُهُ لِلْمَرْأَةِ إِنْ ثَبَتَ بَيْتُهُ، وَلَا يُؤَخَّرُ لِمَرَضٍ وَحَرٍّ وَبَرْدٍ مُفْرِطَيْنِ،
 وَقِيلَ يُؤَخَّرُ إِنْ ثَبَتَ بِإِقْرَارٍ وَيُؤَخَّرُ الْجِلْدُ لِمَرَضٍ، فَإِنْ لَمْ يُرَجَّ بُرْؤُهُ جِلْدٌ لَا بِسَوَاطِ بَلٍ
 بَعَثْكَالِ عَلَيْهِ مِائَةٌ غُصْنٍ، فَإِنْ كَانَ خَمْسُونَ ضُرِبَ بِهِ مَرَّتَيْنِ،

گشتیان سزای تاوانه کان له کز یله کانیان دده دن، هم (وَأَنَّ السَّيِّدَ يُعَزَّرُ) گوره که
 کز یله که ی خوی ته مین ده کاو هم (وَيَسْمَعُ الْبَيْتَةَ بِالْعُقُوبَةِ) گوی له شاهیده کانیش
 ده گری بی سزادانی کز یله که ی.

(وَالرَّجْمُ بِمَدْرٍ وَحِجَارَةٍ مُعْتَدَلَةٍ) به ردباران کردنی زینا که ره که به کلمه ت و به ردی
 مامناو هنجی به، واته: پر له په ده ست، به لام نابی به رده کان له دم و چاوی بدرین و نابی
 په لبه ست بگری، هم (وَلَا يُحْفَرُ لِلرَّجُلِ) سوننه ت نیه له کاتی به ردبارانه که دا- قُورْتِيْكَ بِي
 پیاوه زینا که ره که لی بدری، به لام (وَالْأَصْحُ اسْتِحْبَابُهُ لِلْمَرْأَةِ) به فرموده ی راستتر:
 سوننه ته: بِي نافرته زینا که ره که قُورْتِيْكَ لی بدری تا ده گاته سینگی (إِنْ ثَبَتَ بَيْتُهُ) نه گهر
 زینا به که ی به چوار شاهید ناشکرا بوی، واته: نه گهر به دانپیدا هینانی خوی ناشکرا بوی،
 نه و کاته قُورْتِيْ بِي لی تادری، تا کو پنگای هه لاتی هه بی.

جا بزانه: پیش به ردباران کردنه که هه ردو زینا که ره کان داوای توبه یان لی ده کری، نه گهر
 کاتی نویژ هاتین فرمانیان ده دریتی نویژه که بکن، هم رِیْگایان ده دریتی دوو په که مت
 سوننه تی کوشتن بکن و رِیْگایان ده دریتی ناو بخونه وه- نه ک خواردن-، هم عه و پرتی
 پیاوه که و هه موو لاشه ی نافرته که داده پوشری، ئینجا له دوا ی مردن ده شورین و نویژیان
 له سر ده کری و له گزپستانی موسولمانان ده نیژرین، جا نه گهر له جیاتی به ردبارانه که به
 شمشیر کوژان، نه وه به بهر سزادانه که ده که وی، به لام واجبه که له ده ست ده چی،
 هه روه که له زوری به ی سه رچاوه کان نه و مه سه لانه پوون کراونه وه.

(وَلَا يُؤَخَّرُ) نابی به ردبارانی زینا که روا بخری (لِمَرَضٍ وَحَرٍّ وَبَرْدٍ مُفْرِطَيْنِ) له بهر نه خوشی
 زینا که ره که، یان گه رماو سه رمایه کی به میز (وَقِيلَ يُؤَخَّرُ إِنْ ثَبَتَ بِإِقْرَارٍ) له فرموده به کی
 بی میزدا: به ردبارانه که روا لیخری نه گهر به دانپیدا هینانی خوی ناشکرا بوی.

به لام (وَيُؤَخَّرُ الْجِلْدُ لِمَرَضٍ) دارکاری کردنی زینا که ره له بهر نه خوشی زینا که ره که روا
 لیخری تا چاک ده بپتیه وه (فَإِنْ لَمْ يُرَجَّ بُرْؤُهُ) جا نه گهر زینا که ره که چاوه پوانی
 چاکبونه وه ی نه ده کرا، نه و کاته (جِلْدٌ لَا بِسَوَاطِ) دارکاری ده کری به لام نه که به شوپکه دار
 (بَلٍ بَعَثْكَالِ عَلَيْهِ مِائَةٌ غُصْنٍ) به لکو به می شوپکی خورما که سه د لکی پیوه بی (فَإِنْ كَانَ
 خَمْسُونَ) جا نه گهر په نجا لکی پیوه بوو، نه و کاته (ضُرِبَ بِهِ مَرَّتَيْنِ) دوو جار می شووه که

وَتَمَسُّهُ الْأَغْصَانُ أَوْ يَتَكَبَّسُ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ لِيَنَالَهُ بَعْضُ الْأَلَمِ، فَإِنْ بَرَأَ أَجْزَأَهُ، وَلَا جَلْدَ فِي حَرٍّ وَبَرْدٍ مُفْرَطَيْنِ، وَإِذَا جَلَّدَ الْإِمَامُ فِي مَرَضٍ أَوْ حَرٍّ وَبَرْدٍ فَلَا ضَمَانَ عَلَى النَّصِّ فَيَقْتَضِي أَنْ التَّأخِيرَ مُسْتَحَبٌّ.

له زیناکره که ده بری... به و جوره (وَتَمَسُّهُ الْأَغْصَانُ) واجبه: هموولکه کانی و بیکه وی (أَوْ يَتَكَبَّسُ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ) یان ده بی هندیکی لکه کان به سر هندیکیانه وه نوسابن (لِيَنَالَهُ بَعْضُ الْأَلَمِ) تاکو زیناکره که هندیکی نازاری بگاتی.

(فَإِنْ بَرَأَ) جا نه گهر زیناکره که له نوابی لیدانی هیشوه که له نه خوشیه که ی چاک بزوه (أَجْزَأَهُ) لیدانی هیشوه که به بهر سزای زینایه که ی ده که وی و دوپاره سزا نادریته وه ﴿عَنْ سَعِيدٍ﴾: أَنْ رُوِيَ جَلْدًا ضَعِيفًا حَيْثُ بَأَمَةً لَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِضْرِبُوهُ حَذُّهُ. فَقَالُوا: إِنَّهُ أضعفُ مِنْ ذَلِكَ. لَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: خُذُوا عُنْكَالًا فِيهِ مِائَةٌ شَمْرَاحٍ ثُمَّ اضْرِبُوهُ ضَرْبَةً. فَقَعَلُوا ﴿رواه ابن ماجه بسند حسن، پیاویکی بچکوله ی بن میز زینای کرد، پیغهمبر ﷺ فهرموی: سزای زینای لبدهن. گوتیان: زور له وه بن میز تره و باری دارکاریه که ناگرئ. پیغهمبر ﷺ فهرموی: یه ک جار به هیشویکی خورما- سه د لکی پیوه بی- لای بدهن. ئینجا به هیشوه که لییان دا.

﴿ثُمَّ لِيُكْفَرُوا﴾: نه گهر زیناکره ریگ پیش سزادانی زینایه که شیت بی، نه وه نه گهر به دانپیداهیتانی خوی زینایه که ی ناشکرا بوبن، نروست نیه له حالته ی شیتی دا سزا بدرئ، به لکو نوا دیخرئ تا چاک ده بیته وه، به لام نه گهر به چوار شاهید زینایه که ی ناشکرا بوبن، نه و کاته له حالته ی شیتی دا بهر دباران ده کرئ.

ههروه ها نروست نیه نافرته ی نواس سزای زینا بدرئ، هه ر چه ند له زیناش نواس بوبن، به لکو نوا دیخرئ تا زگه که ی داده نن، ئینجا تا منداله که شی له شیرخوردن ده پچرئ نابن بهر دباران بکرئ، ههروه که له زوریه ی سه رچاوه کانداهرمویانه، چونکه له (حدیث صحیح) دا گیردراوه ته وه: (نافره تیک له زینا نواس بوو، پیغهمبر ﷺ بهر دباران کرند که بی نوا خست تا منداله که ی لیبو و دهستی به نان خواردن کرد).

(وَلَا جَلْدَ فِي حَرٍّ وَبَرْدٍ مُفْرَطَيْنِ) نابن زیناکره که دارکاری بکرئ له حالته ی نه خوشی و سه رماو گهرمای به میز، نه وه ک بمرئ، به لام (وَإِذَا جَلَّدَ الْإِمَامُ فِي مَرَضٍ أَوْ حَرٍّ وَبَرْدٍ) نه گهر پیشه وای زیناکره که ی دارکاری کرد له حالته ی نه خوشی، یان گهرما، یان سه رما، ئینجا زیناکره که به و دارکاری به مرد (فَلَا ضَمَانَ عَلَى النَّصِّ) پیشه وای نابیته زامینن، له سر ده قی فهرموده ی نیمای شافعی (فَيَقْتَضِي أَنْ التَّأخِيرَ مُسْتَحَبٌّ) که وایو: نه وه فهرموده یه واده که یه نن: نواخستنی دارکاری کرند که سوننه ته، به لام به فهرموده ی پاستتر: نواخستنی دارکاریه که له و حاله تانه دا واجبه، ههروه که له زوریه ی سه رچاوه کانداهرمویانه.

(کتابُ حَدِّ الْقَذْفِ)

شَرَطُ حَدِّ الْقَذْفِ: التَّكْلِيفُ إِلَّا السُّكْرَانَ، وَالِاخْتِيَارُ، وَيُعَزَّرُ الْمُمَيِّزُ، وَلَا يُحَدُّ بِقَذْفِ الْوَلَدِ وَإِنْ سَقَلَ، فَالْحَرُّ ثَمَانُونَ، وَالرَّقِيقُ أَرْبَعُونَ، وَالْمَقْدُوفُ: الْإِحْصَانُ وَسَبَقَ فِي اللَّعَانِ،

﴿ كِتَابُ حَدِّ الْقَذْفِ: پَهَرْتُوکی سزای بوختانی زینا ﴾

واته: به مه‌به‌ستی نابوهو بردن-نهک شاهیدی- بلیته بیاییک، یان نافرته‌تیک: زینای کردوه. جا بزانه: بوختان پیگردنی زینا یه کییکه له گونا‌هه گه‌وره‌کان، هه‌روه‌ک له هه‌دیسای (صحیح)‌دا هاتوه، هم ووشه‌کانی جنیودانی زیناش له (باسی له‌عنه‌ت لی‌ککردنی ژن و می‌رد)‌دا پابرا.

(شَرَطُ حَدِّ الْقَذْفِ) مهرجی واجب‌بوونی سزای بوختان‌که‌ره‌که (التَّكْلِيفُ) نه‌ویه: بالغو عاقل بی، واته: مندالو شیت سزای بوختانی زینایان له سهر واجب نابی، به به‌لگه‌ی هه‌دیسه‌که‌ی ﴿رَفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ﴾ پابردوو له (باسی کافر‌بوون)‌دا (إِلَّا السُّكْرَانَ) به‌لام سزای بوختان له سهر بوختان‌که‌ری سه‌رخوش واجب ده‌بی.

(و) هه‌روه‌ها (الِاخْتِيَارُ) مهرجه بوختان‌که‌ره‌که به‌خوشی‌خوی بوختان‌که‌ی کردبی، واته: زۆرلی‌کراو سزای بوختان‌که‌ی له سهر نیه، به به‌لگه‌ی هه‌دیسه‌که‌ی پابردوو له سه‌ره‌تای (زینا)‌دا، هه‌روه‌ها زۆرلی‌که‌ره‌که‌ش سزای له سهر نیه، به‌لام ته‌مبێ ده‌کرئ (و) هه‌روه‌ها (يُعَزَّرُ الْمُمَيِّزُ) مندالی فامیده‌و شیتی فامیده له سهر بوختانی زینا ته‌مبێ ده‌کرین به‌لام سزا نادرین.

(وَلَا يُحَدُّ بِقَذْفِ الْوَلَدِ) باوک‌و دایک-نه‌گه‌ر بوختانی زینا به‌منداله‌که‌یان بکه‌ن- سزا نادرین (وَإِنْ سَقَلَ) هه‌ر چه‌ند منداله‌که‌ش به‌ره‌و‌خواره‌وش بی، به‌لام ته‌مبێ ده‌کرین.

ئینجا بزانه: سزای بوختان‌که‌که به‌یه‌کیک له‌و چوار شتانه له سهر بوختان‌که‌ره‌که لاده‌چن: به‌هینانی چوار شاهیدی زینا، یان به‌دانپیدا‌هینانی بوختان پی‌کراوه‌که، یان به‌لی‌بوردنی بوختان پی‌کراوه‌که، یان به‌له‌عنه‌ت لی‌ککردنی ژن و می‌رد: به‌و شیوه‌ی له (اللّعان)‌دا پابرا.

جا هه‌ر کاتیک سزای بوختان‌که‌که واجب بی، نه‌ویه (فَالْحَرُّ ثَمَانُونَ) بوختان‌که‌ری ئازاد هه‌شتا شوپکه‌داری ئی‌ده‌درئ، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموئ: ﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شَهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً﴾ نه‌وانه‌ی بوختانی زینا به‌نافره‌تانی داوینپاک ده‌که‌ن و چوار شاهیدیش ناهینن، هه‌شتا شوپکه‌داریان ئی‌ده‌ن. (وَالرَّقِيقُ أَرْبَعُونَ) بوختان‌که‌ری کویله‌ش چل شوپکه‌داری ئی‌ده‌درئ.

(وَالْمَقْدُوفُ) مهرجی بوختان پی‌کراوه‌که‌ش: (الِاحْصَانُ) نه‌ویه (مُحْصَن) بی (وَسَبَقَ فِي اللَّعَانِ) پیتاسه‌ی (مُحْصَن) له باسی (له‌عنه‌ت لی‌ککردنی ژن و می‌رد) پابرا: که بالغو

وَلَوْ شَهِدَ ذُوْنَ أَرْبَعَةٍ بَرِّئًا حُدُّوا فِي الْأَظْهَرِ، وَكَذَا أَرْبَعُ نِسْوَةٍ وَعَبِيدٌ وَكَفَّسَةٌ عَلَيَّ
 الْمَذْهَبِ، وَلَوْ شَهِدَ وَاحِدٌ عَلَيَّ إِقْرَارَهُ فَلَا، وَلَوْ تَقَادَفَا فَلَيْسَ تَقَاصًا، وَلَوْ اسْتَقْلَّ
 الْمَقْدُوفُ بِالِاسْتِيفَاءِ لَمْ يَقَعْ الْمَوْعِ.

عاقلو نازادو موسولمانو داوینپاک بین، واته: نه گهر بوختان پیکراوه که یه کیکی له و
 هرچانه لته هاته جن، نه و کاته بوختانکه ره که سزا ندری، به لکو ته مبین ده کری.

(وَلَوْ شَهِدَ ذُوْنَ أَرْبَعَةٍ بَرِّئًا) نه گهر له چوار شاهد که متر شاهیدی زینایان له سر یه کیکی
 دا، نه وه (حُدُّوا فِي الْأَظْهَرِ) گشتیان سزای بوختانیان لده دری، له فرموده ی به میزتردا،
 چونکه نایه ته که داوای چوار شاهیدی کردوه، بویین نیمامی (عمر) سزای بوختانی له
 سن شاهیدی زینا داوه، هر وه که (البخاری) گپراو یه تیه وه.

هر وه ها نه گهر میزدی ژنه که ش یه کیکی بین له چوار شاهیده کان، نه و کاته ش میزده که و
 شاهیده کانیش سزای بوختانیان لده دری، چونکه شاهیدی میزده که له سر
 ژنه که ی- وهرناگیری.

جا بزانه: له و حاله تانه دا شاهیده کان مافیان هه یه: داوای سویندی بوختانپیکراوه که
 بکن: که زینای نه کردوه، جا نه گهر نه و سویندی نه خوارد، نه و کاته نه وان سویند
 ده خون و سزا ندرین، به لام نه گهر نه و سویند بخوا، یان نه وان سویند نه خون، نه و کاته
 نه وان سزا دهرین، هر وه که له (تحفة) و (نهایه) دا فرموویانه.

(وَكَذَا أَرْبَعُ نِسْوَةٍ وَعَبِيدٌ وَكَفَّسَةٌ) هر وه ها نه گهر چوار نافرته، یان چوار کویله، یان چوار
 کافر شاهیدی زینایه که بدهن، گشتیان سزای بوختانیان لده دری (عَلَيَّ الْمَذْهَبِ) له سر
 فرموده ی پاستی مزه هب، چونکه نه وانه نابنه شاهیدی زینا، به لام (وَلَوْ شَهِدَ وَاحِدٌ
 عَلَيَّ إِقْرَارَهُ) نه گهر ته نها یه که س شاهیدی دا: له سر دانپیدا میتانی زینا که ره که به
 زینا، نه و کاته (فَلَا) شاهیده که سزا ندری، چونکه قسه ی نه وی گپراوه ته وه.

(وَلَوْ تَقَادَفَا) نه گهر دو که س جنیوی زینایان به یه کتری دا (فَلَيْسَ تَقَاصًا) نه وه توله کردنه وه
 نه و سزای بوختانی هیچکیان له سر نه وی تر لانا که وی وهر یه که یان مافی سزادانی
 نه وی تری هه یه، به لام نه گهر- جگه له زینا- به جنیویکی تر جنیوی پی در، نه و کاته بوی
 دروسته هه مان جنیوی پی داته وه، به وهرجه ی جنیوه که درو بوختان نه بین، به لام دروست
 نیه جنیو به دایکو باوکی جنیوده ره که بداته وه، هر وه ها بق ستم لیکرویش دروسته نوعا
 له سته مکاره که ی بکا، جا هر کاتیک جنیوه که ی به جنیوده ره که داوه، نه وه مافی خوی
 لوه رگرتوه و ته نها گونامی ده دست پیشخهریه که له سر جنیوده ره که یه که م ده میتن،
 هر وه که له زبیره ی سرچاوه کاند فرموویانه.

(وَلَوْ اسْتَقْلَّ الْمَقْدُوفُ بِالِاسْتِيفَاءِ) نه گهر بوختان پیکراوه که ی سر یه خو سزای بوختانه که ی
 له بوختانکه ره که دا (لَمْ يَقَعْ الْمَوْعِ) سزایه که شوینی سزای شرعی ناگریته وه و سزایه که ی

(کتاب قطع السرقة)

يُشْتَرَطُ لَوْجُوبِهِ فِي الْمَسْرُوقِ أُمُورٌ: كَوْنُهُ رُبْعَ دِينَارٍ خَالِصًا أَوْ قِيمَتَهُ، وَلَوْ سَرَقَ رُبْعًا سَبِيكَةً لَا يُسَاوِي رُبْعًا مَضْرُوبًا فَلَا قَطْعَ فِي الْأَصْحَ، وَلَوْ سَرَقَ دَنَانِيرَ ظَنَّهَا فُلُوسًا لَا تُسَاوِي رُبْعًا قَطْعَ، وَكَذَا ثَوْبٌ رَثٌ فِي جَيْبِهِ تَمَامُ رُبْعِ جِهْلَةٍ فِي الْأَصْحَ، وَلَوْ أَخْرَجَ نَصَابًا مِنْ حِرْزٍ مَرَّتَيْنِ

هر له سر ده میتی، جا نه گهر سزاندروه که ش نیزی نه دابین و به و سزایه مرد، نه و کاته سزاده ره که له توله می ده کو شرتی ته وه، چونکه مهرجه: کاریه ده سستی موسولمان سزای تاوانه کان بدا، نه گینا: سزادانه که دروست نابین، به لام نه گهر شویتیک کاریه ده سستی لیته بو و نه ده گونجا داوایه که ی بز کاریه ده سستیک به رز بکاته وه، نه و کاته دروسته سهریه خو به سنوری شهر بوختانکه ره که سزا بدا، هر وه که لزویه می سهرچاوه کانداه رموویانه.

﴿کتاب قطع السرقة: په رتوکی سزای دزی کردن﴾

خوای گه وره ده فهرموی: ﴿وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا﴾ پیای دزو شافره تی دز ده سته کانیا ن بپرن. ﴿يُشْتَرَطُ لَوْجُوبِهِ﴾ به مهرج داده ندری بز واجیبونی بپینی ده سستی دز (فِي الْمَسْرُوقِ أُمُورٌ) له ماله دزواوه که دا چند مهرجیک بیته جی:

مهرجی به که م: ماله دزواوه که بگاته راده به کی ده ست بپرن، اته: (كَوْنُهُ رُبْعَ دِينَارٍ خَالِصًا) دزواوه که چواریکه میسقالیک زپری پوخته بی (أَوْ قِيمَتَهُ) یان شستیک به نه ندازه می نخی چواریکه میسقاله که بی، پیغه مبه رتوکی فهرموویه تی: ﴿لَا تَقْطَعُ يَدُ السَّارِقِ إِلَّا فِي رُبْعِ دِينَارٍ فَصَاعِدًا﴾ رواه الشیخان، ده سستی دز نابدری ته نها له دزینی نه ندازه می چواریکه میسقالیک زپرو به سهر وه تر نه بی.

(وَلَوْ سَرَقَ رُبْعًا سَبِيكَةً) نه گهر چواریکه میسقالیک زپری داپنلوی دزی: که (لَا يُسَاوِي رُبْعًا مَضْرُوبًا) نرخه که نه ده گه یشته چواریکه میسقالیک زپری سکه لیدراو، نه وه (فَلَا قَطْعَ فِي الْأَصْحَ) به و دزینه ده سستی نابدری، له فهرمووده ی راستردا، به لگو ته می نه دکرئ.

(وَلَوْ سَرَقَ دَنَانِيرَ) نه گهر چند دیناریک زپری دزین، که (ظَنَّهَا فُلُوسًا لَا تُسَاوِي رُبْعًا) وایانتیکه یشتبو فلوس و ناگه نه نخی چواریکه میسقالیک زپرو، نه وه (قَطْعَ) ده سستی ده بپدری (وَكَذَا ثَوْبٌ رَثٌ) هر وه ها دزه که ده سستی ده بپدری نه گهر جلیکی کون بدزی: که نرخه که ی نه گاته چواریکه میسقالیک، به لام (فِي جَيْبِهِ تَمَامُ رُبْعِ جِهْلَةٍ) به پکی جله که ته و او که ری چواریکه میسقالیک زپری تی دابین و دزه که ش نه یزانیب (فِي الْأَصْحَ) له فهرمووده ی راستردا، چونکه له هر دوو مه سه له دا راده ی ده ست بپینی دزیه.

(وَلَوْ أَخْرَجَ نَصَابًا مِنْ حِرْزٍ) نه گهر راده به کی ده ست بپینی له شویتی پاراستن هیتا دهر وه (مَرَّتَيْنِ) به دوو جار، اته: جاری به که م به شیک دزی، ئینجا جاری دوو همیش به شه که ی تری

فَإِنْ تَخَلَّلَ عِلْمُ الْمَالِكِ وَإِعَادَةُ الْحِرْزِ فَالْإِخْرَاجُ الثَّانِي سَرِقَةً أُخْرَى، وَإِلَّا قُطِعَ فِي الْأَصْحَحِ، وَلَوْ نَقَبَ وَعَاءَ حِنْطَةً وَنَحْوَهَا فَانْصَبَ نَصَابٌ قُطِعَ فِي الْأَصْحَحِ، وَلَوْ اشْتَرَكَ فِي إِخْرَاجِ نَصَابَيْنِ قُطِعَا، وَإِلَّا فَلَا، وَلَوْ سَرَقَ خَمْرًا وَخِنْزِيرًا وَكَلْبًا وَجِلْدَ مَيْتَةٍ بِلَا ذَنْبٍ فَلَا قُطْعَ، فَإِنْ بَلَغَ إِثْمُ الْخَمْرِ نَصَابًا قُطِعَ عَلَى الصَّحِيحِ، وَلَا قُطْعَ فِي طُبُورٍ وَنَحْوِهِ، وَقِيلَ:

دزیو به هر دوو جار گه یشته پاده یکی دهست برین، نه وه ته ماشا ده کریئ: (فَإِنْ تَخَلَّلَ عِلْمُ الْمَالِكِ وَإِعَادَةُ الْحِرْزِ) نه گهر پیترانیسی خاوه نه که و چاکریدنه وهی شوینی پاراستنه که وته نیوان هر دوو جار هکان، نه وه (فَالْإِخْرَاجُ الثَّانِي سَرِقَةً أُخْرَى) هیتانه دهر وهی جاری دووم نزیکی تره و به هیچ جار یکیان دهستی نابردئ، به لکو ته مبنی ده کریئ (وَإِلَّا) به لام نه گهر خاوه نه که به نزیه که یه که می نه زانی و شوینی پاراستنه که ش چاک نه کراوه تا جاری دوومیش نزیه که ی کرد، نه و کاته (قُطِعَ فِي الْأَصْحَحِ) دهستی ده برپرئ له فرموده ی پاراستردا، چونکه پاده یکی دهست برینی له شوینی پاراستنی دا نزیوه.

(وَلَوْ نَقَبَ وَعَاءَ حِنْطَةً وَنَحْوَهَا) نه گهر کیسه گه نمیک، یان شتیکی له و جوړه ی کون کرد: وه که مه شکه ی پون و کیسه ی پاره (فَإَنْصَبَ نَصَابٌ) نینجا به و کونکرده پاده یکی دهست برین پڑا دهر وه، نه وه (قُطِعَ فِي الْأَصْحَحِ) دهستی ده برپرئ، له فرموده ی پاراستردا.

(وَلَوْ اشْتَرَكَ فِي إِخْرَاجِ نَصَابَيْنِ) نه گهر دوو دزی بالغ و عاقل به هاو به شی دوو پاده ی دهست برینیان له شوینی پاراستن هیتانه دهر وه (قُطِعَا) هر دوو کیان دهستیان ده برپرئ، چونکه هر یه که یان پاده یکی دزیوه (وَإِلَّا) به لام نه گهر ماله نزاوه که نه گه یشته دوو پاده ی دهست برین (فَلَا) هیچ یکیان دهستیان نابردئ، چونکه هر یه که یان پاده یکی نه نزیوه، که و ابو: هر دوو کیان ته مبنی ده کریئ.

به لام نه گهر دزیکیان بالغ و عاقل بوو، دزه که ی تریش مند الیک نه فام، یان شتیکی نه فام بوو، نه و کاته ته نها بالغ و عاقله که دهستی ده برپرئ نه گهر نزاوه که ی بگاته پاده یکی دهست برین، هر وه ها نه گهر دزیه که یان لیک جیا بوو، نه و کاته ش نه و دزی نزاوه که ی گه یوه ته پاده یکی دهست برین دهستی ده برپرئ، نه وه ی نه یگه یوه ته دهستی نابردئ، هر وه له (نهاية و) (مغنی) دا پوون کراوه ته وه.

(وَلَوْ سَرَقَ خَمْرًا وَخِنْزِيرًا وَكَلْبًا وَجِلْدَ مَيْتَةٍ بِلَا ذَنْبٍ) نه گهر شه پابو به رازو سه گو پیسته ی مرداری ده باغنه کراوی دزین (فَلَا قُطِعَ) دهستی نابردئ، چونکه نه و پیسانه مال نین، به لام (فَإِنْ بَلَغَ إِثْمُ الْخَمْرِ نَصَابًا) نه گهر قاپی شه پابه که گه یشته پاده ی دهست برین، نه و کاته (قُطِعَ عَلَى الصَّحِيحِ) به دزینی قاپه که دهستی ده برپرئ، له سر فرموده ی پاراستر.

(وَلَا قُطْعَ فِي طُبُورٍ وَنَحْوِهِ) دهستی دزه که نابردئ نه گهر نامیری موسیقاو زوپناو نه و جوړه شتانه بدزئ: وه کو بتو (صلیب) و هر شتیکی به کار هیتانی چه پام بی (وقیل):

إِنْ بَلَغَ مُكْسَرُهُ نَصَابًا قُطِعَ، قُلْتُ: الثَّانِي أَصْحُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. الثَّانِي: كَوْنُهُ مَلَكًا لغيره، فَلَوْ مَلَكُهُ بَارِثٌ وَغَيْرُهُ قَبْلَ إِخْرَاجِهِ مِنَ الْحِرْزِ أَوْ نَقَصَ فِيهِ عَنِ نَصَابِ بَأْكُلٍ وَغَيْرِهِ لَمْ يُقْطَعْ، وَكَذَا إِنْ ادَّعَى مَلَكُهُ عَلَى النَّصِّ، وَلَوْ سَرَقًا وَادَّعَاهُ أَحَدُهُمَا لَهُ أَوْ لَهَا فَكَذَّبَهُ الْآخَرُ لَمْ يُقْطَعْ الْمُدَّعَى وَقُطِعَ الْآخَرُ فِي الْأَصْحِ، وَإِنْ سَرَقَ مِنْ حِرْزِ شَرِيكِهِ مُشْتَرِكًا فَلَا قُطْعَ فِي الْأَظْهَرِ وَإِنْ قَلَّ نَصِيْبُهُ. الثَّلَاثُ: عَدَمُ شُبْهَةِ فِيهِ،

إِنْ بَلَغَ مُكْسَرُهُ نَصَابًا) له فرموده به کذا: نه گهر که لوپه له شکاوه که ی نهو شتانه بگاته پاده ی دست برین، نهو کاته (قُطِعَ) دهستی نزه که ده برپرئ (قُلْتُ) نیامی (النواوی) ده فرموی (الثَّانِي أَصْحُ) نه فرموده نوومه راستره (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

(الثَّانِي) مهرجی دووه می ماله نزاوه که: (كَوْنُهُ مَلَكًا لغيره) نزاوه که - گشتی - ملکی که سنیکی تر بی، واته: به نزینی مالی خوی دهستی نابپرئ، که و ابو: (فَلَوْ مَلَكُهُ بَارِثٌ وَغَيْرُهُ قَبْلَ إِخْرَاجِهِ مِنَ الْحِرْزِ) نه گهر نزه که بووه خاوهنی ماله نزاوه که - به هوی میراتگرتن، یان پیبیه خشین - پیش نه وهی له شوینی پاراستن بیهینتته دهر وه (أَوْ نَقَصَ فِيهِ عَنِ نَصَابِ بَأْكُلٍ وَغَيْرِهِ) یان هر له شوینی پاراستنی دا له پاده یه کی دست برین که م بووه: به هوی خواردن، یان سوتاندن، نه وه (لَمْ يُقْطَعْ) له هر دوو مهسه له دا دهستی نزه که نابپرئ، چونکه له یه که مه که دا ملکی خوی نزیوه، له نوومه که شدا له پاده ی دست برین که متری هیناوه ته دهر وه.

(وَكَذَا إِنْ ادَّعَى مَلَكُهُ) هر وه ها نزه که دهستی نابپرئ نه گهر داوا بگا: ماله نزاوه که ملکی خویه تی (عَلَى النَّصِّ) له سهر دهقی فرموده ی نیامی (الشافعی)، که و ابو: (وَلَوْ سَرَقًا) نه گهر دوو که س ویکرا دوو پاده ی دست برین یان نزیو (وَأَدَّعَاهُ أَحَدُهُمَا لَهُ أَوْ لَهَا فَكَذَّبَهُ الْآخَرُ) ته نها یه کیکیان بق خوی داوای ماله نزاوه که ی کرد، یان بق هر دوو کیان داوای کرد، به لام نه وه که ی تر وه بروی خسته وه گوئی: نروده کا. نه وه (لَمْ يُقْطَعْ الْمُدَّعَى) داواکاره که دهستی نابپرئ (وَقُطِعَ الْآخَرُ فِي الْأَصْحِ) نه وه که ی تریش دهستی ده برپرئ، له فرموده ی راستردا، به لام نه گهر بلن: راست ده کا. یان نه ویش داوای ماله نزاوه که بگا، نهو کاته نه ویش دهستی نابپرئ.

(وَإِنْ سَرَقَ مِنْ حِرْزِ شَرِيكِهِ مُشْتَرِكًا) نه گهر له شوینی پاراستنی هاویه شه که ی مالیکی هاویه شی خوی نزی (فَلَا قُطْعَ فِي الْأَظْهَرِ) دهستی نابپرئ، له فرموده ی به هیزتردا (وَإِنْ قَلَّ نَصِيْبُهُ) هر چه ند به شه که ی خویشی له هاویه شه ندر که م بن، چونکه له گشت پارچه یه کی نزاوه که دا به شنیکی خوی تی دایه، که و ابو: ته مین ده کری.

(الثَّلَاثُ) مهرجی سنی یه می نزاوه که نه مه یه: (عَدَمُ شُبْهَةٍ فِيهِ) هیچ شوبه ی مانی نزه که له ماله نزاوه که دا نه بی، چونکه پیغه مبر $\frac{1}{2}$ فرموده تی: $\frac{1}{2}$ إِذْرَعُوا الْحُدُودَ بِالشُّبُهَاتِ

فَلَا قَطْعَ بِسَرِقَةِ مَالِ أَصْلٍ وَفَرْعٍ وَسَيْدٍ، وَالْأَظْهَرُ قَطْعُ أَحَدِ زَوْجَيْنِ بِالْآخِرِ، وَمَنْ سَرَقَ مَالَ بَيْتِ الْمَالِ: إِنْ فُرِزَ لَطَائِفَةٌ لَيْسَ هُوَ مِنْهُمْ قَطْعٌ، وَإِلَّا فَلَا أَصْحَ أَنَّهُ إِنْ كَانَ لَهُ حَقٌّ فِي الْمَسْرُوقِ كَمَالِ مَصَالِحٍ وَكُصَدَقَةٍ وَهُوَ فَقِيرٌ فَلَا، وَإِلَّا قَطْعٌ، وَالْمَذْهَبُ قَطْعُهُ بِبَابِ مَسْجِدٍ وَجَذَعِهِ لَا حُصْرِهِ وَقَنَادِيلَ تُسْرَجُ،

مَا اسْتَظَمْتُمْ) رواه الحاكم والبيهقي بسند صحيح، ههتا دهتوانن سزای تاوانه‌کان به هژی شوپیه‌کان لایده‌ن. که‌وابو: (فَلَا قَطْعٌ) دهستی نزهه که نابپردی (بِسَرِقَةِ مَالِ أَصْلٍ وَفَرْعٍ) نه‌گه‌ر مالی دایکو و باوکی و داپیره و باپیره‌ی و کوپو کیژو نه‌زیه‌کانی بدنزی، هم (وَسَيْدٍ) نه‌گه‌ر کزیه مالی گه‌وره‌که‌ی خژی بدنزی، چونکه شوپیه‌ی مافی به‌خیتوکردنیان له ماله‌که‌دا هه‌یه، که‌وابو: به‌نیزنی مالی خزمه‌کانی‌تر دهستی ده‌بپردی.

هم (وَالْأَظْهَرُ) به‌فرموده‌ی به‌هیترتز: (قَطْعُ أَحَدِ زَوْجَيْنِ بِالْآخِرِ) نه‌گه‌ر ژنو می‌رد مالی یه‌کتری بدنز دهستیان ده‌بپردی، به‌لام نه‌گه‌ر می‌رده‌که بژیو و جلو به‌رگی ژنه‌که‌ی نه‌داو ژنه‌که‌ش به‌مه‌به‌ستی وهرگرتنی مافی‌خژی مالی می‌رده‌که‌ی نزی، یان قه‌رزاداره‌که قه‌رزه‌که‌ی نه‌داوه، خاوه‌ن قه‌رزه‌که‌ش به‌مه‌به‌ستی وهرگرتنه‌وه‌ی قه‌رزه‌که‌ی مالی قه‌رزاداره‌که‌ی نزی، یان نه‌گه‌ر له کاتی قاتی و نه‌بوونی‌دا خوارده‌مه‌نی‌ی به‌پاره‌ده‌ست نه‌که‌وت‌و له برسان خوارده‌مه‌نی‌ی نزی، نه‌وه له‌وسنی مه‌سه‌لانه‌دا دهستی نزهه‌که نابپردی، هه‌روه‌ک له زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا فرموویانه، واته: چونکه شهرع نیزنی داوونو به‌مه‌به‌ستی مافی‌خژیان ماله‌که‌یان بردوه، بۆیی ئیمامی (عمر)ش ﷺ له سالی گرانی‌دا دهستی نزه‌کانی خوارده‌مه‌نی‌ی نه‌ده‌بپی.

(وَمَنْ سَرَقَ مَالَ بَيْتِ الْمَالِ) نه‌گه‌ر موسولمانیک مالی (بَيْتُ الْمَالِ) بدنزی، نه‌وه (إِنْ فُرِزَ لَطَائِفَةٌ لَيْسَ هُوَ مِنْهُمْ) نه‌گه‌ر ماله‌ نرزوه‌که بۆ چینه موسولمانیک داندرابن و نه‌ویش له‌و چینه نه‌بین (قَطْعٌ) دهستی ده‌بپردی (وَإِلَّا) به‌لام نه‌گه‌ر بۆ چینیکی دیارکرو داندرابن، نه‌وه (فَلَا أَصْحَ أَنَّهُ إِنْ كَانَ لَهُ حَقٌّ فِي الْمَسْرُوقِ) به‌فرموده‌ی راستتر: نه‌گه‌ر نزهه‌که مافی له ماله نرزوه‌که‌دا هه‌بین: (كَمَالِ مَصَالِحٍ) وه‌کو مالی به‌رزه‌وه‌ندیه‌کان، هم (وَكُصَدَقَةٍ وَهُوَ فَقِيرٌ) وه‌کو زه‌کات، نزهه‌که‌ش هه‌ژار بوو، نه‌وه له هه‌ردوو مه‌سه‌له‌دا (فَلَا) دهستی نابپردی به‌لکو ته‌مبئ ده‌کری (وَإِلَّا) به‌لام نه‌گه‌ر هه‌یج مافی له مالی (بَيْتُ الْمَالِ)‌دا نه‌بین: وه‌ک دوه‌وله‌مه‌ندیک زه‌کاته‌که‌ی ناو (بَيْتُ الْمَالِ) بدنزی، نه‌وه (قَطْعٌ) دهستی ده‌بپردی.

(وَالْمَذْهَبُ) به‌فرموده‌ی راستی مه‌زه‌ب: (قَطْعُهُ بِبَابِ مَسْجِدٍ وَجَذَعِهِ) دهستی ده‌بپردی نه‌گه‌ر ده‌رگی مزگه‌وت و کاریتو شه‌قله‌کانی مزگه‌وت بدنزی (لَا حُصْرِهِ وَقَنَادِيلَ تُسْرَجُ) نه‌ک به‌نیزنی حه‌سیره‌کان و نه‌و چرایانه‌ی بۆ پۆناککردنه‌وه داده‌گیرسیتندرین، به‌لکو

وَالْأَصْحُ قَطْعُهُ بِمَوْقُوفٍ وَأُمُّ وَلَدٍ سَرَقَهَا نَائِمَةً أَوْ مَجْنُونَةً. الرَّابِعُ: كَوْنُهُ مُخْرَجًا بِمَلَاخِظَةٍ أَوْ حَصَانَةٍ مَوْضِعِهِ، فَإِنْ كَانَ بِصَحْرَاءٍ أَوْ مَسْجِدٍ أَشْطَرَطَ ذَوَامٌ لِحَاظٍ، وَإِنْ كَانَ بِحِصْنٍ كَفَى لِحَاظٌ مُعْتَادًا، وَإِصْطَبَلُ حِرْزٌ ذَوَابٌّ، لَا آيَةَ وَثِيَابٍ، وَعَرَصَةٌ دَارٌ وَصَفْتُهَا حِرْزٌ آيَةُ وَثِيَابٍ بِذَلِكَ، لَا حُلِيٍّ وَتَقْدٍ، وَلَوْ نَامَ بِصَحْرَاءٍ أَوْ مَسْجِدٍ عَلَى ثَوْبٍ أَوْ تَوَسَّدَ مَتَاعًا فَمُخْرَجٌ، فَلَوْ انْقَلَبَ فَرَأَى عَنْهُ فَلَا، وَتَوْبٌ وَمَتَاعٌ وَضَعَهُ بِقُرْبِهِ بِصَحْرَاءٍ إِنْ لَاحِظَهُ مُخْرَجٌ، وَإِلَّا فَلَا، وَشَرَطُ الْمُلَاخِظِ قُدْرَتُهُ عَلَى مَنَعٍ

تەمبێن دەکرێ (وَالْأَصْحُ قَطْعُهُ بِمَوْقُوفٍ) بە فەرموودەی پاستەر: دەستی دەبەردێ ئەگەر مالتیکی وەقفکراو بۆ سەر کەسێکی تر بدزێ، هەم (وَأُمُّ وَلَدٍ سَرَقَهَا نَائِمَةً أَوْ مَجْنُونَةً) دەستی دەبەردێ ئەگەر کۆیلە یەکی دایکە مندال بدزێ کە خەوتوو بێ، یان شیت بێ.

(الرَّابِعُ) مەرجی چوارەمی نەزەرە کە: (كَوْنُهُ مُخْرَجًا) بە (إجماع)ی زانایانی ئیسلام: دەبی ماله نەزەرە کە پارێزراو بێ: (بِمَلَاخِظَةٍ أَوْ حَصَانَةٍ مَوْضِعِهِ) بە ئاگالییونی مەرفیکی مەشیار، یان بە قایمی شویتە کە: بە گۆزێ هە لێوە شانه وە ماله کە وە عادتێ شویتە کە، کە وایو: (فَإِنْ كَانَ بِصَحْرَاءٍ أَوْ مَسْجِدٍ) ئەگەر ماله کە لە بیابان، یان لە مزگەوتدا بێ، ئەو (أَشْطَرَطَ ذَوَامٌ لِحَاظٍ) بۆ پاراستنە کە بە مەرج دانراو: بەر دەوام پارێزەرە کە ئاگای لێ بێ (وَإِنْ كَانَ بِحِصْنٍ) ئەگەر لە خانوو و نوکاندا بێ (كَفَى لِحَاظٌ مُعْتَادًا) ئاگالییونی عادتێ بەسە.

(وَإِصْطَبَلُ حِرْزٌ ذَوَابٌّ) خانە و لایەکان شویتێ پاراستنی و لایەکان و کە لوپە لی سواری و بارو ئالیک و ئاودانیانە (لَا آيَةَ وَثِيَابٍ) بەلام شویتێ پاراستنی قاپی چێشت و جلو بەرگ نیه (وَعَرَصَةٌ دَارٌ وَصَفْتُهَا) حەوشە و بەرە هیوانی خانوو (حِرْزٌ آيَةُ وَثِيَابٍ بِذَلِكَ) شویتێ پاراستنی قاپ و جلی کارکردن و کۆنە بەرە و ئەو جۆرە شتانە یە (لَا حُلِيٍّ وَتَقْدٍ) بەلام شویتێ پاراستنی خشل و پارە و جلو و قاپی بە نرخ نیه.

(وَلَوْ نَامَ بِصَحْرَاءٍ أَوْ مَسْجِدٍ عَلَى ثَوْبٍ) ئەگەر لە بیابان، یان لە مزگەوتدا لە سەر جلیک خەوت (أَوْ تَوَسَّدَ مَتَاعًا) یان کە لوپە لێکی لە ژێر سەری خۆی دانا، یان پالی وێدا (فَمُخْرَجٌ) ئەو هەش پارێزراو و نەزەرە کە دەستی دەبەردێ (فَلَوْ انْقَلَبَ فَرَأَى عَنْهُ) جا ئەگەر خەوتوو کە لە جله کە، یان لە کە لوپە لە کە لاکەوت، ئینجا نەزەرە بردی، ئەو کاتە (فَلَا) دەستی نابەردێ، چونکە لە کاتی نەزەرە کە دا پارێزراو نەبو، کە وایو: تەمبێن دەکرێ.

(وَتَوْبٌ وَمَتَاعٌ وَضَعَهُ بِقُرْبِهِ بِصَحْرَاءٍ) جلو کە لوپە لێک کە لە نزیکێ خۆی دایان بێ لە بیاباندا، یان لە مزگەوتدا (إِنْ لَاحِظَهُ مُخْرَجٌ) ئەگەر بەر دەوام ئاگای لێ بێ، ئەو پارێزراو (وَإِلَّا) بەلام ئەگەر ئاگای لێ بێ (فَلَا) پارێزراو نیه و نەزەرە کە دەستی نابەردێ، بە لکو تەمبێن دەکرێ (وَشَرَطُ الْمُلَاخِظِ) مەرجی ئاگالییووە کە ماله کە ئەمە یە: (قُدْرَتُهُ عَلَى مَنَعٍ

سَارِقٌ بِقُوَّةٍ أَوْ اسْتِغَاثَةٍ، وَدَارٌ مُنْفَصِلَةٌ عَنِ الْعِمَارَةِ إِنْ كَانَ بِهَا قَوِيٌّ يَقْضَانُ حِرْزٌ مَعَ فَتْحِ الْبَابِ وَإِعْلَاقِهِ، وَإِلَّا فَلَا، وَمُتَّصِلَةٌ حِرْزٌ مَعَ إِغْلَاقِهِ وَحَافِظٌ وَلَوْ نَائِمٌ، وَمَعَ فَتْحِهِ وَتَوَمُّعِهِ غَيْرُ حِرْزٍ لَيْلًا وَكَذَا نَهَارًا فِي الْأَصْحِ، وَكَذَا يَقْضَانُ تَقْفَلُهُ سَارِقٌ فِي الْأَصْحِ، فَإِنْ خَلَّتْ فَالْمَذْهَبُ أَنَّهَا حِرْزٌ نَهَارًا زَمَنَ أَمْنٍ وَإِعْلَاقِهِ، فَإِنْ فَقَدَ شَرْطَ فَلَا، وَخِيَمَةٌ بِصَحْرَاءَ إِنْ لَمْ تُشَدَّ أَطْنَابُهَا وَتُرْخَى أَذْيَالُهَا فَهِيَ وَمَا فِيهَا كَمَتَاعٍ

سَارِقِ) توانای هبئی نزهه که له بردنی مال هه که قه دهغه بکا (بِقُوَّةٍ أَوْ اسْتِغَاثَةٍ) به هیزی خوی، یان به هاوارکردن.

(وَدَارٌ مُنْفَصِلَةٌ عَنِ الْعِمَارَةِ) نهو خانووهی له ناوه دانی جیا بۆته وه: وه که له ناو کینگه و باغه کاندای بئ، نه وه (إِنْ كَانَ بِهَا قَوِيٌّ يَقْضَانٌ) نه گهر مرۆفیکی به هیزه هه شیاری تیدا بئ (حِرْزٌ مَعَ فَتْحِ الْبَابِ وَإِعْلَاقِهِ) خانووه که شوینی پاراستنی نهو شتهیه که تئیدایه، جا ده رگاکه ی کراوه بئ، یان کلیل بدرئ، شهو بئ، یان پۆژ بئ (وَإِلَّا) به لام نه گهر خانووه که هیچ که سئیکی تیدا نه بئ، یان که سئیکی بئ هیزی تیدا بئ، یان به هیزی بئ و خه وتوو بئ و ده رگه شی کراوه بئ، نه وه (فَلَا) له و حاله تانه دا نابیتته شوینی پاراستنی نهو شتهیه تئیدایه، به لام نه گهر به هیزه که خه وتوو بئ و ده رگه شی کلیل دابئ، نهو کاته ده بیتته شوینی پاراستن.

(وَمُتَّصِلَةٌ) نهو خانووهی به ناوه دانی وه یه (حِرْزٌ مَعَ إِغْلَاقِهِ وَحَافِظٌ) شوینی پاراستنی نهو شتهیه که تئیدایه نه گهر ده رگه ی کلیل بدرئ و پاریزه ریکیشی تئیدابئ (وَلَوْ نَائِمٌ) هه رچه ند خه وتوو بئ، جا شهو بئ، یان پۆژ بئ، به لام (وَمَعَ فَتْحِهِ وَتَوَمُّعِهِ) نه گهر ده رگه ی کراوه بئ و پاریزه ره که ش خه وتوو بئ (غَيْرُ حِرْزٍ لَيْلًا وَكَذَا نَهَارًا فِي الْأَصْحِ) شوینی پاراستن نیه: نه به شهو، نه به پۆژ (وَكَذَا يَقْضَانُ تَقْفَلُهُ سَارِقٌ) هه روه ها نه گهر پاریزه ریکی هه شیاریشی تئیدابئ و بزک له چاودیریه که غافلئ بکا، نهو کاته ش شوینی پاراستن نیه (فِي الْأَصْحِ) له فرمووده ی پاستردا.

(فَإِنْ خَلَّتْ) جا نه گهر خانووه که ی ناو ناوه دانی هیچ چاودیریکی تیدا نه بو، نه وه (فَالْمَذْهَبُ) به فرمووده ی پاستی مه زههب (أَنَّهَا حِرْزٌ نَهَارًا زَمَنَ أَمْنٍ وَإِعْلَاقِهِ) خانووه که شوینی پاراستنه به پۆژ له کاتی نه مینی و له حاله تی کلیل دانی دا، به لام (فَإِنْ فَقَدَ شَرْطَ) نه گهر یه کیک له و سن مرچانه نه بو: واته: ده رگه ی کراوه بوو، یان شهو بوو، یان کاتی ترس و تالان بوو، له و حاله تانه دا (فَلَا) خانووه که بئ چاودیر شوینی پاراستن نیه.

(وَخِيَمَةٌ بِصَحْرَاءَ) خیمه یه که له بیاباندا بئ (إِنْ لَمْ تُشَدَّ أَطْنَابُهَا وَتُرْخَى أَذْيَالُهَا) نه گهر گوریسه کانی نه به سترای بن و دامینه کانیشی شوپ نه کرابنه وه (فَهِيَ وَمَا فِيهَا كَمَتَاعٍ

بَصْحَرَاءَ، وَإِلَّا فَحِرْزٌ بِشَرْطِ حَافِظٍ قَوِيٍّ فِيهَا وَلَوْ نَأْتَمُّ، وَمَاشِيَةٌ بِأَبْنِيَّةٍ مُغْلَقَةٍ مُتَّصِلَةٌ
بِالْعِمَارَةِ مُحْرَزَةٌ بِلَا حَافِظٍ، وَبِبَرِّيَّةٍ يُشْتَرَطُ حَافِظٌ وَلَوْ نَأْتَمُّ، وَإِبِلٌ بِبَصْحَرَاءَ مُحْرَزَةٌ
بِحَافِظٍ يَرَاهَا، وَمَقْطُورَةٌ يُشْتَرَطُ الْقَاتُ قَائِدَهَا إِلَيْهَا كُلِّ سَاعَةٍ بِحَيْثُ يَرَاهَا، وَأَنْ لَا
يَزِيدَ قَطَارٌ عَلَى تِسْعَةٍ، وَغَيْرُ مَقْطُورَةٍ لَيْسَتْ مُحْرَزَةٌ فِي الْأَصْحِ، وَكَفَنٌ فِي قَبْرِ بَيْتِ
مُحْرَزٍ مُحْرَزٌ، وَكَذَا بِمَقْبَرَةِ بَطْرِفِ الْعِمَارَةِ فِي الْأَصْحِ لَا بِمَضِيَّةٍ فِي الْأَصْحِ.

بِصْحَرَاءَ) نه وه خیمه که و نه وهی له ناو خیمه که شدایه وه کو که لوپه لئیکی له بیابانه، واته:
بؤ پاراستنه که مرجه به رده وام پاریزه ریک ناگای لبین (وَالَا) به لام نه گهر گورسه کانی
به ستره بونو دامینه کانیشی شوپرکربونه وه، نه وه کاته (فَحِرْزٌ بِشَرْطِ حَافِظٍ قَوِيٍّ فِيهَا)
خیمه که شوینی پاراستنی نه وه شته به که تنی دایه، به وه مرجه ی پاریزه ریکی به هیز له
ناو خیمه که دا، یان له نریک خیمه که بین (وَلَوْ نَأْتَمُّ) هرچند خه وتوش بین.

(وَمَاشِيَةٌ بِأَبْنِيَّةٍ مُغْلَقَةٍ) نازه له کان نه گهر له ناو خانوهه کانی کلیدراودا بینو (مُتَّصِلَةٌ
بِالْعِمَارَةِ) خانوهه کانیش به ناوهه دانی وه بن، نه وانیش (مُحْرَزَةٌ بِلَا حَافِظٍ) به وه شوینه
پاریززون، هرچند هیچ پاریزه ریکیشیان نه بین، به لام (وَبِبَرِّيَّةٍ) نه گهر نازه له کان له
شوینیکی چولدا له ناو خانوویکی کلیدراودا بن، نه وه کاته (يُشْتَرَطُ حَافِظٌ وَلَوْ نَأْتَمُّ) به
مرج داده ندری پاریزه ریکیان هه بین، هرچند خه وتوش بین.

(وَإِبِلٌ بِبَصْحَرَاءَ) ووشتره نازه له کانی تر: که له بیاباندا بله وه پین (مُحْرَزَةٌ بِحَافِظٍ يَرَاهَا) به
پاریزه ریکی وه ها پاریززون: که گشتیان ببینی، به لام نه گهر له وه پرگا که ریکه ی هاتوچی
خه لکی بوو، نه وه کاته به چاولیکردنی خه لکه که پاریززون و پیویست به پاریزه ریه،
هه روه که له زردیه ی سه رچاوه کانداهه موویانه.

(وَمَقْطُورَةٌ) نه وه ووشترانه ی به دوی به کتردا لیک به ستراون (يُشْتَرَطُ الْقَاتُ قَائِدَهَا إِلَيْهَا كُلِّ
سَاعَةٍ) بؤ پاراستن به مرج داده ندری: پاکیشسه ره که یان له گشت کاتیکندا ناو پر بداته وه
لایان (بِحَيْثُ يَرَاهَا) به شیوهه یه کی وه ها گشتیان ببینی، هه م (وَأَنْ لَا يَزِيدَ قَطَارٌ عَلَى
تِسْعَةٍ) مرجه لیکبه ستراره کانیش له تر ووشتر زیاتر نه بین (وَغَيْرُ مَقْطُورَةٍ) نه وه ووشترانه ی
لیک نه به ستراون (لَيْسَتْ مُحْرَزَةٌ فِي الْأَصْحِ) پاریززون نین، له هه رموده ی راستردا.

(وَكَفَنٌ) کفنی بهر مردوویک که (فِي قَبْرِ بَيْتِ مُحْرَزٍ) له ناو گوردایی و گورده که ش له ناو
خانوویکی پاریززوندا بین (مُحْرَزٌ) کفنه که پاریززروه (وَكَذَا بِمَقْبَرَةِ بَطْرِفِ الْعِمَارَةِ) هه روه ها
نه گهر گورده که له گورستانیکی ته نیشته ناوهه دانی دا بی، نه ویش پاریززروه وه کفندزه که
دهستی ده پدیری (فِي الْأَصْحِ) له هه رموده ی راستردا (لَا بِمَضِيَّةٍ) نه که نه وه گورده ی له
زه مینیکی بین بایه خو بین خاوهه ندایه، واته: دهستی نه م کفندزه ناپدیری (فِي الْأَصْحِ) له
هه رموده ی راستردا، به لکو ته مین ده کری.

(فَصَلِّ يَفْطَحُ مُوجِّرُ الْحَرْزِ وَكَذَا مُعِيرُهُ فِي الْأَصْحِ، وَلَوْ غَصَبَ حَرْزًا لَمْ يَفْطَحْ مَالِكُهُ وَكَذَا أَجْنَبِيٌّ فِي الْأَصْحِ، وَلَوْ غَصَبَ مَالًا وَأَحْرَزَهُ بِحَرْزِهِ فَسَرَقَ الْمَالِكُ مِنْهُ مَالَ الْغَاصِبِ أَوْ أَجْنَبِيٍّ الْمَفْضُوبِ فَلَا قَطْعَ فِي الْأَصْحِ، وَلَا يَفْطَحُ مُخْتَلِسٌ وَمُنْتَهَبٌ وَجَاحِدٌ وَدَيْعَةٌ،

﴿فصل: له باسی چه نند لقیکی دزی﴾

(يُفْطَحُ مُوجِّرُ الْحَرْزِ) نهو به کریدره هی شوینی پاراستنی به کرئی داوه-نه گه ر له و شوینه مالیکی به کریدگره که بدزی- دهستی ده پبرئی (و کذا مُعِيرُهُ) ههروه ها نهو که سه ش که شوینه که ی به خواستن داوه-نه گه ر له و شوینه مالیکی شوینه خوازه که ی بدزی- نهویش دهستی ده پبرئی (فِي الْأَصْحِ) له فرموده ی راستردا، چونکه له هه ر دو مه سه له دا مافی سودی شوینه که بؤ خاوه ن ماله که گواستراوه ته وه هیج شو به ی نزه که له شوینه که دا نه ماوه (وَلَوْ غَصَبَ حَرْزًا) نه گه ر زه و تکه ریگ شوینیکی پاراستنی زه و ت کردو مالیکی خوی تری دا دانا (لَمْ يَفْطَحْ مَالِكُهُ) خاونی شوینه که دهستی نابپبرئی نه گه ر مالیکی زه و تکه ره که له و شوینه زه و تکه راوه بدزی (و كَذَا أَجْنَبِيٌّ) ههروه ها نه گه ر بیگانه یه کیش مالیکی زه و تکه ره که له و شوینه زه و تکه راوه بدزی دهستی نابپبرئی (فِي الْأَصْحِ) له فرموده ی راستردا، چونکه زه و تکه ره که مافی سود لیوه رگرتنی شوینه که ی نه.

(وَلَوْ غَصَبَ مَالًا) نه گه ر زه و تکه ریگ مالیکی زه و ت کرد، یان بزیک مالیکی دزی (وَأَحْرَزَهُ بِحَرْزِهِ) ماله که شی له شوینیکی خوی دا پاراست (فَسَرَقَ الْمَالِكُ مِنْهُ مَالَ الْغَاصِبِ) جا خاوه ن ماله که ش له و شوینه مالیکی تری زه و تکه ره که ی، یان مالیکی تری نزه که ی دزی (أَوْ أَجْنَبِيٍّ الْمَفْضُوبِ) یان بیگانه یه که هه مان ماله زه و تکه راوه که ی، یان نزاوه که ی له و شوینه دزی، نه وه (فَلَا قَطْعَ) له هه ر دو مه سه له دا هیچیکیان دهستی نابپبرئی (فِي الْأَصْحِ) له فرموده ی راستردا، چونکه خاوه نی ماله زه و تکه راوه که مافی هه یه بؤ وه رگرتنه وه ی ماله که ی خوی بجیته شوینه که و شوینه که له وی پاریزراو نه، له مه سه له ی بیگانه شدا ماله که به په زامه ندی خاوه نه که ی نه پاریزراوه.

ئینجا بزانه: مه به ست به نزن نه وه یه: ماله که له په نهانی دا بیا، که وابو: (وَلَا يَفْطَحُ مُخْتَلِسٌ) نهو که سه ی- له به رچاوی که خلك- له دهره تیگدا مال دهره فیتنیو پاده کا، دهستی نابپبرئی، هم (وَمُنْتَهَبٌ) فرهودگر، واته: نهو که سه ی که به هیزو توانای خوی- له به رچاوی خلك- ماله که دهبا، نهویش دهستی نابپبرئی، هم (وَجَاحِدٌ وَبَيْعَةٌ) نهو که سه ش که دان به مالی نه مانه ت و خواستراودا ناهیتنی، نهویش دهستی نابپبرئی، پیغه مبه رکه فرهویه تی: ﴿لَيْسَ عَلَى الْمُخْتَلِسِ وَالْمُنْتَهَبِ وَالْحَائِنِ قَطْعٌ﴾ صححه الترمذی، مالرفینو فرهودکه رو خائین دهست بپرنیان له سه رنه.

وَلَوْ نَقَبَ وَعَادَ فِي لَيْلَةٍ أُخْرَى فَسَرَقَ قَطَعَ فِي الْأَصْحَحِ، قُلْتُ: هَذَا إِذَا لَمْ يَعْلَمْ الْمَالِكُ النَّقْبَ وَلَمْ يَظْهَرَ لِلطَّارِقِينَ، وَإِلَّا فَلَا يُقَطَعُ قَطْعًا وَاللَّهِ أَعْلَمُ. وَلَوْ نَقَبَ وَأَخْرَجَ غَيْرُهُ فَلَا قَطَعَ، وَلَوْ تَعَاوَنَا فِي النَّقْبِ وَالْفَرْدُ أَحَدُهُمَا بِالْإِخْرَاجِ أَوْ وَضَعَهُ نَاقِبٌ بِقُرْبِ النَّقْبِ فَأَخْرَجَهُ آخَرَ قَطَعَ الْمَخْرُجُ، وَلَوْ وَضَعَهُ بَوَسَطِ نَقْبِهِ فَأَخَذَهُ خَارِجٌ وَهُوَ يُسَاوِي نِصَابِينَ لَمْ يَقَطَعْ فِي الْأَظْهَرِ، وَلَوْ رَمَاهُ إِلَى خَارِجِ حِرْزٍ أَوْ وَضَعَهُ بِمَاءِ جَارٍ

(وَلَوْ نَقَبَ) نه گهر له شه وی کدا شوینه که ی کون کرد (وَعَادَ فِي لَيْلَةٍ أُخْرَى فَسَرَقَ) نینجا له شه وی کی تر دا گه پاره و له و کونه وه مالتیکی نزی (قَطَعَ فِي الْأَصْحَحِ) دهستی نزه که ده بپردی، له فه رموده ی پاستردا (قُلْتُ) نیمامی (النواوی) ده فه رموی (هَذَا إِذَا لَمْ يَعْلَمْ الْمَالِكُ النَّقْبَ) نه وه دهست برینه له و حاله ته دایه: نه گهر خاوه نه که به کونکردنه ی نه زانیبی و (وَلَمْ يَظْهَرَ لِلطَّارِقِينَ) کونه که ش بی هاتو چو که ره کان دهر نه که وتبی (وَإِلَّا) به لام نه گهر خاوه نه که به کونکردنه که ی زانیبی، یان کونه که ناشکرا بویی، نه و کاته (فَلَا يُقَطَعُ قَطْعًا) دهستی نزه که نابپردی، به فه رموده یه کی بپاره (وَاللَّهِ أَعْلَمُ) چونکه شوینه که بی ریژلینان ماوه ته وه، که و ابو: نزه که ته مبن ده کری.

(وَ) هره وه ما (لَوْ نَقَبَ) نه گهر به کی که شوینه که ی کون کردو (وَأَخْرَجَ غَيْرُهُ) به کی کی تر له و کونه و ماله که ی نزی و هیتایه دهر وه (فَلَا قَطَعَ) هیچیکیان دهستی نابپردی، چونکه کونکره که نه یدزیوه، نزه که ش له شوینی پاراستن نه هیتا وه ته دهر وه، که و ابو: هه ردوکیان ته مبن ده کرین، به لام نه گهر کونکره که فه رمانی دا مندالتیکی نه فام و منداله که ش به فه رمانی وی پاده یه کی دهست برینی هینا دهر وه، نه و کاته فه رمانکره که دهستی ده بپردی، هه روه که له نژیوه ی سه رچاوه کا ندا فه رمویانه.

(وَلَوْ تَعَاوَنَا فِي النَّقْبِ) نه گهر دوو نذ - به یارمه تیدانی به کتری - شوینه که یان کون کرد، به لام (وَأَنْفَرَدَ أَحَدُهُمَا بِالْإِخْرَاجِ) ته نها به کی کیان ماله که ی هینا دهر وه (أَوْ وَضَعَهُ نَاقِبٌ بِقُرْبِ النَّقْبِ فَأَخْرَجَهُ آخَرَ) یان کونکره کیان ماله که ی له نزی که کونه که دانا، نینجا کونکره که ی تر هیتایه دهر وه، نه وه (قَطَعَ الْمَخْرُجُ) له هه ردوو مه سه له دا دهر هینه ره که دهستی ده بپردی، چونکه نه ویان نزه، به لام (وَلَوْ وَضَعَهُ بَوَسَطِ نَقْبِهِ) نه گهر کونکره کیان ماله که ی له ناو کونه که ی دانا (فَأَخَذَهُ خَارِجٌ) نینجا نه وه که ی تریش له لای دهر وه دهستی دایه ماله که و بردی (وَهُوَ يُسَاوِي نِصَابِينَ) شته که ش به نه اندازه ی دوو پاده ی دهست برین ده بو (لَمْ يَقَطَعْ فِي الْأَظْهَرِ) هیچیکیان دهستی نابپردی، له فه رموده ی به هینا تر دا، چونکه هیچیکیان له ته وای شوینی پاراستنه که نه هیتا وه ته دهر وه.

(وَلَوْ رَمَاهُ إِلَى خَارِجِ حِرْزٍ) نه گهر که سیک مالتیکی پاریزراوی فری دا دهر وه ی شوینی پاراستنه که ی (أَوْ وَضَعَهُ بِمَاءِ جَارٍ) یان له ناو ناویکی په وانی دانا و ناوه که بریده دهر وه

أَوْ ظَهَرَ ذَابَّةٌ سَائِرَةٌ أَوْ عَرَضَهُ لِرِيحٍ هَابَةٍ فَأَخْرَجَتْهُ قُطِعَ، أَوْ وَاقَفَهُ فَمَسَّتْ بَوْضِعَهُ فَلَا فِي الْأَصْحِ، وَلَا يُضْمَنُ حُرٌّ بَيْدٌ وَلَا يُقَطَّعُ سَارِقُهُ، وَلَوْ سَرَقَ صَغِيرًا بِقِلَادَةٍ فَكَذَا فِي الْأَصْحِ، وَلَوْ نَامَ عَبْدٌ عَلَى بَعِيرٍ فَقَادَهُ وَأَخْرَجَهُ عَنِ الْقَائِلَةِ قُطِعَ، أَوْ حُرٌّ فَلَا فِي الْأَصْحِ، وَلَوْ نَقَلَ مِنْ بَيْتٍ مُغْلَقٍ إِلَى صَحْنٍ دَارٍ بِأَبْهَا مَفْتُوحٍ قُطِعَ، وَإِلَّا فَلَا، وَقِيلَ إِنْ كَانَا مُغْلَقَيْنِ قُطِعَ،

(أَوْ ظَهَرَ ذَابَّةٌ سَائِرَةٌ) یان له سەر پشتی وولایگی پویندهی داناو وولاغەکه بریدیه دهرهوه (أَوْ عَرَضَهُ لِرِيحٍ هَابَةٍ فَأَخْرَجَتْهُ) یان له بهر بایهکی مهلبوی داناو بایهکه بریدیه دهرهوه، نهوه (قُطِعَ) له و مهسه لانهدا دهستی دهبردری، چونکه به کرداری وی بربراوته دهرهوه.

(أَوْ وَاقَفَهُ) بهلام نهگەر له سەر پشتی وولایگی وهستاوی دانا (فَمَسَّتْ بَوْضِعَهُ) ئینجا وولاغەکه به هوی دانا نهکه پویشت و ماله کهی برده دهرهوه (فَلَا فِي الْأَصْحِ) دهستی نابدری له فرمودهی راستردا، چونکه وولاغەکه به خوشی خوی پویشتوه.

(وَلَا يُضْمَنُ حُرٌّ بَيْدٍ) مرؤفی نازاد به هوی دهست به سهرداگرتن زامینی نیه، ههروهک نهگەر سهربه رشتکارێک مندالێکی نهبالغ به کرێ له لای وهستایهک دابنێ و مندالە کهش له لای وی پابکا، وهستایهکه نابیتته زامین، که وابو: (وَلَا يُقَطَّعُ سَارِقُهُ) نهوه زهی نازادێکی دزیوه دهستی نابدری ههچهند نازاده کهش مندال بێ؟ چونکه مرؤفی نازاد مال نیه.

(وَلَوْ سَرَقَ صَغِيرًا بِقِلَادَةٍ) نهگەر دزهکه مندالێکی نازادی دزی که گهردانهیهکی له ملدا بوو، یان خشلیکی تری پیوه بوو (فَكَذَا فِي الْأَصْحِ) نهوهش دهستی نابدری له فرمودهی راستردا، چونکه ماله که ههه له ژێر دهستی نازاده که دایه.

(وَلَوْ نَامَ عَبْدٌ عَلَى بَعِيرٍ) نهگەر کزیلهیهک له سەر پشتی ووشترێک خهوتبو (فَقَادَهُ وَأَخْرَجَهُ عَنِ الْقَائِلَةِ) ئینجا دزه کهش ووشتره کهی پاکیشاو له کاروانه کهی بریدیه دهرهوه (قُطِعَ) دزهکه دهستی دهبردری، چونکه ههردووکیان مالنو له شوینی پاراستنیان بربراونه دهرهوه (أَوْ حُرٌّ) یان نهگەر نازادێک له سەر پشتی ووشتره که خهوتبو، ئینجا ووشتره کهی له کاروانه کهی بریدیه دهرهوه (فَلَا فِي الْأَصْحِ) دهستی نابدری، له فرمودهی راستردا، چونکه ووشتره که له ژێر دهستی نازاده که دایه.

(وَلَوْ نَقَلَ مِنْ بَيْتٍ مُغْلَقٍ) نهگەر مالدی که ژوورێکی کلیدراوه وه گواستهوه (إِلَى صَحْنٍ دَارٍ بِأَبْهَا مَفْتُوحٍ) بۆ حهوشه ی خانوویک که ده رگه ی کراوه بوو (قُطِعَ) دهستی دهبردری، چونکه له شوینی پاراستنیوه هیناویه تیه شوینیکی نه پارێزداو (وَإِلَّا) بهلام نهگەر ههردووک ده رگاگان کلیدراو بون، یان ههردووکیان کراوه بون (فَلَا) دهستی نابدری (وَقِيلَ) له فرمودهیهکی بێهیزدا (إِنْ كَانَا مُغْلَقَيْنِ قُطِعَ) نهگەر ههردوو ده رگه کان

وَبَيَّتْ خَانَ وَصَحَّتْهُ كَبَيْت، وَ دَار فِي الْأَصْح.
 (فَصَلَ لَا يَقْطَعُ صَبِيٍّ وَمَجْتُونَ وَمَكْرَةَ، وَيَقْطَعُ مُسْلِمًا وَذِمِّيًّا بِمَالٍ مُسْلِمٍ وَذِمِّيًّا، وَفِي
 مُعَاهِدِ أَقْوَالٍ: أَحْسَنُهَا إِنْ شُرْطَ قَطْعُهُ بِسَرْقَةِ قَطْعٍ وَإِلَّا فَلَا، قُلْتُ: الْأَظْهَرُ عِنْدَ
 الْجُمْهُورِ لَا قَطْعَ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَتَبَّتْ السَّرْقَةُ بَيِّمِينَ الْمُدْعَى الْمَرْذُودَةَ فِي الْأَصْح.)

کلیلدرابن، دستى ده‌بپردى (وَبَيَّتْ خَانَ وَصَحَّتْهُ) ژودى خانه و حه‌وشه‌کى و ژودى
 قوتابخانه و حه‌وشه‌کى (كَبَيْتِ وَ دَارِ) وه‌کو ژوده‌که و حه‌وشه‌کى خانوه: له و
 پرونکردنه‌وى پابردودا (فِي الْأَصْح) له فرموده‌ى راستردا.

﴿ فَاذْكُرُوا لِلَّهِ الَّذِي أَنْعَمَ عَلَيْكُمْ وَارْتَقِبُوا يَوْمَ تَأْتُوا سَحَابًا مِّنْ ذُرِّ عَذَابٍ غَلِيظٍ كَاتِبٍ ﴾

(لَا يَقْطَعُ صَبِيٍّ وَمَجْتُونَ) مندالو شيت - نه‌گه‌ر ندى بکەن - ده‌ستيان نابپردى، به‌لکو
 - نه‌گه‌ر فاميده بن - ته‌مبى ده‌کړين، هه‌روه‌ها نه‌و دزانه‌ش که به هژى شوبه‌يه‌که ده‌ست
 برينيان له سەر لاکه‌وتوه، نه‌وانيش ته‌مبى ده‌کړين، هه‌روه‌که له (تصفه) دا فرموده‌تى وه
 چەند مه‌سه‌له‌يه‌که‌دا پابرا (وَمَكْرَةَ) هه‌روه‌ها ژورليک‌راويش نه‌گه‌ر - به‌ ژورليک‌کردن - مالتیک
 بدزى ده‌ستى نابپردى وه‌م ژورليک‌ره‌که‌شى ده‌ستى نابپردى، به‌لام نه‌گه‌ر ژورليک‌راوه‌که
 مندالیکى، يان شيتيکى نه‌فام بن، نه‌و کاته ژورليک‌ره‌که‌ى ده‌ستى ده‌بپردى، هه‌روه‌که
 له‌ژوربه‌ى سه‌رچاوه‌کاندا فرمويانه.

(وَيَقْطَعُ مُسْلِمًا وَذِمِّيًّا بِمَالٍ مُسْلِمٍ وَذِمِّيًّا) موسولمان و کافرى په‌يمان له‌نه‌ستو هه‌ردووکيان
 به‌ دزینی مالی موسولمان و مالی کافری په‌يمان له‌نه‌ستو ده‌ستيان ده‌بپردى، به‌لام (وَفِي
 مُعَاهِدِ أَقْوَالٍ) له‌باره‌ى کافرى په‌يمان له‌گه‌لکراو و کافرى دلنياکراو - نه‌گه‌ر ندى بکەن -
 چەند فرموده‌يه‌که هه‌نه: (أَحْسَنُهَا إِنْ شُرْطَ قَطْعُهُ بِسَرْقَةٍ جَوَانْتَرَهُ كَهَيَّا: نَهْ كَهْ
 كَافِرَهُ كَهْ مَهْ رَجِي لَهْ سَهْر دَانْدَرَابِي: بَهْ هُزِي نِزِي دَه‌سْتِي بَه‌رِزِي، نَهْ وَه (قَطْعِ) دَه‌سْتِي
 دَه‌بِزِي (وَإِلَّا) بَه‌لام نه‌گه‌ر نه‌و مه‌رجه‌ى له‌ سەر دانه‌ندرابين (فَلَا) ده‌ستى نابپردى (قُلْتُ)
 ئيمامى (النواوي) ده‌فرموى (الْأَظْهَرُ عِنْدَ الْجُمْهُورِ: لَا قَطْعَ) به‌ فرموده‌ى به‌هيزتر له
 لای كۆمه‌له‌ ژوره‌که‌ى زانايان: كَافِرِي پَه‌يْمَان لَه‌گَه‌لْكَرَاو دِلْنِيَاكَرَاو بَهْ هُزِي نِزِي كِرْدِن
 دَه‌سْتِيَان نَابِرْدِي، بَه‌لام نه‌وانيش - وه‌که نزه‌كانى‌تر - واجبه‌ ماله‌ دزراوکه، يان نرخه‌که‌ى
 بى‌خاوه‌نه‌که‌ى بگه‌پننه‌وه (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

(وَتَبَّتْ السَّرْقَةُ) ندى ئاشكرا ده‌ين: (بَيِّمِينَ الْمُدْعَى الْمَرْذُودَةَ) به‌وه‌ى داواكاره‌که سويندى
 گه‌پانداوه‌ بخوا، وه‌که له‌ سەر كه‌سيك داوا بكاو بلن: مالی منت دزيوه. شاهيديشى نه‌بن،
 داوايک‌راوه‌که‌ش سويند نه‌خوا، ئينجا سوينده‌که بگه‌پنדרه‌يته‌وه سەر داواكاره‌که، ئينجا
 نه‌ويش سوينده‌گه‌پانداوه‌که بخوا (فِي الْأَصْح) له‌ فرموده‌ى راستردا، به‌لام

أَوْ يَأْقَرُ السَّارِقَ، وَالْمَذْهَبُ قَبُولُ رُجُوعِهِ، وَمَنْ أَقْرَبُ بِعُقُوبَةِ اللَّهِ تَعَالَى فَالصَّحِيحُ أَنْ
 لِلْقَاضِي أَنْ يُعَرِّضَ لَهُ بِالرُّجُوعِ، وَلَا يَقُولُ: ارْجِعْ، وَلَوْ أَقْرَبَ بِلَا دَعْوَى أَنَّهُ سَرَقَ مَالَ
 زَيْدِ الْغَائِبِ لَمْ يَقْطَعْ فِي الْحَالِ بَلْ يُنْتَظَرُ حُضُورُهُ فِي الْأَصَحِّ، أَوْ أَنَّهُ أَكْرَهَ أَمَةً غَائِبٍ
 عَلَى زِنَا حُدِّ فِي الْحَالِ فِي الْأَصَحِّ، وَتَثْبُتُ بِشَهَادَةِ رَجُلَيْنِ، فَلَوْ شَهِدَ رَجُلٌ وَأَمْرَأَتَانِ

به فرموده‌ی به‌میزتر- به‌م سوینده گه پاندر او به- ده‌ستی نزه که نابپردی، به لکو
 تنها ماله نرزوه که ناشکرا ده‌بی و واجبه: ماله که بداته وه خاوه نه‌کسی، هه‌روه که له
 زوری به سهرچاوه کاندای فرموویانه.

(أَوْ يَأْقَرُ السَّارِقَ) هه‌روه‌ها نزی ناشکرا ده‌بی: به دانپیدا هیتانی نزه که، پاش نه‌وه‌ی داوای
 لیده‌کری- نه‌ک پیش داوای لیکردن- چونکه نه‌گه‌ر خاوه‌ن ماله‌که، یان سهر به‌رشتکاره‌کسی
 داوای ماله‌که نه‌کا، ده‌ستی نزه که نابپردی (وَالْمَذْهَبُ قَبُولُ رُجُوعِهِ) به فرموده‌ی راستی
 مه‌زه‌ب: نه‌گه‌ر نزه که له دانپیتانه‌کسی په‌شیمان بئوه، لئی قبولی ده‌کری و ده‌ستی
 نابپردی؟ چونکه مافی خودایه، به‌لام له‌بارهی ماله‌که لئی قبولی ناکری؟ چونکه مافی
 ناده‌میزاده، که‌وابو: واجبه ماله نرزوه که، یان نر خه‌کسی بداته وه خاوه‌نه‌کسی.

(وَمَنْ أَقْرَبُ بِعُقُوبَةِ اللَّهِ تَعَالَى) هه‌ر که‌سیک دانی هیتایی به تاوانتیک که سزایه‌کی بق‌خوای
 گه‌وره له سهر واجب بکا: وه‌ک زیناو شه‌پاخورس نه‌وه‌ی نزی... هتد، نه‌وه (فَالصَّحِيحُ أَنْ
 لِلْقَاضِي أَنْ يُعَرِّضَ لَهُ بِالرُّجُوعِ) به فرموده‌ی راست بق‌قازی دروسته: پیچو په‌نای
 په‌شیمان بو نه‌وه‌ی بق‌بکا: وه‌ک به زیناکه‌ره که بلئی: له‌وانه‌یه پان به‌رانت له‌گه‌ل نافرته‌که
 کردی و ماچت کردی. به شه‌پاخوره که بلئی: له‌وانه‌یه نه‌ترزانی بی سهرخوشکهره. به نزه که
 بلئی: وایتناگم نریت کردی. چونکه گشتی له (حدیث صحیح) دا به‌لگی له سهره، به‌لام
 (وَلَا يَقُولُ: ارْجِعْ) نابی پی‌ی بلئی: په‌شیمان بیه‌وه.

(وَلَوْ أَقْرَبَ بِلَا دَعْوَى) نه‌گه‌ر نزه که بی‌داوای لیکردن دانی هیتا: که (أَنَّهُ سَرَقَ مَالَ زَيْدِ الْغَائِبِ)
 مالی فلانکسی نزیوه، فلانکه سه‌کس نادیار بوو، نه‌وه (لَمْ يَقْطَعْ فِي الْحَالِ) نیستا ده‌ستی
 نابپردی (بَلْ يُنْتَظَرُ حُضُورُهُ فِي الْأَصَحِّ) به لکو نزه که به‌ند ده‌کری و چاوه‌روانی ناماده‌بوونی
 نادیاره که ده‌کری، چا نه‌گه‌ر داوای ماله‌کسی کرد، نه‌و کاته ده‌ستی ده‌بپردی، له
 فرموده‌ی راستردا، واته: نه‌گه‌ر داوای ماله‌کس نه‌کا، ده‌ستی نابپردی.

(أَوْ أَنَّهُ أَكْرَهَ أَمَةً غَائِبَةٍ عَلَى زِنَا) یان نه‌گه‌ر دانی هیتا: که زوری له (جاریه‌ی) فلانکس
 کردی و زینای له‌گه‌ل کردی، نه‌و کاته (حُدِّ فِي الْحَالِ) هه‌ر نیستا سزای زینایه‌کسی
 لیده‌دردی (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده‌ی راستردا، چونکه سزای زینا داواکردنی ناوی.

(وَ) هه‌روه‌ها (تَثْبُتُ بِشَهَادَةِ رَجُلَيْنِ) نزی ناشکرا ده‌بی: به شاهیدی بی نوو پیاو، که‌وابو:
 (فَلَوْ شَهِدَ رَجُلٌ وَأَمْرَأَتَانِ) نه‌گه‌ر خاوه‌نه‌که داوای ماله نرزوه‌کسی کرد، نینجا پیاویکسو نوو

ثَبَّتَ الْمَالُ وَلَا قَطْعَ، وَيُشْتَرَطُ ذِكْرُ الشَّاهِدِ شُرُوطُ السَّرِقَةِ، وَلَوْ اِخْتَلَفَ شَاهِدَانِ كَقَوْلِهِ: سَرَقَ بُكْرَةٌ، وَالْآخَرُ: عَشِيَّةً، وَقَبَاطِلَةٌ، وَعَلَى السَّارِقِ رُدُّ مَا سَرَقَ، فَإِنْ تَلَفَ ضَمَنَهُ، وَتَقَطَّعَ يَمِينَهُ، فَإِنْ سَرَقَ ثَانِيًا بَعْدَ قَطْعِهَا فَرَجُلُهُ الْيُسْرَى، وَثَالِثًا يَدَهُ الْيُسْرَى، وَرَابِعًا رِجْلَهُ الْيُمْنَى،

نافرمت شاهیدیان دا، یان تهنه پایونک شاهیدی داو له گه گان شاهیدیه که ش داواکاره که سویندی خوارد، نه وه (ثَبَّتَ الْمَالُ وَلَا قَطْعَ) له هه ردوو مهسه له دا ماله نزاروه که ناشکرا ده بی و واجبه بیدریته وه، به لام دهستی نزه که نابپردی، جا نه گه ر خاوه نه که داواى ماله نزاروه که ی نه کردین، نه و کاته شاهیدی پایونک و دو نافرمت وه رننگیری.

(وَيُشْتَرَطُ ذِكْرُ الشَّاهِدِ شُرُوطُ السَّرِقَةِ) بؤ دهست برینه که به مه رج داده ندری: هه ردوو شاهیده کان مه رجه کانی نزه که بلین: وه ک فلانکس فلانته ماله ی فلانکه سسی له شوینی پاراستنی نزیوه نه و مانزانیه هیه شوبه شی له ماله که دا هه بی (وَلَوْ اِخْتَلَفَ شَاهِدَانِ) نه گه ر دوو شاهد له شاهیدی دا لیک جیاواز بون (كَقَوْلِهِ: سَرَقَ بُكْرَةٌ) وه ک یه کیکیان بلین: پیش نیوه بؤ ماله که ی نزی (وَالْآخَرِ عَشِيَّةً) نه وه که ی تریش بلین: دواى نیوه بؤ نزی (قَبَاطِلَةٌ) نه و شاهیدیه به تاله و دهستی نزه که نابپردی، به لام نه گه ر خاوه نه که له گه گان شاهیدی یه کیکیان سویند بخوا، نه و کاته ماله که ی له نزه که وه رده گریته وه.

(وَعَلَى السَّارِقِ رُدُّ مَا سَرَقَ) له سه ر نزه که واجبه: نه و شته ی نزیویه تی بؤ خاوه نه که ی بیگه پدینتیه وه، جیاوازی نیه نزه که: دهستی پردرابی، یان نه بپردی، هه رچه ند ماله نزاروه که ش نه گه یشتبیته راده یه کی دهست برین، چونکه پیغه مبه ر بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فره موویه تی: ﴿عَلَى الْيَدِ مَا أَخَذَتْ حَتَّى تُؤَدِّيَهُ﴾ حدیث صحیح رواه اصحاب السنن، له سه ر خاوه ن دهست واجبه: نه و شته ی وه ری گرتوه بیپاریزی تا دهیداته وه خاوه نه که ی. (فَإِنْ تَلَفَ ضَمَنَهُ) جا نه گه ر ماله نزاروه که فه وتابو، نه و کاته نزه که ده بیته زامینی و واجبه تولی بزمیری.

جا بزانه: نه گه ر پیش نه وه ی هه والی نزه که بگاته لای قازی - خاوه نه که ماله که ی له نزه که وه ری گریته وه، نه و کاته دهست برین و زامینی له سه ر نزه که لاده که وی، هه روه که له (الشبراملسی) دا هه وون کراوه ته وه.

دیسان بزانه ده بی پیشه وای موسولمانان، یان کاریه دهستی کی جیگری پیشه وای دهستی نزه که بیری، نینجا (وَتَقَطَّعَ يَمِينَهُ) جاری یه که م دهسته راسته که ی نزه که ده بپردی، به (اجماع) ی زانایانی نیسلام (فَإِنْ سَرَقَ ثَانِيًا بَعْدَ قَطْعِهَا) جا نه گه ر له دواى دهست برینه که - دووم جار نزی کرد، نه و کاته (فَرَجُلُهُ الْيُسْرَى) پی ی چه په ی ده بپردی (وَتَالِثًا يَدَهُ الْيُسْرَى) نه گه ر جاری سی یه میش نزی کرد، دهسته چه په که ی ده بپردی و (وَرَابِعًا رِجْلَهُ الْيُمْنَى) نه گه ر جاری چواره میش نزی کرد، پی ی راسته ی ده بپردی.

وَبَعْدَ ذَلِكَ يُعَزَّرُ، وَيُقَمَّسُ مَحَلُّ الْقَطْعِ بِزَيْتٍ أَوْ دُهْنٍ مُغْلَى، قِيلَ: هُوَ تَمَّةٌ لِلْحَدِّ، وَالْأَصْحَحُّ أَنَّهُ حَقٌّ لِلْمَقْطُوعِ فَمَوْتُهُ عَلَيْهِ وَاللِّإِمَامِ إِهْمَالُهُ، وَتُقَطَّعُ الْيَدُ مِنَ الْكُوعِ وَالرَّجُلُ مِنَ مَفْصِلِ الْقَدَمِ، وَمَنْ سَرَقَ مَرَارًا بِلَا قَطْعٍ كَفَّتْ يَمِينُهُ وَإِنْ نَقَصَتْ أَرْبَعِ أَصَابِعَ، قُلْتُ: وَكَذَا لَوْ ذَهَبَتْ الْخَمْسُ فِي الْأَصْحَحِّ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَتُقَطَّعُ يَدُ زَانِدَةٍ أَصْبَعًا فِي الْأَصْحَحِّ،

(وَبَعْدَ ذَلِكَ يُعَزَّرُ) نینجا له دواى لیکردنه وهى ههردوو دهست و پنییه کانی نه گه ر دیسان دزی ی کرد، ته مبین ده کرى.

(وَيُقَمَّسُ مَحَلُّ الْقَطْعِ بِزَيْتٍ أَوْ دُهْنٍ مُغْلَى) له دواى لیکردنه وهى دهست و پنییه که سوننه ته: شوینى برینه که به پونیکی کولاو داغ بکرى، تا کو خوینه که ی بوهستى، چونکه پیغه مبه ر ع فه رموى: ﴿إِذْ هَبُوا بِهِ فَأَقْطَعُوهُ ثُمَّ أَحْسِمُوهُ﴾ رواه الحاكم والبخاري باسناد صحيح، نزه که ببه ن دهستى بېرن، نینجا برینه که شى داغ بکن.

(قِيلَ: هُوَ تَمَّةٌ لِلْحَدِّ) له فه رموده یه کی بی هیژدا: نه و داغ کړنه ته واو کرى سزایه که یه و واجب بکرى، به لام (وَالْأَصْحَحُّ أَنَّهُ حَقٌّ لِلْمَقْطُوعِ) به فه رموده ی پاستر: داغ کړنه که مافى دهستېراوه که یه، چونکه ده رمانى خوین پاگرتنه و به هیلاکچونى له سه ر لاده با، که واته: نزه که ش مافى هیه: هر ده رمانیکی خوینه که رابکرى به کارى بیتنى، که و ابو: ﴿فَمَوْتُهُ عَلَيْهِ﴾ نه رکی داغ کړنه که و ده رمان کړنه که له سه ر دهستېراوه که یه، هم (وَاللِّإِمَامِ إِهْمَالُهُ) بى کار یه دهسته که ش دروسته: داغ کړنه که نه کا، به و مه رجه ی ترسى مردنى دهستېراوه که ی نه بى، نه گینا: واجب بیکا، هه روه که له نژدی ی سه رچاوه کاند ا فه رموى یانه.

(وَتُقَطَّعُ الْيَدُ مِنَ الْكُوعِ) دهستى نزه که له جومگى باز نه وه له ده کړنه وه و (وَالرَّجُلُ مِنَ مَفْصِلِ الْقَدَمِ) پنییه که شى له گوزینگ وه له ده کړنه وه، چونکه پیغه مبه ر ع و نیمامى (عمر) وه هایان کړوه، نینجا سوننه ته: نه ندامه لیکراوه که ش به نه ستوی وه هه لېواسرى ﴿عَنْ لُضَالَةَ﴾: أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِسَارِقٍ فَقَطَعْتُ يَدَهُ ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَعُلِّقَتْ فِي عُقْبِهِ﴾ رواه اصحاب السنن بسند حسن، نژکیان هینا لای پیغه مبه ر ع جا دهسته که ی له کراوه و فه رمانى دا: دهسته که ی به نه ستوی وه هه لواسرا.

(وَمَنْ سَرَقَ مَرَارًا بِلَا قَطْعٍ) نه گه ر نژک چه ند جاریک دزی ی کرد و دهستیشى نه بېر دابو، نه وه (كَفَّتْ يَمِينُهُ) بى هه مو نزه که ان برینى دهسته پاسته که ی به سه (وَإِنْ نَقَصَتْ أَرْبَعِ أَصَابِعٍ) هر چه ند پاسته که شى چوار په نجه ی نه بى (قُلْتُ) نیمامى (النواوى) ده فه رموى (وَكَذَا لَوْ ذَهَبَتْ الْخَمْسُ فِي الْأَصْحَحِّ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) هه روه ها نه گه ر پاسته که ی پینچ په نجه شى نه مابى، هر دروست ده بى و به ر سزای نزه که ده که وئ (وَتُقَطَّعُ يَدُ زَانِدَةٍ أَصْبَعًا فِي الْأَصْحَحِّ) نه و دهستى، یان نه و پنییه ی په نجه یه کی زیاده له سزای نزه که ده بېردى، له فه رموده ی پاستردا.

وَلَوْ سَرَقَ فَسَقَطَتْ يَمِينُهُ بِأَفَةِ سَقَطِ الْقَطْعِ، أَوْ يَسَارُهُ فَلَا عَلَى الْمَذْهَبِ.

(بَابُ قَاطِعِ الطَّرِيقِ)

هُوَ مُسْلِمٌ مُكَلَّفٌ لَهُ شَوْكَةٌ، لَا مُخْتَلِسُونَ يَتَعَرَّضُونَ لِأَخْرِ قَافِلَةٍ يَتَعَمَدُونَ الْهَرَبَ، وَالَّذِينَ يَغْلِبُونَ شِرْذِمَةً بِقُوَّتِهِمْ قَطَّاعٌ فِي حَقِّهِمْ، لَا لِقَافِلَةٍ عَظِيمَةٍ،

(وَلَوْ سَرَقَ) نه گهر نزهه که مالِکی نزی (فَسَقَطَتْ يَمِينُهُ بِأَفَةِ) نینجا له نوای نزهه که دسته راسته کی لی بویه: به هوی بوداویک، یان به هوی ستمیک، یان به هوی کی تر، نه وه (سَقَطَ الْقَطْعُ) برینی دسته راسته کی له سر لانه کوئ، له سر فرموده ی راستی مه زه ب، چونکه شوینی برینه که به ساغی ماوه ته وه، جا بزانه: پی نزهه که همان بریاری دسته کی بی دهری، هروه که له ده بری، هروه که له زدری بی سرچاوه کاندای فرمودیانه.

(أَوْ يَسَارُهُ) یان له نوای نزهه که دسته چپه ی لی بویه (فَلَا عَلَى الْمَذْهَبِ) برینی دسته راسته کی له سر لانه کوئ، له سر فرموده ی راستی مه زه ب، چونکه شوینی برینه که به ساغی ماوه ته وه، جا بزانه: پی نزهه که همان بریاری دسته کی بی دهری، هروه که له (مغنی) دا فرمودیانه.

﴿ بَابُ قَاطِعِ الطَّرِيقِ: بَاسِ سَزَايِ رِيْغَرٍ ﴾

رِيْغَرٌ: (هُوَ) رِيْغَرٌ: (مُسْلِمٌ مُكَلَّفٌ) موسولمانیکی بالغو عاقله، یان کافر یکی په یمان له نه ستوی بالغو عاقله: که (لَهُ شَوْكَةٌ) هیزو توانایه کی ه بی و به سر ریواره کاندای زال بی و به ناشکرای مالیان لی بستین، یان گیانیان بخاته مه ترسی، جیاوازی نیه ریگره که: چه کدار بین، یان نا، یه ک کس بین، یان زیاتر.

(لَا مُخْتَلِسُونَ) نه که نه و مال ریغرانه ی که (يَتَعَرَّضُونَ لِأَخْرِ قَافِلَةٍ) له دهره تیگدا خویان ده که یه ننه کزایی کاروانیکو (يَتَعَمَدُونَ الْهَرَبَ) پشت به ه لانه که یان ده به ستن- نه که به هیزو توانایه که یان- واته: نه وانه سزای ریگریان له سر جی به جی ناکری، به لکو ته مین ده کرینو هم ده بنه زامینی مالو گیانی ریواره کان.

به لام (وَالَّذِينَ يَغْلِبُونَ شِرْذِمَةً بِقُوَّتِهِمْ) نه و ریگرانه ی به هیزو توانای خویان به سر کومه له ریواریکی که مدا زال دهن، نه وانه (قَطَّاعٌ فِي حَقِّهِمْ) دهره ق نه و کومه له ریواره به ریگر داده ندرین، هر چه ند ریواره کانیش له ترسی نه وان رابکن و ماله که یان له بهر بی هیزی خویان به جی به یلن.

(لَا لِقَافِلَةٍ عَظِيمَةٍ) نه که نه گهر پی له کاروانیکی گوره بگرن و مالیان لی بستین، واته: نه وانه دهره ق نه و کاروانه گوریه به ریگر داناندرین، به لکو مال ریغران، چونکه توانای نه و کاروانه گوره یان نیه، که وایو: نه گهر کاروانه که توانای بهرگریان ه بوو، به لام

وَحَيْثُ يَلْحَقُ غَوْتٌ لَيْسَ بِقُطَاعٍ، وَقَدْ أَلْفُوْتُ يَكُونُ لِلْبُعْدِ أَوْ لِضَعْفٍ وَقَدْ يَغْلِبُونَ
وَالْحَالَةَ هَذِهِ فِي بَلَدٍ فَهَمُّ قُطَاعٍ، وَلَوْ عَلِمَ الْإِمَامُ قَوْمًا يُخِيفُونَ الطَّرِيقَ وَلَمْ يَأْخُذُوا مَالًا
وَلَا نَفْسًا عَزَّرَهُمْ بِحَبْسٍ وَغَيْرِهِ،

خویان ته سلیمی پتگره کان کرد تا گرتنیاں، نه وه به که مته رغه می داده ندری و پتگره کان
به فرهودکر ناو ده برین، واته: سزای پتگره کانیاں له سر جی به جی ناکری، به لکو
ته مبی ده کرینو ده بنه زامنی گیان و مالی پتیاره کان.

به لام نه گه کاروانه که کومه لیکي که م بون-واته: یان چه کدار نه بون بوی تووانی
به رگریان نه بو- نینجا پتگره کان به ماله وه به ره و شوینی خویان برنیاں، نه و کاته
ده ره هق نه وانه به پتگر داده ندرین، ههروه که له (مغنی) دا فره مووی ته.

(وَحَيْثُ يَلْحَقُ غَوْتٌ) له هه ره شوینیک هاوار بکری و فریاکه و تنیک بگاته هاوار که ره که، نه وه
(لَيْسَ بِقُطَاعٍ) پتگره کان به پتگر داناندرین و سزای پتگریان له سر جی به جی ناکری،
به لکو به فرهودکر ناو ده برین و ته مبی ده کرینو ده بنه زامین.

(وَقَدْ أَلْفُوْتُ) نه بوونی فریاکه و تن (يَكُونُ لِلْبُعْدِ) یان به هوی دوری له ناوه دانوی و خاوه ن
ده سلات ده بی (أَوْ لِضَعْفٍ) یان به هوی بی هیزی کاریه ده ست، یان بی هیزی
خه لکه که ده بی: وه که کومه لیک بچه مالیک و چه که دهر به پین و پتگا نه دهنه دانیش تووانی
ماله که هاوار بکن، یان دانیش تووانی ماله که ده یان زانی نه گه هاوار بکن دزه کان
ده یان کوژن، نه وانه له و حاله ته دا دهر هق دانیش تووانی نه و ماله پتگن و سزای پتگریان له
سر جی به جی ده کری، هه رچه ند کاریه ده ست له شوینه که شدا هه بی و به هیزی بی،
ههروه که له زوری سهر چاوه کانداه فره موویانه.

(وَقَدْ يَغْلِبُونَ وَالْحَالَةَ هَذِهِ فِي بَلَدٍ) هه ندی جار خاوه ن هیزه کان له ناوه دانوی به سر
خه لکی دا زال دهن له و حاله ته ی کاریه ده ست بی هیزه، یان کاریه ده ست و یارمه تیده ره کانی
له ناوه دانیه که بوین، له و حاله ته شدا (فَهُمْ قُطَاعٌ) نه و زال بووانه پتگن و سزای پتگریان له
سر جی به جی ده کری.

(وَلَوْ عَلِمَ الْإِمَامُ قَوْمًا يُخِيفُونَ الطَّرِيقَ) نه گه ر پتسه وای موسولمانان زانی کومه لیک یان
ته نها که سیک- پتیاره کان له پتگه دا ده خه ته مه ترسی، به لام (وَلَمْ يَأْخُذُوا مَالًا وَلَا نَفْسًا)
هیج مالیکیاں له پتیاره کان نه سه ندبو، نه شیان کوشتبون، نه وه (عَزَّرَهُمْ بِحَبْسٍ وَغَيْرِهِ)
واجبه: نه و جوره که سانه ته مبی بکا: به به ندرکن و سزای تریش: وه کو لیدان و
نورخسته وه، جا وا باشتره له به ندیخانه دا بیان هیلی ته و ته تا تربه یان ناشکرا ده بی، به لام
له فره مووده یه کی بی هیزه دا: له سالیک شتیک که متر له به ندیخانه دا ده هیلدرینه وه،
ههروه که له (مغنی) دا فره مووی ته.

وَإِذَا أَخَذَ الْقَاطِعُ نَصَابَ السَّرِقَةِ قَطَعَ يَدَهُ الَّتِي وَرَجَلَهُ الَّتِي سَرَى، فَإِنْ عَادَ فَيُسْرَاهُ وَيَمْنَاهُ، وَإِنْ قَتَلَ قَتْلًا حَتْمًا، وَإِنْ قَتَلَ وَأَخَذَ مَالًا قَتَلَ ثُمَّ صُلِبَ ثَلَاثًا ثُمَّ يُنْزَلُ، وَقِيلَ يَبْقَى حَتَّى يَسِيلَ صَدِيدُهُ، وَفِي قَوْلٍ يُصَلَّبُ قَلِيلًا ثُمَّ يُنْزَلُ فَيُقْتَلُ،

(وَإِذَا أَخَذَ الْقَاطِعُ نَصَابَ السَّرِقَةِ) هر کاتیک پنگره که نه اندازه‌ی پاده‌یه‌کی ده‌ست برین، یان زیاتری برد-که نه اندازه‌ی چوارتیکه میسقالتیکی زیره- خاوه‌نه‌کش داوای ماله‌که‌ی کرد، نه و کاته (قَطَعَ يَدَهُ الَّتِي وَرَجَلَهُ الَّتِي سَرَى) کاربه‌ده‌سته‌که ده‌ستی‌راسته‌و پی‌ی‌چه‌په‌ی پنگره‌که ل‌ده‌کاته‌وه، واته: لیکنده‌وه‌ی ه‌ر‌بوو نه‌نامه‌که -ته‌نها- یه‌ک س‌زادانه، که‌وابو: (فَإِنْ عَادَ) نه‌گ‌ر له‌ نوای لیکنده‌وه‌ی ه‌ر‌بوو نه‌نامه‌کان دیسان پنگری کردو نه‌اندازه‌یه‌کی‌تری ده‌ست برینی برد، نه و کاته‌ش (فَيُسْرَاهُ وَيَمْنَاهُ) ده‌ستی‌چه‌په‌و پی‌ی‌راسته‌ی ل‌ده‌کاته‌وه، جایزانه: نه‌گ‌ر خاوه‌نه‌که‌ی داوای ماله‌که‌ی نه‌کرد، نه‌وه ده‌ستو پی‌ی‌ پنگره‌که ناب‌پردی، ه‌روه‌ک له‌ زوری‌ه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا ف‌رموویانه.

(وَإِنْ قَتَلَ) نه‌گ‌ر پنگره‌که به‌قه‌س‌دی پ‌ی‌وارتیکی کوش‌تو کوش‌تنه‌کش توله‌کردنه‌وه‌ی واجب ده‌کرد، به‌لام هیچ‌مالی نه‌برد، نه و کاته (قَتَلَ حَتْمًا) به‌واجبی ده‌بی پنگره‌که بکوژی، واته: به‌لیبورینی میرانگ‌ره‌کانی کوژراوه‌که کوش‌تنه‌که‌ی له‌سه‌ر لانا‌که‌وی.

(وَإِنْ قَتَلَ وَأَخَذَ مَالًا) نه‌گ‌ر پنگره‌که به‌قه‌س‌دی پ‌ی‌وارتیکی کوش‌تو ماله‌که‌شی برد، کوش‌تنه‌کش توله‌کردنه‌وه‌ی واجب ده‌کرد، نه و کاته (قَتَلَ ثُمَّ صُلِبَ ثَلَاثًا) به‌واجبی ده‌بی بکوژی، نینجا ماوه‌ی سن پوزان له‌به‌رچاری خه‌ک به‌سیداره‌وه ه‌ل‌واسری (ثُمَّ يُنْزَلُ) نینجا داده‌به‌زیندری، به‌لام ده‌بی پیش ه‌ل‌واسینه‌که بشوری و کفن بکری و نویژی له‌سه‌ر بکری، جا نه‌گ‌ر له‌به‌ر گ‌رما مه‌ترسی گ‌و‌پانی ل‌ده‌ک‌را، نه و کاته پیش س‌ی پ‌وژه‌کان داده‌به‌زیندری.

(وَقِيلَ: يَبْقَى حَتَّى يَسِيلَ صَدِيدُهُ) له‌ف‌رمووده‌یه‌کی بی‌ه‌یزدا: به‌ه‌ل‌واسراوی ده‌مینیته‌وه تا کیم و خیزاویکی ل‌دی (وَفِي قَوْلٍ: يُصَلَّبُ قَلِيلًا ثُمَّ يُنْزَلُ فَيُقْتَلُ) له‌ف‌رمووده‌یه‌ک‌دا: به‌زیندوویی ماوه‌یه‌کی که‌م ه‌له‌ده‌واسری، نینا داده‌به‌زیندری و ده‌کوژی.

نینجا بزانه: له‌مه‌زه‌بی نیمامی (حنفی) دا: پنگره‌که به‌زیندوویی به‌سیداره‌وه ه‌له‌ده‌واسری و پ‌میکی تیرا ده‌کری تا ده‌مری، ه‌روه‌ک له‌کتیبه‌کانی خ‌ویاندا ف‌رموویانه. دیسان بزانه: پیشه‌وای موسولمانان نه‌و س‌زایانه ج‌ی‌به‌ج‌ی ده‌کا، ه‌روه‌ها خودی پنگرتن به‌شاهیدی نوو پیوا، یان به‌دانپ‌داهیتانی پنگره‌که ناشکرا ده‌بی، واته به‌شاهیدی پیوا و دوو نافرته، یان شاهیدی پیوا و یک سویندی پی‌لیگ‌راوه‌که ته‌نها ماله‌که ناشکرا ده‌بی، ه‌روه‌ک له‌(باسی دزی) دا پ‌برا، له (تحفة) و (الشروانی) دا ف‌رموویانه.

وَمَنْ أَعَانَهُمْ وَكَثُرَ جَمْعُهُمْ عَزَّرَ بِحَبْسٍ وَتَغْرِيْبٍ وَغَيْرِهِمَا، وَقِيلَ يَتَعَيَّنُ التَّغْرِيْبُ إِلَى حَيْثُ يَرَاهُ، وَقَتْلُ الْقَاطِعِ يُقْلَبُ فِيهِ مَعْنَى الْقِصَاصِ، وَفِي قَوْلِ الْحَدِّ، فَعَلَى الْأَوَّلِ لَا يُقْتَلُ بَوْلَدِهِ وَدَمِيٍّ،

که و ابو: واجبه ماله برداروه که بدریته وه خاونه که ی، هرچند پئگره که ش دهست و پی بی بردین، جا نه ماش به لگی سزای پئگره:

خوای گوره ده فرموی: ﴿إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُنَقَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَرُوا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ عِزِّي فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ سزای نه و که سانه ی جهنگی خواو پیغه مبرک ده کن، واته: پئگری ده که نه وه ولی تیکدان و ویرانکاری ده دن، هر نه وه یه: که بکوژین، یان له سیداره بدرین، یان دهست و پییان له راسته و چه په بی بردین، یان له شوینی خو یان دور بخزینه وه و بند بکری، نه و سزایه سرشوریه بی نه وان له دنیا دا، له پوژی دوا ییشدا سزایه کی گوره یان هه یه.

جا بزانه: به و چوار سزایانه ی روون کراونه وه، (ابن عباس) رضی الله عنهما ته فسیری نایه ته که ی کروه، هه روه که زوریه ی سرچاوه کاند ا فرمویانه.

(وَمَنْ أَعَانَهُمْ وَكَثُرَ جَمْعُهُمْ) هر که سیک یارمه تی پئگره کانی دابن و کومه له که یانی زور کردین، به لام مالی نه بریدین و که سیشی نه کوشتبین، نه وه (عز) ته مبی ده کری: (بِحَبْسٍ وَتَغْرِيْبٍ وَغَيْرِهِمَا) به بند کردن و دور خستن وه و جگه له وان هه ش: وه کو لیدان و نازاردان (وقیل: يَتَعَيَّنُ التَّغْرِيْبُ إِلَى حَيْثُ يَرَاهُ) له فرمووده یه کی بی هیژدا: ته نها ده بی دور بخزینه وه بی نه و شوینی پیشه وا به به رژه وه ندی ده بینن.

به لام له مزه بی نیمامی (حنفی) دا: نه گه ر له پئگره کان-ته نها- هه ندیکیان ماله که بی بن، یان کوشتنه که بکن، نه وه سزایه که له سر هه مووانیان جی به جی ده کری، چونکه پئگرته که به وه ش دیته جی: که هه ندیکیان پالپشت و یارمه تیده ری نه وان تر بن، هه روه که له (مجمع الانهر) (الهدایه) دا فرمویانه.

(وَقَتْلُ الْقَاطِعِ) کوشتنی پئگره که- به واجبی- له و حاله ته ی پئیواریک ده کوژی (يُقْلَبُ فِيهِ مَعْنَى الْقِصَاصِ) واته ی توله کردنه وه ی تن دا زال ده کری: که مافی ناده میزاده (وَفِي قَوْلِ الْحَدِّ) له فرمووده یه کدا: سزای پئگرته ی تن دا زال ده کری: که مافی خوای گوره یه و به لیبورنی میراگری کوژاوه که لانا که وی (فَعَلَى الْأَوَّلِ) جا له سر فرمووده که ی یه که می به هیژتر: (لَا يُقْتَلُ بَوْلَدِهِ) پئگره که به هوی کوشتنی کوپو کیژه کانی خو ی نا کوژن- که له پئگرته که دا کوشتویه تی- هم (وَدَمِيٍّ) به هوی کوشتنی کافری په یمان له نه ستوش

وَلَوْ مَاتَ فِدْيَةً، وَلَوْ قُتِلَ جَمْعًا قُتِلَ بِوَاحِدٍ وَلِلْبَاقِينَ دِيَاتٌ، وَلَوْ عَفَا وَوَلِيَّهُ بِمَالٍ وَجَبَ
 وَسَقَطَ الْقِصَاصُ وَيُقْتَلُ حَدًّا، وَلَوْ قُتِلَ بِمُتَقَلِّ أَوْ بِقَطْعِ عَضْوٍ فَعَلَّ بِهِ مِثْلُهُ، وَلَوْ جَرَحَ
 فَأَلْدَمَلَ لَمْ يَتَحْتَمَّ قِصَاصٌ فِي الْأَظْهَرِ، وَتَسْقُطُ عُقُوبَاتُ تَخْصُ الْقَاطِعَ بِتَوْبَتِهِ قَبْلَ الْقُدْرَةِ
 عَلَيْهِ، لَا بَعْدَهَا عَلَى الْمَذْهَبِ،

ناکوژدی (و) هر به فرموده‌ی به‌هیزتر (لو مات) نه‌گەر پښگره‌که - بښ‌کوشتن - به‌خوی
 مرد (فدیة) خوینی کوژدوه‌کان له میراته‌که‌ی‌دا واجب ده‌بښ.

(و) هه‌روه‌ها (لو قتل جمعا) نه‌گەر پښگره‌که که‌مه‌لیکی ویکړا کوشتن، نه‌و‌کاته (قتل
 بواحد) له‌توله‌ی په‌کښکیان ده‌کوشتری و (وللباقین دیات) کوژدوه‌کان‌ی‌تړیش خوینیان بښ
 داده‌ندری، به‌لام نه‌گەر به‌ک له‌دوای‌به‌ک کوشتنی، نه‌و‌کاته له‌توله‌ی په‌که‌مه‌که
 ده‌کوشتری (ولو عفا وولیه بمال) نه‌گەر میراتگری کوژدوه‌که پښگره‌که‌ی له‌کوشتن عه‌فو
 کرد له‌سهر‌وهرگرتنی مالیک، نه‌وه (وجب و سقط القصاص) ماله‌که له‌سهر‌پښگره‌که
 واجب ده‌بښ و کوشتنی له‌توله‌شی له‌سهر‌لاده‌که‌وئ، به‌لام (ويقتل حدا) له‌سزای
 پښگرتنه‌که هه‌ر واجب بکوژدی.

(ولو قتل بمقتل او بقطع عضو) نه‌گەر پښگره‌که به‌شتیکي گران پښواره‌که‌ی کوشت، یان
 به‌لیکردنه‌وه‌ی نه‌ندامیک کوشتی، نه‌وه (فعل به مثله) له‌کاتی کوشتنی‌دا هه‌مان
 په‌فتاری له‌گه‌ل ده‌کړئ، به‌لام (ولو جرح) نه‌گەر پښگره‌که پښواریکی بریندار کرد
 (فاندمل) نینجا برینه‌که‌شی چاک بږوه، نه‌وه (لم يتحتم قصاص) بریندارکردنه‌وه‌ی
 له‌توله‌ واجب نیه (فی‌الظهر) له‌فرموده‌ی به‌هیزتر‌دا، به‌لکو برینداره‌که سه‌ریشکه: له
 نیوان توله‌کردنه‌وه‌و خوین‌وهرگرتن، به‌لام نه‌گەر به‌و برینه‌مرد، نه‌و‌کاته به‌واجبی
 ده‌بښ پښگره‌که بکوژدی، هه‌روه‌ک له‌زړیه‌ی سه‌رچاوه‌کان‌دا فرموویانه.

(وتسقط عقوبات تخص القاطع) نه‌و‌سزایانه‌ی تاییه‌تی پښگره‌که‌نه‌و مافی‌خوای‌گه‌وره‌نه
 -وه‌ک کوشتن‌و له‌سیداره‌دان‌و ده‌ست‌و‌پښ‌برښ- له‌سهر‌پښگره‌که لاده‌که‌ون (بتوبته قبل
 القدرة علیه) به‌توبه‌کردنی پیش‌نه‌وه‌ی بکه‌وئته ژیر ده‌سه‌لاتی کاربه‌ده‌ست (لا بعدها) نه‌ک
 دوای‌که‌وتنه ژیرده‌سه‌لات، واته: هه‌ر کاتیک پښگره‌که بکه‌وئته ژیر ده‌سه‌لاتی کاربه‌ده‌ست،
 به‌توبه‌کردن سزای پښگرتنی له‌سه‌لاناکه‌وئ (على‌المذهب) له‌سهر‌فرموده‌ی پاستی
 مه‌زه‌ب، چونکه خوای‌گه‌وره ده‌فرموی: ﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ فَاَعْلَمُوا
 أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ ته‌نہا نه‌و پښگرانه‌ی توبه‌بیان کردوه پیش‌نه‌وه‌ی ده‌سه‌لاتان بکه‌وئته
 سه‌ریان، بزائن خوای‌گه‌وره له‌مافی‌خوی خوښ نه‌بښ‌و‌په‌رحم نه‌کا.

جا بزانه: نه‌و‌سزایانه‌ی تاییه‌تی پښگره‌که نښ‌و‌مافی‌ئاده‌میزادن: وه‌ک کوشتنی له‌توله‌ی
 کوشتن‌و سزای بوختانی زیناو‌زامینی‌ی نه‌و‌ماله‌ی بردویه‌تی، یان مافی‌خوای‌گه‌وره‌ن:

وَلَا تَسْقُطُ سَائِرُ الْحُدُودِ بِهِ فِي الْأَظْهَرِ
 (فَصْلٌ) مَنْ لَزِمَهُ قِصَاصٌ وَقَطَعَ وَحَدُّ قَذْفٍ وَطَالَبُوهُ جُلْدًا

وهو سزای زینا و شه‌رأب و... همد، نه‌وانه به توبه‌کردنی پیش که‌وتنه ژیر ده‌سه‌لا‌تیش له سهر پښگړه که لانا‌کون، هه‌روه که زږړه‌ی سهر‌چاوه‌کاندا هه‌رمو‌ویانه.

﴿ به توبه‌کردن سزای تاوانه‌کان له دونیادا لانا‌گه‌وی ﴾

(وَلَا تَسْقُطُ سَائِرُ الْحُدُودِ بِهَا) جگه له پښگړتن سزایه‌کانی‌تری تاییه‌ت به‌خوای‌گه‌وره: وه‌کو سزای زینا و شه‌رأب‌خوارنده‌وه‌و‌دزی، هیچ‌یکیان به توبه‌کردن له دونیادا لانا‌کون، جیا‌وازی نیه‌ئو تاوانانه: پښگړتیک‌کردنی، یان تاوانباریکی وه‌کو نو‌یژنه‌که‌ر، یان که‌سیکی‌تر، هم جیا‌وازی نیه‌کاریه‌ده‌ست به تاوانه‌که‌ی زانیی، یان نه‌یزانیی (فی الْأَظْهَرِ) له هه‌رمو‌وده‌ی به‌هیزتردا، به‌ه‌لگه‌ی:

﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ امْرَأَةً أَتَتْ النَّبِيَّ ﷺ وَهِيَ خُلِيٌّ مِنَ الزُّنَا، فَقَالَتْ أَصَبْتُ حَدًّا فَأَقِمْنِي عَلَيَّ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ لَوْلِيَّهَا: أَحْسَنُ إِلَيْهَا إِذَا وَضَعْتَ فَأَتَيْتِي بِهَا. فَفَعَلَ، ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَرُجِمَتْ، ثُمَّ صَلَّى عَلَيْهَا، فَقَالَ عُمَرُ: أَتَّصَلَى عَلَيْهَا وَقَدْ زَنَتْ! فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: لَقَدْ تَابَتْ تَوْبَةً لَوْ قُسِمَتْ بَيْنَ سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ لَوَسِعَتْهُمْ﴾ روه مسلم واصحاب السنن، نافرته‌تیک له زینا‌ئوس‌بوو، هاته‌لای پیغه‌مبه‌رﷺ، گوتی: سزای زینام‌بده. جا پیغه‌مبه‌رﷺ به‌سهر‌په‌رشته‌کاری نافرته‌که‌ی هه‌رمو‌و: بیبه‌وه‌و‌چاکه‌ی له‌گه‌ل‌بکه‌و‌هه‌ر‌کاتیک‌زگه‌که‌ی دانا‌بیبه‌ینه‌وه‌لای من. نینجا که نافرته‌که‌زگه‌که‌ی دانا، پیغه‌مبه‌رﷺ هه‌رمانی‌دا: به‌ردباران‌کرا، نینجا نو‌یژی له سهر‌کرد، جا نيامی‌(عمرﷺ) هه‌رمو‌وی: چۆن نو‌یژی له سهر‌ده‌که‌ی، خۆ زینای‌کردوه! پیغه‌مبه‌رﷺ هه‌رمو‌وی: ئه‌و نافرته‌توبه‌یه‌کی وه‌های‌کرد، ئه‌گه‌ر له‌نیوان‌ه‌فتا‌که‌س له‌خه‌لگی (مدینه)‌دا به‌ش‌کرا‌بایه‌به‌شی‌هه‌مو‌وانی‌ده‌کرد. واته: نافرته‌که‌توبه‌ی‌کردبو، به‌لام به‌توبه‌کردن به‌ردبارانه‌که‌ی له‌سهر‌لانه‌که‌وتبو.

نینجا بزانه: سزای نو‌یژنه‌که‌رو‌پاشگه‌زیوو، به‌توبه‌کردن لاده‌که‌وی، هه‌رچند به‌رزیش‌کرا‌بنه‌وه‌بو‌لای‌کاریه‌ده‌ست، هه‌روه‌ها تاوانه‌کانی‌تری مافی‌خوای‌گه‌وره: ئه‌گه‌ر‌ناشکرا‌نه‌بن‌و‌له‌نیوان‌خۆی‌و‌خوای‌گه‌وره‌دا‌توبه‌بکا، سزای‌ئه‌وانیش به‌توبه‌کردن له‌قیامه‌تدا‌له‌سهری‌لاده‌که‌وی، هه‌روه‌که‌له‌زږړه‌ی‌سهر‌چاوه‌کاندا هه‌رمو‌ویانه‌و‌له‌پیشه‌کی‌(په‌رتوکی‌زینا)‌دا به‌لگه‌مان‌بو‌هیناوه.

﴿ فَصْلٌ: لَهُ بَاسِي كُؤُوبُونَهُوِي چهند سزایه‌ک له سهر تاوانباریک ﴾

(مَنْ لَزِمَهُ قِصَاصٌ وَقَطَعَ وَحَدُّ قَذْفٍ) هه‌ر‌که‌سیک‌کوشتنی‌له‌تۆله‌ی‌کوشتن‌و‌ده‌ست‌برینی‌له‌تۆله‌ی‌ده‌ست‌برین‌و‌سزای‌بوختانی‌زینای‌له‌سهر‌واجب‌بو‌ی: بو‌سن‌که‌سان‌(و‌طالَبُوهُ) هه‌ر‌سیکیانیش‌دا‌وای‌مافی‌خۆیان‌له‌تاوانباره‌که‌کرد، ئه‌وه‌(جُلْدًا)‌یه‌که‌مجار

ثُمَّ قُطِعَ ثُمَّ قُتِلَ، وَيُبَادِرُ بِقَتْلِهِ بَعْدَ قَطْعِهِ، لَا قَطْعَهُ بَعْدَ جُلْدِهِ إِنْ غَابَ مُسْتَحَقُّ قَتْلِهِ، وَكَذَا إِنْ حَضَرَ وَقَالَ عَجَلُوا الْقَطْعَ فِي الْأَصْحَ، وَإِذَا أُخِرَ مُسْتَحَقُّ النَّفْسِ حَقَّهُ جُلْدًا فَإِذَا بَرِيَ قُطِعَ، وَلَوْ أُخِرَ مُسْتَحَقُّ طَرَفِ جُلْدٍ، وَعَلَى مُسْتَحَقِّ النَّفْسِ الصَّبْرُ حَتَّى يُسْتَوْفَى الطَّرَفُ، فَإِنْ بَادَرَ فَقَتَلَ فَلَمُسْتَحَقُّ الطَّرَفِ دِيَّةً، وَلَوْ أُخِرَ مُسْتَحَقُّ الْجِلْدِ حَقَّهُ فَالْقِيَاسُ صَبْرُ الْأَخْرَيْنِ، وَلَوْ اجْتَمَعَ حُدُودٌ لِلَّهِ تَعَالَى قَدِمَ الْأَخْفُ

له سزای بوختانه که دارکاری ده کربئی (ثُمَّ قَطِعَ) ینجا له تولهی دسته که دهستی لیده کربته وه (ثُمَّ قُتِلَ) ینجا له تولهی کوشتنه که ده کوشتری و (وَيُبَادِرُ بِقَتْلِهِ بَعْدَ قَطْعِهِ) له دواى دست برینه که واجبه: په له که کوشتنه که ی کربئی (لَا قَطْعَهُ بَعْدَ جُلْدِهِ) به لام بز دست برینه که له دواى دارکاریه که دروست نیه په له بکربئی (إِنْ غَابَ مُسْتَحَقُّ قَتْلِهِ) نه کهر خاوهن مافی کوشتنی له توله ناماده نه بین (وَكَذَا إِنْ حَضَرَ وَقَالَ عَجَلُوا الْقَطْعَ) هروهها نه کهر خاوهن مافه کهش ناماده بی و بلی: به په له دهستی بپرن، تا کو منیش له دواى دست برینه که به په له بیکرزم، نه و کاتهش په له کربنی دهست بپرن دروست نیه (فِي الْأَصْحَ) له فرموده ی راستردا، نه وه که به هوی به دوا داهیتانی دهست برینه که بمرئی و توله کردنه وه که بفهوتی.

به لام نه کهر نه و سن سزایانه مافی تنها یه که س بوون، نه و کاته نه و پریزه ی پابردو به شرع واجب نیه، به لکو به ویستی خاوهن مافه که یه، هروه که له (الشروانی) دا فرموده تی. (وَإِذَا أُخِرَ مُسْتَحَقُّ النَّفْسِ حَقَّهُ) هر کاتیک خاوهن مافی کوشتنه که مافه که ی خوی دواخت و نه وانی تریش دواى مافی خویان کرد، نه و کاته (جُلْدٍ) له سزای بوختانه که دارکاری ده کربئی (فَإِذَا بَرِيَ قُطِعَ) جا هر کاتیک چاک بپوه دهستی ده بپربئی.

(و) هروهها (لَوْ أُخِرَ مُسْتَحَقُّ طَرَفٍ) نه کهر خاوهن مافی دست برینه که مافه که ی خوی دواخت، نه و کاتهش (جُلْدٍ) دارکاری ده کربئی، به لام (وَعَلَى مُسْتَحَقِّ النَّفْسِ الصَّبْرُ حَتَّى يُسْتَوْفَى الطَّرَفُ) له سر خاوهن مافی کوشتنه که واجبه: خوی پابگری تا دهسته که ی لیده کربته وه، به لام (فَإِنْ بَادَرَ فَقَتَلَ) نه کهر په له ی کربو تا وانکاره که ی له توله کوشت، نه وه ده بیته توله کردنه وه، که و ابو: (فَلَمُسْتَحَقُّ الطَّرَفِ دِيَّةً) خاوهن مافی دهسته کهش مافی خوینی دهسته که ی له میراتی تا وانکاره که دا هیه، چونکه شوینی توله کردنه وه که ی نه ماوه (وَلَوْ أُخِرَ مُسْتَحَقُّ الْجِلْدِ حَقَّهُ) نه کهر خاوهن مافی دارکاریه که مافی خوی دواخت، نه و کاتهش (فَالْقِيَاسُ صَبْرُ الْأَخْرَيْنِ) به گویره ی (قیاس) واجبه: دوه کانی تریش خق پابگن تا دارکاری ده کربئی.

(وَلَوْ اجْتَمَعَ حُدُودٌ لِلَّهِ تَعَالَى) نه کهر چه ند سزایه کی خواى گوره کوبونه وه: وه که کوریک زینای کربیی و نزیی کربیی و شه پایی خوار بیته وه و کوفریشی کربیی، نه و کاته (قَدِمَ الْأَخْفُ

فَالْأَخْفُ، أَوْ عُقُوبَاتٌ لِلَّهِ تَعَالَى وَالْآدَمِيِّينَ قَدَّمَ حَدُّ قَذْفٍ عَلَى زُنَا،
وَالْأَصَحُّ تَقْدِيمُهُ عَلَى حَدِّ شُرْبٍ، وَأَنَّ الْقِصَاصَ قِتْلًا وَقَطْعًا يُقَدَّمُ عَلَى الزُّنَا.

(کتابُ الأُشْرِبَةِ)

كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ كَثِيرُهُ حَرَمٌ قَلِيلُهُ،

فَالْأَخْفُ) سزا سوکتره که جا سوکتره که وپیش دبخری: وه ک سزای شه‌پاب، ئینجا زینا،
ئینجا ده‌ست پپینی بزى، ئینجا نه‌گه‌ر نه‌بؤوه موسولمان به‌کسر ده‌کوژئی.

(أَوْ عُقُوبَاتٌ لِلَّهِ تَعَالَى وَالْآدَمِيِّينَ) یان چه‌ند سزایه‌کی خوی‌گه‌وره و ناده‌میزادان کربونه‌وه:
وه ک سزای بوختانی زینا و کوشتن و شه‌پاب و زینا و کافریون، نه و کاته مافی ناده‌میزادان
وه پیش دبخری، که‌واته: (قَدَّمَ حَدُّ قَذْفٍ عَلَى زُنَا) سزای بوختان وه پیش سزای زینا
دبخری، هم (وَالْأَصَحُّ تَقْدِيمُهُ عَلَى حَدِّ شُرْبٍ) به‌فرموده‌ی پاستر سزای بوختان
وه پیش سزای شه‌پابیش دبخری (و) هر به‌فرموده‌ی پاستر (أَنَّ الْقِصَاصَ قِتْلًا
وَقَطْعًا) توله‌کردنه‌وه: کوشتن بى، یان لی‌کردنه‌وه‌ی نه‌ندامیک بى (يُقَدَّمُ عَلَى الزُّنَا) وه پیش
به‌رباران‌کردنی زینا دبخری، چونکه مافی ناده‌میزادان به‌رتنه‌نگتره، به‌لام نه‌گه‌ر سزای
زینا دارکاری بوو، نه و کاته وه پیش کوشتنه‌که دبخری.

﴿ كِتَابُ الْأُشْرِبَةِ: پَه‌رتوکی شه‌پابه‌کان ﴾

پیشه‌گی بزانه: شه‌پابخوارده‌وه به (إجماع)ی زانایانی نیسلام حرپامه و له‌گونا‌ه
گه‌وره‌کانه، مه‌به‌ستیش به‌شه‌پاب نه‌و جوژره شله‌یه: که بتوشه‌که‌ی-واته:
خۆره‌وه‌که‌ی- سه‌رخۆش بکا، به‌ه‌لگه‌ی: ﴿حَطَبَ عُمَرُ ﷺ عَلَى مِثْرَابِي ﷺ فَقَالَ: إِنَّهُ
لَقَدْ نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ وَهِيَ مِنْ خَمْسَةِ أَشْيَاءَ: الْعَنْبِ وَالْتَمْرِ وَالْحَنْظَةَ وَالشَّعِيرِ وَالْعَسَلِ،
وَالْخَمْرُ مَا خَامَرَ الْعَقْلَ﴾ رواه الشيخان واصحاب السنن، ئیمامی (عمر) ﷺ له‌سه‌ر مینه‌به‌ری
پینه‌مبه‌ره ﷺ ووتاری داو فرمووی: له‌و حالته‌ی حرپام‌کردنی شه‌پاب هاته‌خواره‌وه،
شه‌پاب له‌پینج شت دروست ده‌کرا: له‌تری و قه‌سپو گه‌نم و جق و هه‌نگوین، مه‌به‌ستیش
به‌شه‌پاب: نه‌و شله‌یه هۆشی مرۆف دابپۆشی و سه‌رخۆشی بکا.

که‌واته: مه‌رج نیه شه‌پاب هر له‌و پینج شتانه دروست بکری، بۆی پپویسته نذر ناگادار
بین: به‌و ناوانه‌ی ئیستا بق شه‌پاب ده‌گوترین فیل له‌موسولمانان نه‌کری؟ چونکه
پینه‌مبه‌ره ﷺ فرموویته: ﴿لَيْشْرَبَنَّ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي الْخَمْرَ يُسْمُونَهَا بَقِيرَ إِسْمِهَا﴾ رواه
أبو داود وصححه ابن حبان، که‌سانیک له‌ئومه‌تی من شه‌پاب ده‌خۆنه‌وه-جگه له‌ناوی
خۆی- ناوی تری لی‌ده‌نئین.

جا بزانه: له‌حرپامی شه‌پاب جی‌اوازی که‌م و نذر نیه، هه‌روه‌که‌ده‌فرمووی: ﴿كُلُّ شَرَابٍ
أَسْكَرَ كَثِيرُهُ حَرَمٌ قَلِيلُهُ﴾ كما رواه اصحاب السنن بسند حسن، پینه‌مبه‌ره ﷺ فرموویته:

وَحَدُّ شَارِبِهِ إِلَّا صَبِيًّا وَمَجْنُونًا وَحَرَبِيًّا وَذَمِيًّا وَمُوجِرًا وَكَذَا مُكْرَهُ عَلَيَّ شُرْبِهِ
 عَلَى الْمَذْهَبِ، وَمَنْ جَهَلَ كَوْنَهَا خَمْرًا لَمْ يُحَدِّ، وَلَوْ قُرْبَ إِسْلَامِهِ فَقَالَ: جَهَلْتُ
 تَحْرِيمَهَا لَمْ يُحَدِّ، أَوْ جَهَلْتُ الْحَدَّ حَدًّا، وَيُحَدُّ بِدُرْدِيِّ خَمْرٍ، لَا بِخُبْزٍ عَجِنَ ذَقِيقُهُ بِهَا

هر شه پابیک زوره که ی سرخوش بکا، که مه که شی حرپامه. واته: هر چنده که مه که شی
 سرخوشی نه کا. (وَحَدُّ شَارِبِهِ) شه پابخوره وه که سزا دهری به به لگی حدیسه که ی
 داهاتوو، هر چنده سرخوشیش نه بوبی (إِلَّا صَبِيًّا وَمَجْنُونًا) تنها مندالو شیته له سر
 شه پابخورنده وه سزا ندرین، چونکه نووسینیان له سر هه لگیراوه، به به لگی
 حدیسه که ی پابدوو له (باسی پاشگه زیورنه وه) دا، به لام نه گهر مندالو شیته که فامیده
 بن، نه و کاته تمبینه دهرین، هه روه که له (تحفة) دا فرمویه تی.

(و) هه روه ها (حَرَبِيًّا وَذَمِيًّا) کافری جهنگی و کافری په یمان له نه ستورش به هوی
 شه پابخورنده وه سزا ندرین، چونکه باوه ری به حرپامی نیه و نه یستوته نه ستوی خوی
 خوی لی بیاریزی (و) هه روه ها (مُوجِرًا) نه وه ی به زورلیکردن شه پابه که ی دهناو گه روی
 کراوه سزا ندری (وَكذَا مُكْرَهُ عَلَيَّ شُرْبِهِ) هه روه ها زورلیکراویش بز شه پابخورنده وه سزا
 ندری (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سر فرموده ی پرستی مه زهه ب، چونکه زورلیکراویش تاوانی له
 سر لاراوه، به به لگی حدیسه که ی پابدوو له (زینا) دا.

جا بزانه: - جگه له شله - ووشکه سرخوشکه ره کانی تریش حرپامن: وه کو به نگو تریاک و
 هه شیشه و نه و جوره شتانه، به لام سزایان بز دیاری نه کراوه، به لکو به کارهینه ره که یان
 نه تمبینه دهری.

دیسان بزانه: هر که سیک به زورلیکردن، یان به خوشی خوی شه پاب بخواته وه، یان
 حرپامیکی تر بخاو بخواته وه، نه وه له سهری واجبه: خوی برشینیتته وه، هه روه که له
 زوریه ی سرچاوه کاندان وه دوو مه سه لانه پوون کراونه وه.

(وَمَنْ جَهَلَ كَوْنَهَا خَمْرًا) هر که سیک نه بزانی بی شله که شه پابه، وای تیگه بیشت شله به کی
 حه لاله و خواردیوه، نه وه (لَمْ يُحَدِّ) سزا ندری، چونکه عوزدی هه یه (و) هه روه ها (لَوْ
 قُرْبَ إِسْلَامِهِ) نه گهر تازه موسولمان بوبی و شه پاب بخواته وه (فَقَالَ: جَهَلْتُ تَحْرِيمَهَا)
 نینجا بلن: نه مزانیوه شه پاب حرپامه. نه وه ش (لَمْ يُحَدِّ) سزا ندری، چونکه به و شوبه به
 سزا لاده ری (أَوْ جَهَلْتُ الْحَدَّ) یان نه گهر بلن: ده مزانی حرپامه، به لام نه مزانی سزای
 هه یه. نه و کاته (حَدُّ) سزا دهری، چونکه واجبه: خوی له حرپام بیاریزی.

(وَيُحَدُّ بِدُرْدِيِّ خَمْرٍ) به هوی خوارنده وه ی خلتی بنه وه ی قاپی شه پابه که سزا دهری (لَا
 بِخُبْزٍ عَجِنَ ذَقِيقُهُ بِهَا) به لام به هوی خوارندی نه و نانه ی نارده که ی به شه پاب شیلدراوه

وَمَعْجُونٍ هِيَ فِيهِ، وَكَذَا حُقْنَةُ وَسَعُوطٍ فِي الْأَصْحِ، وَمَنْ غَصَّ بِلُقْمَةِ أَسَاغَهَا بِخَمْرٍ إِنْ لَمْ يَجِدْ غَيْرَهَا، وَالْأَصْحُ تَحْرِيمُهَا لِلدَّوَاءِ وَعَطَشٌ، وَحَدُّ الْحُرِّ أَرْبَعُونَ وَرَقِيقٌ عِشْرُونَ بِسَوْطٍ أَوْ أَيْدٍ أَوْ نَعَالٍ أَوْ أَطْرَافِ ثِيَابٍ، وَقِيلَ يَتَعَيَّنُ سَوْطٌ،

سزا نادرئ، هم (وَمَعْجُونٍ هِيَ فِيهِ) به هژی خواردنی ئو شیلدراوهش که شه‌پابی تن‌دایه، سزا نادرئ (وَكَذَا حُقْنَةُ وَسَعُوطٍ) هه‌روهه‌ها ئه‌گه‌ر شه‌پابه‌که له قینگی و له کونه لوتی بکا، سزا نادرئ (فِي الْأَصْحِ) له فهرموده‌ی راستردا.

(وَمَنْ غَصَّ بِلُقْمَةٍ) هه‌ر که سنیك پاروونکی له گه‌روی‌دا ماوه و ترسی خنکانی هه‌بوو (أَسَاغَهَا بِخَمْرٍ) واجبه: به خواردنه‌وه‌ی شه‌پاب بیباته خواره‌وه، نه‌وه‌ک بمرئ (إِنْ لَمْ يَجِدْ غَيْرَهَا) به و مه‌رجه‌ی - جگه له شه‌پاب - هیچی تری ده‌ست نه‌که‌وئ، که‌واته سزا نادرئ.

﴿ دهرمانکردن به شه‌پاب ﴾

(وَالْأَصْحُ) به فهرموده‌ی راسترد: (تَحْرِيمُهَا لِلدَّوَاءِ) چه‌پامه: شه‌پاب بخوریته‌وه بۆ دهرمانکردنی نه‌خۆشی ﴿عَنْ طَارِقِ الْجَعْفِيِّ﴾ أَلَمْ سَأَلِ النَّبِيَّ ﷺ عَنِ الْخَمْرِ يَصْنَعُهَا لِلدَّوَاءِ؟ فَتَهَاةُ فَقَالَ: إِنَّهُ لَيْسَ بِدَوَاءٍ وَلَكِنَّهُ دَاءٌ ﴿رواه مسلم، (طارق) پرسیارى له پیغه‌مبه‌ر ﷺ کرد: له‌باره‌ی شه‌پاب که بۆ دهرمان دروستی ده‌کا؟ پیغه‌مبه‌ر ﷺ قه‌ده‌غی کردو فهرموئ: شه‌پاب دهرمان نیه به‌لکو دهرده.

جا بزانه: ئه‌گه‌ر شه‌پابه‌که تیکه‌لی دهرماننیک کراو ناسه‌واری نه‌مابو، ئو کاته دروسته بۆ دهرمانکردن بخورئ، هه‌روه‌ک خواردنی دهرمانه پیسه‌کانی‌تریش دروسته، به و مه‌رجه‌ی پزشکیکی موسولمانی دادپه‌روهه‌ر ئو دهرمانه‌ی دانابئ و هیچ دهرماننیک‌پاکیش بۆ ئو نه‌خۆشی‌یه نه‌بئ، هه‌روه‌ها ئه‌گه‌ر بۆ لیکردنه‌وه‌ی نه‌ندامیک، یان بۆ نه‌شته‌رگه‌ریه‌کی‌تر پئویستی به‌ بئ‌هۆشبوون هه‌بوو، ئو کاته‌ش دروسته - جگه له شه‌پاب - بیهۆشکهره‌کانی‌تر به کار بیئن، هه‌روه‌ک له زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا ئو مه‌سه‌لانه پوون کراونه‌وه.

(وَعَطَشٍ) هم چه‌پامه: شه‌پاب بخوریته‌وه بۆ تینووه‌تی، چونکه تینووه‌تی زیاد ده‌کا، به‌لام (صاحب الإستقصاء) فهرموئیه‌تی: دروسته شه‌پاب دهرخواردی ئازده‌لان بدرئ، هه‌روه‌ک له (تحفة) و (مغنی) دا گیراویانه‌ته‌وه.

(وَحَدُّ الْحُرِّ أَرْبَعُونَ) سزای شه‌پابخوری ئازاد: لیدانی چل شوپکه‌داره (وَرَقِيقٌ عِشْرُونَ) سزای کزله‌ش بیسته، چونکه کزله نیوه‌ی ئازاده

(بِسَوْطٍ أَوْ أَيْدٍ أَوْ نَعَالٍ أَوْ أَطْرَافِ ثِيَابٍ) کما رواه البخاری و غیره، سزایه‌که‌ش - هه‌روه‌ک پیغه‌مبه‌ر ﷺ دایناوه - به لیدانی شوپکه و ده‌ست و پیللو و جلی لولدراوه. (وَقِيلَ يَتَعَيَّنُ سَوْطٌ) له فهرموده‌یه‌کی بئ‌هیزدا: ته‌نها شوپکه دیاری ده‌کری.

وَلَوْ رَأَى الْإِمَامَ بُلُوغَهُ لَمَانَيْنِ جَاَزَ فِي الْأَصْحَحِّ، وَالزِّيَادَةُ تَغْزِيرَاتٌ، وَقِيلَ حَدٌّ، وَيُحَدُّ بِإِقْرَارِهِ أَوْ شَهَادَةِ رَجُلَيْنِ، لَا بَرِيحَ خَمْرٍ وَسُكْرٍ وَقِيءٍ، وَيَكْفِي فِي إِقْرَارٍ وَشَهَادَةٍ: شَرِبَ خَمْرًا. وَقِيلَ يُشْتَرَطُ: وَهُوَ عَالِمٌ بِهِ مُخْتَارٌ. وَلَا يُحَدُّ حَالَ سُكْرِهِ، وَسَوِّطُ الْخُدُودِ بَيْنَ قَضِيْبٍ وَعَصَا وَرَطْبٍ وَيَابِسٍ،

جا بزانه نه گهر که سیک-پیش سزادان- چند جاریک شهبابی خوارد بیته وه، نه وه بق هه موو جاره کان نه سزایه ی پربدو به سه، به لام نه گهر له دواى سزادان دیسان شه پاب بخواته وه، نه و کاته دو یاره سزا دهر بیته وه، هه روه که له (مغنی) دا پوون کراوه ته وه.

(وَلَوْ رَأَى الْإِمَامَ بُلُوغَهُ لَمَانَيْنِ) نه گهر پیشه وایه که به باشی زانی سزایه که بگه بیته لیدانی هه شتا شوپکه، نه وه (جَاَزَ فِي الْأَصْحَحِّ) دروسته، له فرموده ی راستردا ﴿عَنْ عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: جَلَدَ النَّبِيِّ ﷺ أَرْبَعِينَ وَجَلَدَ أَبُو بَكْرٍ أَرْبَعِينَ وَجَلَدَ عُمَرُ لَمَانَيْنِ، وَكُلُّ سُنَّةٍ، وَهَذَا أَحَبُّ إِلَيَّ﴾ رواه مسلم، نیامی (علی) ﷺ فرمودی: پیغه مبره ﷺ چل شوپکه ی له شه پابخرد داوه، نیامی (أبو بکر) ش چل شوپکه ی لی داوه، نیامی (عمر) هه شتا شوپکه ی لی داوه، گشتی ریبازی پیغه مبره ﷺ نه وه شتایه له لای من خو شه ویستره.

(وَالزِّيَادَةُ) زیاتر له چل شوپکه که (تَغْزِيرَاتٌ) ته مبنی کردن، چونکه دروسته زیاتره که ی لی نه دا (وَقِيلَ حَدٌّ) له فرموده یه کی بن هیژدا: زیاده که ش سزادانه.

(وَيُحَدُّ) شه پابخرد که سزای لی نه درئی: (بِإِقْرَارِهِ) به دانپیدا هیثانی خو ی، که بلین: شه پابم خوارده وه (أَوْ شَهَادَةِ رَجُلَيْنِ) یان به شاهیدی دو پیاو، که بلین: فلانکه س شه پابی خوارده وه (لَا بَرِيحَ خَمْرٍ وَسُكْرٍ وَقِيءٍ) به لام به بوئی شه پابو به سه رخوشی و به پشانه وه - که شه پابی لی بیته دهر وه - و به شاهیدی پیاویک دو نافرته، به هیچیکیان سزای لی نه درئی (وَيَكْفِي فِي إِقْرَارٍ وَشَهَادَةٍ) له دانپیدا هیثان و له شاهیدی نه وه نده به سه: (شَرِبَ خَمْرًا) فلانکه س شه پابی خوارده وه. یان شه پابم خوارده وه (وَقِيلَ يُشْتَرَطُ وَهُوَ عَالِمٌ بِهِ مُخْتَارٌ) له فرموده یه کی بن هیژدا: به مارج داده ندرئی بلین: له حاله تی خوارده وه دا ده یزانی شه پابه و به خو شی خو ی خوارده وه.

(وَلَا يُحَدُّ حَالَ سُكْرِهِ) نابن له حاله تی سه رخوشی دا سزایه که ی لی نه درئی، به لکو واجبه دوا بخری تا بیته وه هوش، به لام له گه لی نه وه شدا نه گهر له حاله تی سه رخوشیشدا سزایه که ی لی نه در، به برده که وئی، هه روه که له زو بیه ی سه رچاوه کانداه فرموویانه.

جا بزانه: تیکدان و کساو لکردنی شه پابخانه کان له په پتوکی (غصب) دا پابرا. (وَسَوِّطُ الْخُدُودِ) شوپکه ی گشت سزادانه کان و ته مبنی کردنه کان (بَيْنَ قَضِيْبٍ وَعَصَا) ده بی له نیوان لکه داریکی باریک و عسادا بن، هه م (وَرَطْبٍ وَيَابِسٍ) له نیوان داریکی ته پو

وَيُفَرِّقُهُ عَلَى الْأَعْضَاءِ إِلَّا الْمَقَاتِلَ وَالْوَجْهَ، قِيلَ: وَالرَّأْسَ، وَلَا تُشَدُّ يَدُهُ، وَلَا تُجَرَّدُ ثِيَابُهُ، وَيُوَالِي الضَّرْبَ بِحَيْثُ يَخْصُلُ زَجْرٌ وَتَنْكِيلٌ. (فَصْلٌ) يُعَزَّرُ فِي كُلِّ مَعْصِيَةٍ لَا حَدَّ لَهَا وَلَا كَفَّارَةَ، بِحَبْسٍ أَوْ ضَرْبٍ أَوْ صَفْعٍ أَوْ تَوْبِيخٍ،

ووشكدا بین (وَيُفَرِّقُهُ عَلَى الْأَعْضَاءِ) واجبه: لیدانی شوپکه که به سر نه نداده کاندای بهش بکا (إِلَّا الْمَقَاتِلَ وَالْوَجْهَ) تهنها شوینه کوشنده کان و پوو نه بین، واته: حرپامه له و شوینانه بدا، پیته مبره علیه السلام فه رموویه تی: ﴿إِذَا ضَرَبَ أَحَدَكُمْ فَلْيَتَّقِ الْوَجْهَ﴾ رواه الشيخان، هر کاتیک به کیکتان سزای له تاوانباریک دا، با خوی بیارینزی له دهم و چاوی نه دا. (قِيلَ: وَالرَّأْسَ) له فه رموویه کی بین هیژدا: حرپامه له سه ری سزادراره که ش بدا.

(وَلَا تُشَدُّ يَدُهُ) له کاتی لیدانه که دهستی سزادراره که نابه سترئ و له سه زه ویش دریز ناکرئ، به لکو پیاو به پیوه، نافرته تیش به دانیشتوویی سزاده درین، هم (وَلَا تُجَرَّدُ ثِيَابُهُ) جله تهنکه کانیشی لی تا کرینه وه، به لام جله نه ستوره کانی - وه ک قاپوت و قه مسه له - لی ده کرینه وه، نینجا نافرته جله کانی لی ده به سترئ، نه وه ک پوت بین.

(وَيُوَالِي الضَّرْبَ) به دوی به کتردا شوپکه که لی ده درئ (بِحَيْثُ يَخْصُلُ زَجْرٌ وَتَنْكِيلٌ) به شیوه به کی وها قه ده غه کردنی و ترساندنی له گوناها که بیته جن، نینجا پیاوماقوله کان له شوینکی چولدا سزاده درین و نه وانه لی به زوری گوناها ده کن له به رچاوی خه لک سزاده درین.

جا بزانه: نابئ نافرتهی تاوس - تا زگه که لی داده نی - نه سزا بدرئ و نه تهمین بکرئ، هر وه که له حه دیسی (مسلم وأصحاب السنن) دا گیزدراوه ته وه و له کوتایی (پزگردا پابرا، هر وه ها ﴿لَهُي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ يُسْتَفَادَ فِي الْمَسْجِدِ وَأَنْ تَقَامَ فِيهِ الْحُلُودُ﴾ رواه أبو داود بسند صالح، پیته مبره علیه السلام قه ده غه لی کرده: توله کردنه وه و سزای تاوانه کان له مزگه وتدا نه نجام بدرین.

(فَصْلٌ) لَهُ بَأْسِي (تَعْزِيرٌ) تَهْمِينٌ كَرْدَنٌ ﴿

(يُعَزَّرُ فِي كُلِّ مَعْصِيَةٍ) تاوانکاره که تهمین ده کرئ له گشت تاوانیکی به رامبر به خوی گه وره، یان ناده میزاد، که تاوانه که (لَا حَدَّ لَهَا وَلَا كَفَّارَةَ) له شه رعدا: نه سزاو نه که فقاره تی بئ دانه ندرایی: وه که ده ستبازیه کانی جگه له زینا، دزینی نه و شته لی ده ست برینی تی دا نیه، جنیودانه کانی جگه له بوختان، شاهیدی و سویندی به درق، که سابهت به شتی حرپام، خو و چواندنی نافرته تان، نه نجامدانی جه ژنی کافرکان، نووزمانی... هتد.

جا تهمین کردنه که ش: (بِحَبْسٍ) به به ندرکنی که متر له سالتیک (أَوْ ضَرْبٍ) یان به لیدان (أَوْ صَفْعٍ) یان به شه ق و شاپ لیدان (أَوْ تَوْبِيخٍ) یان به لومه کردن خو لی توپره کردن، یان به سه رتاشین - نه ک ریش تاشین -، یان به پوو ره شکردن، یان پیشه و پاش سواری و ولاغ

وَيَجْتَهِدُ الْإِمَامُ فِي جِنْسِهِ وَقَدْرِهِ، وَقِيلَ إِنَّ تَعَلُّقَ بَادِمِيٍّ لَمْ يَكْفِ تَوْبِيخًا، فَإِنْ جَلَدَ
وَجَبَ أَنْ يَنْقُصَ فِي عِبْدٍ عَنْ عَشْرِينَ جَلْدَةً وَحُرٌّ عَنْ أَرْبَعِينَ، وَقِيلَ عَشْرِينَ، وَيَسْتَوِي
فِي هَذَا جَمِيعُ الْمَعَاصِي فِي الْأَصْحَحِ،

بكری، یان ماوهی سن پڙدان له سیداره بدری به شیوه یه کی وهها: که نه مرئی و نویژی
خواردن و خوارندن وهشی لقمه دهغه نه کړی.

ثیتر (وَيَجْتَهِدُ الْإِمَامُ فِي جِنْسِهِ وَقَدْرِهِ) پیشه وایه که (اجتهاد) ده کاو به بچونی خوی و
لیوه شان وهی تاوانکاره که و به گویه ی تاوانه که په گه زو نه ندازه ی ته مبی کړنه که
داده نن، چونکه پیغمبر ﷺ فرموویه تی: ﴿وَمَنْ سَرَقَ دُونَ ذَلِكَ فَعَلَيْهِ غَرَامَةٌ وَالْعُقُوبَةُ﴾
رواه ابوداود بسند صالح، هر که سیک له پاده یه کی ده ست برین که متر بدزی، نه وه
تولی دزواوه که و ته مبی کړنی له سر واجب ده بی. (وَقِيلَ إِنَّ تَعَلُّقَ بَادِمِيٍّ) له
فرموده یه کی بن هیزدا: نه گه ته مبی کړنه که په یوه ندی ی به نه دمه یزاده وه ه بی (لَمْ
يَكْفِ تَوْبِيخًا) لومه کړنی تاوانکاره که به س نیه.

﴿لُطَاغَادَارِي﴾ یه که م: دوست نیه بؤ ته مبی کړدن مال له تاوانکاره که وه ریگری، چونکه
پیغمبر ﷺ له (حَجَّةُ الْوَدَاعِ) دا فرموی: ﴿إِنْ دِمَائِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ حَرَامٌ عَلَيْكُمْ﴾ رواه مسلم،
خوینتان و مالتان له یه کتری حه پامه. که واته: ناشکرایه مالی موسولمان وه کو خوینته که ی
حه پامه، تا به لگه یه کی به هیزیش نه بین هیچیکیان حه لال نابن، نیامی (النواوی) ش
فرموویه تی: به هیچ به لگه یه که ناشکرا نه بوه که سزای مالی له نیسلامدا هه بوی، هه روه که
له (المجموع) له سهره تای زه کاتدا پوونی کړیوته وه.

دووم: واجبه: تا مردن نه و جوړه که سانه به ند بکړین: که چا وینی له خه لگی ده دن، یان
زږ بیتناموسی له گه ل نافرته تان و مندانان ده که ن، یان زږ تاوان ده که ن، یان په ووشتی
خه لگی تیک ده دن، جا له به ندیخانه شدا له سر نه رکی خوی به خپو ده کړی، جا نه گه ر
هیچی نه بو، نه و کاته له (بیت المال)، یان له سر نه رکی موسولمانانی ده وله مند به خپو
ده کړی، هه روه که له (تحفة) و (نهاية) و حاشیه کانیاندا پوون کراوه ته وه.

(فَإِنْ جَلَدَ) جا نه گه ر پیشه وایه به دارکاری کړدن تاوانکاره که ی ته مبی کړد (وَجَبَ أَنْ يَنْقُصَ
فِي عِبْدٍ عَنْ عَشْرِينَ جَلْدَةً) له ته مبی کړنی کویله دا له بیست شوپکه واجبه: که متری لپدا
(وَحُرٌّ عَنْ أَرْبَعِينَ) له ته مبی کړنی تاوانکاری نازایش له چل شوپکه واجبه: که متری لپدا،
هه روه ها له سالیکیش که متر به ندی بکا، واته: نابن ته مبی کړنه که بگاته که مترین سزای
ته مبی کراوه که (وَقِيلَ عَشْرِينَ) له فرموده یه کی بن هیزدا: له بیست شوپکه واجبه: که متر
بن (وَيَسْتَوِي فِي هَذَا جَمِيعُ الْمَعَاصِي) له واجبی نه و که مکړنه وه یه دا گشت تاوانه کان
یه کسانن (فِي الْأَصْحَحِ) له فرموده ی پاستردا.

وَلَوْ عَفَا مُسْتَحِقُّ حَدٍّ فَلَا تَغْزِيرَ لِلْإِمَامِ فِي الْأَصْحَحِ، أَوْ تَغْزِيرَ فَلَهُ فِي الْأَصْحَحِ.

(كِتَابُ الصِّيَالِ وَضَمَانِ الْوَلَاةِ)

لَهُ دَفْعُ كُلِّ صَائِلٍ عَلَى نَفْسِ أَوْ طَرْفِ أَوْ بَضْعِ أَوْ مَالٍ،

(وَلَوْ عَفَا مُسْتَحِقُّ حَدٍّ) نه گهر خاوهن مافی سزادانیک-وهک بوختان پیکراو- تاوانکاره کی عهفو کرد، نه وه (فَلَا تَغْزِيرَ لِلْإِمَامِ) بی پیشهوا دروست نیه تاوانکاره که تمبین بکا (فِی الْأَصْحَحِ) له فرموده ی راستردا (أَوْ تَغْزِيرِ) به لام نه گهر خاوهن مافی تمبین کردنه که تاوانکاره کی عهفو کرد، نه و کاته (فَلَهُ فِي الْأَصْحَحِ) بی پیشهوا دروسته: تاواکاره که تمبین بکا، له فرموده ی راستردا.

﴿پاشکُو﴾: بی پیشهوا دروست نیه و حرپامه: تاوانکاره که له سزادان عهفو بکا، به لام دروسته له تمبین کردن عهفوی بکا، به لکو نه گهر تاوانکاره که مرفیقکی نایین په روهرو پیزدار بوو و یه که مجاری بوو، سوننه ته له تمبین کردن عهفوی بکا، چونکه پیغه مبه رﷺ فرموده تی: ﴿أَقْبِلُوا ذُرَى الْهَيْبَاتِ عَثَرَاتِهِمْ إِلَّا الْخُدُودَ﴾ رواه ابوداود بسند صالح، چاوپزشی له خلیسک برده کانی خاوهن پیزه کان بکن، تنها له سزایه کانی شرعی عهفویان مه که ن.

هر وه ها تکا کردن له لای کاربه دهسته کان و خاوهن مافه کان سوننه ته، به و هرجه ی له سزاکاندا نه بن، چونکه هر کاتیک تاوانه که بی لای کاربه دهست بهرز کراوه، حرپامه: تکا بی تاوانکاره که بکری تاکو سزا نه درن، پیغه مبه رﷺ فرموده تی: ﴿مَنْ خَالَتْ شَفَاعَتُهُ دُونَ حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ فَقَدْ ضَادَّ اللَّهَ فِي أَمْرِهِ﴾ أخرجه ابوداود وصححه الحاكم، هر که سیک تکا کردنه کی بیته هزی سزانه دانیک له سزایه کانی خوا، به راستی نژایه تی خوی گه وری کرده له فرمانه که ی دا.

﴿كِتَابُ الصِّيَالِ: پهرتوکی هیرشکردنی زورداری و

وَضَمَانِ الْوَلَاةِ) زامینی سهرپهرشتکاره کان ﴿

(لَهُ) بی مرفذ دروسته (دَفْعُ كُلِّ صَائِلٍ) گشت هیرشکردنی زوردار بگه ریئیتنه وه: که (عَلَى نَفْسِ) هیرش ده کاته سهر گیانیک پاریزواو (أَوْ طَرْفِ) یان نه ندلمیکی پاریزواو (أَوْ بَضْعِ) یان ناموسیکی پاریزواو، هرچه ند تنها ماچکردنیک حه پامیش بی (أَوْ مَالِ) یان مالیک پاریزواو، هرچه ند که میش بی، یان تاییه تمه ندیه کی پیس بی: وهکو زول.

نینجا جیاوازی نیه هیرشکردنه که: کافر بی، یان موسولمان، عاقل بی، یان شیت، خزم بی، یان بیگانه، بالغ بی، یان مندال، ناده میزاد بی، یان نازله، پیغه مبه رﷺ فرموده تی: ﴿مَنْ قُتِلَ دُونَ دِيْنِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ، وَمَنْ قُتِلَ دُونَ دَمِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ، وَمَنْ قُتِلَ دُونَ

فَإِنْ قَتَلَهُ فَلَا ضَمَانَ، وَلَا يَجِبُ الدَّفْعُ عَنْ مَالٍ وَيَجِبُ عَنْ بُضْعٍ

مَالَهُ فَهُوَ شَهِيدٌ، وَمَنْ قَتَلَ دُونَ أَهْلِهِ فَهُوَ شَهِيدٌ ﴿﴾ رواه أبو داود وصححه الترمذي، هر که سبک به هوی بهرگری کردن له نایبینه که ی، یان له خویننه که ی، یان له ماله که ی، یان له ناموسی خرمو که سه که ی بکوژی، نه وه شه هیده. واته: بوی دروسته: جه ننگ بکاو هیرشکه ره که ش بکوژی.

که واته: (فَإِنْ قَتَلَهُ) نه گهر بهرگری که ره که هیرشکه ره که ی کوشت، نه وه (فَلَا ضَمَانَ) هیچ زامینی نیه، واته: نه تۆله و نه خوین و نه که ففاره ت و نه گوناھی کوشتنی له سر بکوژه که نیه، چونکه به فرمانی شهرع بهرگری ی کرده، که وابو: نه گهر نافرته تیکی شانس هیرشی زۆرداری کرده سر مرؤفیک، نه ویش بهرگری ی کردو نافرته که ش کۆرپه که ی ناوژی به مردووسی له بار هاوینشت، نه وه بهرگری که ره که نایبته زامینی کۆرپه که ش، هر وه که له (مغنی) و (الشبراملسی) دا فرموویانه.

(وَلَا يَجِبُ الدَّفْعُ عَنْ مَالٍ) بهرگری کردن له مالکی بین گیان واجب نیه، به لکو دروسته، به لام نه گهر هیرشکه ره که برسییکی ناچار بوو و هیرشی کرده سر خوارده مهنی و ناوه که ی، یان زۆرلیکراو بوو بۆ له ناوبردنی مالیک، نه وه له دوو حاله تدا بهرگری کردن حه رهامه و واجبه: گیانی هیرشکه ره که پیاریزری، به لام دروسته نرخی خوارده مهنی و ماله که ی ئیستیندری.

جا بزانه: نه گهر ماله که گیانله بهر بوو و یه کیک ده یویست بیفه و تینن، نه و کاته بهرگری واجبه، هر چه ند ملکی فه و تینه ره که ش بی، هر وه که له زۆریه ی سر چاوه کاندان و مه سه لانه پوون کراونه وه.

جا هر که سبک بهرگری له مالی خزی نه کردو ماله که ی فه و تیندرا، نه و کاته مافی هیه تۆله ی ماله که ی له فه و تینه ره که بستینن، هر چه ند توانای بهرگری هیه بوبی و به قه سدیش بین ده نگ بوبی، هر وه که له (تحفة) و (نهایه) دا له (باسی په شیمانوبونه وه له شاهیدی) دا فرموویانه.

(وَيَجِبُ عَنْ بُضْعٍ) واجبه: بهرگری له ناموس بکا، هر چه ند ناموسی بیگانه و ناژه لیش بی، به و مرجه ی ترسی له ناوچوونی گیانی خوی نه بی.

به لام نه گهر نافرته بۆ زینا هیرشی کرایه سر، یان بریاری ماره برپینیکی نادرستی له سر درابو، یان ده یزانی میرده که ی ته لاقی که وتوه وازی ئی نه ده هیتنا و نه شگردجا خوی پرگار بکا، له و سن حاله تانه شدا واجبه بهرگری بکا، هر چه ند به کوشتنی میرده که شی بی، واته: حه رهامه خوی ته تسلیم بکا هر چه ند بشکوژی، هر وه که له (تحفة) و (نهایه) و حاشیه کانیا ندا لیره و له (باسی په ووشته کانی دادکردن) دا - پوون کراونه وه.

وَكَذًا نَفْسٍ قَصَدَهَا كَافِرٌ أَوْ بَهِيمَةٌ، لَا مُسْلِمٌ فِي الْأَطْهَرِ، وَالذَّفْعُ عَنْ غَيْرِهِ كَهْوٍ عَنِ نَفْسِهِ، وَقِيلَ يَجِبُ قَطْعًا، وَلَوْ سَقَطَتْ جِرَّةٌ وَلَمْ تَنْدَفِعْ عَنْهُ إِلَّا بِكُسْرِهَا ضَمِنَهَا فِي الْأَصْحَحِّ،

(وَكَذًا نَفْسٍ قَصَدَهَا كَافِرٌ أَوْ بَهِيمَةٌ) هر دوها واجب به رگری له گیانی خوی بکا، نه گهر کافرئیک، یان نازده لئیک هیرشی کرده سر، چونکه خو ته سلیم کردنی به کافره که سه رشو پوی ثابینی به، نازده لیش به قوریانی ناده میزاد ده کرئ.

(لَا مُسْلِمٌ) به لام نه گهر موسولمانئیک هیرشی کرده سر، نه و کاته به رگری واجب نیه (فِي الْأَطْهَرِ) له فرموده ی به هیز تر دا، به لکو سوننه ته: خوی ته سلیم بکا، پیغه مبه رگه له حدیسه که ی (الْفِتْنَةُ) دا فرموده ی ته: ﴿كُنْ كَخَيْرِ ابْنِي آدَمَ﴾ أخرجه الترمذي بسند صحیح، له کاتی فیتنه دا تو وه ک چاکترینی هه ردو کوره کانی باب ناده م- هابیل - په فتار بکه: که خوی ته سلیمی (قابیل) کرد.

(وَالذَّفْعُ عَنْ غَيْرِهِ) به رگری کردن له گیان و مال و ناموسی که سئیک تر (كَهْوٍ عَنِ نَفْسِهِ) وه کو به رگری کردن له خودی خوی، واته: له هر حاله تیکدا به رگری له خوی دروست بی، یان واجب بی، له بیگانه ش دروسته، یان واجبه، به و مرجه ی به خوی به هیلاک نه چس، چونکه واجب نیه خوی به قوریانی که سئیک تر بکا (وَقِيلَ يَجِبُ قَطْعًا) له فرموده یه کی بی هیز دا: به رگری کردن له بیگانه له گشت حاله تیکدا واجبه، به و مرجه ی ترسی له ناوچوونی خوی نه بی.

(وَلَوْ سَقَطَتْ جِرَّةٌ) نه گهر گززه یه کی به سر دا بهر بؤوه و (وَلَمْ تَنْدَفِعْ عَنْهُ إِلَّا بِكُسْرِهَا) گززه که شی له ته ده گه راوه ته نها به شکاندنی نه بی، جا نه گهر شکاندی (ضَمِنَهَا فِي الْأَصْحَحِّ) ده بیته زامینی گززه که له فرموده ی راستردا، چونکه گززه - وه کو ناده میزادو نازده ل- سه ربه خوی هیزش کردنی نیه.

﴿ نَاكَادَارِي: لَه بَارِي كُوشْتَنِي سْتَه مَكَار وَبِيْنُهُ خَلَكَه كَان ﴾

نیمام (المحب الطبري) فرموده ی ته: دروسته نه و جوره کارمه ندانه ی ده ولت بکوژین: که خویان به سر خه لکی دا سه پاندوه و ستم له خه لکی ده کن.

هر وه ها نیمامی (الإسنوی) له نیمام (ابن عبدالسلام) ی گپراوه ته وه: نه و که سه ی توانای هه یه بؤی دروسته به په نهانی ستم مکاره کان و گومرگ وه رگره کان بکوژئ، تا کو خه لک له ستمه که یان به سه یته وه. هر وه که له (بغية المسترشدين) دا گپراویه تیه وه.

هر وه ها نه گهر ده یزانی له مالئیکدا چه پام و بی شرعی ده کرئ، نه و کاته ش بؤی دروسته: هیزش بکاته سر ماله که و بی شرعی که لایبا، هر چنده جه نگو کوشتنیش له نیوانیاندا روو بدا، به و مرجه ی ترسی فیتنه و سزادانی کاربه ده ستمه مکاره کانی نه بی، نه گینا: نابی خوی، یان که سئیک تر تووشی سزای ستم مکاره کان بکا، هر وه که له (تحفة) و (نهاية) دا فرموده یان.

وَيَذْفَعُ الصَّائِلُ بِالْأَخْفِ، فَإِنْ أَمَكَنَ بِكَلَامٍ وَاسْتَعَاثَ حَرْمَ الضَّرْبِ، أَوْ بَصْرَبٍ يَسِدَ حَرْمِ سَوَاطِ، أَوْ بِسَوَاطِ حَرْمِ عَصَا، أَوْ بِقَطْعِ عَضْوِ حَرْمِ قَتْلِ، فَإِنْ أَمَكَنَ هَرَبٌ فَالْمَذْهَبُ وَجُوبُهُ وَتَحْرِيمُ قِتَالِ، وَلَوْ عَضَّتْ يَدُهُ خَلَصَهَا بِالْأَسْهَلِ مِنْ فِكَ لَحْيَيْهِ وَضَرْبِ شَدِيقِهِ فَإِنْ عَجَزَ فَسَلَهَا فَتَدَرَّتْ أَسْنَانُهُ فَهَدَرَتْ، وَمَنْ نَظَرَ إِلَى حُرْمِهِ فِي دَارِهِ مِنْ كَوَّةٍ أَوْ ثَقَبٍ عَمْدًا

هرودها دروسته: نه جوړه خرابکارانه سرکوت بکړنن که خه لکی توشی بئنه خلاقو و فسادى نه کن، جا نه گهر تاوانکاره که بهرگریى له فاسقى و تاوانه کى کرد، نه و کاته دروسته بکوژئ، هرودک له (احياء العلوم) دا فرموده تى.

هرودها نه گهر ديتى پياوړک به زينا (نکر) ى خوى دوناو (فرج) ى ثا فره تیک ناوه، نه وه له حاله تدا دروسته: پياوه که بکوژئ، هرودک نيمام (الماوردي) و (الرويانى) فرموده تى، به لام له (الأم) دا فرموده تى: کامه يان (مُحَصَّن) بئ، نه ويان ده کوژئ به په نهانى، هرودک له (تحفة) دا پوون کراوته وه.

(وَيَذْفَعُ الصَّائِلُ بِالْأَخْفِ) هيرشکرى زردار به پړگايه کى سوکترى هره سوکتر ده گه پښتدرتته وه، که و ابو: (فَإِنْ أَمَكَنَ بِكَلَامٍ وَاسْتَعَاثَ) نه گهر ده گونجا به قسه ى توپه، يان به هاوارکړنه خه ک بيگه پښتتته وه (حَرْمَ الضَّرْبِ) هرپامه لى بيدا (أَوْ بِضَرْبِ بَيْتِ) يان نه گهر له ليدانى به دست ده گه پراوه (حَرْمَ سَوَاطِ) هرپامه به شورپکه لى بيدا (أَوْ بِسَوَاطِ حَرْمِ عَصَا) نه گهر به شورپکه ده گه پراوه، هرپامه به عسا لى بيدا (أَوْ بِقَطْعِ عَضْوِ حَرْمِ قَتْلِ) يان نه گهر به ليکړدنه وه ى نه دناميکى ده گه پراوه، هرپامه بيکوژئ.

(فَإِنْ أَمَكَنَ هَرَبٌ) جا نه گهر ده گونجا پابکا، يان په نا بباته بهر خانوويک، يان کومه له خه لکيک، نه وه (فَالْمَذْهَبُ وَجُوبُهُ وَتَحْرِيمُ قِتَالِ) به فرموده تى پاستى مه زهه ب: واجبه پابکا و په نا بباته بهر شوپښيک و هرپامه جهنگ له گه ل هيرشکره که بکا، چونکه فرمانى پئ کراوه خوى پزگار بکا، به لام له فرموده تى تردا: واجب نيه پابکا، چونکه مانه وه ى له و شوپښه دا دروسته، هرودک له (مغنى) دا فرموده تى.

(وَلَوْ عَضَّتْ يَدُهُ) نه گهر ده ستى گه ستر (خَلَصَهَا بِالْأَسْهَلِ) به ناسانترين پړگا ده سته که ى پزگار ده کا: (مِنْ فِكَ لَحْيَيْهِ) به ليکړدنه وه ى شه ويله کانى و (وَضَرْبِ شَدِيقِهِ) به ليدانى هردوو لای دهمى (فَإِنْ عَجَزَ) جا نه گهر نه وانه ى پئ نه کران و (فَسَلَهَا فَتَدَرَّتْ أَسْنَانُهُ) ده سته که ى خوى پاکيشا دهره وه و ددانه کانى زرداره که دهره اتن، نه و کاته (فَهَدَرَتْ) ددانه کانى به فيړد دهرين و پيغه مبه ريش ﷺ فرموده تى: (هيج خوښى نيه). هرودک له حديسى (بخارى و مسلم) دا گيړدراوه ته وه.

(وَمَنْ نَظَرَ إِلَى حُرْمِهِ فِي دَارِهِ) هر که سيک ته ماشا کرا ژن و دايک و خوشک و محره مه کانى ترى، نه وانه ش له ناو خانووه که ى دا بون (مِنْ كَوَّةٍ أَوْ ثَقَبٍ عَمْدًا)

فَرَمَاهُ بِخَفِيفٍ كَحَصَاةٍ فَأَعْمَاهُ أَوْ أَصَابَ قُرْبَ عَيْنِهِ فَجَرَحَهُ فَمَاتَ فَهَدَرَ، بِشَرْطِ عَدَمِ
 مَحْرَمٍ وَرَوْجَةِ النَّظَرِ، قِيلَ وَاسْتَبَارَ الْحَرَمَ، قِيلَ وَالذَّارِ قَبْلَ رَمِيهِ، وَلَوْ عَزَّرَ وَلِيٌّ وَوَالٍ
 وَرَوْجٌ وَمُعَلَّمٌ فَمَضْمُونٌ، وَلَوْ حَدٌّ مُقَدَّرًا فَلَا ضَمَانَ،

ته ماشاکره که ش له کولانکه وه، یان له کونیکه وه به قه سدی ته ماشای کردن (فَرَمَاهُ
 بِخَفِيفٍ كَحَصَاةٍ) خاوهن مه حره مه که ش شتیکی سوکی بۆ هاویشت: وه کو به ردیکی بچوک
 (فَأَعْمَاهُ) ته ماشاکره که ی کویر کرد (أَوْ أَصَابَ قُرْبَ عَيْنِهِ فَجَرَحَهُ فَمَاتَ) یان به رده که ی
 له نزدیکی چاوه که ی داو برینداری کردو به و برینه مرد، نه وه (فَهَدَرَ) به فیرو ده درئ،
 پیغه مبه ر: ﴿لَوْ أَنَّ امْرَأً إِطَّلَعَ عَلَيْكَ بِغَيْرِ إِذْنٍ لَفَحَدَّثْتَهُ بِحَصَاةٍ لَفَقَاتَ عَيْنَهُ،
 فَلَا قَوْلَ وَلَا دِيَةَ﴾ رواه الشيخان والنسائي، نه گهر له ماله که تدا بوی و پیاویک بیئین
 ته ماشای کردی، ترش به ردیکی بچوکت بۆ هاویشت و چاوت ده رمیتا، هیچ تۆله و هیچ
 خوینت له سر نیه.

جا نه و به فیرو دانه ش (بِشَرْطِ عَدَمِ مَحْرَمٍ وَرَوْجَةِ النَّظَرِ) به و مرجه ی هیچ ژنیکو هیچ
 مه حره میکی ته ماشاکره که له شوینده نا نه بن (قِيلَ وَاسْتَبَارَ الْحَرَمَ) له فرموده یه کی
 بین میزدا: مرجه: نافرته ته کانیش دانه پۆشراو بن (قِيلَ وَإِنذَارِ قَبْلَ رَمِيهِ) له فرموده یه کی
 بین میزدا: مرجه پیش هاویشتنه که هه ره شه شی له ته ماشاکره که کریئ.

﴿بِاسِي زَامِينِي سَهْرِيَه رَشْتِكَارُو كَارِيَه دَه سْتَه گَان﴾

(وَلَوْ عَزَّرَ وَلِيٌّ) نه گهر سه ره رشتکار، یان به ختوکه ری مندالیک مندال که ی ته مبن کرد
 (وَوَالٍ) یان کاریه ده ست تاوانکاریکی ته مبن کرد (وَرَوْجٌ) یان میرد ژنه که ی ته مبن کرد
 (وَمُعَلَّمٌ) یان مامۆستایه ک قوتابی = شاگرده که ی ته مبن کرد، نه وه (فَمَضْمُونٌ)
 ته مبیگردنه که زامینکراوه، اته: خوینی وینه ی به قه سدی له سر خزمه کانی ته مبیگره که
 واجب ده بن، نه گهر ته مبیگردنه که کاریکی له مردنی، یان له فه وتاندنی نه ندامتیکی
 ته مبیکراوه که دا کرد بن، به لام نه گهر ته مبیگردنه که هیچ کاریکی له مردن و فه وتاندنا
 نه کری بن: وه ک شه قه و شاپیکی سوک، یان خو توپه کردن، یان به ندکردن، نه و کاته هیچ
 زامینی نیه، به لکو نه گهر که سیک مافیکی له سر بوو، دروسته به ند بکری تا مافه که
 دهدا، یان تاده مرئ، هه روه که له زۆریه ی سه رچاوه کا نندا فرموویانه.

به لام (وَلَوْ حَدٌّ مُقَدَّرًا) نه گهر کاریه ده ست، یان جیگره که ی سزای تاوانکاریکی دا: به و
 سزایه ی له شه رعدا داندراوه و سزادراوه که ش مرد، نه وه (فَلَا ضَمَانَ) هیچ زامینی نیه،
 به (إجماعی) زانایانی نیسلام ﴿عَنْ عُمَرَ وَعَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: مَنْ مَاتَ لِي حَدٌّ أَوْ لِقِصَاصٍ فَلَا
 دِيَةَ لَهُ﴾ رواه البيهقي، ورواه الشيخان عن علي بن ابي طالب، هه رکه سیک به هوی
 سزادان، یان تۆله لیگردنه وه بمرئ، هیچ خوینی نیه.

وَلَوْ ضُرِبَ شَارِبٌ بِنَعَالٍ وَثِيَابٍ فَلَا ضَمَانَ عَلَى الصَّحِيحِ، وَكَذَا أَرَبْعُونَ سَوَاطِئَ عَلَى الْمَشْهُورِ، أَوْ أَكْثَرَ وَجَبَ قِسْمُهُ بِالْعَدَدِ، وَفِي قَوْلِ نَصْفِ دِيَّةٍ، وَيَجْرِيَانِ فِي قِذَافِ جُلْدِ أَحَدًا وَتَمَانِينَ، وَلِمُسْتَقِلِّ قَطْعِ سِلْعَةٍ إِلَّا مَخْوَفَةٌ لَا خَطَرَ فِي تَرْكِهَا أَوْ الْخَطَرُ فِي قَطْعِهَا أَكْثَرُ،

(وَأَوْ ضُرِبَ شَارِبٌ بِنَعَالٍ وَثِيَابٍ) نه گهر شهراپخوړيک به ليدانی پيالو و جله کان سزادراو به سزايه مرد (فَلَا ضَمَانَ عَلَى الصَّحِيحِ) هيچ زامينی نيه، له سهر فرموده ی راست (وَكَذَا أَرَبْعُونَ سَوَاطِئَ) ههروهه ها نه گهر چل شوپکه شی لی بدریئو بمری، زامينی نيه (عَلَى الْمَشْهُورِ) له سهر فرموده ی ناسراوی مهزه ب (أَوْ أَكْثَرَ) به لام نه گهر شهراپخوره که له چل شوپکه زیاتری لی دراو مرد، نهو کاته (وَجَبَ قِسْمُهُ بِالْعَدَدِ) به فرموده ی به هیتر: به شی زیاتره که به گویره ی ژماره که زامينی واجب ده بی، بؤ وینه: نه گهر چل شوپکه ی زیاتر لی دراو مرد، نیوه ی خوینه که ی واجب ده بی، نه گهر ده شوپکه ی زیاتر لی دراو مرد پینجیکی خوینه که ی واجب ده بی (وَفِي قَوْلِ: نَصْفِ دِيَّةٍ) له فرموده ی که دا: به گشت جوړه زیده بیه که نیوه ی خوینی واجب ده بی.

(وَيَجْرِيَانِ) نهو دوو فرموده به هیتره بی هیتره دینه جن (فِي قِذَافِ جُلْدِ أَحَدًا وَتَمَانِينَ) له باره ی بوختانکه ری که ههشتاو یک شوپکه ی لی دراوی بمری، اته: به فرموده ی به هیتر: له ههشتاو یک به ش: به شه خوینی که واجب ده بی، به فرموده ی بی هیتر: نیوه ی خوینی واجب ده بی.

﴿بِاسِي بَرِينِي قَوْنِيرو لیکردنه وهی نه ندانه کان﴾

(وَالْمُسْتَقِلُّ) بؤ مروثیکی سهریه خوی بالغ و عاقل دروسته: (قَطْعُ سَلْعَةٍ) لوویک، یان قونیریک، یان هر جوړه ناشیرنیه کی له و جوړه له لاشه ی خوی بیری و لای بیا: به دهستی خوی، یان به دهستی نيزندراویکی خوی (إِلَّا مَخْوَفَةٌ لَا خَطَرَ فِي تَرْكِهَا) ته نه نه گهر برینه که ی مه ترسی لی بکریئو هيچ ترسی له هیشتنه وهی دا نه بی (أَوْ الْخَطَرُ فِي قَطْعِهَا أَكْثَرُ) یان ترسه که له برینه که ی دا ژورتر بی، نهو کاته له و دوو حاله ته دا هر پامه بی بیری، به لام نه گهر مه ترسی هیشتنه وه که ی له برینه که ی ژورتر بوو، یان هر دوو کیان یه کسان بون، نهو کاته دروسته له لاشه ی خوی بی بیری، به لکو نه گهر پزیشکیکی دادپه روه ر بلئ: هیشتنه وهی نهو لووه ده بیته هوی به هیلاکچون، نهو کاته واجبه هم له خوی و هم له منداله که ی بی بیری.

جا بزانه: نهو بریارانه ی پابردو و داماتو-گشتی- دهریاره ی نه ندانه کی خوړکدارو له کارکه وتووش دینه جن، ههروه که له ژوریه ی سرچاوه کانداه فرموویانه، به لام هر پامه له بهر نیش و بازار په له ی مردن بکاو خوی بکوژئ، ههروه که له (مغنی) دا فرموویه تی.

وَلَابٍ وَجَدَ قَطْعُهَا مِنْ صَبِيٍّ وَمَجْتُونٍ مَعَ الْخَطْرِ إِنَّ زَادَ خَطْرُ التُّرْكِ، لَا لِسُلْطَانَ، وَلَهُ
 وَلسُلْطَانَ قَطْعُهَا بِلَا خَطَرٍ وَقَصْدٌ وَحِجَامَةٌ، فَلَوْ مَاتَ بِجَائِزٍ مِنْ هَذَا فَلَا ضَمَانَ
 فِي الْأَصْحَ، وَلَوْ فَعَلَ سُلْطَانٌ بِصَبِيٍّ مَا مُنِعَ فِدْيَةٌ مُغْلَطَةٌ فِي مَالِهِ، وَمَا وَجِبَ بِخَطَأِ إِمَامٍ
 فِي حَدِّ أَوْ حُكْمٍ فَعَلَى عَاقِلَتِهِ، وَفِي قَوْلٍ فِي بَيْتِ الْمَالِ، وَلَوْ حَدَّهُ بِشَاهِدَيْنِ قَبَاكَ
 عَبْدَيْنِ أَوْ ذَمِّينِ أَوْ مُرَاهِقَيْنِ فَإِنْ قَصَرَ فِي اخْتِبَارِهِمَا

(وَلَابٍ وَجَدَ) بَقِ بَاوَكُو بَابِيره دروسته (قَطْعُهَا مِنْ صَبِيٍّ وَمَجْتُونٍ مَعَ الْخَطْرِ) لووه كه، يان
 نه‌ندامه خوركداره كه، له لاشه‌ی مندالو شیت بپرئ، له و حاله‌ته‌ی مه‌ترسی له بپرینو له
 هیتشته وه‌ی دا هه‌یه، به‌لام (إِنَّ زَادَ خَطْرُ التُّرْكِ) به‌و مرجه‌ی ترسی هیتشته وه‌كه‌ی زیاتر
 بئ (لَا لِسُلْطَانَ) به‌لام بَقِ كاربه‌ده‌ست و خه‌لكی تر دروست نیه، چونكه نه‌وان وه‌كو باوكو
 باپیره میهره‌بان نین، هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر ترسی برینه‌كه‌و هیتشته وه‌كه‌شی یه‌كسان بئ، نه‌و
 كاته بَقِ باوكو باپیره‌ش دروست نیه له لاشه‌ی مندالو شیت بیپرئ.

به‌لام (وَلَهُ) ولسُلْطَانَ قَطْعُهَا بِلَا خَطَرٍ بَقِ باوكو باپیره‌و كاربه‌ده‌ست دروسته: لووه‌كه‌و
 نه‌ندامه كه له لاشه‌ی مندالو شیت بپرین نه‌گه‌ر مه‌ترسی له لیكرینه وه‌ی دا نه‌بئ، به‌لام به
 هیچ جزریگ بَقِ بیگانه دروست نیه، هه‌م (وَقَصْدٌ وَحِجَامَةٌ) خوئین لیگرتن و گشت
 چاره‌سه‌ریه‌كه‌ی بئ‌ترسی مندالو شیتته كه‌یان بَقِ دروسته به‌ نامازه‌ی پزیشك.

(فَلَوْ مَاتَ بِجَائِزٍ مِنْ هَذَا) جا نه‌گه‌ر منداله‌كه، یان شیتته كه به‌ چاره‌سه‌ریه‌كه‌ی دروستی
 له‌وانه‌ی پابردوو مرد، نه‌وه (فَلَا ضَمَانَ) هیچ زامینی و كه‌ففاپه‌ت واجب نابئ (فِي الْأَصْحَ) له
 فه‌رمووده‌ی راستردا، به‌لام (وَلَوْ فَعَلَ سُلْطَانٌ بِصَبِيٍّ مَا مُنِعَ) نه‌گه‌ر كاربه‌ده‌ست و
 جیگه‌ره‌كه‌ی، یان باوكو باپیره چاره‌سه‌ریه‌كه‌ی قه‌ده‌غه‌كراوی مندالو شیتته كه‌یان كردد
 به‌و چاره‌سه‌ریه مرد، نه‌و كاته (فِدْيَةٌ مُغْلَطَةٌ فِي مَالِهِ) خوئینیکی نه‌ستوو ركراو له‌ مالی
 خوی واجب ده‌بئ: بَقِ میرانگه‌كانی مندالو شیتته كه، چونكه له سنوری شه‌رح لای‌داوه،
 به‌لام له تۆله ناكوشترئ، چونكه مه‌به‌ستی چاكسازئ بووه.

جا بزانه: دروسته گویی گیزۆله‌كان كون بكرئ بَقِ گواره پیه‌ه‌لواسین، هه‌روه‌ك له
 (تحفة) و (نهاية) دا پوون كراوته‌وه.

(وَمَا وَجِبَ بِخَطَأِ إِمَامٍ) هه‌ر خوئینیك به‌ هوی هه‌له‌ی پیشه‌وا، یان جیگه‌ره‌كه‌ی واجب بوئ،
 (فِي حَدِّ أَوْ حُكْمٍ) له سزادان و ته‌مبئ‌كردن و بریاردانا، نه‌وه (فَعَلَى عَاقِلَتِهِ) خوئینه‌كه له‌ سه‌ر
 خزمه‌كانیه‌تی (وَفِي قَوْلٍ فِي بَيْتِ الْمَالِ) له فه‌رمووده‌یه‌كدا: له (بیت المال) خوئینه‌كه‌ ده‌درئ.

(وَلَوْ حَدَّهُ بِشَاهِدَيْنِ) نه‌گه‌ر پیشه‌وا به‌ شاهیدی‌ی دوو پیاو مروفتیکی سزا داو به‌و سزادانه
 مرد (قَبَاكَ عَبْدَيْنِ أَوْ ذَمِّينِ أَوْ مُرَاهِقَيْنِ) ئینجا ناشكرا بوو: شاهیده‌كان كۆیله بون، یان
 كافر بون، یان نه‌بالغ بون، نه‌وه (فَإِنْ قَصَرَ فِي اخْتِبَارِهِمَا) نه‌گه‌ر پیشه‌وا یه‌كه

فَالضَّمَانُ عَلَيْهِ، وَإِلَّا فَالْقَوْلَانِ، فَإِنْ ضَمَمْنَا عَاقِلَةً أَوْ بَيْتَ مَالٍ فَلَا رُجُوعَ عَلَى الدَّمِيئِينَ
وَالْعَبْدَيْنِ فِي الْأَصْحَ، وَمَنْ حَجَمَ أَوْ فَصَدَّ بِإِذْنٍ لَمْ يَضْمَنْ، وَقَتْلُ جَلَادٍ وَضَرْبُهُ بِأَمْرِ
الإمام كَمَبَاشِرَةِ الإِمَامِ إِنْ جَهَلَ ظَلَمَهُ وَخَطَأَهُ،

که متعزیه می کردی له باسو لیکولینه وهی شاهیده کاندای (فَالضَّمَانُ عَلَيْهِ) زامینی
سزراووه که له سر خویه تی، واته: نه گهر به قهسدی کوشتیبتی له توله یی ده کوشتریته وه،
جائنه گهر عهفو کرا، خویته که شی له سر خویه تی، نه گهر به هه له ش کوشتیبتی خویته که
له سر خزمه کانیه تی.

(وَإِلَّا) به لام نه گهر که متعزیه می نه کردی، نه کاته (فَالْقَوْلَانِ) دوو فرموده که ی پابردو
دینه جن، به هیتره که یان: خویته که ی له سر خزمه کانیه تی (فَإِنْ ضَمَمْنَا عَاقِلَةً أَوْ بَيْتَ
مَالٍ) جا نه گهر خزمه کان، یان (بیت المال) بکه ینه زامینی خویته که (فَلَا رُجُوعَ عَلَى
الدَّمِيئِينَ وَالْعَبْدَيْنِ) هیچیکان مافی نه وهی نیه بگهریته وه سر شاهیده کافره کان و
کویله کان تا کو خویته که یان لیوه بگریته وه (فِي الْأَصْحَ) له فرموده ی راستردا، چونکه
نه وان واتنه ده گن راستییان گوتوه.

﴿بَاسِ زَامِينِي پَرِيَشِكُو لِيْدَهْرِي سَزَاكَانِ﴾

(وَمَنْ حَجَمَ أَوْ فَصَدَّ بِإِذْنٍ) هه رکه سیک به نیزنی بالغ و عاقلیک خوینی لی بگری و به و خوین
لی گرتنه ش فه و تانیک هوو بدا (لَمْ يَضْمَنْ) خوینگره که نابیته زامین.
هه روه ما نه گهر پزیشکیکی لیزان به دهرمانیک، یان به نه شتره گری چاره ی نه خوشیکی
کردو هیچ که متعزیه میشی نه کردو نه خوشه که مرد، نه ویش نابیته زامین، به (اجماع) ی
زانایانی نیسلام، به لام نه گهر پزیشکه که له چاره سه ریه که ی دا هه له ی کردی، یان له
سنوری پزیشکی دهرچوبی، یان شاره زایی له و نه خوشی به نه بوین، نه کاته خوینی
مردووه که له سر خزمه کان و واجب دهین، به لام نه گهر نه خوشه که به خوی دهرمانه که
دیاری بکا، نه کاته نابیته زامین.

جا بزانه: نه گهر به دوزمنکاری، واته: به قهسدی نه خوشه که ی کوشتیبتی، نه کاته
کوشتنه وهی له توله ی له سر واجب دهین، هه روه که له (تحفة) و (نهایه) و حاشیه کانیا ندا
هون کراوه ته وه، پیغه مبه رکه فرموده تی: ﴿مَنْ تَطَبَّبَ وَلَمْ يَكُنْ بِالطَّبِّ مَعْرُوفًا فَأَصَابَ
نَفْسًا لَمَّا دَوْلَهَا فَهُوَ ضَامِنٌ﴾ رواه أصحاب السنن و صححه الحاکم، هه رکه سیک خوی بکاته
پزیشک و پزیشکی نه یی، نه گهر گیانیک، یان نه ندانمیک بفه و تینی ده بیته زامین.

(وَقَتْلُ جَلَادٍ وَضَرْبُهُ بِأَمْرِ الإِمَامِ) کوشتنی لی دهری سزاکان و لی دانه که ی به نیزنی پیشه و
(كَمَبَاشِرَةِ الإِمَامِ) وه کو راسته و خوی پیشه وایه که یه (إِنْ جَهَلَ ظَلَمَهُ وَخَطَأَهُ) به و مرجه ی
نه زانی پیشه وایه که له و بریاره ی دا ستمکاره، یان به هه له دا چوه، واته: پیشه وایه که

وَالْأُفْلَاصُ وَالضَّمَانُ عَلَى الْجَلَادِ إِنْ لَمْ يَكُنْ إِكْرَاءً، وَيَجِبُ خِتَانُ الْمَرْأَةِ بِجُزْءٍ مِنَ اللَّحْمَةِ بِأَعْلَى الْفَرْجِ، وَالرَّجُلُ يَقْطَعُ مَا تَغْطِي حَشْفَتَهُ بَعْدَ الْبُلُوغِ، وَيُنْدَبُ تَعْجِيلُهُ فِي سَابِعِهِ،

ده بیته زامینی کوژداده که (وَالْأُفْلَاصُ) به لام نه گهر لیده ری سزاگان ده یزانی: پیئسه وایه که ستمکاره، یان به هله داجوره، نه و کاته (فَالْقَصَاصُ وَالضَّمَانُ عَلَى الْجَلَادِ) کوشتنی له توله و زامینی ته نها له سهر لیده ره که یه (إِنْ لَمْ يَكُنْ إِكْرَاءً) به و مهرجه ی زوری لیئه کرابی، واته: نه گهر لیده ره که زوری لی کرابی، نه و کاته کوشتنه وه ی له توله له حالته ی ستمکاری دا- یان خوینته که ی له سهر هردو کیان واجب ده بی، ههروه که زوری ی سرچاوه کاندایه یون کراوه ته وه.

﴿بَاسِ سَوْنَنَه تَکْرَدْنِ نَافَرَه تَو پِیَاو﴾

(وَيَجِبُ خِتَانُ الْمَرْأَةِ) سَوْنَنَه تَکْرَدْنِ نَافَرَه تَو واجب: (بِجُزْءٍ مِنَ اللَّحْمَةِ بِأَعْلَى الْفَرْجِ) به لی کربنه وه ی به شیک ی که م له و پو بیته گزشته ی له نیوان هه ردوو لیوی (فَرْجِ) ی نَافَرَه تَو به لای سهر وه یه، هه م (وَالرَّجُلِ) سَوْنَنَه تَکْرَدْنِ پِیَاوِش وَاجِبَه (بِقَطْعِ مَا تَغْطِي حَشْفَتَهُ) به لی کربنه وه ی هه مو نه و پیسته یه ی سهر ی (نَکَرِ) ی داپوشیوه، نینجا سَوْنَنَه تَکْرَدْنِ نَافَرَه تَو پِیَاو (بَعْدَ الْبُلُوغِ) له نوای بلوغیو نیان واجب، واته نه گهر بلوغی بوو و سَوْنَنَه تَو نه کرابو، نه و کاته کاریه دهستی موسولمانان زوری لی ده کا: خوی سَوْنَنَه تَو بکا، ههروه که زوری ی سرچاوه کاندایه فرموویانه.

خوای گه وره ده فرموی: ﴿لَمْ أَوْحَيْتَا إِلَيْكَ أَنْ آتِجَ مَلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾ نینجا وه حیمان بو تو نارد- نه ی محمد ﷺ- شوین نایینی (إِبْرَاهِيمَ پِئغه مبه ر) ﷺ بکه وه. پِئغه مبه ریش ﷺ فرموویته ی: ﴿اِخْتَنَ إِبْرَاهِيمُ النَّبِيُّ ﷺ وَهُوَ ابْنُ لَمَّانٍ سَنَةَ﴾ رواه الشیخان، (إِبْرَاهِيمَ پِئغه مبه ر) ﷺ خوی سَوْنَنَه تَو کرد ته منی هه شتا سال بوو. واته: سَوْنَنَه تَکْرَدْنِ به شیکه له نایینی (إِبْرَاهِيمَ پِئغه مبه ر) ﷺ، که و ابو: واجب: نه نجامی بده ین.

جا بزانه: نه گهر یه کی که به سَوْنَنَه تَکْرَدْنِ کراوی مرد، نابی به مردویی سَوْنَنَه تَکْرَدْنِ بکری، هه رچه ند بلوغی ی بو بی، ههروه ها نه گهر به سَوْنَنَه تَکْرَدْنِ کراوی له دایک بو بی، نه وه سَوْنَنَه تَکْرَدْنِ له سهر لاده که وی، دیسان بزانه: له فرمووده یه کی بی هیزدا- که فرمووده ی زوری ی زانایه نه-: ته نها سَوْنَنَه تَکْرَدْنِ پِیَاو وَاجِبَه، واته: سَوْنَنَه تَکْرَدْنِ نَافَرَه تَو واجب نیه به لکو سَوْنَنَه تَه، ههروه که له (تحفة یو) (مغنی) دا نه و مهسلانه پوون کراونه وه.

(وَيُنْدَبُ تَعْجِيلُهُ فِي سَابِعِهِ) سَوْنَنَه تَه: سَوْنَنَه تَکْرَدْنِ منداله که له پوری حهفته مینی له دایک بوونی دا بکری ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ خَتَنَ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَوْمَ سَابِعِيهِمَا﴾ رواه البيهقي وصححه الحاكم، پِئغه مبه ر ﷺ له پوری حهفته مینی له دایک بووندا (حسن یو) (حسین ی) سَوْنَنَه تَو کردن.

فَإِنْ ضَعُفَ عَنْ اِحْتِمَالِهِ أُخْرَى، وَمَنْ حَتَّتَهُ فِي سِنٍّ لَا يَحْتَمِلُهُ لَزِمَهُ قِصَاصٌ إِلَّا
وَالدَّاءُ، فَإِنْ اِحْتَمَلَهُ وَحَتَّتَهُ وَلِيٌّ فَلَا ضَمَانَ فِي الْأَصْحَحِّ، وَأَجْرُهُ فِي مَالِ الْمَخْتُونِ.
(فَصْلٌ مَنْ كَانَ مَعَ ذَابَّةٍ أَوْ دَوَابٍّ ضَمِنَ إِثْلَافَهَا نَفْسًا وَمَالًا لَيْلًا وَنَهَارًا،

(فَإِنْ ضَعُفَ عَنْ اِحْتِمَالِهِ) جا نه گهر منداله که بین هیژ بوو و باری سوننه تکرینی نه ده گرت،
نه و کاته (أُخْرَى) واجبه دوا بخری، که وابو: (وَمَنْ حَتَّتَهُ فِي سِنٍّ لَا يَحْتَمِلُهُ) هر که سیتک له
ته مه نیکي وه هادا منداله که ی سوننه ت کرد: که باری نه ده گرت و بهو سوننه تکرینه مرد،
نه وه (لَزِمَهُ قِصَاصٌ) سوننه تکره که کوشفتی له توله ی له سر واجب ده بین (إِلَّا وَالِدًا)
ته نها باونو باپیره و دایک و داپیره نه بین، واته: نه وان خوینیکي نه ستورورکراویان له سر
واجب ده بین. به لام (فَإِنْ اِحْتَمَلَهُ وَحَتَّتَهُ وَلِيٌّ) نه گهر منداله که باری سوننه تکرینی ده گرت و
سه پر رشتکاره که ی سوننه تی کردو بهو سوننه تکرینه مرد، نه و کاته (فَلَا ضَمَانَ فِي
الْأَصْحَحِّ) هیچ زامینی له سر نیه، له فرموده ی راستردا، هر وه ها نه گهر بیگانه یه کیش
یه کیکي بالغ و عاقل به نیزنی وی سوننه ت بکاو بمری، نه ویش نابیته زامین، به لام نه گهر
بیگانه که مندالتیک سوننه ت بکاو منداله که بمری، نه و کاته ده بیته زامین، هر وه که له
(تحفة) و (الشروانی) دا فرمودیانه.

(وَأَجْرُهُ فِي مَالِ الْمَخْتُونِ) کری ی سوننه تکرینه که له مالتی سوننه تکراره که ده دری، جا
نه گهر هیچ مالی نه بو، نه و کاته کری یه که ی له سر نه و که سه یه که واجبه به خپوی بکا.
﴿ فَاَصْلُ: لَهُ بَأْسِي شَتَّ فَهُوَ تَانِدُنِي مَنَدَالٌ وَ نَاژَه لَه کَانَ وَ نُوتُو مَبِيلٌ ﴾

پیشه کی بزانه: نه گهر مندال به خوی تاوانیک نه دجام دبا، نه وه توله ی تاوانه که له مالی منداله که
واجب ده بین، به (إجماع) ی زانایانی نیسلام، هر وه که له (مغنی ابن قدامة) دا فرموده تی.
هر وه ها شیت هه مان بریاری مندالی بو ده دری، که وابو: (مَنْ كَانَ مَعَ دَابَّةٍ أَوْ دَوَابٍّ) هر
که سیتک له گه ل ناژه لیک، یان له گه ل چه ند ناژه لیکدا بین، نه وه (ضَمِنَ إِثْلَافَهَا نَفْسًا وَمَالًا)
که سه که ده بیته زامینی هر گیانیک و هر مالتیکی که ناژه له که- یان نه و بیچوه یی که به
دواوه یه تی- بیفه و تینن (لَيْلًا وَنَهَارًا) به شه و به پوژ، جیاوازی نیه ناژه له که: ملکی خوی
بین، یان به کری گیراو بین، یان خواسترو بین، یان نه مانه ت بین، یان زه و تکرارو بین، هر وه ها
جیاوازی نیه که سه که: بالغ و عاقل بین، یان شیت، یان مندال بین، به خوشی خوی، یان به
زور لیکردن سواری ناژه له که بوین، یان رایبیکیشی، یان لای بوخوپی.

جا نه گهر نوو که س سواری و ولاغه که بوین، نه وه هر یه که و نیوه ی زامینیان له سره،
هر وه ها نه گهر یه کیک لای بوخوپی و یه کیکیش رایبیکیشی، نه و کاته ش هر یه که و نیوه یه،
به لام نه گهر سواریک له سر پستی و ولاغه که بین، نه و کاته ته نها سواریه که زامینه، واته:
لیخوره که و رایبیکشه ره که نابنه زامین، که وابو: نه گهر و ولاغه که بیچوه که ی به نوادا بین و

بیچووه که شتیك بفهوتینن، ئه کاتهش سواره که ده بیته زامین. به لام ئه گهر بیگانه یک-
 بی نیزی سهرپرشتکار- مندالیک، یان شتیکی سواری وولاغیک کرد، ئه کاته بیگانه که
 ده بیته زامینی ئه و شته ی وولاغ که ده بفهوتینن، جا ئه گهر منداله که به خوی- بی نین-
 سواری وولاغ که بین، ئه کاته منداله که ده بیته زامین، ههروه ها ئه گهر سهرپرشتکار که کسی
 بۆ بهرزه و هندی منداله که سواری وولاغ که کسی بکاو منداله که ش ده یوانی وولاغ که رابگری، ئه
 کاتهش منداله که ده بیته زامین، ئه گهر نا: سهرپرشتکار که کسی ده بیته زامین، ههروه که له
 زۆری سهرچاوه کاندئا ئه و مهسلانه پوون کراونه وه.

﴿ ناگاداری ﴾ یه که م: مه بهست به زامینی که سه که له م باسه دا: ئه گهر فهوتیندراوی
 ئازه له که گیان بی- واته: ئاده میزاد بی- ئه وه زامینی له سه رخزمه کانی که سه که یه،
 ئه گهر مال بی ئه وه له سه رخۆیه تی، ههروه که له سه رچاوه کاندئا فه رموویانه.

که وابو: ئه گهر شوفیری ئوتومبیلک به ئۆتومبیله که ی گیانیک- به هه ل- بفهوتینن، ئه وه
 زامینی گیانه که له سه رخزمه کانیه تی، ئه گهر مائیک بفهوتینن تۆله ی ماله که له سه ر
 خۆیه تی، جا له هه ردو حاله تدا جیاوازی نیه ئۆتومبیله که: ملکی خوی بی، یان نا- وه کو
 مه سه له ی ئازه له که- چونکه شوفیره که: هه م سواری هه م لیخوپی ئۆتومبیله که یه، ههروه که
 له باسی (خۆ لیکنانی که شتی و ئۆتومبیل) دا نریژتر پوونمان کرده وه.

دووه م: ئه گهر یه کیک- بی نین- نه قیزه یه کی له وولاغیک دا، یان لی قیراند، یان
 ترساندی، ئینجا وولاغ که ش په ویه وه و شتیکی فه وتاند، یان سواره که ی که وته
 خواره وه و مرد، یان بی نیزی شوفیره که- یه کیک ئوتومبیله که ی سوپاندو له ریگه لای دا،
 ئه وه له و حاله تانه دا نه قیزه چی و قیرینه ره که و ترسینه ره که و سوپینه ره که ده بنه زامین،
 به لام ئه گهر به نیزی سواره که، یان پاکیشره که، یان شوفیره که وای کرد بی، ئه و کاته
 نیندهره که ده بیته زامین.

جا له هه ر حاله تیکدا وولاغیک په ویه وه و یه کیک تر- بی نین- که راندیه وه، ئه وه هه ر
 شتیك له حاله تی رۆیشتنه که ی گه راندنه وه که دا بفهوتینن، ئه و که سه ی گه راندیه تیه وه
 ده بیته زامین، به لام ئه گهر به نیزی ئه و که سه بی که له گه ل وولاغ که دایه، ئه و کاتهش
 نیندهره که ده بیته زامین.

سێ یه م: ئه گهر سواری وولاغ که- واته: یان سواری ئۆتومبیله که- ده یوانی وولاغ که، یان
 ئۆتومبیله که رابگری و به سه ری دا زال بی، به لام واریک که وت له دهستی ده رچو و
 نه یوانی به سه ری دا زال بی؟ به هۆی بچرانی جله وی وولاغ که، یان راکری ئۆتومبیله که،
 ئینجا شتیکی فه وتاند، ئه و کاتهش سواره که و شوفیره که ده بنه زامین، به لام ئه گهر

وَلَوْ بَالَتْ أَوْ رَأَتْ بِطَرِيقٍ فَتَلَفَ بِهِ نَفْسٌ أَوْ مَالٌ فَلَا ضَمَانَ، وَيَحْتَرِزُ عَمَّا لَا يُعْتَادُ
 كَرَكُضٍ شَدِيدٍ فِي وَحْلِ، فَإِنْ خَالَفَ ضَمِنَ مَا تَوَلَّدَ مِنْهُ، وَمَنْ حَمَلَ حَطْبًا عَلَى ظَهْرِهِ
 أَوْ بَهِيمَةً فَحَكَ بِنَاءً فَسَقَطَ ضَمْنُهُ، وَإِنْ دَخَلَ سُوقًا فَتَلَفَ بِهِ نَفْسٌ أَوْ مَالٌ ضَمِنَ إِنْ
 كَانَ زِحَامًا، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ وَتَمَزَّقَ ثَوْبٌ فَلَا، إِلَّا ثَوْبٌ أَعْمَى وَمُسْتَدْبِرُ الْبَهِيمَةِ

وولاغيك له دهستی رابکاو شتیك بفتیتین، یان به توندی به ستبویه وه به رههال بوو و
 شتیکی فهوتاند، یان به هزی توژو ره شه باو دهنگی هورو نو و شتانه نازله کان په وینه وه و
 کشتوکالتیکیان فهوتاند، نه وه له و سئ مه سه له یه دا نایپته زامین، به لام نه گهر به هزی
 خه و تنی شوانه که په رت ببن، نو و کاته شوانه که ده بیته زامین، هروه که له زوری ه
 سه رچاوه کاندنا ناوه پوکی نه م سئ ناگاداریانه پوون کراوه ته وه.

(وَلَوْ بَالَتْ أَوْ رَأَتْ بِطَرِيقٍ) نه گهر وولاغه که له ریڼگایه کدا میزی کرد، یان پیخی کرد (فَتَلَفَ
 بِهِ نَفْسٌ أَوْ مَالٌ) نینجا به و میزو پیخه گیانیک، یان مالیک فهوتا، نه وه (فَلَا ضَمَانَ)
 فهوتا وه که هیچ زامینی نیه (وَيَحْتَرِزُ عَمَّا لَا يُعْتَادُ) واجبه: سوار وولاغ-واته: هم شوفیری
 تو تو بمیل- خوی بپاریزی له و کرداره ی عاده ت نیه (كَرَكُضٍ شَدِيدٍ فِي وَحْلِ) وه کو
 غاردانیک به هیژ له شوینیک قور، یان به بهرد، یان له شوینی کو بونه وه ی خه لکدا،
 که وایو: (فَإِنْ خَالَفَ) نه گهر سوار وولاغه که، یان شوفیره که به دزی نه م واجبه په فتاری
 کرد (ضَمِنَ مَا تَوَلَّدَ مِنْهُ) ده بیته زامینی هر فهوتانیک له و ناعاده تیه پوو بدا.

به لام له سره فرموده ی کومه له زوره کی زانایان: نه گهر به گویره ی عاده تیش به و او
 به ردیک له ژیر پی و وولاغه کی، یان تو تو بمیله کی ده ریپه پی و زیانیک بگه ی نن، نو و
 کاته ش ده بیته زامین، هروه که (تحفة) و (مغنی) دافه رمویانه.

(وَمَنْ حَمَلَ حَطْبًا عَلَى ظَهْرِهِ أَوْ بَهِيمَةً) هر که سیک داری له پشتی خوی، یان له پشتی
 وولاغه که بار کربو (فَحَكَ بِنَاءً فَسَقَطَ) جا له پویشتنه کی دا داره کی به نیواریکه وه خشانو
 نیواره که که وت، نه وه له هردو حاله تدا (ضَمْنُهُ) داره لگره که ده بیته زامین، جیاوازی نیه:
 به خوی ش سوری وولاغه که بوپی، یان لی بوخوپی، یان پاییکیشن، هر ده بیته زامین؟
 چونکه یان به باری خوی، یان به باری وولاغه کی فهوتانه که پووی دلوه.

(وَإِنْ نَخَلَ سُوقًا) نه گهر داره لگره که به خوی، یان به وولاغه که یه وه، یان به
 تو تو بمیله که یه وه چوه بازاریک (فَتَلَفَ بِهِ نَفْسٌ أَوْ مَالٌ) جا به و داره گیانیک، یان مالیک
 فهوتا، نه وه (ضَمِنَ إِنْ كَانَ زِحَامًا) ده بیته زامینی فهوتا وه که نه گهر پاله په سته و
 قهره بالقی له بازاره که دا هه بی، به لام (فَإِنْ لَمْ يَكُنْ) نه گهر له بازاره که دا پاله په سته
 نه بی و (وَتَمَزَّقَ ثَوْبٌ جَلِيكٌ، یان شتیکی تر به داره که فهوتا (فَلَا) نایپته زامین (إِلَّا ثَوْبٌ
 أَعْمَى وَمُسْتَدْبِرُ الْبَهِيمَةِ) ته نها ده بیته زامینی جلو که لوپه لو گیانی کوپرو نو که سه ی

فَيَجِبُ تَنْبِيهُهُ، وَإِنَّمَا يَضْمَنُهُ إِذَا لَمْ يَقْصُرْ صَاحِبُ الْمَالِ، فَإِن قَصَرَ بَأْنِ وَضَعَهُ بِطَرِيقِ
أَوْ عَرَضَهُ لِلدَّائِبَةِ فَلَا، وَإِن كَانَتِ الدَّائِبَةُ وَحْدَهَا فَاتَّلَفَتْ زَرْعًا أَوْ غَيْرَهُ نَهَارًا لَمْ يَضْمَنْ
صَاحِبُهَا، أَوْ لَيْلًا ضَمِنَ،

پشتی له وولاغه که به، نه گهر ناگاداری نه کردبیته وه، یان که پر بی و گوئی لینه بوین،
که و ابو: (فَيَجِبُ تَنْبِيهُهُ) واجبه ناگاداری بکاته وه، جا نه گهر ناگاداری کرده وه و خوی
نه پارسا، نه و کاته زامینی له سه ر نیه .

(وَإِنَّمَا يَضْمَنُهُ) تنها له و حاله تدا داره لگره که و شوفیره که ده بنه زامینی فه وتاندرای
ولاغه که و توتومبیله که (إِذَا لَمْ يَقْصُرْ صَاحِبُ الْمَالِ) نه گهر خاوه ن ماله که که متره غه می
نه کردب، چونکه (فَإِن قَصَرَ) نه گهر که متره غه می کردب: (بَأْنِ وَضَعَهُ بِطَرِيقِ) وه ک
ماله که ی له سه ر پنگه یه ک دانابی (أَوْ عَرَضَهُ لِلدَّائِبَةِ) یان هینا بیته پیش وولاغه که و
توتومبیله که، نه و کاته (فَلَا) نابیته زامین.

که و ابو: نه و که سانه ی که لوپه ل له پیش دوکانه کانیان له سه ر پنگه دا داده نین نه گهر
ولاغیک که لوپه له که بفه وتین، مافی هیچ توله یان نیه، چونکه که متره غه می له
خویانه وه یه، هه روه ک (الشبراملسی) فه رمویه تی.

هه وره ها نه گهر به خوی به لای وولاغه بارکراوه که دا پابری و خوی لیداو جلی بدی، نه و
کاته ش مافی هیچ زامینی نیه، هه روه ک له زوری ی سه رچاوه کاندا فه رمویانه .

جا بزانه: تا نیستا باس له وه بوو: که نازه له کان که سیکیان له گهلداین، به لام (وَإِن كَانَتْ
الدَّائِبَةُ وَحْدَهَا) نه گهر نازه له که به تنها بوو (فَاتَّلَفَتْ زَرْعًا أَوْ غَيْرَهُ نَهَارًا) جا نازه له که له
پژژیدا کشتوکالیک، یان شتیکی تری فه وتاند، نه وه (لَمْ يَضْمَنْ صَاحِبُهَا) خاوه نه که ی
نابیته زامین، به و مهرجه ی به ره لای بیابانی کردب، هه روه ها به کردیگرو نازه لخوازه که ش
-به و مهرجه- نابنه زامین.

(أَوْ لَيْلًا) به لام نه گهر له شه ویدا نازه له که ی شتی که بفه وتین، نه و کاته (ضَمِنَ) ده بیته
زامین، پیغه مبه ر (فَهَرْمُوهِي تِي: ﴿وَعَلَى أَهْلِ الْمَأْشِيَةِ مَا أَصَابَتْ مَاشِيَتَهُمْ بِاللَّيْلِ﴾ رواه
أبو داود وصححه ابن حبان، له سه ر خاوه ن نازه له کان واجبه: توله ی نه و شته بده ن که
نازه له کانیان له شه ویدا له ناوی برده و. واته: چونکه عاده ت نه وه ای به پژژ کشتوکال
ده پاریزی، به شه ویش نازه له ده به سترینه وه، جا نه گهر عاده تی شوینیک به پیچه وانه وه
بوو، نه و کاته بپاره که ش به پیچه وانه وه .

هه روه ها نه گهر عاده ت بوو به شه و به پژژ نازه له کان ده به سترانه وه، واته: له به ره لاکرین
بپاریزان، نه و کاته به شه و به پژژ خاوه ن نازه له که ده بیته زامین، هه روه ها نه گهر عاده ت
بوو به شه و به پژژ نازه له کان به ره لای ده کران، نه و کاته نه به شه و نه به پژژ نابیته

إِلَّا أَنْ لَا يَفْرَطَ فِي رَبْطِهَا أَوْ حَضَرَ صَاحِبُ الزَّرْعِ وَتَهَاوَنَ فِي دَفْعِهَا، وَكَذَا
 إِنْ كَانَ الزَّرْعُ فِي مَحْوُطٍ لَهُ بَابٌ تَرَكَهُ مَفْتُوحًا فِي الْأَصْحِ، وَهَرَّةٌ تُثْلَفُ طَيْرًا أَوْ
 طَعَامًا إِنْ عُهِدَ ذَلِكَ مِنْهَا ضَمِنَ مَالُكَهَا فِي الْأَصْحِ لَيْلًا أَوْ نَهَارًا، وَإِلَّا فَلَا فِي الْأَصْحِ.
 (كِتَابُ السَّيْرِ)

زامین، به لام نه گەر نازده له که ی بهره لای ناو شار کرین، نو کاته به شه و به پوژ ده بیته
 زامین، هروه که زوریه ی سرچاوه کاندنا نو مهسلانه پوون کراونه وه.
 (إِلَّا أَنْ لَا يَفْرَطَ فِي رَبْطِهَا) مه گەر خاوهن نازده له که که متره غه می نه کرین له
 به ستنه وه ی: وه که به توندی به سستیته وه، یان ده رگی له سه ر کلیل دابن، نینجا
 نازده له که به خزی به ره ل بوو، یان که سیک به ری ه لداو به شه ی شتیکی فه وتاند، نو کاته
 خاوه نه که ی نابیته زامین.

(أَوْ حَضَرَ صَاحِبُ الزَّرْعِ وَتَهَاوَنَ فِي دَفْعِهَا) یان خاوهن کشتوکاله که له یئ ناماده بوو، به لام
 که متره غه می کرین نازده له که ی له کشتوکاله که نه گه پانده وه، نو کاته ش خاوهن نازده له که
 نابیته زامین، به لام نه گەر نازده له کان زور بون و خاوهن کشتوکاله که نه یوانی
 بیانگه پینتیته وه، یان ده یوانی بیانگه پینتیته وه، به لام نه گەر له کشتوکاله که ی خزی
 ده ری کر دبان به کسه ر ده که وتنه ناو کشتوکالی دراوسیته که ی - نه مه ش بروس ت نیه و توله ی
 کشتوکالی دراوسیته که ی له سه ر واجب ده یئ - نه وه له و نو مه سه له یه دا خاوهن نازده له که
 به شه و به پوژ ده بیته زامین.

(وَكَذَا) هروه ها خاوهن نازده له که نابیته زامین (إِنْ كَانَ الزَّرْعُ فِي مَحْوُطٍ لَهُ بَابٌ تَرَكَهُ
 مَفْتُوحًا) نه گەر کشتوکاله که په رزین کرابن و ده رگی هه یئ و خاوه نه که ی به کراوه یی
 وازی لی هینابن (فِي الْأَصْحِ) له فه رموده ی پاستردا.
 (وَهَرَّةٌ تُثْلَفُ طَيْرًا أَوْ طَعَامًا) کتک - پشیله: که بالنده یه ک، یان خوارده مه نیه ک ده فه وتینن،
 نه وه (إِنْ عُهِدَ ذَلِكَ مِنْهَا) نه گەر نوو جار، یان سن جار نه و په فتاره ی لی دیترابن (ضَمِنَ
 مَالُكَهَا فِي الْأَصْحِ) خاوه نه که ی ده بیته زامینی فه وتینراوه که ی، له فه رموده ی پاستردا
 (لَيْلًا أَوْ نَهَارًا) به شه و به پوژ (وَإِلَّا) به لام نه گەر نه و په فتاره ی لی نه دیترابن (فَلَا
 فِي الْأَصْحِ) خاوه نه که ی نابیته زامین، له فه رموده ی پاستردا.

جا بزانه: له حاله تی هیرشکردندا نه گەر نه گونجا پشیله که بگه پیندریتته وه، بروس ته
 بکوژئی هروه که له (تحفة) دا فه رمویه تی.

﴿ كِتَابُ السَّيْرِ: پِه رتوکی (جهاد) و ریپا ز مکانی تری پیفه مبه ر ﴾

پیشه گی: (جهاد)، واته: تیکوشان به گیان و به مال و به زویان، بۆ به رزکردنه وه و
 چه سپاندنی حوکی خودا، تا کو به بنده کانی خودا له به ندایه تی به بنده پرگار بکرین و بکوژنه

به ندهی راسته قینه‌ی خودا. پیغه مبه‌ر ﷺ فه رموویه تی: ﴿جَاهِدُوا الْمُشْرِكِينَ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَالسِّبْغِ﴾ رواه احمد والنسائی وصححه الحاكم، جهاد له نژی کافره کان بکن: به مالتان و به گیانتان و به زویانتان.

جابزانه: تیکوشانی چه کدارانه - که پی‌ی ده‌گوتری: غه‌زا - له به‌شه‌کانی‌تری (جهاد) گه‌ورده‌تره، چونکه گیانی‌خوی فرۆشتوته خوی‌گه‌وره.

(ابن حجر) له (تحفة‌دا) فه رموویه تی: (ابن‌ابی‌عسرون) له چند حدیسیکی (صحیح‌ی) وه‌رگرتوه: که (جهاد) له هه‌موو کرده‌وه‌کانی مرفۆ گه‌ورده‌تره له نوای نیمان.

نیمامی (الان‌عسی)ش ئەم رای‌ی هه‌لب‌ژارنوه، واته: چونکه پیغه مبه‌ر ﷺ پرساری لی‌کرا: ﴿يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا يَعْدُلُ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ تَعَالَى؟ قَالَ لَا تَسْتَطِيعُونَهُ. فَأَعَادُوا عَلَيْهِ مَسْرَتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا؟ كُلُّ ذَلِكَ يَقُولُ: لَا تَسْتَطِيعُونَهُ. وَقَالَ فِي الثَّلَاثَةِ: مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ أَلْقَيْتَ بَيَّاتِ اللَّهِ لَا يَفْتُرُ مِنْ صَلَاةٍ وَلَا صِيَامٍ حَتَّى يَرْجِعَ الْمُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ رواه الشيخان، ئەی پیغه مبه‌ری خوا ﷺ کام کرده‌وه به قه‌د (جهاد) خیری هه‌یه؟ فه رمووی: ناتوانن ئەو کرده‌وه‌یه بکن. جا دوو جار، یان سێ جار پرسیاره‌که‌یان کرده‌وه و هه‌ر ده‌یفه‌رموو: ناتوانن. نیجا له جاری سێ‌یه‌مدا فه رمووی: خیری (مُجَاهِدِی) پزگی‌خو و هه‌کو خیری ئەو که‌سه‌یه: که به‌رده‌وام به‌پۆژوو بین و شه‌ونویژ بگا و قورنن بخوینن و هه‌یج کاتیک له نوژوو پۆژوو نه‌وه‌ستنن تا (مُجَاهِدِ) هه‌که له غه‌زا ده‌گه‌ریتوه.

نیجا بزانه: پیش کۆچکردنی پیغه مبه‌ر ﷺ، (جهاد‌ی) چه‌کدارانه قه‌ده‌غه بوو؟ چونکه له قوناغی‌یه‌که‌مدا پیغه مبه‌ر ﷺ تا ماوه‌ی سێ سالان به‌نوینی بانگه‌وازی ده‌کرد بۆ نایینی نیسلام، به‌فه‌رمانی نایه‌تی ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ قُمْ فَأَنْذِرْ﴾ ئەی ئەو پیغه مبه‌ره‌ی خوی به‌جله‌کانی پۆشیوه، هه‌لسه‌خه‌ک بترسینه له‌عه‌زایی خوا.

نیجا له نوای سێ‌ساله‌که‌نایه‌تی ﴿فَاذْعُ بِمَا تُوْمَرُ﴾ هاته‌خواره‌وه، واته: ناشکرا بکه‌ئه‌وه‌ی فه‌رمانت پێ‌کراوه. بزایی - هه‌ر له (مکه‌)دا - پیغه مبه‌ر ﷺ قوناغیکی‌تری دووه‌می ده‌ست پێ‌کردو بانگه‌وازی ناشکرا کرد.

نیجا له نوای کۆچکردن خوی گه‌وره‌ نیژنی‌دا: جه‌نگ له‌گه‌ل ئەو کافرانه‌ بکا: که جه‌نگ له‌گه‌ل موسولمانان ده‌کن، ئەم قوناغه‌ سێ‌یه‌مه‌ش به‌نایه‌تی ﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ﴾ ده‌ستی پێ‌کرا، واته: له‌پزگی‌خوا جه‌نگ له‌گه‌ل ئەو که‌سانه‌ بکن که جه‌نگتان له‌گه‌ل ده‌کن.

نیجا نوای (فَتْح) پزگارکردنی (مکه‌) قوناغی‌چواره‌مو کۆتایی (جهاد) ده‌ستی پێ‌کرا، به‌هاتنی (آيَةُ السَّيْفِ): نایه‌تی شمشیر، که ئەم دوو نایه‌ته‌نه: ﴿وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَالْفَةِ﴾

كَانَ الْجِهَادُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَرَضَ كِفَايَةً، وَقِيلَ عَيْنٌ، وَأَمَّا بَعْدَهُ فَلِلْكَفَّارِ حَالَانِ، أَحَدُهُمَا: يَكُونُونَ بِبِلَادِهِمْ فَفَرَضَ كِفَايَةً إِذَا فَعَلَهُ مِنْ فِيهِمْ كِفَايَةً سَقَطَ الْحَرْجُ

جهنگ له گه ل کافره کان بکن به گشتی له گشت کاتو شویندیکدا. ﴿وَأَقْرَبُوا خِفَافًا وَتَقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ پایه پڼ به سوکی و به گرانس له پڼگه یخوا (جهاد) بکن به مال و به گیانتان. هه روه که زوریه ی سرچاوه کان و له (السیره العلییه) دا نه و قوناغانه پوون کراونه وه.

ئینجا له م قوناغه ی چواره مدا بریاری شه ریه تی نیسلام له باره ی (جهاد) جیگیر بوو له دژی نه و که سانه ی باوه بریان به نیسلام نیه، یان دهبه کوسپ له پڼگای (حُکْم) و بانگه وازی نیسلام، تا دونیاش ویزان دهبی بریاری نه م قوناغه هه ر به رده وامه، هه روه که پیغه مبه ر ﷺ هه رمویه تی: ﴿الْجِهَادُ مَاضٍ مُنْذُ بَعَثَ اللَّهُ تَعَالَى إِلَى أَنْ يُقَاتَلَ آخِرُ هَذِهِ الْأُمَّةِ الدُّجَالِ، لَا يُبْطَلُهُ جَوْرٌ جَائِرٌ وَلَا عَدْلٌ عَادِلٌ﴾ رواه أبو داود بسند صحیح، (جهاد) هه ر واجب و به رده وامه له و پۆژه وه که خوا منی نارنوه به پیغه مبه ر تا نه و پۆژه ی نوممته ی من جهنگ له دژی (دَجَال) ده کا، بریاری واجب و نی (جهاد) ستمی هیچ ستم کارنیک و دادپه ر وه ریه ی هیچ دادپه ر وه رنیک به تالی ناکاته وه.

واته: جیاوازی نیه هه رمانه په واکانمان ستم کار بن، یان دادپه ر وه ر بن، واجبه: (جهاد) له ژیر سه ر کردایه تی نه واندا هه ر بکری، چونکه (جهاد) واجبیکس گه وره یه و نابن به هوی تا وانباری چه ند که سیکس کاربه ده ست نه م واجبه گه وره یه نوا بخری، هه روه که له (فتح الباری) دا پوون کراوه ته وه.

ئینجا بزانه: پیغه مبه ر ﷺ به خوی له بیست و هفت غه زادا به شداری کردوه، چلو هفت (سَریة) شس نارنوب بۆ غه زاء، واته: به خوی له گه لیاندا نه چوه، هه روه که له (تحفة) دا هه رمویه تی، چونکه (كَانَ الْجِهَادُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَرَضَ كِفَايَةً) غه زاکرن له سه رده می پیغه مبه ر ﷺ (فَرَضَ الْكِفَايَةَ) بوو، واته: نه گه ر کومه لیکس (صحابه) کان پۆیشتبان بۆ غه زاکرن، تاوانی نه کردنی غه زاء له سه ر تاوانی تر لاده که وت (وَقِيلَ عَيْنٌ) له هه رموده یه کی بی هیژدا: (فرض العين) بوو، واته هه ر که سیک له غه زاء نواکه و تبا، گونا هبار ده بو.

(وَأَمَّا بَعْدَهُ) به لاه له نوا ی وه فاتی پیغه مبه ر ﷺ (فَلِلْكَفَّارِ حَالَانِ) نه و کافرانه ی جهنگ له دژی نیسلام ده که ن بوو حاله تیان هه نه:

(أَحَدُهُمَا: يَكُونُونَ بِبِلَادِهِمْ) حاله تی به که میان: کافره کان له شاره کانی خویاننو مه به ستیان نیه بیته ناو شاره کانی موسولمانان (فَفَرَضَ كِفَايَةً) له و حاله ته دا-به (إجماع) ی زانایانی نیسلام- غه زاکرن (فرض الكفاية) به، واته: (إِذَا فَعَلَهُ مِنْ فِيهِمْ كِفَايَةً) هه ر کاتیک کومه لیکس وه ما غه زاء بکن: که به روه سستی کافره کان بکن (سَقَطَ الْحَرْجُ

عَنْ الْبَاقِينَ، وَمِنْ فُرُوضِ الْكِفَايَةِ: الْقِيَامُ بِإِقَامَةِ الْحُجَّجِ وَحَلُّ الْمَشْكَلَاتِ فِي الدِّينِ، وَيَعْلُومُ الشَّرْعَ كَتَفْسِيرِ وَحَدِيثِ، وَالْفُرُوعَ بِحَيْثُ يَصْلُحُ لِلْقَضَاءِ، وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ،

عَنْ الْبَاقِينَ) گوناومی نه کردن له سه رنه وانى تر لاده كه وى، به به لگى نايه تى ﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ كه داهاتوو، هم په فتارى (الخطفاء الراشدين) ش نه وها بوه.

ئينجا غه زاكردنه كه ش به وه ديته جى: كه سنوره كانى (دارالاسلام) و شويته مه ترسيداره كان پر چه كو چه نگاهر بكرين، يان له گشت سالتيكدا لايه تى كه م جارئك هيرش بكرته ناو (دارالکفر) و جه نكيان له گه ل بكرى، جا نه گه ر له جارئك زياتر بكرى نه وه خيرتره، خواى گه وړه ده فرموى: ﴿أَوَلَا يَرَوْنَ أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِي كُلِّ عَامٍ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ﴾ نايا نابيين نه وان له گشت سالتيكدا جارئك، يان دوو جار به غه زاكردن تاقي ده كرتنه وه.

﴿چه ند به شيكى (فروض الكفاية) كان﴾

(وَمِنْ فُرُوضِ الْكِفَايَةِ) مه نديك له (فروض الكفاية) كان: (القيَامُ بِإِقَامَةِ الْحُجَّجِ) هه لسانى چينه زانايه كه به به لگه هيتانه وه: له سه ر هه بوونى خواو سيغه ته كانى خواو هه بوونى پيغه مبه ره كان و پاستى نه و شرعو هه والانه ي پړژى نوايى كه پيغه مبه ر ﷺ پايگه ياندوه، هم (وَحَلُّ الْمَشْكَلَاتِ فِي الدِّينِ) هه لسان به چاره سه ر كردن و نه هيتستنى گومان و ناروا وه له نايينى پيروزى نيسلامدا.

(و) هه لسان (يعْلُومُ الشَّرْعَ) به خويندنى زانسته شرعيه كان: (كَتَفْسِيرِ وَحَدِيثِ وَالْفُرُوعِ) وه كو ته فسيري قوربان و چه ديسه كانى پيغه مبه ر ﷺ لقه كانى شه ريعه ت (بِحَيْثُ يَصْلُحُ لِلْقَضَاءِ) به شيوه يه كى وه ها نه و زانستانه بخويندريين كه زانايه كان بى داد كردن و فتوادان به كه لك بين، جا له گشت شويينكي (دارالاسلام) دا به نه دازه ي پيويستى خه لك واجبه: نه و زانايانه هه بن، خواى گه وړه ده فرموى: ﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ﴾ نه بووه نيمانداران هه موويان پاپه بن، به لكو ده بوا له هه ر هوزيكي موسولمانان - كه كومه ليك ياده په پين بى غه زا - كومه ليكيش پاپه پيبان بى خويندن تاكو له شه ريعه تى نيسلام تر بگن.

جا بزانه: له سه ر كاريه ده ست واجبه: به زور ليكردن نه و زانستانه به خه لكى گشت شويينكي بخويينى نه گه ر وازيان له خويندنيان هيتايين، هه روه كه (تحفة) دا فه رمويه تى.

﴿هه رمان به چا كه وړي گرتن له خراپه﴾

(و) به شيكى تى (فروض الكفاية) كان: (الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ) فه رمان به چا كه و قه ده غه كړدنى خراپه يه، خواى گه وړه ده فرموى: ﴿وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ده بى كومه ليك له

وَإِحْيَاءُ الْكَعْبَةِ كُلِّ سَنَةٍ بِالزِّيَارَةِ، وَدَفْعُ ضَرَرِ الْمُسْلِمِينَ: كَكِسْوَةِ عَارٍ وَإِطْعَامِ جَائِعٍ إِذَا لَمْ يَنْدَفِعْ بِزَكَاةٍ وَيَبِيتَ مَالٌ،

نُتُوهُ هَبْنِ بَانِكَةَ وَازِي بُوَ چَاكِه بَكْنُو قَهْدَه غَه سِي خِرَابِه بَكْنُو،
 نُهْوَانِه بَه خَتَه وَهَرِنِ.

جا بزانه: به و مرجه فرمان به چاکو قهده غه کردنی خرابه واجب ده بی: که دلنیا بی زیان ناگاته گیانی خوی و خه لکی تر و مالی خوی و خه لکی تر و ناموسی خوی و خه لکی تر، جا نه گهر نه و زیانانه توشی خه لکی تر ده بون و خرابه ی زیانه که ش له خرابه ی بی شریعه که زورتر بوو، نه و کاته فرمانه که و قهده غه کردنه که واجب نیه، به لکو حه پامن، هه روه ها نه گهر زیانه کان ته نها توشی خوی ده بون، نه و کاتش واجب نیه به لام سوننه ته، واته: تا کو به پله ی شه هیدی بگا، هه روه که له (تحفة) و (نهایه) و (بغیة المسترشدين) دا پوون کراوه ته وه.

جا نه گهر قهده غه کردنی خرابه که ده بووه هوی جه نگو چه ک پاکیشان نه و کاته پیویسته کاریه دست نه واجب نه انجام بده، جا نه گهر کاریه دست ستمکار بوو- واته: خرابه که ی قهده غه نه ده کرد- نه و کاته واجب: پیاو ما قولان پرنک بکه ونو له سهر کار لای بدهن هه رچند به هیزی چه کیش بیو جه نکیش پوو بده، به لام به و مرجه ی خرابه یه کی گه وره تر له م خرابه یه پوو نه ده، هه روه که ئیمامی (النواوی) له (شرح صحیح مسلم) دا پوونی کردنه وه.

(و) به شیکی تری (فرض الکفایه) کان: (إِحْيَاءُ الْكَعْبَةِ كُلِّ سَنَةٍ بِالزِّيَارَةِ) زیندو و کردنه وه ی (كَعْبَةِ) ی مالی خوی به زیاره تی حه ج و عومره له گشت سالی کده، له لایه ن کومه له موسولمان نیکی وه ها: که دروشمی حه ج و عومره یان پی ناشکرا بیی.

(و) به شیکی تری (فرض الکفایه) کان: (دَفْعُ ضَرَرِ الْمُسْلِمِينَ) لادانی زیانی موسولمانانه (كَكِسْوَةِ عَارٍ) وه کو به رگ کردنی مرفی پووتو (وَإِطْعَامِ جَائِعٍ) خوارده مه نیدانی برسی و کری ی پزیشکو دهرمان و زیانه کانی تر، جا لادانی نه و زیانانه ش له سهر نه و که سانه واجب: که به شی مه سرفی سالی ک زیاتریان هه یه (إِذَا لَمْ يَنْدَفِعْ بِزَكَاةٍ وَيَبِيتَ مَالٌ) هه ر کاتیک نه و زیانانه به زه کاتو (يَبِيتُ الْمَالُ) لانه درین: وه که (يَبِيتُ الْمَالُ) هیچی تنی دا نه بی، یان سه ره رشتکاره که ی ستمکار بی.

جا نه گهر ده وله مه نده کان نه و زیانانه یان لانه دان، نه و کاته بُو کاریه دست دروسته به زور لیکردن به نه ندازه ی مه سرفی نه و زیانانه لییان وه ریگری و سرفی بگا، هه روه که له (بغیة المسترشدين) دا فرموویه تی.

جا له و حاله ته ی (بیت المال) هیچی تنی دا نیه، ده گونجی- به ئیزنی کاریه دست- به قهرزی سهر (بیت المال) نه و مه سرفانه بدرین، هه روه که له (ابن قاسم) دا فرموویه تی.

وَتَحْمَلُ الشَّهَادَةَ وَأَدَاؤَهَا، وَالْحَرْفُ وَالصَّنَائِعُ وَمَا تَتِمُّ بِهِ الْمَعَايِشُ، وَجَوَابُ سَلَامٍ عَلَى جَمَاعَةٍ، وَيُسْنُ إِبْتَدَاؤُهُ، لَا عَلَى قَاضِي حَاجَةٍ وَآكِلٍ وَلِي حَمَامٍ، وَلَا جَوَابُ عَلَيْهِمْ.

(و) به شیکی تری (فرض الکفایة) کان: (تَحْمَلُ الشَّهَادَةَ، وَأَدَاؤَهَا) هه لگرتنی شاهیدی و شاهیدی دانه، هم (وَالْحَرْفُ وَالصَّنَائِعُ) کاسبی و پیشه سانی و (وَمَا تَتِمُّ بِهِ الْمَعَايِشُ) نه وهی به ریوه چوونی خه لکی بن ته او دهبین: وه ک بازرگانی و بهرگدروین و پزیشکی و نه و جزه شتانه.

﴿بِاسِ سَلَامِ مَكْرَدِنٍ وَهَلَامْدَانِ وَهِيَ سَلَامٌ﴾

(و) هه روهها (جَوَابُ سَلَامٍ عَلَى جَمَاعَةٍ) وه لامدانه وهی سسلام له سر کومه لیک به (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) واجبه، واته: نه گه ره کیکیان وه لامی سسلامه کی داوه، خیره که بق خویه تی و گونا مه کهش له سر نه وانی تر لاده که وی به لام نه گه ره موویان وه لام بدنه وه گشتیان خیره که بیان ده کاتن، پیغه مبه رﷺ فه رموویه تی: ﴿يَجْزِي عَنِ الْجَمَاعَةِ إِذَا مَرُّوا أَنْ يُسَلِّمَ أَحَدُهُمْ، وَيَجْزِي عَنِ الْخُلُوسِ أَنْ يَرُدَّ أَحَدُهُمْ﴾ رواه أبو داود بسند صالح، نه گه ره کومه لیک به کیکیان سسلام بکا له جیاتی کومه له که دروست دهبین، نه گه ره دانیشتوه کانیش به کیکیان وه لامی سسلامه که بداته وه له جیاتی بیان دروست دهبین.

جا بزانه: نه گه ره سسلام لیگراوه که یه کس بوو، نه و کاته وه لامدانه وهی به (فَرَضُ الْعَيْنِ) له سر واجبه (وَيُسْنُ إِبْتَدَاؤُهُ) سوننه ته مروفی موسولمان له سره تای هاتن رویشتن سسلام بکا، پیغه مبه رﷺ فه رموویه تی: ﴿إِذَا انْتَهَى أَحَدُكُمْ إِلَى الْمَجْلِسِ فَلْيُسَلِّمْ، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَقُومَ فَلْيُسَلِّمْ، فَلْيَسْتِ الْأُولَى بِأَحَقِّ مِنَ الْآخِرَةِ﴾ رواه أصحاب السنن بسند حسن، هه کاتیک به کیکیان گه یشته دانیشگه با سسلام بکا، هه رکاتیک ویستی به روا با سسلام بکا، چونکه سسلامه کی یه که م له سسلامه کی تر خیرتر نیه.

(لَا عَلَى قَاضِي حَاجَةٍ) به لام سسلامکردن له و که سه سوننه ت نیه: که میزو پیسای ده کاو (وَآكِلٍ) یان ناو و خوارده مه نی ده خوا، هم (وَلِي حَمَامٍ) له وهی له گه رماویشدایه سوننه ت نیه، که وابو: (وَلَا جَوَابُ عَلَيْهِمْ) نه وانیه پاردوو وه لامدانه وهی سه لامیان له سر نیه. جا بزانه: نه گه ره نافرته تیک حزی لیگرتی و به ته نها بن، حرپامه: سه لام له پیروی بیگانه بکا، یان وه لامی سسلامه کی بداته وه، هه روهها ناپه سنده پیاویش سه لام له نافرته تی بیگانه ی به ته نها بکاو وه لامی سسلامه کی بداته وه، هه روه که له زدی هی سه رچاوه کانداهه رموویانه.

﴿پاشکوی﴾: پیغه مبه رﷺ فه رموویه تی: ﴿لَا تُسَلِّمُوا عَلَيَّ مَنْ يَشْرَبُ الْخَمْرَ وَلَا تَوَدُّوهُمْ إِذَا مَرُّوا وَلَا تُصَلُّوا عَلَيْهِمْ إِذَا مَاتُوا﴾ رواه البخاری فی الادب، سه لام له و که سانه مه کن که شه راب ده خوننه وه نه گه ره نه خوش بون سه ردانیان مه کن و هه رکاتیک مردن نویشیان له سر مه کن. که واته: گشت فاسقیکی به ناشکراو گشت خاوهن گونا مه کی گه وره—نه گه ره توبه ی

نه کردی و - گشت بیدعه کار تک و ده کو شه را بخوره کان سوننه ته سه لامیان لیته کری، هم واجب نیه وه لامی سه لامه که شیان بدریته وه، هه روه که له زوریه ی سه رچاوه کاندا فرمویانه .
 هه روه ها پیغه مبر علیه السلام فرمویه تی: ﴿لَا تَبْدَأُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى بِالسَّلَامِ﴾ وقال: ﴿إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ الْيَهُودُ فَقُلْ وَعَلَيْكُمْ﴾ رواهما مسلم، نیه وه سه لام له جوله که وه دیانه کان مه کن، اته: سه لام لیکن دینیان حه رماه . هه روه ها فرموی: هه رکاتیک جوله که وه دیانه کان سه لامیان له نیه کرد، له وه لامدانه وه یاندا واجبه ته نها بلی تی: (وَعَلَيْكُمْ). اته: دروست نیه وه وشه ی (السَّلَام) بلی.

هه روه ها پیغه مبر علیه السلام فرمویه تی: ﴿يَسَلِّمُ الرَّكْبُ عَلَى الْمَاشِي وَالْمَاشِي عَلَى الْقَاعِدِ وَالْقَائِلُ عَلَى الْكَثِيرِ﴾ وفي رواية: ﴿وَالصَّغِيرُ عَلَى الْكَبِيرِ﴾ رواه الشيخان، مرقفی سوار سه لام له پیاده ده کا، پیاده سه لام له دانیشتوو ده کا، که م سه لام له زور ده کا، بچوک سه لام له گوره ده کا. ﴿وعن أنس رضي الله عنه: أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله مَرَّ بِصَيَّيَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبر علیه السلام به لای چهند مندالتیکدا رابرد، جا سه لامی لیکن دین .
 ﴿وعن أسماء بنت يزيد رضي الله عنها: مَرَّ عَلَيْنَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله وَعَصْبَةٌ مِنَ النِّسَاءِ فَعُوذُ فَأَلْوَى بِيَدِهِ بِالتَّسْلِيمِ﴾ رواه الترمذي بسند حسن، پیغه مبر علیه السلام به لای کومه لیکی ثافره تاندا رابرد، جا به دهستی پیروزی نامازه ی به سه لامکردن کرد. که اته: سه لامکردن وه لامدانه وه شی به ناماژه وه زوبان ویکرا سوننه ته، به لکو بق وه لامدانه وه ی سه لامی مرقفی که ر هه روه کیان واجبن.

هه روه ها ﴿عَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه: قَالَ لِي النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله: إِذَا دَخَلْتَ عَلَى أَهْلِكَ فَسَلِّمْ يَكُنْ بَرَكَةً عَلَيْكَ وَعَلَى أَهْلِكَ﴾ رواه الترمذي بسند حسن، هه رکاتیک چویته وه ماله وه سه لام له خیزان منداله کانت بکه، سه لامه که ته ده بیته به ره که ته بق توو بق نه وانیش.

نینجا بزانه: وشه ی وه لامدانه وه ی سه لام - که واجبه که ی له سه ر لاکه وی - نه مه یه بلی: (وَعَلَيْكَ السَّلَامُ)، یان (وَعَلَيْكُمْ السَّلَامُ)، اته: (وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ) سوننه ته و خیرتره، که وابو: به (أَهْلًا وَسَهْلًا)، یان به (سه رچاوم)، یان به (به خیر بی تی) وه لامدانه وه که ی نایه ته جن و گونا هبار ده بن، به لام نابن واز له سه لامکردن بیتن له ترسی نه وه ی وه لامی سه لامه که ی نه دریته وه.

جا نه که ره یه کیک له لایه ن که سینکه وه سه لامی بق هیتابو، نه وه ش واجبه وه لامی سه لامه که ی بداته وه، جا وه ها سوننه ته له وه لامدا بلی: (عَلَيْكَ وَعَلَيْهِ السَّلَامُ) سه لام له توو له وه وش بی ﴿عَنْ غَالِبٍ رضي الله عنه: أَتَى رَجُلًا إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله فَقَالَ: إِنَّ أَبِي يُقْرِئُكَ السَّلَامَ. فَقَالَ: عَلَيْكَ وَعَلَى أَبِيكَ السَّلَامُ﴾ رواه أبو داود، وفي الصحيحين نحوه عن عائشة رضي الله عنها،

وَلَا جِهَادَ عَلَى صَبِيٍّ وَمَجْنُونٍ وَامْرَأَةٍ وَمَرِيضٍ وَذِي عَرَجٍ بَيْنَ وَأَقْطَعُ وَأَسْأَلُ وَعَبْدٍ
وَعَادِمٍ أَهْبَةَ قِتَالٍ،

پیاویک هاته لای پیغه مبر علیه السلام گوتی: باوکم سلامت لیده کا. نه ویش له وه لامدا
فرموی: سلام له خوتو له باوکت بین.

جا بزانه: هر که سیک له که سیکه وه سلامی بق که سیک تر ه لگرتین، نه وه ده بیته
نه مانه تو واجبه بیگه بیته که سه که، به لام نه که هر ه لینه لگرتین: وه که رده بی کاته وه
بلن: ناتوانم. یان بین دنگ بوبین، نه و کاته واجب نیه. دیسان بزانه: پیوسته له
سه لامکردن وه وه لامدانه وه ی دا نه ونده دنگ بهر بز کاته وه: که گوئی لی بین.

هر وه ها بزانه: پیغه مبر علیه السلام فرمویه تی: ﴿إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ: الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ
حَالٍ. وَلْيَقُلِ الَّذِي يَرُدُّ عَلَيْهِ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ. وَلْيَقُلْ هُوَ: يَهْدِيكُمْ اللَّهُ وَيُصَلِّحْ بِأَلْسِنَتِكُمْ﴾ حدیث
صحیح رواه الترمذی، هر کاتیک به کیکتان بزمی با بلن: (الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ). نه وه ی
ولایمیشی ده داته وه با بلن: (يَرْحَمُكَ اللَّهُ). نه ویش وه لامی نه و بداته وه و بلن: (يَهْدِيكُمْ اللَّهُ
وَيُصَلِّحْ بِأَلْسِنَتِكُمْ). جا نه که هر سن جاریش به دوی یه کتردا پیژمنی وه لامدانه وه که ی هر
سونته ته، به لام له دوی سن جاره که با دوعای شیفای بق بکا، هر وه که له سه رچاوه کاندای
ناوه پوکی نه م پاشکویه پوون کراوه ته وه، باسی تزقه وه دست ماچکردن وه له بهر
هه لسانیش له پاشکوی جه ژندا پابرا.

﴿ نه و که سانه ی غه زایان له سه ر واجب نیه ﴾

(وَلَا جِهَادَ عَلَى صَبِيٍّ وَمَجْنُونٍ) غه زاکردن له سه ر مندالو شیت واجب نیه، چونکه دلاوکاری
شهرع نایان گرتیه وه (وَأَمْرًا) له سه ر نافرته تیش واجب نیه، خوی گوره ده فرموی:
﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ﴾ نه ی پیغه مبر پیاوانی نیماندار هان بده بق
جهنگکردن له بزای کافره کان. (وَمَرِيضٍ) له سه ر نه خورشو (وَذِي عَرَجٍ بَيْنَ) له سه ر خاوه ن
شه لینی ناشکراو (وَأَقْطَعُ) هم له سه ر یه که ده ست وه هم (وَأَسْأَلُ) له سه ر خاوه ن ده ستی
له کارکه وتووش غه زاکردن واجب نیه، چونکه نه وانه هیزی هه لمه تو زیان لیدنایان نیه، خوی
گوره ده فرموی: ﴿لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرْجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرْجٌ﴾
کوژیو شه له وه نه خورش گونامی غه زانه کردنیان له سه ر نیه.

(وَعَبْدٍ) له سه ر کوپله و (وَعَادِمٍ أَهْبَةَ قِتَالٍ) له سه ر نه و که سه ش واجب نیه که پیوستیه کانی
جهنگی پی دابین ناکرین: وه که چه ک، یان بزوی پیشتن و گه پانه وه ی نه بیو له (بیت
المال) ش نه بیدرتین، خوی گوره ده فرموی: ﴿لَيْسَ عَلَى الضُّعْفَاءِ وَلَا عَلَى الْمُرْضَى وَلَا عَلَى
الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يَنْفِقُونَ حَرْجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ بین هیزه کان وه نه خورشه کان وه
که سانه ی که رسته و بزویان ده ست ناکه وئ، هیچ گونامی غه زانه کردنیان له سه ر نیه، به و
مه رجه ی ناموزگاری خه ک بکن بق بزگی خاوه پیغه مبر علیه السلام.

وَكُلُّ عُدْرٍ مَنَعٌ وَجُوبَ الْحَجِّ مَنَعَ الْجِهَادَ إِلَّا خَوْفَ طَرِيقٍ مِنْ كُفَّارٍ، وَكَذَا مِنْ لُصُوصِ الْمُسْلِمِينَ عَلَى الصَّحِيحِ، وَالذَّيْنُ الْحَالُ يُحْرَمُ سَفَرَ جِهَادٍ وَغَيْرِهِ إِلَّا بِإِذْنِ غَرِيمِهِ، وَالْمَوْجَلُ لَا، وَقِيلَ يَمْنَعُ سَفْرًا مَخُوفًا، وَيَحْرُمُ جِهَادًا إِلَّا بِإِذْنِ أَبِيهِ إِنْ كَانَ مُسْلِمِينَ، لَا سَفْرًا تَعْلَمُ فَرَضَ عَيْنٍ وَكَذَا كِفَايَةَ فِي الْأَصَحِّ،

(وَكُلُّ عُدْرٍ مَنَعٌ وَجُوبَ الْحَجِّ) هر عوزدیک واجببونی حج قدهغه بکا (مَنَعَ الْجِهَادَ) واجببونی غهزاش قدهغه دهکا (إِلَّا خَوْفَ طَرِيقٍ مِنْ كُفَّارٍ) تنها ترسی یتگه له کافرهکان واجببونی غزا قدهغه ناکا، بهلام واجببونی حج قدهغه دهکا (وَكَذَا مِنْ لُصُوصِ الْمُسْلِمِينَ عَلَى الصَّحِيحِ) ههروهها ترساتیش له نزه موسولمانهکان واجببونی غزا قدهغه ناکا، له سهرفهرمودهی راست، چونکه غهزاکردن به ترستره.

(وَالذَّيْنُ الْحَالُ) نهو قهرزهی کاتی دانهوهی هاتوه (يُحْرَمُ سَفَرَ جِهَادٍ وَغَيْرِهِ) سهفهری غهزاه سهفهرهکانی تری وهکو حج، حهپام دهکا، کهواته: کورتکردنهوهی نویژیس لهو جوړه سهفهرهدا دروست نابین، چونکه له حدیسی (صحيح) دا فهرموویهتی: ﴿يُفْقَرُ لِلشَّهِيدِ كُلِّ ذَنْبٍ إِلَّا الذَّنْبَيْنِ﴾ رواه مسلم، له گشت گوناگاههکانی شهید دهبوردری تنها قهرز نهبن.

(إِلَّا بِإِذْنِ غَرِيمِهِ) تنها به نیزنی خاوهن قهرزهکه نهبن، واته: نهگر خاوهن قهرزهکه نیزنی بدا، سهفهرهکه حهپام نیه، کهوابو: بؤ خاوهن قهرزهکه دروسته: یتگای نهدا بپواته هیچ سهفهریک، بهلام (وَالْمَوْجَلُ لَا) نهو قهرزهی کاتی دانهوهی نههاتوه، هیچ سهفهریک حهپام ناکا، هر چهند خاوهن قهرزهکهش نیزنی نهدا (وَقِيلَ: يَمْنَعُ سَفْرًا مَخُوفًا) له فهرمودهیهکی بنهیزدا: نهو قهرزهش سهفهری به ترس قدهغه دهکا.

(وَ) ههروهها لهو حالتهی غهزاکردن (فرض الكفاية) به (يَحْرُمُ جِهَادًا إِلَّا بِإِذْنِ أَبِيهِ) له سهرفهش و پپاو حهپامه: غهزا بکا، تنها به نیزنی دایک و باوکی نهبن، ههچهند سهفهریش نهبن (إِنْ كَانَ مُسْلِمِينَ) بهو مرجهی دایک و باوکهکهی موسولمان بن ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: جَاءَ رَجُلٌ يَسْتَأْذِنُ فِي الْجِهَادِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: أَحْيٍ وَالِدَاكَ؟ قَالَ نَعَمْ. قَالَ فَفِيهِمَا فَجَاهِدْ﴾ رواه الشيخان، پپاوئیک هات نیزن وهریگری بؤ غهزا، جا پیغهمهبر ﷺ فهرمووی: نایا دایک و باوکت زیندوون؟ گوتی: بهلن. فهرمووی: لهپئی خزمهتکردنی دایک و باوکتدا جیهاد بکه. جا نهگر تنها به کیکیان زیندوو بوو، نهو کاتهش بن نیزنی وی دروست نیه، ههروهک له (مغنی) دا فهرموویهتی.

(لَا سَفْرًا تَعْلَمُ فَرَضَ عَيْنٍ) بهلام سهفهری خویندنکی (فرض العين) بن نیزنی دایک و باوک حهپام نیه (وَكَذَا كِفَايَةَ فِي الْأَصَحِّ) ههروهها سهفهری خویندنی (فرض الكفاية)ش بن نیزنی دایک و باوک حهپام نیه، له فهرمودهی راستردا، چونکه سهفهری خویندن وهکو سهفهری

فَإِنْ أَدْنَىٰ أَبَوَاهُ وَالْفَرِيمُ ثُمَّ رَجَعُوا وَجَبَ الرَّجُوعُ إِنْ لَمْ يَخْضُرِ الصَّفَاءُ، فَإِنْ شَرَعَ فِى قِتَالِ حَرَمِ الْإِنْصِرَافِ فِى الْأَظْهَرِ. الثَّانِي: يَدْخُلُونَ بِلَدَّةٍ لَنَا فَيَلْزَمُ أَهْلَهَا الدَّفْعَ بِالْمُمْكِنِ، فَإِنْ أَمَكَّنْ تَأْهَبُ لِقِتَالِ وَجَبَ الْمُمْكِنُ حَتَّىٰ عَلَىٰ فَقِيرٍ وَوَلَدٍ وَمَدِينٍ وَعَبْدٍ بِلَا إِذْنٍ،

غزا به ترس نیه، جا بزانه: جگه له سه فهری غزا سه فه ره کورته کانی تر بی نیزی دایکو باوک دروستن، به لام سه فه ره دریزه کان ته نها له حالتهی نه مینی دا دروستن، ههروه له زوریه ی سه رچاوه کانداهه رمویانه.

(فَإِنْ أَدْنَىٰ أَبَوَاهُ وَالْفَرِيمُ) جا نه گه ر دایکو باوکه که ی و خاوهن قه رزه کان نیزیان دا غزا بکا (ثُمَّ رَجَعُوا) نینجا له دواى پویشته که ی نیزنده ره کان په شیمان بونه وه، نه و کاته ش (وَجَبَ الرَّجُوعُ إِنْ لَمْ يَخْضُرِ الصَّفَاءُ) واجبه له غزا بگه پتته وه به و مرجه ی نه گه یشتبیتته ناو پیزی جهنگ، چونکه (فَإِنْ شَرَعَ فِى قِتَالِ) نه گه ر له گه ل نوژمن پوویه پوو بونو دهستی به جهنگ کرد، نه و کاته (حَرَمِ الْإِنْصِرَافِ) چه پامه: بهواو پیزه که به چی بهیلتن، هه ر چه ند نیزنده ره کانیش په شیمان بوبنه وه (فِى الْأَظْهَرِ) له فه رمووده ی به هیتردا.

به لکو نه گه ر بی نیزی دایکو باوک و خاوهن قه رزه که ش پویشته ی و دهستی به جهنگ کردین، نه و کاته ش چه پامه: بگه پتته وه، ههروه له (مغنی) دا فه رمویه تی، خواى گه وره ده فه رموی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاغْلِبُوا وَادْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ هه نه و که سانه ی باوه رپتان هیتاوه هه ر کاتیک گه یشتته کومه لیکى کافران نیوه خو راپگرنو زود زیکری خوا بکن به لکی به خته وه ره بنو سه ر ده که ون. واته: چونکه به هوی گه پانه وه دلی جهنگاوه ره کان تیک ده چی و وره یان ده پوخی.

﴿هُوَ وَحَالَهُ تَهَىٰ غَزَا بِهِ (فَرَضُ الْعَيْنِ) وَاجِبٌ دَهْبِي﴾

(الثَّانِي) حالتهی دووه می کافره کان نه میه: (يَدْخُلُونَ بِلَدَّةٍ لَنَا) کافره کان بیته ناو شوینکی (دارالاسلام): وه ک شاریک، یان چیا به ک، یان دورگه به ک، یان به نه ندازه ی که متر له دوو قوناغ له شاریکی نیسلام نریک بکه ونه وه، له م حالته دا (جهاد) ده بیته (فَرَضُ الْعَيْنِ)، چونکه هاتنی کافره کان بی ناو (دارالاسلام) کاریکی گه وره یه، که واته (فَيَلْزَمُ أَهْلَهَا الدَّفْعَ بِالْمُمْكِنِ) له سه ر نیشه جیبیه کانی شویتته که به (فَرَضُ الْعَيْنِ) واجب ده بی: به رگری بکن به هه ر گونجاویکی له توانایاندا بی:

که و ابو: (فَإِنْ أَمَكَّنْ تَأْهَبُ لِقِتَالِ) نه گه ر گونجا نیشه جیبیه کان خویان بی جهنگ ناماده بکن، نه و کاته (وَجَبَ الْمُمْكِنِ) به رگری گونجا واجبه: له سه ر هه موو نیشه جیبیه کان، هه ر چه ند (جهاد) ی (فرض الکفایه) شیان له سه ر نه بی، چونکه له م حالته دا (الْفَقِيرُ الْعَامُّ) - راپه پینی گشتی واجب ده بی: (حَتَّىٰ عَلَىٰ فَقِيرٍ وَوَلَدٍ وَمَدِينٍ وَعَبْدٍ بِلَا إِذْنٍ) تا له سه ر گه داو

وَقِيلَ: إِنْ حَصَلَتْ مُقَاوَمَةٌ بِأَخْرَارِ أُشْتُرِطَ إِذْنُ سَيِّدِهِ، وَإِلَّا فَمَنْ قُصِدَ دَفَعَ عَنِ نَفْسِهِ بِالْمُمْكِنِ إِنْ عَلِمَ أَنَّهُ إِنْ أُخِذَ قُتِلَ، وَإِنْ جَوَّزَ الْأَسْرَ فَلَهُ أَنْ يَسْتَسْلِمَ، وَمَنْ هُوَ دُونَ مَسَافَةِ قَصْرِ مِنَ الْبَلَدَةِ كَأَهْلِهَا، وَمَنْ عَلَى الْمَسَافَةِ يَلْزَمُهُمُ الْمَوَافَقَةُ بِقَدْرِ الْكِفَايَةِ إِنْ لَمْ يَكْفِ أَهْلُهَا وَمَنْ يَلِيهِمْ،

هه ژارو له سهر کوپو کیژ بینیزی دایکو باوکو له سهر قهرزدار بینیزی خاوهن قهرزو له سهر کزیله بینیزی گوره که یو له سهر ژن بینیزی میرده که یی نه گهر توانای جه ننگرینی هه بین، واته: له سهر گشتیان واجبه: به گشتی راپه پنو به رگری بکن، هه رچه ند نیزی نیش نه درین؟ چونکه کار له کار ترازوه (وقیل) له فهرموده به کی بینیزی: (إِنْ حَصَلَتْ مُقَاوَمَةٌ بِأَخْرَارِ) نه گهر به پیاوانی نازاد به رگری ده کرا (أُشْتُرِطَ إِذْنُ سَيِّدِهِ) به مهرج دانراوه: کزیله که گوره که یی نیزی بدا.

(وَإِلَّا) به لام نه گهر نه گونجا نیشته جیبیه کانی شوینه که خویان ناماده بکن، چونکه له ناکاودا نوژمن هیرشی کرد، نه و کاته (فَمَنْ قُصِدَ) هه رکه سیک پوی تی کراو نوژمن به ره و لای هات (دَفَعَ عَنِ نَفْسِهِ بِالْمُمْكِنِ) واجبه: به رگری له خوی بکا به هه ر گونجاویکی له توانای دابن (إِنْ عَلِمَ أَنَّهُ إِنْ أُخِذَ قُتِلَ) نه گهر ده یزانی: نه گهر بگری ده کوژدی، چونکه حرپامه: بۆ کوشتن خوی ته سلیمی کافر بکا، به لام (وَإِنْ جَوَّزَ الْأَسْرَ) نه گهر پووتیکراوه که گومانی به دیلگیران و گومانی کوشتنی هه بو، نه و کاته (فَلَهُ أَنْ يَسْتَسْلِمَ) بوی دروسته: ته سلیم بینو هه م دروستیشه به رگری بکا، به لام نه گهر یزانی: نه گهر خوی ته سلیم نه کا ناکوژدی و بزگاری ده بین، نه و کاته حرپامه خوی ته سلیم بکا، چونکه سهر شوژپیه کی بین ترسی تی دایه، هه روه که له (تحفة) بو (مغنی) دا فهرموویانه.

(وَمَنْ هُوَ دُونَ مَسَافَةِ قَصْرِ مِنَ الْبَلَدَةِ) نه و که سه ی نه اندازه ی کورتر کنه وه ی نوژن نزدیکتره له و شوینه ی کافره کان داگیران کربوه، نه ویش (كَأَهْلِهَا) وه ک نیشته جیبیه کانی شوینه که یه به (فرض العین) له سهری واجبه: بپواته شوینه که و غه زا بکا، هه رچه ند دایکو باوکو خاوهن قهرزیش نیزی نه دن، به لام به و مهرجه ی مه سهر فی رینگه و خوارده مه نی ده ست بکه وی.

(وَمَنْ عَلَى الْمَسَافَةِ) نه و که سانهش که نه اندازه ی کورتر کنه وه ی نوژن-واته: دوو قوناغ، یان زیاتر- دوورن له شوینه که، نه وان (يَلْزَمُهُمُ الْمَوَافَقَةُ بِقَدْرِ الْكِفَايَةِ) به (فرض الكفاية) له سهریان واجبه: بپونه شوینه که و له گه ل نیشته جیبیه کانی شوینه که ریک بکه ون بۆ به رگری کردن و به نه اندازه ی به روه ستر کنی نوژمنه که یارمه تییان بدن (إِنْ لَمْ يَكْفِ أَهْلُهَا وَمَنْ يَلِيهِمْ) نه گهر نیشته جیبیه کانی شوینه که و ده و یوه ره که یان به روه سستی نوژمنه که

قِيلَ: وَإِنْ كَفَرُوا، وَلَوْ أَسْرَوْا مُسْلِمًا فَلَا أَصْحَٰبَ لَتُحْرَجُوا بِأَيْدِيهِمْ لِيُخْلَصُوا مِنْهُ لَوْلَا فَتْرَتُنَا. وَإِنْ كَفَرُوا لَهَذَا مَا لَكُمْ مِنْهَا لَوْلَا يُقَاتِلُ الَّذِينَ يَبْغُوا الدِّينَ وَالْأُمَّةَ كُلَّهَا لَأَخَذَ اللَّهُ مِنْكُمْ الْقِتَالَ لَئِنْ كَفَرْتُمْ لَأَكْفِرَنَّ مِنْكُمْ الدِّينَ وَبِئْسَ الْقِسْمُ لِلَّذِينَ يَكْفُرُونَ.

نه‌کن، به‌لام به‌و مرجه‌ی چه‌ک و مه‌سرفی ری‌نگو خوارده‌مه‌نییان ده‌ست بکه‌وی (قیل: وَإِنْ كَفَرُوا) له‌ فه‌رموده‌یه‌کی بی‌هیزدا: نه‌گه‌ر به‌ره‌وستیش بکه‌ن هر‌ واجبه‌ برین یارمه‌تییان بده‌ن.

﴿ناگاداری﴾: شتیکی ناشکرایه‌ تا نیستا کافره‌کانی نه‌وپوپا و نه‌میرکا و پوسیا چه‌ند وولاتیکی (دارالاسلام) یان داگیر کرده‌و له‌ چه‌ند وولاتیکی داگیرکراویش له‌شکری خویان کشاندوته‌وه، به‌لام چه‌ند سیخوپو کاربه‌ده‌ستیکی توکری خویان له‌و وولاتانه‌دا داناوو له‌ ریگای نه‌و توکهرانه‌وه- به‌ یاسای ده‌ستکرد- به‌رنامه‌ی کوفر بلاو ده‌که‌نه‌وه و شهریه‌تی نیسلام قه‌ده‌غه‌ ده‌که‌ن و شانازی به‌ یاساو په‌ووشتی کافره‌کان ده‌که‌ن- واته: نه‌و وولاتانه‌ش به‌ شیوه‌یه‌کی ناراسته‌وخو له‌ لایه‌ن کافره‌کان داگیرکراون- که‌وابو: نیستا له‌ گشت نه‌و جوړه‌ وولاتانه‌ی (دارالاسلام) دا (جهاد) واجبه‌ به‌ (فَرَضَ الْعَيْنَ): له‌ سر گشت موسولمانیک تا دادره‌وایی خوی گه‌وره‌ جیگیر ده‌کری و په‌فتار به‌ شهریه‌تی نیسلام ده‌کری و یاسای ده‌ستکردو توکهرانی کوفر له‌ په‌گو پیشه‌وه‌ بنه‌پ ده‌کری، نه‌گینا: گشت دانیشتونانی (دارالاسلام) گوناہبارن، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: ﴿مَا تَرَكَ قَوْمَ الْجِهَادِ إِلَّا عَمَهُمُ اللَّهُ بِعَذَابٍ﴾ رواه الطبرانی فی الأوسط بسند حسن، هر‌ گه‌ لیک واز له‌ (جهاد) بیئی، خوی گه‌وره‌ به‌ تیکرای عه‌زابیان ده‌دا.

جا داخی گرانم‌ هاوار به‌مالم‌ نیستا- له‌ لای زوری‌ موسولمانان- غه‌زاکردن شتیکی نامو و نارپه‌وایه‌و که‌ کافره‌کان دین‌ خاکی نیسلام داگیر ده‌که‌ن و به‌رویومی نیسلام بق‌ خویان ده‌بن، موسولمانان به‌خیرهاختیان لیده‌که‌ن و سوپاسیان ده‌که‌ن!.

(وَلَوْ أَسْرَوْا مُسْلِمًا) نه‌گه‌ر کافره‌کان موسولمانیکیان به‌ بیل گرت، نه‌و کاته‌ش (فَلَا أَصْحَابَ لَتُحْرَجُوا بِأَيْدِيهِمْ لِيُخْلَصُوا مِنْهُ) به‌ فه‌رموده‌ی راستر له‌ سر گشت که‌ستیکی توانای هه‌بین به‌ (فرض‌ العین) واجبه: هه‌لسن و به‌ په‌له‌ به‌ره‌و کافره‌کان پاپه‌ری بق‌ بزگارکردنی دیله‌که‌ (لَنْ تَوْفَعَنَاهُ) نه‌گه‌ر بزمان ده‌گونجا بزگاری بکه‌ین، به‌لام نه‌گه‌ر نه‌ده‌گونجا بزگار بکری، نه‌و کاته‌ واجب‌ نیه، به‌لکو چاوه‌پروانی گونجانتیک ده‌که‌ین، هه‌روه‌ که‌ (مغنی) دا فه‌رمویه‌تی.

﴿فَصَلِّ لِمَا نَفْسُكَ تُؤْمِرُ بِهِ وَكَرِهَتْ لَهُ﴾

پیشه‌کی بزانه: پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: ﴿مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ نَفْسَهُ بِمَاتَ عَلَى شَعْبَةٍ مِنْ نِفَاقٍ﴾ رواه مسلم، هر‌ که‌ستیک مردبی و غه‌زای نه‌کردبی و به‌ دل‌یشی دا نه‌هاتبی غه‌زا بکا، نه‌وه‌ له‌ سر به‌شیکی (نفاق) ده‌مری. که‌وابو: نه‌گه‌ر پیبا و بوی نه‌گونجایی غه‌زا بکا، واجبه‌ به‌ دل‌ بیه‌وی غه‌زا بکا هر‌ کاتیک گونجا.

(فصل) يُكْرَهُ غَزْوٌ بغيرِ إِذْنِ الإِمَامِ أَوْ نَائِبِهِ، وَيُسْنَى إِذَا بَعَثَ سَرِيَّةً أَنْ يُؤَمَّرَ عَلَيْهِمْ وَيَأْخُذَ الْبَيْعَةَ بِالنَّبَاتِ،

به لأم (يُكْرَهُ غَزْوٌ بغيرِ إِذْنِ الإِمَامِ أَوْ نَائِبِهِ) ناپه سنده: بی ئیزنی پیشه‌وای موسولمانان و جیگره‌کی: پیاو غه‌زا بکا، چونکه نه‌وان لیژانترن بق پیوستی و به‌رژه‌وه‌ندیه‌کانی (جهاد)، به لأم نه‌گر گومانی به‌میز بوو: که پیشه‌وایه‌که ئیزنی نادا، یان پیشه‌وای کاربه‌دهسته‌کان وازیان له (جهاد) هیتابو، نه‌و کاته غه‌زاکردن بی ئیزن ناپه‌سند نیه، هه‌روه‌ک له زوری ی سه‌رچاه‌وکاندا فرموویانه.

(وَيُسْنَى إِذَا بَعَثَ سَرِيَّةً) بق پیشه‌وای جیگره‌کی سوننه‌ته هه‌ر کاتیک له شکرکی ناره شوئینیک بق غه‌زاکردن: (أَنْ يُؤَمَّرَ عَلَيْهِمْ) باوه‌پیتکراویک بکاته نه‌میر له سه‌ر له شکره‌که‌و (وَيَأْخُذُ الْبَيْعَةَ بِالنَّبَاتِ) به‌یعه‌تیش له گشتیان وه‌ریگری بق خوراکرتن هه‌لنه‌هاتن و گوئی‌پایه‌لی بق نه‌میره‌که‌یان، چونکه هوی شکستی موسولمانان له غه‌زای (أُحُد) نه‌وه بوو: کومه‌لیکی (صحابه)‌کان ناموزگاری پیغه‌مبه‌ریان ﷺ به‌جی نه‌هیتاوه له فرمانی نه‌میره‌که‌یان ده‌رجون.

هه‌روه‌ها سوننه‌ته: به‌یдахه‌کانیش بق تپه‌کانی له شکره‌که بیه‌ستی، چونکه پیغه‌مبه‌رو ﷺ هه‌رچوار خه‌لیفه‌کانیش به‌و شیوه‌یانه‌ی پروردو له شکره‌کانیان ده‌ناردن، هه‌م (عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: كَانَتْ رَأْيَةَ النَّبِيِّ ﷺ سَوْدَاءَ وَلَوَاؤُهُ أَبْيَضَ) رواه الترمذی والنسائی بسند حسن، وزاد الحلبي في سيرته: ﴿مَكْتُوبٌ فِيهِ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ﴾، به‌یдахی پیغه‌مبه‌رو ﷺ په‌ش بوو- ناوی (العقاب) بوو- نالا گه‌وره‌که‌شی سپی بوو له سه‌ری نوسرابو: (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ)، واته: به‌نوسینیکی په‌ش.

ئینجا بزانه: مه‌به‌ست به (لواء): نه‌و نالا گه‌وره‌یه‌یه له‌گه‌ل نه‌میرو له شکرکی گه‌وره‌دایه، مه‌به‌ستیش به (رایه) - به‌یдах: نه‌و نالا بچوکانه‌ی له‌گه‌ل سه‌رتپه‌کانی له شکرده‌انه، هه‌روه‌ک له (شرح تاج الاصول) دا په‌وون کراوته‌وه.

ئیمامی (الشافعی) فرموویه‌تی: پیوسته نه‌میره‌که باوه‌پیتکراو بی له نایینه‌که‌ی‌دا، به‌غیره‌ت و نه‌ترس بی‌و به‌خوی‌دا بیته‌وه و له کاروباری جه‌نگدا شاره‌زا بی‌و له کاتی به‌زینی له شکره‌که‌دا خوراکر بی‌و له کاتی هیرشدا به‌ره‌و پیش به‌روا خاوه‌ن بیرو پا بی بق به‌رپوه‌بردنی له شکره‌که‌و هه‌ل له‌ده‌ست نه‌داو له بپاره‌کانی (جهاد) خاوه‌ن (اجتهاد) و شاره‌زایی.

ئینجا بزانه: دروسته چهند نه‌میریک - به‌ریز - یه‌ک له دوا یه‌ک له سه‌ر له شکره‌که دابنی، هه‌روه‌ک له غه‌زای (موتة) دا پیغه‌مبه‌رو ﷺ وای کرد، (البخاری) گپه‌رپوه‌تیه‌وه، به‌لام نابی پتگا بدا نه‌م جوړه‌که‌سانه له‌گه‌ل له شکره‌که‌دا بن: نه‌و که‌سه‌ی جه‌نگاوه‌ران ده‌ترسینن و

وَلَهُ الْإِسْتِعَانَةُ بِكُفَّارٍ تُوْمَنُ خِيَاثَهُمْ وَيَكُونُونَ بِحَيْثُ لَوْ انْضَمَّتْ فِرْقَاتُ الْكُفْرِ قَاوِمَتَاهُمْ،

ورەیان دادە بە زینتی، ئەو کە سەیی بە زۆری هەوالە ترسناکەکان بلای دەکاتەو، ئەو کە سەیی خیانەت دەکا و نەیتییەکانی لەشکرە کە دەگە پینتە دوژمن.

هەروەها سوننەتە لە پێش لەشکرە کە دا چەند کە سێکی هەوالگر بنێری تاکو جموجۆلێ و هەوالەکانی دوژمن بزانی، هەروە کە لە (مغنی) و (الشروانی) دا فەرموویانە ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْأَحْزَابِ: مَنْ يَأْتِينَا بِخَبَرِ الْقَوْمِ؟ فَقَالَ الزُّبَيْرُ: أَسَاءَ﴾ رواه الشيخان، له غەزای (أحزاب) دا پیغەمبەر ﷺ فەرمووی: کێ هەوالی دوژمنمان بۆ دینن؟ هەزەتی (زبیر) فەرمووی: من بۆت دینم.

هەروەها بزانی: سوننەتە گشت تییکی لەشکرە کە دروشمیکی هەبێ بۆ یە کتر ناسین لە حالەتی جەنگدا، هەروە کە لە (مغنی) و (الشروانی) دا ئەم باسانە پەون کراونەو هە ﴿عَنْ الْمُهَلَّبِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَخْبَرَنِي مَنْ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنْ بَيْتُمْ فَلَيْكُنْ شِعَارُكُمْ: حَم، لَا يَنْصُرُونَ﴾ رواه أصحاب السنن بسند صالح، پیغەمبەر ﷺ فەرمووی: ئەگەر لە شەوێ دا هێرشتان کرایە سەر-واتە: توشی جەنگ بون- یا دروشمی ئیو هە (حم) بێ، ئەوان سەر ناکەون.

هەم لە هە دیسێکی تردا (صحابە) یە ک فەرمووی: ﴿كَانَ شِعَارًا: أَمِتْ أَمِتْ﴾ رواه أبو داود بسند صالح، دروشمە کە مان لە غەزایە کە دا: (بەریئە بەریئە) بوو.

هەروەها پێویستە گشت چە کدارەکان پابەندترین: تاکو چە کە یان بە فیرێ نەهاوین و تا دوژمن لێیان نزیک نەبیتەو هە چە ک تینە گرن، تاکو نامانجە کە یان بە باشی ببێکن، هەم بە شێکی چە کە یان بۆ پارێزگاری هەلبگرن و هەمووی سەرف نەکەن، چونکە پیغەمبەر ﷺ لە غەزای (بدر) بە (صحابە) کانێ فەرموو: ﴿إِذَا أَكْبَرْتُمْ فَأَرْمُوهُمْ وَاسْتَبِقُوا بُلُوكُمْ﴾ رواه البخاری، هەر کاتێک کافرەکان لێتان نزیک بونەو هە چە کیان تێ بگرن و بە شێکی تیرە کانتان بۆ کاتی تەنگانە بەیئەو.

(وَلَهُ الْإِسْتِعَانَةُ بِكُفَّارٍ) بۆ پێشەواو جێگرە کە ی دروستە: داوای یارمەتی جەنگ لە کافرەکان بکا، واتە: لە گەل خۆیا بیانباتە غەزا، بەو مەرجە ی (تُوْمَنُ خِيَاثَهُمْ) لە خیانەتە کە یان ئەمین ببێ، هەم بەو مەرجە ش (وَيَكُونُونَ بِحَيْثُ لَوْ انْضَمَّتْ فِرْقَاتُ الْكُفْرِ) کافرەکانیش هەر بەو ئەندازە یە بن: ئەگەر هەردوو کۆمەلە کە ی کافرەکان-واتە: یارمەتیدەرە کە و دوژمنە کە- ببینە یە کە و لە نژی ئیمە جەنگ بکەن، ئەو کاتە ش (قَاوِمَتَاهُمْ) بەروەستی هەمووانیان بکەین، هەروە کە پیغەمبەر ﷺ (إِبْنِ سُلَيْمٍ) و (منافقە) کانێ تری لە گەل خۆیا دەبردنە غەزا، واتە: بەلام ئەگەر کۆی هەردوو کۆمەلە کە وێکرا لە دوو هەندی ئیمە زیاتر بێ، ئەو کاتە دروست نیە لە گەل خۆمان بیانبەینە غەزا.

وَبِعَبِيدِ يَأْذُنِ السَّادَةِ وَمُرَاهِقِينَ أَقْوِيَاءَ، وَلَهُ بَدَلُ الْأَهْبَةِ وَالسَّلَاحِ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ وَمِنْ مَالِهِ، وَلَا يَصِحُّ اسْتِئْجَارُ مُسْلِمٍ لِحِجَابٍ، وَيَصِحُّ اسْتِئْجَارُ ذِمِّيٍّ لِلْإِمَامِ، قِيلَ: وَلِغَيْرِهِ، وَيُكْرَهُ لِقَازِ قَتْلٍ قَرِيبٍ وَمَحْرَمٍ أَشَدُّ،

(وَبِعَبِيدِ يَأْذُنِ السَّادَةِ) هم دروسته کزوله کانیش به ئیزنی گوره کانیان له گه ل خویا بیا، هم (وَمُرَاهِقِينَ أَقْوِيَاءَ) نه و کورانیهی نزیکی بلوغبوونن-نه وانیش به ئیزنی سه ره رشتکاره کانیان- هم نافرده تانیس به ئیزنی میرده کانیان دروسته له گه ل خویا بیانبا بؤ غزا ﴿عَنْ أُمِّ عَطِيَّةٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: غَزَوْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ سَعًى غَزَوَاتٍ أَخْلَفَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ: فَأَصْنَعُ لَهُمُ الطَّعَامَ وَأَدَاوِي الْجَرْحَى وَأَقْرُبُ عَلَى الْمَرْضَى﴾ رواه مسلم، والبخاری نحوه عن الربيع (رضی الله عنها، دایکی (عَطِيَّة) فه رموی: له گه ل پیغه مبه ردا ﷺ حهفت غه زام کردن، له بارخانهی جه نگاهه راندا ده مامه وه: خواردم بؤ دروست ده کردن و برینداره کانم ده رمان ده کردن و سه ره رشتی نه خوشه کانم ده کرد.

(وَلَهُ) بؤ پیشه و او جیگره که ی دروسته (بَدَلُ الْأَهْبَةِ وَالسَّلَاحِ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ) مه سره فی سه فه رو چه که له (بیت المال) بداته جه نگاهه ران، هم (وَمِنْ مَالِهِ) بؤی دروسته له مالی خویشی مه سره فه که بدا، هم بؤ گشت موسولمانه کانئ تریس خیره مه سره فه که له مالی خویان بدن، پیغه مبه ردا ﷺ فه رمویه تی: ﴿مَنْ جَهَّزَ غَزَايَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَقَدْ غَزَا وَمَنْ خَلَّفَ غَزَايَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِخَيْرٍ فَقَدْ غَزَا﴾ رواه الشيخان، هر که سیک مه سره فی وه پیکردنی (مُجَاهِدِيكَ) بدا، نه ویش خیری غه زای بؤ ده نوسری و هر که سیک ناگاداری مال و مندالی (مُجَاهِدِيكَ) بئ به چاکه تا له غه زاهه گه ریته وه، نه ویش خیری غه زای بؤ ده نوسری. واته: خیری یارمه تیدانه که، چونکه خیری خودی غه زایه که بؤ غه زا که ره که یه، هر وه که له زوری سه رچاوه کانداه رمویانه.

(وَلَا يَصِحُّ اسْتِئْجَارُ مُسْلِمٍ لِحِجَابٍ) دروست نیه موسولمان به کری بگری بؤ غه زا کردن؟ چونکه خیری غه زایه که بؤ خویه تی، که واته: نه و موجه یی له (بیت المال) ده دریته جه نگاهه ره کان، کری غه زایه، به لگو یارمه تیدانه، هر وه که له زوری سه رچاوه کانداه رمویانه (وَيَصِحُّ اسْتِئْجَارُ ذِمِّيٍّ لِلْإِمَامِ) بؤ پیشه و دروسته کافری په ایمان له نه ستو به کری بگری بؤ غه زا کردن، چونکه کافره که خیری غه زایه که ی ناگاتی (قِيلَ: وَلِغَيْرِهِ) له فه رموده که بی هیژدا: بؤ موسولمانه کانئ تریس دروسته: کافری په ایمان له نه ستو به کری بگرن بؤ غه زایه، به لام له بهر بی هیژی په فتاری پی ناکری.

(وَيُكْرَهُ لِقَازِ قَتْلٍ قَرِيبٍ) بؤ غه زا که ره که ناپه سنده: خزمی خوی بکوژی، چونکه جوړه بچراندنیکی په حمی تن دایه، که و ابو: (وَمَحْرَمٍ أَشَدُّ) کوشتنی خزمی که مه حره م

قُلْتُ: إِلَّا أَنْ يَسْمَعَهُ يَسُبُّ اللَّهَ أَوْ رَسُولَهُ ﷺ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَيَحْرُمُ عَلَيْهِ قَتْلُ صَبِيٍّ وَمَجْنُونٍ وَامْرَأَةٍ وَخُنْثَى مُشْكِلٍ، وَيَحِلُّ قَتْلُ رَاهِبٍ وَأَجِيرٍ وَشَيْخٍ وَأَعْمَى وَزَمِنٍ لَا قِتَالَ فِيهِمْ وَلَا رَأْيٍ فِي الْأَظْهَرِ، فَيَسْتَرْقُونَ، وَتُسَبَّى نِسَاؤُهُمْ وَأَمْوَالُهُمْ، وَيَجُوزُ حِصَارُ الْكُفَّارِ فِي الْبِلَادِ وَالْقِلَاعِ وَإِرْسَالُ الْمَاءِ عَلَيْهِمْ

ناپه‌سندیه‌کی به هیزتره، به لآم (قلت) نیامی (النواوی) ده‌فرموی (إلا أن یسمعہ یسب الله أو رسولہ ﷺ) مه‌گر گوئی لبین خزمه‌کی جنیو ده‌داته خوا، یان پیغه‌مبه‌ر ﷺ، نه‌و کاته ناپه‌سند نیه، چونکه مافی خواو پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌پیشتره (والله أعلم).

هه‌روه‌ما نه‌گر خزمه‌کی ده‌ویوست بیکوژی نه‌و کاته‌ش ناپه‌سند نیه به‌رگری له‌خوی بکاو بیکوژی، هه‌روه‌ک له (مغنی) دا‌فرمویه‌تی، چونکه (ابوعبیده) له‌غزای (بدر) باوکی خوی کوشت، (الحلبی) گنپراویه‌تیه‌وه.

(وَيَحْرُمُ عَلَيْهِ قَتْلُ صَبِيٍّ وَمَجْنُونٍ وَامْرَأَةٍ وَخُنْثَى مُشْكِلٍ) حه‌رامه: کوشتنی مندالو شی‌تو ئافره‌تو نیتراموکی نانا‌شکرا ﴿عن ابن عمر رضي الله عنهما: نهی النبي ﷺ عن قتل النساء والصبيان﴾ رواه الشيخان، پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌غزادا قه‌ده‌غی کرد ئافره‌تو منداله‌کان بکوژین. به‌لآم نه‌گر نه‌وانه‌ش جه‌نگ بکن، یان کافره‌کان بیانکه‌نه‌ه‌لغانی خو‌یان، نه‌و کاته دروسته نه‌وانه‌ش بکوژین، هه‌روه‌ک له‌زوبه‌ی سه‌راوه‌کاندا فرمویانه.

﴿فَأَكَادَرِي﴾: به‌هیچ جوژیک دروست نیه لاشه‌ی کوژراوه‌کانی نوژمن هه‌تک بکری: وه‌ک سوتاندن و ده‌مو لووت برینو نه‌و جوژه ره‌فتارانه ﴿عن عبدالله بن يزيد: أن النبي ﷺ نهی عن النهي والمثله﴾ رواه البخاری، پیغه‌مبه‌ر ﷺ قه‌ده‌غی کردوه فرهودو هه‌تک‌کردن.

(وَيَحِلُّ قَتْلُ رَاهِبٍ) له‌حاله‌تی جه‌نگدا حه‌لاله: کوشتنی قه‌شه‌و مالمی جوله‌که‌و دیانه‌کانی جه‌نگی، هه‌م کاسبکارو بی‌چه‌که‌کانیش، هه‌م (وَأَجِيرٍ) به‌کریگی‌راویش بی‌خزمه‌ت و سود لیوه‌رگرتن، هه‌م (وَشَيْخٍ وَأَعْمَى وَزَمِنٍ) پیرو کوژیو په‌ککه‌وتوش، هه‌رچه‌ند (لَا قِتَالَ فِيهِمْ وَلَا رَأْيٍ) خاوه‌ن جه‌نگو بیرو راش نه‌بن (فِي الْأَظْهَرِ) له‌فرموده‌ی به‌هیزتره، چونکه خوی گه‌وره - بی‌جیا‌کردنه‌وه - له‌نایه‌ته‌که‌ی داهاتوودا ده‌فرموی: ﴿فَأَقْبَلُوا الْمُنْشَرِكِينَ﴾ کافره‌کان بکوژن. که‌وابو: (فَيَسْتَرْقُونَ) دروسته پی‌شه‌وا نه‌و شه‌ش جوژه که‌سانه‌نه‌کوژیو بیانکاته‌کویله، به‌لآم (وَتُسَبَّى نِسَاؤُهُمْ) زن و منداله‌کانیان به‌خودی به‌دیگرته‌که‌دینه‌کویله و هه‌م (وَأَمْوَالُهُمْ) ماله‌که‌شیان ده‌بیته‌تالان.

﴿بِه‌کاره‌ینانی چه‌کی کومه‌لکوژ﴾

(وَيَجُوزُ حِصَارُ الْكُفَّارِ فِي الْبِلَادِ وَالْقِلَاعِ) دروسته: کافره‌کانی جه‌نگی که‌ما‌پژ بد‌ه‌دین له‌شاره‌کان و قه‌لاکان و شوینه‌کانی‌تردا، هه‌م (وَإِرْسَالُ الْمَاءِ عَلَيْهِمْ) دروسته: ناو به‌ر بد‌ه‌دینه

وَرَمَيْهِمْ بَنَارٍ وَمَنْجَنِيْقٍ، وَتَبَيَّنَتْهُمْ فِي غَفْلَةٍ، فَإِنْ كَانَ فِيهِمْ مُسْلِمٌ أَسِيرٌ أَوْ تَاجِرٌ جَازَ ذَلِكَ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَلَوْ اتَّخَمَ حَرْبٌ فَتَرَسُوا بِنِسَاءٍ وَصِبْيَانٍ جَازَ رَمِيهِمْ، وَإِنْ دَفَعُوا بِهِمْ عَنْ

سر کافره کان و هم ناویان له سر برین، هم (وَرَمَيْهِمْ بَنَارٍ وَمَنْجَنِيْقٍ) به ناگرو مه جنیق، واته: به چکی کومه لکوژ لییان بدهین و خانوه کانیان به سردا بروختین هر چند لاشه که شیان بسوتی و پارچه پارچه بین.

هم (وَتَبَيَّنَتْهُمْ فِي غَفْلَةٍ) درسته بین ناگاداری له ناکاودا به شو هیرشیان بکینه سر، خوی گوره ده فرموی: ﴿فَأَقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَأَخْصِرُواهُمْ وَأَقْعِدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ﴾ کافره کان بکوژن له هر شوینیک ده ستان که وتن و بیانگرو که ماریان بدهن و له گشت پیگو و حه شارگه یه کدا بویان دانیسن.

﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَحِمَهُ اللَّهُ عَمَّا: حَاصِرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَهْلَ الطَّائِفِ﴾ رواه الشيخان، زاد البيهقي: ﴿وَرَمَاهُمْ بِالْمَنْجَنِيقِ﴾، پیغه مبرر ﷺ دانیشتوونی شاری (طائف) ی که ماری دان و به مه جنیق لییانی دا.

جا بزانه: له گشت نه و حاله تانه ی پابردودا جیاوازی نیه: کافره کان نافرته و منداله کانیان له که لدا بن، یان نا، هر وه که له زریه ی سرچاوه کانداه فرموویانه ﴿عَنْ الصَّعْبِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَنِ الدَّارِ مِنَ الْمُشْرِكِينَ يُبَيِّتُونَ فَيَصِيْبُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ وَذُرَارِيَّتِهِمْ؟ فَقَالَ: هُمْ مِنْهُمْ﴾ رواه الشيخان، له باره ی کافره کانی (دارالکفر) پرسیار له پیغه مبرر ﷺ کرا: که به شو هیرشیان ده کریته سر، جا له و هیرشه دا نافرته و منداله کانیشیان ده کوژین؟ پیغه مبرر ﷺ فرموی: نه وانیش له وان.

(فَإِنْ كَانَ فِيهِمْ مُسْلِمٌ أَسِيرٌ أَوْ تَاجِرٌ) جا نه گه ره که له کافره کانداه چند موسولمانیکی به دیلگیرا، یان چند بازرگانیکی موسولمان هبون، نه و کاته ش (جَازَ ذَلِكَ) به کارهینانی چه کی کومه لکوژو گشت شیوه هیرشه کانی پابردوش دروستن (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سر فرموده ی پاستی مه زه ب، نه وه که کافره کان به بارته گرتنی موسولمانان (جهاد) به نیمه پابگرن، به لام واجبه: به گویره ی توانا خۆمان له کوشتنی موسولمانه کان بیاریزین، جا نه گه ره له یه کیک له و جوړه هیرشانه دا موسولمانه که کوژا، نه وه نه خوینو نه توله ی واجب نیه، هر وه که له (تحفة) ی (نهایه) دا فرموویانه.

به لام نه گه ره موسولمانه کانی ناو کافره کان زور بون، نه و کاته دروست نیه بکوژین، هر وه که له (مغنی) دا فرموویته ی.

(وَلَوْ اتَّخَمَ حَرْبٌ) نه گه ره چه نگ تیکه ل بوو (فَتَرَسُوا بِنِسَاءٍ وَصِبْيَانٍ) جا کافره کان ژنو مندالی خۆیان کردنه قه لغانی خۆیان، نه و کاته ش (جَازَ رَمِيَهُمْ) درسته: چه کیان به اویننی، به لام به گویره ی توانا خۆمان له کوشتنی ژنو منداله کان ده پاریزین (وَإِنْ دَفَعُوا بِهِمْ عَنْ

أَنْفُسِهِمْ وَلَمْ تَدْعُ ضُرُورَةً إِلَى رَمِيهِمْ فَلَا ظَهْرَ تَرْكُهُمْ، وَإِنْ تَتْرَسُوا بِمُسْلِمِينَ فَإِنَّ لَمْ تَدْعُ ضُرُورَةً إِلَى رَمِيهِمْ تَرْكَانَهُمْ، وَإِلَّا جَازَ رَمِيَهُمْ فِي الْأَصْحَحِ،

آنفسهيم) نه گهر كافره كان به ژنو منداله كانيان به رگرييان له خوځيان ده كړيو (ولم تدع ضرورة إلى رميهم) هيچ ناچاره كيش نه بو بډ ليدنيان، نه و كاته (فلا ظهر تركهم) وازيان ليدنيان، به لام به فرموده ي به هيزو پشت پيښه ستراي زږيه ي سرچاو ه كان: له و حاله ته شدا دروسته: چه كيان به اوښتي، هه روه ك دروست بوو: به چه كي كومه لكوژ لتيان بدهين، نه وه ك كافره كان به و فيلانه پيگاي (جهاد) و سره كه و تمنان لې بگرن.

(وَإِنْ تَتْرَسُوا بِمُسْلِمِينَ) نه گهر كافره كان له جهنگدا موسولمانانيان كړينه چه لغاني خوځيان، نه و كاته (فإن لم تدع ضرورة إلى رميهم) نه گهر هيچ ناچاره ك واي نه ده كړد چه كيان به اوښتي (تركناهم) واجبه: له بهر خاتري پاراستني موسولمانه كان وازيان ليدنيان (وإلا) به لام نه گهر ناچار بوين: وه ك جهنگ تيكل بوي و نه و انيش موسولمانه كانيان كړد بونه چه لغانو نه گهر وازمان ليهيتابان نه وان سرده كه و تنو شپزه يان ده كړين، نه و كاته (جاز رميهم في الأصح) به فرموده ي راستر دروسته: چه كيان به اوښتي به مه به ستي كوشتني كافره كان، جا به گوږه ي تواناش خوام له كوشتني موسولمانه كان ده پاريزين.

جا بزانه: له م حاله ته ي چه لغاني شدا نه گهر موسولمانتيكي به چه لغانكراو بكوژي، له مزه به ي (حنفي) دا: نه خوځين و نه كه ففاره تي كوشتنه كه واجب نابي، هه روه ك له (مجمع الانهر) و (الهداية) دا فرموديانه.

﴿ ناكاداري ﴾: نه وه ي پابردو له حاله تيكلدا بوو: كه كافره كان موسولمانان به زوړ لېكړين بكه نه چه لغاني خوځيان، به لام نه گهر موسولمانه كان به خوځيان بونه تركه ري كوفرو ياره مته ي كافره كانيان داو له شكري كافره كانيان زوړ كړد، نه و كاته ش بيگومان كوشتنيان دروسته ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ نَاسًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ كَانُوا مَعَ الْمُشْرِكِينَ يُكْتَرُونَ سَوَادَهُمْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، يَأْتِي السَّهْمُ أَحَدَهُمْ فَيَقْتُلُهُ أَوْ يَضْرِبُ فَيَقْتُلُ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: (إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَهَاجَرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَاوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا)﴾ رواه البخاري، هه نديك له موسولمانان له (مكة) دا ما بونه وه له غه زاي (بدر) له گه ل كافره كاندا هاتن بډ جهنگو له شكري كافره كانيان زوړ كړد له نډي پيغه مبه رﷺ، جا تيرك ده مات يه كيكياني ده كوشت، يان به شمشير لې ده دراو ده كوژا، نينجا خوي گوره ده ره مق نه و موسولمانه تاوانبارانه نه م نايه ته ي ناره خواره وه: واته: (به راستي نه و موسولمانانه ي له غه زاي (بدر) كوژدان و مه لائيكه ته ي عه زاب گيانيانې دهره ينا له و حاله ته ي نه وان ستمه كاري گياني خوځيان بوو، مه لائيكه ته كان پنيان گوتن: نيوه له چه دا بوون؟

وَيَحْرُمُ الْإِنْصِرَافُ عَنِ الصَّفِّ إِذَا لَمْ يَزِدْ عَدَدُ الْكُفَّارِ عَلَى مِثْلَيْنَا، إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالِ أَوْ مُتَحَيِّرًا إِلَى فِتْنَةٍ يَسْتَنْجِدُ بِهَا، وَيَجُوزُ إِلَى فِتْنَةٍ بَعِيدَةٍ فِي الْأَصْحَ،

موسولمانه كوژداهه كانيش گوتيان: ئيمه بن هيرو چوسيندراو بوين له زهوى دا، مه لائيكه ته كان پييان گوتن: نهى زهوى خودا فراوان نه بو تا ئيوه كوچى تن دا بكن و له گه كافر هه كاندا نه بن؟ جا نه موسولمانه كوژداهه جينگه يان جهه ننه مه و خراپترين شوينه).

﴿ هه لاتن له كاتى جهنگدا حه رهامه ﴾

پينغه مبه ر... ﴿لَا تَتَمَتَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ، وَسَلُّوْا اللّٰهَ الْعَاقِبَةَ فَاِذَا لَقِيْتُمْهُمْ فَاَصْبِرُوْا، وَاَعْلَمُوْا اَنْ اَلْحِجَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السَّيْفِ﴾ رواه الشيخان، خوژگه مه كهن پويه پوهوى دوژمن بينه وه بگه نه يه كتر، له خوا بپارينه وه بن به لاتان بكا، جا هه كاتيك گه يشته دوژمنه كاتان ئيوه خو پابگرن و بزنان: به هه شت له زير سيبه ره كاني شمشيره كاندايه.

كه وايو: ﴿هه كاتيك موسولمانان و دوژمنه كه يان گه يشته يه كتر و جهنگ هه لگيرسا ﴾ (يَحْرُمُ الْإِنْصِرَافُ عَنِ الصَّفِّ) حه رهامه (مجاهد) ريزى موسولمانان به جين بهيلتى و بپوا، هه رچه ند گومانيشى به هيز بين كه ده كوژدى ﴿اِذَا لَمْ يَزِدْ عَدَدُ الْكُفَّارِ عَلَى مِثْلَيْنَا﴾ به و مرجهى ژماره ي كافر هه كان له دوو هه ندى ئيمه ي موسولمان زياتر نه بن ﴿اِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالِ﴾ ته نها نه گه ر بؤ فيلتيكى جهنگ كردن له شوينه كه ي خو ي بپوا ته شوينتيكى ترى باشت ﴿اَوْ مُتَحَيِّرًا إِلَى فِتْنَةٍ﴾ يان بپوا ته لاي كومه لتيكى موسولمانان كه له شوينه كه ي وي نزيكن، تاكو ﴿يَسْتَنْجِدُ بِهَا﴾ داواى فرياكه وتن له و كومه له بكاو له گه ك نه واندا بگه پريته وه بؤ شوينه كه ي خو ي، نه وه له و دوو حاله تانه دا دروسته شويني خو ي به جين بهيلتى، جا نه گه ر نه گونجا بگه پريته وه شوينه كه ي خو ي، نه و كاته دروسته له گه ك نه م كومه له دا بمينيتته وه و جهنگ بكا، هه روه كه له زوريه ي سه رچاوه كاندا هه رمويانه.

﴿وَيَجُوزُ إِلَى فِتْنَةٍ بَعِيدَةٍ﴾ دروسته بؤ داواى فرياكه وتن بپوا ته لاي كومه لتيكى دوريش (فى الْأَصْحَ) له هه رمووده ي راستردا، خواى گه و ره ده هه رموي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيْتُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُولُوْهُمْ الْأَدْبَارَ وَمَنْ يُولُوْهُمْ يُوْمِنُدْ ذُبْرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالِ أَوْ مُتَحَيِّرًا إِلَى فِتْنَةٍ لَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللّٰهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ هه نه و كه سانه ي باوه رتان هيناهه، هه ر كاتيك گه يشته كافر هه كان و له جهنگدا ليك نزيك كه وتن وه، نه كهن بيه زرو پشت بده نه كافر هه كان، هه ر كه سينك له كاتى جهنگدا پشت بداته كافر هه كان و بيه زى - ته نها بؤ فيلتيكى جهنگ نه بن، يان بؤ لاي كومه لتيكى فرياكه وتن نه بن - به راستى نه وه هه لاتوه به غه زيبكى لاي خواوه ده گه پريته وه شوينه كه شى جهه ننه مه و خراپترين شوينه.

وَلَا يُشَارِكُ مُتَحَيِّزٌ إِلَى بَعِيدَةِ الْجَيْشِ لِيَمَّا غَنِمَ بَعْدَ مُفَارَقَتِهِ، وَيُشَارِكُ مُتَحَيِّزٌ إِلَى قَرِيْبَةٍ
فِي الْأَصْحِ، فَإِنَّ زَادَ عَلَى مِثْلَيْنَا جَاَزَ الْإِنْصِرَافِ، إِلَّا أَنَّهُ يَحْرُمُ الْإِنْصِرَافُ مِائَةً بَطْلٍ عَنِ
مِائَتَيْنِ وَوَاحِدٍ ضَعْفَاءَ فِي الْأَصْحِ،

هه روه ما پتفه مبه ر فهرموويه تي: ﴿اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُؤْبَقَاتِ، وَعَدَّ مِنْهَا: اَلتَّوَلَّى يَوْمَ
الرَّحْفِ﴾ رواه الشيخان، خوتان له هفت گونا هه گه وره کانی به هیلاکدهر بپاریزن: که
یه کیکیان: هه لاتنه له کاتی جه نگدا. که وابو: سه رکه وتن له گه ل خوراکر تندیه.

نینجا بزانه: نه گه (مجاهد) ینک چه که که ی نه ما، نه وه نه گه ر بگونجی به به رد هاویشتن
-یان به جورکی تر- جه نگ بکا، نه و کاتهش دروست نیه ریزی جه نگ به جی به یلی،
به لام نه گه ر نه گونجی، نه و کاته دروسته و گونا هبار نابی، هه روه که له زوریه ی
سه رچاوه کانداهه رموویانه.

(وَلَا يُشَارِكُ مُتَحَيِّزٌ إِلَى بَعِيدَةِ الْجَيْشِ) نه و که سه ی ریشتنه لای کومه لیکه دوری
فریا که وتن، نابی هاویه شی له شکره که بکا (فِيْمَا غَنِمَ بَعْدَ مُفَارَقَتِهِ) له و شته ی به تالان
گرتویانه له دوی ریشتنه که ی، به لام له و شته ی پیش ریشتنه که ی گرتویانه ده بیته
هاویه ش، هه م (وَيُشَارِكُ مُتَحَيِّزٌ إِلَى قَرِيْبَةٍ) نه و که سه ی ریشتنه لای کومه لیکه نریک
نه ویش ده بیته هاویه شی کومه له که ی خوی (فِي الْأَصْحِ) له فهرمووده ی پاستردا، هه رچند
له دوی کورتایی جه نگه که ش که پاپیته وه.

هه روه ها نه وه ی بی هه والگری نیردراوه، نه ویش ده بیته هاویه شی تالانه که، هه رچند
ناماده ی جه نگیش نه بوین، هه روه که له زوریه ی سه رچاوه کانداهه رموویانه.

(فَإِنَّ زَادَ عَلَى مِثْلَيْنَا) جا نه گه ر ژماره ی کافره کان له نوو هندی نیمه زیاتر بوو، نه و
کاته (جَاَزَ الْإِنْصِرَافُ) دروسته له شوینی خوی بهوا، خوی گه وره ده فهرموی: ﴿فَإِنَّ يَكُنْ
مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ﴾ نه گه ر له نیوه ی موسولمان
سه د که سه ی خوراکر هه بن به سه ر دووسه د کافردا زال ده بن، نه گه ر هه زاری خوراکر هه بن
به سه ر دوو هه زاردا زال ده بن.

که واته: له به رامبه ر نووه هندی خویان واجبه: موسولمانان خوراکر، له به رامبه ر زیاتر
واجب نیه؟ چونکه موسولمان له سه ر (اِحْدَى الْحُسَيْنَيْنِ) جه نگ ده کا: که (شه هید بوونه،
یان سه رکه وتنه)، کافریش ته نها بی وه ده سته ی تانی نونیا جه نگ ده کا.

(إِلَّا أَنَّهُ يَحْرُمُ اِنْصِرَافُ مِائَةٍ بَطْلٍ) به لام چه رامه سه د موسولمانی پاله وان بیه زئو هه لبی
(عَنْ مِائَتَيْنِ وَوَاحِدٍ ضَعْفَاءَ) له نوو سه د یه که کافری بی هیز (فِي الْأَصْحِ) له فهرمووده ی
پاستردا، چونکه تاکه که سه ی که کار ناکاته سه ر خوراکر تن.

وَتَجُوزُ الْمُبَارَزَةَ، فَإِنْ طَلَبَهَا كَافِرٌ أُسْتُحِبَّ الْخُرُوجُ إِلَيْهِ، وَإِنَّمَا تَحْسُنُ مِمَّنْ جَرَبَ نَفْسَهُ وَيِأْذِنُ الْإِمَامُ،

کواته: له و حالته ی نوژمن له نوو هندی خویمان زیاتره: نه گهر نومییدی سرکه و تنو زیان لیدانیکی گهره ی نوژمن هه بئ، نه و کاته خو پراگرتن سوننه ته، هه چهند بشزانئ شه هید ده بئ، به لام نه گهر ترسی له ناوچونئیکی بئ سرکه و تنو بئ زیان لیدانیکی گهره ی نوژمن هه بئ، نه و کاته هه لاتن واجبه، هه روه که له (تحفه) ی (مغنی) دا پوون کراوه ته وه.

پووئگر دئه وه: له و نایه ت و حه دیسانه ی پرا بربودا ناشکرا بو: که هه لاتن له پوژی جه نگدا بئ شه رع ی و گونا میکی گهره یه، جا نه گهر ژماره ی نوژمنیش له نوو هندی خویمان زیاتر بئ، نه و کاته هه لاتن دروسته، واته: خو پراگرتنیش تا شه هید ده بئ هه دروسته.

به لام نه گهر ده زانرا: موسولمانان ده کوژدینو زیانیکی گهره ش له نوژمن ناکه وی، نه و کاته هه لاتن واجبه ده بئ؟ چونکه خو پراگرتن تا شه هید بوون له و حالته دا دروست ده بئ: که سره که و تنئیکی ئیسلامی تن دابئو زیانیکی گهره له نوژمن بدرئ، جا نه گهر سرکه و تنی تن دا نه بئو زیانیکی گهره له نوژمن نه بدرئ، نه و کاته هه لاتن واجبه ده بئ، چونکه به له ناوچونی موسولمانان لژمنه که یان دلخوش ده بئو دهردی دهرمان ده بئ، موسولمانیش خه فته تبار ده بئ، هه روه که ئیمام (العز بن عبدالسلام) ش له (قواعد الاحکام) دا پوونی کردوته وه.

که و ابو: نه گهر له م سرده مه دا - کومه له موسولمانئیک به روه سستی فپوکه و موشه کی نوژمنیان نه ده کردو ترسی له ناوچوونیان هه بوو، واجبه: شوینی خویمان به جئ به یلئو پرونه شوینیکی ترو بۆ هه لمه تنئیکی تر خویمان ناماده بکه نه وه، والله اعلم.

﴿ چوونه مهیدان و هیرشه گیانفیدایی ﴾

(وَتَجُوزُ الْمُبَارَزَةَ) چونه مهیدان به ناشکرا بی دروسته، به لام سوننه ت نیه (فَإِنْ طَلَبَهَا كَافِرٌ) جا نه گهر کافرئیک مهیدانی خواسته وه و داوای کرد یه کئیک بۆی بچئته مهیدان، نه و کاته (أُسْتُحِبَّ الْخُرُوجُ إِلَيْهِ) سوننه ته موسولمانئیک بۆی بچئته مهیدان (وَإِنَّمَا تَحْسُنُ مِمَّنْ جَرَبَ نَفْسَهُ) چونه مهیدانه که ش ته نها له که سئیک وه ها جوانه: که خوی تاقی کرد بیته وه له پووی هیرو نه ترسی یه وه، هه م (وَيِأْذِنُ الْإِمَامُ) به ئیزنی پیشه و، یان سرکرده ی له شکره که ش بئ، جا بزانه: نه م جوړه مهیدان باز یه له م سرده مه دا ناگو نجئ؟ چونکه چه که کانی ئیستا و چه که کانی سرده می (منهاج) لئیک جیا وازنو مندائیک ده توانئ - به چه کی ئیستا - پاله وانئیک بکوژئ، که و ابو: ئیستا سوننه ت نیه.

به لکو ئیمامی (الماوردی) فه رموویه تی: نه گهر موسولمانئیک کوشته نه که ی ده بووه هوی شکستی موسولمان - وه که گهره یه که، یان سرکرده یه کی لیها تووی موسولمانان - نه وه بۆ نه و جوړه که سه حه پامه بچئته مهیدانی جه نگ، هه روه که له زویره ی سرچاوه کاند

فهرموویانه، واته: چونکه پیغه مبه رﷺ له غه زایه کانی (بذرو) (أحد) پښکای نه دا: نیمامی (أبویکر) ﷺ بچپته مه میدانی کوره که ی خوی که ناوی (عبدالرحمن) بوو- هیشتا موسولمان نه بویو- جا پیغه مبه رﷺ فهرمووی: ﴿مَتَّعْنَا بِنَفْسِكَ- يَا أَبَا بَكْرٍ- لَا تَفْجَعْنَا بِمَوْتِكَ﴾، نه ی (أبویکر) به مانه وهی خوت سودمان پی بگه یتنه، به مردنت دلمان مه نییشیتنه. هه روه ک (الدارقطنی) و (الحلی) گپراویه تیانه وه.

﴿نَاكِدَارِي﴾ له زوریه ی سه رچاوه کانداهه رموویانه: له (جهاد) دا بروسه: مرؤف خوی توشی به هیلاکچوون بکا، نه وهش واده گه یه نی: که هیرشی گیانفیدایی بروسه، هه رچه ند بیگومانیش بزانی به دهستی نوژمن ده کوژری، به و مرجه ی شه هیدبوونه که ی نه بیته هوی شکستی موسولمانان ﴿عَنْ أَسْلَمٍ ﷺ: حَمَلَ رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ عَلَى صَفِّ الرُّومِ حَتَّى دَخَلَ فِيهِمْ، فَصَاحَ النَّاسُ: سُبْحَانَ اللَّهِ يُلْقَى بِيَدِهِ إِلَى التَّهْلُكَةِ! فَقَالَ أَبُو أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيُّ ﷺ رَدًّا عَلَيْهِمْ: نَزَلَتْ لِيْنَا- مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ- (وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ)، حِينَ عَزَمْنَا أَنْ نَقُومَ فِي أَمْوَالِنَا وَتُرْكِ الْفُرُوقِ﴾ رواه أصحاب السنن بسند صحیح، پیاویکی موسولمان هیرشیکی گیانفیدایی کرده سه کرمه لیکي کافره کانی پوم وچروه ناو ریزه که یان، جا موسولمانه کان گو تیان: (سُبْحَانَ اللَّهِ) چون به دهستی خوی خوی به هیلاک ده دا! نینجا (أبویوب) فهرمووی: نیوه به مه له له م نایه ته تیگه پشتون، که دهره ق نیمه ی (أنصار) هاتوته خواره وه، له و کاته ی ویستمان واز له غه زایه بیننوله ناو ملک و ماله که ماندا بمتیننه وه، خوی گه وره دهره ق نیمه فهرمووی: (نیوه به دهستی خوتان خوتان به هیلاک مه دن). واته: مه به ست نه وه یه واز له غه زایه مه یتن، نه ک خوتان گیانفیدای نیسلام مه کن.

نینجا بزانه: خوی گه وره ده فهرمووی: ﴿وَلَا يَطَّأُونَ مَوْطِنًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَتَأَلُونَ مِنْ عَدُوِّ نِيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ﴾ موسولمانه کان به سه هر شوینیکدا برقن که کافره کان دلته نگو خه هه تبار بکا، یان بگه نه هر مه به ستیک له کوشتنو بریندارکردن به دیلگرتنی دوژمنه که یان، به هر یه کیک له وانه خیری کرده وه یه کی چاکیان هه ربؤ ده نووسری. که واته: نابئ (مُجَاهِد) واتییگا پله ی به رز ته نها له شه هیدبووندایه، به لکو جاری واهیه به شه هیدبوونی موسولمانیک کافره کان زور چاک دهردیان دهرمان ده بیو شه هیدبوونی موسولمانه که ش به سه رکه وتنی خویان داده نین، بویی نابئ (مُجَاهِد) به و هیرشه گیانفیداییه ته نها مه به ستی شه هیدبوون بئ، به لکو پیویسته نه تی به رزکرنه وه ی نیسلامیشی هه بئ، چونکه پیغه مبه رﷺ فهرموویه تی: ﴿مَنْ قَاتَلَ لَتَكُونَ كَلِمَةً لِلَّهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ رواه الشيخان، هه رکه سیک بق به رزکردنه وه ی نایینی خوا جهنگ بکا، نه وه له پښکای خوا یه.

وَيَجُوزُ إِثْلَافُ بَنَائِهِمْ وَشَجَرِهِمْ لِحَاجَةِ الْقِتَالِ وَالظَّفَرِ بِهِمْ، وَكَذَا إِنْ لَمْ يُرْجَ حُصُولُهَا لَنَا، فَإِنْ رُجِيَ نُدْبُ التُّرْكِ، وَيَحْرُمُ إِثْلَافُ الْحَيَوَانَ إِلَّا مَا يَقَاتِلُونَا عَلَيْهِ لِدَفْعِهِمْ أَوْ ظَفَرِ بِهِمْ، أَوْ غَنَمْنَاهُ وَخَفْنَا رُجُوعَهُ إِلَيْهِمْ وَضَرَرَهُ.

نیجا که نه و نیته باشه هببو، با به خوی خوی به شهیدبون نداد، به لکو له خوا بیارته وه: تاکو شهیدبونی بداتن، چونکه پیغمبر ﷺ فرمویه تی: ﴿مَنْ سَأَلَ الشَّهَادَةَ بِصِدْقٍ بَلَّغَهُ اللَّهُ مَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ وَإِنْ مَاتَ عَلَى فِرَاشِهِ﴾ رواه مسلم، هر که سبک به راستی تکای شهیدبون له خوا بگا، خوا دهیگه نیته پلهی شهیدان، هر چند له سهر یاتافی خویشی مردبی. که و ابو: نهی برای (مُجَاهِد) تا تمهنت دریزترین و زیاتر زیان له کافره کان بدهی، پلهی زیاتر له به هشت بق خوت وه دست نیسی، چونکه پیغمبر ﷺ فرمویه تی: ﴿خَيْرُ النَّاسِ مَنْ طَالَ عُمُرُهُ وَحَسُنَ عَمَلُهُ﴾ رواه الترمذی بسند صحیح، له هموو که س باشر نه و که سیه: تمه نی دریز بی و کرده وهی چاک بی.

(وَيَجُوزُ إِثْلَافُ بَنَائِهِمْ وَشَجَرِهِمْ) دروسته: خانووی کافره کان ویران بکین و دره خسته کانیان بیه و تینین (لِحَاجَةِ الْقِتَالِ وَالظَّفَرِ بِهِمْ) بق پیوستی جهنگو زالبون به سهریاند، چونکه پیغمبر ﷺ دارخورمایه کانی (بِنِي النَّضِيرِ) برین، هر وهک (البخاری و مسلم) گیرایه تیانه وه (وَكَذَا إِنْ لَمْ يُرْجَ حُصُولُهَا لَنَا) هر وه ما نه گهر نومیدیش نه بی دره خت و خانووه کان بق نیمه ببن، نه و کاتش دروسته بیانف و تینین، به لام (فَإِنْ رُجِيَ نُدْبُ التُّرْكِ) نه گهر نومید هبو بق نیمه بیتنه وه، نه و کاتش سوننه ته نه یانف و تینین.

جا بزانه: هر مالیکی تر- که ناژه له نه بی- وهک نوتومبیل و نه و جوژه شتانه، هه مان برپاره کانی دره خت و خانووی لی دینه جن، هر وه ما نه و ناژه لهی گوشتی بخوری، دروسته بق خواردن سهر بری، هر وهک له (مغنی) دا فرمویه تی.

به لام (وَيَحْرُمُ إِثْلَافُ الْحَيَوَانَ) هر پامه: نه و ناژه لهی گوشتی ناخوری، بیفه و تینین (إِلَّا مَا يَقَاتِلُونَا عَلَيْهِ) ته نها نه و ناژه لهی کافره کان به سواری جهنگمان له گهل ده کن دروسته بیه و تیندری (لِدَفْعِهِمْ أَوْ ظَفَرِ بِهِمْ) بق بهرگری و زالبون به سهریاند (أَوْ غَنَمْنَاهُ وَخَفْنَا رُجُوعَهُ إِلَيْهِمْ) یان ناژه له که مان به تالان گرتبو و ترساین بق کافره کان بگه پیته وه و (وَضَرَرَهُ) زیانی بق نیمه هه بی، نه و کاتش دروسته بیه و تیندری.

که و ابو: نه گهر ترساین چهک که رهسته ی نیمه ش بکه ویته ده ست دوزمن و له دژی نیمه به کاری ببن، نه و کاتش دروسته: بیفه و تینین، چونکه هرزه تی (جعفر بن ابی طالب ﷺ) له غزای (موتة) دا له بهر زوری برینه کانی بی هیز بو، نیجا له نه سپه که ی دابزی و هر چوار پهل نه سپه که ی برین، نه وهک بکه ویته ده ست کافره کان و له دژی موسولمانان

به سواری نسیبه که جهنگ بکن، هیچ (صحابه) به کیش پرخنهی نیتگرت، هر وه که
(شرح الزرقانی) و (السیرة الحلبيه) دا گنر پراوه ته وه.

﴿ يَأْشِكُوا: لَهُ بَارِي جَاسُوسٍ وَرِبَاطٌ = مَانُوهُ لَهُ بَارِغَايَه كِي نَيْسَلَامَا ﴾
يه كه م: ﴿عَنْ سَلْمَةَ ۖ: أَنَّى النَّبِيُّ ﷺ عَيْنٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ- فِي غَزْوَةِ هَوَازِنَ- فَبَجَلَسَ مَعَ
أَصْحَابِهِ يَتَحَدَّثُ ثُمَّ الْقَتْلَ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَطْلُبُوهُ فَأَقْتُلُوهُ. فَقَتَلْتُهُ فَتَقَلَّبَنِي سَلْبَةً﴾ رواه الشيخان
والنسائي، له غزای (هوازن) جاسوسی کافره کان هات له گه ل (صحابه) کان دانیش
قسه ی ده کرد، نینجا پویش، پیغه مبرر ﷺ فه رموی: به نوای دا بگه پینو بی کوژن. جا
(سَلْمَةَ) جاسوسه کی گوشت و پیغه مبرر ﷺ که لوپه له که بی داین.

جا به به لگی ثم حدیسه و به (اجماع) ی زانایانی نسیلام دروسته جاسوسی کافری
جهنگی بکوژن، هر وه ها جاسوسی کافری په یمان له نوستو په یمان له گه لکراویش له
مه زه بی نیام (مالک) دا: په یمانه کی هلد وه شیتته وه، که واته: دروسته بکوژن، به لام
نه گه جاسوسه که موسولمان بی شه وهش به فه رموده ی نیام (مالک) و چند
زانایه کی تر: - پیشه وای موسولمانان (إِجْتِهَاد) دهره قی ده کا، واته: نه گه
به رزه وهندی دیت دروسته بی کوژن.

جا (ابن حجر العسقلانی) فه رموی ته: به لگی گوشتنی جاسوسی موسولمان - که له لای
نیام (مالک) و چند زانایه دروسته - به سه رها ته که ی (حاطب بن ابی بلتعنه) یه: که له
(فَتْحِ مَكَّةَ) دا کاغه ریکی بؤ کافره کان نارو کاغه زه که ش گیرا، نینجا نیامی (عمر ﷺ)
فه رموی: ﴿ذَعْنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ أَضْرِبُ عُنُقَهُ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنَّهُ شَهِدٌ بِنَرَأَى﴾ رواه
الشيخان، پنگام بده (حاطب) بکوژم. پیغه مبرر ﷺ فه رموی: (حاطب) ناماده ی غزای
(بَدْر) بووه، واته: بؤین نابن بکوژن.

شوینن به لگه: ووشه ی (شَهِدٌ بَدْرًا) ه، واته: ناماده بوونی (حاطب) له (بدر) پله یه کی
به رزه ده بیته ریگری گوشتنی، نه که له بهر شه وه ی موسولمانه، جا شه پله یه ش - نیستا -
له هیچ جاسوسی موسولماندا نیه و نسیلامه تیش نابیته ریگری گوشتنی.

به لام به مه زه بی نیامی (حنفی) و (شافعی): دروست نیه جاسوسی موسولمان بکوژن،
به لگو تمبئن ده کری: به لیدان و به ندردن تا ماوه یه کی ریزن، هر وه که له (شرح مسلم) و
(فتح الباری) دا پوون کراوه ته وه.

وووم: (رِبَاطٌ) = نیشته جی بوون له باره گایه کی نسیلاما - بؤ چاوه پوانکردنی غزای
پاسه وانی موسولمانان و خورا میتان له چه که و پیوستیه کانی تری جهنگ - به شیکه له
(جهاد)، نه گه (مُرَابِطٌ) = نیشته جی بووه که له باره گاکه شی دا بمری پله ی به رزی (جهاد) ی

(فَصَلِّ نِسَاءَ الْكُفَّارِ وَصِيَّائِهِمْ إِذَا أُسْرُوا رُقُوعًا، وَكَذَا الْعَبِيدُ، وَتَجْتَهِدُ الْإِمَامُ فِي الْأَحْرَارِ الْكَامِلِينَ وَيَفْعَلُ الْأَحْظَ لِلْمُسْلِمِينَ مِنْ قَتْلِ وَمَنْ وَفْدَاءِ بِأَسْرَى أَوْ مَالٍ

هر بقى دهنوسرى، پيغه مبرك^ع فرمويه تى: ﴿رَبَّاطُ يَوْمٍ وَنَيْلَةُ خَيْرٍ مِنْ صِيَامِ شَهْرِ وَقِيَامِهِ، وَإِنْ مَاتَ فِيهِ أَجْرِي عَلَيْهِ عَمَلُهُ الَّذِي كَانَ يَعْمَلُ وَأَجْرِي عَلَيْهِ رِزْقُهُ وَأَمِنَ الْفِتَانَ﴾ رواه مسلم، نيشته جي بونى پڙڙڻڪو شويڪ له باره گايه كي نيسلامدا خيرتره له به پڙڙڻويونى مانگيڪو شه نوپڙي مانگيڪ، نه گهر نيشته جي بوهه كه له ماوهى نيشته جي بونه كه سى دا بمرى، خيرى شو کرده وه چاكانه سى ده يكرن، هر بقى دهنوسرى پى لى ناپري، خواردينه كه شى - وه كو شه هيد - هر ده دريتى وه له فيتنه سى فريشته كانى ناو گره كه شى شه مين دهين.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسَى گرتنى ديله كان و مالى كافره كان﴾

پيشه گى: بزانه ملكو مالى كافره كانى پاشگه زيوو نابيته تالان و به سهر غه زاگه ره كاندا به ش ناكري، به لكو مالى هر پاشگه زيويكى به كافرى مردي، يان كوڙباي، به (قىء) ده دريته (بيت المال)، مالى زيندوهه كانيشيان پاده گيرى: نه گهر بونه وه موسولمان ده ياندريته وه، نه گهر به كافرى بمرن، يان بكوڙين، شه وهش به (قىء) ده دريته (بيت المال)، هر وهه ديله كانيشيان نابنه كڙيله، به لكو نافرته و پياوه بالفه كانيان داواى موسولمان بونه وه يان لى ده كرى، جا نه گهر نه بونه وه موسولمان، شو كاته واجبه بكوڙين، به لام منداله نه بالفه كانيان هر به موسولمان داده ندرين، هر وه كه له (باسى پاشگه زيونه وه) دا پابراو له (مغنى) و (الشروانى) شدا فرمويانه.

به لام (نِسَاءُ الْكُفَّارِ) نافرته كانى كافره كانى بنه پته تى - كه نافرته كان له بنچينه دا كافرن - هم (وَصِيَّائِهِمْ) منداله كانى كافره كانى بنه پته تى (إِذَا أُسْرُوا رُقُوعًا) هر كاتيڪ به دليل گيران يه كسهر - به خودى گرتنه كه - ده بنه كڙيله ﴿عَنْ ابْنِ عَوْنٍ وَابْنِ عَمْرٍو عَنْ عَمِّهِمْ فِي غَزْوَتِي بَنِي قُرَيْظَةَ وَبَنِي الْمُصْطَلِقِ: قَتَلَ رِجَالَهُمْ وَقَسَمَ نِسَاءَهُمْ وَأَوْلَادَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ الحديثان رواهما الشيوخ، له غه زاي جوله كه كانى (بنى قريظة) وه عه په به كانى (بنى المصطلق) پيغه مبرك^ع پياوه بالفه كانى كوشتن و مال و نافرته و منداله كانيشيان به سهر موسولماناندا به ش كردن. (وَكَذَا الْعَبِيدُ) هر وهه كڙيله كانيشيان به خودى گرتن ده بنه وه كڙيله.

(وَتَجْتَهِدُ الْإِمَامُ) پيشه وا، يان سهر کرده سى له شكره كه (اجتهاد) ده كا: (فِي الْأَحْرَارِ الْكَامِلِينَ) له باره سى نڙينه نازاده كانى بالغو عاقل - هر كاتيڪ به دليل گيران - ئينجا (وَيَفْعَلُ الْأَحْظَ لِلْمُسْلِمِينَ) واجبه به قازانجره كه بقى موسولمان بكا: له و چوار پڙگايانه: (مِنْ قَتْلِ) له كوشتنى ديله كان و (وَمَنْ) له نازانگريديان به خوڙباي و (وَفْدَاءِ بِأَسْرَى أَوْ مَالٍ) له نازانگريديان به رامبه ر پڙگار كرنى ديله كانى موسولمانان، يان به رامبه ر وهر گرتنى مال له

وَاسْتَرْقَاقٍ، فَإِنْ خَفِيَ الْأَحْظُ حَبْسَهُمْ حَتَّى يَظْهَرَ، وَقِيلَ لَا يُسْتَرْقُ وَثْنِيَّ وَكَذَا عَرَبِيٌّ فِي قَوْلٍ، وَ لَوْ أَسْلَمَ أَسِيرٌ عَصَمَ دَمَهُ وَبَقِيَ الْخِيَارُ فِي الْبَاقِي، وَفِي قَوْلٍ يَتَكَيَّنُ السَّرْقُ، وَإِسْلَامُ كَافِرٍ قَبْلَ ظَفْرِ بِهِ يَعْصِمُ دَمَهُ وَمَالَهُ وَصِغَارَ وَوَلَدِهِ، لَا زَوْجَتَهُ عَلَى الْمَذْهَبِ،

دیلہ کافرہ کانو (وَاسْتَرْقَاقٍ) له کردنیان به کویله، چونکه ئەم چوار پښگیانہ له قورپان و
 حەبیس وەرگیراون.

(فَإِنْ خَفِيَ الْأَحْظُ) جا ئەگەر له و چوار پښگیانہ به قازانجتره که ی لادیار نه بو، ئەو کاته
 (حَبْسَهُمْ حَتَّى يَظْهَرَ) واجبه: بهندیان بکا تا به قازانجتره که دەرده که وی (وَقِيلَ) له
 فەرمووده به کی بین هیژدا: (لَا يُسْتَرْقُ وَثْنِيَّ) بپه رست ناکریتته کویله (وَكَذَا عَرَبِيٌّ فِي قَوْلٍ)
 ههروهه له فەرمووده به کی تری بین هیژدا: هه ره بیهش ناکریتته کویله، به لام به حەبیسە که ی
 پاربدوو ئەم فەرمووده بین هیژانە پەد کراونه وه.

(وَلَوْ أَسْلَمَ أَسِيرٌ) ئەگەر دیلیک بووه موسولمان، ئەوه (عَصَمَ دَمَهُ) خۆینه که ی خۆی
 ده پاریزێو دروست نیه بکوژێ، به لام (وَبَقِيَ الْخِيَارُ فِي الْبَاقِي) سه ریشکی ی پێشه و له سن
 پښگیه کی تردا ده مینێ (وَفِي قَوْلٍ: يَتَكَيَّنُ السَّرْقُ) له فەرمووده به کدا واجبه: دیلی موسولمان بوو
 بکریته کویله.

(وَإِسْلَامُ كَافِرٍ قَبْلَ ظَفْرِ بِهِ) ئیسلامی بونی کافرێکی بالغو عاقل - پیاو بی، یان ئافرهت -
 پیش ئەوه ی بگیرێ (يَعْصِمُ دَمَهُ وَمَالَهُ) گیانه که ی له کوشتن و کویله یی ده پاریزێو
 ماله که شی - له هه ر شوینیک بی - ده پاریزێ، چونکه پێغه مبه ر ﷺ فەرموویه تی: ﴿أَمَرْتُ أَنْ
 أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، فَإِذَا قَالُواهَا عَصَمُوا مِنِّي
 دِمَائِهِمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّهِ﴾ رواه الشيخان واصحاب السنن، له لایه ن خواوه فەرمان
 پێ کراره جهنگ له گه ل کافرە کان بکه م تا شاده ده مینن، جا هه ر کاتیك شاده یان هینا و
 بونه موسولمان، خۆینو مالیان له من ده پاریزن ته نها به مافی ئیسلام نه بین.

(وَصِغَارَ وَوَلَدِهِ) هه م منداله بچوکه کانیشی له کویله یی ده پاریزێ، چونکه ئەوانیش به
 ئیسلامی بونی دایکیان، یان باوکیان ده بنه موسولمان، به لام منداله بالغو عاقله کانی
 ناپاریزێ، چونکه ئەوان سه ربه خۆنه و به ئیسلامی بونی دایکو باوکیان نابنه موسولمان،
 ههروهک له زۆریه ی سه رچاه وکاندا فەرموویانه.

(لَا زَوْجَتَهُ) به لام ژنه کافرە که ی له کویله یی ناپاریزێ (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سه ر فەرمووده ی
 پاستی مه زه ب، ههروهک ئەگەر له دوا ی به دیلگیرانیشی ببیته موسولمان ناپاریزێ،
 چونکه ئافره ته که سه ربه خۆیه، که وایو: ئیسلامی بونی ژنه که ش میژده کافرە که ی ناپاریزێ،
 به لام له فەرمووده به کی تردا: ئەگەر میژده که پیش به دیلگیرانی ببیته موسولمان، ژنه
 کافرە که ی له کویله یی ده پاریزێ، ههروهک له (نهایه) و (مغنی) دا فەرموویانه.

فَإِنْ اسْتَرْقَتْ انْقَطَعَ نِكَاحُهُ فِي الْحَالِ، وَقِيلَ إِنْ كَانَ بَعْدَ الدُّخُولِ بِهَا اُنْتَضَرَّتِ الْعِدَّةُ فَلَعَلَّهَا تَعْتَقُ فِيهَا، وَيَجُوزُ إِزْقَاقُ زَوْجَةٍ ذِمِّيٍّ، وَكَذَا عَتِيقُهُ فِي الْأَصْحَحِ، لَا عَتِيقُ مُسْلِمٍ وَزَوْجَتُهُ الْحَرِّيَّةُ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَإِذَا سَبِيَ زَوْجَانِ أَوْ أَحَدَهُمَا الْفَسْخُ النَّكَاحِ إِنْ كَانَا حُرَّيْنِ قِيلَ أَوْ رَقِيقَيْنِ، وَإِذَا أُرِقَ وَعَلَيْهِ ذَنْنٌ لَمْ يَسْقُطْ فَيُقْضَى مِنْ مَالِهِ إِنْ غَنِمَ بَعْدَ إِزْقَاقِهِ،

جا گوتمان به فرموده‌ی پاستی مه‌زهب: به موسولمانبونی می‌دهد که زنه کافره‌کی له کویله‌یی ناپاریزی، که‌وابو: (فَإِنْ اسْتَرْقَتْ) هرکاتیک زنه کافره‌کی پی‌اوه موسولمانبووه‌که گیراو بووه کویله (انْقَطَعَ نِكَاحُهُ فِي الْحَالِ) هر نو دم ماره‌برینه‌کی ده‌پچری، هرچه‌ند جی‌معیشی له‌گه‌ل کردین (وَقِيلَ إِنْ كَانَ بَعْدَ الدُّخُولِ بِهَا) له فرموده‌یه‌کی بی‌هیزدا: نه‌گه‌ر بوونه کویله‌یی له دوا‌ی جی‌ماع له‌گه‌ل کردین بی، نه‌و کاته (اُنْتَضَرَّتِ الْعِدَّةُ) چاوه‌پوانی ته‌واوبونی (عدة‌ی ده‌کری) (فَلَعَلَّهَا تَعْتَقُ فِيهَا) به‌لکی له (عدة‌دا نازاد ده‌کری‌و ماره‌برینه‌کیان به‌رده‌وام ده‌بن.

(وَيَجُوزُ إِزْقَاقُ زَوْجَةٍ ذِمِّيٍّ) دروسته: زنه کافره‌کی کافری په‌یمان له‌نه‌ستو بکریته کویله، نه‌گه‌ر زنه‌که جه‌نگ بکا (وَكَذَا عَتِيقُهُ فِي الْأَصْحَحِ) هروره‌ها کویله کافره‌کی نازادکراویشی ده‌کریته کویله نه‌گه‌ر جه‌نگ بکا (لَا عَتِيقُ مُسْلِمٍ وَزَوْجَتُهُ الْحَرِّيَّةُ) به‌لام کویله کافره‌کی نازادکراوی مروفی موسولمان و هم زنه‌کافره‌کی مروفی موسولمان- نه‌گه‌ر جه‌نگیش بکن- نابنه کویله (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سهر فرموده‌ی پاستی مه‌زهب، چونکه نیسلامه‌تی‌بنچینه‌یی به‌هیزتره له نیسلامه‌تی دوا‌ی کوفر.

(وَإِذَا سَبِيَ زَوْجَانِ أَوْ أَحَدَهُمَا) نه‌گه‌ر زنو می‌دیکی کافر ویکرا گیران، یان ته‌نها په‌کیکیان گیرا (انْفَسَخَ النَّكَاحُ) په‌کسر ماره‌برینه‌کیان هله‌ده‌ه‌شیتته‌وه (إِنْ كَانَا حُرَّيْنِ) نه‌گه‌ر هر دووکیان نازاد بن، جیاوازی نیه: جی‌معیان کردین، یان نا ﴿عَنْ أَبِي سَعِيدٍ: أَصَبْنَا سَبَايَا يَوْمَ أُوطَاسٍ لَهُنَّ أَزْوَاجٌ فَتَحَرَّجُوا، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: (وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ)﴾ رواه مسلم، له غه‌زای (أوطاس) هندیک نافرهمان ده‌ست که‌وتن می‌دیبان هه‌بوو، بویی خویان له جی‌معه‌کردنیان پاراست، جا خوا‌ی گه‌وره نه‌و نایه‌تی‌پرابردوی ناردده خواره‌وه، واته: (نافره‌تانی ماره‌پراو چه‌پامن ته‌نها نه‌گه‌ر بینه کویله‌ی ئی‌وه، نه‌و کاته حه‌لالن). (قِيلَ: أَوْ رَقِيقَيْنِ) له فرموده‌یه‌کی بی‌هیزدا: نه‌گه‌ر زنو می‌دهد که کویله‌ش بن، ماره‌برینه‌کیان هله‌ده‌ه‌شیتته‌وه.

(وَإِذَا أُرِقَ وَعَلَيْهِ ذَنْنٌ) هرکاتیک کافریکی جه‌نگی کرایه کویله و له‌و حاله‌تیشدا قه‌رنزی که‌سیکی له سهر بوو (لَمْ يَسْقُطْ) قه‌رزه‌کی له سهر لانا‌ک‌وی، که‌وابو: (فَيُقْضَى مِنْ مَالِهِ إِنْ غَنِمَ بَعْدَ إِزْقَاقِهِ) قه‌رزه‌که له مالی کافره‌که ده‌دیته‌وه، نه‌گه‌ر له دوا‌ی کردنه کویله‌یی

وَلَوْ اقْتَرَضَ حَرْبِيٌّ مِنْ حَرْبِيٍّ أَوْ اشْتَرَى مِنْهُ ثُمَّ أَسْلَمَ أَوْ قَبِلَ جَزِيَّةَ دَامِ الْحَقِّ، وَلَوْ أْتَلَفَ عَلَيْهِ حَرْبِيٌّ فَاسْلَمَ فَلَا ضَمَانَ عَلَيْهِ فِي الْأَصْحَ، وَالْمَالُ الْمَأْخُوذُ مِنْ أَهْلِ الْحَرْبِ قَهْرًا غَنِيمَةٌ، وَكَذَا مَا أَخَذَهُ وَاحِدٌ أَوْ جَمْعٌ مِنْ دَارِ الْحَرْبِ بِسَرِقَةٍ، أَوْ وَجَدَ كَهَيْئَةِ اللَّقْطَةِ

ماله که ی گیرایی، به لام نه گهر پیش کویله یی ماله که ی گیرایی، نه و کاته قهرزه که له ماله که ی نادریتته وه به لکو له نه ستوری دا ده میتنی.

(وَلَوْ اقْتَرَضَ حَرْبِيٌّ مِنْ حَرْبِيٍّ) نه گهر کافرئکی جهنگی قهرزئکی له کافرئکی جهنگی وهرگرتبئ (أَوْ اشْتَرَى مِنْهُ) یان کافره که شتئکی به قهرز له کافره که کرپبئ (ثُمَّ أَسْلَمَ) ئینجا هه ربوویکیان، یان ته نها یه کئکیان بووه موسولمان (أَوْ قَبِلَ جَزِيَّةَ) یان سه رانه یان قبول کرئو یونه په یمان له نه ستور، له و حاله تانه دا (دَامِ الْحَقِّ) مافی خاوهن مافه که هه ر به رده وام ده بئو واجبه ببدریتتی، به لام (وَلَوْ أْتَلَفَ عَلَيْهِ حَرْبِيٌّ فَاسْلَمَ) نه گهر کافرئکی جهنگی شتئکی کافرئکی جهنگی فه وتاندبئ، ئینجا هه ربوویکیان، یان ته نها فه وتبئره که بووه موسولمان، نه و کاته (فَلَا ضَمَانَ عَلَيْهِ فِي الْأَصْحَ) فه وتبئره که هیج زامینی له سه ر نیه، له قهرمووده ی راستردا.

﴿ مالی کافره کان ﴾

پیشه کی بزانه: مالی هه ر موسولمانئیک به ړئگایه کی ناشه رعی بکه ویتته ده ست کافره کان، ماله که نابیتته ملکی کافره کان و هه ر ملکی خاوه نه که به تی، که واته: هه ر که سئیک نه و مالی بگاته ده ست: به گرتن، یان به کرپن، یان به هه ر ړئگایه کی تر، واجبه: ببدا ته وه خاوه نه که ی، هه رو ه که له (تحفة) و (نهایه) دا فه رموویانه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا: ذَهَبَ فَرَسٌ لَهُ فَأَخَذَهُ الْعَدُوُّ، فَظَهَرَ عَلَيْهِمُ الْمُسْلِمُونَ فَرُدُّ عَلَيْهِ فِي زَمَنِ النَّبِيِّ ﷺ﴾ رواه البخاری، نه سپئکی (ابن عمر) پدیشته و دوژمن گرتی، ئینجا موسولمانه کان به سه ر دوژمنه که دا سه رکه وتن و نه سپه که یان گرت، جا به فه رمانی پیغه مبه ر ﷺ نه سپه که ی ږو که پاندراره.

به لام (وَالْمَالُ الْمَأْخُوذُ مِنْ أَهْلِ الْحَرْبِ قَهْرًا) مالی کافره کانی جهنگی که به زالبوون لئیان ستبندراره (غَنِيمَةٌ) ده ببتته تالان، واته: ده کریتته پئنج به شو به سه ر جهنگاوه ره کان و نه و جوړه که سانه دا به شو ده کرئ: که له پیش (کتاب النکاح) دا له (باسی به شکر دنی تالان) دا پوون کراونه وه.

(وَكَذَا مَا أَخَذَهُ وَاحِدٌ أَوْ جَمْعٌ مِنْ دَارِ الْحَرْبِ بِسَرِقَةٍ) هه رو هه مالی کافره کانی جهنگی که موسولمانئیک، یان کومه له موسولمانئیک له (دارالْحَرْبِ) ده ببتتی، یان له (دارالاسلام) دا له کافرئکی جهنگی ده بستتتی: به بزین، یان به پفاندن، نه ویش له هه ربوو حاله تدا ده ببتته تالان و ده کریتته پئنج به شو (أَوْ وَجَدَ كَهَيْئَةِ اللَّقْطَةِ) یان له (دارالْحَرْبِ) دا وه که شیوه ی مالیکی

عَلَى الْأَصْحَ، فَإِنْ أَمَكَنَ كَوْنُهُ لِمُسْلِمٍ وَجَبَ تَعْرِيفُهُ، وَلِلْغَانِمِينَ التَّبَسُّطُ فِي الْغَنِيمَةِ بِأَخْذِ الْقُوتِ وَمَا يَصْلُحُ بِهِ، وَلَحْمٍ وَشَحْمٍ وَكُلِّ طَعَامٍ يُعْتَادُ أَكْلُهُ عُمُومًا، وَعَلَفِ الدَّوَابِّ تَبْنًا وَشَعِيرًا وَنَحْوَهُمَا، وَذَبْحِ مَا كَوَّلَ لِلْحِمَى،

وینوو موسولماننیک دوزیه وهو هینای و گومانیش وه هابوو شته که هی کافرئکی جهنگییه،
نه ویش ده بیته تالان (علی الاصح) له سر فرموده ی پاستر.

به لام له فرموده که ی تردا - که (امام الحرمین) پشتگیری کرده - له هردوو مهسه له دا: ماله که گشتی بؤ نهو که سه یه که هیناویه تی، ههروه که له (نهایه) و (معنی) دا فرمویانه، به لکو له فرموده یه کی نیامی (الشافعی) و له هه رسیک مهزه به که ی تردا: نه گه نه میری له شکره که - پیش تالانگرتن - بلی: (هه ر که سیک شتیکی کافره کان بگری شته که بؤ خوئی). نهو کاته شته که بؤ نهو که سه یه که گرتویه تی، ههروه که له (تحفه) و (الشروانی) دا فرمویانه.

(فَإِنْ أَمَكَنَ كَوْنُهُ لِمُسْلِمٍ) جا نه گه ر ده گونجا دوزاره که ملکی موسولماننیک بئو له (دارالحرب) لای ون بووی، یان کافره کان لییان ستاندین، نهو کاته (وَجَبَ تَعْرِيفُهُ) واجبه ماوهی سائیک بانگه وازی بکا، جا نه گه ر خاوه نه که ی ده ست نه که وت، ده بیته تالان، له فرموده که ی تریشدا: بؤ نهو که سه یه که دوزیویه تیه وه.

(وَالْغَانِمِينَ التَّبَسُّطُ فِي الْغَنِيمَةِ) بؤ تالانگه ر کان جه لاله فراوانی له تالانه که دا بکن پیش به شکر دنی: (بِأَخْذِ الْقُوتِ وَمَا يَصْلُحُ بِهِ) وه که بر دنی خوارده مه نی و نهو شته ی خوارده مه نی پی ساز ده کری: وه کوخوی و پوون، هه م (وَلَحْمٍ وَشَحْمٍ وَكُلِّ طَعَامٍ يُعْتَادُ أَكْلُهُ عُمُومًا) گزشت و به زو گشت خوار دنیکی به عاده ت تیکرای خه لک ده یخوا، هه م (وَعَلَفِ الدَّوَابِّ تَبْنًا وَشَعِيرًا وَنَحْوَهُمَا) نالیکی وولاغه کان وه که کاو جؤ و نهو جؤ ره شتانه، هه م (وَتَبْحِ مَا كَوَّلَ لِلْحِمَى) دروسته نهو ناژه له ی گزشتی بخوری بؤ گوشته که ی سه ری بپرن ﴿عَنْ ابْنِ عَمْرِو بْنِ رَافِعٍ عَنْ أَبِيهِ: كُنَّا نُصِيبُ فِي مَقَارِنَا الْقَسْلَ وَالْعَنْبَ لِنَأْكُلَ وَلَا نُرْفَعُهُ﴾ رواه البخاری، نیمه له غه زاکانماندا هه نگوین و تریمان ده گرت، ده مان خواریدو نه مانده برده لای پیغه مبه ر.

جا بزانه: نه گه ر پیویستی به جل و به رگ بوو، ده بی نه میره که به کری بیداتی تا پیویستی که ی ته واو ده بی، نیجا ده یکه پینیتیه وه ناو تالانه که، به لام نه گه ر پیویستی به چه ک و شتی سواری بوو بؤ جه ننگردن، نهو کاته به بی کری به کاری دینن و نه گه ر فه وتاش توله ی له سر نیه، به لام نه گه ر نه فه وتا، واجبه: له نوای نه مانی پیویستی که بیگه پینیتیه وه ناو تالانه که، ههروه که له (تحفه) و (الشروانی) دا رون کراوه ته وه.

وَالصَّحِيحُ جَوَازُ الْفَاكِهَةِ، وَأَنَّهُ لَا تَجِبُ قِيَمَةُ الْمَذْبُوحِ، وَأَنَّهُ لَا يَخْتَصُّ الْجَوَازُ بِمُحْتَاجٍ إِلَى طَعَامٍ وَعَلْفٍ، وَأَنَّهُ لَا يَجُوزُ ذَلِكَ لِمَنْ لَحِقَ الْجَيْشَ بَعْدَ الْحَرْبِ وَالْحِيَازَةَ، وَأَنْ مَنْ رَجَعَ إِلَى دَارِ الْإِسْلَامِ وَمَعَهُ بَقِيَّةٌ لَزِمَهُ رَدُّهَا إِلَى الْمَعْتَمِرِ، وَمَوْضِعُ التَّبَسُّطِ دَارُهُمْ، وَكَذَا مَا لَمْ يَصِلْ عُمَرَانُ الْإِسْلَامَ فِي الْأَصْحِ، وَلِغَانِمِ رَشِيدٍ وَلَوْ مَخْجُورًا عَلَيْهِ بِفَلْسِ الْأَعْرَاضِ عَنِ الْغَنِيمَةِ قَبْلَ الْقِسْمَةِ، وَالْأَصْحُ جَوَازُهُ بَعْدَ فَرَزِ الْخُمْسِ، وَجَوَازُهُ لِجَمِيعِهِمْ، وَيُطْلَأُ مِنْ ذَوِي الْقُرْبَى وَسَالِبٍ،

(وَالصَّحِيحُ جَوَازُ الْفَاكِهَةِ) به فرموده‌ی راست: میوه‌ش دروسته بخون، هر وه که له حدیسه که دا پبرا، هم (وَأَنَّهُ لَا تَجِبُ قِيَمَةُ الْمَذْبُوحِ) نرخی نازله سه ربرپاوه که ش واجب نابن، هم (وَأَنَّهُ لَا يَخْتَصُّ الْجَوَازُ بِمُحْتَاجٍ إِلَى طَعَامٍ وَعَلْفٍ) دروستیه که ش تاییه ت نیه به وه که سه‌ی پیوستی به خوارده مه نی و نالیکی وولاغه که‌ی هیه، به لکو نه‌گر پیوستیشی نه‌بن، هر دروسته نه و شتانه بیا، به لام (وَأَنَّهُ لَا يَجُوزُ ذَلِكَ لِمَنْ لَحِقَ الْجَيْشَ بَعْدَ الْحَرْبِ وَالْحِيَازَةَ) به فرموده‌ی راست: بردنی نه و شتانه‌ی پبردو دروست نیه بق نه وه که سه‌ی له دواى جهنگو گرتنی تالانه که یوه ته له شکره که.

هم (وَأَنْ مَنْ رَجَعَ إِلَى دَارِ الْإِسْلَامِ وَمَعَهُ بَقِيَّةٌ) هر که سیک که پاوه بق (دارالاسلام) و هندیکی له و شتانه‌ی پبردوی پیماو (لَزِمَهُ رَدُّهَا إِلَى الْمَعْتَمِرِ) واجبه بیگه پینتیه وه شوینی تالانه که، چونکه پیوستی نه ماوه، هم (وَمَوْضِعُ التَّبَسُّطِ دَارُهُمْ) شوینی حه لالی نه و فراوانیه ش، وولات و خانه‌ی کافره کانه (وَكَذَا مَا لَمْ يَصِلْ عُمَرَانُ الْإِسْلَامَ) هر وه ها له که پانه وه شدا حه لاله تا نه که یوه ته وه ناوه دانیه کانی نیسلام (فِي الْأَصْحِ) له فرموده‌ی راستردا، اته: هر کاتیک گیشته وه ناوه دانیه کانی نیسلام هیچ‌تر فراوانیه که حه لال نیه.

(وَلِغَانِمِ رَشِيدٍ) نه و غزاکه‌ی مافی له تالانه که دا هیه و بالخ و عاقله و بق دین و دنیای خویشی ده گونجی (وَلَوْ مَخْجُورًا عَلَيْهِ بِفَلْسِ) هر چه ند به هوی قه رزداریش قده غه‌ی له سه ر داندرا بن، بقی دروسته: (الْإِعْرَاضُ عَنِ الْغَنِيمَةِ قَبْلَ الْقِسْمَةِ) واز له به شه تالانه که‌ی خوی بینن پیش به شکردنی تالانه که، وه ک بلن: (وَأَزِمَ لَهُ مَافِي خَوْمِ هَيْنَا لَهُو تَالَانَهُ).

(وَالْأَصْحُ جَوَازُهُ بَعْدَ فَرَزِ الْخُمْسِ) به فرموده‌ی راستر دروسته: واز له تالانه که بینن له دواى جیا کردنه وه‌ی پینجیکه که‌ی، به لام له دواى به شکردن، یان هه لبراردنی به ملکردنی تالانه که واز لیته‌نانه که دروست نابن (وَ) هر به فرموده‌ی راستر (جَوَازُهُ لِجَمِيعِهِمْ) بق هه موو خاوهن مافه‌کان - به گشتی - دروسته: واز له مافی خویان بینن.

(وَ) به فرموده‌ی راستر: (يُطْلَأُ مِنْ ذَوِي الْقُرْبَى) نه و از لیته‌نانه له لایه ن خزمه‌کانی پتفه مبره وه ﷺ به تاله و دروست نابن، هم (وَسَالِبٍ) له وه که سه وه ش دروست نابن: که مافی که لو په لی کافره کوژراوه که‌ی خوی هیه.

وَالْمُعْرِضُ كَمَنْ لَمْ يَخْضُرْ، وَمَنْ مَاتَ فَحَقُّهُ لَوَارِثِهِ، وَلَا تُمْلِكُ إِلَّا بِقِسْمَةٍ، وَلَهُمْ التَّمْلِكُ، وَقِيلَ يَمْلِكُونَ، وَقِيلَ إِنْ سَلَّمْتَ إِلَى الْقِسْمَةِ بَانَ مَلِكُهُمْ، وَإِلَّا فَلَا، وَيُمْلِكُ الْعَقَارُ بِالِاسْتِيْلَاءِ كَالْمَنْقُولِ، وَلَوْ كَانَ فِيهَا كَلْبٌ أَوْ كِلَابٌ تَنْفَعُ وَأَرَادَهُ بَعْضُهُمْ وَلَمْ يُنَازِعْ أُعْطِيَهُ، وَإِلَّا قُسِّمَتْ إِنْ أُمِّكُنْ، وَإِلَّا أُفْرِغَ،

(وَالْمُعْرِضُ كَمَنْ لَمْ يَخْضُرْ) نه‌وی وازی له مافی خوی هیناوه، وه که نه‌و که سه‌یه که ناماده نه‌بوین، واته: به‌شه‌کی وی ده‌خسرتیته‌وه گه‌ل تالانه‌که‌و به‌ش ده‌کری به‌سه‌ر غه‌زاکه‌ره‌کانی‌ترداو به‌سه‌ر نه‌و که‌سانه‌ی پینجیکی تالانیان ده‌دریتن، به‌لام نه‌گه‌ر هه‌موو خاوه‌ن مافه‌کان - به‌گشتی - وازیان له تالانه‌که‌هینا، نه‌و کاته مافی هه‌مووانیان ده‌دریتنه‌وه‌وانه‌ی پینجیکی تالانه‌که‌یان ده‌دریتن، هه‌روه‌که له زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا فه‌رمویانه.

(وَمَنْ مَاتَ) هه‌ر غه‌زاکه‌ریک وازی له مافی خوی نه‌هینابین و مرده‌ب، نه‌وه (فَحَقُّ لَوَارِثِهِ) مافه‌که‌ی به‌ میرات بۆ میراتگه‌که‌یه‌تی: ده‌توانی داوای بکاو ده‌شتوانی وازی لی‌بیتن.

(وَلَا تُمْلِكُ إِلَّا بِقِسْمَةٍ) تالان نابیته‌ملکی هه‌یج خاوه‌ن مافی‌ک ته‌نها به‌به‌شکردن ده‌بیتن، به‌لام (وَلَهُمُ التَّمْلِكُ) بۆ خاوه‌ن مافه‌کان دروسته: پیش به‌شکردن بیکه‌نه‌ملکی خویان، وه‌که هه‌ر یه‌که‌یان بلن: به‌شی‌خۆم له‌م تالانه‌هه‌لبژارد کردمه‌ملکی‌خۆم. (وَقِيلَ يَمْلِكُونَ) له فه‌رمووده‌یه‌کی بئ‌هه‌زدا: به‌خودی‌کۆکردنه‌وه‌ی تالان ده‌بنه‌خاوه‌نی تالانه‌که‌(وَقِيلَ) له فه‌رمووده‌یه‌کی بئ‌هه‌زدا (إِنْ سَلَّمْتَ إِلَى الْقِسْمَةِ) نه‌گه‌ر تالانه‌که‌ته‌سلیمی به‌شکردن کرابن، نه‌وه (بَانَ مَلِكُهُمْ) ناشکرا ده‌بن: بووه‌ته‌ملکی هه‌موویان (وَإِلَّا فَلَا) به‌لام نه‌گه‌ر ته‌سلیمی به‌شکردن نه‌کرابن، نه‌و کاته نه‌بووه‌ته‌ملک.

(وَيُمْلِكُ الْعَقَارُ بِالِاسْتِيْلَاءِ) باغو‌زه‌مینو‌خانوش ده‌بیته‌ملکی خاوه‌ن مافه‌کان: به‌ده‌سه‌ر ده‌سرداگرتن و به‌شکردن (كَالْمَنْقُولِ) وه‌کو‌مالی گواسترایه‌وه، به‌لام له‌مه‌زه‌به‌ی‌نیامی (حنفی)دا: پیشه‌وای موسولمانان سه‌ریشکه: یان زه‌وی و باغو‌خانوه‌کان به‌ش ده‌کا-وه‌کو‌مالی گواسترایه‌وه-، یان وه‌قفی ده‌کاته سه‌ر موسولمانان، یان ده‌یداته‌وه‌کافره‌کان، هه‌روه‌که له (حاشیه‌ عمیره) و (مجمع‌الانهر)دا فه‌رمویانه.

(وَلَوْ كَانَ فِيهَا كَلْبٌ أَوْ كِلَابٌ تَنْفَعُ) نه‌گه‌ر له تالانه‌که‌دا سه‌گیک، یان چه‌ند سه‌گیکی به‌سود هه‌بوو (وَأَرَادَهُ بَعْضُهُمْ وَلَمْ يُنَازِعْ) هه‌ندی‌ک له خاوه‌ن مافه‌کان داوای کردو که‌سیش کیشه‌ی له‌گه‌ل نه‌کرد، نه‌وه (أُعْطِيَهُ) سه‌گه‌که‌ی ده‌دریتن (وَإِلَّا) به‌لام نه‌گه‌ر که‌سینکی‌تریش سه‌گه‌کانی‌ویستن، نه‌و کاته (قُسِّمَتْ إِنْ أُمِّكُنْ) سه‌گه‌کان به‌ش ده‌کرتن نه‌گه‌ر بگوجن (وَإِلَّا أُفْرِغَ) به‌لام نه‌گه‌ر به‌شکردنه‌که‌یان نه‌گوجا، نه‌و کاته‌پشکه‌له‌نیوان داواکه‌ره‌کاندا ده‌کری: بۆ کامه‌یان ده‌رچو، ده‌یدریتن.

وَالصَّحِيحُ أَنَّ سَوَادَ الْعِرَاقِ فَتِحَ غَنَوَةً وَقَسَمَ ثُمَّ بَدَلُوهُ وَوَقَفَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ، وَخَرَّاجُهُ أَجْرَةٌ تُؤَدَّى كُلُّ سَنَةٍ لِمَصَالِحِ الْمُسْلِمِينَ، وَهُوَ مِنْ عِبَادَانَ إِلَى حَدِيثَةِ الْمُوصِلِ طُسُولًا، وَمِنَ الْقَادِسِيَّةِ إِلَى حُلْوَانَ عَرْضًا، قُلْتُ: الصَّحِيحُ أَنَّ الْبَصْرَةَ وَإِنْ كَانَتْ دَاخِلَةً فِي حَدِّ السَّوَادِ فَلَيْسَ لَهَا حُكْمُهُ إِلَّا فِي مَوْضِعٍ غَرْبِيٍّ دَجَلْتَهَا وَمَوْضِعٍ شَرْقِيَّهَا،

(وَالصَّحِيحُ) به فرموده‌ی راست: (أَنَّ سَوَادَ الْعِرَاقِ فَتِحَ غَنَوَةً) اشاره‌کان و نسیه‌کانی سه‌وزایی عیراق له سه‌رده‌می نیامی (عمر^ع) به هیزنی چه‌ک نازاد کراوه له ده‌ستی کافره‌کان و (وَقَسَمَ) له نیوان غه‌زاکره‌کاندا به‌ش کرا (ثُمَّ بَدَلُوهُ) نینجا هر که‌سه‌یان به‌شی خوی داوه نیامی (عمر^ع) (وَوَقَفَ عَلَى الْمُسْلِمِينَ) نینجا له لایه‌ن نیامی (عمر^ع) - گشت سه‌وزاییه‌که به خاکه‌وه - وه قف کرا بق سه‌ر موسولمانان؟ نه‌وه‌ک غه‌زاکره‌کان به کشتوکاله‌وه خه‌ریک ببنو (جهاد) له کار بکوی.

(وَخَرَّاجُهُ أَجْرَةٌ) نه‌وه خه‌رجیه‌ی له سه‌وزایی عیراق وهرده‌گیری گشتی کری‌یه‌که‌یه‌تی و (تُؤَدَّى كُلُّ سَنَةٍ لِمَصَالِحِ الْمُسْلِمِينَ) هه‌موو سالتیک نه‌وه کری‌یه‌ده‌ری و بق بزره‌وه‌ندی موسولمانان سه‌رف ده‌کری، واته: گشت سه‌وزایی عیراق به خاکه‌وه وه قف‌کراوی نیامی (عمر^ع)، به‌لام له مه‌زه‌بی نیامی (حنفی) دا: خاک (سوادالعراق) سه‌وزایی عیراق ملکی خاوه‌نه‌کانیه‌تی و دروسته: فروشتن و گشت ده‌ستکاریه‌کی بکن، هه‌روه‌ک له (الهدایة) و (مجمع الانهر) دا فرموویانه.

(وَهُوَ) سنوری سه‌وزایی عیراق: (مِنْ عِبَادَانَ إِلَى حَدِيثَةِ الْمُوصِلِ) له سه‌ره‌تای (عه‌بیادان) ی نزیک (به‌سه‌ره) وه تا کۆتایی (حدیثه‌ی لای (موسل) ه، جا نه‌مه (طولاً) دریزیه‌که‌یه‌تی، هه‌م (وَمِنَ الْقَادِسِيَّةِ إِلَى حُلْوَانَ) له سه‌ره‌تای (قادسیه‌ی نزیک (کوفه) وه تا کۆتایی دئی (حلوان) ی نزیک چپای بیستون، (عَرْضًا) نه‌مه‌ش پانیه‌که‌یه‌تی.

﴿ نَاگاداری ﴾: نه‌وه سنوره‌ی (سوادالعراق) نه‌م شوینانه‌ی کوردستانیش ده‌گریته‌وه: که‌رکوک، هه‌ولیز، شاره‌زور، شاریازیز، پاوه، سیوه‌یل، داودان، ده‌پهن، عه‌دان. هه‌روه‌ک (الوضوح شرح المحرر) دا فرموویه‌تی، واته: چونکه کوردستان له سه‌رده‌می نیامی (عمر^ع) له سالی هه‌ژده‌ی کۆچی‌دا - به‌ته‌واوی - له ژیزر ده‌ستی کافره‌کانی بۆم و فارس نازاد کراوه.

(قُلْتُ) نیامی (النواوی) ده‌فرموی (الصَّحِيحُ) به فرموده‌ی راست: (أَنَّ الْبَصْرَةَ وَإِنْ كَانَتْ دَاخِلَةً فِي حَدِّ السَّوَادِ شَارِيَّ (به‌سه‌ره)، هه‌رچه‌ند ده‌که‌ویته ناو سنوری سه‌وزایی عیراق (فَلَيْسَ لَهَا حُكْمُهُ) به‌لام بپیری سه‌وزاییه‌که‌ی بق ندری (إِلَّا فِي مَوْضِعٍ غَرْبِيٍّ دَجَلْتَهَا وَمَوْضِعٍ شَرْقِيَّهَا) ته‌نها له شوینیکی بۆژناوای پویاری (دجله) و شوینیکی بۆژمه‌لانه‌کی نه‌بی

وَأَنَّ مَا فِي السَّوَادِ مِنَ الدُّورِ وَالْمَسَاكِينِ يَجُوزُ بَيْعُهُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.
 وَفُتِحَتْ مَكَّةُ صُلْحًا، فَدُورُهَا وَأَرْضُهَا الْمُحْيَاةُ مِلْكُ يَسَّعٍ.
 (فَصَلِّ) يَصِحُّ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ مُكَلَّفٍ مُخْتَارٍ أَمَانٌ حَرَبِيٌّ وَعَدَدٌ مَحْضُورٌ فَقَطْ، وَلَا يَصِحُّ
 أَمَانٌ أُسِيرٍ لِمَنْ هُوَ مَعَهُمْ فِي الْأَصْحِ، وَيَصِحُّ بِكُلِّ لَفْظٍ يُفِيدُ مَقْصُودَهُ وَبِكِتَابَةِ وَرِسَالَةٍ،

(ر) هر به فرموده‌ی پاست (أَنَّ مَا فِي السَّوَادِ مِنَ الدُّورِ وَالْمَسَاكِينِ) نهو خانویه‌ری له ناو سه‌وزایی عیراق‌دایه (يَجُوزُ بَيْعُهُ) دروسته بفروشی (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) چونکه خانوو به‌ره‌که وه‌قف نه‌کراوه (وَفُتِحَتْ مَكَّةُ صُلْحًا) شاری (مکه)‌ی پیروز به پیکه‌انن نازاد کراوه - نه‌که به جه‌نگ - که‌وابو: (فَدُورُهَا وَأَرْضُهَا الْمُحْيَاةُ مِلْكُ) خانوو‌ه‌کانی (مکه)‌ی زه‌ویه زیندو کراوه‌کانیشی ملکی خاوه‌نه‌کانیه‌تی (يَبِيعُ) دروسته بفروشی.

﴿ فَاَصْحَابُ الْكُفْرَانِ لَا يَرْجُونَ عِزًّا وَلَا نَصْرًا مِنْ اللَّهِ وَلَا مِنْ رَسُولِهِ سَاءَ مَا يَكْتُمُونَ ﴾

واته: موسولمانیک پاپاستنی کافریک، یان زیاتر بخاته نه‌ستری خوی و په‌یمانی بداتی: که هیج موسولمانیک زانی لی‌ته‌دا، ئینجا به‌م دلنیا‌کردنه پاپاستنی واجب ده‌بی‌و دروست نیه هیج موسولمانیک زانی لی‌بدا، جا به‌م جور‌ه‌کافره ده‌گوتری: (مُسْتَأْمَنُ) = دلنیا‌کراو، ئیتر جیا‌وازی نیه دلنیا‌که‌ره‌که، یان دلنیا‌کراوه‌که: پی‌او‌بی، یان ئافره‌ت، بی‌ته‌مبه‌ر ﷺ فرمودیه‌تی: ﴿ذِمَّةُ الْمُسْلِمِينَ وَاحِدَةٌ يَسْعَى بِهَا أَذْنَاهُمْ فَمَنْ أَخْفَرَهُ مُسْلِمًا فِي ذِمَّتِهِ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ رواه الشيخان، په‌یمانی موسولمانان هر‌یه‌که، بی‌هیزترینی موسولمانان ده‌توانی په‌یمانی پاپاستن بدا، جا هر‌که‌سینک په‌یمانی موسولمانیک بشکینتی و لای‌بیا، له‌عنه‌تی خودلو مه‌لایکه‌و تیکرای خالی له‌سه‌ری‌ن.

(يَصِحُّ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ مُكَلَّفٍ مُخْتَارٍ) له‌لاین گشت موسولمانیکی بالغ و عاقل به‌خوشی خوی دروست ده‌بی: (أَمَانٌ حَرَبِيٌّ) کافریکی جه‌نگی دلنیا بکا، هم (وَعَدَدٌ مَحْضُورٌ فَقَطْ) ته‌نها ژماره‌یه‌کی سه‌رژمیرکراویش دلنیا بکا: وه‌ک دانیش‌توانی گوندیکی بچوک، نه‌ک سه‌رژمیرنه‌کراو، چونکه دلنیا‌کردنی ژماره‌یه‌کی زوری سه‌رژمیرنه‌کراو پی‌ی ده‌گوتری: (الْأَهْدَنُ) یو‌تایبه‌ته به‌پیشه‌وای موسولمانان، هر‌وه‌ک له‌زوری‌ی سه‌رچاوه‌کاندا فرمودی‌انه‌و له‌مه‌وبوا پوونی ده‌که‌ینه‌وه، إن شاء الله‌تعالی.

(وَلَا يَصِحُّ أَمَانٌ أُسِيرٍ لِمَنْ هُوَ مَعَهُمْ) دروست نیه موسولمانیکی به‌دیلگیراو نه‌و کافرانه دلنیا بکا که گرتویانه (فِي الْأَصْحِ) له‌فرموده‌ی پاستردا، چونکه کافره‌کان زالنو نه‌ویش وه‌ک زوری‌کراوه، که‌وابو: دروست نیه کافره‌کانی‌تربش دلنیا بکا.

(وَيَصِحُّ) دلنیا‌کردن دروست ده‌بی: (بِكُلِّ لَفْظٍ يُفِيدُ مَقْصُودَهُ) به‌گشت ووشه‌یه‌ک که مه‌بستی دلنیا‌کردن بدا: وه‌ک تو‌م پاپاست، دلنیا‌م کردی، هیج ترست نه‌بی. (وَبِكِتَابَةٍ وَرِسَالَةٍ) به‌نووسینو به‌ناردنی که‌سینکیش دلنیا‌کردن دروست ده‌بی.

وَيَشْتَرُ بِعِلْمِ الْكَافِرِ بِالْأَمَانِ، فَإِنْ رُدَّهُ بَطَلَ، وَكَذَلِكَ إِنْ لَمْ يَقْبَلْ فِي الْأَصَحِّ، وَتَكْفِي إِشَارَةُ مُفْهِمَةِ الْقَبُولِ، وَيَجِبُ أَنْ لَا تَزِيدَ مُدَّتُهُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ، وَفِي قَوْلِ يَجُوزُ مَا لَمْ تَبْلُغْ سَنَةً، وَلَا يَجُوزُ أَمَانٌ يَضُرُّ الْمُسْلِمِينَ كَجَاسُوسٍ، وَلَيْسَ لِلْإِمَامِ نَبْذُ الْأَمَانِ إِنْ لَمْ يَخْفَ خِيَانَتَهُ، وَلَا يَدْخُلُ فِي الْأَمَانِ مَالُهُ وَأَهْلُهُ بِدَارِ الْحَرْبِ، وَكَذَلِكَ مَا مَعَهُ مِنْهُمَا

(وَيَشْتَرُ بِعِلْمِ الْكَافِرِ بِالْأَمَانِ) بُو دروستبونی دلتیاکردن به مهرج داده ندری: کافره که ش به دلتیاکردنه که بزانی (فَإِنْ رُدَّهُ) جا نه گهر کافره که دلتیاکردنه که ی پهد کرده وه و گوئی: دلتیا بووم ناوی (بَطَلَ) نه و کاته دلتیاکردنه که به تال ده بیته وه (وَكَذَلِكَ إِنْ لَمْ يَقْبَلْ) هه روه ها نه گهر قبولیشی نه کری، هه به تال ده بیته وه (فِي الْأَصَحِّ) له هه رمووده ی پاستردا، به لام له هه رمووده که ی تردا: بی ده نگبونی کافره که به سه و دلتیاکردنه که ی دروست ده بی، هه رچهند به زویانش قبول نه کا، هه روه که له زوری هه سه رچاوه کاند هه رموویانه.

(وَتَكْفِي إِشَارَةُ مُفْهِمَةِ الْقَبُولِ) ناماژه هه کی تیگه یته بُو قبولکردن به سه: وه که ازل هه جه نگ بیئی (وَيَجِبُ أَنْ لَا تَزِيدَ مُدَّتُهُ عَلَى أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ) واجبه: ماوه ی دلتیاکردنه که له چوار مانگ زیاتر نه بی، چونکه خوی گه وره - له باره ی کافره کان - ده هه رموی: ﴿لَسِيخُوا لِسِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ﴾ تا ماوه ی چوار مانگ له زه وی دا بگه یین. (وَفِي قَوْلِ: يَجُوزُ مَا لَمْ تَبْلُغْ سَنَةً) له هه رمووده به کدا: له چوار مانگ زیاتریش دروسته به وه مهرجه ی نه گاته سالتیک.

(وَلَا يَجُوزُ أَمَانٌ يَضُرُّ الْمُسْلِمِينَ) هه ر دلتیاکردنیک زیان بگه ینیته موسولمان دروست نیه و جی به جی ناکری: (كَجَاسُوسٍ) وه کو دلتیاکردنی جاسوستیک، یان نه وه که سه ی چه کو یارمه تیه کانی تر بُو کافره کان ده نیری، یان هه ر جوره کافرئکی تری زیانده ر، که واته: دروسته نه وه جوره کافران به په نهانی بکوژین، هه روه که له (مغنی) دا هه رموویه تی، واته: به به لگه ی چه دیسه که ی پاردوو له (یاسی جاسوس) دا.

(وَلَيْسَ لِلْإِمَامِ نَبْذُ الْأَمَانِ) بُو پیشه وای موسولمانان و به ره و خوارتریش دروست نیه: دلتیاکردن هه لپوه شینیتته وه (إِنْ لَمْ يَخْفَ خِيَانَتَهُ) نه گهر له خیانه تی کافره که نه ترسی، واته: نه گهر له خیانه ته که ی ترسا، نه وه کاته هه لیده وه شینیتته وه، به لام واجبه: کافره که بگه به ندریتته وه شوینتیکی نه مینی (دارالکفر)، خوی گه وره ده هه رموی: ﴿وَإِنَّمَا تَخَافُنَ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةٌ فَلْيَبْذُ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ﴾ نه گهر له خیانه تی گه لئکی په ایمان له گه لگروا ترسای، په ایمانه که یان بُو تی هه لده وه، تا نیوه نه وان به په کسانی بزانی په ایمانان له نیواندا نه ماوه.

(و) هه ر کاتیک کافرئیک دلتیا کرا (لَا يَدْخُلُ فِي الْأَمَانِ مَالُهُ وَأَهْلُهُ بِدَارِ الْحَرْبِ) ناچیتته گه ل دلتیاکردنه که مال و ژنو منداله کانی که له (دارالحراب) ن، که واته: هه ر کاتیک نه وانه گبران ده ببه تالان (وَكَذَلِكَ مَا مَعَهُ مِنْهُمَا) هه روه ها نه وه مال و ژنو مندالانه ی له گه لیشی دانه، ناچنه

فِي الْأَصْحِ إِلَّا بِشَرْطٍ، وَالْمُسْلِمُ بِدَارِ الْحَرْبِ إِنْ أَمَكَّنَهُ إِظْهَارُ دِينِهِ أُسْتُحِبَّ لَهُ الْهَجْرَةُ،
 گه‌ل دلتیا کردنه که ی (فِی الْأَصْحِ) له فرموده‌ی پاستردا (إِلَّا بِشَرْطٍ) تهنه‌ا نه‌گه‌ر له
 دلتیا کردنه که دا به مهرج داندرا بئنه و کاته نه‌وانیش ده‌چنه گه‌ل دلتیا کردنی کافره‌که،
 جا نه‌گه‌ر دلتیا کردنی کافره‌که ش هه‌لبوه شیتته‌وه، دلتیا کردنی ژنو منداله‌کانی -که له لای
 نئمه‌نه- هه‌لئاوه شیتته‌وه تا زیندوو بی، هه‌روه له (تحفة) دا فرموده‌ی تی.

﴿ كَوْجُكِرْدَن لَه (دَارُ الْكُفْرِ) بُو (دَارُ الْإِسْلَام) ﴾

۱- (دَارُ الْإِسْلَام) = خانە‌ی نیسلام: نه‌و شوینته‌یه له نوای هاتنی نایینی نیسلام له کاتیکدا
 ده‌سه‌لاتی نیسلامی به سهردا بو بی، هه‌ر چە‌ند هیج موسولمانیکیشی تی‌دا نیشته‌جی
 نه‌بو بی: وه‌ک دانیشتوانی شوینته‌که سهرانه‌یان دابئ، یان له مه‌ودوا کافره‌کان داگیران
 کردبیتته‌وه و نایینی نیسلامیان تی‌دا قه‌ده‌غه کردبئ: وه‌کو (أَنْدَلُس) و (بُلْغَارِیَا) و چە‌ند
 شوینتیک‌تر، واته: هه‌ر شوینتیک له کاتیکدا بپیری (دَارُ الْإِسْلَام) ی بُو درابئ، به هیج جۆریک
 شوینته‌که نابیتته‌وه (دَارُ الْكُفْرِ)، هه‌ر چە‌ند یه‌ک موسولمانیکیشی تی‌دا نه‌مابئ، هه‌روه له
 (تحفة) دا لئره‌وه له (باسی مندالی فریدراو) دا پوون کراوه‌ته‌وه.

که‌واته: نه‌گه‌ر دانیشتوانی شوینتیک به تیکرایی له نیسلام پاشگه‌ز بونه‌وه، نه‌و کاته‌ش
 شوینته‌که نابیتته‌وه (دَارُ الْكُفْرِ)، به‌لکو به (دَارُ الرَّبَّة) = خانە‌ی پاشگه‌زیوونه‌وه ناو ده‌برئ،
 که‌وابو: نه‌ بپیری (دَارُ الْإِسْلَام) و نه‌ بپیری (دَارُ الْكُفْرِ) ی بُو ندرئ، چونکه به هیج جۆریک
 دروست نیه‌ بیکهاتنی (الْهُدَّة) = جه‌نگ وه‌ستاندن له‌گه‌ل پاشگه‌زیووه‌کاندا مؤر بکری، هه‌م
 مال و منداله‌کانیشیان به‌و پوونکردنه‌وه‌یه‌ی له پیشه‌کی‌ی (باسی دیله‌کان) دا پابرا په‌فتاریان
 له‌گه‌ل ده‌کری، هه‌روه‌ک نیمامی (الماوریدی) له (الأحكام السلطانية) دا پوونی کردۆته‌وه.

۲- (دَارُ الْكُفْرِ) = (دَارُ الْحَرْبِ) = خانە‌ی کوفر: نه‌و شوینته‌یه کافره‌کانی بنچینه‌یی تی‌دا
 نیشته‌جی بنو هیج کاتیکیش ده‌سه‌لاتی نیسلامی به سهردا نه‌بو بی.
 ئینجا دانیشتوانی (دَارُ الْكُفْرِ) نه‌گه‌ر له حاله‌تی جه‌نگدا بن، پئیان ده‌گوترئ: (حَرْبِی) =
 کافری جه‌نگی. وه‌ نه‌گه‌ر له حاله‌تی جه‌نگ وه‌ستاندا بن، پئیان ده‌گوترئ: (مُعَاهَد) =
 په‌یمان له‌گه‌ل کراو. هه‌روه‌ک له باسی (الْهُدَّة) دا پوونی ده‌که‌ینه‌وه، إِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى.

(وَالْمُسْلِمُ بِدَارِ الْحَرْبِ) نه‌و موسولمانه‌ی له (دَارُ الْكُفْرِ) دا نیشته‌جی‌یه، یان له‌و (دَارُ
 الْإِسْلَام) ی کافره‌کان داگیران کردۆته‌وه (إِنْ أَمَكَّنَهُ إِظْهَارُ دِينِهِ) نه‌گه‌ر بۆی گونجا نایینی
 خۆی ناشکرا بکاو دره‌هق نایینه‌که‌شی له هیج فیتته‌یه‌ک نه‌ترسا، نه‌وه (أُسْتُحِبَّ لَهُ
 الْهَجْرَةُ) بۆی سوننه‌ته کۆچ بکا بُو (دَارُ الْإِسْلَام)، نه‌وه‌ک کۆمه‌لی کافره‌کان زۆر بکا، به‌لام
 نه‌گه‌ر ئومیدی هه‌بوو: به‌مانه‌وه‌ی وی نایینی نیسلام له‌و شوینته‌دا ناشکرا ببئ، نه‌و کاته
 مانه‌وه‌ی له‌وی خیرتره، به‌لکو نه‌گه‌ر ده‌یتوانی خوی بپاریزی و به‌کۆچکردنه‌که‌شی

وَالْإِلاَّ وَجَبَتْ إِنْ أَطَاقَهَا، وَلَوْ قَدَرَ أَسِيرٌ عَلَى هَرَبِ لَزِمَهُ، وَلَوْ أَطْلَقُوهُ بِلاَ شَرْطٍ

نومیدی یارمه تیدانی موسولمانانی نه بو، نه و کاته واجبه له وئی بمینیتته وه، نینجا نه گهر له (دارُ الکُفْرِ) دا توانای جه نککردن و بانگه وازی نیسلامی هه بوو، نه و کاته نه و دووانه ش واجبن، نه گهر نا: نا، هه روهک له زوریه ی سه رچاوه کاندای پوون کراوه ته وه.

(وَالْإِلاَّ) به لام نه گهر نه دیده توانی ثابینی خوی ناشکرا بکا، یان له فیتنه ی ثابینی ده ترسا، نه و کاته (وَجَبَتْ إِنْ أَطَاقَهَا) واجبه کۆچ بکا بۆ (دارالاسلام) نه گهر توانای هه بن، هه ر چند موسولمانه که نافرده تیش بن، واته: نه گهر له (دارُ الکُفْرِ) بمینیتته وه گونا هبار ده بن، به به لگه ی ثابته که ی ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي الْأَفْسَامِ﴾ ی پابردوو له کۆتایی (چه کی کۆمه لکوز) دا، هه م پیغه مبه ر ﷺ هه رموویه تی: ﴿أَنَا بَرِيءٌ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ يُقِيمُ بَيْنَ أَظْهَرِ الْمُشْرِكِينَ﴾ روه ابوداود و غیره یاسناد صحیح، من به ریمه له هه ر موسولمانیکی له ناو کافره کاندای نیشته جی ده بن.

جا بزانه: نه گهر مانه وه ی له (دارُ الکُفْرِ) دا به رژه وه ندی موسولمانانی تی دا بوو، نه و کاته دروسته له وئی بمینیتته وه، هه روهک له (تحفة) و (مغنی) دا هه رموویانه.

﴿فَأَسْأَلُ﴾ هه ر به به لگه ی نه و ثابته و حدیسه: به هیچ جوریک کۆچکردن له (دارالاسلام) بۆ (دارالکفر) دروست نیه و له ریگه شدا کورتکردنه وه و کۆکردنه وه ی نویژه کان و شکاندن ی پۆزوی په مزانی بۆ دروست نیه، چونکه له م مه سه له یه دا (دارالکفر) وولاتی خوی نیه، به لکو نه گهر له شوینتیکی (دارالاسلام) دا ناشکرا کردنی راستی لی قبول نه ده کراو نه دیده توانی هه ق و راستی ناشکرا بکا، یان گونا هه کان به ناشکرایی ده کران و نه دیده توانی قه ده غه یان بکا، نه و کاته ش واجبه: کۆچ بکا له و شوینه بۆ شوینتیکی تری باشتری (دارالاسلام)، چونکه خوی گه وره ده فرموی: ﴿فَلَا تَقْعُدُوا بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ له دوی هاتنه وه بیرت له که ل که له سته مکاره کان دامه نیشه. به لام نه گهر گشت شوینه کانی (دارالاسلام) له تاوان و ناهه قی دا یه کسان بون - وهک سه رده می نیستامان - نه و کاته کۆچکردن واجب نیه، هه روهک له (تحفة) و (مغنی) دا پوون کراوه ته وه.

جا بزانه: که پیغه مبه ر ﷺ هه رموویه تی: ﴿لَا هِجْرَةَ بَعْدَ الْفَتْحِ﴾ روه الشیخان، له دوی بزگار کردنی (مکه) کۆچکردن واجب نیه. مه به ست: کۆچکردن له (مکه) وه بۆ شوینتیکی تر واجب نیه، له بهر نه وه ی (مکه) بووه ته (دارالاسلام)، چونکه پیغه مبه ر ﷺ هه رموویه تی: ﴿لَا تَنْقُطُ الْهِجْرَةَ مَا قُوتِلَ الْعَدُوُّ﴾ روه النسائی و صححه ابن حبان، تا جهنگ له نژی دوژمنانی ثابین هه بن کۆچکردن نابریته وه.

(وَلَوْ قَدَرَ أَسِيرٌ عَلَى هَرَبٍ) نه گهر دیلیکی موسولمان توانای هه لاتنی هه بو (لَزِمَهُ) واجبه هه لبن و خوی بزگار بکا (وَلَوْ أَطْلَقُوهُ بِلاَ شَرْطٍ) نه گهر کافره کان دیله که یان نازاد کرد

فَلَهُ اغْتْيَالُهُمْ، أَوْ عَلَىٰ أَنَّهُمْ فِي أَمَانِهِ حَرَمٌ، فَإِنْ تَبِعَهُ قَوْمٌ فَلْيَدْفَعُهُمْ وَلَوْ بِقَتْلِهِمْ، أَوْ شَرَطُوا أَنْ لَا يَخْرُجَ مِنْ دَارِهِمْ لَمْ يَجْزِ الْوَفَاءُ، وَلَوْ عَاقَدَ الْإِمَامُ عِلْجًا يَدُلُّ عَلَى قَلْعَةٍ وَلَهُ مِنْهَا جَارِيَةٌ جَازٍ فَإِنْ فَتَحَتْ بِدَلَالَتِهِ أُعْطِيَهَا، أَوْ بغيرِهَا فَلَا فِي الْأَصَحِّ، فَإِنْ لَمْ تَفْتَحْ فَلَا شَيْءَ لَهُ، وَقِيلَ إِنْ لَمْ يُعْلَقِ الْجُعْلُ بِالْفَتْحِ فَلَهُ أَجْرَةٌ مِثْلُ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهَا جَارِيَةٌ أَوْ مَاتَتْ قَبْلَ الْعَقْدِ فَلَا شَيْءَ، أَوْ بَعْدَ الظَّفْرِ قَبْلَ التَّسْلِيمِ وَجَبَ بَدَلٌ، أَوْ قَبْلَ ظَفْرِ فَلَا فِي الْأَظْهِرِ،

بن هیج مرجعک، نه و کاته (فَلَهُ اغْتْيَالُهُمْ) بق دیله که دروسته: نه و کافرانه بکوئی و مال مندالیشیان بگری، چونکه په یمانی دلتیابیان له گه ل نه کردوه (أَوْ عَلَى أَنَّهُمْ فِي أَمَانِهِ) به لام نه گهر به و مرجه نازادیان کرد: که نه وان له دلتیابی نه ودا بن، نه و کاته (حَرَمٌ) چه پامه بیانکوئی، چونکه واجبه: مرجه که ی بگه یئته جن.

(فَإِنْ تَبِعَهُ قَوْمٌ) جا نه گهر له دوی ده رچوونی دیله که کومه لیکي کافره کان به دوی دا چون (فَلْيَدْفَعُهُمْ) واجبه: به رگری بکاو بیانگه یئته وه (وَلَوْ بِقَتْلِهِمْ) هر چه ند به کوشتنی کافره کانیش بی (أَوْ شَرَطُوا أَنْ لَا يَخْرُجَ مِنْ دَارِهِمْ) نه گهر به و مرجه دیله که یان نازاد کرد: که له (دارالکفر) نه چپته ده روه، نه و کاته (لَمْ يَجْزِ الْوَفَاءُ) دروست نیه مرجه که ی بگه یئته جن، به لکو هر کاتیک بزى گونجا واجبه: بگه پئته وه بق (دارالاسلام).

(وَلَوْ عَاقَدَ الْإِمَامُ عِلْجًا) نه گهر پیشه و، یان جیگره که ی مامله تیکي به ست له گه ل کافر تکی پاله وان: که (يَدُلُّ عَلَى قَلْعَةٍ) کافره که شاره زای بکا بق قه لایه ک، یان پئگه یه ک، یان هر شویتیکي تر (وَلَهُ مِنْهَا جَارِيَةٌ) کافره که ش له و شوینه (جاریه) کی بدریتي (جَارٍ) نه و مامله ته دروسته، که وایو: (فَإِنْ فَتَحَتْ بِدَلَالَتِهِ) نه گهر شوینه که به هزی شاره زا کردنی کافره که نازاد کرا، نه و کاته (أُعْطِيَهَا) واجبه (جاریه) که ی بدریتي (أَوْ بغيرِهَا) به لام نه گهر به پئگه یه کی تری - جگه له شاره زا کردنه که - شوینه که نازاد کرا، نه و کاته (فَلَا فِي الْأَصَحِّ) کافره که هیج مافیکی نیه، له فرموده ی راستردا (فَإِنْ لَمْ تَفْتَحْ) جا نه گهر شوینه که نازاد نه کرا، نه و کاته ش (فَلَا شَيْءَ لَهُ) کافره که مافی هیج شتیکی نیه (وَقِيلَ: إِنْ لَمْ يُعْلَقِ الْجُعْلُ بِالْفَتْحِ) له فرموده یه کی بی هیزدا: نه گهر کرئیه که ی به نازاد کردنه وه هه لته واسرابی، نه و کاته (فَلَهُ أَجْرَةٌ مِثْلُ) کافره که مافی کرئی هاووینه ی هه یه.

(فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهَا جَارِيَةٌ) جا نه گهر شوینه که نازاد کرا، به لام هیج (جاریه) کی تری نه بو (أَوْ مَاتَتْ قَبْلَ الْعَقْدِ) یان (جاریه) که پیش مامله ت به ستنه که مردبو، نه و کاته ش (فَلَا شَيْءَ) کافره که مافی هیج شتیکی نیه (أَوْ بَعْدَ الظَّفْرِ قَبْلَ التَّسْلِيمِ) یان (جاریه) که له دوی دستگیر کردنی پیش نه و ی ته سلیمی کافره که بگری مرد، نه و کاته (وَجَبَ بَدَلٌ) واجبه له جیاتی (جاریه) که شتیکی تری بدریتي (أَوْ قَبْلَ الظَّفْرِ) به لام نه گهر (جاریه) که پیش دستگیر کردنی مردبن، نه و کاته (فَلَا فِي الْأَظْهِرِ) هیج شتیکی له جیاتی واجب نابن.

وَإِنْ أَسْلَمْتَ فَأَلْمَذْهَبُ وَجُوبُ بَدَلٍ، وَهُوَ أَجْرَةٌ مِثْلٍ، وَقِيلَ قِيمَتُهَا.

(كِتَابُ الْجَزِيَّةِ)

صُورَةٌ عَقْدُهَا: أَقْرُكُمْ بِدَارِ الْإِسْلَامِ أَوْ أَذْنْتُ فِي إِقَامَتِكُمْ بِهَا عَلَى أَنْ تَبْذُلُوا جَزِيَّةً وَتَتَّقَادُوا لِحُكْمِ الْإِسْلَامِ. وَالْأَصْحُ اشْتَرَاطُ ذِكْرِ قَدْرِهَا، لَا كَفَّ اللِّسَانِ عَنِ اللَّهِ تَعَالَى وَرَسُولِهِ ﷺ وَدِينِهِ،

(وَإِنْ أَسْلَمْتَ) نه گهر (جاریه) دهستگیرکراوه که بوبوه موسولمان، نه و کاته (فالمذهب: وَجُوبُ بَدَلٍ) به فرموده‌ی پاستی مه زه‌ب: واجبه: شتیک له جیاتی بدریته کافره که (وَهُوَ أَجْرَةٌ مِثْلٍ) شته که ش کرئی هاو وینیه (وَقِيلَ قِيمَتُهَا) له فرموده‌ی به کی تردا- که پاسترو پشت پیته ستراره -: نرخی (جاریه) که واجب ده بی بدریته کافره که.

﴿ كِتَابُ الْجَزِيَّةِ: پَه رتوکی سه رانه ﴾

(جَزِيَّةٌ) = سه رانه: نه و ماله به له هر سالتیکدا جارتیک له کافره کانی (أَهْلُ الْكِتَابِ) وهرده گبرئی بق (بَيْتُ الْمَالِ): له به رامبر پاراستنیان له نئمه و نیشه جی بوونیان له (دارالاسلام) دا، جا هر کافریک مامله تی سه رانه ی له گه ل به سترای بی، پی تی ده گوتری: (أَهْلُ الذِّمَّةِ) = (ذِمِّي): په یمان له نه ستو، که واته: پاراستنی گیان و مالی ده که ویته نه ستوی موسولمانان.

خوای گه وره ده فرموی: ﴿قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾ جه نگ له گه ل نه و کافرانه بکن که باوه رتکی بیگه ریمان نیه: به خواو به پؤزیس نوایی نه وه ی خواو پیغه مبر ﷺ چه رامیان کردوه نه وان چه رامی ناگه ن و ده ست به نایینی پاستی نیسلاموه ناگرن- نه و جورده کافرانه ی کتابیان له لای خواوه دراهوتی- تا به دهستی خویان سه رانه نه ده ن و ملکه چی بریاری نیسلام ده بن، نه وان زه لیلن.

ئینجا (صُورَةُ عَقْدِهَا) پسته ی مامله ته ستنی سه رانه نه مه به: پئشه وا، یان جیگره که ی بلیته کافره کان: (أَقْرُكُمْ بِدَارِ الْإِسْلَامِ، أَوْ أَذْنْتُ فِي إِقَامَتِكُمْ بِهَا عَلَى أَنْ تَبْذُلُوا جَزِيَّةً وَتَتَّقَادُوا لِحُكْمِ الْإِسْلَامِ) ئیوه م جیگر کرد له خانه ی نیسلامدا، ئیزنم دا ئیوه له خانه ی نیسلامدا نیشه جی بین له به رامبر نه وه ی له گشت سالتیکدا نه وه نده سه رانه بده ن و ملکه چی بریاره کانی نیسلام بن. واته: جگه له بریاره کانی خواپه رستی.

(وَالْأَصْحُ اشْتَرَاطُ ذِكْرِ قَدْرِهَا) به فرموده‌ی پاستر مه رجه: نه ندازه ی سه رانه که له مامله ته که دا بگوتری (لَا كَفَّ اللِّسَانِ عَنِ اللَّهِ تَعَالَى وَرَسُولِهِ ﷺ وَدِينِهِ) به لام مه رج نیه نه وه بگوتری: نابن به خرابه باسی خوای گه وره و پیغه مبر ﷺ نایینی نیسلام بکن، چونکه گوتنی پسته ی (ملکه چی بریاره کانی نیسلام بن) له مامله ته که دا، نه و مه رجه ش ده گرتیه وه.

وَلَا يَصِحُّ الْعَقْدُ مُوقَّتًا عَلَى الْمَذْهَبِ، وَيُشْتَرَطُ لَفْظُ قَبُولٍ، وَلَوْ وُجِدَ كَافِرٌ بَدَارِنَا فَقَالَ دَخَلْتُ لِسَمَاعٍ كَلَامَ اللَّهِ تَعَالَى أَوْ رَسُولًا أَوْ بِأَمَانٍ مُسْلِمٍ صِدْقٍ، وَفِي دَعْوَى الْأَمَانِ وَجْهٌ، وَيُشْتَرَطُ لِعَقْدِهَا الْإِمَامُ أَوْ نَائِبُهُ، وَعَلَيْهِ الْإِجَابَةُ إِذَا طَلَبُوا، إِلَّا جَاسُوسًا نَخَافُهُ، وَلَا تُعْقَدُ إِلَّا لِلْيَهُودِ وَالنَّصَارَى وَالْمَجُوسِ

(وَلَا يَصِحُّ الْعَقْدُ مُوقَّتًا) مامله تی سهرانه تا ماویه کی دیارکراو، یان دیارنه کراو دروست نابن، به لکو مهرجه هه تا هه تایی بن (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سهر فهرموده ی پاستی مزهه ب (وَيُشْتَرَطُ لَفْظُ قَبُولٍ) بق دروستبونی مامله تی سهرانه به مهرج داده ندری گشت کافرئی مامله ت له گه لکراو به زویان بلن: قبولم کرد.

(وَلَوْ وُجِدَ كَافِرٌ بَدَارِنَا) نه گهر کافرئک له خانه یئسلامدا بینرا (فَقَالَ: دَخَلْتُ لِسَمَاعٍ كَلَامَ اللَّهِ تَعَالَى) کافره که کوتی: هاتوم گویم له قورنانی پیروز بن (أَوْ رَسُولًا) یان کوتی به نیردراوی هاتوم (أَوْ بِأَمَانٍ مُسْلِمٍ) یان کوتی: به دلنیا کربنی موسولمانئک هاتوم. نه وه (صِدْقٍ) له ههرستک حاله تدا باوه پی پی ده کرئ، به لام (وَفِي دَعْوَى الْأَمَانِ وَجْهٌ) له باره ی دلنیا کربنه که فهرموده به کی بن هیز هه به: که - بن شاهید - باوه پی پی ناکرئ.

(وَيُشْتَرَطُ لِعَقْدِهَا الْإِمَامُ أَوْ نَائِبُهُ) بؤدروستبونی مامله تی سهرانه به مهرج داده ندری: پیشه وا، یان جیگره که ی مامله ته که ببهستن، هم (وَعَلَيْهِ الْإِجَابَةُ إِذَا طَلَبُوا) له سهر پیشه واو جیگره که واجبه - ههر کاتئک کافره کان داویان کرد - مامله تی سهرانه یان له گه ن ببهستن، چونکه پیغهمبه رﷺ به سهر کرده ی له شکره که ی فهرموو: ﴿فَإِنْ أَبَوْا لَأَسْأَلَهُمُ الْجَزِيَّةَ، فَإِنْ هُمْ أَجَابُوكَ فَأَقْبَلْ مِنْهُمْ﴾ رواه مسلم وأصحاب السنن، نه گهر کافره کان نه بونه موسولمان داوی سهرانه یان لئیکه، جا نه گهر سهرانه یان دا، لییان قبولم بکه. (إِلَّا جَاسُوسًا نَخَافُهُ) ته نه ا نه جاسوسه ی لئ ی ده ترسین دروست نیه مامله تی سهرانه ی له گه ن ببهستری.

(وَلَا تُعْقَدُ إِلَّا لِلْيَهُودِ وَالنَّصَارَى) مامله تی سهرانه ته نه ا بق جوله که و دیانه کان - گاوره کان ده به ستری، به به لگی نایه ته که ی پابردوو، هم (وَالْمَجُوسِ) بق مه گوش - ناگر په رسته کانئش ده به ستری ﴿عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ أَخَذَ الْجَزِيَّةَ مِنْ مَجُوسٍ هَجَرَ﴾ رواه البخاری، ﴿وَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: سُنُّوا بِالْمَجُوسِ سُنَّةَ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ رواه الطبرانی وغیره، پیغهمبه رﷺ سهرانه ی له ناگر په رسته کانی (هه جهه) وه رگرتو فهرمووی: وه ک جوله که و دیانه کان په فتار له گه ن مه گوشه کان بکه ن.

﴿فَأَكَادَارِي﴾ له مزهه بی ئیمامی (حنفی) و ئیمام (مالک) دا: سهرانه له گشت جؤره کافرئک وه رده گیری، واته: ههر جهه نده بته رستئش بن، به لام به وه مهرجه ی (مُرْتَدٌ) - باشکه زیوو نه بن، هه روک له (مغنی) و (مجمع الانهر) دا فهرموویانه.

وَأَوْلَادٍ مِّنْ تَهَوُّدٍ أَوْ تَنْصَرٍ قَبْلَ التَّنْسِيخِ أَوْ شَكَكْنَا فِي رِقَّتِهِ وَكَذَّا زَاعِمُ التَّمَسُّكِ بِصُحُفِ
 إِبْرَاهِيمَ وَزُبُورِ دَاوُدَ (سوره مبارکه اسراء) وَمَنْ أَحَدُ آبَائِهِ كِتَابِيٌّ وَالْآخَرُ وَثَنِيٌّ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَلَا
 جَزِيَّةَ عَلَى امْرَأَةٍ وَخُنْثَى وَمَنْ فِيهِ رِقٌّ وَصَبِيٌّ وَمَجْنُونٌ، فَإِنْ تَقَطَّعَ جُنُودُهُ قَلِيلًا كَسَاعَةً مِنْ
 شَهْرِ لَزِمَتْهُ، أَوْ كَثِيرًا كَيَوْمٍ وَيَوْمٍ فَلَا صِحَّ تُلْفُقُ الْإِفَاقَةَ فَإِذَا بَلَغْتَ سَنَةَ وَجَبَتْ،

(وَأَوْلَادٍ مِّنْ تَهَوُّدٍ أَوْ تَنْصَرٍ قَبْلَ التَّنْسِيخِ) ههروهها سهرانه وهرده گيرئ له نهته وهى نهو
 كافرانهى بونهته جوله كه، يان ديان پيش نه وهى نايينه كه يان بيكار بوييته وه (أَوْ شَكَكْنَا
 فِي رِقَّتِهِ) يان كه وتينه گومان: له چ كاتيكدادايكو باوكه كانيان بونهته جوله كه و ديان (وَكَذَّا
 زَاعِمُ التَّمَسُّكِ بِصُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَزُبُورِ دَاوُدَ سوره مبارکه اسراء) ههروهها نهو كافرانهى واتيده گه كن:
 دهستيان به (صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ)، يان به (زبور داود) وه گرتوه عليها الصلاه والسلام، نه وانيش
 سهرانه يان نه وهرده گيرئ.

هم (وَمَنْ أَحَدُ آبَائِهِ كِتَابِيٌّ وَالْآخَرُ وَثَنِيٌّ) له و كافرهش سهرانه وهرده گيرئ: كه به كيك له
 دايكو باوكه كهى خاوهن كيتابه و نه وه كهى تريس بته پرسته (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سهر
 فهرمودهى راستى مازه به.

به لام نافرته كان و نازده له سهر پراره كانى نهو چوار جوره كافرانه بؤ نيمهى موسولمان
 حه لال نابن، ههروه كه له (مغنى) دا فهرمودهى تى.

(وَلَا جَزِيَّةَ عَلَى امْرَأَةٍ) به (إجماع) زانايانى نيسلام: سهرانه له سهر نافرته نيه، به لكو- بؤ
 په يمان له نه سترئى - نه وندهى به سه: ملكه چى بپاره كانى نيسلام بيئ (وَخُنْثَى) هم له
 سهر نيراموكيش نيه، چونكه ده گونجئ نافرته بيئ، هم (وَمَنْ فِيهِ رِقٌّ) له سهر كويلهش
 نيه، هم (وَصَبِيٌّ) له سهر منداليش نيه ﴿عَنْ مَعَاذٍ﴾ لَمَّا وَجَّهَهُ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى الْيَمَنِ امْرَأَةٌ: أَنْ
 يَأْخُذَ مِنْ كُلِّ حَالِمٍ دِينَارًا أَوْ عِدْلَهُ مَعَاظِرِيًّا﴾ رواه اصحاب السنن بسند حسن، كه بيته مبه رﷺ
 (مُعَانَى) ناره (يَمَنَ)، فهرمانى پئى كرد: له گشت نيزينه به كى بالغ ميسقاليك زير سهرانه
 وهريرگئ، يان به قه د ميسقاله كه جلى مه عافيرئى نه وهريرگئ.

(وَمَجْنُونٍ) سهرانه له سهر شيتيش نيه، چونكه نه وپش وه كو مندال دلاوكارى شهر
 نايگرئته وه، به لام (فَإِنْ تَقَطَّعَ جُنُودُهُ قَلِيلًا) نه گه شيتيه كهى بچر بچريكى كه م بوو: (كَسَاعَةٌ
 مِنْ شَهْرٍ) وه كه مانگيك كاترميزيك، يان له سالتك پوزيك شيت بيئ، نهو كاته (لَزِمَتْهُ)
 سهرانهى له سهره (أَوْ كَثِيرًا) يان شيتيه كهى بچر بچريكى نقد بوو: (كَيَوْمٍ وَيَوْمٍ) وه كه پوزيك
 شيت بيئ و پوزيك چاك بييته وه، نه وه (فَلَا صِحَّ تُلْفُقُ الْإِفَاقَةَ) به فهرمودهى راستر: ماوهى
 چاكبوونه وه كهى ليك ده درئ: (فَإِذَا بَلَغْتَ سَنَةَ) جا هر كاتيك كوى ماوه كانى چاكبوونه وهى
 گه يشته سالتك، نهو كاته (وَجَبَتْ) سهرانهى له سهر واجب ده بيئ.

وَلَوْ بَلَغَ ابْنُ ذَمِيٍّ وَلَمْ يَبْدُلْ جَزِيَّةَ الْحَقِّ بِمَا مَنَهُ، وَإِنْ بَدَّلَهَا عَقْدَ لَهُ، وَقِيلَ عَلَيْهِ كَجَزِيَّةِ أَبِيهِ، وَالْمَذْهَبُ وَجُوبُهَا عَلَى زَيْنٍ وَشَيْخِ هَرِمٍ وَأَعْمَى وَرَاهِبٍ وَأَجِيرٍ وَقَفِيرٍ عَجَزَ عَنْ كَسْبِ، فَإِذَا تَمَّتْ سَنَةٌ وَهُوَ مُعَسَّرٌ فَفِي ذِمَّتِهِ حَتَّى يُوسِرَ، وَيُتَمَّعُ كُلُّ كَافِرٍ مِنْ اسْتِطْطَانَ الْحِجَازِ: وَهُوَ مَكَّةُ وَالْمَدِينَةُ وَالْيَمَامَةُ وَقَرَاهَا، وَقِيلَ لَهُ الْإِقَامَةُ فِي طَرَفِ الْمُمْتَدَّةِ، وَلَوْ دَخَلَهُ بِغَيْرِ إِذْنِ الْإِمَامِ أَخْرَجَهُ

(وَلَوْ بَلَغَ ابْنُ ذَمِيٍّ) نه گهر کوپدی کافرکی په ایمان له نه ستو بلوغی بوو و داوای سهرانه مان لیکرد (وَلَمْ يَبْدُلْ جَزِيَّةً) نه ویش هیچ سهرانه ی نه دا، نه وکات (الْحَقِّ بِمَا مَنَهُ) له (دار الاسلام) دهری ده که یزیدو ده یگه یزیدینه شوینکی نه مینی (دارالکفر)، واته: له سهره تاوه دروست نیه بکوئدی، به لام (وَإِنْ بَدَّلَهَا) نه گهر کوپده که ناماده بوو سهرانه بدا، نه وکاته (عَقْدَ لَهُ) سهریه خق مامله تیکي سهرانه ی بؤ ده به سترئ (وَقِيلَ عَلَيْهِ كَجَزِيَّةِ أَبِيهِ) له فهرمووده یه کی بن هیزدا: کوپده که سهرانه یه کی وه ک سهرانه ی باوکی خوی له سر واجبه و پیویست ناکا سهریه خق مامله تیکي تری بؤ بیه سترئ.

(وَالْمَذْهَبُ) به فهرمووده ی راستی مه زه ب: (وَجُوبُهَا عَلَى زَيْنٍ وَشَيْخِ هَرِمٍ وَأَعْمَى وَرَاهِبٍ وَأَجِيرٍ) سهرانه واجبه: له سر په ککه وتوو و پیری به ته من و کوئوو قه شو و به کریگراو، هم (وَقَفِيرٍ عَجَزَ عَنْ كَسْبِ) له سر نه و هزاره ش واجبه که توانای کارکردنی نیه، که وایو: (فَإِذَا تَمَّتْ سَنَةٌ) هر کاتیک سالیک ته و او بوو (وَهُوَ مُعَسَّرٌ) هزاره که هر نه بووی بوو، نه و کاته (فَفِي ذِمَّتِهِ حَتَّى يُوسِرَ) سهرانه - به قهرز - له نه ستوی دا ده مینی تا ده بیته هه بووی، جا نه و کاته گشت سهرانه کانی پایدووی ده دا، به لام له فهرمووده که ی ترداو له مه زه بی نیامی (حنفی) دا: نه و شش که سانه سهرانه یان له سر نیه، هر وه که له (مجمع الانهر) دا فهرموویه تی.

(وَيُتَمَّعُ كُلُّ كَافِرٍ مِنْ اسْتِطْطَانَ الْحِجَازِ) واجبه گشت کافرک قه دهغه بکری له نیشته جی بوونی خاکی (حِجَازَ)، هر چه ند سهرانه ش بدا (وَهُوَ) خاکی (حِجَازَ) بریتی به له (مَكَّةُ وَالْمَدِينَةُ وَالْيَمَامَةُ)، هم (وَقَرَاهَا) گونده کانی نه و سنیانه ش: وه کو (طائف و جدّه و خیبر و یتبع)، پیته مبر پیتش وه فاتکردنی فهرمووی: ﴿لَا أُخْرِجَنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى مِنْ جَزِيرَةِ الْعَرَبِ حَتَّى لَا أَذْغُ إِلَّا مُسْلِمًا﴾ رواه مسلم واصحاب السنن، ده بی جوله که و دیانه کان - گاوره کان له نورگی عه رهب دهر بکه م تا جگه له موسولمانان که سی تری تی دا ناهیلیم.

(وَقِيلَ لَهُ الْإِقَامَةُ فِي طَرَفِ الْمُمْتَدَّةِ) له فهرمووده یه کی بن هیزدا: دروسته: کافره که له پیگه کانی نیوان نه و شارانه دا نیشته جی بیئ (وَلَوْ دَخَلَهُ بِغَيْرِ إِذْنِ الْإِمَامِ) نه گهر کافرک بی نیزنی پیته وای موسولمانان هاته ناو (حِجَازَ)، نه وکاته (أَخْرَجَهُ) واجبه پیته وای

وَعَزَّزَهُ إِنْ عَلِمَ أَنَّهُ مَمْنُوعٌ مِنْهُ، فَإِنْ اسْتَأْذَنَ أَذْنَ إِنْ كَانَ مَصْلَحَةً لِلْمُسْلِمِينَ كَرَسَالَةٍ وَحَمَلٍ مَا نَحْتَجُّ إِلَيْهِ، فَإِنْ كَانَ لِتِجَارَةٍ لَيْسَ فِيهَا كَبِيرٌ حَاجَةٌ لَمْ يَأْذَنْ إِلَّا بِشَرْطِ أَخْذِ شَيْءٍ مِنْهَا، وَلَا يُقِيمُ إِلَّا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، وَيُمْتَنَعُ دُخُولَ حَرَمِ مَكَّةَ، فَإِنْ كَانَ رَسُولًا خَرَجَ إِلَيْهِ الْإِمَامُ أَوْ نَائِبٌ يَسْمَعُهُ، وَإِنْ مَرَضَ فِيهِ ثِقَلٌ وَإِنْ خِيفَ مَوْتُهُ، فَإِنْ مَاتَ لَمْ يُدْفَنْ فِيهِ، فَإِنْ دُفِنَ نَبَشَ وَأَخْرَجَ، وَإِنْ مَرَضَ فِي غَيْرِهِ مِنَ الْحِجَازِ وَعَظَّمَتِ الْمَشَقَّةُ فِي نَقْلِهِ

دهری بکاته دهره وه هم (وعززه ان علم انه ممنوع منه) ته میبشی بکا نه گهر زانیسی چونه ناو (حجان) ی لی قه دهغه کراوه.

(فَإِنْ اسْتَأْذَنَ) جا نه گهر کافرک دواوی نیزنی کرد: بقی چوونه ناو (حجان)، نه و کاته (أَنْزِنَ إِنْ كَانَ مَصْلَحَةً لِلْمُسْلِمِينَ) واجبه پیشه و نیزنی بدا نه گهر بهره وه نندی موسولمانانی تی دابی: (كَرَسَالَةٍ وَحَمَلٍ مَا نَحْتَجُّ إِلَيْهِ) وه که یاندنی نامه یه ک، یان هیسانی شتیکی وه ما که نیمی موسولمان پیوستیمان پیته تی: وه ک خوارده مهنی وه ک لویه لیر (فَإِنْ كَانَ لِتِجَارَةٍ لَيْسَ فِيهَا كَبِيرٌ حَاجَةٌ) جا نه گهر هاتنی کافره که بقی ناو (حجان) بقی بازگانیه کی وه ما بوو: که زور پیوست نه بو، نه و کاته (لَمْ يَأْذَنْ) دروست نیه نیزنی بدا (إِلَّا بِشَرْطِ أَخْذِ شَيْءٍ مِنْهَا) ته نها به مهرجی وه رگرتنی شتیکی له بازگانی یه که دروسته نیزنی بدا، ئینجا نه و کاته ش (وَلَا يُقِيمُ إِلَّا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ) نابی له سن پوزان زیاتر کافره که له (حجان) دا بمینیتته وه.

به لام (وَيُمْتَنَعُ دُخُولَ حَرَمِ مَكَّةَ) واجبه گشت کافرک قه دهغه بکری له چوونه ناو (حَرَمِ) ی (مَكَّةَ)، هرچه ند بهره وه نندی تی دابی، خوی گه وره ده فهرموی: ﴿إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ﴾ کافره کان پیسن نابی له (الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) - (حَرَمِ مَكَّةَ) نزیک بکونه وه. که و ابو: (فَإِنْ كَانَ رَسُولًا) نه گهر کافره که نیردراو بوو، نه و کاته (خَرَجَ إِلَيْهِ الْإِمَامُ أَوْ نَائِبٌ يَسْمَعُهُ) پیشه و، یان جیگره که ی له (حرم) ده چپته دهره وه، تا کو گوئی له نیردراوه که بگری.

(وَإِنْ مَرَضَ فِيهِ) نه گهر کافرک چووه (حَرَمِ مَكَّةَ) وه وی نه خوش که وت، نه و کاته (نُقِلَ) وَإِنْ خِيفَ مَوْتُهُ) واجبه: لا ببردنی، هرچه ند مهترسی مردنیشی هه بن، چونکه به ناشه رعی چوته ناو (حَرَمِ)، که و ابو: (فَإِنْ مَاتَ لَمْ يُدْفَنْ فِيهِ) نه گهر کافره که له (حَرَمِ مَكَّةَ) دا مرد، دروست نیه له وی بنیدری (فَإِنْ دُفِنَ) جا نه گهر له وی دا نیشترا، نه و کاته (نَبَشَ وَأَخْرَجَ) واجبه له گوره که ی دهره پیندرنی و ببردنیته دهره وه ی (حَرَمِ مَكَّةَ)، به لام نه گهر پزی بوو، نه و کاته وازی لی دهره پیندرنی.

(وَإِنْ مَرَضَ فِي غَيْرِهِ مِنَ الْحِجَازِ) نه گهر - جگه له (حَرَمِ مَكَّةَ) - له شوینه کانی تری (حِجَازِ) دا نه خوش که وت (وَعَظَّمَتِ الْمَشَقَّةُ فِي نَقْلِهِ) به ماندوویونکی گهرش ده گواستراوه، نه و

تُرِكَ وَإِلَّا تُقْلَ، فَإِنْ مَاتَ وَتَعَدَّرَ تَقْلَهُ ذُفِنَ هُنَاكَ.
 (فصل) أَقْلُ الْجَزِيَّةِ دِينَارٌ لِكُلِّ سَنَةٍ، وَيُسْتَحَبُّ لِلْإِمَامِ مُمَاكَسَةٌ حَتَّى يَأْخُذَ مِنْ مُتَوَسِّطِ
 دِينَارَيْنِ وَعَنْيَ أَرْبَعَةٌ، وَلَوْ عَقِدْتَ بِأَكْثَرِ ثُمَّ عَلِمُوا جَوَازَ دِينَارٍ لَزِمَهُمْ مَا التَزَمُوا، فَإِنْ أَبَوْا
 فَلَا صِحَّ لَهُمْ نَاقِضُونَ، وَلَوْ أَسْلَمَ ذِمِّيٌّ أَوْ مَاتَ بَعْدَ سِنِينَ أَخَذْتَ جَزِيَّتَهُنَّ مِنْ تَرْكِه

کاته (تُرِكَ) وازی لیده هیندری (وَأِلَّا تُقْلَ) به لام نه گهر ناسان بوو، نه و کاته ده گواستریته وه
 (فَإِنْ مَاتَ وَتَعَدَّرَ تَقْلَهُ) جا نه گهر-جگه له (حَرَمَ مَكَّةَ) له شوینه کانی تری (حجان دا مردو
 نه شوکدجا لاشه که ی بگواستریته وه بق دهره وه ی (حجان)، نه و کاته (ذُفِنَ هُنَاكَ) له بهر
 ناچاری له وی دهنیشتری.

﴿ فَصْلٌ: لَهُ بَأْسِي لُهُ نَدَاوِي سَهْرَانِه ﴾

(أَقْلُ الْجَزِيَّةِ) که مترینی سهرانه له سر ده وله هندو ههزار: (دِينَارٌ لِكُلِّ سَنَةٍ) نه ندازه ی
 میسقالیکی زپره بق هه سالتیک، به به لگی حدیسه که ی (مُعَانِي) پاپردوو، به لام نه گهر
 نیمه بی هیز بوین، نه و کاته-نه گهر به رزه وه ندی بخوانی- به که متریش له میسقالیک
 دروسته مامله تی سهرانه بیه ستری، ههروه له زوری به سرچاوه کانداهه رمویانه.

به لام له مزه به بی نیمامی (حنفی) دا: له هه سالتیکدا سهرانه له سر ده وله هندو: چلو
 ههشت دیره همی زیوه، له سر ناوه نجی: بیستو چوار دیره هه مه، له سر هه زاری
 هه بووی: دوازده دیره هه مه، ههروه له کتیبه کانی خویندا فرمویانه.

(وَيُسْتَحَبُّ لِلْإِمَامِ مُمَاكَسَةٌ) بق پیشه وای موسولمانان سوننه ته: سه ودا له گهل کافره کان
 بکا: (حَتَّى يَأْخُذَ مِنْ مُتَوَسِّطِ دِينَارَيْنِ) تا له کافری ناوه نجی دوو میسقالی زپره وه ریگری و
 (وَعَنْيَ أَرْبَعَةٌ) له ده وله هندیش چوار میسقالی زپره وه ریگری و له هه زاریش میسقالیکی زپره
 وه ریگری (وَلَوْ عَقِدْتَ بِأَكْثَرِ) نه گهر مامله تی سهرانه به زیاتر له میسقالیک به سترا (ثُمَّ
 عَلِمُوا جَوَازَ دِينَارٍ) نینجا کافره کان زانیان به میسقالیکیش دروست بوو، نه و کاته مافی
 په شیمانینان نیه، به لکو (لَزِمَهُمْ مَا التَزَمُوا) له سهریان واجبه: نه وه ی له مامله ته که
 خستویانه نه ستوی خویمان بیده ن (فَإِنْ أَبَوْا) جا نه گهر له و حاله ته دا زیاتره که یان نه دا،
 نه وه (فَلَا صِحَّ لَهُمْ نَاقِضُونَ) به فرموده ی پاستتر: په یمانه که یان هه لوه شانده و ته وه،
 که وایو: له (دارالاسلام) دهرده کرین بق شوینیکی نه مینی (دارالکفر).

(وَلَوْ أَسْلَمَ ذِمِّيٌّ أَوْ مَاتَ بَعْدَ سِنِينَ) نه گهر کافرکی په یمان له نه ستتر بووه موسولمان، یان
 مرد، یان شیت بوو، یان په یمانه که ی هه لوه شانده وه: له دوا سالتیک، یان له دوا چهند
 سالتیک که سهرانه که ی نه دایو، نه وه سهرانه ی گشت ساله کان بووه ته قهرز له نه ستوی دا،
 که وایو: (أَخَذْتَ جَزِيَّتَهُنَّ) له و حاله تاندا سهرانه ی هه موو ساله کانی لیده ستیندری، به لام
 له حاله تی مردندا (مِنْ تَرْكِه) سهرانه ی گشت ساله کان له میراته که ی وهرده گیری

مُقَدَّمَةٌ عَلَى الْوَصَايَا، وَيُسَوَّى بَيْنَهَا وَبَيْنَ دِينِ آدَمِيٍّ عَلَى الْمَذْهَبِ، أَوْ فِي خِلَالِ سَنَةِ
فَقَسَطُ، وَفِي قَوْلٍ لَأَشْيَاءٍ، وَتُؤَخَذُ بِهَا نَفْسٌ فِي جَلْسِ الْأَخْذِ وَيَقُومُ الدَّمِيُّ وَيَطَّأُ رَأْسَهُ
وَيَخْنِي ظَهْرَهُ وَيَضَعُهَا فِي الْمِيزَانِ وَيَقْبِضُ الْأَخْذَ لِحَيْتِهِ وَيَضْرِبُ لِهَزْمَتِيهِ، وَكُلُّهُ
مُسْتَحَبٌّ، وَقِيلَ وَاجِبٌ، فَعَلَى الْأَوَّلِ لَهُ تَوْكِيلٌ مُسْلِمٌ بِالْأَدَاءِ وَ حَوَالَةٌ عَلَيْهِ وَأَنْ
يَضْمَنَهَا، قُلْتُ: هَذِهِ الْهَيْئَةُ بَاطِلَةٌ وَدَعْوَى اسْتِحْبَابِهَا أَشَدُّ خَطَأً وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

(مُقَدَّمَةٌ عَلَى الْوَصَايَا) سهرانه كەش وه پيش وه سېته كانى نيخري، هم (ويسوي بينها وبين
دين آدمي) يه كسانى ده كرى له نيوان سهرانه كه وه قهرزى ئاده ميزاد (على المذهب) له سهر
فرموده ي پاستى مه زهب، كه واته: پيشه وا به نه ندازه ي سهرانه كه ده بيته هاويه شى
خاوه ن قهرزه كان.

به لام له مه زه بى ئيمامى (حنفى) دا: به ئيسلامبون، يان به مردن سهرانه كه ي له سهر
لاده كه وي، ههروه كه له كتيبه كانياندا فرمويانه.

(أَوْ فِي خِلَالِ سَنَةٍ) يان په يمان له نه ستويه كه له ناو ساليكدا بووه موسولمان، يان شيت
بوو، يان مرد، يان په يمانه كه ي هه لوه شانده وه، ئه و كاته ش (فقسط) به شه سهرانه كه ي
مانگو و پژهه كانى پابردوى له سهره و واجبه: وه ريگرى، به لام (وقى قول: لا شيء)
له فه رموده يه كدا: هيچى له سهر نيه.

(وَتُؤَخَذُ بِهَا نَفْسٌ) سهرانه به شتويه سو كايه تى پيكردن وه رده گيرى، كه وا بو: (فَيَجْلِسُ
الْأَخْذُ) سهرانه وه رگره كه داده نيشى و (وَيَقُومُ الدَّمِيُّ) په يمان له نه ستويه كه ش به پيوه
پاده وه ستى و (وَيَطَّأُ رَأْسَهُ وَيَخْنِي ظَهْرَهُ) سهرى شو پرده كاو پشتى ده چه مينيته وه
(وَيَضَعُهَا فِي الْمِيزَانِ) سهرانه كه داده نينه ناو ته رازوه كه (وَيَقْبِضُ الْأَخْذَ لِحَيْتِهِ)
سهرانه وه رگره كه ريشى په يمان له نه ستويه كه ده كرى و (وَيَضْرِبُ لِهَزْمَتِيهِ) به له په ده ستى
له رومه تى ده دا (وَكُلُّهُ مُسْتَحَبٌّ) هه موى ئه و شتويه يه سوننه ته (وقيل واجب) له
فرموده يه كه ي بن هيزدا: واجبه (فَعَلَى الْأَوَّلِ لَهُ تَوْكِيلٌ مُسْلِمٌ بِالْأَدَاءِ) جا له سهر
فرموده ي يه كه م بوى دروسته موسولمانيك بكا ته وه كيلى تاكو سهرانه كه ي بى بدا، هم
(وَ حَوَالَةٌ عَلَيْهِ) دروسته سهرانه كه ش حه واله ي سهر موسولمانيك بكا، هم (وَأَنْ يَضْمَنَهَا)
دروسته موسولمانيك بيته زامينى سهرانه كه.

(قُلْتُ) ئيمامى (النواوى) فرمويه تى (هَذِهِ الْهَيْئَةُ بَاطِلَةٌ) ئه و شتويه سو كايه تى پيكرنه ي
پابردوو به تاله و هيچ بنچينه يه كه پاستى نيه: نه له حه نيسونه له هه ر چوار خه ليفه كانه وه،
كه وا بو: (وَدَعْوَى اسْتِحْبَابِهَا أَشَدُّ خَطَأً) به سوننه تدانانى زياتر هه له يه و پوچه لتره، به لكو وه ها
سوننه ته: سهرانه به شتويه يه كه جوان و به هيمنى له په يمان له نه ستويه كه وه ريگرى،
ههروه كه له زوريه ي سه رچاوه كاندا فرمويانه (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

وَيُسْتَحَبُّ لِلْإِمَامِ إِذَا أَمَكْتَهُ أَنْ يَشْرِبَ عَلَيْهِمْ إِذَا صَوْلُوا فِي بَلَدِهِمْ ضِيَافَةً مِنْ يَمُرٍّ بِهِمْ مِنَ الْمُسْلِمِينَ زَائِدًا عَلَى أَقَلِّ جَزِيَّةٍ، وَقِيلَ يُجَوُزُ مِنْهَا، وَتُجْعَلُ عَلَى غَنِيِّ وَمُتَوَسِّطٍ، لَا فَقِيرٍ فِي الْأَصْحَحِ، وَيَذَكَّرُ عَدَدَ الضِّيْفَانِ رَجَالًا وَقُرْسَانًا، وَجِنْسَ الطَّعَامِ وَالْأَذْمِ وَقَدْرَهُمَا، وَلِكُلِّ وَاحِدٍ كَذَا، وَعَلَفَ الدَّوَابَّ، وَمَنْزَلَ الضِّيْفَانَ مِنْ كَنِيْسَةِ وَقَاضِلٍ مَسْكَنِ، وَمَقَامَهُمْ، وَلَا يُجَاوِزُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، وَلَوْ قَالَ قَوْمٌ تُؤَدِّي الْجَزِيَّةَ بِاسْمِ صَدَقَةٍ لَا جَزِيَّةَ فَلِلْإِمَامِ إِجَابَتُهُمْ إِذَا رَأَى وَيُضَعْفُ عَلَيْهِمُ الزَّكَاةُ: فَمِنْ خَمْسَةِ أْبِعْرَةِ شَاتَانِ، وَخَمْسَةِ وَعِشْرِينَ بِنْتًا مَخَاضٍ،

(وَيُسْتَحَبُّ لِلْإِمَامِ إِذَا أَمَكْتَهُ) بِقِيَّشِ هُوَا، يَان جِيَّكْرَه كَهِي سُونِنَه تَه - نَه كَر بَوِي كُونَجَا - : (أَنْ يَشْرِبَ عَلَيْهِمْ إِذَا صَوْلُوا فِي بَلَدِهِمْ) هَر كَاتِيَك لَه كَل پَه يِمَان لَه نَه سَتَوِيَه كَان پِيَك هَات كَه لَه شَارَه كَانِي خُوَيَانْدَا نِيْشْتَه جِي بِن، بَه مَرَج لَه سَه رِيَان دَابِنِي: (ضِيَافَةً مِنْ يَمُرٍّ بِهِمْ مِنَ الْمُسْلِمِينَ) مِيوَانْدَارِي نُو رِيْدِيوَارَه مَوْسُولْمَانَانَه بَكَن كَه بَه لَا يَانْدَا رَادَه بَرِن (زَائِدًا عَلَى أَقَلِّ جَزِيَّةٍ) نُو مِيوَانْدَارِي هَش زِيْدِيَه ك بِي لَه سَه ر كَه مَرِيْنِي سَه رَانَه، وَاتَه: نَابِي لَه سَه رَانَه كَه بِزْمِيْدَرِي (وَقِيلَ يُجَوُزُ مِنْهَا) لَه فَه ر مَوْدِه كِي بِي هِيْزِدَا رُوسْتَه: لَه سَه رَانَه كَه بِزْمِيْدَرِي (وَتُجْعَلُ عَلَى غَنِيِّ وَمُتَوَسِّطٍ) مِيوَانْدَارِيَه كَه ش تَه نَهَا لَه سَه ر كَافِرِي دَه وَلَه مَهْنَد، يَان نَاوَه نَجِي دَادَه نَدَرِي (لَا فَقِيرٍ فِي الْأَصْحَحِ) نَابِي لَه سَه ر هَزَار دَابِنَدَرِي، لَه فَه ر مَوْدِه رَاسْتَرْدَا. (وَيَذَكَّرُ عَدَدَ الضِّيْفَانِ رَجَالًا وَقُرْسَانًا) لَه پِيَكِهَاتِنَه كَه دَا دَه بِي زْمَارَه ي مِيوَانَه كَانِي پِيَادَه وَ سَوَار بَكُوْرِي، هَم (وَجِنْسَ الطَّعَامِ وَالْأَذْمِ وَقَدْرَهُمَا) رَه كَه زِي نُو خَوَارْدَه مَه نِي وَ پِيْخُوْرَه ي دَه دَرِيْتَه مِيوَانَه كَان وَ هَم نَه نْدَا زَه ي هَر دُو كِيَان بَكُوْرِي، هَم (وَلِكُلِّ وَاحِدٍ كَذَا) هَر مِيوَانِيَك نُو هَه نَدَه ي بَدَرِيْتِي، هَم (وَعَلَفَ الدَّوَابَّ) نَالِي كِي وَوَلَا غَه كَان وَ هَم (وَمَنْزَلَ الضِّيْفَانَ مِنْ كَنِيْسَةٍ وَقَاضِلٍ مَسْكَنِ) شُوِيْنِي مِيوَانَه كَان بَكُوْرِي: لَه كَه نِيْسَه دَا بِن، يَان لَه سِيوَه خَانَه، هَم (وَمَقَامَهُمْ) مِيوَانَه كَان چَه نَدَه مِيْتِنَه وَه، بَه لَام (وَلَا يُجَاوِزُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ) نَابِي مِيوَانْدَارِي هَر مِيوَانِيَك لَه سِي پَزْدَان زِيَاتَر بِي، چُونَكَه پِيْغَه مَبَرِيْ كَه فَه ر مَوْدِه تِي: ﴿الضِّيَافَةُ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ﴾ رَوَاه الشِّيْخَان، مِيوَانْدَارِي سِي پَزْدَان.

(وَلَوْ قَالَ قَوْمٌ) نَه كَر گَه لِي كِي كَافِرَه كَان كُوْتِيَان (تُؤَدِّي الْجَزِيَّةَ بِاسْمِ صَدَقَةٍ لَا جَزِيَّةٍ) سَه رَانَه دَه دَه بِيْن بَه نَاوِي زَه كَات نَه ك بَه نَاوِي سَه رَانَه، نُو كَاتَه (فَلِلْإِمَامِ إِجَابَتُهُمْ إِذَا رَأَى) بِقِيَّشِ هُوَا رُوسْتَه لِيْتِيَان قَبُولَ بَكَا، نَه كَر بَه رِزَه وَهَنْدِي دِيْت، بَه لَام (وَيُضَعْفُ عَلَيْهِمُ الزَّكَاةُ) لَه وَ حَالَه تَه دَا وَاجِبَه: زَه كَاتَه كَه يَان لَه سَه ر بَكَاتَه دُوو هَه نَدِي وَاجِبِي مَوْسُولْمَانَان تَا دَه كَاتَه نَه نْدَا زَه ي مِيْسَقَالِي كِي زِيْر، كَه وَاتَه: (فَمِنْ خَمْسَةِ أْبِعْرَةِ شَاتَانِ) لَه پِيْنچ وَوِشْتَر: دُوو مَه ر وَهَر دَه كِيْرِي وَ (وَ خَمْسَةِ وَعِشْرِينَ بِنْتًا مَخَاضٍ) لَه بِيْسْتَو پِيْنچ وَوِشْتَر: دُوو بِيْچُووَه وَوِشْتَرِي يَه ك سَالَه وَهَر دَه كِيْرِي.

وَعِشْرِينَ دِينَارًا دِينَارًا، وَمَاتِي دَرَهُمْ عَشْرَةً، وَخُمْسُ الْمُعْشِرَاتِ، وَلَوْ وَجِبَ بِنْتَا
مَخَاضٍ مَعَ جُبْرَانَ لَمْ يُضَعَّفِ الْجُبْرَانُ فِي الْأَصْحَحِّ، وَلَوْ كَانَ بَعْضُ نِصَابٍ لَمْ يَجِبْ
قِسْطُهُ فِي الْأَظْهَرِ، ثُمَّ الْمَأْخُودُ جَزِيَّةٌ فَلَا يُؤْخَذُ مِنْ مَالٍ مَنْ لَا جَزِيَّةَ عَلَيْهِ.
(فصل) يَلْزَمُنَا الْكُفُّ عَنْهُمْ

هرودها (وَعِشْرِينَ دِينَارًا دِينَارًا) له بیست میسقال زیت: میسقالیک ودرده گیرئ (وَمَاتِي دَرَهُمْ
عَشْرَةً) له نووسه دیرهمی زبو: ده دیرهم ودرده گیرئ (وَخُمْسُ الْمُعْشِرَاتِ) پینجیکسی
دانه وئله میوه جاتیش ودرده گیرئ ﴿عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ صَالِحَ نِصَارَى بَنَى تَقْلَبَ وَتَنُوخَ وَبَهْرَاءَ
عَلَى أَنْ يَأْخُذَ عَنْهُمْ الْجَزِيَّةَ بِاسْمِ الصَّدَقَةِ وَيُضَعَّفَ عَلَيْهِمُ الصَّدَقَةَ، وَقَالَ: هَؤُلَاءِ حَقْمَى أَبَوِ
الْإِسْمِ وَرَزَّوْنَا بِالْمَعْتَى﴾ رواه البيهقي، نيمامي (عمر) له گه گاوره گانی (بنی تقلاب و تنوخ و
بهره) پینک هات: که به ناوی زهکات سهرانه یان ئوره گیرئو زهکات کهش بکاته نوو هندی
زهکاتی موسولمانان، جا فره مووی: ئو گاورانه کم عه قلن؟ به ناوه کهی سهرانه پازی
نه بون و به واته کهی پازی بون. جا هیچ (صحابه) به کیش ره خنه ی ئه گرتو بووه (اجماع)،
هرودک له (مغنی) و (الشروانی) دا فره موویانه.

(وَلَوْ وَجِبَ بِنْتَا مَخَاضٍ مَعَ جُبْرَانَ) ئه گهر دوو بیچووه ووشتری یهک ساله له گه گان
پرکردنه ویهک واجب بون (لَمْ يُضَعَّفِ الْجُبْرَانُ فِي الْأَصْحَحِّ) پرکردنه وکه ناکاته دوو هندی
پرکردنه ویهی موسولمانان (وَلَوْ كَانَ بَعْضُ نِصَابٍ) ئه گهر کافره که هندیکی مالی هه بوو،
به لام نه گیشته بوه پاده ی زهکات: وهک بیست مه، ئو کاته (لَمْ يَجِبْ قِسْطُهُ فِي الْأَظْهَرِ)
به شه زهکات کهی واجب نابئ له فره مووده ی به هیژتردا، چونکه له وئندازه یه دا زهکات
له سهر موسولمانان واجب نابئ.

(ثُمَّ الْمَأْخُودُ جَزِيَّةٌ) ئینجا ئو زهکات ی لییان ودرده گیرئ له پاستی دا سهرانه یو به ناوی
زهکات ودرده گیرئ وده بریتته ئو که سانه به شیان له (فِيهَا) هه یه، که ابوو: (فَلَا يُؤْخَذُ مِنْ
مَالٍ مَنْ لَا جَزِيَّةَ عَلَيْهِ) ئو زهکات له مالی ئو کافره ودرنا گیرئ که سهرانه ی له سهر نیه:
وهکو ئافرهت و مندال، جا بزانه: ئه گهر دوو هه نده که نه گیشته ئه ندازه میسقالیک زیت،
ئو کاته واجبه: زیاتر بکری تا ده یگاتن، به لام ئه گهر زیاتر بوو، ئو کاته دروسته کم
بکریته وه بق ئه ندازه ی میسقالیک، هه روهک له (تحفة) و (نهاية) دا فره موویانه.

﴿فصل: نه باسی برپارمگانی مامله تی سهرانه﴾

بزانه: هه کاتیک مامله تی سهرانه له گه گان کافره کان به ستره، ئه وان ده بینه (أَمِلِ الذَّمَّةَ) =
په یمان له نه ستق، که ابوو: (يَلْزَمُنَا الْكُفُّ عَنْهُمْ) له و کاته وه له سهرمان واجبه: وازیان
ئی پینن: زیان له گیان و مال و ناموسیان نه دین، به به لگی هه دیسه که ی داهاتوو، هه م

وَضَمَانَ مَا تُثْلَفُهُ عَلَيْهِمْ نَفْسًا وَمَالًا وَدَفَعُ أَهْلَ الْحَرْبِ عَنْهُمْ، وَقِيلَ إِنَّ الْفَرْدَوَا بِيَلَدٍ لَمْ يَلْزَمْنَا الدَّفْعُ، وَكَمْتَعُهُمْ إِحْدَاثَ كَنِيْسَةِ فِي بَلَدٍ أَحَدُنَا أَوْ أَسْلَمَ أَهْلُهُ عَلَيْهِ،

پیغمبر ﷺ فرموده‌است: ﴿مَنْ قَتَلَ مُعَاهِدًا لَمْ يَرَحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ﴾ رواه البخاری، هر کس یک پیمان له که لکراویک بکوژی، بزنی به هشت ناکا.

(وَضَمَانَ مَا تُثْلَفُهُ عَلَيْهِمْ نَفْسًا وَمَالًا) هم واجب: بینه زامینی نه و گیان و ماله شیان که نیمه دهیفته و تینین، پیغمبر ﷺ فرموده‌است: ﴿إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يَحِلْ لَكُمْ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتَ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا بِإِذْنٍ وَلَا ضَرْبَ نِسَائِهِمْ وَلَا أَكْلَ لِمَارِهِمْ إِذَا أَعْطَوْكُمُ الَّذِي عَلَيْهِمْ﴾ رواه أبو داود بسند صالح، خوی گوره بز نیوهی حلال نه کربوه بچنه مالی جول که و گاوره کان تنها به نینز نه بن، حلالی نه کربوه له ژنه کانیان بدن و میوه یان بخون، هر کاتیک نه و سرانهی له سریان داندراوه دایانه نیوه.

(وَدَفَعُ أَهْلَ الْحَرْبِ عَنْهُمْ) هم واجب: نه و دوژمنه‌ی هیرشیان ده کاته سر به رگری بکه بن و لیانی بگه پنینه وه، جا دوژمنه که: موسولمان بن، یان کافر (وقیل: إِنَّ الْفَرْدَوَا بِيَلَدٍ) له فرموده‌ی کی بی هیذا: نه گه پیمان له نه ستوکان به جیا له شاریک، یان له گوندیکی نزیک (دارالاسلام) دا بن، نه و کاته (لَمْ يَلْزَمْنَا الدَّفْعُ) له سرمان واجب نیه دوژمنه که یان بگه پنینه وه.

(وَكَمْتَعُهُمْ إِحْدَاثَ كَنِيْسَةٍ) واجب: پیمان له نه ستوکان قه دهغه بکه بن له دروست کرنی نیوه که نیسه (فِي بَلَدٍ أَحَدُنَا أَوْ أَسْلَمَ أَهْلُهُ عَلَيْهِ) له و شاره دا که نیمه ی موسولمان دروستمان کردی: وه شاری (سلیمانی)، یان دانیشتوانی شاره که - بین جهنگ - له سر شوینو جی خویان موسولمان بوین، چونکه پیغمبر ﷺ فرموده‌است: ﴿لَا تُبْنِي كَنِيْسَةً فِي الْإِسْلَامِ وَلَا يُجَدِّدُ مَا خَرِبَ مِنْهَا﴾ رواه ابن عدی، نابن هیچ که نیسه یه که له (دارالاسلام) دا دروست بکری و نابن که نیسه ی پوخواویش نوی بکریته وه.

هر وه ما هه مان برپاریش له نیمامی (عمر) و (ابن عباس) رضی الله عنهم گیزدراوته وه و هیچ (صحابه) یه کیش ره خنه ی له و دووانه نه گرتوه، که وابو: هر که نیسه یه کی له نوای هاتنی نیسلام - (دارالاسلام) دا دروست کرابی، واجب: بپوختندری، به لام نه گه نه زاندرا که نیسه که له نوای دروست کرنی شاره که، یان له نوای نیسلام بونی دانیشتوه کان دروست کراوه، نه و کاته نارپوختندری، هر وه که له زوری ی سرچاوه کاندرا پوون کراوته وه.

هر وه ما له مزه بی نیمامی (حنفی) دا: نه و که نیسه یه بی به خوی پوخواوه دروسته له شوینی خوی - نه که له شوینی کی تر - به قوپو خشت چاک بکریته وه، هر وه که له (مجمع الانهر) دا فرموده‌است.

وَمَا فَتِحَ عَنوَةٌ لَّا يُحَدِّثُونَهَا فِيهِ وَلَا يُقْرُونَ عَلَى كَنِيسَةٍ كَانَتْ فِيهِ فِي الْأَصْحَحِ، أَوْ صَلْحًا بِشَرَطِ الْأَرْضِ لَنَا وَشَرَطِ إِسْكَانِهِمْ وَإِبْقَاءِ الْكِنَائِسِ جَازًا، وَإِنْ أَطْلِقَ فَلَا صَحَّ الْمَنْعُ، أَوْ لَهُمْ قُرْرَتْ وَلَهُمْ الْإِحْدَاثُ فِي الْأَصْحَحِ،

(وَمَا فَتِحَ عَنوَةٌ) نه و شوینانهای به جهنگ له دهست کافره کان نازاد کراون: وه که زقریهی شاره‌کانی کوردستان (لَا يُحَدِّثُونَهَا فِيهِ) دروست نیه ریگا بدری هیچ که نیتسه‌یه کی تی‌دا دروست بکن، که‌واته: هر که نیتسه‌یه کی له نوای نازادکردن دروست کرابی، واجبه بوخیندری، به لکو (وَلَا يُقْرُونَ عَلَى كَنِيسَةٍ كَانَتْ فِيهِ) له سر نه و که نیتسه‌یه ش جیگیر ناکرین که له کاتی نازادکردنه که‌دا له شوینه که‌دا هه‌بی (فِي الْأَصْحَحِ) له‌فرموده‌ی پاستردا، به لام له‌فرموده‌ی بی‌هیزدا: له‌بر به‌رژه‌وه‌ندی جیگیر ده‌کرینو لییان ناروخیندری.

(أَوْ صَلْحًا) یان نه‌گه‌ر شوینیک به پیکهاتن-بی‌جه‌نگ- نازاد کرابو (بِشَرَطِ الْأَرْضِ لَنَا وَشَرَطِ إِسْكَانِهِمْ وَإِبْقَاءِ الْكِنَائِسِ) به و مرجه‌ی زه‌ویه که بی نیمی‌ی موسولمان بی، کافره‌کانیش-به‌خرجیه- تی‌دا بمیننه‌وه و که نیتسه‌کانیشیان به‌یلدرینه‌وه، نه‌وه (جَانِ) پیکهاتنه که دروسته، به لام (وَإِنْ أَطْلِقَ) نه‌گه‌ر باسی که نیتسه‌کان نه‌کرا، نه‌و کاته (فَلَا صَحَّ الْمَنْعُ) به‌فرموده‌ی پاستر: قه‌ده‌غیه و نابی که نیتسه‌کان به‌یلدرینه‌وه، به لام به‌فرموده‌ی بی‌هیز-له‌و حاله‌شدا- ده‌یلدرینه‌وه، چونکه بی‌خواپه‌رستی خویان پتویستیان هه‌یه.

(أَوْ لَهُمْ) یان به و مرجه‌ی زه‌ویه که بی کافره‌کان بی، نه‌و کاته‌ش (قُرْرَتْ) که نیتسه‌کان ده‌یلدرینه‌وه، که‌وابو: (وَلَهُمْ الْإِحْدَاثُ) له‌و حاله‌ته‌ی زه‌ویه که بی خویانه، دروسته که نیتسه‌ش له‌و زه‌ویه‌دا دروست بکن (فِي الْأَصْحَحِ) له‌فرموده‌ی پاستردا.

﴿ نَاگاداری ﴾: کوردستان به‌شیکی به جه‌نگ نازاد کراوه و به‌شیکی به پیکهاتنو به‌شیکشی دانیشتوه‌کان-بی‌جه‌نگ- موسولمان بوینه، جا له‌بر نه‌وه‌ی به‌ریگایه‌کی پاستی باوه‌پیکراو نه‌و سنی شوینانه لیک جیا ناکرینه‌وه، ده‌تواندری به‌فرموده بی‌هیزه‌کان: که نیتسه‌کانی‌کون-که به‌راوری دروستکردنیان نازاندری- له کوردستاندا به‌یلدرینه‌وه به‌مه‌زه‌بی (حنفی)ش نه‌و که نیتسه‌یه‌ی به‌خوی پووخواوه به‌قورپو خشت دروست بکرینه‌وه.

به لام به هیچ مه‌زه‌بیک دروست نیه نیستا که نیتسه له‌شاره موسولمانه‌کانی کوردستاندا دروست بکرین، یان که نیتسه بوخیندراوه‌کان چاک بکرینه‌وه، که‌واته: بی هیچ کاربه‌ده‌سستیک دروست نیه نیزیان بدا که نیتسه دروست بکن، هم بی هیچ موسولمانیکیش دروست نیه یارمه‌تییان بدو ئیش و کار له دروستکردن و نوی‌کردنه‌وه‌ی که نیتسه‌دا بکا، هرچه‌ند به‌کریش

وَيَمْتَعُونَ وَجُوبًا وَقِيلَ لَدَّبَّا مِنْ رَفْعِ بِنَاءٍ عَلَى بِنَاءِ جَارٍ مُسْلِمٍ، وَالْأَصْحَحُ الْمَنْعُ مِنَ الْمُسَاوَاةِ، وَأَنَّهُمْ لَوْ كَانُوا بِمَحَلَّةٍ مُنْفَصِلَةٍ لَمْ يَمْتَعُوا، وَيَمْتَعُ الذَّمِّيُّ رُكُوبَ خَيْلٍ، لَا حَمِيرٍ وَبِقَالَ نَفِيسَةٍ، وَيَرْكَبُ يَأْكُفُ وَرُكَّابٍ خَشَبٌ لَا حَدِيدٌ وَلَا سَرَجٌ، وَيُلْجَأُ إِلَى أَضْيَقِ الطَّرِيقِ، وَلَا يُوقَرُونَ، وَلَا يُصَدَّرُونَ فِي مَجْلِسٍ، وَيُؤَمَّرُ بِالْفِيَارِ

بن، هرودک له (تحفة) و (مغنی) دا فرمودیانه، چونکه خوی گوره ده فرموی: ﴿وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ یارمته یه کتری مه دن له سر گوناو نوژمنکاری خوا.

(وَيَمْتَعُونَ وَجُوبًا وَقِيلَ: نَدْبًا) واجبه، له فرموده یه کی بی هیژدا سووننه ته په یمان له نه ستوکان قه دهغه بکرین: (مِنْ رَفْعِ بِنَاءٍ عَلَى بِنَاءِ جَارٍ مُسْلِمٍ) له وهی خانووی خویان به رزتر بکن له خانووی دراوسنی موسولمان (وَالْأَصْحَحُ الْمَنْعُ مِنَ الْمُسَاوَاةِ) به فرموده ی راستر: نابی خانوه که یان به یه کسانیش به رز بکنه وه (وَأَنَّهُمْ لَوْ كَانُوا بِمَحَلَّةٍ مُنْفَصِلَةٍ) به فرموده ی راستر: نه گهر کافره کان له گه په کیکی جیابووه وه بن، نه و کاته (لَمْ يَمْتَعُوا) قه دهغه نا کرین خانووی خویان به رز بکن.

(وَيَمْتَعُ الذَّمِّيُّ رُكُوبَ خَيْلٍ) واجبه: کافری په یمان له نه ستو قه دهغه بکری له سواربوونی نه سپو ماین (لَا حَمِيرٍ وَبِقَالَ نَفِيسَةٍ) نه ک له سواری که رو هیستری به نرخ (وَيَرْكَبُ يَأْكُفُ وَرُكَّابٍ خَشَبٍ) سواری که رو هیستریش ده بی له سر کورتان و پکیسی دار بی (لَا حَدِيدٍ وَلَا سَرَجٍ) نه ک پکیسی ناسن و زین، چونکه نیمامی (عمر) نه وها بپیری داوه، هم نابی چه ک هه لېگرن و نابی خزمته ی نه و جوړه که سانه و نه وشوینانه بکن که به هوی خزمه ته که پزیزان لې بندری و موسولمان هاتوچویان بکن، هرودک له (تحفة) و (الشروانی) دا پوون کراونه وه.

(وَيُلْجَأُ إِلَى أَضْيَقِ الطَّرِيقِ) کاتن له په که دا په یمان له نه ستو ده گاته موسولمانان ده بی پال بدریته ته سکتړینی په که کان، پیغه مبه رکه فرموده یه تی: ﴿لَا تَدْبُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ بِالسَّلَامِ، وَإِذَا لَقِيتُمْ أَحَدَهُمْ فِي طَرِيقٍ فَاضْطَرُّوهُ إِلَىٰ أَضْيَقِهِ﴾ رواه مسلم، چه رامه: نیوه سه لام له جوله که و دیانه کان مه کن، هر کاتیک له په که یه کدا گه یشتنه یه کیکیان نیوه ناچاری بکن بی ته سکتړین په که. (وَلَا يُوقَرُونَ وَلَا يُصَدَّرُونَ فِي مَجْلِسٍ) چه رامه و نابی له هیچ دانیشگه یه کدا په یمان له نه ستو به گوره دابندری و پزیز دابندری و نابی له سره وه و له شوینه پزیزاره کانی دانیشگه ش دابنیشندری.

(وَيُؤَمَّرُ بِالْفِيَارِ) واجبه: فرمان به شافره تو پیای په یمان له نه ستو بکری: به رگیکی نیشانه کراو ده به ر بکن تا کو له موسولمانان دیار بن، نینجا و ا باشه: نیشانه ی جووه کان زهر د بن، نیشانه ی گاور=دیانه کان شین بن، نیشانه ی ناگر په رسته کان په ش، یان سور بن، هرودک له زوریه ی سه رچاوه کاند ا فرمودیانه.

وَالزُّنَّارِ فَوْقَ النَّيَابِ، وَإِذَا دَخَلَ حَمَامًا فِيهِ مُسْلِمُونَ أَوْ تَجَرَّدَ عَنْ نِيَابِهِ جَعَلَ فِي عُنُقِهِ خَاتَمَ حَدِيدٍ أَوْ رِصَاصٍ وَنَحْوَهُ، وَيَمْنَعُ مِنْ إِسْمَاعِهِ الْمُسْلِمِينَ شِرْكًَا وَقَوْلَهُمْ فِي عَزِيرٍ وَالْمَسِيحِ، وَمَنْ إِظْهَرَ خَمْرٍ وَخِنْزِيرٍ وَنَاقُوسٍ وَعَيْدٍ، وَلَوْ شَرِطَتْ هَذِهِ الْأُمُورُ فَخَالَفُوا لَمْ يُنْقَضِ الْعَهْدُ، وَلَوْ قَاتَلُوا أَوْ ائْتَمَعُوا مِنَ الْجَزِيَّةِ أَوْ مِنْ إِجْرَاءِ حُكْمِ الْإِسْلَامِ انْتَقَضَ،

(وَالزُّنَّارِ فَوْقَ النَّيَابِ) هم فرمانيان پي‌ده‌كړي پشتمنده گوره كه شيان له سره جله كانيان ببهستن، چونكه نيمامي (عمر) فرماني به و دوو نيشانانوش كړوه.

(وَإِذَا دَخَلَ حَمَامًا فِيهِ مُسْلِمُونَ) هر كاتيك په يمان له نه‌ستو چووه گه رماويك كه موسولماني تدا بون (أَوْ تَجَرَّدَ عَنْ نِيَابِهِ) يان له شوپنيكي تر خوي پووت كرده وه له و دوو حاله تدا (جَعَلَ فِي عُنُقِهِ خَاتَمَ حَدِيدٍ أَوْ رِصَاصٍ وَنَحْوَهُ) واجبه: نالقه يكي ناسن، يان مس، يان له شتيكي تر دابنيته نه‌ستوي، تاكو له موسولمانان جيا بكرتته وه، به لام حه‌رامه: نافرته كانيان له گه‌ل نافرته موسولمانان بچنه گه رماو، هه‌روه كه له زوريه سرچاوه كاندا فرمويانه.

(وَيَمْنَعُ مِنْ إِسْمَاعِهِ الْمُسْلِمِينَ شِرْكًَا) واجبه په يمان له نه‌ستو قده‌غه بكرتت: هيچ ووشه يكي كوفر نه‌خه نه گويي موسولمانان، وه كه بلين: خوا سويه مي خويانه، هم (وَقَوْلَهُمْ فِي عَزِيرٍ وَالْمَسِيحِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ) نابي نه‌وش بخه نه گويي موسولمانان كه ده‌لين: (عزير) كوي خويه، يان (عيسي) كوي خويه.

(وَمَنْ إِظْهَرَ خَمْرٍ وَخِنْزِيرٍ وَنَاقُوسٍ وَعَيْدٍ) هه‌روه‌ها قده‌غه ده‌كړينو نابي له ناو موسولماناندا شه‌پاپ فروشتنو شه‌پاخورنه وه ناشكرا بكن، نابي به‌راز خواردن ناشكرا بكن و نابي زهنگي كه نيټسه‌كان لې‌دېدن، نابي جه‌ژنه كانيان ناشكرا بكن، هم قده‌غه ده‌كړين له ناشكرا كړني گشت بين‌شه‌ريه كي‌تر: وه كه خوارنو خوارنه‌وي به ناشكرا له په‌مه‌زاند، كه‌واته: هر شتيكيان له‌وانه به ناشكرايي كړد، واجبه: ته‌ميين بكرينو شه‌پابه‌كيان لې‌پېژندري و زهنگه‌كيان خراب بكرتت، به لام نه‌گه‌ر ته‌نبا له نيوان خوياندا ناشكرايان ده‌كړد، يان نه‌وان له گونديكدا سره‌يخو نيسته‌جي بون، نه‌و كاته نابي قده‌غه بكرين، هه‌روه كه له زوريه سرچاوه كاندا نه‌و مه‌سلانه پوون كراونه وه.

(وَلَوْ شَرِطَتْ هَذِهِ الْأُمُورُ فَخَالَفُوا) جا داندرا (فَخَالَفُوا) جا په يمان له نه‌ستو كانيش سره‌پيچيان كړو كړنيان، نه‌و كاته (لَمْ يُنْقَضِ الْعَهْدُ) په يمان به‌ستنه‌كيان هه‌لئاوه شيتته وه، به لام ته‌ميين ده‌كړين تا واز ده‌مينن.

(وَلَوْ قَاتَلُوا) نه‌گه‌ر په يمان له نه‌ستوكان جه‌نگيان له گه‌ل نيټه كړد (أَوْ ائْتَمَعُوا مِنَ الْجَزِيَّةِ) يان وازيان له سرانه هيتاو نه‌ياندا (أَوْ مِنْ إِجْرَاءِ حُكْمِ الْإِسْلَامِ) يان پازي نه‌بون پرياري نيسلاميان له سره‌جي به‌جي بكرتت، به يه‌كيك له‌وانه (انْتَقَضَ) په يمانه‌كيان هه‌لده‌وه شيتته وه.

وَلَوْ زَيْ دِمِّي بِمُسْلِمَةٍ أَوْ أَصَابَهَا بِنِكَاحٍ أَوْ دَلَّ أَهْلَ الْحَرْبِ عَلَى عَوْرَةِ الْمُسْلِمِينَ أَوْ فَتَنَ مُسْلِمًا عَنْ دِينِهِ أَوْ طَعَنَ فِي الْإِسْلَامِ أَوْ الْقُرْآنِ أَوْ ذَكَرَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِسُوءٍ فَلَا صَحَّ لَهُ أَنْ شَرِطَ انْتِقَاضُ الْعَهْدِ بِهَا انْتِقَاضُ، وَإِلَّا فَلَا، وَمَنْ انْتَقَضَ عَهْدَهُ بِقِتَالٍ جَازٍ دَفَعَهُ وَقَتْلَهُ، أَوْ بغيرِهِ لَمْ يَجِبْ إِبْلَاغُهُ مَأْمَنَةً فِي الْأَظْهَرِ، بَلْ يَخْتَارُ الْإِمَامُ فِيهِ قِتْلًا وَرِقًا وَمَنًا وَفِدَاءً،

(وَلَوْ زَيْ دِمِّي بِمُسْلِمَةٍ) نه گهر پیاویکی په یمان له نه ستو زینای له گه ل نافرته یتیکی موسولمان کرد (أَوْ أَصَابَهَا بِنِكَاحٍ) یان به ماره برین جیماعی له گه ل کرد، له هر دورو حاله تیشدا ده یزانی موسولمانه (أَوْ دَلَّ أَهْلَ الْحَرْبِ عَلَى عَوْرَةِ الْمُسْلِمِينَ) یان کافره کانی جهنگی شاره زا کردن له که م و کورته کی موسولمانان، یان جاسوسینکی کافره کانی حاوانده وه (أَوْ فَتَنَ مُسْلِمًا عَنْ دِينِهِ) یان موسولمانینکی له نایینه که ی گومړا کرد، یان داوای لیکرد بپیته کافر (أَوْ طَعَنَ فِي الْإِسْلَامِ أَوْ الْقُرْآنِ) یان عیبی له نیسلام، یان له قوربان گرت (أَوْ ذَكَرَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ بِسُوءٍ) یان به خراپه باسی پیغه مبری نیمه ﷺ، یان باسی پیغه مبریکه تری کرد، یان موسولمانینکی به قه سدی کوشت، نه وه (فَلَا صَحَّ) به فرموده ی راستر: (أَنَّ إِنْ شَرِطَ انْتِقَاضُ الْعَهْدِ بِهَا) نه گهر به مرج داندراین: به یه کیک له و تاوانانه په یمان که ی ه ل بوه شیتته وه، نه و کاته (انْتِقَاضُ) په یمان که ی ه ل ده وه شیتته وه (وَإِلَّا) به لام نه گهر به مرج دانه ندراين (فَلَا) په یمان که ی ه ل ناوه شیتته وه، به لام له هر دورو حاله تدا سزای کوشترو تاوانه کانی تری له سره جی به جی ده کری، هر وه که له (تحفة) و (نهایه) دا فرمودیانه.

﴿ نَاكَادَارِي ﴾: له مه زه بی نیمامی (حنفی) و له لای چه ند زانایه کی تر: نه گهر په یمان له نه ستو به ناشکرا جنیو بداته پیغه مبر ﷺ، یان جنیودانه که بکاته عاده ت، واجبه بکوژی، واته: نه گهر بشبیتته وه موسولمان کوشتنه که ی له سره لانا که وی، هر وه که له (مجمع الانهر) و (الدرالمنقی) دا پوون کراوه ته وه له (باسی پاشگه ز بوونه وه ی موسولمان) دا به لکه مان بی هیناوه.

(وَمَنْ انْتَقَضَ عَهْدَهُ بِقِتَالٍ) هر په یمان له نه ستویه که به هژی جهنگکردن په یمان که ی ه ل وه شاوه (جَازٍ دَفَعَهُ وَقَتْلَهُ) دروسته، به لکو واجبه به رگری بکری و جهنگی له گه ل بکری، هم دروسته بکوژی، خوی گه وره فرمودیته: ﴿إِنْ قَاتَلُواكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ﴾ نه گهر کافره کان جهنگیان له گه ل کردن بیانکوژن.

(أَوْ بغيرِهِ) یان نه گهر به بڼ جهنگ- به هویه کی تر- په یمان که ی ه ل وه شاوه، نه مهش (لَمْ يَجِبْ إِبْلَاغُهُ مَأْمَنَةً فِي الْأَظْهَرِ) واجب نیه بگه یندریته شوینیکه نه مینی (دارالکفر)، له فرموده ی به هیزتردا (بَلْ يَخْتَارُ الْإِمَامُ فِيهِ: قِتْلًا وَرِقًا وَمَنًا وَفِدَاءً) به لکو پیشه وا

فَإِنْ أَسْلَمَ قَبْلَ الْإِخْتِيَارِ امْتَنَعَ الرَّقُّ، وَإِذَا بَطَلَ أَمَانُ رَجَالٍ لَمْ يَنْطُلْ أَمَانُ نَسَائِهِمْ
وَالصَّبِيَّانِ فِي الْأَصْحَحِّ، وَإِذَا اخْتَارَ ذِمِّيُّ بَدَلَ الْعَهْدِ وَاللُّحُوقِ بَدَارِ الْحَرْبِ بُلَّغَ الْمَأْمَنِ.
(بَابُ الْهُدْنَةِ)

عَقْدَهَا لِكُفَّارِ إِقْلِيمٍ يَخْتَصُّ بِالْإِمَامِ أَوْ نَائِبِهِ فِيهَا، وَبَلَدَةَ يَجُوزُ لِرَأْسِ الْإِقْلِيمِ أَيْضًا،

سهرپشکه: یان دهیکوژی، یان دهیکاته کزیله، یان بهخوږایی نازادی دهکا، یان به مال،
یان به دیل دهیکوږیتته وه، بهلام له فرموده دهکی تردا: واجبه: نه مه یان بگه یتندرتته
شوینتیکی نه مینی (دارالکفر)، هر وه که له (مغنی) دا فرموده تی.

(فَإِنْ أَسْلَمَ قَبْلَ الْإِخْتِيَارِ) جا نه گهر مه لوشینته ره که بووه موسولمان پیتش نه وهی به کتیک
له و چوارانه هه لبرژدری، نه و کاته (امتنع الرق) نابی بکرتته کزیله و نابی بکوژدی و نابی
بکوږدریتته وه، که واته: واجبه: بهخوږایی نازاد بکری.

(وَإِذَا بَطَلَ أَمَانُ رَجَالٍ) هر کاتیک په یمانی پیاوه کان هه لوه شاوه (لَمْ يَنْطُلْ أَمَانُ نَسَائِهِمْ
وَالصَّبِيَّانِ) په یمانی نافرته کانیا و منداله کانیا هه لئاوه شیتته وه (فِي الْأَصْحَحِّ) له
فرموده پاستردا (وَإِذَا اخْتَارَ ذِمِّيُّ) هر کاتیک کافرکی په یمان له نه ستو بؤ خوی
هه لبرژاد: (تَبَدَّلَ الْعَهْدَ وَاللُّحُوقَ بِدَارِ الْحَرْبِ) په یمانه کی فری بداو بهواته ناو (دارالحرب) =
(دارالکفر)، نه و کاته (بُلَّغَ الْمَأْمَنِ) کافره که ده گه یتندرتته شوینتیکی نه مینی (دارالکفر)، واته:
نزیکتترین شاره کانی کافره کان که نه و کافره له وی دا له گیان و مالی خوی نه مین بی.

﴿ بَابُ الْهُدْنَةِ: بَاسِي جَهَنگ وَهَسْتَانْدَن لَه گه ل کافره کان ﴾

واته: پیکهاتن له گه ل کافره کانی جهنگی له سهر ږاگرتنی جهنگ تا ماوه یه کی دیارکراو
بهخوږایی، یان له بهرامبر وه رگرتنی شتیک له کافره کان. جا نه م جوړه پیکهاتنه
دروسته به و مرجهی کافره کان (مُرْتَد) پاشگه زیوو نه بن، خوی گه وره ده فرموی:
﴿وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْتَحِ لَهَا﴾ نه گهر کافره کان مه یلیان بؤ ناشتی کرد، توش مه یل بؤ
ناشتی بکه. هم به به لگه ی حدیسه که ی (صلح الحديبية) که له (البخاری و مسلم) دا
گیردراوه ته وه. جابزانه: نه و جوړه کافرانه ی نه م پیکهاتنه یان له گه ل کراوه، پیمان
ده گوتی: (مُعَاهَد) = په یمان له گه ل کراو.

نیجا (عَقْدَهَا لِكُفَّارِ إِقْلِيمٍ) به ستنی پیکهاتنی جهنگ وه ستاندن له گه ل کافره کانی هر یمیک
(يَخْتَصُّ بِالْإِمَامِ أَوْ نَائِبِهِ فِيهَا) تاییه ته به پیتشه وای موسولمانان، یان جیگری پیتشه و له و
هر یمه دا، بهلام (وَبَلَدَةَ) به ستنی پیکهاتنه که له گه ل کافره کانی شاریک، یان زیاتر (يَجُوزُ لِرَأْسِ
الْإِقْلِيمِ أَيْضًا) بؤ کاربه ده ستنی هر یمه که ش دروسته، هر وه که بؤ پیتشه و او جیگره که شی
دروست بوو، چونکه کاربه ده سته که ش شاره زای به رژه و ونندی هر یمه که یه.

وَإِنَّمَا تُعَقَّدُ لِمَصْلَحَةٍ كَضَعْفِنَا بِقَلَّةِ عَدَدِ وَأَهْبَةِ أَوْ رَجَاءِ إِسْلَامِهِمْ أَوْ بَدَلِ جَزْيَةٍ، فَإِن لَمْ يَكُنْ جَارَتْ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ، لَأَسَنَّةً، وَكَذَا دُونَهَا فِي الْأَطْهَرِ، وَلَضَعْفِ تَجُوزُ عَشْرَ سِنِينَ فَقَطْ، وَمَتَى زَادَ عَلَى الْجَائِزِ فَقَوْلًا تَفْرِيقِ الصَّفَقَةِ، وَإِطْلَاقِ الْعَهْدِ يُفْسِدُهُ، وَكَذَا شَرْطُ فَاسِدٌ عَلَى الصَّحِيحِ: بِأَنْ شَرْطُ مَنْعٍ فَكَّ أَسْرَانَا

(وَإِنَّمَا تُعَقَّدُ لِمَصْلَحَةٍ) پیکهاتنی جهنگ وستاندن تهنه بی بهرزه وندی کی نیسلام ده به سترئ: (كَضَعْفِنَا بِقَلَّةِ عَدَدِ وَأَهْبَةِ) وهك نیمه ی موسولمان بن هیز بین به هوی که می زماره مانو پیویستی هکانی جهنگ (أَوْ رَجَاءِ إِسْلَامِهِمْ أَوْ بَدَلِ جَزْيَةٍ) یان وهك نومیدی نیسلامیونی کافره کان، یان سهرانه بدهن.

(فَإِن لَمْ يَكُنْ) جا نه گهر بن هیزی موسولمانان نه بو، به لام بهرزه وندی له پیکهاتنه که دا هه بو، نه و کاته (جَارَتْ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ) بی ماوه ی چوار مانگ پیکهاتنه که دروسته (لَأَسَنَّةً) نهک ماوه ی سالیک (وَكَذَا دُونَهَا فِي الْأَطْهَرِ) هه روه ها که متر له سالیک و زیاتر له چوار مانگیس هه دروست نیه، له فرموده ی به هیزتردا، خوی گه وره له باره ی کافره کان ده فرموی: ﴿فَسِيحُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ﴾ تا ماوه ی چوار مانگ له زه ی دا بگه رین. به لام له فرموده که ی تردا، که متر له سالیک و زیاتر له چوار مانگ دروسته، چونکه ناگاته ماوه ی سهرانه، هه روه که له (نهایه) و (مغنی) دا فرمویانه.

(وَ) هه روه ها (لَضَعْفِ) له حاله تی بن هیزی موسولمانان (تَجُوزُ عَشْرَ سِنِينَ فَقَطْ) ماوه ی ده سالان پیکهاتنه که دروسته و زیاتر دروست نیه ﴿عَنِ الْمَسُورِ وَمِسْرَانَ رَضِيَ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ إِسْطَلَحَ مَعَ قُرَيْشٍ عَامَ الْحُدَيْبِيَّةِ عَلَى وَضْعِ الْحَرْبِ عَشْرَ سِنِينَ﴾ رواه ابوداود بسند صالح، پیغه مبرر ﷺ له سالی (حدیبیه) له که ل کافره کان پیکهات: تا ماوه ی ده سالان جهنگ بوه سستین.

که و ابو: (وَمَتَى زَادَ عَلَى الْجَائِزِ) هه رکاتیک پیکهاتنه که له یهک مامله تدا - له نه اندازه ی دروستیه که زیاتر بوو، نه وه (فَقَوْلًا تَفْرِيقِ الصَّفَقَةِ) هه روه ی فرموده کانی لیک جیا کردنه وه ی مامله تیکی تی دایه، واته: به فرموده ی به هیزتر: له نه اندازه ی دروسته که دا پیکهاتنه که دروست ده بی و له زیاده کهش به تال ده بیته وه، به لام نه گهر له دوو مامله تدا، یان له زیاتر دا پیکهاتنه کان به ستران و هیه جار نگیس به تهنه له نه اندازه ی دروستیه که زیاتر نه بو، نه و کاته گشت پیکهاتنه کان دروست ده بن، هه ر چه ند کزی هه مووانیش له ده سال زیاتر بی، هه روه که له زقریه ی سهر چاره کاند ا فرمویانه.

(وَإِطْلَاقِ الْعَهْدِ) دانه نانی ماوه ی پیکهاتنه که (يُفْسِدُهُ) پوچهل ی ده کاته وه، واته: پیکهاتنی بی ماوه دانان دروست نابئ (وَكَذَا شَرْطُ فَاسِدٍ) هه روه ها دانانی مهرجیکی ناشه رعیش پیکهاتنه که پوچهل ده کاته وه (عَلَى الصَّحِيحِ) له سهر فرموده ی پاست (بِأَنْ شَرْطُ مَنْعٍ فَكَّ أَسْرَانَا) وهك

أَوْ تَرَكَ مَا لَنَا لَهُمْ أَوْ لَتَقَعْدَ لَهُمْ ذِمَّةٌ بَدُونِ دِينَارٍ أَوْ بَدْفَعُ مَالٍ إِلَيْهِمْ، وَتَصِحُّ الْهُدْنَةُ عَلَى أَنْ يَنْقُضَهَا الْإِمَامُ مَتَى شَاءَ، وَمَتَى صَحَّتْ وَجِبَّ الْكَفُّ عَنْهُمْ حَتَّى تَنْقُضِي أَوْ يَنْقُضُوهَا بِتَصْرِيحٍ أَوْ قِتَالِنَا أَوْ مَكَاتِبَةٍ أَهْلِ الْحَرْبِ بَعُورَةَ لَنَا أَوْ قَتْلِ مُسْلِمٍ، وَإِذَا انْتَقَضَتْ جَازَتْ الْإِغَارَةُ عَلَيْهِمْ وَيَبِئَاتُهُمْ،

به مرج دابندری: کافره کان دیله کانی نیمه موسولمان به ره له ندهن (أَوْ تَرَكَ مَا لَنَا لَهُمْ) یان به مرجی نیمه موسولمان بۆ ئه وان واز له شتیکی خۆمان بینین که له بردهستی نه واندایه (أَوْ لَتَقَعْدَ لَهُمْ ذِمَّةٌ بَدُونِ دِينَارٍ) یان به مرجی ماملتی سهرانه یان بۆ بیهستری به که متر له میسقالتیکی زتی (أَوْ بَدْفَعُ مَالٍ إِلَيْهِمْ) یان به مرجی مالتیکی نیمه موسولمان بدریته کافره کان، نه وه به ته نها یه کیک له و مرجانه پیکهاتنه که به تال ده بی؟ چونکه سوکایه تی و سهرشوری نیسلا می تیدایه، خوی گوره ده فرموی: ﴿فَلَا تَهْتُوا وَكُذِّعُوا إِلَى السَّلْمِ وَأَنْتُمْ الْأَعْلُونَ﴾ نیه - نه ی موسولمانان - بی هیزه بین له غه زاکردن و داوی جهنگ وه ستاندن مه کن، نیه سهرکه وتوترن.

به لام نه گه کافره کان دیله موسولمانه کانیان ئازار ده دان و بۆ به ره له دانیان ناچار بوین مالیان بدهینی، یان کافره کان به سهر نیمه موسولماندا زال بون و ترساین له ناومان بیهن نه گه مالیان نه دهینی، نه وه له و سو حاله تدا واجبه: مالیان بدهینی، به لام - له گه له نه وه شدا - ماله که نایته ملکی کافره کان، ههروه که له زوریه ی سهرچاوه کانداه فرمویانه.

(وَتَصِحُّ الْهُدْنَةُ) پیکهاتنی جهنگ وه ستاندن دروست ده بی (عَلَى أَنْ يَنْقُضَهَا الْإِمَامُ مَتَى شَاءَ) له سهر نه و مرجی هه کاتیک پیشه و اهزی کرد هه لیبوه شینیتته وه، به لام (وَمَتَى صَحَّتْ) هه کاتیک پیکهاتنه که دروست بی (وَجِبَّ الْكَفُّ عَنْهُمْ) له سهر موسولمانان واجبه: واز له کافره کان بینن و هیج زیانکیان له ته دهن (حَتَّى تَنْقُضِي) تا ماوه ی پیکهاتنه که ته واو ده بی، چونکه خوی گوره ده فرموی: ﴿فَلَا تَهْتُوا إِلَى السَّلْمِ﴾ نیه په یمانه کی که له کافره کان ته وا بکن.

(أَوْ يَنْقُضُوهَا) یان تا نه وان په یمانه که هه لده وه شینته وه (بِتَصْرِيحٍ) وه که به ئاشکرا بلین: په یمانه که مان هه له وشانده وه (أَوْ قِتَالِنَا) یان جهنگمان له گه له بکن (أَوْ مَكَاتِبَةٍ أَهْلِ الْحَرْبِ بَعُورَةَ لَنَا) یان به نووسین ناته واویه کی نیمه بگه یینه کافره کانی جهنگی (أَوْ قَتْلِ مُسْلِمٍ) یان موسولمانیک بکوژن، یان جاسوسی کافره کانی جهنگی بحاوینته وه، به وانه په یمانه که هه لده وه شینته وه.

(وَإِذَا انْتَقَضَتْ) هه کاتیک په یمانی جهنگ وه ستاندن هه لوه شاوه و کافره کانیس له شاره کانی خویاندا بون، نه و کاته (جَازَتْ الْإِغَارَةُ عَلَيْهِمْ) دروسته - بی ئاگادار کردنه وه - به رۆژ هیرشیان بکریته سهر، هه م (وَبِئَاتُهُمْ) دروسته به شه ویش هیرشیان بکریته سهر،

وَلَوْ نَقَضَ بَعْضُهُمْ وَلَمْ يُنْكِرِ الْبَاقُونَ بِقَوْلٍ وَلَا فِعْلٍ انْتَقَضَ فِيهِمْ أَيْضًا، وَإِنْ أَنْكَرُوا
بِاعْتِرَالِهِمْ أَوْ إِغْلَامِ الْإِمَامِ بِبِقَائِهِمْ عَلَى الْعَهْدِ فَلَا، وَلَوْ خَافَ خِيَانَتَهُمْ فَلَهُ نَبَذُ عَهْدِهِمْ
إِلَيْهِمْ وَيُبْلَغُهُمُ الْمَأْمَنُ، وَلَا يَنْبَذُ عَقْدَ الذَّمِّ بِتَهْمَةٍ،

خوای گه وره ده فہ رموی: ﴿وَإِنْ نَكَّرُوا أَيْمَانَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَاتِلُوا
أَمَّةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ﴾ نہ گہر کافرہ کان پہیمانہ کہیان لہ دوائ بہستی
ہہ لوہ شانندہ وہو عہ بییان لہ ئایینی ئیوہ گرت، ئیوہش سہر کردہ کانی کوفر بکوژن،
چونکہ ئہ وان ہیچ پہیمانہ ئیکیان لہ گہ ل ئیوہ نیہ.

ہہ روہ ما- کہ کافرہ کانی (مکة) پیکیہ اتنی (الحدیبیة) بیان ہہ لوہ شانندہ وہ- پیغہ مہر ﷺ
بہ ناکادار کردنہ وہ ہیرشی کردہ سہر (مکة) و نازادی کرد. بہ لام نہ گہر کافرہ کانی پہیمان
ہہ لوہ شینتہ وہ لہ شارہ کانی ئیعدہا بون، ئہو کاتہ واجبہ بگہ یندریتہ شوئینکی ئہ مینی
(دارالکفر)، ہہ روہ لہ نذریہی سہر چاوہ کاندہ فہ رمویانہ.

(وَلَوْ نَقَضَ بَعْضُهُمْ) نہ گہر ہہ ندریکیان- بہ یہ کیکی لہو ہویانہ ی پابردو- پہیمانہ کہیان
ہہ لوہ شانندہ وہو (وَلَمْ يُنْكِرِ الْبَاقُونَ بِقَوْلٍ وَلَا فِعْلٍ) کافرہ کانی تریش نارہ زایان لہ
ہہ لوہ شانندہ وہ کہ دہرنہ بری: نہ بہ زویان ونہ بہ کردار، ئہو کاتہ (انْتَقَضَ فِيهِمْ أَيْضًا)
پہیمانہ کہ دہرہ ق بہرہ نگیوہہ کانش- وک نہ نجامدہ رہہ کان- ہہ لہ وہو شیتہ وہ، بہ لام (وَإِنْ
أَنْكَرُوا بِاعْتِرَالِهِمْ) نہ گہر ئہ وانہ تر نارہ زایان دہر بری: وک خویان لہ وان جیا کردہ وہ (أَوْ
إِغْلَامِ الْإِمَامِ بِبِقَائِهِمْ عَلَى الْعَهْدِ) یان پیشہ وای موسولمانان یان ناکادار کردہ وہ: کہ ئہ وان ہہر لہ
سہر پہیمانہ کہ بہرہ وامن، ئہو کاتہ (فَلَا) لہ بارہی ئہ وان پہیمانہ کہ ہہ لئوہ شیتہ وہ.

(وَلَوْ خَافَ خِيَانَتَهُمْ) نہ گہر پیشہ و لہ خیانہ تی پہیمان لہ گہ لکراوہ کان ترسا: وک
نیشانہ یہ کی خیانہ تہ کہ ناشکرا بیئ، ئہو کاتہ (فَلَهُ نَبَذُ عَهْدِهِمْ إِلَيْهِمْ) بوی دروستہ:
پہیمانہ کہیان بؤ فری بداتہ وہو ہہ لیبوہ شینتہ وہ، خوای گہ ورہ دہ فہ رموی: ﴿وَإِنَّمَا تَخَافُنَ
مِنْ قَوْمٍ خِيَالَةٌ فَأَلْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ﴾ نہ گہر لہ خیانہ تی گہ لیکی پہیمان لہ گہ لکراو
ترسای پہیمانہ کہیان بؤ تیہ لہ وہ، تاکو ئیوہ ئہ وان بہ یہ کسانی بزائن پہیمان لہ
ئیوانتاندہا نہ ماوہ. جا لہو حالہ تہ دا (وَيُبْلَغُهُمُ الْمَأْمَنُ) واجبہ: کافرہ کان بگہ ینتہ
شوئینکی ئہ مینی (دارالکفر).

بہ لام نہ گہر لہ خیانہ تہ کہیان نہ ترسن، دروست نیہ پہیمانہ کہ ہہ لیبوہ شینتہ وہ، خوای
گہ ورہ دہ فہ رموی: ﴿فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ﴾ تا کافرہ کان لہ پیکیہ اتنہ کہ دا لہ گہ ل
ئیوہ راست بن، ئیوہش لہ گہ ل ئہ وان راست بن. ہہ روہ ما (وَلَا يَنْبَذُ عَقْدَ الذَّمِّ بِتَهْمَةٍ) نابی
پہیمانہ بستنی سہرانہ بہ تہنہا ترمہ تیکی خیانہ ت ہہ لیبوہ شینتہ وہ، چونکہ پہیمانی
سہرانہ پتہ وترہ.

وَلَا يَجُوزُ شَرْطُ رَدِّ مُسْلِمَةٍ تَأْتِيْنَا مِنْهُمْ، فَإِنْ شُرْطَ فَسَدَ الشَّرْطُ وَكَذَا الْعَقْدُ فِي الْأَصَحِّ، وَإِنْ شُرْطَ رَدِّ مَنْ جَاءَ مُسْلِمًا أَوْ لَمْ يَذْكَرْ رَدًّا فَجَاءَتْ امْرَأَةٌ لَمْ يَجِبْ دَفْعُ مَهْرٍ إِلَى زَوْجِهَا فِي الْأَظْهَرِ، وَلَا يُرَدُّ صَبِيٌّ وَمَجْنُونٌ وَكَذَا عَبْدٌ وَحُرٌّ لَا عَشِيرَةَ لَهُ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَيُرَدُّ مَنْ لَهُ عَشِيرَةٌ طَلَبَتْهُ إِلَيْهَا

(وَلَا يَجُوزُ شَرْطُ رَدِّ مُسْلِمَةٍ تَأْتِيْنَا مِنْهُمْ) دروست نيه له په يمانه که دا به مارج دابندري: نه گهر نافرته تيکی موسولمان له لای کافرته کانه وه بيته لای نيمه: نافرته که بگه پښينه وه بڼ کافرته کان، هر چه ند له لای نيمه ش بويته موسولمان، خواي گوره ده فرمودي: ﴿إِن عَلِمْتُمْ هُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ﴾ نه گهر زانيتان نافرته ته کان موسولمانن مه يانگه پښينه وه بڼ کافرته کان.

که وایو: (فَإِنْ شُرْطَ) نه گهر به مارج داندر: نافرته موسولمان بگه پښندريته وه، نه وه (فَسَدَ الشَّرْطَ) مارج که پوچه ل ده بڼو نابڼ جڼ به جڼ بکري (وَكَذَا الْعَقْدُ فِي الْأَصَحِّ) هر وه ما په يمانه ستنه که ش پوچه له و دانامه زري، له فرمودي راستردا، به لام دروسته: به مارج دابندري نافرته کافرو پياوي موسولمان بگه پښندريته وه - هر وه که له (تحفة) و (نهاية) دا فرموديانه - چونکه له پيکاته که ي (الحديبية) دا هم مارج له باره ي پياوان په فتاري پڼ کرا، له باره ي نافرته تانيس (نسخ) بڼوه، هر وه که له (البخاري و مسلم) دا گيږدراوه ته وه.

که وایو: (وَإِنْ شُرْطَ رَدِّ مَنْ جَاءَ مُسْلِمًا) نه گهر پيشه وا به مارجي دانا: هر که سيک له لای کافرته کانه وه به موسولمانی بيته لای نيمه، بگه پښندريته وه (أَوْ لَمْ يَذْكَرْ رَدًّا) يان باسي که پاندنه وه نه کرد (فَجَاءَتْ امْرَأَةٌ مُسْلِمَةٌ) نينجا نافرته تيکی موسولمان له لای کافرته کانه وه هاته لای نيمه، نه وه (لَمْ يَجِبْ دَفْعُ مَهْرٍ إِلَى زَوْجِهَا) واجب نيه ماره ييه که ي بدريته ميږده کافرته که ي، به لکو سوننه ته (فِي الْأَظْهَرِ) له فرمودي به هيتردا.

(وَلَا يُرَدُّ صَبِيٌّ وَمَجْنُونٌ) دروست نيه نه و مندالو شيته ي شاده يان هيتاوه بگه پښندريته وه بڼ ناو کافرته کان، هر چه ند دايکو باوکيشيان داوايان بکن (وَكَذَا عَبْدٌ وَحُرٌّ لَا عَشِيرَةَ لَهُ) هر وه ما کويلو نه و پياوه نازاده ي خزمو که سيشي له ناو کافرته کاندانیه، يان خزمي هيه به لام ناييارين، نه وانه ش دروست نيه بگه پښندريته وه بڼ ناو کافرته کان (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سر فرمودي راستي مازهب.

به لام (وَيُرَدُّ مَنْ لَهُ عَشِيرَةٌ طَلَبَتْهُ إِلَيْهَا) نه و پياوه نازاده ي خزمي هه، نه گهر خزمه کاني داوايان کرد بگه پښندريته وه لای خويان، نه وه ده گه پښندريته وه لای خزمه کاني، چونکه پيغه مبري له پيکاته که ي (الحديبية) دا (أَبُو جَنْدَلٍ) ي که پانده وه لای باوکه کافرته که ي هر وه که (البخاري) گيږاويه تيه وه.

لَا إِلَىٰ غَيْرِهَا إِلَّا أَنْ يَقْدَرَ الْمَطْلُوبُ عَلَىٰ قَهْرِ الطَّالِبِ وَالْهَرَبِ مِنْهُ، وَمَعْنَى الرَّدِّ: أَنْ يُخْلَىٰ بَيْنَهُ وَبَيْنَ طَالِبِهِ، وَلَا يُجْبَرُ عَلَىٰ الرَّجُوعِ، وَلَا يَلْزَمُهُ الرَّجُوعُ، وَلَهُ قَتْلُ الطَّالِبِ، وَآثَا التَّغْرِيبِ لَهُ بِهِ لَا التَّضْرِيحُ، وَلَوْ شَرَطَ أَنْ يَرُدُّوا مِنْ جَاءَهُمْ مُرْتَدًّا مِنْهُمْ لَزِمَهُمُ الْوَفَاءُ فَإِنْ أَبَوْا فَقَدْ نَقَضُوا، وَالْأَطْهَرُ جَوَازُ شَرَطِ أَنْ لَا يَرُدُّوا.

(لَا إِلَىٰ غَيْرِهَا) به لام نابتی موسولمانه که بگه پندریته وه لای خه لکی تری جگه له خزمه کانی (لَا أَنْ يَقْدَرَ الْمَطْلُوبُ عَلَىٰ قَهْرِ الطَّالِبِ وَالْهَرَبِ مِنْهُ) نه نهها نه گهر موسولمانه داواکراوه که بتوانی به سهر کافره داواکره که دا زال بیئو له بهره سستی پاپکا، نه و کاته دروسته له گه لی بگه پندریته وه، به به لگه ی گه پاندنه وه ی (أَبُو بَصِيرٍ) داماتوو.

(وَمَعْنَى الرَّدِّ) واتهی گه پاندنه وه لیزه دا: (أَنْ يُخْلَىٰ بَيْنَهُ وَبَيْنَ طَالِبِهِ) نه وه به: ازا له نیوان موسولمانه داواکراوه که کافره داواکره که به پندری، به لام (وَلَا يُجْبَرُ عَلَىٰ الرَّجُوعِ) دروست نیه و نابتی ردی لی بکری: له گه ل کافره داواکره که دا بگه پیتته وه، هم (وَلَا يَلْزَمُهُ الرَّجُوعُ) له سهر موسولمانه که ش واجب نیه له گه ل کافره که بگه پیتته وه ناو کافره کان، به لکو (وَلَهُ قَتْلُ الطَّالِبِ) بقی موسولمانه که دروسته: نه و کافره ش له ریگه دا - بکوژی که هاتوه داوای ده کا، چونکه له پیکهاتنه که ی (الْحُدَيْبِيَّةِ) دا سو کافره اتنه (مَدِينَةَ) بو داوایان کرد: (أَبُو بَصِيرٍ) بگه پندریته وه بقی (مَكَّةَ)، نه ویش له گه لیاندا گه پاوه، جا له ریگه دا به کیکیانی کوشت و نه وه که ی تریش هه لات، پیغه مبریش ﷺ په خنه ی لی ته گرت، هه روه ک له (الْبَخَارِيِّ) و کتیبه کانی (سِيرَةَ) دا به درژی گتیراوه ته وه.

(وَلَنَا التَّغْرِيبُ لَهُ بِهِ) بقی نیمه ش دروسته به پیچو په نا به موسولمانه که بلین: کافره که له ریگه دا - بکوژه (لَا التَّضْرِيحُ) به لام دروست نیه به ناشکرا پیئو بلین، چونکه له پیکهاتنه که ی (الْحُدَيْبِيَّةِ) دا که (أَبُو جَنْدَلٍ) له گه ل باوکی دا گه پاندراوه، نیمامی (عَمْرٍ) پیئو فه رموو: ﴿أَبُو جَنْدَلٍ﴾ خوت پابگره، نهوانه کافرن خوینی نهوانه وه ک خوینی سهگ وایه ﴿. واته: بیکوژه. هه روه ک نیمامی (أَحْمَدُ وَالْبَيْهَقِيُّ) گتیراوه تیانه وه.

(وَلَوْ شَرَطَ) نه گهر له پیکهاتنه که دا به مهرج داندا: (أَنْ يَرُدُّوا مِنْ جَاءَهُمْ مُرْتَدًّا مِنْهُمْ) هه ر موسولمانیک، کافر بیئو له نیمه وه بیرواته ناو کافره کان، ده بی کافره کان بیگه پیتنه وه، نه وه (لَزِمَهُمُ الْوَفَاءُ) له سهریان واجبه: مهرجه که به جی بینن (فَإِنْ أَبَوْا) جا نه گهر مهرجه که یان به جی نه هنیانو کافریوه که یان نه گه پاندنه وه بقی لای نیمه، نه و کاته (فَقَدْ نَقَضُوا) نهوان په یمانه که یان هه لوه شان دوتته وه (وَالْأَطْهَرُ) به فه رموده ی به میتر: (جَوَازُ شَرَطِ أَنْ لَا يَرُدُّوا) دروسته: به مهرج دابندری: کافریوه که نه گه پیتنه وه، چونکه له پیکهاتنه که ی (الْحُدَيْبِيَّةِ) دا پیغه مبریش ﷺ به مهرجی دانا: ﴿هه ر موسولمانیک بیرواته وه لای کافره کان نهوان نه میگه پیتنه وه. جا پیغه مبریش ﷺ فه رموو: خوا دووری بخاته وه ﴿. هه روه ک له (الْبَخَارِيِّ) مسلم) دا گتیراوه ته وه.

(کتابُ الصَّیْدِ وَالدَّبَاحِ)

ذَكَاةُ الْحَيَوَانَ الْمَأْكُولِ بِذَبْحِهِ فِي حَلْقِ أَوْ لَبَّةٍ إِنْ قَدَرَ عَلَيْهِ، وَإِلَّا فَبَعْفَرٍ مُزْهِقٍ حَيْثُ كَانَ، وَشَرْطُ ذَابِحٍ وَصَانِدٍ حِلِّ مُنَاكَحَتِهِ، وَحِلُّ ذَكَاةِ أَمَةٍ كِتَابِيَّةٍ، وَلَوْ شَارَكَ مَجُوسِيٌّ مُسْلِمًا فِي ذَبْحِ أَوْ إِصْطِيَادِ

﴿ كِتَابُ الصَّيْدِ: پەرتوکی نیچیرو (وَالذَّبَاحِ): سەرپراره‌کان ﴾

(ذَكَاةُ الْحَيَوَانَ الْمَأْكُولِ) حەڵالبوونی ئەو گیاندارە ی گۆشتی دەخوێ (بِذَبْحِهِ فِي حَلْقِ أَوْ لَبَّةٍ) بە سەرپرانیەتی لە سەرەوهی گەرویدی، یان لە بنەوهی گەرویدی، یان لە وێنێواندا (إِنْ قَدَرَ عَلَيْهِ) ئەگەر سەرپرەکه دەسه‌لاتی بە سەردا هەبێ (وَإِلَّا) بەلام ئەگەر دەسه‌لاتی بە سەردا نەبێ، ئەو کاتە (فَبَعْفَرٍ مُزْهِقٍ حَيْثُ كَانَ) حەڵالبوونەکی بە بریندارکردنیکی کوشندەیه لە هەر شوێنیکی لاشەکی دا، هەرۆک لە مەودوا بەلگە ی بۆ دینین، إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

(وَشَرْطُ ذَابِحٍ وَصَانِدٍ) مەرجی سەرپراره‌کان بە یۆ ئەوهی گیاندارەکه حەڵال بێ، ئەوهیه: (حِلُّ مُنَاكَحَتِهِ) ماره‌پرانی لە موسولمانان حەڵال بێ، واتە: یان موسولمان بێ، یان خاوەن کیتاب بێ: وەك جوله‌كه و بیان-گاوری، خۆی گوره‌ده‌فرموی: ﴿وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ لَكُمْ﴾ سەرپراری ئەو کافرانی لە لایەن خاوەن کتیبیان نراوەتی، بۆ ئێوه حەڵال.

جا بزانه: بەو مەرجە نیچیرو سەرپراری جوله‌كه و دیانه‌کان حەڵال: که بیگومان بزاندی ئەوانە لە نەتەوهی (إِسْرَائِيلِ) - (يَعْقُوبَ) پیغمه‌مبەرن ﷺ، یان پیش (تَسْنَخَ) بوونەوه و گۆرینی نایینەکیان یەکه‌م باپیره‌یان بوو ته‌جوله‌که، یان دیان، واتە: ئەگەر گومان لە یەکیک لەو دوو مەرجانەدا هەبێ - وەك جوله‌که و دیانه‌کانی ئەم سەردەمه - ئەو کاتە سەرپراره‌که یان بۆ موسولمانان حەڵال نیه، هەرۆک لە زۆریه‌ی سەرچاوه‌کاندا فرموویانه‌و لە (باسی ماره‌پرانی ژنی کافر) شدا درێژتر پوون کراوه.

﴿ فَأَهَادَارِي ﴾: لە لای ئیمامی (حنفی): ئەگەر ئەو دوو مەرجەش نەبن سەرپراری جوله‌که و دیانه‌کان هەر حەڵال، هەرۆک لە (المجموع) دا فرموویه‌تی، بەلام لەگەڵ ئەوه‌شدا چەند زانایه‌کی خۆیان فرموویانه: (پاریزکاری واجب‌ه‌و به‌هۆی جی‌اوازی‌ی فرمووده‌ی زانایان لایه‌نی حەرامی ئی‌ده‌گیڕی، با موسولمان گۆشتی سەرپراری جوله‌که و دیانه‌کانی ئەم سەردەمه نەخوا). هەرۆک لە (مجمع‌الانهر) دا له (پەرتوکی ماره‌پرانی) دا پوون کراوه‌ته‌وه.

(وَحِلُّ ذَكَاةِ أَمَةٍ كِتَابِيَّةٍ) حەڵالە (جاریه‌ی) خاوەن کیتاب گیاندار سەر بېرێ، بەلام بە هیچ جۆرێک گۆشتی سەرپراری بێ‌نایین‌و ناگه‌رسته‌و بته‌پرسته‌و پاشگەزیو حەڵال نیه؟ چونکه ئەوانە (أَهْلِ الْكِتَابِ) نین، که‌وابو: (وَلَوْ شَارَكَ مَجُوسِيٌّ مُسْلِمًا فِي ذَبْحِ أَوْ إِصْطِيَادِ)

حَرْمٍ، وَلَوْ أُرْسِلَا كَلْبَيْنِ أَوْ سَهْمَيْنِ فَإِنْ سَبَقَ آلَهُ الْمُسْلِمُ فَقَتَلَ أَوْ أَنْهَاهُ إِلَى حَرَكَةِ مَذْبُوحٍ حَلٍّ، وَلَوْ انْعَكَسَ أَوْ جَرَحَاهُ مَعًا أَوْ جُهِلَ أَوْ مُرْتَبًا وَلَمْ يُدْفَقْ أَحَدُهُمَا حَرْمٍ، وَيَحِلُّ ذَبْحُ صَبِيٍّ مُمَيِّزٍ وَكَذَا غَيْرُ مُمَيِّزٍ وَمَجْتُونٍ وَسَكَرَانَ فِي الْأَظْهَرِ، وَتَكَرَّرَ ذِكَاةُ أَعْمَى، وَيَحْرُمُ صَيْدُهُ بَرْمِيٍّ وَكَلْبٍ فِي الْأَصَحِّ، وَتَحِلُّ مَيْتَةُ السَّمَكِ وَالْجَرَادِ وَلَوْ صَادَهُمَا مَجُوسِيٍّ،

نه گهر ناگره رستیک، یان بتپه رستیک، یان پاشگه زیووئیک هاویه شی موسولمانئیکی کرد: له سه ریرینی نازه لئیکدا، یان له پاوکردنیکیدا (حَرْمٍ) نازه له سه ریراوه که حه پام ده بی.

(وَلَوْ أُرْسِلَا كَلْبَيْنِ أَوْ سَهْمَيْنِ) نه گهر موسولمانه که و به کیک له و کافرانه نوو سه ک، یان نوو تیر، یان تیریئو سه کیکیان به ردا سه ر نیچیریئک، نه وه (فَإِنْ سَبَقَ آلَهُ الْمُسْلِمُ فَقَتَلَ) نه گهر که رسته که ی موسولمانه که پیش که وتو نیچیره که ی کوشت (أَوْ أَنْهَاهُ إِلَى حَرَكَةِ مَذْبُوحٍ) یان که یان دیه جوله ی سه ریراوه (حَلٍّ) نیچیره که حه لال ده بی، به لام (وَلَوْ انْعَكَسَ) نه گهر به پیچه وانه وه: که ره سته ی کافره که پیش موسولمانه که که وتو کوشتی (أَوْ جَرَحَاهُ مَعًا) یان هه ردووکیان ویکرا برینداریان کردو مرد (أَوْ جُهِلَ) یان نه زاندره کامه یان پیشتر کوشتویه تی (أَوْ مُرْتَبًا وَلَمْ يُدْفَقْ أَحَدُهُمَا) یان یه که له نوای یه که برینداریان کرد، به لام برینی هیچیکیان به په له نهیده کوشت، نه وه له وه سه لانه دا (حَرْمٍ) نیچیره که حه پامه.

(وَيَحِلُّ ذَبْحُ صَبِيٍّ مُمَيِّزٍ وَكَذَا غَيْرِ مُمَيِّزٍ) حه لاله: مندالی فامیده وه هه روها نه فامیش گیاندار سه ر برئی (و) هه روها (مَجْتُونٍ وَسَكَرَانَ) حه لاله: شیت و سه رخوشیش گیاندار سه ر برین (فِي الْأَظْهَرِ) له فره مووده ی به هیزتردا، هه روها سه ریراوی بی ده ستنوئیزو جه نابه تداریش حه لاله، جا له وانه ی ابردودا جیاوازی نیوو می نیه، چونکه حه لاله نافرته تیش نازه ل سه ر برئی هه رچند حه یزداریش بی، هه روک له سه رچاوه کانداهه رموویانه ﴿عَنْ كَعْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ جَارِيَةَ لَهُ ذَبَحَتْ شَاةً بِحَجَرٍ، فَسُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنْ ذَلِكَ؟ فَأَمَرَ بِأَكْلِهَا﴾ رواه البخاری، نافرته تیکی شوان به به ردیکی تیز مه ریکی سه ر برئی، جا پیغه مبه ر ﷺ فره مووی: گزشته که ی بخزن.

(وَتَكَرَّرَ ذِكَاةُ أَعْمَى) ناپه سنده: مروفی کوئیر گیاندار سه ر برئی، که واته: گزشتی سه ریراوه که ی حه لاله، به لام (وَيَحْرُمُ صَيْدُهُ بَرْمِيٍّ وَكَلْبِيٍّ) نیچیر کوشتنی کوئیر حه پامه: به چه ک هاویشترنو به سه گ تیبه ردان و شتی تر (فِي الْأَصَحِّ) له فره مووده ی پراستردا.

(وَتَحِلُّ مَيْتَةُ السَّمَكِ وَالْجَرَادِ) حه لاله مردووی ماسی و کلئو بخورئ، هه رچند مردووی ماسی یه که سه رئاویش که وتبئ، هم (وَلَوْ صَادَهُمَا مَجُوسِيٍّ) هه رچند ناگره رست و بتپه رستیش پراویان کردبن، چونکه نه وه نووانه سه ر نابزئ، پیغه مبه ر ﷺ فره مووی یه تی: ﴿أَحَلَّتْ لَنَا مَيْتَتَانِ: الْحَوْتُ وَالْجَرَادُ﴾ رواه البيهقي والحاكم وصححه، نوو مردوو بئ نیتمه حه لال کراون: ماسی و کلئو.

وَكَذَا الدُّوْدُ الْمُتَوَلَّدُ مِنْ طَعَامٍ كَخَلٍّ وَفَاكِهَةٍ إِذَا أَكَلَ مَعَهُ فِي الْأَصْحِ، وَلَا يَقْطَعُ بَغْضَ سَمَكَةِ حَيَّةٍ، فَإِنْ فَعَلَ أَوْ بَلَغَ سَمَكَةً حَيَّةً حَلَّ فِي الْأَصْحِ، وَإِذَا رَمَى صَيْدًا مُتَوَحَّشًا أَوْ بَعِيرًا نَدًّا أَوْ شَاةً شَرَدَتْ بِسَهْمٍ أَوْ أُرْسَلَ عَلَيْهِ جَارِحَةٌ فَأَصَابَ شَيْئًا مِنْ بَدَنِهِ وَمَاتَ فِي الْحَالِ حَلٌّ،

(وَكَذَا الدُّوْدُ الْمُتَوَلَّدُ مِنْ طَعَامٍ) هر دوها نه و کرمه‌ی له خوارده مه‌نیش په‌یدا ده‌بښ: (كَخَلٍّ وَفَاكِهَةٍ) وه‌کو سرکه و میوه، نه‌ویش به زیندوویی و به مردوویی حلاله (إِذَا أَكَلَ مَعَهُ) به‌و مهرجه‌ی له‌گه‌ل خوارده مه‌نیه‌که کرمه‌که بخورئ- نه‌ک به‌جیا- (فِي الْأَصْحِ) له‌فه‌رمووده‌ی پراستردا.

(وَلَا يَقْطَعُ بَغْضَ سَمَكَةٍ حَيَّةٍ) نابښ و نا په‌سندنه: مرؤف پارچه‌یه‌ک له ماسیئکی زیندوو بکاته‌وه، به‌لام پارچه‌که حه‌رام نابښ، که‌واپو: (فَإِنْ فَعَلَ) نه‌گه‌ر مرؤفه‌که پارچه‌یه‌کی له ماسیئکی زیندوو کرده‌وه و خواردی (أَوْ بَلَغَ سَمَكَةً حَيَّةً) یان ماسیئکی زیندووی قوتدا، نه‌وه له هر دوو حاله‌تدا (حَلٌّ فِي الْأَصْحِ) خوارندی پارچه‌که و ماسی‌یه زیندووه‌که حلاله، له‌فه‌رمووده‌ی پراستردا، به‌لام- جگه له ماسی و کلؤ- پارچه‌ی گیانله‌به‌ره‌کانی‌تر حه‌لال‌نیه، هر وه‌ک له (باسی خوارندی مردان‌دا) به‌لگه‌ی بؤ دینین، اِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى.

(وَإِذَا رَمَى صَيْدًا مُتَوَحَّشًا) نه‌گه‌ر شتیکی تیزئ ه‌اویشته نیچیریکی کیوی: وه‌ک ناژه‌لو بالنده (أَوْ بَعِيرًا نَدًّا) یان ه‌اویشتیه ووشتریک که‌هه‌لاتبو و نه‌ده‌گیراوه (أَوْ شَاةً شَرَدَتْ) یان ه‌اویشتیه مه‌رئک که په‌وویی‌وه و نه‌ده‌گیراوه (بِسَهْمٍ) شته تیزه‌که‌ش تیر بوو، یان شمشر، یان تیغیئکی‌تری پرنده بوو، جا نه‌و شته تیزه‌ش به‌گیانله‌به‌ره‌که که‌وتو برینداری کردو کوشتی (أَوْ أُرْسَلَ عَلَيْهِ جَارِحَةٌ) یان پرنده‌یه‌کی به‌ردا سه‌ر نیچیره‌که (فَأَصَابَ شَيْئًا مِنْ بَدَنِهِ) جا پرنده‌که‌ش شوئینیکی لاشه‌ی نیچیره‌که‌ی گرتو (وَمَاتَ فِي الْحَالِ) هر نه‌و ده‌میش نیچیره‌که‌مرد، نه‌وه (حَلٌّ) له‌گشت نه‌و مه‌سه‌لانه‌دا گیانله‌به‌ره‌کوژراوه‌که حلاله ﴿عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ﴾: نَدًّا بَعِيرٌ فَرَمَاهُ رَجُلٌ بِسَهْمٍ فَحَسَسَهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنَّ لِهَذِهِ الْإِبِلِ أَوْبِدًا كَأَوْبِدِ الْوَحْشِ فَإِذَا غَلَبَكُمْ مِنْهَا شَيْءٌ فَاصْتَوْا بِهِ هَكَذَا﴾ رواه الشیخان، ووشتریک هه‌لات، جا پی‌اوئک تیریکی ه‌اویشتئ و کوشتی، جا پیغه‌مه‌بر ﷺ فه‌رمووی: نه‌و ووشترانه په‌وینه‌وه‌یه‌کیان هه‌یه وه‌کو په‌وینه‌وه‌ی ناژه‌لی کیوی، جا هرکاتیئک ووشتریک به‌سه‌رتاندا زال بوو و نه‌گیراوه، نه‌وه‌های لیکن. (به‌لگه‌ی پرنده‌ش له‌باسی نیچیردا دینین، اِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى).

به‌لام نه‌گه‌ر له‌و حاله‌تانده‌که‌یشته گیانله‌به‌ره‌که‌و گیانی جیگیربووی تیردا مابو، نه‌و کاته‌مه‌رجه: سه‌ری ببری، نه‌گینا: حه‌لال‌نابښ، هر وه‌ک له (تحفة) و (مغنی)‌دا فه‌رمویانه.

وَلَوْ تَرَدَّى بِعَيْرٍ وَنَحْوَهُ فِي بئرٍ وَلَمْ يُمَكِّنْ قَطْعُ حُلُقُومِهِ فَكَنَادَ، قُلْتُ: الْأَصْحُ لَا يَحِلُّ
 بِإِرْسَالِ الْكَلْبِ وَصَحْحَهُ الرَّوْيَانِيُّ وَالشَّاشِيُّ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَمَتَّى تَبَسَّرَ لِحَوْفِهِ بَعْدَ أَنْ
 اسْتَعَانَ بَعْدَ مَنْ يَسْتَقْبِلُهُ لِمَقْدُورٍ عَلَيْهِ، وَيَكْفِي فِي النَّادِ وَالْمُتَرَدِّي جُرْحُ يُفْضِي إِلَى
 الزُّهُوقِ، وَقِيلَ يُشْتَرَطُ مُدْفَعٌ،

(وَلَوْ تَرَدَّى بِعَيْرٍ وَنَحْوَهُ فِي بئرٍ) نه گهر ووشتریک، یان گیانله بریکی تر که وته ناو بیریک، یان
 که لیتی چیایه که، یان که وته بن دارو به ردو شتی وهما (وَلَمْ يُمَكِّنْ قَطْعُ حُلُقُومِهِ) نه شوگودجا
 سوریچکو قرتاکه ی بپردرین، نه و جوړه گیانله به رهش (فَكَنَادَ) وه ووشتری هه لاتوو،
 واته: شتیکی تیزی له هه شوینتیکی لاشه ی بدری و بیکوژی، نه وه حال لال ده بی.

به لام (قُلْتُ) نیامی (النواوی) ده فرموی (الاصح): لَا يَحِلُّ بِإِرْسَالِ الْكَلْبِ به فرموده ی
 راستر: نه و گیانله به ره ی که و ته ناو بیر، یان بن شتی که به تیبه ردانی سه گو برنده حال لال
 نابن، به لکو ته نها به لیدانی شتیکی تیز حال لال ده بی (وَصَحْحَهُ الرَّوْيَانِيُّ وَالشَّاشِيُّ وَاللَّهُ
 أَعْلَمُ) نه م نوو نیامه ش نه و فرموده یان به راست دانوه ﴿عَنْ عَلِيٍّ وَابْنِ عَبَّاسٍ وَابْنِ عَمْرٍ
 رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ: مَا أَعْجَزَكَ مِنَ الْبَهَائِمِ مِمَّا فِي يَدِكَ فَهُوَ كَالصَّيْدِ، وَمَا تَرَدَّى فِي بئرٍ فَلَدَكِهِ مِنْ حَيْثُ
 لَدَرَتْ عَلَيْهِ﴾ رواه البخاری والبیهقی، هه ناژه لیک بین توانای کردی له وه ی له ده ستندایه
 نه وه وه کو نیچیره، هه ناژه لیکیش که وتبیته ناو بیریک نه وهش به برینتیکی کوشنده
 برینداری بکه له هه شوینتیکی که توانات به سه ری دا هه بی.

جا نه گهر ناژه لیک به سه ناژه لیکدا که وته بیریکو پمیک چیقانده ناژه له که ی سه ره وه و
 په که که یشته ناژه له که ی خوراه وه شو هه ردوکیان به و په مردن، نه وه هه ردوکیان
 حال لال ده بن، به لام نه گهر ناژه له که ی بنه وه به گرانایی ناژه له که ی سه ره وه ی بمری، نه و
 کاته هی بنه وه حال لال نابن، هه ره وه له (المجموع) و (مغنی) دا فرمودیانه.

جا بزانه: له گشت نه و مهسه لانه ی پرابر بودا له و حال ته دا کوژراوه که حال لال ده بی: که نه و
 ده م دهسه لاتی سه ری پنی به سه ردان نبی، به لام (وَمَتَّى تَبَسَّرَ لِحَوْفِهِ) هه کاتیک گودجا نه م
 ده مه بگاته نیچیره که و ناژه له کانی تری هه لاتوو (بَعَثُوا أَوْ اسْتَعَانُوا بِمَنْ يَسْتَقْبِلُهُ) به غاردان،
 یان به یارمته ی که سی که پیشی لې بگری، نه وه (فَمَقْدُورٌ عَلَيْهِ) گیانله به ره که دهسه لات
 به سه ردابوو، واته: له و حال ته دا نه گهر له که روی دا سه ره نبی حال لال نابن.

(وَيَكْفِي فِي النَّادِ وَالْمُتَرَدِّي جُرْحُ) بز حال لال بونی ناژه لی هه لاتوو و که و تووی ناو بیرو نیچیر:
 برینتیکی کوشنده به سه: که (يُفْضِي إِلَى الزُّهُوقِ) برینه که بیگه بینته مردن، جیاوازی نیه
 برینه که له هه شوینتیکی لاشه ی دا بی (وَقِيلَ يُشْتَرَطُ مُدْفَعٌ) له فرموده یه کی بی هیژدا:
 مه رجه برینه که به په ل بیکوژی. جا بزانه: هه ناژه لیک سه ره بپا، یان به بریندار کرین

وَإِذَا أُرْسِلَ سَهْمًا أَوْ كَلْبًا أَوْ طَائِرًا عَلَى صَيْدٍ فَأَصَابَهُ وَمَاتَ فَإِن لَّمْ يُدْرِكْ فِيهِ حَيَاةٌ مُّسْتَقْرَّةٌ أَوْ أُذِرَ كَهَا وَتَعَدَّرَ ذَبْحُهُ بِلَا تَقْصِيرٍ: بَأَن سَلَ السَّكِينِ فَمَاتَ قَبْلَ إِمْكَانٍ أَوْ اِمْتَنَعَ بِقُوَّتِهِ وَمَاتَ قَبْلَ الْقُدْرَةِ حَلٌّ، وَإِن مَاتَ لِتَقْصِيرِهِ: بَأَن لَا يَكُونُ مَعَهُ سَكِينٌ أَوْ غُصِبَتْ أَوْ نَشِبَتْ فِي الْغَمْدِ حَرَمٌ،

کوژدا، نه گهر کورپه که ی ناو زگیشی مردین، کورپه که ش حال لال ده بښ، هه روه له (کتاب الأطمعة) دا پوونی ده که یته وه، ان شاء الله تعالی.

(وَإِذَا أُرْسِلَ سَهْمًا) نه گهر تیریکې هاویشته نیچیریک (أَوْ كَلْبًا أَوْ طَائِرًا عَلَى صَيْدٍ) یان سه گیک، یان بازکی به ردا سر نیچیریک (فَأَصَابَهُ وَمَاتَ) جا به تیره، یان بهو سه گو بازه نیچیره که ی بریندار کړو نیچیره که مرد، نه وه (فَإِن لَّمْ يُدْرِكْ فِيهِ حَيَاةٌ مُّسْتَقْرَّةٌ) نه گهر پاوکه ره که نه گیشته گیانیکې جیگیربوو له نیچیره که دا، واته: نیچیره که مردبو، یان که یشتبوه حال ته ی جوله ی سه رپاو (أَوْ اُنْزَكَهَا وَتَعَدَّرَ ذَبْحُهُ بِلَا تَقْصِيرٍ) یان که یشته گیانیکې جیگیربوو له نیچیره که دا، به لام نه گونجا سه ری بېړی وهیچ که مترغه میشی نه بو: (بَأَن سَلَ السَّكِينِ فَمَاتَ قَبْلَ إِمْكَانٍ) وه ک کړده که ی دهره نناو ویستی سه ری بېړی، به لام پیش گونجانی سه رپین نیچیره که مرد، یان پیش نه وه ی پاوکه ره که بگاته سه ر نیچیره که، نیچیره که مرد (أَوْ اِمْتَنَعَ بِقُوَّتِهِ وَمَاتَ قَبْلَ الْقُدْرَةِ عَلَيْهِ) یان نیچیره که به هیزی خزی رڼکای نه دا پاوکه ره که سه ری بېړی و پیش توانای به سه ردا بین نیچیره که مرد، نه وه له گشت نه و حال تانه دا (حَلٌّ) نیچیره که حال لال ده بښ.

به لام (وَإِن مَاتَ لِتَقْصِيرِهِ) نه گهر نیچیره که گیانی جیگیربوو تښا بوو له بهر که مترغه می ی پاوکه ره که مرد: (بَأَن لَا يَكُونُ مَعَهُ سَكِينٌ) وه ک کړدی پښ نه بښ (أَوْ غُصِبَتْ) یان کړده که ی لږه وت کرابښ (أَوْ نَشِبَتْ فِي الْغَمْدِ) یان کړده که له کالانه که ی دا گیر بوښ، نه وه له و حال تانه دا (حَرَمٌ) نیچیره مردوه که چه پامه؟ چونکه زیندوو بووه و سه ری نه بریوه، پیغه مبه رڼکې فهرموویه تی: ﴿إِذَا أُرْسِلَتْ كَلْبُكَ فَأَذْكُرْ اسْمَ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ، فَإِن أَمْسَكَ عَلَيْكَ فَأَذْكُرْهُ حَيًّا فَأَذْبَحْهُ﴾ رواه الشیخان، هه ر کاتیک سه که که ت به ردا نیچیریک، (بِسْمِ اللَّهِ بَلَى، جا نه گهر نیچیره که ی بڼ تو گرتو که که یشتین نیچیره که زیندوو بوو، سه ری بېړه.

پیناسه: (الْحَيَاةُ الْمُسْتَقْرَّةُ) - گیانی جیگیربوو، نه و گیانه یه: که گیانه به ره که جوله ی به ویستی خزی ه بښ، جا نیشانه ی نه م گیانه نه وه یه: گیانه به ره که - له نوای بریندار کړدی، یان سه رپینی - به توندی بچولئ، یان له نوای سه رپینه که ی خوینی به توندی لږه رقولئ، واته: نه گهر هیچیک له و نیشانانه نه بو، نه وه مرداره و حال لال نابښ، به لام جوله ی به هیز به تهنه به سه، هه روه که له سه رچاوه کاند ا فهرموویانه.

وَلَوْ رَمَاهُ فَقَدَهُ نَصْفَيْنِ حَلًّا، وَلَوْ أَبَانَ مِنْهُ عَضْوًا بِجُرْحٍ مُدَقَّفٍ حَلَّ الْعَضْوِ وَالْبَدَنِ، أَوْ بَغَيْرِ مُدَقَّفٍ ثُمَّ ذَبَحَهُ أَوْ جَرَحَهُ جُرْحًا آخَرَ مُدَقَّفًا حُرْمَ الْعَضْوِ وَحَلَّ الْبَاقِي، فَإِنْ لَمْ يَتِمَّكَنْ مِنْ ذَبْحِهِ وَمَاتَ بِالْجُرْحِ حَلَّ الْجَمِيعِ، وَقِيلَ يَحْرُمُ الْعَضْوُ، وَذَكَاءُ كُلِّ حَيَوَانٍ قُدِّرَ عَلَيْهِ بِقَطْعِ كُلِّ الْخُلُقُومِ وَهُوَ مَخْرَجُ النَّفْسِ، وَالْمَرِيءِ وَهُوَ مَجْرَى الطَّعَامِ،

هروده‌ها مبه‌ست له (حرکة المدبوح) - جوله‌ی سه‌رپراو - جوله‌ی ناچارى، نه‌وه‌یه: گوئى لیبونو و لیتنو جوله‌ی به ویستی خوی نه‌مینى، هرودک له (نهاية) دا فرمویه‌تی.

(وَلَوْ رَمَاهُ فَقَدَهُ نَصْفَيْنِ) نه‌گه‌ر تیغیكى هاویشته نیچیرتک و کردیه دوو پارچه (حَلًّا) هر دوو پارچه‌کان حالال دهبین (و) هروده‌ها (لَوْ أَبَانَ مِنْهُ عَضْوًا بِجُرْحٍ مُدَقَّفٍ) نه‌گه‌ر نه‌ندامیكى له نیچیره‌که کرده‌وه به برینیکی وه‌ها: که به په‌له ده‌یکوشت (حَلَّ الْعَضْوِ وَالْبَدَنِ) نه‌ندامه‌که و لاشه‌که‌ی هر دووک حالال دهبین.

(أَوْ بَغَيْرِ مُدَقَّفٍ) به‌لام نه‌گه‌ر برینه‌که به په‌له نه‌یده‌کوشت (ثُمَّ ذَبَحَهُ) نیچیا له نوای لیکنده‌وه‌ی نه‌ندامه‌که نیچیره‌که‌ی سه‌ر بپری (أَوْ جَرَحَهُ جُرْحًا آخَرَ مُدَقَّفًا) یان به برینیکی‌تر برینداری کردو برینه‌که‌ی دووهم به په‌له ده‌یکوشت، نه‌وه له و دوو مه‌سه‌له‌یه‌دا (حُرْمَ الْعَضْوِ وَحَلَّ الْبَاقِي) نه‌ندامه لیکراوه‌که حرآم و لاشه‌که‌ی تریش حالال.

به‌لام (فَإِنْ لَمْ يَتِمَّكَنْ مِنْ ذَبْحِهِ وَمَاتَ بِالْجُرْحِ) نه‌گه‌ر بوی نه‌گونجا نیچیره‌که سه‌ر بپری و به برینه‌که‌ی په‌که‌م مرد، نه‌و کاته (حَلَّ الْجَمِيعِ) نه‌ندامه‌که و لاشه‌که هر دووکی حالال دهبین (وَقِيلَ: يَحْرُمُ الْعَضْوُ) له فرموده‌یه‌کی بی‌هیزدا: نه‌ندامه‌که حرآم ده‌بین.

﴿ چۆنیه‌تی سه‌رپرنی گیانله‌به‌ر ﴾

(وَذَكَاءُ كُلِّ حَيَوَانٍ قُدِّرَ عَلَيْهِ) سه‌رپرنی گشت گیانله‌به‌ریکی توانای به سه‌ردا بیی، نیته جی (بِقَطْعِ كُلِّ الْخُلُقُومِ) به برینی هموو قرتاکی (وَهُوَ مَخْرَجُ النَّفْسِ) قرتاکی: بۆپیه‌ی ده‌رچوونی هه‌ناسیه، هم (وَالْمَرِيءِ) به برینی هموو سۆریچکی (وَهُوَ مَجْرَى الطَّعَامِ) سۆریچک: بۆپیه‌ی پیدارویشتنی خواردن و خواردنه‌ویه، واته: نه‌گه‌ر ته‌نها په‌کیکیان بپریی، یان به‌شیکی کهم له ته‌نها په‌کیکیان نه‌بپریی سه‌رپراوه‌که حالال نابی، هرودک له سه‌رچاوه‌کاندا فرمویانه.

به‌لام له فرموده‌یه‌کی بی‌هیزدا: نه‌گه‌ر به‌شیکی کهم له ته‌نها سۆریچک، یان له ته‌نها قرتاکی بمینیته‌وه، زیانی نیه‌و سه‌رپرنه‌که نیته جی، نیامی (الماوردی) و (الشاشی) نه‌م فرموده بی‌هیزه‌یان گپراوه‌ته‌وه و نیامی (الرویانی) ش هه‌لیبژاردوه، هرودک له (المجموع) دا فرمویه‌تی.

هروده‌ها له لای نیام (ابن‌حنیفه): نه‌گه‌ر له چواران سن بپریی - واته: هر دوو ده‌ماره‌کانی مل له‌گه‌ل ته‌نها سۆریچک، یان له‌گه‌ل ته‌نها قرتاکی بپریی - سه‌رپراوه‌که حالال ده‌بین، هرودک له (المجموع) و (مجمع‌الأنهر) دا فرمویانه.

﴿ ناگاداری ﴾ یه کهم: بۆ حه لآلبوونی سه رپراره که مرجه: نه و گوژیله ی به بۆپیه ی هه ناسه وه یه، هه مووی، یان به شینکی که می به لای سه ری ناژه له که وه بمینیتته وه، واته: نه گه ر ناژه له که له بن شه ویله کانیه وه سه ر بپا و هیچی نه و گوژیله یه له گه لآ سه ری وه نه هات، نه وه مرداره و حه لآلآ نابیی، هه روه ک له (المجموع) و (تحفه) و (حاشیه عوض) دا پوون کراوه ته وه.

هه روه ها نه گه ر سه ری گیانله به رێک به ده ست هه لێکه نی، یان به گولله ی تفهنگ په لی بدا، نه و کاته ش مرداره و حه لآلآ نابیی، هه روه ک له سه رچاوه کاندئا فه رموو یانه.

دووهم: بۆ حه لآلبوونی سه رپراره که مرجه: له کاتی ده ستپێکرنی سه رپرینه که ی دا گیانی جینگیربووی تێ دابیی- که به جوله ی توندو به خوین لیه اتنی توند ده زاندیی- هه روه ک له پیناسه که دا پابرا، که وابو: نه گه ر هۆیه کی به هیلاکده ر هه بوو: وه ک بپنده یه ک ناژه له که ی بریندار کرد، یان بانئیکی به سه ردا پوخا، یان زگی بپێندرا و پێخۆله کانی هاتنه ده ره وه به لام ئی جیا نه بونه وه، یان گیایه کی کوشنده ی خوارد، یان هه ر هۆیه کی تری به هیلاکده ر، نه وه نه گه ر گیانله به ره که له کاتی ده ستپێکرنی سه رپرینه که ی دا گیانی جینگیربووی تێ دا بئ، سه رپراره که حه لآلآ ده بی، هه ر چه ند بێگومانیش بزانی بئ وه هۆیه ده مرئ، وه نه گه ر له و کاندئا گیانی جینگیربووی تێ دا نه بی- وه ک به توندی نه جولی و خوینی به توندی ئی ته بی- نه وه مرداره و حه لآلآ نابیی.

به لام نه گه ر هۆیه کی به هیلاکده ر نه بی: وه ک ناژه له که له خۆیه نه خۆش بو بی، یان گیایه کی نه خۆشکه ری خواری بی و نه خۆش بو بی، نه وه له و حاله ته دا گیانی جینگیربوو مرچ نیه، که واته: نه گه ر ناژه له که بشکاته حاله تی نواگیان و توژێک گیانی تێ دا مابیی، نه وه به سه رپرین حه لآلآ ده بی.

هه روه ها نه گه ر گیانله به رێک پێی، یان ده ستی ووشکو له کارکه وتوو بی، نه وه به سه رپرین پێ و ده ست له کارکه وتوو کانیشی حه لآلآ ده بن، هه روه ک له (المجموع) و (تحفه) دا نه و مه سه لانه پوون کراونه وه.

سه ی یه م: نه گه ر سه رپره که سۆرچک و قرتاکه ی به ته واوی نه برینو ده ستی ئی هه لگرتو ناژه له که گیانی جینگیربووی نه ماو گه یشته جوله ی سه رپراو، ئینجا نه وه نده ی مابۆوه بریی، نه وه مرداره و حه لآلآ نابیی، به لام نه گه ر له نوای ده ست لیه لگرتنه که گیانی جینگیربووی تێ دا مابیی و سه برینه که ی ته واو بکا، یان کێرده که ی ئی به ریۆوه به په له هه لیگرتته وه و سه رپرینه که ی ته واو کرد، یان به هۆی پاچه نینی سه رپراره که ده ستی لاکه وتو به په له گه پانده وه و سه رپرینه که ی ته واو کرد، یان کێرده که ی کول بوو، جا

وَيَسْتَحَبُّ قَطْعُ الْوَدَجَيْنِ وَهُمَا عِرْقَانِ فِي صَفْحَتَيْ الْعُنُقِ، وَلَوْ ذَبَحَهُ مِنْ قَفَاهُ مِنْ عَصَى،
 فَإِنْ أَسْرَعَ فَقَطَعَ الْخُلُقُومَ وَالْمَرِيءَ وَبِهِ حَيَاةٌ مُسْتَقْرَّةٌ حَلٌّ، وَإِلَّا فَلَا، وَكَذَا إِذْخَالُ
 سَكِّينَ بِأَذْنِ ثَغْلَبِ،

پیش دست لینه لگرتن کتزدیکی تیژی بق هاتو سرپرینه که ی ته او کرد، نه وه له و
 حاله تانه دا سرپرپاوه که حالان ده بی.

هر وه ما نه گهر له دواى برینی به شیکی سورچک و قرتاکه گیانی جیگیربوی تی دا مابین و
 یه کیکی تر سر پرینه که ی ته او بکا، یان پرندیه که به شیکی سورچک و قرتاکه له
 نازه له که بپری و گیانی جیگیربوشی تی دا مابین، ئینجا موسولمانیک نهو به شه ی ماوه به
 ته اوای بپری، نهو کاتهش له هر دوو مه سه له دا سرپرپاوه که حالان ده بی، هر وه که له
 (تحفة) و (الشروانی) دا نهو مه سه لانه پوون کراونه وه.

به لام نه گهر پرندیه که هموو سورچک، یان هموو قرتاکه ی له نازه له که بری بو، یان
 گیاند بویه حاله تی جوله ی سرپرپاوه و هک ریخوله کانی لی جیا کردنه وه، ئینجا موسولمانیک
 به ته اوای ساری بری، نهو کاته مرداره و حالان نابین، هر وه که له (الانوار) و (البجیرمی) دا
 پوون کراوه ته وه.

(وَيَسْتَحَبُّ قَطْعُ الْوَدَجَيْنِ) له سرپرینه که دا سوننه ته: هر دوو دهماره کانی ملیش بپر دین:
 که (وَهُمَا عِرْقَانِ فِي صَفْحَتَيْ الْعُنُقِ) دوو په گن له پیشه وه ی هر دوو لای نه سستی
 گیانله برن، جا هر کاتیک نهو دوو دهماره و سورچک و قرتاکه ی برین سوننه ته ده سستی
 لینه لگرتن تا گیانی دهرده چن، واته: ناپه سنده له و چوارانه زیاتر بپری، یان پیش
 گیانده رچون ساری لی بکاته وه، یان ملی بشکیتن، یان بیگرویتن، یان رایبکی شیتنه
 شوینیکی تر، یان نه ندامیکی لی بکاته وه، به لام له گه ل نه وه شدا نه ندامه که حاله، هر وه که
 زوری ی سرچاوه کان نهو کرداران یان به ناپه سند داناون.

(وَلَوْ ذَبَحَهُ مِنْ قَفَاهُ) نه گهر له پشت مله وه نازه له که ی سر بری (عَصَى) گونا هبار ده بی،
 چونکه نازاردانی تی دایه، ئینجا (فَإِنْ أَسْرَعَ) نه گهر سرپرپه که په له ی کردو (فَقَطَعَ الْخُلُقُومَ
 وَالْمَرِيءَ وَبِهِ حَيَاةٌ مُسْتَقْرَّةٌ) سورچک و قرتاکه ی برین له و حاله تهش نازه له که گیانی
 جیگیربوی تی دا بو، نهو (حَلٌّ) حالان ده بی (وَإِلَّا) به لام نه گهر له حاله تی برینی
 سورچک و قرتاکه نازه له که گیانی جیگیربوی نه مابو، نهو (فَلَا) حالان نابین و مرداره،
 هر وه ما نه گهر به مه قسیش ساری بقرتینن نهو کاتهش مرداره و حالان نابین، هر وه که له
 زوری ی سرچاوه کاندایه فرموویانه.

(وَكَذَا إِذْخَالُ سَكِّينَ بِأَذْنِ ثَغْلَبِ) هر وه ما نه گهر کتزرده که ی به ناو گوئی ریوی دا برده
 ژوره وه، تا کو سورچک و قرتاکه ی له بن پیسته ی دا بپری پیسته که ی خراب نه بی، نه وه ش

وَيَسَنُّ نَحْرُ إِبِلٍ، وَذَبْحُ بَقَرٍ وَغَنَمٍ، وَيَجُوزُ عَكْسُهُ، وَأَنْ يَكُونَ الْبَعِيرُ قَائِمًا مَعْقُولًا
الرُّكْبَةَ، وَالْبَقْرَةَ وَالشَّاةَ مُضْجَعَةً لَجَنْبِهَا الْأَيْسَرَ، وَيُتْرَكُ رِجْلُهَا الْيُمْنَى، وَتُشَدُّ
بِاقِي الْقَوَائِمِ، وَأَنْ يُحِدَّ شَفْرَتَهُ، وَيُوجَّهَ لِلْقِبْلَةِ ذَبِيحَتَهُ، وَأَنْ يَقُولَ بِسْمِ اللَّهِ،

حرامه، چونکه نازلردانی تری دایه، جانگه به په له له کاتی گیانی جیگیریوودا سورچکلو
قرتاکی برین، نه وه حال لال دهبین، نه کینا: حرامه و مرداره.

(وَيَسَنُّ نَحْرُ إِبِلٍ) سوننه ته: ووشتر له بنه وهی گه رووی دا سر بری، چونکه نه وها زوتر
گیانی دهرده چن و له حدیسی (البخاری و مسلم) دا فرماني پی کراوه، هم (وَذَبْحُ بَقَرٍ
وَغَنَمٍ) سوننه ته: مانگا و گامیش و بز و مهرو نازه له کانی ترو بالنده کان له سره وهی
گه روودا سر برین، چونکه پیغه مبرککله نه وها سره بریووه (البخاری و مسلم)
گیرویه تیا نه وه، به لام (وَيَجُوزُ عَكْسُهُ) پیچه وانه که شی دروسته و ناپه سندیش نیه، چونکه
ته نه برینی سورچکلو قرتاکی ره چاو ده کری.

(وَأَنْ يَكُونَ الْبَعِيرُ قَائِمًا مَعْقُولًا الرُّكْبَةَ) سوننه ته: ووشتر به پیوه سر بری و نه زوقی
چه په یشی بیه سترین و له سر سن پایه ی رابوه ستنی (وَالْبَقْرَةَ وَالشَّاةَ مُضْجَعَةً لَجَنْبِهَا
الْأَيْسَرَ) سوننه ته مانگا و بز و مهرو بالنده کانیش له سر ته نیشتی چه په یان دریز بکرتین،
هم (وَيُتْرَكُ رِجْلُهَا الْيُمْنَى) پی تی راسته ی به ره ل بدری و (وَتُشَدُّ بِاقِي الْقَوَائِمِ) سن
په له کانی تریشی بیه سترین، هه روها سوننه ته: به هیمنی بهیندریته شوینی سر برین و
پیش سر برین ناوی بدریتن، هه روک له سر چاوه کاند ا فرمویانه.

(وَأَنْ يُحِدَّ شَفْرَتَهُ) سوننه ته: کیرده که ی تیز بکاو تکزیک هیز بداته سر کیرده که له هیتان و
برندی دا، پیغه مبرککله فرموی: ﴿إِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَةَ وَلْيُحِدَّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ وَيُسْرِحْ
ذَبِيحَتَهُ﴾ رواه مسلم، هه کانتیک نازه لیکتان سر بری به جوانی سر برینه که بکن، هه
یه که تان کیرده که ی تیز بکاو سه پراوه که ی لخرش بکاو بیحه سینیتنه وه.

جا بزانه: ناپه سنده له بهر چاوی نازه له که تیغه که تیز بکا، یان له بهر چاوی نازه له که
نازه لیکتری تر سر بری، ناپه سنده به کیردیک کول، یان لزاو، یان زه و تکرلو سره ی بری،
به لام به وانه ش سر بری پراوه که هه حال لال دهبین، هه روک له (المجموع) دا فرمویانه.

به لام نه گه کیرده که نه ورنده کول بوو: به هیزی دست سر بری که سورچکلو قرتاکی
بچراندن، یان پیش بچراندن نازه له که خنکا، یان گیانی جیگیریووی تری دا نه ما، نه و کاته
مرداره و حال لال نابین، هه روک له زوریه ی سر چاوه کاند ا فرمویانه.

(وَيُوجَّهَ لِلْقِبْلَةِ ذَبِيحَتَهُ) سوننه ته سر بری پراوه که روو له قبیله دریز بکاته سر زه مین، جا
نه گه نازه له که روو له قبیله ش نه کری هه حال لال (وَأَنْ يَقُولَ بِسْمِ اللَّهِ) سوننه ته: له کاتی

وَيُصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَلَا يَقُلْ: بِسْمِ اللَّهِ وَأَسْمِ مُحَمَّدٍ ﷺ.
 (فَصَلِّ يَحِلُّ ذَنْبُ مَقْدُورٍ عَلَيْهِ وَجَرَحُ غَيْرِهِ بِكُلِّ مُحَدَّدٍ يَجْرَحُ كَحَدِيدٍ وَنَحَّاسٍ
 وَذَهَبٍ وَخَشَبٍ وَقَصَبٍ وَحَجَرٍ وَزُجَّاجٍ، إِلَّا ظُفْرًا وَسِنًّا وَسَائِرَ الْعِظَامِ، فَلَوْ قَتَلَهُ بِمُثْقَلٍ
 أَوْ ثِقَلٍ مُحَدَّدٍ كَبُنْدُقَةٍ

سهریرینه که دا بلتی: (بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ)، جا نه گهر به قه سدیدش (بِسْمِ اللَّهِ) نه لئی، نه وه
 ناپه سنده، به لام سهریرپاوه که حالان ده بین، هه روه که له سهرچاوه کاندایه فرمویانه
 ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّهُمْ قَالُوا لِلنَّبِيِّ ﷺ: إِنَّ قَوْلًا يَأْتُونَنَا بِاللَّحْمِ لَا نَعْرِى أَدْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ
 عَلَيْهِ أَمْ لَا؟ قَالَ: سَمَوُا اللَّهَ أَتْمَ وَكَلَسُوهُ﴾ روه البخاری، موسولمانه کان گوتیان: خه لکتیک
 گورشتمان بؤ دینن، نازانین له کاتی سهریرپندا گوتویانه (بِسْمِ اللَّهِ)، یان نا؟ پیغه مبه رﷺ
 فرموی نیوه بلتین: (بِسْمِ اللَّهِ) و بیخون.

(وَيُصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ) سوننه ته سه لاواتیش له سه ر پیغه مبه رﷺ لی بدها، به لام (وَلَا يَقُلْ:
 بِسْمِ اللَّهِ وَأَسْمِ مُحَمَّدٍ ﷺ) هه پامه و نابتی بلتی: به ناوی خواو پیغه مبه رﷺ، چونکه بونی
 (شركی لی تیدی).

﴿فَصَلِّ: لَهُ بِاسْمِ مَهْرَجِه كَانِي كَه رَسْتَه ي سَه رِيرِين و پَا و كُرْدَن﴾

(يَحِلُّ نَيْحُ مَقْدُورٍ عَلَيْهِ) حالان ده بین: سهریرپینی نهو گیانله به رهی توانای به سه ردايه، هم
 (وَجَرَحُ غَيْرِهِ) حالان ده بین: بریندارکردنی نهو گیانله به رهی توانای به سه ردا نیه (بِكُلِّ مُحَدَّدٍ
 يَجْرَحُ) به هه ر تیزتیکی بریندار بکا: (كَحَدِيدٍ وَنَحَّاسٍ وَذَهَبٍ وَخَشَبٍ وَقَصَبٍ وَحَجَرٍ وَزُجَّاجٍ)
 وهكو ناسنو مسو زیتو زبو و دارو قامیشو به ریدو شوشه، به به لگهی هه دیسه که ی
 نافرته ته که ی (کعب) ی پربروو، هم هه دیسه که ی داهاتوو (إِلَّا ظُفْرًا وَسِنًّا وَسَائِرَ الْعِظَامِ) ته نها
 به نیتوک و ددان و نیتسقانه کانی تر سهریرپینو نیچیره حالان نابتی، پیغه مبه رﷺ فرمویه تی:
 ﴿مَا أَنَهَرَ النَّمَّ وَذَكَرَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُلُّ لَيْسَ السِّنِّ وَالظُّفْرِ﴾ روه الشیخان، هه ر تیزتیک خوین
 لیتینتی و ناوی خوا ی له سه ر گوترا، تو بیخو، ته نها ددان و نیتوک نه بین.

که واته: نه گهر شتیک تیز نه بین و نیچیری پی بکوژی: وهكو به ریدو دار، یان تیز بین به لام به
 تیزی که ی نه یکوژی به لکو به پانیه که ی بیکوژی، یان به تیزی که و به هویه کی تری هه پام
 بیکوژی: وهكو تهنه گ، نه وه نیچیره که مرداره و حالان نابتی، پیغه مبه رﷺ فرمویه تی:
 ﴿إِذَا أَصَبَتْ بِحَدِّهِ فَكُلِّ، وَإِذَا أَصَبَتْ بِعَرَضِهِ فَإِنَّهُ وَقِيدٌ فَلَا تَأْكُلُ﴾ روه الشیخان، نه گهر به
 تیزایی هاویشتر اوه که نیچیره که ت گوشت نه وه حالان و بیخو، به لام نه گهر به پانییه که ی
 گوشت نه وه لیدراوه و مه یخو، واته: مرداره.

جا هه ر به به لگهی نه م حدیسه (فَلَوْ قَتَلَهُ بِمُثْقَلٍ) نه گهر نیچیره که ی به شتیک گران
 گوشت (أَوْ ثِقَلٍ مُحَدَّدٍ) یان به گرانایی شتیک تیزی گوشت: (كَبُنْدُقَةٍ) وهكو به ردی

وَسَوَاطِئَ سَهْمِهِمْ بِأَنْصَلٍ وَلَا حَدَّ أَوْ سَهْمٍ وَبُنْدُقَةً أَوْ جَرَحَهُ نَصْلٌ وَأَثَرٌ فِيهِ عُرْضُ السَّهْمِ فِي مَرُورِهِ وَمَاتَ بِهِمَا أَوْ إِخْتَقَ بِأَحْبُولَةٍ أَوْ أَصَابَهُ سَهْمٌ فَوَقَعَ بِأَرْضٍ أَوْ جَبَلٍ ثُمَّ سَقَطَ مِنْهُ حَرَمٌ، وَلَوْ أَصَابَهُ سَهْمٌ بِالْهَوَاءِ فَسَقَطَ بِأَرْضٍ وَمَاتَ حَلٌّ، وَيَحِلُّ الإِصْطِيَادُ بِجَوَارِحِ السَّبَاعِ وَالطَّيْرِ كَكَلْبٍ وَفَهْدٍ وَبَازٍ

فندق و بهره قانی و تفهنگو هم (وَسَوَاطِئَ سَهْمِهِمْ بِأَنْصَلٍ وَلَا حَدَّ) و هکو شوپکه دارو تیریکی بی سهر و بی تیژی (أَوْ سَهْمٍ وَبُنْدُقَةً) یان به تیریکی و فنده قتیکی کوشتی (أَوْ جَرَحَهُ نَصْلٌ وَأَثَرٌ فِيهِ عُرْضُ السَّهْمِ فِي مَرُورِهِ) یان سهره تیژه که برینداری کردو ته نیشتی تیژه که ش له تیپه ربوونی دا کاری تی کردو (وَمَاتَ بِهِمَا) به برینه که به ته نیشتی تیره که مرد (أَوْ إِخْتَقَ بِأَحْبُولَةٍ) یان به پستیکی فاقه که خنکا، یان به تله وه مرد (أَوْ أَصَابَهُ سَهْمٌ) یان تیریکی وئی که وتو برینداری کرد (فَوَقَعَ بِأَرْضٍ أَوْ جَبَلٍ) جا له نوای برینداریون که وتو سهر زهویه کی بهرز، یان سهر لیوی چپایه ک (ثُمَّ سَقَطَ مِنْهُ) نینجا له بهرزییه که، یان له چپایه یه که که وتو خواره وه مرد، نه وه (حَرَمٌ) له وه مو مه سه لانه دا نیچیره که حه پامه .

به لام (وَلَوْ أَصَابَهُ سَهْمٌ بِالْهَوَاءِ) نه گهر له ناسمان، یان له سهر دره ختیکی نیچیره که تیریکی وئی که وتو برینداری کرد (فَسَقَطَ بِأَرْضٍ وَمَاتَ) نینجا که وتو سهر زهوی و مرد، نه وه (حَلٌّ) حه لاله، چونکه به ناچاری هر ده بی بکه ویته سهر زه مین .

﴿ نَاگاداری ﴾: پاوکردنی نیچیر به تفهنگه کانی نه م سهرده مه حه پامه و نیچیره که ش مرداره و حه لال نابن؟ چونکه گولله ی تفهنگ به گهرمایی ناگر ده یسوتیتی و ده یمرتتی، به لام نه گهر گولله که به شوینیکی وه های بکه وئی که پاوکره که بیگاتی و گیانی جیگیربوی تی دا بمینی و سهری ببری، نه و کاته نیچیره که به سهر پینه که حه لال ده بی، هه روک له (تحفة و) (إعانة) دا پوون کراوه ته وه .

جا بزانه: جیاوازی تیری که وان و گولله ی تفهنگ نه مه یه: تیری که وان به هیزی پاوچیه که ده ها ویشتری و به تیژی خوی نیچیره که ده کوژی - واته: نه گهر نه شهاویشتری به لیدانی به ده ستیش هر بریندار ده کا -، به لام گولله ی تفهنگ به هیزی ناگر دره ده چی و گولله که به و ناگره سور ده بیته وه به و گهرمایی به هیزی دره چوونه که و به تیژی خوی نیچیره که ده کوژی - واته: نه گهر هیزی ناگره که نه بی، به هیزی ناده میزاد نه وه ننده کار له بریندار کردن ناکا - که وایو: لیزه دا هوی حه لالی و حه پامی - که تیژی و گهرمی یه - ویکرا کز ده بنه وه و حه پامه که به سهر حه لاله که دا زال ده بی و حه پامی ده کا، هه روک له (جواهر الفتاوی) دا پوون کراوه ته وه .

(وَيَحِلُّ الإِصْطِيَادُ) پاوکردن حه لاله - واته: نیچیره کوژاوه که حه لال ده بی - نه گهر پاو کرابن: (بِجَوَارِحِ السَّبَاعِ وَالطَّيْرِ) به بریندارگری دپنده کان و بالنده کان: (كَلْبٍ وَفَهْدٍ وَبَازٍ

وَشَاهِبٍ بِشَرَطٍ كَوْنِهَا مُعْلَمَةً: بِأَنْ تَنْزَجَرَ جَارِحَةَ السَّبَاعِ بِزَجْرِ صَاحِبِهَا، وَتَسْتُرْسَلَ بِإِرْسَالِهِ، وَيُمْسِكَ الصَّيْدَ وَلَا يَأْكُلَ مِنْهُ، وَيُشْتَرَطُ تَرْكُ الْأَكْلِ فِي جَارِحَةِ الطَّيْرِ فِي الْأَظْهَرِ، وَيُشْتَرَطُ تَكَرُّرُ هَذِهِ الْأُمُورِ بِحَيْثُ يُظَنُّ تَأْدُبُ الْجَارِحَةِ، وَلَوْ ظَهَرَ كَوْنُهُ مُعْلَمًا ثُمَّ أَكَلَ مِنْ لَحْمِ صَيْدٍ لَمْ يَحِلَّ ذَلِكَ الصَّيْدُ فِي الْأَظْهَرِ، فَيُشْتَرَطُ تَعْلِيمٌ جَدِيدٌ، وَلَا أَثَرَ لِلْفَقِي الدَّمِ،

وَشَاهِبِ) وهكو سهگو تاژی و یوزو بازو شاهین و هالقی (بشروط کونها معلمة) به و مرجهی بریندارکه ره که ی درنده و بالنده کان فیره پاو کرابن: (بأن تنزجر جارحة السباع بزجر صاحبها) وهك درنده که بوهستی هر کاتیک خاونه که ی وهستی لیبکا، هم (وتسترسل بإرساله) تیبه ر بیی هر کاتیک خاونه که ی تی بهر بدا، هم (ویمسک الصيد) نیچیره که ش بق خاونه که ی بگری و هر کاتیک خاونه که ی هات بزی واز له نیچیره که بیئی و به رگری نه کا، هم (ولا یأکل منه) هیچیش له نیچیره که نه خوا: نه پیش کوشتنی و نه نوای کوشتنی.

(و) هروه ها (یُشْتَرَطُ تَرْكُ الْأَكْلِ فِي جَارِحَةِ الطَّيْرِ) به مرج داده ندری، بریندارکه ری بالندهش هیچ له نیچیره که نه خوا (فی الظهر) له فهرموده ی به هیتردا، هم پیوسته مرجه کانی تریش - جگه له وهستان - له بالنده دا بیئه جی، هروه که له سرچاوه کاندای فهرموویانه.

(وَيُشْتَرَطُ تَكَرُّرُ هَذِهِ الْأُمُورِ) به مرج داده ندری: نه و چوار کارانه ی پرابردو زیاتر له جاریکو نوو جار نووباره بیئوه (بِحَيْثُ يُظَنُّ تَأْدُبُ الْجَارِحَةِ) به شیوه یه کی وه ها: گومان به هیتر بیی که بریندارکه ره که فیره پاو بووه، خوی گوره ده فهرموی: ﴿أَحِلَّ لَكُمْ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ﴾ شتی پاک بق نیئوه حالان کراوه، هم نیچیری نه و بریندارکه رانه ش که فیره پاوتان کردون به فهرماتان ده جولینه وه.

(وَلَوْ ظَهَرَ كَوْنُهُ مُعْلَمًا) نه گهر به و مرجه انه ی پرابردو ناشکرا بوو: بریندارکه ره که فیره پاو کراوه (ثُمَّ أَكَلَ مِنْ لَحْمِ صَيْدٍ) ئینجا ته نها جاریک له گوشتی نیچیری کی خوارد، نه وه (لَمْ يَحِلَّ ذَلِكَ الصَّيْدُ) نه و نیچیره کوژداوه حالان نیه (فی الظهر) له فهرموده ی به هیتردا، پیغه مبه ر ﷺ فهرمویه تی: ﴿إِذَا أُرْسِلَتْ كَلْبُكَ الْمُعْلَمُ وَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ فَكُلْ، وَإِنْ قَتَلَ فَإِنْ أَكَلَ مِنْهُ فَلَا تَأْكُلْ﴾ رواه الشيخان، هر کاتیک سه گه فیرکراوه که ت بهر دا نیچیری کو (بسم الله) ت گوت و نیچیره که ی گوشت گوشته که ی بخق، به لام نه گهر سه گه که له نیچیره که ی خوارد نه تق مه بخق. که و ابو (فَيُشْتَرَطُ تَعْلِيمٌ جَدِيدٌ) به مرج داده ندری: بریندارکه ره که سرله نوئی فیره پاو بگریته وه، به لام (وَلَا أَثَرَ لِلْفَقِي الدَّمِ) لیستنه وه ی خوینی نیچیره که هیچ کار له فیرکردنه که ناکاو نیچیره که چه پام نابن.

وَمَعْضُ الْكَلْبِ مِنَ الصَّيْدِ نَجَسٌ، وَالْأَصْحُ أَنَّهُ لَا يُغْفَى عَنْهُ وَأَلَّهُ يَكْفِي غَسْلُهُ بِمَاءٍ
وَتُرَابٍ، وَلَا يَجِبُ أَنْ يُقَوَّرَ وَيَطْرَحَ، وَلَوْ تَحَامَلَتِ الْجَارِحَةُ عَلَى صَيْدٍ فَقَتَلَتْهُ بِقَلْبِهَا
حَلَّ فِي الْأَظْهِرِ، وَلَوْ كَانَ بِيَدِهِ سِكِّينٌ فَسَقَطَ وَالْجَرَحُ بِهِ صَيْدٌ أَوْ احْتَكَّتْ بِهِ شَاةٌ وَهُوَ
فِي يَدِهِ - فَانْقَطَعَ

جا بزانه: نه‌گەر بریندار که ره که فیره راو نه‌کرای، یان مه‌رجیکی له و چوار مه‌رجانه‌ی پرابردو
لینه‌هاته جی، یان بین‌تیبه‌ردانی خاوه‌نه‌که‌ی ده‌نیچیره‌که به‌ربیی، نه‌و کاته نیچیره
کوژداوه‌که حالان نابی، مه‌گەر راوکه‌ره‌که بیگاتی و گیانی جینگیربوی تیدا بی‌و سه‌ری
بیری، نه‌و کاته به‌و سه‌ری‌پینه‌ حالان ده‌بی، هه‌روه‌ها نه‌گەر فیره راویش کرای، به‌لام
راوکه‌ره‌که گه‌یشته نیچیره‌که و گیانی جینگیربوی تیدا مابو، نه‌و کاته‌ش نه‌گەر سه‌ری نه‌بیری
حالان نابی، هه‌روه‌که له (المجموع) دا نه‌و مه‌سه‌لانه‌ پوون کراونه‌وه، به‌ به‌لگی‌ه‌ی حدیسه‌که‌ی
﴿إِذَا أُرْسِلَتْ كَلْبُكَ﴾ پرابردو له پی‌ش (پیناسه) که‌دا.

(وَمَعْضُ الْكَلْبِ مِنَ الصَّيْدِ) نه‌و شوینه‌ی له لاشه‌ی نیچیره‌که سه‌گ که‌زیویه‌تی، واته:
به‌ده‌م و ددانه‌کانی گرتویه‌تی (نَجَسٌ) پیسه‌و گلابووه (وَالْأَصْحُ أَنَّهُ لَا يُغْفَى عَنْهُ) به
فه‌رمووده‌ی راستر: له‌و گلابووه نابوردیری (وَأَنَّهُ يَكْفِي غَسْلُهُ بِمَاءٍ وَتُرَابٍ) به‌ فه‌رمووده‌ی
راستر نه‌وه‌نده به‌سه: هه‌فت جار به‌ ناو بشوری و جار‌تکیان گلی تیکه‌ل کرای و (وَلَا
يَجِبُ أَنْ يُقَوَّرَ وَيَطْرَحَ) واجب نیه شوینه‌که بکولدری و فیری بدری.

(وَلَوْ تَحَامَلَتِ الْجَارِحَةُ عَلَى صَيْدٍ) نه‌گەر درنده‌که خوی خسته سه‌ر نیچیری‌ک (فَقَتَلَتْهُ
بِقَلْبِهَا) جا به‌ گرانی‌ی خوی نیچیره‌که‌ی گوشت، یان به‌ توندی خوی لیدا و کوشتی، نه‌وه
(حَلَّ) نیچیره‌که حالان ده‌بی هه‌رچه‌ند برینداریش نه‌بویی (فِي الْأَظْهِرِ) له فه‌رمووده‌ی
به‌هیزتردا، هه‌روه‌که نه‌گەر به‌ دندوک و نینوک و ددانه‌کانی بی‌کوژی نه‌ویش حاله‌، چونکه
بین‌جیاکردنه‌وه خوی‌گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿فَكُلُّوا مِمَّا أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ﴾ له‌و نیچیره بخون
که بریندار که ره‌کان بۆ نیوه‌یان گرتون.

به‌لام نه‌گەر نیچیره‌که له ترسی درنده‌که گیانی ده‌ریچن، یان به‌ هوی ماندووبوون به‌ری،
نه‌و کاته حالان نابی، هه‌روه‌که له سه‌رچاوه‌کاندا فه‌رموویانه.

ئینجا بزانه: مه‌رجه مرقه‌که له سه‌ری‌پینو له راوکردندا کرداره‌که‌ی مه‌به‌ست بی، به‌لام
مه‌رچ نیه: کارتیکراوه‌که‌ی مه‌به‌ست بی، که‌وابو: (وَلَوْ كَانَ بِيَدِهِ سِكِّينٌ) نه‌گەر کتیردیکی
به‌ ده‌سته‌وه بوو (فَسَقَطَ وَأَنْجَرَحَ بِهِ صَيْدٌ) ئینجا کتیره‌که - به‌خوی - له ده‌ستی که‌وته
خواره‌وه و نیچیریکی پی بریندار بوو و نیچیره‌که مرد (أَوْ احْتَكَّتْ بِهِ شَاةٌ) یان مه‌ریک
خوی له کتیره‌که‌دا (وَهُوَ فِي يَدِهِ) له‌م حاله‌ته‌ش کتیره‌که‌ی به‌ ده‌سته‌وه بوو (فَانْقَطَعَ

حَلْفُومَهَا وَمَرِيئُهَا، أَوْ إِسْتَرْسَلَ كَلْبٌ بِنَفْسِهِ فَقَتَلَ لَمْ يَحِلَّ، وَكَذَا لَوْ إِسْتَرْسَلَ كَلْبٌ فَأَغْرَاهُ صَاحِبُهُ فَرَأَدَ عَدُوَّهُ لَمْ يَحِلَّ فِي الْأَصْحَ، وَلَوْ أَصَابَهُ سَهْمٌ بِإِعَانَةِ رِيحِ حَلٍّ، وَلَوْ أُرْسِلَ سَهْمًا لِإِخْتِبَارِ قُوَّتِهِ أَوْ إِلَى غَرَضٍ فَأَعْتَرَضَهُ صَيْدٌ فَقَتَلَهُ حَرَمٌ فِي الْأَصْحَ، وَلَوْ رَمَى صَيْدًا ظَنَّهُ حَجَرًا أَوْ سَرَبَ ظَبَاءٍ فَأَصَابَ وَاحِدَةً حَلٍّ، وَإِنْ قَصَدَ وَاحِدَةً فَأَصَابَ غَيْرَهَا حَلٍّ فِي الْأَصْحَ،

حَلْفُومَهَا وَمَرِيئُهَا) جا به و کترده سزیدچک و قرتاکه‌ی بپردان (أَوْ إِسْتَرْسَلَ كَلْبٌ بِنَفْسِهِ فَقَتَلَ) یان سه‌گیک به‌خوی به‌ریوه نیچیریکی و نیچیره‌که‌ی کوشت، نه‌وه (لَمْ يَحِلَّ) له و سنی مه‌سه‌له‌ی‌دا نازه‌له‌که حه‌لال نابی، چونکه مرفه‌که مه‌به‌ستی سه‌ریپنی نه‌کردوه و پرنده‌که‌شی نه‌نارده‌ه.

(وَكَذَا لَوْ إِسْتَرْسَلَ كَلْبٌ) هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر سه‌گیک به‌خوی به‌ر بیته نیچیریکی (فَأَغْرَاهُ صَاحِبُهُ فَرَأَدَ عَدُوَّهُ) نینجا خاوه‌نه‌که‌ی هانی‌داو زیاتر غاری‌داو نیچیره‌که‌ی کوشت، نه‌و کاته‌ش (لَمْ يَحِلَّ فِي الْأَصْحَ) نیچیره‌که حه‌لال نیه، له‌ه‌رمووده‌ی‌پاستردا، چونکه هوی حه‌لالی و هوی حه‌پامی ویکرا کز بونه‌وه، به‌لام له‌ه‌رمووده‌که‌ی‌تردا، نیچیره‌که حه‌لاله، چونکه به‌هوی هاندانه‌که زیاتر غاری‌داوه.

هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر مرفه‌که هیچ نیچیریکی نه‌ده‌دیت و له‌خوی‌وه سه‌گه‌که‌ی ناریدو هانی‌دا، نینجا سه‌گه‌که‌ش نیچیریکی گرت و کوشتی، نه‌و نیچیره‌ش حه‌لال نابی، چونکه بی مه‌به‌ست سه‌گه‌که‌ی نارده هه‌روه‌که له (المجموع)‌دا ه‌رموویه‌تی.

(وَلَوْ أَصَابَهُ سَهْمٌ بِإِعَانَةِ رِيحٍ) نه‌گه‌ر به‌پشتیوانی بایه‌ک تیره‌ه‌اویشتراوه‌که به‌نیچیره‌که‌که‌وت و کوشتی (حَلٍّ) نیچیره‌که حه‌لاله، به‌لام (وَلَوْ أُرْسِلَ سَهْمًا لِإِخْتِبَارِ قُوَّتِهِ) نه‌گه‌ر تیریکی ه‌اویشت تاکو هیزی خوی‌تاکی بکاته‌وه (أَوْ إِلَى غَرَضٍ) یا تیره‌که‌ی ه‌اویشته شتیکی (فَأَعْتَرَضَهُ صَيْدٌ فَقَتَلَهُ) نینجا نیچیریکی‌که‌وته به‌ر تیره‌که‌و کوشتی (حَرَمٌ فِي الْأَصْحَ) له‌ه‌ردوومه‌سه‌له‌دا نیچیره‌که حه‌پامه، له‌ه‌رمووده‌ی‌پاستردا، چونکه هیچ نیچیریکی مه‌به‌ست نه‌بوه.

به‌لام (وَلَوْ رَمَى صَيْدًا ظَنَّهُ حَجَرًا) نه‌گه‌ر تیریکی ه‌اویشته نیچیریکی‌که‌واییتیگه‌یشتبو به‌ریدیگه، جا نیچیره‌که‌ی کوشت (أَوْ سَرَبَ ظَبَاءٍ فَأَصَابَ وَاحِدَةً) یان تیریکی ه‌اویشته کومه‌له‌ناسکیک‌وبه‌یه‌کیکیان‌که‌وت و کوشتی، نه‌وه له‌ه‌ردوومه‌سه‌له‌دا (حَلٍّ) کوژداه‌که حه‌لاله، چونکه کرداره‌که‌ی مه‌به‌ست بووه.

(وَ) هه‌روه‌ها (إِنْ قَصَدَ وَاحِدَةً فَأَصَابَ غَيْرَهَا) نه‌گه‌ر له‌کومه‌له‌که‌یه‌کیکیانی مه‌به‌ست بی‌و تیره‌که‌به‌یه‌کیکی‌تر‌بکه‌وی‌و بی‌کوژی، نه‌و کاته‌ش (حَلٍّ فِي الْأَصْحَ) کوژداه‌که حه‌لاله، له‌ه‌رمووده‌ی‌پاستردا، چونکه نیچیریکی مه‌به‌ست بووه.

وَلَوْ غَابَ عَنْهُ الْكَلْبُ وَالصَّيْدُ ثُمَّ وَجَدَهُ مَيْتًا حَرُمَ عَلَى الصَّحِيحِ،
 وَإِنْ جَرَحَهُ وَغَابَ ثُمَّ وَجَدَهُ مَيْتًا حَرُمَ فِي الْأَطْهَرِ.
 (فَصَلِّ) يَمْلِكُ الصَّيْدَ بِضَبْطِهِ بِيَدِهِ وَبِجُرْحٍ مُدْفَقٍ وَيَأْزَمَانٍ وَكَسْرٍ جَنَاحٍ وَيَبْقُوعِهِ فِي
 شَبَكَةِ نَصَبَهَا وَيَأَلْجَأُهُ إِلَى مَضِيقٍ لَا يَفْلُتُ مِنْهُ، وَلَوْ وَقَعَ صَيْدٌ فِي مَلِكِهِ وَصَارَ مَقْدُورًا
 عَلَيْهِ بِتَوَحُّلٍ وَغَيْرِهِ

(وَلَوْ غَابَ عَنْهُ الْكَلْبُ وَالصَّيْدُ) نه‌گه‌ر سه‌گه‌که و نیچیره‌که - پیئش بریندارکردن - له
 به‌رچاوی ون بون (ثُمَّ وَجَدَهُ مَيْتًا) ئینجا نیچیره‌که‌ی به‌ مردوویی دیتیه‌وه (حَرُمَ عَلَى
 الصَّحِيحِ) نه‌و نیچیره‌که‌ی حه‌رامه، له‌ سه‌ر فه‌رمووده‌ی پاست، چونکه‌ هژی مردنه‌که‌ی
 نازاندی، هه‌رچه‌ند سه‌گه‌که‌ش ده‌می به‌ خوئین بی.

(و) هه‌روه‌ها (إِنْ جَرَحَهُ وَغَابَ) نه‌گه‌ر به‌ تیره‌که‌ی، یان به‌ سه‌گه‌که‌ی نیچیره‌که‌ی بریندار
 کرد، ئینجا نیچیره‌که‌ی ون بوو (ثُمَّ وَجَدَهُ مَيْتًا) ئینجا به‌ مردوویی دیتیه‌وه، نه‌و کاته‌ش
 (حَرُمَ فِي الْأَطْهَرِ) نیچیره‌که‌ی حه‌رامه، له‌ فه‌رمووده‌ی به‌ میزتردا، به‌ لام له‌ فه‌رمووده‌که‌ی تردا -
 که‌ به‌ راست داندراوه - له‌م حاله‌ته‌دا نیچیره‌که‌ی حه‌لاله، چونکه‌ حه‌یسی (صَحِيحِ)
 پالپشتیه‌تی: که‌ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمویه‌تی: ﴿إِذَا رَمَيْتَ بِسَهْمِكَ فَعَابَ عَنْكَ فَأَذْرِكُهُ فُكُلُ
 مَا لَمْ يُنْتِنِ﴾ رواه مسلم، هه‌ر کاتیک تیره‌که‌ت له‌ نیچیریک دا نیچیره‌که‌ش له‌ به‌رچاوت ون بوو
 ئینجا دوزیتیه‌وه، گزشتی نه‌و نیچیره‌ت بخؤ نه‌گه‌ر بؤگه‌ن نه‌بوین.

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَأْسِي بِهِ مَلِكُكَ دُنَى نِيچِيرِ﴾

(يَمْلِكُ الصَّيْدَ) پراوه‌که‌ ده‌بیته‌ خاوه‌نی نیچیره‌که‌ به‌ چه‌ند ریگایه‌ک: یه‌که‌م: (بِضَبْطِهِ
 بِيَدِهِ) نیچیره‌که‌ به‌ ده‌ستی خؤی بگری، هه‌رچه‌ند مه‌به‌ستیشی ملکایه‌تی نه‌بی. دووه‌م:
 (وَبِجُرْحٍ مُدْفَقٍ) به‌ بریندارکردنیکی کوشنده. سئیه‌م: (وَيَأْزَمَانٍ وَكَسْرٍ جَنَاحٍ) به‌
 له‌کارخستن، یان بال شکاندن به‌ شیویه‌که‌ی وه‌ها غاردان و فیرینی نه‌میئن. چواره‌م:
 (وَيَبْقُوعِهِ فِي شَبَكَةِ نَصَبَهَا) به‌ که‌وتنه‌ ناو تهریک، یان ته‌له‌یه‌ک که‌ به‌ نیازی نیچیرگرتن
 داینا بیته‌وه، یان دپنده‌یه‌ک بیگری که‌ نه‌وتی به‌ردایین.

پینجه‌م: (وَيَأَلْجَأُهُ إِلَى مَضِيقٍ لَا يَفْلُتُ مِنْهُ) به‌ په‌ناپیبردن بؤ ته‌سکایه‌کی وه‌ها: که‌ ئی
 قورتار نه‌بی: وه‌ک نیچیره‌که‌ ده‌ژووریک بکاو ده‌رگه‌ی له‌ سه‌ر کلیل بدا، هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر
 نیچیره‌که‌ به‌ خؤیشی بیته‌ ناو خاوه‌که‌ی و ده‌رگه‌ی له‌ سه‌ر کلیل بدا، یان ماسی بیته‌
 ناو هه‌وزیکی بچوکی خؤی و نه‌ویش ریگه‌ی ده‌رچونیان له‌ هه‌وزه‌که‌ی بگری، له‌و
 حاله‌تانه‌شدا ده‌بیته‌ خاوه‌نی نیچیره‌که‌.

(وَلَوْ وَقَعَ صَيْدٌ فِي مَلِكِهِ) نه‌گه‌ر نیچیریک که‌وته‌ ناو ملک‌ی که‌سیک (وَصَارَ مَقْدُورًا عَلَيْهِ بِتَوَحُّلٍ
 وَغَيْرِهِ) نیچیره‌که‌ش وای لیئاه‌ ده‌سه‌لاتی به‌ سه‌ردا بیئ: به‌ هژی که‌وتنه‌ ناو قه‌وروشتی‌تری

لَمْ يَمْلِكُهُ فِي الْأَصْحَ، وَمَتَى مَلَكَهْ لَمْ يَزَلْ مَلِكُهُ بِإِنْفِلَاتِهِ، وَكَذَا يَارَسَالِ الْمَالِكِ لَهُ فِي الْأَصْحَ، وَلَوْ تَحَوَّلَ حَمَامُهُ إِلَى بُرْجٍ غَيْرِهِ لَزِمَهُ رُدُّهُ، فَإِنْ اخْتَلَطَ وَعَسَرَ التَّمْيِيزُ لَمْ يَصِحَّ بَيْعُ أَحَدِهِمَا وَهَبْتُهُ شَيْئًا مِنْهُ لِثَالِثٍ، وَيَجُوزُ لِصَاحِبِهِ فِي الْأَصْحَ، فَإِنْ بَاعَهُمَا وَالْعَدَدُ مَعْلُومٌ وَالْقِيمَةُ سَوَاءٌ صَحَّ، وَإِلَّا فَلَا،

وهو در دو دار، نهوه (لم يملكه في الأصح) خاوهنی ملکه که نایبته خاوهنی نیچیره که، له فرموده ی پر استردا.

هر وها نه گهر گیانله به ریک - و ه که رویشکو میثی هه نگوینو بالنده کانی تر - له ناو ملکی که سیکدا هیلانله دابنی، خاوهن ملکه که نایبته خاوهنی گیانله به ره که و هیلکه که و هه نگوینه که و بیچوه کانی، به لام له هر نوو مهسه له دا خاوهن ملکه که له که سیکتری له پیشره: که نیچیره که و هه نگوینه که و هیلکه و بیچوه کانی بؤ خوی بگری، که واته: له گشت که سیکتری تر چه راهه - بین نیزی خاوهن ملکه که - به کیک له واته بؤ خوی بیا، به لام - هر چه ند چه پامیشه - نه گهر بین نیزی خاوهن ملکه که نه وانه ی گرتنو بردنی، نه و کاته ده بنه ملکی خوی، هر و ه که له (المجموع) و (تحفة) دا فرموده یانه.

(وَمَتَى مَلَكَهُ) هر کاتیک که سیک بووه خاوهنی نیچیریک: به به کیک له و ریگیانله ی پر ابردو، نهوه (لَمْ يَزَلْ مَلِكُهُ بِإِنْفِلَاتِهِ) نیچیره که له ملکایه تی وی لاناچن نه گهر لی بی به ره هل بین و بهوا، که و ابو: هر که سیک نه و نیچیره بگریته وه، واجبه: بؤ خاوهنه که ی بیگه ریئیتته وه (وَكَمَا يَارَسَالِ الْمَالِكِ لَهُ فِي الْأَصْحَ) هر وها له فرموده ی پر استردا: نه گهر خاوهنه که ش نیچیره که ی به ره هل بدا هر له ملکایه تی لاناچن، له فرموده ی راستردا، هر و ه که نه گهر نازده لیکیش حته لالا بکا هر له ملکایه تی لاناچن، واته: نه گهر که سیکیش بیگریته وه نایبته ملکی وی.

(وَلَوْ تَحَوَّلَ حَمَامُهُ إِلَى بُرْجٍ غَيْرِهِ) نه گهر کوتره کانی چونه گه ل کوتره کانی که سیکتری (لَزِمَهُ رُدُّهُ) له سر که سه که واجبه کوتره کانی بؤ بگریئیتته وه (فَإِنْ اخْتَلَطَ وَعَسَرَ التَّمْيِيزُ) جا نه گهر کوتری هر دوو لا تیکه ل بونو نه گونجا لیک جیا بگریته وه، نه و کاته (لَمْ يَصِحَّ بَيْعُ أَحَدِهِمَا وَهَبْتُهُ شَيْئًا مِنْهُ لِثَالِثٍ) بؤ هیچیکیان دروست نابن هیچ به شیک له و کوترانه بفروشیتته که سیکتری سستی به م، یان بیبه خشیتن، به لام (وَيَجُوزُ لِصَاحِبِهِ) دروسته: به کیکیان به شه کوتره که ی خوی بداته نه وه که ی تر: به فروشتن، یان به به خشین (فی الْأَصْحَ) له فرموده ی پر استردا.

(فَإِنْ بَاعَهُمَا) جا نه گهر هر دوو خاوهنه کان کوتره کانی خویان فروشتنه که سیکتری (وَالْعَدَدُ مَعْلُومٌ وَالْقِيمَةُ سَوَاءٌ) ژماره ی کوتره کانیش زاندر او بوو و نرخه که شیان به کسان بوو، نه و کاته (صَحَّ) فروشتنه که دروست ده بی (وَإِلَّا فَلَا) به لام نه گهر ژماره یان نه زاندر، یان

وَلَوْ جَرَحَ الصَّيْدَ اثْنَانِ مُتَعَاقِبَانِ: فَإِنْ ذَفَفَ الثَّانِي أَوْ أَزْمَنَ دُونَ الْأَوَّلِ فَهُوَ لِلثَّانِي، وَإِنْ ذَفَفَ الْأَوَّلُ فَلَهُ، وَإِنْ أَزْمَنَ فَلَهُ، ثُمَّ إِنْ ذَفَفَ الثَّانِي بَقِطْعِ حُلُقُومٍ وَمَرَىءٍ فَهُوَ حَلَالٌ وَعَلَيْهِ لِلأَوَّلِ مَا نَقَصَ بِالذَّبْحِ، وَإِنْ ذَفَفَ لَا بَقِطْعَهُمَا أَوْ لَمْ يُدْفَفْ وَمَاتَ بِالْجُرْحَيْنِ فَحَرَامٌ وَيَضُمُّهُ الثَّانِي لِلأَوَّلِ، وَإِنْ جَرَحَا مَعًا وَذَفَفَا أَوْ أَزْمَنَا فَلَهُمَا، وَإِنْ ذَفَفَ أَحَدُهُمَا أَوْ أَزْمَنَ دُونَ الْآخَرِ فَلَهُ،

نرخه که بیان لیک جیا بوو، نه و کاته فروشتنه که دروست نابین، که و ابو: چاره نه وه یه: سولج بکن و یه کتری پازی بکن.

(وَلَوْ جَرَحَ الصَّيْدَ اثْنَانِ مُتَعَاقِبَانِ) نه گهر دووکه س-یه که له دواى یه که - نیچیریکیان بریندار کرد (فَإِنْ ذَفَفَ الثَّانِي أَوْ أَزْمَنَ دُونَ الْأَوَّلِ) نه گهر دووهمه که برینیکی کوشنده ی تی کردبى، یان له کارى خستبى، به لام یه که مه که هیجانی نه کردبو (فَهُوَ لِلثَّانِي) نه وه نیچیره که بق دووهمه که یه (وَإِنْ ذَفَفَ الْأَوَّلُ) نه گهر یه که مه که برینیکی کوشنده ی تی کردبى، نه و کاته (فَلَهُ) بق خویه تی (وَإِنْ أَزْمَنَ) هر وه ها نه گهر یه که مه که له کاریشی خستبى (فَلَهُ) هر بق خویه تی (ثُمَّ إِنْ ذَفَفَ الثَّانِي بَقِطْعِ حُلُقُومٍ وَمَرَىءٍ) نینجا نه گهر له دواى یه که مه که دووهمه که ش به برینی سورچک و قرتاکه نیچیره که ی کوشت، نه وه (فَهُوَ حَلَالٌ) نیچیره که به و سرپرینه حلال ده بن، به لام (وَعَلَيْهِ لِلأَوَّلِ مَا نَقَصَ بِالذَّبْحِ) له سر دووهمه که واجبه: نرخی که مکردنه وه ی به هوی سرپرینه که بداته یه که مه که.

(وَإِنْ ذَفَفَ لَا بَقِطْعَهُمَا) نه گهر دووهمه که برینیکی کوشنده ی تی کرد به لام سورچک و قرتاکه ی نه برین (أَوْ لَمْ يُدْفَفْ وَمَاتَ بِالْجُرْحَيْنِ) یان برینه که کوشنده نه بو، به لام به بریندار کردنه که ی یه که مه که و دووهمه که نیچیره که مرد، نه و کاته له هر دووهمه سه له دا (فَحَرَامٌ) نیچیره که حه پامه، چونکه له مه سه له ی یه که مدا توانای به سه ردایه و به سه برین نه بن حلال نابین، له دووهمه که شدا برینیکی حه لاکه رو برینیکی حه پامکر و یکرپا کؤ بونه وه، که و ابو: (وَيَضُمُّهُ الثَّانِي لِلأَوَّلِ) دووهمه که ده بیته زامینی نیچیره که، واجبه نرخه که ی بداته یه که مه که.

(وَإِنْ جَرَحَا مَعًا وَذَفَفَا) نه گهر دووکه س و یکرپا نیچیریکیان بریندار کربو بریندار کردنه که شیان کوشنده بوو (أَوْ أَزْمَنَا) یان کوشنده نه بو، به لام به بریندار کردنه که یان نیچیره که یان له کار خست، نه وه (فَلَهُمَا) نیچیره که به هاوبه شی بق هر دووکیانه.

(وَ) هر له و حاله ته ی و یکرپا بریندارى ده که ن (إِنْ ذَفَفَ أَحَدُهُمَا أَوْ أَزْمَنَ دُونَ الْآخَرِ) نه گهر ته نها یه کیکیان برینیکی کوشنده ی تی کرد، یان له کارى خست، به لام برینه که ی نه وه یتر کوشنده و له کارخسر نه بو، نه و کاته (فَلَهُ) نیچیره که بق خواهنی کوشنده که و

وَأَنَّ ذَقْفَ وَاحِدٍ وَأَزْمَنَ آخَرَ وَجُهْلَ السَّابِقِ حَرْمٌ عَلَى الْمَذْهَبِ.
(كِتَابُ الْأُضْحِيَّةِ)

هِيَ سُنَّةٌ لَا تَجِبُ إِلَّا بِالتَّزَامِ،

له کارخه ره که یه (وَأَنَّ ذَقْفَ وَاحِدٍ وَأَزْمَنَ آخَرَ) نه گهر-یه که له دواى یه- یه کیکیان برینتیکی کوشنده ی تی کردو یه کیکیش له کارى خست، به لام (وَجُهْلَ السَّابِقِ) پیشتیره که نه زاندره، نو کاته (حَرْمٌ عَلَى الْمَذْهَبِ) نیچیره که حه رهامه، له سهر فه رموده ی راستی مه زه هب، چونکه حه رهامه رو حه لاکر رک بونه ته وه.

﴿ كِتَابُ الْأُضْحِيَّةِ: پَه رتوکی قوربانی ﴾

قوربانی: نو نازده له یه له جه ژنی قوربانداسهر ده برئی بؤ خواپه راستی. (هِيَ سُنَّةٌ) قوربانی سوننه تیکی (مُؤَكَّدَةٌ) یه، خواى گه وره ده فه رموی: ﴿لَفَصَلْ لِرَبِّكَ وَالْحَرَمِ﴾ نوژی جه ژن بؤ خواى خوت بکه و قوربانی سهر برهه. ﴿وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: ضَحَى النَّبِيُّ ﷺ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ الْأَرَكَيْنِ ذَبَحَهُمَا بِيَدِهِ وَسَمَى وَكَبَّرَ وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه ردا قوربانی کرد به دوو به رانی سپیاتی شاخدار، به دهستی خوی سهری برین و گوتی: (بِسْمِ اللَّهِ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ). پی خوی دانایه سهر ته نیشتی راستی نه ستوی به رانه کان.

(لَا تَجِبُ) قوربانی واجب نابئ (إِلَّا بِالتَّزَامِ) ته نه گهر به خوی له سهر خوی واجب بکا، نو کاته واجب ده بین، ههروه که له مه ودوا پوونی ده که یه وه، ان شاء الله تعالی.

ئینجا بزانه: له باره ی خیزانیک قوربانی (سُنَّةُ الْكِفَايَةِ) یه، اته: نه گهر نه ندایکی بالغو عاقلی خیزانیک قوربانی بکا، سوننه تی قوربانی کردن بؤ گشتیان دیته جه و خیره که ش بؤ قوربانیکه ره که یه، ههروه که له سهر چاوه کانداسهر رمویانه ﴿عَنْ أَبِي أَيُّوبٍ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَانَ الرَّجُلُ يُضْحِي بِالشَّاةِ عَنْهُ وَعَنْ أَهْلِ بَيْتِهِ فَيَأْكُلُونَ وَيُطْعَمُونَ﴾ رواه مالك والترمذي بسند صحیح، له سهر ده می پیغه مبه ردا قوربانی پیماو مه پکی ده کرده قوربانی له بری خوی و خیزانه که ی، جا به خویان له قوربانیه که یان ده خواردو ده رخواوردی خه لکیشیان ده دا.

جا بزانه: خیری قوربانی له خیرکردنی سوننه ت گه وره تره، پیغه مبه ردا قوربانی فه رموی ته تی: ﴿مَا عَمِلَ آدَمِيٌّ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ مِنْ إِهْرَاقِ الدَّمِ...﴾ الحديث، رواه الترمذي بسند حسن، هیچ ناده میزادیک له پوزی جه ژنی قورباندا هیچ کرده وه یه کی وه ها ناکا: که له خوی پرشتنی قوربانی خوشه ویستتر بین له لای خواى گه وره.

که وایو: نه گهر ده سه لاتی هه بین، ناپه سنده قوربانی نه کا، چونکه ئیمامی (حنفی) و چه ند زانایه کی تر به واجبیان داناهه، ههروه ها بؤ باوک و باپیره ش دروسته به مالی خویان

وَيَسُنُّ لِمُرِيدِهَا أَنْ لَا يُزِيلَ شَعْرَةَ وَلَا ظْفُرَهُ فِي عَشْرِ ذِي الْحِجَّةِ حَتَّى يُضْحِيَ، وَأَنْ يَذْبَحَهَا بِنَفْسِهِ، وَإِلَّا فَلْيُشْهَدْهَا، وَلَا تَصِحُّ إِلَّا مِنْ إِبِلٍ وَبَقَرٍ وَغَنَمٍ، وَشَرَطُ إِبِلٍ أَنْ يَطْعَنَ فِي السَّنَةِ السَّادِسَةِ،

قوربانی بق منداله نه بالغه کانیان بکن، به لام به مالمی منداله کان دروست نیه، هر وهک له زوری هی سرچاوه کانداه فرموویانه.

(وَيَسُنُّ لِمُرِيدِهَا) بق نهو که سهی دهیه وی قوربانی بکا، سوننه ته - هر وهک پیغه مبه ر ﷺ فرموویه تی: ﴿أَنْ لَا يُزِيلَ شَعْرَةَ وَلَا ظْفُرَهُ فِي عَشْرِ ذِي الْحِجَّةِ حَتَّى يُضْحِيَ﴾ کما رواه مسلم وأصحاب السنن، هیچ موویکی لاشه یو هیچ نینوکیکی لانه با له ده پوزده که ی سهره تای مانگی (ذی الحجّه) دا، تا قوربانی ده کا. جا بزانه: به و ده پوزدانه ده گوتری: (الْأَيَّامُ الْمَعْلُومَاتُ)، هر وهک له (الإيضاح) دا فرموویه تی.

(وَأَنْ يَذْبَحَهَا بِنَفْسِهِ) سوننه ته: به دهستی خوی قوربانیه که ی سر ببری نه گه ر بزانی و توانای هین، به به لگی حدیسه که ی (انس) ی پابدو (وَالْإِ) به لام نه گه ر به دهستی خوی سهری نه بری، با وه کیلیک بگری بق سهر برینه که، نینجا (فَلْيُشْهَدْهَا) سوننه ته له کاتی سهر برینه که دا له لای قوربانیه که ی ناماده بین ﴿عَنْ فَاطِمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَهَا: قُومِي إِلَى أَضْحِيَّتِكَ فَاشْهَدِيهَا﴾ رواه البيهقي والحاكم و صححه، پیغه مبه ر ﷺ به (فاطمه) ی فرموو: هه لسه بپو له لای قوربانیه که تا مادده به.

که واته: بق نافره تان و بین هیزه کان و هها سوننه ته: وه کیلیک بگرن بق سهر برینی قوربانیه که یان، هر وهه بی هیچ هزیه کیش دروسته وه کیل بگری، هر وهک له سرچاوه کانداه فرموویانه، چونکه له (حَجَّةُ الْوَدَاعِ) دا پیغه مبه ر ﷺ شهست و سن ووشتری به دهستی خوی سهر برینو سی و حهفت ووشتریشی دانه دهست نیمامی (علی) سهری برین، هر وهک له (صحيح مسلم) دا گپر دراوته وه.

هر وهه پيش سهر برین سوننه ته بلتی: ﴿وَجْهَتُ وَجْهِي لِلذِّي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَتِيفًا مُسْلِمًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ رواه ابوداود بسند صالح، نینجا بلتی: ﴿اللَّهُمَّ مِنْكَ وَلَكَ، بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّي﴾ رواه الشيخان، نینجا سهری برینی، هر وهک له (المجموع) دا پوون کراوته وه.

﴿ نَاژَه لای قوربانی ﴾

(وَلَا تَصِحُّ) قوربانی دروست نابنی: (إِلَّا مِنْ إِبِلٍ وَبَقَرٍ وَغَنَمٍ) ته نها له ووشتر و گاو مانگا و بز و مهر دروست ده بین، به (إجماع) ی زانایان، چونکه پیغه مبه ر ﷺ (صحابه) کان هر نهو ناژه لانه یان کردونه ته قوربانی (وَشَرَطُ إِبِلٍ أَنْ يَطْعَنَ فِي السَّنَةِ السَّادِسَةِ) مهرچی

وَبَقَرٍ وَمَعَزٍ فِي الثَّالِثَةِ، وَضَأَنٌ فِي الثَّانِيَةِ، وَيَجُوزُ ذَكَرٌ وَأُنْثَى وَخَصِيٌّ، وَالْبَعِيرُ وَالْبَقْرَةُ عَنْ سَبْعَةٍ، وَالشَّاةُ عَنْ وَاحِدٍ، وَأَفْضَلُهَا بَعِيرٌ ثُمَّ بَقْرَةٌ ثُمَّ ضَأْنٌ ثُمَّ مَعَزٌ، وَسَبْعُ شَيْءٍ أَفْضَلُ

دروستبونی ووشتر نه مهیه: پینج سالی ته او کر دین و که وتبیته سالی شه شه م (و یقر و معز فی الثالثه) مه رجی دروستبونی گاو مانگاو گامیش و بز نه مهیه: دوو سالیان ته او کر دین و که وتبته سالی سنیه م (وضآن فی الثانیة) مه رجی دروستبونی مه ر نه مهیه: سالیکی ته او کر دین و که وتبیته سالی دوو م.

به لام نه گه مه ره که پیش ته او کر دنی سالیک ددانه کانی که وتبن، نه و کاته دروست ده بی بکریته قوریانی، ههروه که له سه رچاوه کانداه فرموویانه، پیغه مبه ر عنه فرموویته: ﴿لَا تَذْبَحُوا إِلَّا مُسْنَةً إِلَّا أَنْ يَغْسُرَ عَلَيْكُمْ قَدْ بَحُوا جَذَعَةً مِنَ الضَّأْنِ﴾ رواه مسلم، وزاد احمد: ﴿فَالْتَهُ جَائِرٌ﴾، له قوریانی دا جگه له (مسنه) سه ر مهبین، مه گه ده ستان نه که وی، نه و کاته مه ریکی ددان که وتوی له سالیک بجو کتر سه ر بپرن، چونکه قوریانی به مه ری ددان که وتوش دروسته.

جا بزانه: (مسنه) به ووشتری پینج سالی مانگاو بزنی دوو سالی و مه ری به ک سالی ده گوتری - به (اجماعی زانایان - ههروه که له زوری سه رچاوه کانداه فرموویانه.

(و یجوز ذکر و انثی) به (اجماعی زانایان: نازه لی نیرو نازه لی می دروسته بکریته قوریانی، هم (و خصی) نیرینه ی خه سیندراویش دروسته ﴿عن جابر عنه ضحی النبی ص بکبشین موجبون﴾ رواه ابوداود و غیره بسند صالح، پیغه مبه ر عنه دوو به رانی خه سیندراوی کردنه قوریانی.

(والبعیر و البقرة عن سبعة) ته نها ووشتریک، یان ته نها مانگایه که دروست ده بی بؤ حهفت که سان بکریته قوریانی و بکریته (فدیة) حه ج و عومره، هم دروستیشه له و حهفت که سانه هه ندیکیان مه به ستیان ته نها گوشت بی، هه ندیکیشیان مه به ستیان قوریانی، یان نه زر، یان (فدیة) بی، اته: له دوی سه ر پین گوشته که به ش ده کن، ههروه که له سه رچاوه کانداه فرموویانه ﴿عن جابر عنه: نحرنا مع النبی ص بالحذیبة - البذنة عن سبعة و البقرة عن سبعة﴾ رواه مسلم، له گه ل پیغه مبه ر عنه ووشتریکمان له جیاتی حهفت که سان سه ر بپی و مانگایه کیشمان له جیاتی حهفت که سان سه ر بپی.

(والشاة عن واحد) مه ریک، یان بزنیک ته نها بؤ به که س ده بیته قوریانی، اته: بزنیک، یان مه ریک به هاویه شی بؤ دوو که سان نایبته قوریانی، به لام دروسته قوریانیکه ره که سیکتری بکاته هاویه ش له خیری قوریانیه که ی دا، ههروه که له (تحفه) (مغنی) دا فرموویانه.

(و افضلها بعیر) له هه موو قوریانیه کان خیرتر: ووشتریکه (ثم بقرة) نینجا مانگایه که (ثم ضآن ثم معز) نینجا مه ریک، نینجا بزنیک، به لام (وسبع شیاء افضل

مِنْ بَعِيرٍ، وَشَاةٍ أَفْضَلُ مِنْ مُشَارَكَةٍ فِي بَعِيرٍ، وَشَرَطُهَا سَلَامَةٌ مِنْ غَيْبٍ يَنْقُصُ لَحْمًا فَلَا تُجْزَى عَجْفَاءُ وَمَجْنُونَةٌ وَمَقْطُوعَةٌ بَعْضُ أُذُنٍ وَذَاتُ عَرَجٍ وَعَوْرٍ

مِنْ بَعِيرٍ) هفت مهر خیرترن له ووشریک، یان له مانگایه، هم (وَشَاةٍ أَفْضَلُ مِنْ مُشَارَكَةٍ فِي بَعِيرٍ) ته‌نہا مہر پیک خیرتره له ہاوبہ‌شی کردن له ووشریکدا، واتہ: له حہفتیکی ووشریک.

﴿ عہیہ گانی قوریانی ﴾

(وَشَرَطُهَا) مہرجی دروستبونی قوریانی، نہمہیہ: (سَلَامَةٌ مِنْ غَيْبٍ يَنْقُصُ لَحْمًا) ناژہلہ کہ سہلامت بین: له ہر عہیہکی گوشت کہم بکاتہوہ، کہوابو: بہ فرمودہی بہہیزتر: ناژہلی ناوس نابیتہ قوریانی، بہلام (ابن الرفعة) (أبومخرمة) نو فرمودہیان بہ پاست داناوہ: کہ دروستہ ناژہلی ناوس بکریتہ قوریانی بہو مہرجہی ناوسیہ کہی کاری له کہ مکردنہوہی گزشتہ کہی نہ کردین، ہرہوک له (فتح المعین) (بغیةالمسترشدین)دا فرمویانہو له زوریہی سہرچاوہ کانیشدا پد کراوہ تہوہ، کہوابو: نہ گہر ناژہلہ کہ بہ ہوی ناوسی لاواز نہ بوین، دروستہ: بہ (تقلید)ی نو زانایانہ بکریتہ قوریانی.

ہرہوہا نو ناژہلہی تازہ زاوہ، نہویش دروستہ بکریتہ قوریانی، ہرہوک له (تحفة) (نہایہ)دا- بہ پیچہوانہی (مغنی)- فرمویانہ.

(فَلَا تُجْزَى عَجْفَاءُ) نو ناژہلہی بہ ہوی لہ پی-لاوازی میسکی نہماوہ، نابیتہ قوریانی، ہم (وَمَجْنُونَةٌ) ناژہلی شیت-گیژ نابیتہ قوریانی، پیغہمبہر ﴿أَرَبَعٌ لَا تَجُوزُ فِي الْأَصْحَابِ: الْعَوْرَاءُ الْبَيْنُ عَوْرُهَا، وَالْمَرِيضَةُ الْبَيْنُ مَرَضُهَا، وَالْعَرَجَاءُ الْبَيْنُ ضَلْعُهَا، وَالْكَسِيرَةُ الَّتِي لَا تَقْتِي﴾ رواہ أصحاب السنن بسند صحیح، چوار ناژہلہ بق قوریانی دروست نابن: نہوہی چاویکی بہ ناشکرای کیڑہ، نہوہی بہ ناشکرای نہخوشہ، نہوہی بہ ناشکرای دہشلہ، نہوہی میسکی نہماوہ.

(وَمَقْطُوعَةٌ بَعْضُ أُذُنٍ) نو ناژہلہی بہ شیکی گوئی، یان بہ شیکی زویانی، یان بہ شیکی دونگی، یان بہ شیکی گوانی، یان بہ شیکی کلکی لکراوہ تہوہ، نہویش دروست نیہ بکریتہ قوریانی، ہر چہند لکراوہ کہش کہم بین، ہرہوہا نو ناژہلہی له زگماکدا گوئی بہ کی نیہ، نہویش نابیتہ قوریانی، بہلام نہ گہر گوئی زڈر بچوک بین، یان له زگماکدا: گوانی نہبن، یان دونگی نہبن، یان کلکی نہبن، نہوہ دہبیتہ قوریانی.

ہرہوہا له فرمودہی ٹیمامی (حنفی)دا: نہ گہر له سنیہ کی گوئی کہ متری لکرا بیتہ وہ، دروست دہبن، ہرہوک له سہرچاوہ کاندانہو مہسلانہ پوون کراونہوہ.

(و) ہر بہ بلگہی حدیسہ کہی پابردو: (ذَاتُ عَرَجٍ) ناژہلی شہلو (وَعَوْرٍ) ناژہلی یہک چاوانبہ قوریانی، ہر چہند له کاتی سہرپینیشدا شہلہ بین، یان کوئی بیہ. بہلام

وَمَرَضٌ وَجَرَبٌ بَيْنَ، وَلَا يَضُرُّ يَسِيرَهَا وَلَا فَقْدُ قَرْنٍ وَكَذَا شَقُّ أُذُنٍ وَتَقْبِهَا فِي الْأَصْحَحِ،
 قُلْتُ: الصَّحِيحُ الْمَنْصُوصُ يَضُرُّ يَسِيرَ الْجَرَبِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَيَدْخُلُ وَقْتَهَا إِذَا ارْتَفَعَتْ
 الشَّمْسُ كَرُمَحِ يَوْمِ النَّخْرِ ثُمَّ مَضَى قَدْرُ رَكَعَتَيْنِ وَخَطْبَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ،

مه زهه بی نیام (احمد): نه گهر سپیایی له سر چاوی هه بیو چاوه که ی نه پویشتبین،
 دروسته بکریتته قوریانی، هه روه که له (مغنی ابن قدامة) دا فرموویه تی.

هم (وَمَرَضٌ) نازه لی نه خوش - که به هوی نه خوشی لاوز بوبی - نابیته قوریانی، هم
 (وَجَرَبٌ) نازه لی به خروشت نابیته قوریانی (بَيْنَ) نه گهر نه و چوار عیبانه ناشکرا بن،
 به لام (وَلَا يَضُرُّ يَسِيرَهَا) که میکی نه و چوار عیبانه - که کار له گورشته که ی نه کا - زیانی
 نیه و نازه که ده بیته قوریانی. هم (وَلَا فَقْدُ قَرْنٍ) نه بونی قوچ - شاخ زیانی نیه، واته:
 نازه لی بن قوچ و قوچ شکاو ده بیته قوریانی، به لام نه گهر شکانی قوچه که ی کاری له
 گورشته که کردب، نه و کاته نابیته قوریانی.

(وَكَذَا شَقُّ أُذُنٍ وَتَقْبِهَا) هه روه ها له تکرندی گوی و داگرندن و کونکردنیشی زیانی نیه، به و
 مهرجه ی به هوی کونکردنه که هیچی لی نه پویشتبین (فِي الْأَصْحَحِ) له فرمووده ی پاستردا
 (قُلْتُ) نیامی (النواوی) فرموویه تی (الصَّحِيحُ الْمَنْصُوصُ: يَضُرُّ يَسِيرَ الْجَرَبِ) به ده قی
 فرمووده ی پاست: که میکی خروشت زیانی هه یه و نازه که نابیته قوریانی (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

هه روه ها نه گهر گشت ددانه کانی نه مابن نابیته قوریانی، به لام نه گهر هه ندیکیان نه مابن و
 نه مانه که شیان کاری له گورشته که ی نه کردب، نه و کاته زیانی نیه و ده بیته قوریانی،
 هه روه که سرچاوه کانددا فرموویانه. نیر له (باسی نه زکردنی قوریانی) دا برپاری
 په یاد بونی عیب له نازه لی نه زکردا پون ده که یته وه، ان شاء الله تعالی.

﴿ کاتی سر برپینی قوریانی ﴾

(وَيَدْخُلُ وَقْتَهَا) کاتی سر برپینی قوریانی دادی: (إِذَا ارْتَفَعَتِ الشَّمْسُ كَرُمَحِ يَوْمِ النَّخْرِ)
 هه رکاتیک له پوژی جه ژنی قوریاندا به قد پمیک پوژ به رز بروه و (ثُمَّ مَضَى قَدْرُ رَكَعَتَيْنِ
 وَخَطْبَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ) نینجا نه ندازه ی دوو په کمه ت دوو ووتاری سوکیش به سر دا
 پویشت، واته: نه گهر پیش هاتنی کاته که قوریانی سر برپی، نه وه دروست نابی و نابیته
 قوریانی، پینغه مبرکک فرموویه تی: ﴿إِنْ أَوْلَ مَا تَبْدَأُ بِهِ لِي يَوْمَ هَذَا: أَنْ نُصَلِّيَ ثُمَّ نَرْجِعَ
 لِنَنْحَرَ، لَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ أَصَابَ سُنَّتَنَا، وَمَنْ ذَبَحَ قَبْلَ هَذَا فَإِلْمًا هُوَ لِحَمِّ قَدَمِهِ لِأَهْلِهِ لَيْسَ
 مِنَ التَّسْكَ فِي شَيْءٍ﴾ رواه الشيخان، په که م شت له پوژی جه ژنی قوریاندا نوپوژی جه ژن
 ده که ی، نینجا ده که پیننه وه قوریانی سر ده برپین، جا هه ر که سیک نه وها بکا، نه وه
 پویشتی نیامه ی ده ست که وتوه، هه ر که سیکیش له پیش نه و کاته دا قوریانی سر برپی،
 نه وه گورشتیکه داویه تیه خیزان و منداله کانی و هیچی نابیته قوریانی.

وَيَبْقَى حَتَّى تَغْرُبَ آخِرَ الشَّرِيقِ، قُلْتُ: ارْتِفَاعُ الشَّمْسِ فَضِيلَةٌ، وَالشَّرْطُ طُلُوعُهَا ثُمَّ مُضِيٌّ قَدْرَ الرَّكْعَتَيْنِ وَالْخَطْبَتَيْنِ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَمَنْ نَدَرَ مُعَيَّنَةً فَقَالَ: لِلَّهِ عَلَيَّ أَنْ أَضْحِيَ بِهَذِهِ لَزِمَهُ ذَبْحُهَا فِي هَذَا الْوَقْتِ،

(وَيَبْقَى حَتَّى تَغْرُبَ آخِرَ الشَّرِيقِ) کاتی سه‌ریپنی قوریانی ده‌میئنی تا پۆژئاوا ده‌بی له کوتایی سنی پۆژه‌که‌ی (أَيَّامُ التَّشْرِيقِ) ی نوای جه‌ژنی قوریان، واته: ماوه‌ی سه‌ریپنی قوریانی چوار پۆژان به‌رده‌وام ده‌بی، پیغه‌مبه‌ر ب فه‌رموویه‌تی: ﴿أَيَّامُ مِنِّي كُلُّهَا مَنَحَرٌ﴾ صححه ابن حبان، پۆژه‌کانی (مَنِّي) گشتی کاتی سه‌ریپنی قوریانی‌یه.

(قُلْتُ) نیامی (النواوی) فه‌رموویه‌تی (ارْتِفَاعُ الشَّمْسِ فَضِيلَةٌ) به‌ریپوونی پۆژ به‌قه‌د پمیک خیره‌وه مه‌رج نیه، چونکه (وَالشَّرْطُ) مه‌رجی دروستبوونی قوریانی: (طُلُوعُهَا) پۆژ مه‌لاتنه‌وه (ثُمَّ مُضِيٌّ قَدْرَ الرَّكْعَتَيْنِ وَالْخَطْبَتَيْنِ) نینجا نه‌ندازه‌ی دوو په‌که‌ته‌که‌وه دوو وتاره‌که‌ش بپوا (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

جا بزانه: له‌وه چوار پۆژانه‌دا-بۆ سه‌ریپنی قوریانی- جیاوازی شه‌وه و پۆژ نیه، جا نه‌گه‌ر چوار پۆژه‌کان پۆیشتن و قوریانی‌یه‌که‌ی سه‌ر نه‌بپی، نه‌وه له‌م ساله‌دا قوریانی‌یه‌که‌ قه‌زا نا‌کریته‌وه، که‌واته: سالیکی‌تر قوریانی ده‌کا، به‌لام نه‌گه‌ر نه‌زی کردبو نازه‌لیکی دیار‌کراو بکاته قوریانی، نینجا چوار پۆژه‌کانی جه‌ژن به‌سه‌ر چون و قوریانی‌یه‌که‌ی سه‌ر نه‌بپی، نه‌وه له‌م مه‌سه‌له‌یه‌دا واجبه: هه‌ر له‌م ساله‌دا به‌قه‌زا کردنه‌وه سه‌ری بپیری و گۆشته‌که‌شی بداته هه‌ژاران، هه‌روه‌که له‌سه‌رچاه‌وه‌کاندا فه‌رموویانه.

﴿ نه‌زکردنی قوریانی ﴾

(وَمَنْ نَدَرَ مُعَيَّنَةً) هه‌ر که‌سیک نه‌زی کرد: نازه‌لیکی دیار‌کراو بکاته قوریانی (فَقَالَ: لِلَّهِ عَلَيَّ أَنْ أَضْحِيَ بِهَذِهِ) گوتی: (له‌سه‌رم بئ بۆ خوا ئەم مه‌ره بکه‌مه قوریانی). یان (نه‌ز بئ ئەم بزنه بکه‌مه قوریانی). یان (له‌سه‌رم بئ ئەم مانگایه بکه‌مه قوریانی). یان (ئەم به‌رانەم کرده قوریانی). نه‌وه له‌وه‌حاله‌تانه‌دا نازه‌که‌که له‌ملکایه‌تی لاده‌چی و دروست نیه ده‌ستکاری بکا، که‌وابو: (لَزِمَهُ نَبْحُهَا فِي هَذَا الْوَقْتِ) له‌سه‌ری واجبه: هه‌ر ئەم سال له‌ماوه‌ی چوار پۆژه‌که‌ی جه‌ژنی قوریاندا- به‌ئه‌دا- سه‌ری بپیری و دروست نیه: بۆ سالیکی‌تر نوای بیخنی، واته: نه‌گه‌ر چوار پۆژه‌که‌ی جه‌ژنی ئەم سال پۆیشتن و سه‌ری نه‌بپی، نه‌وه کاته‌ش واجبه: هه‌ر له‌م ساله‌دا- به‌قه‌زا- سه‌ری بپیری و گۆشته‌که‌شی بداته هه‌ژاران- هه‌روه‌که تازه‌پایرا- جا نه‌گه‌ر نه‌ز که‌ره‌که‌مرد، نه‌وه کاته‌میراگره‌که‌ی بۆی ده‌کا، هه‌روه‌که له‌باسی (قوریانی بۆ مردوو) به‌لگه‌ی بۆ نینین، إن شاء الله تعالی.

﴿ ناگاداری ﴾: نه‌گه‌ر مه‌پیکی کپی و نیه‌تی قوریانی ئه‌هینا، نه‌وه هه‌ر ملکی خۆیه‌تی و واجبه نیه سه‌ری بپیری تا به‌زویان نه‌زی ده‌کا، هه‌روه‌که له‌(المجموع) دا فه‌رموویه‌تی.

فَإِنْ تَلَفَتْ قَبْلَهُ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ، وَإِنْ أَتَلَفَهَا لَزِمَهُ أَنْ يَشْتَرِيَ بِقِيمَتِهَا مِثْلَهَا وَيَذْبَحَهَا فِيهِ،

به لأم زدر که س که قوریانی ده کړیو لای دپرسن: نه مه چی په؟ وه لأم ده داته وه: نه مه قوریانی په. جا به گویره ی (تحفة) و (نهایه) به م وشه په ناژه له که ده بیته قوریانی نه زکراو، به لأم نیمامی (الأنرعی) و چند زانایه کی تر فرمویانه: نه گهر مه به سستی خه به ردان بن: که نه مه قوریانی ی سوننه تو مه به سستی نه زکرنی نه بن، نه وه لای قبولاً ده کړیو قوریانیه که به سوننه ت داده ندریو له سهری واجب نابن، هه روه ک له (بغیة المسترشدين) دا پوون کراوه ته وه.

(فَإِنْ تَلَفَتْ قَبْلَهُ) جا نه گهر نه زکراوه کی دیارکراو له پیش هاتنی جه ژنی قوریاندا فه وتا، یان بزرا، یان گوم بوو، یان عه بیکی لپه پیدا بوو، نه وه (فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ) نه زکره که هیچی له سهر نیه، به و مرجه ی که مترغهمی نه کربین، که واته: نه گهر پیش هاتنی جه ژن ناژه له نه زکراوه که هاته سهر حالته ی فه وتان، نه و کاته واجبه: سهری به پړیو گوشته که ی بداته هه ژران، واته: نایبته زامین، به لأم نه گهر بزای گونجاو به قسدی سهری نه پړی، نه و کاته ده بیته زامینی قوریانیه که، هه روه ک (الشبراملسی) فرمویه تی.

﴿ نَاكَادَارِي ﴾: نه گهر نه زری کرد ناژه لیکي بن عه بیی دیارکراو بکاته قوریانی وه ک نه م مه پړه، نینجا له نوای نه زره که ناژه له که عه بیکی لپه پیدا بوو، نه وه ده بی بیکاته قوریانی و بزیشی ده بیته قوریانی و دروست ده بن، به لأم نه گهر نه زکره که به خوی عه بیاری بکا، نه وه واجبه بیکاته قوریانی و هم واجبه ناژه لیکي تری بن عه بییش له جیاتی ی بکاته قوریانی. هه روه ها نه گهر نه زری کرد: ناژه لیکي عه بییدار بکاته قوریانی، نه وه ش واجبه: له کاتی قوریانی دا بیکاته قوریانی و گوشته که شی به ش بکا، به لأم بزای نایبته قوریانی و دروست نابن، هه روه ک له (تحفة) و (نهایه) دا نه و مه سه لانه پوون کراونه وه، که واته: ناژه له که ده بیته خیر، به لأم له فرموده یه کی بن میژدا: نه گهر له کاتی قوریانی دا عه بیه که ی نه مابن، نه وه ده بیته قوریانی و دروست ده بن، هه روه ک له (المجموع) دا فرمویه تی.

هه روه ها (وَإِنْ أَتَلَفَهَا) نه گهر نه زکره که به خوی ناژه له دیارکراوه که ی فه وتاند، یان که مترغهمی کرد بزین فه وتا، یان گوم بوو، نه و کاته (لَزِمَهُ أَنْ يَشْتَرِيَ بِقِيمَتِهَا مِثْلَهَا) له سهری واجبه: به نرخي ناژه له فه وتا وه که ناژه لیکي وینه ی خوی بکړیو و هم (وَيَذْبَحَهَا فِيهِ) واجبه: له جه ژنی قوریانی نه م سالدا سهری به پړیو گوشته که ی به ش بکا.

هه روه ها نه گهر بیگانیه کیش ناژه له که ی فه وتاند، واجبه نرخه که ی لپسنتینو ناژه لیکي وینه ی خوی پړی بکړیو له جه ژنی قوریانی نه م سالدا سهری به پړی، هه روه ها نه گهر نه زکره که، یان بیگانه یه ک له پیش جه ژنی قوریاندا ناژه له که ی سهر پړی، نه و کاته واجبه: گوشته که ی بدریته هه ژران و هم به نرخه که شی ناژه لیکي تری وینه ی خوی بکړیو بکړیته قوریانی. به لأم نه گهر بیگانه که له چوار پوژه که ی قوریانی دا سهری به پړی،

وَإِنْ نَذَرَ فِي ذِمَّتِهِ ثُمَّ عَيَّنَ لَزِمَهُ ذَبْحُهُ فِيهِ، فَإِنْ تَلَفَتْ قَبْلَهُ بَقِيَ الْأَصْلُ عَلَيْهِ فِي الْأَصْحَى،
وَتَشْتَرَطُ النَّيَّةُ عِنْدَ الذَّبْحِ إِنْ لَمْ يَسْبِقْ تَعْيِينَ،

نه و کاته ده بیته قوریانی و خاوه نه کهش گوشته کهی بهش ده کاو تزله ی سه ربینه کهش له سه ربیره که ده ستینن و بؤ هژاران گوشتی پن ده کهی، به لام نه کهر بیگانه که گوشته کهشی بهش کردبو، نه و کاته به فهوتیندراو داده ندرن و نابیته قوریانی.
هروه ها نه کهر له نوای چوار پڑه کهی جه زن نازه له که بههوتن، یان بههوتیندرن، زامینی هر واجب ده بن، هروه که له زوری سه رچاوه کاندانوه مهسلانه پوون کرلونه وه.

(وَإِنْ نَذَرَ فِي ذِمَّتِهِ) نه کهر له نه ستکی خوی دا نه زری کرد قوریانی بکا: وه که له سه رم بن قوریانی بکه م (ثُمَّ عَيَّنَ) نینجا له نوای نه زرکردنه که نازه لیکی دیاری کرد: وه که نه م بزنه بؤ قوریانی کهی نه زرکراوم بن، نه وهش (لَزِمَهُ ذَبْحُهُ فِيهِ) له سه ری واجب: نازه له دیارکراوه که له چوار پڑه کهی جه زنی قوریاندا سه ربیرن.

به لام له م مهسه له یدا (فَإِنْ تَلَفَتْ قَبْلَهُ) نه کهر دیارکراوه که پیش هاتنی جه زن فهوتا، نه وه (بَقِيَ الْأَصْلُ عَلَيْهِ) بنچینه ی نه زره کهی هر له سه رده میتن، اته: واجب: نازه لیکی تر بکاته قوریانی (فِي الْأَصْحَى) له فهرمووده ی پراستردا.

هروه ها نه کهر نازه لیکی دیاری کرد بؤ نه زره کهی، نینجا نازه له که عه بیکی لپه یدا بو، نه و کاتهش دیارکردنه کهی به تال ده بیته وه، که اته: نه م عه بیداره ده بیته ملکی خوی له سه ری واجب: به کیکی تری بن عه یب بکاته قوریانی،

به لام نه کهر قوریانی نه زرکراوه کهی سه ربی و گوشته کهی بهش نه کرد تا گوشته کهی بؤگن و خراپ بو، نه و کاته واجب: به نه اندازه ی گوشته که گوشتیکی تر بکهی و بیداته هژاران، اته: واجب نیه: نازه لیکی تر سه ربیرن، هروه که له (مغنی) و (الشروانی) دا نه مهسلانه پوون کرلونه وه.

﴿بَاسِيَ نِيَهْتِي قُورِيَانِي﴾

(وَتَشْتَرَطُ النَّيَّةُ) به مه رج داده ندرن نیه تی قوریانی بینن: وه که نیه ته نه م نازه له م کرده قوریانی. اته: بن نیه ته ینان قوریانی دروست نابن، چونکه پیغه مبه ر ﷺ فهرموویه تی: ﴿إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ﴾ رواه الشيخان، هر کرده وه یه کی خواپه رستی بن به نیه ت نه بن دانامه زرن. نینجا نیه ته ینانه کهش (عِنْدَ الذَّبْحِ) له کاتی سه ربینی قوریانی کهی دا بن (إِنْ لَمْ يَسْبِقْ تَعْيِينَ) نه کهر پیشدا دیاری نه کردبن، اته: نه کهر نازه لیکی جیا کرده وه بؤ قوریانی سوننه ت، یان له جیاتی قوریانی نه زرکراو نازه لیکی دیاری کرد، نه و کاته دروسته له کاتی جیا کرده وه و دیاری کرده که دا نیه ت بینن، هم دروسته له پیش سه ربینی قوریانی دا نیه ت بینن، به لام دروست نیه له نوای سه ربینه که نیه تی قوریانی بینن، هروه که له (تحفة) دا فهرموویه تی.

وَكَذَا إِنْ قَالَ: جَعَلْتُهَا أَضْحِيَّةً فِي الْأَصْحَى، وَإِنْ وَكَلَّ بِالذَّبْحِ نَوَى عِنْدَ إِعْطَاءِ الْوَكِيلِ أَوْ ذَبَحَهُ، وَلَهُ الْأَكْلُ مِنْ أَضْحِيَّةِ تَطَوُّعٍ، وَإِطْعَامُ الْأَغْنِيَاءِ لَا تَمْلِكُهُمْ،

(وَكَذَا إِنْ قَالَ: جَعَلْتُهَا أَضْحِيَّةً) مهره‌ها نه‌گه رگوتی: نه‌م مهره‌م کرده قوریانی. نه‌و کاتش مهرجه: له کاتی سه‌رپریندا، یان پئیش سه‌رپرین نیه‌تی قوریانی بیئنی، واته: دیاری‌کردنه‌که به بهر نیه‌ته‌که ناکه‌وی (فی‌الأصح) له فرموده‌ی پراستردا، به‌لام له لای (امام الحرمین) و (الامام الغزالی): له‌م مه‌سه‌له‌یه‌شدا دیاری‌کردنه‌که به‌سه‌و به بهر نیه‌ته‌که ده‌که‌وی، مهره‌ک له (المجموع) دا فرمودیه‌تی.

(وَإِنْ وَكَلَّ بِالذَّبْحِ) نه‌گه‌ر که‌سیکی کرده وه‌کیلی‌خوی بق سه‌رپرینه‌که، نه‌وه (نَوَى عِنْدَ إِعْطَاءِ الْوَكِيلِ) له‌و کات‌ی نازله‌که ده‌داته ده‌ست وه‌کیله‌که، نیه‌ته‌که دیننی (أَوْ تَبَعِهِ) یان له‌و کات‌ی وه‌کیله‌که قوریانی‌که سه‌ر ده‌پرئ، نه‌ویش نیه‌ته‌که دیننی، هم دروسته موسولمانیکی فامیده بکاته وه‌کیل بق جیا‌کردنه‌وی قوریانی و بق نیه‌ته‌پئنان له‌ کاتی جیا‌کردنه‌وه، یان له‌ کاتی سه‌رپرینه‌که، مهره‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا فرمودیانه.

﴿ خواردنی گۆشتی قوریانی ﴾

(وَلَهُ) بق قوریانی‌که‌ره‌که دروسته: (الْأَكْلُ مِنْ أَضْحِيَّةِ تَطَوُّعٍ) له‌ گۆشتی قوریانی‌ه سوننه‌ته‌که‌ی بخوا، پیئنه‌مبه‌ر ﴿﴾ فرمودیه‌تی: ﴿كَلُوا وَأَطْعَمُوا وَأَذْخَرُوا﴾ رواه الشيخان، گۆشتی قوریانی‌که‌تان بخۆن و بشیده‌نه موسولمانان و پاشه‌که وتیشی بکن.

(وَإِطْعَامُ الْأَغْنِيَاءِ) هم دروسته: گۆشتی قوریانی‌ی سوننه‌ت-به تازی و به‌ کولایی- ده‌رخواردی ده‌وله‌مندان بدا (لَا تَمْلِكُهُمْ) به‌لام دروست نیه‌ گۆشته‌که به‌ ملکایه‌تی بداته ده‌وله‌منده‌کان، به‌لکو به‌ دیاری بۆیان ده‌نیئنی، که‌واته: بق ده‌وله‌منده‌کان دروست نیه: گۆشته‌که‌ی قوریانی بفرۆشن، یان بیبه‌خشن، به‌لکو ده‌بی بیخۆن، یان بیکنه‌ خیرو میوانداری، به‌لام بق هه‌زاران دروسته گۆشتی قوریانی بفرۆشن.

﴿ ناکاداری ﴾: نه‌وکه‌سه‌ی به‌ وه‌کیلایه‌تی قوریانی بق که‌سیکی‌تری زیندوو، یان مردوو ده‌کا، دروست نیه: نه‌ به‌خۆی و نه‌ ژن و منداله‌کانیشی له‌ قوریانی‌که بخۆن، هم-نه‌گه‌ر قوریانی‌که‌ی که‌سه‌که نه‌زکراو بیئ- دروست نیه: بیداته ده‌وله‌منده‌کانیش.

مهره‌ها نه‌گه‌ر قوریانی‌که‌ی‌خویشی واجب-نه‌زکراو بیئ، دروست نیه: به‌خۆی و ژن و منداله‌کانی له‌ گۆشته‌که‌ی بخواو هم دروستیش نیه‌ بیداته ده‌وله‌منده‌کان، مهره‌ک له سه‌رچاوه‌کاندا پوون کراوه‌ته‌وه ﴿عن ابن عمر رضی‌الله‌عنها: لَا يُؤْكَلُ مِنْ جَزَاءِ الصِّدِّ وَالذَّبْرِ، وَيُؤْكَلُ مَا سِوَى ذَلِكَ﴾ رواه الشيخان، نابئ له‌ خویننی سزای نیچیره‌له‌ نازله‌لی نه‌زکراو بخورئ، جگه له‌ وانه‌ش دروسته بخورئ.

که‌واته: نه‌گه‌ر شتیکی قوریانی‌ی نه‌زکراوی خوارد، واجبه: نرخ‌ی نه‌و نه‌ندازایه-له‌ تۆله- بداته هه‌زاران، مهره‌ک له (المجموع) و (مغنی) دا فرمودیانه.

وَيَأْكُلُ ثَلَاثًا، وَفِي قَوْلِ نَصْفًا، وَالْأَصْحُ وَجُوبُ التَّصَدُّقِ بَعْضُهَا، وَالْأَفْضَلُ بِكُلِّهَا إِلَّا لَقْمًا يَتَبَرَّكُ بِأَكْلِهَا، وَيَتَصَدَّقُ بِجِلْدِهَا أَوْ يَنْتَفِعُ بِهِ،

به لام له لای نیام (الموردی) و (الرافعی) دروسته: به خوی و ژنو منداله کانی له و قوریانیه نه زرکراوهی بخون: که له سه رتهای نه زره که یدا دیاری کرده: وه که نه زربین نم نازه لهم بکه مه قوریانی، یان نم نازه لهم کرده قوریانی. به لام نه گهر له دواي نه زرکردنی قوریانی له نه ستودا نازه لیک بق قوریانیه که دیاری بکا، وه ک بلن: نه زربین قوریانی بکه م. نینجا بلن: نم مه رهم دیاری کرد بق قوریانیه نه زرکراوه که م. نه وه دروست نیه هیچی لبخوا، هه روه که له (المجموع) و (الشروانی) دا پرون کراوه ته وه و (تحفة) ش پنی پازی نیه.

(وَيَأْكُلُ ثَلَاثًا) با قوریانیکه ره که تا سیئه کی قوریانیه سوننته که ی بخوا و نه وی تریش بکاته خیر، واته: سوننته له سیئه کی زیا تر نه خوا (وَفِي قَوْلِ نَصْفًا) له فرموده یه کدا: نیوهی بخوا و نیوهی بکاته خیر.

هه روه ها دروسته گوشتی قوریانیه که شی پاشه که وت بکا، به لام (وَالْأَصْحُ) به فرموده یه راستتر (وَجُوبُ التَّصَدُّقِ بَعْضُهَا) واجبه: به شیکی قوریانیه که ی به تازی بکاته خیر، واته: دروست نیه به کولایی، یان به بزژوی بیکاته خیر، هه روه که له (تحفة) و (مغنی) دا فرموده یه، نینجا (وَالْأَفْضَلُ بِكُلِّهَا) خیرتر نه وایه: هه مو گوشته که ی بکاته خیر (إِلَّا لَقْمًا يَتَبَرَّكُ بِأَكْلِهَا) ته نها چه ند پاروویک نه بین، بق به ره که ت بیانخوا، نینجا سوننته ته: پاروه کانی ش له جهرگی قوریانیه که ی بخوا، چونکه پیغه مبرک له جهرگی قوریانیه که ی ده خوارد، هه روه که (البیهقی) گتیراویه تیه وه.

﴿ گواستنه وهی گوشتی قوریانی ﴾

بزانه: دروست نیه گوشتی قوریانی بدریته هیچ جوره کافرک، هه روه ها دروست نیه: قوریانی نه زرکراوه شاری قوریانیه وه بگواستریته وه بق شوینتیکی تر، به لام نه گهر قوریانیه که سوننته بین، نه وه ته نها به شیکی واجبه: له شاری قوریانیه که بکریته خیر، واته: دروسته به شه زره که شی بگواستریته وه بق شوینتیکی تر، هه روه که له زژی به ی سه رچاوه کاندان و مه سه لانه پرون کراونه وه.

﴿ پیسته و شیرو بیچووی نازه لی قوریانی ﴾

پیغه مبرک فرموده تی: ﴿مَنْ بَاعَ جِلْدَ أَضْحِيَّتِهِ فَلَا أَضْحِيَّةَ لَهُ﴾ صححه الحاکم، هه که سیک پیسته ی قوریانیه که ی بفروشی، قوریانی ی بق نابن. که وایو: (وَيَتَصَدَّقُ بِجِلْدِهَا) پیسته ی قوریانی ی سوننته و ریخوله و گشت به شه به سوده کانی: یان با بکاته خیر (أَوْ يَنْتَفِعُ بِهِ) یان بق خوی سودی لوه ریگری، واته: هیچیک له نه وانه له گوشته که ی دروست نیه بفروشی، یان له کرئی سه ریپین بدری، یان فرهی بدری، به لام پیسته ی قوریانی ی

وَوَلَدُ الْوَاجِبَةِ يُذْبِحُ، وَلَهُ أَكْلُ كُلِّهِ وَشَرْبُ فَاضِلِ لَبَنِهَا، وَلَا تَضْحِيَةَ لِرَقِيقٍ، فَإِنْ أَدْنُ سَيْدُهُ وَقَعَتْ لَهُ، وَلَا يُضْحِي مَكَّاتَبٌ بِلَا إِذْنٍ، وَلَا تَضْحِيَةَ عَنِ الْغَيْرِ بغيرِ إِذْنِهِ، وَلَا عَنْ مَيِّتٍ إِنْ لَمْ يُوصِ بِهَا.

واجب و گشت نه نداده کانی تریشی واجب بکرینه خیر ﴿عَنْ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَمَرَنِي النَّبِيُّ ﷺ أَنْ أَقْسِمَ عَلَى بُذْنِهِ وَأَنْ أَقْسِمَ لِحَوْمِهَا وَجُلُودِهَا وَجَلَالِهَا عَلَى الْمَسَاكِينِ وَلَا أُعْطِيَ فِي جَزَائِهَا شَيْئًا مِنْهَا، وَقَالَ: نَحْنُ نُعْطِيهِ مِنْ عِنْدِنَا﴾ رواه الشيخان، پیغمبر ﷺ فرمائی پی کردم: سرپهرستی ووشتره کانی بکه م و گوشته که یان و پیسته که یان و جله که یان به سر هر ژار اندا به ش بکه م و هیچ به شیک له ووشتره کان له کرئی سرپرینیان نه دم، فرموی: نیمه له لای خومانوه کرئی سرپرین دده دین.

(وَوَلَدُ الْوَاجِبَةِ يُذْبِحُ) بیچوی قوریانی واجب نه زکراو، واجب: له که ل دایکی دا سر ببری، به لام (وَلَهُ أَكْلُ كُلِّهِ) بی قوریانیکه ره که دروسته: هموو گوشتی بیچووه که بخوا، جا نه گهر دایکه که ی مردبو، نه و کاتش واجب: له جه ژنی قوریاندا بیچووه که ی سر ببری، به لام له م حاله ته دا له جنی دایکی ده بیته قوریانی و واجب: گوشته که ی بدریته هر ژاران، هر وه که له (تحفه) و (نهایه) و حاشیه کانیاندا! فرمویانوه.

(وَشَرْبُ فَاضِلِ لَبَنِهَا) هم بی سوسه شیره زیاده که شسی بخواته وه، به لام نه گهر خوریه که ی زانی لیته دا نابن لی بکاته وه (وَلَا تَضْحِيَةَ لِرَقِيقٍ) قوریانی بی کویله نابن (فَإِنْ أَدْنُ سَيْدُهُ وَقَعَتْ لَهُ) جا نه گهر گوره که ی نیزنی دا: نه و کاته قوریانیکه بی گوره که ی ده بی (وَلَا يُضْحِي مَكَّاتَبٌ بِلَا إِذْنٍ) کویله ی نو سراویدراو بی نیزن نابن قوریانی بکا.

﴿ قوریانی له جیاتی که سیکی زیندوو ﴾

(وَلَا تَضْحِيَةَ عَنِ الْغَيْرِ بغيرِ إِذْنِهِ) قوریانی کردن به مالی خوی له جیاتی که سیکی تری زیندوو - بی نیزندانی که سه که - دروست نابن، چونکه قوریانی خواهرستی به، به لام به نیزنی که سه که دروست ده بین و نیه تیشی له جیاتی دینن، جا نه گهر که سه که هیچ پاره ی نه داین و تنها گوتی: قوریانی بی من بکه. نه وه نه گهر نیزندراوه که قوریانی بی بق کرد، قوریانیکه ده بیته قهرز له سر که سه که، هر وه که له (تحفه) دا پرون کراوه ته وه، هر وه ها به مالی که سه که ش - به وه کیلیاتی - دروست ده بی، هر وه که پوونمان کرده وه.

﴿ قوریانی بو که سیکی مردوو ﴾

(وَلَا عَنْ مَيِّتٍ إِنْ لَمْ يُوصِ بِهَا) قوریانی کردن بی مردوو دروست نابن، نه گهر وه سیتی نه کردین، به لام نه گهر مردووه که وه سیتی کردین، نه و کاته قوریانیکه که ی بی دروست ده بین. هر وه ها نه گهر که سیک نه زری کردین: قوریانی بکا، یان نه م تازه له بکاته قوریانی، نیجا - پیش سرپرینی قوریانیکه - نه زکره که مرد، نه وه میرانگره که ی قوریانیکه نه زره که ی بی

(فَصَلِّ يُسِّنُ أَنْ يُعُقَّ عَنْ غُلَامٍ بِشَاتَيْنِ، وَجَارِيَةٍ بِشَاةٍ،

سهرده برپې وگورشته کاشی به ش دهکا، هر وهک له زږوبه ی سرچاوه کاندای له باسی (وه سیت) پوون کراوه ته وه ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: اسْتَفْتَى سَعْدُ بْنُ عِبَادَةَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي كَنْزِ كَانَتْ عَلَى أُمِّهِ تُؤَقَّتُ قَبْلَ قَضَائِهِ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: فَأَلْفَضَهُ عَنْهَا﴾ رواه الشيخان، (سعد) پرسپاری کرد: له باره ی نه زړیک که له سر دایکی بوو، دایکیشی مردبو پیش نه وهی نه زړکراوه که ی بکا؟ پیغه مبرر ﷺ فه رمووی: تو نه زړکراوه که بؤ دایکت قهزا بکه وه.

جا بزانه: له فه رمووده یه کی بی هیزداو هم له لای نیمام (أبو الحسن العبادی): نه گهر مردووه که وه سیتیشی نه کردبې، دروسته: قوریانی ی بؤ بکری؟ چونکه نه وهش به شیکه له خیرکردن، خیرکردنیش سودی هیه بؤ مردوو و دهیگاتې - به (اجماع) ی زانایانی نیسلام - هر وهک له (المجموع) و (مغنی) دا فه رموویانه.

هر وهها به مه زه بی نیمام (أحمد): قوریانی کردن بؤ مردوو، خیری گوره تره له قوریانی بؤ زیندوو؟ چونکه مردووه که توانای قوریانی نه ماوه و پیویستی به پاداشتی خیر هیه، هر وهک له (شرح منتهی الإرادات) دا فه رموویته، که وایو: دروسته پښمونی موسولمانان بکری به (تقلید) ی نه وه فه رموودانه: قوریانی بؤ مردووه کانیان بکن، وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

﴿ نَاكَادَارِي ﴾: نه وه که سه ی - به نینز - قوریانی بؤ مردووه که دهکا، دروست نیه: نه به خوی و نه ژن و منداله کانیسی له گورشی قوریانی که بخون و نابې بشیداته دهوله مه ندان، هر وهک له زږوبه ی سرچاوه کاندای فه رموویانه، به لام نه گهر - بی نینز - به فه رمووده ی بی هیز قوریانی بؤ مردوویک بکا، نه وکاته دروسته له گورشی قوریانی که بخوا، هر وهک له (تحفة) و حاشیه کانی ده فامیته وه، واته: چونکه نه مه یان وهک خیر بؤ کردنه، والله اعلم.

﴿ فَصَلِّ: لَهُ بِاسِي (الْعَقِيْقَةَ) = هُوْزَه بَانَهِي مُنْدَالٍ ﴾

واته: نه و ناژده ی له پږی حفته مینی له دایکبونی منداله که دا سر ده برپې تا بیته ناشکرکردنی دلخوشبون به و نیعمته. پیغه مبرر ﷺ فه رموویته: ﴿كُلُّ غُلَامٍ مَرَّتَهُنَّ بِعَقِيْقَتِهِ تُذْبِحُ عَنْهُ يَوْمَ سَابِعِهِ وَيُخْلَقُ وَاسْمِي﴾ رواه اصحاب السنن بسند حسن، گشت مندالیک به بارمته ی هوزه بانه که ی داندراوه: که له پږی حفته می له دایکبونی دا بوی سهرده برپې - واته: نه گهر هوزه بانه که ی بؤ نه کری شه فاعهت بؤ دایکو باوکی ناکا - هم له پږی حفته می دا سره ی ده تاشری و ناوی لؤده ندری.

(يُسِّنُ أَنْ يُعُقَّ عَنْ غُلَامٍ بِشَاتَيْنِ) سوننه ته به دوو مه پ، یان به دوو بز ن هوزه بانه بؤ کوپ بکا، هم (وَجَارِيَةٍ بِشَاةٍ) بؤ کیژو نیراموک به مه پیک، یان بز نیک هوزه بانه بکا، هر وهک (اصحاب السنن بسند صحیح) گپراویه تیانه وه، هر وهها ته نها مه پیک، یان بز نیک بؤ کوپ دروست ده بی و بنچینه ی سوننه ته که دیته جن ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ عَقَّ

وَسَنِيهَا وَسَلَامَتُهَا وَالْأَكْلُ وَالْتَصَدُقُ كَالأَضْحِيَّةِ، وَيُسْنُ طَبْخُهَا،

عَنِ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ كَبْشًا كَبْشًا ﴿رواه أصحاب السنن بسند حسن، پیغمبر ﷺ هر
یه که و به رانیکی بقر (حسن) و (حسین) کرده هوزه بانه.

﴿ناگاداری﴾: بقر نو که سه سوننه ته هوزه بانه که بکا: که به خپوکردنی منداله که ی له
سه ر واجبه، به و مرجه ی هه بووی بی، واته: بقر که سیکی تر سوننه ت نیه و نابیته
هوزه بانه، که وایو: وه لأمی حه دیسه که ی پابردوو نه مه یه: پیغمبر ﷺ به رانه کانی دانه
نیمامی (علی) و نه ویش به فرمانی پیغمبر ﷺ بقر (حسن) و (حسین) کردنی هوزه بانه.

جا نه گهر به خپوکهری منداله که له و حه فت پوزده دا نه بووی بوو و تا زورتزینی ماوه ی
زه یسانیش پویشت هر نه بووی بوو، نه و کاته هوزه بانه که ی له سه ر لاده که وی، به لام
نه گهر له حه فت پوزده که دا، یان پیش ته وایو بوونی زورتزینی زه یسانی توانای هوزه بانه ی
پیدا بوو، نه و کاته سوننه ته که ی له سه ر جیگیر ده بی و سوننه ته: بیکا، چونکه تا
منداله که بلوگی ده بی، کاتی هوزه بانه که ی بقر به خپوکهره که ی هر ده مین، واته: هر
کاتیک منداله که بلوگی بوو سوننه ته که له سه ر به خپوکهره که ی لاده که وی و ده که ویته
سه ر خوی، که واته: نه گهر منداله که بلوگی بوو و هوزه بانه شی بقر نه کرابو، نه و کاته بقر
خوی سوننه ته هوزه بانه بقر خوی بکا.

هه روه ما نه گهر ده گونجا هوزه بانه ی بقر بکری، به لام منداله که پیش پوزی حه فتم مرد،
یان له دوی پوزی حه فتم پیش بلوغبون مرد، نه و کاته ش هر سوننه ته هوزه بانه ی بقر
بکری. جا بزانه: ده بی به خپوکهره که به مالی خوی هوزه بانه که بکا- نه ک به مالی
منداله که- نه گینا: ده بیته زامین، هه روه که له سه رچاوه کاندانا ناوه پوزکی نه م ناگاداریه
پوون کراوه ته وه.

(وَسَنِيهَا) ته مه نی نازه لی هوزه بانه و هه م په گه زه که ی و هه م (وَسَلَامَتُهَا) بی عه بیی و هه م
(وَالْأَكْلُ وَالْتَصَدُقُ) لیخواردن و کردنه خیری و پاشه که و تکردنی گشتی (كَالأَضْحِيَّةِ) وه کو
قوربانی سوننه ت وایه، به لام نه گهر هوزه بانه که ی نه ز کردی، نه و کاته- وه کو قوربانی
واجب- واجبه: هه مو گوشته که بکاته خیر: یان به تازی، یان به کولایی، چونکه (وَيُسْنُ
طَبْخُهَا) سوننه ته: گوشتی هوزه بانه که بکوئیندری و ده رخوا دی خه لکی بدری، هه رچه ند
نه زرکراویش بی، واته: نه گهر به تازیش بکریته خیر، هوزه بانه که هر دروست ده بی،
هه روه که له زوریه ی سه رچاوه کاندانا پوون کراوه ته وه.

به لکو وه ما خیرتره پانی راسته ی هوزه بانه که- به ته وای- بی کولاندن بدریته مامانه که،
چونکه پیغمبر ﷺ نه وها فرمانی به (فاطمه) کرد، هه روه که (الحاکم یاسناد صحیح)
گپراویه تیه وه.

وَلَا يُكْسَرُ عَظْمٌ، وَأَنْ تُذْبَحَ يَوْمَ سَابِعِ وِلَادَتِهِ، وَيُسْمَى فِيهِ،

جا بزانه: ووشتريك، يان مانگايه كـ -وهكو قورياني- بؤ حافت مندالان دهبیتته هوزبانه، به لكو دروسته: حافت كهس له مانگايه كدا بینه هاويهش: بؤ هوزهبانه، يان بؤ هوزهبانه و قورياني، يان بؤ هوزهبانه و قورياني و گوشت خواردن، ههروهك له سرچاوه كاندا فهرموويانه.

(وَلَا يُكْسَرُ عَظْمٌ) سوننه ته هيچ ئيسقانتيكي هوزهبانه كه نه شكيندرئ، همم (وَأَنْ تُذْبَحَ يَوْمَ سَابِعِ وِلَادَتِهِ) سوننه ته له پؤڙي حافته ميني له دايكبووني منداله كه هوزهبانه كه سر بيرئ، واته: نه گهر به پؤڙ له دايك بوين، پؤڙه كهش له حافته كه ده ژميرئ، به لام نه گهر به شو له دايك بوين، شهوه كه له حافته ناژميرئ، به لكو له پؤڙه كه ي نوای شهوه كه وه ده ژميرئ، جا بزانه: كه ته واوي منداله كه به زيندووي هاته دهره وه، نه وه كاتي هوزهبانه كه ي دئ، كه واته: نه گهر پيش پؤڙي حافته م، يان له دواي پؤڙي حافته م هوزهبانه كه ي سر بيرئ، سوننه ته كه هه ر پيڭ دئ، به لام بؤ كورپي له بارچوو هوزهبانه سوننه ته نيه.

ئينجا سوننه ته له كاتي سريرپين: (بِسْمِ اللَّهِ) بكا، به لام مهرجه: نيه تي هوزهبانه كه بينئ، كه واو: با بلي: ﴿بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُمَّ لَكَ وَإِلَيْكَ، اللَّهُمَّ هَذِهِ عَقِيْقَةُ فُلَانٍ﴾ رواه البيهقي باسناد حسن، خوايه نه مه هوزهبانه ي فلانه منداله يه، ههروهك له سرچاوه كاندا نه وه مهسلانه پرون كراونه وه.

﴿ ناوليناني مندال ﴾

(وَيُسْمَى فِيهِ) سوننه ته له پؤڙي حافته مدا پيش سريرپيني هوزهبانه كه منداله كه ناوي لي بندرئ، به به لگي حه ديسه كه ي پرابردو له سه ره تاي نه م باسه دا، جا نه گهر منداله كه پيش پؤڙي حافته مي، يان پيش ناوليناني مرد، نه وه كاتهش هه ر سوننه ته ناوي لي بندرئ، به لكو سوننه ته: كورپي له بارچووش ناوي لي بندرئ، ههروه ها دروسته: له پؤڙي له دايكبوونيشي ناوي لي بندرئ، پيغه مبه ر ﷺ فهرمووي: ﴿وُلِدَ لِي اللَّيْلَةُ غُلَامٌ فَسَمَيْتُهُ بِاسْمِ أَبِي: إِبْرَاهِيمَ ﷺ﴾ رواه مسلم، نه مشه و كورپيكم بوو به ناوي باوكم (ابراهيم) پيغه مبه ر ﷺ ناوم ليتنا.

جا بزانه: پيغه مبه ر ﷺ فهرموويه تي: ﴿تَسْمُوا بِأَسْمَاءِ الْأَبْيَاءِ، وَأَحَبُّ الْأَسْمَاءِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى: عَبْدُ اللَّهِ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ﴾ رواه أبو داود والنسائي بسند صحيح، ناوي پيغه مبه ران عليهم الصلاة والسلام له منداله كانتان بنين، خو شه ويستريني ناوه كان له لاي خواي گه وره: (عبدالله و (عبد الرحمن). به لكو به تاييه تي له باره ي ناوه پؤڙداره كاني پيغه مبه رمان ﷺ به خوي فهرموويه ته تي: ﴿سَمُوا بِاسْمِي وَلَا تَكْتُبُوا بِكُنْيَتِي﴾ رواه الشيخان، ناوي من له منداله كانتان بنين، به لام (كنية ي) من بؤ خوتان دامه نين.

جا بزلنه: ناوي شاهنشاه = شاهي شاهان حه پامه، ناوي ناشيرنيش ناپه سنده، به لكو سوننه ته ناوه كه جوان و خوش بين، ههروهك پيغه مبه ر ﷺ فهرموويه تي: ﴿إِنكُمْ تُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

وَيُحْلِقَ رَأْسَهُ بَعْدَ ذَبْحِهَا، وَيُتَّصَدَّقُ بِزَيْتِهِ ذَهَبًا أَوْ فِضَّةً، وَيُؤَدَّنُ فِي أُذُنِهِ حِينَ يُوَلَّدُ، وَيُحَنِّكَ بِتَمْرٍ.

بِأَسْمَائِكُمْ وَأَسْمَاءِ آبَائِكُمْ، فَأَحْسِنُوا أَسْمَائِكُمْ﴾ رواه أبو داود بإسناد جيد كما في المجموع، له بقره قیامه تا نیوه به ناوی خوتانو و باوکه کانتان بانگ ده کرین، که و ابو: ناوی جوان له خوتان بنین.

جا نه گره ناویکی چه رام، یان ناشیرین، یان ناخوشی لئندرابین، نه و کاته سوننه ته ناوکه بگوئی ﴿عن ابن عمر رضی الله عنهما: أَنَّ ابْنَةَ لُعْمَرَ كَانَتْ تُسَمِّي عَاصِيَةَ، فَسَمَّاها النَّبِيُّ ﷺ جَمِيلَةَ﴾ رواه مسلم، کیرتکی نیمامی (عمر ناوی (عاصیه) بوو، پیغه مبرر ﷺ ناوی لتا: (جمیله). نه م یاسه له سه رچاوه کاندایر زوتر پوون کراوه ته وه.

(وَيُحْلِقَ رَأْسَهُ بَعْدَ ذَبْحِهَا) سوننه ته - له بقره حفته مدا - له ناوی سه رپرینی هوزه بانکه: هه موو سه ری منداله که بتاشری، به به لگه ی حدیسه که ی پرابردو له سه ره تای نه م یاسه دا، جا له م سوننه ته شدا جیاوازی کوپو کچ نیه، به لام ناپه سنده به شتیکی سه ری بتاشری و به شتیکی نه تاشری، یان خوینی هوزه بانکه له سه ری منداله که بدری، ئینجا (وَيُتَّصَدَّقُ بِزَيْتِهِ ذَهَبًا أَوْ فِضَّةً) رواه الترمذی وصححه الحاکم، سوننه ته به قه د گرانایی مووه تراشراوه که ی: زیز، یان زیو بکرته خیر.

هه روهما (وَيُؤَدَّنُ فِي أُذُنِهِ حِينَ يُوَلَّدُ) سوننه ته که منداله که له دایک بوو: له گوئی راسته ی دا بانگی نویژ بدری ﴿عن أبي ارفع ﷺ: أُذُنُ النَّبِيِّ ﷺ بِالصَّلَاةِ فِي أُذُنِ الْحَسَنِ حِينَ وُلِدَتْهُ فَاطِمَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا﴾ رواه الترمذی وصححه، پیغه مبرر ﷺ له گوئی (حسن) دا بانگی نویژی دا که (فاطمه) بوو. هه روهما سوننه ته: نیقامه تیشی له گوئی چه په ی دا بکر، چونکه نه ویش له حدیسیکدا هاتوه، هم سوننه ته له گوئی راسته ی دا سوپه تی ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾ و نایه تی ﴿وَأَلِيَّ أَعْيُنُهَا بَكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ بخوینی، هه روه که له زوری ی سه رچاوه کاندایه رموویانه.

(و) هه روهما (يُحَنِّكَ بِتَمْرٍ) سوننه ته که منداله که له دایک بوو: ده می شیرین بکر، واته مروفتیکی چاک-پیوا، یان نافره ت- دانه قه سپیک، یان شتیکی تری شیرین به ده می خوی بجوی، ئینجا ده ناو ده می منداله که ی بنی و تی دا بیه تی و بیبا، تا کو بیمژی و شیرنایی بگاته ناو زگی ﴿عن أبي موسى ﷺ: وَوَلَدِي غُلَامٌ فَأَنْتِ بِهِ النَّبِيُّ ﷺ فَسَمَاهُ إِبْرَاهِيمَ، وَحَنَكُهُ بِتَمْرَةٍ وَدَعَا لَهُ بِالْبُرْكَ﴾ رواه الشيخان، کوپیک بوو و هیتامه لای پیغه مبرر ﷺ، نه ویش ناوی لتا (ابراهیم) به دانه قه سپیک ده می شیرین کرنو نوعای به ره که تی بق کرد.

هه روهما سوننه ته: به پیروزیایی که ی حه رزه تی (حسن) ی کوپی نیمامی (علی) رضی الله عنهما پیروزیایی له باوکو دایکو خزمه کانی منداله که بکر و نوعاش بق گشتیان بکر و بلی:

(کتاب الأَطْعَمَة)

حَيَّوَانُ الْبَحْرِ السَّمَكُ مِنْهُ حَلَالٌ كَيْفَ مَاتَ، وَكَذَلِكَ غَيْرُهُ فِي الْأَصْحَحِ، وَقِيلَ لَا، وَقِيلَ إِنَّ
أَكْلَ مِثْلِهِ فِي الْبَرِّ حَلٌّ، وَإِلَّا فَلَا: كَكَلْبٍ وَحِمَارٍ،

﴿بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِي الْمَوْهُوبِ لَكَ، وَشَكَرْتَ الرَّاهِبَ، وَبَلَغَ أَشُدَّهُ، وَرَزَقْتَ بَرَّهُ﴾ خوا منداله که ت
لی پیروز بکا، شوکری خوی به خشنده بکسی و ته منی نریژ بی، خوا چاکسی منداله که ت
بداتی. نه ویش وه لام بداته وه بلی: ﴿حَزَّكَ اللَّهُ خَيْرًا﴾ خوا پاداشتی چاکت بداته وه، خوا
مندالی چاکیش بداته تو. یان هر نوعایه کی تر، هر وه که له سرچاوه کانداه فرموویانه.

﴿پاشکوی﴾: هوزهبانه ی نازه له کانیش سوننه ته، واته: هر کاتیک نازه له کان زان، به که م
بیچووه که یان بؤ خوا سر بر بیرو و گوشته که ی بکاته خیر، تا کو به ره که ت بکه ویته
نازه له کانی و به ربومیان زور بیی، هر وه که له زوری ی سرچاوه کانداه فرموویانه،
پیغه مبرر: ﴿فِي كُلِّ سَائِمَةٍ فَرَعٌ تَغْدُوهُ مَا شَيْئَكَ حَتَّى إِذَا اسْتَجْمَلَ ذَبْحَتَهُ
فَتَصَدَّقَتْ بِلَحْمِهِ عَلَى ابْنِ السَّبِيلِ فَإِنَّ ذَلِكَ خَيْرٌ﴾ رواه أبو داود والنسائي بسند صالح، له
گشت نازه له کانی له وه پادا هوزهبانه هیه: نه و بیچووه ی نازه له که ت خوراکی ده داتی تا
گوره ده بی، سهری بر وه گوشته که ی به خیر بده پربواران، نه وه باشتره.

﴿کتاب الأَطْعَمَة: په رتوکی خوارده مه نیه کانی حه لال و حه رام﴾

(حَيَّوَانُ الْبَحْرِ) گیانله به ری ده ری: که به رده وام له ناودا بیژی و له دهره وه ی ناو نه ژنی
(السَّمَكُ مِنْهُ حَلَالٌ كَيْفَ مَاتَ) له و گیانله به رانه: ماسی حه لاله، هر چونیکی بمری:
به خوی، یان به لیدان، یان به دهرمان، یان به بریندارکردن، یان به ووشکبونی ناو،
هر چنده به مردویش وه سر ناو که وتی، که واته: پیویستی به سر برین نیه، خوی
گوره ده فرموی: ﴿أَحْلَلْ لَكُمْ صَيْدَ الْبَحْرِ وَطَعَامَهُ﴾ نیچیری ده ری او مردوی ده ری - که
وه سر ناو که وتوه - بؤ نیوه حه لال کراوه. پیغه مبرر: ﴿هُوَ الطَّهُورُ مَاؤُهُ
الْحَلَالُ مَيْتُهُ﴾ رواه اصحاب السنن بسند صحيح، ده ری ناوه که ی پاکه ره وه یه،
مردووه که شی حه لاله.

(وَكَذَلِكَ غَيْرُهُ) هر وه ها - جگه له ماسیش - گیانله به ره کانی تری دهریاش حه لالان هر چنده له
سر وینه ی سه گو به رازیش بنو هر چونیکی مردبن، واته: پیویست به سر برین ناکا (فی
الأصح) له فرمووده ی پاستردا، به به لگی نایه ت و حه نیسه که ی پابردو، هر وه که له
(المجموع و) (مفنی) دا فرموویانه. (وقیل: لا) له فرمووده یه کی بی هیژدا: جگه له ماسی
هیچی تر حه لال نیه (وقیل) له بی هیژکی تر دا: (إِنَّ أَكْلَ مِثْلِهِ فِي الْبَرِّ حَلٌّ) نه گهر وینه که ی له
بیاباندا بخوری: وه کو مانگا و مه پ، نه وه حه لاله (وَإِلَّا) به لام نه گهر وینه که ی نه خوری،
نه وکاته (فلا) حه لال نیه: (كَلْبٍ وَحِمَارٍ) وه کو سه گو به رازو که رو هیستر.

وَمَا يَعْشَىٰ فِي بَرْ وَبَحْرٍ: كَضْفَدَعٍ وَسَرَطَانٍ وَحَيَّةٍ حَرَامٍ، وَحَيَّوَانُ الْبَرِّ يَحِلُّ مِنْهُ الْأَنْعَامُ وَالْخَيْلُ وَبَقَرٌ وَحَشٌّ وَحِمَارُهُ وَظَبْيٌ وَضَبٌّ وَأَرْتَبٌ وَتَغْلَبٌ وَيَرْتُوعُ وَقَتَكُ وَسَمُورٌ، وَيَحْرُمُ بَقْلٌ وَحِمَارٌ أَهْلِيٌّ

(وَمَا يَعْشَىٰ فِي بَرْ وَبَحْرٍ) شو گیانله به روی هم له ده ریاداو هم له بیاباندا ده ژئین: (كَضْفَدَعٍ وَسَرَطَانٍ وَحَيَّةٍ) وهكو بقق و قهژالو مارو تیمساح و کیسه ل و مهر نازده لئیکی تر-که له دهره وهی ناو بژئین- نهوانه (حَرَامٍ) گشتی حه پامنو به سه برپینیش حه لال ناین.

به لام نیمامی (النواوی) له (المجموع) دا نه و فرموده یه ی به پاست و پشت پی به ستراو داناوه: که-جگ له بقق- گشت مردووئیکی ده ریایی حه لاله. واته: هرچه ند له بیابانیشدا بژئین، هروهک (الشبراملسی) و (الشروانی) فه رموویانه، جا وا دیاره (تحفة) و (مغنی) ش پشتیان به م فرموده یه به ستوه؟ چونکه ره خنه یان لی ته گرتوه، هم به مزه یی نیمام (مالک) ش: نهوانه حه لالان.

ئینجا بزانه: بالنده کانی ناوی گشتی حه لالان: وهكو مراوی و قازو ماسیگره و بالنده ناویه کانی تر، به لام هرچه: سه برپین، واته: نه گه سه نه برپین حه لال ناین، هروهک له (المجموع) دا فرموده یه تی.

(وَحَيَّوَانُ الْبَرِّ) نازده لی بیابان-که له ناودا نه ژئین: (يَحِلُّ مِنْهُ الْأَنْعَامُ) بزنو مهرو مانگا و ووشتر حه لاله، هم (وَالْخَيْلُ) نه سپ و ماینیش حه لاله ﴿عَنْ أَسْمَاءَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: نَحْرًا فَرَسًا عَلَىٰ عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَأَكْتَنَاهُ﴾ رواه الشيخان، له سه رده می پیغه مبه ر ﷺ نه سپیکمان سه برپی و خواردمان.

هم (وَيَقْرُ وَحَشٌّ وَحِمَارُهُ) مانگای کیوی و که ری کیوی حه لالان ﴿عَنْ أَبِي قَتَادَةَ ﷺ: أَنَّهُ أَصَابَ حِمَارًا وَحَشِيًّا فَأَكَلَ مِنْهُ النَّبِيُّ ﷺ﴾ رواه الشيخان، (أبو قتاده) که ریکی کیوی کوشت، پیغه مبه ریش ﷺ له گوشته که ی خوارد.

هم (وَظَبْيٌ) ناسک= مامزو بزنه کیوی و (وَضَبٌّ) که متیار گشتی حه لالان ﴿عَنْ جَابِرٍ ﷺ: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ: الْأَضْبُعُ صَيْدٌ يُؤْكَلُ﴾ رواه اصحاب السنن بسند صحیح، که متیار نیچیره و گوشتی ده خوری. هم (وَضَبٌّ) سوسه مارو (وَأَرْتَبٌ) که روئیشکو (وَتَغْلَبٌ) پیوی و (وَيَرْتُوعُ) جورج کیوی- که دهسته کانی زور کورتنو پی به کانی دریزرتنو کوتایی کلکی مووی پیوه یه-، هم (وَقَتَكُ) ده له کو (وَسَمُورٌ) سموره و سیخورو ژودهک، نهوانه ش گشتی حه لالان.

به لام (وَيَحْرُمُ بَقْلٌ وَحِمَارٌ أَهْلِيٌّ) هیسترو که ری خومالی حه پامن ﴿عَنْ جَابِرٍ ﷺ: نَهَانَا النَّبِيُّ ﷺ يَوْمَ خَيْبَرَ عَنِ الْبَقَالِ وَالْحَمِيرِ﴾ رواه أبو داود یاسناد صحیح، له غزای (خیبر) دا پیغه مبه ر ﷺ قده غه ی کردین: گوشتی هیستره کان و که ره کان بخوین.

وَكُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ وَمِخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ: كَأَسَدٍ وَكَمْرٍ وَذَنْبٍ وَذُبِّ وَفِيلٍ وَقِرْدٍ وَبَازٍ وَشَاهِينٍ وَصَفْرٍ وَكَسْرٍ وَعُقَابٍ وَكَذَا ابْنُ آوَى وَهَرَّةٌ وَحَشِيٌّ فِي الْأَصْحَاحِ، وَيَحْرُمُ مَا نُدِبَ قَتْلُهُ كَحَيَّةٍ وَعَقْرَبٍ وَغُرَابٍ أَبْقَعَ وَحِدَاةٌ وَقَارَةٌ وَكُلُّ سَبْعٍ ضَارٍ وَكَذَا رَحْمَةٌ وَبِقَائَةٌ، وَالْأَصْحَاحُ حِلُّ غُرَابٍ زَرْعٍ وَتَحْرِيمٌ بَيْغَاءٍ وَطَاوُسٍ، وَتَحِلُّ نَعَامَةٌ وَكَرْكِيٌّ وَبَطٌّ وَأَوْزٌ وَدَجَاجٌ وَحَمَامٌ وَهُوَ كُلُّ مَا عَبَّ وَهَدَرَ، وَمَا عَلَى شَكْلِ عَصْفُورٍ

(و) هردها حرپامه: (كُلُّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ) له چینی نرپده كان: گشت خاوهن ددانیکسی به میز: که به ددانه کانی هه لمهت بیاته سهر گیانله به ره کان، هم (وَمِخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ) له چینی بالنده کانی ش گشت خاوهن نینوکیکی به میز: که به نینوکه کانی پاو بکا: (كَأَسَدٍ) وهکو شیر (وَتَمْرِ) پلینگ (وَدَبِّ) گورگ (وَدَبِّ) درج (وَقَبِيلٍ) فیل (وَقَبْرٍ) مه میون و نه و جوره نرپدانه، هم (وَبَازٍ وَشَاهِينٍ وَصَفْرٍ) وهکو بازو شاهینو (وَتَسْرٍ وَعُقَابٍ) سیسارک و هه لئو له قلهق (وَكَذَا ابْنُ آوَى) هردها چه قه لو (وَهَرَّةٌ وَحَشِيٌّ) کتک-پشیلهی که بی و کیویش حرپامن (فِي الْأَصْحَاحِ) له فرموده ی پرستردا ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنْ كُلِّ ذِي نَابٍ مِنَ السَّبَاعِ وَكُلِّ ذِي مِخْلَبٍ مِنَ الطَّيْرِ﴾ رواه مسلم، پیغه مبه رﷺ قه ده غهی کرده: گزشتی گشت خاوهن ددانیکسی به میزو خاوهن نینوکیکی به میز.

(و) هردها (يَحْرُمُ مَا نُدِبَ قَتْلُهُ) حرپامه خواردنئو ئه و گیانله به رانه ی کوشتنیان به سوننه ت داندراوه: (كَحَيَّةٍ وَعَقْرَبٍ) وهکو مارو نوپشک، هم (وَغُرَابٍ أَبْقَعَ وَحِدَاةٍ) وکو قه له به له کو کولاره، هم (وَقَارَةٌ) مشک، هم (وَكُلُّ سَبْعٍ ضَارٍ) گشت نرپده به کی زیانبه خش، پیغه مبه رﷺ فرمانئو داوه: ﴿حَمْسٌ فَوَاسِقٌ يُقْتَلْنَ فِي الْحِلِّ وَالْحَرَمِ: الْحَيَّةُ وَالْقَارَةُ وَالْغُرَابُ الْأَبْقَعُ وَالْحِدَاةُ وَالْكَلْبُ الْعَقُورُ﴾ رواه الشيخان، پینج فاسق له (حَرَمِ) (مَكَّةَ) و له ده روهی (حَرَمِ) ش ده بی بکوژدین: مار، نوپشک، مشک، قه له به له ک، کولاره، ئه و سه گهی خه لکی بریندار ده کا.

(وَكَذَا رَحْمَةٌ) هردها سیسارکی که چه لو (وَبِقَائَةٌ) کولاره ی سپیش حرپامن (وَالْأَصْحَاحُ) به فرموده ی پرستردا: (حِلُّ غُرَابٍ زَرْعٍ) ئه و قه له ی کشتو کال ده خوا- که پیئو ده گوترئو: قاز- حه لاله (و) هر به فرموده ی پرستردا: (تَحْرِيمٌ بَيْغَاءٍ وَطَاوُسٍ) به بیه غاو تاووس هر دووکیان حرپامن.

به لام (وَتَحِلُّ نَعَامَةٌ) نه عامه حه لاله، هم (وَكَرْكِيٌّ) قورینگو (وَبَطٌّ وَأَوْزٌ) قازو مراوی و (وَدَجَاجٌ) مریشکو (وَحَمَامٌ) کوتر، ئه وانه گشتی حه لالان (وَهُوَ كُلُّ مَا عَبَّ وَهَدَرَ) مه به ست به کوتر: گشت بالنده به که: که بی پشودان ئاو بخواته وه و له خویندنی دا ده نگ بینئو بیبا (و) هردها (مَا عَلَى شَكْلِ عَصْفُورٍ) هر بالنده به کی له سهر وینه ی چوله که بن، ئه ویش

وَإِنْ اِخْتَلَفَ لَوْتُهُ وَتَوَعُّهُ كَعَنْدَلِيْبٍ وَصَفْوَةَ وَرُزْزُورٍ، لَا خَطَافَ وَتَمَلُّ وَتَحْلَ وَذُبَابٌ وَحَشْرَاتٌ كَخَنْفَسَاءَ وَدُودٍ، وَكَذَا مَا تَوَلَّدَ مِنْ مَأْكُولٍ وَغَيْرِهِ، وَمَا لَا نَصَّ فِيهِ إِنْ اسْتَطَابَهُ أَهْلُ يَسَارٍ وَطَبَاعٍ سَلِيْمَةٌ مِنَ الْعَرَبِ فِي حَالِ رَفَاهِيَّةٍ حَلٍّ، وَإِنْ اسْتَحْبُوهُ فَلَا، وَإِنْ جُهَلَ اسْمُ حَيَوَانٍ سُئِلُوا وَعَمِلَ بِتَسْمِيَّتِهِمْ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ اسْمٌ عِنْدَهُمْ أُعْتَبِرَ بِالْأَشْبَةِ، وَإِذَا ظَهَرَ تَغْيِيرُ لَحْمٍ جَلَالَةً حَرَمٌ أَكَلُهُ، وَقِيلَ يُكْرَهُ، قُلْتُ: الْأَصْحَحُ يُكْرَهُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

حلاله (وَإِنْ اِخْتَلَفَ لَوْتُهُ وَتَوَعُّهُ) هر چند پهنگو جوړیسی لیک جیابی: (كَعَنْدَلِيْبٍ وَصَفْوَةَ وَدُزْدُوْبٍ) وهكو بلبلو چولهكی سهرسوړو په شوله و نهو جوړانه.

(لَا خَطَافٌ) به لام په په سیلکه و شه مشه مکره حلال نیه، هم (وَتَمَلُّ) میروو (وَتَحْلُ) میشه ههنگوینو (وَذُبَابٌ) میشو زهرگه ته و زهنگه سوړه و (وَحَشْرَاتٌ) گیانله بهره بچوکه کانی زه ویش حلال نیین: (كَخَنْفَسَاءَ وَدُودٍ) وهكو قالوچه و سیسرکه و کرم و مارمیلهکه و قممۆکو (وَكَذَا مَا تَوَلَّدَ مِنْ مَأْكُولٍ وَغَيْرِهِ) ههروه ها هه گیانله به ریکیش له نیوان گوشتخوراو و گوشتنه خوراودا بوین، نه ویش حه پامه.

(وَمَا لَا نَصَّ فِيهِ) نهو گیانله به ره ی ده ققیکی قورپان، یان حه دیس، یان (اجماع) ی له سهر نیه، ته ماشا ده که یین: (إِنْ اسْتَطَابَهُ أَهْلُ يَسَارٍ وَطَبَاعٍ سَلِيْمَةٌ مِنَ الْعَرَبِ) نه گه ر نهو عه ره بانه ی که ده وله مهن دن و خاوه ن ته بیعه تیکی پاکنو دانیش تووی شارو گونده کانه نهو ناژه له یان به پاک دانا (فِي حَالِ رَفَاهِيَّةٍ) له حاله تی هه بووی دا، نه وه (حَلٍّ) ناژه له که حه لاله (وَإِنْ اسْتَحْبُوهُ) نه گه ر به پیسیان دانا (فَلَا) حه لال نیه، به لام په فتاری عه ره به کانی چوله رست په چاو نا کرئ.

(وَإِنْ جُهَلَ اسْمُ حَيَوَانٍ) نه گه ر ناوی ناژه لیک نه زاندر، نهو کاته (سُئِلُوا وَعَمِلَ بِتَسْمِيَّتِهِمْ) پرسیار له عه ره به کانه ده کرئ و به گویره ی ناو لیتانی نه وان په فتاری حه لالی و حه پامی ده کرئ (وَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ اسْمٌ عِنْدَهُمْ) نه گه ر ناژه له که هیچ ناویکی له لای نه وان نه بو، نهو کاته (أُعْتَبِرَ بِالْأَشْبَةِ) و یچوترین ناژه له به و ناژه له په چاو ده کرئ بۆ حه لالی و حه پامی.

﴿ خواردهمه نه کانی ناپه سنلو حه پام ﴾

(وَإِذَا ظَهَرَ تَغْيِيرُ لَحْمٍ جَلَالَةً) هه ر کاتی که گوړانی گوشتی گیانله به ری پیسیای خۆر ناشکرا بوو: وهک مانگا و مه پو بز و مریشک شتیکی پیس بخۆن و تامی گوشته که یان بگوړئ، نه وه (حَرَمٌ أَكَلُهُ) خواردنی حه پامه (وَقِيلَ يُكْرَهُ) له فه رمووده یه کدا: ناپه سنده (قُلْتُ) نیامی (النواوی) فه رموویه تی (الْأَصْحَحُ يُكْرَهُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) به فه رمووده ی پراستتر: ناپه سنده خواردنی گوشتی نهو گیانله به ره ی به پیسیای خواردن تام و بوئی گوړاوه ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: لَيْسَ الَّذِي يَكْفُرُ بِالْجَلَالَةِ وَالْأَلْبَانِيَا﴾ رواه اصحاب السنن بسند حسن، پیغه مبه ر ﷺ قه ده غه ی کرده: گوشت و شیر ی ناژه له پیسیای خۆر بخورئ نه گه ر گوړابین.

فَإِنْ غُلِقَتْ طَاهِرًا فَطَابَ حَلٌّ، وَلَوْ تَنَجَّسَ طَاهِرٌ كَخَلٍّ وَدَبْسٍ ذَائِبٍ حَرْمٍ، وَمَا كَسِبَ بِمُخَامَرَةِ نَجْسٍ كَحَجَامَةِ وَكَنْسٍ مَكْرُوهَةٍ، وَيُسْنُ أَنْ لَا يَأْكُلَهُ وَيُطْعِمَهُ رَقِيقَهُ وَنَاضِحَهُ، وَيَحِلُّ جَنِينَ وَجِدَ مَيْتًا فِي بَطْنِ مُدْكَآةٍ،

که وایو: (فَإِنْ غُلِقَتْ طَاهِرًا فَطَابَ) نه‌گه‌ر نازده‌له‌که نالیکیکی پاکی ده‌رخوارد دراو تامو بوئی گزشته‌که خویش بوو، نه‌و کاته (حَلٌّ) حه‌لاله‌و ناپه‌سند نیه.

ئینجا بزانه: نه‌گه‌ر به‌رخیک به‌شیری سه‌گ به‌ختو کرابین، یان مه‌رئک به‌مالی حه‌رام به‌ختو کرابین، یان کشتوکالیک له‌زیلو و پیسایید چپن‌دراوین، یان هیلکه به‌ناری پیس کولین‌دراوین، یان گزشت بؤگن بووین، نه‌وانه هیجیان حه‌رام نابین و دروسته بخورین.

هه‌روه‌ها هه‌ر شتیکی پاک بئو زبانی نه‌بئو خوارینی حه‌لاله: وه‌ک پیسته و ئیسقانی نازده‌لی سه‌رپراو و هیلکه‌ی گشت گیانله‌به‌رئک هه‌رچه‌ند گزشتیشی نه‌خوری، به‌لام هه‌ر شتیکی پیس بئو، یان پیس بووین، یان پاک بئو زبانی لئبدا: وه‌کو به‌ریو خوئل و شوشه، نه‌وانه گشتی خوارینیان حه‌پامه، هه‌روه‌ک له‌سه‌رچاوه‌کاندا نه‌و مه‌سه‌لانه‌هه‌رون کراونه‌وه.

(وَلَوْ تَنَجَّسَ طَاهِرٌ) نه‌گه‌ر شتیکی شل پیس بوو: (كَخَلٍّ وَدَبْسٍ ذَائِبٍ) وه‌کو سرکه‌و پونی شلو شیرو نه‌و جۆره‌شخانه، نه‌وه (حَرْمٍ) خوارینی حه‌پامه، چونکه پاک نابیته‌وه، هه‌روه‌ک له‌کۆتایی (باب النجاسة) به‌به‌لگه‌وه‌هه‌ونمان کرده‌وه.

(وَمَا كَسِبَ بِمُخَامَرَةِ نَجْسٍ) هه‌ر مالیک وه‌ده‌ست هین‌دراوین به‌تیکه‌لبوونی کاریکی پیس: (كَحَجَامَةٍ) وه‌کو خوین لئگرتن و (وَكَنْسٍ) مالینی شتیکی پیس، نه‌وه (مَكْرُوهَةٍ) خوارینی ناپه‌سنده، که‌وایو: (وَيُسْنُ أَنْ لَا يَأْكُلَهُ) سوننه‌ته نه‌و ماله‌نه‌خوا، به‌لکو (وَيُطْعِمَهُ رَقِيقَهُ وَنَاضِحَهُ) سوننه‌ته بیداته کۆیله‌ی و ووشتری و نازده‌له‌کانی‌تری ﴿عَنْ مَحِيصَةَ سَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ أُجْرَةِ الْحَجَّامِ؟ فَتَهَاؤُ عَنْهُ وَقَالَ: أَطْعَمَهُ رَقِيقَكَ وَأَعْلَفَهُ نَاضِحَكَ﴾ رواه أبو داود و الترمذي بسند حسن، له‌باره‌ی کرئیی خوینگرتن پرسیار له‌پئغه‌مبه‌رئک کرا؟ نه‌ویش قه‌ده‌غهی کردو فه‌رموی: ده‌رخواردی کۆیله‌و ووشتره‌که‌تی بده.

(وَيَحِلُّ جَنِينَ) حه‌لاله‌ خوارینی‌نه‌و کۆرپه‌یه‌ی که (وُجِدَ مَيْتًا فِي بَطْنِ مُدْكَآةٍ) له‌ناو‌زگی دایکی‌دا له‌کاتی سه‌ریرین مردبئو، هه‌رچه‌ند مووشی لئهاتبئو، پئغه‌مبه‌رئک فه‌رموویه‌تی: ﴿ذُكَاةُ الْجَنِينِ ذُكَاةُ أُمِّهِ﴾ رواه أبو داود و الترمذي بسند حسن، سه‌ریرینی کۆرپه‌ی ناو‌زگ به‌سه‌ریرینی دایکی‌ده‌بئو.

جا بزانه: کۆرپه‌که به‌و مه‌رجه‌ه‌لاله: که له‌دوای سه‌ریرینی دایکی‌جوله‌ی نه‌مئین، واته: نه‌گه‌ر ماوه‌یه‌کی ریز له‌زگی دایکی‌دا ده‌جولا، ئینجا جوله‌ی نه‌ما، نه‌و کاته حه‌پامه‌و حه‌لال نابین، هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر له‌زگی دایکی‌هین‌درا ده‌روه‌و گیانی جئگیربووی تئ‌دا بوو،

وَمَنْ خَافَ عَلَى نَفْسِهِ مَوْتًا أَوْ مَرَضًا مَخُوفًا وَوَجَدَ مُحَرَّمًا لَرِمَةً أَكَلَهُ، وَقِيلَ يَجُوزُ، فَإِنْ تَوَقَّعَ حَلَالًا قَرِيبًا لَمْ يَجْزُ غَيْرُ سَدِّ الرَّمَقِ، وَإِلَّا فَفِي قَوْلٍ يَشْتَبِعُ،

نه و کاته مەرجه: سەر بېرئ ئەگینا: حەلال ناین، واتە: بەلام ئەگەر تەنها جولهی سەرپراوی مابو، ئەو کاته بئ سەرپرین حەلال دەبن، هەرۆک لە سەرچاوه کاندای پوون کراوتەوه.

﴿بأسی خواردنی مردار به هوی ناچاری﴾

مردار به و نازەلو بالندەیه دەگوترئ: که گۆشتی نه خورئو مردبئ: وهکو هیتسترو کۆلاره، هەرچەند سەریشی بېرئ هەر حەرپامه، یان گۆشتی بخورئ بەلام بە بئ سەرپرینئکی شەری گیانی دەرچوئ. جا بۆ پیتناسەیی (ضُرُورَة) = ناچاری، بگەرپتوه (بأسی پیبای قەرز) لە بەرگی سئیم.

جا بزانه: هەر پارچەیهک لە حالەتی زیندوویی دا لە نازەلو بالندە بکرتتەوه، ئەویش مردارەو حەرپامه بخورئ، تەنها ماسی و کۆنەبن، واتە: هەر پارچەیهک لە ماسی زیندوو بکرتتەوه حەلالە بخورئ، چونکه سەرپرینی بۆ دانەندراو، هەرۆک لە (باب النجاسة) دا پابرا ﴿عَنْ أَبِي وَقْدَةَ قَالَ قَدِمْتُ عَلَى الْمَدِينَةِ وَهُمْ يَجُوبُونَ أَسْمَةَ الْإِزَلِ وَيَقْطَعُونَ آيَاتِ الْقَتْمِ، فَقَالَ: مَا قُطِعَ مِنَ الْبَهِيمَةِ وَهِيَ حَيَّةٌ فِيهَا مَيْتَةٌ﴾ رواه أبو داود بسند حسن، پیغه مەبەرئ هاته (مَدِينَة)، خەلکەکه قەپۆزی ووشترو لونگی مەرپەکانیان بە زیندوویی لێدەکردەوه و دەیانخوارد، جا پیغه مەبەرئ فەرمووی: هەر پارچەیهک لە نازەلی زیندوو بکرتتەوه، ئەوه مردارە.

(وَمَنْ خَافَ عَلَى نَفْسِهِ مَوْتًا أَوْ مَرَضًا مَخُوفًا) هەر کەسێک بە هوی برسێتی ترسا: لە مردنی خۆی، یان لە نەخۆشبوونئکی ترسناک، هێچ حەلالئیکیشی دەست نەکەوت ببخوا، بەلام (وَوَجَدَ مُحَرَّمًا) لەو حالەتەشدا خواردنیکی حەرپامی دەست کەوت: وهکو مردارو بەرازو پبیسبەکانی ترو مالی کەسێکی تر، ئەوه (لَرِمَةُ أَكَلَهُ) لە سەری واجبە: ئەو شتە حەرپامه بخاواو گیانی خۆی پزگار بکا (وَقِيلَ يَجُوزُ) لە فەرمودەیهکی بئ هیزدا: دروستە: حەرپامه که بخوا.

جا بزانه: هەر کەسێک لە سەفەرتکی گوناھکاری بئ، یان لە نیشتهجئ بوونئکی گوناھکاری بئ، ئەوه بۆی حەلال نیە مردارو شتی پبیس بخوا، تا تۆبە دەکا، هەرۆک لە سەرچاوه کاندای فەرمویانە، چونکه خواي گەرە دەفەرموئ: ﴿فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ هەر کەسێک ناچار بوو لە برسێتی دا مردار بخوا، بە هوی گوناھکاری و نوژمنکاری نیسلا مئیش تووشی برسێتی نەبوئ، با مردارەکه بخاواو گوناھی ناگاتئ.

(فَإِنْ تَوَقَّعَ حَلَالًا قَرِيبًا) جا ئەگەر ناچار بووه که ئومئیدی خواردنیکی حەلالی هەبوو لە ماوهیهکی نزیکدا دەستی بکەوئ، ئەو کاته (لَمْ يَجْزُ غَيْرُ سَدِّ الرَّمَقِ) جگە لە ئەندازەیی پزگرتنی ئواگیانی زیاتری بۆ دروست نیە لە خواردنە حەرپامه که بخوا (وَإِلَّا) بەلام ئەگەر ئومئیدی خواردنیکی حەلالی نەبو، ئەو کاته (فَفِي قَوْلٍ يَشْتَبِعُ) لە فەرمودەیه کدا خۆی

وَالْأَظْهَرُ سَدُّ الرَّمَقِ إِلَّا أَنْ يَخَافَ تَلْفًا إِنْ اِقْتَصَرَ، وَلَهُ أَكْلُ آدَمِيٍّ مَيْتٍ وَقَتْلُ مُرْتَدٍّ وَحَرْبِيٍّ، لَا ذِمِّيٍّ وَمُسْتَأْمِنٍ وَصَبِيٍّ حَرْبِيٍّ، قُلْتُ: الْأَصْحَحُ حِلُّ قَتْلِ الصَّبِيِّ وَالْمَرْأَةِ الْحَرْبِيِّينَ لِلْأَكْثَلِ وَاللَّهِ أَعْلَمُ. وَلَوْ وَجَدَ طَعَامٌ غَائِبٌ أَكَلَ وَعَظِمٌ، أَوْ حَاضِرٌ مُضْطَرٌّ لَمْ يَلْزَمَهُ بَدَلُهُ إِنْ لَمْ يَفْضَلْ عَنْهُ، فَإِنْ أَثَرَ مُسْلِمًا جَازًا، أَوْ غَيْرَ مُضْطَرٍّ لَزِمَهُ إِطْعَامُ مُضْطَرٍّ مُسْلِمٍ أَوْ ذِمِّيٍّ،

تیر ده‌کا، به لّام (وَالْأَظْهَرُ) به فرموده‌ی به هیتر: (سَدُّ الرَّمَقِ) تهنها به نه‌ندازه‌ی پارگرتنی دواگیانی بوی دروسته چه‌پامه‌که بخواو نابین خوی تیر بکا (إِلَّا أَنْ يَخَافَ تَلْفًا إِنْ اِقْتَصَرَ) تهنها نه‌گەر له فهوتانی خوی بترسن نه‌گەر خوی تیر نه‌کا، نه‌و کاته ده‌بی خوی تیر بکا.

جا بزانه: نه‌گەر نومییدی نه‌بو بگاته خواردنیکی حه‌لال، نه‌و کاته دروسته: چه‌پامه‌که له‌گه‌ل خویا هه‌لبگری تاکو له کاتی پیوستی دا بیخوا، هه‌روه‌که له سه‌راچه‌کاندا فه‌رموویانه.

(و) هه‌روه‌ها (لَهُ أَكْلُ آدَمِيٍّ مَيْتٍ) بۆ ناچاربووه‌که دروسته: گوشتی ئاده‌میزانیکی مردوو بخوا، هه‌ر چه‌ند مردوو‌ه‌که موسولمانیش بین، به‌و مه‌رجه‌ی گوشتی سه‌گو مرداره‌کانی تری ده‌ست نه‌که‌وی، به‌لّام دروست نیه موسولمانیکی زیندوو بکوژی و گوشته‌که‌ی بخوا.

(و) هه‌روه‌ها بۆ ناچاربووه‌که دروسته (قَتْلُ مُرْتَدٍّ وَحَرْبِيٍّ) کافری پاشگه‌زیوو و کافری جه‌نگی بکوژی و بیخوا (لَا نِمِّيٍّ وَمُسْتَأْمِنٍ وَصَبِيٍّ حَرْبِيٍّ) به‌لّام کوشتنی کافری په‌یمان له‌نه‌ستوو دلنیاکراو و مندالی کافره‌کانی جه‌نگی بۆ خواردن دروست نیه (قُلْتُ) نیمامی (النواوی) فه‌رموویتی (الْأَصْحَحُ حِلُّ قَتْلِ الصَّبِيِّ وَالْمَرْأَةِ الْحَرْبِيِّينَ لِلْأَكْثَلِ) به‌ فه‌رموودی راستر دروسته: مندالو ئافه‌رتی کافره‌کانی جه‌نگی بۆ خواردن بکوژی (وَاللَّهِ أَعْلَمُ) چونکه نه‌وانه پاریززاو نین.

(وَلَوْ وَجَدَ طَعَامٌ غَائِبٌ) نه‌گەر ناچاربووه‌که خوارده‌مهنی که‌سیکی نادیااری ده‌ست که‌وت (أَكَلَ وَعَظِمٌ) واجبه بیخواو نرخه‌که‌شی - له‌تۆله - بداته خاوه‌نه‌که‌ی (أَوْ حَاضِرٌ مُضْطَرٌّ) یان خوارده‌مهنی که‌سیکی حاززی ناچاری ده‌ست که‌وت، نه‌و کاته دروست نیه لای بستینی، هه‌م (لَمْ يَلْزَمَهُ بَدَلُهُ) له سه‌ر خاوه‌نه‌که‌ش واجبه نیه بیداته ناچاره‌که‌ی تر (إِنْ لَمْ يَفْضَلْ عَنْهُ) نه‌گەر خوارده‌مهنیه‌که‌ی له خوی زیاد نه‌بین، چونکه گیانی خوی له‌پیشتره، به‌لّام نه‌گەر خوارده‌مهنیه‌که‌ی له‌و ده‌مه‌دا له‌خوی زیاد بوو، نه‌و کاته واجبه: بیداته ناچاربووه‌که، هه‌ر چه‌ند له مه‌ودواش بۆ خوی پیوستی پنی هه‌بین (فَإِنْ أَثَرَ مُسْلِمًا) جا نه‌گەر خاوه‌نه‌که‌ گیانی موسولمانیکی تری به له‌پیشتر داناو خوارده‌که‌یی داین، نه‌و کاته (جَازًا) دروسته، به‌لکو سوننه‌ته.

(أَوْ غَيْرَ مُضْطَرٍّ) به‌لّام نه‌گەر خاوه‌نی خوارده‌مهنیه‌که‌ ناچار نه‌بو، نه‌و کاته (لَزِمَهُ إِطْعَامُ مُضْطَرٍّ) له سه‌ری واجبه: خاوه‌مه‌نیه‌که‌ بداته ناچاربوویک: (مُسْلِمٍ أَوْ ذِمِّيٍّ) جا

فَإِنْ اِمْتَنَعَ فَلَهُ قَهْرُهُ وَإِنْ قَتَلَهُ، وَإِنَّمَا يَلْزَمُهُ بَعْوَضٌ نَاجِزٌ إِنْ حَضَرَ، وَإِلَّا فَبَيْسِيَّتِهِ، فَلَوْ
 أَطْعَمَهُ وَلَمْ يَذْكُرْ عَوْضًا فَلِأَصْحٍ لَا عَوْضَ، وَلَوْ وَجَدَ مُضْطَرَّ مَيْتَةً وَطَعَامَ غَيْرِهِ أَوْ مُحْرِمًا
 مَيْتَةً وَصَيْدًا فَالْمَذْهَبُ أَكْلُهَا، وَالْأَصْحُ تَحْرِيمُ قَطْعِ بَعْضِهِ لِأَكْلِهِ، قُلْتُ: الْأَصْحُ جَوَازُهُ،

ناچار بیوه که موسولمان بنی، یان کافر نیکی په ایمان له نه ستور، که وایو: (فَإِنْ اِمْتَنَعَ) نه گهر
 له و حاله تدا خاوه نه که ی رقیی کردو خوارده مه نیه که ی نه دا ناچار بیوه که، نه و کاته (فَلَهُ
 قَهْرُهُ وَإِنْ قَتَلَهُ) بی ناچار بیوه موسولمانه که دروسته: به زالبون و زور لیکردن
 خوارده مه نیه که ی بیستینی، هر چند بشیکوژی، واته: نه گهر له و حاله تدا ناچار بیوه
 موسولمانه که خاوه نه که ی گوشت نه توله و نه که ففاره تی له سر نیه، چونکه به هژی
 نه کردنی واجبیک خوینی به فیرو دراوه، به لام نه گهر خاوه نه که ناچار بیوه که ی گوشت،
 یان ناچار بیویکی کافر خاوه نیکی موسولمانی گوشت، نه و کاته بکوژ که گوشتنه وهی
 له توله ی له سر واجب ده بی، چونکه گوشتنه که ی شرعی نیه، به لام نه گهر
 ناچار بیوه که به خوی له برسان مرد، نه و کاته خاوه نه که نایبته زامینی، هر وه که له
 سر چاوه کانداهرمویانه.

ثینجا بزانه: واجب نیه به خورپایی خوارده مه نیه که ی بداتی، به لکو (وَإِنَّمَا يَلْزَمُهُ بَعْوَضٌ)
 ته نها له به رامبر وهرگتنی شتیك واجبیداتی، جا شته که ش (نَاجِزٌ إِنْ حَضَرَ) هر نه و
 دم وهریگری نه گهر حازر بن (وَإِلَّا فَبَيْسِيَّتُهُ) به لام نه گهر نه و دم حازر نه بی، نه و کاته به
 قهرز واجب: بداتی (فَلَوْ أَطْعَمَهُ وَلَمْ يَذْكُرْ عَوْضًا) جا نه گهر خاوه نه که خوارده مه نیه که ی
 دهرخوارد داو باسی هیچ پاره شی نه کرد، نه و کاته (فَالْأَصْحُ لَا عَوْضَ) به فرموده ی
 پاستر: ده بیته به خورپایی و مافی هیچ پاره وهرگتنی نیه.

(وَلَوْ وَجَدَ مُضْطَرَّ مَيْتَةً وَطَعَامَ غَيْرِهِ) نه گهر ناچار بیویک مردار لکو خوارده مه نیی که سیکی تری
 ده ست که وتن (أَوْ مُحْرِمًا مَيْتَةً وَصَيْدًا) یان مرو فیکي ژیر نیحرام مردار لکو نیچیریکی ده ست
 که وتن، نه وه (فَالْمَذْهَبُ: أَكْلُهَا) به فرموده ی پاستی مزه ب: له هر دو مه سه له دا واجب:
 مرداره که بخوا، چونکه به ده قی فرموده ی قورپان: مرداری بی حه لاله.

جا بزانه: نه گهر مردار بیویک به سر برین گوشتی ده خوراو به کیکیش گوشتی نه ده خورا:
 وه کو بزنیکو که ریک، نه وه- بی جیاوازی- دروسته له هر دو کیان بخوا، به لام تا نه و دو
 مردارانه ی ده ست بکه ون دروست نیه: سه گو به راز بخوا، تا سه گو به رازیشی ده ست بکه ون
 دروست نیه ناده میزاد بخوا، هر وه که له سر چاوه کانداهرون کراوه ته وه.

(وَالْأَصْحُ) به فرموده ی پاستر: (تَحْرِيمُ قَطْعِ بَعْضِهِ لِأَكْلِهِ) چه پامه: ناچار بیوه که
 پارچه یکی لاشه ی خوی لی بکاته وه بی خواردن خوی به لام (قُلْتُ) نیامی (النواوی)
 فرموده تی (الْأَصْحُ جَوَازُهُ) به فرموده ی پاستر: دروسته: پارچه یکی خوی

وَشَرْطُهُ لَقَدْ أَمِنْتَهُ وَنَحْوَهَا وَأَنْ يَكُونَ الْخَوْفُ فِي قَطْعِهِ أَقْلًا، وَيَحْرُمُ قَطْعُهُ لِغَيْرِهِ وَمِنْ مَعْصُومٍ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

لایکاتہ وہو بیخووا، تاکو گیانہ کہی پابگری، بہ لآم (وَشَرْطُهُ) مہرجی نہم دروستبہونہش
 نہوہیہ: (لَقَدْ أَمِنْتَهُ وَنَحْوَهَا) مردارو خواردہ مہ نیہ کی تری حہ پامی دہست نہ کہوی، ہم
 (وَأَنْ يَكُونَ الْخَوْفُ فِي قَطْعِهِ أَقْلًا) ترسی لیکردنہ وہی پارچہ کہشی کہ متر بین لہ ترسی
 نہ خواردہ کہی، بہ لآم (وَيَحْرُمُ قَطْعُهُ لِغَيْرِهِ) حہ پامہ: پارچہ یہ کہ لہ خوی بکاتہ وہو بیداتہ
 ناچار یکی تر، ہم (وَمِنْ مَعْصُومٍ) حہ پامہ: پارچہ یہ کہ بق خواردنہ خوی لہ مروئیکی تر
 بکاتہ وہ نہ گہر مروئیہ کہ خوینی پاریزد او بین و کوشتنی حہ پام بین، واتہ: بہ لآم دروستہ:
 پارچہ یہ کہ لہ کافر ی جہنگی و پاشگہ زیو بکاتہ وہو بیخووا (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

﴿ پاشکؤ: لہ بارہی تیکہ لبوونی حہ لآل و حہ پام ﴾

بزانہ: نا پسنده کرینو فروشتن لہ گہل نہو کہ سہ بکا: کہ زڈترینی مالہ کہی حہ پامہ،
 ہم حہ پام نیہ لہ مالہ کہشی بخووا؟ چونکہ (صحابہ) کان کرینو فروشتنیان لہ گہل
 کافرہ کان دہ کردو لہ مالی نہو انیان دہ خوارد لہ گہل نہوہ شد ا پارہی شہ پاب و پیباو
 حہ پامہ کانی تریش تیکہ لی مالہ کہیان بوو.

جا نہ گہر کہ سیگ لہ مالہ کہی دا حہ لآل و حہ پام تیکہ ل بوو و لیک جیانہ دہ کراوہ، نہوہ لہ
 بہر ناچار ی بڑی دروستہ: نہ اندازہی حہ پامہ کہ جیا بکاتہ وہو بیداتہ وہ خاوہ نہ کہی، جا
 نہ گہر خاوہ نہ کہیی دہست نہ کہوت، با بیداتہ (بیت المال)، جا نہ گہر (بیت المال) نہ بو،
 نہو کاتہ با بہ خوی لہ بہر زہوہ ہندیہ کانی موسولمانان سہرفی بکا، ٹینجا کہ نہ اندازہی
 حہ پامہ کہی سہرف کرد، نہو کاتہ بہ ویستی خوی دہستکاری مالہ کہی تر دہکا، ہر وہ کہ
 لہ سہرچاوہ کاند ا لیرہو لہ (باسی نیچیر) دا ناوہ پڑکی نہم پاشکؤیہ ہون کراوہ تہوہ.

جا بزانہ: لہو کاتہی مالہ حہ پامہ کہ دہکاتہ خیرو لہ بہر زہوہ ہندیہ کان سہرفی دہکا،
 پیویستہ: نہی تی تولہ ژماردنہ ہبہن، واتہ: نہ گہر خاوہ نہ کہیی دہست کہوت، نہو کاتہ
 واجبہ تولہی مالہ سہرف کراوہ کہی بداتن، ہر وہ کہ لہ زڈریہی سہرچاوہ کاند ا لہ (باسی
 شاہیدی) دا فہرمویانہ.

دیسان بزانہ: نہو شتی - بہ گوپڑہی عادت - خاوہ نہ کہی وازی لی دینن، ہر کہ سیگ
 شتہ کہ بق خوی بیا، نہوہ دہ بیٹہ ملکی خوی و بڑی حہ لآلہ گشت دہستکاریہ کی تی دا
 بکا، بہ لآم نہو میوہیہی لہ درختہ کہ بہر دہ بیٹہ وہ - بین ٹیزنی خاوہ نہ کہی - حہ پامہ:
 بیخووا، جیا وازی نیہ درختہ کہ پھرٹین کرابین، یان نا، بہ لآم نہ گہر عادت نہوہا بوو:
 چاویوشی لہو میوہیہ دہکرا: کہ دہک ویتہ دہرہوی پھرٹینہ کہ، نہو کاتہ نہو میوہیہ
 حہ پام نیہ، ہر وہ کہ لہ (المجموع) و لہ (تحفة) دا لہ باسی نیچیر دا ہون کراوہ تہوہ.

(کتابُ الْمُسَابَقَةِ وَالْمُنَاضَلَةِ)

هُمَا سُنَّةٌ وَيَحِلُّ أَخْذُ عَوْضٍ عَلَيْهِمَا، وَتَصِحُّ الْمُنَاضَلَةُ عَلَى سَهَامٍ، وَكَذَا مَزَارِيقَ وَرِمَاحٍ وَرَمِيٍّ بِأَحْجَارٍ وَمَنْجَبِيقٍ وَكُلُّ نَافِعٍ فِي الْحَرْبِ عَلَى الْمَذْهَبِ، لَا عَلَى كُرَّةِ صَوْلَجَانَ وَبُنْدُقِ وَسِيَّاحَةِ وَشَطْرُنْجٍ وَخَاتَمٍ وَوُقُوفٍ عَلَى رَجُلٍ وَمَعْرِفَةِ مَا فِي يَدِهِ، وَتَصِحُّ الْمُسَابَقَةُ عَلَى خَيْلٍ

﴿ كِتَابُ الْمُسَابَقَةِ: پهلوانی گروی پیشبرگزی سوارانه و

(وَالْمُنَاضَلَةِ) گروی چهك هاویشتن ﴾

(هُمَا سُنَّةٌ) پیشبرگزی سوارانه و چهك هاویشتن- هردو یکسان- سوننه تن، به (اجماع) ی زانایانی نسیلام، خوی گه وره ده فرموی: ﴿وَأَعْدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ﴾. قال النبي ﷺ في تفسيرها: (أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمِيَّ). ثلاث مرآت ﴿ رواه مسلم، ناماده بکن بؤ جهنگی کافره کان هر چه ندی ده توانن له هیزوله به ختیوکردنی وولاغه کان. پیغه مبر ﷺ له تفسیری نایه ته که دادا سنی جار فرموی: مه به ست به و هیزه: چهك هاویشتنه. که ابو: مه شقکردن بؤ فیزیوونی چهك هاویشتنو لیخو پینی نؤتومبیلو به کارهیتانی که رسته کانی تری جهنگ- به (فَرَضُ الْكَلْبَايَةِ)- واجبه له سهر پیوانی موسولمان، هروهك له فرموده که ی نیمیامی (الزركشي) وهرده گیزی.

(وَيَحِلُّ أَخْذُ عَوْضٍ عَلَيْهِمَا) بؤ پیوان چه لاله: پاره، یان شتیکی تر له سهر گزی سوارانه و چهك هاویشتن وهریگرن، به لام بؤ نافرده تان چه پامه و نابئ هیچ شتیك وهریگرن، هروهك له زوری ی سهر چاوه کانداه فرمویانه.

(وَتَصِحُّ الْمُنَاضَلَةُ عَلَى سَهَامٍ) گزی به پاره و شتی تریش دروسته: له سهر هاویشتنی تیره کان و (وَكَاذًا مَزَارِيقَ وَرِمَاحٍ) هروهها له سهر هاویشتنی رمی کورتو رمی دریزو هم (وَرَمِيٍّ بِأَحْجَارٍ) له سهر هاویشتنی به ردی به دهست و (وَمَنْجَبِيقٍ) به مهجه نیق و هم (وَكُلُّ نَافِعٍ فِي الْحَرْبِ) له سهر هاویشتنی گشت شتیکی به سود له جهنگدا: وهك تهنگو نارنجو کو توپ و موشه ک... هنت (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سهر فرموده ی راستی مه زهه ب.

(لَا عَلَى كُرَّةِ صَوْلَجَانَ) به لام گزی به مال دروست نیه: له سهر گزی قاشوانی و (وَبُنْدُقٍ) له سهر که لایانی و فریدانی که لا بؤ ناو قورته و (وَسِبَاحًا) له سهر مهله کردن و (وَشَطْرُنْجٍ) له سهر شه تره نیچو دامه و (وَخَاتَمٍ) له سهر نهنگوستیله و (وَوُقُوفٍ عَلَى رَجُلٍ) له سهر وهستان له سهر یه ک پی و (وَمَعْرِفَةِ مَا فِي يَدِهِ) له سهر زانی نی و شته ی له ناو دهستی دایه، واته: وهرگرتنی مال له پیشبرگزی نه وانه دادا دروست نیه، به لام- بی وهرگرتنی مال- خودی پیشبرگزی له وانه شدا دروسته، هروهك له زوری ی سهر چاوه کانداه فرمویانه.

(وَتَصِحُّ الْمُسَابَقَةُ عَلَى خَيْلٍ) پیشبرگزی به سواری نه سپ و ماین و ووشتر دروسته: له سهر

وَكَذَا فَيْلٌ وَبَغْلٌ وَحِمَارٌ فِي الْأَطْهَرِ، لَا طَيْرٌ وَصِرَاعٌ فِي الْأَصْحَ، وَالْأَطْهَرُ أَنْ عَقْدَهُمَا لَا زِمَ لَا جَائِزٌ فَلَيْسَ لِأَحَدِهِمَا فَسْخُهُ وَلَا تَرُكُ الْعَمَلِ قَبْلَ الشُّرُوعِ وَبَعْدَهُ، وَلَا زِيَادَةَ وَنَقْصَ فِيهِ وَلَا فِي مَالٍ، وَشَرَطُ الْمُسَابَقَةِ عِلْمُ الْمَوْقِفِ وَالْغَايَةِ، وَتَسَاوِيَهُمَا فِيهِمَا، وَتَعْيِينُ الْفَرَسَيْنِ وَتَيَقُّنَانِ، وَإِمْكَانُ سَبْقِ كُلِّ وَاحِدٍ، وَالْعِلْمُ بِالْمَالِ الْمَشْرُوطِ، وَيَجُوزُ شَرَطُ الْمَالِ مِنْ غَيْرِهِمَا بَأَنَّ يَقُولُ الْإِمَامُ أَوْ أَحَدُ الرَّعِيَةِ:

وهرگرتنی شتیک (وَكَذَا فَيْلٌ وَبَغْلٌ وَحِمَارٌ) ههروهه به سواری فیلو و هیسترو که ریش دروسته: له سهر وهرگرتنی شتیک (فِي الْأَطْهَرِ) له فرموده‌ی به هیزتردا، که واته: پیشریکی دروسته: به سواری نه و نوتومبیلانه‌ی بز جهنگ به کار دین، پیغمه به رَعِيَّةٌ ده فرموی: ﴿لَا سَبْقَ إِلَّا فِي خُفٍّ أَوْ حَالِرٍ أَوْ نَصْلٍ﴾ رواه اصحاب السنن بسند حسن، گروی به مال دروست نیه تنها له پیشریکی ووشتره نه سپو تیر هاویشتردا دروسته .
(لَا طَيْرٌ وَصِرَاعٌ) به لام وهرگرتنی مال له سهر پیشریکی بالنده و زورانبازی دروست نیه (فِي الْأَصْحَ) له فرموده‌ی راستردا.

(وَالْأَطْهَرُ) به فرموده‌ی به هیزتر: (أَنْ عَقْدَهُمَا لَا زِمَ) به ستنی گروی سوارانه و چهک هاویشترن له سهر وهرگرتنی شتیک مامله تیکی چه سپاوه (لَا جَائِزٌ) په شیمانی تیندا دروست نیه، که واته: (فَلَيْسَ لِأَحَدِهِمَا فَسْخُهُ) بز هیچ لایه کیان دروست نیه: مامله ته که هه لبوه شینیتته وه، هم (وَلَا تَرُكُ الْعَمَلِ) دروست نیه واز له کاره که ش بینتی (قَبْلَ الشُّرُوعِ وَبَعْدَهُ) نه له پیش دست پیکردن و نه له دواى دست پیکردن، هم (وَلَا زِيَادَةَ وَنَقْصَ فِيهِ) دروست نیه له کاره که دیارکراو زیاد بکا، یان که م بکاته وه، هم (وَلَا فِي مَالٍ) دروست نیه له ماله به مرج داندراوه که ش زنده و که می بکری.

(وَشَرَطُ الْمُسَابَقَةِ) مرجی پیشریکی سوارانه: (عِلْمُ الْمَوْقِفِ وَالْغَايَةِ) ده بی هردو کیان شوینی ده سته پیکردنی غاردانه که و شوینی کوتایی هاتنه که بی بزنان، هم (وَتَسَاوِيَهُمَا فِيهِمَا) ده بی هردو کیان له و دو شوینانه دا په کسان بن، هم (وَتَعْيِينُ الْفَرَسَيْنِ) هردو نه سپه کانیش دیاری بکرین (وَتَيَقُّنَانِ) به و دیارکردنه خودی نه سپه کان ده بنه دیارکراو و دروست نیه بگوردرین، هم (وَإِمْكَانُ سَبْقِ كُلِّ وَاحِدٍ) مرجه: بگودجی هه ره په که یان وه پیش نه وی تر بکه وی، واته: نه گهر نه سپه کیان زنده بی هیزتر بوو، یان زنده په وانتر بوو، پیشریکی دروست نیه، هم (وَالْعِلْمُ بِالْمَالِ الْمَشْرُوطِ) مرجه: هردو کیان بزنان: نه و ماله بی به مرج داندراوه، چه نده.

(وَيَجُوزُ شَرَطُ الْمَالِ مِنْ غَيْرِهِمَا) دروسته - جگه له پیشریکی که ره کان - په کیکی تر به مرج دابنی ماله که بدا: (بِأَنَّ يَقُولُ الْإِمَامُ أَوْ أَحَدُ الرَّعِيَةِ) وه که پیشه وا، یان که سیکتی تر بلتی:

مَنْ سَبَقَ مِنْكُمَا فَلَهُ فِي بَيْتِ الْمَالِ أَوْ فَلَهُ عَلَيَّ كَذًا. وَمَنْ أَحَدَهُمَا فَيَقُولُ: إِنَّ سَبَقْتَنِي فَلَكَ عَلَيَّ كَذًا أَوْ سَبَقْتِكَ فَلَا شَيْءَ عَلَيْكَ. فَإِنْ شَرَطَ أَنْ مَنْ سَبَقَ مِنْهُمَا فَلَهُ عَلَى الْآخِرِ كَذًا، لَمْ يَصِحْ إِلَّا بِمُحَلِّلِ فَرَسُهُ كَفَاءً لِفَرَسَيْهِمَا، فَإِنْ سَبَقَهُمَا أَخَذَ الْمَالَيْنِ، وَإِنْ سَبَقَاهُ وَجَاءَ مَعًا فَلَا شَيْءَ لِأَحَدٍ، وَإِنْ جَاءَ مَعَ أَحَدِهِمَا فَمَالُ هَذَا لِنَفْسِهِ وَمَالُ الْمُتَأَخِّرِ لِلْمُحَلِّلِ وَلِلَّذِي مَعَهُ، وَقِيلَ لِلْمُحَلِّلِ فَقَطُّ.

(مَنْ سَبَقَ مِنْكُمَا فَلَهُ فِي بَيْتِ الْمَالِ أَوْ فَلَهُ عَلَيَّ كَذًا) له نثیوه هر په کیکیان پېش نه وی تر که وت له (بیت المال) نه و نده مال هې بهی، یان بلې: هر په کیکیان پېش نه وی تر که وت نه و نده مال هې له سر من هې بهی.

(و) هر وده ها (مَنْ أَحَدَهُمَا) دروسته: له لایه ن ته نها په کیک له پېش پر کیکه ره کانی شه وه مال ه که به مارج دابندری و (فَيَقُولُ) بلې: (إِنَّ سَبَقْتَنِي فَلَكَ عَلَيَّ كَذًا أَوْ سَبَقْتِكَ فَلَا شَيْءَ عَلَيْكَ) نه گه تر پېش من که وتی نه و نده مال ه بې تو له سر من بې، به لام نه گه تر من پېش تو که وت تق هیچت له سر نه بې.

نیجا بزانه: دروست نیه له لایه ن هر دو کیانه وه مال ه که به مارج دابندری، چونکه نه و کاته ده بیته قومار، که و ابو: (فَإِنْ شَرَطَ أَنْ مَنْ سَبَقَ مِنْهُمَا فَلَهُ عَلَى الْآخِرِ كَذًا) نه گه تر هر دو کیان به مارجیان دانا: هر په کیکیان وه پېش نه وی تر که وت نه و نده مال هې له سر نه و که ی تر بې، نه وه (لَمْ يَصِحْ إِلَّا بِمُحَلِّلِ) دروست نابې ته نها به حال لکه ریکی سی به م دروست ده بې، که (فَرَسُهُ كَفَاءً لِفَرَسَيْهِمَا) نه سپه که ی حال لکه ره که ش هاوچه شنی نه سپه کانی دووه کانی تر بې و له گه ل هر دو کیاندا پېش پر کی بکا:

نیجا (فَإِنْ سَبَقَهُمَا) نه گه تر حال لکه ره که ش وه پېش هر دو کیان که وت، نه وه (أَخَذَ الْمَالَيْنِ) مال ه به مارج داندراوه که ی هر دو کیان بې خوی وه رده گری، جیاوازی نیه دووه کانی تریش ویکړا گه یشتنه جې، یان په ک له نوای په ک.

به لام (وَإِنْ سَبَقَاهُ وَجَاءَ مَعًا) نه گه تر دووه کانی تر هر دو کیان وه پېش حال لکه ره که که وت نو ویکړا ش گه یشتنه جې، نه و کاته (فَلَا شَيْءَ لِأَحَدٍ) هیچ کیان هیچ مالی ندریتې، چونکه نه گه تر حال لکه ره که دوا بکه وی هیچی له سر نیه.

به لام (وَإِنْ جَاءَ مَعَ أَحَدِهِمَا) نه گه تر حال لکه ره که له گه ل په کیکیان پېش که وت نو ویکړا گه یشتنه جې و نه و که ی تریش دوا که وت، نه و کاته (فَمَالُ هَذَا لِنَفْسِهِ) مال ه به مارج داندراوه که ی نه م پېشکه و توه بې خوی ده گه ریته وه، هم (وَمَالُ الْمُتَأَخِّرِ لِلْمُحَلِّلِ وَلِلَّذِي مَعَهُ) مالی دواکه و توه که ش به هاویه شنی بې حال لکه ره که و بې نه و که ی له گه لی دا گه یشتنه جې، چونکه هر دو کیان - ویکړا - وه پېش نه وی که وتون (وَقِيلَ لِلْمُحَلِّلِ فَقَطُّ) له فرموده په کی بې هیزدا: ته نها بې حال لکه ره که په.

وَإِنْ جَاءَ أَحَدُهُمَا ثُمَّ الْمُحَلَّلُ ثُمَّ الْآخِرُ فَمَالُ الْآخِرِ لِلأَوَّلِ فِي الْأَصْحَ، وَإِنْ تَسَابَقَ ثَلَاثَةٌ فَصَاعِدًا وَشَرِطُ لِلثَّانِي مِثْلُ الْأَوَّلِ فَسَدَ، وَذُوهُ يَجُوزُ فِي الْأَصْحَ، وَسَبْقُ إِبِلٍ بِكَتْفِ، وَخَيْلٍ بِعُنُقِ، وَقِيلَ بِالْقَوَائِمِ فِيهِمَا، وَيَشْتَرِطُ لِلْمُنَاضَلَةِ بَيَانُ أَنَّ الرَّمِيَّ مُبَادَرَةٌ وَهِيَ أَنْ يَبْدُرَ أَحَدُهُمَا بِإِصَابَةِ الْعَدَدِ الْمَشْرُوطِ، أَوْ مُحَاطَةً وَهِيَ أَنْ تُقَابَلَ إِصَابَاتُهُمَا وَيَطْرَحَ الْمُشْتَرِكُ فَمَنْ زَادَ بَعْدَ كَذَا فَفَاضِلٌ، وَبَيَانُ عَدَدِ نَوْبِ الرَّمِيِّ

(وَإِنْ جَاءَ أَحَدُهُمَا ثُمَّ الْمُطَّلُ ثُمَّ الْآخِرُ) نه گهر به کتیکان پیشتر که یشته جن، نینجا حال لکهره که، نینجا نه وه که یتر، نه و کاته (فَمَالُ الْآخِرِ لِلأَوَّلِ فِي الْأَصْحَ) مالی نه وه که یتر نهنا بق به که مه که به، واته: حال لکهره که هیچی نادریتتی، له سره فرموده ی پاست.

(وَإِنْ تَسَابَقَ ثَلَاثَةٌ فَصَاعِدًا) نه گهر سنی که س، یان زیاتر پیشتر یکی سوارانه یان کردو (وَشَرِطُ لِلثَّانِي مِثْلُ الْأَوَّلِ) به مهرج داندره: مالیکی وه کو به که مه که بق نووه مه که بی (فَسَدَ) نه پیشتر یکی به تاله، به لام به فرموده ی پاستر: دروست ده بی، هم (وَذُوهُ يَجُوزُ) نه گهر به مهرج داندره: نووه مه که که متری له به که مه که بدریتتی، نه وهش دروسته (فِي الْأَصْحَ) له فرموده ی پاستردا.

(وَسَبْقُ إِبِلٍ بِكَتْفِ) پیشتر که وتنی ووشتر به شان کانی ره چاو ده کری و (وَخَيْلٍ بِعُنُقِ) پیشتر که وتنی نه سپو ماینو هیستر به نه ستزی ره چاو ده کری (وَقِيلَ بِالْقَوَائِمِ فِيهِمَا) له فرموده یه کی بی هیتردا: له هردوو جزیره کانداهه پی به کانیان ره چاو ده کری.

(وَيَشْتَرِطُ لِلْمُنَاضَلَةِ) به مهرج داده ندری بق دروستبونی پیشتر یکی چه که هاویشتن: (بَيَانُ أَنَّ الرَّمِيَّ مُبَادَرَةٌ) پوون بکریته وه: نایا چه که هاویشتنه که پیشتر که وتنه (وَهِيَ أَنْ يَبْدُرَ أَحَدُهُمَا بِإِصَابَةِ الْعَدَدِ الْمَشْرُوطِ) پیشتر که وتن نه مه به: به کتیکان پیش نه وی تر بکه وی به لیدانی نه و ژماره یه به مهرج داندره له کزی چه که هاویشترا وه که: وه که به مهرج دابندر: هر به کتیکان له کزی بیست فیشه کی هاویشتراو پینج فیشه که لیداهه نه وهنده مالی بدریتتی، جا هر کامه یان له کزی بیست فیشه که کی خزی پینجی لیدان، نه میان پیشتر که وتوه به سر نه وهی له بیسته که کی خزی چواران لیده دا، که و ابو: ماله که ی دهریتتی، به لام نه گهر هردو کیان پینجیان لیدان، نه و کاته هیچیکان پیشتر که وتوو نین.

(أَوْ مُحَاطَةً) یان پوون بکریته وه: چه که هاویشتنه که داشکاندنه (وَهِيَ أَنْ تُقَابَلَ إِصَابَاتُهُمَا وَيَطْرَحَ الْمُشْتَرِكُ) داشکاندن نه مه به: لیدانی هردو کیان به رامبر بکری و لیدانه هاوبه شه کانیان فری بدری (فَمَنْ زَادَ بَعْدَ كَذَا فَفَاضِلٌ) جا نه وهی ژماره ی لیدانه که ی نه وهنده زیاد بوو، نه میان پیشتر که وتوه به سر نه وی تر داو ماله که ی دهریتتی.

(و) هروها به مهرج داده ندری له هردووشیوه ی پرابر بوودا: (بَيَانُ عَدَدِ نَوْبِ الرَّمِيِّ) پوون بکریته وه ژماره ی نوبه ته کانی هاویشتن چه ند بن: نایا هر به که یان تیریک تیریک بهاوی، یان

وَالْإِصَابَةَ وَمَسَافَةَ الرَّمِي وَقَدْرَ الْفَرَضِ طُولًا وَعَرْضًا، إِلَّا أَنْ يَعْقِدَ بِمَوْضِعٍ فِيهِ غَرَضٌ مَعْلُومٌ فَيَحْمَلُ الْمَطْلُوقَ عَلَيْهِ، وَلَيُبَيِّنَا صِفَةَ الرَّمِي مِنْ قَرَعٍ وَهُوَ إِصَابَةُ الشَّنِّ بِلَا خَدَشٍ، أَوْ خَزَقٍ وَهُوَ أَنْ يَنْقُبُهُ وَلَا يَثْبُتَ فِيهِ، أَوْ خَسَقٍ وَهُوَ أَنْ يَثْبُتَ فِيهِ، أَوْ مَرَقٍ وَهُوَ أَنْ يَنْقُذَ، فَإِنْ أَطْلَقَا الْقَضَى الْقَرَعُ، وَيَجُوزُ عَوْضُ الْمُنَاضِلَةِ مَنْ حَيْثُ يَجُوزُ عَوْضُ الْمُسَابِقَةِ وَيَشْرَطُهُ، وَلَا يُشْتَرَطُ تَعْيِينُ قَوْسٍ وَسَهْمٍ، فَإِنْ عَيَّنَ لَهَا وَجَّازَ إِبْدَالَهُ بِمِثْلِهِ، فَإِنْ شَرَطَ مَنَعَ إِبْدَالَهُ فَسَدَّ الْعَقْدُ،

پینج پینج، یان یه کیکیان پیتشر ته اوای بیسته که ی خوی بهاوی، نینجا نه وه ی تریش بیسته که ی خوی بهاوی (وَالْإِصَابَةَ) هم مه رجه: ژماره ی لیدانه کانیش پوون بگریته وه: وه که له بیست فیشه که پینجان لبدا.

هم (وَمَسَافَةَ الرَّمِي) دوری و نزکی ی نامادجه که ش پوون بگریته وه، هم (وَقَدْرَ الْفَرَضِ طُولًا وَعَرْضًا) نه اندازه ی نامادجه که ش پوون بگریته وه له پووی درئی و پانیه وه (إِلَّا أَنْ يَعْقِدَ بِمَوْضِعٍ فِيهِ غَرَضٌ مَعْلُومٌ) مه گه له شوپئیکی وها پیتشپرکن بیهستن که نامادجه یه کی زاندرای تریدا بی، نه و کاته مه رجه نیه، که وابو: (فَيَحْمَلُ الْمَطْلُوقَ عَلَيْهِ) نامادجه پووننه کراوه که ده میندریته سه نه و نامادجه زاندراره.

(وَلَيُبَيِّنَا صِفَةَ الرَّمِي) سوننه ته شیوه ی هاویشتن و لیدانه که پوون بگه نه وه: (مِنْ قَرَعٍ وَهُوَ إِصَابَةُ الشَّنِّ بِلَا خَدَشٍ) نایا ته نها له نامادجه که بداو هیچ شوختی ترینه کا (أَوْ خَزَقٍ وَهُوَ أَنْ يَنْقُبُهُ وَلَا يَثْبُتَ فِيهِ) یان لای بداو کونی بکاو هاویشتراوه که شی تریدا نه مینیتته وه (أَوْ خَسَقٍ وَهُوَ أَنْ يَثْبُتَ فِيهِ) یان لای بداو تریدا بمینیتته وه (أَوْ مَرَقٍ وَهُوَ أَنْ يَنْقُذَ) یان لای بداو کونی بکاو له نیوه که ی تریدا بهواته دره وه (فَإِنْ أَطْلَقَا) جا نه گه له بهستنی پیتشپرکنی دا چونی ته لیدانه که یان نه گوت، نه و کاته (أَقْضَى الْقَرَعُ) ته نها لیدانه که ی ده خوازی و نه وانی تر پیویست نین.

(وَيَجُوزُ عَوْضُ الْمُنَاضِلَةِ) دروسته: له گرویی چه که هاویشتندا مال به مه رجه دابندری (مِنْ حَيْثُ يَجُوزُ عَوْضُ الْمُسَابِقَةِ وَيَشْرَطُهُ) له و پوهی که دروست بوو: مالی گرویی سوارانه دابین و هم به مه رجه که ی گرویی سوارانه ش، واته: یان بیگانه یه که بیخاته نه ستوی خوی، یان ته نها یه کی که له پیتشپرکنی که ره کان، یان هه ردوکیان به و مه رجه ی حه لالکه ری که وه گه لیان بگه وی: نه گه ره پیتش هه ردوکیان بگه وی مالی هه ردوکیان بر خوی بیا، نه گه ره وانی پیتش که وتن نه و هیچ نه دا.

به لام (وَلَا يُشْتَرَطُ تَعْيِينُ قَوْسٍ وَسَهْمٍ) به مه رجه دانندری: که وان و تیر دیاری بگرین (فَإِنْ عَيَّنَ) جا نه گه تیرو که وانیک دیاری کرا (لَهَا) دیارکرنه که پوچه ل ده بی و (وَجَّازَ إِبْدَالَهُ بِمِثْلِهِ) دروسته به تیرو که وانیک تر بیگرویی (فَإِنْ شَرَطَ مَنَعَ إِبْدَالَهُ) جا نه گه له مه رجه دانندرا: که نابن بگروپدی، نه و کاته (فَسَدَّ الْعَقْدُ) مامله ته که تیک ده چی و دانامه زری.

وَالْأَظْهَرُ اشْتَرَاطُ بَيَانِ الْبَادِي بِالرَّمِي وَلَوْ حَضَرَ جَمْعٌ لِلْمُنَاصَلَةِ فَانْتَصَبَ زَعِيمَانِ يَخْتَارَانِ أَصْحَابًا جَارًا، وَلَا يَجُوزُ شَرْطُ تَعْيِينِهِمَا بِقُرْعَةٍ، فَإِنْ اخْتَارَ غَرِيبًا ظَنَّهُ رَأْمِيًا فَبَانَ خِلَافُهُ بِطَلِّ الْعَقْدِ فِيهِ وَسَقَطَ مِنَ الْحِزْبِ الْآخَرَ وَاحِدًا، وَفِي بَطْلَانِ الْبَاقِي قَوْلًا تَفْرِيقِ الصَّفَقَةِ، فَإِنْ صَحَّحْنَا فَلَهُمْ جَمِيعًا الْخِيَارُ، فَإِنْ أَجَازُوا وَتَنَازَعُوا فِيمَنْ يَسْقُطُ بَدَلُهُ فَسَدَّ الْعَقْدُ، وَإِذَا نُضِلَّ حِزْبٌ قُسِمَ الْمَالُ بِحَسَبِ الْإِصَابَةِ،

(وَالْأَظْهَرُ) به فرموده‌ی راستتر: (اشترط بيان البادي بالرمي) مرجه برون بکریته‌وه: کامه‌یان پیشتر دست به هاویشتن بگا، هم مرجه شوینی لیاویشتنه که شیان به کسان بین، هم مرجه: نه و چه‌کسی هر دو لا هاویشتنی پن‌ده‌کن به که ره‌گزین، هر وه که له (تحفة) و (نهاية) دا فرموده‌یانه.

(وَلَوْ حَضَرَ جَمْعٌ لِلْمُنَاصَلَةِ) نه‌گه گر کومه‌تیک ناماده بون بق پیشبرکئی چه ک هاویشتن (فانتصب زعيمان) نینجا له و کومه‌له دو کس به په‌زاهندی هم‌موان خویان کرده سرکرده، تا کو (يختاران اصحابًا) هر به‌که‌یان له و کومه‌له چند که سیک بق خوی هه‌لبژئری و هر به‌که‌یان ببیته گرقه‌تیک (جارًا) نه و مامله‌ته دروسته، به و مرجه‌ی پیش به‌ستنی پیشبرکئی به‌که: نه‌م‌یان له کومه‌له که به‌کیک هه‌لبژئری، نینجا نه‌وه‌کسی تریش به‌کیک هه‌لبژئری... به‌م جوره، تا ژماره‌ی نه‌ندامه‌کانی هر دو گرقه‌کان به به‌کسانی ته‌واو ده‌بن، که‌وابو: (وَلَا يَجُوزُ شَرْطُ تَعْيِينِهِمَا بِقُرْعَةٍ) پیشبرکئی به و مرجه دروست نیه: که به پشکه هم‌مو نه‌ندامه‌کان دیاری بکرین، چونکه نه‌وه‌ی پشکه‌ی بق درده‌چی گشت لیزانه‌کان بق خوی هه‌لده‌بژئری.

(فَإِنْ اخْتَارَ غَرِيبًا) جا نه‌گه به‌کیک له سرکرده‌کان پیاویکی نه‌ناسراوی هه‌لبژارد، که (ظنُّهُ رَأْمِيًا فَبَانَ خِلَافُهُ) وا تیگه‌یشبو چه‌کهاویژه، نینجا ناشکرابو هر نازانی چه‌ک به‌اوی، نه و کاته (يُطَلِّ الْعَقْدُ فِيهِ) مامله‌ته که له و ن‌زانه‌دا به‌تال ده‌بن و (وَسَقَطَ مِنَ الْحِزْبِ الْآخَرَ وَاحِدًا) له گرقه‌ه‌کسی تریش به‌کیک له به‌رامبر ن‌زانه‌که لاده‌کوی.

(وَفِي بَطْلَانِ الْبَاقِي قَوْلًا تَفْرِيقِ الصَّفَقَةِ) له‌باره‌ی به‌تال‌بوونه‌وه‌ی نه‌ندامه‌کانی تریش هر دو فرموده‌کسی لیکجیا کردنه‌وه‌ی مامله‌تیک هه‌به: راستره‌که‌یان ده‌فرموی: دروست ده‌بی و به‌تال نایی، که‌وابو: (فَإِنْ صَحَّحْنَا) نه‌گه به فرموده‌ی راستتر: له نه‌ندامه‌کانی تری هر دو گرقه‌ه‌که‌دا به دروست‌بووی دابنیین، نه‌و کاته (فَلَهُمْ جَمِيعًا الْخِيَارُ) له هر دو کومه‌له که گشتیان مافی په‌شیمان‌بوونه‌وه‌یان هه‌به، نینجا (فَإِنْ أَجَازُوا) نه‌گه په‌شیمان نه‌بوونه‌وه مامله‌ته‌که‌یان پویاند، به‌لام (وَتَنَازَعُوا فِيمَنْ يَسْقُطُ بَدَلُهُ) بووه کیشه‌یان: نایا کامه‌یان له به‌رامبر ن‌زانه‌که لابه‌کوی، نه‌و کاته (فَسَدَّ الْعَقْدُ) مامله‌ته‌که تیک ده‌چی (وَإِذَا نُضِلَّ حِزْبٌ) هر کاتیک گرقه‌تیک به سر گرقه‌تیکدا پیش که‌وت (قُسِمَ الْمَالُ بِحَسَبِ الْإِصَابَةِ) نه‌و ماله‌ی له

وَقِيلَ بِالسُّوِيَّةِ، وَيُشْتَرَطُ فِي الإِصَابَةِ الْمَشْرُوطَةَ أَنْ تَحْصُلَ بِالنُّضْلِ، فَلَوْ تَلَفَ وَتَرَّ أَوْ قَوَسَ أَوْ عَرَضَ شَيْءٌ الصَّدَمَ بِهِ السَّهْمُ وَأَصَابَ بِهِ حُسْبَ لَهُ، وَإِلَّا لَمْ يُحْسَبْ عَلَيْهِ، وَلَوْ نَقَلَتِ الرِّيحُ الْفَرَضَ فَأَصَابَ مَوْضِعَهُ حُسْبَ لَهُ، وَإِلَّا فَلَا يُحْسَبُ عَلَيْهِ، وَلَوْ شَرِطَ حَسَقٌ لَنَقَبَ وَبَيَّتْ ثُمَّ سَقَطَ أَوْ لَقِيَ صَلَابَةً فَسَقَطَ حُسْبَ لَهُ.

(كِتَابُ الأِيمَانِ)

گرفته که دا به مرج داندراوه به گویره لیدانه کان به سر لیدره کاندای بهش ده کری، به لام (وقیل بالسویة) له فرموده به کی تر که زهره ی سه رچاوه کان به راستریان داناره: - به یه کسانای ماله که به سر هه مو نه ندانه کانی گرفته که دا بهش ده کری: بی جیاوازی له نیوان نه وهی له نامانجه که ی داوه، یان لای نه داوه.

(وَيُشْتَرَطُ فِي الإِصَابَةِ الْمَشْرُوطَةَ أَنْ تَحْصُلَ بِالنُّضْلِ) به مرج دادنه ندیری له لیدانه ی به مرج داندراوه: به سر ی تیره که بی، نه که به پانی و بنه که ی (فَلَوْ تَلَفَ وَتَرَّ أَوْ قَوَسَ) جا نه گه له حاله تی هاویشتنه که دا زئی که وانه که پچرا، یان که وانه که شکا (أَوْ عَرَضَ شَيْءٌ انْصَدَمَ بِهِ السَّهْمُ) یان شتی که هاتو تیره که ی خوی لدا، به لام (وَأَصَابَ بِهِ) له هه رسیک حاله ندا تیره که ی له نامانجه که دا، نه وه (حُسْبَ لَهُ) بوی ده ژمیردی (وَإِلَّا لَمْ يُحْسَبْ عَلَيْهِ) به لام نه گه لای نه دا، نه و کاته له سر ی ناژمیردی و نوویاره ی ده کاته وه.

(وَلَوْ نَقَلَتِ الرِّيحُ الْفَرَضَ) نه گه له حاله تی هاویشتنه که دا بایه که نامانجه که ی له شوینی خوی لادا بوی شوینی کی تر (فَأَصَابَ مَوْضِعَهُ) نه ویش چه که هاویشتراره که ی له شوینی نامانجه که دا، نه و کاته ش (حُسْبَ لَهُ) بوی ده ژمیردی (وَإِلَّا فَلَا يُحْسَبُ عَلَيْهِ) به لام نه گه له شوینه که بی نه دا، له سر ی ناژمیردی (وَلَوْ شَرِطَ حَسَقٌ) نه گه به مرج داندرا: نامانجه که کون بکاو تی دا بمیئته وه (فَنَقَبَ وَبَيَّتْ ثُمَّ سَقَطَ) نینجا له نامانجه که ی داو کونی کردو تی دا مایه وه، نینجا که وته خواره وه (أَوْ لَقِيَ صَلَابَةً فَسَقَطَ) یان تیره که به شتیکی ره ق که وت بوی که وته خواره وه و کونی نه کرد، نه وه له هه ردو مهسه له دا (حُسْبَ لَهُ) بوی ده ژمیردی، چونکه که متره غه می نه کردوه.

﴿ كِتَابُ الأِيمَانِ: پهرتوکی سوینده گان ﴾

پیشه گی بزانه: مرجه سویندخوره که بالغو عاقل بی و به خوشی خوی بی و مه بهستی سویندخواردن بی، واته: مندا ل و شیت و ژورلیکراو و نه و که سه ی بی مه بهستی دل - سویندی به سر زویاندا دی، سویندی هیچکیان دانامه زری، پیغه مبه ر ﷺ ده فرموی: ﴿رَفَعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ الثَّائِمِ حَتَّى يَسْتَقِظَ وَعَنِ الصَّيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ وَعَنِ الْمَجْتُونِ حَتَّى يَقْلِبَ﴾ حدیث صحیح رواه أصحاب السنن، نووسینی تاوان له سر سی که سان هه لگیروه: له سر خه وتوو تا هه شیار ده بیته وه، له سر مندا ل تا بلوژی ده بی، له سر شیت تا چاک ده بیته وه. هه به به لگی نوو چه دیسه کانی داهاتوو: لیره وه باسی (لِقَوْلِ الْيَمِينِ) دا.

لَا تَنْعَقِدُ إِلَّا بِذَاتِ اللَّهِ تَعَالَى أَوْ صِفَةً لَهُ كَقَوْلِهِ: وَاللَّهِ، وَرَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ، وَمَنْ نَفْسِي بِيَدِهِ، وَكُلِّ اسْمٍ مُخْتَصٍّ بِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى، وَلَا يَقْبَلُ قَوْلَهُ: لَمْ أَرِدْ بِهِ الْيَمِينَ. وَمَا انْصَرَفَ إِلَيْهِ سُبْحَانَهُ عِنْدَ الْإِطْلَاقِ: كَالرَّحِيمِ، وَالْخَالِقِ، وَالرَّازِقِ، وَالرَّبِّ تَنْعَقِدُ بِهِ الْيَمِينَ إِلَّا أَنْ يُرِيدَ غَيْرَهُ، وَمَا اسْتَعْمَلَ فِيهِ وَفِي غَيْرِهِ سَوَاءٌ:

جا بزانه: هر چه سویندخزره که: به قهسدیو به خوشی خوی کاره سویند له سرخواروه که بکا، یان نهیکا، واته: نه گهر سویندی خوارد کاریک بکا، یان سویندی خوارد نهیکا، نینجا به زورلیکردن کاره که ی کرد، یان به هوی قه دهغه کردن نه یکرد، یان له بیرى چوپوره که سویندی خواروه، یان نه یزانی نه مه سویند له سرخواروه که به بویى کردی، یان بویى نه یکرد، له وسن حاله تانه دا سویندی لیناکه وئى تا جاریکی تر به خوشی خویو به قهسدی دهیکا، ههروه که له زوری سهرچاوه کانداییره له کوتایی (سویندی نیشته جی بوون) دا ناوه پوکی نه م پیشه کی به پوون کراوه ته وه.

پیغه مبه ر... ده فهرموئى: ﴿رُفِعَ عَنِ امْتِي الْخَطَا وَالنِّسْيَانُ وَمَا اسْتَكْرَهُوا عَلَيْهِ﴾ حدیث حسن رواه ابن ماجه، لادراوه له سهر نوممه تی من بریاری به هه له داچوون و له بیرچوون و نه وه ی به زورلیکردن پیمان کراوه.

(لَا تَنْعَقِدُ إِلَّا بِذَاتِ اللَّهِ تَعَالَى) سویندخواردن نابه سترئ ته نها به زاتی خوی گه وره (أَوْ صِفَةً لَهُ) یان به سیفه تیکی خوی گه وره ده به سترئ (كَقَوْلِهِ) وه که سویندخزره که بلی: (وَاللَّهِ) بهو خویه نه م کاره ناکه م (وَرَبِّ الْعَالَمِينَ) به په روه ردگاری عالم نه م کاره م نه کردوه (وَالْحَيُّ الَّذِي لَا يَمُوتُ) بهو زیندوهی نامرئ نه وشته وه ها نیه (وَمَنْ نَفْسِي بِيَدِهِ) بهو که سه ی گیانی منی به دهسته نه وشته وه ها نیه، هه م (وَكُلِّ اسْمٍ مُخْتَصٍّ بِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى) سویندخواردن ده به سترئ به هه ناویکی تاییه ت به خوی گه وره بی: وه که به خاوه نی پوژی قیامه ت، بهو که سه ی ده پیه رستم، بهو که سه ی دلان ده گه پوئ... هتد (وَلَا يَقْبَلُ قَوْلَهُ: لَمْ أَرِدْ بِهِ الْيَمِينَ) سویندخزره که لی قبول ناکرئ بلی: مه به ستم بهو ناوه پیروزه سویندخواردن نه بوه.

به لام (وَمَا انْصَرَفَ إِلَيْهِ سُبْحَانَهُ عِنْدَ الْإِطْلَاقِ) هه ناویک نه گهر بی ناترره بگوترئ، بیرى مروء بولای خوا بچئو به ناترره وه ه بئ خه که به کار بی: (كَالرَّحِيمِ) وه کو میهره بان= دلوفان (وَالْخَالِقِ) دروستکر (وَالرَّازِقِ) پزقده ر (وَالرَّبِّ) خاوه ن، نه وه ه (تَنْعَقِدُ بِهِ الْيَمِينَ) سویندخواردن بی ده به سترئ (إِلَّا أَنْ يُرِيدَ غَيْرَهُ) مه گهر سویندخزره که مه به ستمی که سیکى تر بی- جگه له خوی گه وره- نه و کاته لی قبول ده کرئو نابیته سویندخواردن (وَمَا اسْتَعْمَلَ فِيهِ وَفِي غَيْرِهِ سَوَاءٌ) هه ناویکیش به یه کسانى بئ خواو بئ شتی تر به کار

كَالشَّيْءِ وَالْمَوْجُودِ وَالْعَالَمِ وَالْحَيِّ لَيْسَ بِيَمِينٍ إِلَّا بَنِيَّةٌ، وَالصَّفَّةُ: كَوَعظْمَةِ اللَّهِ وَعَزَّتْهُ وَكِبْرِيَانِهِ وَكَلَامِهِ وَعِلْمِهِ وَقُدْرَتِهِ وَمَشِيئَتِهِ يَمِينٌ، إِلَّا أَنْ يُنَوِّيَ بِالْعِلْمِ الْمَعْلُومِ وَبِالْقُدْرَةِ الْمَقْدُورِ، وَلَوْ قَالَ: وَحَقَّ اللَّهُ. فَيَمِينٌ إِلَّا أَنْ يُرِيدَ الْعِبَادَاتِ،

بئ: (كالشَّيْءِ) وهكوشت (وَالْمَوْجُودِ) هه بوی (وَالْعَالِمِ) زانا (وَالْحَيِّ) زیندوو، نه وه (لَيْسَ بِيَمِينٍ إِلَّا بَنِيَّةٌ) نابیته سویندخواردن، تنها به نیهتی ناوی خوا ده بیته سویند.

(وَالصَّفَّةُ) سیفتهی زاتی خوی گوره - که سویندی پئ ده به سترئ - گشت نهو سیفته تانه: که به زاتی خوی گوره وه وه ستاون و لی جیانا بنه وه، که اوبو: مه به ستیش به ناوی خوی گوره: گشت نهو وهو تو ناوه پیروزه کانی خوی گوره ن - که له هه بیسی پیغه مبه ردانگه هاتون - چونکه نهو ناوانهش له سیفته تکانی خوی گوره وه رگیاون، به لام جیاوازی نیه ناوه پیروزه کان له سیفته تکانی زاتی خوا وه رگیاون: وهکو (الْأَسْمِيعِ) له سیفتهی (السَّمْعِ) وه رگیاوه، یان له سیفته تکانی (فِعْلٌ) - کرداری خوا: وهکو (الْمَخْلُقِ) له سیفتهی (الْخَلْقِ) وه رگیاوه، هه روهک له زوریهی سه رچاوه کانداهرموویانه، منیش له رهونکرینه وهی (العقيدة الطحاوية) دا به ریژی رهونم کردونه وه:

(ك) وَهك سویندخوره که بئ: (وَعظْمَةِ اللَّهِ) به گوره هی خوا (وَعَزَّتْهُ) به به هیزی خوا (وَكِبْرِيَانِهِ) به خوبه گوره دانانی خوا (وَكَلَامِهِ) به گفتوگویی خوا - به قورپان، یان به م قورپانه (وَعِلْمِهِ) به زانستی خوا (وَقُدْرَتِهِ) به توانینی خوا (وَمَشِيئَتِهِ) به هه زکردنی خوا، نه وانه گشتی (يَمِينٌ) ده بنه سویند (إِلَّا أَنْ يُنَوِّيَ بِالْعِلْمِ الْمَعْلُومِ) تنها نه گره مه بهستی به (العلم) زاندرای خوی و (وَبِالْقُدْرَةِ الْمَقْدُورِ) مه بهستی به (القدرة) نهو شته بئ که خوا توانای به سهردایه، نهو کاته نابیته سویند.

(وَلَوْ قَالَ) نه گره سویندخوره که گوتی (وَحَقَّ اللَّهُ) به حقی خوا نه م کاره ده که م. نه وه (فَيَمِينٌ) ده بیته سویند (إِلَّا أَنْ يُرِيدَ الْعِبَادَاتِ) تنها نه گره مه بهستی به حقی خوا: خواپه رسته یکان بن که خوا فه رمانی پئ کریون، نهو کاته نابیته سویند، چونکه خواپه رسته یکان سیفتهی خوی گوره نین.

﴿ناگاداری﴾ یه که م: سویندخواردن به هیچ دروستکراویکی خوا دانامه زری: وهک سویندم به پیغه مبه ردانگه، یان به فلانه پیاوچاکه، یان به قه بری پیغه مبه ردانگه، یان به قه بری فلانه پیاوچاکه، یان به سه ری باوکم، یان به قه بری باوکم. که واته: نهو جوژه سویندانه ناپه سندن، به لکو نیمامی (الشافعی) و چه ند زانایه کی تر به گونا هیان داناهو سویندخوره که گونا هبار ده بئ، چونکه پیغه مبه ردانگه ده فه رموی: ﴿أَلَا إِنَّ اللَّهَ - عَزَّ وَجَلَّ - يَنْهَاكُمُ أَنْ تَخْلِفُوا بِأَيْدِيكُمْ، فَمَنْ كَانَ خَالِفاً فَلْيُحْلِفْ بِاللَّهِ تَعَالَى﴾ رواه الشيخان، ناگادار بن خوی گوره نهو قه دهغه ده کا: سویند به سه ری باوکتان بخون، جا هه رکه سیئ سویند ده خوا با سویند به خوی گوره بخوا.

وَحُرُوفُ الْقَسَمِ بَاءٌ وَوَاوٌ وَتَاءٌ: كَبَّالَهُ وَوَالَّهِ وَتَالَّهِ، وَتَخْتَصُّ التَّاءُ بِاللَّهِ تَعَالَى، وَلَوْ قَالَ: اللَّهُ وَرَفَعَ أَوْ نَصَبَ أَوْ جَرَّ فَلَيْسَ بِمِمينٍ إِلَّا بِنِيَّةٍ،

جا بزانه: نه‌گەر سویندخۆره‌که مه‌به‌ستی نه‌وه‌بێ: سویند پیخواروه‌که وه‌کو خوا به‌گه‌وره دابنێ، نه‌و کاته کافر ده‌بێ، هه‌روه‌ک له زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا فه‌رمووینه؟ چونکه پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموێ: ﴿مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ لَقَدْ أَشْرَكَ﴾ رواه ابوداود و غیره بسند حسن، هه‌ر که سێک سویند بخوا به‌شتیکی جگه‌ له‌ خوا، نه‌وه‌ هاوبه‌شی بۆ خوا داناوه‌و کافر ده‌بێ.

به‌لام نه‌گەر نه‌و جۆره‌ ووشانه‌ی پاریدوو به‌مه‌به‌ستی سویندخواردن نه‌بێ، به‌لکو به‌بێ هیچ مه‌به‌ستی‌ک - به‌گۆیره‌ی عاده‌ت ووشه‌ی سوینده‌که‌ی به‌سه‌ر زویانی‌دا هات، نه‌و کاته‌ناپه‌سند نیه‌و گونا‌ه‌باریش نابێ؟ چونکه‌ پیاویکی خه‌لکی (تَجَد) هات و پرسیاری ئیسلامی کردو پیغه‌مبه‌ر ﷺ وه‌لامی داوه، جا پیاوه‌که‌ پوشت و گوتی: ﴿وَاللَّهِ لَا أُرِيدُ عَلَيَّ هَذَا وَلَا أَقْصُ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: أَلْفَحَ وَأَيُّهُ إِنْ صَدَقَ﴾ رواه مسلم، سویندم به‌خوا له‌و پوختانه‌ی ئیسلام زیاتر ناکه‌م و که‌میش ناکه‌م. جا پیغه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رمووی: به‌باوکی وی - به‌سه‌ری باوکی وی به‌خته‌وه‌ر بوو نه‌گەر راستی گوتی. واته: مه‌به‌ستی پیغه‌مبه‌ر ﷺ سویندخواردن به‌سه‌ری باوکی وی نه‌بو، به‌لکو به‌گۆیره‌ی عاده‌ت ووشه‌که‌ی به‌سه‌ر ده‌مدا هات، هه‌روه‌ک ئیمامی (النواوی) له‌ (شرح مسلم)‌دا پوونی کردونه‌وه.

دووه‌م: نه‌گەر له‌گه‌ر سویندخواردنه‌که‌دا بێ: إن شاء الله. نه‌وه‌ سوینده‌که‌ی دانا‌مه‌زێ، هه‌روه‌ک له‌ (باسی جیاکردنه‌وه‌ له‌ ته‌لاق)‌دا پابرا، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رمووی: ﴿مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ فَقَالَ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ. فَلَا حِنْثَ عَلَيْهِ﴾ رواه أحمد وأصحاب السنن بسند حسن، هه‌ر که سێک سویندی خواردو گوتی: إن شاء الله. نه‌وه‌ سویندی لێناکه‌وێ.

جا بزانه: وه‌کیلگرتن بۆ سویندخواردن دروست نابێ، هه‌روه‌ک له‌ (باسی وه‌کیلایه‌تی)‌دا پابرا. (وَحُرُوفُ الْقَسَمِ) پیته‌کانی سویند پیخواردن له‌عه‌ره‌بی‌دا (بَاءٌ وَوَاوٌ وَتَاءٌ) نه‌م سه‌ن په‌نه‌ (ک) وه‌ک بێ: (بِاللَّهِ، وَوَاللَّهِ، وَتَاللَّهِ)، به‌لام کوردزما‌نه‌کان له‌ سویندی کوردی‌دا: به‌ زۆری پیتی (ب) به‌کار دێنن: وه‌ک به‌خوا، به‌قورئان، هه‌م له‌هه‌ندی شوینیشدا پیتی (و) به‌کار دێنن: وه‌ک وه‌که‌لامی خوا.

(وَتَخْتَصُّ التَّاءُ بِاللَّهِ تَعَالَى) پیتی (ت) تاییه‌ته‌ به‌ناوی (الله): وه‌ک (تالله)، واته: بۆ ناوه‌کانی‌ترو سیفه‌ته‌کانی خوا به‌کار نابێ (وَلَوْ قَالَ: اللَّهُ وَرَفَعَ أَوْ نَصَبَ أَوْ جَرَّ) نه‌گەر گوتی (الله)، جا بۆری دانا سه‌ر هابه‌که، یان سه‌ر، یان زۆر، واته: پیتی سویندخواردنی نه‌گوت، نه‌وه‌ (فَلَيْسَ بِمِمينٍ إِلَّا بِنِيَّةٍ) نابیته‌ سویندخواردن ته‌نها به‌نیه‌تی سویند نه‌بێ.

وَلَوْ قَالَ أَقْسَمْتُ أَوْ أَقْسِمُ أَوْ حَلَفْتُ أَوْ أَحْلَفُ بِاللَّهِ لِأَفْعَلَنَّ فِيمِینَ إِنْ نَوَّاهَا أَوْ أَطْلَقَ، وَإِنْ قَالَ قَصَدْتُ خَيْرًا مَاضِيًا أَوْ مُسْتَقْبَلًا صُدَّقَ بَاطِنًا وَكَذَّأ ظَاهِرًا عَلَى الْمَذْهَبِ، وَوَلَوْ قَالَ لَغَيْرِهِ أَقْسَمُ عَلَيْكَ بِاللَّهِ أَوْ أَسْأَلُكَ بِاللَّهِ لِتَفْعَلَنَّ وَأَرَادَ يَمِینَ نَفْسِهِ فِيمِینَ، وَإِلَّا فَلَا، وَوَلَوْ قَالَ إِنْ فَعَلْتُ كَذَا فَأَنَا يَهُودِيٌّ أَوْ بَرِيٌّ مِنَ الْإِسْلَامِ فَلَيْسَ بِیَمِینَ،

(وَلَوْ قَالَ) نه گەر سویتدخوره که گوتی: (أَقْسَمْتُ أَوْ أَقْسِمُ أَوْ حَلَفْتُ أَوْ أَحْلَفُ بِاللَّهِ لِأَفْعَلَنَّ) سویتدم خوارد به خوا، یان سویتد ده خۆم به خوا نه و کاره ده که م. نه وه (فِیْمِینَ إِنْ نَوَّاهَا أَوْ أَطْلَقَ) ده بیته سویتد نه گەر نیه تی سویتدی هه بی، یان هیج نیه تیکی نه بی، به لام (وَإِنْ قَالَ) نه گەر نه سویتدخوره گوتی (قَصَدْتُ خَيْرًا مَاضِيًا) به و ووشه به مه به ستم خه به ردانیکی پاریدوو بوو (أَوْ مُسْتَقْبَلًا) یان مه به ستم خه به ردانیکی داماتوو بوو، نه و کاته (صُدَّقَ بَاطِنًا) له په نهانی دا باوه پی پین ده کرئی (وَكَذَّأ ظَاهِرًا عَلَى الْمَذْهَبِ) هه روه ها له ناشکراییشدا باوه پی پین ده کرئی، له سه ره فرموده ی راستی مه زه به.

(وَلَوْ قَالَ لَغَيْرِهِ) نه گەر گوتیه که سیک: (أَقْسِمُ عَلَيْكَ بِاللَّهِ) سویتدم به سه ره تو دادا به خوا ده بی نه م کاره بکه ی (أَنْ يَانَ گوتی (أَسْأَلُكَ بِاللَّهِ لِتَفْعَلَنَّ كَذَا) داوات لده که م به خوا ده بی نه م کاره بکه ی (وَأَرَادَ يَمِینَ نَفْسِهِ) به م نووانه ش مه به سستی سویتدی خۆی بوو، نه وه (فِیْمِینَ) ده بیته سویتد، که وایو: نه گەر کاره سویتد له سه ره خوروه که حه رام نه بی، سوخته ته: سویتد پیدایاره که کاره که بکاو سویتده که ی نه شکینئ، جا نه گەر نه یکروو سویتده که ی شکاند، نه و کاته واجبه: سویتدخوره که که هه فاره تی سویتده که ی بدا، هه روه که له زۆریه ی سه رچاوه کانا فرموویانه (وَإِلَّا) به لام نه گەر مه به سستی سویتدی خۆی نه بو، به لکو تکا لیکردن، یان سویتدی که سه که ی مه به سست بوو، نه و کاته (فَلَا) نایبته سویتد.

جا بزانه: ناپه سنده به خاتری خوا له خه لک بیارپه توه، ناپه سنده نه و که سه ش په د بکاته وه که به خاتری خوا ده بیارپه توه، هه روه که له زۆریه ی سه رچاوه کانا فرموویانه.

(وَلَوْ قَالَ) نه گەر گوتی: (إِنْ فَعَلْتُ كَذَا فَأَنَا يَهُودِيٌّ أَوْ بَرِيٌّ مِنَ الْإِسْلَامِ) نه گەر نه و کاره م کرد من جوله که م، یان گاوم، یان به ریمه له نیسلا م، یان به بی نیمانی بمرم، یان له نوممه تی محمدی ﷺ نیم. یان هه ر گوته یه کی تری کوفر، نه وه ش (فَلَيْسَ بِیَمِینَ) نایبته سویتدو که هه فاره تیشی نا که ویته سه ر، جا نه گەر به و گوته یه مه به سستی نوورخسته نه وه ی خۆی بی له کاره که، نه و کاته حه رامه و گونا هه بار ده بی، به لام نه گەر مه به سستی پازی بوون بی به و گوتروانه نه گەر کاره که بکا، نه و کاته یه کسه ر کافر ده بی، چونکه پازی بوون به کوفر ده بیته کافریوون، پیغه مبه ره ﷺ ده فرموی: ﴿مَنْ حَلَفَ لِقَالَ إِيَّيْ بَرِيٌّ مِنَ الْإِسْلَامِ فَإِنْ كَانَ كَاذِبًا فَهُوَ كَمَا قَالَ، وَإِنْ كَانَ صَادِقًا فَلَنْ يَرْجِعَ إِلَى الْإِسْلَامِ صَادِقًا﴾ رواه أبو داود بسند صالح، هه ر

سُنُّ حِنْتُهُ وَعَلَيْهِ الْكَفَّارَةُ، أَوْ تَرَكَ مُبَاحٍ أَوْ فَعَلَهُ فَلَا أَفْضَلَ تَرَكَ الْحِنْتِ، وَقِيلَ الْحِنْتُ،
وَلَهُ تَقْدِيمُ كَفَّارَةَ بِغَيْرِ صَوْمٍ عَلَى حِنْتٍ جَائِزٍ قِيلَ: وَحَرَامٌ، قُلْتُ: هَذَا أَصَحُّ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.
وَكَفَّارَةُ ظَهَارٍ عَلَى الْعَوْدِ، وَقَتْلُ عَلَى الْمَوْتِ، وَمَنْذُورٌ مَالِيٌّ.

له نوژیذا ناوړ دده موه، نو کاتهش هر به به لگي چه ديسه که ي پابردو: (سُنُّ حِنْتُهُ
وَعَلَيْهِ الْكَفَّارَةُ) سوننه ته سوینده که ي له خزی بیخن، به لام که ففاره تي له سر واجب ده بی.
(أَوْ تَرَكَ مُبَاحٍ أَوْ فَعَلَهُ) یان سویندی له سر نه کرنی، یان کرنی چه لایک خوارد: وهك والله
نم خوراکه ناخوم، یان والله ده چمه ناو خانوو، نو کاته (فَلَا أَفْضَلَ تَرَكَ الْحِنْتِ) ودها
خیرتره سوینده که ي له خزی بیخن (وَقِيلَ) له فرموده ده که ی بن هیژدا: (أَلْحِنْتُ) سوینده که ي
له خزی بیخن خیرتره، تاكو هزاره كان سود له که ففاره ته که ي وهریگرن.

(وَلَهُ تَقْدِيمُ كَفَّارَةَ بِغَيْرِ صَوْمٍ عَلَى حِنْتٍ جَائِزٍ) بز سویند خوره که دروسته: که ففاره ته که
پیش سویند لیکه وتنه که بدا نه گهر که ففاره تدا نه که ي پږوو نه بی و هم سویند
لیکه وتنه که ي دروست بی (قِيلَ: وَحَرَامٌ) له فرموده ده که دا: نه گهر سویند لیکه وتنه که ي
چه پامیش بی، هر دروسته پیشدا که ففاره ته که بدا (قُلْتُ) نیامی (النواوی) فرموده تی:
(هَذَا أَصَحُّ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) نهم فرموده ده راستره.

به لام له مزه بی نیامی (حنفی) دا: پیش سویند لیکه وتن دروست نیه که ففاره ته که ي بدا،
هر وه که له (مجمع الانهر) دا فرموده تی، هم له مزه بی نیام (الشافعی) ش ودها باشتره
که ففاره ته که ي نه دا تا سویندی لیده که وی، هر وه که له زږیه ی سرچاوه کاند ا فرموویانه.
(وَكَفَّارَةُ ظَهَارٍ عَلَى الْعَوْدِ) دروسته که ففاره تی زیهاریش پیش که پانه وه بدا، هم (وَقَتْلِ
عَلَى الْمَوْتِ) دروسته: که ففاره تی کوشتن پیش مردنی کوژاوه که بدا.

هم (وَمَنْذُورٍ مَالِيٍّ) دروسته: نه زړکراویکی مالی پیش هاتنه جی بی پیه لو اسراوه که بدا:
وهك (نه گهر خوا شیفای دام نه زړ بی مریک بکه مه خیز). نه وه دروسته پیش شیفاهاتن
مه په که بکاته خیز، به لام نه گهر نه زړکراوه که خوا په رستی لاشه بی بی: وه کو پږوو، نو
کاته دروست نیه وه پیش پیه لو اسراوه که بخسترئ.

﴿فَصْلٌ: لَه بَاسِيْ كَه فَفَارَه تِي سویند﴾

پیشه گی بزانه: هر کاتیک سویند خوره که سویندی لیکه وت واته: به قه سدی و به خوشی
خزی قه دغی سوینده که ي شکاند، یان سویند خوار دنه که ي چه پام بوو و له ترسی
گونا هباری سوینده که ي شکاند، نه وه که ففاره تی سوینده که ي له سر واجب ده بی.
نینجا بزانه: نه گهر به سویند خوار دنه که ي گونا هبار بو بی، نه وه واجبه: به په له که ففاره تی
سوینده که بدا، به لام نه گهر گونا هبار نه بو بی، نو کاته په له کردن واجب نیه و دروسته:
که ففاره ته که ي دوا بخا، هر وه که له (تحفة) حاشیه کانی دا پروون کراوه ته وه.

(فَصَلِّ) يَتَخَيَّرُ فِي كَفَّارَةِ الْيَمِينِ بَيْنَ عَتَقِ كَالظَّهَارِ، وَإِطْعَامِ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ لِكُلِّ مَسْكِينٍ مُدُّ حَبٍّ مِنْ غَالِبِ قُوتِ بَلَدِهِ، وَكَسْوَتِهِمْ بِمَا يُسَمَّى كَسْوَةَ كَقَمِيصٍ أَوْ عِمَامَةٍ أَوْ إِزَارٍ، لَا خُفَّ وَقَفَّازِينَ وَمَنْطَقَةَ، وَلَا يُشْتَرَطُ صَلَاحِيَّتُهُ لِلْمَذْفُوعِ إِلَيْهِ فَيَجُوزُ سَرَاوِيلُ صَغِيرٍ لِكَبِيرٍ لَا يَصْلُحُ لَهُ، وَقُطْنٌ وَكَتَانٌ وَحَرِيرٌ لِامْرَأَةٍ وَرَجُلٍ، وَلَيْسَ لَمْ تَذْهَبَ قُوَّتُهُ، فَإِنْ عَجَزَ عَنِ الثَّلَاثَةِ لَزِمَهُ صَوْمٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ،

(يَتَخَيَّرُ فِي كَفَّارَةِ الْيَمِينِ) كه ففاره تدهره كه سارپشكه له كاففاره تي سوينده كه ي دا: (بَيْنَ عَتَقِ كَالظَّهَارِ) يان كويله يه كه نازاد بكا وه كه نو كويله له (كه ففاره تي زهان دا) پابرا. (وَإِطْعَامِ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ) يان دانه ويژه بداته ده كه داو هه ژاران (لِكُلِّ مَسْكِينٍ مُدُّ حَبٍّ) بَقْ هه ر كه دايه كه مستيك ده نكي ساخ- كه ده كاته (٦٠٥) غرام- واته: دروست نيه له جياتي دانه ويژه كه پاره بد او نابي دانه ويژه ي هار دراو بدا (مِنْ غَالِبِ قُوتِ بَلَدِهِ) له و دانه ويژه يه ي به نه غله بي دانيشتوواني شاره كه پئي ده زين كه ففاره ته كه بدا.

(وَكَسْوَتِهِمْ بِمَا يُسَمَّى كَسْوَةَ) يان ده پارچه جلو بهرگ بداته ده كه داو هه ژاران: جليكي وه ها پئي بگوتري: جلو بهرگ (كَقَمِيصٍ) وه كو كراس (أَوْ عِمَامَةٍ) يان ميژه ر (أَوْ إِزَارٍ) يان په شته مالي خواره وه، يان سهروه وه (لَا خُفَّ وَقَفَّازِينَ وَمَنْطَقَةَ) به لام خوفو كوره وي وه دستوانه و قايشي پشتي نابنه كه ففاره ت (وَلَا يُشْتَرَطُ صَلَاحِيَّتُهُ لِلْمَذْفُوعِ إِلَيْهِ) مهرج نيه جلو بهرگ كه كه لكی نه و كه سه ي هه بين كه دراويه تين، كه او بو: (فَيَجُوزُ سَرَاوِيلُ صَغِيرٍ لِكَبِيرٍ لَا يَصْلُحُ لَهُ) دروسته ده پئي بچوكيك برديته مروفيكي كه وره كه به كه لكی نه ي، هم (وَقُطْنٌ وَكَتَانٌ وَحَرِيرٌ لِامْرَأَةٍ وَرَجُلٍ) دروسته جلي لوكه و كه تان و ناو ريشم و خوري و موو بدرتته نافرته و پياوي كه داو هه ژار، هم (وَلَيْسَ لَمْ تَذْهَبَ قُوَّتُهُ) دروسته: جلي ده بهر كر او يش له كه ففاره تي سويند بدرئ به و مهرج ي هيزي نه رو يشتي به لام نه گه ر نه وه نده ده بهر كر ابين هيزي نه مابن، يان درابن، نه و كاته دروست نيه له كه ففاره ت بدرئ.

﴿ نَاكَادَارِي ﴾: له لای نيمامي (حنفي) نه اندازه ي دانه ويژه ي كه ففاره تي سويند- وه كو سه رفيتره- نيو ساعه، واته: (١٨١٥) كيلويه كه وه شتسه بو پانزه غرام، بق هه ر كه دايه كه وه ژار يك، هم دروسته نخي دانه ويژه كه ش پاره بداته ده هه ژاره كان، هه روه كه له (مجمع الانهر) دا فه رموويه تي.

(فَإِنْ عَجَزَ عَنِ الثَّلَاثَةِ) جا نه گه ر كه ففاره تدهره كه تواناي نه بو هيچيك له و ستيانه ي پابردو بكا، نه و كاته (لَزِمَهُ صَوْمٌ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ) له سه ري واجبه: سني بڙان به نيته ي كه ففاره تي سويند به پڙوو بين، خوي كه وره ده فه رموي: ﴿فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كَسْوَتِهِمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ﴾ راهي دياره.

وَلَا يَجِبُ تَتَابُعُهَا فِي الْأَطْهَرِ، وَإِنْ غَابَ مَالُهُ انْتِظَرُهُ وَلَمْ يَصُمْ، وَلَا يُكْفَرُ عَبْدٌ بِمَالٍ إِلَّا إِذَا مَلَكَهُ سَيِّدُهُ طَعَامًا أَوْ كِسْوَةً وَقَلْنَا يَمْلِكُ، بَلْ يُكْفَرُ بِصَوْمٍ، وَإِنْ ضَرَّهُ وَكَانَ حَلْفًا وَحَيْثُ يَأْذَنُ سَيِّدِهِ صَامَ بِلَا إِذْنٍ، أَوْ وَجِدًا بِلَا إِذْنٍ

جا بزانه به ده قفی ثم نایه ته دروست نیه: ژماره ی گه داو هه ژاره کان له ده که سان که متر بین، به لام (وَلَا يَجِبُ تَتَابُعُهَا) واجب نیه: سنی پڙووه کان به نوای یه کتردا بن (نسی الْأَطْهَرِ) له فهرمووده ی به میزتردا، چونکه له نایه ته که دا نه گوتراوه (وَإِنْ غَابَ مَالُهُ) نه گهر که ففاره تده ره که مالی هه بوو به لام له شوینیکی تر بوو، نه وکاته (انْتِظَرُهُ وَلَمْ يَصُمْ) ده بی جاوه پوانی ماله که ی بکاو دروست نیه به پڙوو بین، چونکه مالی هه یه، له نایه ته که شدا ده فهرموئ: ﴿فَمَنْ لَمْ يَجِدْ﴾ نه گهر نه یبوو با سنی پڙوان به پڙوو بین.

﴿لُأَكَادَرِي﴾: نه گهر چند جاریک سویندی له سر یه ک شت خوارد، نه وه که ففاره تیک بئ هه موو سوینده کان به سه، به و مرجعی که ففاره تی نه دابن، واته: نه گهر که ففاره تی دابو، نینجا سوویه سویندی له سر هه مان شت خورده وه، نه و کاته که ففاره ته که شت سوویه ره واجب ده بیته وه. هه روه ها نه گهر بلئ: (والله هه موو پڙوئیک نه و کاره ده که م). یان (والله هه جاریک نه وها بین من نه و کاره ده که م). نه و کاته ش هه جاریک کاره که نه کا که ففاره تیک له سر واجب ده بین، هه روه که له (تحفة) و حاشیه کانی دا پوون کراوه ته وه.

﴿الْيَمِينُ الْقَمُوسُ﴾= سویندی به درؤ

جا بزانه: (الْيَمِينُ الْقَمُوسُ)= سویندی به درؤ نه وه یه: به قه سدی له سر هه بوونی، یان نه بوونی هه والیک به درؤ سویند بخوا، جا ثم جوره سوینده - هه رچند که ففاره تیش واجب ده کا - به لام له گونا هه گه وره کان ده ژمیردرئ، پیغه مبه رﷺ ده فهرموئ: ﴿الْكَابِرُ الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَقَتْلُ النَّفْسِ وَالْيَمِينُ الْقَمُوسُ﴾ رواه البخاری، گونا هه گه وره کان: کافریوون و نازاردانی دایکو باوکو کوشتنی به ناهق و سویندی به درؤ یه. جا نه گهر چند جاریکیش سویندی به درؤ بخوا، نه و ونده که ففاره تانه ی له سر واجب ده بین، هه روه که له (تحفة) و حاشیه کانی دا پوون کراوه ته وه.

(وَلَا يُكْفَرُ عَبْدٌ بِمَالٍ) نابن کویله که ففاره تی سویند به مال بدا (إِلَّا إِذَا مَلَكَهُ سَيِّدُهُ طَعَامًا أَوْ كِسْوَةً وَقَلْنَا يَمْلِكُ) ته نها نه گهر که وره که ی دانه وئله، یان جلی بداتی و به فهرمووده ی بی میز بلئین: ده بیته خاوه ن، نه و کاته له که ففاره ت ده ی دا (بَلْ يُكْفَرُ بِصَوْمٍ وَإِنْ ضَرَّهُ) به لکو واجب: کویله که له که ففاره تی سوینده که به پڙوو بین، هه رچند زیانیشی لئ بداو هه م (وَكَانَ حَلْفًا وَحَيْثُ يَأْذَنُ سَيِّدُهُ) کویله که ش به نیزی گه وره که ی سویندی خوارد بین و سویندی لی که وتبی، جا نه و کاته (صَامَ بِلَا إِذْنٍ) بین نیزی گه وره که ی به پڙوو ده بی (أَوْ وَجِدًا بِلَا إِذْنٍ) به لام نه گهر سویند خواردنه که و سویند لیکه و تنه که ی بین نیزی گه وره که ی

لَمْ يَصُمْ إِلَّا بِإِذْنٍ، وَإِنْ أَذِنَ فِي أَحَدِهِمَا فَلَا صِحَّحَ اغْتِبَارُ الْحَلْفِ، وَمَنْ بَعْثَهُ حُرًّا وَلَهُ مَالٌ يُكْفَرُ بِطَعَامٍ أَوْ كِسْوَةٍ لَا عِتْقَ. (فَصَلِّ) حَلْفَ لَا يَسْكُنُهَا أَوْ لَا يَقِيمُ فِيهَا فَلْيُخْرِجْ فِي الْحَالِ، فَإِنْ مَكَثَ بِلَا عُدْرٍ حَنْتَ وَإِنْ بَعَثَ مَتَاعَهُ، وَإِنْ اشْتَغَلَ بِأَسْبَابِ الْخُرُوجِ: كَجَمْعِ مَتَاعٍ وَإِخْرَاجِ أَهْلِ وَأُبْسِ ثَوْبٍ لَمْ يَحْتِثْ، وَلَوْ حَلْفَ لَا يُسَاكِنُهُ فِي هَذِهِ الدَّارِ فَخَرَجَ أَحَدُهُمَا فِي الْحَالِ لَمْ يَحْتِثْ، وَكَذَا لَوْ بُنِيَ بَيْنَهُمَا جِدَارٌ وَلِكُلِّ جَانِبٍ مَدْخَلٌ فِي الْأَصْحَحِ،

بون، نه وکاته (لم یصم إلا بإذن) نابین به پوژوو بیین ته‌ن‌ها به‌نی‌زنی گه‌وره‌ک‌ی نه‌ب‌ین (وإن اذن فی احدیما) نه‌گ‌ر گه‌وره‌ک‌ی ته‌ن‌ها ب‌ی‌ه‌کی‌کیانی نی‌زن دابو، نه‌وه (فالأصح اعتبار الحلف) سو‌ینده‌ک‌ه په‌چار ده‌ک‌ری (ومن بعهه حر و له مال) نه‌وه ک‌زیله‌یه‌ی به‌شی‌کی نازاده‌وه مالی‌شی ه‌یه‌یه (یکفر بطعام او کسوة) به‌دانه‌ویله، یان به‌به‌رگ‌ک‌ه فف‌ارپه‌تی سو‌ینده‌ک‌ی ده‌دا (لا عتق) نه‌ک‌به‌ نازادکردنی ک‌زیله.

﴿ فصل: له باسی سویند خواردن له سهر نیشته جی بوون و شتی تر ﴾

(حَلْفَ لَا يَسْكُنُهَا) نه‌گ‌ر سو‌یندی خوارد له‌م خانووه‌دا نیشته‌ج‌ن نه‌ب‌ین (أو لَا يَقِيمُ فِيهَا) یان تی‌دی‌ا نه‌می‌نیت‌ت‌ه‌وه له‌وه‌حاله‌ت‌ه‌ش‌دا له‌ناو خانووه‌ک‌ه‌دا بوو (فَلْيُخْرِجْ فِي الْحَالِ) با‌ه‌هر نه‌وه‌دم به‌مه‌به‌ستی لاکه‌وتن ب‌پ‌واته‌ده‌روهه (فَإِنْ مَكَثَ بِلَا عُدْرٍ) جا‌نه‌گ‌ر به‌بی‌ه‌یچ عوزدیک‌ماوه‌یه‌کی‌که‌م له‌خانووه‌ک‌ه‌دا مایه‌وه (حَنْتَ وَإِنْ بَعَثَ مَتَاعَهُ) سو‌یندی ل‌ده‌ک‌ه‌وی، ه‌هرچ‌ه‌ند بارگ‌ه‌شی‌ناردب‌یت‌ه‌ده‌روهه.

به‌لام نه‌گ‌ر عوزدیک‌ی ه‌ه‌ب‌ین: وه‌ک‌ده‌رگ‌ی له‌س‌ه‌ر کل‌یل بدرئ، یان ریگ‌ی چوونه‌ده‌روه‌ی ل‌ب‌گ‌ری، یان له‌گیان‌و‌مالی‌خ‌وی ب‌ترس‌ن نه‌گ‌ر ب‌پ‌واته‌ده‌روهه، نه‌وه‌کاته‌تا عوزده‌ک‌ی ه‌ه‌ب‌ین به‌و‌مانه‌ویه‌سو‌یندی ل‌تاکه‌وی (وَإِنْ اشْتَغَلَ بِأَسْبَابِ الْخُرُوجِ) نه‌گ‌ر سو‌یند‌خ‌وره‌ک‌ه‌خ‌وی خ‌ه‌ریک‌کرد به‌ه‌ویه‌کانی چوونه‌ده‌روهه (كَجَمْعِ مَتَاعٍ وَإِخْرَاجِ أَهْلِ وَأُبْسِ ثَوْبٍ) وه‌کو‌ک‌زکردنه‌وه‌ی بارگ‌و‌بردنه‌ده‌روه‌ی ژن‌و‌مندال‌و‌ده‌به‌رکردنی‌جلو‌به‌رگ، نه‌وه (لَمْ يَحْتِثْ) به‌وه‌نده‌مانه‌ویه‌سو‌یندی ل‌تاکه‌وی.

(وَلَوْ حَلْفَ لَا يُسَاكِنُهُ فِي هَذِهِ الدَّارِ) نه‌گ‌ر سو‌یندی خوارد: له‌م خانووه‌دا له‌گ‌ل‌فلان‌ه‌ک‌ه‌س‌دا نیشته‌ج‌ن نه‌ب‌ین (فَخَرَجَ أَحَدُهُمَا فِي الْحَالِ) ئینجا‌یه‌ک‌سه‌ر له‌ن‌وی سو‌ینده‌ک‌ه‌یه‌کی‌کیان به‌نی‌ه‌تی لاکه‌وتن چووه‌ده‌روهه، نه‌وه (لَمْ يَحْتِثْ) سو‌یندی ل‌تاکه‌وی (وَكَذَا لَوْ بُنِيَ بَيْنَهُمَا جِدَارٌ) ه‌روه‌ها سو‌یندی ل‌تاکه‌وی نه‌گ‌ر له‌خانووه‌ک‌ه‌دیواریک‌له‌نی‌وانیان‌دا دروست‌ک‌رای‌و (وَلِكُلِّ جَانِبٍ مَدْخَلٌ) ه‌هر لایه‌ک‌یش ریگ‌یه‌کی‌هاتنه‌ژووره‌وه‌ی سه‌ریه‌خ‌وی ه‌ه‌ب‌ین (فی‌الأصح) له‌فرموده‌ی‌راست‌ردا.

وَلَوْ حَلَفَ لَا يَدْخُلُهَا وَهُوَ فِيهَا أَوْ لَا يَخْرُجُ وَهُوَ خَارِجٌ فَلَا حَنْثَ بِهِدَا، أَوْ لَا يَتَزَوَّجُ
 أَوْ لَا يَتَطَهَّرُ أَوْ لَا يَلْبَسُ أَوْ لَا يَرْكَبُ أَوْ لَا يَقُومُ أَوْ لَا يَقْعُدُ فَاسْتَدَامَ هَذِهِ الْأَحْوَالَ
 حَنْثَ، قُلْتُ: تَحْنِيئُهُ بِاسْتِدَامَةِ التَّزْوُجِ وَالتَّطَهُّرِ غَلَطٌ لِلذُّهُولِ، وَاسْتِدَامَةٌ طَيِّبٌ لَيْسَتْ
 تَطْيِيبًا فِي الْأَصْحَحِّ، وَكَذَا وَطْءٌ وَصَوْمٌ وَصَلَاةٌ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَمَنْ حَلَفَ لَا يَدْخُلُ دَارًا حَنْثَ
 بِدُخُولِ دَهْلِيْزٍ دَاخِلِ الْبَابِ أَوْ بَيْنَ بَابَيْنِ، لَا بِدُخُولِ طَائِقِ قُدَّامِ الْبَابِ، وَلَا بِصُعُودِ
 سَطْحٍ غَيْرِ مُحَوِّطٍ وَكَذَا مُحَوِّطٍ فِي الْأَصْحَحِّ،

(وَلَوْ حَلَفَ لَا يَدْخُلُهَا وَهُوَ فِيهَا) نه گهر سویندی خوارد نه چپته ناو خانووه که له و حاله تیشدا له
 ناو خانووه که دا بوو (أَوْ لَا يَخْرُجُ وَهُوَ خَارِجٌ) یان سویندی خوارد له خانووه که نه پواته
 دهره وه، له و حاله تیشدا له دهره وه ی خانووه که بوو، نه وه (فَلَا حَنْثَ بِهِدَا) به و
 برده و امبوونه سویندی لتاکه وئ، به لام سوینده که شی هه لئاوه شی هه وه هر به به ستراری
 ده مینئ، واته: نه گهر له خانووه که چوه دهره وه، ئینجا گه پراوه چوه ناو خانووه که، نه و
 کاته به م چوونه وه به سویندی لتاکه وئ، هر وهك (الشیراملسی) فرمویه تی.

(أَوْ) یان سویندی خوارد (لَا يَتَزَوَّجُ) ژن نه هینئ (أَوْ لَا يَتَطَهَّرُ) یان ده ستنویژ نه گریئ (أَوْ لَا
 يَلْبَسُ) یان جل ده بهر نه کا (أَوْ لَا يَرْكَبُ) یان سوار نه بین (أَوْ لَا يَقُومُ) یان به پیوه
 نه وه ستنئ (أَوْ لَا يَقْعُدُ) یان دانه نیشئ (فَاسْتَدَامَ هَذِهِ الْأَحْوَالَ) ئینجا نه و حاله تانهش
 برده و ام بون، نه وه (حَنْثَ) سویندی لتاکه وئ.

(قُلْتُ) نیمامی (النواوی) فرمویه تی (تَحْنِيئُهُ بِاسْتِدَامَةِ التَّزْوُجِ وَالتَّطَهُّرِ غَلَطٌ) سویند
 لیستنی به هژی برده و امبوونی ژن هه بوون و ده ستنویژ هه بوون هه له یه که (لِلذُّهُولِ) به هژی
 له بیر چوونه وه یه که پوی داره، به لکو راستیه که ی نه مه یه: به برده و امبوونی نه و نووانه
 سویندی لتاکه وئ، هم (وَاسْتِدَامَةٌ طَيِّبٌ لَيْسَتْ تَطْيِيبًا) برده و امبوونی بژن لیهاتن خو
 بؤنخوشکردن نیه (فِي الْأَصْحَحِّ) له فرموده ی راستردا (وَكَذَا وَطْءٌ وَصَوْمٌ وَصَلَاةٌ) هر وه ها
 به برده و امبوونی جیماع و پؤنوو و نویژیش سویندی نه کرنئ نه وانئ لتاکه وئ (وَاللَّهُ أَعْلَمُ)،
 هر وه که به برده و امبوونی بؤنخوش سویندی خو بؤنخوشنه کرنئ لتاکه وئ.

(وَمَنْ حَلَفَ لَا يَدْخُلُ دَارًا) هر که سیک سویندی خوارد نه چپته ناو خانوونک، نه وه (حَنْثَ)
 بِدُخُولِ بَيْتَيْنِ سویندی لتاکه وئ به چوونه ناو دالانی خانووه که، جا ناو دالانکه که ش (دَاخِلِ
 الْبَابِ أَوْ بَيْنَ بَابَيْنِ) له بیوی ژوده وه ی دهرگه که بین، یان له نئوان بوو دهرگه دا بین.
 (لَا بِدُخُولِ طَائِقِ قُدَّامِ الْبَابِ) به لام به چوونه ناو هه یوانه که ی پیش دهرگه ی دهره وه سویندی
 لتاکه وئ (وَلَا بِصُعُودِ سَطْحٍ غَيْرِ مُحَوِّطٍ) هر وه ها به سهرکه و تنئ سهریانه که شی سویندی
 لتاکه وئ نه گهر سیواری بؤ نه کرابئ (وَكَذَا مُحَوِّطٌ) هر وه ها نه گهر سهریانه که له هر چوار
 لایه وه سیواریشی بؤ کرابئ سویندی لتاکه وئ (فِي الْأَصْحَحِّ) له فرموده ی راستردا.

وَلَوْ أَدْخَلَ يَدَهُ أَوْ رَأْسَهُ أَوْ رِجْلَهُ لَمْ يَحْنَثْ، فَإِنْ وَضَعَ رِجْلَيْهِ فِيهَا مُعْتَمِدًا عَلَيْهِمَا حَنْثٌ، وَلَوْ انْهَدَمَتِ فَدَخَلَ وَقَدْ بَقِيَ أَسَاسُ الْحَيْطَانِ حَنْثٌ، وَإِنْ صَارَتْ فِضَاءً أَوْ جُعِلَتْ مَسْجِدًا أَوْ حَمَامًا أَوْ بُسْتَانًا فَلَا، وَلَوْ حَلَفَ لَا يَدْخُلُ دَارَ زَيْدٍ حَنْثٌ بِدُخُولِ مَا يَسْكُنُهَا بِمِلْكٍ، لَا بِإِعَارَةٍ وَإِجَارَةٍ وَغَضَبٍ، إِلَّا أَنْ يُرِيدَ مَسْكَنَهُ، وَيَحْنَثُ بِمَا يَمْلِكُهُ وَلَا يَسْكُنُهُ إِلَّا أَنْ يُرِيدَ مَسْكَنَهُ، وَلَوْ حَلَفَ لَا يَدْخُلُ دَارَ زَيْدٍ أَوْ لَا يُكَلِّمُ عَبْدَهُ أَوْ زَوْجَتَهُ فَبَاعَهُمَا أَوْ طَلَّقَهَا فَدَخَلَ وَكَلَّمَ

(وَلَوْ أَدْخَلَ يَدَهُ أَوْ رَأْسَهُ أَوْ رِجْلَهُ) نه‌گەر ده‌ستی، یان سه‌ری، یان پستی برده ناو خانووه‌که (لَمْ يَحْنَثْ) سویندی لټاکه‌وئ، به‌لام (فَإِنْ وَضَعَ رِجْلَيْهِ فِيهَا مُعْتَمِدًا عَلَيْهِمَا) نه‌گەر ه‌ردوو پستی له ناو خانووه‌که دانان و گرانایی خوی ه‌ل‌دانه سه‌ر، نه‌و کاته (حَنْثٌ) سویندی لټ‌ده‌که‌وئ، هرچه‌ند لاشه‌که‌ی تریشی له دهره‌وه بی.

(وَلَوْ انْهَدَمَتِ الدَّارُ) نه‌گەر له نوای سوینده‌که خانووه‌که روه‌خا (فَدَخَلَ وَقَدْ بَقِيَ أَسَاسُ الْحَيْطَانِ) جا سویندخوره‌که چوه‌ه ناو خانووه‌ه روه‌خواه‌که، له‌و حاله‌تیشدا بناغه‌ی نیواره‌کانی مابو، نه‌وه (حَنْثٌ) سویندی لټ‌ده‌که‌وئ، به‌لام (وَإِنْ صَارَتْ فِضَاءً) نه‌گەر خانووه‌که بوبیته مه‌یدان (أَوْ جُعِلَتْ مَسْجِدًا أَوْ حَمَامًا أَوْ بُسْتَانًا) یان کرابیته مزگه‌وت، یان گهرماو، یان باغ، نه‌وه له‌و حاله‌تانه‌دا (فَلَا) سویندی لټ‌تاکه‌وئ، چونکه ناوی خانووی لټ‌نه‌ماوه.

(وَلَوْ حَلَفَ لَا يَدْخُلُ دَارَ زَيْدٍ) نه‌گەر سویندی خوارد نه‌چیته ناو خانووی زه‌ید، نه‌وه (حَنْثٌ) بِدُخُولِ مَا يَسْكُنُهَا بِمِلْكٍ) سویندی لټ‌ده‌که‌وئ به‌چوونه ناو نه‌و خانووه‌ی زه‌ید تئ‌ی‌دا نیشته‌جئ ده‌بی به‌ملکایه‌تی (لَا بِإِعَارَةٍ وَإِجَارَةٍ وَغَضَبٍ) نه‌ک نه‌و خانووه‌ی به‌خواسترو به‌کری‌و به‌داگری‌کردن زه‌ید تئ‌ی‌دا نیشته‌جئ ده‌بی (إِلَّا أَنْ يُرِيدَ مَسْكَنَهُ) ته‌نها نه‌گەر مه‌به‌ستی به‌خانووه‌که شوینی نیشته‌جئ بوونی زه‌ید بی، نه‌و کاته به‌چوونه ناو خانووه‌که‌ی خواستراو و به‌کری‌گیراو و داگری‌کراویش سویندی لټ‌ده‌که‌وئ.

(و) ه‌روه‌ها (يَحْنَثُ بِمَا يَمْلِكُهُ وَلَا يَسْكُنُهُ) به‌چوونه ناو نه‌و خانووه‌ش سویندی لټ‌ده‌که‌وئ: که ملکی زه‌یده‌و تئ‌ی‌دا نیشته‌جئ نابئ (إِلَّا أَنْ يُرِيدَ مَسْكَنَهُ) ته‌نها نه‌گەر مه‌به‌ستی به‌خانووه‌که شوینی نیشته‌جئ بوونی زه‌ید بی، نه‌و کاته به‌چوونه ناو نه‌و خانووه‌ی ملکی زه‌یده‌و تئ‌ی‌دا نیشته‌جئ نیه سویندی لټ‌تاکه‌وئ.

(وَلَوْ حَلَفَ لَا يَدْخُلُ دَارَ زَيْدٍ) نه‌گەر سویندی خوارد نه‌چیته ناو خانووی زه‌ید (أَوْ لَا يُكَلِّمُ عَبْدَهُ أَوْ زَوْجَتَهُ) یان قسه له‌گه‌ل کزیه‌ی زه‌ید، یان له‌گه‌ل ژنه‌که‌ی زه‌ید نه‌کا (فَبَاعَهُمَا أَوْ طَلَّقَهَا) ئینجا له نوای سوینده‌که زه‌ید خانووه‌که و کزیه‌که‌ی فروشتن، یان ژنه‌که‌ی به‌(باشئ‌ی) ته‌لاق دا (فَدَخَلَ وَكَلَّمَ) ئینجا سویندخوره‌که چوه‌ه ناو خانووه‌ه فروشرلوه‌که و قسه‌ی له‌گه‌ل

لَمْ يَحْتِ، إِلَّا أَنْ يَقُولَ دَارَهُ هَذِهِ أَوْ زَوْجَتَهُ هَذِهِ أَوْ عَبْدَهُ هَذَا فَيَحْتِ إِلَّا أَنْ يُرِيدَ مَا دَامَ مَلِكُهُ، وَلَوْ حَلَفَ لَا يَدْخُلُهَا مِنْ ذَا الْبَابِ فَتَزَعُ وَتُصَبُّ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ مِنْهَا لَمْ يَحْتِ بِالثَّانِي، وَيَحْتِ بِالْأَوَّلِ فِي الْأَصَحِّ، أَوْ لَا يَدْخُلُ بَيْتًا حَتَّى يَكُلَّ بَيْتَ مَنْ طِينٍ أَوْ حَجَرٍ أَوْ آجُرٍ أَوْ خَشَبٍ أَوْ خِيَمَةٍ وَلَا يَحْتِ بِمَسْجِدٍ وَحِمَامٍ وَكَنْيسَةٍ وَغَارٍ جَبَلٍ، أَوْ لَا يَدْخُلُ عَلَى زَيْدٍ فَدَخَلَ بَيْتًا فِيهِ زَيْدٌ وَغَيْرُهُ حَتَّى، وَفِي قَوْلٍ:

کویله فرورشراوه که و ژنه ته لاقدراره که کرد، شه وه (لَمْ يَحْتِ) سویندی لټاکه وی، چونکه نیستا شه وانه ملکی زهید نین.

(إِلَّا أَنْ يَقُولَ: دَارَهُ هَذِهِ أَوْ زَوْجَتَهُ هَذِهِ أَوْ عَبْدَهُ هَذَا) ته نه نه گهر سویندخوره که نامازه بکاو بلن: شه خانووهی زهید، شه ژنه ی زهید، شه کویله ی زهید، شه کاته (فَيَحْتِ) به هوی نامازه که سویندی لټده که وی (إِلَّا أَنْ يُرِيدَ مَا دَامَ مَلِكُهُ) ته نه نه گهر مه به سستی بی: تا شه سیپانه له ملکایه تی زهید دا بن، شه کاته له نوای لاجوونی ملکایه تی سویندی لټاکه وی هرچند نامازه شی بق کریب.

(وَلَوْ حَلَفَ لَا يَدْخُلُهَا مِنْ ذَا الْبَابِ) نه گهر سویندی خوارد له م ده رگ وه نه چپته ناو خانووه که (فَتَزَعُ وَتُصَبُّ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ مِنْهَا) نینجا ده رگ که لټکراوه له شوینکی تری خانووه که دامه زیتندراوه، شه وه (لَمْ يَحْتِ بِالثَّانِي) به چوونه ناو خانووه که له ده رگی بووه مه وه سویندی لټاکه وی، به لام (وَيَحْتِ بِالْأَوَّلِ فِي الْأَصَحِّ) به زارده رگی به که م سویندی لټده که وی لټکرینه وهی ده رگ کار له مه سه له که ناکا، له فرمووده ی پاستردا.

(أَوْ) یان سویندی خوارد (لَا يَدْخُلُ بَيْتًا) نه چپته ناو هیچ ژوریک، شه وه (حَتَّى يَكُلَّ بَيْتَ مَنْ طِينٍ أَوْ حَجَرٍ أَوْ آجُرٍ أَوْ خَشَبٍ أَوْ خِيَمَةٍ) سویندی لټده که وی به چوونه ناو گشت ژوریک: که له قور دروست کرابی، یان له به رد، یان له خشت، یان له دار، یان له خیمه و په شمال، به لام (وَلَا يَحْتِ بِمَسْجِدٍ وَحِمَامٍ وَكَنْيسَةٍ وَغَارٍ جَبَلٍ) سویندی لټاکه وی به چوونه ناو مزگه وتو گه رماو و که نیسه و نه شکه وتی چیا.

جا بزانه: نه گهر سویندی خوارد به تلاق: له گه ل فلانکه س کو نه بیته وه له هیچ شوینکیدا، نینجا سویندخوره که چووه شوینیک سویند له سه رخوراوه که له نوای وی هاته لای و وټکړا له شوینه که کو بونه وه، شه وه سویندی لټاکه وی، چونکه شه سویندی له سه رکرداری خوی خواربوه و کرداره که شی نه کربوه، هه روه که له (الشبراملسی) دا فرموویه تی.

(أَوْ) یان نه گهر سویندی خوارد (لَا يَدْخُلُ عَلَى زَيْدٍ) نه چپته لای زهید (فَدَخَلَ بَيْتًا فِيهِ زَيْدٌ وَغَيْرُهُ) نینجا چووه ناو ژوریک زهیدو که سیکی تریش له ژوره که دا بوو، شه وه (حَتَّى) سویندی لټده که وی، به لام نه گهر زهید له شوینه گشته یکاندا بی: وه کو مزگه وت، گه رماو، چایخانه، زیافته تی بوک، شه وه به چوونه ناو شه شوینانه سویندی لټاکه وی (وَفِي قَوْلٍ:

إِنْ نَوَى الدُّخُولَ عَلَى غَيْرِهِ دُونَهُ لَمْ يَحْتَسِبْ، فَلَوْ جَهِلَ حُضُورَهُ
فَخَلَّافُ حَنْتِ النَّاسِي، قُلْتُ: وَلَوْ حَلَفَ لَا يُسَلِّمُ عَلَيْهِ فَسَلِّمَ عَلَى قَوْمٍ
هُوَ فِيهِمْ وَأَسْتَتْنَاهُ لَمْ يَحْتَسِبْ، وَإِنْ أَطْلَقَ حَنْتَ فِي الْأَظْهَرِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.
(فَصَلِّ) حَلَفَ لَا يَأْكُلُ الرُّعُوسَ وَلَا نِيَّةَ لَهُ حَنْتَ بَرُّعُوسٍ تُبَاعُ وَحَدَّهَا، لَا طَيْرٍ وَحَوْتٍ
وَصَيْدٍ إِلَّا بَيْلِدٌ تُبَاعُ فِيهِ مُفْرَدَةً، وَالْبَيْضُ يُحْمَلُ عَلَى مُزَابِلٍ بَائِضَةٌ فِي الْحَيَاةِ

إِنْ نَوَى الدُّخُولَ عَلَى غَيْرِهِ دُونَهُ لَمْ يَحْتَسِبْ) له فرموده که کجا نه گهر به چوونه ناو
ژورده که مه به سستی چوونه لای که سیتی تریب- نه ک زهید- نه و کاته سویندی لئناکه وئ.
(فَلَوْ جَهِلَ حُضُورَهُ) جا نه گهر سویند خوره که نه یزانیو زهید له و ژورده دایه، نه و کاته
(فَخَلَّافُ حَنْتِ النَّاسِي) فرموده جیا وازه کانی سویندی له بیر که- که له ته لاقدا پابرا- دینه
جئ، به فرموده ی راستر: نه گهر له بیر ی کربئ سویندی خوارده، یان به نه زانی، یان
به زور لیکردن کاره که بکا، له و سئ حاله تانه دا سویندی لئناکه وئ، ههروه که له (ته لاقی
هه لو اسرا و دا پابرا و له زوری ی سه رچاوه کاندا فرموویانه.

(قُلْتُ) نیامی (النواوی) فرموویته (وَلَوْ حَلَفَ لَا يُسَلِّمُ عَلَيْهِ) نه گهر سویندی خوارد
سه لام له زهید نه کا (فَسَلِّمَ عَلَى قَوْمٍ هُوَ فِيهِمْ وَأَسْتَتْنَاهُ) نینجا سه لامی له کومه لیک کردو
زهیدیش له گهل نه و کومه له دا بو و به دل، یان به زویان زهیدی جیا کرده وه، نه وه (لَمْ
يَحْتَسِبْ) سویندی لئناکه وئ، به لام (وَإِنْ أَطْلَقَ) نه گهر له سه لام کردندا جیای نه کرده وه، نه و
کاته (حَنْتَ فِي الْأَظْهَرِ) سویندی لئده که وئ، له فرموده ی به هیتردا (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

﴿ فَاذْكُرْ لَهُ بَأْسَ سُوَيْنِدِ خَوَارِدِنِ لَهُ سَهْرَ خَوَارِدِنِ وَخَوَارِدِنِ هُوَ ﴾

(حَلَفَ لَا يَأْكُلُ الرُّعُوسَ) نه گهر سویندی خوارد سه رکه کان نه خوا، یان نه کپئ (وَلَا نِيَّةَ لَهُ) له
سوینده که ش نیته تی سه ری جوره نازه لئکی نه بو، نه وه (حَنْتَ بَرُّعُوسٍ تُبَاعُ وَحَدَّهَا)
سویندی لئده که وئ به و جوره سه رکانه ی به ته نها ده فروشرین: وه کو سه رکی مه رو بزنو
مانگا و وشتر (لَا طَيْرٍ وَحَوْتٍ وَصَيْدٍ) نه ک وه کو سه رکی بالنده و ماسی و نیچیر (إِلَّا بَيْلِدٌ تُبَاعُ
فِيهِ مُفْرَدَةً) ته نها له و شوینه دا نه بئ که سه رکی نه وانه ش به ته نهایی بفروشرئ، نه و کاته به
سه رکی نه وانه ش سویندی لئده که وئ، به لام نه گهر نیته تی سه رکی جوره نازه لئکی هه بو،
نه و کاته ته نها به ویان سویندی لئده که وئ، ههروه ها له مه سه له کانی داماتوش هه ر
به گویره ی نیته ته کی سویندی لئده که وئ.

(وَالْبَيْضُ) هیلکه - له باره ی نه و که سه ی سویند ده خوا هیلکه نه خوا- نیته تی جوره
هیلکه یه کیشی نه بئ (يُحْمَلُ عَلَى مُزَابِلٍ بَائِضَةٍ فِي الْحَيَاةِ) ده هیتر دته سه ر نه و هیلکه یه ی به
په قبوی له هیلکه دانه ی بالنده جیا ده بیته وه له حاله تی زیندوی دا، هه ر چهنه له نوای

كَدَجَاجٍ وَتَعَامَةِ وَحَمَامٍ، لَا سَمَكٍ وَجَرَادٍ، وَاللَّحْمُ عَلَى نَعْمٍ وَخَيْلٍ وَوَحْشٍ وَطَيْرٍ لَا سَمَكٍ وَشَحْمٍ بَطْنٍ، وَكَذَا كَرِشٍ وَكَبِدٍ وَطِحَالٍ وَقَلْبٍ فِي الْأَصْحِ، وَالْأَصْحُ تَنَاوَلُهُ لَحْمَ رَأْسٍ وَلسَانٍ وَشَحْمِ ظَهْرٍ وَجَنْبٍ، وَأَنْ شَحْمَ الظَّهْرِ لَا يَتَنَاوَلُهُ الشَّحْمُ، وَأَنْ الْأَيَّةَ وَالسَّنَامَ لَيْسَا شَحْمًا وَلَا لَحْمًا، وَالْأَيَّةُ لَا تَتَنَاوَلُ سَنَامًا وَلَا يَتَنَاوَلُهَا، وَاللَّدَسَمُ يَتَنَاوَلُهُمَا وَشَحْمَ ظَهْرٍ وَبَطْنٍ وَكُلُّ دُهْنٍ، وَلَحْمُ البَقْرِ يَتَنَاوَلُ جَامُوسًا، وَلَوْ قَالَ مُشِيرًا إِلَى حِنْطَةَ لَا أَكُلُ هَذِهِ حَتَّى بَأْكُلَهَا عَلَى هَيْئَتِهَا وَيَطْحَنُهَا وَخَبِزَهَا، وَلَوْ قَالَ لَا أَكُلُ هَذِهِ الْحِنْطَةَ حَتَّى يَبْهَا مَطْبُوحَةً وَنَيْئَةً وَمَقْلِيَّةً لَا يَطْحِنُهَا وَسَوِيْقَهَا وَعَجِينَهَا وَخَبِزَهَا،

مردنیش بیته دهره وه (كدجاج و تعامة و حمام) وهكو هيلكهى مريشكو مروى و قازو نه عامه و كوترو چوله كه (لا سملو و جرار) نهك هيلكهى ماسى و كلو.

(وَاللَّحْمُ) گوشت له باره ی شو كه سهى سویندى خواردوه گوشت نه خوا- نیه تی جوړه گوشتیکیشی نه بئ (على نعم و خیل و وحش و طین) ده هیندریته سهر گوشتی بز و مهر و گاو و وشترو ماینو نازله لی کویو بالنده (لا سملو و شحم بطن) به لام به خوارنی ماسی و به زى زگ سویندى لتاکه وئ (و کذا کرش و کبیر و طحال و قلب) ههروه ها به خوارنی ورگو جه رگو پاته ره شه و دل و گوان و گوز و سینه لاک سویندى لتاکه وئ (فی الاصح) له فرموده ی پاستردا، چونکه نه وانه گوشت نین.

(وَالْأَصْحُ) به فرموده ی پاستر (تَنَاوَلُهُ لَحْمَ رَأْسٍ وَلسَانٍ وَشَحْمِ ظَهْرٍ وَجَنْبٍ) سویندى گوشت نه خوارن گوشتی سهرو زویان و به زى پشتو ته نیشته ده گریته وه (وَأَنْ شَحْمَ الظَّهْرِ لَا يَتَنَاوَلُهُ الشَّحْمُ) به لام به زى پشتی به ز نایگریته وه، چونکه به زى پشتی گوشته (و) هه ر به فرموده ی پاستر: (أَنْ الْأَيَّةَ وَالسَّنَامَ لَيْسَا شَحْمًا وَلَا لَحْمًا) بونگی مهر و قه پوزی و وشت: به ز نیه و گوشتیش نیه (وَالْأَيَّةُ لَا تَتَنَاوَلُ سَنَامًا وَلَا يَتَنَاوَلُهَا) بونگ قه پوز ناگریته وه و قه پوزیش بونگ ناگریته وه، به لام (وَاللَّدَسَمُ يَتَنَاوَلُهُمَا) چه وری هه ر دوکیان ده گریته وه، هه م (وَشَحْمَ ظَهْرٍ وَبَطْنٍ وَكُلُّ دُهْنٍ) به زى پشت و زگو گشت پونیکیش ده گریته وه (وَلَحْمُ البَقْرِ يَتَنَاوَلُ جَامُوسًا) گوشتی مانگا گوشتی گامیش ده گریته وه.

(وَلَوْ قَالَ مُشِيرًا إِلَى حِنْطَةٍ) نه گهر نامازه ی بؤ که نمیک کردو گوتی: (لَا أَكُلُ هَذِهِ) والله نه مه ناخوم. نه وه (حَتَّى بَأْكُلَهَا عَلَى هَيْئَتِهَا وَيَطْحَنُهَا وَخَبِزَهَا) سویندى لیده که وئ به خوارنی هه مو که نه که له سهر شیوه ی خزی و به هاردرایو به نانه که ی، به لام (وَلَوْ قَالَ) نه گهر له که ل نامازه که ناوی هیناو گوتی: (لَا أَكُلُ هَذِهِ الْحِنْطَةَ) والله نه م که نه ناخوم. نه وه (حَتَّى يَبْهَا مَطْبُوحَةً وَنَيْئَةً وَمَقْلِيَّةً) به خوارنی که نه که سویندى لیده که وئ: به کولایی و به نه کولایی و به سورکراوه یی (لَا يَطْحِنُهَا وَسَوِيْقَهَا وَعَجِينَهَا وَخَبِزَهَا) به لام به هاردراره که یی و به نارد که یی و به هه ویره که یی و به نانه که ی سویندى لتاکه وئ، چونکه ناوی گهنی نه ماهه.

وَلَا يَتَنَاوَلُ رُطْبَ تَمْرًا وَلَا بُسْرًا، وَلَا عَنَبَ زَبِيًّا وَكَذَآلِكَ الْعُكُوسُ، وَلَوْ قَالَ لَا أَكُلُ هَذَا الرُّطْبَ فَتَمَّرَ فَأَكَلَهُ أَوْ لَا أَكُلُمُ ذَا الصَّبِيِّ فَكَلَّمَهُ شَيْخًا فَلَا حَنْثَ فِي الْأَصْحِ، وَالْخُبْزُ يَتَنَاوَلُ كُلَّ خُبْزٍ كَحِنْطَةَ وَسَعِيرٍ وَأَرْزٍ وَبَاقِلًا وَذُرَّةً وَحِمَصٍ، فَلَوْ ثَرَدَهُ فَأَكَلَهُ حَنْثٌ، وَلَوْ حَلَفَ لَا يَأْكُلُ سَوِيْقًا فَسَفَهُ أَوْ تَنَاوَلَهُ بِأَصْبَحِ حَنْثٌ، وَإِنْ جَعَلَهُ فِي مَاءٍ فَشَرِبَهُ فَلَا، أَوْ لَا يَشْرِبُهُ فَبِالْعَكْسِ، أَوْ لَا يَأْكُلُ لَبَنًا أَوْ مَائِنًا آخَرَ وَأَكَلَهُ بِخُبْزِ حَنْثٌ، أَوْ شَرِبَهُ فَلَا، أَوْ لَا يَشْرِبُهُ فَبِالْعَكْسِ،

(وَلَا يَتَنَاوَلُ رُطْبَ تَمْرًا وَلَا بُسْرًا) خورما نه قهسپونه تهره قهسپ ناگريته وه، هم (وَلَا عَنَبَ زَبِيًّا) تری میوژ ناگريته وه (وَكَذَآلِكَ الْعُكُوسُ) ههروهه پيچه وانه كانيشيان پيچه وانه كانيان ناگرنه وه (وَلَوْ قَالَ لَا أَكُلُ هَذَا الرُّطْبَ) نه گهر گوتی: والله نه م خورمايه ناخوم (فَتَمَّرَ فَأَكَلَهُ) ئينجا خورمايه که بووه قهسپ، ئينجا خواردی (أَوْ لَا أَكُلُمُ ذَا الصَّبِيِّ) يان والله قسه له گهل نه منداله ناکه م (فَكَلَّمَهُ شَيْخًا) ئينجا له حالته تي بالفيدا به پيري، يان به لاری قسه ي له گهل کرد، يان والله گوشتي نه م بهرخه ناخوم، ئينجا بووه به ران و خواردی، يان تری بووه میوژ خواردی، نه وه (فَلَا حَنْثٌ) له گشت نه و مهسه لانه دا سویندی لتناکه وی (فِي الْأَصْحِ) له فهرموده ي راستردا.

(وَالْخُبْزُ يَتَنَاوَلُ كُلَّ خُبْزٍ) نان گشت جیره نانیک ده گريته وه: (كَحِنْطَةَ وَسَعِيرٍ وَأَرْزٍ وَبَاقِلًا وَثَرَّةً وَحِمَصٍ) وهکو نانی گهنم و جۆ و برنج و پاقله و زوروات و نۆك، هه رچه ند ناوی نانیش نه بی: وهکو سه مون (فَلَوْ ثَرَدَهُ فَأَكَلَهُ) جا نه گهر نانه که ی کرده تیگوشی و خواردی، نه و کاتهش (حَنْثٌ) سویندی لتده که وی.

(وَلَوْ حَلَفَ لَا يَأْكُلُ سَوِيْقًا) نه گهر سویندی خوارد نارد نه خوا (فَسَفَهُ أَوْ تَنَاوَلَهُ بِأَصْبَحِ) ئينجا نارده که ی پېژانده ناو ده می، يان به پهنجه ی برديه ناو ده می، نه وه (حَنْثٌ) سویندی لتده که وی، به لام (وَإِنْ جَعَلَهُ فِي مَاءٍ فَشَرِبَهُ) نه گهر نارده که ی ده ناو ناو کربو خوارديه وه، نه و کاته (فَلَا) سویندی لتناکه وی (أَوْ لَا يَشْرِبُهُ) يان سویندی خوارد نارده که نه خواته وه، نه و کاته (فَبِالْعَكْسِ) به پيچه وانه وه يه: به خواردنه وه ي له گهل ناو سویندی لتده که وی، جا نه گهر سویندی خوارد نه م شته تام نه کا، نه وه به تنها تامکرنی سویندی لتده که وی، هه رچه ند قوتيشی نه داو فری بی بداته دهره وه.

(أَوْ لَا يَأْكُلُ لَبَنًا أَوْ مَائِنًا آخَرَ) يان سویندی خوارد شیر نه خوا، يان شله يه کی تر نه خوا (وَأَكَلَهُ بِخُبْزٍ) ئينجا به پيخۆر به نانی خواردی (حَنْثٌ) سویندی لتده که وی، به لام (أَوْ شَرِبَهُ فَلَا) نه گهر خوارديه وه سویندی لتناکه وی، چونکه نه يخوارد وه (أَوْ لَا يَشْرِبُهُ) يان سویندی خوارد شیره که، يان شله که نه خواته وه، نه و کاته (فَبِالْعَكْسِ) به پيچه وانه وه يه: به خواردنه وه ي سویندی لتده که وی و به پيخۆر سویندی لتناکه وی.

أَوْ لَا يَأْكُلُ سَمْنَا فَأَكَلَهُ بِخُبْرٍ جَامِدًا أَوْ ذَائِبًا حَنْثَ، وَإِنْ شَرِبَ ذَائِبًا فَلَا، وَإِنْ أَكَلَهُ فِي عَصِيدَةٍ حَنْثَ إِنْ كَانَتْ عَيْنُهُ ظَاهِرَةً، وَيَدْخُلُ فِي فَاكِهَةٍ رُطْبٌ وَعَنْبٌ وَرُمَّانٌ وَأَنْرُجٌ وَرُطْبٌ وَيَابِسٌ، قُلْتُ: وَلَيْمُونَ وَنَبْقٌ وَكَذَا بَطِيخٌ وَلُبٌّ فَسُنْقِي وَبُنْدُقٌ وَغَيْرُهُمَا فِي الْأَصْحَ، لَا قِثَاءً وَخِيَارٌ وَبَادِلِجَانٌ وَجَزْرٌ، وَلَا يَدْخُلُ فِي الثَّمَارِ يَابِسٌ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَلَوْ أُطْلِقَ بَطِيخٌ وَتَمْرٌ وَجَوْزٌ لَمْ يَدْخُلْ هِنْدِيٌّ، وَالطَّعَامُ يَتَنَاوَلُ قُوْتًا وَفَاكِهَةً وَأَذْمًا وَحَلْوَى، وَلَوْ قَالَ لَا أَكُلُ مِنْ هَذِهِ الْبَقْرَةِ تَنَاوَلَ لَحْمَهَا دُونَ وَلَدِ وَلَبَنِ، أَوْ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ فَنَمَرَ دُونَ وَرَقٍ وَطَرَفٍ غُصْنِ.

(أَوْ لَا يَأْكُلُ سَمْنَا) يان سویندی خوارد: پون نه خوا (فأكله بخبر جامدا أو ذائبا) نینجا پونه‌ک‌ی به نانی خوارد به په‌یتی، یان به تاواپه‌ویی، نه‌وه (حَنْثَ) سویندی لیده‌که‌ویی، به‌لام (وَإِنْ شَرِبَ ذَائِبًا فَلَا) نه‌گه‌ر به تاواپه‌ویی خواردیوه، سویندی لیتا‌که‌ویی (وَإِنْ أَكَلَهُ فِي عَصِيدَةٍ) نه‌گه‌ر پونه‌ک‌ی له‌گه‌ل نارد به پوندا خوارد، نه‌وه کاته‌ش (حَنْثَ إِنْ كَانَتْ عَيْنُهُ ظَاهِرَةً) سویندی لیده‌که‌ویی نه‌گه‌ر خودی پونه‌که دیار بی، اته: وه‌ک ناو سیل، به‌لام نه‌گه‌ر خودی پونه‌که له ناو چوبی و دیار نه‌بی، نه‌وه کاته‌ش سویندی لیتا‌که‌ویی.

(وَيَدْخُلُ فِي فَاكِهَةٍ) ده‌چپته‌گه‌ل ناوی میوه: (رُطْبٌ وَعَنْبٌ وَرُمَّانٌ وَأَنْرُجٌ وَرُطْبٌ وَيَابِسٌ) خورما، تری، هه‌نار، نه‌ترجه، پرتقال، سیو، هه‌نجیر، قیسی، هه‌رمی، خوخ، به‌می، جا‌ت‌پ بی، یان وشک بی: وه‌کو میوژو قه‌سپ (قُلْتُ) نیمامی (النواوی) فه‌رموویه‌تی (وَلَيْمُونَ وَنَبْقٌ وَكَذَا بَطِيخٌ وَبُفٌّ فَسُنْقِي وَبُنْدُقٌ وَغَيْرُهُمَا فِي الْأَصْحَ) لیمو و نه‌بق و کاله‌ک‌گندوره و ناوی فسته‌ق و بندق و نه‌و جوړه شتانه: وکو گویزو چواله، گشتی میوه‌په‌و سویندی میوه نه‌خواردن ده‌یانگریته‌وه له فه‌رمووده‌ی پاستردا (لَا قِثَاءً وَخِيَارٌ وَبَادِلِجَانٌ وَجَزْرٌ) به‌لام ناوی میوه ته‌ریزی و نارو و باینجان و گویزه‌ر ناگریته‌وه، هه‌م (وَلَا يَدْخُلُ فِي الثَّمَارِ يَابِسٌ) میوه‌ی ووشک ناچپته‌گه‌ل ناوی به‌ری بره‌خت (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) چونکه به‌ر به میوه‌ی ته‌پ ده‌گوتری.

(وَلَوْ أُطْلِقَ بَطِيخٌ وَتَمْرٌ وَجَوْزٌ) نه‌گه‌ر له سوینده‌که‌ی دا بین‌دیاری کردن ناوی کاله‌ک‌و قه‌سپ و گویزی هینا، نه‌وه (لَمْ يَدْخُلْ هِنْدِيٌّ) کاله‌ک‌و قه‌سپ و گویزی هیندی نایه‌ته‌گه‌ل نه‌وانه (وَالطَّعَامُ) خوارده‌مه‌نی: (يَتَنَاوَلُ قُوْتًا وَفَاكِهَةً وَأَذْمًا وَحَلْوَى) پیژایوی مره‌وه میوه و پیخورو شیرنایه‌تی ده‌گریته‌وه (وَلَوْ قَالَ: لَا أَكُلُ مِنْ هَذِهِ الْبَقْرَةِ) نه‌گه‌ر گوتی: والله له‌و مانگایه ناخوم. نه‌وه (تَنَاوَلَ لَحْمَهَا) گوشته‌ک‌ی ده‌گریته‌وه به‌لام (نُونٌ وَلَدٌ وَلَبَنِ) بیچوه‌که‌و شیره‌ک‌ی ناگریته‌وه (أَوْ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ) یان والله له‌م بره‌خته ناخوم. نه‌وه (فَنَمَرَ) میوه‌ک‌ی ده‌گریته‌وه، به‌لام (نُونٌ وَرَقٍ وَطَرَفٍ غُصْنِ) -جگه له‌گه‌لای میو- که‌لایه‌که‌و سه‌ره لقه‌کانی بره‌خته‌که ناگریته‌وه.

(فَصَلِّ حَلْفَ لَا يَأْكُلُ هَذِهِ الثَّمْرَةَ فَاخْتَلَطَتْ بِتَمْرٍ فَأَكَلَهُ إِلَّا تَمْرَةً لَمْ يَحْتِثْ، أَوْ لِيَأْكُلْنَهَا فَاخْتَلَطَتْ لَمْ يَبْرَ إِلَّا بِالْجَمِيعِ، أَوْ لِيَأْكُلَنَّ هَذِهِ الرُّمَّانَةَ فَإِنَّمَا يَبْرُ بِجَمِيعِ حَبِّهَا، أَوْ لَا يَلْبَسُ هَذَيْنِ لَمْ يَحْتِثْ بِأَحَدِهِمَا، فَإِن لَبَسَهُمَا مَعًا أَوْ مُرْتَبًا حَتَّى، أَوْ لَا أَلْبَسُ هَذَا وَلَا هَذَا حَتَّى بِأَحَدِهِمَا، أَوْ لِيَأْكُلَنَّ ذَا الطَّعَامِ غَدًا فَمَاتَ قَبْلَهُ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ،

﴿فَصَلِّ: لَهُ بَاسِي چەند مەسەلە یەکی پەرتو بلاو﴾

(حَلْفَ لَا يَأْكُلُ هَذِهِ الثَّمْرَةَ) ئەگەر سویندی خوارد ئەم قەسبە نەخوا (فَاخْتَلَطَتْ بِتَمْرٍ فَأَكَلَهُ إِلَّا تَمْرَةً) ئینجا قەسبەکە تێکەلن قەسبێ تر بوو، ئەویش هەمووی خواردن تەنها دانە قەسبێکی نەخوارد، ئەو (لَمْ يَحْتِثْ) سویندی لێتاکەوئ، چونکە دەگونجی ئەمەیان سویند لەسەر خوراوەکە بێ (أَوْ لِيَأْكُلْنَهَا) یان سویندی خوارد ئەم قەسبە بخوا (فَاخْتَلَطَتْ) ئینجا قەسبەکە تێکەل قەسبێ تر بوو، ئەو کاتە (لَمْ يَبْرَ إِلَّا بِالْجَمِيعِ) لە سویندەکە بزگاری نابێ تەنها بە خواردنی هەموو قەسبەکان نەبێ، چونکە دەگونجی نەخوراوەکە سویند لەسەر خوراوەکە بێ (أَوْ لِيَأْكُلَنَّ هَذِهِ الرُّمَّانَةَ) یان سویندی خوارد ئەم هەنارە بخوا، ئەو (فَإِنَّمَا يَبْرُ بِجَمِيعِ حَبِّهَا) تەنها بەو بزگاری دەبێ: کە گشت دەنکەکانی هەنارەکە بخوا، ئەگینا: سویندی لێدەکەوئ، کە وابوو: ئەگەر بلس: والله ئەم هەنارە ناخۆم، ئینجا هەمووی خوارد تەنها دەنکیکی نەبێ، ئەو کاتە سویندی لێتاکەوئ.

(أَوْ لَا يَلْبَسُ هَذَيْنِ التَّوْبَيْنِ) یان سویندی خوارد ئەم دوو جلە دەبەر نەکا، ئەو (لَمْ يَحْتِثْ بِأَحَدِهِمَا) بە دەبەرکردنی تەنها یەکیکیان سویندی لێتاکەوئ، بەلام (فَإِن لَبَسَهُمَا مَعًا أَوْ مُرْتَبًا) ئەگەر ویکرا، یان یەک لە دواى یەک دەبەری کردن، ئەو کاتە (حَتَّى) سویندی لێدەکەوئ، هەروەها ئەگەر مەبەستی بێ: هیچیکیان دەبەر نەکا، ئەو کاتە بە تەنها یەکیکیانیش سویندی لێدەکەوئ (أَوْ لَا أَلْبَسُ هَذَا وَلَا هَذَا) یان والله نە ئەمە نە ئەمە دەبەر ناکەم. ئەو کاتەش (حَتَّى بِأَحَدِهِمَا) بە دەبەرکردنی تەنها یەکیکیان سویندی لێدەکەوئ.

جا بزانه: ئەگەر سویندی خوارد ئەم جلە دەبەر نەکا، ئینجا داوێکی لە جلەکە دەریکێشا -واتە: یان پارچە یەکی لێکردنەو- ئینجا دەبەری کرد، ئەو کاتە سویندی لێتاکەوئ، هەروەک لە زۆریی سەرچاوەکاندا فرمویانە.

(أَوْ لِيَأْكُلَنَّ ذَا الطَّعَامِ غَدًا) یان سویندی خوارد ئەو خواردهمەنیە سبەینی بیخوا، یان کاریکی تر بکا (فَمَاتَ قَبْلَهُ) ئینجا پیش بگاتە سبەینی مرد، ئەو (فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ) هیچ کە ففارپەتی لە سەر نیە، هەروەها ئەگەر لە پیش سبەینیووە لە بیری چوو خواردهمەنیەکە بخواو تا پۆژەکش تەواو بوو نەهاتەووە بیری، ئەو کاتەش سویندی لێتاکەوئ.

وَإِنْ مَاتَ أَوْ تَلَفَ الطَّعَامُ فِي الْغَدِّ بَعْدَ تَمَكُّنِهِ مِنْ أَكْلِهِ حَنْتَ، وَقَبْلَهُ قَوْلَانِ كَمُكْرِهِ، وَإِنْ أَتْلَفَهُ بِأَكْلٍ أَوْ غَيْرِهِ قَبْلَ الْغَدِّ حَنْتَ، وَإِنْ تَلَفَ أَوْ أَتْلَفَهُ أَجْنَبِيٌّ فَكَمُكْرِهِ، أَوْ لِأَقْضَيْنٍ حَقَّكَ عِنْدَ رَأْسِ الْهَلَالِ فَلْيَقْضِ عِنْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ آخِرَ الشَّهْرِ، فَإِنْ قَدِمَ أَوْ مَضَى بَعْدَ الْغُرُوبِ قَدَّرَ إِمْكَانَهُ حَنْتَ، وَإِنْ شَرَعَ فِي الْكَيْلِ حِينَئِذٍ وَلَمْ يَفْرُغْ لِكَثْرَتِهِ إِلَّا بَعْدَ مُدَّةٍ لَمْ يَحْنْتَ، أَوْ لَا يَتَكَلَّمُ فَسَبِّحْ أَوْ قَرَأْ قَرَأْنَا فَلَا حَنْتَ،

به لأم (وَإِنْ مَاتَ أَوْ تَلَفَ الطَّعَامُ فِي الْغَدِّ بَعْدَ تَمَكُّنِهِ مِنْ أَكْلِهِ) نه گهر که پیشته سبهینو و بوی گونجا خوارده مه نیه که بخوا، نه ویش نه یخوارد تا مرد، یان خوارده مه نیه که فهوتا، یان له بیرى چوو بیخوا، نه و کاته (حَنْتَ) سویندی لآده که وئی، چونکه به خوی بزگار بونی خوی له دست داوه.

(وَقَبْلَهُ) به لأم نه گهر سبهینو پیش نه وی بوی بگونجی بیخوا مرد، یان له بیرى چوو بیخوا، یان خوارده مه نیه که فهوتا، نه و کاته (قَوْلَانِ كَمُكْرِهِ) دوو فه رموده هه نه - وه کو سویند خوری زقرلیتکراو - به میزتره که یان ده فه رموی: سویندی لآناکه وئی، هه روه ک زقرلیتکراویش سویندی لآناکه وئی.

به لأم (وَإِنْ أَتْلَفَهُ بِأَكْلٍ أَوْ غَيْرِهِ قَبْلَ الْغَدِّ) نه گهر پیش سبهینو سویند خوره که خوارده مه نیه که ی فه وتاند: به خواردن، یان به هویه کی تر، نه و کاته (حَنْتَ) سویندی لآده که وئی، نه گهر به قه سدوی و به ویستی خوی فه وتاند بییتی، به لأم (وَإِنْ تَلَفَ أَوْ أَتْلَفَهُ أَجْنَبِيٌّ) نه گهر پیش سبهینو، یان پیش گونجان خوارده مه نیه که به خوی فهوتا، یان بیگانه یه که فه وتاندی، نه و کاته (فَكَمُكْرِهِ) وه کو زقرلیتکراوه و سویندی لآناکه وئی.

(أَوْ لِأَقْضَيْنٍ حَقَّكَ عِنْدَ رَأْسِ الْهَلَالِ) یان سویندی خوارده له کاتی سه ری مانگ قه رزه که ت ده ده مه وه. نه وه (فَلْيَقْضِ عِنْدَ غُرُوبِ الشَّمْسِ آخِرَ الشَّهْرِ) با له کاتی ناوابوونی پوز له کزتایی نه و مانگی سویندی تآدا خوارده قه رزه که ی بداته وه (فَإِنْ قَدِمَ) جا نه گهر پیش ناوابوونی پوز نه اندازه ی گونجانی قه رزده وه که پویشته و قه رزه که ی نه داوه، نه وه (حَنْتَ) سویندی لآده که وئی، به لأم (وَإِنْ شَرَعَ فِي الْكَيْلِ حِينَئِذٍ) نه گهر له کاتی ناوابوونی پوزده دهستی به پیوانی، یان به کیشانی، یان به ژماردن قه رزه که کردو (وَلَمْ يَفْرُغْ لِكَثْرَتِهِ إِلَّا بَعْدَ مُدَّةٍ) تا پاش ماوه یه که له به ر زودی - ته ووی نه کرد، نه و کاته (لَمْ يَحْنْتَ) سویندی لآناکه وئی.

(أَوْ لَا يَتَكَلَّمُ) یان سویندی خوارده قسه نه کا (فَسَبِّحْ أَوْ قَرَأْ قَرَأْنَا) نینجا گوتی: سُبْحَانَ اللَّهِ، یان الْحَمْدُ، یان اللَّهُ أَكْبَرُ، یان لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، یان قورپانی خویند، نه وه (فَلَا حَنْتَ) سویندی لآناکه وئی.

أَوْ لَا يُكَلِّمُهُ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ حَنْثٌ، وَإِنْ كَاتَبَهُ أَوْ رَاسَلَهُ أَوْ أَشَارَ إِلَيْهِ بِيَدٍ أَوْ غَيْرِهَا فَلَا فِي الْجَدِيدِ، وَلَوْ قَرَأَ آيَةً أَفْهَمَهُ بِهَا مَقْصُودَهُ وَقَصَدَ قِرَاءَةَ لَمْ يَحْنَثْ، وَإِلَّا حَنْثٌ، أَوْ لَا مَالَ لَهُ حَنْثٌ بِكُلِّ نَوْعٍ وَإِنْ قَلَّ حَتَّى تَوْبٌ بَدَنَهُ وَمُدَبَّرٌ وَمُعَلَّقٌ عِنْتُهُ بِصِفَةٍ وَمَا وَصَى بِهِ وَدَيْنٌ حَالٌ وَكَذَا مُؤَجَّلٌ فِي الْأَصْحِ، لَا مُكَاتَبٌ فِي الْأَصْحِ، أَوْ لِيَضْرِبَنَّهُ فَالْبُرُّ بِمَا يُسَمَّى ضَرْبًا، وَلَا يُشْتَرَطُ إِيْلَامٌ إِلَّا أَنْ يَقُولَ ضَرْبًا شَدِيدًا، وَلَيْسَ وَضَعُ سَوْطٍ عَلَيْهِ وَعَضُّ وَخَنْقٌ وَتَشْفٌ شَعْرٌ ضَرْبًا، قِيلَ وَلَا لَطْمٌ وَوَكْرٌ،

(أَوْ لَا يُكَلِّمُهُ) يان سویندی خوارد قسه له گه ل فلانکس نه کا (فَسَلَّمَ عَلَيْهِ) نینجا سه لاسی له فلانکسه که کرد، نه وه (حَنْثٌ) سویندی لده که وی، به لام (وَإِنْ كَاتَبَهُ أَوْ رَاسَلَهُ أَوْ أَشَارَ إِلَيْهِ بِيَدٍ أَوْ غَيْرِهَا) نه گهر نووسینکی بۆ نارد، یان یه کینکی نارده لای، یان نامازه ی بۆ کرد: به دهستی، یان به سه ری، یان به چاوی، نه وه (فَلَا فِي الْجَدِيدِ) سویندی ل تا که وی، له فره وده ی نوئی دا (وَلَوْ قَرَأَ آيَةً أَفْهَمَهُ بِهَا مَقْصُودَهُ وَقَصَدَ قِرَاءَةَ) نه گهر سویند خزره که نایه تیکی خوینده وه وه مه به سستی خویشی تی گه یاندو مه به سستی قورئان خویندن و تیگه یاندنی فلانکسه که بوو: وه ک فلانکسه که له ده رگه بدا، نه ویش نایه تی (أَنْخَلَوْهَا بِسَلَامٍ لِمَنِينِ) بخوینتته وه، نه وه (لَمْ يَحْنَثْ) سویندی ل تا که وی (وَإِلَّا حَنْثٌ) به لام نه گهر مه به سستی قورئان خویندن نه بی، نه و کاته سویندی لده که وی.

(أَوْ لَا مَالَ لَهُ) یان سویندی خوارد هیچ مالی نیه، نه وه (حَنْثٌ بِكُلِّ نَوْعٍ وَإِنْ قَلَّ) به هر جزه مالیکی هه بیی سویندی لده که وی، هه رچند ماله که ش که م بین (حَتَّى تَوْبٌ بَدَنَهُ) تا به جله کانی بهر لاشه یشی سویندی لده که وی، هه م (وَمُدَبَّرٌ وَمُعَلَّقٌ عِنْتُهُ بِصِفَةٍ) به کزیله ی نازاد کراوی دوا ی مردن و نه وه ی نازاد کردنه که ی هه لو اسرا وه هه م (وَمَا وَصَى بِهِ) به و مالی وه سیتی پئ کردوه هه م (وَدَيْنٌ حَالٌ) به و قه رزه ی کاتی دان وه ی هاتوه و (وَكَذَا مُؤَجَّلٌ فِي الْأَصْحِ) هه روه ما به و قه رزه ی کاتی دان وه ی نه هاتوه له فره وده ی راستردا، به هه بوونی یه کیک له وانه ش سویندی لده که وی (لَا مُكَاتَبٌ فِي الْأَصْحِ) به لام به کزیله ی نووسرا و پئ درا و سویندی ل تا که وی.

(أَوْ لِيَضْرِبَنَّهُ) یان سویندی خوارد له فلانکس بدا. نه وه (فَالْبُرُّ بِمَا يُسَمَّى ضَرْبًا) بزگاری وونی له سوینده که به لیدانکی وه هایه: که پی ی بگوتری لیدان، به لام (وَلَا يُشْتَرَطُ إِيْلَامٌ إِلَّا أَنْ يَقُولَ ضَرْبًا شَدِيدًا) به مهرج داناندری بیئیشینی، ته نها نه گهر بلن لیدانکی توندی لده ده م، نه و کاته مهرجه بیئیشینی (وَلَيْسَ وَضَعُ سَوْطٍ عَلَيْهِ وَعَضُّ وَخَنْقٌ وَتَشْفٌ شَعْرٌ ضَرْبًا) شوپکه دار له سه ردانان و ده ست له سه ردانان و گه زینو خنکاندن و مووه لگه نندن هیچیکیان لیدان نین (قِيلَ: وَلَا لَطْمٌ وَوَكْرٌ) له فره وده یه کی بی هیژدا: شه قه له ره و دان و بۆکز لیدانیش لیدان نین، به لام به فره وده ی راستر: نه و دووانه لیدان.

أَوْ لِيَضْرِبْتُهُ مَاءَ سَوْطٍ أَوْ خَشَبَةٍ فَشَدَّ مَاءٌ وَضْرِبَهُ بِهَا ضَرْبَةً أَوْ بَعَثَكَالَ عَلَيْهِ مَاءَ شِمْرَاخٍ
 بَرٌّ إِنْ عَلِمَ إِصَابَةَ الْكُلِّ، أَوْ تَرَكَمَ بَعْضٌ عَلَى بَعْضٍ فَوَصَلَهُ أَلَمَ الْكُلِّ، قُلْتُ: وَلَوْ شَكَّ
 فِي إِصَابَةِ الْجَمِيعِ بَرٌّ عَلَى النَّصِّ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. أَوْ لِيَضْرِبْتُهُ مَاءَ مَرَّةٍ لَمْ يَبْرُ بِهَذَا، أَوْ لَا
 أَفَارِقُكَ حَتَّى أَسْتَوْفِي فَهَرَبَ وَلَمْ يُمْكِنَهُ اتِّبَاعُهُ لَمْ يَحْتِثْ، قُلْتُ: الصَّحِيحُ لَا يَحْتِثُ إِذَا
 أُمْكِنَهُ اتِّبَاعُهُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَإِنْ فَارَقَهُ أَوْ وَقَفَ حَتَّى ذَهَبَ وَكَانَا مَاشِيَيْنِ أَوْ أَبْرَأَهُ أَوْ
 احْتَالَ عَلَى غَرِيمٍ ثُمَّ فَارَقَهُ أَوْ أَفْلَسَ فَفَارَقَهُ لِيُوسِرَ حَيْثُ،

(أَوْ لِيَضْرِبْتُهُ مَاءَ سَوْطٍ أَوْ خَشَبَةٍ) يان سویندی خوارد سهد شورپکه‌ی لی‌بدا، یان سهد داری
 لی‌بدا (فَشَدَّ مَاءٌ وَضْرِبَهُ بِهَا ضَرْبَةً) نینجا سهد شورپکه، یان سهد داری پی‌کوه به‌ست و به
 جاریک لی‌بدا (أَوْ بَعَثَكَالَ عَلَيْهِ مَاءَ شِمْرَاخٍ) یان به هیشویکی دار خورما- که سهد لکی پی‌توه
 بو- به جاریک لی‌بدا، نه‌وه (بَرٌّ) له سوینده‌که پزگاری ده‌بین (إِنْ عَلِمَ إِصَابَةَ الْكُلِّ) نه‌گر
 بزانی گشتی وی‌که‌وتوه (أَوْ تَرَكَمَ بَعْضٌ عَلَى بَعْضٍ فَوَصَلَهُ أَلَمَ الْكُلِّ) یان هندیك له سهر
 هندیکی کز بو‌بؤوه و نیثی گشتی که‌یشتن.

(قُلْتُ) نیمیامی (النواوی) فه‌رمووی‌تی (وَلَوْ شَكَّ فِي إِصَابَةِ الْجَمِيعِ) نه‌گر که‌وته گومان له
 ویکه‌وتنی هه‌مووی، نه‌و کاته‌ش (بَرٌّ عَلَى النَّصِّ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) له سوینده‌که‌ی پزگاری ده‌بین (أَوْ
 لِيَضْرِبْتُهُ مَاءَ مَرَّةٍ) یان سویندی خوارد سهد جار لی‌بدا، نه‌و کاته (لَمْ يَبْرُ بِهَذَا) به لی‌دانی
 داره به‌ستراوه‌کان و به هیشوه‌که پزگاری نابین، چونکه گشتی به یه‌ک لی‌دان ده‌ژمیردین،
 که‌وابو: مهرجه سهد جار لی‌بدا.

(أَوْ لَا أَفَارِقُكَ حَتَّى أَسْتَوْفِي) یان سویندی خوارد له تو جیا نابمه‌وه تا قه‌رزه‌که‌م له تو
 وهرده‌گرمه‌وه (فَهَرَبَ) نینجا قه‌رزداره‌که هه‌لاتو (وَلَمْ يُمْكِنَهُ اتِّبَاعُهُ) بویشی نه‌گونجا
 به‌بوای‌دا پابکا، نه‌وه (لَمْ يَحْتِثْ) سویندی لی‌تاکه‌وی (قُلْتُ) نیمیامی (النواوی) فه‌رمووی‌تی
 (الصَّحِيحُ لَا يَحْتِثُ إِذَا أُمْكِنَهُ اتِّبَاعُهُ) به فه‌رموده‌ی پاست: نه‌گر بشگودجی به‌بوای‌دا پابکا
 سویندی لی‌تاکه‌وی (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) چونکه سوینده‌که‌ی له سهرکرداری خوی خواربوه.

به‌لام (وَإِنْ فَارَقَهُ) نه‌گر سویندخوره‌که به ویستی‌خوی له قه‌رزداره‌که جیا بؤوه (أَوْ وَقَفَ
 حَتَّى ذَهَبَ وَكَانَا مَاشِيَيْنِ) یان سویندخوره‌که له شوینی خوی وه‌ستا تا قه‌رزداره‌که
 رویشتو له‌و حاله‌تیشدا هه‌ریوکیان ده‌پویشتن (أَوْ أَبْرَأَهُ) یان گه‌رده‌نی قه‌رزداره‌که‌ی
 نازاد کرد (أَوْ احْتَالَ عَلَى غَرِيمٍ ثُمَّ فَارَقَهُ) یان سویندخوره‌که قبولی کرد حه‌واله‌ی بؤ
 سه‌رکه‌سیک بکری و لی‌ثی جیا بؤوه (أَوْ أَفْلَسَ فَفَارَقَهُ لِيُوسِرَ) یان قه‌رزداره‌که وه‌بین قه‌رز
 که‌وتبو و سویندخوره‌که‌ش لی‌ی جیا بؤوه تا ده‌وله‌مهند ده‌بین، نه‌وه (حَيْثُ) له‌و پی‌نج
 مه‌سه‌لانه‌دا سویندی لی‌ده‌که‌وی.

وَإِنْ اسْتَوَىٰ وَفَارَقَهُ فَوَجَدَهُ نَاقِصًا إِنْ كَانَ مِنْ جِنْسٍ حَقَّهُ لَكِنَّهُ أَرْدَأُ لَمْ يَحْتَسْثْ، وَإِلَّا حَيْثُ عَالِمٌ، وَلِي غَيْرِهِ الْقَوْلَانِ، أَوْ لَا رَأَى مُنْكَرًا إِلَّا رَفَعَهُ إِلَى الْقَاضِي فَرَأَى وَتَمَكَّنَ فَلَمْ يَرْفَعْ حَتَّى مَاتَ حَيْثُ، وَيُحْمَلُ عَلَى قَاضِي الْبَلَدِ، فَإِنْ عُزِلَ فَالْبُرِّ بِالرَّفْعِ إِلَى الثَّانِي، أَوْ إِلَّا رَفَعَهُ إِلَى قَاضِي بَرِّ بِكُلِّ قَاضٍ، أَوْ إِلَى الْقَاضِي فَلَانَ فَرَأَهُ ثُمَّ عُزِلَ فَإِنْ نَوَى مَا دَامَ قَاضِيًا حَيْثُ إِنْ أَمْكَنَهُ رَفَعَهُ فَتَرَكَهُ وَإِلَّا فَكَمْكَرَهُ، وَإِنْ لَمْ يَنْوِ بِرِّ بِالرَّفْعِ إِلَيْهِ بَعْدَ عَزْلِهِ.

به لام (وَإِنْ اسْتَوَىٰ وَفَارَقَهُ) نه گهر قهرزه که ی لژهرگرته وه و لی جیابووه (فَوَجَدَهُ نَاقِصًا) جا ته ماشای کرد قهرزه که ی ناته واوه، نه وه ته ماشا ده که ی: (إِنْ كَانَ مِنْ جِنْسٍ حَقَّهُ لَكِنَّهُ أَرْدَأُ) نه گهر قهرزه که له په گه زی مافه که ی خوی یی، به لام خرابتر یی (لَمْ يَحْتَسْثْ) سویندی لیتاکه وی (وَإِلَّا) به لام نه گهر له په گه زی مافی خوی نه بی، نه و کاته (حَيْثُ عَالِمٌ) سویندی لژده که وی نه گهر زانیبی ماله که له په گه زی خوی نیه، به لام (وَلِي غَيْرِهِ الْقَوْلَانِ) له باره ی نوزان دوو فرموده کان هه نه، به هیزتره که یان ده فرموی: نوزان سویندی لیتاکه وی.

(أَوْ لَا رَأَى مُنْكَرًا إِلَّا رَفَعَهُ إِلَى الْقَاضِي) یان سویندی خوارد: هه بر شه رعیه ک ببینی به رزی بکاته وه لای قازی (فَرَأَى وَتَمَكَّنَ فَلَمْ يَرْفَعْ حَتَّى مَاتَ) نینجا بی شه رعیه کی دیت و بوی گونجا به رزی بکاته وه، به لام به رزی نه کرده وه تا سویندخوره که مرد، نه وه (حَيْثُ) سویندی لژده که وی (وَيُحْمَلُ عَلَى قَاضِي الْبَلَدِ) له سوینده که دا قازی ده هیندریته سه ر قازی شاری بی شه رعیه که، نه گهر سویندخوره که نیه تی قازیکه تری نه بو بی.

که و ابو: (فَإِنْ عُزِلَ) نه گهر قازی شاره که له کار لادرا، نه و کاته (فَالْبُرِّ بِالرَّفْعِ إِلَى الثَّانِي) پزگاریوونی به به رزکردنه وه ی بؤ نووه مه که ده بی (أَوْ إِلَّا رَفَعَهُ إِلَى قَاضٍ) یان سویندی خوارد بی شه رعیه که بؤ قازیک به رز بکاته وه. نه و کاته (بَرِّ بِكُلِّ قَاضٍ) به به رزکردنه وه ی بؤ گشت قازیک پزگاری ده بی، هه رچند قازی شاریکی تریش بی.

(أَوْ إِلَى الْقَاضِي فَلَانَ) یان سویندی خوارد بؤ فلانه قازی به رزی بکاته وه (فَرَأَهُ) نینجا بی شه رعیه که ی دیت و به رزی نه کرده وه (ثُمَّ عُزِلَ) نینجا قازیکه کس له کار لادرا، نه وه (فَإِنْ نَوَى مَا دَامَ قَاضِيًا) نه گهر مه بهستی نه وه بو بی له ماوه ی به رده و امبوونی له قازیکه تی دا بوی به رز بکاته وه، نه وه (حَيْثُ إِنْ أَمْكَنَهُ رَفَعَهُ فَتَرَكَهُ) سویندی لژده که وی نه گهر بوی گونجا بی بی شه رعیه که به رز بکاته وه به رزی نه کردیته وه تا له کار لادرا (وَإِلَّا) به لام نه گهر بوی نه گونجا بی، نه و کاته (فَكَمْكَرُوا) وه ک زور لیکراوه سویندی لیتاکه وی (وَإِنْ لَمْ يَنْوِ) وه نه گهر مه بهستیشی حاله تی قازیکه تی نه بو، نه و کاته (بَرِّ بِالرَّفْعِ إِلَيْهِ بَعْدَ عَزْلِهِ) له سوینده که ی پزگاری ده بی: به وه ی له نوای لادانیش بی شه رعیه که ی بؤ لای قازیکه به رز بکاته و.

(فَصَلِّ حَلْفَ لَا يَبِيعُ أَوْ لَا يَشْتَرِي فَعَقَدَ لِنَفْسِهِ أَوْ غَيْرِهِ حَنْتَ، وَلَا يَحْتَبُ بِعَقْدِ وَكَيْلِهِ لَهُ، أَوْ لَا يَزُوجُ أَوْ لَا يُطَلِّقُ أَوْ لَا يَعْتِقُ أَوْ لَا يَضْرِبُ فَوَكَّلَ مَنْ فَعَلَهُ لَا يَحْتَبُ إِلَّا أَنْ يُرِيدَ أَنْ لَا يَفْعَلَ هُوَ وَلَا غَيْرُهُ، أَوْ لَا يَنْكَحُ حَنْتَ بِعَقْدِ وَكَيْلِهِ لَهُ لَا بِقَوْلِهِ هُوَ لِغَيْرِهِ، أَوْ لَا يَبِيعُ مَالَ زَيْدٍ قَبَاعَهُ يَأْذَنُ حَنْتَ، وَإِلَّا فَلَا، أَوْ لَا يَهَبُ لَهُ فَأَوْجَبَ لَهُ فَلَمْ يَقْبَلْ لَمْ يَحْتَبُ، وَكَذَا إِنْ قَبِلَ وَلَمْ يَقْبِضْ فِي الْأَصَحِّ، وَيَحْتَبُ بِعُمْرَى وَرُقْبَى وَصَدَقَّةٍ، لَا إِعَارَةَ وَوَصِيَّةٍ وَوَقْفٍ،

﴿ فَاصل: له باسی سویند خواردن له سهر نه کردنی کاریک ﴾

(حَلْفَ لَا يَبِيعُ أَوْ لَا يَشْتَرِي) نه گهر سویندی خوارد نه فروشتنی و نه کپئی (فَعَقَدَ لِنَفْسِهِ أَوْ غَيْرِهِ) ئینجا مامله تنیکی دروستبوی کپین، یان فروشتنی به ست: بۆخوی، یان بۆ که سیکی تر: به وه کیلایه تی، یان به سهر پهرشتکاریه تی، نه وه (حَنْتَ) سویندی ئیده که وی، به لام نه گهر مامله ته که دروست نه بوی سویندی ئینا که وی، هم (وَلَا يَحْتَبُ بِعَقْدِ وَكَيْلِهِ لَهُ) نه گهر وه کیله که شی مامله تی کپین و فروشتنه که ی بۆ به ستی سویندی ئینا که وی.

(أَوْ لَا يَزُوجُ أَوْ لَا يُطَلِّقُ أَوْ لَا يَعْتِقُ أَوْ لَا يَضْرِبُ) یان سویندی خوارد: ماره ی ئن نه پئی له که سیک، یان ته لاق نه دا، یان کویله نازاد نه کا، یان ئنه دا (فَوَكَّلَ مَنْ فَعَلَهُ) ئینجا که سیکی کرده وه کیلی خوی و کاره که ی کرد، نه وه (لَا يَحْتَبُ) سویندی ئینا که وی (إِلَّا أَنْ يُرِيدَ أَنْ لَا يَفْعَلَ هُوَ وَلَا غَيْرُهُ) ته نها نه گهر مه به ستی بین: نه به خوی و نه به که سیکی تر نه م کاره نه کا، نه و کاته نه گهر به وه کیله که شی بیکا سویندی ئیده که وی.

(أَوْ لَا يَنْكَحُ) یان سویندی خوارد: ئن نه هینن، نه وه (حَنْتَ بِعَقْدِ وَكَيْلِهِ لَهُ) سویندی ئیده که وی نه گهر وه کیله که شی ماره برینه که ی بۆ بکا (لَا بِقَوْلِهِ هُوَ لِغَيْرِهِ) به لام نه گهر سویند خوره که ماره برینه که بۆ که سیکی تر قبول بکا، سویندی ئینا که وی (أَوْ لَا يَبِيعُ مَالَ زَيْدٍ) یان سویندی خوارد مالی زهید نه فروشتنی (قَبَاعَهُ يَأْذَنُهُ) ئینجا به ئیزنی زهید ماله که یی فروشت، نه وه (حَنْتَ) سویندی ئیده که وی (وَإِلَّا) به لام نه گهر بی ئیزنیکی دروستبوی فروشتی، نه و کاته (فَلَا) سویندی ئینا که وی.

(أَوْ لَا يَهَبُ لَهُ) یان سویندی خوارد نه به خشینه زهید (فَأَوْجَبَ لَهُ فَلَمْ يَقْبَلْ) ئینجا شتیکی دایه زهید و زهیدیش قبولی نه کرد، نه وه (لَمْ يَحْتَبُ) سویندی ئینا که وی (وَكَذَا إِنْ قَبِلَ وَلَمْ يَقْبِضْ) هه روه ها نه گهر زهید قبولیشی کرد به لام شته که ی وهر نه گرت، سویندی ئینا که وی (فِي الْأَصَحِّ) له فه رموده ی راستردا، چونکه ملکا یه تیه که جیگیر نه بوه.

به لام (وَيَحْتَبُ بِعُمْرَى وَرُقْبَى وَصَدَقَةٍ) سویندی ئیده که وی: به به خشینی به در ئیالی ته مه ن و به به خشینی چاوه پوانکردن و به خیرکردن و به دیاری وهر گرا و (لَا إِعَارَةَ وَوَصِيَّةٍ وَوَقْفٍ) به لام به به خواردان و به وه سیته و به وه قفکردن سویندی ئینا که وی.

أَوْ لَا يَتَّصِدُقُ لَمْ يَحْتَسْ بِهَيْبَةِ فِي الْأَصْحَ، أَوْ لَا يَأْكُلُ طَعَامًا اشْتَرَاهُ زَيْدٌ
 لَمْ يَحْتَسْ بِمَا اشْتَرَاهُ مَعَ غَيْرِهِ، وَكَذَا لَوْ قَالَ مِنْ طَعَامِ اشْتَرَاهُ زَيْدٌ فِي الْأَصْحَ،
 وَيَحْتَسْ بِمَا اشْتَرَاهُ سَلَمًا، وَلَوْ اخْتَلَطَ مَا اشْتَرَاهُ بِمُشْتَرَى غَيْرِهِ لَمْ يَحْتَسْ حَتَّى
 يَتَيَقَّنَ أَكْلَهُ مِنْ مَالِهِ، أَوْ لَا يَدْخُلُ دَارًا اشْتَرَاهَا زَيْدٌ لَمْ يَحْتَسْ بِدَارِ أَخَذَهَا بِشُفْعَةٍ.

(كِتَابُ النَّذْرِ)

(أَوْ لَا يَتَّصِدُقُ) يان سویندی خوارد خیر نه کا، نه وه (لَمْ يَحْتَسْ بِهَيْبَةٍ) به به خشین سویندی
 لیتا که وی (فِي الْأَصْحَ) له فهرمودی پاستردا.

(أَوْ لَا يَأْكُلُ طَعَامًا اشْتَرَاهُ زَيْدٌ) یان سویندی خوارد: نه و خورده مهنیه نه خوا که زهید
 کرپویه تی. نه وه (لَمْ يَحْتَسْ بِمَا اشْتَرَاهُ مَعَ غَيْرِهِ) سویندی لیتا که وی به خوارنی نه و
 خورده مهنیه زهید له گه ل که سیکی تر به هاویه شسی کرپویه تی (وَكَذَا لَوْ قَالَ مِنْ طَعَامِ
 اشْتَرَاهُ زَيْدٌ) هروه ها نه گه ر بشلی له و خورده مهنیه ناخقم که زهید کرپویه تی، سویندی
 لیتا که وی (فِي الْأَصْحَ) له فهرمودی پاستردا، به لام (وَيَحْتَسْ بِمَا اشْتَرَاهُ سَلَمًا) سویندی
 لیده که وی به خوارنی نه و خورده مهنیه زهید به سه له م کرپویه تی.

(وَلَوْ اخْتَلَطَ مَا اشْتَرَاهُ بِمُشْتَرَى غَيْرِهِ) نه گه ر نه و خورده مهنیه زهید کرپویه تی تیکه لی
 خورده مهنیه که سیکی تر بوو، نه وه (لَمْ يَحْتَسْ حَتَّى يَتَيَقَّنَ أَكْلَهُ مِنْ مَالِهِ) به خوارنی
 نه و تیکه لبووه سویندی لیتا که وی تا بیگومان ده زانی له خورده مهنیه که ی زهیدی
 خورده (أَوْ لَا يَدْخُلُ دَارًا اشْتَرَاهَا زَيْدٌ) یان سویندی خوارد نه چیته ناو نه و خانووه ی
 زهید کرپویه تی. نه وه (لَمْ يَحْتَسْ بِدَارِ أَخَذَهَا بِشُفْعَةٍ) سویندی لیتا که وی به چونه ناو نه و
 خانووه ی زهید به شوفعه وه ری گرتوه.

﴿ كِتَابُ النَّذْرِ: پَهَرْتَوَكِي نَه زِرْكَرْدَن ﴾

واته: واجب کردنی خواپه رستنیک له سه ر خوی که له سه ری واجب نه بوئی.
 جا بزانه: جگه له نه زری (الَّلَجَاجِ) داهاتوو، نه زِرْكَرْدَن سوننه ته و پاداشته که ی وه کو
 پاداشتی واجب و به حافتا پله له سوننه ت خیری زیاتره، هروه ک له (مغنی) و
 (الشروانی) دا فهرموویانه، خوی گوره ده فهرموی: ﴿وَمَا الْفُقْمُ مِنْ لَفْقَةٍ أَوْ نَدْرْتُمْ مِنْ نَدْرِ
 فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ﴾ هر بزویک بیه خشن و هر نه زریک بکن خوی گوره ده یزانی و پاداشتان
 ده داته وه. هم به به لگی چنه ده دیسیکیداها توش.

نیسان بزانه: مهرجه نه زره که: موسلمان و بالغ و عاقل و به خۆشی خۆی بی و ده ستکاری شی
 له و شته دا دروست بی که نه زری ده کا، که واته: نه زِرْكَرْدَنی کافرو مندال و شی و زو لیکراو
 دروست نابئی، هم نه گه ر (سقیه) و قهررداری قه ده غه کرویش مالیک نه زره بکن، نه زره که یان
 دروست نابئی، هروه که له زریه ی سه رچاوه کانداه فهرموویانه.

وَهُوَ صَرِيحٌ نَذْرُ لَجَاجٍ: كَأَنَّ كَلِمَتَهُ فَلِلَّهِ عَلَيَّ عِتْقٌ أَوْ صَوْمٌ، وَفِيهِ كَفَّارَةٌ يَمِينٍ، وَفِي قَوْلٍ مَا التَّزَمَ، وَفِي قَوْلٍ أُيْهِمَا شَاءَ، قُلْتُ: الثَّلَاثُ أَظْهَرُ وَرَجَّحَهُ الْعِرَاقِيُّونَ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَلَوْ قَالَ إِنَّ دَخَلْتُ فَعَلَيْ كَفَّارَةٌ يَمِينٍ أَوْ نَذْرٌ لَزِمَتْهُ كَفَّارَةٌ بِالْدُّخُولِ.

هروهما نه گهر شتیک ملکی خزی نه بی نه ویش نه زکرندی دروست نابی، هرچند به وه کیلایه تیش بی، چونکه وه کیلگرتن بق نه زکرندن دروست نیه، هروهک له باسی (وه کیلایه تی) دا پابرا، هم نه گهر له گهل نه زکرندنه که دا بلی: (ان شاء الله). نه وکاتهش نه زده که دانامه زری، هروهک له باسی (جیاکرندنه وه له تلاق) دا به به لگوه پابرا.

(وَهُوَ صَرِيحٌ) نه زکرندن دو جورده: **جوروییه که م:** (نَذْرُ لَجَاجٍ) نه زری توپه بی و پقه کاری په: که هاندانیک، یان قه ده غه کرینیک، یان راستی هه والیک می به ست بی (كَأَنَّ كَلِمَتَهُ فَلِلَّهِ عَلَيَّ عِتْقٌ أَوْ صَوْمٌ) وهک بلی: (نه گهر قسم له گهل فلانکه س کرد). یان: (نه گهر نه م کاره نه که م). یان: (نه گهر نه وه واله نه وهابی)، له سهرم بی بق خوا کویله یه که نازاد بکه م. یان: به پدژووم. یان: خیریک بکه م.

جا بزانه: نه م نه زده (اللجاج) ناپه سنده، هوهک له سهرچاوه کانداه فرموویانه، به به لگی: ﴿عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: نَهَى النَّبِيُّ ﷺ عَنِ النَّذْرِ وَقَالَ: إِنَّهُ لَا يَأْتِي بِخَيْرٍ وَإِنَّمَا يُسْتَخْرَجُ بِهِ مِنَ الْبَخِيلِ﴾ رواه الشيخان، پیغه مبه رﷺ نه زری قه ده غه کردو فرمووی: نه زکرندن - واته: (اللجاج) - چاکه ناهیتنی و تنها له مرؤفی به خیل شت وه ده ریتنی.

(وَفِيهِ كَفَّارَةٌ يَمِينٍ) نه م نه زده (اللجاج) - نه گهر پیغه لو اسراوه که می هاته جی - که ففاره تی سویندیک تی دا واجب ده بی، پیغه مبه رﷺ ده فرمووی: ﴿كَفَّارَةُ النَّذْرِ كَفَّارَةٌ يَمِينٍ﴾ رواه مسلم، که ففاره تی نه زده که ففاره تی سوینده. واته: که ففاره تی (اللجاج)، هروهک نیامی (عمر) (ابن عباس) و (ابن عمر) رضی الله عنهم فرموویانه و (صحابه) ش په خنه یان لی نه گرتون. (وَفِي قَوْلٍ مَا التَّزَمَ) له فرمووده یه کدا: نه زکراره که می له سهره بیکا (وَفِي قَوْلٍ أُيْهِمَا شَاءَ) له فرمووده یه کدا: کامه یان حزه ده کا: با نه ویان بکا (قُلْتُ) نیامی (النواوی) فرموویه تی (الثَّلَاثُ أَظْهَرُ) سی یه مه که یان به هیزتره - که ده فرمووی: له که ففاره ته که وه له نه زکراره که کامه یان حزه ده کا: با نه ویان بکا - (وَرَجَّحَهُ الْعِرَاقِيُّونَ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) زانایانی عیراقیش نه م سی یه مه یان به هیز کرده، چونکه وه کو نه زده واجب کرندی خواپه رستی تی دایه، وه کو سویندیش هاندان و قه ده غه کرندی تی دایه، ناشگو جی واجب کراوی هه ردوکیان ویکرا کو بیته وه.

(وَلَوْ قَالَ) نه گهر نه زده ره که گوتی (إِنَّ دَخَلْتُ فَعَلَيْ كَفَّارَةٌ يَمِينٍ أَوْ نَذْرٌ) نه گهر بجه نه زده وه که ففاره تیکی سویندم له سهر بی، یان که ففاره تیکی نه زده له سهر بی، نه وه (لَزِمَتْهُ كَفَّارَةٌ بِالْدُّخُولِ) له هه ردو مه سه له دا به چونه ژوره وه که ففاره تی سویندی له سهر واجب ده بی.

وَنذَرُ تَبْرُرٍ: بَانَ يَنْتَرِمُ قُرْبَةً إِنْ حَدَّثَتْ نِعْمَةً أَوْ ذَهَبَتْ نِعْمَةٌ كَأَنَّ شَفِيَّ مَرِيضِي فَلِلَّهِ عَلِيٌّ أَوْ فَعْلِيٌّ كَذَا، فَيَلْزِمُهُ ذَلِكَ إِذَا حَصَلَ الْمُعْلَقُ عَلَيْهِ، وَإِنْ لَمْ يُعْلَقْهُ بِشَيْءٍ كَلِّبَهُ عَلَيَّ صَوْمَ لَزِمَهُ فِي الْأَظْهَرِ،

به لام نه گهر بلئی: نه زریکم له سر بی، نه و کاته نه زکره که سریشکه: یان ده بی که ففاره تی سویتدیک بدا، یان ده بی خواپه رستنیک بکا: وه ک نویتدیک، یان پدژووئیک، یان خیریک تی، هر وه که نه زریه ی سرچاوه کاندای فرموویانه، پیغه مبه رﷺ ده فرمووی: ﴿مَنْ نَذَرَ نَذْرًا لَمْ يُسْمِهِ لِكْفَارَتِهِ كَفَّارَةٌ يَمِينٌ﴾ رواه ابوداود والترمذی بسند حسن، هر که سیتک نه زریک بکا ناوی نه زکراره که ش نه لئی، نه وه که ففاره ته که ی وه که ففاره تی سویتده.

جوړی دووم: (وَنذَرُ تَبْرُرٍ) نه زری چاکه و نریکبونه وه یه له خوا، جا نه م جوړه یان خیره - هر وه که به لکه مان بق هیناوه - ده کړتته دوو به ش: مه لواسراو، مه لته واسراو، نینجا نه زری مه لواسراو پی ی ده گوتی: (نَذْرُ الْمُجَازَاةِ) نه زری پاداشتی چاکه:

(بَانَ يَنْتَرِمُ قُرْبَةً إِنْ حَدَّثَتْ نِعْمَةً أَوْ ذَهَبَتْ نِعْمَةٌ) وه که نه زکره که خواپه رستنیک له سر خزی واجب بکا نه گهر نیعمه تیکی بق بی، یان خراپه یه کی له سر لاجبی (ک) وه که بلئی: (إِنَّ شَفِيَّ مَرِيضِي فَلِلَّهِ عَلِيٌّ أَوْ فَعْلِيٌّ كَذَا) نه گهر نه خوشه که م شیفای بدری، یان نه گهر خوا کوپیکم بداتی له سر م بین بق خوا به پدژوو بم. یان له سر م بین مانگایه که بکه مه خیر. یان شهرت بین فلانه خیر بکه م. واته: مه رج نیه بلئی بق خوا (فَيَلْزِمُهُ ذَلِكَ إِذَا حَصَلَ الْمُعْلَقُ عَلَيْهِ) جا نه زکره که نه زکراره که ی له سر واجب ده بین به په له بیکا هر کاتیک پیته لواسراوه که هاته جن، خوی گه ورده ده فرمووی: ﴿وَتَوَلَّوْا لِدُورِهِمْ﴾ با نه زره کانی خویان به جن بیتن. هم پیغه مبه رﷺ فرموویه تی: ﴿مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيُطِيعْهُ وَمَنْ نَذَرَ أَنْ يَعْصِيَهُ فَلَا يَعْصِهِ﴾ رواه البخاری، هر که سیتک نه زری کرد خواپه رستنیک بکا با بیکا، هر که سیکیش نه زری کرد گونا هیک بکا نابی بیکا.

﴿نَاكِدَارِي﴾: نه گهر نه زکراره که مالی بین - وه که نه گهر خوا شیفای دام نه زری بین مه رپیک بکه مه خیر - نه وه دروسته: پیش هاتنی پیته لواسراوه که نه زکراره که بدا، به لام نه گهر نه زکراره که خواپه رستی بین - وه که نویتدو پدژوو - نه وه دروست نیه پیش هاتنی پیته لواسراوه که بکری، هر وه که له پیش (که ففاره تی سویتد) دا رابرا.

(وَإِنْ لَمْ يُعْلَقْ بِشَيْءٍ) نه گهر نه زره که ی به هیچ شتیک هه لته واسیبی (ک) وه که به هه لته واسراوی - له سر هه تاوه بلئی: (لِلَّهِ عَلِيٌّ صَوْمٌ) له سر م بین بق خوا به پدژوو بم. یان له سر م بین نیناریک بده مه فلانکه س. یان مه ولودی پیغه مبه رﷺ نه و شتم له سر بین. نه و کاته ش (لَزِمَهُ فِي الْأَظْهَرِ) له سر ی واجب: نه زکراره که ی به جن بیتن له فرمووده ی

به هیزتردا، به به لگی نایه تو چه دیسه که ی پرابردو. جا بزانه: لیره شدا مارج نیه بلی: بقی خوا، هر وه که له (تحفة) بو (نهایه) دا فرموویانه.

﴿ نه ززکردنی مال بؤ که سیک، په شیمان بوونه ووه هه لواسینی نه ززکردن ﴾

بزانه: نه ززکردنی خوا پهرستی- جگه له خوا- بقی هیچ که سیکی تر لروست نیه، به لام نه ززکردنی مال بقی ناده میزاد انیش لروست ده بی، وه که بلی: (نه زز بی ده دینار بده مه فلانکه س). یان دیاری بکاو بلی: (نم خانووم نه ززی فلانکه س بی). یان به هه لواسراوی بلی: (نم گه ر نم کاره م جی به جی بوو باغه که م نه ززی فلانکه س بی). له و ویتانه دا نه ززه که ی داده مه ززی و نم گه ر پیته لواسراوه که ش هاته جی، واجبه: نه ززکراوه که بداته فلانکه سه که، جا نم گه ر نه دیداتن، نو کاته نه ززی کراوه که مافی هه به داوی لی بکاو به زز لیکردن نه ززکراوه که ی لی بستین، هر وه ها نه ززکردنی مالی بقی کورپی ناو زگیش لروست ده بی.

جا بزانه: له هیچ نه ززکدا مارج نیه: نه ززی کراوه که نه ززکراوه که قبول بکا، به لگو مارج: په دی نه کاته وه، واته: نم گه ر نه ززکراوی هه لواسراوی په د کرده وه، نو کاته نه ززه که گه بنچینه وه به تال ده بیته وه و نه ززکراوه که ده بیته وه ملکی نه ززه که، به لام نم گه ر نه ززکراوه که هه لواسراو نه بی به لگو دیارکراو بی، وه که بلی: نم شتم نه ززی فلانکه س بی، نو کاته له ملکایه تی لاده که وی و به په دکردنه وه ش نه ززه که به تال نایته وه و به ناچاری ده بیته ملکی نه ززی کراوه که.

که واته: نم گه ر شتیک، یان شوینیک بقی خیرکردنه که ی دیاری بکا، هه مان شت و هه مان شوینی له سر واجب ده بن، هر وه که له (فصل) ی داها تودا به لگی بقی دین، ان شاء الله تعالی.

دیسان بزانه: په شیمان بوونه وه له هیچ جزیره نه ززکدا لروست نابی، هر وه که له (باسی په شیمانی) دا پابرا، به لام نه ززکردنی به مارج لروست ده بی: وه که (نم گه ر نم کاره بکی نم شتم نه ززی تو بی).

هم نه ززی شتی نه ززاندراویش لروست ده بی: وه که نه زانی چند قهرزی له لایه تی و بلی: (هر چند قهرزم له لای تو هه به نه ززی تو بی). شه وه به کسه قهرزه که ی له نه ستو لاده چن هر چند قبولیش نه کا، هم به شتی نه بویش لروست ده بی: وه که له زستاندا بلی: (میوه ی باغه که م له م ساله دا نه ززی تو بی).

هم لروسته: نه ززکردنی مال که به کاته کانیش هه لواسی: وه که (پژژیک پیش نه خوشی مردن نم باغه م نه ززی فلانکه س بی). که واته: تا پژژیک پیش نه خوشی مردنی بقی لروسته ده ستکاری باغه که ی بکاو هم لروسته په شیمانیش بیته وه، جا نم گه ر

وَلَا يَصِحُّ نَذْرٌ مَعْصِيَةً وَلَا وَاجِبٌ، وَلَوْ نَذَرَ فِعْلٌ مَبَاحٍ أَوْ تَرَكَهُ لَمْ يَلْزَمُهُ لَكِنْ إِنْ خَالَفَ لَزِمَهُ كَفَّارَةٌ يَمِينٍ عَلَى الْمَرْجِعِ،

په شیمان نه بڼووه، نه وه به پوڅک پيش نه خوځسې مردنې ته اوای باغه که ده بېته ملکې نه زربو کراوه که.

هر ووه ها جیا کرښه وهش له نه زردا دروست ده بې: وهک (نه زربې ماله که م بکه مه خیر، مه گه ر به څوم پتو یستیم پتې ه بې). یان (پوڅک پيش نه خوځسې مردنم باغه که م نه زری فلانکس بې مه گه ر کو پڼکم په یدا بې). نه وه له و دوو وینانه شدا نه زره که ی داده مه زری، به لام تا زیندو بې واجب نیه نه زرکراوه که بدا، جا هر رکاتیک مرد نه زرکراوه که ده دري ته نه زربو کراوه که.

جا بزانه: نه زر بې مردو دروست نابې، هم به شپوه یه کی کاتیش دروست نابې: وهک تا پوڅک نه مه نه زری تو بې، هر وهک له (تحفه) و حاشیه کانی دا ناوه پوڅکی نه م باسه پوون کراوه ته وه.

ثینجا بزانه: نه گه ر مالیکې دیارکراو نه زر بکا، مه رجه: ماله که ملکې څوی بې، یان نه زره که به ملکبونی ماله که وه هلبواسې: وهک (نه گه ر باغه که ی فلانکس بوه ملکې من، نه زربې بیکه مه خیر). نه وه نه زره که ی داده مه زری، به لام نه گه ر ته نها بلې: (نه زربې باغه که ی فلانکس بکه مه خیر). نه و کاته نه زره که ی دانامه زری، چونکه ملکې څوی نیه، هر وهک له (تحفه) و (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه، پیغه مبه ر ﷺ ده فرموی: ﴿لَا وَقَاءَ لِنَذْرِ فِي مَعْصِيَةٍ وَلَا فِيمَا لَا يَمْلِكُ الْعَبْدُ﴾ رواه الشیخان، به جې هی تانی نه زر له گونا هدا دروست نیه، هم له و شته شدا دروست نابې که ملکې نه زر که ره که نیه.

ثینجا هر به به لگې نه م حدیسه: (وَلَا يَصِحُّ نَذْرٌ مَعْصِيَةً) نه زری گونا هکاری دروست نابې: وهک (نه زربې فلانکس بکوړم). هر ووه ها نه زرکرنې کاریکی ناپه سنډیش دروست نابې: وهک نو یژ کړن له ناو گه ر ماودا، هر وهک له زوړی سهرچاوه کاند ا فرموویانه، هم (وَلَا وَاجِبٌ) نه زرکرنې واجبش دروست نابې: وهک نو یژې نیوه پو، به لام نه زرکرنې (فَرْضُ الْكِفَايَةِ) دروست ده بې: وهک (جهاد) و نو یژې جه نازه، که و ابو: له نه زرکرنې ناپه سنډو واجب و گونا هدا که ففاره تیش واجب نابې، هر وهک له (المجموع) و (تحفه) دا فرموویانه.

(وَلَوْ نَذَرَ فِعْلٌ مَبَاحٍ أَوْ تَرَكَهُ) نه گه ر نه زری کرد کاریکی حلال بکا، یان نه زری کرد نه یکا: وهک څه و تن و څوارډن... همد، نه وه (لَمْ يَلْزَمُهُ) کړن و نه کړښه که ی له سهر واجب نابې، چونکه نه زرکرنې حلال دانامه زری (لَكِنْ إِنْ خَالَفَ لَزِمَهُ كَفَّارَةٌ يَمِينٍ) به لام نه گه ر نه زرکراوه که ی به جې نه هی تا، که ففاره تی سویندی له سهره (عَلَى الْمَرْجِعِ) له سهر فرمووده ی زالکراو، به لام به فرمووده ی راسترو پشت پې به ستراو که ففاره تیشی له سهر نیه، هر وهک له نه زرکرنې

وَلَوْ نَذَرَ صَوْمَ أَيَّامٍ تُدَبُّ تَعَجِيلُهَا، فَإِنْ قِيدَ بِتَفْرِيقٍ أَوْ مُوَالَاةٍ وَجَبَ، وَإِلَّا جَازَ، أَوْ سَنَةَ مُعَيَّنَةً صَامَهَا وَأَفْطَرَ الْعِيدَ وَالتَّشْرِيقَ وَصَامَ رَمَضَانَ عَنْهُ وَلَا قَضَاءَ، وَإِنْ أَفْطَرْتَ بِحَيْضٍ وَنَفَاسٍ وَجَبَ الْقَضَاءُ فِي الْأَطْهَرِ، قُلْتُ: الْأَطْهَرُ لَا يَجِبُ، وَبِهِ قَطَعَ الْجُمْهُورُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَإِنْ أَفْطَرَ يَوْمًا بِلَا عُدْرٍ وَجَبَ قَضَاؤُهُ وَلَا يَجِبُ اسْتِنَافُ سَنَةٍ،

گویند ماه ناپه سنو واجبیشدا که ففارهت واجب نیو له سه چاره کانداهرموویانه، چونکه نه زکرینی نه وانه دروست نابینو تنها نه زکرینی خواپه رستی سوننهت دروست ده بین
 ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: بَيَّنَّمَا النَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ، إِذْ هُوَ بِرَجُلٍ قَامَ فِي الشَّمْسِ، فَسَأَلَ عَنْهُ؟ فَقَالُوا: أَبُو إِسْرَائِيلَ نَزَرَ أَنْ يَقُومَ وَلَا يَقْعُدَ وَلَا يَسْتَقِلَّ وَلَا يَتَكَلَّمَ، وَيَصُومُ. فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: مُرَّةً فَلْيَتَكَلَّمْ وَلَا يَسْتَقِلَّ وَيَقْعُدْ وَلْيَتِمَّ صَوْمَهُ﴾ رواه الشيخان، (ابو اسرائیل) نه زری کریدو به پیوه پابوه ستنو دانه نیشیو نه چیتته بهر سینه رو قسه نه کاو به پڙځوو بین. پیغه مبر ﷺ نهرمووی: فرمائی پی بکه: با قسه بکاو بچیتته بهر سینه رو دانیشیو پڙځوو که شی ته و او بکا. واته: پیغه مبر ﷺ تنها نه زکرینی پڙځوو به دامه زواو داناو نه وانی تری پوچهل کردنو که ففاره تیشی له سهر واجب نه کرد.

(وَلَوْ نَذَرَ صَوْمَ أَيَّامٍ) نه گهر نه زری کرد چه ند پڙځک به پڙځوو بین، نه وه (تُدَبُّ تَعَجِيلُهَا) سوننهت په له بکا له به پڙځوو بیونه کانداه، تا کو زوو له نه ستنی لایکه ون، نینجا (فَإِنْ قِيدَ بِتَفْرِيقٍ أَوْ مُوَالَاةٍ) نه گهر نه زری کریدن به په رتکردن، یان به دواى په کدا به پڙځوو بین، نه و کاته (وَجَبَ) په رتکردنه که، یان به دوايه کتريه که واجب ده بین (وَإِلَّا) به لام نه گهر هیچیانى نه گوتین، نه و کاته (جَازَ) به ویستی خزی هردو کیانی بق دروستن.

(أَوْ سَنَةً مُعَيَّنَةً) یان نه گهر نه زری کرد سالیکی دیار کراو به پڙځوو بین: وه که نه م سال، یان سالی داهاتوو، نه وه (صَامَهَا) واجبه ساله که به پڙځوو بین، به لام (وَأَفْطَرَ الْعِيدَ وَالتَّشْرِيقَ) نابینو چه زنی په مه زانو قوریانو سنی پڙځه کی (ایام التَّشْرِيقِ) به پڙځوو بین، چونکه به پڙځوو بیونی نه و پینج پڙځانه چه پامه (وَصَامَ رَمَضَانَ عَنْهُ وَلَا قَضَاءَ) واجبه مانگی په مه زانی ساله که ش له جیاتی په مه زانه که به پڙځوو بیوی و چه زا کردنه وهی په مه زانه که ش له جیاتی نه زره که واجب نیه، ههروه ما (وَإِنْ أَفْطَرْتَ بِحَيْضٍ وَنَفَاسٍ) نه گهر نافرته که به هوی چه یزوه زه یسانی به پڙځوو نه بو، نه و کاته (وَجَبَ الْقَضَاءُ فِي الْأَطْهَرِ) له فرموده په کدا واجبه چه زا بکاته وه (قُلْتُ) نيمامی (النواوی) فرموویته (الْأَطْهَرُ لَا يَجِبُ وَبِهِ قَطَعَ الْجُمْهُورُ) به فرموده ی به هیترت واجب نیه ماوهی چه یزوه زه یسانی له جیاتی نه زره که چه زا بکاته وه (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

به لام (وَإِنْ أَفْطَرَ يَوْمًا بِلَا عُدْرٍ) نه گهر پڙځک به بین عوزر به پڙځوو نه بین، نه و کاته (وَجَبَ قَضَاؤُهُ) واجبه پڙځوو که له بری نه زره که چه زا بکاته وه (وَلَا يَجِبُ اسْتِنَافُ سَنَةٍ) واجبه

فَإِنْ شَرَطَ التَّائِبُ وَجَبَ فِي الْأَصْحَ، أَوْ غَيْرَ مُعَيَّنَةٍ وَشَرَطَ التَّائِبُ وَجَبَ، وَلَا يَقْطَعُهُ صَوْمٌ رَمَضَانَ عَنْ فَرْضِهِ وَأَفْطَرَ الْعِيدَ وَالتَّشْرِيقَ وَيَقْضِيهَا تَبَاعًا مُتَّصِلَةً بِآخِرِ السَّنَةِ، وَلَا يَقْطَعُهُ حَيْضٌ وَفِي قَضَائِهِ الْقَوْلَانِ، وَإِنْ لَمْ يَشْرُطْ لَمْ يَجِبْ، أَوْ يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ أَبَدًا لَمْ يَقْضِ أَثْنَيْنِ رَمَضَانَ، وَكَذَا الْعِيدَ وَالتَّشْرِيقَ فِي الْأَطْهَرِ، فَلَوْ لَزِمَهُ صَوْمٌ شَهْرَيْنِ تَبَاعًا لِكْفَارَةِ صَامَهُمَا وَيَقْضِي أَثْنَيْنِ، وَفِي قَوْلٍ لَا يَقْضِي إِنْ سَبَقَتِ الْكْفَارَةُ النَّذْرَ،

نيه سه‌رله بنیات ده‌ست به ساله که بکاته‌وه، به‌لام (فَإِنْ شَرَطَ التَّائِبُ) نه‌گه‌ر له نه‌زکرده‌که‌دا به‌مرجی دانابن: به‌دوای یه‌کدا ساله‌که به‌پژدوو بیسن، ثینجا بی‌عوذد پژدیک به‌پژدوو نه‌بو، نه‌و کاته (وَجَبَ فِي الْأَصْح) واجبه سه‌رله بنیات ده‌ست به‌ساله‌که بکاته‌وه، له‌فهرموده‌ی راستردا.

(أَوْ غَيْرَ مُعَيَّنَةٍ وَشَرَطَ التَّائِبُ) یان نه‌زری کرد سالتیکی دیارنه‌کراو به‌پژدوو بیسن و به‌مرجیشی دانا به‌دوای یه‌کدا بی: وه‌ک (نه‌زری بی سالتیک به‌دوای یه‌کدا به‌پژدوو بیسن). نه‌وه (وَجَبَ) واجبه: به‌دوای یه‌کدا سالتیک به‌پژدوو بیسن (وَلَا يَقْطَعُهُ صَوْمٌ رَمَضَانَ عَنْ فَرْضِهِ) به‌پژدوو بیونی په‌مه‌زان به‌نیته‌ی په‌مه‌زان به‌دوایه‌کتریه‌که ناپچرینتی و (وَأَفْطَرَ الْعِيدَ وَالتَّشْرِيقَ) نابن جه‌ژنه‌کان و (ایام التشریق)ش به‌پژدوو بیسن، به‌لام (وَيَقْضِيهَا تَبَاعًا) واجبه: په‌مه‌زانه‌که جه‌ژنه‌کان و (ایام التشریق) به‌دوای یه‌کتردا له‌جیاتی نه‌زره‌که قه‌زا بکاته‌وه، چونکه سالتیکی ته‌واو بی نه‌زره‌که به‌پژدوو نه‌بوه، هم (مُتَّصِلَةً بِآخِرِ السَّنَةِ) قه‌زا کردنه‌وه‌ش به‌کوتایی ساله‌که‌وه بیسن و ناویری نه‌بی (وَلَا يَقْطَعُهُ حَيْضٌ) چه‌یزو نیفاس به‌دوایه‌کتریه‌که ناپچرینتی و (وَفِي قَضَائِهِ الْقَوْلَانِ) له‌بارهی قه‌زا کردنه‌وه‌ی ماوه‌ی چه‌یز دوو‌فهرموده‌که‌ی‌پاردوو هه‌نه، به‌هیزه‌که‌یان: واجب نیه قه‌زا بکاته‌وه.

(وَإِنْ لَمْ يَشْرُطْ) وه‌نه‌گه‌ر به‌دوایه‌کتری به‌مرج دانه‌نابن، نه‌و کاته (لَمْ يَجِبْ) به‌دوایه‌کتری واجب نابن، به‌لگر ته‌نفا واجبه: سیسه‌دوشه‌ست پژد به‌پژدوو بیسن. (أَوْ يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ أَبَدًا) یان نه‌گه‌ر نه‌زری کرد به‌رده‌وام پژدانی دووشه‌مه به‌پژدوو بیسن، نه‌وه (لَمْ يَقْضِ أَثْنَيْنِ رَمَضَانَ) واجب نیه دووشه‌مه‌کانی په‌مه‌زان له‌جیاتی نه‌زره‌که قه‌زا بکاته‌وه و (وَكَذَا الْعِيدَ وَالتَّشْرِيقَ) هه‌روه‌ها دووشه‌مه‌کانی جه‌ژن و (ایام التشریق)ش واجب نیه له‌جیاتی نه‌زره‌که قه‌زا بکاته‌وه (فِي الْأَطْهَرِ) له‌فهرموده‌ی به‌هیزتردا.

به‌لام (فَلَوْ لَزِمَهُ صَوْمٌ شَهْرَيْنِ تَبَاعًا لِكْفَارَةِ) نه‌گه‌ر به‌پژدوو بیونی دوو مانگان به‌دوای یه‌کدا له‌سه‌ری واجب بوبسن بی‌که‌ففاپه‌تیک، نه‌و کاته (صَامَهُمَا وَيَقْضِي أَثْنَيْنِ) با دوو مانگه‌کان بی‌که‌ففاپه‌ته‌که به‌پژدوو بیسن و دووشه‌مه‌کانی ناو دوو مانگه‌کانیش قه‌زا بکاته‌وه (وَفِي قَوْلٍ: لَا يَقْضِي إِنْ سَبَقَتِ الْكْفَارَةُ النَّذْرَ) له‌فهرموده‌یه‌کدا: دووشه‌مه‌کانی ناو دوو مانگه‌کان قه‌زا ناکاته‌وه نه‌گه‌ر واجب بیونی که‌ففاپه‌ته‌که له‌پیش نه‌زره‌که‌دا بوبسن

قُلْتُ: ذَا الْقَوْلُ أَظْهَرُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَتَقْضَى زَمَنَ حَيْضٍ وَنَفَاسٍ فِي الْأَظْهَرِ، أَوْ يَوْمًا بَعِينَهُ لَمْ يَصُمْ قَبْلَهُ، أَوْ يَوْمًا مِنْ أُسْبُوعٍ ثُمَّ نَسِيَهُ صَامَ آخِرَهُ وَهُوَ الْجُمُعَةُ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ هُوَ وَقَعَ قَضَاءٌ، وَمَنْ شَرَعَ فِي صَوْمٍ نَقَلَ فَنَدَرَ إِثْمَامَهُ لَزِمَهُ عَلَى الصَّحِيحِ، وَإِنْ نَدَرَ بَعْضَ يَوْمٍ لَمْ يَتَعَقَّدْ، وَقِيلَ: يَلْزِمُهُ يَوْمٌ، أَوْ يَوْمٌ قُدُومٌ زَيْدٌ فَلَا أَظْهَرَ انْعِقَادُهُ، فَإِنْ قَدِمَ لَيْلًا أَوْ يَوْمًا عِيدٍ أَوْ فِي رَمَضَانَ فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ، أَوْ نَهَارًا وَهُوَ مُفْطِرٌ أَوْ صَائِمٌ قَضَاءً أَوْ نَذْرًا وَجِبَ يَوْمٌ آخَرَ عَنْ هَذَا، أَوْ وَهُوَ صَائِمٌ نَفْلًا

(قلت) نيمای (النواوی) فرموده‌است (ذا القول اظهر والله اعلم) ثم فرموده دوومه بهیتره (وتقضى زمن حیض وینفاس فی الاظهر) واجبه: نافره تیش دووشه‌مه‌کانی ماوهی‌ه‌یزو نیفاس له‌جیاتی نه‌زره‌که قه‌زا بکاته‌وه، له فرموده‌ی به‌هیتردا، به‌لام له فرموده‌که‌ی‌تردا واجب نیه قه‌زا بکاته‌وه.

(أَوْ يَوْمًا بَعِينَهُ) یان نه‌گه‌ر نه‌زی کرد پوژئیکی دیارکراو به‌پوژوو بیی، نه‌وه (لم یصم قبله) نابین پیش پوژوه‌که له‌جیاتی به‌پوژوو بیی، چونکه پوژوه‌که له‌جیاتی پوژوه دیارکراوه‌که دیروست نابین، جا نه‌گه‌ر له پوژوه‌که‌دا به‌پوژوو نه‌بو، واجبه: قه‌زای بکاته‌وه (أَوْ يَوْمًا مِنْ أُسْبُوعٍ ثُمَّ نَسِيَهُ) یان نه‌گه‌ر نه‌زی کرد پوژئیکی دیارکراو له‌حفته‌یه‌کدا به‌پوژوو بیی، نینجا پوژوه‌که‌شی له‌بیر چووه، نه‌وکاته (صَامَ آخِرَهُ وَهُوَ الْجُمُعَةُ) با له‌کرتایی‌حفته‌که‌دا به‌پوژوو بیی: که پوژئی‌ه‌ینی‌یه (فَإِنْ لَمْ يَكُنْ هُوَ وَقَعَ قَضَاءٌ) جا نه‌گه‌ر نه‌زکراوه‌که‌ه‌ینی نه‌بو بیی، نه‌وه بوئی ده‌بیته قه‌زا کردنه‌وه نه‌زره‌که‌ی له‌سه‌ر لاده‌که‌وی.

(وَمَنْ شَرَعَ فِي صَوْمٍ نَقَلَ) هر که سیک ده‌ستی به پوژووئیکی سوننه‌ت کرد (فَنَدَرَ إِثْمَامَهُ) نینجا نه‌زی کرد ته‌واوی بکا، نه‌وه (لَزِمَهُ عَلَى الصَّحِيحِ) له‌سه‌ری واجبه ته‌واوی بکا، له‌سه‌ر فرموده‌ی پاست، به‌لام (وَإِنْ نَدَرَ بَعْضَ يَوْمٍ) نه‌گه‌ر نه‌زی کرد به‌شیکی پوژئیکی به‌پوژوو بیی: وه‌ک نیوه‌یی، نه‌وه (لَمْ يَتَعَقَّدْ) نه‌زره‌که‌ی دانابه‌ستری، به‌لام (وَقِيلَ يَلْزِمُهُ يَوْمٌ) له فرموده‌یه‌کی بن‌هیتردا: واجبه: پوژئیکی ته‌واو به‌پوژوو بیی.

(أَوْ يَوْمٌ قُدُومٌ زَيْدٌ) یان نه‌زی کرد پوژئی هاتنه‌وه‌ی زه‌ید به‌پوژوو بیی، نه‌وه (فَلَا أَظْهَرَ انْعِقَادُهُ) به فرموده‌ی به‌هیتر: نه‌زره‌که‌ی داده‌به‌ستری، نینجا ته‌ماشاه‌که‌ین: (فَإِنْ قَدِمَ لَيْلًا أَوْ يَوْمًا عِيدٍ أَوْ فِي رَمَضَانَ) نه‌گه‌ر زه‌ید له‌شه‌وی‌دا، یان له پوژئی جه‌ژندا، یان له‌په‌مه‌زانداه‌ته‌وه، نه‌وه (فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ) هیچی له‌سه‌ر نیه، چونکه کاتی هاتنه‌وه‌که‌قبولی به‌پوژوو بیون ناکا (أَوْ نَهَارًا وَهُوَ مُفْطِرٌ أَوْ صَائِمٌ قَضَاءً أَوْ نَذْرًا) یان زه‌ید له پوژئی‌دا هاته‌وه نه‌زره‌که‌ش به‌پوژوو نه‌بو، یان به‌پوژوو بوو به‌لام به قه‌زا، یان له‌جیاتی نه‌زریک بوو، نه‌وکاته (وَجِبَ يَوْمٌ آخَرَ عَنْ هَذَا) واجبه پوژئیکی‌تر به قه‌زا له‌جیاتی نه‌م پوژوه به‌پوژوو بیی (أَوْ وَهُوَ صَائِمٌ نَفْلًا) یان له پوژئی هاتنه‌وی زه‌یددا نه‌زره‌که به‌پوژوو سوننه‌ت بوو،

فَكَذَلِكَ، وَقِيلَ يَجِبُ تَتْمِيمُهُ وَيَكْفِيهِ، وَلَوْ قَالَ: إِنْ قَدِمَ زَيْدٌ فَلِلَّهِ عَلَيَّ صَوْمُ الْيَوْمِ التَّالِيِ
 لِيَوْمِ قُدُومِهِ وَإِنْ قَدِمَ عَمْرُوٌ فَلِلَّهِ عَلَيَّ صَوْمُ أَوَّلِ خَمِيسٍ بَعْدَهُ، فَقَدِمَا
 فِي الْأَرْبَعَاءِ وَجَبَ صَوْمُ الْخَمِيسِ عَنِ أَوَّلِ التَّنْذِرَيْنِ وَيَقْضَى الْآخَرَ.
 (فَصَلِّ) نَذَرَ الْمَشْيِ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ أَوْ إِتْيَانَهُ فَالْمَذْهَبُ وَجُوبُ إِتْيَانِهِ بِحَجٍّ أَوْ عُمْرَةٍ، فَإِنْ
 نَذَرَ الْإِتْيَانَ لَمْ يَلْزَمَهُ مَشْيٌ، وَإِنْ نَذَرَ الْمَشْيِ أَوْ أَنْ يَحُجَّ أَوْ يَعْتَمَرَ مَا شَاءَ فَلَا أَظْهَرَ
 وَجُوبُ الْمَشْيِ، فَإِنْ كَانَ قَالَ أَحُجُّ مَا شَاءَ فَمِنْ حَيْثُ يُحْرِمُ، وَإِنْ قَالَ أَمْشِي إِلَى بَيْتِ
 اللَّهِ تَعَالَى فَمِنْ دُوَيْرَةِ أَهْلِهِ

نه وکاتش (فَكَذَلِكَ) واجب: پڑنکی تر به قهزا له جیاتی نه م پڑه به پڑوو بین (وقیل: یجب
 تَتْمِيمُهُ وَيَكْفِيهِ) له فرموده به کی بی هیژدا: واجب پڑوو سوخته که ته و او بکاو به ر
 نه زره که ی ده که وی.

(وَلَوْ قَالَ) نه گهر گوتی: (إِنْ قَدِمَ زَيْدٌ فَلِلَّهِ عَلَيَّ صَوْمُ الْيَوْمِ التَّالِيِ لِيَوْمِ قُدُومِهِ) نه گهر زهید
 هاتوره له سهرم بی بق خوا پڑی دوی پڑی هاتنه وه که یی به پڑوو بیم (وَإِنْ قَدِمَ عَمْرُوٌ
 فَلِلَّهِ عَلَيَّ صَوْمُ أَوَّلِ خَمِيسٍ بَعْدَهُ) نه گهر عمریش هاتوره له سهرم نه زب بی بق خوا
 به که م پینج شه ممه ی دوی هاتنه وه که یی به پڑوو بیم (فَقَدِمَا فِي الْأَرْبَعَاءِ) نینجا زهیدو
 عمر له پڑی چوار شه ممه دا هاتنه وه، نه وه (وَجَبَ صَوْمُ الْخَمِيسِ عَنِ أَوَّلِ التَّنْذِرَيْنِ)
 واجب: پینج شه ممه که له جیاتی نه زره که یی به که م به پڑوو بین (وَيَقْضَى الْآخَرَ) واجب:
 نه زره که ی دووه میش قهزا بکاته وه.

﴿ فَصَلِّ: لَهُ بَأْسِي نَهْزِرُكَ دَنِي حَجَّ وَ عُمْرَةٍ ﴾

(نَذَرَ الْمَشْيِ إِلَى بَيْتِ اللَّهِ تَعَالَى) نه گهر نه زری کرد به پیاده یی بهواته مالی خوا له (مَكَّةَ) ی
 پیریز (أَوْ إِتْيَانَهُ) یان نه زری کرد بیته مالی خوا، نه وه (فَالْمَذْهَبُ: وَجُوبُ إِتْيَانِهِ بِحَجٍّ أَوْ عُمْرَةٍ)
 به فرموده ی راستی مه زهه ب واجب: بچیته مالی خوا به نحرام به ستراییه وه: به حج، یان
 به عومره، نینجا (فَإِنْ نَذَرَ الْإِتْيَانَ) نه گهر ته نها هاتنی نه زر کر بی، نه وه (لَمْ يَلْزَمَهُ مَشْيٌ)
 واجب نیه به پیاده یی بهواته مالی خوا، به لکو دروسته: به سواری بهوا، به لام (وَإِنْ نَذَرَ
 الْمَشْيِ) نه گهر نه زری کر بی به پیاده یی بهواته مالی خوا (أَوْ أَنْ يَحُجَّ أَوْ يَعْتَمَرَ مَا شَاءَ) یان
 نه زری کر بو به پیاده یی حج بکا، یان عومره، نه وه (فَلَا أَظْهَرَ وَجُوبُ الْمَشْيِ) به
 فرموده ی به هیژتر واجب: به پیاده یی بهواته مالی خوا تا کو حج و عومره که بکا.

نینجا (فَإِنْ كَانَ قَالَ: أَحُجُّ مَا شَاءَ) نه گهر له نه زره که ی دا گوتی بی: نه زب بی به پیاده یی حج
 بکه م. نه وه (فَمِنْ حَيْثُ يُحْرِمُ) له و شوینته وه که نحرامی لده به ستی، واجب: به پیاده یی
 بهوا، به لام (وَإِنْ قَالَ: أَمْشِي إِلَى بَيْتِ اللَّهِ تَعَالَى) نه گهر گوتی بی: نه زب بی به پیاده یی بهوا
 مالی خواهی گه وه، نه وکاته (فَمِنْ نُوَيْرَةِ أَهْلِهِ) واجب له خاتولکه ی مال و مندالیه وه به

فِي الْأَصْحِ، وَإِذَا أُوجِبْنَا الْمَشْيَ فَرَكِبَ لَعْدْرَ أَجْزَأَهُ وَعَلَيْهِ دَمٌ فِي الْأَطْهَرِ، أَوْ بِلَا عُدْرٍ أَجْزَأَهُ عَلَى الْمَشْهُورِ وَعَلَيْهِ دَمٌ، وَمَنْ نَدَرَ حَجًّا أَوْ عُمْرَةً لَزِمَهُ فَعَلُهُ بِنَفْسِهِ، فَإِنْ كَانَ مَعْضُوبًا اسْتَنَابَ، وَيُنْدَبُ تَعْجِيلُهُ فِي أَوَّلِ الْإِمْكَانِ، فَإِنْ تَمَكَّنَ فَأَخَّرَ فَمَاتَ حُجٌّ مِنْ مَالِهِ، وَإِنْ نَدَرَ الْحَجَّ عَامَهُ وَأَمَكَّنَهُ لَزِمَهُ،

پیدایهیی بپواته مالی خوا بؤ حهجو عومره (فی الاصح) له فرموده‌ی پاستردا. (وَإِذَا أُوجِبْنَا الْمَشْيَ) هر کاتیک پدیشتن بؤ حهجو عومره به پیدایهیی له سر نه زکره که واجب بکین (فَرَكِبَ لَعْدْرٍ) نینجا به هوی عوزیک سواری وولاغ، یان توتومبیل، یان فریکه بوو، نهوه (أَجْزَأَهُ) حهجو عومره که ی له جباتی نه زره که ی دروست دهبن، به لام (وَعَلَيْهِ دَمٌ فِي الْأَطْهَرِ) له فرموده‌ی به هیتردا: خوینی نه کردنی نه زکراره که ی له سر واجب دهبن (أَوْ بِلَا عُدْرٍ) یان به بن عوز به سواری پدیشته حهج، نهو کاتهش (أَجْزَأَهُ عَلَى الْمَشْهُورِ) له سر فرموده‌ی ناسراوی مه زه ب: حهجو عومره که ی له جباتی نه زره که ی دروست دهبن، به لام (وَعَلَيْهِ دَمٌ) لیره شدا خوینی له سر واجب دهبن، نینجا خوینه که ش له هر دوو مه سه لدا: بزنیك، یان مهریکه، جا نه گهر دهستی نه کهوت، واجبه: سن پؤژ له حهجو حهفت پؤژیش له ماله وه به پؤژوو بین.

جا بزانه: له دوو فرموده که ی تردا: له هیچیک لهو دوو مه سه لانه دا خوینی له سر واجب نابین، هر وه که له (مغنی) دا فرموده یه تی.

(وَمَنْ نَدَرَ حَجًّا أَوْ عُمْرَةً) هر که سیک نه زری کرد حهج، یان عومره بکا، نهوه (لَزِمَهُ فَعَلُهُ بِنَفْسِهِ) له سر ی واجبه به خوی حهجو عومره بکا (فَإِنْ كَانَ مَعْضُوبًا) جا نه گهر په ککه وتوو بین، نهو کاته (اسْتَنَابَ) یه کیک له جباتی خوی داده نی حهجو عومره ی بؤ بکا: به پاره، یان به خورایی (وَيُنْدَبُ تَعْجِيلُهُ فِي أَوَّلِ الْإِمْكَانِ) سوننه ته به په له حهجو عومره که بکا له یه که مین نهو سالانه دا: که له دوی نه زره که - بؤی ده گودجی (فَإِنْ تَمَكَّنَ فَأَخَّرَ فَمَاتَ) جا نه گهر بؤی گودجا حهجی نه زکراره بکا، به لام دوی خستو نه یکرد، نینجا مرد، نهو کاته (حُجٌّ مِنْ مَالِهِ) واجبه: له میراته که ی حهجه نه زکراره که ی بؤ بکری، به لام نه گهر پیش مردن بؤی نه گونجا بین، نهو کاته واجبه نیه بؤی بکری، هر وه که له سه چاره کانه فرموده یانه.

(وَإِنْ نَدَرَ الْحَجَّ عَامَهُ) نه گهر نه زری کرد له م ساله ی دا حهج بکا، یان سالیکی تری دیاری کرد (وَأَمَكَّنَهُ) بؤیشی گودجا حهج بکا، نهوه (لَزِمَهُ) له سر ی واجبه: له م ساله دا حهجه که بکا، جا نه گهر له م ساله دا نه یکرد، واجبه له سالیکی تردا قه زای بکاته وه، جا نه گهر مرد، واجبه: له میراته که ی بؤی قه زای بکریته وه، هر وه که له (المجموع) دا فرموده یه تی.

جا بزانه: نه گهر حهجی روکنی نیسلامی نه کرد بین و له م ساله شدا به نیه تی نه زره که ی حهج بکا، نهو کاته نه م حهجه ی بؤ ده بیته روکنی نیسلام، هر وه که له (تحفه) (مغنی) دا

فَإِنْ مَنَعَهُ مَرَضٌ وَجَبَ الْقَضَاءُ، أَوْ عَدُوٌّ فَلَا فِي الْأَظْهَرِ، أَوْ صَلَاةٌ أَوْ صَوْمًا فِي وَقْتِ
فَمَنَعَهُ مَرَضٌ أَوْ عَدُوٌّ وَجَبَ الْقَضَاءُ، أَوْ هَدِيًّا لَزِمَهُ حَمَلُهُ إِلَى مَكَّةَ وَالتَّصَدُّقُ بِهِ عَلَى مَنْ
بِهَا، أَوْ التَّصَدُّقُ عَلَى أَهْلِ بَلَدٍ مُعَيَّنٍ لَزِمَهُ،

فهرموویانه، که واته: له سهری واجبه: له جیاتی نه زره که ی حه جیکی تر به قه زالا
سالیکی تردا بکا، به لام نه گهر له ساله که دا به نیه تی بوکنی نیسلام حه جه که بکا، نه و
کاتش حه جی بوکنی نیسلامی دروست ده بی و هم نه زره که شی له سهر لاده که وی،
هه روک له (بجیرمی) دا روون کراوه ته وه.

(فَإِنْ مَنَعَهُ مَرَضٌ) جا نه گهر له دوا ی ئیحرابه ستن به هوی نه خو شی نه گونجا له
ساله که دا حه ج ته واو بکا، نه و کاته (وَجَبَ الْقَضَاءُ) واجبه: حه جه که قه زالا بکاته وه، به لام
(أَوْ عَدُوٌّ) نه گهر له دوا ی ئیحرابه ستن دوژمنیک قه ده غه ی کرد حه ج ته واو بکا، نه و کاته
(فَلَا فِي الْأَظْهَرِ) قه زا کردنه وه ی له سهر نیه، له فهرمووده ی به میز تردا، هه روه ها نه گهر له
ساله دیار کراوه که دا بوی نه گونجا حه ج بکا، نه و کاته نه زره که ی له سهر لاده که وی و
قه زا کردنه وه ی له سهر نیه، هه روه که له سهر چاوه کاندا فهرموویانه.

(أَوْ صَلَاةٌ أَوْ صَوْمًا فِي وَقْتٍ) یان نه گهر نه زری کرد نوژیک، یان پژیویتی له کاتیکی
دیار کراودا بکا (فَمَنَعَهُ مَرَضٌ أَوْ عَدُوٌّ) ئینجا نه خو شی، یان دوژمنیک قه ده غه ی کرد و نوژیو
پژیووه که ی نه کرد، نه و کاته (وَجَبَ الْقَضَاءُ) واجبه قه زالا بکاته وه.

﴿ نه زر کردنی خیریکی له شوینیکی دیار کراودا، گواسته وه ی نه زر بو شوینیکی تر ﴾

(أَوْ هَدِيًّا) یان نه زری کرد مه پیک، یان خوراکیک، یان جل و بهرگیک به دیاری بیاته (مکة) ی
پیروز، نه وه (لَزِمَهُ حَمَلُهُ إِلَى مَكَّةَ) له سهری واجبه: دیاریه که بیاته حه په می (مکة)، هم
(وَالتَّصَدُّقُ بِهِ عَلَى مَنْ فِيهَا) واجبه: دیاریه که ش به خیر بداته گه داو هه ژاره کانی ناو
حه په می (مکة)، هه رچه ند خه لکی (مکة) ش نه بن، جا نه گهر دیاریه که ووشترو مه رو بزنو
مانگا بی، واجبه له حه په می (مکة) دا سهری بیرو و گوشته که ی بداته گه داو هه ژاره کانی
(مکة)، هه روه که له سهر چاوه کاندا فهرموویانه.

(أَوْ التَّصَدُّقُ عَلَى أَهْلِ بَلَدٍ مُعَيَّنٍ) یان نه زری کرد شتیکی به خیر بداته دانیش تووانی شاریکی
دیار کراو، یان نه زری کرد نازه لیک له شوینیکیدا بکاته خیر، یان قوریانی له شوینیکیدا بکا، یان
نه زری کرد مه پیک له شوینیکیدا سهر بیرو و مه به سیشی خیر کردن بوو، نه وه (لَزِمَهُ) له
سهری واجبه: خیره که له شوینه دیار کراوه دا بکاو هم واجبه: نازه له که ش له شوینه که دا
سهر بیرو و گوشته که شی - وه کو خیره که - بداته گه داو هه ژاره کانی شوینه که، به به لگی
حه دیسه که ی داهاتوو، هم ﴿ قَالَتْ امْرَأَةٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لَنَزْتُ أَنْ أَلْحَرَ بِمَكَانٍ كَذَا وَكَذَا؟
قَالَ: لَيْسَ... لَوْ لَنْ؟ قَالَتْ: لَا. قَالَ: أَوْلَى بِسَلْمِكَ ﴾ رواه أبو داود والترمذي بسند صحيح،

نافره تيك گوتی: نه زرم کربوه له فلانه شوینه دا ناژه له سر بپریم؟ پیغه مبه رﷺ فرموی: بئ بتو سه نه م؟ نافره ته که گوتی: نا. پیغه مبه رﷺ فرموی: نه زره که ت به جئ بیته.

که واته: دروست نیه: خیره که و گوشته که بداته دهوله مهنده کان و کافره کانی شوینه که، هم دروست نیه به خزی و ژن و منداله کانیشی هیچ به شیک له خیره که و له گوشته که بخون.

هم دروستیش نیه - له و شوینه ی بئ نه زره که دیارکراوه - بگواستریته وه بئ شوینیکی تر، هروه که له (مغنی) و (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه، به لام نه گهر هیچ شوینیکی دیاری نه کربین، نه و کاته دروسته نه زرکراوه که ی بگوازیته وه بئ شوینیکی تر - به و مرجه ی قوریانی نه زرکراوه نین - هروه که له (باسی گواستننه وه ی زه کات) دا پوون کراوه.

﴿ نَاكَادَارِي ﴾: ووشه ی (لصنم، لسنن) له حدیسه که دا، هم حدیسه که ی داهاتووش به لگه یه: نه گهر نه زرکرنی خیره سهریرینی ناژه له شوینیکی گونا می تی دا بئ، یان بیره وه ره کی ناشه رمی تی دا بئ، نه و کاته نه زره که دانامه زری، که و ابو: نه زرکردن بئ زیاره تگا و گزپی پیاوچا کان: نه گهر مه به سستی به گهره دانانی گزپه که بئ، یان مه به سستی خق نریکرنه وه بئ له پیاوچا که، یان باوه ری و این: نه زرکردن بئ نه و گزپه و پیاوچا که به لای له سر لاده دا، نه و نه زره به تاله و دانامه زری، که و ابو: نه گهر شتی که له و نه زرکراوه له زیاره تگایه که دا هه بئ، واجبه: بدرسته وه خاوه نه که ی، یان میراتگره کانی، جا نه گهر خاوه نه که ی نه زاندر، نه و کاته له به رژه وه نندی موسولمانان سهرف ده کری، هروه که له (مغنی) و (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

﴿عَنْ ثَابِتٍ ۖ نَزَرَ رَجُلٌ أَنْ يَنْحَرَ إِبِلًا بِوَأْتِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: هَلْ كَانَ فِيهَا صَنَمٌ يُعْبَدُ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: فَهَلْ كَانَ فِيهَا عَيْدٌ مِنْ أَعْيَادِهِمْ؟ قَالَ: لَا. قَالَ: أَوْفِ بِسَدْرِكَ﴾ رواه ابوداود والطبرانی بإسناد صحيح، پیاویک نه زری کرد ووشتریک له (بوانه) دا سر بپرئ، پیغه مبه رﷺ فرموی: نایا له و شوینه دا هیچ سه نه می که هه بوه پهرستری؟ گوتی: نا. فرموی: هج جه زنیکی کافره کان له و شوینه دا ده کرا؟ گوتی: نا. پیغه مبه رﷺ فرموی: نه زره که ت به جئ بیته.

(أَوْ صَوْمًا فِي بَلَدٍ لَمْ يَتَّعِنَ) یان نه زری کرد له شاریکی دیارکراودا به پښوو بیئ، نه وه واجبه به پښوو بیئ، به لام (لَمْ يَتَّعِنَ) مه رج نیه له شوینه دیارکراوه که دا به پښوو بیئ (وَكَذَا صَلَاةٌ) هروه ها نه گهر نه زری کرد له شوینیکی دیارکراودا نوژیکی واجب، یان سوننه ت بگا، نه وه ش مه رج نیه له شوینه که دا نوژه که بگا.

هروه ها نه گهر نه زری کرد نوژیکی فه رز له مزگه وتیکی دیارکراودا بگا، نه و کاته واجبه: نوژه که له مزگه وتیکدا بگا، به لام مه رج نیه له مزگه وته دیارکراوه که دا بیکا (إِلَّا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ) ته نها

وَفِي قَوْلٍ: وَمَسْجِدِ الْمَدِينَةِ وَالْأَقْصَى، قُلْتُ: الْأَظْهَرُ تَعْيِينُهُمَا كَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. أَوْ صَوْمًا مُطْلَقًا فَيَوْمٌ، أَوْ أَيَّامًا فَلِثَلَاثَةٍ، أَوْ صَدَقَةً فِيمَا كَانَ، أَوْ صَلَاةً فَرَكْعَتَانِ، وَفِي قَوْلٍ رَكْعَةً، فَعَلَى الْأَوَّلِ يَجِبُ الْقِيَامُ فِيهِمَا مَعَ الْقُدْرَةِ، وَعَلَى الثَّانِي لَا، أَوْ عِنَقًا فَعَلَى الْأَوَّلِ رَقَبَةٌ كَفَّارَةٌ، وَعَلَى الثَّانِي رَقَبَةٌ، قُلْتُ: الثَّانِي هُنَا أَظْهَرُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. أَوْ عِنَقٌ كَافِرَةٌ مَعِيْبَةٌ أَجْزَأُهَا كَامِلَةٌ.

نه گهر له نه زره که دا (الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) ی دیاری کردین، نه و کاته واجبه له وئیدا نویژه که بکاو له شویتنیکی تردا بهر ناکه وئ (وَفِي قَوْلٍ: وَمَسْجِدِ الْمَدِينَةِ وَالْأَقْصَى) له فرموده به کدا: نه گهر نه زری کرد له مزگه وتی پیغه مبه ردا و ﷺ له (مَسْجِدِ الْأَقْصَى) دا نویژ بکا، نه و کاته ش واجبه له و دووانه دا نویژه که بکا.

(قُلْتُ) نيمامی (النواوي) فرموده تی (الْأَظْهَرُ تَعْيِينُهُمَا كَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) به فرموده ی به هیتر: مزگه وتی پیغه مبه ردا و ﷺ (مَسْجِدِ الْأَقْصَى) به نه زکرین وه کو (الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) له سه ری واجب ده بن، چونکه پیغه مبه ردا و ﷺ فرموده تی: ﴿لَا تُشَدُّ الرَّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: مَسْجِدِ الْحَرَامِ، وَمَسْجِدِي هَذَا، وَمَسْجِدِ الْأَقْصَى﴾ رواه الشيخان، بق خوا به رستی بارگه ی سه فر ناپیچریتته وه، تنها بق سن مزگه وتان ده پیچریتته وه: بق (الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ) له (مکه)، بق نه م مزگه وتی من له (مدینه)، بق (مَسْجِدِ الْأَقْصَى) له (فلسطین). (أَوْ صَوْمًا مُطْلَقًا) یان بین گوتنی ژماره نه زری کرد به پڑوو بیئ، نه وه (فَيَوْمٌ) تنها پڑنکی له سه ر واجب ده بین (أَوْ أَيَّامًا) یان نه زری کرد چند پڑنک به پڑوو بیئ، نه و کاته (فَلِثَلَاثَةٍ) سن پڑووی له سه ر واجب ده بین (أَوْ صَدَقَةً) یان نه زری کرد خیریک بکا، نه وه ش (فِيمَا كَانَ) به هر شتیکی که م- که به مال دابندری- خیره که ی دوست ده بین (أَوْ صَلَاةً) یان نه زری کرد نویژنک بکا، نه وه (فَرَكْعَتَانِ) دوو په که تی له سه ر واجب ده بین (وَفِي قَوْلٍ رَكْعَةً) له فرموده به کدا: تنها په که تیکی له سه ر واجب ده بین (فَعَلَى الْأَوَّلِ) جا له سه ر فرموده ی به که م (يَجِبُ الْقِيَامُ فِيهِمَا مَعَ الْقُدْرَةِ) واجبه: به پیوه دوو په که ته کان بکا، نه گهر توانای ه بین (وَعَلَى الثَّانِي لَا) له سه ر فرموده ی دووه میش واجبه نیه به پیوه بیکا.

(أَوْ عِنَقًا) یان نه زری کرد کویله به که نازاد بکا، نه وه (فَعَلَى الْأَوَّلِ: رَقَبَةٌ كَفَّارَةٌ) له سه ر فرموده ی به که م واجبه کویله به کی که ففاره ت نازاد بکا (وَعَلَى الثَّانِي رَقَبَةٌ) له سه ر فرموده ی دووه میش: هر کویله به که نازاد بکا، دوسته (قُلْتُ) نيمامی (النواوي) فرموده تی (الثَّانِي هُنَا أَظْهَرُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) فرموده ی دووه- لیره دا- به هیتره (أَوْ عِنَقٌ مَعِيْبَةٌ كَافِرَةٌ) یان نه زری کرد کویله به کی کافری عه بیدار نازاد بکا، نه و کاته (أَجْزَأُهَا كَامِلَةٌ)

فَإِنْ عَيْنَ نَاقِصَةً تَعَيَّنَتْ، أَوْ صَلَاةً قَائِمًا لَمْ يَجْزُ قَاعِدًا، بِخِلَافِ عَكْسِهِ، أَوْ طُولَ قِرَاءَةِ الصَّلَاةِ، أَوْ سُورَةَ مُعَيَّنَةً، أَوْ الْجَمَاعَةَ لَزِمَهُ، وَالصَّحِيحُ ائْتِقَادُ التَّنْذِيرِ بِكُلِّ قُرْبَةٍ لَا تَجِبُ اِبْتِدَاءً كَعِبَادَةِ وَتَشْيِيعِ جَنَازَةٍ وَالسَّلَامِ.

دروسته كزيله يه کی موسولمانی بین عیب نازاد بکا، به لام (فَإِنْ عَيْنَ نَاقِصَةً) نه گهر كزيله كافرو عه عيبداره كه ی دیاری كردین، نه و كاته (تَعَيَّنَتْ) واجبه هر دیار كراوه كه نازاد بكا.

﴿ نَاكَادَارِي: لَه بَارَهِي كُورِينِي نَه زِرْكَرَاوَه كَه ﴾

نه گهر نه زری كرد مه پيك بكا ته خیر، نه وه دروسته ووشتریک، یان مانگایه ك له جیاتی بكا ته خیر، به لام نه گهر دیاری ی كردی: وه ك نه زدی بین نه مپه بکه مه خیر، نه و كاته واجبه: خودی مه پره كه بكا ته خیرو دروست نیه ووشترو مانگایه کی له جیاتی بكا ته خیر، هه روه ك له (المجموع) و (تحفه) دا پوون كراوه ته وه.

جا بزانه: له مه زه بی (حنفی) دا دروسته له جیاتی شتی نه زركراو نرخی نه زركراوه كه بكا ته خیر: وه ك نه زری كردین نوو مه پی ناوه نجی بكا ته خیر، جا له جیاتی هه ریدوکیان مه پیکي گه وره و قه لو- كه به قه د نرخی هه ریدوکیان ی- بكا ته خیر، یان له جیاتی نان نرخی نانه كه بكا ته خیر، به لام له (هدی) حه ج و له قوریانی دا دروست نیه نرخیه كه یان بكا ته خیر، هه روه ك له سه ره تای زه كات له (الإختیار) و (مجمع الأنهر) دا پوون كراوه ته وه.

(أَوْ صَلَاةً قَائِمًا) یان نه زری كرد به پیوه نوژیژیكي سوننه ت بكا، نه وه (لَمْ يَجْزُ قَاعِدًا) به دانیشتویی دروست نیه (بِخِلَافِ عَكْسِهِ) به لام به پیچه وانه وه دروسته، واته: له جیاتی دانیشتن به پیوه بیكا، چونكه خیرتره.

(أَوْ طُولَ قِرَاءَةِ الصَّلَاةِ) یان نه زری كرد خویندنی ناو نوژیژ دریژ بكا ته وه (أَوْ سُورَةَ مُعَيَّنَةً) یان سوپه تیگی دیار كراو له نوژیژا بخوینن (أَوْ الْجَمَاعَةَ) یان نه زری كرد به جه ماعت بیكا، نه وه (لَزِمَهُ) له گشت مه سه له كاندا نه زركراوه كه ی له سه ر واجب ده بین.

(وَالصَّحِيحُ) به فه رموده ی راست (ائْتِقَادُ التَّنْذِيرِ بِكُلِّ قُرْبَةٍ لَا تَجِبُ اِبْتِدَاءً) نه زركردن به گشت خواپه رستیه ك داده به ستری كه له سه ره تاوه واجب نه بین: (كَعِبَادَةِ وَتَشْيِيعِ جَنَازَةٍ وَالسَّلَامِ) وه ك سه ردانی نه خویش و ناماده بوونی ناشتنی جه نازه و سه لام كردن.

﴿ يَاشْكُو ﴾: نه گهر كه سیک مردو نه زریکی له سه ر بوو، نه وه له سه ر میرانگره كه ی واجبه: له میراته كه ی نه زره كه ی بؤ قه زا بكا ته وه ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: إِسْتَفْتَى سَعْدُ بْنُ عِبَادَةَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي تَنْذِيرِ كَانَتْ عَلَى أُمِّهِ تَوَلَّيْتُ قَبْلَ قَضَائِهِ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ: فَأَقْضِهِ عَنْهَا﴾ رواه الشيخان، (سعد) پرساری كرد: له باره ی نه زریك كه له سه ر دایکی بوو، دایکی شی مردبو پیش نه وه ی نه زركراوه كه ی بكا؟ پیغه مبه ر ﷺ فه رموی: تو نه زركراوه كه بؤ دایكت قه زا بکه وه.

(كِتَابُ الْقَضَاءِ)

﴿ كِتَابُ الْقَضَاءِ: پِهِرْتوكی دادگردن له نیوان خه لكدا ﴾

واته: بپاندنه وهی كیشی نیوان خه لك به گویره ی شرعی خوی گه وره: كه له قورپان و
 حه دیسو (إجماع و قیاس) وه رگبراه، خوی گه وره ده فرموی: ﴿إِنَّا أَلزَمْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ
 بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ﴾ نه ی پیغه مبه رﷺ نیمه نه م قورپانه مان به پاستیه وه بۆ
 تو نارنوته خواره وه تاكو داد له نیوان خه لكدا بكی بهو شرعی خوا فیری توی كروه.

هروه ما ﴿عَنْ مُعَاذٍ لَمَّا بَعَثَهُ النَّبِيُّ ﷺ إِلَى الْيَمَنِ قَالَ لَهُ: كَيْفَ تَقْضِي؟ قَالَ: أَقْضِي بِمَا فِي
 كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى. قَالَ: فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِي كِتَابِ اللَّهِ؟ قَالَ: فَبِسُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ. قَالَ: فَإِنْ لَمْ يَكُنْ
 فِي سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؟ قَالَ: أَجْتَهِدُ رَأْيِي. قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَفَّقَ رَسُولَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ﴾
 رواه الترمذي و ابو داود بسند صالح، كه پیغه مبه رﷺ (معاذی نارده (یعن)، پیی فرموی: به
 چی داد له نیوان خه لكدا ده كه ی؟ (معاذ) گوتی: به قورپانی پیروز. فرموی: نه گه ر
 په واده كه له قورپاندا نه بو؟ گوتی: نه و كاته به حه دیسه كانی پیغه مبه رﷺ. فرموی: نه گه ر
 له حه دیسیشدا نه بو؟ گوتی: نه و كاته به بۆچونی خۆم (إجتهاد) له په واده كه دا ده كه م. جا
 پیغه مبه رﷺ فرموی: حه مدو شوكر بۆ نه و خوی به نیردراوی پیغه مبه ری خوی گه یاندوته
 پینگایه کی پاست.

جا بزانه: نه و كه سه ی داد له نیوان خه لكدا ده كا و كیشه كانیان ده بپینتیه وه، پیی
 ده گوتی: (قازی) - دادوه، كه واته: هر قازینك - دادوه ريك - جگه له شرعی نیسلام - به
 یاسای ده ستركرد داد له نیوان خه لكدا بكا، نه وه گونا هباره و گشت بپاره كانی په د
 ده كرنه وه، هر چه ند له گه ل پاستیشدا تيك بكه نه وه، هه روه كه زۆریه ی سه رچاوه كاندا
 فرمویانه، خوی گه وره ده فرموی: ﴿وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَلَزَمَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ
 الظَّالِمُونَ﴾... ﴿هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ هر كه سانك داد نه كه ن بهو قورپانه ی خوا نارویه تیه
 خواره وه، نه وانه (ظالم) ن سته مكارن... فاسقن.

جا نه وه له حاله تيكدايه كه دادكه ره كه باوه پی به شرعی قورپان ه بی و په فتاری
 پی نه كا، چونكه نه گه ر باوه پیشی پی نه بین نه وه كافر، هه روه كه له نایه ته كه ی تردا
 ده فرموی: ﴿فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ نه وانه كافر. هه روه كه (تفسیر ابن كثیر) دا په وون
 كراوه ته وه.

هروه ما پیغه مبه رﷺ ده فرموی: ﴿الْقَضَاءُ ثَلَاثَةٌ، وَاحِدٌ فِي الْجَنَّةِ وَآخَرٌ فِي النَّارِ: رَجُلٌ
 عَرَفَ الْحَقَّ لَقَضَى بِهِ فَهُوَ فِي الْجَنَّةِ، وَرَجُلٌ عَرَفَ الْحَقَّ فَجَارَ فِي الْحُكْمِ فَهُوَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ
 لَمْ يَعْرِفِ الْحَقَّ لَقَضَى لِلنَّاسِ عَلَى جَهْلٍ فَهُوَ فِي النَّارِ﴾ حدیث صحیح رواه اصحاب السنن،
 سن جۆره قازی هه نه، یه كیكیان له به هشتدایه و دوونیان له نۆزه خدانه، یه كه م: نه و

پیاوویه پاستی-شهریعتی نیسلام- بزانی و به شهریعتی نیسلام داد بکا، نه میان له به هشتدایه. دووم: نهو پیاوویه پاستی-شهریعتی نیسلام- بزانی و پهفتاری پئنهکا، نه له دوزه خدایه. سئیهه: نهو پیاوویه شهریعتی نیسلام نه زانی و به نه زانی بپیار بق خه لکی بدا، نه مهش له دوزه خدایه.

که واته: واجبه به پیوه بردنی ده ولت و گشت بپیاردانیکو دادکردنیک به گویره ی شهری نیسلام بی؟ چونکه نیسلام: نایینو ده ولت ه، که و ابو: جیاوازی نیه کاروباری کومه لایه تی و خیزانی بی، یان نابوری و بازگانی بی، یان جهنگو ناشتی بی، یان... هتد، خوی گوره ده فرموی: ﴿هُم جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأُمْرِ فَأَتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ نینجا- نهی پیغه مبره ﷺ- تومان هینا سر شهریعتیک له کاروباری نیسلام، که و ابو: شوین نهو شهریعتی نیسلام بکه وه و شوین هه و او هه وه سی نهو که سانه مه که وه که شهریعتی نیسلام نازان.

که واته: خوی گوره پازی نایین به شیککی کاروباره کان به گویره ی شهری نیسلام بی و به شیککی به پیچه وانه ی شهری نیسلام- به یاسای ده سترد- بی، خوی گوره ده فرموی: ﴿وَأَن احْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاهُمْ وَأخْذِرْهُمْ أَن يُقْتَسِرُوا عَنْ بَعْضِ مَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ نهی پیغه مبره ﷺ داد له نیون خه لکدا بکه به و شهریعتی خوی نارویه خواره وه، شوین هه و او هه وه سی خه لکه که مه که وه و لیان بترسه نه وه که لاتبدن له به شیککی نهو شهریعتی خوی نارویه تیه خواره وه.

واته: (اهواء) له هردوو ثایه ته که دا نهو یاسا ده ستردانه یه: که خه لک به گویره ی هه و او هه وه سی خویان دایانده نیون و پهفتاری پئنه که ن.

نینجا بزانه: نه گهر چند که سیک هه بون شیای نه وه بون بینه قازی، نهو کاته (هُوَ فَرَضُ كِفَايَةِ) قبولکردنی بوونه قازی به (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) واجبه له سر گشت نه وانه ی به که لک بین، به لکو نیمامی (الغزالی) فره موی تی: (بوونه قازی له (جهاد)ش خیرتره). واته: چونکه پیغه مبره ﷺ (الْخَلْفَاءُ الرَّاشِدُونَ) سر هه سم چند که سیکیان به قازی نارونده ته چند شویتیک، هم براندنه وه ی کیشه ی نیوان خه لکیش واجبه، که و اته: نه گهر نهو که سانه ی بق قازی یه تی ده گونجین هیچیکیان قبولیان نه کرد بیته قازی، نهو کاته هه موویان گوناھبار ده بن و واجبه: پیشه وای موسولمانان یه کیکیان به زورلینکردن بکاته قازی، واته: به زویان بلتی: (فَلَانَكُم تَوْمُ كَرْدَه قَازِي). یان (دادوهر له فلانه شوینه دا). نینجا مهرجه نه ویش به زویان بلتی: قبولم کرد.

(فَإِنْ تَعَيَّنَ) جا نه گهر تنها یه که کس له شوینه که دا بق قازی یه تی ده گونجا، نهو کاته (لَزِمَهُ طَلْبُهُ) له سهری واجبه: به خوی داوا بکا بکریسته قازی (وَإِلَّا) به لام نه گهر

فَإِنْ كَانَ غَيْرُهُ أَصْلَحَ وَكَانَ يَتَوَلَّاهُ فَلِلْمَفْضُولِ الْقَبُولُ، وَقِيلَ: لَا، وَيُكْرَهُ طَلْبُهُ، وَقِيلَ: يَحْرُمُ، وَإِنْ كَانَ مِثْلَهُ فَلَهُ الْقَبُولُ، وَيُتَدَبُّ الطَّلَبُ إِنْ كَانَ خَامِلًا يَرْجُو بِهِ نَشْرَ الْعِلْمِ أَوْ مُحْتَاجًا إِلَى الرِّزْقِ، وَإِلَّا فَلْأَوْلَى تَرْكُهُ، قُلْتُ: وَيُكْرَهُ عَلَى الصَّحِيحِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَالْإِعْتِبَارُ فِي التَّعْيِينِ وَعَدَمِهِ بِالنَّاحِيَةِ،

که سانی تریش هه بون، نه و کاته (فَإِنْ كَانَ غَيْرُهُ أَصْلَحَ وَكَانَ يَتَوَلَّاهُ) نه گه ره کیکی له خوی گونجاوتر هه بو و قبولیسی ده کرد بیکنه قازی، نه و کاته (فَلِلْمَفْضُولِ الْقَبُولُ) بق گونجاوه کهش دروسته قبول بکا بیکنه قازی (وَقِيلَ: لَا) له فرموده یه کی بی هیژدا: نه گه ر گونجاوتره که قبول بکا، دروست نیه گونجاوه که قبول بکا.

(وَيُكْرَهُ طَلْبُهُ) ناپه سنده: پیاو داوا بکا بیکنه قازی، نه گه ره خوی گونجاوتر هه بین (وَقِيلَ يَحْرُمُ) له فرموده یه کی بی هیژدا: له و حاله ته دا چه پامه داوا بکا، به لام (وَإِنْ كَانَ مِثْلَهُ) نه گه ر پیاوه که یتر گونجاوتر نه بو، به لکو نه ویش وه کو وی بوو، نه و کاته نه گه ر داوایان لی کرد بییته قازی (قُلْتُ الْقَبُولُ) بوی دروسته: قبول بکاو ناپه سندیش نیه، چونکه پیغه مبه ر ﷺ ده فرموی: ﴿لَأَسْأَلَ الْإِمَارَةَ فَإِنَّكَ إِنْ أُعْطِيتَهَا عَنْ مَسْئَلَةٍ وَكَلْتَهَا إِلَيْهَا، وَإِنْ أُعْطِيتَهَا عَنْ غَيْرِ مَسْئَلَةٍ أَعِنْتُ عَلَيْهَا﴾ رواه الشيخان، داوی کاریه دهستی مه که، چونکه نه گه ر به داوا کردنی خوت کاریه دهستیت بدریتن، نه وه تو در نیه دهست خوت و کاره کهت، به لام نه گه ر بی داوا کردن بتدریتن، نه و کاته له سهر کاره کهت یارمه تیت ده درن.

(وَيُتَدَبُّ الطَّلَبُ) سونته ته به خوی داوا بکا بیکنه قازی (إِنْ كَانَ خَامِلًا يَرْجُو بِهِ نَشْرَ الْعِلْمِ) نه گه ر زانایه کی نه ناسراو بی و نومییدی وابی به هوی قازی یه تی زانست بلاو بکاته وه (أَوْ مُحْتَاجًا إِلَى الرِّزْقِ) یان پنیوستی به بژیو هه بین، یان کاریه دهسته کان مافی خه لکیان له دهست ده دا؟ چونکه به هوی نه م حاله ته بوو چه زده تی (یوسف) ﷺ داوی کرد له (مصر) بییته کاریه دهستی دارایی.

(وَإِلَّا) به لام نه گه ر نه و هویانه نه بون، نه و کاته (فَالْأَوْلَى تَرْكُهُ) وا باشتره داوی قازی یه تی نه کا، به لکو (قُلْتُ) نیامی (النواوی) فرموی یه تی (وَيُكْرَهُ عَلَى الصَّحِيحِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) ناپه سنده: داوی قازی یه تی بکا نه گه ر هویه کانی پابردو نه بین، له سهر فرموده یه پاست، چونکه پیغه مبه ر ﷺ ده فرموی: ﴿مَنْ وَلِيَ الْقَضَاءَ لَقَدْ ذَبَحَ بِقَيْسٍ سَكِينًا﴾ رواه اصحاب السنن بسند حسن، هر که سیک کرایه قازی، به پاستی به بی کتیرد سهری بپراوه. واته: به هیلاک چوه.

(وَإِلْعِتْبَارُ فِي التَّعْيِينِ وَعَدَمِهِ بِالنَّاحِيَةِ) په چا و کردنی واجب بوون و واجینه بوونی به (فَرَضُ الْعَيْنِ) له سهر تا که که سیکی گونجاو بق قازی یه تی به گویره ی ناوچه که ی خوی یه تی، واته: نه گه ر له ناوچه که دا تنها یه که سی گونجاو هه بین، نه وه به (فرض العين) له سهر

که سه که واجب: قبول بکا له ناوچه که ی خوی دا بیته قازی، به لام له سه ری واجب نیه - جگه له ناوچه که ی خوی - بز ناوچه یه کی تر قبول بکا.

﴿ناگاداری﴾: له سهر پیشه وای موسولمانان و جیگره که ی واجب: له گشت ناوچه یه کدا قازینک دابنیزن، جا نه گهر ناوچه یه که له زیز ده سه لاتی پیشه وادا نه بو- یان پیشه و قازی ی بز ناوچه که دانه نا- نه و کاته واجب: خاوهن ده سه لات و پیاو ما قولانی ناوچه که ریگ بکه ونو زانایه کی لیها توو بکه نه قازی له ناوچه که ی خویاندا، جا بریاره کانی نه م قازی یه - له سهر ناچار ی- جی به جی دهن، به به لگه ی غزای (موتة): که (هرسیک نه میره کان شهید بون، صحابه) کان سه زه تی (خالد بن الولید) بیان کرده نه میری خویان، پیغمبر ﷺ به م کرداره پازی بوو و په خنه ی نه گرت). هه روه که له (البخاری) دا گیردراوه ته وه و له (تحفة) شدا لیتره و له یاسی سه ره رشتکاری ماره بریندا رهون کراوه ته وه.

که وایو: نه گهر خاوهن ده سه لات و پیاو ما قولانی ناوچه که نه م واجب نه نجام نه دهن گشتیان گونا مایار دهن، پیغمبر ﷺ ده فه رموی: ﴿كَيْفَ تَقْلَسُ أُمَّةً لَا يُؤْخَذُ مِنْ شَدِيدِهِمْ لِضَعْفِهِمْ﴾ حدیث حسن بشوا هده رواه ابن حبان، چون له گونا هان پاک ده بیته وه که لیکی وه ما که مافی بی هیزه که یان له به هیزه که یان وه رنه گیرئ.

﴿مه رجه کانی قازی- دادوه﴾

(وَشَرَطُ الْقَاضِي) مه رجه نه و که سه ی ده کریته قازی، یه که م: (مُسْلِمٌ) ده بی موسولمان بی، واته: دروست نیه کافر بکریته قازی و کاریه دهستی موسولمانان، خوی گه وره ده فه رموی: ﴿وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾ خوی گه وره هیچ ریگایه کی بز کافره کان دانه ناوه به سهر موسولماناندا. واته: پله ی قازی و کاریه دهستی ش گه وره ترین ریگای ده سه لاته و نابئ بدریته کافره کان، به لام نه گهر کافر ریگ به سهر کافره کاندای بکریته سهر کرده و سه ریگ- نه که به ناوی قازی- دادوه- نه و کاته دروسته هه روه که له زوری ی سهر چاوه کاندای رهون کراوه ته وه.

دوهوم: (مُكَلَّفٌ) ده بی بالغ و عاقل بی و خاوهن بیرو هه شیار بی. سه یه م: (حُرٌّ) آزاد بی. چواره م: (ذَكَرٌ) پیاو بی، واته: دروست نیه ئافره ت بکریته قازی، پیغمبر ﷺ ده فه رموی: ﴿لَنْ يَفْلِحَ قَوْمٌ وَلَوْ أَمَرَهُمْ إِمْرَأَةٌ﴾ رواه البخاری، به خته وره نابئ نه و گه له ی کاری خویان بده نه ده ست ئافره ت. پینجهم: (عَدْلٌ) دادپه روه بی، واته: دروست نیه (فاسق) بکریته قازی. شه شه م: (سَمِيعٌ) بیسه ری بی. هه فته م: (بَصِيرٌ) بینه ری بی. هه شته م: (نَاطِقٌ) گویا بی، واته: که پ، یان کویر، یان لال دروست نیه بکریته قازی. نؤیه م: (كَافِرٌ) به روهستی کاروباری قازی یه تی بکا، واته: گیله که و نه خوش و بیر تی کچوو نه بی.

مُجْتَهَدٌ: وَهُوَ أَنْ يَعْرِفَ مِنَ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ مَا يَتَعَلَّقُ بِالْأَحْكَامِ، وَخَاصَّهُ وَعَامُّهُ، وَمُجْمَلُهُ وَمُبَيَّنُّهُ، وَنَاسِخُهُ وَمَنْسُوخُهُ، وَمَتَوَاتِرُ السُّنَّةِ وَغَيْرُهُ، وَالْمُتَّصِلُ وَالْمُرْسَلُ، وَحَالَ الرِّوَاةِ قُوَّةٌ وَضَعْفًا، وَلِسَانَ الْعَرَبِ لُغَةٌ وَنَحْوًا، وَأَقْوَالُ الْعُلَمَاءِ مِنَ الصَّحَابَةِ فَمَنْ بَعْدَهُمْ إِجْمَاعًا وَاخْتِلَافًا، وَالْقِيَاسَ بِأَنْوَاعِهِ، فَإِنْ تَعَدَّرَ جَمْعُ هَذِهِ الشَّرُوطِ فَوَلَّى سُلْطَانَ لَهُ شَوْكَةٌ فَاسْقًا أَوْ مُقْلَدًا نَفَذَ قَضَاؤَهُ لِلضَّرُورَةِ،

دهیهم: (مُجْتَهَدٌ) دهبی (مُجْتَهَدٌ) بِن (وَهُوَ) مہ بہ ست بہ (مُجْتَهَدٌ) لیرہ دا: (أَنْ يَعْرِفَ مِنَ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ مَا يَتَعَلَّقُ بِالْأَحْكَامِ) نہ وہ یہ لہ قوربان و لہ حدیس نہ و ثاہت و حدیسانہ بزانی کہ پیوہندیان بہ بریارہ کانی شہریعہ تہ وہ ہہ یہ، ہم (وَخَاصَّهُ وَعَامُّهُ) تاییہ تہ کان و گشتیہ کانی ثاہت و حدیسہ کانیش بزانی، ہم (وَمُجْمَلُهُ وَمُبَيَّنُّهُ) نانا شکر او تاشکر اکراوہ کانی ثاہت و حدیسہ کانیش بزانی، ہم (وَتَاسِخُهُ وَمَنْسُوخُهُ) پہ شکرہ وہ و پہ شکر اوہ کانی ثاہت و حدیسہ کانیش بزانی، ہم (وَالْمُتَّصِلُ وَالْمُرْسَلُ) حدیسی گہ یاندر اوہ پیٹہ مہ روئے نہ گہ یاندر اوہ بزانی، ہم (وَحَالَ الرِّوَاةِ قُوَّةٌ وَضَعْفًا) حالی حدیسگیروہ کانیش بزانی: لہ پووی بہ ہیزی و بن ہیزی وہ۔

ہم (وَلِسَانَ الْعَرَبِ لُغَةٌ وَنَحْوًا) زمانی عہ پہ بیش بزانی: لہ پووی واتہ و پیرمانہ وہ، ہم (وَأَقْوَالُ الْعُلَمَاءِ مِنَ الصَّحَابَةِ فَمَنْ بَعْدَهُمْ) فہ رموودہ کانی زانایانیش بزانی - (صحابہ) کانہ وہ تا دواى نہ وانیش لہ چینی زانایانی (مُجْتَهَدٌ) - (إِجْمَاعًا) لہ پووی یہ کدہ نگیہ وہ بزانی لہ سہر کام مہ سہلہ یہ کدہ ننگن (وَاخْتِلَافًا) لہ پووی جیاوازیہ وہ بزانی لہ کام مہ سہلہ دا جیاوازن، ہم (وَالْقِيَاسَ بِأَنْوَاعِهِ) مہ موو جوڑہ کانی (قیاس) ش بزانی، جا بزانیہ: پیٹناسہی نہ و زارواوہی پرابردو، لہ (علوم الحدیث) و (أصول الفقه) دا دہ زاندرین، لہ بہر دریزی نہ منوسرن و وینہ کانیشیان نہ ہینان۔

(فَإِنْ تَعَدَّرَ جَمْعُ هَذِهِ الشَّرُوطِ) جا نہ گہر نہ گونجا نہ و مہرجانہی پرابردو لہ قازی دا بیتہ جی، یان دہ گونجا، بہ لام (فَوَلَّى سُلْطَانَ لَهُ شَوْكَةٌ فَاسْقًا أَوْ مُقْلَدًا) کاریہ دہستیکی خاوہن دہ سلات زانایہ کی فاسقی کردہ قازی، یان زانایہ کی شوینکہ وتہی مہ زہہ بیکی کردہ قازی، نہ و کاتہ (نَفَذَ قَضَاؤَهُ لِلضَّرُورَةِ) بریاری نہ و قازیہ جی بہ جی دہ بن لہ بہر ناچاریو پیووستی خہ ک، بہ لام بہ و مہرجہی لہ چوار مہ زہہ بہ کی (أَهْلِ السُّنَّةِ) دہرنہ چی: کہ (الْحَنَفِي) و (الْمَالِكِي) و (الشَّافِعِي) و (الْحَنْبَلِي) ن؟

چونکہ بہ (إجماع) زانایانی نیسلام: بؤ (فتوا) دان و دادکرین - جگہ لہ و چوار مہ زہہ بانہ - (تقلید) کردنی ہیج کہ سیکی تر دروست نیہ، مہ روہ ک نیمام (ابن الصلاح) فہ رموویہ تی، بہ لکو

وَيُنْدَبُ لِلْإِمَامِ إِذَا وَلى قَاضِيًا أَنْ يَأْذَنَ لَهُ فِي الإِسْتِخْلَافِ، فَإِنْ نَهَاهُ لَمْ يَسْتَخْلَفْ، فَإِنْ أَطْلَقَ اسْتَخْلَفَ فِيمَا لَا يَقْدَرُ عَلَيْهِ لِأَغْيَرِهِ فِي الأَصَحِّ، وَشَرَطُ المُسْتَخْلَفِ كَالْقَاضِي، إِلاَّ أَنْ يُسْتَخْلَفَ فِي أَمْرٍ خَاصٍّ: كَسَمَاعِ بَيْتَةٍ فَيَكْفِي عِلْمُهُ بِمَا يَتَعَلَّقُ بِهِ، وَيَحْكُمُ بِاجْتِهَادِهِ أَوْ بِاجْتِهَادِ مُقَلِّدِهِ إِنْ كَانَ مُقَلِّدًا،

نيمامی (السُّبُكِيُّ) فرموده‌است: نه‌وی به پیچ‌هوانه‌ی نه‌و چوار مزه‌بانه په‌فتار بکا وه‌کو نژ به (إجماع) وایه.

مه‌روه‌ها به (إجماع)‌ی زانایانی نیسلام: دروست نیه به فرموده بین‌هیزه‌کانی مزه‌بیش داد له نیوان خه‌لکدا بکا، مه‌روه‌ک نيمامی (القرائى) و (ابن صلاح) فرمودیانه، به‌لکو نيمامی (السُّبُكِيُّ) فرموده‌است: (دانکردن به فرموده‌ی بی‌هیز دانکردنیکی نژ به‌و شرعه‌یه که خوا ناروتیه خواره‌وه). مه‌روه‌ک له (تحفة)‌دا لیرو له (په‌وشته‌کانی دانکردن)‌دا نه‌و مه‌سلاته پوون کراونه‌وه، نیمه‌ش له باسی (فتاوی) و (تقلید) له (پیشه‌کی، له به‌رگی په‌که‌م)‌دا دریزتر پوونمان کردنه‌وه.

جا بزانه: له‌و حالته‌ی قازی مرجه‌کانی لینه‌هاتونه جی‌و به ناچاری کراوته قازی، له سهری واجبه له گشت بریاره‌کاندا: نه‌و فرموده‌یه پوون بکاته‌وه: که له دانکردنه‌که‌دا پشتی پی‌به‌ستوه، مه‌روه‌ک له (تحفة) و (نهاية)‌دا فرمودیانه.

(وَيُنْدَبُ لِلْإِمَامِ) بۆ پیشه‌واو خاوه‌ن ده‌سه‌لاته‌کانی‌تر سوننه‌ته (إِذَا وَلى قَاضِيًا) مه‌ر کاتیک په‌کتیکان کرده قازی له ناوچه‌یه‌کدا: (أَنْ يَأْذَنَ لَهُ فِي الإِسْتِخْلَافِ) نيزنی بدا بۆ خوی جینیشیک دابن، تاکو براندنه‌وه‌ی کیشه‌کانی بۆ ناسانتر بیی (فَإِنْ نَهَاهُ) جا نه‌گر ده‌سه‌لاتداره‌که به قازیه‌که‌ی گوت: جینیش دامه‌نی. نه‌و کاته (لَمْ يَسْتَخْلَفْ) نابی جینیش دابن، به‌لام (فَإِنْ أَطْلَقَ) نه‌گر ده‌سه‌لاتداره‌که باسی دانان و دانه‌نانی جینیشی نه‌کرد، نه‌و کاته (اسْتَخْلَفَ فِيمَا لَا يَقْدَرُ عَلَيْهِ) بۆ قازیه‌که دروسته: جینیش بۆ خوی دابن له‌و کاره‌دا که توانای نیه بیکا (لَا غَيْرِهِ فِي الأَصَحِّ) به‌لام له‌و کاره‌ی توانای مه‌یه نابی جینیش دابن له فرموده‌ی راستردا.

(وَشَرَطُ المُسْتَخْلَفِ كَالْقَاضِي) مه‌رجی نه‌و که‌سه‌ی ده‌کرته جینیشی قازی: وه‌کو مرجه‌کانی‌دربروی قازیه‌یه (إِلاَّ أَنْ يُسْتَخْلَفَ فِي أَمْرٍ خَاصٍّ) ته‌ننا نه‌گر له کاریکی تاییه‌تی‌دا بکرته جینیش (كَسَمَاعِ بَيْتٍ) وه‌ک گوی لپراگرتنی شاهیده‌کان، نه‌و کاته (فَيَكْفِي عِلْمُهُ بِمَا يَتَعَلَّقُ بِهِ) نه‌وه‌نده زانسته به‌سه: که په‌یوه‌ندی به شاهیدی‌وه‌رگرتنه‌وه مه‌یه، واته: مرجه‌کانی‌تر پویست نینه، نینجا (وَيَحْكُمُ بِاجْتِهَادِهِ) جینیشه‌که‌ش داد ده‌کا به (اجتهاد)‌ی‌خوی (أَوْ بِاجْتِهَادِ مُقَلِّدِهِ إِنْ كَانَ مُقَلِّدًا)‌یان داد ده‌کا به (اجتهاد)‌ی‌نه‌و نيمامه‌ی شوینی که‌وتوه نه‌گر شوینکه‌وته‌ی مزه‌ب بی، مه‌رچند به پیچ‌هوانه‌ی

وَلَا يَجُوزُ أَنْ يَشْرَطَ عَلَيْهِ خِلَافَهُ، وَلَوْ حَكَمَ خَصْمَانِ رَجُلًا فِي غَيْرِ حَدِّ اللَّهِ تَعَالَى جَازٍ مُطْلَقًا بِشَرْطِ أَهْلِیَةِ الْقَضَاءِ، وَفِي قَوْلٍ لَا يَجُوزُ، وَقِيلَ: بِشَرْطِ عَدَمِ قَاضٍ بِالْبَلَدِ، وَقِيلَ يَخْتَصُّ بِمَالٍ ذُونَ قِصَاصٍ وَنِكَاحٍ وَنَحْوِهِمَا،

مزهبه که کسی قاضی که ش بین، که و ابو: (وَلَا يَجُوزُ أَنْ يَشْرَطَ عَلَيْهِ خِلَافَهُ) دروست نیه قازی له سر جینیشه که به مرجع دابنئ: له مزهه بی خوی لابدا.

﴿بِاسِي (الْتَحْكِيم) = دَانَانِي دَاوَمِرِيكْ لِه رُوودَاوِيكِنْدَا﴾

(وَلَوْ حَكَمَ خَصْمَانِ رَجُلًا) نه گهر سو که س پیاوینکیان کرده (الْمُحَكَّم) = دانوره له کیشه یه کی نیوانیاند، یان له پووداویکی تردا: که (فِي غَيْرِ حَدِّ اللَّهِ تَعَالَى) پووداوه که سزای تاوانه کانی مافی خوی گه وره نه بین، نه وه (جَازٍ مُطْلَقًا) دانوره دانانه که دروست ده بین، هر چه ند قازی = دانوره ی ده وه تیش له ناوچه که دا هه بین، چونکه چند (صحابه) یه که (الْمُحَكَّم) = دانوره یان بؤ خویان داناوه، (صحابه) کانی تریش په خنه یان نه گرتوه، هه روه که له زؤریه ی سرچاوه کاندنا فرموویانه.

به لام (بِشَرْطِ أَهْلِیَةِ الْقَضَاءِ) به و مرجعی (الْمُحَكَّم) = دانوره دانراوه که که لکی قازی ته تی هه بین، واته: نه گهر (الْمُحَكَّم) ی دانراو که لکی قازی یه تی نه بین، نه و کاته نه گهر قازی کی به که لک هه بین دروست نیه: نه و دابندرئ، به لام نه گهر قازی که نه زان بوو، یان فاسق بوو، یان بؤ دادکردن مالی وهرده گرت- واته: یان گوئی نه ده دا داوایه کی- نه و کاته دروسته: زانایه کی دادپه روه ی شوینکه وته ی مزهه بیئک بکریته (الْمُحَكَّم)، هه روه که له (تحفة) بو (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

(وَفِي قَوْلٍ لَا يَجُوزُ) له فرموده یه کی: نه م دانوره دانانه دروست نیه (وَقِيلَ بِشَرْطِ عَدَمِ قَاضٍ بِالْبَلَدِ) له فرموده یه کی بین هیژدا: به و مرجع دروسته قازی له شاره که دا نه بین (وَقِيلَ) له فرموده یه کی بین هیژدا: (يَخْتَصُّ بِمَالٍ ذُونَ قِصَاصٍ وَنِكَاحٍ وَنَحْوِهِمَا) دروست بوونی دانوره دانانه که- ته نها- تاییه ته به کیشه ی مالی، نه که به تۆله وهرگرتنه وه و ماره برین و نه و جؤره شتانه: وه که له عننه لیککردن و سزای بوختان.

جا بزانه: به فرموده ی به هیژتر: ته نها له سزاکانی مافی خوی گه وره دا نه بین، له گشت مافه کانی تری خوی گه وره داو له گشت مافه کانی ناده میزاددا دروسته (الْمُحَكَّم) = دانوره دابندرئ، جیاوازی نیه مافه کان: مالی بن، یان نایینی بن، یان سزای مافی ناده میزادان بن: بؤ ویئنه: بؤ دانیشتونانی ناوچه یه که دروسته پیاوینکی به که لک بکه نه (الْمُحَكَّم) = دانوره، تاکو بریار بدا: (دیتنی مانگی یه کشه وه ی په مهران نیسبات بووه و سببه یینی په مزانسه). هه روه که له (په پتوکی پؤنؤو) دا پابرا. هه روه ها نه گهر نافرته تیک سه ره رشتکاری نه بین دروسته له گه ل پیاوینک پیک بکه وئی و

وَلَا يَنْفَعُ حُكْمُهُ إِلَّا عَلَى رَاضٍ بِهِ، فَلَا يَكْفِي رَضًا قَاتِلٍ فِي ضَرْبِ دِيَّةِ عَلِيٍّ
عَاقِلَتِهِ، وَإِنْ رَجَعَ أَحَدُهُمَا قَبْلَ الْحُكْمِ امْتَنَعَ الْحُكْمُ، وَلَا يُشْتَرَطُ الرُّضَا
بَعْدَ الْحُكْمِ فِي الْأَطْهَرِ، وَلَوْ نَصَبَ قَاضِيَيْنِ فِي بَلَدٍ وَخَصَّ كُلًّا بِمَكَانٍ أَوْ زَمَانٍ أَوْ
نَوْعٍ جَازٍ، وَكَذَلِكَ إِنْ لَمْ يَخْصَّ فِي الْأَصَحِّ، إِلَّا أَنْ يُشْتَرَطَ اجْتِمَاعَهُمَا عَلَى الْحُكْمِ.
(فصل) جُنَّ قَاضٍ أَوْ أُغْمِيَ عَلَيْهِ أَوْ عَمِيَ أَوْ ذَهَبَتْ أَهْلِيَّةُ اجْتِهَادِهِ وَضَبَطَهُ

پیاویکی به کهک بکنه (الْمُحْكَم) = دابور، تاکو له پیاوه که ماره ی بپرئ، ههروه که له
(تحفة) له (باسی ئو سه ره رشتکارانه ی ماره ده بن) پوون کراوه ته وه.

ههروه ما نه گه ر ژنیک میژده که ی شیت بوو، دروسته پیاویکی به کهک بکاته (الْمُحْكَم) =
دابور تاکو ماره برینه که ی له لای وی مه لپوه شینیتته وه. ههروه که له (باسی مه لوه شاننده وه ی
ماره برین) دا پابرا.

جا بزانه: مه رجه دانره که به زویان بلئ: (توم کرده) (الْمُحْكَم) = دابور له م رو داوه دا).
چونکه (وَلَا يَنْفَعُ حُكْمُهُ إِلَّا عَلَى رَاضٍ بِهِ) بریاری (الْمُحْكَم) جئ به جئ نابئ ته نها له سه ر
ئو که سه جئ به جئ ده بن: که به بریاره که ی پازی به، که وابو: (فَلَا يَكْفِي رَضًا قَاتِلٍ)
پازی بوونی مرؤف کوژده که به س نیه (فِي ضَرْبِ دِيَّةٍ عَلَى عَاقِلَتِهِ) له بریار دانی (الْمُحْكَم) دا:
به دانانی خوینی کوژدوه که له سه ر خز مه کانی بکوژده که، به لکو پیویسته خز مه کان پازی
بن، ئینجا مه رجه پازی بوونه که ش: له سه ره تای دانانی وه به (الْمُحْكَم) به رده وام بی تا
بریاره که ی داده پئیئو ته واو ده بن، که وابو: (وَإِنْ رَجَعَ أَحَدُهُمَا قَبْلَ الْحُكْمِ) نه گه ره که ی
له کیشه چیه کان پیش ته واو بوونی بریار دانه که په شیمان بپوه، ئو کاته (امْتَنَعَ الْحُكْمُ)
نابئ بریار بدا، چونکه پازی بوونه که ی به رده وام نیه، به لام (وَلَا يُشْتَرَطُ الرُّضَا بَعْدَ الْحُكْمِ
فِي الْأَطْهَرِ) له دوی ته واو بوونی بریاره که پازی بوونی هیچ لایه که مه رچ نیه، له فه رمووده ی
به هیژتردا، که وابو: واجبه: بریاره که ی جئ به جئ بکن.

(وَلَوْ نَصَبَ قَاضِيَيْنِ فِي بَلَدٍ) نه گه ره پیشه وا، یان جیگره که ی نوو قازی دانان له شارنکدا
(وَخَصَّ كُلًّا بِمَكَانٍ أَوْ زَمَانٍ أَوْ نَوْعٍ) مه ره که شیا نی به تاییه تی دانا: بؤ شوئیئیکی شاره که،
یان بؤ کاتیک، یان بؤ جوژه بریاریک، ئه وه (جَازٍ) دروسته (وَكَذَلِكَ إِنْ لَمْ يَخْصَّ فِي الْأَصَحِّ)
ههروه ما نه گه ره به تاییه تیش داینه نان، مه ر دروسته، له فه رمووده ی راستردا (إِلَّا أَنْ
يُشْتَرَطَ اجْتِمَاعَهُمَا عَلَى الْحُكْمِ) ته نه انه گه ره به مه رچ دابن: هه ر سووکیان له سه ر بریار دانی که
کۆ بینه وه، ئو کاته دروست نیه، چونکه جیاوازی له بؤ چووندا له نئوانیاندا پوو ده دا.

﴿ فصل: له باسی لادانی قازی ﴾

(جُنَّ قَاضٍ) مه ر کاتیک قازی شیت بوو (أَوْ أُغْمِيَ عَلَيْهِ) یان بی هوش بوو (أَوْ عَمِيَ) یان
کویر بوو (أَوْ ذَهَبَتْ أَهْلِيَّةُ اجْتِهَادِهِ وَضَبَطَهُ) یان که لکی (اجتهاد) ی نه ما، یان شتی له بیر

بِغَفْلَةٍ أَوْ نِسْيَانٍ لَمْ يَنْفَعُ حُكْمُهُ، وَكَذَآ لَوْ فَسَّقَ فِي الْأَصْحَ، فَإِن زَالَتْ هَذِهِ الْأَحْوَالُ لَمْ تَعُدْ وَلَايَتُهُ فِي الْأَصْحَ، وَلِلْإِمَامِ عَزَلُ قَاضٍ ظَهَرَ مِنْهُ خَلَلٌ، أَوْ لَمْ يَظْهَرْ وَهَنَاكَ أَفْضَلُ مِنْهُ، أَوْ مِثْلُهُ وَفِي عَزَلِهِ بِهِ مَصْلَحَةٌ كَتَسْكِينِ فَتْنَةٍ، وَإِلَّا فَلَا لَكِنَّ يَنْفَعُ الْعَزْلُ فِي الْأَصْحَ، وَالْمَذْهَبُ أَنَّهُ لَا يَنْعَزَلُ قَبْلَ بُلُوغِهِ خَيْرَ عَزَلِهِ، وَإِذَا كَتَبَ الْإِمَامُ إِلَيْهِ إِذَا قَرَأَتْ كِتَابِي قَالَتْ مَعْرُوفٌ فَقَرَأَهُ الْعَزْلُ، وَكَذَآ إِن قُرِئَ عَلَيْهِ فِي الْأَصْحَ،

ندهما: (بِغَفْلَةٍ أَوْ نِسْيَانٍ) به هوشی غافلپوون، یان له بیرکردن، شه وه (لَا يَنْفَعُ حُكْمُهُ) برپاره که هی جی به جی نابی، چونکه به هر یه کی که له وانه قازی له کار ده که وی (وَكَذَآ لَوْ فَسَّقَ) هه روه ها نه که ر قازی فاسق بیی برپاره که هی جی به جی نابی و له کار ده که وی (فِي الْأَصْحَ) له فرموده ی راستردا.

(فَإِن زَالَتْ هَذِهِ الْأَحْوَالُ) جا نه که ر شه وه حاله تانه ی پربردو له قازی یه که لاکه وتن (لَمْ تَعُدْ وَلَايَتُهُ) سه ریه خذ نابی شه وه قازی (فِي الْأَصْحَ) له فرموده ی راستردا، به لکو پیویسته: سه رله نوی بگریته وه قازی.

(وَالْإِمَامُ) بی پیشه و ا دروسته (عَزَلُ قَاضٍ ظَهَرَ مِنْهُ خَلَلٌ) شه وه قازی یه له کار لایدا که ناته و اویه کی لی ناشکرا بیی: وه که خه لکه که لی ناپازی بی، یان بی هیز بی، یان ترسو ریژی له دلی خه لکی دا نبی، چونکه ﴿بِیَغْفِهِ مَبْرُورٌ﴾ نیما میکی له پیشنو ریژی لادا؟ له بهر شه وه ی تزی به ره وه قبیله کرد، جا فرمودی: (لَا تُصَلِّ بِهِمْ بَعْدَ هَذَا أَبَدًا) رواه ابوداود، له دوی شه تفکرده هیچی تر پیشنو ریژیان بی نه که ی، هه تاهه تایی.

(أَوْ لَمْ يَظْهَرْ وَهَنَاكَ أَفْضَلُ مِنْهُ) یان هیج ناته و اویه کی لی ناشکرا نه بو، به لام پیویتی له وی باشر هه بو بیکاته قازی، بیی لایدا (أَوْ مِثْلُهُ وَفِي عَزَلِهِ بِهِ مَصْلَحَةٌ) یان پیویتی وه کو وی هه بو بیکاته قازی و به رزه وه ندیه کیش له لادانی وی و دانانی شه که ی ترده هه بو: (كَتَسْكِينِ فَتْنَةٍ) وه که دامرکاندی نازله وه یه ک، شه وه له و حاله تانه شدا دروسته لایدا.

(وَإِلَّا) به لام نه که ر هیج به رزه وه ندی له لادانه که ی دا نه بو، شه کاته (فَلَا) دروست نیه لایدا (لَكِنَّ يَنْفَعُ الْعَزْلُ فِي الْأَصْحَ) به لام هه رچند دروستیش نیه، لادانه که ی جی به جی ده بی و له کار ده که وی، له فرموده ی راستردا، له بهر په چا و کرنی گوئیپه لیوونی کاریه ده سه که ی، نیجا (وَالْمَذْهَبُ) به فرموده ی راستی مه زه ب (أَنَّهُ لَا يَنْعَزَلُ قَبْلَ بُلُوغِهِ خَيْرَ عَزَلِهِ) قازی که له کار ناکه وی پیش شه وه ی هه والی لادانه که ی بگاتی.

(وَإِذَا كَتَبَ الْإِمَامُ إِلَيْهِ) هر کاتی که پیشه و ا قازی نویسی: (إِذَا قَرَأَتْ كِتَابِي قَالَتْ مَعْرُوفٌ) هر کاتی که نووسراوه که ی منت خوینده وه، تزی له کار لاروی (فَقَرَأَهُ) نیجا قازیش نووسراوه که ی خوینده وه، شه وه (انْعَزَلَ) له کار ده که وی (وَكَذَآ إِن قُرِئَ عَلَيْهِ) هه روه ها نه که ر بییخی بخویندریته وه، هر له کار ده که وی (فِي الْأَصْحَ) له فرموده ی راستردا.

وَيَنْعَزِلُ بِمَوْتِهِ وَالْعِزَالَةَ مَنْ أَدْنَى لَهُ فِي شُغْلٍ مُعَيَّنٍ كَبَيْعِ مَالِ مَيْتٍ، وَالْأَصْحُ الْعِزَالُ نَائِبُهُ الْمُطْلَقُ إِنْ لَمْ يُؤَدَّنْ لَهُ فِي الْأَسْتِخْلَافِ، أَوْ قِيلَ لَهُ: اسْتَخْلَفَ عَنْ نَفْسِكَ أَوْ أَطْلَقَ، فَإِنْ قَالَ اسْتَخْلَفَ عَنِّي فَلَا، وَلَا يَنْعَزِلُ قَاضٍ بِمَوْتِ الْإِمَامِ وَلَا نَاطِرٌ يَتِيمٍ وَوَقَفَ بِمَوْتِ قَاضٍ، وَلَا يَقْبَلُ قَوْلُهُ بَعْدَ الْعِزَالَةِ: حَكَمْتُ بِكَذَا. فَإِنْ شَهِدَ مَعَ آخَرَ بِحُكْمِهِ لَمْ يَقْبَلْ عَلَى الصَّحِيحِ، أَوْ بِحُكْمِ حَاكِمٍ جَائِزِ الْحُكْمِ قَبِلْتُ فِي الْأَصْحَحِ، وَيُقْبَلُ قَوْلُهُ قَبْلَ عِزَالِهِ: حَكَمْتُ بِكَذَا.

(وَيَنْعَزِلُ بِمَوْتِهِ وَالْعِزَالَةَ) به مردن و له کار که وقتی قازی، له کار ده که وی: (مَنْ) نه و جیگره‌ی که (أَدْنَى لَهُ فِي شُغْلٍ مُعَيَّنٍ) قازی به که نیزی داوه کار یکی دیارکاری له جیاتی بکا: (كَبَيْعِ مَالِ مَيْتٍ) وهك فروشتنی مالی مردوویك، یان ونبوویك، ههروه‌ها (وَالْأَصْحُ) به فرموده‌ی راستر (الْعِزَالُ نَائِبُهُ الْمُطْلَقُ) به مردن و له کار که وقتی قازی نه و جیگره‌ی له کار ده که وی: که بی‌دیاری کردنی کاریک کردی به تیه جیگری خوی (إِنْ لَمْ يُؤَدَّنْ لَهُ فِي الْأَسْتِخْلَافِ) نه‌گه‌ر له لایه‌ن کار به ده‌سته وه قازی به که نیزن نه‌دراین جینیش بق خوی دابنن (أَوْ قِيلَ لَهُ: اسْتَخْلَفَ عَنْ نَفْسِكَ) یان قازی به که پی‌ی گوترابن: له جیاتی خوت جینیش دابنن (أَوْ أَطْلَقَ) یان ته‌نها پی‌ی گوترابن: جینیش دابنن.

به لام (فَإِنْ قَالَ اسْتَخْلَفَ عَنِّي) نه‌گه‌ر کار به ده‌ست پی‌ی گوتبئ: له جیاتی من جینیش دابنن. نه و کاته (فَلَا) به مردن و له کار که وقتی قازی به که جینیش به له کار ناکه وی، هه‌م (وَلَا يَنْعَزِلُ قَاضٍ بِمَوْتِ الْإِمَامِ) به مردنی پیشه‌وایه که ش قازی له کار ناکه وی، چونکه کارویاری خه‌ك پاده‌گیرئ، هه‌م (وَلَا نَاطِرٌ يَتِيمٍ وَوَقَفَ بِمَوْتِ قَاضٍ) سه‌ریه‌رشتکاری به تیمو سه‌ریه‌رشتکاری وه‌قف به مردنی قازی له کار ناکه‌ون، چونکه به‌رزه وه‌ندیه‌کان له کار ده‌که‌ون.

(وَلَا يَقْبَلُ قَوْلُهُ بَعْدَ الْعِزَالَةِ) له نوای له کار که وقتی قازی به که نه و قسه‌یه‌ی لی قبول ناکرئ که بلئ: (حَكَمْتُ بِكَذَا) من بریارم دابو به و شته بق فلانکه‌س. که‌وابو: (فَإِنْ شَهِدَ مَعَ آخَرَ بِحُكْمِهِ) نه‌گه‌ر قازی به له کار که وتووه که له‌گه‌ل شاهیدیکی تردا شاهیدی بدا: که به‌خوی نه‌م بریاره‌ی داوه، نه و کاته‌ش (لَمْ يَقْبَلْ عَلَى الصَّحِيحِ) لی قبول ناکرئ، له سه‌ر فرموده‌ی پاست، چونکه شاهیدی به کرداری خوی ده‌دا، که‌واته: له و حاله‌تانه‌دا مه‌رجه: جگه له‌خوی شاهیدی‌تر هه‌بن له سه‌ر بریاردانه‌که‌ی پیش له کار که وقتی.

(أَوْ بِحُكْمِ حَاكِمٍ جَائِزِ الْحُكْمِ) یان قازی به که شاهیدی‌دا: که دابوه‌ریکی بریار دروست نه و بریاره‌ی داوه-واته: نه‌یگوت: من بریارم داوه- نه و کاته (قَبِلْتُ فِي الْأَصْحَحِ) شاهیدی به که‌ی لی قبول ده‌کرئ، له فرموده‌ی راستردا، هه‌م (وَيُقْبَلُ قَوْلُهُ قَبْلَ عِزَالِهِ: حَكَمْتُ بِكَذَا) پیش له‌کار لادانیشی لی قبول ده‌کرئ بلئ: من بریارم دابو به و شته.

فَإِنْ كَانَ فِي غَيْرِ مَحَلٍّ وَلَا يَتَهُ فَكَمَعُزُولٍ، وَلَوْ ادَّعَى شَخْصٌ عَلَى مَعزُولٍ أَنَّهُ أَخَذَ مَالَهُ بِرِشْوَةٍ أَوْ شَهَادَةِ عَبْدَيْنِ مَثَلًا أَحْضَرَ وَفُصِّلَتْ خُصُومَتُهُمَا، وَإِنْ قَالَ حَكَمَ بَعْدَيْنِ وَلَمْ يَذْكُرْ مَالًا أَحْضَرَ، وَقِيلَ: لَا حَتَّى يُقِيمَ بَيِّنَةً بَدْعُوَاهُ، فَإِنْ أَحْضَرَ وَأَنْكَرَ صُدِّقَ بِلَا يَمِينٍ فِي الْأَصْحِ، قُلْتُ: الْأَصْحُ بِمِيزَانِ اللَّهِ أَعْلَمُ. وَلَوْ ادَّعَى عَلَى قَاضٍ جَوْرًا فِي حُكْمٍ لَمْ يُسْمَعْ ذَلِكَ وَيُشْتَرَطُ بَيِّنَةٌ، وَإِنْ لَمْ تَتَّعَلَقْ بِحُكْمِهِ حَكَمَ بَيْنَهُمَا خَلِيفَتُهُ أَوْ غَيْرُهُ.

به لام (فَإِنْ كَانَ فِي غَيْرِ مَحَلٍّ وَلَا يَتَهُ) نه گهر قازیه که - جگه له شوینی دهسه لاتی خوئی - له شوینی کی تردا بلن: من بریارم دابو بهو شته. نه وهش (فَكَمَعُزُولٍ) وهك قازیی له كارلاروا لی قبول ناکری؟ چونکه بریاری قازی تمنها له شوینی دهسه لاتی خوئی دا جن به جن دهبی و له دهره وهی دهسه لاتی خوئی دا جن به جن نابن، که ابو: دانپیدا مینانیشی تنها له شوینی دهسه لاتی خوئی دا لی قبول ده کری.

(وَأَوْ ادَّعَى شَخْصٌ عَلَى مَعزُولٍ) نه گهر که سیک له سه قازینی که کارلاروا داوی تو مار کردو گوتی: (أَنَّهُ أَخَذَ مَالَهُ بِرِشْوَةٍ) قازیه که به رنگای بهرتیل مالی لزه رگروم (أَوْ شَهَادَةِ عَبْدَيْنِ مَثَلًا) یان به شاهیدی نوو کزیه مالی لزه رگروم. یان - بئ وینه - به ریگایه کی تری ناشرعی، نه وه (أَحْضَرَ وَفُصِّلَتْ خُصُومَتُهُمَا) قازیه که له دادگادا ناماده ده کری و کیشه که یان ده بریندریته وه (وَإِنْ قَالَ حَكَمَ بَعْدَيْنِ وَلَمْ يَذْكُرْ مَالًا) نه گهر که سه که گوتی: به شاهیدی نوو کزیه بریاری داوه. باسی هیچ مالی شی نه کرد، نه و کاتهش (أَحْضَرَ) قازیه که ناماده ده کری تا وه لامی داوایه که بداته وه.

(وَقِيلَ: لَا حَتَّى يُقِيمَ بَيِّنَةً بَدْعُوَاهُ) له فرموده بیکی بی هیژدا: نابن ناماده بکری تا که سه که شهید له سه داوایه کی دینن (فَإِنْ أَحْضَرَ وَأَنْكَرَ) جا نه گهر قازیه که ناماده کرلو گوتی: که سه که راست ناکاو نهو بریارم نه داوه، نه و کاته (صُدِّقَ بِلَا يَمِينٍ فِي الْأَصْحِ) به بی سویند باوه پی پی ده کری، به لام (قُلْتُ) نیمامی (النواوی) فرموده تی (الْأَصْحُ بِمِيزَانِ اللَّهِ) به فرموده ی راستتر: به سویند خواربن باوه به قازیه که ده کری (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

(وَلَوْ ادَّعَى عَلَى قَاضٍ جَوْرًا فِي حُكْمٍ) نه گهر قازیک له حاله تی دهسه لاتی دا - داوی له سه ر تو مار کرا: که ستمی له بریاری کدا کرده، نه وه (لَمْ يُسْمَعْ ذَلِكَ) نه و داوایه گوئی نادریتی و قازیه که سویند نادرین، به لکو (وَيُشْتَرَطُ بَيِّنَةٌ) به مرج داندراره: ده بی شهید هه بن که ستمی کرده، نینجا داوایه که وهرده گیری.

به لام (وَإِنْ لَمْ تَتَّعَلَقْ بِحُكْمِهِ) نه گهر داوایه که په یوه ندی به بریاری قازیه که وه نه بن: وهك داواکاره که بلن: قازی قهررداری منه. یان مالی لزه وت کردوم. نه و کاته (حَكَمَ بَيْنَهُمَا خَلِيفَتُهُ أَوْ غَيْرُهُ) له و داوایه دا جیگری قازی، یان که سیکی تر داد له نیوانیانا دهکا، واته: قازیه که به خوئی داد له نیوان خوئی و داواکاره کی دا ناکا.

(فصل) لِيَكْتُبَ الْإِمَامُ لِمَنْ يُؤَلِّيه وَيُشْهِدُ بِالْكِتَابِ شَاهِدَيْنِ يَخْرُجَانِ مَعَهُ إِلَى الْبَلَدِ يُخْبِرَانِ بِالْحَالِ، وَتَكْفِي الْأَسْتَفَاضَةَ فِي الْأَصْحَحِ، لَا مُجَرَّدُ كِتَابٍ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَيَبْحَثُ الْقَاضِي عَنْ حَالِ عُلَمَاءِ الْبَلَدِ وَعُدُولِهِ، وَيَدْخُلُ يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ، وَيَنْزِلُ وَسَطَ الْبَلَدِ، وَيَنْظُرُ أَوَّلًا فِي أَهْلِ الْحَبْسِ: فَمَنْ قَالَ حُبِسْتُ بِحَقِّ أَذَامَةٍ، أَوْ ظَلَمًا فَعَلَى خَصْمِهِ حُجَّةٌ،

﴿ فصل: له باسی رموشته کانی دادکردن ﴾

(لِيَكْتُبَ الْإِمَامُ لِمَنْ يُؤَلِّيه) سوننه ته پیشهوا له نووسراویدکا فرمانه که سی بؤ شه و قازی به بنووسن که ده یکاته قازی، هم له نووسراوه که دا نامؤژگاری بکا: به له خواترسانو راپوژی زانایانو یارمه تیدانی بین میزه کان، چونکه پیغمبر ﷺ شه وهای ده کرد، هه وه (اهل السنن) گپراویه تیانه وه، هم (ویشهد بِالْكِتَابِ شَاهِدَيْنِ) سوننه ته: دوو شاهدیش بؤ نووسراوه که بگری: که (يَخْرُجَانِ مَعَهُ إِلَى الْبَلَدِ) دوو شاهیده کان له گه ل قازی به که دا برؤنه شه و شاره ی بؤی داندراوه، تاکو (يُخْبِرَانِ بِالْحَالِ) خه بهر بده نه دانیشتوانی شاره که به دانانی شه قازی به.

به لام (وَتَكْفِي الْأَسْتَفَاضَةَ) بلأوبوونه وهی خه بهری دانانی قازی به که له جیاتی شاهیده کان به سه واجبه: خه لکه که گوپرایه لی قازی به که بن (فِي الْأَصْحَحِ) له فرمانه وهی راستردا، چونکه پیغمبر ﷺ شاهیدی له گه ل قازی به کاندانه دهنارد، به لام (لَا مُجَرَّدُ كِتَابٍ) ته نها نووسراوه که - بین شاهیدو بین بلأوبوونه وهی خه بهر که - بهس نیه (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سه فرمانه وهی راستی مزه به، چونکه ده گوجن نووسراوه که درؤ بین.

بؤی له مزه بهی (الشافعی) دا: (هیچ شاهیدی و هیچ بریاریک به نووسن جیگیر نابئ و باوهری پی ناکری، واته: نووسینه که - ته نها - بؤ وهی ره اتنه وهیه)، هه روه که له (الشروانی) دا گپراویه ته وه.

(وَيَبْحَثُ الْقَاضِي عَنْ حَالِ عُلَمَاءِ الْبَلَدِ وَعُدُولِهِ) سوننه ته قازی به که پیش شه وهی بهواته ناو شاره که: له حالی زانایانو داد به روه ره کانی شاره که بکولیته وه، هم (وَيَدْخُلُ يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ) سوننه ته: پؤژی دووشه ممه بهواته ناو شاره که و (وَيَنْزِلُ وَسَطَ الْبَلَدِ) له ناوه ندی شاره که دابه زئ بؤ دادکردن تاکو خه لک به یه کسانی بیگاتی.

نینجا (وَيَنْظُرُ أَوَّلًا فِي أَهْلِ الْحَبْسِ) یه که مجار - پیش هه مو کاریک - ته ماشای حالی به ندرکراوه کانی ناو به ندیخانه که ده کا: (فَمَنْ قَالَ حُبِسْتُ بِحَقِّ) جا هر به ندرکراویک گوتی: به هؤی مافیک به ندرکراوم. شه (أَذَامَةٌ) له به ندیخانه دا ده میلیتته وه تا مافه که ده دلتته وه (أَنْ) یان نه گهر گوتی: (ظَلَمًا) به ناهق به ندرکراوم. شه (فَعَلَى خَصْمِهِ حُجَّةٌ) نه گهر دلاواکاره که سی ناماده بین، واجبه: به لگه یه کی شرعی بینن که به هؤی مافیک به ندی کردوه.

فَإِنْ كَانَ غَائِبًا كَتَبَ إِلَيْهِ لِيَحْضُرَ، ثُمَّ فِي الْأَوْصِيَاءِ، فَمَنْ ادَّعَى وَصَايَةَ سَأَلَ عَنْهَا وَعَنْ حَالِهِ وَتَصَرُّفِهِ فَمَنْ وَجَدَهُ فَاسْقًا فَاسْقًا أَخَذَ الْمَالَ مِنْهُ، أَوْ ضَعِيفًا عَضَّدَهُ بِمَعِينٍ، وَيَتَّخِذُ مُزَكِّيًّا وَكَاتِبًا وَيَشْتَرِطُ كَوْنَهُ مُسْلِمًا عَدْلًا عَارِفًا بِكِتَابَةِ مَحَاضِرٍ وَسَجَلَاتٍ، وَيُسْتَحَبُّ فِقْهُهُ وَوُفُورُ عَقْلٍ وَجَوْدَةُ خَطِّهِ، وَمُتَرَجِّمًا وَشَرْطُهُ عَدَالَةٌ وَحُرِّيَّةٌ وَعَدَدَةٌ، وَالْأَصْحَحُ جَوَازُ أَعْمَى،

(فَإِنْ كَانَ غَائِبًا) جا نه گهر داواکړه که ی لیره نه بو، به لکو له شوینکې تر بوو، نه و کاته (کَتَبَ) إِلَيْهِ لِيَحْضُرَ قازیه په که بوی دهنووسن تاکو ناماد بیڼو به لگه ی بیڼن، جا نه گهر دواواکړه که به لگه ی نه هیئا، یان نه ماتو ناماده نه بو، هم وه کیلیشی نه نار، نه و کاته به ندکراوه که سویند دهنریو به ره ل دهنری، هه وه که له (تحفه) دا فرموویه تی.

(ثُمَّ فِي الْأَوْصِيَاءِ) نینجا له دواوی به ندکراوه کان ته ماشای حالی سره وه سیټو سر په رشتکاره کان ده کا: (فَمَنْ ادَّعَى وَصَايَةَ) جا هر که سیک داواوی سره وه سیټی کرد، نه وه (سَأَلَ عَنْهَا وَعَنْ حَالِهِ) پرسیار له خه لکه که ده کا: له باره ی سره وه سیټیه که و حالی سره وه سیټیه که وه (وَتَصَرُّفِهِ) له باره ی ده ستکاریه که شی، جا (فَمَنْ وَجَدَهُ فَاسْقًا) هر سره وه سیټیک و هر سره په رشتکاریکی ده ست که وت: فاسقه، نه وه (أَخَذَ الْمَالَ مِنْهُ) واجبه ماله که ی لټوه ریگریته وه و په کیکی تری نه مین له جڼی دابنن (أَوْ ضَعِيفًا) یان نه گهر دیتی بن هیزه له به پړوه بردنی کاره که ی دا، نه و کاته (عَضَّدَهُ بِمَعِينٍ) به یارمه تیده ریڅ به هیزی ده کا.

(وَيَتَّخِذُ مُزَكِّيًّا) بڼ قازی سوننه ته: نوو شاهیدناس دابنن تاکو له حالی شاهیده کان بکولنه وه، هم (وَكَاتِبًا) نووسه ریکیش دابنن، چونکه پټویستی ده بڼ (وَيَشْتَرِطُ كَوْنَهُ مُسْلِمًا عَدْلًا) به مرچ داده دهنری نووسه ره که: موسولمان و داپه روه بڼ، هم (عَارِفًا بِكِتَابَةِ مَحَاضِرٍ لِيَرِزَانَ بَيْنَ بَنِي نُوَيْسِينَ كَوْنُوْسَهَكَانَ، وَاتَهُ) پوداوه کانی ناماده بوونی کیشه کاره کان له دادگادا، هم (وَسَجَلَاتٍ) بڼ نووسینو تو مارکردنی بریاره کانی دادگا له تو مارکه کاندا. (وَيُسْتَحَبُّ فِقْهُهُ) سوننه ته نووسه ره که شه رغان بڼ، هم (وَوُفُورُ عَقْلٍ) عه قلیکی زډری هه بڼ، تاکو فیلی لټه کړی، هم (وَجَوْدَةُ خَطِّهِ) ده ستنووسیسی جوان و ناشکرا بڼ و شوینی فیل کردن له نیوان وشه کاندا نه هیلی.

(وَ) هه روه ها (مُتَرَجِّمًا) بڼ قازی سوننه ته: زمانگړې دابنن، تاکو زمانی کیشه کاره کانی بڼ پوون بگاته وه (وَشَرْطُهُ عَدَالَةٌ) مرچی زمانگړه که ش نه وه یه: موسولمانیکې داپه روه بڼ، هم (وَحُرِّيَّةٌ) نازابنن، هم (وَعَدَدَةٌ) ژماره یان بگاته نوو زمانگړې پیاو، یان پیاویکو نوو نافرته بڼ مافه کانی مالی (وَالْأَصْحَحُ جَوَازُ أَعْمَى) به فرمووده ی پاستر دروسته: کویر زمانگړې بڼ قازی بکا.

وَاشْتَرَا طُعْدَدٌ فِي إِسْمَاعِ قَاضٍ بِهِ صَمَمٌ، وَيَتَّخِذُ دِرَّةً لِلتَّأْدِيبِ، وَ سَجِنًا لِأَدَاءِ حَقِّ وَتَعْزِيرٍ، وَيَسْتَحَبُّ كَوْنَ مَجْلِسِهِ فَسِيحًا بَارِزًا مَصُونًا مِنْ أَدَى حَرٍّ وَبَرْدٍ لِأَنَّهَا بِالْوَقْتِ وَالْقَضَاءِ لَا مَسْجِدًا، وَيُكْرَهُ أَنْ يَقْضِيَ فِي حَالِ غَضَبٍ وَجُوعٍ وَشَبَعِ مُفْرَطِينَ، وَكُلَّ حَالٍ يَسُوءُ خُلُقَهُ فِيهِ، وَيُنْدَبُ أَنْ يَشَاوِرَ الْفُقَهَاءَ، وَأَنْ لَا يَشْتَرِيَ وَيَبِيعَ بِنَفْسِهِ، وَلَا يَكُونَ لَهُ وَكِيلٌ مَعْرُوفٌ،

(و) هر به فرموده‌ی راستتر: (اشترط عدد) مرجه: دو کس هه بن (فی اسماع قاض به صمم) له و حاله‌ی قازی گوئی گرانه، تا کو قسه‌ی کیشه که ره کانی بخنه گوئی، به لام نه گهر قازی که پر بی، نه و کاته له کار ده که وئی، هه روه ک پابرا.

(وَيَتَّخِذُ دِرَّةً لِلتَّأْدِيبِ) بقی قازی سوننه‌ته: قه مچیه که به ده‌ستیه وه بگری بقی ته مبین کردنی خه‌ک، هه روه ک نیمامی (عم) به ده‌ستیه وه ده‌گرت، هه م (و سجننا) سوننه‌ته به ندیخانه‌یه کیش دابنئ (لأداء حق و تعزیر) بقی دانه وه‌ی مافو بقی ته مبین کردن، هه روه ک نیمامی (عم) وای کردوه.

(وَيَسْتَحَبُّ كَوْنَ مَجْلِسِهِ فَسِيحًا) سوننه‌ته: دانیشگه‌ی قازی فراوان بی و (بارزاً) ناشکرا بی و گشت که سیک بی‌ی بزانی و (مصوناً من أذى حر و برزق) پاریزدابی له نازاری گهر ماو سه‌رما (لائقاً بالوقت) شیایوی کاتی داد کردنه که بی و باران و تیشکی پوئی هاوین لی‌ی نه‌دا، هه م (والقضاء) شیایوی دادتن داد کردنیش بی (لا مسجداً) مزگه‌وت نه‌بی، چونکه مزگه‌وت که لکی هاتنی هه موو که سیک نی و ناپه‌سنده بگریته دانیشگه‌ی داد کردن.

(وَيُكْرَهُ أَنْ يَقْضِيَ فِي حَالِ غَضَبٍ) ناپه‌سنده قازی داد بکا: له حاله‌ی توپه‌ی‌ی‌دا، هه م (و جوع و شبع مفرطین) له حاله‌ی برسیه‌تی و تیریه‌تی له سنور به‌ده‌ر، هه م (و كل حال يسوء خلقه فيه) له گشت حاله‌ی تیکی‌تردا که خولقی خراپ بیئ: وه که حاله‌ی نه‌خوشی و دلته‌نگی و ترسو میزو پیسای پی‌گرتن و زرد دلخوشی و بوژدان، پیغه‌مه‌بر (فرموده‌ی‌تی: ﴿لَا يَقْضِيَنَّ حَكَمٌ بَيْنَ اثْنَيْنِ وَهُوَ غَضَبَانٌ﴾ رواه الشيخان، هیج دادوه‌ریک داد نه‌کا له نیوان دو که ساندا له حاله‌ی توپه‌ی‌ی‌دا. واته حاله‌ی ته‌کانی‌تربیش (قیاس) کراونه سه‌ر توپه‌ی‌ی‌.

(وَيُنْدَبُ أَنْ يَشَاوِرَ الْفُقَهَاءَ) سوننه‌ته: قازی پاوئز به شه‌رعزانه‌کان بکا: له و حاله‌ی له به‌وداویکدا به‌لگه‌کان به‌رامبه‌ر یه‌کتری ده‌بنه‌وه، هه م (وَأَنْ لَا يَشْتَرِيَ وَيَبِيعَ بِنَفْسِهِ) سوننه‌ته: قازی به‌خوی کرین و فروشتن و مامله‌ته‌کانی‌تر نه‌کا، چونکه خاتری ده‌گری و نه‌ویش خاترگه‌که‌ی خوش ده‌وی و مه‌ترسی بوونه به‌رتیلی لی‌ده‌کری، که‌وابو: (وَلَا يَكُونَ لَهُ وَكِيلٌ مَعْرُوفٌ) نابئ وه‌کیلیکی ناسراویشی هه‌بی، نه‌وه‌ک خاتری بگری.

﴿ به‌رتیل و دیاری بوقازی-دادومر ﴾

پیشه‌گی بزانه: هر شتیک بدریته قازی، یان هر کار به‌ده‌ستیکی‌تر، یان هر کاریکی بقی بگری تا کو به ناهق بریار بدا، یان راستی بشاریته‌وه و بریار به راستیه‌که نه‌دا-واته: هه ق

فَإِنْ أَهْدَى إِلَيْهِ مَنْ لَهُ خُصُومَةٌ أَوْ لَمْ يُهْدَ قَبْلَ وَلَايَتِهِ حَرَمَ قَبُولِهَا، وَإِنْ كَانَ يُهْدَى وَلَا خُصُومَةَ جَازَ بِقَدْرِ الْعَادَةِ، وَالْأَوْلَى أَنْ يُتَيْبَ عَلَيْهَا، وَلَا يَنْفَعُ حُكْمُهُ لِنَفْسِهِ وَرَقِيقِهِ وَشَرِيكِهِ فِي الْمَشْتَرَكِ، وَكَذَا أَصْلُهُ وَقَرَعُهُ عَلَى الصَّحِيحِ، وَيَحْكُمُ لَهُ وَلِهَوْلَاءِ الْإِمَامُ أَوْ قَاضٍ آخَرَ،

بکاته ناهق، ناهه قیش بکاته هق- ثوه به (اجماع) ی زانایانی نیسلام حرپامو ده بیته برتیل، هروه که زوری ه سرچاره کانداه فرموویانه، پیغه مبر علیه السلام ده فرموی: ﴿لَمَنْ اللَّهُ الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ وَالرَّائِسَ﴾ حدیث صحیح رواه الامام احمد وغیره، له عنتهی خوا: له برتیلده رو له برتیلخورو له و که سهی له سر برتیلده که پیکیان دینن.

جا بزانه: نه گهر که سیگ ده یزانی: قازی، یان کاریه ده سستیگ، یان سته مکاریگ به ناهق مالی لی ده سستینن، یان کاریگی په وای بؤ جی به جی ناکا نه گهر پاره ی نه داتنن، نه ویش بؤی پاره ی داینن، ثوه له و حاله تدا برتیلده ره که گونا هبار نابین، تنها برتیلخوره که گونا هبار و ماله که ی لی چه پامه، به لام نه گهر شستیگ بدانه که سیگ تا کوله لای کاریه ده سستیگ کاریگی په وای بؤ جی به جی بکا، نه و کاته هیچ پیکیان گونا هبار نابینو پاره که ش له پاره و هر گره که حاله، هروه که له (تحفه) دا لی ره له (په پتوکی خوارده مه نیه کان) دا پوون کراوه ته وه.

(فَإِنْ أَهْدَى إِلَيْهِ مَنْ لَهُ خُصُومَةٌ) جا نه گهر نه و که سهی کیشیه کی هیه دیاری بؤ قازی نارد، یان میوانداری کرد، یان کاریگی بی کری بؤ کرد (أَوْ) یان که سه که هیچ کیشیه کی نه بو، به لام (لَمْ يُهْدَ قَبْلَ وَلَايَتِهِ) پیش بیته قازی دیاری بؤ نه دهنارد، ثوه له هردو حاله تدا (حَرَمَ قَبُولِهَا) له قازی به که چه پامه دیاری به که قبول بکا و نه گهر قبولیشی بکا نابیته ملکی خوی، که واته: واجبه: بؤ خاوه نه که ی بیگه پینتته وه، جا نه گهر نه گونجا با له (بيت المال) دایینن، پیغه مبر علیه السلام ده فرموی: ﴿هَذَا يَأْبَى الْعَمَالَ غُلُولٌ﴾ و فی روایه: ﴿سُخْتٌ﴾ رواه البيهقي باسناد حسن، دیاری به کانی کاریه ده ستان چه پامن.

به لام (وَإِنْ كَانَ يُهْدَى وَلَا خُصُومَةَ) نه گهر که سه که- پیش بیته قازی- دیاری بؤ دهناردو نیستاش هیچ کیشیه کی نه بو، نه و کاته (جَازَ بِقَدْرِ الْعَادَةِ) دروسته به گویره عادهت دیاری لی توه ریگری، به لام (وَالْأَوْلَى أَنْ يُتَيْبَ عَلَيْهَا) و با شتره له پاداشتی دیاری به که قازی شتیگی بداتنن.

(وَلَا يَنْفَعُ حُكْمُهُ) دادکردنی قازی- داهور جی به جی نابین: (لِنَفْسِهِ) بؤ سودی خوی و (وَرَقِيقِهِ) بؤ سودی کویله ی خوی، هم (وَشَرِيكِهِ فِي الْمَشْتَرَكِ) بؤ سودی هاویه شه که ی له و مالی له نیوان خوی و ثودا هاویه شه (وَكَذَا أَصْلُهُ وَقَرَعُهُ) هروه ها دادکردنی بؤ سودی دایکو باوک و کوپو کیژده کانیسی جی به جی نابین (عَلَى الصَّحِيحِ) له سر فرموده ی راست، چونکه نه وانه گشتی تومه تی تن دایه، که و ابو: (وَيَحْكُمُ لَهُ وَلِهَوْلَاءِ الْإِمَامُ أَوْ قَاضٍ آخَرَ) بؤ

وَكَذَا نَائِبُهُ عَلَى الصَّحِيحِ، وَإِذَا أَقَرَّ الْمُدْعَى عَلَيْهِ أَوْ نَكَلَ فَحَلَفَ الْمُدْعَى وَسَأَلَ الْقَاضِيَ أَنْ يُشْهَدَ عَلَى إِقْرَارِهِ عِنْدَهُ أَوْ يَمِينَهُ أَوْ الْحُكْمَ بِمَا ثَبَتَ وَالْإِشْهَادَ بِهِ لَزْمُهُ، أَوْ أَنْ يَكْتَسِبَ لَهُ مَخْضَرًا بِمَا جَرَى مِنْ غَيْرِ حُكْمٍ أَوْ سَجْلًا بِمَا حَكَمَ اسْتَحْبُ إِجَابَتُهُ، وَقِيلَ: تَجِبُ، وَيُسْتَحَبُّ نُسْخَتَانِ: إِحْدَاهُمَا لَهُ وَالْأُخْرَى تُحْفَظُ فِي دِيْوَانِ الْحُكْمِ، وَإِذَا حَكَمَ بِاجْتِهَادِهِ

قازى و بۇ ئەوانى پراپرېتو: يان پيشه و داد دهكا، يان قازىكى تر (وكذا نائبه على الصحيح) ههروهه جىگري قازىش داد بۇ قازى و بۇ ئەوانى تر دهكا، له سهر فرموده ي پاست. جا بزانه: نهگه دادكردهكه ي بۇ سوده ئەوانى پراپرېتو نه بئ به لكو له زه پى ئەوان بئ، يان بۇ سوده هاويه شهكه ي بئ به لام له ماله هاويه شهكه ي دا نه بئ، ئەو كاته دادكردهكه ي جئ به جئ ده بئ، چونكه تزمه تي تن دا نيه، ههروهه كه له زۆديه سهر چاره كاندا پوون كراوه ته وه.

﴿ تۆمار كوردنى پووداوهكانى دادگا ﴾

(وَإِذَا أَقَرَّ الْمُدْعَى عَلَيْهِ) ههه كاتيك داوليكر او دانى به مافه كه دا هيتا (أَوْ نَكَلَ) يان سويندى نه خوارد، به لام (فَحَلَفَ الْمُدْعَى) داواكار سويندى كه پانداوه ي خوارد، يان شاهيدى هيتان، نينجا (وَسَأَلَ الْقَاضِيَ) داواكاره كه داواى له قازى كرد: (أَنْ يُشْهَدَ عَلَى إِقْرَارِهِ عِنْدَهُ) سو شاهيد بگري: له سهر دانپي دا هيتانى داوليكر او كه له لاي قازى (أَوْ يَمِينَهُ) يان له سهر سويند خواردنى داواكاره كه (أَوْ) يان داواكاره كه داواى كرد (الْحُكْمَ بِمَا ثَبَتَ) قازى پريارى بۇ بدا به و مافه ي له لاي جىگير بووه وهه (وَالْإِشْهَادَ بِهِ) شاهيديش بۇ پرياره كه بگري، ئەوه (لَزْمُهُ) له سهر قازى واجبه: داواكاره كه ي به جئ بيتئ.

ههروهه ها نهگه داوا ليكر او كه ش سويند بخوا، نينجا داوا له قازى بكا: شاهيد له سهر سوينده كه ي بگري تاكو بيته به لگو و جارىكى تر داواى سويندى لي ته كرى، واجبه: قازى داوايه كه ي به جئ بيتئ.

(أَوْ) يان نهگه داواكاره كه داواى كرد: (أَنْ يَكْتَسِبَ لَهُ مَخْضَرًا بِمَا جَرَى مِنْ غَيْرِ حُكْمٍ) قازى كرونوسيكى = تاماده بوونيكى ئەو پووداوه ي بۇ بنووسئ بئ پرياردان (أَوْ سَجْلًا بِمَا حَكَمَ) يان ئەو پرياره ي داويه تي به نووسين بۇ تۆمار بكا، ئەو كاته (اسْتَحْبُ إِجَابَتُهُ) سوننه ته داواكاره كه ي به جئ بيتئ (وَقِيلَ تَجِبُ) له فرموده يه كه ي بئ ميژدا واجبه (وَيُسْتَحَبُّ نُسْخَتَانِ) بۇ قازى سوننه ته: سوو دانه بنووسئ: (إِحْدَاهُمَا لَهُ) يه كيكيان بدرتته خاوهن مافه كه (وَالْأُخْرَى تُحْفَظُ فِي دِيْوَانِ الْحُكْمِ) دانه كه ي تريش له ديوانى دادگاندا پيازيژئ.

﴿ هه لوه شانلنده وه ي پريارى قازى - دادوهر ﴾

(وَإِذَا حَكَمَ بِاجْتِهَادِهِ) ههه كاتيك قازى (مُجْتَهِدٌ) بوو - به گويزه ي شرعى نيسلام - به (اجتهاد) ي خۆى (حُكْمٌ) يكي كرد، يان (مُجْتَهِدٌ) نه بو، به لام به (اجتهاد) ي نيماميكى خۆى

ثُمَّ بَانَ خِلَافَ نَصِّ الْكِتَابِ أَوْ السُّنَّةِ أَوْ الْإِجْمَاعِ أَوْ قِيَاسِ جَلِيٍّ نَقَضَهُ هُوَ وَغَيْرُهُ، لَا خَفِيٍّ، وَالْقَضَاءُ يَنْفَعُ ظَاهِرًا لَا بَاطِنًا،

(حُكْم) يَكِي كَرْد (ثُمَّ بَانَ خِلَافَ نَصِّ الْكِتَابِ أَوْ السُّنَّةِ أَوْ الْإِجْمَاعِ أَوْ قِيَاسِ جَلِيٍّ) نَبِجَا نَاشِكِرَا بَوُو: (حُكْم) كَرْدَنَه كِي دُزْ بَه دَه قِي قَوْرِنَان، يَان دُزْ بَه حَه دِيس، يَان دُزْ بَه (اِجْمَاع)، يَان دُزْ بَه (قِيَاس) يَكِي نَاشِكِرَايَه، نَه وَه (نَقَضَهُ هُوَ وَغَيْرُهُ) وَاجِبَه: بَه خَرِي وَهَم قَازِي يَه كَانِي تَرِش نَهَم (حُكْم) هَه لَبُوَه شَيِنَنَه وَه، وَهَك بَلِي: (نَهَم (حُكْم) هَم هَه لَبُوَه شَانَدَه وَه).

كَه وَابُو: (حُكْم) = بَرِيَارَه كَانِي دَاوَه رَه كَانِي نَبِيسْتَا هِي چِيَان دَرُوسْت نِيَه جِي بَه جِي بَكْرِيْن، چُونَكَه دُزِي شَه رِي عَه تِي سِلَامَنْ وَ بَه يَاسَاي دَه سَتَكْرَد بَرِيَارَه كَان دَرَاوَنْ، بُوِيْن قَازِيَه كَان = دَاوَه رَه كَانِي ش (ظَالِم) وَ (فَاسِق) ن، بَه لَكُو نَه كَر بَاوَه رِيَان بَه شَه رَعِي نِي سِلَام نَه بِيْن، نَه وَ كَاتَه (كَافِر) ن، هَه رُوَه لَه پِي شَه كِي ي نَهَم بَاسَه دَا رُوِي مَآن كَرْدَه وَه.

هَه رُوَه هَا نَه كَر (حُكْم) كَرْدَنَه كِي دُزْ بَه هَر چَوَار مَه زَه بَه كِي (أَهْلُ السُّنَّةِ) بِيْن، نَه وَ كَاتَه ش وَاجِبَه: هَه لَبُوَه شَيِنَدَرِي تَه وَه، چُونَكَه لَادَان لَه وَ چَوَار مَه زَه بَه، وَ هَكُو لَادَانَه لَه (اِجْمَاع) ي زَانَا يَانِي نِي سِلَام، هَه رُوَه ك نِي مَامِي (السُّبُكِي) فَه رُمُويَه تَو لَه (تَحْفَة) وَ (نَهَايَه) دَا كِي رَاوِيَه تِيَانَه وَه، كَه وَاتَه: بَه (اِجْمَاع) ي زَانَا يَانِي نِي سِلَام: بِي دَا كَرْدَنْ وَ بِي (فَتْوَا) دَان دَرُوسْت نِيَه: لَه وَ چَوَار مَه زَه بَه لَابِدَا، هَم دَرُوسْتِي ش نِيَه: بَه فَه رُمُودَه بِيْن هِي زَه كَانِي نَه وَ چَوَار مَه زَه بَه دَاد بَكَا، هَه رُوَه ك (تَحْفَة) لَه نِي مَامِي (الْقَرَايِي) وَ (ابْنُ الصَّلَاحِ) ي كِي رَاوَه تَه وَه (لَا خَفِيٍّ) بَه لَام نَه كَر بَرِيَارَه كَه دُزْ بَه (قِيَاس) يَكِي پَه نَهَان بَوُو، نَه وَ كَاتَه نَابِيْن بَرِيَارَه كَه هَه لَبُوَه شَيِنَنِي تَه وَه.

﴿ بَه بَرِيَارِي دَا دَا كَا حَه رَام نَابِي تَه حَه لَال ﴾

(وَالْقَضَاءُ) بَرِيَارِي قَازِي = دَاوَه رَه = نَه كَر لَه پَه نَهَانِي دَا بَه پِي چَه وَانِي پَاسْتِي بَوُو - نَه وَه (يَنْفَعُ ظَاهِرًا) لَه نَاشِكِرَا يِي دَا جِي بَه جِي دَه بِيْن (لَا بَاطِنًا) بَه لَام لَه پَه نَهَانِي دَا جِي بَه جِي نَابِيْن، وَاتَه: بَه م (حُكْم) كَرْدَنَه حَه رَام حَه لَال نَابِيْن وَ حَه لَالِي ش حَه رَام نَابِيْن، چُونَكَه پِي تَه مَبَر ﴿ دَه فَه رُمُوي: ﴿ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ وَإِلَّكُمْ تَخْتَصِمُونَ إِلَيَّ وَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَن يَكُونَ الْآخَنَ بِحُجَّتِهِ مِنْ بَعْضِ الْفَاضِي عَلَى نَحْوِ مَا أَسْمَعُ، فَمَنْ قَضَيْتَ لَهُ مِنْ بَحَقِّ أَخِيهِ شَيْئًا فَلَا يَأْخُذْهُ فَإِنَّمَا أَقْطَعُ لَهُ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ ﴾ رَوَاهُ الشَّيْخَان، مَنْ وَه كُو نِي وَه نَادَه مِي زَادَمْ، نِي وَه كِي تَشَه كَه تَان دِي نَنَه لَای مَنْ، وَ دَه بِيْن هَه نَدِي كَتَان لَه هَه نَدِي كَتَان بَه هِي زَتَرُو رَه وَانْتَرَه بِي بَه لَكَه هِي تَان، مَنِي ش وَانِي دَه كَه م پَاسْت دَه كَا وَ بَه كُو يَرَه ي نَه وَ نَاشِكِرَا يِي هِي كُو يَم لِي دَه بِيْن بَرِيَارِي بِي دَه دَه م، جَا هَر كَه سِي ك بَرِيَارَم بِي دَا: لَه مَافِي بَرَاي خَوِي شَتِي كِي بَدَرِي تِيْن = پَاسْتِي شَدَا مَافِي شَتَه كِي نَه بُو - بَا وَه رِي نَه كَرِي، چُونَكَه مَنْ بَه وَ بَرِيَارَه م پَارِچَه يَه كِي لَه نَا كَر بِي دَه بَرِمَه وَه.

وَاتَه: چُونَكَه خَوَاي كَه وَرَه فَه رَمَانِي بَه نِي تَه نَه كَرْدَه لَه نَا وَ دَلِي خَه ك بَكُو لِي نَه وَه، بُوِيْن نِي تَه بَه كُو يَرَه ي نَاشِكِرَا يِي بَرِيَار دَه دَه بِيْن وَ پَه نَهَانِي ش لَه دَه سْت خَوَاي كَه وَرَه دَا يَه، جَا نَه كَر لَه پَه نَهَانِي دَا پَاسْت نَه كَا، نَه وَه بَه بَرِيَارَه كَه ي نَاشِكِرَا يِي شَتَه كِي بِي حَه لَال نَابِيْن.

وَلَا يَقْضِي بِخِلَافِ عِلْمِهِ بِالْإِجْمَاعِ، وَالْأَظْهَرُ أَنَّهُ يَقْضِي بَعْلَمَهُ إِلَّا فِي حُدُودِ اللَّهِ تَعَالَى،
وَلَوْ رَأَى وَرَقَةً فِيهَا حُكْمُهُ أَوْ شَهَادَتُهُ أَوْ شَهِدَ شَاهِدَانِ أَنَّكَ حَكَمْتَ أَوْ شَهِدْتَ بِهَذَا
لَمْ يَعْمَلْ بِهِ وَلَمْ يَشْهَدْ حَتَّى يَتَذَكَّرَ، وَفِيهِمَا وَجْهٌ فِي وَرَقَةٍ مَصُونَةٍ عِنْدَهُمَا، وَلَهُ الْخَلْفُ
عَلَى اسْتِحْقَاقِ حَقِّ أَوْ آدَانِهِ اعْتِمَادًا

کواته: نه و برپارانه‌ی نیستا- به هوی فیتابزی (المحامي)- پاریزه- له دادگاگان ده‌درین،
هیچیان نه له په‌نهانی و نه له ناشکریی دا جی به‌جی نابینو هر پامه‌که‌ش حه‌لال نابین.
که‌وابو: نه‌گه‌ر ژنیک ده‌بیزانی ماره‌برینی له میزده‌که‌ی دروست نه‌بو، یان ده‌بیزانی
میزده‌که‌ی ته‌لاقی که‌وتو و قازی- دادوره‌ریش به پیچه‌وانه‌ی پاستی برپاری دابو، نه‌وه له
سه‌ر ژنه‌که واجب: پا بکا، به‌لکو نه‌گه‌ر میزده‌که‌ی وازی لی‌ته‌هینتی، نه‌و کاته واجب:
به‌رگری له ناموسه‌که‌ی خوی بکا و بیکوژی، هر وه‌ک له (تحفه) و (نهایه) و حاشیه‌کانیاندا
په‌ون کراوه‌توه.

(وَلَا يَقْضِي بِخِلَافِ عِلْمِهِ بِالْإِجْمَاعِ) به (إجماع) ی زانایانی نیسلام: دروست نیه و نابین قازی
به پیچه‌وانه‌ی زانینی خوی (حکم) بکا، وه‌ک دوو شاهید شاهیدی بده‌ن: نه‌م دووانه ژنو
میزدن، به‌لام قازی بیگومان بزانی سن به‌سن ته‌لاقی داوه، یان شیریی له‌گه‌ل خواردوه.
نه‌وه دروست نیه به‌گویره‌ی شاهیده‌گان برپاری ژنو میزده‌تیه‌ی بدا.

(وَالْأَظْهَرُ) به فرموده‌ی به‌هیزتر (أَنَّهُ يَقْضِي بَعْلَمَهُ إِلَّا فِي حُدُودِ اللَّهِ تَعَالَى) بقی قازی
دروسته: به‌گویره‌ی زانینی خوی (حکم) بکا، ته‌نها له سزای تاوانه‌کانی مافی خوادا
دروست نیه، وه‌ک بزانی که‌سیک زینای کردوه، نابین به‌گویره‌ی زانینی خوی سزای بدا،
به‌لکو مرجه چوار شاهید هه‌بن.

﴿ پشت به‌ستن به نووسراوی که‌سیکی‌تر بو شاهیدی و سویند خواردن ﴾

(وَلَوْ رَأَى وَرَقَةً فِيهَا حُكْمُهُ) نه‌گه‌ر قازی نووسراویکی دیت (حکم) کردنیکیی خوی تی‌دا بوو
(أَوْ شَهِدْتَهُ) یان که‌سیک دیتی نووسراویک شاهیدی‌ی خوی تی‌دا بوو (أَوْ شَهِدَ شَاهِدَانِ أَنَّكَ
حَكَمْتَ أَوْ شَهِدْتَ بِكَذَا) یان دوو شاهید شاهیدیان دا: که تر نه‌م (حکم) هت کردوه، یان
نه‌م شاهیدی‌یه‌ت داوه، نه‌وه (لَمْ يَعْمَلْ بِهِ وَلَمْ يَشْهَدْ حَتَّى يَتَذَكَّرَ) دروست نیه و نابین قازی
کار به‌م نووسراوه بکا و نابین شاهیده‌که‌ش شاهیدی‌ی پین‌بدا تا دیتوه بیر.

به‌لام (وَفِيهِمَا وَجْهٌ فِي وَرَقَةٍ مَصُونَةٍ عِنْدَهُمَا) له‌بارهی کارکردنه‌که‌و شاهیدی‌دانه‌که‌ی
به‌گویره‌ی نووسراوه‌که، فرموده‌یه‌که هه‌یه: که دروسته بقی کارکردن و بقی شاهیدی پشت
به‌و نووسراوه بیه‌ستن که له لای خویان پاریزاوه و گومانی ده‌ستکاری‌کردنی لی‌تا‌کری.

جا نه‌م له‌بارهی برپاردان و شاهیدی بوو، به‌لام (وَلَهُ الْخَلْفُ) بقی مروره‌ی دروسته سویند بخوا:
(عَلَى اسْتِحْقَاقِ حَقِّ أَوْ آدَانِهِ) له سه‌ر هه‌بوونی مافیک، یان له سه‌ر دانه‌وه‌ی مافیک (اعْتِمَادًا)

عَلَى خَطِّ مُورَثِهِ إِذَا وَثِقَ بِخَطِّهِ وَأَمَانَتِهِ، وَالصَّحِيحُ جَوَازُ رِوَايَةِ الْحَدِيثِ بِخَطِّ مَحْفُوظٍ عِنْدَهُ. (فَصْلٌ لَيْسَ بَيْنَ الْخَصْمَيْنِ فِي دُخُولِ عَلَيْهِ، وَ قِيَامِ لَهُمَا، وَاسْتِمَاعِ، وَطَلَاقِ وَجَسِهِ، وَجَوَابِ سَلَامٍ، وَمَجْلِسِ، وَالْأَصَحُّ رَفَعُ مُسْلِمٍ عَلَى ذِمِّي فِيهِ،

عَلَى خَطِّ مُورَثِهِ) له سویند خواردنهش پشت به دهستنوسی میرانده ره که بیستنی: وهک باوکی مردبنی، جا بیینی باوکی به دهستی خوی نویسیویه تی: (فلانکس نهونده قهرزداري منه)، یان (فلانه شتتم داووته فلانکس). شه وه بوی دروسته پشت به وه دستنوسه بیستنی سویند له سر مافه که بخوا (إِذَا وَثِقَ بِخَطِّهِ وَأَمَانَتِهِ) به وهرجه ی باوه پی به دهستنوسه که یو نه مینداریه تی ه بی، که و ابو: دروسته له سویند خواردندا پشت به دهستنوسه که ی خوی به دهستنوسه که ی هاویه شه که شی بیستنی، هه روه که له زذریه ی سرچاوه کانداه فرموویانه.

(وَالصَّحِيحُ) به فرموده ی راست (جَوَازُ رِوَايَةِ الْحَدِيثِ بِخَطِّ مَحْفُوظٍ عِنْدَهُ) دروسته هه بیس بگپرتته وه، به وه دستنوسه ی له لای خوی پارنزاوه.

﴿ فَصْلٌ لَه بَاسِ يَه كَسَانِي لَه نِيَوَان كَيْشَه چيه كَانَدَا ﴾

(لَيْسَ بَيْنَ الْخَصْمَيْنِ) واجبه: قازی یه کسانی بکا له نیوان کیشه چیه کانداه: (فِي نُحُولِ عَلَيْهِ) له چونه لای وی: وهک ویکرا نیزنیان بدا بیته ژوره وه، نه که یه کیکیان پیش شه وی تر، هم (وَ قِيَامِ لَهُمَا) له له به ره هسانیشدا: له به ره هر دووکیان هه لستنی، یان بق هچیان هه لستنی، هم (وَاسْتِمَاعِ) له گوئی لیراگرتنی قسه کانیان و ته ماشاگردنیاندا، هم (وَطَلَاقِ وَجَسِهِ) له بهوخشی و بهوگرشی له که لیاندا، هم (وَجَوَابِ سَلَامٍ) له سه لام وه رگرتنه وه دا، هم (وَمَجْلِسِ) له دانیشگه دا ﴿عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ لَقِيَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: أَنَّ الْخَصْمَيْنِ يَقْعُدَانِ بَيْنَ يَدَيْ الْحَاكِمِ﴾ صححه الحاکم، پیغه مبه رﷺ برپاری داوه: کیشه چیه کان له بهر دهستی دانور دابنیشن.

به لام (وَالْأَصَحُّ) به فرموده ی راست تر: (رَفَعُ مُسْلِمٍ عَلَى نَمِي فِيهِ) واجبه: له دانیشگه ی دادگادا موسولمان بهر زتر بی له کافری په یمان له نه ستو: وهک له شوینیکی بهر زتر، یان نزیکتر دابنیشنی، چونکه (نیمامی (علی) ﷺ له سر زری بهک کیشه ی له گه ل جولمه که بهک هه بوو و هه دووکیان هاتنه دادگای هازی (شَرِيحِ)، نینجا هازی (شَرِيحِ) نیمامی (علی) له جی خوی دانا، جا نیمامی (علی) فرمووی: (نه گهر کیشه کارمه که موسولمان بووایه، من به په کسانی له گه ل وی له بهر دستت دادمنیشتم، به لام گویم له پیغه مبه رﷺ بوو، فرمووی: ﴿لَا تَسْأَلُوهُمْ فِي الْمَجَالِسِ﴾ له گه ل جولمه که دیانه کان په کسانی مه کهن له دانیشگه دا... تا کز تایی بهو داوه که: که له زذریه ی سرچاوه کانداه (البیهقی) گپراویه تیا نه وه.

وَإِذَا جَلَسَا فَلَهُ أَنْ يَسْكُتَ وَأَنْ يَقُولَ لِيَتَكَلَّمَ الْمُدْعَى، فَإِذَا ادَّعَى طَالِبَ خَصْمَهُ بِالْجَوَابِ، فَإِنْ أَقْرَأَ فَذَلِكَ، وَإِنْ أَنْكَرَ فَلَهُ أَنْ يَقُولَ لِلْمُدْعَى أَلَيْكَ بَيِّنَةٌ؟ وَأَنْ يَسْكُتَ، فَإِنْ قَالَ لِي بَيِّنَةٌ وَأُرِيدُ تَحْلِيفَهُ فَلَهُ ذَلِكَ، أَوْ لَا بَيِّنَةَ لِي ثُمَّ أَحْضَرَهَا قُبِلَتْ فِي الْأَصَحِّ، وَإِذَا ازْدَحَمَ خُصُومٌ قَدَّمَ الْأَسْبَقُ، فَإِنْ جُهِلَ أَوْ جَاءُوا مَعًا أَقْرَعَ وَيَقْدَمُ مُسَافِرُونَ مُسْتَوْفِرُونَ وَنِسْوَةٌ وَإِنْ تَأَخَّرُوا مَا لَمْ يَكْثُرُوا،

(وَإِذَا جَلَسَا) جا هرکاتیک کیشه چیه کان له پیش قازی دانیشترن، یان به پیوه پارهستان، نه وه (فَلَهُ أَنْ يَسْكُتَ) بۆ قازی دروسته بی-دهنگ بی، هم (وَأَنْ يَقُولَ: لِيَتَكَلَّمَ الْمُدْعَى) دروسته بلن: با داواکاره که قسه بکا (فَإِذَا ادَّعَى) جا هرکاتیک داواکاره که داوایه کی دروستجوی کرد، نه و کاته (طَالِبَ خَصْمَهُ بِالْجَوَابِ) قازی داوا له داوالیکراوه که ده-کا: وه لایم داواکاره کی بداته وه (فَإِنْ أَقْرَأَ فَذَلِكَ) جا نه گهر داوالیکراوه که دانی به مافه داواکاره که دا هیئا، نه وه ناشکرایه و واجبه: مافه که بداته داواکاره که.

به لام (وَأَنْ أَنْكَرَ) نه گهر داوالیکراوه که دانی به مافه که دا نه هیئا، نه و کاته (فَلَهُ أَنْ يَقُولَ لِلْمُدْعَى: أَلَيْكَ بَيِّنَةٌ؟) بۆ قازی دروسته بلننه داواکاره که: نایا تو دوو شاهیدت هه نه؟ یان شاهیدیکت هه یه تا کو سویندیش بخوی؟ نه گهر مافه که به شاهیدیکو سویندی داواکاره که ناشکرا بی، هم (وَأَنْ يَسْكُتَ) بۆ قازی دروسته: بی-دهنگ بی، به لام نه گهر داواکاره که نه یه زانی مافی هه یه شاهید بی، نه و کاته واجبه: قازی ناگاداری بکاته وه.

(فَإِنْ قَالَ) جا نه گهر داواکاره که گوتی: (لِي بَيِّنَةٌ وَأُرِيدُ تَحْلِيفَهُ) شاهیدم هه یه، به لام ده موئ داوالیکراوه که سویند بدهم. نه وه (فَلَهُ ذَلِكَ) نه و مافی هه یه و دروسته، چونکه نه گهر داوالیکراوه که سویند نه خواو دان به مافه که دا بی، کاره که ناسانتر ده بی.

(أَوْ) یان داواکاره که گوتی: (لَا بَيِّنَةَ لِي) شاهیدم نیه. به لام (ثُمَّ أَحْضَرَهَا) له پاشان شاهیدی هیئا، نه و کاته (قُبِلَتْ فِي الْأَصَحِّ) لئی قبول ده کری، له فهرموده ی راستردا، چونکه ده گونج له بیری چوبی، یان نه یزانی بی شاهیدی هه یه و له پاشان هاتبته وه بیری، یان زانی بیتی.

(وَإِذَا ازْدَحَمَ خُصُومٌ) نه گهر له دادگادا چند که سیتی داواکار پاله په سته یان بوو، نه و کاته (قَدَّمَ الْأَسْبَقُ) کامه یان پیشتر هاتوه، واجبه نه ویان وه پیش بیخری (فَإِنْ جُهِلَ أَوْ جَاءُوا مَعًا) جا نه گهر پیشتره که نه زاندر، یان هه موویان ویکرا هاتبون، نه و کاته (أَقْرَعَ) پشکه له نیوانیادا ده کری، به لام (وَيَقْدَمُ مُسَافِرُونَ مُسْتَوْفِرُونَ) سوننه ته - بی-پشکه - نه و جزه پیبوارانه وه پیش بیخری که به ته مای پدیشتنن، نه وه که دوا بکون، هم (وَنِسْوَةٌ) سوننه ته نافرته کانیش وه پیش پیواون بیخری و نه خوشه کان وه پیش ساغه کان بیخری (وَإِنْ تَأَخَّرُوا) هه رچه ند پیبواره کان و نافرته کان و نه خوشه کانیش دواتر هاتن (مَا لَمْ يَكْثُرُوا) به و

وَلَا يُقَدِّمُ سَابِقَ وَقَارِعَ إِلَّا بَدْعُوِيٌّ، وَيَحْرُمُ اتِّخَاذُ شُهُودٍ مُعَيَّنِينَ لَا يَقْبَلُ غَيْرَهُمْ، وَإِذَا شَهِدَ شُهُودٌ فَعَرَفَ عَدَالَتهُ أَوْ فَسَقًا عَمَلِ بَعْلَمِهِ، وَإِلَّا وَجِبَ الْإِسْتِزْكَاءُ: بِأَنْ يَكْتُبَ مَا يَتَمَيَّزُ بِهِ الشَّاهِدُ وَالْمَشْهُودُ لَهُ وَعَلَيْهِ وَكَذًا قَدَّرَ الدِّينَ عَلَى الصَّحِيحِ وَيَبْعَثَ بِهِ مُزَكِّيًّا ثُمَّ يُشَافِهُهُ الْمُزَكِّيُّ بِمَا عِنْدَهُ،

مەرجهی زُدر نه بن، واته: نه گەر ڤیواره کان و ئافره ته کان له وانی تر زُدرتر بون، نه و کاته -بن جیاوازی- کامه یان پیشتەر هاتبی ئه ویان وه پیشت ڤیخری.

ئینجا (وَلَا يُقَدِّمُ سَابِقَ وَقَارِعَ إِلَّا بَدْعُوِيٌّ) نه و داواکارهی پیشتەر هاتوه، یان پشکهی بۆ دهرچوه ته نها بۆ دادکردنی یه ک داوا وه پیشت ڤیخری، واته: که نه م داواپه ی ته واو بوو، دهرواته دهره وه و داواکاریکی تر ناماده ده بی، به لام ڤیواره کان و ئافره تان-نه گەر داواپه کانیاں سوک بی- دادکردنی هه موو داواپه کانیاں وه پیشت ڤیخری، هه روه ک له زُدرپه ی سه رچاوه کانداهه رموو یانه.

(وَيَحْرُمُ اتِّخَاذُ شُهُودٍ مُعَيَّنِينَ) چه پامه: قازی چه ند شاهیدیکی دیارکراو بگری و (لَا يَقْبَلُ غَيْرَهُمْ) جگه له و دیارکراوانه ش هه چ شاهیدیکی تر قبول نه کا، چونکه ده بیته ته نگکردن له سه ر خه لکی، به لام نه گەر جگه له دیارکراوه کان شاهیده کانی تریش قبول بکا، نه و کاته چه رام نیه، هه روه ک له (مغنی) دا فه رموو یه تی.

(وَإِذَا شَهِدَ شُهُودٌ) هه ر کاتیکی شاهیده کان له لای قازی شاهیدییاں دا (فَعَرَفَ عَدَالَتهُ أَوْ فَسَقًا) قازیش زانی نه م شاهیدانه دادپه روه رن، یان زانی (فاسق)ن، نه وه (عَمَلِ بَعْلَمِهِ) به زانینی خوی کار ده کا، واته: شاهیدی دادپه روه ر قبول ده کا، شاهیدی (فاسق)ش په د ده کاته وه (وَإِلَّا) به لام نه گەر هه چ له حالی شاهیده کان نه زانی، نه و کاته (وَجِبَ الْإِسْتِزْكَاءُ) واجبه: قازی داوا ی پاکانه ی شاهیده کان بکا، واته: له حالی شاهیده کان بکولیته وه به م شیوه یه:

(بِأَنْ يَكْتُبَ مَا يَتَمَيَّزُ بِهِ الشَّاهِدُ) وه ک قازی ناوونیشانه کانی شاهیده که بنوو سی که پهی جیا ده بیته وه، هه م (وَالْمَشْهُودُ لَهُ وَعَلَيْهِ) ناوونیشانه کانی شاهیدی بۆدراو و شاهیدی له سه ر دراویش بنوو سی له گه ل کاروپیشه ی هه مووانیاں، نه وه ک وه ناوی که سیکه تر بچن، یان نوژمنی یه کتری بن، یان باوک و کوپی یه کتری بن (وَكَذًا قَدَّرَ الدِّينَ) هه روه ما نه ندازه ی قه رزه که، یان ماله داواکاروه که ش بنوو سی (عَلَى الصَّحِيحِ) له سه ر فه رموو ده ی پاست، چونکه به هوی زُدری و که می ماله که ش گومانی درۆ و پاستی به هه یز ده بی.

ئینجا (وَيَبْعَثَ بِهِ مُزَكِّيًّا) نه و نووسراوه به نوو شاهیدنا سه وه ده نیری تاکو به و نیشانه له حالی شاهیده کان بکولته وه، جا نه و شاهیدناسانه ش حالی شاهیده کان له خه لکی ده پرسن (ثُمَّ يُشَافِهُهُ الْمُزَكِّيُّ بِمَا عِنْدَهُ) ئینجا شاهیدناسه که بیته وه لای قازی و له بباره ی

وَقِيلَ تَكْفِي كِتَابَتُهُ، وَشَرْطُهُ كَشَاهِدٌ مَعَ مَعْرِفَةِ الْجَرْحِ وَالتَّعْدِيلِ، وَخُبْرَةٌ بَاطِنٍ مَسْنٍ يُعَدُّهُ لَصُحْبَةً أَوْ جَوَارٍ أَوْ مُعَامَلَةً، وَالْأَصْحَحُ اشْتِرَاطُ لَفْظِ شَهَادَتِهِ، وَأَنَّهُ يَكْفِي هُوَ عَدْلٌ، وَقِيلَ يَزِيدُ عَلَيَّ وَلِيٍّ. وَيَجِبُ ذِكْرُ سَبَبِ الْجَرْحِ، وَيَعْتَمَدُ فِيهِ الْمُعَايَنَةُ أَوْ الْإِسْتِفَاضَةُ، وَيُقَدَّمُ عَلَى التَّعْدِيلِ، فَإِنِ قَالَ الْمُعَدَّلُ: عَرَفْتُ سَبَبَ الْجَرْحِ وَتَابَ مِنْهُ وَأَصْلَحَ قَدَمٌ،

حالی شاهیده‌کان چی له لایه‌تی په‌رویه‌پو به قازی ده‌لن: له‌باره‌ی (فاسق) یو داد په‌رویه‌ی (وَقِيلَ تَكْفِي كِتَابَتُهُ) له‌فهرموده‌یه‌کی بی‌هیژدا: نه‌ونده به‌سه: به‌نوسین قازی ناگادار بکاته‌وه.

(وَشَرْطُهُ) مهرجی شاهیدناس: (كشاهد) وه‌كو مهرجی شاهیده، اته: موسولمانی‌کی بالغو عاقل و نازانو نیتو دادپه‌روهه‌ی نوژمنی فاسق‌کراوه‌که نه‌بی و باوکو کورپی پاک‌کراوه‌که نه‌بی (مَعَ مَعْرِفَةِ الْجَرْحِ وَالتَّعْدِيلِ) له‌گه‌ل نه‌وه‌ش هویه‌کانی فاسق‌کردن و پاک‌کردنیش بزانی، هم (وَخُبْرَةٌ بَاطِنٍ مَنِ يُعَدُّهُ) خه‌به‌رداری په‌نهانی نه‌وه‌سه‌ش بن: که پاکانه‌ی ده‌کاو به‌دادپه‌روهه‌ی داده‌نی: (لِصُحْبَةٍ أَوْ جَوَارٍ أَوْ مُعَامَلَةٍ) به‌هوی هاوپه‌یی، یان دراوسه‌یی، یان ماملت له‌گه‌ل‌کردن، چونکه ﴿پیاویک له‌لای نیمامی (عمر)﴾ گوتی: فلانه شاهیده پیاوی چاکه. جا نیمامی (عمر) ﴿فهرمووی: تو دراوسه‌ی نه‌وی تا په‌فتاری شه‌وی و روژی بزانی؟ گوتی: نا. جا فهرمووی: به‌دیره‌مو و دینار ماملت له‌گه‌ل‌کړوه تا نه‌مانه‌تو له‌خواترسی بزانی؟ گوتی: نا. فهرمووی: له‌سه‌فردا هاوپه‌ی‌ت کړوه تا په‌ووشته باش و خراپه‌کانی بزانی؟ گوتی: نا. فهرمووی: که‌واو: تو نایناسی﴾. ه‌روه‌که له‌زوری به‌رچاوه‌کاندا گټه‌پوه‌تیا‌نه‌وه.

(وَالْأَصْحَحُ) به‌فهرموده‌ی راستر (اشْتِرَاطُ لَفْظِ شَهَادَتِهِ) مهرجه پاک‌کړه‌وه‌که: ووشه‌ی شاهیدی بلن، هم (وَأَنَّهُ يَكْفِي هُوَ عَدْلٌ) نه‌ونده به‌سه‌بلن: شاهیدی دده‌م فلانه شاهیده دادپه‌روهه (وَقِيلَ) له‌فهرموده‌یه‌کی بی‌هیژدا (يَزِيدُ عَلَيَّ وَلِيٍّ) ده‌بی نه‌وه‌ش زیاد بکا: له‌سه‌ر من و یو من. (وَيَجِبُ ذِكْرُ سَبَبِ الْجَرْحِ) واجبه: شاهیدناسه‌که هوی فاسق‌کردنه‌کی بلن: وه‌که زینای کړوه، یان دزی کړوه (وَيَعْتَمَدُ فِيهِ الْمُعَايَنَةُ أَوْ الْإِسْتِفَاضَةُ) له‌و فاسق‌کردنه‌ش پشت به‌دیتنی خوی ده‌به‌ستن نه‌گه‌ر دیتنی گونا‌ه‌که‌ی کړوه، یان پشت به‌بلایوونه‌وه‌ی ه‌والی گونا‌ه‌کردنه‌که‌ی ده‌به‌ستن.

(وَيُقَدَّمُ عَلَى التَّعْدِيلِ) شاهیده‌کانی فاسق‌کردن وه‌پیش شاهیده‌کانی پاک‌کردن ښخړین، به‌لام (فَإِنِ قَالَ الْمُعَدَّلُ) نه‌گه‌ر پاک‌کړه‌که گوتی: (عَرَفْتُ سَبَبَ الْجَرْحِ وَتَابَ مِنْهُ وَأَصْلَحَ) من دهمزانی هوی فاسق‌کردنه‌کی ه‌یه، به‌لام له‌وه‌یه‌توبه‌ی کړوه و بوه‌ته پیاوی‌کی چاکو یو شاهیدی ده‌گوجن، نه‌وکاته (قَدَمٌ) شاهیده‌کانی پاک‌کردن وه‌پیش فاسق‌کردن

وَالْأَصْحُ أَنَّهُ لَا يَكْفِي فِي التَّغْدِيلِ قَوْلُ الْمُدْعَى عَلَيْهِ: هُوَ عَدْلٌ وَقَدْ غَلَطَ.
(بَابُ الْقَضَاءِ عَلَى الْغَائِبِ)

هُوَ جَائِزٌ إِنْ كَانَ بَيِّنَةٌ وَأَدْعَى الْمُدْعَى جُحُودَهُ، فَإِنْ قَالَ هُوَ مُقَرَّرٌ لَمْ تُسْمَعْ بَيِّنَتُهُ، وَإِنْ أَطْلُقَ فَلَا أَصْحُ أَنَّهَا تُسْمَعُ، وَأَنَّهُ لَا يَلْزَمُ الْقَاضِيَ نَصْبُ مُسَخَّرٍ يُنْكَرُ عَلَى الْغَائِبِ، وَيَجِبُ أَنْ يُحْلَفَ بَعْدَ الْبَيِّنَةِ:

دِيخَرِينَ (وَالْأَصْحُ) به فرموده‌ی راست (أَنَّهُ لَا يَكْفِي فِي التَّغْدِيلِ قَوْلُ الْمُدْعَى عَلَيْهِ) له پاککردنی شاهیددا نه‌ونده بهس نیه داوالیکراوه‌که بلی: (هُوَ عَدْلٌ وَقَدْ غَلَطَ) شاهیده‌که دادپروهره، به‌لام له شاهیده‌که‌ی‌دا هه‌له‌ی کردوه. به‌لکو بیویسته شاهیدناسه‌کان له حالتی شاهیده‌که بگولته‌وه.

ثینجا بزانه: سونته‌ته: قازی شاهیده‌کان لیک جیا بکاته‌وه—نه‌گر گومانیک لیبان هه‌بی—
ثینجا ته‌نها ته‌نها پرسپاریان لی‌بکا، جا هه‌ر کاتیک پرسپاری له به‌کلیان کرد، پزگای نه‌داتن
بپرواته لای شاهیده‌کانی‌تر تا پرسپار له گشتیان ده‌کا، هه‌روه‌ک له زوری‌ی سه‌رچاوه‌کاندا
په‌ون کراوه‌ته‌وه.

﴿بَابُ الْقَضَاءِ عَلَى الْغَائِبِ: بَاسِ بَرِيَارِدَانِ لَهُ سَهْر دَاوَالِيْكَرَاوِيْكَى نَادِيَارِ، مَنَدَالِ، شَيْتِ، مَرْدُوو﴾
(هُوَ جَائِزٌ بَرِيَارِدَانِ لَهُ سَهْر دَاوَالِيْكَرَاوِيْكَى نَادِيَارِ سَرُوسْتَه، هَهْرُوهْكَ لَهُ نِيْمَامِي (عَمْرُو)
نِيْمَامِي (عَثْمَان) كِيْطِرْدِرَاوَهْ تَهْ وُهَو (صَحَابَه) شْ رَهْ خَنَهْ يَانِ لِتَهْ كَرْتُونِ، بَهْ لَام (إِنْ كَانَ بَيِّنَةً)
بَهْ مَرَجَهْ دَاوَاكَرَهْ كَهْ دُوو شَاهِيْدِيْ هَهْ بِنِ، يَانِ شَاهِيْدِيْكَ لَهْ كَهْ لِ سُوِيْنْدَخَوَارْدِنِيْ خُوِيْ،
هَهْم (وَأَدْعَى الْمُدْعَى جُحُودَهُ) بَهْ مَرَجَهْ شْ: دَاوَاكَرَهْ كَهْ بَلِيْ: دَاوَالِيْكَرَاوَهْ كَهْ دَانِ بَهْ
مَافَهْ كَهْ مَدَا نَاهِيْتِيْ، چُونَكَهْ (فَإِنْ قَالَ هُوَ مُقَرَّرٌ) نَهْ كَهْ دَاوَاكَرَهْ كَهْ بَلِيْ: دَاوَالِيْكَرَاوَهْ كَهْ دَانِ
بَهْ مَافَهْ كَهْ مَدَا دِيْنِيْ، نَهْ وَ كَاتَهْ (لَمْ تُسْمَعْ بَيِّنَتُهُ) كُوِيْ نَادِرِيْتَهْ شَاهِيْدَهْ كَانِيْ وَ دَاوَابَهْ كَهْ شِيْ
پُوچَهْ لَ دَهْ بِيْتَهْ وُه.

به‌لام نه‌گر داولیکراوه‌که قهرزداری دواکاره‌که بین و مالیشی له شوینی ده‌سه‌لاتی قازی‌دا
هه‌بین و دواکاره‌که‌ش شاهید بینن تا‌کو قازی له و مال‌ه قهرزه‌که‌ی بداته‌وه، نه‌و کاته به
شاهیدی نه‌و شاهیدانه بپیار ده‌دا، هه‌رچه‌ند بشلی: دان به قهرزه‌که‌مدا نینن، هه‌روه‌ک له
زوری‌ی سه‌رچاوه‌کاندا فرموویانه، هه‌م (وَإِنْ أَطْلُقَ) نه‌گر دواکاره‌که له دواپه‌که‌ی‌دا
باسی داننپتان و داننه‌هیتانی نه‌کرد، نه‌و کاته‌ش (فَالْأَصْحُ أَنَّهَا تُسْمَعُ) به فرموده‌ی
راستتر: گوی ده‌دریته شاهیده‌کانی و بپاریان پین‌ده‌بری.

(وَأَنَّهُ) هه‌ر به فرموده‌ی راستتر: (لَا يَلْزَمُ الْقَاضِيَ) له سه‌ر قازی واجب نیه (نَصْبُ
مُسَخَّرٍ يُنْكَرُ عَلَى الْغَائِبِ) پاریزه‌ریک دابنن تا‌کو له جیاتی نادپاره‌که قسه‌ی دواکاره‌که په‌د
بکاته‌وه و بلی: راست ناکا. به‌لام (وَيَجِبُ) له سه‌ر قازی واجب (أَنْ يُحْلَفَ بَعْدَ الْبَيِّنَةِ) له دوی

إِنَّ الْحَقَّ ثَابِتٌ فِي ذِمَّتِهِ. وَقِيلَ: يُسْتَحَبُّ، وَيَجْرِيَانِ فِي دَعْوَى عَلَى صَبِيٍّ أَوْ مَجْثُونٍ،
وَلَوْ ادَّعَى وَكَيْلٌ عَلَى غَائِبٍ فَلَا تَحْلِيفَ، وَلَوْ حَضَرَ الْمُدْعَى عَلَيْهِ وَقَالَ لَوْ كَيْلٌ
الْمُدْعَى: أَهْرَأْنِي مُوَكَّلُكَ. أَمْرٌ بِالتَّسْلِيمِ،

شاهیدیدانی شاهیده‌کان داواکاره‌که سویند بدا به سویندی (الإِسْتِظْهَارُ) = به‌هیزکردن، واته:
له دواى شاهیدیدانی شاهیده‌کان داواکاره‌که سویند بخوا: كه (إِنَّ الْحَقَّ ثَابِتٌ فِي ذِمَّتِهِ)
ئو مافى داوام كرد تا ئیستا له ئه‌ستوى داوالیکراوه‌که مدا جیگیره له سه‌رى واجبه
مافه‌که م بداته‌وه ((وَقِيلَ يُسْتَحَبُّ)) له فرموده‌یه‌کی بی‌هیزدا: سویندی (الإِسْتِظْهَارُ) =
به‌هیزکردن سوننه‌ته ..

جا نه‌گه‌ر داواکاره‌که تهنه‌ا شاهیدینکی هه‌بوو و سویندی گه‌ل شاهیده‌که‌شى خوارد، ئه‌و
کاته‌ش له دواى شاهیدو سوینده‌که - واجبه سویندینکی تریش بخوا بۆ به‌هیزکردن،
هه‌روه‌که له (الشهرا ملسی) و (الشروانی) دا فرموویانه

(وَجْرِيَانِ) ئه‌و نو فرموودانه دینه‌ جی: (فِي دَعْوَى عَلَى صَبِيٍّ أَوْ مَجْثُونٍ) له داواکردنی له
مندالو شیتو مرهوی بی‌میراتگر، واته: له دواى شاهیدیدانی شاهیده‌کان واجبه داواکاره‌که
سویندی به‌هیزکردن بخوا: كه ئه‌و مافى دواى کردوه تا ئیستا جیگیره له ئه‌ستوى
منداله‌که‌دا، یان شیتته‌که‌دا، یان مرهوه‌که‌داو واجبه بیدریته‌وه .

به‌لام نه‌گه‌ر مرهوه‌که میراتگریکی بالغ و عاقلی هه‌بی، ئه‌و کاته نه‌گه‌ر میراتگره‌که دواى
سویندانه‌که‌ی بکا واجبه سویند بدری، نه‌گه‌ر نا: نا، هه‌روه‌که له زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا
فرموویانه .

جا بزانه: نه‌گه‌ر داوالیکراوه‌که به‌قه‌سدی خوی په‌نا دابو، یان به‌هوی ده‌سه‌لانداری
نده‌هاته‌ دادگا، ئه‌و کاته داواکاره‌که پئویستی به سویندی به‌هیزکردن نیه‌و یه‌کسه‌ر له دواى
شاهیدیدان قازی بریاری مافه‌که‌ی بۆ ده‌دا، هه‌روه‌که له (تحفة) و (مغنی) دا فرموویانه .

(وَلَوْ ادَّعَى وَكَيْلٌ عَلَى غَائِبٍ) نه‌گه‌ر وه‌کیلی داواکارینکی نادیار داوایه‌کی کرد له
داوالیکراوینکی نادیار، یان له مندالیک، یان له شیتتیک، نوو شاهیدیشی هینان، ئه‌و کاته
(فَلَا تَحْلِيفَ) وه‌کیله‌که سویندی به‌هیزکردن نادرئ، به‌لکو به‌-ته‌نها- شاهیده‌کان بریاری
مافه‌که بۆ وه‌کیلگره‌نادیاره‌که ده‌درئ، نه‌گه‌ر له شویندینکی دور بی، به‌لام نه‌گه‌ر نزیک
بی، ئه‌و کاته بریاردانه‌که راده‌گیرئ تا وه‌کیلگره‌که -به‌خوی- ناماده ده‌بی و سویندی
به‌هیزکردن ده‌خوا، هه‌روه‌که له (تحفة) دا فرموویه‌تی.

(وَلَوْ حَضَرَ الْمُدْعَى عَلَيْهِ) نه‌گه‌ر داوالیکراوه‌که له دادگادا ناماده بوو (وَقَالَ لَوْ كَيْلٌ الْمُدْعَى)
گوته‌ وه‌کیلی داواکاره‌که: (أَهْرَأْنِي مُوَكَّلُكَ) وه‌کیلگره‌که‌ی تو گه‌رده‌نی نازاد کره‌وم له‌و
قرزه‌ی تو داوام لیده‌که‌ی. ئه‌وه (أَمْرٌ بِالتَّسْلِيمِ) داوالیکراوه‌که فرمانی پی‌ده‌کرئ:

وَإِذَا تَبَتَ مَالٌ عَلَى غَائِبٍ وَلَهُ مَالٌ قَضَاهُ الْحَاكِمُ مِنْهُ، وَإِلَّا فَإِنْ سَأَلَ الْمُدْعَى الْإِنْتِهَاءَ الْحَالِ إِلَى قَاضِي بَلَدِ الْغَائِبِ أَجَابَهُ، فَيُنْهَى سَمَاعٌ بَيْنَهُ لِيَحْكُمَ بِهَا ثُمَّ يَسْتَوْفَى الْمَالَ، أَوْ حُكْمًا لِيَسْتَوْفِي، وَالْإِنْتِهَاءُ أَنْ يُشْهَدَ عَدْلَيْنِ بِذَلِكَ، وَيُسْتَحَبُّ كِتَابٌ بِهِ يَذْكَرُ فِيهِ مَا يَتَمَيَّزُ بِهِ الْمَحْكُومُ عَلَيْهِ وَيَخْتَمُّهُ

ما فقه ته تسليمی وه کیله که بکا، نینجا نه گهر راست ده کا، با له مه ودوا گهر ده ن نازاد بو نه که ی- به شاهید- ناشکرا بکا.

جا بزانه: نه گهر وه کیلایه تی داواکاره که به دوو شاهید ناشکرا نه بی، له سر داوالیکراوه که واجب نیه مالی وه کیلگره که ی ته تسلیم بکا، مهروه که له (تحفه) و (نهایه) دا فه رموویانه.

(وَإِذَا تَبَتَ مَالٌ عَلَى غَائِبٍ) مه ر کاتیک به به لکه یه کی شهرعی- له لای قازی- مالیک جینگیر بوو له سر داوالیکراویکی نادیار (ولهُ مَالٌ) له شوینی ده سه لاتی قازی به که شدا نادیاره که مه ندیک مالی مه بوو، نه وه نه گهر داواکاره که داوای ماله که ی کرد (قَضَاهُ الْحَاكِمُ مِنْهُ) دادوره که- قازی له و ماله حازره مافی داوا لیکراوه که ده داته وه.

(وَإِلَّا) به لام نه گهر نادیاره که هیچ مالیکی حازری له شوینی ده سه لاتی قازی به که دا نه بو، نه و کاته (فَإِنْ سَأَلَ الْمُدْعَى الْإِنْتِهَاءَ الْحَالِ إِلَى قَاضِي بَلَدِ الْغَائِبِ) نه گهر داواکاره که داوای کرد حالی دادکرده که ی بؤ بگه یه ند ریته قازی شاری نادیاره که، نه وه (أَجَابَهُ) له سر قازی به که واجب: گه یاندنه که ی به جین بینتی، که و ابو: (فَيُنْهَى سَمَاعٌ بَيْنَهُ) گوئی لیکراگرتنی شاهیده کان ده گه بینته قازی به نادیاره که (لِيَحْكُمَ بِهَا) تاکو بریار به شاهیده که یان بدا (ثُمَّ يَسْتَوْفَى الْمَالَ) نینجا مافی داواکاره که ش له داوالیکراوه که ی لای خزی وه ریگری.

(أَوْ حُكْمًا لِيَسْتَوْفِي) یان قازی به که بریاری خزی ده گه بینته قازی به ی تر تاکو یه کسه ر مافی داواکاره که له داوالیکراوه که ی لای خزی وه ریگری.

(وَالْإِنْتِهَاءُ) گه یاندنی حالی دادکرده که به م شیوه یه: (أَنْ يُشْهَدَ عَدْلَيْنِ بِذَلِكَ) قازی دوو پیایوی دادپه روه ر بکاته شاهید له سر گوئی لیکراگرتنی شاهیده کان، یان له سر بریاردانی خزی، نینجا نه م دوو شاهیدانه برؤنه لای قازی به که ی نادیارو له لای وی شاهیدی بده ن، واته: به بین دوو شاهیدی پیایو گه یاندنه که قبول ناکری.

(وَيُسْتَحَبُّ كِتَابٌ بِهِ) سوننه ته حالی دادکرده که له نووسراویک بنوسن و له گه ل شاهیده کان بینتی (يَذْكَرُ فِيهِ مَا يَتَمَيَّزُ بِهِ الْمَحْكُومُ عَلَيْهِ) له نووسراوه که دا نه و ناوونیشانه ش ده نووسن که داد له سر کراره که و داد بؤ کراره که پی تی له خه لگی تر جیا ده بنه وه (وَيَخْتَمُّهُ) سوننه ته مؤدی خویشی لیکدا.

که واته: له گه یاندنه که دا نه م قازی به بؤ قازی به ی تر ده نووسن: (من گویم له دوو شاهیدی دادپه روه ر گرتوه: که فلانی کوپی فلان نه وهنده مافی له سر فلانی کوپی فلان

وَيَشْهَدَانِ عَلَيْهِ إِنْ أَنْكَرَ، فَإِنْ قَالَ: لَسْتُ الْمُسَمَّى فِي الْكِتَابِ صِدْقٌ بِيَمِينِهِ، وَعَلَى الْمُدْعَى بَيِّنَةٌ بَأَنَّ هَذَا الْمَكْتُوبَ اسْمُهُ وَتَسْبِيهِ، فَإِنْ أَقَامَهَا فَقَالَ لَسْتُ الْمَحْكُومَ عَلَيْهِ لَزِمَهُ الْحُكْمُ إِنْ لَمْ يَكُنْ هُنَاكَ مُشَارِكًا لَهُ فِي الْإِسْمِ وَالصِّفَاتِ، وَإِنْ كَانَ أَحْضَرَ، فَإِنْ اعْتَرَفَ بِالْحَقِّ طَوْلِبَ وَتَرَكَ الْأَوَّلَ، وَإِلَّا بَعَثَ إِلَى الْكَاتِبِ لِيَطْلُبَ مِنَ الشُّهُودِ زِيَادَةَ صِفَةٍ تُمَيِّزُهُ وَيَكْتُبُهَا ثَانِيًا،

همیه). یان بوی دهنوسن: (من به شاهیدی دو شاهیدی دادپروهر بریارم دا: فلان شهوند مافه له سر فلانه جهنابت بوی وهریگره). نینجا قازییه کهش بهم شاهیدی به بریار ده داو مافه کان له داو الیکراوه که وهرده گری.

(و) هر کاتیک نووسراوه که گه یشته قازییه که ی نادیار (بیشهدان علی) نه دو شاهیدانه ی نووسراوه که یان هیناوه شاهیدی له سر حالی دادکردنه که دهن (ان انکر) نه گهر داو الیکراوه که دان به مافه که دا نه هینتی، چونکه بی دو شاهیدی پیاو نووسراوه که ی قازیش په فتاری پی ناکری.

(فان قال: لست المسمى في الكتاب) جا نه گهر داو الیکراوه که گوتی: من ناوبراوه که ی ناو نووسراوه که نیم. نه و کاته (صدق بيمينه) به سویندخواردن باوه پی پی ده کری: که نه و داو الیکراوه که ی ناو نووسراوه که نی، که و ابو: (وعلى المدعى بيينة: بان هذا المكتوب اسمه وتسبه) له سر داواکاره که پتویسته شاهید بیینی: که نه م ناوه ی نووسراوه ناوونه ژادی نه م داو الیکراوه یه. به لام نه گهر داو الیکراوه که بهم ناوونه ژاده ناسراو بی، نه و کاته گوتی نادریته داننه هینانه که ی و مافه که ی ژوه و ده گری، هر وک له ژزییه ی سرچاوه کاندایه رمویانه.

(فان أقامها) جا نه گهر داواکاره که شاهیدی هینا که نه م ناوونه ژادی نه م داو الیکراوه یه (فقال: لست المحكوم عليه) داو الیکراوه کهش گوتی: راسته، به لام من نه م داد له سر کراوه نیم به م مافه. نه و کاته (لزيمه الحكم ان لم يكن هناك مشارك له في الاسم والصفات) بریاره که ی له سر واجب ده بی، به و مرجه ی له و بی داوا به شتیکی نه بی له ناوونیشانه کانی دا، که و ابو: (وان كان) نه گهر له و بی داوا به شتی له ناوونیشانه کاندایه بی، نه و کاته (أحضر) هاویه شه که له دادگادا ناماده ده کری:

(فان اعترف بالحق) جا نه گهر هاویه شه که دانی به مافه که دا هینا، نه و کاته (طولب وتترك الأول) داوای مافه که له م هاویه شه ده کری و واز له یه که م که ده هیندری (والا) به لام نه گهر هاویه شه کهش دانی نه هینا، نه و کاته (بعث إلى الكاتب) نه م قازییه که سیک دهنیریته لای قازییه که ی نامه نووس (ليطلب من الشهود زيادة صفة تميزه) تا کو داوا له شاهیده کان بکا: ناوونیشانه ی زیاتر بلین که داو الیکراوه که له که سانی تر جیا بکاته وه و (ويكتبها ثانيا) دو باره بوی بنووسیتته وه.

وَلَوْ حَضَرَ قَاضِي بَلَدِ الْقَائِبِ بِلَدِّ الْحَاكِمِ فَشَافَهُهُ بِحُكْمِهِ فَفِي إِمضَانِهِ إِذَا عَادَ إِلَى
وَلَايَتِهِ خِلَافُ الْقَضَاءِ بَعْلَمِهِ، وَلَوْ نَادَاهُ فِي طَرْفِي وَلَايَتِهِمَا أَمضَاهُ، وَإِنْ اقْتَصَرَ عَلَى
سَمَاعِ بَيِّنَةٍ كَتَبَ سَمِعْتُ بَيِّنَةً عَلَى فُلَانٍ، وَيُسَمِّيهِمَا الْقَاضِي إِنْ لَمْ يُعَدِّلْهَا، وَإِلَّا فَلَا صَحُّ
جَوَازُ تَرْكِ التَّسْمِيَةِ، وَالْكِتَابُ بِالْحُكْمِ يَمْنَعُ مَعَ قُرْبِ الْمَسَافَةِ، وَبِسَمَاعِ الْبَيِّنَةِ لَا
يُقْبَلُ عَلَى الصَّحِيحِ إِلَّا فِي مَسَافَةِ قَبُولِ شَهَادَةٍ عَلَى شَهَادَةٍ.

﴿ ناکاداری ﴾: قازی تنها له شوینی دهسه لاتی خوی دا ده توانی بریار بدا، که واته:
بریارو دهستکاریه کانی قازی له و شوینهی که له ژیر دهسه لاتی خوی دا نیه جی به جی
نابی، هه روه که له (یاسی لادانی قازی) دا پوون کراوه.

که و ابو: (وَلَوْ حَضَرَ قَاضِي بَلَدِ الْقَائِبِ بِلَدِّ الْحَاكِمِ) نه گهر قازی شاری نادیاره که هاته
شاری قازی به دادکهره که (فَشَافَهُهُ بِحُكْمِهِ) نینجا قازیه کهش به زویان پیی گوت: من نه م
بریاره م داوه له سهر فلانه داوالیکراوه. نه وه (فَفِي إِمضَانِهِ إِذَا عَادَ إِلَى وِلَايَتِهِ خِلَافُ
الْقَضَاءِ بَعْلَمِهِ) له باره ی جی به جی کردنی بریاره که - مهر کاتیک گه راوه شوینی دهسه لاتی
خوی - فهرمووده جیوازه کانی بریاردان به زانستی خوی هه نه، به فهرموده ی راستتر
دروسته: بریاری قازیه که له شوینی دهسه لاتی خوی دا جی به جی بکا.

(و) هه روه ها (لَوْ نَادَاهُ) نه گهر قازی به دادکهره که بانگی قازیه که ی تری کردو گوتی: من
نه م بریاره م داوه. هه ردوو قازیه کانیش (فِي طَرْفِي وَلَايَتِهِمَا) له هه ردوو لای شوینی
دهسه لاتی خویان بوون، نه و کاتهش (أَمضَاهُ) با بریاری قازیه که جی به جی بکا.

(وَإِنْ اقْتَصَرَ عَلَى سَمَاعِ بَيِّنَةٍ) نه گهر قازی نامه نووس تهنها گوئی له شاهیده کان گرتبو،
واته: بریاری به مافه که نه دابو، نه و کاته (كَتَبَ: سَمِعْتُ بَيِّنَةً عَلَى فُلَانٍ) بۆ قازی شاری
نادیاره که ده نووسی: من گویم له شاهیده کان گرتوه له سهر فلانکهس که مافی فلانکهسی
له سهره (وَيُسَمِّيهِمَا الْقَاضِي إِنْ لَمْ يُعَدِّلْهَا) واجبه: قازی ناوی شاهیده کان بنووسی، نه گهر - به
شاهیدناسه کان - داپه روه ری نه کرین، بۆ نه وه ی قازیه که ی تر لییان بکولیتته وه (وَإِلَّا) به لام
نه گهر قازیه که ی نامه نووس شاهیده کانی داپه روه کرین، نه و کات (فَلَا صَحُّ جَوَازُ تَرْكِ
التَّسْمِيَةِ) به فهرمووده ی راستتر دروسته: ناوه کانیان نه نووسی.

(وَالْكِتَابُ بِالْحُكْمِ) نووسراوی گه یاندنی دادکردنه که ی قازی (يَمْنَعُ مَعَ قُرْبِ الْمَسَافَةِ)
جی به جی ده بی، هه رچهند شوینی قازیه که ی نادیاریش نزیک بی، به لام (وَبِسَمَاعِ الْبَيِّنَةِ)
نووسراوی گه یاندنی گوئی لیراگرتنی شاهیده کان (لَا يُقْبَلُ عَلَى الصَّحِيحِ) قبول ناکرئ له سهر
فهرمووده ی راست: (إِلَّا فِي مَسَافَةِ قَبُولِ شَهَادَةٍ عَلَى شَهَادَةٍ) تهنها له نه ندازه ی قبول کردنی
زمانشاهیدی = شاهیدی له سهر شاهیدی قبول ده کرئ، واته: هه رچه شوینه که نه وه ونده

(فَصَلِّ) ادْعَى عَيْنًا غَائِبَةً عَنِ الْبَلَدِ يُؤْمِنُ اشْتِبَاهُهَا كَعَقَارٍ وَعَبْدٍ وَقَرَسٍ مَعْرُوفَاتٍ سَمِعَ بَيِّنَتَهُ وَحَكَمَ بِهَا وَكَتَبَ إِلَى قَاضِي بَلَدِ الْمَالِ لِيُسَلِّمَهُ لِلْمُدْعَى، وَيَعْتَمِدُ فِي الْعَقَارِ حُدُودَهُ، أَوْ لَا يُؤْمِنُ فَلَاظْهَرُ سَمَاعِ الْبَيِّنَةِ، وَيُبَالِغُ الْمُدْعَى فِي الْوَصْفِ وَيَذْكُرُ الْقِيَمَةَ، وَأَنَّهُ لَا يَحْكُمُ بِهَا بَلَّ يَكْتُبُ إِلَى قَاضِي بَلَدِ الْمَالِ بِمَا شَهِدَتْ بِهِ فَيَأْخُذُهُ وَيَبْعَثُهُ إِلَى الْكَاتِبِ لِيَشْهَدُوا عَلَى عَيْنِهِ،

دوور بين: كه پيوار له بيانيه وه له مال دهرچي و بؤ سره تاي شو نه گه پيته وه ماله كه ي، چونكه نه گهر به م نه دازه به دوور نه بين، ناماده كړني شاهيده كان ناسانه.

﴿فَصَلِّ: له باسي داوا كړني شتيكي ناييار﴾

(ادْعَى عَيْنًا غَائِبَةً عَنِ الْبَلَدِ) هر كاتيك داواكاره كه له لاي قازي داواي شتيكي كرد: كه شته كه له شاره كه ناييار بوو، واته: له شوي تيكي تر بوو، به لام (يُؤْمِنُ اشْتِبَاهُهَا) دلنبايي ده يو: وه شتيكي كه سيكي تر ناچي: (كَعَقَارٍ وَعَبْدٍ وَقَرَسٍ مَعْرُوفَاتٍ) وهك زه وي و باغ و خانوو و كزيله و نه سپ: كه نه وانه ناسراو بن، نه و كاته (سَمِعَ بَيِّنَتَهُ) قازي گوي له شاهيده كانی داواكاره كه ده گري و (وَحَكَمَ بِهَا) به شاهيديه كه يان بپيار به شته كه ده دا بؤ داواكاره كه و (وَكَتَبَ إِلَى قَاضِي بَلَدِ الْمَالِ) بپياره كه ي خوي بؤ قازي ي نه و شاره ده نووسي كه شته كه له وي يه (لِيُسَلِّمَهُ لِلْمُدْعَى) تاكو شته كه تسليمي داواكاره كه بكا. (وَيَعْتَمِدُ فِي الْعَقَارِ حُدُودَهُ) داواكاره كه له داواكړني زه وي و خانوودا پشت به باسكړني هر چوار سنوره كانی ده به ستي.

(أَوْ لَا يُؤْمِنُ) يان داواي شتيكي نايباري وه هاي كرد كه دلنبايي نابو: وه شتيكي كه سيكي تر بچي، نه و كاته ش (فَلَاظْهَرُ سَمَاعِ الْبَيِّنَةِ) له فه رموده ي به هيزتر: گوي له شاهيده كانی ده گري، هم (وَيُبَالِغُ الْمُدْعَى فِي الْوَصْفِ) واجبه: داواكاره كه ش زور به تيري ناوونيشانه كانی شته كه بلي و (وَيَذْكُرُ الْقِيَمَةَ) واجبه: نرخه كه شي بلي نه گهر شتيكي قرسيندراو بين، نهك هاووينه يي، نينجا (وَأَنَّهُ) هر به فه رموده ي به هيزتر (لَا يَحْكُمُ بِهَا) به م شاهيدانه بپيار به شته كه نادا بؤ داواكاره كه (بَلَّ يَكْتُبُ إِلَى قَاضِي بَلَدِ الْمَالِ بِمَا شَهِدَتْ بِهِ) به لكو شاهيدي ي نه م شاهيدانه بؤ قازي ي نه و شاره ده نووسي كه شته كه له وي يه (فَيَأْخُذُهُ وَيَبْعَثُهُ إِلَى الْكَاتِبِ) جا نه م قازيه ش شته داواكراوه كه له داواي كراوه كه ودرده گري و ده بين پي ته لاي قازي يه كه ي نامه نووس نه گهر ناردينه كه ي سوكو ناسان بين (لِيَشْهَدُوا عَلَى عَيْنِهِ) تاكو شاهيده كان له سهر خودي شته كه شاهيدي بدن.

به لام نه گهر ناردينی شته كه ناسان نه بين، نه و كاته ناييزي، به لكو داواكاره كه ديته نه و شويته و له لاي قازي شويته كه داواي شته كه ي ده كا، هه ورك له (الشرواني) دا پوون كراوه ته وه.

وَالْأَظْهَرُ أَنَّهُ يُسَلَّمُهُ إِلَى الْمُدَّعَى بِكَفِيلٍ بَدَلَهُ فَإِنْ شَهِدُوا بِعَيْنِهِ كَتَبَ بِرَاءَةَ الْكَفِيلِ، وَإِلَّا فَعَلَى الْمُدَّعَى مُؤْتَةَ الرَّدِّ، أَوْ غَائِبَةً عَنِ الْمَجْلِسِ لِأَنَّ الْبَلَدَ أَمْرٌ يَحْضُرُ مَا يُمَكِّنُ إِحْضَارَهُ لِيَشْهَدُوا بِعَيْنِهِ، وَلَا تُسْمَعُ شَهَادَةٌ بِصَفَةٍ، وَإِذَا وَجَبَ إِحْضَارُ فَقَالَ لَيْسَ بِيَدِي عَيْنٌ بِهَذِهِ الصِّفَةِ صَدَقَ بِيَمِينِهِ ثُمَّ لِلْمُدَّعَى دَعْوَى الْقِيَمَةِ، فَإِنْ نَكَلَ فَحَلَفَ الْمُدَّعَى أَوْ أَقَامَ بَيِّنَةً

ثُمَّ جَاءَ (وَالْأَظْهَرُ أَنَّهُ يُسَلَّمُهُ إِلَى الْمُدَّعَى بِكَفِيلٍ بَدَلَهُ) به فرموده‌ی به میزتر: قازی‌یه که شته داواکاروه که به که فیلیک ته تسلیمی دواکاره که ده‌کا، تا کو بیباته لای قازی‌یه که‌ی نامه‌نوس (فَإِنْ شَهِدُوا بِعَيْنِهِ) جا نه‌گر شاهیده‌کان به خودی شته‌که بق دواکاره که شاهیدبیان ده‌ا، نه و کاته (كَتَبَ بِرَاءَةَ الْكَفِيلِ) نوو باره قازی نووسراویک بق قازی‌ی شاری که فیله‌که ده‌نووسن: که فیله‌که له که فیلایه‌تی نازاد بوو. ثینجا له‌م حاله‌ته‌دا نه‌رکی هینانی شته‌که‌ش له داوالیکراوه که وهرده‌گیری، هه‌روه که له (تحفة) و(الشروانی)‌دا فرمویانه.

(وَإِلَّا) به‌لام نه‌گر شاهیده‌کان به خودی شته‌که شاهیدبیان نه‌دا، نه و کاته (فَعَلَى الْمُدَّعَى مُؤْتَةَ الرَّدِّ) له سه‌ر دواکاره که واجبه: نه‌رکی گه‌راندنه‌وه‌ی شته‌که -بق داوالیکراوه که- بدا، هم واجبه: نه‌رکی هینانه‌که‌ش بدا، هم واجبه‌گیری سوده‌کانی نه‌و ماوه‌یه‌ش بدا که له ده‌ست خاوه‌نه‌که‌یی داوه، چونکه نوژمنکاری‌ی کردوه. هه‌روه که له زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا فرمویانه.

(أَوْ غَائِبَةً عَنِ الْمَجْلِسِ لِأَنَّ الْبَلَدَ) یان نه‌گر شتیکی داوا کرد که له دانیشگی‌ی دادگا نادیار بوو-نه‌که له شاره‌که- نه‌و کاته‌ش (أَمْرٌ يَحْضُرُ مَا يُمَكِّنُ إِحْضَارَهُ) فرمان ده‌گیری: شته‌که به‌پندریته دادگا، نه‌گر هینانه‌که‌ی بگوچی (لِيَشْهَدُوا بِعَيْنِهِ) تا کو شاهیده‌که به خودی شته‌که شاهیدی بده‌ن بق دواکاره که، که‌واوو: (وَلَا تُسْمَعُ شَهَادَةٌ بِصِفَةٍ) شاهیدی‌دان به ناوونیشانی شته‌که وهرناگیری، به‌لام نه‌گر هینانی شته‌که ناسان نه‌بن: وه‌کو زه‌وی و خانوو، نه‌و کاته دواکاره که سنوره‌کانی و ناوونیشانه‌کانی ده‌لن و شاهیده‌کانیش شاهیدی له سه‌ر شته‌که ده‌ده‌ن به سنوره‌که و ناوونیشانه‌کانی، هه‌روه که له زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا فرمویانه.

(وَإِذَا وَجَبَ إِحْضَارُ) هه‌ر کاتی که هینانی شته دواکاروه که واجب بوو (فَقَالَ لَيْسَ بِيَدِي عَيْنٌ بِهَذِهِ الصِّفَةِ) داوالیکراوه که‌ش گوتی: هیچ شتیکی به‌م ناوونیشانه له ده‌ست مندا نیه، نه‌وه (صَدَقَ بِيَمِينِهِ) داوالیکراوه که به سویندخواردن باوه‌پی پی‌ده‌گیری (ثُمَّ) ثینجا که داوالیکراوه که سویندی خوارد شته‌که‌ی له ده‌ستدا نیه، نه‌و کاته (لِلْمُدَّعَى دَعْوَى الْقِيَمَةِ) بق دواکاره که سروسه: داوای نرخی شته‌که بکا، چونکه ده‌گونجی شته‌که فه‌وتابن (فَإِنْ نَكَلَ) جا نه‌گر داوالیکراوه که سویندی نه‌خوارد (فَحَلَفَ الْمُدَّعَى أَوْ أَقَامَ بَيِّنَةً) ثینجا

كَلَّفَ الْإِخْضَارَ وَحَسِبَ عَلَيْهِ، وَلَا يُطْلَقُ إِلَّا بِإِخْضَارٍ أَوْ دَعْوَى تَلْفٍ، وَلَوْ شَكَ الْمُدْعَى هَلْ تَلَفْتَ الْعَيْنُ فَيَدْعِي قِيمَةً أَمْ لَا فَيَدْعِيهَا فَقَالَ: غَضِبَ مِنِّي كَذَا فَإِنْ بَقِيَ لَزِمَهُ رَدُّهُ وَإِلَّا فَعَيْمَتُهُ. سَمِعْتَ دَعْوَاهُ، وَقِيلَ لَا بَلْ يَدْعِيهَا وَيُحْلَفُ ثُمَّ يَدْعِي الْقِيمَةَ، وَيَجْرِيَانِ فِيمَنْ دَفَعَ ثَوْبًا لِدَلَالٍ لِيَبْعَهُ فَجَحَدَهُ وَشَكَ هَلْ بَاعَهُ فَيَطْلُبُ الثَّمَنُ أَمْ أَتْلَفُهُ فَعَيْمَتُهُ أَمْ هُوَ بَاقٍ فَيَطْلُبُهُ؟

داواکاره که سویندی خوارد، یان شاهیدی هیئا: که نه و شته به م ناوونیشانه له دست داوالیکراوه که دا بوو. نه و کاته (کَلَّفَ الْإِخْضَارَ) داوای لده کړئ شته داواکاروه که بهینئ، هم (وَحَسِبَ عَلَيْهِ) له سر نه هیئانی شته که به ند ده کړئ و (وَلَا يُطْلَقُ إِلَّا بِإِخْضَارٍ أَوْ دَعْوَى تَلْفٍ) له به ندیخانهش به ره هل ندرئ تا شته که ده هیئئ، یان تا ده لی: شته که فه و تاوه و سویندیش له سر فه و تانه که ی ده خوا.

(و) هر له و کی شه به ی پرېو: (لَوْ شَكَ الْمُدْعَى) نه گهر داواکاره که که و ته گومان: (هَلْ تَلَفْتَ الْعَيْنُ فَيَدْعِي قِيمَةً) نایا شته داواکاره که فه و تاوه؟ تا کو داوای نرخه که ی بکا (أَمْ لَا فَيَدْعِيهَا) یان نه فه و تاوه؟ تا کو داوای خودی شته که بکا (فَقَالَ) داواکاره که ش له داوایه که ی دا گوتی: (غَضِبَ مِنِّي كَذَا فَإِنْ بَقِيَ لَزِمَهُ رَدُّهُ وَإِلَّا فَعَيْمَتُهُ) فلانکه س نه و شته ی له من زهوت کړیوه، جا نه گهر شته که مابئ له سر ی واجبه بعداته وه، نه گهر نه مابئ واجبه نرخه که یم بداتئ. نه وه (سَمِعْتَ دَعْوَاهُ) داوایه که ی ودرده گړئ: جا نه گهر داوالیکراوه که ش دانی پیدا هیئا نه وه ناشکرا ده بئ، نه گهر نا، ده بی داوالیکراوه که سویند بخوا: که له سر ی واجبه نیه: نه شته داواکاره که و نه نرخه که یی بداتئ (وَقِيلَ) لا له فرموده به کی بی هیئذا: داوایه که ی به و شویره به ودرنا گړئ (بَلْ يَدْعِيهَا وَيُحْلَفُ) به لکو داوای شته که ده کاو داوالیکراوه که ش سویند ده دا (ثُمَّ يَدْعِي الْقِيمَةَ) نینجا که داوالیکراوه که سویندی خوارد شته که ی له دستدا نیه. نه و کاته داوای نرخه که ی ده کا.

(وَيَجْرِيَانِ) نه و نوو فرموده به دینه جئ (فِيمَنْ دَفَعَ ثَوْبًا لِدَلَالٍ لِيَبْعَهُ) له باره ی نه و که سه ی جلیک بداته ده لایک تا بیفروشئ (فَجَحَدَهُ) نینجا ده لاله که ش دانی به جله که دا نه هیئا و گوتی: هیچ جلی تو م له دستدا نیه (وَشَكَ هَلْ بَاعَهُ فَيَطْلُبُ الثَّمَنَ) داواکاره که ش که و ته گومان: نایا فرقی شتویه تی؟ تا کو داوای پاره که ی لیکسا (أَمْ أَتْلَفُهُ فَعَيْمَتُهُ) یان فه و تاندویه تی؟ تا کو داوای نرخه که ی لیکسا (أَمْ هُوَ بَاقٍ فَيَطْلُبُهُ) یان له لای ماوه تا کو داوای خودی جله که بکا؟ به فرموده ی راستتر داوایه که ی ودرده گړئ: که ده لاله که جلیکی لوه ودرگرتوم: نه گهر ماوه واجبه بعداته وه، نه گهر فرقی شتویه تی واجبه پاره که یم بداتئ، نه گهر فه و تاندویه تی واجبه نرخه که یم بداتئ. جا داوالیکراوه که ش به ک جار سویند ده برئ: که له سر ی واجبه نیه: نه جله که و نه پاره که و نه نرخه که ی بداتئ.

وَحَيْثُ أَوْجَبْنَا الإِحْضَارَ فَتَبَّتْ لِلْمُدْعَى اسْتَقْرَتْ مُؤْتَهُ
 عَلَى الْمُدْعَى عَلَيْهِ، وَإِلَّا فَهِيَ وَمُؤْتَهُ الرَّدُّ عَلَى الْمُدْعَى.
 (فصل) الْغَائِبُ الَّذِي تُسْمَعُ الْبَيِّنَةُ وَيُحْكَمُ عَلَيْهِ مِنْ بِمَسَافَةِ بَعِيدَةٍ: وَهِيَ الَّتِي لَا يَرْجِعُ مِنْهَا
 مُبَكَّرًا إِلَى مَوْضِعِهِ لَيْلًا، وَقِيلَ مَسَافَةٌ قَصْرٌ، وَمَنْ بِقَرِيْبَةٍ كَحَاضِرٍ فَلَا تُسْمَعُ بَيِّنَتُهُ وَيُحْكَمُ بِغَيْرِ
 حُضُورِهِ إِلَّا لِتَوَارِيهِ أَوْ تَعَزُّزِهِ، وَالْأَظْهَرُ جَوَازُ الْقَضَاءِ عَلَى غَائِبٍ فِي قِصَاصٍ وَحَدِّ قَدْفٍ،

﴿ ناکاداری ﴾: (وَحَيْثُ أَوْجَبْنَا الإِحْضَارَ) له هر حاله تنگدا له سر داوالیکراوه که واجب
 بکهین شته داواکراوه که بهینتته دادگا، نینجا شویش شته که هیئا (تَبَّتْ لِلْمُدْعَى) جا
 ناشکرا بوو: شته که مافی داواکاره یه، نه وه (اسْتَقْرَتْ مُؤْتَهُ عَلَى الْمُدْعَى عَلَيْهِ) نه رکى
 هیئانه که ی له سر داوالیکراوه که چیگیر ده بین.

(وَإِلَّا) به لام نه گهر شته داواکراوه که نه بوه مافی داواکاره که، نه و کاته (فَهِيَ وَمُؤْتَهُ الرَّدُّ
 عَلَى الْمُدْعَى) نه رکى هیئان و نه رکى که پانندنه وه که ی بؤ شوینى خؤى هه ردووکى له سر
 داواکاره که یه، هم واجب: کرئى سوده کانی نه و ماوه یه شی بدا که له ده ست خاوه نه که ی
 داوه، چونکه دوژمنکاری کردوه، جا نه گهر شته که له پنگه دا فهوتا، داواکاره که نایبته
 زامینى، هه روه که له (مغنى) دا فرمویه تی.

﴿ فصل: له باسى پیناسه ی داوالیکراوی نادیار ﴾

(الْغَائِبُ الَّذِي تُسْمَعُ الْبَيِّنَةُ وَيُحْكَمُ عَلَيْهِ) نه و نادیاره ی شاهیدی له سر وهرده گیرئ و به
 نادیارى برپاری مافه که ی له سر ده درئ: (مَنْ بِمَسَافَةِ بَعِيدَةٍ) نه و داوالیکراویه که له
 شوینتکی دوور بین (وَهِيَ) شوینى دوور (الَّتِي لَا يَرْجِعُ مِنْهَا مُبَكَّرًا إِلَى مَوْضِعِهِ لَيْلًا) نه و
 شوینیه: که نه و پپیواره ی له به یانیه وه ده رده چی - له دواى ته و او بوونى دادکردن - بؤ
 سه رته ی شو نه گهر پتته وه شوینیه که ی خؤى (وَقِيلَ: مَسَافَةٌ قَصْرٌ) له فرمووده یه کی
 بین هیئزدا: به نه ندازه ی کورترکردنه وه ی نویژ دوور بین.

(وَمَنْ بِقَرِيْبَةٍ) هه ر داوالیکراویک له نه ندازه یه کی نریک بین (كَحَاضِرٍ) وه کو داوالیکراوی
 حازره، واته: واجب به خؤى له دادگادا ناماده بین، که و ابو: (فَلَا تُسْمَعُ بَيِّنَتُهُ وَيُحْكَمُ بِغَيْرِ
 حُضُورِهِ) بین ناماده بوونى خؤى نه شاهیدی له سر وهرده گیرئ و نه برپاری مافه که شى له
 سر ده درئ (إِلَّا لِتَوَارِيهِ) ته نه نه گهر داوالیکراوه که خؤى په نا دابئ (أَوْ تَعَزُّزِهِ) یان به
 هؤى زالبون له دادگادا ناماده نه بین، نه و کاته - بین ناماده بوونى خؤى - شاهیدی له سر
 وهرده گیرئ و برپاری مافه که شى له سر ده درئ بین نه وه ی داواکاره که سویندی
 به هیئزکردن بخوا.

(وَالْأَظْهَرُ) به فرمووده ی به هیئتر (جَوَازُ الْقَضَاءِ عَلَى غَائِبٍ فِي قِصَاصٍ وَحَدِّ قَدْفٍ) دروسته
 برپار له سر داوالیکراوی نادیار بدرئ: له توله کردنه وه ی برین و کوشتن و له سزای

وَمَنْعَهُ فِي حَدِّ اللَّهِ تَعَالَى، وَلَوْ سَمِعَ بَيِّنَةً عَلَى غَائِبٍ فَقَدِمَ قَبْلَ الْحُكْمِ لَمْ يَسْتَعِدَّهَا بَلْ يُخْبِرُهُ وَيُمْكِنُهُ مِنْ جَرْحٍ، وَلَوْ عَزَلَ بَعْدَ سَمَاعِ بَيِّنَةٍ ثُمَّ وَلَّى وَجَبَتْ الإِسْتِعَادَةُ، وَإِذَا اسْتَعْدِيَ عَلَى حَاضِرٍ بِالْبَلَدِ أَحْضَرَهُ بِدَفْعِ خْتَمِ طَبِينِ رَطْبٍ أَوْ غَيْرِهِ أَوْ بِمُرْتَبٍ لِلذَّكَاءِ، فَإِنْ امْتَنَعَ بِالْأَعْزَرِ أَحْضَرَهُ بِأَعْوَانِ السُّلْطَانِ وَعَزَّرَهُ، أَوْ غَائِبٍ فِي غَيْرِ وِلَايَتِهِ فَلَيْسَ لَهُ إِحْضَارُهُ،

بوختاندا، به لام (وَمَنْعَهُ فِي حَدِّ اللَّهِ تَعَالَى) قه دهغه په و نایب له سزاکانی مافی خوای که ورده د پریار له سر نادیار بډرئ، به لام نه گه تاوانه که مافی خوای که ورده و مافی ناده میزادی تر دا بن: وه کو دزی، نه و کاته پریاری ماله که له سر نزه نادیاره که ده نږئ، به لام پریاری ده ست پږینی له سر ندرئ، هه وه که له زوږبه ی سرچاوه کاند ا فرموویانه .

(وَلَوْ سَمِعَ بَيِّنَةً عَلَى غَائِبٍ) نه گه ر قازی له سر نادیار ښک گوئ ی له شاهیده کان گرت (فَقَدِمَ قَبْلَ الْحُكْمِ) ښینجا پښ پریاردان داوایکراوه نادیاره که هاته وه (لَمْ يَسْتَعِدَّهَا) واجب نیه دووباره شاهیده که وه ریگریته وه (بَلْ يُخْبِرُهُ وَيُمْكِنُهُ مِنْ جَرْحٍ) به لکو هه والی شاهیده که به داوایکراوه که ده لئ و پښگای ده داتئ په خنه له شاهیده کان بگری .

به لام (وَلَوْ عَزَلَ بَعْدَ سَمَاعِ بَيِّنَةٍ) نه گه له دوی گوئ لیگریتنی شاهیده کان قازی له کار لادرا (ثُمَّ وَلَّى) ښینجا که پاندر اوه سر کاره کی، نه و کاته (وَجَبَتْ الإِسْتِعَادَةُ) واجبه: دووباره شاهیده که وه ریگریته وه و نایب به گوئ لیگریتنه که ی به که م پریار بدا .

(وَإِذَا اسْتَعْدِيَ عَلَى حَاضِرٍ بِالْبَلَدِ) هه ر کاتیک شکایه ت کرا، اته: داوا له قازی کرا نوژمنکاریکی حازر بانگی دادگا بکا و نوژمنایه تیه که ی لایبا. نه و کاته (أَحْضَرَهُ) واجبه: قازی نوژمناره که له دادگادا ناماده بکا (بِدَفْعِ خْتَمِ طَبِينِ رَطْبٍ أَوْ غَيْرِهِ) وه که مؤرکراویکی پارچه قوړیکی ته پ، یان نووسراویکی تر به ده ست داواکاره که بق نوژمنکاره که بنږئ و تنی دا بنووسئ: وهره دادگای فلأنه قازی یه. (أَوْ بِمُرْتَبٍ لِذَلِكَ) یان به نږدراویکی دامه زراو بق ناماده کړنه کان ناماده ی ده کا .

(فَإِنْ امْتَنَعَ بِالْأَعْزَرِ) جا نه گه ر به بن عوزر - داواکراوه که خوی گیر کړبو نه هاته دادگا، نه و کاته (أَحْضَرَهُ بِأَعْوَانِ السُّلْطَانِ) واجبه: به چه کداره کانی کاریه ده ست ناماده ی بکا، هه م (وَعَزَّرَهُ) دروسته ته مبیثشی بکا .

(أَوْ غَائِبٍ فِي غَيْرِ وِلَايَتِهِ) یان نه گه ر شکایته که، اته: داواکړنی لادانی نوژمنکاریه که له سر نادیار ښک بوو، نادیاره که ش له شوینکی وه ما بوو: که شوینی ده سه لاتی قازی یه که نه بو، نه و کاته (فَلَيْسَ لَهُ إِحْضَارُهُ) بق قازی یه که دروست نیه نوژمنکاره که به ښینته دادگای خوی، به لکو گوئ له شاهیده کان ده گری و شاهیده که ده گه ښین قازی نادیاره که، به و شیوه ی پابرا .

أَوْ فِيهَا وَلَهُ هُنَاكَ نَائِبٌ لَمْ يُحْضِرْهُ بَلْ يَسْمَعُ بَيْنَهُ وَيَكْتُبُ إِلَيْهِ،
 أَوْ لَا نَائِبَ فَلِأَصْحٍ يُحْضِرُهُ مِنْ مَسَافَةِ الْعَدْوَى فَقَطْ، وَهِيَ الَّتِي يَرْجِعُ
 مِنْهَا مُبَكَّرَ لَيْلًا، وَأَنَّ الْمُخَدَّرَةَ لَا تُحْضَرُ وَهِيَ مَنْ لَا يَكْثُرُ خُرُوجُهَا لِحَاجَاتِ.
 (بَابُ الْقِسْمَةِ)

(أَوْ فِيهَا) يان نوژمنکاره که له شوینیکی ژیر دسه لاتی قازیه که بوو (ولَهُ هُنَاكَ نَائِبٌ)
 قازیه که ش له وی جیگریکی خوی هه بوو، نهو کاتهش (لَمْ يُحْضِرْهُ) نابی بییهنیتته دادگای
 خوی (بَلْ يَسْمَعُ بَيْنَهُ وَيَكْتُبُ إِلَيْهِ) به لکو گوئی له شاهیدکان ده گریئو بو جیگره که ی
 دهنوسن تاکو بهو شاهیدی به بپیار بدا (أَوْ لَا نَائِبَ) به لام نه گه جیگری له وی نه بو، نهو
 کاته (فَلِأَصْحٍ) به فهرمووده ی راستر (يُحْضِرُهُ مِنْ مَسَافَةِ الْعَدْوَى فَقَطْ) تهنه له نه ندازه ی
 خۆشپرییه وه ناماده ی دهکا: (وَهِيَ) نه ندازه ی خۆشپریی (الَّتِي يَرْجِعُ مِنْهَا مُبَكَّرَ لَيْلًا) نهو
 شوینیه: پریوار له بیانییه وه دهریچی و بو سهره تای شوو یگریتته وه شوینیه که ی.

(و) هر به فهرمووده ی راستر: (أَنَّ الْمُخَدَّرَةَ لَا تُحْضَرُ) نافرته ی داپۆشهر و مروئی نه خوشو
 په که وتوو ناهیندیرته دادگا، به لکو وه کیلی خویان دهنیزنه دادگا، یان قازی جیگریکی خوی
 دهنیزیه لای نهوان تاکو کیشه که بپریته وه (وَهِيَ) نافرته ی داپۆشهر (مَنْ لَا يَكْثُرُ خُرُوجُهَا
 لِحَاجَاتِ) نهو نافرته یه بو پیوستیه کانی به ژوری له مال ناچیتته دهره وه.

﴿ بَابُ الْقِسْمَةِ: بَاسِي بِشُكْرَدْنِي مَالِي هَاوِبِشْ لَه نِيَوَان هَاوِبِشْ هَاوِبِشْ كَانْدَا ﴾

پیشه گی بزانه: بو هیج هاویه شیک دروست نیه پیش به شکرین هیج به شیک له ماله
 هاویه شه که بیا، تهنه نه گه هاویه شه کان ئیزنی بدن، یان په کاری بکه نهو له گه لی به ش
 نه کن، نهو کاته دروسته به شی خوی له مالی هاوینیه ی بیا: وه کو گهنو پاره، واته: به لام
 له هیج حاله تیکدا- پیش به شکرین- له مالی فرسیندراودا دروست نیه به شی خوی بیا: وه کو
 جلو به رگو نازه ل.

که وایو: هر کاتیک یه کیک له هاویه شه کان به شیک له مالیکی هاویه شی له که سیک وهرگرت:
 وه کو میراتو شتی زهوتکراوو به خشراوو، نهو گشتیان لهو به شه دا دهنه وه هاویه ش، تهنه
 له پاره ی فرۆشراودا نه بن، واته: نه گه نوو هاویه ش مالیکیان فرۆشته که سیک، نهو بو هر
 یه که یان دروسته: به تهنه یی به شه پاره که ی خوی له کپیاره که وهریگریئو هاویه شه که ی تر
 له گه لی نابیته وه هاویه ش.

جا بزانه: نه گه ر کومه ئیک پاره یان تیکه ل کرد بو کاریک، ئینجا وازیان له کاره که هینا، نهو
 کاتهش بو هر یه که یان دروسته- بن پره زامه ندی نهوانی تر- به شه که ی خوی وهریگریته وه،
 هره وه ها نه گه هاویه شیک حازر نه بن، نهو کاتهش بو هاویه شه که ی حازر دروسته: به شه که ی

قَدْ يَقْسِمُ الشُّرَكَاءُ أَوْ مَنْصُوبُهُمْ أَوْ مَنْصُوبُ الْإِمَامِ، وَشَرَطُ مَنْصُوبِهِ: ذَكَرَ حُرُّ عَدْلٍ
 يَعْلَمُ الْمَسَاحَةَ وَالْحِسَابَ، فَإِنْ كَانَ فِيهَا تَقْوِيمٌ وَجَبَ قَاسِمَانِ، وَإِلَّا فَقَاسِمٌ، وَفِي قَوْلِ
 اثْنَانِ، وَلِلْإِمَامِ جَعَلَ الْقَاسِمَ حَاكِمًا فِي التَّقْوِيمِ فَيَعْمَلُ فِيهِ بَعْدَئَيْنِ وَيَقْسِمُ، وَيَجْعَلُ الْإِمَامُ
 رِزْقَ مَنْصُوبِهِ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فَأَجْرُهُ عَلَى الشُّرَكَاءِ،

خوی له مال هابیه شه وه ریگزی: که به بپاری دادگا بوی ناشکرا بووه، هروهک له (تحفه) بو
 حاشیه کانی دایزه له (باسی هابیه شی) دا پوون کراوه ته وه.

ثینجا (قَدْ يَقْسِمُ الشُّرَكَاءُ) هندی جار هابیه شه کان مال هابیه شه که له نیوان خویاندا
 بهش دهکن (أَوْ مَنْصُوبُهُمْ) یان وه کیلی هابیه شه کان له نیوانیاندا بهشی دهکا (أَوْ
 مَنْصُوبُ الْإِمَامِ) یان کاریه دهست، یان وه کیلی کاریه دهست له نیوانیاندا بهشی دهکا،
 هرچند له م حاله ته شدا هابیه شی کیس ناماده نه بن.

(وَشَرَطُ مَنْصُوبِهِ) مرچی وه کیله که ی کاریه دهست: (ذَكَرَ حُرُّ عَدْلٍ) ده بی پیاویکی بالغو
 عاقل و نازانو داپه روهر بن، هم (يَعْلَمُ الْمَسَاحَةَ وَالْحِسَابَ) پیوانه ی زهوی و ژماردنیش
 بزانی، هروه ها نه گهر بهشک ره که وه کیلی هابیه شه کان بن و مندال، یان شیتیان له ناودا
 بن، نه و کاته ش نه و مرجانه گشتی واجبن، به لام نه گهر مندال و شیتیان له ناودا نه بن،
 نه و کاته -ته نها- مرجه: بهشک ره که بالغو عاقل بن، که واته: دروسته: فاسق و
 نافرته -به په زامه ندی نه وان- مال که یان بز بهش بکن، هروهک له زوریه ی
 سه رچاوه کاندا فرمویان.

(فَإِنْ كَانَ فِيهَا تَقْوِيمٌ) جا نه گهر له بهشکردنه که دا قرساندن، واته: نرخ دانان هه بن، نه و
 کاته (وَجَبَ قَاسِمَانِ) واجبه دوو بهشک ره مال که بقرسیننو بهشی بکن، چونکه قرساندن
 شاهیدی دانه به نرخه بهشکه (وَإِلَّا) به لام نه گهر قرساندن تی دا نه بن، نه و کاته
 (فَقَاسِمٌ) یه ک بهشک ره سه مال که بهش بکا (وَفِي قَوْلِ اثْنَانِ) له فرموده یه کی
 بن هیزدا: ده بی دوو بهشک ره بهشی بکن.

(وَلِلْإِمَامِ جَعَلَ الْقَاسِمَ حَاكِمًا فِي التَّقْوِيمِ) بز پیتشه و دروسته: بهشک ره که بکاته داپه ره له
 قرساندن که دا، جا نه و کاته (فَيَعْمَلُ فِيهِ بَعْدَئَيْنِ) بهشک ره که به شاهیدی نو پاری
 داپه روهر نرخه که داده ننو (وَيَقْسِمُ) به خوی مال که بهش دهکا.

(وَيَجْعَلُ الْإِمَامُ رِزْقَ مَنْصُوبِهِ مِنْ بَيْتِ الْمَالِ) واجبه: پیتشه و موچه ی وه کیله که ی خوی بز
 بهشکردن له (بیت المال) بدا (فَإِنْ لَمْ يَكُنْ) جا نه گهر (بیت المال) نه بو، یان بهروهستی
 نه ده کرد، نه و کاته (فَأَجْرُهُ عَلَى الشُّرَكَاءِ) کری ی بهشک ره که له سه ر هابیه شه کانه
 -نه گهر به کرییان گرتبن- چونکه له و حاله ته دا دروست نیه: کاریه دهست بهشک ریکی

دیارکراو دابن.

فَإِنْ اسْتَأْجَرُوهُ وَسَمَّى كُلَّ قَدْرًا لَزِمَهُ، وَإِلَّا فَلَالْأَجْرَةَ مُوزَّعَةً عَلَى الْحِصَصِ، وَلِي قَوْلٍ عَلَى الرَّءُوسِ، ثُمَّ مَا عَظُمَ الضَّرْرُ لِي قِسْمَتَهُ كَجَوْهَرَةَ وَتَوْبٍ نَفْسَيْنِ وَرَوْجِي خَفَّ إِنَّ طَلَبَ الشَّرْكَاءِ كُلَّهُمْ قِسْمَتَهُ لَمْ يُجِبْهُمُ الْقَاضِي، وَلَا يَمْنَعُهُمْ إِنْ قَسَمُوا بِأَنْفُسِهِمْ إِنْ لَمْ تَبْطُلْ مَنَفَعَتُهُ كَسَيْفٍ يُكْسَرُ، وَمَا يَبْطُلُ نَفْعُهُ الْمَقْصُودُ كَحَمَامٍ وَطَاحُونَةٍ صَغِيرَتَيْنِ لَا يُجَابُ طَالِبُ قِسْمَتِهِ فِي الْأَصَحِّ، فَإِنْ أَمَكْنَ جَعَلُهُ حَمَامَيْنِ أُجِيبَ، وَلَوْ كَانَ لَهُ عَشْرُ دَارٍ لَا يَصْلُحُ لِلسُّكْنَى وَالْبَاقِي لِأَخَرَ

نینجا (فَإِنْ اسْتَأْجَرُوهُ) نه گهر هم مو هاویه شه کان به شکره که یان به کرئی گرتو (وَسَمَّى كُلَّ قَدْرًا) هر به که شیان نه اندازه کرئی به کی سهر به خوی ناو هینابو، نه وه (لَزِمَهُ) هر که سه و ناویراوه که ی خوی له سر واجب ده بی.

(وَأِلَّا) به لام نه گهر به تیکرایی به که نه اندازه کرئیان دانابو، نه و کاته (فَالْأَجْرَةَ مُوزَّعَةً عَلَى الْحِصَصِ) نه و کرئی به سر نه اندازه ی به شه کاندا به ش ده کرئی، واته: نه وه ی نیوه ی هیه نیوه ی کرئی به که دها، نه وه سییه کی هیه سییه کی، نه وه ی شه شیک ی هیه شه شیک (وَلِي قَوْلٍ عَلَى الرَّءُوسِ) له فرموده یه کدا به سر سهر ی هاویه شه کاندا- به یه کسانی- به ش ده کرئی، به لام نه گهر تنها یه کیکیان- بی پزه زامه ندی هاویه شه کانی تر- به کرئی بگری، نه و کاته هم مو کرئی به که له سر وی واجب ده بی، هر وه که له (تحفه) دا فرموده یه تی.

(ثُمَّ مَا عَظُمَ الضَّرْرُ فِي قِسْمَتِهِ) نینجا نه و هاویه شه ی زهره ریکی گهره له به شکرندی لایه: (كَجَوْهَرَةَ وَتَوْبٍ نَفْسَيْنِ) وه کو گه وه ریکو جلکیکی نرخدار، هم (وَرَوْجِي خَفَّ) وه کو جوته گوره وی، یان جوته خوفیکو نه و جوره شتانه، نه وه (إِنْ طَلَبَ الشَّرْكَاءَ كُلَّهُمْ قِسْمَتَهُ) نه گهر هم مو هاویه شه کان داوی به شکرندیان کرد (لَمْ يُجِبْهُمُ الْقَاضِي) نابی قازی دلاویه که یان به چی بینئ، به لام (وَلَا يَمْنَعُهُمْ إِنْ قَسَمُوا بِأَنْفُسِهِمْ) نابی قده غه شیان بکا، نه گهر به خویان به شیان کرد (إِنْ لَمْ تَبْطُلْ مَنَفَعَتُهُ) به و مرجه ی به یه کجاری سوده که ی تیک نه چی (كَسَيْفٍ يُكْسَرُ) وه کو شمشریک بشکندری، چونکه بق کردنه کیرد سودی ده میتئ.

به لام (وَمَا يَبْطُلُ نَفْعُهُ الْمَقْصُودُ) نه و هاویه شه ی به به شکردن سوده مه به سته که ی تیک چی (كَحَمَامٍ وَطَاحُونَةٍ صَغِيرَتَيْنِ) وه کو گه رماویک و ناشیکی بچوک، نه وه (لَا يُجَابُ طَالِبُ قِسْمَتِهِ) وه لای نه و هاویه شه نادرته وه که داوی به شکردنی نه و جوره شته ده کا، چونکه زهره ی تی دایه (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی پرستردا، به لام (فَإِنْ أَمَكْنَ جَعَلُهُ حَمَامَيْنِ) نه گهر گونجا بگریته دوو گه رماو، یان دوو ناش، نه و کاته (أُجِيبَ) وه لای داواکاره که دهرته وه، جا نه گهر هاویه شه که ی تریش پازی نه بی نوری لده کرئی به شی بکا، چونکه زهره ی تی دایه.

به لام (وَلَوْ كَانَ لَهُ عَشْرُ دَارٍ) نه گهر هاویه شیک ده یه کیکی خانویکی هه بوو، که (لَا يَصْلُحُ لِلسُّكْنَى) ده یه که که که لکی نیشته چی بوونی نه بو (وَالْبَاقِي لِأَخَرَ) نه و به شه که ی تریشی بق

فَالْأَصْحُ إِجْبَارُ صَاحِبِ الْعُشْرِ بَطْلَبِ صَاحِبِهِ دُونَ عَكْسِهِ، وَمَا لَا يَغْضُمُ ضَرَرَهُ قِسْمَتُهُ
 أَنْوَاعٌ: أَحَدُهَا: بِالْأَجْزَاءِ كَمِثْلِيَّ وَدَارَ مُتَّفِقَةَ الْأَبْنِيَّةِ وَأَرْضِ مُشْتَبِهَةِ الْأَجْزَاءِ فَيَجْبَرُ الْمُتَمَتِّعُ
 قُتْعَدْلُ السَّهَامِ كَيْلًا وَوَزْنًا وَقَرْعًا بَعْدَ الْأَنْصِبَاءِ إِنْ اسْتَوَتْ، وَيَكْتَبُ فِي كُلِّ رُقْعَةٍ اسْمُ
 شَرِيكِ أَوْ جِزْءًا مُمَيِّزًا بِحَدِّ أَوْ جِهَةٍ وَتَلْدَرُجُ فِي بَنَاقٍ مُسْتَوِيَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُ مَنْ لَمْ يَخْضُرْهَا:

هاو به شه که یتر بوو و که لکی نیشته جی بوونی هه بوو، نه وه (فالأصح) به فرموده ی
 راستتر: (اجبار صاحب العشر) خاوهنی ده یه که که زوری لده کری خانووه که ی به ش بکا،
 هر چه ند زهره ریش بکا، به لام به و مرجه ی (بطلب صاحب) به شکرند که به داواکردنی
 هاو به شه که یتر بی (نون عکسه) به لام به پیچه وانوه نابین، اته: به داواکردنی خاوهنی
 ده یه که که هاو به شه که یتر زوری لدا کری.

﴿ناگاداری﴾: نه گهر به شکرنی مالی مندال و شیت قازانجی تن دا بی، نه وه بق
 سه ره رشتکاره که یان دروسته به شی بکا، نه گهر نا: دروست نیه، به لام نه گهر هاو به شه که یتر
 داوای به شکرنی مال که بکن، نه و کاته به شکرند که واجب ده بی، هر چه ند قازانجی
 مندال و شیت که شی تن دا نه بی، هه روه که له (تحفه) و حاشیه کانی دا فرمودیانه.
 (وَمَا لَا يَغْضُمُ ضَرَرَهُ قِسْمَتُهُ أَنْوَاعٌ) نه و شته ی به به شکرند زهره ریکی گه وره ی نابین، به
 سن جور به ش ده کری:

(أَحَدُهَا: بِالْأَجْزَاءِ) جوری به که م: پی نی ده گوتری: (قِسْمَةُ الْأَجْزَاءِ) به شکرنی پارچه
 پارچه، هم پی نی ده گوتری: (قِسْمَةُ الْإِقْرَانِ) لیک جیا کردنه وه (کَمِثْلِيَّ) وه کو شتی هاو بیته:
 وه که دانه ویله و پاره، هم (وَدَارَ مُتَّفِقَةَ الْأَبْنِيَّةِ) وه کو خانوو ی که هه موو ژوره کان و
 هه یوانه کانی وه کو به کتری بن، هم (وَأَرْضِ مُشْتَبِهَةِ الْأَجْزَاءِ) وه کو زه ویلک که هه موو
 به شه کانی ویلک بچن، له وانده دا گشتی (فَيَجْبَرُ الْمُتَمَتِّعُ) نه و هاو به شه ی ده لی به شی ناکه م زوری
 لده کری به شی بکا، هر چه ند هه موو به شه کانی شی به نه ندازه ی به کتری نه بی:

که و ابو: (قُتْعَدْلُ السَّهَامِ كَيْلًا وَوَزْنًا وَقَرْعًا) به شه کان یه کسان ده کری: به پیوان، یان به
 کیشان، یان به گه زو مته، یان به ژارندن (بَعْدَ الْأَنْصِبَاءِ) به ژماره ی به شه کان (إِنْ اسْتَوَتْ)
 نه گهر به شه کان وه کو به کتری بن: وه که زه ویه که بق سن که سان: هر یه که و سنیه کیکیان،
 نه وه ده کریته سن به ش، ئینجا سن پارچه کاغه ز لنین و (وَيَكْتَبُ فِي كُلِّ رُقْعَةٍ اسْمُ شَرِيكِ) له
 هر پارچه کاغه ز نکدا به شکره که ناوی هاو به شه یکه ده نووسن (أَوْ جِزْءًا مُمَيِّزًا بِحَدِّ أَوْ جِهَةٍ)
 یان به شیکی جیا کراره: به سنوو ی که یان به ته نیشتیک له پارچه کاغه زه که دا ده نووسن،
 ئینجا (وَتَلْدَرُجُ فِي بَنَاقٍ مُسْتَوِيَةٍ) نه و پارچه کاغه زانه ده ناو چه ند تریکی یه کسان ده ند رین،
 یان ده ناو کیسه یه که ده ند رین بق (قُرْعَةً) به شکه کردن له نیوانیاند:

(ثُمَّ يُخْرِجُ مَنْ لَمْ يَخْضُرْهَا رُقْعَةً) ئینجا که سیک که ناماده ی پووداوه که
 نه بو بی، یان مندالیک - پارچه کاغه زیک ده ردین:

رُقْعَةً عَلَى الْجُزْءِ الْأَوَّلِ إِنْ كَتَبَ الْأَسْمَاءَ فَيُعْطَى مِنْ خَرَجِ اسْمِهِ، أَوْ عَلَى اسْمِ زَيْدٍ إِنْ كَتَبَ الْأَجْزَاءَ، فَإِنْ اِخْتَلَفَتِ الْأَنْصِبَاءُ كَنَصْفٍ وَثُلُثٍ وَسُدُسٍ جُرُئَتْ الْأَرْضُ عَلَى أَقْلِ السَّهَامِ وَقُسِّمَتْ كَمَا سَبَقَ، وَيُحْتَرَزُ عَنْ تَفْرِيقِ حِصَّةٍ وَاحِدٍ. الثَّانِي: بِالتَّغْدِيلِ كَأَرْضٍ تَخْتَلِفُ قِيمَةَ أَجْزَائِهَا بِحَسَبِ قُوَّةِ إِبْنَاتٍ وَقُرْبِ مَاءٍ، وَيَجْبُرُ الْمُتَمَتِّعُ عَلَيْهَا فِي الْأَطْهَرِ، وَلَوْ اسْتَوَتْ قِيمَةُ ذَارَيْنِ أَوْ حَائِثَيْنِ فَطَلَّبَ جَعَلَ كُلُّ لَوْاحِدٍ

(عَلَى الْجُزْءِ الْأَوَّلِ إِنْ كَتَبَ الْأَسْمَاءَ) له سر به شی یه که م، نه گه ر به شه که ره که ناوی هاویه شه کانی نوسیبین (فَيُعْطَى مِنْ خَرَجِ اسْمِهِ) جا به شه یه که مه که ده داته نه و هاویه شه ی ناوی له و پارچه کاغه زه دا در چوه، نینجا پارچه کاغه زیکه تریش له سر به شه که ی دووه م در دینتی و ده داته نه و هاویه شه ی ناوی در چوه... به م جوره تا ده گاته کرتایی.

(أَوْ عَلَى اسْمِ زَيْدٍ إِنْ كَتَبَ الْأَجْزَاءَ) یان پارچه کاغه زه که له سر ناوی (زه ید) در دینتی، نه گه ر ناوی به شه کانی له پارچه کاغه زه کاندانوسیبین، نینجا ناوی کامه پارچه له کاغه زه که دا در چو، ده داته (زه ید)، نینجا پارچه یه کی تریش له سر ناوی (به کر) در دینتی... به م جوره تاده گاته کرتایی.

(فَإِنْ اِخْتَلَفَتِ الْأَنْصِبَاءُ) جا نه گه ر به شه کان لیک جیاواز بن (كَنَصْفٍ وَثُلُثٍ وَسُدُسٍ) وه کو نیوه و سبیه که و شه شیک، نه کاته (جُرُئَتْ الْأَرْضُ عَلَى أَقْلِ السَّهَامِ) زهویه که له سر که مترینی به شه کان پارچه پارچه ده کری، واته: له م وینه ید ده یکاته شه ش به ش، نینجا (وَقُسِّمَتْ كَمَا سَبَقَ) وه کو شیوه ی پابردو به ش ده کری، به لام (وَيُحْتَرَزُ عَنْ تَفْرِيقِ حِصَّةٍ وَاحِدٍ) ده بی به شه که خوی بپاریزی: به شی هیچ هاویه شیک لیک جیا نه کاته وه، واته: با هر سیک پارچه کانی خاوه نی نیوه یی له ته نیشت یه کتری بن، هر دوو پارچه کانی خاوه نی سبیه که له ته نیشت یه کتری بن.

(الثَّانِي: بِالتَّغْدِيلِ) جوړی دووه می به شکردن: به (قِسْمَةُ التَّغْدِيلِ) ده بی، واته: یه کسان کربی نرخی به شه کان (كَأَرْضٍ تَخْتَلِفُ قِيمَةَ أَجْزَائِهَا) وه کو به شکردنی زهویه کی وه ها: که نرخی پارچه کانی لیک جیبین (بِحَسَبِ قُوَّةِ إِبْنَاتٍ وَقُرْبِ مَاءٍ) به گویره ی به هیزی سه وزکردنی گیاو درهخت و نرخی ناو، یان پارچه یه کی درهختی هه نار بی و پارچه یه کی درهختی به پوو بی، نه وه له و حاله تانه دا پارچه یه کی باشه که - به هوی به نرخی - به رامبر دوو پارچه ی خرابه که داده ندری، یان به رامبر که متر، یان زیاتر... تا نرخی گشت پارچه کان یه کسان ده بی، نینجا به و شیوه ی پابردو به (قِرْعَةً) - پشه کربن به ش ده کری و هم (وَيَجْبُرُ الْمُتَمَتِّعُ عَلَيْهَا) بز نه م جوره دووه مه ش نه و هاویه شه ی ده لی: به شی ناکه م. زوری لیده کری به شی بکا (فِي الْأَطْهَرِ) له فرمووده ی به هیترده.

(وَلَوْ اسْتَوَتْ قِيمَةُ ذَارَيْنِ أَوْ حَائِثَيْنِ) نه گه ر دوو خانوو، یان دوو نوکان نرخی که یان به نه ندازه ی یه کتری بوو (فَطَلَّبَ جَعَلَ كُلُّ لَوْاحِدٍ) نینجا هاویه شیک داوی کرد: هر یه که یان

فَلَا إِجْبَارَ، أَوْ عَيْدٍ أَوْ تِيَابٍ مِنْ نَوْعِ أُجْبِرَ، أَوْ نَوْعَيْنِ فَلَا. الثَّالِثُ: بِالرُّدِّ بَأَنَّ يَكُونُ فِي أَحَدِ الْجَانِبَيْنِ بِنْرٌ أَوْ شَجَرٌ لَا يُمَكِّنُ قِسْمَتَهُ قَيْرُودٌ مَنْ يَأْخُذُهُ قِسْطَ قِيمَتِهِ، وَلَا إِجْبَارَ فِيهِ، وَهُوَ بَيْعٌ، وَكَذَلِكَ التَّعْدِيلُ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَقِسْمَةُ الْأَجْزَاءِ إِفْرَازٌ

به گویره‌ی پشکه کردن - بقیه کیکیان بین. نه. (فلا إجبار) له م جوړه دا هاویه شه که یتر زوری لتاکړی بقیه شکرین، چونکه هر که سټیکو مه به سټیکو جیاوازی هه یه له شوینو نوکانو خانوودا (أو عیبیر أو تیبای) یان چند کویله، یان چند جل، یان چند نازه له، یان چند درخت نرخه که یان یه کسان بوو، هم (من نوع) گشتیان له یه ک جوړبون، نه و کاته (أجبر) هاویه شه که یتر زوری لده کړی به شی بکا (أو نوعین) به لام نه گهر له دوو جوړبون: وه ک بزنو مه، یان جلی خوری و لۆکه، یان وه ک هیسترو درخت، نه و کاته (فلا) هاویه شه که زوری لتاکړی، چونکه مه به سټه کان له هر جوړیکدا لیک جیانه.

(الثالث: بالرد) جوړی سټی هه می به شکرین: (قسمة الرد) = به شکرین به په دکرین به په دکرین وه یه، واته: هاویه شیک - به هوی چاکتری به شه که یخوی - هه ندیک مال بداته هاویه شه که یتر: (بأن يكون في أحد الجانبين بنر أو شجر) وه له لایه کی زهویه که دا بیریک، یان درختیک، یان شټیکو تر هه یی، که (لا يمكن قسمته) نه گودجی به ش بکړی و لایه که یتریش تی دا نه بی، یان تی دا بین به لام وه کو هم لایه چاک نه بی، نه و کاته هه ندیک مال له به رامبر بیره که و درخته که بقیه لایه که یتر داده ندړی، ټینجا به (قرعة) = پشکه کردن به ش ده کړی، ټینجا (قیرود من يأخذه قسط قيمته) نه و هابه شه ی لایه که ی بیرو درخته که ودرده کړی ده بی به شه نرخه بیره که، یان درخته که بقیه هاویه شه که یتر په د بکاته وه:

بقی وینه: نرخه هر پارچه یه که هزار دیناره، نرخه بیره که ش - به ته نها - هزار دیناره، نه و هاویه شه ی لای بیره که ودرده کړی ده بی پټنجه د دینار بقی هاویه شه که یتر په د بکاته وه له به رامبر نیوه ی بیره که. به لام (ولا إجبار فيه) نه م جوړه ی سټی به زورلیکرنی تی دا نه، چونکه نه و مال ی هاویه شه که په دی ده کاته وه هاویه شه ی تی دا نه.

(وهو بيع) به شکرین به په دکرین وه فروشتنه، چونکه مال که له به رامبر به شه که ودرده کړی، به لام پیویستی به ووشه ی کرینو فروشتن نه، به لکو مه رجه: هاویه شه کان به زویان پازی بین (وكذا التعديل على المذهب) هه روه ها (قسمة التعديل) ش فروشتنه، له سره فرموده ی پراستی مه زهب، به لام له بهر پیویستی نه م جوړه به شکرین به زورلیکرنی ده کړی، هه روه ک مالی مروقی قه زداریش به زورلیکرنی ده فروشری، چونکه گشت به شیکو مال هاویه شه که ملکی هه موو هاویه شه کانه، واته: هر هاویه شیک به شه که ی خوی له به رامبر به شی هاویه شه که ی ودرده کړی.

(وقسمة الأجزاء إفران) به شکرین پارچه پارچه کان - که جوړی به که م بوو - جیاکرنه وه ی ملکیکه له ملکیکو تر، واته: فروشتن نه بوی به زورلیکرنیش ده کړی، چونکه به و

فِي الْأَظْهَرِ، وَيَشْتَرِطُ فِي الرُّدِّ الرُّضَا بَعْدَ خُرُوجِ الْقَرْعَةِ، وَلَوْ تَرَاضِيًا بِقِسْمَةِ مَا لَا إِجْبَارَ فِيهِ أَشْتَرِطَ الرُّضَا بَعْدَ الْقَرْعَةِ فِي الْأَصَحِّ، كَقَوْلِهِمَا: رَضِينَا بِهِذِهِ الْقِسْمَةَ، أَوْ بِمَا أَخْرَجْتَهُ الْقَرْعَةُ. وَلَوْ ثَبَتَ بَيِّنَةٌ غَلَطَ أَوْ حَيْفٌ فِي قِسْمَةِ إِجْبَارٍ نَقَضَتْ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ بَيِّنَةٌ وَادْعَاهُ وَاحِدٌ فَلَهُ تَخْلِيفُ شَرِيكِهِ، وَلَوْ ادْعَاهُ فِي قِسْمَةِ تَرَاضٍ وَقَلْنَا هِيَ يَبِيعُ فَالْأَصَحُّ أَنَّهُ لَا أَثَرَ لِلْغَلَطِ

جیاکردنه و به ناشکرا دهن: ثم به شه جیاکراو به به شی ثم هاو به شه به (فی الأظهر) له فرموده ی به هیزتردا.

(وَيَشْتَرِطُ فِي الرُّدِّ) به مرج داده ندری له به شکردنی به په دکردنه و هدا (الرُّضَا بَعْدَ خُرُوجِ الْقَرْعَةِ) هه موو هاو به شه کان له نوای دهرچوونی پشکه به زویان بلین: بهم به شکردنه پازیمه چونکه گوتمان: ثم جوره به شکردنه له راستیدا فروشتنه و زورلیکردنی تن دا نیه، که و ابو: پیویسته ووشی پازی بوون بگوتری.

(و) هه روه ها له دوو جوره که ی تریشدا (لَوْ تَرَاضِيًا) نه گهر هاو به شه کان - پیش پشکه کردن - به خویان پازی بون (بِقِسْمَةِ مَا لَا إِجْبَارَ فِيهِ) به به شکردنی مالیک بی زورلیکردن، نه وه (أَشْتَرِطَ الرُّضَا بَعْدَ الْقَرْعَةِ) به مرج داده ندری: له نوای پشکه کردنیش به و به شکردنه پازی بین (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی راستتردا (كَقَوْلِهِمَا: رَضِينَا بِهِذِهِ الْقِسْمَةَ) وه که هه موویان بلین: بهم به شکردنه پازی بوین (أَوْ يَانِ بِلَيْنَ: بِمَا أَخْرَجْتَهُ الْقَرْعَةُ) پازیمه به و به شه ی پشکه کردنه که دهری هیتاوه.

به لام نه گهر به شکردنه که به زورلیکردن بی، نه و کاته پازی بوونی هیچ لایه که په چاوا ناکری: نه له پیش پشکه کردن و نه له نوای پشکه کردن، هه روه که (تحفة) و (نهایه) یدا فرموده یان.

(وَلَوْ ثَبَتَ بَيِّنَةٌ) نه گهر به دوو شاهید، یان به شاهیدیکو سویند خواردن ناشکرا بوو: (غَلَطَ أَوْ حَيْفٌ فِي قِسْمَةِ إِجْبَارٍ) له به شکردنی به زورلیکردندا هه له یه که، یان ستمیک کراوه، نه و کاته (نَقَضَتْ) به شکردنه که هه لده وه شیندریتاوه.

(فَإِنْ لَمْ تَكُنْ بَيِّنَةٌ) جا نه گهر شاهید نه بو (وَأَدْعَاهُ وَاحِدٌ) یه کی که له هاو به شه کان گوتی: هه له یه که، یان ستمیک له به شکردنه که دا کراوه، نه و کاته (فَلَهُ تَخْلِيفُ شَرِيكِهِ) مافی هه یه هاو به شه که ی سویند بدا: که هه له نه کراوه و ستمیش نه کراوه، جا نه گهر هاو به شه که سویندی خوارد، نه وه به شکردنه که به دروستبوو داده ندری، به لام نه گهر سویندی نه خوارد، نه و کاته نه گهر داواکاره که سویند بخوا، به شکردنه که هه لده وه شیندریتاوه .

(وَلَوْ ادْعَاهُ فِي قِسْمَةِ تَرَاضٍ) نه گهر له به شکردنیکی به په زامه ندی خویاندا گوتی: هه له یه که، یان ستمیک کراوه (وَقَلْنَا هِيَ يَبِيعُ) بشلین به شکردنی به په زامه ندی فروشتنه: وه که جودی نووهم و سن به م، نه و کاته (فَالْأَصَحُّ أَنَّهُ لَا أَثَرَ لِلْغَلَطِ) به فرموده ی راستتر:

فَلَا فَائِدَةَ لِهَذِهِ الدَّعْوَى، قُلْتُ: وَإِنْ قُلْنَا إِفْرَازٌ تُقْضَتْ إِنْ تَبَّتْ، وَإِلَّا فَيُخْلَفُ شَرِيكُهُ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَلَوْ أُسْتَحِقَّ بَعْضُ الْمَقْسُومِ شَائِعًا بَطَلَتْ فِيهِ، وَفِي الْبَاقِي خِلَافٌ تَفْرِيقِ الصَّفَقَةِ، أَوْ مِنَ التَّصْيِينِ مُعَيَّنٍ سَوَاءً بَقِيَتْ، وَإِلَّا بَطَلَتْ.

(كِتَابُ الشَّهَادَاتِ)

هله كردنه كه و ستمه كه هيچ كارىك له به شكرينه كه ناكه، كه اوبو: (فَلَا فَائِدَةَ لِهَذِهِ الدَّعْوَى) نهم داوا كردنه هيچ سوډيكي نيه، هر چه ند زهره ريشي كرډين، چونكه به په زامه ندى خوى وازى له مافى خوى ميتاوه بى هاو به شه كه ي.

(قُلْتُ) نيمامى (النواوى) فرمويي ته (وَإِنْ قُلْنَا: إِفْرَازٌ) نه گه ر بلينين: به شكريني به په زامه ندى جيا كردنه وى به شه كانه: وه ك خوى به كه مى به شكرينه كان، نه و كاته (تُقْضَتْ إِنْ تَبَّتْ) هله ده وه شيندريته وه نه گه ر به يو شاهيد، يان به شاهيتيك و سوډند خوارډن ناشكرا بين: هله په، يان ستم كراوه (وَإِلَّا) به لام نه گه ر ناشكرا نه بين، نه و كاته (فَيُخْلَفُ شَرِيكُهُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) هاو به شه كه ي سوډند ده خوا: كه ستم و هله نه كراوه، نينجا به شكرينه كه به نروستبو داده ندرى، هه روه تازه پرابر.

(وَأَوْ أُسْتَحِقَّ بَعْضُ الْمَقْسُومِ شَائِعًا) نه گه ر هه نديكي ماله به شكراوه كه به مافى كه سيكي تر ده رچو به به ريلوى: وه ك چوارىك، نه وه (بَطَلَتْ فِيهِ) له وه نده دا به شكرينه كه به تال ده بيته وه و واجبه: بدرتته وه خاونه كه ي (وَفِي الْبَاقِي خِلَافٌ تَفْرِيقِ الصَّفَقَةِ) له وه ي ماوه ته وه ش فرموده جياوازه كانى ليك جيا كردنه وه ي مامله تيك نينه جن، به فرموده ي به هيزتر: به شكرينه كه نروست ده بين به لام هاو به شه كان مافى په شيمانين هه يه.

(أَوْ مِنَ التَّصْيِينِ مُعَيَّنٍ سَوَاءً) يان له هه رنو به شه كاندا نه اندازه يكي دياركراو به په كسانى ده رچو مافى كه سيكي تره، نه و كاته ش (بَقِيَتْ) به شكرينه كه وه ك خوى ده مينين (وَإِلَّا) به لام به شه دياركراوه كه په كسان نه بو، يان ته نها له به شيكياندا بوو، نه و كاته (بَطَلَتْ) به شكرينه كه به تال ده بيته وه، چونكه هه ر په كه يان نه اندازه ي مافى خوى وه رنه گرتوه.

﴿ كِتَابُ الشَّهَادَاتِ: پهرتوكى شاهيديه كان ﴾

پيناسه: شاهيدى: خبه ردانى كه سيكه به مافى كه سيك له سر كه سيك. نينجا بزافه: نروكړن له شاهيدى دا گونايميكى گه وريه و پتغه مبه ر ﷺ له پزى كافيرونى دلناوه فرمويي ته: ﴿أَلَا أَخْبِرُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكِبَائِرِ؟ قَالُوا بَلَى. قَالَ: الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ وَعَقْرُ الْوَالِدَيْنِ وَشَهَادَةُ الزُّورِ﴾ رواه الشيخان، گه وره ترينى گوناوه كاتنان پى بلينم؟ (صحابه) گوتيان: به لى. پتغه مبه ر ﷺ فرموى: كافيرونو نازاردانى دليكو باوكو شاهيدى به نرو. هه م فرمويي ته: ﴿لَنْ تَزُولَ قَلْمٌ فَلَنْمُ شَاهِدُ الزُّورِ حَتَّى يُوجِبَ اللَّهُ لَهُ النَّارَ﴾ رواه ابن ماجه بسند صحيح، پى شاهيدى به نرو له شويى خوى لاناكوى تا خوى گه وره ناگرى نوزه خى بى واجب ده كا.

شَرَطُ الشَّاهِدِ: مُسْلِمٌ حُرٌّ مُكَلَّفٌ عَدْلٌ ذُو مَرْوَةِ غَيْرُ مَتَّهِمٍ، وَشَرَطُ الْعَدَالَةِ: اجْتِنَابُ الْكِبَائِرِ وَالْإِصْرَارِ عَلَى صَغِيرَةٍ،

(شَرَطُ الشَّاهِدِ) مهرجه کانی شاهید بؤ نه وهی شاهیدی قبول بکری: (مُسْلِمٌ) ده بی موسولمان بی، واته: شاهیدی کافر قبول ناکری، چونکه خوی گوره ده فهرموی: ﴿وَأَشْهَدُوا ذَوِي عَدْلٍ مِنْكُمْ﴾ نوو پیاوی داپه روره له خوتان بکهنه شاهید. واته: کافر له نئمه نیو داپه روره ریش نیو. به لام له مزهه بی نئمامی (حنفی) دا: شاهیدی کافر له زه پی کافر کی تر وهرده گبری، هروهک له (مجمع الانهر) و (مغنی) دا فهرمویانه.

هروهها مهرجه شاهیده که: (حُرٌّ مُكَلَّفٌ) نازادو بالغ عاقل بی، خوی گوره ده فهرموی: ﴿وَأَسْتَشْهَدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ﴾ نوو شاهید له پیاوه کانتان بکهنه شاهید. که واته شاهیدی مندال قبول ناکری چونکه پیاوه نیو، هم شاهیدی شیتیش قبول ناکری به (اجماع) ی زانایانی نیسلام.

به لام له مزهه بی نئمام (مالک) دا: شاهیدی مندالان له سه ری کتری قبول ده کری له لیدان و بریندار کردنانه ی له نیوانیاندو پوو ددا، بهو مهرجه ی لیک جیا نه بوینه وه، هروهک له حاشیه کانی (القلیوبی) و (عمیره) دا کتپاویه تیانه وه.

هروهها مهرجه شاهیده که (عَدْلٌ) داپه روره بی، به به لکه ی نایه ته که ی پیشتر، که واته: شاهیدی فاسق قبول ناکری، چونکه خوی گوره ده فهرموی: ﴿إِنْ جَاءَكُمْ لَأَسْقِ بَنِيًا فَتَبَيَّنُوا﴾ نه گهر فاسقیک هه والیک هیئا لاتان نئپوه لی بکولنه وه و پوونی بکهنه وه. واته: هه واله که ی قبول مه کن.

هروهها مهرجه شاهیده که: (ذُو مَرْوَةٍ) خاوهن پیاوه تی و په ووشتی به رز بی، چونکه نه گهر مرؤذ پیاوه تی نه بی، شهرم ناکاو چی حه ز بکا ده یلی و ده یکا، هروهک پیغه مبه رﷺ فهرمویه تی: ﴿إِذَا لَمْ تَسْجَحْ فَأَصْنَعْ مَا شِئْتُ﴾ رواه الشیخان، هر کاتیک شهرمت نه کرد، چی حه ز ده که ی بیکه.

هم (غَيْرُ مَتَّهِمٍ) له شاهیدی که ی دا تومهت پیکراو نه بی: به سود که یاندن، یان زهره لیدان، پیغه مبه رﷺ ده فهرموی: ﴿لَا تُقْبَلُ شَهَادَةُ ذِي الظَّنِّ وَلَا ذِي الْحِنَةِ﴾ حدیث صحیح رواه الحاکم علی شرط مسلم، شاهیدی خاوهن تومهت و خاوهن نوژمنایه تی قبول ناکری. جا بزانه: له دوی پوونکرده وهی گوناهاه کان هم نوو مهرجه پوون ده که یینه وه، ان شاء الله تعالی. هروهها مهرجه شاهیده که: گویاو هه شیار بی، واته: شاهیدی لالو گیله که قبول ناکری، هروهک له زوری ی سه رچاوه کاندو فهرمویانه.

(وَشَرَطُ الْعَدَالَةِ) مهرجه داپه روره ی نه مه یه: (اجْتِنَابُ الْكِبَائِرِ) مرؤذ خوی له گشت گوناهیك له گوناهاه گوره کان پباریزی و هیچیکیان نه کا، هم (وَالْإِصْرَارِ عَلَى صَغِيرَةٍ) خوی پباریزی له سوپیوون له سهر ته نها گوناهیکی بچوک، یان له سهر چه ند گوناهیکی بچوک.

روونگردنه‌وه: هر کاتیک مرؤذ گوناھیکه گوره‌ی کرد، نه‌وه دادپه‌روه‌ی به‌تال ده‌بیته‌وه و ده‌بیته فاسق، هرچند ته‌نھا به‌ک جاریش گوناھه‌که‌ی کردبئ و خواپه‌رستیه‌کانیشی زۆتر بن له گوناھه‌کان، واته: نه‌گه‌ر له گوناھه گوره‌که تۆبه‌ش بکا شاهیدی لی‌تقبول نا‌کری تا سالتیک به‌سه‌ر تۆبه‌که‌ی‌دا تیده‌په‌ی، هه‌روه‌که له (باسی شاهیدی کافرو فاسق)‌دا په‌ونی ده‌که‌ینه‌وه، ان شاء الله‌تعالی.

هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر زۆر جار گوناھیکه بچوک بکا، یان چهند گوناھیکه بچوک دوو باره بکاته‌وه و تۆبه نه‌کا و خواپه‌رستیه‌کانیشی به‌سه‌ر گوناھه بچوکه‌کانی‌دا زال نه‌بن: وه‌که یه‌کسان بن، نه‌و کاته گوناھه بچوکه‌که ده‌گاته‌ پیزی گوناھه گوره‌وه دادپه‌روه‌ی به‌تال ده‌بیته‌وه و ده‌بیته فاسق، به‌لام نه‌گه‌ر خواپه‌رستیه‌کانی زال بن به‌سه‌ر گوناھه بچوکه‌کانی‌دا، یان له گوناھه بچوکه‌کانی تۆبه‌ی کردبئ، نه‌و کاته هه‌ر به‌ دادپه‌روه‌ ده‌میتینه‌وه.

ئینجا بزانه: چهند زانایه‌کی مه‌زه‌بی (الشافعی) فه‌رموده‌که‌ی هه‌ندیک زانایانی مه‌زه‌بی (مالک)ی هه‌لبێزاربوه: که هه‌ر کاتیک دادپه‌روه‌ی نه‌ما و فاسقی بلا و بۆوه، نه‌و کاته له به‌ر ناچاری- دا‌بهر داد ده‌کا به‌شاهیدی که‌م گوناھتری که‌م گوناھتر، به‌لام ئیمام (ابن عبدالسلام) په‌دی کردۆته‌وه، هه‌روه‌ها به‌ فه‌رموده‌یه‌کی ئیمام (أحمد) نه‌وه‌نده به‌سه: شاهیده‌که به‌ ناشرکرای موسولمان بن، به‌و مه‌رجه‌ی فاسقی نه‌زاندرابن، هه‌روه‌که له (تحفه) و (نهايه) و حاشیه‌کانیاندا ناوه‌پۆکی نه‌م باسه په‌ون کراوه‌ته‌وه.

﴿ پیناسه‌ی گوناھه گوره‌وه بچوک ﴾

هه‌ر گوناھیکه بیته‌ نیشانه‌ی که‌م بایه‌خی به‌ نایین: جا له دونیادا سزای بۆ داندراپن، یان هه‌ر شه‌ی قیامت، یان له‌عنت، یان غه‌زه‌بی‌خوای له‌سه‌ر هاتبئ، نه‌وانه گوناھه گوره‌نه، جگه له‌ وانه‌ش گوناھه بچوکن، هه‌روه‌که له (شرح مسلم) و زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا په‌ون کراوه‌ته‌وه.

بۆ وینه: کوشتنی به‌ناه‌ق و زیناو مه‌ی خواردنه‌وه و زری و پیاو مال‌خواردنی به‌تیم و شاهیدی به‌ نرۆ سویندی به‌ نرۆ به‌رتیل و بوختانی زیناو زه‌وتکردن و له‌بیرکردنی قوربان و زه‌کاته‌دان و به‌پۆژونه‌بوونی په‌مه‌زان بن‌عووو پێشخسترو دواخستنی نوێزو سیه‌رکردن... هه‌تد، نه‌وانه گشتی گوناھه گوره‌نه، (ابن عباس) رسی‌الله‌عنهما، فه‌رمویه‌تی: ژماره‌ی گوناھه گوره‌کان له‌ حه‌فتا زیکتره، هه‌روه‌که له (مغنی)‌دا گپراویه‌تی‌وه.

(وَيَحْرُمُ اللَّعِبُ بِالْتَّرْدِ) حه‌رپه‌مه‌که‌مه‌کردن به‌تاو له (عَلَى الصَّحِيحِ) له‌سه‌ر فه‌رموده‌ی پاست، پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموی: ﴿مَنْ لَعِبَ بِالْتَّرْدِ شَبَّ فَكَأَلْمَا صَبَّغَ يَدَهُ فِي لَحْمِ خَنْزِيرٍ

وَيُكْرَهُ بِشَطْرِنَجٍ، فَإِنْ شُرِطَ فِيهِ مَالٌ مِنَ الْجَانِبَيْنِ فِقِمَارٌ، وَيُبَاحُ الْحُدَاءُ وَسَمَاعُهُ،
وَيُكْرَهُ الْغَنَاءُ بِلاَ آلَةٍ وَسَمَاعُهُ،

وَدَمِهِ ﴿﴾ رواه مسلم وأبو داود، هر که سبک گمه به تاوله بکا، وهك دهستی به گوشت و خونی به راز کردین نه وهایه. که واته: نه گهر بهره وام تاوله بکا، شاهیدی لی قبول ناکری، چونکه تاوانی به رامبر خواو پیغه مبر ﴿﴾ کرده، هر وهك له حدیسه کی (أبو داود) دا هاتوه.

(وَيُكْرَهُ بِشَطْرِنَجٍ) ناپه سنده: گمه کردن به شه ترنج، چونکه له زیگرو نویژ کردن غافل دی دهکا، جا هر چند شه ترنج له سن مزه به کی تردا هر پامه، به لام هیچ حدیسی کی راستی دهرهق نه هاتوه، هر وهك له (تحفة) دا فرمویه تی، به لام (فَإِنْ شُرِطَ فِيهِ مَالٌ مِنَ الْجَانِبَيْنِ) نه گهر له شه تره نجدا مال به مخرج داندره له هر دو لوه، نه وکاته (فِقِمَارٌ) ده بیته قومار، که واته: به (إجماع) ی زانایانی نیسلام هر پام دهین، هر وهها نه گهر تهنا لایه نیکیش مالیک به مخرج دابنن، هر هر پامه.

جا بزانه: هر گمه کردنیک - وهك تاوله - به گوتره و خه ملاندن بین: وهكو دؤمینه، نه وه هر پامه هر چند هیچ مالیشی له سر وهر نه گهری، به لام نه گهر - وهك شه ترنج - به لیکدان وهو بیر لیکر نه وه بین: وهكو دامه و سن ریزکانه و تقویزکانه، نه وه هر پام نیه، چونکه بیری مرقه به هیز دهکا بق جهنگ، به لام به مخرج له ریکه و چایخانه دا گمه که نه کا؟ چونکه پیاوه تی لاده با، هم به مخرجش هیچ شتیکی له سر وهر نه گهری، نه گینا: نه ویش ده بیته قومار و هر پام دهین.

هر وهها هر پامه: تیکه بردانی به ران و سه گو که له شیرو هه لپه پاندنی مهیمون و کوزتریازی و هر گمه یکی بیته هوی لاجوونی په رده ی شهرم و پیاوه تی، هر وهك له (تحفة) (مغنی) دا نه م باسه رهون کراوه ته وه.

(وَيُبَاحُ الْحُدَاءُ) به بیت گوتن له نوای ووشر - تاکو خوش برهوا - حاله، هم (وَسَمَاعُهُ) گوئی لپراگرتنیشی حاله، چونکه پیغه مبر ﴿﴾ گوئی له (أَنْجَشَةُ) پراگرتوه، هر وهك له (البخاری و مسلم) دا گیردراوه ته وه.

(وَيُكْرَهُ الْغَنَاءُ بِلاَ آلَةٍ) ناپه سنده گزانی گوتن به بین که رسته ی غافل کردن و جوشاندن، هم (وَسَمَاعُهُ) گوئی لپراگرتنیشی ناپه سنده، به لام نه گهر گزانی گوتنه که له گال به کارهیتانی که رسته ی غافل کردن و جوشاندن بین، نه وکاته گوتن و گوئی لپراگرتنی هر دوک هر پام هر چند پیاویش بیلی ﴿﴾ عن ابن مسعود ﴿﴾: إِنَّ الْغَنَاءَ يُنْبِتُ التَّفَاقُ فِي الْقَلْبِ ﴿﴾ رواه أبو داود وابن ابی الدنيا وصححه فی التحفة، گزانی گوتن نوو رهوی له ناو دلدا شین ده کا. ﴿﴾ وَعَنْهُ فِي تَفْسِيرِ قَوْلِهِ تَعَالَى: (وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ): هُوَ وَاللَّهُ الْغَنَاءُ ﴿﴾

وَيَحْرُمُ اسْتِعْمَالَ آلَةٍ مِنْ شِعَارِ الشَّرْبَةِ كَطُبُورٍ وَعُودٍ وَصَنْجٍ وَمِزْمَارٍ عِرَاقِيٍّ وَ
اسْتِمَاعِهَا، لَا يِرَاعُ فِي الْأَصْحَحِ، قُلْتُ: الْأَصْحَحُ تَحْرِيمُهُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

رواه الحاكم ورواه الإمام احمد والترمذي عن ابي امامة مرفوعا، ورواه البيهقي عن ابن عباس
رضي الله عنهم اجمعين، هه نديك كس هه به غافلكردي گفتوگو ده كپي تاكو خه لكي له پنگاي خوا
گومرا بگا. (ابن مسعود) فرموي: (والله مه به ست له و گفتوگويه: گوراني به).

جا بزانه: گوراني گوتني نافره تان بؤ كر كردنه وهى منداله كانيان دروسته، هم سرود
گوتني ثابيني: كه باسي خواو پيغه مبه روي هانداني چاكه ي تدا بين، نه وانه ش سوننه تن،
هه روهك له (تحفة) و (نهاية) دافه رمويانه، هه روه ها نه گهر گوراني گوتنه كه باسي نافره تو
شتي حه پامي تدا نه بي و مه به ستي هاندانيشي بؤ خراپه نه بين، نه و كاته ش حه پام نيه،
هه روهك نيمامي (الفزالي) فرمويه تي و (الشرواني) گي پراويه تيه وه.

(وَيَحْرُمُ اسْتِعْمَالَ آلَةٍ مِنْ شِعَارِ الشَّرْبَةِ) به يه كده نكي هه رچار مه زه به كاني (اهل السنة)
حه پامه: به كار هيتاني هه ر كه رسته يه كي له دروشمي شه پرا بخوره كان بي: (كَطُبُورٍ وَعُودٍ
وَصَنْجٍ) وه كو تونبور عودو سه نه جو په بابيه و جه نكه و سه نتيرو كه مه جبه، هم (وَمِزْمَارٍ
عِرَاقِيٍّ) زورپا و دوزله و گشت كه رسته يه كي تری مؤسقا.

هم (وَاسْتِمَاعِهَا) گوي لي پراگرتني نه وانه و گشت كه رسته يه كي تری مؤسقا ش حه پامه؟
چونكه بن جيا كردنه وه پيغه مبه روي فرمويه تي: ﴿لِيَكُونَ مِنْ أُمَّتِي أَقْوَامٌ يَسْتَحِلُّونَ الْحَرِّ
وَالْحَرِيرَ وَالْخَمْرَ وَالْمَعَازِفَ﴾ رواه البخاري و ابوداود، هه ندي كس له نوممه تي من ده بين:
زيناو ناوري شمو شه پاب و موسقا كان به هه لال ده زانن.

جگه له مه ش به كار هيتان و گوي لي پراگرتني نه وانه ي پرابر و وچواندني فاسق و
بي نه خلاقه كانه، پيغه مبه روي فرمويه تي: ﴿مَنْ تَشَبِهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ﴾ رواه ابوداود
و الطبراني بسند حسن، هه ر كه سيك خوي وه كه سانتيك بچوي ني نه ويش له نه وانه.

نيتر كه به يه كده نكي هه ر چوار مه زه به كان گشت كه رسته يه كي مؤسقا حه پام بي،
واجبه: مروي موسولمان خوي لي پباري زي و به قسه پوچه له كاني (ابن حزم) و (ان طاهر)
هه لته خه له تن و فتوايه كانيان باوه نه كا و له يه كده نكي زاناياني باوه پي پرا و لانه دا.

جا هه ر كه سيك و اتتيبگا: گوي لي پراگرتني گوراني و مؤسقا زه وقي مروي زياد ده كا بؤ
خواپه رستي، يان نيسه تي بداته لاي پيغه مبه روي، بيگومان نه وه نه زانه و شه يتانه و
بوختان به خواو پيغه مبه روي ده كا، كه ابو: واجبه: زور به توندي ته مبي بكري، هه روهك
له (تحفة) و (الشرواني) دا به دري زي پويون كراوه ته وه.

(لَا يِرَاعُ فِي الْأَصْحَحِ) به لام شمشال حه پام نيه (قُلْتُ) نيمامي (النواوي) فرمويه تي:
(الْأَصْحَحُ تَحْرِيمُهُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) به فرموده ي راستتر: شمشال حه پامه. جا نه و زانايانه ي

وَيَجُوزُ ذُفٌّ لَعْرَسٍ وَخَتَانٍ وَكَذَا غَيْرُهُمَا فِي الْأَصْحَحِّ وَإِنْ كَانَ فِيهِ جَلَاجِلٌ، وَيَحْرُمُ ضَرْبُ
الْكُوبَةِ وَهِيَ طَبْلٌ طَوِيلٌ ضَيْقُ الْوَسَطِ، لَا الرَّقْصُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ فِيهِ تَكْسَرٌ كَفِعْلِ الْمُخْتَثِ،

ده فرموی: شمشال حرام نیه. له بهر نهویه: هیچ به لگه کی باوه پیتکراو له سه
چه پامی نیه، ههروه که له (مغنی) دا فرمویه تی.

(وَيَجُوزُ ذُفٌّ لَعْرَسٍ وَخَتَانٍ) دهف لیدان و گوی لپراگرتنی دروسته: بق بوک و سوننه تکردنی
کوپان و (وَكَذَا غَيْرُهُمَا فِي الْأَصْحَحِّ) ههروه ها جگه له و دووانهش بق گشت خوشیه کی تر
دروسته دهف لپدری: وه که ماره برین و جه ژن و گه پانه وهی پیتوارو هاتنی زانایه کی
ثابینی و سهرکه وتنی موسولمانان و... هتد.

(وَإِنْ كَانَ فِيهِ جَلَاجِلٌ) هه رچند دهفه کهش ثالثه و زجیره کانیشی تن دا بن ههر حاله،
چونکه نافره تیک گوتی: ﴿يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لَنَدَرْتُ أَنْ أُضْرِبَ عَلَى رَأْسِكَ بِالذُّفِّ؟ قَالَ: أَوْلَى
بِنَدْرِكَ﴾ رواه أبو داود والترمذي بسند صحيح، نهی پیتغه مبهری خوا نه زدم کردبو- نه گه ر له م
غزایه جه نابت به سهلامه تی گه پرایه وه- له سهرت دهف لپدیه م؟ پیتغه مبه ر ﷺ فرموی:
نه زده که ت به جی بیتنه. واته: چونکه له م حاله ته دا دهف لیدان سوننه ته. هه م چه ند
چه دیسیکی تریش که له باسی ماره برین و بوک گواستنه وه دا گیتیراونه وه.

جا بزانه: نیمان (ابن الصلاح) فرمویه تی: نه گه ر دهف و شمشال و یکرپا لپدرین، نه و
کاته هه ر دووکیان حرام ده بن. به لام نیمان (السبکی) په دی کردوته وه، ههروه که له
(تحفة) و (النهاية) دا پوون کراوه ته وه.

(وَيَحْرُمُ ضَرْبُ الْكُوبَةِ) چه پامه لیدانی ته پلی کوپه (وَهِيَ طَبْلٌ طَوِيلٌ ضَيْقُ الْوَسَطِ) که
ته پلپیکتی دریزی ناوقه ت سه که و سه ریکی پیسته ی له سه ر نیه، پیتغه مبه ر ﷺ فرمویه تی:
﴿إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ الْخَمْرَ وَالْمَيْسِرَ وَالْكُوبَةَ﴾ حدیث صحیح رواه أبو داود و غیره، خوی گه وره
چه پامی کردوه: شه راب و قومارو لیدانی کوپه. به لام جگه له وانه ته پلپیه کانیه تر چه پام نین:
وه کو ته پلی جه نگو حاجیه کان و په مه زان، ههروه که له زوریه ی سه رچاوه کانداه فرمویانه و
له باسی وه سیئتیشدا پاپرا، واته: به و مه رجه ی زوپنای له گه لدا نه بی، نه گینا: نه ویش چه پام
ده بی؟ چونکه ده هولتو زوپنا- و یکرپا- پیشه ی به درپه وشته کانه.

(لَا الرَّقْصُ) به لام هه لپه رکی- شایه چه پام نیه به و مه رجه ی نافره تو پیاو تیکه ل نه بن،
چونکه (حَبَشِي) یه کان له ناو مزگه وتدا گه مه یان ده کردوه هه لده په برین، پیتغه مبه ریش ﷺ
په خنه ی نه گرت، ههروه که له (البخاری و مسلم) دا گیتیراونه وه.

(إِلَّا أَنْ يَكُونَ فِيهِ تَكْسَرٌ) ته نها نه گه ر هه لپه رینه که سه ما کردن و خوشکاندنه وهی تن دا
بئ و لچ و نه ندنامه کانیه له ش به م لاو به و لادا خوار بکرتنه وه (كَفِعْلِ الْمُخْتَثِ) وه کو
کرداری نه و که سه ی سه مای نافره تانه ده کا، له و حاله ته دا بق نافره تو بق پیاوان
چه پامه و پیاوه تیش که م ده کاته وه.

وَيُبَاحُ قَوْلُ شَعْرٍ وَإِنْشَادُهُ إِلَّا أَنْ يَهْجُوَ أَوْ يُفْحِشَ أَوْ يُعْرَضَ بِامْرَأَةٍ مُعَيَّنَةٍ. وَالْمُرُوءَةُ تَخْلُقُ بِخَلْقِ أَمْثَالِهِ فِي زَمَانِهِ وَمَكَانِهِ، فَلَا أَكْلَ فِي سَوْقٍ، وَالْمَشْيُ مَكْشُوفَ الرَّأْسِ، وَقَبْلَةُ زَوْجَةٍ وَأَمَةٌ بِحَضْرَةِ النَّاسِ،

ثِيام (ابن عبدالسلام) فرمویہ تی: تہنہا کہم عہقلہ کان ہہ لہ پکئی دہ کہن و ہہ لہ پکئی تہنہا بؤ نافرہ تان دہ گوجی. ہرہوک لہ (مغنی) دا گنپاویہ تیہ و ہ.

ہرہوہا نہ گہر نافرہت و پیاویش تیگہ ل بن کہ پیہی دہ گوتری: پہش بہ لہ ک - نہ و کاتہ حہ رامیہ کی بہ ہیتزترہ، چونکہ پیغہ مہر ﴿﴾ فرمویہ تی: ﴿لَنْ يَطْفَنَ لِي رَأْسُ أَحَدِكُمْ بِمَخِيطٍ خَيْرٍ مِنْ أَنْ يَمَسَّ امْرَأَةً لَا تَحِلُّ لَهٗ﴾ رواہ الطبرانی بسند صحیح، نہ گہر یہ کیکتان بہ سوزنیکی ناسن لہ سہری بدری باشترہ لہ وہی دہست لہ نافرہ تیکی وہا بدا: کہ بؤی حہ لال نہ بی.

(وَيُبَاحُ قَوْلُ شَعْرٍ وَإِنْشَادُهُ) حہ لالہ: شیعہ دانان و شیعہ گوتن، چونکہ پیغہ مہر ﴿﴾ چہند شاعیریکی ہہ بون (إِلَّا أَنْ يَهْجُوَ) تہنہا نہ گہر لہ شیعہ کہی دا جنیو بداتہ موسولمانیک، یان کافرکی پہیمان لہ نہستو (أَوْ يُفْحِشَ) یان لہ مہدح کردندا لہ سنور دہر بجی (أَوْ يُعْرَضَ بِامْرَأَةٍ مُعَيَّنَةٍ) یان باسی سیفہ تہ کانی نافرہ تیکی دیارکراو بکا، نہوہ لہ و حالہ تانہ دا شیعہ کہ حہ رام دہ بی.

بہ لام نہ گہر لہ شیعہ کہی دا جنیو بداتہ کافرہ کانی چہنگی نہ و کاتہ سوننہتہ و خیری دہ کاتی، چونکہ پیغہ مہر ﴿﴾ فرموی: ﴿أَهْجُوا قُرَيْشًا فَإِنَّهُ أَشَدُّ عَلَيْهَا مِنْ رَشْقٍ بِالْبَسْلِ﴾ رواہ الشیخان، بہ شیعہ کانتان جنیو بدہنہ کافرہ کانی قورہیش، چونکہ جنیو دانہ کہ تان لہ سہریان بہ ہیتزترہ لہ تیرباران کردنیان. ہرہوہا دروستہ: بہ شیعہ جنیو بداتہ فاسقی بہ ناشکراو بیدعہ کاری بہ ناشکرا، ہرہوک لہ زوریہی سہراوہ کاندہ فرمویانہ.

جا بزاتہ: نہ کردنی سوننہ تہ کانی (رواتبی پیش و پاشی نویژہ واجبہ کان بہ ہر دہ وامی و بی عوز، ہم نہ کردنی سوننہ تہ کانی ناو نویژ بہ ہر دہ وامی، ہم ہہ لسان و دانیشترن و لہ گہ ل کہم عہقلہ کان و ناکہ س بہ چہ کان گشتی زیان لہ قبول کردنی شاہیدی دہدہن، ہرہوک لہ (مغنی) و (الشروانی) دا فرمویانہ.

﴿بَاسِ پِیَاوَتِی وَتَوْمَتِی شَہِیدِہَکَانَ﴾

(وَالْمُرُوءَةُ) نہ و پیاوہ تیہی - بہ بہ لگی حہ دیسہ کہ - گوتمان: مہرجہ شاہیدہ کہ ہہ بی، نہ مہیہ: (تَخْلُقُ بِخَلْقِ أَمْثَالِهِ) بہ پہووشتہ باشہ کانی ہاویینہ کانی - بہ گویرہی شہر - خوی جوان بکا (فِي زَمَانِهِ وَمَكَانِهِ) لہ سہردہم و شوینہ کہی خوی دا.

بؤ وینہ: (فَالْأَكْلُ فِي سَوْقٍ) خوارین و خوارینہ و لہ پیگہ کانی بازاردا، ہم (وَالْمَشْيُ مَكْشُوفَ الرَّأْسِ) پویشتن لہ بازاردا بہ سہر پوتی، ہم (وَقَبْلَةُ زَوْجَةٍ وَأَمَةٌ بِحَضْرَةِ النَّاسِ)

وَإِكْتَارُ حِكَايَاتٍ مُضْحَكَةٍ، وَتَبَسُّ فُحَيْهِ قُبَاءٌ وَقَلَنْسُوءَةٌ حَيْثُ لَا يُعْتَادُ، وَإِكْتَابٌ عَلَى لَعِبِ الشُّطْرُنِجِ أَوْ غَنَاءٍ أَوْ سَمَاعِهِ وَإِدَامَةٌ رَقْصٍ يُسْقَطُهَا، وَالْأَمْرُ فِيهِ يَخْتَلِفُ بِالْأَشْخَاصِ وَالْأَحْوَالِ وَالْأَمَاكِنِ، وَحِرْفَةٌ ذَنِيبَةٌ كُحْجَامَةٌ وَكَنْسٌ وَذَنْبٌ مَمَّنٌ لَا تَلِيْقُ بِهِ تُسْقَطُهَا، فَإِنْ اِعْتَادَهَا وَكَانَتْ حِرْفَةً أَبِيهِ فَلَا فِي الْأَصْحِ. وَالثُّهْمَةُ أَنْ يَجْرُؤَ إِلَيْهِ نَفْعًا أَوْ يَدْفَعُ عَنْهُ ضَرَرًا فَتُرَدُّ شَهَادَتُهُ لِعَبْدِهِ وَمُكَاتِبِهِ وَغَرِيمٍ لَهُ مَيِّتٌ أَوْ عَلَيْهِ حَجْرٌ فَلَسِ،

ماچ کردنی ژنو جاریه‌کی له بهرچاوی خه‌لک، هم (وَإِكْتَارُ حِكَايَاتٍ مُضْحَكَةٍ) زود گنپانه‌وهی بوداوه‌کانی بینکه‌نیتنه‌ر، هم (وَتَبَسُّ فُحَيْهِ قُبَاءٌ وَقَلَنْسُوءَةٌ حَيْثُ لَا يُعْتَادُ) ده‌به‌رکردنی مروفتی شه‌رعزان که‌وايه‌ک، یان کولاوینک که بق زانایانی‌شایینی له‌وشویننه‌دا عاده‌ت نه‌بین، هم (وَإِكْتَابٌ عَلَى لَعِبِ الشُّطْرُنِجِ) خه‌ریکبوونیتی که‌برده‌وام له سه‌ر که‌مه‌ی شه‌تره‌نج و دامه، یان له سه‌ر پیگه‌کاندا شه‌تره‌نج و دامه بکا (أَوْ غَنَاءٍ أَوْ سَمَاعِهِ) یان خه‌ریکبوونیتی که‌برده‌وام له سه‌ر گورانی گوتن و گوئی لیپراگرتنی گورانی، هم (وَإِدَامَةٌ رَقْصٍ) زود شایه‌کردن، نه‌وانه‌گشتی (يُسْقَطُهَا) پیاوه‌تی لاده‌به‌نو شاهیدی‌ی قبول ناکرئ.

(وَالْأَمْرُ فِيهِ يَخْتَلِفُ بِالْأَشْخَاصِ وَالْأَحْوَالِ وَالْأَمَاكِنِ) نه‌و کارانه‌ی پیاوه‌تی لاده‌به‌ن به‌گویره‌ی مروفته‌کان و حاله‌ته‌کان و شویننه‌کان ده‌گورین، واته: واده‌بی نه‌و کارانه‌ی بق هه‌ندی که‌س له شویننیکدا ناشیرین و بق هه‌ندیکیان له هه‌ندی شویننیکدا ناشیرن نین.

(وَحِرْفَةٌ ذَنِيبَةٌ) پیشه‌یه‌کی چه‌لالی له به‌رچاوسوک: (كُحْجَامَةٌ وَكَنْسٌ وَتَبَسُّ) وه‌کو خوین لیگرتن و زیل مالین و ده‌باغکردن (مَمَّنٌ لَا تَلِيْقُ بِهِ) له که‌سیکه‌وه که‌شیاوی خوئی نه‌بین (تُسْقَطُهَا) پیاوه‌تی لاده‌با، به‌لام (فَإِنْ اِعْتَادَهَا) نه‌گه‌ر پیشه‌که‌شیاوی خوئی بی‌و (وَكَانَتْ حِرْفَةً أَبِيهِ) هم پیشه‌ی‌باوکی بوو (فَلَا فِي الْأَصْحِ) پیاوه‌تی لانابا، له فه‌رمووده‌ی پاستردا، به‌لام خاوه‌ن پیشه‌ی چه‌پام شاهیدی‌ی قبول ناکرئ، هه‌رچه‌ند پیشه‌ی باوکیشی بی‌و شیاوی خویشی بی‌و، هه‌روه‌ک له زودیه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا فه‌رموویانه.

﴿ تَوَمَّتْ شَاهِدَهُ كَان ﴾

(وَالثُّهْمَةُ) نه‌و تومه‌ته‌ی -به‌به‌لگه‌ی چه‌دیسه‌که- گورمان: قبولکردنی شاهیدی‌ی قه‌ده‌غه ده‌کا: (أَنْ يَجْرُؤَ إِلَيْهِ نَفْعًا أَوْ يَدْفَعُ عَنْهُ ضَرَرًا) نه‌ویه: به‌شاهیدی‌یه‌کی سوونیک بق لای خوئی پابکیشی، یان زیاننیک له خوئی لایدا، که‌وابو: (فَتُرَدُّ شَهَادَتُهُ لِعَبْدِهِ وَمُكَاتِبِهِ) شاهیدی‌یه‌کی په‌ده‌ده‌کریتته‌وهو قبول ناکرئ بق کزیه‌که‌ی خوئی بق نووسراوپی‌نیدراوی خوئی، چونکه‌مالی نه‌وانه‌بق خوئی‌ته‌ی، هم (وَغَرِيمٍ لَهُ مَيِّتٌ) شاهیدی‌یه‌کی قبول ناکرئ بق قه‌رزدارزکی خوئی: که‌قه‌رزداره‌که‌مردی (أَوْ عَلَيْهِ حَجْرٌ فَلَسِ) یان قه‌ده‌غه‌ی قه‌رزداریی له سه‌ر داندراین، چونکه‌نه‌گه‌ر به‌شاهیدی‌یه‌کی وی مالیک بق قه‌رزداره‌که‌ناشکرا بی‌و، نه‌وکاته‌داوا ده‌کا قه‌رزده‌کی له‌وماه‌بدریتته‌وه.

وَبِمَا هُوَ وَكَيْلٌ فِيهِ، وَبِرَاءَةٌ مِنْ ضَمَنِهِ، وَبِجِرَاحَةِ مُورَثِهِ، وَلَوْ شَهِدَ لِمُورَثٍ لَهُ مَرِيضٍ
 أَوْ جَرِيحٍ بِمَالٍ قَبْلَ الْإِنْدِمَالِ قُبِلَتْ فِي الْأَصَحِّ، وَتُرَدُّ شَهَادَةُ عَاقِلَةٍ بِفَسْقِ شُهُودٍ قَتَلَ
 وَغُرْمَاءَ مُفْلِسٍ بِفَسْقِ شُهُودٍ دَيْنٍ آخَرَ، وَلَوْ شَهِدَا لِإِثْنَيْنِ بِوَصِيَّةٍ فَشَهِدَا لِلشَّاهِدَيْنِ
 بِوَصِيَّةٍ مِنْ تِلْكَ التَّرِكَةِ قُبِلَتْ الشَّهَادَتَانِ فِي الْأَصَحِّ،

به لام نه گهر قهرزداره که ی زیندوو بی و قده غه ی له سهر دانه ندرابن، نه و کاته
 شاهیدی که ی بق قهرزداره که ی قبول ده کری، چونکه له م حالته دا قهرزه که له نه ستوی
 قهرزداره که دابه، ههروه که له (تحفه) بو (مغنی) دا هه موویانه.

هم (وَبِمَا هُوَ وَكَيْلٌ فِيهِ) شاهیدی له و شته شدا قبول ناکری که به خوی تی دا وه کیله،
 یان سهروه سیته، یان سه ره رشتکاره، چونکه به م شاهیدی به ده سه لاتی که بق خوی له
 شته که دا ناشکرا ده کا، هم (وَبِرَاءَةٌ مِنْ ضَمَنِهِ) شاهیدی قبول ناکری به نه مانی
 قهرزی سهر که سیک که نه بو بیته زامینی، چونکه به م شاهیدی به زامینی قهرزه که له
 خوی لاده دا، هم (وَبِجِرَاحَةِ مُورَثِهِ) شاهیدی به برینی میراتده ره که ی - پیش
 چاک بو نه وه - قبول ناکری، چونکه نه گهر میراتده ره که ی به م برینه بمری خوینی
 برینه که ی به میرات بق خوی ده گه پیته وه.

به لام (وَلَوْ شَهِدَ لِمُورَثٍ لَهُ) نه گهر شاهیدی دا: بق میراتده ریکی خوی که میراتده ره که:
 (مَرِيضٍ أَوْ جَرِيحٍ) نه خوش بوو، یان بریندار بوو، شاهیدی که ش (بِمَالٍ قَبْلَ الْإِنْدِمَالِ) به
 ماتی که بو پیش نه وه ی چاک بیته وه، نه وه (قُبِلَتْ فِي الْأَصَحِّ) شاهیدی که ی قبول ده کری،
 له هه مووده ی راستردا، چونکه مال - وه کو برینه که ی پابروو - نابیته هوی مردن.
 (وَتُرَدُّ شَهَادَةُ عَاقِلَةٍ بِفَسْقِ شُهُودٍ قَتَلَ) شاهیدی ی خرمه کانی مرفو کوژده که په ده ده کریته وه و
 قبول ناکری که بلین: شاهیده کانی کوشتنه که فاسق بوو، چونکه به م شاهیدی به
 ناشکرا کردنی کوشتنه که لاده دن تا کو خوینی کوژاوه که نه دن.

(و) ههروه ها (غُرْمَاءَ مُفْلِسٍ) شاهیدی خاوه ن قهرزه کانی قهرزداریک - که قده غه ی له
 سهر داندرا بی - قبول ناکری (بِفَسْقِ شُهُودٍ دَيْنٍ آخَرَ) که شاهیدی بده ن: به فاسق بوونی
 شاهیده کانی قهرزیکی تر له سهر قهرزداره که، چونکه به م شاهیدی به هاویه شی خاوه ن
 قهرزه که ی تر لاده دن.

(وَلَوْ شَهِدَا لِإِثْنَيْنِ بِوَصِيَّةٍ) نه گهر دوو شاهید شاهیدی یان دا به وه سیتی که بق دوو که سان له
 میراتی که دا (فَشَهِدَا لِلشَّاهِدَيْنِ بِوَصِيَّةٍ مِنْ تِلْكَ التَّرِكَةِ) نینجا دوو که سه کانیش شاهیدی یان دا:
 بق نه م دوو شاهیدانه به وه سیتی که له هه مان میراتدا، نه وه (قُبِلَتْ الشَّهَادَتَانِ فِي الْأَصَحِّ)
 هه رو شاهیدی که یان قبول ده کری له هه مووده ی راستردا، چونکه هه روو شاهیده کان
 لیک جیا بونه ته وه.

وَلَا تُقْبَلُ لِأَصْلِ وَلَا لَفَرْعٍ، وَتُقْبَلُ عَلَيْهِمَا، وَكَذَا عَلَى أَبِيهِمَا بِطَلَّاقِ ضَرَّةٍ أُمَّهُمَا أَوْ قَدْفَهَا فِي الْأَظْهَرِ، وَإِذَا شَهِدَ لَفَرْعٍ وَأَجْنَبِيٍّ قَبِلْتُ لِلأَجْنَبِيِّ فِي الْأَظْهَرِ، قُلْتُ: وَتُقْبَلُ لِكُلِّ مِنَ الزَّوْجَيْنِ وَالْأَخِ وَصَدِيقِ وَاللَّهِ أَعْلَمُ.

(وَلَا تُقْبَلُ لِأَصْلِ) شاهیدی کوپو کیژ بۆ دایکو باوکیان و به سهره وه تریش قبول ناکرئ، هم (وَلَا فَرْع) شاهیدی دایکو باوکیش بۆ کوپو کیژه کانیان و به ره و خوار تریش قبول ناکرئ، چونکه کوپو کیژ پارچه یه که ن له دایکو باوکان و تۆمه تی سود پیگه یاندنیان لئ ده کرئ، ﴿بۆ یی که جوله که یه که زری نیمامی (علی) ی بردبو- قازی (شَرِیح) شاهیدی حمزه متی (حسن) ی قبول نه کرد بۆ نیمامی (علی)؟ چونکه باوکی خۆی بووک. هروهک (ابو نعیم) و (البیهقی) گپراویه تیان وه.

به لام (وَتُقْبَلُ عَلَيْهِمَا) شاهیدی دایکو باوک له زه پی منداله کانیان و هم شاهیدی منداله کان له زه پی دایکو باوکانیان قبول ده کرئ، به مرجه ی دوزمنایه تی له نیوانیاندا نه بن (وَكَذَا عَلَى أَبِيهِمَا بِطَلَّاقِ ضَرَّةٍ أُمَّهُمَا أَوْ قَدْفَهَا) هروه ها شاهیدی دو کوپ قبول ده کرئ له سر باوکیان: که هه ویی دایکیانی ته لاق داوه، یان بوختانی زینای پی کرده (فِي الْأَظْهَرِ) له فرمووده ی به هیژتردا، چونکه تۆمه تی سوگه یاندنه دایکیان بی هیژه؟ چونکه باوکه که ده توانئ دایکی نه وانیش ته لاق بدا.

(وَإِذَا شَهِدَ لَفَرْعٍ وَأَجْنَبِيٍّ) نه گه شاهیدی دا: بۆ مندالکی خۆی و بۆ بیگانه یه که، یان بۆ باوکی خۆی و بیگانه یه که، واته: گوتی: نه م شته ملکی هه ردوکیانه. نه وه (قَبِلْتُ لِلأَجْنَبِيِّ فِي الْأَظْهَرِ) شاهیدی که ی بۆ بیگانه که قبول ده کرئ، له فرمووده ی به هیژتردا، به لام بۆ باوک منداله که ی قبول ناکرئ.

ئینجا بزانه: نه گه شاهیدی بدا بۆ کوپی خۆی له سر باوکی خۆی، یان به پیچه وان وه، یان بۆ باوکی خۆی له سر دایکی خۆی، یان به پیچه وان وه، نه وه له و حاله تانه دا شاهیدی که ی قبول ناکرئ، هروهک نیمامی (الفزالی) فرموویه تی، به لام نیمامی (ابن عبدالسلام) فرموویه تی: قبول ده کرئ؟ چونکه تۆمه ته که بی هیژه، هروهک له زۆریه ی سه رچاوه کاندای گپراویه تیان وه.

(قُلْتُ) نیمامی (النواوی) فرموویه تی (وَتُقْبَلُ لِكُلِّ مِنَ الزَّوْجَيْنِ) شاهیدی هه ره یه که که له ژنو میژد بۆ یه کتری قبول ده کرئ و هم له زه پی یه کتریشیان قبول ده کرئ. به لام شاهیدی میژد له سر زینای ژنه که ی قبول ناکرئ هه رچه ند سن شاهیدی تریش هه بن، هروهک له زۆریه ی سه رچاوه کاندای فرمویانه.

(وَ) هروه ها (لَاخِ وَصَدِيقِ) شاهیدی برا بۆ براو له زه پی برا، هم شاهیدی گشت خزمه کانی تریش بۆ یه کتری له زه پی یه کتری، هم شاهیدی نۆست بۆ نۆست و له زه پی نۆست گشتی قبول ده کرئ (وَاللَّهِ أَعْلَمُ) چونکه تۆمه ته که بی هیژه.

وَلَا تُقْبَلُ مِنْ عَدُوٍّ وَهُوَ مَنْ يُبْغِضُهُ بِحَيْثُ يَتَمَنَّى زَوَالَ نِعْمَتِهِ وَيَحْزَنُ بِسُرُورِهِ وَيَفْرَحُ بِمُصِيبَتِهِ، وَتُقْبَلُ لَهُ، وَكَذَا عَلَيْهِ فِي عِدَاوَةِ دِينِ كَافِرٍ وَمُبْتَدِعٍ، وَتُقْبَلُ شَهَادَةُ مُبْتَدِعٍ لَا تُكْفَرُهُ، لَا مُعْفَلٍ لَا يَضْبِطُ، وَلَا مُبَادِرٍ،

(وَلَا تُقْبَلُ مِنْ عَدُوٍّ) شاهیدی له نوژمن قبول ناکرئ له زهپی نوژمنه که ی نه گهر نوژمنایه تیه که ی دنیایی بی و ناشکراش بی، پیغمبر ﷺ فرمویه تی: ﴿لَا تَجُوزُ شَهَادَةُ خَائِنٍ وَلَا خَائِنَةٍ وَلَا ذِي غِمْرٍ عَلَىٰ أُخِيهِ﴾ رواه أبو داود وابن ماجه یاسناد حسن، شاهیدی خائین و خاوهن بقو قین له سر برای خوی دوست نیه (وَهُوَ مَنْ يُبْغِضُهُ) نوژمن نهو که سیه: رقی لی بی (بِحَيْثُ يَتَمَنَّى زَوَالَ نِعْمَتِهِ) به شیوه یه کی وهما: خوژگی نه مانی نیعمه ت و خۆشی بکاو هم (وَيَحْزَنُ بِسُرُورِهِ وَيَفْرَحُ بِمُصِيبَتِهِ) به خو شیه که شی دلته نگ بی و به به لاو موسیبه تیشی دلخوش بی.

جا بزانه: نه گهر نوژمنایه تیه که له هر دو لاه بوو، نهو شاهیدی هیچ لایه کیان له سر لایه که ی تر قبول ناکرئ، به لام نه گهر ته نها له لایه که وه بوو، نهو کاته ته نها شاهیدی نهو لایه قبول ناکرئ، جا هر که سیک نوژمنایه تی نهو که سیه کرد که ده یوی شاهیدی له سر بدا، به لام شاهیده که هیچ وه لامی نوژمنایه تی نه داوه، نیجا شاهیدی له سر بدا، نهو شاهیدی قبول ده کرئ، نهو هک خه لک نهو جوړه نوژمنایه تیه بکاته ریگایه ک بقو په دکرینه وه ی شاهیدی، هر وه که زۆریه ی سرچاوه کانداه فرمویانه.

(وَتُقْبَلُ لَهُ) شاهیدی نوژمن بقو سودی نوژمنه که ی قبول ده کرئ، چونکه تو مته تی تدا نیه (وَكَذَا عَلَيْهِ فِي عِدَاوَةِ دِينِ) هر وه له زهپی نوژمنه که شی قبول ده کرئ له حاله تی نوژمنایه تی نابینی دا (كَكَافِرٍ وَمُبْتَدِعٍ) وه کو کافرئک موسولمانئک شاهیدی له سر بدا، یان بیدعه کارئک یه کیکی (أهل السنه) شاهیدی له سر بدا.

هم (وَتُقْبَلُ شَهَادَةُ مُبْتَدِعٍ لَا تُكْفَرُهُ) شاهیدی نهو بیدعه کارهش قبول ده کرئ که به هوی بیدعه که به کافر، یان به فاسق داینه نئین، به لام نه گهر بیدعه کاره که بوختانی زینا به حرززه تی (عائشة) بکا، نهو کافر ده بی و نه گهر جنیو بداته (صحابه) کان، یان له عنه تیان لی بکا، نهو هس فاسق ده بی، که واته شاهیدی نهو جوړه بیدعه کارانه قبول ناکرئ، هر وه که له (مغنی) دا فرمویه تی، که وایو: شاهیدی زۆریه شیعه کانی نه م سرده مه قبول ناکرئ، هم (لَا مُعْفَلٍ لَا يَضْبِطُ) شاهیدی نهو که سیهش قبول ناکرئ که غافل ده بی و شتی له بیر ده چیته وه.

(وَلَا مُبَادِرٍ) شاهیدی په له که ریش قبول ناکرئ، واته: پیش نه وه ی داوای شاهیدی لی بکرئ نهو له خوی وه شاهیدی بدا، چونکه تو مته تی تدا یه، به لام نه گهر داوکاره که: شیت، یان یه تیم بوو، یان نه یه زانی شاهیدی هیه، نهو کاته سوننه ته: شاهیده که خوی

وَتَقْبَلُ شَهَادَةَ الْحَسْبَةِ فِي حُقُوقِ اللَّهِ تَعَالَى وَفِيمَا لَهُ فِيهِ حَقٌّ مُؤَكَّدٌ: كَطَّلَاقٍ وَعَنْقٍ وَعَقْوٍ
عَنْ قِصَاصٍ وَبَقَاءِ عِدَّةٍ وَأَنْقِضَانِهَا وَحَدِّ لَهَا، وَكَذَا النَّسْبُ عَلَى الصَّحِيحِ، وَمَتَى حَكَمَ
بِشَاهِدَيْنِ فَبَانَا كَافِرَيْنِ أَوْ عَبْدَيْنِ أَوْ صَبِيَّيْنِ نَقَضَهُ هُوَ وَغَيْرُهُ، وَكَذَا فَاسِقَانِ فِي الْأَطْهَرِ،

ناشکرا بکاو بلن: من شاهیدی ئەم شتەم. بە لکو ئەگەر لە پروداوێکدا هیچ شاهیدیتر
نەبێ، ئەو کاتە دوورنەبە و واجب بێ خۆی ناشکرا بکا، هەر وەک لە (تحفة) و (نهاية) دا
فەرمانە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێ: ﴿أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ الشُّهَدَاءِ؟ الَّذِي يَأْتِي بِالشَّهَادَةِ قَبْلَ
أَنْ يُسْأَلَ﴾ رواه مسلم، چاکترینی شاهیدەکان ئەو شاهیدەبە: شاهیدی بەدای پێش ئەوەی
داوای شاهیدی لێ بکری.

کەوابو: بە بەلگەی ئەم حەیسە: (وَتَقْبَلُ شَهَادَةَ الْحَسْبَةِ) بێ داوا لێکردن شاهیدی بۆ
پەزنامەندی خوا قبول دەکری: (فِي حُقُوقِ اللَّهِ تَعَالَى) لە مافەکانی خۆی گەر وەدا: وەکو
کە ففارپەت و نوێژو زەکات و پێژوو... هتد، هەم (وَفِيمَا لَهُ فِيهِ حَقٌّ مُؤَكَّدٌ) لە و شتەشدا قبول
دەکری کە مافیکی کارتێنە کرایی خۆی گەر وە تێدا بێ، واتە: مافەکە بە پاری بونی
ئادەمیزاد نەگورێ: (كَطَّلَاقٍ وَعَنْقٍ) وەکو تە لاقدان و ئازادکردن و (وَعَقْوٍ عَنْ قِصَاصٍ) لێبوردن
لە کوشتنی لە تۆرە و (وَبَقَاءِ عِدَّةٍ وَأَنْقِضَانِهَا) مان، یان نەمانی (عدة) ی ئافەرەت و (وَحَدِّ لَهَا)
سزای تاوانیکی مافی خودا: وەکو زینا و شەڕباخوردنە وە (وَكَذَا النَّسْبُ عَلَى الصَّحِيحِ) هەر وەها
ناشکراکردنی ئەزادی کەسیک: لە وانەدا گشتی بێ داوا لێکردن ئەگەر بۆ پەزنامەندی خودا
شاهیدی بەدا، ئەوە شاهیدی لێ قبول دەکری، چونکە خۆی گەر وە دەفەرموێ:
﴿وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ﴾ بۆ پەزنامەندی خوا شاهیدی بەدەن.

بەلام لە مافەکانی ئادەمیزادا- بێ داوا لێکردن- شاهیدی بۆ پەزنامەندی خوا قبول
ناکری: وەک کرپن و فرۆشتن و دانپێداھێنان و ئەو جورە شتانە، هەر وەک لە (تحفة) و
(مغنی) دا فەرمانە.

﴿ شاهیدی کافرو فاسق ﴾

(وَمَتَى حَكَمَ بِشَاهِدَيْنِ) هەر کاتێک قازی دادی کرد بە دوو شاهید (فَبَانَا كَافِرَيْنِ أَوْ عَبْدَيْنِ
أَوْ صَبِيَّيْنِ) ئینجا ناشکرا بوو لە کاتی بپارداوە کەدا هەر دوو شاهیدەکان: کافر بون، یان
کوێلە بون، یان مندال بون، ئەوە (نَقَضَهُ هُوَ وَغَيْرُهُ) واجبە: ئەم قازی بێ، یان قازینیکیتر
ئەو بپارە هەلبووە شیندیتە وە (وَكَذَا فَاسِقَانِ فِي الْأَطْهَرِ) هەر وەها ئەگەر ناشکرا بوو لە
کاتی دادکردنە کەدا هەر دوو شاهیدەکان فاسق بون، ئەو کاتەش واجبە: بپارە کە
هەلبووە شیندیریتە وە، لە فەرمانەدا پاستردا.

بەلام لە فەرمانەدا بێ هیژو لە مەزەبێ (حنفی) دا: ئەگەر دادکردنە کە بە دوو شاهیدی
فاسق کرابن، ئەوە نروسە دەبێ و هەتاوە شیندیریتە وە، هەر وەک لە (مجمع الانهر) دا
فەرمانەتی.

وَلَوْ شَهِدَ كَافِرٌ أَوْ عَبْدٌ أَوْ صَبِيٌّ ثُمَّ أَعَادَهَا بَعْدَ كَمَالِهِ قُبِلَتْ شَهَادَتُهُ، أَوْ فَاسَقٌ تَابَ فَلَا، وَتَقْبَلُ شَهَادَتُهُ فِي غَيْرِهَا بِشَرْطِ اخْتِبَارِهِ بَعْدَ التَّوْبَةِ مُدَّةً يُظَنُّ بِهَا صِدْقَ تَوْبَتِهِ، وَقَدَّرَهَا الْأَكْثَرُونَ بِسَنَةٍ،

(وَلَوْ شَهِدَ كَافِرٌ أَوْ عَبْدٌ أَوْ صَبِيٌّ) نه گهر کافرک، یان کویله یه ک، یان مندالتیک له شتیکیدا شاهیدی داو قبول نه کرا (ثُمَّ أَعَادَهَا بَعْدَ كَمَالِهِ) نینجا له دواي کاملبون، واته: له دواي موسولمانبون، یان نازادبون، یان بلوغبون له هه مان شتدا شاهیدی که ی نوویاره کرده وه، نه و کاته (قُبِلَتْ شَهَادَتُهُ) شاهیدی که ی قبول ده کری، چونکه نه وانه به په دکرده وه ی شاهیدی عه پیدار نابن، که وایو: تومه تی لابرندی عه یه که ی لیتا کری.

به لام (أَوْ فَاسِقٌ) نه گهر فاسقیک له شتیکیدا شاهیدی داو به هوی فاسقی شاهیدی که ی قبول نه کرا، نینجا (تَابَ) توبه ی کردو له هه مان شتدا شاهیدی که ی نوویاره کرده وه، نه وه (فَلَا) شاهیدی که ی قبول ناکری، چونکه جاری یه که م به په دکرده وه ی شاهیدی به فاسقبون عه پیدار بووه و نیتاش تومه تی نه وه ی لیده کری عه یه که له سر خوی لایبا.

به لام (وَتَقْبَلُ شَهَادَتُهُ فِي غَيْرِهَا) شاهیدی توبه کاره که قبول ده کری له شتیکی تر دا جگه له و شته ی شاهیدی تی دا په د کرابووه (بِشَرْطِ اخْتِبَارِهِ بَعْدَ التَّوْبَةِ مُدَّةً) به و مرجه ی له دواي توبه کردنه که ماوه یه کی وها تا قی بکریته وه: که (يُظَنُّ بِهَا صِدْقُ تَوْبَتِهِ) به هوی نه و ماوه یه و اتیگه ی توبه که ی راسته:

(وَقَدَّرَهَا الْأَكْثَرُونَ بِسَنَةٍ) زوړترینی زانایان نه اندازه ی تا قی کردنه وه که یان به سالتیک داناه، چونکه هر چوار و هرزه کان کار له حه زو په وشتی مرفو ده کن.

خوای گوره له یاره ی بوختانکری زینا ده فه رموی: ﴿وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ هیچ شاهیدی که له بوختانکرا نه قبول مه کن و نه وانه فاسقن، ته نها له وانه نه بن: که له دواي گونا هه که توبه یان کردوه بۆ خوا گونجاون، به راستی خوا له گونا هه خوش ده بن و په حم ده کا.

هه روه ها نه و که سه ی به هوی کرداریک پی او ه ته ی له ده ست داوه، نه ویش بۆ قبول کردنی شاهیدی پی ویسته سالتیک تا قی بکریته وه، تا کو باوه پی پی بکری، هه روه که له زوړه ی سه رچاوه کا ندا فه رمویانه .

﴿ مهرجه کانی توبه کردن ﴾

توبه: په شیمانجونه وه یه له گونا هه جا بزانه: توبه کردن ده مو ده ست له هه مو گونا هیک واجبه، جا گونا هه که بچوک بن، یان گوره بن.

دیسان بزانه: خوای گوره له گوره یی خوی توبه قبول ده کا، واته: گونا هه که له سر توبه کاره که لاده باو له سه ر گونا هه که سزای نادا، به و مرجه ی توبه که ی دروست بن، واته: نه و مرجه انی داهاتوی لیتنه جن، هه روه که (شرح مسلم) و (فتح الباری) دا فه رمویانه .

وَيُشْتَرَطُ فِي تَوْبَةِ مَعْصِيَةِ قَوْلِيَّةٍ: الْقَوْلُ، فَيَقُولُ الْقَاضِفُ: قَدْ بَطِلَ وَأَنَا نَادِمٌ عَلَيْهِ وَلَا أَعُودُ إِلَيْهِ. وَكَذَا شَهَادَةُ الزُّورِ، قُلْتُ: وَغَيْرُ الْقَوْلِيَّةِ يُشْتَرَطُ إِقْلَاعٌ، وَكَدَمٌ، وَعَزْمٌ أَنْ لَا يَعُودَ، وَرَدُّ ظُلَامَةِ آدَمِيٍّ إِنْ تَعَلَّقَتْ بِهِ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

که و ابو: (وَيُشْتَرَطُ فِي تَوْبَةِ مَعْصِيَةِ قَوْلِيَّةٍ) به مرج دادندری له دروستبونی توبه‌ی گونا‌می به زویان: (الْقَوْلُ) ده‌بی به زویان توبه‌که بکا، که‌واته: (فَيَقُولُ الْقَاضِفُ) بوختانکه‌ری زینا له توبه‌کرینه‌که‌ی‌دا ده‌لئ: (قَدْ بَطِلَ وَأَنَا نَادِمٌ عَلَيْهِ وَلَا أَعُودُ إِلَيْهِ) بوختانه‌که‌م دروبه، من له‌و بوختانه په‌شیمانم، جار‌تکی‌تر نا‌گه‌ریمه‌وه بی بوختانکردن (وَكَذَا شَهَادَةُ الزُّورِ) هه‌روه‌ها له توبه‌ی شاهیدی به درو‌شدا مرجه بلئ: شاهیدی‌که‌م دروبه، له‌و شاهیدی‌په‌شیمانم، جار‌تکی‌تر نا‌گه‌ریمه‌وه بی شاهیدی‌ی به دروبه.

(قُلْتُ) نيمامی (النواوی) هه‌رموویه‌تی (وَغَيْرُ الْقَوْلِيَّةِ) جگه له گونا‌ه‌کانی به زویان بی دروستبونی توبه‌کردن له گشت گونا‌ه‌یک چوار مرجه پتویستن، یه‌که‌م: (يُشْتَرَطُ إِقْلَاعٌ) مرجه هه‌ر نیستا‌واز له گونا‌ه‌که بیتن. دوهم: (وَتَدَمٌ) له گونا‌ه‌که په‌شیمان بیته‌وه. سئیمه‌م: (وَعَزْمٌ أَنْ لَا يَعُودَ) به دل‌بپرا‌بدا: جار‌تکی‌تر نه‌گه‌ریته‌وه سه‌ر‌ئو گونا‌ه. چوارهم: (وَرَدُّ ظُلَامَةِ آدَمِيٍّ إِنْ تَعَلَّقَتْ بِهِ) نه‌گه‌ر گونا‌ه‌که مافی‌ئاده‌میزاد بی -وه‌کو‌دزی‌وزه‌وتکردن‌و شیر‌بایی...هتد- ده‌بی له ستمه‌که ده‌ریچن‌و مافه‌که بداته‌وه خاوه‌نه‌که‌ی، یان گه‌رده‌نی خوی پی‌ئ‌ازاد بکا.

هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر گونا‌ه‌که مافی‌خوای‌گه‌وره‌بین‌و له شه‌ردا‌قه‌زاکرینه‌وه، یان که‌ففا‌رپه‌تی بی داندرابن، واجبه: که‌ففا‌رپه‌ته‌که‌و‌قه‌زاکرینه‌وه‌که نه‌حجام‌بدا (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

پیغه‌مبه‌رﷺ ده‌ه‌رموئ: ﴿مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ مَظْلَمَةٌ لِأَخِي أَوْ عَرَضَ لِي عَرَضٌ أَوْ مَالٌ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ قَبْلَ أَنْ يَكُونَ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ: إِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أَخَذَ مِنْهُ بِقَدْرِ مَظْلَمَتِهِ وَإِنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أَخَذَ مِنْ سَيِّئَاتِ صَاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ﴾ رواه الشيخان، هه‌ر که‌س‌تیک ستم‌یک‌ی که‌س‌تیک‌ی له لایه: له‌باره‌ی‌ناموس‌و‌شاپروو، یان له‌باره‌ی‌مال، با‌ئهم‌ر له‌دونیا‌دا خوی له‌و ستمه‌ئازاد بکا، چونکه له‌قیامه‌تدا‌دیره‌م‌و‌دینار‌نیه، به‌لکو نه‌گه‌ر ستم‌کاره‌که کرده‌وه‌ی‌چاکی‌ه‌بن‌به‌قه‌د ستمه‌که کرده‌وه‌چا‌که‌کانی‌ده‌درینه‌خاوه‌ن مافه‌کان، نه‌گه‌ر کرده‌وه‌ی‌چاکی‌نه‌بن‌ئو‌کاته‌خراپه‌ی‌خاوه‌ن مافه‌کان‌وه‌رده‌گه‌ری‌نو له ستم‌کاره‌که بار‌ده‌کرینو‌فرې‌ده‌درینه‌ناو‌ئاگری‌دوزه‌خ.

﴿نا‌گاداری﴾: نه‌گه‌ر توبه‌کاره‌که خاوه‌نه‌که‌ی‌ده‌ست‌نه‌که‌وت مافه‌که‌ی‌بداته‌وه، یان گه‌رده‌نی خوی پی‌ئ‌ازاد بکا، ئو‌کاته‌واجبه: مافه‌که‌بداته‌وه‌میراتگره‌کانی، یان گه‌رده‌نی خوی به‌ئوان‌ئازاد بکا، جا‌نه‌گه‌ر میراتگره‌کانیشی‌ده‌ست‌نه‌که‌وت‌نو‌له‌ده‌ست‌که‌وت‌نیان‌بین‌نومید‌بوو، ئو‌کاته‌مافه‌که‌ته‌سلیمی‌قازی‌تکی‌ئهمین‌ده‌کا، جا‌نه‌گه‌ر‌ئهمین‌نه‌بو‌وه‌ک

(فَصَلِّ لَّا يُحَكِّمُ بِشَاهِدٍ إِلَّا فِي هِلَالِ رَمَضَانَ فِي الْأَطْهَرِ، وَيَشْتَرِطُ لِلزَّانَا أَرْبَعَةَ رِجَالٍ،

نہم سردهمه - نو کاته هر به خوی مافکه ده کاته خپرو له برژه وهندی موسولمانان
سرفی دهکا، به لام به نیتهی تولدان، واته: نیتهی وایی: هر کاتیک خاوه نه کی، یان
میراتگره کانی دهست که ورن توله یان بداتی.

جا نه گهر توبه کاره که هیچی نه بو بداته وه خاوه ن ماف، نو کاته با توبه بکاو به دلپش
برپار بدا: هر کاتیک دهسه لاتی بو مافکه بداته وه خاوه نه که، واته: نه گهر نو نیته
باشه ی ه بی و پیش مافدانه وه بمری، نو کاته تکا وایه: خوی گوره له گوره یی خوی
خاوه ن مافکه کی له قیامت بق رازی بکاو داوای مافکه کی لیتکا.

جا نه گهر غه ییته کی که سیکی کردبو غه ییته که ش که پیشتیته غه ییته تکراره که، نه وه
واجبه گهرده نی خوی به نه وی نازاد بکا، جا نه گهر نه گودجا؟ له به مردنی، یان
دیارنه بوونی، یان غه ییته که ی پینه گیشتبو، نو کاته ده بی په شیمان بیته وه وه هم له
خوا بپارپته وه: له گوناوه کانی غه ییته تکراره که خوش بیی، واته: لیره دا گهردن
نازادکردنی میراتگره کان سودی نیه.

هر وه ها نه گهر مافکه مافی خوی گوره بی: وه کو نویژو پژوو، نو کاته ش واجبه: به
دل برپار بدا هر کاتیک توانای هه بوو قه زای بکاته وه، هر وه که له (تحفه) حاشیه کانی دا
پوون کراوه ته وه، که واته: هر له نیستاره به گویره ی توانا واجبه: دهست به
قه زا کردنه وه بکا، والله أعلم.

﴿فَصَلِّ لَه بَاسِي زَمَارِي شَاهِدِي كَان لَه رُو دَاوِه كَان دَا﴾

یه که م: (لَا يُحَكِّمُ بِشَاهِدٍ إِلَّا فِي هِلَالِ رَمَضَانَ) به شاهیدی یه یک پیاو هیج برپاریک ندری،
ته نها له دیتنی مانگی یه کسه وه ی په مه زاندا یه ک شاهید قبول ده کری (فِي الْأَطْهَرِ) له
فرموده ی به میزتردا، هر وه که له په پتووی پژوو دا پابردا، هر وه ها له دیتنی مانگی
یه کسه وه ی مانگه کانی تریشدا یه ک شاهید قبول ده کری بق نو عیاده ته ی له و مانگه دا
هه یه: وه ک شه ش پژوو ه کی مانگی (شوال) وه ستانی عه په فاتو (عاشوراء)، به لام بق
مافه کانی تر- که به مانگه که وه ه لواسراین- یه ک شاهید قبول ناکری، هر وه که له
(الشبراملسی) و (الشروانی) دا فرمویانه.

دووم: (وَيَشْتَرِطُ لِلزَّانَا أَرْبَعَةَ رِجَالٍ) به مرچ داده ندری بق ناشکرا بوونی زیناو نیریزی
زینا کردن له گه ل نازل: ده بی چوار پیاو شاهیدی بده ن و بلین: (دیتمان سمری
نهدامه کی برده ناو نهدامی نو نافرته به زینا). خوی گوره ده فرموی: ﴿وَالَّذِينَ
يُرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلَبُوا لَهُمْ كَذِبًا﴾ نه وانه ی بوختانی زینا
به دلونپنکان ده کن نینجا چوار شاهید نامینن، نیوه هشتا شوپکه یان لپده ن.

وَلِلْإِقْرَارِ بِهِ اثْنَانِ فِي الْأَظْهَرِ، وَفِي قَوْلِ أَرْبَعَةٍ، وَلِمَالٍ وَعَقْدٍ مَالِيٍّ: كَيْبَعٌ وَإِقَالَةٌ وَحَوَالَةٌ
 وَضَمَانٌ، وَحَقٌّ مَالِيٌّ: كَخِيَارٍ وَأَجَلٍ رَجُلَانِ أَوْ رَجُلٍ وَأَمْرَأَتَانِ وَالغَيْرِ ذَلِكَ مِنْ عَقُوبَةٍ لِلَّهِ
 تَعَالَى أَوْ لِأَدَمِيٍّ وَمَا يُطَّلَعُ عَلَيْهِ رَجَالٌ غَالِبًا: كَنِكَاحٍ وَطَلَاقٍ وَرَجْعَةٍ وَإِسْلَامٍ وَرِدَّةٍ
 وَجَرْحٍ وَتَعْدِيلٍ وَمَوْتٍ وَإِعْسَارٍ وَوَكَالَةٍ وَوَصَايَةِ

(وَلِلْإِقْرَارِ بِهِ اثْنَانِ) بَقِ دَان پِنْدَاهِيْتَانِي زِينَا مەرجه: نوو پياو شاهيدي بدهن و بليين:
 (فَلَانَكَسِ گوتى زينام كرده). (فِي الْأَظْهَرِ) له فرموده‌ی به‌ميزتردا (وَفِي قَوْلِ أَرْبَعَةٍ)

له فرموده‌ی به‌کدا: بَقِ دَان پِنْدَاهِيْتَانِي مەرجه چوار شاهيدي پياو هه‌بن.

سَوِيهَم: (وَلِمَالٍ) بَقِ نَاشِكْرَاكِرْنِي مَالِيكِي حَازِر، يَان قَهْرَز (ر) هه‌روه‌ها بَقِ گِشْتِ شِشْتِيكِي
 مه‌به‌ست له وي مالِ بِي: وهك (عَقْدِ مَالِيٍّ) ماملت به‌سنتيكي مَالِي وه‌لوه‌شاننده‌وي
 مامله‌تيكي مَالِي دَان پِنْدَاهِيْتَانِي مَالِي: (كَيْبَعِ) وهكو كِرِينو فِرُوشْتِنو (وَإِقَالَةٌ) هه‌لوه‌شاننده‌وي
 كِرِينو فِرُوشْتِنو (وَحَوَالَةٌ) هه‌واله‌كِرْدِنو (وَضَمَانِ) زَامِينِي وه‌گه‌رْدِن نَازَاكِرْدِنو قَهْرَزو
 زه‌وَنكِرْدِنو وه‌سِيْتِي به‌ مَالو مَارِهِي وه‌گه‌رَاندنه‌وي فِرُوشَرَاوِي عه‌بِيْدَارو وه‌قِفْو سولحو
 پَهْمنو شوْفَعه، هه‌م (وَحَقٌّ مَالِيٍّ) گِشْت مَافِيكِي مَالِي: (كَخِيَارِ) وهكو په‌شِيْمَانِي كِرِينو
 فِرُوشْتِنو (وَأَجَلِ) مَوه دَانَانو نَهو تَاوَانَانَهِي خَوِيْنِ وَاجِب ده‌كِن، له نَه‌وانه‌دا گِشْتِي
 مەرجه: (رَجُلَانِ) نوو پياو شاهيدي بدهن (أَوْ رَجُلٍ وَأَمْرَأَتَانِ) يَان پياوِيْكُو نوو نَافَرَهت،
 خَوَاي گه‌وره ده‌فهرْموِي: ﴿وَاسْتَشْهَدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ
 وَأَمْرَأَتَانِ﴾ نوو شاهيد له پياوه‌كانتَان بگه‌نه شاهيد، جَا نَه‌گه‌ر نوو پياو نَه‌بُون بَا پياوِيْكُو
 نوو نَافَرَهت بِيْنه شاهيد.

جَا بِيْزَانَه: له مامله‌تي (شِرْكَة) وَ (قِرَاض) دَا: نَه‌گه‌ر مه‌به‌سْتِي نَاشِكْرَاكِرْنِي ده‌سْتكَارِي بِي،
 نَه‌وه مەرجه: نوو پياو شاهيدي بدهن، به‌لَام نَه‌گه‌ر مه‌به‌سْتِي نَاشِكْرَاكِرْنِي به‌شه مَالَه‌كِي
 خَوِي بِي، نَهو كَاتَه به‌ پياوِيْكُو نوو نَافَرَهتِيْش نَاشِكْرَا ده‌بِي، هه‌روهك له زَقِيه‌ي
 سه‌رچَاوه‌كاندَا فِرْمُوِيَانَه.

چَوَارَهْم: (وَلِغَيْرِ ذَلِكَ) بَقِ شِشْتِي تَرِي جِگَه له زِينَاو له مَالو له وه‌ي مه‌به‌سْت له وي مَالَه:
 (مِنْ عَقُوبَةٍ لِلَّهِ تَعَالَى) له سَزَاي نَهو تَاوَانَانَهِي مَافِي خَوَاي گه‌وره‌ن: وهكو نَزِيو
 شه‌رَايْخَوَارْدِنَه‌وه... همت (أَوْ لِأَدَمِيٍّ) يَان سَزَاي مَافِي نَاده‌مِيْزَادِن: وهكو كُوشْتِنو بوخْتَانِي
 زِينَا، هه‌م (وَمَا يُطَّلَعُ عَلَيْهِ رَجَالٌ غَالِبًا) بَقِ نَهو كَارَانَه‌ي به‌ نَه‌غَلَه‌بِي پياوَان لِيْ نَاگَادَار
 ده‌بن: (كَنِكَاحِ) وهكو مَارِه‌پِرِينو (وَطَلَاقِ) ته‌لَاقْدَانو (وَرَجْعَةٍ) گه‌رَاندنه‌وي ذُن بَقِ زِيْر
 مَارِه‌ي خَوِي وه‌واوَبُوْنِي (عِدَّةً) به‌ مَانگو بِلُوغَبُوْنو (وَإِسْلَامِ) مَوسُوْلَمَانَبُوْنو (وَرِدَّةً)
 كَافِرَبُوْنو (وَجَرْحِ وَتَعْدِيلِ) فَاسْفَكِرْدِنو دَاپَه‌روه‌رَكِرْنِي شاهيده‌كانو (وَمَوْتِ) مَرْدِنو
 (وَإِعْسَارِ) نَه‌بُوِيِي (وَوَكَالَةٍ) وه‌كِيْلَايه‌تي (وَوَصَايَةٍ) سه‌روه‌سِيْتِي وه‌كِيْلَايه‌تي

وَشَهَادَةٌ عَلَى شَهَادَةِ رَجُلَانِ، وَمَا يَخْتَصُّ بِمَعْرِفَتِهِ النِّسَاءُ أَوْ لَا يَرَاهُ رَجَالٌ غَالِبًا:
 كِبَارَةٌ وَوِلَادَةٌ وَحَيْضٌ وَرَضَاعٌ وَعُيُوبٌ تَحْتَ الْكِيَابِ يَثْبُتُ بِمَا سَبَقَ وَبِأَرْبَعِ نِسْوَةٍ،
 وَمَا لَا يَثْبُتُ بِرَجُلٍ وَأَمْرَاتَيْنِ لَا يَثْبُتُ بِرَجُلٍ وَوَيْمِينَ، وَمَا ثَبَّتَ بِهِمْ ثَبَّتَ بِرَجُلٍ وَوَيْمِينَ إِلَّا
 عُيُوبَ النِّسَاءِ وَنَحْوَهَا،

نه مانه تو نه ژادو دزیو (وَشَهَادَتُو عَلَى شَهَادَةِ) زمانشاهیدی له سهر شاهیدی، نه وانه
 گشتی مهرجه: (رَجُلَانِ) دوو پیاو شاهیدی بدهن؟

چونکه له ته لاقو له ماره برپیندا به ده ققی قورپان و حه دیس مهرجه: دوو پیاو شاهید بن،
 نه وانی تریش (قیاس) کراونه سهر نه وانه، هم ﴿عَنْ الزَّهْرِيِّ: مَضَّتِ السُّنَّةُ مِنْ رَسُولِ
 اللَّهِ ﷺ: أَنَّهُ لَا تَجُوزُ شَهَادَةُ النِّسَاءِ فِي الْحُدُودِ وَلَا فِي التَّكَاحِ وَلَا فِي الطَّلَاقِ﴾ رواه الإمام
 مالك، شرح له پیغه مبهروه ﷺ نه واهه برده واهه هاتوه: که شاهیدی ئافره تان قبول
 ناکرئ: نه له سزای تا وانه کانداو نه له ماره برپینداو نه له تهل لاقه اندا.

پینجه م: (وَمَا يَخْتَصُّ بِمَعْرِفَتِهِ النِّسَاءُ) نه و شته ی به تاییه تی ئافره تان ده یزانن به
 نه غله بی (أَوْ لَا يَرَاهُ رَجَالٌ غَالِبًا) یان به نه غله بی پیوان ناییبنن: (كِبَارَةٌ) وهکو کچینی و
 بیوه ژنی و (وَوِلَادَةٌ) مندالبوون و ناوسی و (وَحَيْضٌ) چه یزو (وَرَضَاعٌ) شیرخواردن و (وَعُيُوبٌ
 تَحْتَ الْكِيَابِ) عه یبه کانی ژیر جله کانیان: نه وانه ش (يَثْبُتُ بِمَا سَبَقَ) به شاهیدی دوو
 پیاو، یان پیاوئیک و دوو ئافره ت ناشکرا ده یبن، هم (وَبِأَرْبَعِ نِسْوَةٍ) به چوار ئافره تانیش
 ناشکرا ده یبن ﴿عَنْ الزَّهْرِيِّ: مَضَّتِ السُّنَّةُ بِأَنَّهُ تَجُوزُ شَهَادَةُ النِّسَاءِ لِمَا لَا يَطَّلِعُ عَلَيْهِ
 غَيْرُهُنَّ: مِنْ وِلَادَةِ النِّسَاءِ وَعُيُوبِهِنَّ﴾ رواه ابن أبي شيبه، شهرعی پیغه مبهروه ﷺ نه واهه
 برده واهه هاتوه: که شاهیدی ئافره تان قبول ده کرئ: له و شتانه دا که جگه له وان
 ئاگاداری به سهر دا نابن: له مندالبوون و عه یبه کانی ئافره تان.

(وَمَا لَا يَثْبُتُ بِرَجُلٍ وَأَمْرَاتَيْنِ) مهر شتیک به شاهیدی پیاوئیک و دوو ئافره ت ناشکرا نه یبن
 - که له به شی نووه م و چواره مدا باس کران - نه وه (لَا يَثْبُتُ بِرَجُلٍ وَوَيْمِينَ) به شاهیدی
 پیاوئیک و سویندخواردن ناشکرا نابن؟ چونکه پیاوئیک و دوو ئافره ت به میزترن، جا نه گهر
 به به میزتره که یان ناشکرا نه یبن، به بی هیزه که ش ناشکرا نابن.

به لام (وَمَا ثَبَّتَ بِهِمْ) مهر شتیک به شاهیدی پیاوئیک و دوو ئافره ت ناشکرا بیبن - که له
 به شی سئیه م و پینجه مدا باس کران - نه وه (ثَبَّتَ بِرَجُلٍ وَوَيْمِينَ) به شاهیدی پیاوئیک و
 سویندخواردنی داواکار ناشکرا ده یبن ﴿عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَضَى بِيَمِينِ
 وَشَاهِدٍ﴾ رواه مسلم، پیغه مبهروه ﷺ دادی کرد به سویندی داواکارو شاهیدی پیاوئیک.

(إِلَّا عُيُوبَ النِّسَاءِ وَنَحْوَهَا) ته نه عه یبه کانی ئافره تان و شتی وه هه: وهکو شیرخواردن به
 شاهیدیئیک و سویندخواردن ناشکرا نابن.

وَلَا يَبْتُ شَيْءٌ بِامْرَأَتَيْنِ وَيَمِينٍ، وَإِنَّمَا يَخْلَفُ الْمُدْعَى بَعْدَ شَهَادَةِ شَاهِدِهِ وَتَعْدِيلِهِ، وَيَذْكُرُ فِي حَلْفِهِ صِدْقَ الشَّاهِدِ، فَإِنْ تَرَكَ الْحَلْفَ وَطَلَبَ يَمِينَ خَصْمِهِ فَلَهُ ذَلِكَ، فَإِنْ نَكَلَ فَلَهُ أَنْ يَخْلَفَ يَمِينَ الرَّدِّ فِي الْأَظْهَرِ، وَلَوْ كَانَ بِيَدِهِ أُمَّةٌ وَوَلَدَهَا فَقَالَ رَجُلٌ: هَذِهِ مُسْتَوْلِدَتِي عَلَّقَتْ بِهَذَا فِي مَلِكِي وَحَلَفَ مَعَ شَاهِدٍ ثَبَتَ الْإِسْتِيلَادُ،

هـروهـا (وَلَا يَبْتُ شَيْءٌ بِامْرَأَتَيْنِ وَيَمِينٍ) هیچ شتیک به شاهیدی دو نافرته و سویند خوردان ناشکرا نابن، چونکه نافرته و سویند هه ردوکیان بنهین.

﴿ سویندی گه ل شاهیدیك ﴾

(و) هه کاتیک شتیک به شاهیدیك و سویندی داواکار ناشکرا بی، نه وه (إِنَّمَا يَخْلَفُ الْمُدْعَى بَعْدَ شَهَادَةِ شَاهِدِهِ وَتَعْدِيلِهِ) داواکاره که نهنا له دوا شاهیدی دانی شاهیده که ی له دوا دادپه روه کردنی شاهیده که ی ده بی سویند بخوا، اته: نابن پیش شاهیدی دانه که سویند بخوا (و) هـروهـا (يَذْكُرُ فِي حَلْفِهِ صِدْقَ الشَّاهِدِ) واجبه له سوینده که ی دا بلن: (وَاللَّهُ شَاهِدُهُ كَمَا رَاسَتْغُوِيهِ لَهُمُ شَاهِدِيهِ بِوَمْنِي دَاوَوِ مَنِيْشِ مَا فِي نَمِ شَتَمِ هِيَه).

به لام (فَإِنْ تَرَكَ الْحَلْفَ) نه گه داواکاره که سویندی گه ل شاهیده که ی نه خواربو (وَطَلَبَ يَمِينَ خَصْمِهِ) داوا کرد کیشه چیه که ی سویندی بۆ بخوا، نه و کاته (فَلَهُ ذَلِكَ) داوا کاره که نه وه شی بۆ دروسته، چونکه وا ده بی داواکاره که له سویند خوردن خوی ده پارین.

جا نه گه له و حاله ته دا داوالیکراوه که سویندی خوارد، نه و کاته نه م داوایه ی له سه لاده که وی، به لام مافی داواکاره که هه ده مینن، اته: — له دوا سویندی داوالیکراوه که — داواکاره که مافی نیه له م داوایه دا سویندی گه ل شاهیدیك بخوا؟ چونکه بی عوزد وازی له و سوینده هیناوه، به لام نه گه له مه دوا داواکاره که دو شاهیدی هینان، یان شاهیدیکی ترو شاهیده که نه که ی هینان، نه و کاته به دو شاهیدانه داوایه کی نوئی لی قبول ده کری و مافه که ی ناشکرا ده بی، هه روه که له (تحفه) و (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

به لام (فَإِنْ نَكَلَ) نه گه داوالیکراوه که سویندی نه خوارد، نه و کاته (فَلَهُ أَنْ يَخْلَفَ يَمِينَ الرَّدِّ) بۆ داواکاره که هیه سویندی گه پاندرایه وه بخوا مافه که ی له داوالیکراوه که وه ریگری (فِي الْأَظْهَرِ) له فه رموده ی به هین تردا، چونکه سویندی گه پاندراره و سویندی گه ل شاهیدیك لیک جیاوازن، بۆ ی مافی نه و سوینده ی هیه.

(وَلَوْ كَانَ بِيَدِهِ أُمَّةٌ وَوَلَدَهَا) نه گه که سیک (جاریه) که مندالیک (جاریه) که ی له ده سندا بوو (فَقَالَ رَجُلٌ: هَذِهِ مُسْتَوْلِدَتِي عَلَّقَتْ بِهَذَا فِي مَلِكِي) جا پیاویک گوتی: نه م (جاریه) یه دایکه مندالی منه و له ملکایه تی مندا به جیماعی من نه م مندالی به زگ که وتوه (وَحَلَفَ مَعَ شَاهِدٍ) پیاوه که ش شاهیدیکی هینا و سویندیشی خوارد، نه وه (ثَبَتَ الْإِسْتِيلَادُ) دایکه

لَا نَسَبُ الْوَالِدِ وَحُرِّيَّتُهُ فِي الْأَظْهَرِ، وَلَوْ كَانَ بِيَدِهِ غُلَامٌ فَقَالَ رَجُلٌ: كَانَ لِي وَأَعْتَقْتُهُ
 وَحَلَفَ مَعَ شَاهِدٍ فَأَلْمَذَهَبُ انْتِزَاعُهُ وَمَصِيرُهُ حُرًّا، وَلَوْ ادَّعَتْ وَرَثَةٌ مَالًا لِمُورَثِهِمْ وَأَقَامُوا
 شَاهِدًا وَحَلَفَ مَعَهُ بَعْضُهُمْ أَخَذَ نَصِيْبَهُ وَلَا يُشَارِكُ فِيهِ، وَيَبْتَطِلُ حَقُّ مَنْ لَمْ يَخْلَفْ بِتُكْوَلِهِ
 إِنْ حَضَرَ وَهُوَ كَامِلٌ، فَإِنْ كَانَ غَائِبًا أَوْ صَبِيًّا أَوْ مَجْنُونًا فَأَلْمَذَهَبُ أَنَّهُ لَا يَقْبِضُ نَصِيْبَهُ،

مندالیه که ی ناشکرا دهب، چونکه دایکه مندالیش به مال دادہ ندری، کہ و ابو: تہ سلیمی
 پیاوہ کہ دہ کریتہ وہ، بہ لام (لَا نَسَبُ الْوَالِدِ وَحُرِّيَّتُهُ) نہ زادی مندالہ کہ و نازادی ہی بہ و
 شاہیدو سویندہ ناشکرا نابن (فی الأظہر) لہ فہرموودہی بہ ہیزتردا، چونکہ نہ زانو
 نازادبوون مال نین (وَلَوْ كَانَ بِيَدِهِ غُلَامٌ) نہ گہر کہ سیک کزیلہ یہ کی لہ دستدا بوو (فَقَالَ
 رَجُلٌ: كَانَ لِي وَأَعْتَقْتُهُ) جا پیاویک گوتی: نہ مہ کزیلہی من بوو، نازادم کردہ (وَحَلَفَ مَعَ
 شَاهِدٍ) پیاوہ کہ ش شاہیدیکی ہیناو سویندیشی خوارد، نہ وہ (فَأَلْمَذَهَبُ انْتِزَاعُهُ وَمَصِيرُهُ
 حُرًّا) بہ فہرموودہی پاستی مہ زہب: کزیلہ کہ ی لہ دست و ردہ گریو دہ بیتہ نازاد؟
 بہ ہوی دانپیدہ ہینانی کہ سہ کہ، نہ کہ بہ شاہیدو سویندہ کہ.

(وَلَوْ ادَّعَتْ وَرَثَةٌ مَالًا لِمُورَثِهِمْ) نہ گہر کومہ لہ میراتگریک داوی قہرزیکی، یان مالیکی
 میراتدہرہ کہ یان کرد لہ کہ سیک، ہینجا (وَأَقَامُوا شَاهِدًا) بہ ہمویان شاہیدیکیان ہینا، بہ لام
 (وَحَلَفَ مَعَهُ بَعْضُهُمْ) تہنہا مہندیکیان سویندی گہ ل شاہیدہ کہ ی خوارد لہ سہر ہموی
 مافہ کہ ی میراتدہرہ کہ ی، مہندیکی نہ یان خوارد، نہ وہ (أَخَذَ نَصِيْبَهُ) سویندخورہ کہ تہنہا
 بہ شہ میراتہ کہ ی خوی لہ داوالیکراوہ کہ و ردہ گریو (وَلَا يُشَارِكُ فِيهِ) لہ و بہ شہ و ہرگراوہ دا
 ہاویہ شہی لہ گہ ل ناکری، واتہ: نہ و میراتگرانہی سویندیان نہ خواردوہ نابن ہینہ ہاویہ شہی
 سویندخورہ کہ، چونکہ نہ و بہ سویندخوردن خوی تہنہا مافی خوی جیگیر دہ بن و
 نہ وانی تریش دہ توان بہ سویندخوردن مافی خویان جیگیر بکن.

کہ و ابو: (وَيَبْتَطِلُ حَقُّ مَنْ لَمْ يَخْلَفْ) نہ و میراتگرہی سویندی نہ خوارد مافی
 سویندخوردنہ کہ ی نامینن (بِتُكْوَلِهِ) بہ ہوی سویندنہ خواردن گہ ل شاہیدہ کہ ی (إِنْ
 حَضَرَ وَهُوَ كَامِلٌ) نہ گہر لہ شوینی کیشہ کہ دا نامادہ بوہو بانو عاقلیش بن، بہ لام
 مافی شاہیدہ ہینانی ہہر دہ مینن، کہ واتہ: نہ گہر سویندنہ خورہ کہ شاہیدیکی تر ہینیتہ
 گہ ل نہ م شاہیدہ، نہ و کاتہ بہ و سو شاہیدانہ ہموی مالہ کہ ناشکرا دہ بن و ہموی
 میراتگرہ کانی تریش بن سویندخوردن - دہ بنہ ہاویہ ش لہ و مالہ دا، ہر وہ لہ (تحفہ) و
 (نہایہ) و حاشیہ کانینادا ہوون کراوہ تہ وہ.

(فَإِنْ كَانَ غَائِبًا أَوْ صَبِيًّا أَوْ مَجْنُونًا) جا نہ گہر نہ و میراتگرہی سویندی نہ خواردوہ، لہ
 شوینیکی تری نادیار بوو، یان مندال، یان شیت بوو، یان ناگاداری کیشہ کہ نہ بو، نہ وہ
 (فَأَلْمَذَهَبُ أَنَّهُ لَا يَقْبِضُ نَصِيْبَهُ) بہ فہرموودہی پاستی مہ زہب: نہ ویش نابن بہ شہ کہ ی

فَإِذَا زَالَ عُدْرُهُ حَلَفَ وَأَخَذَ بِغَيْرِ إِعَادَةِ شَهَادَةٍ، وَلَا تَجُوزُ شَهَادَةٌ عَلَى فِعْلِ كَرْنَا وَغَضَبٍ
وَأَثْلَافٍ وَوَلَادَةٍ إِلَّا بِالْإِبْصَارِ، وَتَقْبَلُ مِنْ أَصَمٍّ، وَالْأَقْوَالُ كَقَعْدٍ يُشْتَرَطُ سَمْعُهَا وَإِبْصَارُ
قَائِلِهَا، وَلَا يُقْبَلُ أَعْمَى إِلَّا أَنْ يُقَرَّ فِي أُذُنِهِ فَيَتَعَلَّقُ بِهِ حَتَّى يَشْهَدَ عِنْدَ قَاضٍ بِهِ عَلَى الصَّحِيحِ،

خزى له داوا لیکراوه که وریگری، به لکو کاره که پاده گبری تا عوزده که ی لاده که وی (فَإِذَا
زَالَ عُدْرُهُ) جا هر کاتیک میرانگره که عوزده که ی نما، واته: هاته وه، یان چاک بویه، یان
ناگادار کراوه، نهو کاته (حَلَفَ وَأَخَذَ بِغَيْرِ إِعَادَةِ شَهَادَةٍ) نهویش سویند له سره همو
مافه که ده خواو به شه میراته که ی خزى له داوالیکراوه که ورده گری بی نهو ی شاهیده که
شاهیده که ی سوپاره بکاته وه.

جا نه گره خاوه ن عوزده که - پیش سویند خواردن - مرد، نهو کاته میرانگره که ی وی
سویند ده خواو به شه که ی وی ورده رگری، هر وه که له (الشروانی) دا فرمویه تی.

﴿بِاسْمِ شَاهِدِيْ بِه دِيْتَن وَّكُوِيْ لِيْبُوْن﴾

(وَلَا تَجُوزُ شَهَادَةٌ عَلَى فِعْلِ) دروست نیه شاهیدی له سره همو نی کرداریک بدا: (كَرْنَا
وَغَضَبٍ وَأَثْلَافٍ وَوَلَادَةٍ) وه کو زیناو زه و تکردن و فه و تاندن و له دایکبوون و شیرخواردن و
شه پابخوارینه وه... همد (إِلَّا بِالْإِبْصَارِ) ته نها به دیتنی چاو دروسته شاهیدی بدا: بکه ره که
نم کاره ی کرد. چونکه پیغه مبر علیه السلام به شاهیدی کی فرموی: ﴿تَرَى الشَّمْسَ؟ قَالَ نَعَمْ. قَالَ
عَلَى مِثْلِهَا فَاشْهَدْ أَوْ دَعُ﴾ أخرجه ابن عدی باسناد ضعیف لكن صححه الحاكم، نم پژه
ده بینی؟ گوی: به لی، پیغه مبر علیه السلام فرموی: له سر وینه ی نم پژه دیتنه شاهیدی بده،
یان واز بیته. که ابوی: (وَتَقْبَلُ مِنْ أَصَمٍّ) شاهیدی ی کرداره کان له مروفی که پ ورده گری،
چونکه به چاو کرداره که ده بینی.

به لام (وَالْأَقْوَالُ) شاهیدی ی گوته کان: (كَعَقْدٍ) وه کو مامله تبه ستنو هه لوه شاننده وه
دانپیداهیتان و ته لاقدان... همد (يُشْتَرَطُ سَمْعُهَا وَإِبْصَارُ قَائِلِهَا) بؤ دروستبوونی شاهیدی به
مهرج داده ندری شاهیده که گری له گوته که بی و بگریه که ش به چاو بینی.

به لام نه گره ده یزانی به کیک به ته نها له ژوره که دایه و گری له ده نگی بوو، یان ته نها دوو
که س له ژوریکدا بوون و گری لییان بوو مامله تیکیان به ستو ده یزانی کامه یان وه رگره،
نهو کاته ش دروسته: به و گوی لیبوونه شاهیدی بدا، هر وه که له ژوریه ی سرچاوه کاندان
فرمویانه.

(وَلَا يُقْبَلُ أَعْمَى) شاهیدی کویر قبول ناکری (إِلَّا أَنْ يُقَرَّ فِي أُذُنِهِ) ته نها له و حاله ته دا قبول
ده کری: که سیک له گوی دا دان به شتیکدا بینی (فَيَتَعَلَّقُ بِهِ حَتَّى يَشْهَدَ عِنْدَ قَاضٍ بِهِ) جا
کویره که ش که سه که بگری و به ری نه دا تا له لای قازی شاهیدی له سر ده دا به و
دانپیداهیتانه (عَلَى الصَّحِيحِ) له سر فرموده ی پراست.

وَلَوْ حَمَلَهَا بَصِيرٌ ثُمَّ عَمِيَ شَهِدَ إِنْ كَانَ الْمَشْهُودُ لَهُ وَعَلَيْهِ مَعْرُوفِي الْإِسْمِ وَالنَّسَبِ، وَمَنْ سَمِعَ قَوْلَ شَخْصٍ أَوْ رَأَى فِعْلَهُ: فَإِنْ عَرَفَ عَيْنَهُ وَاسْمَهُ وَنَسَبَهُ شَهِدَ عَلَيْهِ فِي حُضُورِهِ إِشَارَةً، وَعِنْدَ غَيْبَتِهِ وَمَوْتِهِ بِاسْمِهِ وَنَسَبِهِ، فَإِنْ جَهَلَهُمَا لَمْ يَشْهَدْ عِنْدَ مَوْتِهِ وَغَيْبَتِهِ، وَلَا يَصِحُّ تَحْمُلُ شَهَادَةٍ عَلَى مُتَّقِبَةٍ اعْتِمَادًا عَلَى صَوْتِهَا، فَإِنْ عَرَفَهَا بِعَيْنِهَا أَوْ بِاسْمِ وَنَسَبِ جَارٍ، وَيَشْهَدُ عِنْدَ الْأَدَاءِ بِمَا يَعْلَمُ، وَلَا يَجُوزُ التَّحْمُلُ عَلَيْهَا بِتَعْرِيفِ عَدْلٍ أَوْ عَدْلَيْنِ

(وَلَوْ حَمَلَهَا بَصِيرٌ ثُمَّ عَمِيَ) نه‌گەر چاوساغئیک شاهیدیه‌کی هه‌لگرت ئینجا کوئیر بوو، ئەو کاتەش (شەهەد) دروستە شاهیدیه‌که‌ ب‌دا (إِنْ كَانَ الْمَشْهُودُ لَهُ وَعَلَيْهِ مَعْرُوفِي الْإِسْمِ وَالنَّسَبِ) بەو مەرجه‌ی شاهیدی‌بوؤدراوه‌که‌و شاهیدی‌له‌سەردراوه‌که‌ ناو و نەژادی ناسراو بی، وه‌کە ب‌ئی: (الشه‌د بالله‌ فلانی کوپ‌ی فلان ئەو کاره‌ی کرد، یان ئەو قەسه‌یه‌ی گۆت).

(وَمَنْ سَمِعَ قَوْلَ شَخْصٍ أَوْ رَأَى فِعْلَهُ) نه‌گەر شاهیده‌که‌ گۆی‌ی له‌ قەسه‌ی که‌سێک بوو، یان به‌ چاو کرداره‌که‌یی دیت، ئەوه (فَإِنْ عَرَفَ عَيْنَهُ وَاسْمَهُ وَنَسَبَهُ) نه‌گەر شاهیده‌که‌ خودی که‌سه‌که‌و ناوه‌که‌ی و نەژاده‌که‌ی دەناسی، ئەو کاتە (شَهِدَ عَلَيْهِ فِي حُضُورِهِ إِشَارَةً) له‌ حاله‌تی ناماده‌بوونی که‌سه‌که‌دا به‌ ناماژه‌بوؤکردن شاهیدی‌ی له‌ سەر دەدا، به‌لام (وَعِنْدَ غَيْبَتِهِ وَمَوْتِهِ بِاسْمِهِ وَنَسَبِهِ) له‌ حاله‌تی دیارنه‌بوونی و مردنی‌دا به‌ ناو و نەژاده‌که‌یی شاهیدی‌ی له‌ سەر دەدا (فَإِنْ جَهَلَهُمَا) جا نه‌گەر شاهیده‌که‌ ناو و نەژادی که‌سه‌که‌ی نەزانی، ئەو کاتە (لَمْ يَشْهَدْ عِنْدَ مَوْتِهِ وَغَيْبَتِهِ) ناب‌ی له‌ حاله‌تی مردنی و دیارنه‌بوونی‌دا شاهیدی‌ی له‌ سەر ب‌دا، به‌لام نه‌گەر مردوه‌که‌ ژیر خاک نەکراب‌ی، ئەو کاتە دروسته‌ به‌ ناماژه‌بوؤکردن شاهیدی‌ی له‌ سەر ب‌دا.

(وَلَا يَصِحُّ تَحْمُلُ شَهَادَةٍ عَلَى مُتَّقِبَةٍ) دروست ناب‌ی ب‌بیته‌ شه‌هید له‌ سەر ئافره‌تیکی دەم و چاو داپۆشراو، که‌ (اعْتِمَادًا عَلَى صَوْتِهَا) له‌ هه‌لگرتنی شاهیدیه‌که‌ی پشت به‌ ده‌نگی ئافره‌ته‌که‌ ب‌ه‌سه‌تی، چونکه‌ ده‌نگه‌کان ویکه‌چن، به‌لام (فَإِنْ عَرَفَهَا بِعَيْنِهَا أَوْ بِاسْمِ وَنَسَبِ) نه‌گەر خودی ئافره‌ته‌که‌ی دەناسی، یان به‌ ناو و نەژاد ئافره‌ته‌که‌ی دەناسی، ئەو کاتە (جَارٍ) دروسته‌ به‌ داپۆشراویش له‌ سەر ئافره‌ته‌که‌ ب‌بیته‌ شه‌هید: له‌ ماره‌ب‌رین و شتی‌تریشدا، ئینجا (وَيَشْهَدُ عِنْدَ الْأَدَاءِ بِمَا يَعْلَمُ) له‌ کاتی شاهیدی‌دانه‌که‌دا به‌ وه‌ی ده‌یزانی شاهیدی‌ دەدا، واته‌: به‌ ناو و نەژادی ئافره‌ته‌که‌، یان به‌ ناماژه‌بوؤکردن.

به‌لام نه‌گەر خودی ئافره‌ته‌که‌و ناو و نەژاده‌که‌ی نه‌دەناسی ئەو کاتە مەرجه‌: ئافره‌ته‌که‌ پێچه‌ی له‌ سەر پ‌ووی خۆی ل‌اب‌دا: له‌ حاله‌تی بوونه‌ شه‌هیدو له‌ حاله‌تی شاهیدی‌دانه‌که‌دا، هه‌روه‌ک له‌ (تحفه‌)دا فه‌رموویه‌تی.

(وَلَا يَجُوزُ التَّحْمُلُ عَلَيْهَا) دروست نیه‌ له‌ سەر ئافره‌ته‌ داپۆشراوه‌که‌ ب‌بیته‌ شه‌هید له‌ ماره‌ب‌رین و شتی‌تریشدا (بِتَعْرِيفِ عَدْلٍ أَوْ عَدْلَيْنِ) به‌ پیناساندنی دادپه‌روه‌ریک، یان دوو

عَلَى الْأَشْهَرِ، وَالْعَمَلُ عَلَى خَلَالِهِ، وَلَوْ قَامَتْ بَيْنَهُ عَلَى عَيْنِهِ بِحَقِّ فَطْلَبِ الْمُدْعَى التَّسْجِيلِ سَجَلُ الْقَاضِي بِالْحَلِيَّةِ لَا بِالِاسْمِ وَالنَّسَبِ مَا لَمْ يَبْتَأْ، وَلَهُ الشَّهَادَةُ بِالتَّسْمَعِ عَلَى نَسَبٍ مِنْ أَبِي أَوْ قَبِيلَةٍ، وَكَذَا أُمُّ فِي الْأَصْحَ، وَمَوْتُ عَلَى الْمَذْهَبِ، لَا عِتْقٌ وَوَلَاءٌ وَوَقْفٌ وَنِكَاحٌ وَمِلْكٌ فِي الْأَصْحَ، قُلْتُ: الْأَصْحُ عِنْدَ الْمُحَقِّقِينَ وَالْأَكْثَرِينَ فِي الْجَمِيعِ الْجَوَازُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَشَرَطُ التَّسْمَعِ سَمَاعُهُ مِنْ جَمْعٍ يُؤْمَنُ تَوَاطُؤُهُمْ عَلَى الْكُذْبِ،

داده روهر (علی الأشهر) له سهر فرموده‌ی به هیزی ناسراوتر، به لام (والعمل علی خلافه) پهفتاری شاهیده کان-نیستا- له سهر پیچه وانه که یه تی، واته: به فرموده‌ی بی هیزی: پشت به پیناسه‌ی داده روهر ده به ستون و ده بنه شاهید، کومه له زانایه کیش له سهر نه م بین هیزه پویشتون، هه روه که له (تحفة) و (نهایه) دا فرمودیانه.

(وَلَوْ قَامَتْ بَيْنَهُ عَلَى عَيْنِهِ بِحَقِّ) نه گهر شاهید له سهر خودی داوالیکراوه که شاهیدی دا: به هه بوونی مافیک (فَطْلَبِ الْمُدْعَى التَّسْجِيلِ) جا داواکاره که داواى له قازى کرد: دادکردنه که ی بۆ تومار بکا، نه و کاته (سَجَلُ الْقَاضِي بِالْحَلِيَّةِ) قازى به گویره‌ی سیفه ته کانى داوالیکراوه که دادکردنه که تومار ده کا (لَا بِالِاسْمِ وَالنَّسَبِ) نه که به ناو و نه ژادى داوالیکراوه که (مَا لَمْ يَبْتَأْ) نه گهر ناو و نه ژادى داوالیکراوه که له لای خوی ناشکرا نه بوئی، چونکه شاهیده کان ناو و نه ژادیان نه گوتوه.

﴿ بَاسِ شَاهِدِي بِهٖ گُوئِ لَيِّيُون ﴾

(وَلَهُ الشَّهَادَةُ بِالتَّسْمَعِ) دروسته به هزی گوی لیبیون و بلاویونه وه شاهیدی بدا: (عَلَى نَسَبٍ مِنْ أَبِي أَوْ قَبِيلَةٍ) له سهر نه ژادى که سیک له باوکیک، یان له بنه ماله یه که وه که نه مه کوپی فلانکه سه، یان نه مه له و بنه ماله یه (وَكَذَا أُمُّ فِي الْأَصْحَ) هه روه ها له سهر نه ژادى له دایکیش دروسته به گوی لیبیون شاهیدی بدا، له فرموده‌ی پاستردا، هم (وَمَوْتُ) له سهر مردنی که سیکیش دروسته به گوی لیبیون شاهیدی بدا (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سهر فرموده‌ی پاستی مه زه ب (لَا عِتْقٌ وَوَلَاءٌ وَوَقْفٌ وَنِكَاحٌ وَمِلْكٌ فِي الْأَصْحَ) نه که له نازادکردن و خزمایه تی کویله و وه قفو ماره برین و ملکایه تی.

(قُلْتُ) نیمامی (النواوی) فرموده‌ی تی (الْأَصْحُ عِنْدَ الْمُحَقِّقِينَ وَالْأَكْثَرِينَ) فرموده‌ی پاستر له لای زانایان لی کوله روه وه و نوتر (فِي الْجَمِيعِ: الْجَوَازُ) له هه مو نه وانه‌ی پابریدودا دروسته: به گوی لیبیون شاهیدی بدا (وَاللَّهُ أَعْلَمُ) چونکه نه گهر ماوه یه کی دریز به سهر نه وانه دا بپوا، زه حمته سه ره تایه که یان ناشکرا بکری.

(وَشَرَطُ التَّسْمَعِ) مه رجی گوی لیبیون که بۆ شاهیدی پشتی پی بیه ستری، نه مه یه: (سَمَاعُهُ مِنْ جَمْعٍ) شاهیدی پیدراوه که ی له کومه لیکى وها گوی لیبیون: که (يُؤْمَنُ تَوَاطُؤُهُمْ عَلَى الْكُذْبِ) دلنیا بی: کومه له که له سهر درویه که ریک ناکه ون و گومان به هیز بیی

وَقِيلَ يَكْفَى مِنْ عَدْلَيْنِ، وَلَا تَجُوزُ الشَّهَادَةُ عَلَى مَلِكٍ بِمُجَرَّدِ يَدٍ، وَلَا يَبْدُ وَتَصَرُّفٍ فِي مَدَّةٍ قَصِيرَةٍ، وَتَجُوزُ فِي طَوِيلَةٍ فِي الْأَصَحِّ، وَشَرْطُهُ تَصَرُّفُ مُلَاكٍ مِنْ سَكْنَى وَهَذْمٌ وَبِنَاءٌ وَبَيْعٌ وَرَهْنٌ، وَتُبْتُ شَهَادَةُ الْإِغْسَارِ عَلَى قَرَائِنٍ وَمَخَائِلِ الضَّرِّ وَالْإِضَاقَةِ. (فَصْلٌ) تَحْمَلُ الشَّهَادَةَ فَرَضُ كِفَايَةِ فِي التَّكَاحِ وَكَذًا الْإِقْرَارُ وَالتَّصَرُّفُ الْمَالِي وَكِتَابَةُ الصِّكِّ

پاست ده‌کن (وقیل یکنی من عدلین) له فہرمودہ یہ کی بنی ہیزدا: له دوو کہسی دادپہروری گوئی لیبوی بی بہ سہ.

تینجا بزانه: چونیہ تی شامیدی دانی بہ گوئی لیبویون بہم شیوہیہ: (من شامیدم فلانکس کوپی فلانکسہ). یان: (نہم ٹافرہ تہ ژنی فلانکسہ). واتہ: نابن بلی: من شامیدم فلانکس نہم ژنی مارہ کرہوہ؟ چونکہ بہ چاوی خزی نہ دیدتوہ، ہرہوک له (تحفہ) دا پھون کراوہ تہوہ.

(وَلَا تَجُوزُ الشَّهَادَةُ عَلَى مَلِكٍ) دروست نیہ شامیدی بدا له سہر ملکایہ تی ہیچ شتیک بق کہ سیک (بمجرّد یو) بہ تہنہا دیتنی له بن دہستدابوونی ملکہ کہ، ہم (وَلَا يَبْدُ وَتَصَرُّفٍ فِي مَدَّةٍ قَصِيرَةٍ) بہ دیتنی له بن دہستدابوون و دہستکاری کردنی ملکہ کہش له ماوہ یہ کی کوردتدا دروست نیہ شامیدی له سہر ملکایہ تی بدا بق کہ سہ کہ، چونکہ دہنگونجی ملکہ کہی بہ کری گرتبی، یان بہ وہ کیلایہ تی دہستکاری بکا.

بہ لام (وَتَجُوزُ فِي طَوِيلَةٍ) دروستہ شامیدی بہ ملکایہ تی شتہ کہ بدا نہ گہر دیتی له ماوہ یہ کی دریزدا - بن کیشہ - دہستکاری دہ کا (فِي الْأَصَحِّ) له فہرمودی پراستردا. (وَيَشْرَطُهُ) مہرجی دہستکاری کردنہ کہ (تَصَرُّفُ مُلَاكٍ) دہستکاری خواوہ نہ کانہ (مِنْ سَكْنَى وَهَذْمٍ وَبِنَاءٍ وَبَيْعٍ وَرَهْنٍ) له نیشتہ جی بوون و پوخاندن و دیوارکردن و فروختن و پھہنکردن و بہ کری دان.

جا بزانه: نہ گہر بلاو بوہوہ: نہو شتہ ملکی فلانکسہ، نہو کاتہ دروستہ شامیدی بہ ملکایہ تی بدا بق کہ سہ کہ، ہر چہند له بن دہستیشی دا نہ بی و دہستکاریشی نہ کا، ہرہوک له (القليوبي) و حاشیہ کانی (تحفہ) دا پھون کراوہ تہوہ.

(وَتُبْتُ شَهَادَةَ الْإِغْسَارِ) شامیدی نہ بووی مؤؤ بنیات دہندری (عَلَى قَرَائِنٍ وَمَخَائِلِ الضَّرِّ وَالْإِضَاقَةِ) له سہر نیشانہ کان و گومانہ کانی شپزہ بی و ہہ ژاری و نہ مانی مال.

﴿ فَاذْكُرُونِي أَنذُرَكُمْ ﴾

(تَحْمَلُ الشَّهَادَةَ) ہہ لگرتنی شامیدی، واتہ: قبول بکا بییتہ شامید (فَرَضُ كِفَايَةِ فِي التَّكَاحِ) واجبہ بہ (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) له مارہ ہریندا، چونکہ بہ بن شامید مارہ ہرینہ کہ دروست نابن (وَكَذَا الْإِقْرَارُ وَالتَّصَرُّفُ الْمَالِي) ہرہوہا له دانپدہایتان و له دہستکاریہ کانی مالی و له تہ لاق و ہم (وَكِتَابَةُ الصِّكِّ) له نووسینی پھوداوہ کان له پہرہ کاندان، له گشت نہ واتہ شدا

فِي الْأَصْحِ، وَإِذَا لَمْ يَكُنْ فِي الْقَضِيَّةِ إِلَّا اثْنَانِ لَزِمَهُمَا الْأَدَاءُ، فَلَوْ أَدَّى وَاحِدٌ وَامْتَنَعَ
 الْآخَرُ وَقَالَ إِحْلَفْ مَعَهُ عَصَى، وَإِنْ كَانَ شُهُودٌ فَلَا أَدَاءَ فَرَضُ كِفَايَةِ، فَلَوْ طَلَبَ مِنْ
 اثْنَيْنِ لَزِمَهُمَا فِي الْأَصْحِ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ إِلَّا وَاحِدٌ لَزِمَهُ إِنْ كَانَ فِيمَا يُثَبِّتُ بِشَاهِدٍ وَيَمِينٍ،
 وَإِلَّا فَلَا، وَقِيلَ لَا يَلْزَمُ الْأَدَاءُ إِلَّا مَنْ تَحَمَّلَ قَصْدًا،

هلگرتنی شاهیدی به (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) واجبه (فِي الْأَصْحِ) له فرموده‌ی راستتردا، واته:
 نه‌گەر ژماره‌یه‌کی پتیویست شاهیدی‌یه‌که هه‌لبگرن گونا‌هه‌که له سه‌ر خه‌لکی تریش
 لاده‌که‌وی، نه‌گەر نا: هه‌موویان گونا‌هه‌بار ده‌بن.

ئینجا بزانه: هه‌ر که‌سێک شاهیدی‌یه‌کی له لای بی‌ حه‌پامه شاهیدی‌یه‌که به‌شاریت‌ه‌وه، چونکه
 شاهیدی‌یه‌که نه‌مانه‌ته له لای وی، واجبه: نه‌مانه‌ته‌که به‌داته‌وه، خوی گه‌وره ده‌فرموی:
 ﴿وَمَنْ يَكْتُمُهَا فَإِنَّهُ آتَمَ قَلْبُهُ﴾ هه‌ر که‌سێک شاهیدی به‌شاریت‌ه‌وه گونا‌هه‌باره.

(وَإِذَا لَمْ يَكُنْ فِي الْقَضِيَّةِ إِلَّا اثْنَانِ) نه‌گەر له په‌وداوه‌که‌دا ته‌نها دوو شاهید هه‌بون، نه‌و
 کاته (لَزِمَهُمَا الْأَدَاءُ) له سه‌ر هه‌ردووکیان به (فَرَضُ الْعَيْنِ) واجبه شاهیدی‌یه‌که به‌ده‌ن هه‌ر
 کاتێک داویان لیکرا، خوی گه‌وره ده‌فرموی: ﴿وَلَا يَأْبُ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا﴾ نابی
 شاهیده‌کان گیر بین هه‌ر کاتێک داوا کران بۆ شاهیدی. که‌وابو: (فَلَوْ أَدَّى وَاحِدٌ وَامْتَنَعَ
 الْآخَرَ) نه‌گەر به‌کیکیان شاهیدی‌یه‌که‌ی دا، نه‌وه‌که‌ی تریش خوی گیر کردو شاهیدی‌یه‌که‌ی
 نه‌داو (وَقَالَ: إِحْلَفْ مَعَهُ) به‌ داوا کاره‌که‌ی گوت: سوپندی گه‌ل نه‌م شاهیده به‌خۆ، نه‌وه
 (عَصَى) گونا‌هه‌بار ده‌بی، چونکه واجبه‌که‌ی به‌جی نه‌هیناوه.

به‌لام (وَإِنْ كَانَ شُهُودٌ) نه‌گەر له په‌وداوه‌که‌دا له پاده‌ی پتیویست زۆتر شاهید هه‌بون،
 نه‌و کاته (فَلَا أَدَاءَ فَرَضُ كِفَايَةِ) شاهیدی‌دانه‌که به (فَرَضُ الْكِفَايَةِ) له سه‌ر هه‌مووانیان
 واجبه، جا نه‌گەر داویان لیکرێو دووانیان شاهیدی‌یه‌که به‌ده‌ن، نه‌وه گونا‌هه‌که له سه‌ر
 هه‌مووانیان لاده‌که‌وی، نه‌گەر نا: هه‌موویان گونا‌هه‌بار ده‌بن.

(فَلَوْ طَلَبَ مِنْ اثْنَيْنِ) جا نه‌گەر داواکاره‌که داوی له ته‌نها دوو شاهیدی دیارکراو کرد، نه‌و
 کاته (لَزِمَهُمَا فِي الْأَصْحِ) له سه‌ر نه‌و دووانه واجبه: شاهیدی‌یه‌که به‌ده‌ن، له فرموده‌ی
 راستتردا، نه‌وه‌ک خه‌لک به‌ ته‌مای به‌کتری واز له شاهیدی‌یه‌که بی‌تن.

هه‌روه‌ها (وَإِنْ لَمْ يَكُنْ إِلَّا وَاحِدٌ) نه‌گەر له په‌وداوه‌که‌دا ته‌نها به‌ک شاهید هه‌بوو، نه‌و کاته‌ش
 (لَزِمَهُ) نه‌گەر داوی لیکرا له سه‌ری واجبه شاهیدی‌یه‌که به‌دا (إِنْ كَانَ فِيمَا يُثَبِّتُ بِشَاهِدٍ وَيَمِينٍ)
 نه‌گەر شاهیدی‌یه‌که له مافیکی وه‌هادا بی: که به شاهیدی‌یک سوپندی داواکاره‌که ناشکرا
 بی: وه‌ک کیشه‌کانی مالی (وَإِلَّا) به‌لام نه‌گەر به شاهیدی‌یک سوپند‌خواردن ناشکرا نه‌بی:
 وه‌کو ماره‌به‌رین و ته‌لاق، نه‌و کاته (فَلَا) واجبه نیه شاهیدی‌یه‌که به‌دا، چونکه سویدی نیه
 (وَقِيلَ) له فرموده‌یه‌کی بی‌هیندا: (لَا يَلْزَمُ الْأَدَاءُ إِلَّا مَنْ تَحَمَّلَ قَصْدًا) شاهیدی‌دان واجبه

لَا اتِّفَاقًا، وَلَوْ جُوبِ الْأَدَاءُ شُرُوطًا: أَنْ يُدْعَى مِنْ مَسَافَةِ الْعَدْوَى، وَقِيلَ دُونَ مَسَافَةِ الْقَصْرِ.
وَأَنْ يَكُونَ عَدْلًا فَإِنْ دُعِيَ ذُو فَسْقٍ مُجْمَعٍ عَلَيْهِ قِيلَ أَوْ مُخْتَلَفٍ فِيهِ - لَمْ يَجِبْ. وَأَنْ
لَا يَكُونَ مَعْدُورًا بِمَرَضٍ وَتَحْوِهِ، فَإِنْ كَانَ أَشْهَدَ عَلَى شَهَادَتِهِ أَوْ بَعَثَ الْقَاضِي مَنْ يَسْمَعُهَا.
(فَصَلِّ) تُقْبَلُ الشَّهَادَةُ عَلَى الشَّهَادَةِ فِي غَيْرِ عُقُوبَةٍ،

نيه تنها له سر نهو كه سه نه بن: كه به ويستی خوی شاهیدیه کی هه لگرتی (لا اتفقا)
نهك به ریگه وتن.

﴿ نَاگاداری ﴾: بۆ نووسره كه دروسته: كریئی نووسینه كه وه ریگری، هم بۆ
شاهیده كه ش دروسته: كریئی سواری و بزئی ریگه و نه ندازه ی له كار كه وتنی نه و كاسبیه ی
له و ماوه یه دا له كار ده كه وی گشتی له و كه سه وه ریگری كه شاهیدی بۆ ده دا، به لام
دروست نیه كریئی شاهیدی دانه كه وه ریگری، چونكه خودی شاهیدی دانه كه واجبه،
هه روهك له زۆریه ی سه رچاوه كاندا فه رمویانه .

(وَلَوْ جُوبِ الْأَدَاءِ شُرُوطًا) بۆ واجیبوونی شاهیدی دانه كه ش چه ند مه رجیک هه نه:
یه كه م: (أَنْ يُدْعَى مِنْ مَسَافَةِ الْعَدْوَى) ده بی له نه ندازه ی خو شپۆییه وه، یان نزیکتر داوا
بگری، واته: نه گه ر له به یانیه وه ده ریچی بۆ سه رتهای شه و بگه ریته وه ماله وه، نه گه ر له و
نه ندازه یه دوورتر بن، واجب نیه بچی (وَقِيلَ لَنْ مَسَافَةِ الْقَصْرِ) له فه رموده یه کی بی هیژدا:
نه گه ر له كه متر له نه ندازه ی كورتكر دنه وه ی نو یژ داوا بگری واجبه: بچی.

دووم: (وَأَنْ يَكُونَ عَدْلًا) ده بی شاهیده كه دادپه روه ر بن، كه وایو: (فَإِنْ نُعِيَ تُوْفِسْقٍ مُجْمَعٍ
عَلَيْهِ) نه گه ر خاوه ن فاسقییگی یه كدهنگی داواكرا: وه كو شه رپاخۆر - (قِيلَ أَوْ مُخْتَلَفٍ فِيهِ)
له فه رموده یه کی بی هیژدا: نه گه ر خاوه ن فاسقییگی یه كدهنگیش نه بن - (لَمْ يَجِبْ) واجب
نيه شاهیدییه كه بدا، چونكه شاهیدی فاسق قبول ناكری، به لام نه گه ر شاهیده كه فاسقییگی
به نهیتی بی و خاوه ن ماله كه ش به شاهیدییه کی وی بگاته مافی خوی، نه و كاته واجبه
شاهیدییه كه بدا، هه روهك له زۆریه ی سه رچاوه كاندا فه رمویانه .

سینیهم: (وَأَنْ لَا يَكُونَ مَعْدُورًا) نابن شاهیده كه عوزیگی هه بن: (بِمَرَضٍ وَتَحْوِهِ) به هوی
نه خو ش و عوزیگی وه ها: وهك ترسان له گیان و مال (فَإِنْ كَانَ) جا نه گه ر شاهیده كه
عوزیگی هه بن، نه و كاته (أَشْهَدَ عَلَى شَهَادَتِهِ) یه كیگی تر له سه ر شاهیدییه کی خوی
ده كاته شاهید (أَوْ بَعَثَ الْقَاضِي مَنْ يَسْمَعُهَا) یان قازی وه کیلیگی خوی ده نیتری تاكو
گری له شاهیده كه بگری.

﴿ فَصَلِّ: لَهُ بَاسِي زَمَانِ شَاهِيدِي لَهُ سَهَر شَاهِيدِي ﴾

واته: شاهیدی له سه ر شاهیدی كه سیگی تر بدا. (تُقْبَلُ الشَّهَادَةُ عَلَى الشَّهَادَةِ) شاهیدی دان
له سه ر شاهیدی شاهیدیگی تر قبول ده كری: (فِي غَيْرِ عُقُوبَةٍ) له گشت مافیكدا كه سزای

وَفِي عُقُوبَةِ لَادِمِيٍّ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَتَحْمُلُهَا بِأَنْ يَسْتَرْعِيَهُ فَيَقُولُ: أَنَا شَاهِدٌ بِكَذَا
وَأَشْهَدُكَ أَوْ إِشْهَدُ عَلَى شَهَادَتِي. أَوْ يَسْمَعُهُ يَشْهَدُ عِنْدَ قَاضٍ. أَوْ يَقُولُ: أَشْهَدُ أَنَّ
لِفُلَانٍ عَلَى فُلَانٍ أَلْفًا عَنْ ثَمَنٍ مَبِيعٍ أَوْ غَيْرِهِ. وَفِي هَذَا وَجْهٌ، وَلَا يَكْفِي سَمَاعُ قَوْلِهِ
لِفُلَانٍ عَلَى فُلَانٍ كَذَا، أَوْ أَشْهَدُ بِكَذَا، أَوْ عِنْدِي شَهَادَةٌ بِكَذَا. وَلِيَبِينَ الْفَرْعُ عِنْدَ
الْأَدَاءِ جِهَةَ التَّحْمُلِ،

تاوانه کانی مافی خوی گوره نه بن، جیاوازی نیه مافی ناده میزاد بن: وهکو کرینو
فروشترو دانپیداهینان و ماره برینو ته لاقو... هتد، یان مافی خوی گوره بن: وهکو
زه کاتو وه قف، هم (وَفِي عُقُوبَةِ لَادِمِيٍّ) لهو سزایانه شدا قبول ده کرئ: که مافی
ناده میزادانن: وهک کوشتنی له توله و بوختانی زینا (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سر فرموده ی
پاستی مه زهب، واته: به لام له سزاکانی مافی خوی گوره دا- وهکو زیناو
شهرا بخوارنده وه - زمانشاهیدی قبول ناکرئ.

(وَتَحْمُلُهَا) هه لگرتنی زمانشاهیدی به یه کیک له م سن هویانه دروست ده بن:
یه که م: (بِأَنْ يَسْتَرْعِيَهُ فَيَقُولُ) شاهیده که شاهیدی که ی خوی به زمانشاهیده که بسپیئرئ و
بئن: (أَنَا شَاهِدٌ بِكَذَا وَأَشْهَدُكَ أَوْ إِشْهَدُ عَلَى شَهَادَتِي) من شاهیدم بهو شته و توم کرده
شاهید له سر شاهیدی که م. یان تو شاهیدی بده له سر شاهیدی که ی من.
دووم: (أَوْ يَسْمَعُهُ يَشْهَدُ عِنْدَ قَاضٍ) یان زمانشاهیده که گوئی لی بن شاهیده که
شاهیدی که دده له لای قازی، یان له لای کاربه ده ستیکی تر.

سن یه م: (أَوْ يَقُولُ) یان گوئی لی بن شاهیده که هوی شاهیدی که ی بئن: وهک (أَشْهَدُ أَنَّ
لِفُلَانٍ عَلَى فُلَانٍ أَلْفًا عَنْ ثَمَنٍ مَبِيعٍ أَوْ غَيْرِهِ) من شاهیدم فلانکه س هزار دیناری له سر
فلانکه سه له پاره ی فرق شراویک، یان له پاره ی قهرزیک.
جا به یه کیک لهو سن هویانه بئ زمانشاهیده که دروست ده بن شاهیدی بدا، هه رچه ند له
هوی دووم و سن یه میشدا شاهیدی که ی پی ته سپیئر درابن، به لام (وَفِي هَذَا وَجْهٌ) له م
سن یه مه دا فرموده یه کی بن هیز هه یه: که بن پیسپاردن دروست نه بن.

(وَلَا يَكْفِي سَمَاعُ قَوْلِهِ) بئ دروست بونی زمانشاهیدی نه و نده به س نیه زمانشاهیده که
گوئی له شاهیده که بن بئن: (لِفُلَانٍ عَلَى فُلَانٍ كَذَا) فلان نه و نده ی له سر فلان (أَوْ)
یان بئن: (أَشْهَدُ بِكَذَا) من شاهیدی بهو شته دده م (أَوْ) یان بئن: (عِنْدِي شَهَادَةٌ بِكَذَا) من
شاهیدی که م بهو شته له لایه.

(وَلِيَبِينَ الْفَرْعُ عِنْدَ الْأَدَاءِ جِهَةَ التَّحْمُلِ) با زمانشاهیده که له کاتی شاهیدی دانه که دا پوون
بکاته وه: نه و پوهی شاهیدی که ی له لگرتوه: وهک (من شاهیدم فلانکه س نهو
شاهیدی یه دده او منیشی کردو ته زمانشاهید). یان یه کیک له دو هوی کانی تر پوون

فَإِنْ لَمْ يَبَيِّنْ وَوَثِقَ الْقَاضِيُ بَعْلَمَهُ فَلَا بَأْسَ، وَلَا يَصِحُّ التَّحْمُلُ عَلَى شَهَادَةِ مَرْدُودِ الشَّهَادَةِ، وَلَا تَحْمُلُ النَّسْوَةَ، فَإِنْ مَاتَ الْأَصْلُ أَوْ غَابَ أَوْ مَرَضَ لَمْ يَمْتَنِعْ شَهَادَةُ الْفَرْعِ، وَإِنْ حَدَّثَ رِدَّةً أَوْ فَسَقَ أَوْ عَدَاوَةً مَنَعَتْ، وَجُنُونُهُ كَمَوْتِهِ عَلَى الصَّحِيحِ، وَلَوْ تَحْمَلُ فَرْعٌ فَاسِقٌ أَوْ عَبْدٌ أَوْ صَبِيٌّ فَأَدَّى وَهُوَ كَامِلٌ قَبِلَتْ، وَيَكْفِي شَهَادَةُ اثْنَيْنِ عَلَى الشَّاهِدَيْنِ،

بکاتوه، به لام (فَإِنْ لَمْ يَبَيِّنْ) نه گهر زمانشاهیده که پهوه که ی پوون نه کرده وه و ته نها گوتی: (من شاهیدم له سهر شاهیدی فلان شاهیده بهم شته). جا (وَوَثِقَ الْقَاضِيُ بَعْلَمَهُ) قازیش باوه پی به زانستی زمانشاهیده که هه بو: که چوون زمانشاهیدی هه لده گری، نه و کاته (فَلَا بَأْسَ) هیچ زیانیک له زمانشاهیده که دا نیه.

(وَلَا يَصِحُّ التَّحْمُلُ) هه لگرتنی زمانشاهیدی دروست نابی (عَلَى شَهَادَةِ مَرْدُودِ الشَّهَادَةِ) له سهر شاهیدی نه و که سه ی شاهیده که ی پهد کراوه ته وه: به هوی فاسقی، یان دوژمنایه تی، یان بابو کوپایه تی (وَ) هه روه ها (لَا تَحْمِلُ النَّسْوَةَ) دروست نابی ثافره تان و نیراموک زمانشاهیدی هه لبرگن، هه رچند شاهیده کانی بنچینه ش هه موویان ثافره ت بنو شاهیده که ش له باره ی حه یزو شیردان و مندالبوون بی.

(فَإِنْ مَاتَ الْأَصْلُ) جا نه گهر شاهیده که ی بنچینه یی مرد (أَوْ غَابَ) یان دیار نه بو له کوئی به (أَوْ مَرَضَ) یان نه خو ش بوو، نه وه (لَمْ يَمْتَنِعْ شَهَادَةُ الْفَرْعِ) شاهیدی زمانشاهیده که قه دهغه نا کاو قبول ده گری.

به لام (وَإِنْ حَدَّثَ رِدَّةً أَوْ فَسَقَ أَوْ عَدَاوَةً) نه گهر شاهیده که ی بنچینه یی کافر بوو، یان فاسق بوو، یان دوژمنایه تی یی لپه یدا بوو، نه و کاته (مَنَعَتْ) هه ر یه کیک له و سییانه شاهیدی زمانشاهیده که ش قه دهغه ده کاو قبول نا گری، چونکه نه و سییانه گومان له پابردوی شاهیده که شدا په یدا ده که ن (وَجُنُونُهُ) شیتبوونی شاهیده که ی بنچینه یی و لالبوونی و کویریوونی، گشتی (كَمَوْتِهِ) وه کو مرنبیه تی و شاهیدی زمانشاهیده که قه دهغه نا که ن و قبول ده بی (عَلَى الصَّحِيحِ) له سهر فه رمووده ی راست.

(وَلَوْ تَحْمَلُ فَرْعٌ فَاسِقٌ أَوْ عَبْدٌ أَوْ صَبِيٌّ) نه گهر زمانشاهیدی کی فاسق، یان کزیه، یان مندال شاهیده که ی هه لگرت (فَأَدَّى وَهُوَ كَامِلٌ) ئینجا له حاله تی کاملی دا زمانشاهیده که ی دا، واته: توبه ی کردبو، نازاد بوو، بلوغی بوو، نه و کاته (قَبِلَتْ) زمانشاهیده که ی قبول ده گری.

ئینجا بزانه: دروست نیه ژماره ی زمانشاهیده کان له پهوداوه که دا له دووان که متر بی، که و ابو: (وَيَكْفِي شَهَادَةُ اثْنَيْنِ عَلَى الشَّاهِدَيْنِ) نه وه نده به سه: دوو زمانشاهید له سهر شاهیدی دوو شاهیدان شاهیدی بدن، واته: هه ر یه که یان له سهر شاهیدی هه ر دوو شاهیده کان شاهیدی بدا.

وَلَمْ يَشْتَرِ لِكُلِّ رَجُلٍ أَوْ امْرَأَةٍ ائْتَانَ، وَشَرَطُ قَبُولِهَا تَعَدُّرٌ أَوْ تَعَسُّرُ الْأَصِيلِ بَمَوْتِ أَوْ عَمَى أَوْ مَرَضٍ يَشْتَقُ حُضُورَهُ أَوْ غَيْبَةً لِمَسَافَةِ عَدْوَى، وَقِيلَ قَصْرٌ، وَأَنْ يُسَمَّى الْأَصُولَ، وَلَا يُشْتَرَطُ أَنْ يُزَكِّيَهُمُ الْفُرُوعُ، فَإِنْ زَكَّوهُمْ قَبْلَ، وَلَوْ شَهِدُوا عَلَى شَهَادَةِ عَدْلَيْنِ أَوْ عُدُولٍ وَلَمْ يُسَمُّوهُمْ لَمْ يَجُزْ.
(فَصَلِّ رَجَعُوا عَنِ الشَّهَادَةِ قَبْلَ الْحُكْمِ امْتَنَعَ،

به لام نه گهر مهر يه که يان له سر شاهيدى تنها شاهيدىك شاهيدى بدا ثوه بهس نيه، چونکه مرجه: مهر شاهيدىك نوو زمانشاهيدى هه بن، که واته: نه گهر نوو زمانشاهيد له سر شاهيدى تنها شاهيدىك شاهيدى بدن، نو کاته بق خاوهن مافه که دروسته سويندى گه ل شاهيدىك له گه ل زمانشاهيدى نوو نووانه بخوا، مهره که له (مغنى) دا فرموويه تى (وَمَى قَوْلٍ) له فرمووده يه کدا (يُشْتَرَطُ لِكُلِّ رَجُلٍ أَوْ امْرَأَةٍ ائْتَانَ) به مرچ داده نرى بق مهر پياويك، يان بق مهر نافرته تىك نوو زمانشاهيد هه بن.

(وَشَرَطُ قَبُولِهَا) مرچى قبولکردنى زمانشاهيدى نه مه يه: (تَعَدُّرٌ أَوْ تَعَسُّرُ الْأَصِيلِ) نه گونجى، يان زه حمت بى شاهيده کهى بنچينه يى ناماد بىنى (بَمَوْتِ أَوْ عَمَى) به هوى مردنى، يان کويويونى، يان شيتبويونى، يان لالويونى (أَوْ مَرَضٍ يَشْتَقُ حُضُورَهُ) يان به هوى نه خو شيه کهى وهما که ناماده بويونه کهى نازارى بدا، يان له ترسى خاوهن قهرزىك، يان که سيكى تر نه ويزى ناماده بىنى (أَوْ غَيْبَةً لِمَسَافَةِ عَدْوَى) يان شاهيده کهى بنچينه يى ديار نه بى و به نه اندازه ي خو شرويه پيوار دوو بى، واته: بق سره تاي شهو نه گاته وه شوينه کهى خوى (وَقِيلَ قَصْرٍ) له فرمووده يه کهى بى هيژدا به نه اندازه ي کورتکردنه وهى نويز دوو بى.

(و) مهره ها مرجه: (أَنْ يُسَمَّى الْأَصُولَ) زمانشاهيده که له شاهيديه که دا ناوى شاهيده بنچينه ييه کان بىنى: وه که (مَنْ شَاهِدٌ لَهُ سَهْرٌ شَاهِدِيٌّ فَلَنْ شَاهِدَ)... همتد، تا کو قازى و داو اليکراوه که بيانناسن و بتوانن په خنه يان لي بگرن، به لام (وَلَا يُشْتَرَطُ أَنْ يُزَكِّيَهُمُ الْفُرُوعُ) مرچ نيه: زمانشاهيده کان شاهيده بنچينه ييه کان به دادپه روه ر دابنين (فَإِنْ زَكَّوهُمْ) جا نه گهر به دادپه روه ريان دانان، نو کاته (قَبْلَ) لييان قبول ده کرى.
(وَلَوْ شَهِدُوا عَلَى شَهَادَةِ عَدْلَيْنِ أَوْ عُدُولٍ) نه گهر زمانشاهيده کان شاهيدىيان دا له سر شاهيدى دوو دادپه روه، به لام (وَلَمْ يُسَمُّوهُمْ) ناويان نه هيتان، ثوه (لَمْ يَجُزْ) بهس نيه دروست نابى، چونکه داو اليکراوه که ناينناسن و ناتوانن په خنه يان لي بگرن.

﴿فَصَلِّ لَهُ بِأَسَى پَه شِيمَانِيوونه وه له شاهيدى﴾

(إِذَا رَجَعُوا عَنِ الشَّهَادَةِ) مهر کاتىك شاهيده کان په شيمان بونه وه له شاهيديه که يان (قَبْلَ الْحُكْمِ) پيش نه وهى قازى - دادوه - به شاهيديه که يان - بريار بدا، ثوه (امتنع) دادکردنى

أَوْ بَعْدَهُ وَقَبْلَ اسْتِيفَاءِ مَالِ اسْتَوْفِي، أَوْ عُقُوبَةَ فَلَا، أَوْ بَعْدَهُ لَمْ يُنْقَضْ، فَإِنْ كَانَ
 الْمُسْتَوْفَى قِصَاصًا أَوْ قَتْلَ رِدَّةٍ أَوْ رَجْمَ زِنَا أَوْ جَلْدَهُ وَمَاتَ وَقَالُوا تَعَمَّدْنَا فَعَلَيْهِمْ
 قِصَاصٌ أَوْ دِيَّةٌ مُغْلَطَةٌ.

بهو شاهیدی به قهدهغه دهبنو بپیرادانهکی سروس تابی، واته: هرچه‌ند دووباره‌ش
 شاهیده‌کان شاهیدی به که بدنه‌وه شاهیدی به که یان هر لئوهرناگیری؟ چونکه نازاندری
 به که مه که یان پاسته، یان دووه مه که یان.

(أَوْ بَعْدَهُ وَقَبْلَ اسْتِيفَاءِ مَالٍ) یان نه‌گه‌ر له نوای بپیرادانی قازی به مالتیک بی که سئیک،
 شاهیده‌کان په‌شیمان بونه‌وه پیش نه‌وهی ماله که وه‌ریگیری، نه‌و کاته (اسْتَوْفِي) ماله که
 وه‌رده‌گیری و په‌شیمان بونه‌وه که کار له بپیاره که ناکا، چونکه بپیرادانه که ته‌واو بووه و
 مه‌لناوه‌شیتنه‌وه.

(أَوْ عُقُوبَةً) یان نه‌گه‌ر له نوای بپیرادانی قازی به واجبونی سزای تاوانتیک، شاهیده‌کان
 په‌شیمان بونه‌وه پیش نه‌وهی سزای تاوانه که وه‌ریگیری، نه‌و کاته‌ش بپیاره که
 مه‌لناوه‌شیتنه‌وه، به‌لام (فَلَا) نابن سزایه که وه‌ریگیری، چونکه سزای تاوانه‌کان به هوی
 (شُبْهَةً) لاده‌کوی، جیاوازی نیه تاوانه که مافی خوی گه‌وره بن: وه‌کو زینا و شه‌پاب، یان
 مافی ناده‌میزاد بن، وه‌کو کوشتنی له‌تولّه و بوختانی زینا.

(أَوْ بَعْدَهُ) یان نه‌گه‌ر له نوای بپیرادانی قازی و له نوای وه‌رگرتنی سزای تاوانه که شاهیده‌کان
 په‌شیمان بونه‌وه، نه‌و کاته‌ش (لَمْ يُنْقَضْ) بپیاره که ی قازی مه‌لناوه‌شیتندرتنه‌وه و
 سزایه که ی به سروس تبویی داده‌ندری، به‌لان قازی و شاهیده‌کان به م شیوه‌یه ی داهاتو و
 بپیریان له سهر ده‌دري:

(فَإِنْ كَانَ الْمُسْتَوْفَى قِصَاصًا) نه‌گه‌ر سزا وه‌رگیراوه که کوشتنی له‌تولّه، یان لئگردنه‌وه ی
 نه‌ندامیکی له‌تولّه بوو (أَوْ قَتْلَ رِدَّةٍ أَوْ رَجْمَ زِنَا) یان کوشتنی کافریوون، یان به‌ردبارانکردنی
 زینا بوو (أَوْ جَلْدَهُ وَمَاتَ) یان دارکاری زینا بوو و به‌و دارکاریه‌ش مرد، یان ده‌ست بپرنی
 دزی بوو، ئینجا له نوای وه‌رگرتنی سزایه که شاهیده‌کان په‌شیمان بونه‌وه و (وَقَالُوا تَعَمَّدْنَا)
 گوتیان: به قه‌سدی نه‌و شاهیدی به درویه‌مان داو ده‌شمانزانی به م شاهیدی به یی‌تیمه
 سزایه که ی لئوهرده‌گیری، نه‌و کاته (فَعَلَيْهِمْ قِصَاصٌ) کوشتنه‌وه ی له‌تولّه ی سزاندراوه که
 ته‌نها له سهر شاهیده‌کان واجب ده‌بن به‌و مرجه‌ی میراتگری کوژاوه که نه‌زانی
 شاهیده‌کان درّ ده‌کن، نه‌گینا: کوشتنه‌وه ی له‌تولّه -ته‌نها- له سهر خوی واجب ده‌بن،
 هروه‌ک له نذریه ی سرچاوه‌کاندا فرموویانه.

(أَوْ دِيَّةٌ مُغْلَطَةٌ) یان نه‌گه‌ر شاهیده‌کان له تولّه‌کردنه‌وه عفو کران، نه‌وه کاته خوینتیک ی
 نه‌ستورکاری سزاندراوه که له مالی هموو شاهیده‌کان واجب ده‌بن و به سهر ژماره که یاندا

وَعَلَى الْقَاضِي قِصَاصٌ إِنْ قَالَ تَعَمَّدْتُ. وَإِنْ رَجَعَ هُوَ وَهُمْ فَعَلَى الْجَمِيعِ قِصَاصٌ إِنْ قَالُوا: تَعَمَّدْنَا. فَإِنْ قَالُوا: أَخْطَأْنَا. فَعَلَيْهِ نِصْفُ دِيَّةٍ وَعَلَيْهِمْ نِصْفٌ، وَلَوْ رَجَعَ مُزَكًّا فَلِأَصْحِ هُوَ يَضْمَنُ، أَوْ وَلِيِّ وَحْدَهُ

به‌ش ده‌کری ﴿عَنِ الشَّعْبِيِّ﴾: أَنْ رَجُلَيْنِ شَهِدَا عَلَى رَجُلٍ أَنَّهُ سَرَقَ، فَقَطَعَهُ عَلَيْهِ ثُمَّ جَاءَ بآخَرَ وَقَالُوا أَخْطَأْنَا. فَأَبْطَلُ شَهَادَتَهُمَا وَأَخَذًا بِدِيَّةِ الْأَوَّلِ، وَقَالَ: لَوْ عَلِمْتُ أَلَكُمَا تَعَمَّدْنَا لَقَطَعْتُكُمَا ﴿رواه البخاری، نوو پیاو شاهیدیان دا له سر پیاوئیک: نزیی کردوه. جا نیمامی (علی) بهو شاهیدی به دهستی زده‌کی بری، نینجا شاهیده‌کان بزکی‌تریان هیناو گوتیان: به هله شاهیدیمان له سر به‌که‌مه‌که داوه. جا نیمامی (علی) شاهیدی‌که‌یانی به‌تال کرده‌وه و خوینی دهستی به‌که‌مه‌که‌یانی لئوه‌رگیراو فرمووی: نه‌گر زانیام به قه‌سدی شاهیدیتان له سر داوه، دهستی هر دووکتانم له تۆله لئده‌کرده‌وه.

نینجا بزانه: هر به به‌لگی حه‌دیسه‌که: نه تۆله و نه خوین له سر قازی‌به‌که واجب نابین بهو مهرجی به قه‌سدی، یان به هله بریاره ناشهرعی‌که‌ی نه‌دابین، که‌وابو: (وَعَلَى الْقَاضِي قِصَاصٌ) کوشتنه‌وه‌ی له‌تۆله تنها له سر قازی‌به‌که واجب ده‌بین (إِنْ قَالَ تَعَمَّدْتُ) نه‌گر به تنها په‌شیمان بیته‌وه و بلین: به قه‌سدی بهو شاهیدی به درۆیه دادم کردو بریارم دا. جا نه‌گر له تۆله‌کردنه‌وه عفو کرا، نه و کاته واجبه: خوینیکی نه‌ستور بدا.

به‌لام (وَإِنْ رَجَعَ هُوَ وَهُمْ) نه‌گر قازی و شاهیده‌کان گشتیان په‌شیمان بونه‌وه، نه و کاته (فَعَلَى الْجَمِيعِ قِصَاصٌ) له سر گشتیان کوشتنه‌وه‌ی له‌تۆله واجب ده‌بین (إِنْ قَالُوا: تَعَمَّدْنَا) نه‌گر گشتیان بلین: به قه‌سدی کردمان. واته: قازی بلین: به قه‌سدی بهو شاهیدی به درۆیه بریارم داوه. شاهیده‌کانیش بلین: به قه‌سدی شاهیدی به درۆمان دا.

به‌لام (فَإِنْ قَالُوا أَخْطَأْنَا) نه‌گر قازی‌به‌که و شاهیده‌کان بلین: به هله‌دا چوین، واته: قازی‌به‌که بلین: به هله بهو شاهیدی به درۆیه بریارم داوه. شاهیده‌کانیش بلین: به هله شاهیدیمان دا. نه و کاته (فَعَلَيْهِ نِصْفُ دِيَّةٍ) نیوه‌ی خوینی سزادراره‌که - به تنها - له سر قازی‌به‌که‌یه، هم (وَعَلَيْهِمْ نِصْفٌ) نیوه خوینه‌که‌ی تریش له سر هموو شاهیده‌کانه به تیکرایی، به به‌لگی حه‌یسه‌که‌ی پراوردو.

(وَلَوْ رَجَعَ مُزَكًّا) نه‌گر پاکه‌روه‌ی شاهیده‌کان په‌شیمان بۆوه له داپه‌روه‌رکرنی شاهیده‌کان و گوتی: به درۆ گوتم شاهیده‌کان داپه‌رویدن. نه‌وه (فَالْأَصْحُ أَنَّهُ يَضْمَنُ) به فرموده‌ی راستر: پاکه‌روه‌که - به تنها - ده‌بیته‌ زامین: به کوشتنی له‌تۆله، یان به خوینی سزادراره‌که، واته: شاهیده‌کان نابنه‌ زامین.

(أَوْ وَلِيِّ وَحْدَهُ) یان میراتگری کوژاره‌که - به تنها - په‌شیمان بۆوه و گوتی: من به درۆ داوام کردو گوتم: فلانکس خزمه‌که‌ی منی کوشتوه. هه‌روه‌ها نه‌گر بشلین: من ده‌مزانی

فَعَلَيْهِ قِصَاصٌ أَوْ دِيَّةٌ، أَوْ مَعَ الشُّهُودِ فَكَذَلِكَ، وَقِيلَ: هُوَ وَهُمْ شُرَكَاءُ، وَلَوْ شَهِدَا
بِطَلَّاقِ بَائِنٍ أَوْ رِضَاعٍ أَوْ لِعَانٍ وَفَرَّقَ الْقَاضِي فَرَجَعًا دَامَ الْفِرَاقُ وَعَلَيْهِمْ مَهْرٌ مِثْلُ، وَفِي
قَوْلِ نَصْفُهُ إِنْ كَانَ قَبْلَ وَطْءٍ، وَلَوْ شَهِدَا بِطَلَّاقٍ وَفَرَّقَ فَرَجَعًا فَقَامَتْ بَيِّنَةٌ أَنَّهُ كَانُ
بَيْنَهُمَا رِضَاعٌ فَلَا غَرَمَ، وَلَوْ رَجَعَ شَهْوُدُ مَالٍ

شاهیده‌کان به دو شاهید بیان له سر بکوڑه که داوه. نه وه له هر دو حاله تدا (فعلیه
قصاصٌ أو دية) کوشتنه وهی له تولی سزالراوه که، یان خوینته که ی تنها له سر میراتگره که
واجب ده بی (أو مع الشهود) یان نه گهر میراتگری کوڑراوه که له گه ل شاهیده کان ویکړا
په شیمان بونه وه، نه و کاته ش (فکذلک) به فرموده ی پراستتر: کوشتنه وهی له تولی، یان
خوینته که -ته نه- له سر میراتگره که واجب ده بی، چونکه له هر دو مهسه له دا نه و
پراسته و خق سزالراوه که ی کوشتوه (وقیل: هو وهم شرکاء) له فرموده یه کی
بی هیژدا: میراتگره که و شاهیده کان له کوشتنه که دا هاو به شن، واته: گشتیان له تولی
ده و کوشترینه وه، یان خوینیان ل و ه رده گیری.

(ولو شهدا) نه گهر دو شاهید شاهید بیان دا له سر که سیك (بطلاق باین) به ته لاتیکی
(باین) به خولع، یان سی به سی، یان پیش جیما عکردن (أو رضاع) یان به شیر خوار دنیکی
هرامکر (أو لعان) یان به له عنه ت لیکردن، نینجا (وفرَّق القاضی) به و شاهیدی به قازی ژنو
میرده که ی لیک جیا کردنه وه (فرجعاً) نینجا شاهیده کان له شاهیدی که یان په شیمان بونه وه و
گوتیان: درومان کرد. نه وه (دام الفراق) لیکجیا بونه وه که ی ژنو میرده که به برده و امی
جی به جی ده بی، به لام (وعلیهم مهر مثل) له سر شاهیده کان واجب: ماریه ی هاو وینتی ژنه که
بدنه میرده که ی، هر چه ند جیما عیشی له گه ل نه کرد بی، یان ژنه که گرده نی نازاد کرد بی له
ماریه یه که ی (وفی قول نصفه إن كان قبل وطء) له فرموده یه که دا: نیوه ی ماریه یه که واجب
ده بی نه گهر جیا بونه وه که پیش جیما عکردن بی.

(ولو شهدا بطلاق) نه گهر دو شاهیده کان شاهید بیان دا به ته لاتیکی (باین)، نینجا (وفرَّق)
قازی ژنو میرده که ی -به و شاهیدی به- لیک جیا کردنه وه (فرجعاً) نینجا شاهیده کان
په شیمان بونه وه و گوتیان درومان کرد (فقامت بینة أنه كان بينهما رضاع) نینجا به دو
شاهید، یان به به لکه یه کی تر ناشکرا بوو: ژنو میرده که شیر خوار دنیکی هر امله ریان له
نیوانیاندا بووه، یان پیشتر به (باین) ته لاقی داوه، یان میرده که گوتی: شاهیده کان
پراست ده کن. نه وه له و حاله تانه دا (فلا غرم) هیچ تولی ماریه یه که ناکه ویتته سر
شاهیده کان، چونکه به شاهیدی که ی نه وان ژنه که له دست میرده که نه لراوه.

(ولو رجع شهود مال) نه گهر شاهید بیان دا به مالیک له سر که سیك، نینجا به بریاری قازی
ماله که له که سه که وهر گیری، نینجا شاهیده کان په شیمان بونه وه و گوتیان درومان کرد،

غَرَمُوا فِي الْأَطْهَرِ، وَمَتَى رَجَعُوا كُلُّهُمْ وَزَعَّ عَلَيْهِمُ الْغَرْمُ، أَوْ بَعْضُهُمْ وَبَقِيَ نَصَابٌ فَلَا غَرْمَ، وَقِيلَ يَغْرُمُ قِسْطُهُ، وَإِنْ نَقَصَ النَّصَابُ وَلَمْ يَزِدِ الشُّهُودُ عَلَيْهِ فَقِسْطٌ، وَإِنْ زَادَ فَقِسْطٌ مِنَ النَّصَابِ، وَقِيلَ مِنَ الْعَدَدِ، وَإِنْ شَهِدَ رَجُلٌ وَأَمْرَأَتَانِ فَعَلَيْهِ نِصْفٌ وَهُمَا نِصْفٌ،

نوه (غَرَمُوا فِي الْأَطْهَرِ) واجبه: شاهیده کان تۆله ی مالّه وەرگیراوه که بدهنه لیوهرگیراوه که، له فرموده ی به میزتردا، نینجا (وَمَتَى رَجَعُوا كُلُّهُمْ) نه گهر هه موو شاهیده کان په شیمان بوینه وه، نو کاته (وَزَعَّ عَلَيْهِمُ الْغَرْمُ) تۆله ی مالّه وەرگیراوه که به سر هه مووانیاندا به ش ده کړی به یه کسانى (أَوْ بَعْضُهُمْ) به لام نه گهر هه ندیکیان په شیمان بوینه وه و (وَبَقِيَ نِصَابٌ) راده ی پیووستیش له شاهیده کان مابووه: وه که له سئ شاهیدان تنها یه کیکیان په شیمان بیته وه، نو کاته (فَلَا غَرْمَ) تۆله ی مالّه که له سر په شیمان بووه که نیه، چونکه به لگه ی لیوهرگرته که به ته وای ماوه ته وه (وَقِيلَ يَغْرُمُ قِسْطُهُ) له فرموده یه کی بی هیژدا: به شه تۆله ی خوی ددها.

جا بزانه: نه گهر نوو زمانیک له لای سته مکاریک زمانى له که سیک دا، سته مکاره که ش به هوی زمانلیدانه که ی وی هه ندیک مالى له که سه که ستاند، نوه نه گهر زمان لیذانه که ی به ناهق بی و سته مکاره که ش به مالخوری خه لک ناسراو بی، نو کاته تۆله ی مالّه ستیندراوه که له سر زمانلیدره که یه، هه روک نیام (ابن عبدالسلام) و چند زانایه کی تر فرمودیانه و له (بغية المسترشدين) دا گیراویه تیه وه، به لام (تحفة) و (نهاية) یه په دیان کړیوته وه.

(وَإِنْ نَقَصَ النَّصَابُ) نه گهر له نوای په شیمان بوونه وه ی هه ندیکیان راده ی شاهیده کان که م بووه (وَلَمْ يَزِدِ الشُّهُودُ عَلَيْهِ) شاهیده کانیش له راده ی پیووست زیاتر نه بون: وه که ته نها چوار شاهیدی زینا هه بنو یه کیکیان په شیمان بیته وه، یان نوو شاهیدی کوشتن و مال هه بنو یه کیکیان په شیمان بیته وه، نو کاته (فَقِسْطٌ) به شه تۆله له سر په شیمان بووه که واجب ده بی، واته: له وینه ی یه که مدا: چواریک، له وینه ی دووه مدا: نیوه.

به لام (وَإِنْ زَادَ) نه گهر شاهیده کان له راده ی پیووست زیاترین: وه که پینج شاهیدی زینا نووانیان په شیمان بینه وه، له سئ شاهیدی کوشتن و مال نووانیان په شیمان بینه وه، نو کاته ش (فَقِسْطٌ مِنَ النَّصَابِ) به شه تۆله ی به گویره ی راده که له سر په شیمان بووه کان واجب ده بی، واته: له سر هه ردوکی زینا: چواریک، له سر هه ردوکی مال: نیوه (وَقِيلَ مِنَ الْعَدَدِ) له فرموده یه کی بی هیژدا: به گویره ی ژماره ی شاهیده کان تۆله واجب ده بی. (وَإِنْ شَهِدَ رَجُلٌ وَأَمْرَأَتَانِ) نه گهر پیاویک و دوو نافرته شاهیدیان دا به مالیک، مالّه که ش وەرگیرا، نینجا هه سیکیان په شیمان بونه وه، نوه (فَعَلَيْهِ نِصْفٌ وَهُمَا نِصْفٌ) نیوه ی تۆله ی مالّه که له سر پیاوه که یه، نیوه که ی تریش له سر هه ردو نافرته کانه چونکه هه ردوکیان وه که پیاویکن.

أَوْ وَأَرْبَعٍ فِي رَضَاعٍ فَعَلَيْهِ ثَلَاثٌ وَهُنَّ ثَلَاثَانِ، فَإِنْ رَجَعَ هُوَ أَوْ ثِنْتَانِ فَلَا غُرْمَ فِي الْأَصْحِ، وَإِنْ شَهِدَ هُوَ وَأَرْبَعٌ بِمَالٍ فَقِيلَ كَرَضَاعٍ، وَالْأَصْحُ هُوَ نِصْفٌ وَهُنَّ نِصْفٌ سَوَاءٌ رَجَعْنَ مَعَهُ أَوْ وَخَدْنَهُنَّ، وَإِنْ رَجَعَ ثِنْتَانِ فَلَا أَصْحَ لََا غُرْمَ، وَأَنْ شَهِدَ إِحْصَانٌ أَوْ صِفَةٌ مَعَ شُهُودٍ تَعْلِيْقٍ طَلَاقٍ أَوْ عِنْتِي لَا يَغْرُمُونَ شَيْئًا.

(أَوْ وَأَرْبَعٍ فِي رَضَاعٍ) یان پیاویک و چوار نافرته له شیرخواردنیکدا شاهیدیان دا، نینجا هر پینجیان په شیمان بونه وه، نه وهش (فَعَلَيْهِ ثَلَاثٌ وَهُنَّ ثَلَاثَانِ) سییه کی توله له سر پیاوه که یه و دوو سییه که ی تریش له سر هر چوار نافرته تکانه، چونکه هر چواریان وه که دوو پیاوانن، به لام (فَإِنْ رَجَعَ هُوَ أَوْ ثِنْتَانِ) نه گهر ته نها پیاوه که په شیمان بؤوه، یان ته نها دوو نافرته په شیمان بونه وه، نه و کاته (فَلَا غُرْمَ فِي الْأَصْحِ) هیچ توله له سر په شیمان بوهه کان نیه، له فرموده ی راستردا، چونکه به لگه ی شیرخواردنه که به ته وای ماوه ته وه.

(وَإِنْ شَهِدَ هُوَ وَأَرْبَعٌ بِمَالٍ) نه گهر پیاویک و چوار نافرته شاهیدیان دا به مالیک، مال که ش وه رگیرا، نینجا هر پینجیان په شیمان بونه وه (فَقِيلَ كَرَضَاعٍ) له فرموده یه کی بی هیژدا: وه کومه سه له ی شیره که یه: پیاوه که سییه کی توله ی له سره، به لام (وَالْأَصْحُ) به فرموده ی راستر: (هُوَ نِصْفٌ وَهُنَّ نِصْفٌ) پیاوه که نیوه ی توله ی له سره و هر چوار نافرته تکانیش نیوه که ی تریان له سره (سَوَاءٌ رَجَعْنَ مَعَهُ أَوْ وَخَدْنَهُنَّ) یه کسانه و جیاوازی نیه: نافرته تکان له گه ل پیاوه که په شیمان بو بونه وه، یان به ته نها، چونکه له شاهیدی مالی دا پیاویک - به ته نها - نیوه یه، به لام نافرته تان هر چه ند زقریش بن هر به نیوه داده ندرین، که و ابو: (وَإِنْ رَجَعَ ثِنْتَانِ) نه گهر له و چوار نافرته تانه یوانیان په شیمان بونه وه، نه و کاته (فَلَا أَصْحَ لََا غُرْمَ) به فرموده ی راستر: هیچ توله ی مال که واجب نابئ، چونکه پاده ی پتویست به ته وای ماوه ته وه.

(وَ) هر به فرموده ی راستر: (أَنْ شَهِدَ إِحْصَانٌ) نه و شاهیدانه ی شاهیدیان داوه: زیناکه ره که (مُحْصَنٌ) ه، نینجا له نوای به ربارانکردنی زیناکه ره که له گه ل هر چوار شاهیده که ی زینا، یان به ته نها په شیمان بونه وه (أَوْ صِفَةٌ) یان نه و شاهیدانه ی شاهیدیان داوه سیفه ته پیته لو اسراوه که هاتوته جئ، نینجا په شیمان بونه وه (مَعَ شُهُودٍ تَعْلِيْقٍ طَلَاقٍ أَوْ عِنْتِي) له گه ل شاهیده کانی ه لو اسینی ته لاق، یان کویله نازا کردن (لَا يَغْرُمُونَ شَيْئًا) نه و شاهیدانه هیچ توله نادهن، چونکه زیناکه ره که به شاهیده کانی زینا به رباران کراوه، ته لاقدان و نازا کردنه که ش به شاهیده کانی ته لاق و نازا کردنه که جئ به جئ کراون.

(کتابُ الدَّعْوَى وَالْبَيِّنَاتِ)

تُشْتَرَطُ الدَّعْوَى عِنْدَ قَاضٍ فِي عُقُوبَةِ كَقِصَاصٍ وَقَذْفٍ، وَإِنْ اسْتَحَقَّ عَيْنًا فَلَهُ أَخْذُهَا إِنْ لَمْ يَخْفَ فِتْنَةً، وَإِلَّا وَجِبَ الرُّفْعُ إِلَى قَاضٍ،

﴿ كِتَابُ الدَّعْوَى وَالْبَيِّنَاتِ: پهرتوکی داواکردن و شاهیدمان ﴾

بزانه: هر کیشیه که پوو بداله سهر پینج شت ده خولیتوره: داواکردن، وه لاسی داوایه که، سویند خواردن، سویند نه خواردن، شاهید.

نینجا واجبه: کیشیه که ش به گویره شی ربه تی نیسلام بپریتوره، خوی گه وره ده فرموی: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ لَمْ لَا يُجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ سویند به خوی تو-ئی پیغه مبه ر-ئیمانان ته واونابن تا تو ده که نه دادور له و کیشیه له نیوانیاندا پوو ده دا، نینجا به دلش پازی ده بنو هیج دلگیریه کیان نابن له و داده شی تو کردوته، هم به ته و اویش ته سلیمی بپاره که شی تو ده بن.

نینجا بؤ چونی ته شی دادکردن پیغه مبه ر-ئیمانان فرموی ته شی: ﴿لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ لَادْعَى نَاسٌ دِمَاءَ رِجَالٍ وَأَمْوَالَهُمْ وَلَكِنَّ الْيَمِينَ عَلَى الْمُدْعَى عَلَيْهِ﴾ رواه الشيخان، والبيهقي بلفظ: ﴿الْبَيِّنَةُ عَلَى الْمُدْعَى وَالْيَمِينُ عَلَى مَنْ أَنْكَرَ﴾ نه گه ر خه که به داواکردنی خویان بیاندریتن، هه ندی که س داوا شی خوین و مالی که سانی تریان ده کرد، به لام سویند له سهر داوا لیکراوه که یه، شاهید له سهر داواکاره که یه.

(تُشْتَرَطُ الدَّعْوَى عِنْدَ قَاضٍ) به مرج داده ندری داواکردنه که له لای قازی بکری، یان له لای کاریه دهستی که به شی ربه تی نیسلام پهفتار بکا (فی عُقُوبَةٍ) له و سزایانه دا که مافی ناده میزادن (كَقِصَاصٍ وَقَذْفٍ) وه کو کوشتنی له تو له و سزای بوختانی زینا. به لام نه گه ر شوینه که قازی و هیج کاریه دهستی تری له نه بو، یان تو له شی کوژراوه که یان بؤ وهرنه ده گرت، نه و کاته دروسته به په نانی بکوژه که له تو له بکوژیتوره، به و مرجه شی فیتنه پوو نه دا، هه روه که له تو ربه شی سه رچاوه کان و حاشیه کانداه فرمویانه.

(وَإِنْ) نه گه ر مافه که سزادان نه بو، به لکو (اسْتَحَقَّ عَيْنًا) مافی مالیکی نیاریبوی هه بو: به ملکایه تی، یان به کری، یان به هویه کی تر، ماله که ش به ناهق له ژیر دهستی که سینی تردا بو، نه و کاته (فَلَهُ أَخْذُهَا إِنْ لَمْ يَخْفَ فِتْنَةً) خاوهن مافه که بؤی دروسته سه ربه خؤ ماله که له تو داره که بستینیه وه، به و مرجه شی له فیتنه و زینان لیدان نه ترسن، جیاوازی نیه مافه که: مافی خوی بی، یان مافی شیت و منداله که شی خوی بی (وَإِلَّا) به لام نه گه ر له فیتنه، یان له زینانیک ده ترسا، نه و کاته (وَجِبَ الرُّفْعُ إِلَى قَاضٍ) پتویسته کیشیه که بؤ لای قازی، یان بؤ لای کاریه دهستی که تر به رز بکاته وه، تا کو ماله که شی بؤ له تو ره ریگریته وه.

أَوْ دَيْتًا عَلَى غَيْرِ مُتَمَتِّعٍ مِنَ الْأَدَاءِ طَالِبَهُ بِهِ وَلَا يَحِلُّ أَخْذُ شَيْءٍ لَهُ، أَوْ عَلَى مُنْكَرٍ وَلَا بَيِّنَةً لَهُ أَخْذَ جِنْسٍ حَقَّهُ مِنْ مَالِهِ وَكَذًا غَيْرَ جِنْسِهِ إِنْ فَقَدَهُ عَلَى الْمَذْهَبِ، أَوْ عَلَى مُقَرَّرٍ مُتَمَتِّعٍ أَوْ مُنْكَرٍ وَلَهُ بَيِّنَةٌ فَكَذَلِكَ، وَقِيلَ يَجِبُ الرُّفْعُ إِلَى قَاضٍ، وَإِذَا جَازَ الْأَخْذَ فَلَهُ كَسْرُ بَابٍ وَتَقَبُّ جِدَارٍ لَا يَصِلُ الْمَالُ إِلَّا بِهِ، ثُمَّ الْمَأْخُوذُ مِنْ جِنْسِهِ يَتَمَلَّكُهُ وَمِنْ غَيْرِهِ

﴿ مهسه لهی (الظفر) = گه یشتن به مافی خوی له لای که سیکی تر ﴾

(أَوْ دَيْتًا عَلَى غَيْرِ مُتَمَتِّعٍ مِنَ الْأَدَاءِ) یان نه گهر مافه که ی قهرزنگ بوو له سر که سیکی ودها که قهرزه که ی دهاوه، نه وکاته (طالِبُهُ بِهِ) دهبی داوا له قهرزداره که بکا تا کو قهرزه که ی بداته وه (وَلَا يَحِلُّ أَخْذُ شَيْءٍ لَهُ) بؤی حه لال نیه هیچ شتی که له جیاتی قهرزه که ی له مالی قهرزداره که بیا، واته: نه گهر شتیکی له جیاتی قهرزه که ی له مالی قهرزداره که ی برد، نه وه نابیته ملکی خوی و واجبه: بؤ قهرزداره که ی بیگه ریئیته وه، جا نه گهر شته که له لای وی فهوتا، نه وکاته واجبه: تولی بداته خاوه نه که ی، ههروه که له (تحفه) دا فرمویه تی.

(أَوْ عَلَى مُنْكَرٍ) یان نه گهر مافه که ی قهرزنگ بوو له سر که سیکی ودها که ده یگوت: قهرزدارت نیم (وَلَا بَيِّنَةٌ لَهُ) هیچ شاهیدیکی قهرزه که شی نه بو، نه وکاته (أَخْذَ جِنْسٍ حَقَّهُ مِنْ مَالِهِ) بؤی دروسته: سر به خؤ- له جیاتی قهرزه که ی- په گزی مافه که ی خوی له مالی قهرزه داره که ی بیا (وَكَذًا غَيْرَ جِنْسِهِ) ههروه ها بؤی دروسته جگ له په گزی مافه که شی شتیکی تری قهرزداره که له جیاتی قهرزه که ی بیا (إِنْ فَقَدَهُ) نه گهر په گزی مافه که ی دست نه که وت (عَلَى الْمَذْهَبِ) له سر فرمووده ی راستی مه زه ب.

(أَوْ عَلَى مُقَرَّرٍ مُتَمَتِّعٍ) یان نه گهر قهرزه که ی له سر قهرزدارتیکی ودها بوو: که دانی به قهرزه که دا هینا، به لام گوتی: قهرزه که ت ناده مه وه (أَوْ مُنْكَرٍ وَلَهُ بَيِّنَةٌ) یان دانی پیدا ناهینا، به لام خاوه ن قهرزه که شاهیدی له سر هه بوو، نه وکاته ش (فَكَذَلِكَ) بؤی دروسته: سر به خوی له جیاتی قهرزه که ی له مالی قهرزداره که ی بیا به و شیوه ی پابرا، به به لگی حه دیسه که ی دهااتوو (وَقِيلَ يَجِبُ الرُّفْعُ إِلَى قَاضٍ) له فرمووده یه کی بی هیژدا: پیویسته کی شه که ی بؤ لای قازی به رز بکاته وه.

(وَإِذَا جَازَ الْأَخْذَ) جا هر کانتیک دروست بی خاوه ن مافه که - سر به خؤ- له جیاتی قهرزه که ی شتیکی قهرزداره که ی بیا، نه وه (فَلَهُ كَسْرُ بَابٍ) بؤی دروسته دهرگی قهرزداره که بشکینی و هه م (وَتَقَبُّ جِدَارٍ) دیواره که شی کون بکا، نه گهر (لَا يَصِلُ الْمَالُ إِلَّا بِهِ) نه گاته مالی قهرزداره که تنها به و کرداره نه بی، که واته: نابیته زامینی شکاندن و کونکردنه که.

(ثُمَّ الْمَأْخُوذُ مِنْ جِنْسِهِ) نینجا نه و ماله وهرگیراهی له په گزی مافه که ی خوی تی (يَتَمَلَّكُهُ) یه کسر ده یکاته ملکی خوی و ده ستکاری تی دا ده کا، به لام (وَمِنْ غَيْرِهِ) نه و ماله

يَبِيعُهُ، وَقِيلَ يَجِبُ رَفْعُهُ إِلَى قَاضٍ يَبِيعُهُ، وَالْمَأْخُودُ مَضْمُونٌ عَلَيْهِ فِي الْأَصَحِّ، فَيَضْمَنُهُ إِنْ تَلَفَ قَبْلَ تَمَلُّكِهِ وَيَبِيعُهُ، وَلَا يَأْخُذُ فَوْقَ حَقِّهِ إِنْ أَمَكَّنَهُ الْإِقْتِصَارُ، وَلَهُ أَخَذَ مَالِ غَرِيمٍ غَرِيمِهِ،

وهرگیراوهی که له پاره‌گی‌زی مافی‌خوی نیه (بیبیعهُ) به پاره‌ی شاره‌که ده‌فروزشی، نینجا نه‌گر مافه‌که‌ی پاره بوو، نه‌و کاته پاره‌ی فروزشراوه‌که ده‌کاته ملکی خوی، به‌لام نه‌گر شتیکی‌تر بوو، نه‌و کاته به پاره‌ی فروزشراوه‌که شته‌که ده‌کپئی و ده‌یکاته ملکی خوی و ده‌ستکاری تری‌دا ده‌کا (وَقِيلَ يَجِبُ رَفْعُهُ إِلَى قَاضٍ يَبِيعُهُ) له فرموده‌ی ده‌کی بن‌هیزدا: پیوسته شته وهرگیراوه‌که بیاته لای قازی تا بیفروزشی.

(وَالْمَأْخُودُ مَضْمُونٌ عَلَيْهِ) نه‌و شتی‌ی وهرگیراوه زامینکراوه له سر وهرگره‌که (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده‌ی راستردا، که‌وابو: (فَيَضْمَنُهُ) وهرگره‌که ده‌بیته زامینی شته وهرگیراوه‌که (إِنْ تَلَفَ قَبْلَ تَمَلُّكِهِ وَيَبِيعُهُ) نه‌گر به‌وتی پیش‌کردنه ملک و فروشتنی، به‌لام نه‌گر له نوای فروشتنی به‌وتی، نه‌و کاته ده‌بیته زامینی پاره‌که‌ی، ه‌روه‌که له (تحفه)‌دا فرموده‌ی‌تی.

نینجا بزانه: نه‌گر له‌جیاتی قه‌زده‌که‌ی شتیکی قه‌زداره‌که‌ی برسو‌کردیه ملکی خوی، نینجا قه‌زداره‌که قه‌زده‌که‌ی بئ‌هیناوه، نه‌و کاته بئ‌خواه‌نه‌که دروست نیه هیچی ل‌توره‌ریگری، چونکه خواه‌نه‌که گه‌یشتوته مافی خوی، به‌لام نه‌گر له فیتنه و زیان لیدانیک ده‌ترسا، نه‌و کاته با مافه‌که‌ی ل‌توره‌ریگری، نینجا به‌فیلتیکی وه‌کو به‌خشین و دیاری بئ‌قه‌زداره‌که‌ی بیگه‌پنیتته‌وه، ه‌روه‌که له (القلیوبی)‌دا پوون کراوه‌ته‌وه.

(و) ه‌روه‌ها (لَا يَأْخُذُ فَوْقَ حَقِّهِ) نابئ‌خواه‌ن مافه‌که زیاتر له مافی‌خوی له مالی قه‌زداره‌که ببا (إِنْ أَمَكَّنَهُ الْإِقْتِصَارُ) نه‌گر بئ‌ی گونجا ته‌نها نه‌ندازه‌ی مافه‌که‌ی خوی ببا، به‌به‌لگه‌ی ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ امْرَأَةً أَبِي سَفْيَانَ قَالَتْ: إِنَّ أَبِي سَفْيَانَ لَا يُعْطِينِي مَا يَكْفِينِي وَوَلَدِي إِلَّا مَا أَخَذْتُ مِنْ مَالِهِ بِغَيْرِ عِلْمِهِ؟ فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ خُدَى مَا يَكْفِيكَ وَوَلَدِكَ بِالْمَعْرُوفِ﴾ رواه الشيخان، ژنی (أبوسفیان) گوتی: (أبوسفیان) به‌شی‌خوم و منداله‌که‌م بژيوم نادانئ‌مه‌گر بین‌ناگاداری وی له مالی وی بژيوه‌که بیه‌م؟ پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرموی: به‌شی‌خوت و منداله‌که‌ت له مالی (أبوسفیان) بیه‌به‌گویره‌ی عاده‌ت.

جا نه‌گر نه‌گونجا ته‌نها نه‌ندازه‌ی مافه‌که‌ی خوی ببا چونکه شته‌که نرخی زیاتر بوو، نه‌و کاته‌ش دروسته شته‌که بباو ناشیته زامین، جا نه‌گر بگونجئ‌نه‌وه ته‌نها نه‌ندازه‌ی مافی خوی ل‌تده‌فروزشی، نه‌گر‌نا: ه‌مووی ده‌فروزشی و نه‌ندازه‌ی مافی‌خوی له پاره‌که‌ی ودرده‌گری و زیاده‌که‌ش به‌فیلتیکی وه‌کو دیاری و به‌خشین بئ‌خواه‌نه‌که‌ی ده‌گه‌پنیتته‌وه، ه‌روه‌که له ژوریه‌ی سرچاوه‌کاندا فرمویانه.

(وَلَهُ) بئ‌خواه‌ن مافه‌که دروسته: (أَخَذَ مَالِ غَرِيمٍ غَرِيمِهِ) مالی قه‌زدارئ‌ی قه‌زداره‌که له‌جیاتی قه‌زده‌که‌ی خوی ببا، به‌و‌مرجه‌ی ده‌ستی نه‌کاته مالی قه‌زداره‌که‌ی، ه‌م قه‌زدارئ‌ی

وَالْأَظْهَرُ أَنَّ الْمُدَّعِيَّ مَنْ يُخَالِفُ قَوْلَهُ الظَّاهِرَ، وَالْمُدَّعَى عَلَيْهِ مَنْ يُوَافِقُهُ، فَإِذَا أَسْلَمَ زَوْجَانِ قَبْلَ وَطْءِ فَقَالَ: أَسْلَمْنَا مَعًا فَالْتِكَا حُ بَاقٍ. وَقَالَتْ: مُرْتَبًا. فَهُوَ مُدَّعٍ، وَمَتَى ادَّعَى نَقْدًا اشْتَرَطَ بَيَانَ جِنْسٍ وَنَوْعٍ وَقَدْرٍ وَصِحَّةٍ وَتَكْسِيرٍ إِنْ اِخْتَلَفَتْ بِهِمَا قِيَمَةٌ، أَوْ عَيْنًا تَنْضِبُ كَحَيَوَانَ وَصَفَهَا بِصِفَةِ السَّلْمِ،

قهرزداره کهش دان به قهرزه که دا نه هینتی، یان نهیداته وه، هم قهرزداره که و قهرزداره ی قهرزداره کهش ناگادار بکاته وه، نه وه که نه ویش قهرزه که ی له قهرزداره که ی وه ریگرتیه وه، ههروه که له (تحفه بو) (مغنی) دا ههرموویانه.

﴿ پیناسه ی داواکارو داوالیکراو ﴾

(وَالْأَظْهَرُ) به ههرمووده ی به هینتر: (أَنَّ الْمُدَّعِيَّ مَنْ يُخَالِفُ قَوْلَهُ الظَّاهِرَ) داواکار: نه وه کهسه یه گوتیه که ی دژی ناشکرای بی، یان نه گهر بی دهنگ بی بی وازی لی بهیندری. (وَالْمُدَّعَى عَلَيْهِ مَنْ يُوَافِقُهُ) داوالیکراو: نه وه کهسه یه گوتیه که ی له گه ل ناشکرای پیک بکه وی، یان نه گهر بی دهنگ بی بی وازی لی نه هیندری.

جا بزانه: مه بهست به ناشکرای: نازادی نهستوی مرؤفه، واته: مافه که ی له نهستودا نه بی، بو وینه: نه گهر نه وزاد بلتی: (شیرزاد سه د دینار قهرزداره منه). شیرزادیش بلتی: (قهرزدارت نیم). نه وه نه وزاد داواکاره؟ چونکه له ناشکرای دا وا دیاره داوایه که ی پاست نه بی و شیرزاد قهرزداره ی وی نه بی، جا نه گهر نه وه بی دهنگ بی بی، شیرزاد وازی لی دینی. ههروه ها شیرزادیش داوالیکراو؟ چونکه له ناشکرای دا وا دیاره وه لاهمه که ی پاست بی و قهرزدار نه بی، به لام نه گهر بی دهنگ بی بی وازی لی نه هیندری.

که وایو (فَإِذَا أَسْلَمَ زَوْجَانِ قَبْلَ وَطْءٍ) نه گهر ژنو میردیکسی کافر پیش جیما عکرین بونه موسولمان (فَقَالَ: أَسْلَمْنَا مَعًا فَالْتِكَا حُ بَاقٍ) جا میرده که گوتی: ههردو کمان ویکرا بوینه موسولمان، بویین ماره برینه که مان له نیواندا ماوه (وَقَالَتْ: مُرْتَبًا) ژنه کهش گوتی: یه که له دوا یی یه که بوینه موسولمان، بویین ماره برینه که مان هه لوه شاهه توه، نه وه کاته (فَهُوَ مُدَّعٍ) میرده که داواکاره؟ چونکه موسولمان بونیا ویکرا دژی ناشکرای یه، ژنه کهش داوالیکراو؟ چونکه وه لاهمه که ی له گه ل ناشکرای پیک ده که وی.

(وَمَتَى ادَّعَى نَقْدًا) ههر کاتی که داواکاره که دوا یی پاره یه کی، یان قهرزکی له که سیک کرد، نه وه (اشترط) بو دروستبونی دوا یی که به مه رج دان دراوه (بَيَانَ جِنْسٍ وَنَوْعٍ وَقَدْرٍ) په گه زو چورو نه اندازه ی پاره که و قهرزه که پوون بکاته وه، هم (وَصِحَّةٍ وَتَكْسِيرٍ إِنْ اِخْتَلَفَتْ بِهِمَا قِيَمَةٌ) وردی و درستی پاره کهش پوون بکاته وه نه گهر نرخ ی ورده که و درشته که جیوا واز بی.

(أَوْ عَيْنًا تَنْضِبُ) یان نه گهر دوا یی شتیکی کرد که به سیفه ته کانی دیاری ده کرا (كَحَيَوَانَ) وه که نازهل و دانه ویله و جلو بهرگ، نه وه (وَصَفَهَا بِصِفَةِ السَّلْمِ) واجبه: به سیفه ته کانی

وَقِيلَ: يَجِبُ مَعَهَا ذِكْرُ الْقِيَمَةِ، فَإِنْ تَلَفَتْ وَهِيَ مُتَقَوِّمَةٌ وَجَبَ ذِكْرُ الْقِيَمَةِ، أَوْ نِكَاحًا لَمْ يَكْفِ الْإِطْلَاقُ عَلَى الْأَصَحِّ بَلْ يَقُولُ: نَكَحْتُهَا بِوَلِيِّ مُرْشِدٍ وَشَاهِدِي عَدْلٍ وَرِضَاهَا إِنْ كَانَ يُشْتَرَطُ، فَإِنْ كَانَتْ أُمَّةً فَالْأَصَحُّ وَجُوبُ ذِكْرِ الْعَجْزِ عَنْ طَوْلٍ وَخَوْفٍ عَنَّتْ، أَوْ عَقْدًا مَالِيًّا كَبَيْعٍ وَهَبَةٍ كَفَى الْإِطْلَاقُ فِي الْأَصَحِّ، وَمَنْ قَامَتْ عَلَيْهِ بَيِّنَةٌ فَلَيْسَ لَهُ تَخْلِيفُ الْمُدْعَى،

سهل م پرونی بکاتوه (وقیل: یجب معها ذکر القیمة) له فرموده یه کی بی هیژدا: واجبه له گه ل سیغه ته کانی نرخه که شی بلن.

(فإن تلفت وهي متقومة) جا نه گهر شته دیار کراوه که فه وتابن و ده شفرسیئندرا، نهو کاتاش (وجب ذکر القیمة) واجبه نرخه که شی بلن: وهک مه ریگی منی بریوه و فه وتاندویه تی و نرخه که شی سه د بیناره. به لآم نه گهر شته فه وتاره که هاووینه بوو: وهکو دانه ویله، نهو کاته واجبه سیغه ته کانی بگوتریئن.

(أو نكاحًا) یان نه گهر داوای ماره برینی ژنیکی کرد، نهوه (لم یكف الإطلاق علی الأصح) نهوه نده بهس نیه بلن: مارهم کردوه (بل یقول: نكحْتُهَا بِوَلِيِّ مُرْشِدٍ وَشَاهِدِي عَدْلٍ) به لکو ده بی بلن: به سه ربه رشتکار یکی دادپه روه رو دوو شاهیدی دادپه روه ر مارهم بریوه. هم بلن: (ورضاها) به په زامندی ژنه که ش (إن كان یُشْتَرَطُ) نه گهر بازی بوونه که شی به مه رج دابندری: وهک بیوه ژن بین، یان برای و مامی ماره یان کردین.

به لآم نه گهر داوای ماره برین نه کاو ته نها بلن: ثم ثافره ته ژنی منه. نهو کاته پیویستی بهو دریژه پیدانه نیه، هه روک له (حاشیه عمیره) دا فرموویته تی (فإن کانت أمةً) جا نه گهر ژنه که شی (جاریه) بوو، نهو کاته (فالاصح) به فرمووده شی راستتر: (وجوب ذکر العجز عن طول و خوف عنت) توانای ماره بی ثافره تی نازادم نه بو و له زیناش ده ترسام، بویئن (جاریه) م ماره کردوه.

(أو عقداً مالياً) یان نه گهر داوای مامله تبه ستنیکی مالی تی کرد: (کبیع و هب و) وهک فروشتن و به خشین، نهو کاته (کفی الإطلاق) نهوه نده بهسه - بین دریژه پیدان - بلن: نهو شته م فروشتوته فلانکهس. یان فلانکهس به منی به خشیوه (فی الأصح) له فرمووده شی راستترا.

(ومن قامت علیه بینة) هه ر داوای کراویک شایهید شاهیدی له سه ر بده ن به مافیکی داواکاره که، نهوه (فلیس له تخلیف المدعی) بوی دروست نیه داواکاره که سویند بدا: که مافی نهو داواکاره شی هه بی، چونکه پیغه مبه ر علیه فرموویته تی: (والبینة علی المدعی والیمن علی من أنکره) رواه البیهقی وغیره باسناد صحیح، شایهید له سه ر داواکاره که بی، سویند له سه ر داوای کراوه که بی. که و ابو: سویند دانه که شی ده بیته داوای کاردنی به لکه یه ک له دوا ی به لکه یه کی تر.

فَإِنْ ادَّعَىٰ أَدَاءً أَوْ إِبْرَاءً أَوْ شِرَاءَ عَيْنٍ أَوْ هَيْبَتَهَا وَإِقْبَاضَهَا حَلْفَهُ عَلَىٰ نَفْسِهِ، وَكَذَا لَوْ
 ادَّعَىٰ عِلْمَهُ بِفَسْقٍ شَاهِدَهُ أَوْ كَذِبِهِ فِي الْأَصْحَحِّ، وَإِذَا اسْتَمْهَلَ لِأَيِّ بَدَافِعِ أَهْمَلِ ثَلَاثَةَ
 أَيَّامٍ، وَلَوْ ادَّعَىٰ رِقًّا بَالِغٌ فَقَالَ: أَنَا حُرٌّ فَالْقَوْلُ قَوْلُهُ، أَوْ رِقٌّ صَغِيرٌ لَيْسَ فِي يَدِهِ لَمْ يُقْبَلْ
 إِلَّا بِبَيِّنَةٍ، أَوْ فِي يَدِهِ حُكْمٌ لَهُ بِهِ إِنْ لَمْ يَعْرِفْ اسْتِنَادَهَا إِلَى التَّقَاطُ، فَلَوْ أَنْكَرَ الصَّغِيرُ
 وَهُوَ مُمَيِّزٌ فَإِنكَارُهُ لَقَوٌّ، وَقِيلَ كِبَالِغٌ،

به لأم (فَإِنْ ادَّعَىٰ أَدَاءً) نه گهر داوا الیکراوه که - له دواى شاهیدی دانه که - داواى کردو گوتی:
 ماله که م داوه ته وه داواکاره که (أَوْ إِبْرَاءً) یان گوتی داواکاره که گه رده نی نازاد کردوم (أَوْ
 شِرَاءَ عَيْنٍ) یان گوتی شته که م له داواکاره که کرپوه (أَوْ هَيْبَتَهَا وَإِقْبَاضَهَا) یان گوتی:
 داواکاره که شته که ی به خشویه ته منو لیم وه رگرتوه. نه وه له و مهسه لانه دا (حَلْفَهُ عَلَىٰ
 نَفْسِهِ) بۆ داوا الیکراوه که دروسته داواکاره که سویند بدا له سهر وه نه بوونی نه و کردارانه،
 هر چهند شاهیده کانیش شاهید بیان دابن: شته که مافی داواکاره که یه، چونکه ده گونجی
 داوا الیکراوه که ش پاست بکا.

(وَكَذَا لَوْ ادَّعَىٰ عِلْمَهُ بِفَسْقٍ شَاهِدَهُ أَوْ كَذِبِهِ) هر وه ها نه گهر داوا الیکراوه که داوا بکا و بلی:
 داواکاره که ده زانی شاهیده کانی فاسقن، یان درۆ ده کن، یان هر په دکره وه یه کی تری
 شاهیدی، نه و کاته ش بۆی دروسته داواکاره که سویند بدا له سهر فاسق نه بوونی و درۆ
 نه کردنی شاهیده کان (فِي الْأَصْحَحِّ) له فرموده ی پاستردا.

(وَإِذَا اسْتَمْهَلَ لِأَيِّ بَدَافِعِ) هر کاتیک - له دواى شاهیدی دانه که - داوا الیکراوه که داواى
 مؤلته تی کرد تا کو په دکره وه یه کی شاهیدیه که بیئنی، نه وه (أَهْمَلِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ) تا ماوه ی
 سئ پوژان مؤلته تی ده دریتنی، به لأم نه گهر ترسی هه لاتنی لی بکری، نه و کاته که فیلیک، یان
 چاودیریکى له سهر داده ندری، هر وه که له (تحفة) و (نهاية) دا فرمویانه.

(وَلَوْ ادَّعَىٰ رِقًّا بَالِغٌ) نه گهر که سیک داواى کرد: نه م مروفه بالغ و عاقله کویله ی منه (فَقَالَ
 أَنَا حُرٌّ) مروفه که ش گوتی: من نازادم. نه وه (فَالْقَوْلُ قَوْلُهُ) گوتی باوه پیکراو به
 سویند خواردن قسه ی مروفه که یه (أَوْ رِقٌّ صَغِيرٌ لَيْسَ فِي يَدِهِ) یان داواى کویلیه تی
 مندالیکى نه بالفی کرد که له دهستی داواکاره که دا نه بی، نه و کاته (لَمْ يُقْبَلْ إِلَّا بِبَيِّنَةٍ) به
 بی شاهید داوا یه که ی قبول ناکری (أَوْ فِي يَدِهِ) به لأم نه گهر کویله که له دهستی
 داواکاره که دا بی، نه و کاته (حُكْمٌ لَهُ بِهِ) سویند ده دری و بریاری کویله که ی بۆده دری که
 ملکی خویته تی (إِنْ لَمْ يَعْرِفْ اسْتِنَادَهَا إِلَى التَّقَاطُ) نه گهر نه زاندرابن به پشت پیبه ستنی
 نوزینه وه دهستی به سهر دا گرتوه (فَلَوْ أَنْكَرَ الصَّغِيرُ وَهُوَ مُمَيِّزٌ) جا نه گهر کویله
 منداله که فامیده بوونی و بلی: من کویله نیم. نه وه (فَإِنكَارُهُ لَقَوٌّ) نینکاری کردنه که ی
 پوچه له و کاری پن ناکری (وَقِيلَ كِبَالِغٌ) له فرموده یه کی بی هیژدا: وه کومرو فی بالغ به
 بی شاهید نابیته کویله.

وَلَا تُسْمَعُ دَعْوَى دَيْنٍ مُؤَجَّلٍ فِي الْأَصْحِ.
 (فَصَلَ) أَصَرَ الْمُدْعَى عَلَيْهِ عَلَى السُّكُوتِ عَنْ جَوَابِ الدَّعْوَى جَعَلَ كَمُنْكَرٍ نَاكِلٍ، فَإِنْ
 ادَّعَى عَشْرَةَ فَقَالَ لَا تَلْزُمُنِي الْعَشْرَةَ لَمْ يَكْفِ

(وَلَا تُسْمَعُ دَعْوَى نَبِيٍّ مُؤَجَّلٍ) گوئی نادریتته دواکردنی قهرزیک که کاتی دانه وی نه هاتنی (فی
 الْأَصْحِ) له فرموده یی استتردا، چونکه ناتوانی نیستا داوی قهرزه که له قهرزداره کی بکا.

﴿ فَصَلَ: لَهُ بَاسِي وَهَلَامْدَانَهُ وَهِيَ دَاوَالْيَكْرَاو ﴾

بزانه: که پیغمبر ﷺ نيمامي (علی) کرده قازی، پیی فرموی: ﴿إِذَا تَقَاضَى إِلَيْكَ رَجُلَانِ
 فَلَا تَقْضِ لِلأَوَّلِ حَتَّى تَسْمَعَ كَلَامَ الآخِرِ، فَسَوْفَ تَدْرِي كَيْفَ تَقْضِي﴾ رواه احمد وحسنه
 الترمذي، هر کاتیک دو کهس بق دادکردن هاتنه لای تو، بپیار بق به که مه که مه ده تا
 قسه ی دووه مه کهش ده بیسی، چونکه نه وها باشتر ده زانی چون داد له نیوانیانا بکه ی.

که و ابو: هر کاتیک دواکاره که دواپه که ی کرد، قازی فرمان ده دا: دواالیکراوه که وه لامی
 دواپه که بداته وه، جا نه گهر له وه لامه که ی دا- دواالیکراوه که دانی به مافی دواکاره که دا
 هیتنا، نه وه مافه که ناشکرا ده بین و کیشه که ده بریتته وه، به لام نه گهر دانی پیدا نه هیتنا، نه و
 کاته قازی داوی شاهید هیتان له دواکاره که ده کا، جا نه گهر دواکاره که شاهیدی هیتنا،
 نه وه قازی بپاری مافه که ی بق ده دا، به لام نه گهر شاهیدی نه هیتنا، نه و کاته سویند خواردن
 له سر دواالیکراوه که یه: که نه و مافی له سر نیه، به به لگی حدیسه که ی ﴿الْبَيِّنَةُ عَلَى
 الْمُدْعَى وَالْيَمِينُ عَلَى مَنْ أَلْكَسَ﴾ ی پاردوو، واته: شاهید هیتان له سر دواکاره که یه و
 سویند خواردن له سر دواالیکراوه که یه.

جا نه گهر دواالیکراوه که دانی نه هیتنا سویندیشی نه خوارد، نه و کاته سوینده که
 ده گهر پندریته وه سر دواکاره که، جا نه گهر دواکاره که سویندی گهر اندراوه ی خوارد، نه و
 کاته مافه که ی ده بریتتی.

وه هروه ها نه گهر (أَصَرَ الْمُدْعَى عَلَيْهِ) دواالیکراوه که سوو بوو (عَلَى السُّكُوتِ عَنْ جَوَابِ
 الدَّعْوَى) له سر بین ده نگبون له وه لامدانه وه ی دواپه که، واته: هر وه لامی دواپه که ی
 نه داوه، نه و کاتهش (جَعَلَ كَمُنْكَرٍ نَاكِلٍ) دواالیکراوه که وه ک داننه هیتنه ری سویند نه خور
 داده ندری، واته: به و بین ده نگبونه قازی بپیار ده دا: نه م دواالیکراوه دان ناهیتنی به مافی
 دواکاره که و سویندیش ناخوا. که و ابو: سوینده که ده گهر پندریته وه سر دواکاره که، جا
 نه گهر دواکاره که سوینده گهر اندراوه که ی خوارد، نه و کاته مافه که ی ده بریتتی، هر وه که له
 (فصل) ی داهاتوودا بریزتر پهونی ده که ی نه وه، ان شاء الله تعالی.

(فَإِنْ ادَّعَى عَشْرَةَ) جا نه گهر دواکاره که داوی ده دیناری له دواالیکراوه که کرد (فَقَالَ: لَا
 تَلْزُمُنِي الْعَشْرَةَ) دواالیکراوه که ش گوئی: ده دیناره که ت له سر م نیه. (لَمْ يَكْفِ) نه م وه لامه

حَتَّى يَقُولَ وَلَا بَعْضُهَا، وَكَذَا يَخْلِفُ، فَإِنْ حَلَفَ عَلَى نَفِي الْعَشْرَةِ وَأَقْتَصَرَ عَلَيْهِ فَنَاقِلٌ
 فَيَخْلِفُ الْمُدْعَى عَلَى اسْتِحْقَاقِ دُونَ الْعَشْرَةِ بِجُزْءٍ وَيَأْخُذُهُ، وَإِذَا ادَّعَى مَالًا مُضَافًا إِلَى
 سَبَبٍ كَأَقْرَضْتِكَ كَذَا كَفَاهُ فِي الْجَوَابِ لَا تَسْتَحِقُّ عَلَيَّ شَيْئًا، أَوْ شَفَعَهُ كَفَاهُ لَا تَسْتَحِقُّ
 عَلَيَّ شَيْئًا، أَوْ لَا تَسْتَحِقُّ تَسْلِيمَ الشَّقْصِ، وَيَخْلِفُ عَلَى حَسَبِ جَوَابِهِ هَذَا، فَإِنْ أَجَابَ
 بِنَفْيِ السَّبَبِ الْمَذْكُورِ حَلَفَ عَلَيْهِ،

بهس نيه (حَتَّى يَقُولَ وَلَا بَعْضُهَا) تا دهلی: به شیکی ده دیناره که شت له سهرم نیه (وَكَذَا
 يَخْلِفُ) هر نه وهاش داوالیکراوه که سویند ده خواو دهلی: والله نه ده دیناره که تو نه
 به شیکی ده دیناره که ت له سهر من نیه. که وایو: (فَإِنْ حَلَفَ عَلَى نَفْيِ الْعَشْرَةِ وَأَقْتَصَرَ عَلَيْهِ)
 نه گهر داوالیکراوه که سویندی-ته نه- له سهر نه بیونی ده دیناره که خواربو به شه که شی
 نه گوت، نه وکاته (فَنَاقِلٌ) داوالیکراوه که سویندنه خوره له بارهی که متر له ده دیناره که،
 که واته: سوینده که ده گه پندریته وه سهر داواکاره که، نینجا (فَيَخْلِفُ الْمُدْعَى عَلَى اسْتِحْقَاقِ
 دُونَ الْعَشْرَةِ بِجُزْءٍ) داواکاره که سویند ده خوا له سهر هه بیونی مافی که متر له ده دیناره که
 به به شیکنو (وَيَأْخُذُهُ) له ده دینار که متر له داوا لیکراوه که وهرده گری.

جا بزانه: نه گهر داوالیکراوه که گوتی: هیچ مالیکی داواکاره که م له سهر نیه و سویندیش
 ناخوم-بین سویند خواربن- ماله که ده دم. یان گوتی: من سویند ناخوم و با داواکاره که ش
 سویندی که پراندراوه نه خوا-بین سویند خواربن- ماله که ده دم. نه وه له و حاله تانه دا واجب
 نیه داواکاره که ماله که ی لقبول بکا تا دانی پی دا دینن، واته: نه گهر دانی پی دا نه هینا،
 نه و کاتهش بق داواکاره که دروسته سویندی بدا-نه وه که له مه ویدا داوای ماله که ی
 لقبکاته وه- جا نه گهر سویندی نه خوارد، نه و کاته داواکاره که سویندی که پراندراوه ده خوا،
 هر وه که له زوری هی سه رچاوه کانداهرمویانه.

(وَإِذَا ادَّعَى مَالًا مُضَافًا إِلَى سَبَبٍ) هر کاتیک داواکاره که داوای مالیکی کردو هویه که شی
 باس کرد: (كَأَقْرَضْتِكَ كَذَا) وه که بلن: نه وه نده ماله م به قهرز داو ته تو. نه وه (كَفَاهُ فِي
 الْجَوَابِ) له وه لادمانه وه که ی دا نه وه نده به سه داوالیکراوه که بلن: (لَا تَسْتَحِقُّ عَلَيَّ شَيْئًا) تو
 مافی هیچ شتیکت له سهر من نیه.

(أَوْ شَفَعَهُ) یان نه گهر داوای شوفعه ی لقب کرد، نه وه (كَفَاهُ لَا تَسْتَحِقُّ عَلَيَّ شَيْئًا) نه وه نده
 به سه بلن: مافی هیچ شتیکت له سهر من نیه (أَوْ يَانَ بِلْنِ: (لَا تَسْتَحِقُّ تَسْلِيمَ الشَّقْصِ)
 مافت نیه به شه که ت تسلیم بکه م. نینجا (وَيَخْلِفُ عَلَى حَسَبِ جَوَابِهِ هَذَا) داوالیکراوه که
 به گویری نه م وه لامه ی سویند ده خوا تا کو سوینده که ی وه وه لامه که ی تیک بکه نه وه،
 که وایو: (فَإِنْ أَجَابَ بِنَفْيِ السَّبَبِ الْمَذْكُورِ) نه گهر داوالیکراوه که به نه بیونی هویه که ی
 باسکراو وه لامی داوه: وه که (نه و شته ت به قهرز نه داومن). نه و کاته (حَلَفَ عَلَيْهِ) له سهر

وَقِيلَ لَهُ الْخَلْفُ بِالنَّفْيِ الْمَطْلَقِ، وَلَوْ كَانَ يَبْدَهُ مَرْهُونًا أَوْ مُكْرَمًا وَادْعَاهُ مَالِكُهُ كَفَاهُ لَا يَلْزَمُنِي تَسْلِيمُهُ، فَلَوْ اعْتَرَفَ بِالْمَلِكِ وَادْعَى الرَّهْنَ وَالْإِجَارَةَ فَالصَّحِيحُ أَنَّهُ لَا يُقْبَلُ إِلَّا بَيِّنَةً، فَإِنْ عَجَزَ عَنْهَا وَخَافَ أَوْلًا إِنْ اعْتَرَفَ بِالْمَلِكِ جَحْدَهُ الرَّهْنَ وَالْإِجَارَةَ فَحِيلَتُهُ أَنْ يَقُولَ: إِنْ ادَّعَيْتَ مَلِكًا مُطْلَقًا فَلَا يَلْزَمُنِي تَسْلِيمٌ وَإِنْ ادَّعَيْتَ مَرْهُونًا فَأَذْكَرُهُ لِأَجِيبَ. وَإِذَا ادَّعَى عَلَيْهِ عَيْنًا فَقَالَ: لَيْسَ هِيَ لِي، أَوْ هِيَ لِرَجُلٍ لَا أَعْرِفُهُ، أَوْ هِيَ لِابْنِي الطِّفْلِ، أَوْ وَقَفَ عَلَى الْفُقَرَاءِ أَوْ مَسْجِدًا كَذَا، فَالْأَصَحُّ أَنَّهُ لَا تَنْصَرِفُ الْخُصُومَةُ وَلَا تُنْزَعُ مِنْهُ، بَلْ يُحْلَفُ الْمُدْعَى أَنَّهُ لَا يَلْزَمُهُ التَّسْلِيمُ

نه بونوی هویه که سویند دهخوا: وهك والله نهو شتهت به قهرز نه داومئ (وقیل له الخلف بالنفی المطلق) له فرموده یه کی بی هیژدا: بوی دروسته له سهر نه بونیتی پووت سویند بخواو بلئ: والله مافی هیچ شتیكت له سهر من نیه.

(ولو كان يبداه مرهونًا أو مكرمًا) نه گهر داوا لیکراوه که په هنکراویک، یان به کریدراویکی له ده ستدا بوو (و ادعاه مالکُهُ) خاوه نه که ش داوای په هنکراوه کی، یان به کریدراوه کی لی کرد، نه وه (کفاهُ لا یلزمُنِي تَسْلِيمُهُ) له وه لاهه کی دا نه وه ونده به سه بلئ: له سهرم نیه ته سلیمت بکه م (فلو اعترف بالملك و ادعى الرهن و الاجارة) جا نه گهر داوا لیکراوه که دانی هیتا به ملکایه تی بق خاوه نه که یان، به لام گوتی: له لای من په هن کراوه. یان به کریم گرتوه. نه وه (فالصحيحُ انه لا يقبلُ الا ببيِّنَةٍ) به فرموده یه است: به بی شاهدی داوایه کی په هنو به کریدرتنی لی قبول نا کرئ (فان عجز عنها) جا نه گهر داوا لیکراوه که توانای شاهدی هیتانی نه بوو (و خاف اولًا ان اعترف بالملك - جحدَهُ الرهن و الاجارة) ههر له سهره تاووش له وه ترسا - نه گهر بق خاوه نه که ی دان بیئتی به ملکایه تی - خاوه نه که دان به په هنو به کریدرتنه که دا نه هیتنی (فحیلته ان یقول) چاره ی داوا لیکراوه که نه وه به به داوا کاره که بلئ: (ان ادعیت ملکًا مُطْلَقًا فَلَا يَلْزَمُنِي تَسْلِيمٌ) نه گهر تق داوای ملک کی به ره لدرام لیده کی، نه وه له سهرم نیه ته سلیمت بکه م (و ان ادعیت مرهونًا فاذکره لأجیب) وه نه گهر داوای په هنکراویک، یان به کریدراویکم لیده کی، بیئتی تا وه لامت بده مه وه.

(و إذا ادعى عليه عينًا) نه گهر داوا کاره که داوای شتیکی دیار کراوی له داوا لیکراوه که کرد (فقال لیس هی لی) داوا لیکراوه که ش له وه لامدا گوتی: نهو شته هی من نیه (أو یان گوتی هی لِرجلٍ لا أعرفه) شته که هی پیاویکه من نایناسم (أو یان گوتی هی لِابْنِي الطِّفْلِ) شته که هی کوپه منداله که م (أو یان گوتی وَقَفَ عَلَى الْفُقَرَاءِ أَوْ مَسْجِدًا كَذَا) شته که وه قفسی سهره ژارانه، یان وه قفسی سهر فلانه مزگوتیه. نه وه (فالاصحُ) به فرموده یه راستتر (انه لا تنصرفُ الخُصُومَةُ وَلَا تُنْزَعُ مِنْهُ) کیشه که له داوا لیکراوه که لانا که ویو شته که شی لتاسستیندرئ (بل یحلفه المدعی: انه لا یلزمه التسلیم) به لکو بق داوا کاره که هیه سویندی

إِنْ لَمْ تَكُنْ بَيِّنَةً، وَإِنْ أَقْرَبَ بِهِ لِمُعَيَّنٍ حَاضِرٍ يُمَكِّنُ مُخَاصَمَتَهُ وَتَحْلِيفَهُ سَأَلَ؟ فَإِنْ صَدَّقَهُ صَارَتْ الْخُصُومَةُ مَعَهُ، وَإِنْ كَذَّبَهُ تُرِكَ فِي يَدِ الْمُقْرَبِ، وَقِيلَ: تَسَلَّمَ إِلَى يَدِ الْمُدْعَى، وَقِيلَ يَحْفَظُهُ الْحَاكِمُ لظُهُورِ مَالِكٍ، وَإِنْ أَقْرَبَ بِهِ لِغَائِبٍ فَلأَصَحُّ الصِّرَافُ الْخُصُومَةَ عَنْهُ وَيُوقَفُ الأَمْرُ حَتَّى يَقْدَمَ الغَائِبُ،

بدا: که له سهری نیه نه و شتهی ته سلیم بکا- (إِنْ لَمْ تَكُنْ بَيِّنَةً) نه گهر داواکاره که شاهیدی نه بن- به لکی داوالیکراوه که دان بهینتی، یان سویند نه خواو داواکاره که سویندی گه پاندراره بخواو شته که ی لئوه ریگری.

به لام (وَإِنْ أَقْرَبَ بِهِ لِمُعَيَّنٍ حَاضِرٍ) نه گهر داوالیکراوه که دانی هینا: شته داواکاره که ملکی که سیکی تری حازرو دیارکراوه و (يُمَكِّنُ مُخَاصَمَتَهُ وَتَحْلِيفَهُ) ده شوگردا که سه که کیشی له گه ل بگری و سویند بدری- وه ک بالغ و عاقل بی- نه وه (سَأَلَ) پرسیار له که سه که ده کری (فَإِنْ صَدَّقَهُ) جا نه گهر که سه که گوتی: داوالیکراوه که راست ده کاو شته که هی منه. نه و کاته (صَارَتْ الْخُصُومَةُ مَعَهُ) کیشی که ی ده که ویته گه ل که سه که وه داوالیکراوه که لاده که وئی.

به لام (وَإِنْ كَذَّبَهُ) نه گهر که سه که گوتی: داوالیکراوه که درو ده کا: شته که هی من نیه. نه و کاته (تُرِكَ فِي يَدِ الْمُقْرَبِ) شته که هر له دهستی دان هینه ره که دا ده هیلدریته وه و کیشی که شی لئلاناکه وئی، که واته: داواکاره که شاهید دینتی، یان داوالیکراوه که سویند ده دا (وَقِيلَ تَسَلَّمَ إِلَى يَدِ الْمُدْعَى) له فرموده یه کی بی هیزدا: شته که ته سلیمی داواکاره که ده کری (وَقِيلَ يَحْفَظُهُ الْحَاكِمُ لظُهُورِ مَالِكٍ) له فرموده یه کی تری بی هیزدا: دادور شته که ده پاریزی تا خاوه نیکی ده رده که وئی.

(وَإِنْ أَقْرَبَ بِهِ لِغَائِبٍ) نه گهر داوالیکراوه که دانی هینا: شته داواکاره که ملکی که سیکی تری نادیاره وه له شوینیکی تره، نه وه (فَالأَصَحُّ: انْصِرَافُ الْخُصُومَةِ عَنْهُ) به فرموده ی راستتر: کیشی که له داوا لیکراوه که لاده که وئی و (وَيُوقَفُ الأَمْرُ حَتَّى يَقْدَمَ الغَائِبُ) کاره که ش پاده گیری- نه گهر شاهید نه بن- تا نادیاره که دیته وه و پرسیری لئوه کری، جا نه گهر گوتی: داوالیکراوه که راست ده کا. نه و کاته شته که ی لئوه رده گیری بی نادیاره که و کیشی که ش ده که ویته گه ل نادیاره که.

جا له گه ل نه وه شدا- نه گهر شاهید نه بن- بی داواکاره که دروسته: داوالیکراوه که سویند بدا: که له سهری نیه شته که ی ته سلیم بکا. جا نه گهر سویندی نه خوارد، نه و کاته داواکاره که سویندی گه پاندراره ده خواو شته که ی لئوه ستینتی، نینجا هر کاتیک نادیاره که هاته وه، سر له بنیات کیشی یه کی تر له گه ل وی ده ست پنه کاته وه، هر وه که له (مغنی) و (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

فَإِنْ كَانَ لِلْمُدْعَى بَيِّنَةٌ قَضَىٰ بِهَا، وَهُوَ قَضَاءٌ عَلَى الْغَائِبِ
فِيخْلَفُ مَعَهَا، وَقِيلَ عَلَى حَاضِرٍ، وَمَا قَبْلَ إِقْرَارِ عِبْدٍ بِهِ كَمَقْبُورَةٍ
فَالدَّعْوَى عَلَيْهِ وَعَلَيْهِ الْجَوَابُ، وَمَا لَا: كَأَرَشٍ فَعَلَى السَّيِّدِ.
(فَصْلٌ) تُغْلَظُ يَمِينُ مُدْعٍ وَمُدْعَى عَلَيْهِ فِيمَا لَيْسَ بِمَالٍ وَلَا يَقْصُدُ بِهِ مَالَ وَفِي مَالٍ يَبْلُغُ
نَصَابَ زَكَاةٍ، وَسَبَقَ بَيَانُ التَّغْلِيزِ فِي اللَّعَانِ، وَيَخْلَفُ عَلَى الْبَتِّ فِي فِعْلِهِ،

گویمان: نه وهی پابردو له حاله تیكددا بوو: هیچ شاهید نه بن، به لام (فإن كان للمدعی
بیئته) نه گهر داواکاره که شاهیدی هه بن، نه و کاته (قضی بها) به شاهیدی به قازی بریاری
شته که ی بؤ ده داو ته سلیمی ده کری (وهو قضاء على الغائب) نه و بریاردانه بریاردانیکه له
سهر داوالیکراویکی نادیار، که و ابو: (فَيَخْلَفُ مَعَهَا) داوا کاره که له گه نه و شاهیدی به
سویندی به هیزکردن ده خوا: که مافه که ی تا نیستا جیگیره و واجبه ماله که ی ته سلیم بکا
(وقيل على حاضرٍ) له فرموده به کی بن هیزدا: بریاره که له سهر داوالیکراویکی حازره و
سویندی ناوی.

(وَمَا قَبْلَ إِقْرَارِ عِبْدٍ بِهِ كَمَقْبُورَةٍ) هر کیشه به ک دانهیثانی کزیله ی تندا قبول بکری: وهکو
سزاکانی مافی ناده میزادان، نه وه (فالدَّعْوَى عَلَيْهِ) داوا به که شی هر له سهر کزیله که به رز
ده کریته وه (وَعَلَيْهِ الْجَوَابُ) وه لاهه که ش هر له سهر کزیله که به (وَمَا لَا: كَأَرَشٍ) نه و
کیشه به ش که دانهیثانی کزیله ی تندا قبول ناکری: وهکو توله و زامینی، نه وه (فَعَلَى
السَّيِّدِ) داوا به که وه لاهه که ی له سهر گوره که به تی.

﴿ فَصْلٌ: لَهُ بَاسٍ چُونیه تی سویند خواردن ﴾

(تُغْلَظُ يَمِينُ مُدْعٍ وَمُدْعَى عَلَيْهِ) سوننه ته: سویندی داواکارو داوالیکراو نه ستور بکری (فِيمَا
لَيْسَ بِمَالٍ وَلَا يَقْصُدُ بِهِ مَالَ) له کیشه به کدا که مال نیه و مه به ستیش له وی مال نیه: وهکو
ماره برینو ته لاقو توله کردنه وه و سهروه سیتی و وه کیلایه تی و... هتد، هم (وَفِي مَالٍ يَبْلُغُ
نَصَابَ زَكَاةٍ) له و ماله شدا که بگاته راده ی زه کات (وَسَبَقَ بَيَانُ التَّغْلِيزِ فِي اللَّعَانِ) چُونیه تی
نه ستورکردن له باسی (لعان) دا پابرا: که له نوای عسرو له سهر مینبهری مزگه وت و به
ناماده بوونی کومه له خه لکیک سویند بدری.

هروه ها سوننه ته: سزای سویندی به دروی بؤ ناشکرا بکری و قورپشانی پیروز له ناو
کوشی دابندرئ، به لام دروست نیه: به ته لاق سویند بدرئ، که و ابو: هر دابوه ریکه خه لکی
به ته لاق سویند بدا، واجبه: کار به ده ست له کاره که ی لای بدا، هروه که له زور به ی
سه رچاوه کانداه فرمویانه.

(وَيَخْلَفُ عَلَى الْبَتِّ) سویند خوره که له سهر شیوه ی بر او به ی سویند ده خوا (فِي فِعْلِهِ) له
کرداری خزی دا، جا کرداره که ی هه بوون بن: وه (والله ثم کاره م کرده). یان نه بوون

وَكَذًا فَعَلُ غَيْرِهِ إِنْ كَانَ إِثْبَاتًا، وَإِنْ كَانَ نَفْيًا فَعَلَى نَفْيِ الْعِلْمِ، وَلَوْ إِدْعَى دَيْتًا لَمُورِّثِهِ
فَقَالَ أَبْرَأَنِي حَلْفَ عَلِيٍّ نَفْيِ الْعِلْمِ بِالْبَرَاءَةِ، وَلَوْ قَالَ جَنَّتْ عَيْدُكَ عَلَيَّ بِمَا يُوجِبُ كَذًا.
فَالْأَصْحَحُ حَلْفُهُ عَلَى الْبَيْتِ، قُلْتُ: وَلَوْ قَالَ جَنَّتْ بِهَيْمَتِكَ. حَلْفَ عَلِيٍّ الْبَيْتُ قَطْعًا، وَاللَّهُ
أَعْلَمُ. وَيَجُوزُ الْبَيْتُ بظَنِّ مُؤَكَّدٍ

بی: وهك (والله نهم كارهم نه كرده). (وَكَذًا فَعَلُ غَيْرِهِ إِنْ كَانَ إِثْبَاتًا) ههروههها له كرداری
خه لکی تریشدا له سهر برپاوهییی سویند دهخوا، نه گهر کرداره که ی هه بیون بی: وهك (والله
فلانکهس نهم کاره ی کرد).

به لام (وَإِنْ كَانَ نَفْيًا) نه گهر کرداری که سیکی تر نه بیون بی، نهو کاته (فَعَلَى نَفْيِ الْعِلْمِ) له
سهر نه زانین سویند دهخوا: وهك (والله نه مزانیوه فلانکهس نهم کاره ی کردین).

جا نه گهر له سهر برپاوهییی سویند بخوا- وهك (والله فلانکهس نهم کاره ی نه کرده)- نهو
کاتهش سوینده که ی دروست ده بی، ههروهک له (مغنی) دا فهرموویته ی.

(وَلَوْ إِدْعَى دَيْتًا لَمُورِّثِهِ) نه گهر داواکاره که داوای قهرزتیکی میرانده ره که ی خوی له
که سیکی تر کرد (فَقَالَ أَبْرَأَنِي) داوالیکراوه کهش گوتی: میرانده ره که ت گهرده نی نازاد
کردوم. یان گوتی: قهرزه که م داوه ته وه. نه وه (حَلْفَ عَلِيٍّ نَفْيِ الْعِلْمِ بِالْبَرَاءَةِ) داواکاره که
سویند له سهر نه زانینی گهرده ن نازادکردن دهخوا: وهك (والله نه مزانیوه میرانده ره که م
گهرده نی توی نازاد کردین). چونکه نه وهش کرداری که سیکی تره.

(وَلَوْ قَالَ جَنَّتْ عَيْدُكَ عَلَيَّ بِمَا يُوجِبُ كَذًا) نه گهر داواکاره که گوتی: کزیله که ت
دهستدریزی که وهای کردوته سهر من که نه وهنده تزله یه واجب ده کا. نه وه (فَالْأَصْحَحُ) به
فهرمووده ی پاستر (حَلْفُهُ عَلَى الْبَيْتِ) گهرده که له سهر برپاوهییی سویند دهخوا: که کزیله که ی
نهم تاوانه ی نه کرده. چونکه کزیله که ی ملکی خویته ی.

(قُلْتُ) نیمامی (النواوی) فهرموویته ی (وَلَوْ قَالَ: جَنَّتْ بِهَيْمَتِكَ) نه گهر داواکاره که گوتی:
نازه له که ت تاوانی کردوته سهر کشتوکاله که م و تزله ی بده. نهو کاتهش (حَلْفَ عَلِيٍّ الْبَيْتُ
قَطْعًا) داوالیکراوه که له سهر برپاوهییی سویند دهخوا: وهك (والله نازه له که م کشتوکاله که ی
توی نه فهوتانده). چونکه تاوانی نازه له که ی به هوی که مترغمی خویته ی و به شیکه له
کرداری خوی بزیی ده بیته زامین (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

که واته: نه گهر نازه له که ی به خواستن، یان به کرین، یان به زهوتکردن له لای که سیکی تر
بی و شتیک بفهوتین، نهو کاته داوایه که و سویند خواردنی برپاوهییی له سهر مالخوازه که و
به کرینگره که و زهوتکره که ی؟ چونکه له و حاله تانه دا نه وان زامین، ههروهک له زوریه ی
سهرچاوه کانداهه فهرموویانه.

(وَيَجُوزُ الْبَيْتُ بظَنِّ مُؤَكَّدٍ) دروسته به هوی گومانیکی به میز سویند له سهر برپاوهییی بخوا،

يَعْتَمِدُ خَطَهُ أَوْ خَطَ أَبِيهِ، وَتَعْتَبَرُ نِيَّةُ الْقَاضِي الْمُسْتَخْلَفِ، فَلَوْ وَرَى أَوْ تَأَوَّلَ خِلَافَهَا أَوْ
 اسْتَنْتَى بِحَيْثُ لَا يَسْمَعُ الْقَاضِي لَمْ يَدْفَعْ إِثْمَ الْيَمِينِ الْفَاجِرَةِ، وَمَنْ تَوَجَّهَتْ عَلَيْهِ يَمِينٌ
 لَوْ أَقْرَبَ بِمَطْلُوبِهَا لَزِمَهُ فَالْكَرَّ حُلْفَ،

که (يَعْتَمِدُ خَطَهُ أَوْ خَطَ أَبِيهِ) له وگومانه دا پشت به نووسیندگی خوی، یان نووسیندگی
 باوکی خوی بیهستی نه‌گه‌ر باوه‌ری به نووسینه‌که‌ی و نه‌مینداریه‌تی هه‌بوت.

ئینجا بزانه: مه‌رجه داوای سویندانی کیشه‌چیبه‌که له قازی، یان له کاربه‌دهسته‌که بکری،
 ئینجا قازی، یان کاربه‌دهسته‌که کیشه‌چیبه‌که سویند بدا، که‌وابو: (وَتَعْتَبَرُ نِيَّةُ الْقَاضِي
 الْمُسْتَخْلَفِ) له سویندخواردنه‌که دا نیه‌تی کاربه‌دهسته سویندده‌ره‌که ره‌چاو ده‌کری نه‌ک
 نیه‌تی سویندخوره‌که، چونکه پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرموی: ﴿الْيَمِينُ عَلَى نِيَّةِ الْمُسْتَخْلَفِ﴾ رواه
 مسلم، سویندخواردن له سه‌ر نیه‌تی سویندده‌ره‌که‌یه.

که‌وابو: (فَلَوْ وَرَى) نه‌گه‌ر سویندخوره‌که له سوینده‌که‌ی دا مه‌به‌ستیکی شاراو‌هی هه‌بوو:
 وه‌ک (والله هيجيت له سه‌ر من نيه). به مه‌به‌ستی هيجی له سه‌ر لاشه‌ی وی نیه (أَوْ تَأَوَّلَ
 خِلَافَهَا) یان سوینده‌که بخوا به باوه‌ریکی جیاواز له باوه‌ری سویندده‌ره‌که: وه‌ک یه‌کیکی
 (شافعی) سویند بخوا: دراوسن‌یه (حنفی) یه‌که‌ی مافی شوفعه‌ی نیه. (أَوْ اسْتَنْتَى بِحَيْثُ لَا
 يَسْمَعُ الْقَاضِي) یان به شیوه‌یه‌کی وه‌ها بلن: إِنْ شَاءَ اللَّهُ. که قازی‌یه سویندده‌ره‌که
 گوئی لینه‌بن، نه‌وه له و‌حاله‌تانه‌دا (لَمْ يَدْفَعْ إِثْمَ الْيَمِينِ الْفَاجِرَةِ) هيجیک له وانه‌گونا‌هی
 سویندی به درو لانا‌دا، پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فرموی: ﴿مَنْ إِقْطَعَ حَقَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ بِيَمِينِهِ فَقَدْ
 أَوْجَبَ اللَّهُ لَهُ النَّارَ وَحَرَّمَ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ، وَإِنْ كَانَ قَضِيًّا مِنْ أَرَاك﴾ رواه مسلم، هه‌ر که‌سیک
 -به‌ناهق- به سوینده‌که‌ی خوی مالی موسولمانیک بیچریتن، نه‌وه بیگومان خوی
 که‌وره ناگری دوزه‌خی بق واجب ده‌کاو به‌هه‌شتی لی‌حرام ده‌کا، هه‌ر چه‌ند شوپکه
 داریسواکیکیش یی.

جا بزانه: نه‌گه‌ر به تلاق سویند ببری، یان کیشه‌چیبه‌که‌ی ناهق بین، نه‌وکاته به‌و فیلان‌هی
 رابردو گونا‌هبار نابین و ته‌لاقیشی نا‌کوئ، هه‌روه له زوری‌هی سه‌رچاوه‌کاندا فرموویانه.

﴿ نَهْ وَ كَيْشَهْ چیه‌ی سویند ده‌دئ ﴾

(وَمَنْ تَوَجَّهَتْ عَلَيْهِ يَمِينٌ) هه‌ر که‌سیک سویندیک ره‌وی تن‌بکا، واته: داوای سویندخواردنی
 لی‌بکری (لَوْ أَقْرَبَ بِمَطْلُوبِهَا لَزِمَهُ) نه‌گه‌ر دانی به داواکراوی سوینده‌که دا هینابا، داواکراوه‌که‌ی
 له سه‌ر واجب ده‌بو (فَأَنْكَرَ) جا نه‌گه‌ر داوالیکراوه‌که دانی‌پن دا نه‌هینا، نه‌وکاته (حُلْفَ)
 سویند ده‌دئ، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرموویه‌تی: ﴿لَيْسَتْ عَلَى الْمُدْعَى وَالْيَمِينُ عَلَى مَنْ الْكُرْ﴾
 حدیث صحیح رواه البیهقی وغیره، شاهد له سه‌ر داواکاره‌که‌یه و سویند له سه‌ر نه‌و
 داوالیکراوه‌یه که دان ناهیتن.

وَلَا يُحْلَفُ قَاضٍ عَلَى تَرْكِهِ الظُّلْمَ، وَلَا شَاهِدٌ أَنَّهُ لَمْ يَكْذِبْ، وَلَوْ قَالَ مُدْعَى عَلَيْهِ: أَنَا صَبِيٌّ. لَمْ يُحْلَفْ وَوُفِّقَ حَتَّى يَبْلُغَ، وَالْيَمِينُ تَفِيدُ قَطْعَ الْخُصُومَةِ فِي الْحَالِ لَا بَرَاءَةَ، فَلَوْ حَلَفَهُ ثُمَّ أَقَامَ بَيِّنَةً حَكَمَ بِهَا، وَلَوْ قَالَ الْمُدْعَى عَلَيْهِ: قَدْ حَلَفَنِي مَرَّةً فَلْيُحْلَفْ أَنَّهُ لَمْ يُحْلَفَنِي، مُكَّنَ فِي الْأَصْحَحِ، وَإِذَا نَكَلَ حَلَفَ الْمُدْعَى وَقَضِيَ لَهُ، وَلَا يَقْضَى بِنُكُولِهِ،

(وَلَا يُحْلَفُ قَاضٍ عَلَى تَرْكِهِ الظُّلْمَ) نایب قازی-دانور سوئند بدری: که له دادکردندا ستم نهکا، هم (وَلَا شَاهِدٌ أَنَّهُ لَمْ يَكْذِبْ) نایب شاهیدیش سوئند بدری: که دروی نهکردوه له م شاهیدیه دا (وَلَوْ قَالَ مُدْعَى عَلَيْهِ: أَنَا صَبِيٌّ) نهگه داوالیکراویک گوتی: من مندالم. دهشگونجا مندال بی، نهوه (لَمْ يُحْلَفْ) نایب سوئند بدری، به لکو (وَوُفِّقَ حَتَّى يَبْلُغَ) کاره که پادهگیرئ تا بلوغی ده بی، چونکه نهگه سوئند بخوا مندالیه که ی جیگیر ده بی، نهگه مندالیه که شی جیگیر بی سوئنده که ی پوچله ده بی.

(وَالْيَمِينُ) سوئندخواردن-نهگه سوئندی که پاندراره نه بی- (تَفِيدُ قَطْعَ الْخُصُومَةِ فِي الْحَالِ) سودی نهویه: تهنا نیستا کیشه که ده برینته وه (لَا بَرَاءَةَ) به لام داوالیکراوه که له مافه که نازاد نایب، که وابو: (فَلَوْ حَلَفَهُ) نهگه داواکار داوالیکراوه که ی سوئند دا (ثُمَّ أَقَامَ بَيِّنَةً) نیجا له دوی سوئندانه که داواکاره که دو شاهیدی هیتان، یان شاهیدیکو سوئندی شی خوارد، نهو کاته (حَكَمَ بِهَا) قازی به شاهیدی به که بریاری مافه که بی داواکاره که ده دا، به لام نهگه سوئندی که پاندراره بی، نهو کاته کیشه که به یه کجاری ده برینته وه، ههروه که له دوی نیزه پوون کراوه ته وه.

(وَلَوْ قَالَ الْمُدْعَى عَلَيْهِ) نهگه داوالیکراوه که گوتی (قَدْ حَلَفَنِي مَرَّةً فَلْيُحْلَفْ أَنَّهُ لَمْ يُحْلَفَنِي) داواکاره که جاریک له سر نه م داواکاروه سوئندی داوم، که وابو: با داواکاره که سوئند بخوا: که منی سوئند نه داوه. نهوه (مُكَّنَ) داوالیکراوه که نهو پنگایه ی ده بریتئ (فِي الْأَصْحَحِ) له فرموده ی پاستردا، جائه گه داواکاره که نه سوئنده ی نه خوارد، نهو کاته داوالیکراوه که سوئندی که پاندراره ده خوا: جاریکی تر له سر نه م داواکاروه سوئندی داوم. جا به م سوئنده له م کیشه یه پرگاری ده بی، ههروه که له زوریه ی سهراوه کانداه فرمودیانه.

﴿ سوئند نه خواردن و گه پاندراره وه ی سوئند ﴾

(وَإِذَا نَكَلَ) نهگه داوا لیکراویک دانی به مافه که دا نه هیتا سوئندی شی نه خوارد، نهو کاته (حَلَفَ الْمُدْعَى) داوالیکراوه که سوئندی که پاندراره وه ده خواو (وَقَضِيَ لَهُ) بریاری مافه که ی بی بدری، واته: مافه که ی ده بریتئ، به لام (وَلَا يَقْضَى بِنُكُولِهِ) نایب به تهنا سوئندنه خواردنی داوالیکراوه که قازی بریار بده مافه که بدریته داواکاره که، به به لگه ی حدیسه که ی سوئندخواردنی کوشتن، هم ﴿عن ابن عمر رضي الله عنهما: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ رَدَّ الْيَمِينَ عَلَى طَالِبِ الْحَقِّ﴾ صححه الحاکم، پیغه مبر ﷺ سوئندی که پاندراره وه سر داواکاری مافه که.

وَالْتَكْوُلُ أَنْ يَقُولَ: أَنَا نَاكِلٌ. أَوْ يَقُولَ لَهُ الْقَاضِي: إِخْلَفْ. فَيَقُولُ: لَا أَخْلَفُ. فَإِنْ سَكَتَ حَكَمَ الْقَاضِي بِنُكُولِهِ، وَقَوْلُهُ لِلْمُدْعَى: اخْلَفْ. حُكْمٌ بِنُكُولِهِ، وَالْيَمِينُ الْمَرْذُودَةُ فِي قَوْلِ كَبِيئَةَ، وَفِي الْأَظْهَرِ كَقَرَارِ الْمُدْعَى عَلَيْهِ، فَلَوْ أَقَامَ الْمُدْعَى عَلَيْهِ بَعْدَهَا بَيِّنَةً بِأَدَاءِ أَوْ إِزْرَاءٍ لَمْ تُسْمَعْ، فَإِنْ لَمْ يَخْلَفِ الْمُدْعَى وَلَمْ يَتَعَلَّلْ بِشَيْءٍ سَقَطَ حَقُّهُ مِنَ الْيَمِينِ،

(وَالْتَكْوُلُ) ترسان له سویند، واته: سویندنه خواردن نه مه یه: (أَنْ يَقُولَ: أَنَا نَاكِلٌ) داوالیکراوه که داوای سویند خواردن لی بکری و نه ویش بلی: من له سویند خواردن ده ترسمو سویند ناخوم (أَوْ يَقُولَ لَهُ الْقَاضِي إِخْلَفْ) یان قازی پی بی سویند بخو (فَيَقُولُ لَا أَخْلَفُ) نه ویش بلی: سویند ناخوم. واته: له م دوو حاله ته دا داوالیکراوه که به سویندنه خور داده ندی و سوینده که ده گه پیند ریته وه سر داواکاره که، هر چند قازیش بریاری سویندنه خوری نه داین.

به لام (فَإِنْ سَكَتَ) نه گه ر داوالیکراوه که داوای سویند خواردن لی کراو بی دنگ بوو، نه و کاته (حَكَمَ الْقَاضِي بِنُكُولِهِ) پیویسته قازی بریاری سویندنه خوری بدا، نینجا سوینده که بگه پیند ریته وه سر داواکاره که، که و ابو: (وَقَوْلُهُ لِلْمُدْعَى: اخْلَفْ) نه گه ر قازی بلی ته داواکاره که: تو سویند بخو. نه وه (حُكْمٌ بِنُكُولِهِ) بریاردانه به سویندنه خوری داوالیکراوه که.

(وَالْيَمِينُ الْمَرْذُودَةُ) سویندی گه پاندراره بق سر داواکاره که (فِي قَوْلِ كَبِيئَةَ) له فرموده یه کدا: وه کو شاهید هیتانی داواکاره که یه، به لام (وَفِي الْأَظْهَرِ) له فرموده یه به هیزتردا: سویندی گه پاندراره - هر کاتیک داواکاره که بیخوا - نه وه له پوی به لگه وه (كَقَرَارِ الْمُدْعَى عَلَيْهِ) وه کو دانهیتانی داوالیکراوه که یه به مافی داواکاره که، که واته: هر کاتیک داواکاره که سویندی گه پاندراره ی خوارد، واجبه: مافه که ی بد ریته و هیچ پیویستی به بریاری قازی نیه.

که و ابو: (فَلَوْ أَقَامَ الْمُدْعَى عَلَيْهِ بَعْدَهَا بَيِّنَةً) نه گه ر داوالیکراوه که له دای سویند خواردن که ی داواکاره که شاهیدی هیتان (بِأَدَاءٍ أَوْ إِزْرَاءٍ) که مافه که ی داوه ته وه داواکاره که، یان داواکاره که گه رده نی نازاد کردوه له مافه که، نه وه (لَمْ تُسْمَعْ) کوئی نادرته شاهیده کانی، چونکه سویند خواردن که ی داواکاره که بووه ته دانهیتانی داوالیکراوه که و دانهیتانه که شی ده بیته به درو خستنه وه ی شاهیده کانی خزی.

(فَإِنْ لَمْ يَخْلَفِ الْمُدْعَى) جا نه گه ر داواکاره که سویندی گه پاندراره ی نه خواردو (وَلَمْ يَتَعَلَّلْ بِشَيْءٍ) هیچ هوی که و عوزدیکشی نه هیتاوه، نه و کاته (سَقَطَ حَقُّهُ مِنَ الْيَمِينِ) داواکاره که مافی سویندی گه پاندراره ی نامیتی، که واته: مافی نیه له م داوایه دا سویندی گه پاندراره بخوا، هم نابن داواکاره که سوینده که بگه پیند ریته وه سر داوالیکراوه که، چونکه سویندی گه پاندراره ناگه پیند ریته وه، هر وه که له (مغنی) و (الشروانی) دا فرمودیانه.

وَلَيْسَ لَهُ مُطَابَعَةٌ خَصْمِهِ، وَإِنْ تَعَلَّلَ بِإِقَامَةِ بَيْتِهِ أَوْ مُرَاجَعَةِ حِسَابِ أَهْمَلٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، وَقِيلَ
 أَبَدًا، وَإِنْ اسْتَمْتَهَلَ الْمُدْعَى عَلَيْهِ حِينَ اسْتُحْلَفَ لِيَنْظُرَ حِسَابَهُ لَمْ يُهْمَلْ، وَقِيلَ ثَلَاثَةٌ، وَلَوْ
 اسْتَمْتَهَلَ فِي ابْتِدَاءِ الْجَوَابِ أَهْمَلٌ إِلَى آخِرِ الْمَجْلِسِ، وَمَنْ طُوبِ بِزَكَاةٍ فَادْعَى دَفْعَهَا
 إِلَى سَاعٍ آخَرَ أَوْ ادَّعَى غَلَطَ خَارِصٍ وَالزَّمَنَاءُ الْيَمِينِ فَتَكَلَّ وَتَعَدَّرَ رَدُّ الْيَمِينِ فَلَا صَحَّ
 أَلَيْهَا تُؤْخَذُ مِنْهُ، وَلَوْ ادَّعَى وَلِيُّ صَبِيٍّ دَيْنًا لَهُ فَأَلْكَرَ وَتَكَلَّ لَمْ يُحْلَفِ الْوَلِيُّ،

(ر) هروها (لَيْسَ لَهُ مُطَابَعَةٌ خَصْمِهِ) بؤ داواكاره که دروستیش نیه له م داوایه داوا له
 کیشه چیه که ی بکاته وه، به لام نه گهر شاهید بهینتی، نه و کاته ده توانی به داوایه کی نوی
 داوا له کیشه چیه که ی بکاته وه، هروه که له (تحفه) و حاشیه کانی دا فرموویانه.
 به لام (وَإِنْ تَعَلَّلَ بِإِقَامَةِ بَيْتِهِ) نه گهر داوا لیکراوه که هوی سویندنه خواردنه که ی نه وه بیو:
 ده بیویست شاهید بهینتی، یان پرسیار له زانایان بکا (أَوْ مُرَاجَعَةِ حِسَابِ) یان بگه ریته وه
 ته ماشای حیساباتی خوی بکا، نه و کاته (أَهْمَلٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ) تا ماوه ی سن پوزان مؤله تی
 ده دریتی (وَقِيلَ أَبَدًا) له فرمووده یه کی بی هیژدا: هه تا هتایی مؤله تی ده دریتی، چونکه
 سویند خواردنه که مافی خویه تی.

(وَإِنْ اسْتَمْتَهَلَ الْمُدْعَى عَلَيْهِ حِينَ اسْتُحْلَفَ) نه گهر داوا لیکراوه که له و کاته ی داوای
 سویند خواردنی لیکرا - داوای مؤله تی کرد (لِيَنْظُرَ حِسَابَهُ) تا کو ته ماشای حیساباتی خوی
 بکا، نه وه (لَمْ يُهْمَلْ) مؤله تی نادریتی، به لام به په زامه ندی داواکاره که دروسته نه ویش
 مؤله تی بدریتی (وَقِيلَ ثَلَاثَةٌ) له فرمووده یه کی بی هیژدا: سن پوزان مؤله تی ده دریتی.

(وَلَوْ اسْتَمْتَهَلَ فِي ابْتِدَاءِ الْجَوَابِ) نه گهر له سه ره تای وه لامدانه وه - داوا لیکراوه که - داوای
 مؤله تی کرد، نه و کاته (أَهْمَلٌ إِلَى آخِرِ الْمَجْلِسِ) تا کوتایی دانیشگی دانگا مؤله تی ده دریتی.
 (وَمَنْ طُوبِ بِزَكَاةٍ) هر که سیک داوای زه کاتی لیکرا (فَادْعَى دَفْعَهَا إِلَى سَاعٍ آخَرَ) نه ویش
 گوتی: زه کاته که م داوه ته زه کاتوه رگریکی تر (أَوْ ادَّعَى غَلَطَ خَارِصٍ) یان گوتی:
 قورسینه ره که هله ی کردوه (وَالزَّمَنَاءُ الْيَمِينِ) به فرمووده ی بی هیژ: داوای
 سویند خواردنه یان لیکرد (فَتَكَلَّ وَتَعَدَّرَ رَدُّ الْيَمِينِ) نه ویش سویندی نه خوارد، نه شگونجا
 سوینده که بگه ریته وه سه ره کاتوه رگه کان، نه و کاته (فَلَا صَحَّ أَنَّهَا تُؤْخَذُ مِنْهُ) به
 فرمووده ی پاستر زه کاته که ی لئوه رده گیری.

(وَلَوْ ادَّعَى وَلِيُّ صَبِيٍّ دَيْنًا لَهُ) نه گهر سه ره رشتکاریکی مند الیک، یان شیتیک داوای
 قهرزکی نه وانه ی کردو شاهیدیشی نه بون (فَأَنْكَرَ وَتَكَلَّ) جا داوا لیکراوه که ش دانسی به
 قهرزه که دا نه هیتا و سویندیشی نه خوارد، نه وه (لَمْ يُحْلَفِ الْوَلِيُّ) نابی سه ره رشتکاره که
 سویندی گه پاندراره بدری، به لکو کاره که پاده گیری تا منداله که بلوغی ده بی و شیتکه
 چاک ده بیته وه، هروها نه گهر سه ره رشتکاره که ته نها شاهیدیکی هینا، نه و کاته ش
 سویندی گه ل شاهیده که نادری.

وَقِيلَ: يُحْلَفُ، وَقِيلَ: إِنْ ادَّعَى مُبَاشَرَةً سَبَّيْهِ حُلْفَ. (فَصْلٌ) ادَّعِيَ عَيْنًا فِي يَدِ ثَالِثٍ وَأَقَامَ كُلُّ مِنْهُمَا بَيْنَةَ سَقَطْنَا، وَفِي قَوْلِ تَسْتَعْمَلَانِ: فَفِي قَوْلِ يُقْسَمُ،

جا بزانه: سه روه سیت و سه پهرشتکاری وه قفو مزگه وتیش وه کو سه پهرشتکاری منداله، هروه که له (مغنی) و (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه (وَقِيلَ: يُحْلَفُ) به فرموده یه کی بی هیژ: سویند ده درئ، به لام (وَقِيلَ) به فرموده یه کی تر- که پشتی پی به ستراوه: - (إِنْ ادَّعَى مُبَاشَرَةً سَبَّيْهِ) نه گهر سه پهرشتکاره که له داوا یه که دا بلئ: من راسته و خوق هؤکاری نه و مافه م: وه که من مالی نه و مندالم به قهرز فروشتوته نه م داوالیکراوه. نه و کاته (حُلْفَ) سه پهرشتکاره که سویند ده درئ و مافه که وهرده گری.

﴿فَصْلٌ: لَه بَاسِی دَرَّایَه تِیای شَاهِدَه کَانَ وَ لَه کَارِکَه وَ تِنِیَانِ﴾

بزانه: نه و شته ی کیشه ی له سه ره: یان له ده ست که سئکی سی به مدایه، یان له ده ست هردوو کیشه چیه کاندایه، یان له ده ست هیچ که سئکدا نیه، یان له ده ستی ته نها کیشه چیه کدایه:

حَالَه تِیایَه کَه م: (ادَّعِيَ عَيْنًا فِي يَدِ ثَالِثٍ) نه گهر دوو کیشه چی داوای شتئکیان کرد، شته که ش له ده ستی که سئکی تری سی به مدا بوو و بؤ هیچیکیانیش دانی به شته که دا نه هینا، هم (وَأَقَامَ كُلُّ مِنْهُمَا بَيْنَةَ) هردوو کیشه چیه کانیس هر یه که و شاهیدی خوی هینا: که شته که می خوی ته تی، نه وه (سَقَطْنَا) شاهیده کانی هردوو کیشه چیه کان له کار ده که ون، چونکه دزایه تیایان هه یه و هیچیکیش به هیژکری له سه ره نه وی تر نیه، که و ابو: له م حاله ته دا وه که هیچ لایه که شاهیدی نه بی نه وها بریار ده درئ و سی به مه که بؤ هر یه کیک له کیشه چیه کان سویندیک ده خوا: که (شته که می نه وی نیه).

به لام نه گهر سی به مه که بؤ یه کیکیان دانی به شته که دا هینا، نه و کاته شاهیده کانی وی به هیژتر ده بن و کاریان پی ده کری و شته که ته نها ده درئته نه وی.

هروه که نه گهر ته نها یه کیک شاهیدی هه بی، نه و کاته ش شته که ته نها ده درئته نه وی، به لام نه گهر سی به مه که بؤ هردووکیان دانی به شته که دا هینا، نه و کاته شته که - به هاویه شی - ده درئته هردووکیان، هروه که له (تحفه) و (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

(وَفِي قَوْلِ تَسْتَعْمَلَانِ) له فرموده یه کدا: شاهیده کانی هردووکیان کاریان پی ده کری و شته که له سی به مه که ده ستئدرئ، ئینجا (فَفِي قَوْلِ يُقْسَمُ) له فرموده یه کدا: ماله که له نتوان هردوو کیشه چیه کاندایه ش ده کری ﴿عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلَيْنِ ادَّعِيََا بَعْرًا فَبَعَثَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِشَاهِدَيْنِ لَقَسَمَهُ التَّيُّمِيُّ بَيْنَهُمَا نَصْفَيْنِ﴾ رواه أبو داود باسناد صالح، دوو که س له سه ره و شتریک بووه کیشه یان و هه ری که و دوو شاهیدی هینان، ئینجا پیغه مبه ره ﴿﴾

وَلَا تُسْمَعُ بَيْتُهُ إِلَّا بَعْدَ بَيْتِ الْمُدْعَى، وَلَوْ أُزِيلَتْ يَدُهُ بَيْتُهُ ثُمَّ أَقَامَ بَيْتُهُ بِمَلِكِهِ مُسْتَنْدًا إِلَى مَا قَبْلَ إِزَالَةِ يَدِهِ وَاعْتَدَرَ بِغَيْبَةِ شُهُودِهِ سَمِعَتْ وَقُدِّمَتْ، وَقِيلَ: لَا، وَلَوْ قَالَ الْخَارِجُ: هُوَ مَلِكِي اشْتَرَيْتَهُ مِنْكَ. فَقَالَ: بَلْ مَلِكِي. وَأَقَامَا بَيْنَتَيْنِ قَدَّمَ الْخَارِجُ، وَمَنْ أَقْرَ لغيره بشيءٍ ثُمَّ ادَّعَاهُ لَمْ تُسْمَعْ إِلَّا أَنْ يَذْكَرَ التَّنْقَالَ،

هر دوها نه و داواکاره‌ی شته‌ک‌ی له ده‌ستدا نیه پ‌ی‌ی ده‌گوت‌ری: (الْخَارِجُ) دهره‌وه. نینجا (وَلَا تُسْمَعُ بَيْتُهُ) گوئی نادریته شاهیده‌کانی داوا‌لیک‌راوی ناوخوی خاوه‌ن ده‌ست (إِلَّا بَعْدَ بَيْتِ الْمُدْعَى) تنها له نوای شاهیده‌کانی داواکاره‌ک‌ی دهره‌وه گوئیان دهریت‌ی.

(وَلَوْ أُزِيلَتْ يَدُهُ بَيْتُهُ) نه‌گ‌ر به هوی شاهید ده‌ستی داوا‌لیک‌راوه‌ک‌ی خاوه‌ن ده‌ست له ماله‌ک‌ه لادرا، واته: بریار درا: ماله‌ک‌ه ملکی داواکاره‌ک‌یه (ثُمَّ أَقَامَ بَيْتُهُ بِمَلِكِهِ) نینجا داوا‌لیک‌راوه‌ک‌ه شاهیدی هیتان: که نه و ماله ملکی خویه‌تی (مُسْتَنْدًا إِلَى مَا قَبْلَ إِزَالَةِ يَدِهِ) ملک‌ایه‌تیه‌ک‌ه‌ش نیسبهت درایه پیش لادانی ده‌سته‌ک‌ی، واته: شاهیده‌کان گوتیان: پیش نه‌وه‌ی ماله‌ک‌ی لی‌بستیندری تا نیستاش ماله‌ک‌ه هر ملکی خویه‌تی. (وَاعْتَدَرَ بِغَيْبَةِ شُهُودِهِ) داوا‌لیک‌راوه‌ک‌ه‌ش عوزری هیناوه: که شاهیده‌کانی حازر نه‌بون، یان نه‌یده‌زانی شاهیدی هته، نه و کاته‌ش (سَمِعَتْ وَقُدِّمَتْ) گوئی دهریته شاهیده‌کانی داوا‌لیک‌راوه‌ک‌ی خاوه‌ن ده‌ست و وه‌پیش شاهیده‌کانی داواکاره‌ک‌ه‌ د‌ی‌خ‌ری‌ن و بریاره‌ک‌ه‌ هله‌ده‌وه‌ش‌یندریته‌وه‌وه ماله‌ک‌ه‌ هر دهریته‌وه‌ خوی (وَقِيلَ: لَا) له فرموده‌یه‌کی بی‌هیزدا: گوئی نادریته شاهیده‌کانی.

﴿ نَاگاداری ﴾: نه‌گ‌ر شاهیده‌کانی داواکاره‌ک‌ه زیاتر زانستیان له لا بی، نه و کاته شاهیده‌کانی وی به‌هیزتر ده‌بن له شاهیده‌کانی خاوه‌ن ده‌سته‌ک‌ه، که‌وابو: (وَلَوْ قَالَ الْخَارِجُ) نه‌گ‌ر داواکاره‌ک‌ی دهره‌وه گوتی: (هُوَ مَلِكِي اشْتَرَيْتَهُ مِنْكَ) نه و شته‌ی له ده‌ست تودایه ملکی منه‌وه له توأم کرپوه. (فَقَالَ: بَلْ مَلِكِي) داوا‌لیک‌راوه‌ک‌ی ناو خوش گوتی: ملکی خومه. نینجا (وَأَقَامَا بَيْنَتَيْنِ) هر یه‌که‌یان شاهیده‌کانی خوی هینا، نه و کاته (قَدَّمَ الْخَارِجُ) شاهیده‌کانی داواکاره‌ک‌ی دهره‌وه وه‌پیش نه‌وه‌ک‌ی‌تر د‌ی‌خ‌ری‌ن؟ چونکه به و زیده زانستی‌یه به‌هیزتر ده‌بن که ده‌لین: (نه و شته‌داوا‌ک‌راوه‌) به هوی کرپن- له داوا‌لیک‌راوه‌ک‌ه‌وه‌ گوستراوه‌ته‌وه‌ بی داواکاره‌ک‌ه‌).

(وَمَنْ أَقْرَ لغيره بشيءٍ) نه‌گ‌ر که‌سیک‌ه‌ دانی به‌ شتیک‌دا هینا بی که‌سیکی‌تر (ثُمَّ ادَّعَاهُ) نینجا دانهینره‌ک‌ه‌ داوای‌شته‌ک‌ی کرپوه، نه‌وه (لَمْ تُسْمَعْ إِلَّا أَنْ يَذْكَرَ التَّنْقَالَ) گوئی نادریته داوایه‌ک‌ی، مه‌گ‌ر له داوایه‌ک‌ی‌دا گواستنه‌وه‌یه‌ک‌ه‌ باس بکا، وه‌ک‌ه‌ بلن: له نوای دانهینانه‌ک‌ه‌ شته‌ک‌ی پ‌ی‌به‌خشیوم. نه و کاته به هوی نه‌وه‌ گواستنه‌وه‌یه‌ گوئی دهریته داوایه‌ک‌ی.

وَمَنْ أَخَذَ مِنْهُ مَالٌ بَيِّنَةٌ ثُمَّ ادَّعَاهُ لَمْ يُشْتَرَطْ ذِكْرُ الْإِنْتِقَالِ فِي الْأَصَحِّ، وَالْمَذْهَبُ أَنَّ زِيَادَةَ عَدَدِ شُهُودِ أَحَدِهِمَا لَا تُرْجِحُ، وَكَذَا لَوْ كَانَ لِأَحَدِهِمَا رَجُلَانِ وَاللَّآخِرُ رَجُلٌ وَأَمْرَاتَانِ، فَإِنْ كَانَ لِلَّآخِرِ شَاهِدٌ وَيَمِينٌ رُجِحَ الشَّاهِدَانِ فِي الْأَطْهَرِ، وَلَوْ شَهِدَتْ لِأَحَدِهِمَا بِمَلِكٍ مِنْ سَنَةِ، وَاللَّآخِرُ مِنْ أَكْثَرِ، فَالْأَطْهَرُ تَرْجِيحُ الْأَكْثَرِ،

به لام (وَمَنْ أَخَذَ مِنْهُ مَالٌ بَيِّنَةٌ) نه گهر که سیتک به هژی شاهید مالیکئی لیستیندرا (ثُمَّ ادَّعَاهُ) نینجا داوی ماله کی کردوه، نه و کاته (لَمْ يُشْتَرَطْ ذِكْرُ الْإِنْتِقَالِ) به مهج داناندری له داوایه کی دا باسی گواستنوه یه ک بکا (فِي الْأَصَحِّ) له فرموده ی پاستردا، چونکه نه گهر له داوایه کی دا شاهیدی هه بن، نه و کاته شاهیده کانی وی به هژی خاوهن دهستی ه کی پیشووی به هیتر ده بن.

(وَالْمَذْهَبُ) به فرموده ی پاستی مزه ب (أَنَّ زِيَادَةَ عَدَدِ شُهُودِ أَحَدِهِمَا لَا تُرْجِحُ) نه گهر ژماره ی شاهیده کانی لایه ک - له راده ی پیویست - زیاتر بن له شاهیده کانی لایه کی تر، به و زیاتریه به هیتر نابن، چونکه به گویره ی شرع به لگی هردوو لا ته ووه و دزایه تیش پوی داوه، که و ابو: شاهیده کانی هردوو لا له کار ده کون.

(وَكَذَا لَوْ كَانَ لِأَحَدِهِمَا رَجُلَانِ وَاللَّآخِرُ رَجُلٌ وَأَمْرَاتَانِ) ههروه ما نه گهر لایه ک دوو شاهیدی پیای هه بن و لایه کی تریش پیای ویکو دوو نافرته شاهیدی هه بن، نه و کاتهش دوو پیایه کان به هیتر نابن، چونکه به لگی شرعی هردوو لا ته ووه و دزایه تیش هه به، که و ابو: شاهیده کانی هردوو لا له کار ده کون.

به لام (فَإِنْ كَانَ لِلَّآخِرِ شَاهِدٌ وَيَمِينٌ) نه گهر لایه ک شاهیدی و سویندی گه ل شاهیده کی هه بن و لایه کی تریش دوو پیای، یان پیای ویکو دوو نافرته شاهیدی هه بن، نه و کاته (رُجِحَ الشَّاهِدَانِ) دوو شاهیده کان و هم پیایه که و دوو نافرته کهش به به هیتر داده ندرین (فِي الْأَطْهَرِ) له فرموده ی به هیتردا، چونکه به (إجماعی) زانیانی نیسلام شاهیده کان کاریان پی ده کری، که و ابو: شاهیدی و سویندی گه ل شاهیده کهش له کار ده کوی.

به لام نه گهر شته داواکراوه که له دهست خاونی شاهیدی و سوینده که دابن، نه و کاته - به هژی خاوهن دهستی ه - شاهیدی و سویندی گه ل شاهیده که به هیتر ده بن و وه پیش دیخری و دوو شاهیده کانیش له کار ده کون، ههروه که له زوری سه رچاوه کانداهه فرموویانه.

(وَلَوْ شَهِدَتْ لِأَحَدِهِمَا بِمَلِكٍ مِنْ سَنَةٍ) نه گهر شاهیده کان شاهیدیان دا: شته داواکراوه که له سالی که له مهو پیشه وه تا نیستا ملکی فلانکه سه (وَاللَّآخِرُ مِنْ أَكْثَرِ) شاهیده کانی تریش شاهیدیان دا: له زیاتره وه، واته: له دوو سال له مهو پیشه وه تا نیستا ملکی که سه کی تره. نه وه (فَالْأَطْهَرُ تَرْجِيحُ الْأَكْثَرِ) به فرموده ی به هیتر: شاهیده کانی

وَلصَّاحِبِهَا الْأَجْرَةَ وَالزِّيَادَةَ الْحَادِثَةَ مِنْ يَوْمِئِذٍ، وَلَوْ أَطْلَقْتَ بَيْنَهُ وَأَرْخَتِ أُخْرَى
فَالْمَذْهَبُ أَنَّهُمَا سَوَاءٌ، وَأَنَّ لَوْ كَانَ لِصَّاحِبٍ مُتَأَخِّرَةَ التَّارِيخِ يَدٌ قُدِّمَ، وَأَنَّهَا لَوْ شَهِدَتْ
بِمَلِكِهِ أَمْسٍ وَلَمْ تَتَعَرَّضْ لِلْحَالِ لَمْ تُسْمَعْ حَتَّى يَقُولُوا: وَلَمْ يَزَلْ مَلِكُهُ، أَوْ وَلَا نَعْلَمُ
مُزِيلًا لَهُ. وَتَجُوزُ الشَّهَادَةُ بِمَلِكِهِ الْآنَ اسْتِصْحَابًا لِمَا سَبَقَ مِنْ إِزْثٍ وَشِرَاءٍ وَغَيْرِهِمَا،
وَلَوْ شَهِدَتْ بِإِقْرَارِهِ أَمْسٍ بِالْمَلِكِ لَهُ

زۆتره که به هیتر ده کرین، چونکه زانستیان زیاتره و له کاتیکى وه هادا ملکایه تیان ناشکرا
کردوه - که ساله زیاده که یه - شاهیده گانی که متره که زانستی نه و ساله یان نه بووه
شاهیدیه که یان له و ساله زیاده دا دژیایه تی یه کتری ناکا:

که وابو: له دوو سال له مه و پیشه وه شته که ملکى خاوهن زۆتره که یه، بویى (و لصاحیها
الأجرة والزیادة الحادثة من یومین) خاوهن زۆتره که مافی کرئ و زیده بیه گانی په یدابوو
شته که شی هیه له و زۆره وه: که به شاهیدیه ی شاهیده گان بووه ته ملکى وى - که دوو سال
له مه و پیشه - چونکه کرئ و زیده بیه گانی شته که ش به ره می ملکى خوئیته.

(وَلَوْ أَطْلَقْتَ بَيْنَهُ وَأَرْخَتِ أُخْرَى) نه گهر شاهیده گانی لایه که به رواری ملکایه تییان نه گوت،
به لام شاهیده گانی لایه که یتر به رواری ملکایه تییان گوت، نه وه (فَالْمَذْهَبُ: أَنَّهُمَا سَوَاءٌ)
به فرموده ی پاستی مه زه ب: شاهیده گانی هه ردو لایه کسانزو له کار ده که ون.

به لام (وَأَنَّ لَوْ كَانَ لِصَّاحِبٍ مُتَأَخِّرَةَ التَّارِيخِ يَدٌ) نه گهر خاوهن به رواری بواتر ماله که ی له
ده ستدا بى، نه و کاته (قُدِّمَتْ) شاهیده گانی وى وه پیش نه وه که یتر بیخړین، چونکه به
هوى خاوهن ده ستیه که به هیترین، به لام به و مرجه ی نه زاندرابى خاوهن ده ستیه که ی به
دوژمنکاری یه، هم خاوهن ده ستیه که شی به به لگه یه که له داوالیکراوه که وه رنه گرتبى،
چونکه له و حاله تانه دا هه ره یه که مه که به خاوهن ده ستی پاسته قینه داده ندرئ، هه روه که
له (تحفه) دا فرموده یه تی.

(وَ أَنَّهَا لَوْ شَهِدَتْ بِمَلِكِهِ أَمْسٍ) هه ره به فرموده ی پاستی مه زه ب: نه گهر شاهیدییان دا:
نه و شته دوینى ملکى فلانکه س بوو (وَلَمْ تَتَعَرَّضْ لِلْحَالِ) باسی ئیستاشیان نه کرد، نه وه
(لَمْ تُسْمَعْ) گوى نادرته شاهیدیه که یان (حَتَّى يَقُولُوا: وَلَمْ يَزَلْ مَلِكُهُ) تا ده لئین: دوینى
ملکى فلان بوو و تا ئیستاش له ملکایه تی لانه که وتوه. (أَوْ) یان بلین: (وَلَا نَعْلَمُ مُزِيلًا
لَهُ) ناشزانین لاده رنکى ملکایه تیه که ی هه بى.

(وَتَجُوزُ الشَّهَادَةُ بِمَلِكِهِ الْآنَ) دروسته شاهیدی بدا: به ملکایه تی شتیک ئیستا بۆ که سیک
(اسْتِصْحَابًا لِمَا سَبَقَ) له شاهیدیه که شدا پشت به به رده و امی بریارنکى پابردو به ستن:
(مِنْ إِزْثٍ وَشِرَاءٍ وَغَيْرِهِمَا) له میرات و کرین و هویه گانی تری ملکایه تی (وَلَوْ شَهِدَتْ بِإِقْرَارِهِ
أَمْسٍ بِالْمَلِكِ لَهُ) نه گهر دوو شاهید شاهیدییان دا: دوینى داوالیکراوه که دانى هینا

أَسْتَدِيمَ، وَلَوْ أَقَامَهَا بِمَلِكٍ دَابَّةٌ أَوْ شَجَرَةٌ لَمْ يَسْتَحِقْ ثَمَرَةً مُوجُودَةً وَلَا وَلَدًا مُنْفَصَلًا
وَيَسْتَحِقُّ حَمَلًا فِي الْأَصْحَحِّ، وَلَوْ اشْتَرَى شَيْئًا فَأَخَذَ مِنْهُ بِحُجَّةٍ مُطْلَقَةٍ رَجَعَ عَلَى بَائِعِهِ بِالْثَمَنِ،
وَقِيلَ لَا إِلَّا إِذَا ادَّعَى مَلِكًا سَابِقًا عَلَى الشَّرَاءِ، وَلَوْ ادَّعَى مَلِكًا مُطْلَقًا فَشَهِدُوا لَهُ مَعَ سَبِيهِ

به ملكایه تی نهو شته بق داواکاره که، نهوه (استدیم) دانهینانه که هر بدهوام دهین و
ملکایه تیه که ش بق داواکاره که جیگیر دهین هرچند باسی نیستاش نه کن.

(وَلَوْ أَقَامَهَا بِمَلِكٍ دَابَّةٌ أَوْ شَجَرَةٌ) نه گهر که سیک شاهیدی هینا: که ولاغیک، یان دره ختیک
ملکی خویه تی و باسی رابردوشیان نه کرد، نهوه (لَمْ يَسْتَحِقْ ثَمَرَةً مُوجُودَةً وَلَا وَلَدًا
مُنْفَصَلًا) به شاهیدی به مافی میوهی ناشکرابوو و بیچووی جیابووه وی نیه، به لام
(وَيَسْتَحِقُّ حَمَلًا فِي الْأَصْحَحِّ) مافی کزپیه ی ناو زگو میوهی دهرنه که وتووی هیه، له
فرموده ی راستردا، هر وه ها نه گهر شاهیده کان بلین: پیش دهرنه که وتنی میوه
جیابوونه وی بیچووه که ملکی وی بوو، نهو کاته میوه و بیچووه که ش دهرنه ملکی خوی،
هر وه که ززویه ی سرچاوه کانداه فرمودیانه.

(وَلَوْ اشْتَرَى شَيْئًا) نه گهر شتیکی کپی و پاره که شی دا (فَأَخَذَ مِنْهُ بِحُجَّةٍ مُطْلَقَةٍ) نینجا
کپاره که شته که ی لیستیندرا به به لگه یه کی بین به روان، واته: شاهیده کان شاهیدییان دا نه م
شته کپاره ملکی فلانکه سه و بهرواری ملکایه تیشیان نه گوت، نهوه له سر کپاره که واجبه:
شته که بداته وه خاوه نه که ی، نینجا (رَجَعَ عَلَى بَائِعِهِ بِالْثَمَنِ) کپاره که ده گه پیته وه سر
فرق شیاره که تاکو پاره ی شته که ی توهریگریته وه.

به لام نه گهر کپاره که له کاتی کپین دهرزانی شته که ملکی فروشیار که نیه، یان له نوای
داوالیکردن کپاره که دانی هینا شته که ملکی داواکاره که یه، یان کپاره که سویندی
نه خواروو داواکاره که سویندی گه پاندراه وی خوارد، نهوه لهو سنی حاله تانه دا کپاره که
مافی نیه پاره که له فرق شیاره که وه بریگریته وه، هر وه که له ززویه ی سرچاوه کانداه له
(بجیرمی) دا فرمودیانه (وَقِيلَ لَا) له فرموده یه کی بین هیزدا کپاره که مافی نیه پاره که
له فرق شیاره که وه بریگریته وه (إِلَّا إِذَا ادَّعَى مَلِكًا سَابِقًا عَلَى الشَّرَاءِ) تهنا لهو حاله ته دا نه بین
که داواکاره که بلین: له پیش کپینه که وه شته که ملکی منه.

﴿لَا كِلَابَ﴾ له م مهسه له یه دا نه گهر داواکاره که داوای بهر مهسه کانی ماله فرق شراوه که
نهکا: وه کزپ و میوه و بیچوو، نهوانه گشتی بق کپاره که دهمیننه وه نه گهر له لای وی پهیدا
بوین، به لام نه گهر داواکاره که داوایان بکا، نهو کاته پریار دهرین: نهوانه ش له گه ل خودی
فروشراره که بدرینه وه داواکاره که، هر وه که له (تحفه) و (الشروانی) دا پوون کراوه ته وه.

(وَلَوْ ادَّعَى مَلِكًا مُطْلَقًا) نه گهر داواکاریک گوتی: نهو شته ملکی منه، باسی هیچ هویه کی
ملکایه تیه که شی نه کرد (فَشَهِدُوا لَهُ مَعَ سَبِيهِ) نینجا شاهیده کان شاهیدییان بق داوهوی

لَمْ يَضُرَّ، وَإِنْ ذَكَرَ سَبَبًا، وَهُمْ سَبَبًا آخَرَ ضُرَّ.
 (فَصَلِّ) قَالَ آجْرُكَ هَذَا الْبَيْتَ بَعَشْرَةَ. فَقَالَ بَلْ جَمِيعَ الدَّارِ بِالْعَشْرَةِ. وَأَقَامَا بَيْنَتَيْنِ
 تَعَارَضَتَا، وَفِي قَوْلِ تَقَدَّمَ بَيْنَهُ الْمُسْتَأْجِرُ، وَلَوْ ادَّعَى شَيْئًا فِي يَدِ ثَالِثٍ وَأَقَامَ كُلُّ مِنْهُمَا
 بَيْنَةَ أَنَّهُ اشْتَرَاهُ وَوَزَنَ لَهُ ثَمَنَهُ: فَإِنْ اِخْتَلَفَ تَارِيخُ حُكْمِ لِلْأَسْبَقِ، وَإِلَّا تَعَارَضَتَا، وَلَوْ قَالَ
 كُلُّ مِنْهُمَا: بَعَثَكُهُ بِكَذَا،

ملکایه تیه که شیان باس کرد، نه وه (لم یضر) زیانی نیه، به لام (وإن ذکر سبباً وهم سبباً
 آخر) نه گهر داواکاره که هویه کی ملکایه تی باس کردو شاهیده کانیش هویه کی تریان باس
 کرد، نه و کاته (ضر) نه و جیاوازی بهی داواکارو شاهیده کان زیان له شاهیدی ده داو
 شاهیدیه که بیان په ده کریته وه.

﴿ فَصَلِّ: له باسی جیاوازی کیشه چیه کان له چه ند شتیگدا ﴾

(قَالَ: آجْرُكَ هَذَا الْبَيْتَ بَعَشْرَةَ) خاوه نیک گوتی: ته نها هم ژوردهم به کری داوی به ده
 دینار (فَقَالَ: بَلْ جَمِيعَ الدَّارِ بِالْعَشْرَةِ) به کریگره که ش گوتی: به لکو هه موو خانووه که ت به
 کری داوی به ده دینار (وَأَقَامَا بَيْنَتَيْنِ) هر دو لا-هر یکه و- شاهیدی خوی هینا،
 نه وه (تَعَارَضَتَا) شاهیده کانی هر دو لا دهنه دژی به کترو له کار ده که ون (وَفِي قَوْلِ تَقَدَّمَ
 بَيْنَهُ الْمُسْتَأْجِرِ) له فرموده یه کدا: شاهیده کانی به کریگره که وه پیش دپخزین.

(وَلَوْ ادَّعَى شَيْئًا فِي يَدِ ثَالِثٍ) نه گهر دوو که س داوی شتیکیان کرد که له ده ست
 که سیکتری سی به مدا بوو و بقی هیچیکیانیش دانی پیدا نه هینا و (وَأَقَامَ كُلُّ مِنْهُمَا بَيْنَةَ أَنَّهُ
 اشْتَرَاهُ وَوَزَنَ لَهُ ثَمَنَهُ) هر یه که ش شاهیدی خوی هینا: که نه و شته ی له م سی به مه کریوه و
 پاره که شی داوه تی. نه وه ته ماشا ده که ین:

(فَإِنْ اِخْتَلَفَ تَارِيخُ) نه گهر به راوری کرینه که یان لیک جیاواز بوو، نه و کاته (حُكْمِ لِلْأَسْبَقِ)
 بریار ده بری: شته که بقی خاوهن به راوری پیشتره، خاوهن به راوری نواتریش پاره که ی له
 سی به مه که ورده گریته وه.

(وَإِلَّا) به لام نه گهر به رواه که یان لیک جیاواز نه بو، به لکو کرینی هر دوو کیان له یه ک
 به رواه بوو، یان هر باسی به رواه که نه کرا، نه و کاته (تَعَارَضَتَا) شاهیده کانی هر دوو
 لا دهنه دژی به کترو له کار ده که ون، که و ابو: بقی هر یه کیکیان سویندیک ده خوا: که
 نه فریو شتوتی. نینجا واجبه: پاره که ی هر دوو کیان بداته وه.

به لام نه گهر بقی ته نها یه کیکیان دانی پیدا هینا، نه و کاته شته که ته سلیمی نه وه ده کری و
 واجبه: پاره که ی نه وی تریش بداته وه، چونکه له و حاله تانه ی پر ابرودا دژایه تی
 شاهیده کان له پاره که دا نیه، به لکو ته نها له مامله ته که دایه.

(وَ) نه گهر به پیچه وانه ی وینه ی پر ابرودو (لَوْ قَالَ كُلُّ مِنْهُمَا: بَعَثَكُهُ بِكَذَا) هر یه که یان به
 سی به مه که ی گوت: نه م شته م فریو شتوته تو به ونده پاره یه. نه ویش بقی هیچیکیان

وَأَقَامَاهُمَا: فَإِنِ اتَّخَذَ تَارِيحُهُمَا تَعَارَضَتَا، وَإِنِ اخْتَلَفَ لَزِمَهُ التَّمَنَانُ، وَكَذَا إِنِ أُطْلِقْنَا أَوْ إِخْدَاهُمَا فِي الْأَصْحَ، وَلَوْ مَاتَ عَنِ ابْنَيْنِ مُسْلِمٍ وَنَصْرَانِيٍّ فَقَالَ كُلُّ مِنْهُمَا: مَاتَ عَلَيَّ دِينِي: فَإِنِ عُرِفَ أَنَّهُ كَانَ نَصْرَانِيًّا صُدِّقَ النَّصْرَانِيُّ، فَإِنِ أَقَامَا بَيْنَتَيْنِ مُطْلَقَتَيْنِ قُدِّمَ الْمُسْلِمُ، وَإِنِ قِيدَتْ أَنْ آخِرَ كَلَامِهِ إِسْلَامٌ وَعَكْسَتُهُ الْأُخْرَى تَعَارَضَتَا،

دانی پیدا نه میتنا (واقاماهما) هر یه که ش شاهیدی خوی میتنا دواوی پاره که شی کرد، نه وه ته ماشا ده که یین:

(فَإِنِ اتَّخَذَ تَارِيحُهُمَا) نه گهر به رواری هر دوو فروشته نه کان یه ک کات بین، نه وه (تَعَارَضَتَا) شاهیده کانی هر دوو لا دهبه نهی یه کترو له کار ده که ون، چونکه ناگوجن شنتیک له یه ک کاتدا هه مووی ملکی ته نها که سیئک بین هه مووی ملکی ته نها که سیئکی تروش بین، که وایو: سی یه مه که بی هر یه که یان سویندیک ده خوا: که شته که ی لینه کپیوه. نینجا شته که ی بی خوی ده میتنته وه هیهج پاره شی له سهر واجب نابین.

به لام (وَإِنِ اخْتَلَفَ) نه گهر به رواریه که یان به نه اندازه یه کی وه ها لیک جیاواز بوو: که ده گونجا ملکی هه رووکیان بووینو هه رووکیان مامله ته که یان کردبین، نه و کاته (لَزِمَهُ التَّمَنَانُ) پاره ی هر دوو دواکاره کانی له سهر واجب ده بین (وَكَذَا إِنِ أُطْلِقْنَا أَوْ إِخْدَاهُمَا) هه روه ها نه گهر شاهیده کانی هر دوو لا، یان ته نها یه کتیکان بین به رواری شاهیدی بدا، نه و کاته ش پاره ی هر دووکیانی له سهر واجب ده بین (فِي الْأَصْح) له فرموده ی راستردا، چونکه له و حاله ته دا ده گوجن له بوو کاتدا مامله ته که به سترتا بین.

(وَلَوْ مَاتَ عَنِ ابْنَيْنِ مُسْلِمٍ وَنَصْرَانِيٍّ) نه گهر یه کتیک مرد: کوپتکی موسولمان و کوپتکی گاوری له پاش به جیمان (فَقَالَ كُلُّ مِنْهُمَا: مَاتَ عَلَيَّ دِينِي) جا هر یه که یان گوتی: باوکمان له سهر نایینی من مردوه و من میراتی لیده گرم. هیهج شاهیدیش نه بو، نه وه ته ماشا ده که یین: (فَإِنِ عُرِفَ أَنَّهُ كَانَ نَصْرَانِيًّا) نه گهر زاندر: مردوه که کاتی خوی گاوری بووه، نه و کاته (صُدِّقَ النَّصْرَانِيُّ) کوپه گاوره که به سویند خواردن باوه پی ده کری، چونکه بنچینه به رده و امبوونی کافریه که پتی (فَإِنِ أَقَامَا بَيْنَتَيْنِ مُطْلَقَتَيْنِ) جا نه گهر له و حاله ته دا هه روو کوپه کان هر یه که و شاهیدی خوی میتناو به رواری موسولمانی و کافریه که شیان نه گوت، نه و کاته (قُدِّمَ الْمُسْلِمُ) شاهیدی کوپه موسولمانه که وه پیش دینخرین، چونکه زیاتر زانستیان هه یه که ده لین: له گاوریه وه بووه ته موسولمان.

(وَ) هر له م وینه یه دا (إِنِ قِيدَتْ: أَنْ آخِرَ كَلَامِهِ إِسْلَامٌ وَعَكْسَتُهُ الْأُخْرَى) نه گهر شاهیده کانی موسولمانه که گوتیان: نوایین قسه ی نیسلامه تی بوو. شاهیده کانی کافریه که ش گوتیان: نوایین قسه ی کافری بوو. نه و کاته (تَعَارَضَتَا) شاهیده کان دهبه نهی یه کترو له کار ده که ون، که وایو: به سویند خواردن باوه به کوپه گاوره که ده کری.

وَإِنْ لَمْ يُعْرِفْ دِينَهُ وَأَقَامَ كُلُّ بَيْتَةٍ أَلَهُ مَاتَ عَلَى دِينِهِ تَعَارُضًا، وَلَوْ مَاتَ نَصْرَانِيٌّ عَنِ ابْنَيْنِ مُسْلِمٍ وَنَصْرَانِيٍّ فَقَالَ الْمُسْلِمُ أَسْلَمْتُ بَعْدَ مَوْتِهِ فَأَلْمِيرَاثُ بَيْنَنَا، فَقَالَ النَّصْرَانِيُّ: بَلْ قَبْلَهُ صُدَّقَ الْمُسْلِمُ بِيَمِينِهِ، وَإِنْ أَقَامَاهُمَا قُدِّمَ النَّصْرَانِيُّ، فَلَوْ اتَّفَقَا عَلَى إِسْلَامِ الْإِبْنِ فِي رَمَضَانَ، وَقَالَ الْمُسْلِمُ مَاتَ الْأَبُ فِي شَعْبَانَ. وَقَالَ النَّصْرَانِيُّ فِي سُؤَالٍ. صُدِّقَ النَّصْرَانِيُّ، وَتُقَدَّمُ بَيْتَةُ الْمُسْلِمِ عَلَى بَيْتِهِ، وَلَوْ مَاتَ عَنْ أَبِيْنِ كَافِرَيْنِ وَابْنَيْنِ مُسْلِمَيْنِ فَقَالَ كُلٌّ: مَاتَ عَلَى دِينِنَا،

(وَإِنْ لَمْ يُعْرِفْ دِينَهُ) نه گهر نایینی مردووه که نه زاندرابو (وَأَقَامَ كُلُّ بَيْتَةٍ أَلَهُ مَاتَ عَلَى دِينِهِ) هر دو کوپه کانیش شاهیدیان هینان که له سر نایینی خوی مردوه، نه و کاته ش (تَعَارُضًا) شاهیده کان دهبه نژی به کترو له کار ده که ون، که وابو: نه گهر هر دو کوپه کان سویند بقی به کتری بخون میراته که به نیوهی له نیوانیادا به ش ده کری.

جا بزانه: له و حاله تانه دا مردووه که نویژی له سر ده کری و له گزپستانی موسولماناندا ده نیشتری، هر وه که له زوری سهرچاوه کاندا فرمویانه.

(وَلَوْ مَاتَ نَصْرَانِيٌّ) نه گهر گاوریک مرد (عَنْ ابْنَيْنِ مُسْلِمٍ وَنَصْرَانِيٍّ) کوپتیکی موسولمان و کوپتیکی گاورلی له پاش به جیمان (فَقَالَ الْمُسْلِمُ: أَسْلَمْتُ بَعْدَ مَوْتِهِ فَأَلْمِيرَاثُ بَيْنَنَا) جا کوپه موسولمانه که گوتی: له دوی مردنی باوکمان بویمه موسولمان، که وابو: میراته که له نیواناندا هاویه شه (فَقَالَ النَّصْرَانِيُّ: بَلْ قَبْلَهُ) کوپه گاوره که ش گوتی: به لکو پیش مردنی باوکمان تو بویه موسولمان، که وابو: میراته که گشتی بقی منه و تو میرات ناگری. هیچ لایه کیش شاهیدی نه بو، نه و کاته (صُدِّقَ الْمُسْلِمُ بِيَمِينِهِ) به سویند خواردن باوه پ به موسولمانه که ده کری، چونکه بنچینه برده و امبونی کافریه که یتی، به لام (وَإِنْ أَقَامَاهُمَا) نه گهر هر دو کوپه کان شاهیدی خویان هینان، نه و کاته (قُدِّمَ النَّصْرَانِيُّ) شاهیده کانی گاوره که وه پیش دیخری.

(فَلَوْ اتَّفَقَا عَلَى إِسْلَامِ الْإِبْنِ فِي رَمَضَانَ) جا نه گهر هر دو کوپه کان به کده نگ بون: که کوپه که له په مه زاندا بوته موسولمان، به لام (وَقَالَ الْمُسْلِمُ: مَاتَ الْأَبُ فِي شَعْبَانَ) موسولمانه که گوتی: باوکمان له مانگی شهعباندا مرد، که وابو: میراتی لده گرم. (وَقَالَ النَّصْرَانِيُّ: فِي سُؤَالٍ) گاوره که ش گوتی: له مانگی شه شهعباندا مردوه و تو میراتی لیتناگری. نه و کاته (صُدِّقَ النَّصْرَانِيُّ) به سویند خواردن باوه پ به گاوره که ده کری.

(وَ) نه گهر شاهیده هین، نه و کاته (تُقَدَّمُ بَيْتَةُ الْمُسْلِمِ عَلَى بَيْتِهِ) شاهیده کانی موسولمانه که وه پیش شاهیده کانی گاوره که دیخری.

(وَلَوْ مَاتَ عَنْ أَبِيْنِ كَافِرَيْنِ وَابْنَيْنِ مُسْلِمَيْنِ) نه گهر به کیک مرد: دایکویاویکیکی کافر و دو کوپه موسولمانی له پاش به جیمان (فَقَالَ كُلٌّ مَاتَ عَلَى دِينِنَا) جا گشت لایه کیان گوتی:

صَدَّقَ الْأَبَوَانَ بِالْيَمِينِ، وَفِي قَوْلِ يُوقِفُ حَتَّى يَتَبَيَّنَ أَوْ يَصْطَلِحُوا، وَلَوْ شَهِدَتْ أَنَّهُ اعْتَقَ فِي مَرَضِهِ سَالِمًا، وَأَخْرَجِي غَانِمًا وَكُلُّ وَاحِدٌ ثَلُثُ مَالِهِ، فَإِنْ اِخْتَلَفَ تَارِيخُ قَدَمِ الْأَسْبُقِ، وَإِنْ اتَّحَدَ أَقْرَعُ، وَإِنْ أُطْلِقَتْ قِيلَ يُقْرَعُ، وَفِي قَوْلِ يَعْتَقُ مِنْ كُلِّ نِصْفُهُ، قُلْتُ: الْمَذْهَبُ يَعْتَقُ مِنْ كُلِّ نِصْفِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَلَوْ شَهِدَ أَجْنَبِيَانِ أَنَّهُ أَوْصَى بِعَتَقِ سَالِمٍ وَهُوَ ثَلَاثُهُ، وَوَارِثَانِ حَائِزَانِ أَنَّهُ رَجَعَ عَنْ ذَلِكَ وَوَصَّى بِعَتَقِ غَانِمٍ وَهُوَ ثَلَاثُهُ، ثَبِتَ لِعَانِمٍ، فَإِنْ كَانَ الْوَارِثَانِ فَاسِقَيْنِ لَمْ يَثْبُتِ الرَّجُوعُ فَيَعْتَقُ سَالِمٌ وَمِنْ غَانِمٍ ثَلُثُ مَالِهِ بَعْدَ سَالِمٍ.

له سر تاينی نيمه مردوه و نيمه ميراتی نيمه گرين. نه وه (صَدَّقَ الْأَبَوَانَ بِالْيَمِينِ) باوهر به دايکوبواکه کافره که ده کړی نه گهر سویند بخون؟ چونکه مندال هر پابهندی دايکو باوکیه تی تا ده زاندری پابهندیه کی نه ماوه، به لام (وَفِي قَوْلِ يُوقِفُ حَتَّى يَتَبَيَّنَ أَوْ يَصْطَلِحُوا) له فهرموده به کدا: کاره که راده گيری تا پښن ده بیته وه، یان تا له سر شتيک پيک نين.

(وَلَوْ شَهِدَتْ أَنَّهُ اعْتَقَ فِي مَرَضِهِ سَالِمًا) نه گهر دوو شاهید شاهیديان دا: فلانکس له نه خوشي مرینی دا (سالم)ی نازاد کړدوه (وَأَخْرَجِي غَانِمًا) دووی تریش شاهیديان دا: له نه خوشي مرینی دا (غانم)ی نازاد کړدوه (وَكُلُّ وَاحِدٌ ثَلُثُ مَالِهِ) هر کویله به کیش به تنها ستيه کی ماله کی بوو، ته ماشا ده که ين: (فَإِنْ اِخْتَلَفَ تَارِيخُ قَدَمِ الْأَسْبُقِ) نه گهر به رواری نازاد کړدنه که جياواز بوو، نه وه پشتره که نازاد ده بی (وَإِنْ اتَّحَدَ أَقْرَعُ) نه گهر به رواره که ش به ک بوو، نه وه پشکه له نيوان کویله کاندا ده کړی: کامه یان ده رچو نه ویان نازاد ده بی (وَإِنْ أُطْلِقَتْ) نه گهر بی به رواری شاهیديان دا، نه وه (قِيلَ يُقْرَعُ) له فهرموده به کی بی هیژدا: پشکه له نيواناندا ده کړی (وَفِي قَوْلِ يَعْتَقُ مِنْ كُلِّ نِصْفِهِ) له فهرموده به کدا: له هر کویله به ک نیوه ی نازاد ده بی (قُلْتُ) نيمامی (النواوی) فهرموويه تی (الْمَذْهَبُ يَعْتَقُ مِنْ كُلِّ نِصْفِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) به فهرموده ی راستی مه زه ب: له هر کویله به ک نیوه ی نازاد ده بی.

(وَلَوْ شَهِدَ أَجْنَبِيَانِ: أَنَّهُ أَوْصَى بِعَتَقِ سَالِمٍ وَهُوَ ثَلَاثُهُ) نه گهر دوو بیگانه شاهیديان دا: فلاکس وه ستيی کړدوه (سالم) نازاد بکړی. (سالم)ش ستيه کی ماله کی بوو (وَوَارِثَانِ حَائِزَانِ) دوو میراتگري هه موو میراتبه ریش شاهیديان دا: (أَنَّهُ رَجَعَ عَنْ ذَلِكَ وَوَصَّى بِعَتَقِ غَانِمٍ وَهُوَ ثَلَاثُهُ) وه ستيکه ره که له (سالم) په شیمان بووه وه ستيی کرد (غانم) نازاد بکړی. (غانم)ش ستيه کی ماله کی بوو، نه وه (ثَبِتَ لِعَانِمٍ) وه ستيی نازاد کړدنه که بو (غانم) جیگیر ده بی، به لام (فَإِنْ كَانَ الْوَارِثَانِ فَاسِقَيْنِ) نه گهر میراتگره کان فاسق بن، نه وه کاته (لَمْ يَثْبُتِ الرَّجُوعُ) په شیمان بوونه وه که ناشکرا نابی (فَيَعْتَقُ سَالِمٌ) که وایو: (سالم) نازاد ده بی به شاهیدی بیگانه کان و (وَمِنْ غَانِمٍ ثَلُثُ مَالِهِ بَعْدَ سَالِمٍ) له (غانم)ش به نه ندازه ی ستيه کی ماله کی نازاد ده بی: نه وه ماله ی له نوای (سالم) ماوه ته وه، به هوی دانه یانی میراتگره کان.

(فَصَلَّ شَرْطُ الْقَائِفِ: مُسَلِّمٌ عَدْلٌ مُجَرَّبٌ، وَالْأَصْحُ اشْتِرَاطُ حُرِّ ذَكَرٍ، لَا عَدَدٌ وَلَا كَوْنُهُ مُدْلِجِيًّا، فَإِذَا تَدَاعَى مَجْهُولًا عَرَضَ عَلَيْهِ، وَكَذَا لَوْ اشْتَرَكَا فِي وَطْءٍ فَوَلَدَتْ وَلَدًا مُمَكَّنًا مِنْهُمَا وَتَنَازَعَاهُ بَأَنٍ وَطْنَا امْرَأَةً بِشِبْهَةٍ أَوْ مُشْتَرَكَةً لَهُمَا أَوْ وَطِئَ زَوْجَتَهُ وَطَلَّقَ فَوَطَّنَهَا آخَرَ بِشِبْهَةٍ أَوْ نِكَاحٍ فَاسِدٍ،

﴿فَصَلَّ: لَهُ بَاسِي (الْقَائِفِ) = دَرُوشْمَنَاسِ﴾

(الْقَائِفِ) = دَرُوشْمَنَاسِ، نَوُ كَسَمِيه نَه زَادِي كَه سِيك دِه گَه يَنْبِيْتَه كَه سِيكِي تَر لَه حَالَه نِي كُومَانْدَا، بَه زَانَسْتَه يِ خَوَا يِ گَه وَرَه دَاوِيه تَبِي، بَه بَه لَكَمِي ﴿عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ مَسْرُورًا، فَقَالَ: أَلَمْ تَرِي أَنْ مُجْرَزًا الْمُدَلِجِي دَخَلَ عَلَيَّ فَرَأَى أَسَامَةَ وَزَيْدًا وَعَلَيْهِمَا قَطِيفَةً لَدَغَطِيًّا رُؤُوسَهُمَا وَبَدَتْ أَعْدَامُهُمَا، فَقَالَ: هَذِهِ الْأَعْدَامُ بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ﴾ رَوَاهُ الشَّيْخَانُ، قَالَ أَبُو دَاوُدَ: ﴿كَانَ أَسَامَةُ أَسْوَدَ وَزَيْدٌ أَبْيَضَ﴾ بِرُؤُوسِكَ بَيْتَه مَبْرُكٌ بَه دَلْخُوشِيَه وَهَاتَه لَامُ وَفَرَمُوي: نَه رِي نَه تَدِيْت (مُجْرَزٌ) هَاتَه لَامُ وَيْتِي (أَسَامَةُ) لَه گَه لَ (زَيْدِي) بَاوِكِي پَه شَه مَالِيكِيَان لَه سَه رِ بُو وَ سَه رِي خُوِيَان پِي دَاپُوشِي بُو وَ پِيْتَه كَانِيَان لَه دَه رَه وَه بُو، جَا (مُجْرَزٌ) كُوتِي: نَه مِ پِيَانَه مَه نَدِيكِيَان لَه نَه زَادِي مَه نَدِيكِيَان.

وَآتَه: چُونَكَه (أَسَامَه) رَه شِ بُو، (زَيْدِي) بَاوِكِي شِي سِي بُو، كَا فَرَه كَان بُوخْتَانِيَان بَه نَه زَادَه كَمِي دَه كَرْد، دَرُوشْمَنَاسَه كَش بَه تَه نَهَا بِيْتِنِي پِيْتَه كَانِيَان زَانِي نَه وَانَه كُورِو بَاوِكِن، پِيْتَه مَبْرُكِي رِي شِ رَه خَنَه يِ لِي تَه كَرْت وَ بَه دَرُوشْمَنَاسِيَه كَمِي رَا زِي بُو.

(شَرْطُ الْقَائِفِ) مَه رَجِي دَرُوشْمَنَاسِ: (مُسَلِّمٌ عَدْلٌ مُجَرَّبٌ) دَه بِي مَوْسُولَمَانِيكِي دَا بَه رَه وَرِي تَا قِي كَرَاهِ بِي (وَالْأَصْحُ اشْتِرَاطُ حُرِّ ذَكَرٍ) بَه فَرَمُودَه يِ رَاسْتَر مَه رَجِه: نَا زَا دُو نِيرِي نَه شِ بِي (لَا عَدَدٌ) بَه لَام مَه رَج نِيَه لَه يَه كَه سِ زِيَا تَر بِي، مَه مِ (وَلَا كَوْنُهُ مُدْلِجِيًّا) مَه رَجِي شِ نِيَه لَه هُو زِي (مُدْلِجِي) بِي: كَه هُو زِي دَرُوشْمَنَاسَه كَمِي حَه دِي سَه كَه يَه.

(فَإِذَا تَدَاعَى مَجْهُولًا) جَا نَه گَه رِ دُو كَه سِ دَاوَا يِ نَه زَادِي مَنْدَالِيكِي نَه نَا سَرَاوِيَان كَرْد، نَه وَه (عَرَضَ عَلَيْهِ) پِي شَانِي دَرُوشْمَنَاسِيَك دَه رِي: جَا دَرُوشْمَنَاسَه كَه بِي گَه يَنْبِيْتَه كَا مَه يَان نَه وَه نَه زَادِي مَنْدَالَه كَه دَه گَاتَه نَه وِي.

(وَكَذَا لَوْ اشْتَرَكَا فِي وَطْءٍ) مَه رَه هَا مَنْدَالَه كَه پِي شَانِي دَرُوشْمَنَاسِ دَه رِي نَه گَه رِ دُو پِيَاوِ بَه هَاوِيه شِي جِي مَاعِيَان لَه گَه لَ نَا فَرَه تِيك كَرْد (فَوَلَدَتْ وَلَدًا مُمَكَّنًا مِنْهُمَا) جَا نَا فَرَه تَه كَه شِ مَنْدَالِيكِي بُو، دَه شِ كُورِ جَا مَنْدَالَه كَه لَه مَه رِ دُو كِيَان بِي وَ (وَتَنَازَعَاهُ) مَه رِ دُو كِيَان لَه مَنْدَالَه كَه دَا بُو هِ كِي شَه يَان:

(بَأَنٍ وَطْنَا امْرَأَةً بِشِبْهَةٍ) وَه كَه نُو پِيَاوَه كَه بَه مَه لَه جِي مَاعِيَان لَه گَه لَ نَا فَرَه تِيك كَرْد بِي (أَوْ مُشْتَرَكَةً لَهُمَا) يَان لَه گَه لَ (جَارِيَه) كَمِي هَاوِيه شِ لَه نِيَوَانِيَان دَا (أَوْ وَطِئَ زَوْجَتَهُ وَطَلَّقَهَا) يَان جِي مَاعِي لَه گَه لَ زِي خُزِي كَرْد وَ تَه لَامِي دَا، نِي نِي جَا (فَوَطَّنَهَا آخَرَ بِشِبْهَةٍ أَوْ نِكَاحٍ فَاسِدٍ)

أَوْ أُمَّتُهُ فَبَاعَهَا فَوَطَّنَهَا الْمُشْتَرِي وَلَمْ يَسْتَبْرِئْ وَاحِدٌ مِنْهُمَا، وَكَذَا لَوْ وَطَّنِيَ
 مَنكُوحَةً فِي الْأَصْحَحِّ، فَإِذَا وَلَدَتْ لِمَا بَيْنَ سِتَّةِ أَشْهُرٍ وَأَرْبَعِ سِنِينَ مِنْ وَطَّنَيْهَا
 وَأَدْعِيَاةَ عَرَضَ عَلَيْهِ، فَإِنْ تَخَلَّلَ بَيْنَ وَطَّنَيْهَا حَيْضَةٌ فَلِلْأُنْثَى إِلَّا أَنْ يَكُونَ
 الْأَوَّلُ زَوْجًا فِي نِكَاحٍ صَحِيحٍ، وَسَوَاءٌ فِيهِمَا اتَّفَقَا إِسْلَامًا وَحُرِّيَّةً أَمْ لَا.
 (كِتَابُ الْعَتَقِ)

پیاویکی تریش جیماعی له گهل ژنه که کرد به هله، یان به ماره برینیکی به تال و دانه مزو
 (أَوْ أُمَّتُهُ فَبَاعَهَا) یان جیماعی له گهل (جاریه) که ی خوی کردو فروشتی، نینجا (فَوَطَّنَهَا
 الْمُشْتَرِي) کریاره که ش جیماعی له گهل (جاریه) که کردو (وَلَمْ يَسْتَبْرِئْ وَاحِدٌ مِنْهُمَا)
 هیچیکیشیان دنلیایان له (جاریه) که دا نه کرد (وَكذَا لَوْ وَطَّنِيَ مَنكُوحَةً) هروه ها نه گه ر به
 هله جیماعی له گهل ماره بریوکی که سیکی تر کرد (فِي الْأَصْحَحِّ) له فرموده ی راستردا،
 نه وه لو هه مو مهسه لانه شدا منداله که پیشانی روشمناسه که ده بری.

(فَإِذَا وَلَدَتْ) جا نه گه ر نه و نافرته ی له و مهسه لانه ی پراییودا جیماعی له گهل کراوه
 مندالیکی بوو (لِمَا بَيْنَ سِتَّةِ أَشْهُرٍ وَأَرْبَعِ سِنِينَ) له نتوان شهش مانگو جوار سال: که (مِنْ
 وَطَّنَيْهَا) له جیماعی هه ربوکیانه وه حساب ده کری (وَأَدْعِيَاةً) هه ربوکیشیان داوی
 منداله که یان کرد، نه وه (عَرَضَ عَلَيْهِ) منداله که پیشانی روشمناسه که ده بری و ده بیته هی
 نه و پیاوه ی روشمناسه که ده یگه یینتی، به لام (فَإِنْ تَخَلَّلَ بَيْنَ وَطَّنَيْهَا حَيْضَةٌ) نه گه ر له
 نتوان جیماعی به که مه که و نووه مه که دا نافرته که هه یزکی بینی، نه و کاته (فَلِلْأُنْثَى)
 منداله که بو نووه مه که یه، چونکه هه یزه که نیشانه یه کی به هه یزه: که مندالی به که مه که نیه،
 چونکه په یوه ندی به یوه وه نه ماوه.

(إِلَّا أَنْ يَكُونَ الْأَوَّلُ زَوْجًا فِي نِكَاحٍ صَحِيحٍ) ته نها نه گه ر به که مه که میردی نافرته که بی و له
 ماره برینیکی روشندا جیماعی له گهل کریدی، نووه مه که ش به هله جیماعی له گهل
 کریدی، نه و کاته په یوه ندی به یه که مه که وه هه ر ده میتنی، که و ابو: ده گرجی له
 هه ربوکیان بی و پیشانی روشمناسیک ده بری.

(وَسَوَاءٌ فِيهِمَا) به کسانه له و نوو پیاوانه دا: (اتَّفَقَا إِسْلَامًا وَحُرِّيَّةً أَمْ لَا) هه ربوکیان وه کو
 به کتری موسولمان و نازاد بن، یان لیک جیاواز بن، چونکه نه ژاد به کافر و نیسلامه تی ناگوری.

﴿ كِتَابُ الْعَتَقِ: پهرتوکی کویله نازادکردن ﴾

پیغه مبر ﷺ ده فرموی: ﴿ مَنْ أَعْتَقَ رَبَّةً مُؤْمِنَةً أَعْتَقَ اللَّهُ بِكُلِّ عَضْوٍ مِنْهَا عَضْوًا مِنْ
 أَعْضَائِهِ مِنَ النَّارِ ﴾ رواه الشيخان، هه ربوکیانیک کویله یه کی موسولمان نازاد بکا،
 خوی گوره له به رامبر گشت نه ندامیکی کویله که نه ندامیکی نازاد که ره که نازاد ده کا له
 ناگری نوزده خ.

إِنَّمَا يَصِحُّ مِنْ مُطْلَقِ التَّصْرِيفِ، وَيَصِحُّ تَغْلِيْقُهُ وَإِضَافَتُهُ إِلَى جُزْءٍ فَيَعْتَقُ كُلَّهُ، وَصَرِيحُهُ: تَحْرِيرٌ وَإِعْتَاقٌ، وَكَذَآ فَاكُ رَقَبَةٌ فِي الْأَصْحَحِّ، وَلَا يَحْتَاجُ إِلَى نِيَّةٍ، وَيَحْتَاجُ إِلَيْهَا كِنَايَتُهُ، وَهِيَ لَا مَلَكَ لِي عَلَيْكَ، لَا سُلْطَانَ، لَا سَبِيلَ، لَا خِدْمَةَ، أَنْتَ سَائِبَةٌ، أَنْتَ مَوْلَايَ، وَكَذَآ كُلُّ صَرِيحٍ أَوْ كِنَايَةٍ لِلطَّلَاقِ، وَقَوْلُهُ لِعَبْدٍ: أَنْتَ حُرٌّ، وَأَمَةٌ أَنْتَ حُرٌّ صَرِيحٌ، وَلَوْ قَالَ عَتَقْتُكَ إِلَيْكَ أَوْ خَيْرْتُكَ وَتَوَى تَفْوِيضَ الْعَتَقِ إِلَيْهِ فَأَعْتَقَ نَفْسَهُ فِي الْمَجْلِسِ عَتَقَ، أَوْ أَعْتَقْتُكَ عَلَى أَلْفٍ، أَوْ أَنْتَ حُرٌّ عَلَى أَلْفٍ لَقَبِلَ، أَوْ قَالَ لَهُ الْعَبْدُ أَعْتَقْنِي عَلَى أَلْفٍ،

(إِنَّمَا يَصِحُّ مِنْ مُطْلَقِ التَّصْرِيفِ) كَوَيْلُهُ نَازِدُكَرْدَن تَهَنَّا لَه وَكَسَه وَه دَرُوسْت دَه بِي: كه بالغ و عاقل بين و زودليكر او و قده غه كراو نه بين (وَيَصِحُّ تَغْلِيْقُهُ) دَرُوسْتَه نَازِدُكَرْدَن كه هه لبواسن: وه كه هر كاتيك نه خورشه كه م چاك بروه تو نازادي. هم (وَإِضَافَتُهُ إِلَى جُزْءٍ) دَرُوسْتَه نَازِدُكَرْدَن كه بداته پال نه نداميكي كويله كه: وه كه ده ستيكت نازاد بين. كه وايو: (فَيَعْتَقُ كُلَّهُ) كَوَيْلُهُ كه هه موي نازاد دهبى ﴿عَنْ سَمْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا﴾: أَنْ رَجُلًا أَعْتَقَ شِقْصًا لِي مَمْلُوكًا، فَقَالَ التَّيُّمِيُّ: هُوَ كُلُّهُ فَلَيْسَ لِلَّهِ شَرِيكَ ﴿رواه أحمد باسناد حسن، پياويك به شيكي كويله به كي خوي نازاد كرد، پيغه مبه رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا﴾ فِهَرَمُوي: كويله كه هه موي نازاده و خوي گه وره هاويه شي نيه.

(وَصَرِيحُهُ) وشه ي ناشكراي نازاد كردن: (تَحْرِيرٌ وَإِعْتَاقٌ) نَازِدَم كَرْد (وَكَذَآ فَاكُ رَقَبَةٌ فِي الْأَصْحَحِّ) هه روه ها گه رده ني نم كويله م به ره ل دا (وَلَا يَحْتَاجُ إِلَى نِيَّةٍ) وشه ي ناشكرا پيويستي به نيه تهيتان نيه، به لام (وَيَحْتَاجُ إِلَيْهَا كِنَايَتُهُ) وشه ي ناناشكرا پيويستي به نيه ته هيه (وَهِيَ) وشه ي ناناشكراي نازاد كردن: (لَا مَلَكَ لِي عَلَيْكَ) هيج ملكايه تيم له سر تو نيه (لَا سُلْطَانَ) هيج ده سه لام به سر تو دا نيه (لَا سَبِيلَ) هيج ريگايه كم به سر تو دا نيه (لَا خِدْمَةَ) هيج خزمه تيكم له سر تو نيه (أَنْتَ سَائِبَةٌ) تو حه ته لاي (أَنْتَ مَوْلَايَ) تو گه وره ي مني (وَكَذَآ كُلُّ صَرِيحٍ أَوْ كِنَايَةٍ لِلطَّلَاقِ) هه روه ها گشت وشه به كي ناشكرا ناناشكراي ته لاقيش دهبه وشه ي ناناشكراي نازاد كردن (وَقَوْلُهُ لِعَبْدٍ: أَنْتَ حُرٌّ، وَأَمَةٌ أَنْتَ حُرٌّ صَرِيحٌ) نه گه ر بلتته كويله نيره كه ي: تو نافرته تيكي نازادي. يان بلتته كويله مي نيه كه ي: تو پياويكي نازادي. هه ر دو كي وشه ي ناشكراي نازاد كردن.

(وَلَوْ قَالَ: عَتَقْتُكَ إِلَيْكَ) نه گه ر بلتته كويله كه ي: نَازِدُكَرْدَنِي تَوَم خَسْتَه لاي تو (أَوْ خَيْرْتُكَ) يان گوتي: تَوَم كَرْدَه سَه ريشك (وَتَوَى تَفْوِيضَ الْعَتَقِ إِلَيْهِ) مه به ستيشي نه وه بو نازاد كردنه كه ي بداته ده سه خوي (فَأَعْتَقَ نَفْسَهُ فِي الْمَجْلِسِ) كويله كه ش له وه دانيشگه دا خوي نازاد كرد، نه وه (عَتَقَ) نَازِد دَه بِي (أَوْ أَعْتَقْتُكَ عَلَى أَلْفٍ) يان گوتي تَوَم نَازِد كَرْد له سر هه زار دينار (أَوْ أَنْتَ حُرٌّ عَلَى أَلْفٍ) يان گوتي تو نَازِدِي له سر هه زار دينار (فَقَبِلَ) نينجا ده موده ستيش كويله كه قبولي كرد (أَوْ قَالَ لَهُ الْعَبْدُ: أَعْتَقْنِي عَلَى أَلْفٍ) يان كويله كه

فَأَجَابَهُ عَتَقَ فِي الْحَالِ، وَكَرَّمَهُ الْأَلْفُ، وَلَوْ قَالَ بِعْتُكَ نَفْسَكَ بِأَلْفٍ فَقَالَ اشْتَرَيْتُ
فَالْمَذْهَبُ صِحَّةُ النَّبِيِّ وَيَعْتَقُ فِي الْحَالِ وَعَلَيْهِ الْأَلْفُ، وَالْوَلَاءُ لِسَيِّدِهِ، وَلَوْ قَالَ لِحَامِلٍ
أَعْتَقْتُكَ أَوْ أَعْتَقْتُكَ ذُوْنَ حَمَلِكِ عَتَقًا، وَلَوْ أَعْتَقَهُ عَتَقَ ذُوْنَهَا، وَلَوْ كَانَتْ لِرَجُلٍ وَالْحَمْلُ
لَاخِرٌ لَمْ يَعْتَقْ أَحَدُهُمَا بِعَتَقِ الْآخَرِ، وَإِذَا كَانَ بَيْنَهُمَا عَبْدٌ فَأَعْتَقَ أَحَدُهُمَا كَلَّهُ أَوْ نَصِيئَهُ
عَتَقَ نَصِيئَهُ فَإِنْ كَانَ مُعْسِرًا بَقِيَ الْبَاقِي لِشَرِيكِهِ، وَإِلَّا سَرَى إِلَيْهِ أَوْ إِلَى مَا أَيْسَرَهُ بِهِ

گوئی که وره‌ک‌ی له سهر هزار دینار نازدم بکه (فأجابهُ) دهموده‌ستیش که وره‌ک‌ی وه‌لامی
داوه، نه‌وه (عتق فی الحال وکرّمه الألف) له هر سیک وینه‌دا دهموده‌ست کویله‌که نازاد
ده‌بین و هزار دیناره‌که‌شی له سهر واجب ده‌بین بؤ که وره‌ک‌ی.

(ولو قال بعْتُكَ نَفْسَكَ بِأَلْفٍ) نه‌گه‌ر که وره‌ک‌ی گوئی: خودی توّم فروشته تو به هزار دینار
(فقال اشتریت) کویله‌که‌ش گوئی: خوم له تو کپی. نه‌وه (فالمذهب صحّة النبیع)
فروشته‌که دروست ده‌بین و (ويعتق فی الحال) دهموده‌ست کویله‌که نازاد ده‌بین و (وعلیه
الألف) هزار دیناره‌که‌شی بؤ که وره‌ک‌ی له سهری واجب ده‌بین (والولاء لسیّده)
خرمایه‌تی نازادکردنیشی بؤ که وره‌ک‌ی‌تی.

(ولو قال لِحَامِلٍ: أَعْتَقْتُكَ أَوْ أَعْتَقْتُكَ ذُوْنَ حَمَلِكِ) نه‌گه‌ر گوئی (جاریه) ناوسه‌ک‌ی: توّم
نازاد کرد، یان توّم نازاد کرد به‌لام کزپه‌ک‌ت نازاد نه‌بین. نه‌وه له هر دو مه‌سه‌له‌دا
(عتقا) کزپه‌ک‌ی ناو زگو دایکه‌ک‌ی ویکپا نازاد ده‌بین، چونکه لیک جیانه‌بوینه‌وه و
کزپه‌که پابه‌ندی دایکه‌تی، به‌لام (ولو اعتقه) نه‌گه‌ر تنها کزپه‌ک‌ی نازاد کرد، نه‌وه
کاته (عتق لونها) کزپه‌که نازاد ده‌بین و دایکه‌که نازاد نابین، چونکه دایکه‌که پابه‌ندی
کزپه‌ک‌ی نیه (ولو کانت لرجلٍ والحمل لآخر) نه‌گه‌ر (جاریه) که ملکی پیاویک‌بین و
کزپه‌که‌ش ملکی پیاویکی‌تر بین، نه‌وه کاته (لم یعنق أحدهما بعنق الآخر) هیچیکیان به
نازادکردنی نه‌وی‌تر نازاد نابین، چونکه خاوه‌نه‌کانیان لیک جیانه.

﴿ کویله‌ی (مبعض) = به‌شکراو ﴾

(وَإِذَا كَانَ بَيْنَهُمَا عَبْدٌ) نه‌گه‌ر کویله‌یک‌ه‌اوبه‌ش بین له نئیوان دوو که‌ساندا (فاعتق أحدهما كله
أو نصيبه) نینجا به‌کیکیان هموو کویله‌ک‌ی نازاد کرد، یان تنها به‌شه‌ک‌ی خوی نازاد کرد،
نه‌وه (عتق نصيبه) به‌شه‌ک‌ی خوی نازاد ده‌بین، نینجا له‌باره‌ی به‌شی هاوبه‌شه‌ک‌ی‌شی
ته‌ماشا ده‌ک‌ین: (فإن كان مُعْسِرًا) نه‌گه‌ر نازادکه‌ره‌که نه‌بوویی بین، نه‌وه (بقي الباقي
لشريكه) نه‌وه به‌شی له کویله‌که ماوه بؤ هاوبه‌شه‌ک‌ی دهمینتیه‌وه و به‌شه‌که نازاد
نابین، که‌واته: کویله‌که ده‌بیته (مبعض): به‌شکراو.

(وإلا) به‌لام نه‌گه‌ر نازادکه‌ره‌که هه‌بوویی بین، نه‌وه کاته (سرى إليه) نازادکردنه‌ک‌ی وی پین‌دا
ده‌پواته لای به‌شی هاوبه‌شه‌ک‌ی و به‌شه‌ک‌ی هاوبه‌شه‌ک‌ی نازاد ده‌بین (أو إلى ما أيسر به)

وَعَلَيْهِ قِيمَةٌ ذَلِكَ يَوْمَ الْإِعْتِقاقِ، وَتَقَعُ السَّرَايَةُ بِنَفْسِ الْإِعْتِقاقِ، وَفِي قَوْلِ بِأَدَاءِ الْقِيمَةِ، وَقَوْلِ إِنَّ دَفَعَهَا بَانَ أَهْلًا بِالْإِعْتِقاقِ، وَاسْتِيْلَادُ أَحَدِ الشَّرِيكَيْنِ الْمَوْسِرِ يَسْرِي، وَعَلَيْهِ قِيمَةٌ نَصِيبُ شَرِيكِهِ وَحِصَّتُهُ مِنْ مَهْرٍ مِثْلٍ، وَتَجْرِي الْأَقْوَالُ فِي وَقْتِ حُصُولِ السَّرَايَةِ، فَعَلَى الْأَوَّلِ وَالثَّانِي لَا تَجِبُ قِيمَةٌ حِصَّتِهِ مِنَ الْوَالِدِ، وَلَا يَسْرِي تَدْبِيرٌ،

یان پی‌دا ده پواته لای نه وهنده‌ی توانای نرخه‌کی هیهو هه‌ربو نه‌ندازه‌یه له به‌شی هاویه‌شه‌که‌ی نازاد ده‌بن، ئینجا له هه‌ربوو حاله‌تدا (وَعَلَيْهِ قِيمَةٌ نِكَاحِ يَوْمِ الْإِعْتِقاقِ) له سهر نازادکه‌ره‌ره‌که واجب‌ه نرخ‌ی نه‌و به‌شه نازاد بووه بداته هاویه‌شه‌که‌ی به‌گویره‌ی نرخ‌ی پڑی نازادکردن، چونکه بووه‌ته هژی له ده‌ستدانی به‌شی هاویه‌شه‌که‌ی.

پی‌غه‌مبه‌ر ﷺ فه‌رموو‌یه‌تی: ﴿مَنْ أَعْتَقَ شَرِكًا لَهُ فِي عَبْدٍ وَكَانَ لَهُ مَالٌ يَبْلُغُ ثَمَنَ الْعَبْدِ قَوْمَ الْعَبْدِ عَلَيْهِ قِيمَةٌ عَدْلٍ وَأَعْطِيَ شَرِكَاةُ حِصَصَهُمْ وَعَقَّ عَلَيْهِ الْعَبْدُ، وَإِلَّا فَقَدْ عَقَّ مِنْهُ مَا عَقَّ﴾ رواه الشيخان، هه‌ر که‌س‌یک به‌شه کزله‌کی خوی نازاد کردو به نه‌ندازه‌ی نرخ‌ی کزله‌که‌ش مالی هه‌بوو، نه‌وه کزله‌که‌ی له سهر ده‌قرسیندیری و به‌شی هاویه‌شه‌کانی له نرخه ده‌دری و کزله‌که -هه‌مووی- له سهر حیسابی وی نازاد ده‌بن، به‌لام نه‌گه‌ر به‌و نه‌ندازه‌یه مالی نه‌بو، نه‌و کاته -ته‌نها- به‌شه‌که‌ی وی له کزله‌که نازاد ده‌بن و به‌شی هاویه‌شه‌کانی‌تر به‌کزله‌یی ده‌مینینه‌وه.

(وَتَقَعُ السَّرَايَةُ بِنَفْسِ الْإِعْتِقاقِ) پیدارپویشتنی نازادبوونه‌که به‌خودی نازادکردنه‌که ده‌بن (وَفِي قَوْلِ بِأَدَاءِ الْقِيمَةِ) له فه‌رموو‌ده‌یه‌کدا: به‌دانی نرخه‌که ده‌بن (وَفِي قَوْلِ: إِنَّ دَفَعَهَا بَانَ أَهْلًا بِالْإِعْتِقاقِ) له فه‌رموو‌ده‌یه‌کی‌تردا: نه‌گه‌ر نرخه‌که‌ی دا، نه‌وه ناشکرا ده‌بن به‌ نازادکردنه‌که پیدارپویشتنه‌که بووه.

(و) هه‌روه‌ها (اسْتِيْلَادُ أَحَدِ الشَّرِيكَيْنِ الْمَوْسِرِ يَسْرِي) نه‌گه‌ر هاویه‌ش‌ینکی هه‌بوویی (جاریه) که بکاته (أُمُّ الْوَالِدِ): دایکه‌ مندال، نه‌و دایکه‌ مندالی‌ش پی‌دا ده‌پواته لای به‌شی هاویه‌شه‌که‌ی‌تر، که‌وابو: (وَعَلَيْهِ قِيمَةٌ نَصِيبُ شَرِيكِهِ) له سهر هه‌بوویی‌که واجب‌ه: نرخ‌ی به‌شی هاویه‌شه‌که‌ی‌دا، هه‌م (وَحِصَّتُهُ مِنْ مَهْرٍ مِثْلٍ) به‌گویره‌ی به‌شه‌که له ماره‌یی هاووینه‌ی (جاریه) که‌ش واجب‌ه بداته هاویه‌شه‌که‌ی، چونکه له به‌شه‌که‌ی ویش له‌زه‌تی وه‌رگرتوه (وَتَجْرِي الْأَقْوَالُ فِي وَقْتِ حُصُولِ السَّرَايَةِ) سن فه‌رموو‌ده‌کانی‌پا‌ربوو له باره‌ی کاتی بوونی پیدارپویشتنه‌که‌دا، لیره‌شدا ده‌ینه‌جن، که‌واته: به‌خودی ناوسبوونه‌که پیدارپویشتنه‌که‌یتنه‌جن (فَعَلَى الْأَوَّلِ وَالثَّانِي لَا تَجِبُ قِيمَةٌ حِصَّتِهِ مِنَ الْوَالِدِ) جا له سهر فه‌رموو‌ده‌ی به‌که‌م و سنی‌هه‌م نرخ‌ی به‌شه منداله‌که‌ی له سهر واجب‌ نایب بق هاویه‌شه‌که‌ی، چونکه منداله‌که به‌ نازادی له زگی دایکی‌دا جینگیر بووه.

(وَلَا يَسْرِي تَدْبِيرٌ) نازادکردنی به‌شه‌که‌ی خوی له نوای مردن پی‌دا نا‌پواته لای به‌شی

وَلَا يَمْنَعُ السَّرَايَةَ دِينَ مُسْتَفْرَقٍ فِي الْأَطْهَرِ، وَلَوْ قَالَ لِشَرِيكِهِ الْمُوسِرَ: أَعْتَقْتَ نَصِيكَ
 فَعَلَيْكَ قِيمَةُ نَصِيبي فَأَنْكَرَ صُدُقَ يَمِينِهِ فَلَا يَغْتَقُ نَصِيْبَهُ وَيَغْتَقُ الْمُدْعَى بِإِقْرَارِهِ إِنْ قُلْنَا
 يَسْرِي بِالِإِعْتِاقِ، وَلَا يَسْرِي إِلَى نَصِيْبِ الْمُنْكَرِ، وَلَوْ قَالَ لِشَرِيكِهِ: إِنْ أَعْتَقْتَ نَصِيكَ
 فَنَصِيْبِي حُرٌّ بَعْدَ نَصِيْبِكَ فَأَعْتَقَ الشَّرِيكَ وَهُوَ مُوسِرٌ سَرَى إِلَى نَصِيْبِ الْأَوَّلِ إِنْ قُلْنَا:
 السَّرَايَةُ بِالِإِعْتِاقِ، وَعَلَيْهِ قِيمَتُهُ، وَلَوْ قَالَ فَنَصِيْبِي حُرٌّ قَبْلَهُ، فَأَعْتَقَ الشَّرِيكَ، فَإِنْ كَانَ الْمُعْلَقُ
 مُعْسِرًا عَقَقَ نَصِيْبُ كُلِّ عَنَتِهِ، وَالْوَلَاءُ لَهُمَا، وَكَذَا إِنْ كَانَ مُوسِرًا وَأَبْطَلْنَا الدَّوْرَ، وَإِلَّا

هاو به شه که ی تر (ولا یمنع السرایة دین مستغرق فی الأطهر فی الاظهر) قه رزیک که هه موو ماله که ی
 دابگریته وه ریگی پیدارویشتنی نازادبوونه که ناگری.

(وَلَوْ قَالَ لِشَرِيكِهِ الْمُوسِرِ) نه گه ر هاو به شیک گوتیه هاو به شه هه بووه که ی خوی: (اعْتَقْتَ
 نَصِيْبِكَ فَعَلَيْكَ قِيمَةُ نَصِيْبِي) تر به شه کویله که ت خوت نازاد کردوه، که و ابو: له سهرت
 واجبه نرخی به شه که ی من بدهی (فَأَنْكَرَ) هابه شه که ش دانی پئدا نه هیتا و هیچ شاهیدیش
 نه بو، نه وه (صُدُقَ يَمِينِهِ) به سویند خورادن باوه پ به داننه هیتره که ده کری، که و ابو: (فَلَا
 يَغْتَقُ نَصِيْبَهُ) به شه که ی وی نازاد نابی نه گه ر سویند بخوا، به لام (وَيَغْتَقُ نَصِيْبَ الْمُدْعَى
 بِإِقْرَارِهِ) به شی هاو به شه داواکاره که به هوی دانپیدا هیتانی خوی نازاد ده بی (إِنْ قُلْنَا يَسْرِي
 بِالِإِعْتِاقِ) نه گه ر بلین: پیدارویشتنه که به خودی نازاد کردنه که ده بی، به لام (وَلَا يَسْرِي إِلَى
 نَصِيْبِ الْمُنْكَرِ) نه و نازادبوونه پئدا نارواته لای به شی داننه هیتره که.

(وَلَوْ قَالَ لِشَرِيكِهِ) نه گه ر گوتیه هاو به شه که ی خوی: (إِنْ أَعْتَقْتَ نَصِيْبِكَ فَنَصِيْبِي حُرٌّ بَعْدَ
 نَصِيْبِكَ) نه گه ر تر به شه کویله که ی خوت نازاد کرد، نه وه به شه که ی منیش له دوی
 نازادبوونی به شه که ی تر نازاد بی (فَأَعْتَقَ الشَّرِيكَ وَهُوَ مُوسِرٌ) ئینجا هاو به شه که به شه که ی
 خوی نازاد کردو هه بوویش بوو، نه وه (سَرَى إِلَى نَصِيْبِ الْأَوَّلِ) نازاد کردنه که پئدا ده پواته
 لای به شی هاو به شه که ی به که م (إِنْ قُلْنَا السَّرَايَةَ بِالِإِعْتِاقِ) نه گه ر بلین: پیدارویشتنه که به
 خودی نازاد کردنه که ده بی، که و ابو: (وَعَلَيْهِ قِيمَتُهُ) له سهر نازاد که ره که واجبه: نرخی
 به شی هه لواسه ره که بدا، چونکه نازادبوونی به شه که ی وی به هه لواسینه که نه بوه.

به لام (وَلَوْ قَالَ فَنَصِيْبِي حُرٌّ قَبْلَهُ) نه گه ر بلین: هه ر کاتیک تر به شه که ی خوت نازاد کرد،
 نه وه به شه که ی منیش نازاد بی پیش نازادبوونی به شه که ی تر (فَأَعْتَقَ الشَّرِيكَ) جا
 هاو به شه که به شه که ی خوی نازاد کرد (فَإِنْ كَانَ الْمُعْلَقُ مُعْسِرًا) نه گه ر هه لواسه ره که
 نه بووی بی، نه وه (عَقَقَ نَصِيْبُ كُلِّ عَنَتِهِ) به شی هه ریبه که یان له بری خوی نازاد ده بی و
 (وَالْوَلَاءُ لَهُمَا) خزمایه تی نازاد کردنه که ش بق هه ریوکیانه (وَكَذَا إِنْ كَانَ مُوسِرًا وَأَبْطَلْنَا
 الدَّوْرَ) هه روه ها نه گه ر هابه شه که هه بوویش بی و خولانه وه که به تال بکه ینه وه، نه وکاته ش
 به شی هه ریبه که یان له بری خوی نازاد ده بی (وَإِلَّا) به لام نه گه ر خولانه وه که به تال

فَلَا يَغْتَقُ شَيْءٌ، وَلَوْ كَانَ عَبْدٌ لِرَجُلٍ نِصْفُهُ، وَلَا خَرَّ ثُلُثُهُ، وَلَا خَرَّ سُدُسُهُ
فَأَعْتَقَ الْآخَرَ ان تَصِيْبُهُمَا مَعًا عَتَقَا، فَالْقِيَمَةُ عَلَيْهِمَا نِصْفَانِ عَلَى الْمَذْهَبِ،
وَشَرَطُ السَّرَايَةِ إِعْتَاقُهُ بِاخْتِيَارِهِ، فَلَوْ وَرِثَ بَعْضٌ وَلَدَهُ لَمْ يَسْرِ، وَالْمَرِيضُ
مُعْسِرٌ إِلَّا فِي ثُلْثِ مَالِهِ، وَالْمَيِّتُ مُعْسِرٌ، فَلَوْ أَوْصَى بِعَتَقِ نِصْبِهِ لَمْ يَسْرِ.
(فَصْلٌ) إِذَا مَلَكَ أَهْلُ تَبْرُجٍ أَصْلَهُ أَوْ فَرَعَهُ عَتَقَ، وَلَا يَشْتَرِي لِطِفْلِ قَرِيْبِهِ.

نه که بینه‌وه، نه و کاته (فَلَا يَغْتَقُ شَيْءٌ) هیچ به‌شیک له کز یله که نازاد نابئ.
(وَلَوْ كَانَ عَبْدٌ لِرَجُلٍ نِصْفُهُ، وَلَا خَرَّ ثُلُثُهُ، وَلَا خَرَّ سُدُسُهُ) نه‌گه‌ر کز یله یه‌ک: نیوه‌ی بؤ یه‌ک‌یک
بوو، سئیه‌کی بؤ یه‌ک‌یک‌تر، شه‌شیک‌ی بؤ یه‌ک‌یک‌تر (فَأَعْتَقَ الْآخَرَ ان تَصِيْبُهُمَا مَعًا) ئینجا
دووه‌مه‌که و سئ‌یه‌مه‌که به‌شه‌کانی خویان و یکرپا نازاد کردن، نه‌وه (عَتَقَا) به‌شه‌کانی
هر دو یکیان نازاد ده‌بئ، که‌وابو: (فَالْقِيَمَةُ عَلَيْهِمَا نِصْفَانِ عَلَى الْمَذْهَبِ) نرخی به‌شه‌که‌ی
یه‌که‌میش له سر هر دوو نازاد که‌ره‌که‌یه به نیوه‌یی، نه‌ک به‌گویره‌ی به‌شه‌کانیان.

(وَشَرَطُ السَّرَايَةِ) مهرجی پیداپوشتن نه‌مه‌یه: (إِعْتَاقُهُ بِاخْتِيَارِهِ) به‌ویستی خوی کز یله‌که
نازاد بکا، که‌وابو: (فَلَوْ وَرِثَ بَعْضٌ وَلَدَهُ) نه‌گه‌ر به‌شیک‌ی منداله‌که‌ی، یان به‌شیک‌ی دایکو
باوکه‌که‌ی به میرات بؤ بمینیتته‌وه و به بابو کورپایه‌تی نازاد ببئ، نه‌وه (لَمْ يَسْرِ) نازادبوونه‌که
پئ‌دا نارپاته لای به‌شی‌هاو به‌شه‌که‌ی‌تر (وَالْمَرِيضُ مُعْسِرٌ إِلَّا فِي ثُلْثِ مَالِهِ) مروفی نه‌خوش -
نه‌گه‌ر به‌شه‌که‌ی خوی نازاد بکا - به نه‌بوویی داده‌ندری ته‌نها له سئیه‌کی ماله‌که‌ی‌دا نه‌بئ
(وَالْمَيِّتُ مُعْسِرٌ) مروفی مردو - نه‌گه‌ر نازادبوونی به‌شه‌که‌ی به‌مردینه‌وه هه‌لواسیبئ نه‌ویش
به نه‌بوویی داده‌ندری (فَلَوْ أَوْصَى بِعَتَقِ نِصْبِهِ) جا نه‌گه‌ر وه‌سئیت بکا له دوی مردن
به‌شه‌که‌ی وی نازاد بکری (لَمْ يَسْرِ) نازادکرده‌که پئ‌دا نارپاته لای به‌شی‌هاو به‌شه‌که‌ی‌تر.

﴿ فَاَصْلُ: لَه بَاسِي نَازَادِبوونی به هُوَی نه‌ژاد ﴾

(إِذَا مَلَكَ أَهْلُ تَبْرُجٍ أَصْلَهُ أَوْ فَرَعَهُ) هر کاتیک مروفی‌کی نازاد بووه خاوه‌نی یه‌ک‌یک له
دایکی و باوکی و به سره‌وه‌تر، یان کوپ‌ی و کیزی و به‌ره و خوارتر، نه‌وه (عَتَقَ) یه‌ک‌سه‌ر
ئی‌ی نازاد ده‌بئ، به (إِجْمَاعِی) زانایان، چونکه بابایه‌تی و کز یلایه‌تی و یکرپا کؤ نابنه‌وه،
جیاوازی نیه خاوه‌نیه‌که: به کرپن بئ، یان به رن‌گایه‌کی‌تری ملکایه‌تی بئ: وه‌ک میرات و
به‌خشین، به‌لام جگه له تیره‌ی سره‌وه‌وه خاوه‌وه هیچ خزم‌یک‌ی‌تر به بوونه ملک نازاد
نابئ، پیغه‌مبه‌ر ﷺ فرموویه‌تی: ﴿لَا يَجْزِي وَكَذَّ وَالِدَهُ إِلَّا أَنْ يَجِدَهُ مَمْلُوكًا فَيَشْتَرِيَهُ
فِيَعْتِقَهُ﴾ رواه مسلم، هیچ مندالیک پاداشتی دایکو باوکی ناداته‌وه، ته‌نها نه‌گه‌ر یه‌ک‌یک له
دایکو باوکه‌کانی کز یله بئ و بیکری و به و کرپنه نازادی بکا.

که‌وابو: (وَلَا يَشْتَرِي لِطِفْلِ قَرِيْبِهِ) دروست نیه سره‌پرشتکار کز یله‌یه‌کی خزم بؤ مندالو
شئیت بکری: وه‌ک دایکو باوکی منداله‌که و شئیت‌که، چونکه به ته‌نها کرپن ئی نازاد ده‌بئ و

وَلَوْ وَهَبَ لَهُ أَوْ أُوصِيَ لَهُ فَإِنْ كَانَ كَاسِبًا فَعَلَى الْوَلِيِّ قَبُولُهُ، وَيَعْتَقُ وَيُنْفِقُ مِنْ كَسْبِهِ، وَإِلَّا فَإِنْ كَانَ الصَّبِيُّ مُعْسِرًا وَجَبَ الْقَبُولُ، وَتَفَقُّهُ فِي بَيْتِ الْمَالِ، أَوْ مُوسِرًا حَرَمٌ، وَلَوْ مَلَكَ فِي مَرَضٍ مَوْتَهُ قَرِيبَهُ بِلَا عَوْضٍ عَتَقَ مِنْ ثُلْثِهِ، وَقِيلَ مِنْ رَأْسِ الْمَالِ أَوْ بَعْوَضٍ بِلَا مُحَابَاةٍ فَمِنْ ثُلْثِهِ، وَلَا يَرِثُ فَإِنْ كَانَ عَلَيْهِ دَيْنٌ فَقَبِلَ لَا يَصِحُّ الشِّرَاءُ، وَالْأَصْحُ صِحَّتُهُ، وَلَا يَعْتَقُ بِلَ يَبَاعُ لِلدَّيْنِ، أَوْ بِمُحَابَاةٍ فَقَدَرُهَا كَهَيْبَةٍ، وَالْبَاقِي

هیچ قازانج له کرینه که دا نیه (وَلَوْ وَهَبَ لَهُ أَوْ أُوصِيَ لَهُ) نه گهر دایکتیک، یان باوکتیک به خشرا مندال و شیتته که، یان وهسیتیان بۆ نه وان پی کرابو، نه وه (فَإِنْ كَانَ كَاسِبًا) نه گهر به خشرا وه که وهسیت پینکرا وه که کاسبکار بون (فَعَلَى الْوَلِيِّ قَبُولُهُ) واجبه سه ره رشتکاری مندال و شیتته که به خشین و وهسیتته که قبول بکا و (وَيَعْتَقُ) به خشرا وه که وهسیت پینکرا وه که ش به و قبولکردنه نازاد ده بی، چونکه بو وه ته ملکی نه وان (وَيُنْفِقُ مِنْ كَسْبِهِ) له که سابه ته که ی خویشی خوی به خیتو ده کا و هیچ زیانیک له مندال و شیتته که ناکه و بی.

(وَإِلَّا) به لام نه گهر خزمه که کاسبکار نه بو: نه وه (فَإِنْ كَانَ الصَّبِيُّ مُعْسِرًا) نه گهر منداله که، یان شیتته که نه بووی بو (وَجَبَ الْقَبُولُ) واجبه سه ره رشتکاره که وهسیت و به خشینه که قبول بکا، چونکه هیچ زیانیک بۆ مندال و شیتته که نیه و به و قبولکردنه نازاد ده بن و (وَتَفَقُّهُ فِي بَيْتِ الْمَالِ) بژیوه که شی له (بیت المال) ده بری (أَوْ مُوسِرًا) به لام نه گهر مندال و شیتته که هه بووی بی، نه و کاته (حَرَمٌ) حه پامه وهسیت و به خشینه که قبول بکا، چونکه به و قبولکردنه لی نازاد ده بی و بژیوه که شی - به هوی باب و کورپایه تی - ده که ویتته سه ر مندال و شیتته که.

(وَلَوْ مَلَكَ فِي مَرَضٍ مَوْتَهُ قَرِيبَهُ بِلَا عَوْضٍ) نه گهر له نه خویشی مرینی دا به خوپای خزمه که ی بو وه ملکی خوی: وه ک میرات، یان به خشین، نه وه (عَتَقَ مِنْ ثُلْثِهِ) له سیتیه کی ماله که ی خزمه که لی نازاد ده بی (وَقِيلَ مِنْ رَأْسِ الْمَالِ) له فه رمووده یه کدا - که به راستر داندرا وه - له سه رمایه ی ماله که ی نازاد ده بی (أَوْ بَعْوَضٍ بِلَا مُحَابَاةٍ) به لام نه گهر به پاره یه کی بی خاترانه خزمه که ی بو وه ملکی خوی، نه وه (فَمِنْ ثُلْثِهِ) له سیتیه کی ماله که ی نازاد ده بی و (وَلَا يَرِثُ) له و دوو مه سه لانه شدا نازاد بو وه که میرات له مر بو وه که ناگری (فَإِنْ كَانَ عَلَيْهِ دَيْنٌ) جا نه گهر نه خۆشه که له کاتی مرینی دا قهرزیکي داگه وه ی له سه ر بوو (فَقَبِلَ لَا يَصِحُّ الشِّرَاءُ) له فه رمووده یه کی بی هیژدا: کرینه که ی دروست نابن، به لام (وَالْأَصْحُ صِحَّتُهُ) به فه رمووده ی راستر کرینه که ی دروست ده بی و (وَلَا يَعْتَقُ) کزیه که ش نازاد نابن (بِلَ يَبَاعُ لِلدَّيْنِ) به لکو بۆ قهرزدانه وه که ده فروشری.

(أَوْ بِمُحَابَاةٍ) به لام نه گهر کزیه که ی به خاترانه کپی بی، نه وه (فَقَدَرُهَا كَهَيْبَةٍ) نه ندازه ی خاتره که به فه رمووده ی راستر: وه کو به خشینه و له سه رمایه که ی نازاد ده بی (وَالْبَاقِي

مِنَ الثَّلَاثِ، وَلَوْ وَهَبَ لِعَبْدٍ بَعْضَ قَرِيبٍ سَيِّدِهِ فَقَبِلَ وَقُلْنَا
يَسْتَقِلُّ بِهِ عَتَقَ وَسَرَى، وَعَلَى سَيِّدِهِ قِيمَةٌ بَاقِيَةٌ.
(فَصَلِّ) أَعْتَقَ فِي مَرَضٍ مَوْتَهُ عَبْدًا لَا يَمْلِكُ غَيْرَهُ، عَتَقَ ثَلَاثَةً، فَإِنْ كَانَ عَلَيْهِ دَيْنٌ
مُسْتَعْرِقٌ لَمْ يَعْتَقْ شَيْءًا مِنْهُ، وَلَوْ أَعْتَقَ ثَلَاثَةً لَا يَمْلِكُ غَيْرَهُمْ، وَقِيمَتُهُمْ سَوَاءٌ عَتَقَ
أَحَدَهُمْ بِقُرْعَةٍ وَكَذَا لَوْ قَالَ أَعْتَقْتُ ثَلَاثَكُمْ، أَوْ ثَلَاثَكُمْ حُرًّا، وَلَوْ قَالَ أَعْتَقْتُ ثَلَاثَ كُلِّ
عَبْدٍ أَقْرَعَ وَقَبِلَ يَعْتَقُ مِنْ كُلِّ ثَلَاثَةٍ، وَالْقُرْعَةُ: أَنْ يُؤْخَذَ ثَلَاثُ رِقَاعٍ مُتَسَاوِيَةٍ يُكْتَبُ فِي
ثِنْتَيْنِ رِقٌّ وَفِي وَاحِدَةٍ عَتَقٌ،

مِنَ الثَّلَاثِ) نه‌وه‌که‌ی تریش له سینه‌کی ماله‌که‌ی نازاد ده‌بئ (وَلَوْ وَهَبَ لِعَبْدٍ بَعْضَ قَرِيبٍ
سَيِّدِهِ) نه‌گه‌ر که‌سیک به‌شه‌خزمه‌کی که‌وره‌یه‌کی به‌خشبه‌ کویله‌ی که‌وره‌که (فَقَبِلَ)
کویله‌که‌ش به‌شه‌خزمه‌که‌ی قبول کرد (وَقُلْنَا يَسْتَقِلُّ بِهِ) به‌فه‌رمووده‌ی پاستریش بلجین:
کویله‌که‌سه‌ریه‌خویه له قبولکردنه‌که‌دا، نه‌وه (عَتَقَ وَسَرَى) به‌شه‌خزمه‌که‌ی که‌وره‌که له
سه‌ر حیسابی که‌وره‌که نازاد ده‌بئ و نازادیه‌که‌ش پین‌دا ده‌پواته به‌شه‌که‌ی تریش، که‌وابو:
(وَعَلَى سَيِّدِهِ قِيمَةٌ بَاقِيَةٌ) نرخی به‌شه‌که‌ی تریش که به‌پیدا‌پویشتن نازاد بووه، هر له
سه‌ر که‌وره‌که‌یه‌بیداته‌هاوبه‌شه‌که‌ی‌تر.

﴿ فَصَلِّ: لَهُ بَأْسِي نَازَاد كَرْدَنْ لَهُ نَهْ خَوْشِي مَرْدِنَا ﴾

(أَعْتَقَ فِي مَرَضٍ مَوْتَهُ عَبْدًا لَا يَمْلِكُ غَيْرَهُ) نه‌گه‌ر له نه‌خوشی مردنی‌دا کویله‌یه‌کی نازاد
کرد، جگه له و کویله‌یه‌ش هیچ مالی‌تری نه‌بو، نه‌وه (عَتَقَ ثَلَاثَةً) ته‌نها سینه‌کی کویله‌که
نازاد ده‌بئ و نوو به‌شیشی به‌کویله‌یی ده‌مینیت‌ه‌وه، به‌لام (فَإِنْ كَانَ عَلَيْهِ دَيْنٌ مُسْتَعْرِقٌ)
نه‌گه‌ر نه‌خوشه‌که‌قه‌رزیک‌ی داگه‌روه‌ی له سه‌ر بوو، نه‌و کاته (لَمْ يَعْتَقْ شَيْءًا مِنْهُ) هیچ
به‌شیک له کویله‌که نازاد نابئ، چونکه‌قه‌رزدانه‌وه‌که له‌پیشتره (وَلَوْ أَعْتَقَ ثَلَاثَةً) نه‌گه‌ر
نه‌خوشه‌که‌سن کویله‌ی نازاد کردن که (لَا يَمْلِكُ غَيْرَهُمْ، وَقِيمَتُهُمْ سَوَاءٌ) جگه له‌و
سینه‌انه‌ش هیچ مالی‌تری نه‌بو، نرخی کویله‌کانیش به‌کسان بوو، نه‌و کاته (عَتَقَ أَحَدَهُمْ
بِقُرْعَةٍ) به‌کیکیان به‌پشکه‌کردن نازاد ده‌بئ (وَكَذَا لَوْ قَالَ أَعْتَقْتُ ثَلَاثَكُمْ أَوْ ثَلَاثَكُمْ حُرًّا)
ه‌روه‌ها نه‌گه‌ر بلجی: سینه‌کی نئوه‌م نازاد کرد، یان بلجی: سینه‌کیکتان نازاد بئ، نه‌و
کاته‌ش به‌پشکه‌کردن به‌کیکیان نازاد ده‌بئ (وَلَوْ قَالَ أَعْتَقْتُ ثَلَاثَ كُلِّ عَبْدٍ) نه‌گه‌ر گوتی:
سینه‌کی گشت کویله‌یه‌کی خوم نازاد کرد، نه‌و کاته‌ش (أَقْرَعَ) پشکه‌ده‌کرئ و به‌کیکیان
نازاد ده‌بئ (وَقَبِلَ يَعْتَقُ مِنْ كُلِّ ثَلَاثَةٍ) له فه‌رمووده‌یه‌کی بی‌هیزدا: له هر به‌کیکیان -بی
پشکه - سینه‌کیک‌ی نازاد ده‌بئ.

(وَالْقُرْعَةُ: أَنْ يُؤْخَذَ ثَلَاثُ رِقَاعٍ مُتَسَاوِيَةٍ) پشکه‌کردن له‌و مه‌سه‌له‌یه‌دا نه‌مه‌یه: سن پارچه‌ی
به‌کسان به‌پندرن، نینجا (يُكْتَبُ فِي ثِنْتَيْنِ رِقٌّ، وَفِي وَاحِدَةٍ عَتَقٌ) له دووانی‌اندا بنوسری:

وَتُدْرَجُ فِي بِنَادِقٍ كَمَا سَبَقَ، وَتُخْرَجُ وَاحِدَةً بِاسْمِ أَحَدِهِمْ، فَإِنْ خَرَجَ الْعَتَقُ عَتَقَ وَرَقَّ
 الْآخِرَانِ، أَوْ الرَّقُّ رِقٌّ، وَأَخْرَجَتْ أُخْرَى بِاسْمِ آخَرَ، يَجُوزُ أَنْ يَكْتُبَ أَسْمَاءَهُمْ نَمًّا
 تُخْرَجُ رُقْعَةً عَلَى الْحُرِّيَّةِ، فَمَنْ خَرَجَ اسْمُهُ عَتَقَ وَرَقَّا، وَإِنْ كَانُوا ثَلَاثَةً قِيمَةً وَاحِدَةً مِائَةً،
 وَأَخْرَجَتْ مِائَتَانِ، وَأَخْرَجَتْ ثَلَاثَةً أَقْرَعَ بِسَهْمِي رِقٌّ وَسَهْمِ عَتَقَ، فَإِنْ خَرَجَ الْعَتَقُ لِذِي الْمِائَتَيْنِ
 عَتَقَ وَرَقَّا، أَوْ لِلثَّلَاثِ عَتَقَ ثَلَاثَةً، أَوْ لِلأَوَّلِ عَتَقَ ثُمَّ يُقْرَعُ بَيْنَ الْآخَرَيْنِ بِسَهْمِ رِقٌّ وَسَهْمِ
 عَتَقَ، فَمَنْ خَرَجَ نَمًّا مِنْهُ الثَّلَاثُ،

كزيلهیی، له یه کیکیشیاندا بنوسری: نازادی، نینجا (وَتُدْرَجُ فِي بِنَادِقٍ كَمَا سَبَقَ) له ناو
 شتیك دابندری، ههروهك له (باسی بهشكردن) دا پارچا، نینجا (وَتُخْرَجُ وَاحِدَةً بِاسْمِ أَحَدِهِمْ)
 یه كيك له و سنی پارچانه به ناوی یه کیکیان دهر بهیندیری، نینجا (فَإِنْ خَرَجَ الْعَتَقُ) نه گهر
 نه میان نازادی بی دهرچو، نهوه (عَتَقَ وَرَقَّ الْآخِرَانِ) نهویان نازاد دهبی و
 دووه کانی تریش به کزلهیی ده میننهوه (أَوْ الرَّقُّ) به لام نه گهر نه میان کزلهیی بی
 دهرچی، نهو کاته (رِقٌّ) نه میان به کزلهیی ده میننی، نینجا (وَأَخْرَجَتْ أُخْرَى بِاسْمِ آخَرَ)
 یه کیکی تریش به ناوی یه کیکی تر دهرده میندیری: جا نه گهر نازادی بی دهرچو، نهویان
 نازاد دهبی و نه گهر کزلهیی بی دهرچو، نهوه هه رکزله یه و سنی یه مه که نازاد دهبی.

(وَجُوزُ أَنْ يَكْتُبَ أَسْمَاءَهُمْ) ههه دروسته ناوی هه رسیك کزله کان له سنی پارچه کاندا
 بنوسری (ثُمَّ تُخْرَجُ رُقْعَةً عَلَى الْحُرِّيَّةِ) نینجا پارچه یه که له سه ناوی نازادی دهر بهیندیری
 (فَمَنْ خَرَجَ اسْمُهُ عَتَقَ وَرَقَّا) جا هه کامه میان ناوی دهرچو، نهویان نازاد دهبی و
 دووه کانی تریش به کزلهیی ده میننهوه.

(وَإِنْ كَانُوا ثَلَاثَةً) نه گهر سنی کزله بون (قِيمَةً وَاحِدَةً مِائَةً، وَأَخْرَجَتْ ثَلَاثَةً) نرخی
 یه کیکیان سه دینار بوو، نرخی یه کیکی تر نووسه دبوو، نرخی یه کیکی تر سیسه دبوو،
 نهو کاته (أَقْرَعَ بِسَهْمِي رِقٌّ وَسَهْمِ عَتَقَ) پشکه له نیوانیاندا ده کزلی به دوو بهشی
 کزلهیی و بهشیکی نازادی، واته: له دوو پارچان دهنوسری: کزلهیی، له یه کیکیش
 دهنوسری: نازادی، نینجا (فَإِنْ خَرَجَ الْعَتَقُ لِذِي الْمِائَتَيْنِ) نه گهر نازادی بی نووسه د
 باییه که دهرچو، نهوه (عَتَقَ وَرَقَّا) نهویان نازاد دهبی و دووه کانی تر به کزلهیی
 ده میننهوه (أَوْ لِلثَّلَاثَةِ) یان نه گهر بی سیسه د باییه که دهرچو، نهوه (عَتَقَ ثَلَاثَةً) دوو
 سییه کی وی نازاد دهبی و سییه که کی تری له گه ل دوو کزله کانی تر به کزلهیی
 ده میننهوه (أَوْ لِلأَوَّلِ) یان نه گهر بی سه د باییه که دهرچو، نهوه (عَتَقَ) نهویان نازاد دهبی
 (ثُمَّ يُقْرَعُ بَيْنَ الْآخَرَيْنِ بِسَهْمِ رِقٌّ وَسَهْمِ عَتَقَ) نینجا له نیوان دووه کانی تریش پشکه ده کزلی
 به بهشیکی نازادی و بهشیکی کزلهیی: له دوو پارچه دا (فَمَنْ خَرَجَ نَمًّا مِنْهُ الثَّلَاثُ)
 کامه میان نازادی بی دهرچو، نهوه سییه که که له وی ته و او ده کزلی، واته: نه گهر بی

وَأِنْ كَانُوا فَوْقَ ثَلَاثَةِ وَأَمْكَنْ تَوَزِيْعُهُمْ بِالْعَدَدِ وَالْقِيَمَةِ كَسْتَهُ قِيَمَتُهُمْ سَوَاءٌ جَعَلُوا اثْنَيْنِ
 اثْنَيْنِ، أَوْ بِالْقِيَمَةِ دُونَ الْعَدَدِ كَسْتَهُ قِيَمَةُ أَحَدِهِمْ مِائَةٌ، وَقِيَمَةُ اثْنَيْنِ مِائَةٌ، وَثَلَاثَةٌ مِائَةٌ جَعَلَ
 الْأَوَّلُ جُزْءًا، وَالْإِثْنَانِ جُزْءًا، وَالثَّلَاثَةُ جُزْءًا، وَإِنْ تَعَدَّرَ بِالْقِيَمَةِ كَأَرْبَعَةٍ قِيَمَتُهُمْ سَوَاءٌ،
 فَفِي قَوْلٍ يُجْزَعُونَ ثَلَاثَةَ أَجْزَاءٍ: وَاحِدٌ وَوَاحِدٌ وَاثْنَانِ، فَإِنْ خَرَجَ الْعَنْقُ لِوَاحِدٍ عَنَّقَ ثُمَّ
 أَقْرَعَ لِتَنْمِيمِ الثَّلَاثِ، أَوْ لِلْإِثْنَيْنِ رَقًّا لِأَخْرَاجِ النَّمِّ أَقْرَعَ بَيْنَهُمَا فَيَعْتَقُ مَنْ خَرَجَ لَهُ الْعَنْقُ
 وَثَلَاثُ الْآخِرِ، وَفِي قَوْلٍ يُكْتَبُ اسْمُ كُلِّ عَبْدٍ فِي رُقْعَةٍ فَيَعْتَقُ مَنْ خَرَجَ أَوَّلًا وَثَلَاثُ
 الثَّانِي، قُلْتُ: أَظْهَرُهُمَا الْأَوَّلُ وَاللَّغْوَانُ وَالْقَوْلَانُ

دووسه داييه كه ده ريجي نيوي نازادي ده بي، نه گهر بؤ سيته دبايه كه ده ريجي له سي
 به شان به شيكي نازاد ده بي.

(وَإِنْ كَانُوا فَوْقَ ثَلَاثَةٍ) نه گهر كزيله كان له سييان زياتر بونو (وَأَمْكَنْ تَوَزِيْعُهُمْ بِالْعَدَدِ
 وَالْقِيَمَةِ) ده شكونجا به گويزه ي ژماره و نرخ به ش بكرين: (كَسْتَهُ قِيَمَتُهُمْ سَوَاءٌ) وهك شهش
 كزيله نرخيان به كسان بي، نه وه (جَعَلُوا اثْنَيْنِ اثْنَيْنِ) ده كزيتنه دوو دوو (أَوْ بِالْقِيَمَةِ دُونَ
 الْعَدَدِ) يان ده گونجا به نرخ به ش بكرين نهك به ژماره: (كَسْتَهُ قِيَمَةُ أَحَدِهِمْ مِائَةٌ، وَقِيَمَةُ
 اثْنَيْنِ مِائَةٌ، وَثَلَاثَةٌ مِائَةٌ) وهك شهش كزيله: نرخي به كيكيان سه د بي و نرخي دووانيان سه د
 بي و نرخي سييانيان سه د بي، نه وه (جَعَلَ الْأَوَّلُ جُزْءًا) به كه مه كه به تنها ده كزيتنه
 به شيك (وَالْإِثْنَانِ جُزْءًا) دووه كاني دووه ميش ده كزيتنه به شيكو (وَالثَّلَاثَةُ جُزْءًا)
 سي به كاني تریش ده كزيتنه به شيك.

(وَإِنْ تَعَدَّرَ بِالْقِيَمَةِ) نه گهر به نرخه كه ش نه گونجا: (كَأَرْبَعَةٍ قِيَمَتُهُمْ سَوَاءٌ) وهك چوار كزيله
 نرخه كه يان به كسان بي، نه وه (فَفِي قَوْلٍ: يُجْزَعُونَ ثَلَاثَةَ أَجْزَاءٍ) له فه رمووده به كه دا
 ده كزيتنه سي به ش: (وَاحِدٌ وَوَاحِدٌ وَاثْنَانِ) به كيك به شيك، به كيكي تر به شيك،
 دووه كاني تریش به شيك، نينجا (فَإِنْ خَرَجَ الْعَنْقُ لِوَاحِدٍ) نه گهر نازادي بؤ به كيكيان
 ده رچو، نه ويان (عَنْقٍ) نازاد ده بي (ثُمَّ أَقْرَعَ لِتَنْمِيمِ الثَّلَاثِ) نينجا بؤ ته واو كردي سيتهك
 پشكه له نيوان نه واني ترده ده كزي (أَوْ لِلْإِثْنَيْنِ) به لام نه گهر بؤ دووه كان نازادي ده رچو،
 نه و كاته (رَقًّا لِأَخْرَاجِ النَّمِّ) دووه كاني تر به كزيله بي ده ميته وه (ثُمَّ أَقْرَعَ بَيْنَهُمَا فَيَعْتَقُ مَنْ
 خَرَجَ لَهُ الْعَنْقُ وَثَلَاثُ الْآخِرِ) نينجا له نيوان دووه كانيشدا پشكه ده كزي و نه وه ي نازادي
 بؤ ده رچو هه مووي نازاد ده بي، سيته كيكي نه وي تریش نازاد ده بي.

(وَفِي قَوْلٍ يُكْتَبُ اسْمُ كُلِّ عَبْدٍ فِي رُقْعَةٍ) له فه رمووده به كي ترده: ناوي هه كزيله به كه له
 پارچه به كه ده نووسري، نينجا (فَيَعْتَقُ مَنْ خَرَجَ أَوَّلًا وَثَلَاثُ الثَّانِي) نه و كزيله به كه به جار
 ناوي ده رده چي نازاد ده بي و سيته كيكي كزيله ي دووه مجاريش نازاد ده بي (قُلْتُ أَظْهَرُهُمَا
 الْأَوَّلُ، وَاللَّغْوَانُ) (النواوي) فه رموويه تي: به ميتره كه يان به كه مه كه به (وَالْقَوْلَانُ)

فِي اسْتِحْبَابِ، وَقِيلَ إِجَابَ، وَإِذَا أَعْتَقْنَا بَعْضَهُمْ بِقُرْعَةٍ فَظَهَرَ مَالٌ وَخَرَجَ كُلُّهُمْ مِنَ الثَّلَاثِ عَتَقُوا، وَلَهُمْ كَسْبُهُمْ مِنْ يَوْمِ الْإِعْتَاقِ، وَلَا يَرْجِعُ الْوَارِثُ بِمَا أَفْتَقَ عَلَيْهِمْ، وَإِنْ خَرَجَ بِمَا ظَهَرَ عَبْدٌ آخَرَ أَقْرَعَ، وَمَنْ عَتَقَ بِقُرْعَةٍ حُكْمَ بَعْتَقِهِ مِنْ يَوْمِ الْإِعْتَاقِ، وَتُعْتَبَرُ قِيمَتُهُ حِينَئِذٍ، وَلَهُ كَسْبُهُ مِنْ يَوْمِئِذٍ غَيْرَ مَحْسُوبٍ مِنَ الثَّلَاثِ، وَمَنْ بَقِيَ رَقِيقًا قَوْمَ يَوْمِ الْمَوْتِ وَحُسِبَ مِنَ الثَّلَاثِ هُوَ وَكَسْبُهُ الْبَاقِي قَبْلَ الْمَوْتِ، لَا الْحَادِثُ بَعْدَهُ، فَلَوْ أَعْتَقَ ثَلَاثَةَ لَا يَمْلِكُ غَيْرُهُمْ قِيمَةَ كُلِّ مَاءَةٍ، وَكَسَبَ أَحَدُهُمْ مَاءَةً أَقْرَعَ، فَإِنْ خَرَجَ الْعِتْقُ لِلْكَاسِبِ

فِي اسْتِحْبَابِ، وَقِيلَ إِجَابَ) نه دوو فرموداندش له باره ی سوننه تی پشکه کردنه که یه و له فرموده یه کی بنه میزدا له باره ی واجبیه که یه تی.

(وَإِذَا أَعْتَقْنَا بَعْضَهُمْ بِقُرْعَةٍ) جا هر کاتیک هه ندیکیمان به پشکه نازاد کردن (فَظَهَرَ مَالٌ وَخَرَجَ كُلُّهُمْ مِنَ الثَّلَاثِ) نینجا مردوه که هه ندیک مالی تری ناشکرا بوو و کویله کان گشتیان له سییه کی ماله که ده رجون، نه و کاته (عَتَقُوا) ناشکرا ده بی گشتیان نازاد بونه، هم (وَلَهُمْ كَسْبُهُمْ مِنْ يَوْمِ الْإِعْتَاقِ) گشتیان که سابه ته که ی خویان بو خویانه له پڑی نازاد کردنیانه وه (وَلَا يَرْجِعُ الْوَارِثُ بِمَا أَفْتَقَ عَلَيْهِمْ) نابن میرانگره که ش بڑیوی نه و ماوه یه ی به خیوی کردن لیان وه ریگریته وه (وَإِنْ خَرَجَ بِمَا ظَهَرَ عَبْدٌ آخَرَ) نه گه ر به و ماله ناشکرا بووه کویله یه کی تریش له سییه کی ماله که ده رجو، نه و کاته (أَقْرَعَ) پشکه له نیوان نه وی و کویله کانی تر ده کری.

(وَمَنْ عَتَقَ بِقُرْعَةٍ) هر کویله یه ک به پشکه کردن نازاد بوین، نه وه (حُكْمَ بَعْتَقِهِ مِنْ يَوْمِ الْإِعْتَاقِ) بریار به نازاد بوونی ده درن له پڑی نازاد کردنی وه، نه ک له پڑی پشکه کردنی وه (وَتُعْتَبَرُ قِيمَتُهُ حِينَئِذٍ) نرخه که شی هر له پڑی نازاد کردنی وه په چاو ده کری، هم (وَلَهُ كَسْبُهُ مِنْ يَوْمِئِذٍ غَيْرَ مَحْسُوبٍ مِنَ الثَّلَاثِ) که سابه ته که شی له پڑی نازاد کردنی وه هر بو خویه تی و که سابه ته که ش له سییه کی ماله که حساب ناکری (وَمَنْ بَقِيَ رَقِيقًا) هر کویله یه کیش به کویله یی بمینتیته وه، نه وه (قَوْمَ يَوْمِ الْمَوْتِ) له پڑی مردنی گه وره که ی ده قرسیندرن، هم (وَحُسِبَ مِنَ الثَّلَاثِ هُوَ وَكَسْبُهُ الْبَاقِي قَبْلَ الْمَوْتِ) به خوی و نه و که سابه ته یی پیش مردنی گه وره که ی ماوه ته وه له دوو سییه کی ماله که حساب ده کری (لَا الْحَادِثُ بَعْدَهُ) به لام که سابه تی نوای مردنی گه وره که ی له دوو سییه که حساب ناکری، چونکه نه مه یان ملکی میرانگره که یه.

(فَلَوْ أَعْتَقَ ثَلَاثَةَ لَا يَمْلِكُ غَيْرُهُمْ) نه گه ر سن کویله ی نازاد کردن جگه له و سییانه ش هیچ مالی تری نه بو و (قِيمَةَ كُلِّ مَاءَةٍ) نخه ی هر کویله یه کیش سه د دینار بوو (وَكَسَبَ أَحَدُهُمْ مَاءَةً) کویله یه کیش پیش مردنی نازاد که ره که سه د دینار که سابه تی کردبو، نه وه (أَقْرَعَ) پشکه له نیوانیندا ده کری: (فَإِنْ خَرَجَ الْعِتْقُ لِلْكَاسِبِ) جا نه گه ر نازادیه که بو کاسبکاره که ده رجو

عَتَقَ وَلَهُ الْمَاءُ، وَإِنْ خَرَجَ لغيرِهِ عَتَقَ ثُمَّ أَقْرَعَ، فَإِنْ خَرَجَتْ لغيرِهِ عَتَقَ ثُلُثَهُ، وَإِنْ خَرَجَتْ لَهُ عَتَقَ رُبْعَهُ وَتَبَعَهُ رُبْعُ كَسْبِهِ. (فَصَلِّ) مَنْ عَتَقَ عَلَيْهِ رَقِيقٌ بِإِعْتِقَاقٍ أَوْ كِتَابَةٍ وَتَدْبِيرٍ وَاسْتِيلَادٍ وَقَرَابَةٍ وَسَرَايَةٍ فَوَلَاؤُهُ لَهُ، ثُمَّ لِعَصْبَتِهِ، وَلَا تَرِثُ امْرَأَةٌ بَوْلَاءً إِلَّا مِنْ عَتِيقِهَا وَأَوْلَادِهِ وَعَتَقَانِهِ، فَإِنْ عَتَقَ عَلَيْهَا أَبُوهَا ثُمَّ أَعْتَقَ عَبْدًا فَمَاتَ بَعْدَ مَوْتِ الْأَبِ بِلَا وَارِثٍ فَمَالُهُ لِلْبَيْتِ، وَالْوَلَاءُ لِأَعْلَى الْعَصَبَاتِ، وَمَنْ مَسَّهُ رِقٌّ فَلَا وِلَاءَ عَلَيْهِ إِلَّا لِمُعْتَقِهِ وَعَصْبَتِهِ،

(عَتَقَ وَلَهُ الْمَاءُ) به خوی نازاد ده بن و سه دیناره که می که سابه ته که شی بوی خویه تی (وإن خَرَجَ لغيرِهِ) نه گهر بوی کویله به کی تر ده رجو، نه و بیان (عَتَقَ) نازاد ده بنی (ثُمَّ أَقْرَعَ) نینجا دو باره پشکه ده گری (فَإِنْ خَرَجَتْ لغيرِهِ) نه گهر پشکه که بوی به کیکی تر ده رجو (عَتَقَ ثُلُثَهُ) سییه کیکی نه ویش نازاد ده بن، به لام (وَإِنْ خَرَجَتْ لَهُ) نه گهر بوی کاسبکاره که ده رجو، نه وه (عَتَقَ رُبْعَهُ وَتَبَعَهُ رُبْعُ كَسْبِهِ) چوارنیککی نازاد ده بن و چوارنیککی که سابه ته که شی وه گهر خوی ده که وین.

﴿ فَصَلِّ فِي الْوَلَاءِ: لَهُ بَأْسِي خِزْمِيهِ تِي كَوِيلُهُ نَازَادِ كَرْدَنِ ﴾

(مَنْ عَتَقَ عَلَيْهِ رَقِيقٌ) هر که سنیك کویله به کی لی نازاد بوین: (بِإِعْتِقَاقٍ أَوْ كِتَابَةٍ وَتَدْبِيرٍ وَاسْتِيلَادٍ وَقَرَابَةٍ وَسَرَايَةٍ) به هوی نازاد کردنی خوی، یان به نووسراو پیدان، یان به نازاد کردنی دوی مردن، یان به دایکه مندالی، یان به دایک و بابایه تی و کوپو کیژی به تی، یان به پیدار پوشتنی نازاد کردنی هاویه شیک، نه وه له وه موو نازاد کردنه دا (فَوَلَاؤُهُ لَهُ) خزمایه تی نازاد کردنه که بوی نازاد که ره که به، پیغه مبه ر ﷺ فه رموویه تی: ﴿إِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ﴾ رواه الشيخان، خزمایه تی کویله نازاد کردن ته نها بوی نازاد که ره که به. (ثُمَّ لِعَصْبَتِهِ) نینجا له دوی نازاد که ره که شی بوی میراتگره نیرینه کانی پشنتیه تی.

(وَلَا تَرِثُ امْرَأَةٌ بَوْلَاءً) هیچ نافره تیک به هوی خزمایه تی کویله نازاد کردن میرات ناگری (إِلَّا مِنْ عَتِيقِهَا وَأَوْلَادِهِ وَعَتَقَانِهِ) ته نها له نازاد کاروه که شی خوی له منداله کانی نازاد کاروه که شی له نازاد کاروه کانی نازاد کاروه که شی میرات ده گری، که و ابو: (فَإِنْ عَتَقَ عَلَيْهَا أَبُوهَا) نه گهر کیژیک باوکی خوی کپی و به و کرینه لی نازاد بوو (ثُمَّ أَعْتَقَ عَبْدًا) نینجا باوکه که شی کویله به کی نازاد کرد، نینجا باوکه که شی مرد (فَمَاتَ بَعْدَ مَوْتِ الْأَبِ بِلَا وَارِثٍ) نینجا کویله نازاد کاروه که شی له دوی مرینی باوکه که مردو هیچ میراتگری کیشی نه بو، نه وه (فَمَالُهُ لِلْبَيْتِ) هه موو مالی کویله که بوی کیژه که به، چونکه نازاد کردنی نازاد که ره که به تی.

(وَالْوَلَاءُ لِأَعْلَى الْعَصَبَاتِ) خزمایه تی کویله نازاد کردن بوی به سه ره وه ترین میراتگری پشنتیه وه کو خزمایه تی نه زادی (وَمَنْ مَسَّهُ رِقٌّ) هر که سنیك کویله بوین و نازاد کرابین (فَلَا وِلَاءَ عَلَيْهِ إِلَّا لِمُعْتَقِهِ وَعَصْبَتِهِ) هیچ که سنیك خزمی نازاد کردنه که شی نیه ته نها نازاد که ره که شی

وَلَوْ نَكَحَ عَبْدٌ مُتَّفَقَةً فَآتَتْ بَوْلًا فَوَلَّوْهُ لِمَوْلَى الْأُمِّ، فَإِنْ أُعْتِقَ الْأَبُ انْجَرَ إِلَى مَوْلِيهِ،
 وَلَوْ مَاتَ الْأَبُ رَقِيقًا وَعَتَقَ الْجَدُّ انْجَرَ إِلَى مَوْلِيهِ، فَإِنْ أُعْتِقَ الْجَدُّ وَالْأَبُ رَقِيقًا انْجَرَ،
 فَإِنْ أُعْتِقَ الْأَبُ بَعْدَهُ انْجَرَ إِلَى مَوْلِيهِ، وَقِيلَ يَبْقَى لِمَوْلَى الْأُمِّ حَتَّى يَمُوتَ الْأَبُ فَيَنْجَرَ
 إِلَى مَوْلَى الْجَدِّ، وَلَوْ مَلَكَ هَذَا الْوَلَدُ أَبَاهُ جَرًّا وَلَا إِخْوَتَهُ إِلَيْهِ، وَكَذَا وَلَاءُ نَفْسِهِ
 فِي الْأَصَحِّ . قُلْتُ: الْأَصَحُّ الْمَنْصُوصُ لَا يَجْرُهُ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

میراتگره پشتیبه کانی نازادگره که می نه بن (وَلَوْ نَكَحَ عَبْدٌ مُتَّفَقَةً) نه گهر کز یله به ک
 (جاریه) کی نازادکراو له خوی ماره بکا، نینجا (فَآتَتْ بَوْلًا) مندالتکی لیبین، نه وه (فَوَلَّوْهُ
 لِمَوْلَى الْأُمِّ) خزمایه تی نازادی منداله که هر بؤ خزمه که می نازادگری دایکیه تی؟ چونکه
 منداله کهش به هوی نازادبونی دایکی به نازادی ده بن، به لام (فَإِنْ أُعْتِقَ الْأَبُ) نه گهر باوکه
 کز یله که شی نازاد کرا، نه و کاته (انْجَرَ إِلَى مَوْلِيهِ) خزمایه تی نازادی منداله که له لای
 دایکی ده پچرئو پاده کشیتته وه لای خزمه نازادگره کانی باوکه که می، چونکه خزمایه تی
 نازادکردن لقی نه ژاده و نه ژادیش ده دریتته پال باوکان نه ک دایکان، که وابو: (وَلَوْ مَاتَ الْأَبُ
 رَقِيقًا وَعَتَقَ الْجَدُّ) نه گهر باوکه که می به کز یله می مرد، به لام باپیره که می نازاد بوو، نه و
 کاتهش (انْجَرَ إِلَى مَوْلِيهِ) خزمایه تی نازادبونی منداله که پاده کشیتته وه لای نازادگره کانی
 باپیره که می، چونکه باپیریش وه کو باوکه .

هر له و مه سه له یه دا (فَإِنْ أُعْتِقَ الْجَدُّ وَالْأَبُ رَقِيقًا) نه گهر باپیره که نازاد کراو باوکه کهش
 هر کز یله بوو، نه و کاتهش (انْجَرَ) خزمایه تیه که پاده کشیتته وه لای نازادگره کانی
 باپیره که، به لام (فَإِنْ أُعْتِقَ الْأَبُ بَعْدَهُ) نه گهر له دوی نازادکردنی باپیره که باوکه کهش
 نازاد کرا، نه و کاته (انْجَرَ إِلَى مَوْلِيهِ) خزمایه تیه که می پاده کشیتته وه لای نازادگره کانی
 باوکه که می، چونکه باوک به هوی نزکی به هیژتره (وَقِيلَ يَبْقَى لِمَوْلَى الْأُمِّ حَتَّى يَمُوتَ
 الْأَبُ) له فرموده یه کی بی هیژدا خزمایه تی بؤ نازادگره کانی دایکی ده می نیتته وه تا
 باوکه که می به کز یله می ده مرئ، نینجا (فَيَنْجَرَ إِلَى مَوْلَى الْجَدِّ) له و کاته وه پاده کشیتته وه
 لای نازادگره کانی باپیره که .

(وَلَوْ مَلَكَ هَذَا الْوَلَدُ أَبَاهُ) نه گهر نه منداله باوکه کز یله که می خوی کرده ملکی خوی و لای
 نازاد بوو، نه و کاته (جَرًّا وَلَا إِخْوَتَهُ إِلَيْهِ) نه منداله خزمایه تی نازادکردنی برایه کانی شی
 له نازادگره کانی دایکی ده ستی تی و بؤ خوی پاده کشی تی، چونکه به خوی نازادگری
 باوکی خویه تی و برایه کانی شی پایه ندی باوکیه تی (وَكَذَا وَلَاءُ نَفْسِهِ فِي الْأَصَحِّ) هر وه ها
 خزمایه تی نازادکردنی خوی شی پاده کشی تی، به لام (قُلْتُ الْأَصَحُّ الْمَنْصُوصُ لَا يَجْرُهُ)
 نیمامی (النواوی) فرموده تی به فرموده ی پاستتر: خزمایه تی نازادکردنی خوی بؤ
 خوی راناکشی تی (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

(کتاب التذییر)

صَرِيحُهُ أَنْتَ حُرٌّ بَعْدَ مَوْتِي، أَوْ إِذَا مِتُّ أَوْ مَتَى مِتُّ فَأَنْتَ حُرٌّ، أَوْ أَعْتَقْتُكَ بَعْدَ مَوْتِي وَكَذَا دَبْرُوكَ أَوْ أَنْتَ مُدَبِّرٌ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَيَصِحُّ بِكِنَايَةِ عَتَقَ مَعَ نِيَّةٍ كَخَلَيْتُ سَبِيلَكَ بَعْدَ مَوْتِي، وَيَجُوزُ مُقَيَّدًا كَبَانَ مِتُّ فِي ذَا الشَّهْرِ أَوْ الْمَرَضِ فَأَنْتَ حُرٌّ، وَمُعَلَّقًا كَبَانَ دَخَلْتَ فَأَنْتَ حُرٌّ بَعْدَ مَوْتِي، فَإِنْ وَجِدْتَ الصَّفَةَ وَمَاتَ عَتَقَ وَإِلَّا فَلَا، وَيُشْتَرَطُ الدُّخُولُ قَبْلَ مَوْتِ السَّيِّدِ، فَإِنْ قَالَ إِنْ مِتُّ ثُمَّ دَخَلْتَ فَأَنْتَ حُرٌّ أَشْتَرَطَ دُخُولَ بَعْدِ الْمَوْتِ، وَهُوَ عَلَى التَّرَاخِي وَلَيْسَ لِلْوَارِثِ بَيْعُهُ قَبْلَ الدُّخُولِ، وَلَوْ قَالَ إِذَا مِتُّ وَمَضَى شَهْرٌ فَأَنْتَ حُرٌّ فَلِلْوَارِثِ اسْتِخْدَامُهُ فِي الشَّهْرِ لَا بَيْعُهُ، وَلَوْ قَالَ

﴿ كِتَابُ التَّذْيِيرِ: بِهَرْتَوَكِي هَلُوَاسِينِي نَازَادَكِرْدَن بَه مَرْدَنِي خَوِي ﴾

(صَرِيحُهُ) وَشَهِي نَاشَكِرَاي هَلُوَاسِينِي نَازَادَكِرْدَن بَه مَرْدَن نَه مَانَهَن: (أَنْتَ حُرٌّ بَعْدَ مَوْتِي) تَق نَازَادِي لَه دَوَاي مَرْدَنِي مَن (أَوْ) يَان بَلَن: (إِذَا مِتُّ أَوْ مَتَى مِتُّ فَأَنْتَ حُرٌّ) هَر كَاتِيك مَن مَرْدَم تَق نَازَادِي (أَوْ) يَان بَلَن: (أَعْتَقْتُكَ بَعْدَ مَوْتِي) تَوَم نَازَاد كَرْد لَه دَوَاي مَرْدَن (وَكَذَا دَبْرُوكَ أَوْ أَنْتَ مُدَبِّرٌ عَلَى الْمَذْهَبِ) هَه رَوَهَا: تَوَم كَرْدَه نَازَادَكِرَاوِي هَه لُوَاسِرَاو بَه مَرْدَن، يَان تَق نَازَادَكِرَاوِي هَه لُوَاسِرَاو بَه مَرْدَنِي (وَيَصِحُّ بِكِنَايَةِ عَتَقَ مَعَ نِيَّةٍ) هَه رَوَهَا بَه وَشَهِي نَانَاشَكِرَاي نَازَادَكِرْدَنِيَش بَه نِيَه تَوَه دَرُوسَت دَه بِن: (كَخَلَيْتُ سَبِيلَكَ بَعْدَ مَوْتِي) وَه ك لَه دَوَاي مَرْدَن وَازَم لَه تَق هِيْنَا.

(وَيَجُوزُ مُقَيَّدًا) دَرُوسَتَه نَازَادَكِرْدَنِي هَه لُوَاسِرَاو بَه مَرْدَن بَه شَتِيكِي تَرِيشَه وَه بِيَه سَتَرِي: (كَبَانَ مِتُّ فِي ذَا الشَّهْرِ أَوْ الْمَرَضِ فَأَنْتَ حُرٌّ) وَه ك نَه كَر لَه وَ مَانَكِه دَا مَرْدَم، يَان بَه وَ نَه خَوَشِي بَه مَرْم تَق نَازَادِي. هَم (وَمُعَلَّقًا) بَه هَه لُوَاسِرَاوِيَش دَرُوسَتَه (كَبَانَ نَخَلْتَ فَأَنْتَ حُرٌّ بَعْدَ مَوْتِي) وَه ك نَه كَر چَوِيَه زُورَه وَه تَق لَه دَوَاي مَرْدَن نَازَادِي. كَهَاوَبُو: (فَبَانَ وَجِدْتَ الصَّفَةَ وَمَاتَ) نَه كَر بِيَه هَه لُوَاسِرَاوَه كَه هَاتَه جِي وَه كَرَه كَش مَرْد، نَه وَه (عَتَقَ) لَه دَوَاي مَرْدَنِي نَازَاد دَه بِي (وَإِلَّا فَلَا) بَه لَام بِيَه هَه لُوَاسِرَاوَه كَه نَه هَاتَه جِي نَه وَه نَازَاد نَابِي (وَيُشْتَرَطُ الدُّخُولُ قَبْلَ مَوْتِ السَّيِّدِ) لَه وَه حَالَه تَه دَا بَه مَهْرَج دَا دَه نَدَرِي بِيش مَرْدَنِي كَه وَرَه كَه ي چَوِيَه زُورَه وَه، بَه لَام (فَبَانَ قَالَ: إِنْ مِتُّ ثُمَّ نَخَلْتَ فَأَنْتَ حُرٌّ) نَه كَر كَوْتِي: نَه كَر مَرْدَم نِيَنجَا چَوِيَه زُورَه وَه تَق نَازَادِي، نَه وَه كَاتَه (أَشْتَرَطَ الدُّخُولَ بَعْدَ الْمَوْتِ) بَه مَهْرَج دَا نَدِرَاوَه لَه دَوَاي مَرْدَن بِيَه تَه زُورَه وَه (وَهُوَ عَلَى التَّرَاخِي) چَوَنَه زُورَه وَه كَش كَاتِي بَق نِيَه، هَم (وَلَيْسَ لِلْوَارِثِ بَيْعُهُ قَبْلَ الدُّخُولِ) مِيرَاتِرَه كَش بَقِي نِيَه بِيَش چَوَنَه زُورَه وَه كَوِيَلَه كَه بَفَرُوشِي.

(وَلَوْ قَالَ إِذَا مِتُّ وَمَضَى شَهْرٌ فَأَنْتَ حُرٌّ) نَه كَر كَوْتِي: هَر كَاتِيك مَرْدَم لَه دَوَاي مَرْدَن مَانَكِيك رُوِيَشْت تَق نَازَادِي. نَه وَه (فَلِلْوَارِثِ اسْتِخْدَامُهُ فِي الشَّهْرِ لَا بَيْعُهُ) بَق مِيرَاتِرَه كَه دَرُوسَتَه لَه وَ مَانَكِه دَا خَزْمَه تِي خَوِي بِي بَكَا، بَه لَام دَرُوسَت نِيَه بِيَفَرُوشِي (وَلَوْ قَالَ) نَه كَر كَوْتِي:

إِنْ شِئْتَ فَأَنْتَ مُدَبِّرٌ أَوْ أَنْتَ حُرٌّ بَعْدَ مَوْتِي إِنْ شِئْتَ أَشْرَطْتَ الْمَشِيئَةَ مُتَّصِلَةً، وَإِنْ قَالَ: مَتَى شِئْتَ فَلِلتَّرَاخِي، وَ لَوْ قَالَ لَعَبْدَهُمَا: إِذَا مُتْنَا فَأَنْتَ حُرٌّ لَمْ يَغْتَقِ حَتَّى يَمُوتَا، فَإِنْ مَاتَ أَحَدُهُمَا فَلَيْسَ لَوَارِثِهِ بَيْعُ نَصِيْبِهِ، وَلَا يَصِحُّ تَدْبِيرُ مَجْتُونٍ وَصِيْبِي لَا يُعَيِّرُ، وَكَذَا مُعَيَّرٌ فِي الْأَظْهَرِ، وَيَصِحُّ مِنْ سَفِيهِهِ وَكَافِرٍ أَصْلِيٍّ، وَتَدْبِيرُ الْمُرْتَدِّ يُبْنَى عَلَى أَقْوَالِ مُلْكِهِ، وَلَوْ دَبَّرَ ثُمَّ ارْتَدَّ لَمْ يَبْطُلْ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَلَوْ ارْتَدَّ الْمُدَبِّرُ لَمْ يَبْطُلْ، وَلِحَرْبِي حَمَلٌ مُدَبَّرُهُ إِلَى دَارِهِمْ، وَلَوْ كَانَ لِكَافِرٍ عَبْدٌ مُسْلِمٌ فِدْبَرَهُ نَقِضَ وَبَيْعَ عَلَيْهِ، وَلَوْ دَبَّرَ كَافِرٌ كَافِرًا فَاسْلَمَ

(إِنْ شِئْتَ فَأَنْتَ مُدَبِّرٌ، أَوْ أَنْتَ حُرٌّ بَعْدَ مَوْتِي إِنْ شِئْتَ) نه‌گەر چه‌زت کرد تو له نوای مردنم نازادی، یان تو نازادی له نوای مردنم نه‌گەر چه‌زت کرد. نه‌وه له هر نوو ویتنه‌دا (أَشْرَطْتَ الْمَشِيئَةَ مُتَّصِلَةً) به‌ مەرچ دانندراوه چه‌زکردنه‌کسی به‌ قسه‌ی گه‌وره‌که‌یه‌وه بنی‌و ناو‌پری نه‌بنی، به‌لام (وَإِنْ قَالَ: مَتَى شِئْتَ) نه‌گەر گوتی هر کاتیک چه‌زت کرد. نه‌وه (فَلِلتَّرَاخِي) ماوه‌ی نیه‌و دروسته ناو‌پری هه‌بنی (وَلَوْ قَالَ لَعَبْدَهُمَا: إِذَا مُتْنَا فَأَنْتَ حُرٌّ) نه‌گەر نوو هاویه‌ش گوتیانه کزیله‌که‌یان: هر کاتیک نیمه‌ مردین تو نازادی. نه‌وه (لَمْ يَغْتَقِ حَتَّى يَمُوتَا) هیچ به‌شیک‌ی نازاد نابین تا هه‌ردوکیان ده‌مرن، به‌لام (فَإِنْ مَاتَ أَحَدُهُمَا) نه‌گەر هاویه‌ش‌یک‌یان مرد، نه‌وه (فَلَيْسَ لَوَارِثِهِ بَيْعُ نَصِيْبِهِ) بقی میرانگه‌که‌ی وی دروست نیه‌ به‌شه‌که‌ی خو‌ی بفرۆشین، چونکه به‌ مردنی هاویه‌شه‌که‌ی‌تر هه‌ردوو به‌شه‌کانی نازاد ده‌بن.

(وَلَا يَصِحُّ تَدْبِيرُ مَجْتُونٍ وَصِيْبِي لَا يُعَيِّرُ، وَكَذَا مُعَيَّرٌ فِي الْأَظْهَرِ) نازادکردنی نوای مردن له شیت‌و مندالی فامیده‌وه نه‌فامیش دروست نابین، به‌لام (وَيَصِحُّ مِنْ سَفِيهِهِ وَكَافِرٍ أَصْلِيٍّ) له مال به‌فیرۆده‌روه له کافری بنه‌په‌تی دروست ده‌بنی (وَتَدْبِيرُ الْمُرْتَدِّ يُبْنَى عَلَى أَقْوَالِ مُلْكِهِ) نازادکردنی پاشگه‌زیوو بنیات ده‌درئ له سه‌ر فه‌رمووده‌کانی ملکایه‌تی، به‌ فه‌رمووده‌ی به‌هیزتر: پاده‌گیری، جا نه‌گەر بۆوه موسولمان نه‌وه دروست ده‌بنی، نه‌گەر نا: نا، به‌لام (وَلَوْ دَبَّرَ ثُمَّ ارْتَدَّ) نه‌گەر نازادیه‌که‌ی به‌ مردن هه‌لواسی، نینجا کافر بوو، نه‌وه (لَمْ يَبْطُلْ عَلَى الْمَذْهَبِ) هه‌لواسینه‌که به‌تال نابیتته‌وه (وَ) هه‌روه‌ها (لَوْ ارْتَدَّ الْمُدَبِّرُ لَمْ يَبْطُلْ) نه‌گەر له نوای هه‌لواسین کزیله‌که‌ش کافر بیئ هه‌ر به‌تال نابیتته‌وه (وَلِحَرْبِي حَمَلٌ مُدَبَّرُهُ إِلَى دَارِهِمْ) بقی کافری جه‌نگی هه‌یه کزیله نازادکراوه‌که‌ی نوای مردنی بیاته ناو (دارالکفر) چونکه هیشتا هه‌ر کزیله‌یه.

(وَلَوْ كَانَ لِكَافِرٍ عَبْدٌ مُسْلِمٌ) نه‌گەر کافرێک کزیله‌یه‌کی موسولمانی هه‌بوو (فِدْبَرَهُ) نینجا نازادی نوای مردنی دابین، نه‌وه (نَقِضَ وَبَيْعَ عَلَيْهِ) نازادکردنه‌که‌ی هه‌ل‌ده‌وه‌ش‌یندریتته‌وه‌وه کزیله‌که‌ی لنده‌فرۆشئ، چونکه نه‌گەر له ملکایه‌تی‌دا بمینیتته‌وه ده‌بیته زه‌لیلکردنی موسولمانیک (وَلَوْ دَبَّرَ كَافِرٌ كَافِرًا فَاسْلَمَ) نه‌گەر کافرێک نازادی نوای مردنی دابه

وَلَمْ يَرْجِعِ السَّيِّدُ فِي التَّدْبِيرِ نُرْعَ مِنْ يَدِ سَيِّدِهِ، وَصُرِفَ كَسْبُهُ إِلَيْهِ، وَفِي قَوْلِ يَبَاعُ، وَلَهُ بَيْعُ الْمُدَبِّرِ، وَالتَّدْبِيرُ تَغْلِيْقُ عَقْدٍ بِصِفَةِ، وَفِي قَوْلِ وَصِيَّةٍ، فَلَوْ بَاعَهُ ثُمَّ مَلَكَهُ لَمْ يَعُدِ التَّدْبِيرُ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَلَوْ رَجَعَ عَنْهُ بِقَوْلِهِ كَأَبْطَلْتَهُ فَسَخْتُهُ نَقَضْتُهُ رَجَعَتْ فِيهِ صَحٌّ إِنْ قُلْنَا وَصِيَّةً وَإِلَّا فَلَا، وَلَوْ عُلِقَ مُدَبِّرٌ بِصِفَةِ صَحٌّ وَعَقْدٌ بِالْأَسْبَقِ مِنَ الْمَوْتِ وَالصَّفَةِ، وَلَهُ وَطءٌ مُدَبِّرَةً، وَلَا يَكُونُ رُجُوعًا، فَإِنْ أَوْلَدَهَا بَطَلَ تَدْبِيرُهُ،

کویله کافر که می خوی، نینجا کویله که بووه موسولمان و (وَلَمْ يَرْجِعِ السَّيِّدُ فِي التَّدْبِيرِ) که وره که ش له و نازادکردنه په شیمان نه بؤوه، نه وه (نُرْعَ مِنْ يَدِ سَيِّدِهِ) کویله که له دهستی که وره که می دهرده هیندری و چاوه پوانی مردنی ده کوی، به لام له و ماوه یه دا (وَصُرِفَ كَسْبُهُ إِلَيْهِ) که سابه ته که می ده دریته که وره که می (وَفِي قَوْلِ يَبَاعُ) له فهرمووده یه کدا کویله که ده فرووشری و نازادکردنه که هله ده و هیندریته وه.

(وَلَهُ بَيْعُ الْمُدَبِّرِ) بؤ که وره که دروسته نه و کویله یه بفرووشن که نازادی نوای مردنی داوه تی، هم دروسته بیبه خشی و گشت ده ستکاریه کی بکا که له ملکیه تی ی لایکه وی، جا به و فرووشتری ده ستکاریه یه نازادکردنه که می به تال ده بیته وه ﴿عَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا أَعْتَقَ غَلَامًا لَهُ عَنْ ذُبُرٍ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ غَيْرُهُ، فَاحْتَجَّ، فَبَاعَهُ النَّبِيُّ ﷺ﴾ رواه الشيخان، پیاویک نازادی نوای مردنی دابوه کویله که می خوی و جگه له و کویله یه ش هیچ مالی تری نه بو، جا پیغه مبر ﷺ کویله که می فرووشت چونکه بؤ قه زردانه وی پیوستی هه بوو.

(وَالتَّدْبِيرُ تَغْلِيْقُ عَقْدٍ بِصِفَةٍ) نازادکردنی نوای مردن هه لواسینی نازادکردنی که به سیفه تی که وه (وَفِي قَوْلِ وَصِيَّةٍ) له فهرمووده یه کدا: وه سیئت کردنه، که و بو: (فَلَوْ بَاعَهُ ثُمَّ مَلَكَهُ) نه گهر کویله که می فرووشت نینجا دوویاره بؤوه ملکی خوی، نه وه (لَمْ يَعُدِ التَّدْبِيرُ عَلَى الْمَذْهَبِ) نازادکردنه هه لواسراوه که ناگه ریته وه، چونکه به هوی فرووشت به تال بؤته وه (وَلَوْ رَجَعَ عَنْهُ بِقَوْلِهِ) نه گهر له هه لواسینی نازادکردنه که په شیمان بؤوه به گوتیه کی خوی: (كَأَبْطَلْتَهُ فَسَخْتُهُ نَقَضْتُهُ رَجَعَتْ فِيهِ) وه که به تالم کرده وه هه لموه شاننده وه لی په شیمان بومه وه، نه وه (صَحٌّ إِنْ قُلْنَا وَصِيَّةً وَإِلَّا فَلَا) دروست ده بی نه گهر بلتین: وه سیته. به لام نه گهر بلتین: هه لواسینه. په شیمانیه که دروست نابین.

(وَلَوْ عُلِقَ مُدَبِّرٌ بِصِفَةٍ) نه گهر نازادی نازادکراوه که می نوای مردن به سیفه تی کی تره وه ش هه لواسرا: وه که نه گهر بچیته فلانه شوینه تو نازادی، نه وه (صَحٌّ وَعَقْدٌ بِالْأَسْبَقِ مِنَ الْمَوْتِ وَالصَّفَةِ) دروست ده بی و له مردن و سیفه ته که کامه یان پیشتربن به پیشتره که نازاد ده بی (وَلَهُ وَطءٌ مُدَبِّرَةً وَلَا يَكُونُ رُجُوعًا) بؤ که وره که دروسته جیماع له گه ل نه و (جاریه) یه بکا که نازادی نوای مردنی داوه تی و نه و جیماعه نابیته په شیمانی، به لام (فَإِنْ أَوْلَدَهَا بَطَلَ تَدْبِيرُهُ) نه گهر مندالیکی له و (جاریه) یه بوو، نه وه هه لواسینی نازادکردنه که می نوای مردن به تال ده بیته وه، چونکه بووه ته (أُمُّ الْوَلَدِ) دایکه مندال، که واته: به م ناوه نازاد ده بی.

وَلَا يَصِحُّ تَنْذِيرُ أُمِّ وَالِدٍ، وَيَصِحُّ تَنْذِيرُ مَكَاتِبِ وَكِتَابَةِ مُدْبِرٍ.
 (فصل) وَلَدَتْ مُدْبِرَةً مِنْ نِكَاحِ أَوْ زِنَا لَا يَثْبُتُ لِلْوَالِدِ حُكْمُ التَّنْذِيرِ فِي الْأَظْهَرِ، وَلَوْ دَبَّرَ
 حَامِلًا ثَبِتَ لَهُ حُكْمُ التَّنْذِيرِ عَلَى الْمَذْهَبِ، فَإِنْ مَاتَتْ أَوْ رَجَعَتْ فِي تَنْذِيرِهَا دَامَ تَنْذِيرُهَا،
 وَقِيلَ: إِنْ رَجَعَ وَهُوَ مُتَّصِلٌ فَلَا، وَلَوْ دَبَّرَ حَمَلًا صَحَّ، فَإِنْ مَاتَ عَتَقَ ذُونَ الْأُمِّ، وَإِنْ
 بَاعَهَا صَحَّ وَكَانَ رُجُوعًا عَنْهُ، وَلَوْ وَلَدَتْ الْمُعْلَقُ عَتَقَهَا لَمْ يَغْتَقِ الْوَالِدُ، وَفِي قَوْلٍ إِنْ
 عَتَقَتْ بِالصَّفَةِ عَتَقَ، وَلَا يَتَّبِعُ مُدْبِرًا وَلَدُهُ، وَجِنَايَتُهُ كَجِنَايَةِ قَبْلِ،

(و) مهره‌ها (لا یصح تَنْذیرُ اُمِّ وَاَلَدِ) دروست نیه نازادی نوای مردن بداته (اُمِّ الولد)، چونکه
 گوتمان نومه مهر بهم ناوه نازد دهبین، به‌لام (و یصح تَنْذیرُ مَكَاتِبِ وَكِتَابَةِ مُدْبِرٍ) دروسته:
 نازادی نوای مردن بداته نووسراویدراو، هم نووسراویش بداته نازادکراوی نوای مردن.

﴿ فَصْلٌ: لَهٗ بِاسْمِ كُزَيْبَةَ نَازَادَكَرَاوَهْ كَهَي نَوَاي مَرْدَن ﴾

(وَلَدَتْ مُدْبِرَةً مِنْ نِكَاحِ أَوْ زِنَا) نه‌گەر (جاریه) کی نازادکراوی نوای مردن - پیش مردنی
 گهره‌کی - مندالیکی بوو: به ماره‌بیرین، یان به زینا، نه‌وه (لَا يَثْبُتُ لِلْوَالِدِ حُكْمُ التَّنْذِيرِ
 فِي الْأَظْهَرِ) بپیری نازادبوونی نوای مردن بؤ منداله‌که جیگیر نابین، به‌لام (وَلَوْ دَبَّرَ حَامِلًا)
 نه‌گەر نازادکردنی نوای مردنی دایه (جاریه) کی ناوس، نه‌وه (ثَبِتَ لَهُ حُكْمُ التَّنْذِيرِ عَلَى
 الْمَذْهَبِ) بپیری نازادکردنه‌که بؤ کزبیه‌ی ناو زگیشی جیگیر دهبین، چونکه کزبیه‌ی ناو
 زگ وه‌ک پارچه‌یه‌کی (جاریه) که‌یه (فَإِنْ مَاتَتْ أَوْ رَجَعَتْ فِي تَنْذِيرِهَا) جا نه‌گەر (جاریه) که
 مرد، یان گهره‌که له نازادکردنه‌که په‌شیمان بؤوه، نه‌وه (دَامَ تَنْذِيرُهَا) نازادبوونی
 کزبیه‌ی ناو زگ له نوای مردن مهر به‌رده‌وام دهبین (وَقِيلَ إِنْ رَجَعَ وَهُوَ مُتَّصِلٌ فَلَا) له
 فه‌رموده‌یه‌کی بین‌هیزدا: نه‌گەر گهره‌که په‌شیمان بؤوه و کزبیه‌که‌ش مهر له ناو زگی‌دا
 بوو، نه‌و کاته نازادبوونی کزبیه‌که به‌رده‌وام نابین.

(وَلَوْ دَبَّرَ حَمَلًا) نه‌گەر نازادی نوای مردنی دایه کزبیه‌ی ناو زگ، نه‌وه (صَحَّ) دروست
 دهبین، که‌وابو: (فَإِنْ مَاتَ) نه‌گەر گهره‌که مرد، نه‌وه (عَتَقَ ذُونَ الْأُمِّ) کزبیه‌که نازاد دهبین،
 به‌لام دایه‌که‌کی نازاد نابین، به‌لام (وَإِنْ بَاعَهَا) نه‌گەر (جاریه) که‌کی به ناوسی فروشت، نه‌وه
 (صَحَّ وَكَانَ رُجُوعًا عَنْهُ) فرشته‌که‌ی دروست دهبین و دهبیته په‌شیمانبوونه‌وه له نازادکردنی
 کزبیه‌که (وَلَوْ وَلَدَتْ الْمُعْلَقُ عَتَقَهَا) نه‌گەر نه‌و (جاریه) کی نازادکردنی به‌ شستیکه‌وه
 مه‌لواسراوه مندالیکی بوو، نه‌وه (لَمْ يَغْتَقِ الْوَالِدُ) به نازادبوونی خوی منداله‌کی نازاد نابین
 (وَفِي قَوْلٍ إِنْ عَتَقَتْ بِالصَّفَةِ عَتَقَ) له فه‌رموده‌یه‌که‌دا: نه‌گەر (جاریه) که به پینه‌لواسراوه‌که
 نازاد بپین منداله‌که‌شی نازاد دهبین (وَلَا يَتَّبِعُ مُدْبِرًا وَلَدُهُ) کزبیه‌ی نازادکراوی نوای مردن
 منداله‌که‌ی خوی شوینی ناکه‌وین له نازادبوونه‌که‌دا (وَجِنَايَتُهُ كَجِنَايَةِ قَبْلِ) تاوانی نازادکراوی
 نوای مردن وه‌کو تاوانی کزبیه‌ی بین‌ناقوره.

وَيَعْتَقُ بِالْمَوْتِ مِنَ الثَّلَاثِ كُلَّهُ أَوْ بَعْضَهُ بَعْدَ الدَّيْنِ، وَلَوْ عَلَّقَ عَتَقًا عَلَى صِفَةٍ تَخْتَصُّ بِالْمَرَضِ كَانَ دَخَلَتْ فِي مَرَضٍ مَوْتِي فَأَنْتَ حُرٌّ عَتَقَ مِنَ الثَّلَاثِ، وَإِنْ اِحْتَمَلَتْ الصَّحَّةُ فَوُجِدَتْ فِي الْمَرَضِ فَمِنْ رَأْسِ الْمَالِ فِي الْأَظْهَرِ، وَلَوْ ادَّعَى عَبْدُهُ التَّدْبِيرَ فَأَنْكَرَهُ فَلَيْسَ بِرُجُوعِ بَلٍ يَخْلَفُ، وَلَوْ وُجِدَ مَعَ مُدَبِّرٍ مَالٌ فَقَالَ: كَسَبْتَهُ بَعْدَ مَوْتِ السَّيِّدِ، وَقَالَ الْوَارِثُ قَبْلَهُ صَدَقَ الْمُدَبِّرُ بِيَمِينِهِ، وَإِنْ أَقَامَا بَيْنَتَيْنِ قُدِّمَتْ بَيْنَتُهُ.

(كِتَابُ الْكِتَابَةِ)

هِيَ مُسْتَحَبَّةٌ إِنْ طَلَبَهَا رَقِيقٌ أَمِينٌ قَوِيٌّ عَلَى كَسَبِ،

(و) هر کاتیک کز یله یک نازادکردنی دواى مردنى دراین، نه وه (یعنی بالموت من الثلث) هر به مردنى گه وره کهى له سئیه کی ماله کهى نازاد ده بن، جا کز یله کهش (کله) هه مووى نازاد ده بن نه گهر هه مووى به نه ندازهى سئیه کی بن (أو بعضه) یان به شیکی نازاد ده بن، نه گهر به شه که به نه ندازهى سئیه کی بن، جا نازاد بوونه کهش (بعدالدین) له دواى قه رزدانه وه کان ده بن (ولو علق عتقا على صفة تختص بالمرض) نه گهر نازادکردنیکی به سیفه تیک هه لواسی که تاییهت به نه خووشی بوو: (کان دخلت فی مرض موتی فأنت حر) وه که نه گهر له نه خووشی مردندا بچیته ژوره وه تو نازادی، نه وهش (عتق من الثلث) له سئیه کی ماله کهى نازاد ده بن، به لام (وإن احتملت الصحة) نه گهر سیفه ته که ئیحتیمالی ساغی هه بوو، چونکه باسی نه خووشی نه کردبو (فوجدت فی المرض) ئینجا له نه خووشی دا هاته جئ: وه که ته نها بلئ: نه گهر بچیته ژوره وه تو له دواى مردنم نازادی.

نه وه (فمن رأس المال في الأظهر) له سه ر مایه کهى مالی نازاد ده بن.
 (ولو ادعى عبده التدبير) نه گهر کز یله کهى گوتی: نازادی دواى مردنت داومئ. (فأنكره) گه وره کهش گوتی راست نیه. نه وه (فليس برجوع بل يخلف) ناییته په شیمان بوونه وه، به لکو گه وره که سویند ده خوا (ولو وجد مع مدبر مال) نه گهر نازادکراویکی دواى مردن هه ندیک مالی له ده ستدا بوو (فقال: كسبته بعد موت السيد) جا گوتی: له دواى مردنى گه وره که م نه م ماله م وه ده ست هئناوه. (وقال الوارث قبله) میراتگره کهش گوتی: پیش مردنى گه وره که وه ده ست هئناوه. (صدق المدبر بيمينه) باوهر به نازادکراوه که ده کرى نه گهر سویند بخوا، هه م (وإن أقاما بينتين) نه گهر هه ردوو لا شاهیدیان هئنان، نه وه (قدمت بينته) هه ر شاهیده کانی نازادکراوه که وه پیش دئخرین.

﴿ كِتَابُ الْكِتَابَةِ: پهرتوکی نووسراودانه کز یله ﴾

واته: ماملهت له گه ل کز یله کهى بکاو بلئ: نه وه نده ماله م بق بینه نازادت ده که م.
 (هِيَ مُسْتَحَبَّةٌ) نووسراودانه کز یله سوننه ته (إن طلبها رقيق أمين قوي على كسبه) نه گهر کز یله یه کی به هئزی نه مینی به توانا بئ که سابه تکرین داواى بکا، خواى گه وره ده هه رموی:

قِيلَ أَوْ غَيْرُ قَوِيٍّ، وَلَا تُكْرَهُ بِحَالٍ، وَصِيغَتُهَا: كَاتِبْتُكَ عَلَى كَذَا مُنْجَمًا إِذَا أَدَيْتَهُ فَأَلْتِ حُرًّا، وَيُبَيِّنُ عَدَدَ النُّجُومِ وَقِسْطَ كُلِّ نَجْمٍ، وَلَوْ تَرَكَ لَفْظَ التَّغْلِيْقِ وَتَوَاهُ جَازٌ، وَلَا يَكْفِي لَفْظَ كِتَابَةِ بِلَا تَغْلِيْقٍ وَلَا نِيَّةَ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَيَقُولُ الْمُكَاتِبُ قَبِلْتُ، وَشَرَطُهُمَا تَكْلِيْفٌ وَإِطْلَاقٌ، وَكِتَابَةُ الْمَرِيضِ مِنَ الثَّلَاثِ، فَإِنْ كَانَ لَهُ مِثْلَهُ صَحَّتْ كِتَابَتُهُ كُلُّهَا، فَإِنْ لَمْ يَمْلِكْ غَيْرَهُ وَأَدَى فِي حَيَاتِهِ مَاتَيْنِ، وَقِيَمَتُهُ مِائَةٌ عَتَقَ، وَإِنْ أَدَى مِائَةَ عَتَقَ ثَلَاثًا، وَلَوْ كَاتَبَ مُرْتَدًّا بُنِيَ عَلَى أَقْوَالِ مَلِكِهِ، فَإِنْ وَقَفْنَاهُ بَطَلَتْ عَلَى الْجَدِيدِ،

﴿وَالَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الْكِتَابَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ لَكَابُوهُمْ إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا﴾^۱ نهو كۆيلانهی داوای نووسراو پیدان ده‌کەن له وانەى له دەستتان دانە، ئێوه نووسراویان بەدەنى ئەگەر زانیتان چاکەیان تى دایە. (قِيلَ أَوْ غَيْرُ قَوِيٍّ) له فەرمووده‌یه‌کی بى‌هیزدا ئەگەر توانای که‌سابه‌تیشى نەبى، هەر سوننه‌ته (وَلَا تُكْرَهُ بِحَالٍ) نووسراودانه کۆيله له ههچ حاله‌تی‌کدا ناپه‌سند نیه.

(وَصِيغَتُهَا) گۆته‌ى نووسراودان نه‌وه‌یه‌گه‌وره‌که‌ بلیته‌ کۆيله‌که: (كَاتِبْتُكَ عَلَى كَذَا مُنْجَمًا إِذَا أَدَيْتَهُ فَأَلْتِ حُرًّا) مامله‌تى نووسراودانم له‌گه‌ل‌تر کرد له سەر نه‌وه‌نده ماله به وه‌نده به‌شه ب‌مه‌یه‌ى هەر کاتیک ماله‌که‌ت دامى تر نازادى. (وَيُبَيِّنُ عَدَدَ النُّجُومِ وَقِسْطَ كُلِّ نَجْمٍ) واجبه‌گه‌وره‌که: ژماره‌ى به‌شه‌کان و نه‌ندازه‌ى ماله‌تیانی له‌گه‌شت به‌شیکدا پۆن بکاته‌وه (وَلَوْ تَرَكَ لَفْظَ التَّغْلِيْقِ وَتَوَاهُ جَازٌ) ئەگەر گه‌وره‌که وشه‌ى هه‌لواسینه‌که‌ى نه‌گۆت به‌لام نیه‌تى هه‌لواسینه‌که‌ى هه‌بوو، نه‌وه‌ش هەر دروست ده‌بى، به‌لام (وَلَا يَكْفِي لَفْظَ كِتَابَةِ بِلَا تَغْلِيْقٍ وَلَا نِيَّةَ عَلَى الْمَذْهَبِ) وشه‌ى نووسراوپیدان بى‌هه‌لواسین و بى‌نیه‌تى هه‌لواسین به‌س نیه (وَيَقُولُ الْمُكَاتِبُ قَبِلْتُ) ده‌بى نووسراوپیدراوه‌که‌ش به‌کسه‌ر بلی: قبولم کرد.

(وَشَرَطُهُمَا) مه‌رجى نووسراوده‌ره‌که‌و نووسراوپیدراوه‌که: (تَكْلِيْفٌ وَإِطْلَاقٌ) ده‌بى هه‌ر یوکیان بالغ و عاقل‌و به‌خۆشى‌خۆیان بى‌وه‌م گه‌وره‌که‌ش ده‌ستکاری دروست بى (وَكِتَابَةُ الْمَرِيضِ مِنَ الثَّلَاثِ) نووسراودانى نه‌خۆش له‌سێیه‌کی ماله‌که‌ى حیساب ده‌کری (فَإِنْ كَانَ لَهُ مِثْلَهُ) چا ئەگەر گه‌وره‌که به‌ نه‌ندازه‌ى دوو هه‌ندى کۆيله‌که‌ى مالى هه‌بى، نه‌وه (صَحَّتْ كِتَابَتُهُ كُلُّهَا) نووسراودانى هه‌مو کۆيله‌که‌ دروست ده‌بى (فَإِنْ لَمْ يَمْلِكْ غَيْرَهُ) چا ئەگەر گه‌وره‌که جگه له کۆيله‌که هه‌چ مالى‌تری نه‌بو (وَأَدَى فِي حَيَاتِهِ مَاتَيْنِ) هەر له‌ژیانی‌گه‌وره‌که‌شدا دووسه‌د دینارى دابو: که مامله‌ته‌که‌ى له‌سەر کردبو (وَقِيَمَتُهُ مِائَةٌ) نرخی کۆيله‌که‌ش سه‌د دینار بوو، نه‌وه (عَتَقَ) هه‌مووى نازاد ده‌بى، به‌لام (وَإِنْ أَدَى مِائَةَ) ئەگەر ته‌نها سه‌د دینارى دابى، نه‌وه (عَتَقَ ثَلَاثًا) دوو سێیه‌کی کۆيله‌که‌ نازاد ده‌بى.

(وَلَوْ كَاتَبَ مُرْتَدًّا) ئەگەر پاشگه‌زى‌بوویک نووسراوى دایه کۆيله‌که‌ى، نه‌وه (بُنِيَ عَلَى أَقْوَالِ مَلِكِهِ) له‌سەر فەرمووده‌کانى ملکایه‌تى بنیات ده‌ندری (فَإِنْ وَقَفْنَاهُ بَطَلَتْ عَلَى الْجَدِيدِ)

وَلَا تَصِحُّ كِتَابَةُ مَرْهُونٍ وَمُكْرَى، وَشَرَطُ الْعَوْضِ كَوْنُهُ دَيْنًا مُؤَجَّلًا، وَلَوْ مُنْفَعَةً، وَمُنْجَمًا بِنَجْمَيْنِ فَأَكْثَرُ، وَقِيلَ: إِنْ مَلَكَ بَعْضُهُ وَبَاقِيَهُ حُرٌّ لَمْ يُشْتَرَطْ أَجَلٌ وَتَنْجِيمٌ، وَلَوْ كَاتَبَ عَلَى خِدْمَةِ شَهْرٍ وَدِينَارٍ عِنْدَ انْقِضَائِهِ صَحَّتْ، أَوْ عَلَى أَنْ يَبِيعَهُ كَذَا فَسَدَتْ، وَلَوْ قَالَ كَاتَبْتُكَ وَبَعْتُكَ هَذَا التُّوبَ بِأَلْفٍ وَتَجَمَّ الألف وَعَلَّقَ الحُرِّيَّةَ بِأَدَائِهِ فَالْمَذْهَبُ صِحَّةُ الكِتَابَةِ دُونَ البَيْعِ، وَلَوْ كَاتَبَ عبيدًا عَلَى عَوْضٍ مُنْجَمٍ وَعَلَّقَ عَقْبَهُمْ بِأَدَائِهِ فَالْأَصْحَابُ صَحَّتْهَا، وَيُوزَعُ عَلَى قِيَمَتِهِمْ يَوْمَ الكِتَابَةِ فَمَنْ أَدَّى حِصَّتَهُ عَقَّقَ، وَمَنْ عَجَزَ رَقًّا، وَتَصِحُّ كِتَابَةُ بَعْضٍ مِنْ بَاقِيهِ حُرًّا، فَلَوْ كَاتَبَ كُلَّهُ

نه گهر به فهرموده‌ی به میزدا ملکایه‌تی را بگریز: نه‌وه مامله‌ته‌که به‌تال ده‌بیته‌وه (ولا تَصِحُّ كِتَابَةُ مَرْهُونٍ وَمُكْرَى) نووسراودانه کویله‌ی په‌هنکراو و به‌گریدراو دروست نابین، چونکه که‌سابه‌تی پین ناکری.

(وَشَرَطُ الْعَوْضِ) مهرجی پاره‌ی نووسراودانه‌که: (كَوْنُهُ دَيْنًا مُؤَجَّلًا) ده‌بی قهرزینکی ماوه بی داندراو بین (وَلَوْ مُنْفَعَةً) مهرچند پاره‌که‌ش سودیک بین، هم (وَمُنْجَمًا بِنَجْمَيْنِ فَأَكْثَرُ) ده‌بی پاره هیتانه‌که‌ش به‌ش به‌ش کرابین، واته: به دو جار، یان به زیاتر له دو جار پاره‌که به‌بیتن (وَقِيلَ) له فهرموده‌یه‌کی بی‌میزدا (إِنْ مَلَكَ بَعْضُهُ وَبَاقِيَهُ حُرًّا) نه‌گهر به‌شیککی ملکی گهره‌که‌ی بین و به‌شیکشسی نازاد بین (لَمْ يُشْتَرَطْ أَجَلٌ وَتَنْجِيمٌ) ماوه دانان و به‌شکردنی پاره هیتانه‌که مهرج نیه (وَلَوْ كَاتَبَ عَلَى خِدْمَةِ شَهْرٍ وَدِينَارٍ عِنْدَ انْقِضَائِهِ) نه‌گهر نووسراوی دایه کویله‌که‌ی له سهر خزمه‌تکردنی مانگیک و دیناریک له کاتی ته‌واویونی مانگه‌که، نه‌وه (صَحَّتْ) دروست ده‌بین (أَوْ عَلَى أَنْ يَبِيعَهُ كَذَا) یان له سهر نه‌وه‌ی فلانه شته‌ی بفروشیتن، نه‌وه (فَسَدَتْ) به‌تال ده‌بین.

(وَلَوْ قَالَ) نه‌گهر گهره‌که‌ی گوتی: (كَاتَبْتُكَ وَبَعْتُكَ هَذَا التُّوبَ بِأَلْفٍ) نووسراوم دایتی و نه‌م جله‌شم فروشتین به ه‌زار دینار (وَتَجَمَّ الألف وَعَلَّقَ الحُرِّيَّةَ بِأَدَائِهِ) هیتانی ه‌زاره‌که‌شی به‌ش به‌ش کردو نازادیه‌که‌شی به هیتانی ه‌زاره‌که هه‌لواسی، نه‌وه (فَالْمَذْهَبُ صِحَّةُ الكِتَابَةِ دُونَ البَيْعِ) نووسراودانه‌که دروست ده‌بین، به‌لام فروشتنه‌که دروست نابین (وَلَوْ كَاتَبَ عبيدًا عَلَى عَوْضٍ مُنْجَمٍ) نه‌گهر نووسراوی دایه چند کویله‌یک له سهر هه‌ندیک پاره‌ی به‌ش به‌شکراو (وَعَلَّقَ عَقْبَهُمْ بِأَدَائِهِ) نازادی گشتیانی به دانی مال‌که هه‌لواسی، نه‌وه (فَالْأَصْحَابُ صَحَّتْهَا، وَيُوزَعُ عَلَى قِيَمَتِهِمْ يَوْمَ الكِتَابَةِ) نووسراودانه‌که دروست ده‌بین و پاره‌که‌ش به سهر نرخی کویله‌کاندا به‌ش ده‌کری له پوزی نووسراودانه‌که (فَمَنْ أَدَّى حِصَّتَهُ عَقَّقَ) جا هر کویله‌یک به‌شه پاره‌که‌ی خوی بدا، نازاد ده‌بین و (وَمَنْ عَجَزَ رَقًّا) هر کویله‌یکش توانای مال‌دانه‌که‌ی نه‌بین هر به کویله‌یی ده‌مینیتته‌وه.

(وَتَصِحُّ كِتَابَةُ بَعْضٍ مِنْ بَاقِيهِ حُرًّا) دروسته نووسراو بداته نه‌و کویله‌یه‌ی به‌شه‌که‌ی‌تری نازاده (فَلَوْ كَاتَبَ كُلَّهُ) جا نه‌گهر نووسراوی دایه هه‌موو نه‌و کویله‌یه‌ی به‌شیککی نازاده،

صَحَّ فِي الرَّقِّ فِي الْأَظْهَرِ، وَلَوْ كَاتَبَ بَعْضَ رَقِيقٍ فَسَدَّتْ إِنْ كَانَ بَاقِيَهُ لَغَيْرِهِ وَلَمْ يَأْذَنْ، وَكَذَا إِنْ أَذَنْ أَوْ كَانَ لَهُ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَلَوْ كَاتَبَهُ مَعًا أَوْ وَكَلَّاهُ صَحَّ إِنْ أَتَفَقَتِ النُّجُومُ وَجُعِلَ الْمَالُ عَلَى نِسْبَةِ مَلَكَئِهِمَا، فَلَوْ عَجَزَ فَعَجَزَهُ أَحَدُهُمَا وَأَرَادَ الْآخَرَ إِبْقَاءَهُ فَكَابِتْدَاءِ عَقْدٍ، وَقِيلَ يَجُوزُ، وَلَوْ أَبْرَأَهُ مِنْ نَصِيْبِهِ أَوْ أَعْتَقَهُ عَتَقَ نَصِيْبَهُ، وَقَوْمُ الْبَاقِي إِنْ كَانَ مُوسِرًا. (فَصَلِّ) يَلْزَمُ السَّيِّدُ أَنْ يَحْطَّ عَنْهُ جُزْءًا مِنَ الْمَالِ، أَوْ يَدْفَعَهُ إِلَيْهِ،

نهوه (صَحَّ فِي الرَّقِّ فِي الْأَظْهَرِ) له به‌شبه کزيله که ی‌دا دروست ده‌بئو هه‌ر کاتئیک به نه‌ندازه‌ی به‌شبه کزيله که ی‌ مالی هئینا نازاد ده‌بئو له به‌شبه نازاده که شدا به‌تال ده‌بئته‌وه.

(وَلَوْ كَاتَبَ بَعْضَ رَقِيقٍ) نه‌گه‌ر نووسراوی دایه به‌شئیک کزيله‌یه‌ک، نه‌وه (فَسَدَّتْ إِنْ كَانَ بَاقِيَهُ لَغَيْرِهِ وَلَمْ يَأْذَنْ) نووسراودانه‌که به‌تال ده‌بئته‌وه، نه‌گه‌ر به‌شبه‌که ی‌تری هی که‌سئیک‌تری بئو و ئیزنی نه‌دایئ (وَكَمَا إِنْ أَذَنْ أَوْ كَانَ لَهُ عَلَى الْمَذْهَبِ) هه‌روه‌ها نه‌گه‌ر ئیزنیشی دایئ، یان به‌شبه‌که ی‌تریشی هی خزی بئ هه‌ر به‌تال ده‌بئته‌وه، چونکه کزيله‌که بئ که‌سابه‌ت سه‌ریه‌خو نایئ.

به‌لام (وَلَوْ كَاتَبَهُ مَعًا أَوْ وَكَلَّاهُ) نه‌گه‌ر هه‌ردوو هاویه‌شه‌کان وئکرا نووسراویان دایه کزيله‌که، یان وه‌کیلیکیان گرت، نه‌و کاته (صَحَّ إِنْ أَتَفَقَتِ النُّجُومُ) دروست ده‌بئو، نه‌گه‌ر به‌شبه‌کانی مال‌هئینانه‌که وه‌کو یه‌کتری بن، که‌وابو: (وَجُعِلَ الْمَالُ عَلَى نِسْبَةِ مَلَكَئِهِمَا) مال‌ه‌که‌ش به‌گویره‌ی به‌شبه ملکایه‌تی هاویه‌شه‌کان له سه‌ر کزيله‌که داده‌ندری (فَلَوْ عَجَزَ فَعَجَزَهُ أَحَدُهُمَا) جا نه‌گه‌ر کزيله‌که توانای مال‌هئینانه‌که ی‌ نه‌بو و هاویه‌شئیک بئ‌توانای کردو نووسراودانه‌که ی‌ هه‌لوه‌شاندوه (وَأَرَادَ الْآخَرَ إِبْقَاءَهُ) هاویه‌شه‌که ی‌تریش ویستی بیه‌ئیتته‌وه وه‌ه‌لئنه‌وه‌شاندوه، نه‌وه‌ش (فَكَابِتْدَاءِ عَقْدٍ) وه‌ک سه‌ره‌تای مامله‌ته‌که یه‌و دروست نایئ (وَقِيلَ يَجُوزُ) له‌فه‌رموده‌یه‌کی بئ‌هئیزدا دروسته.

(وَلَوْ أَبْرَأَهُ مِنْ نَصِيْبِهِ أَوْ أَعْتَقَهُ) نه‌گه‌ر هاویه‌شئیک له به‌شبه مال‌ه‌که ی‌خزی گه‌رده‌نی نازاد کرد، یان به‌خزوبایی به‌شبه‌که ی‌ خزی نازاد کرد، نه‌وه (عَتَقَ نَصِيْبَهُ) به‌شبه‌که ی‌ وی نازاد ده‌بئو (وَقَوْمُ الْبَاقِي إِنْ كَانَ مُوسِرًا) به‌شی هاویه‌شه‌که ی‌تریشی له سه‌ر ده‌قرسیئندری و نازادیه‌که پئدا ده‌رواته به‌شی هاویه‌شه‌که و گشتی نازاد ده‌بئ نه‌گه‌ر هه‌بوویی بئ، به‌لام نه‌گه‌ر نه‌بوویی بئ له سه‌ری ناقرسیئندری و ته‌نها به‌شی خزی نازاد ده‌بئ.

﴿ فَصَلِّ: لَهُ بَاسِي دَاشْكَانْدَنِي بِه‌شئِيْكَی مَالِي نووسراودانه‌که ﴾

(يَلْزَمُ السَّيِّدُ) له سه‌ر گه‌وره‌که واجبه (أَنْ يَحْطَّ عَنْهُ جُزْءًا مِنَ الْمَالِ) به‌شئیک مالی نووسراودانه‌که له کزيله‌که دابشکئتی و هه‌مووی لئ‌وره‌نه‌گری (أَوْ يَدْفَعَهُ إِلَيْهِ) یان به‌خزی هه‌ندیك مال بداته کزيله‌که تاكو مالی نووسراودانه‌که ی‌ پی ته‌واو بکا، خوای گه‌وره ده‌فه‌رموی: ﴿ وَآوَهُمْ مِنْ مَالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ ﴾ هه‌ندیك له و مال‌ه‌ی خوا داویه‌تیه ئئوه،

وَالْحَطُّ أَوْلَى، وَفِي النَّجْمِ الْأَخِيرِ أَلْتَقَى، وَالْأَصْحَحُّ أَنَّهُ يَكْفَى مَا يَقَعُ عَلَيْهِ الْاسْمُ وَلَا يَخْتَلِفُ بِحَسَبِ الْمَالِ، وَأَنَّ وَقْتَهُ وَجُوبُهُ قَبْلَ الْعَتَقِ، وَيُسْتَحَبُّ الرَّبْعُ، وَإِلَّا فَالسُّبْعُ، وَيَحْرُمُ وَطْءُ مُكَاتَبَتِهِ، وَلَا حَدٌّ فِيهِ، وَيَجِبُ مَهْرٌ، وَالْوَلَدُ حُرٌّ، وَلَا تَجِبُ قِيمَتُهُ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَصَارَتْ مُسْتَوْلَدَةً مُكَاتَبَةً فَإِنْ عَجَزَتْ عَتَقَتْ بِمَوْتِهِ، وَوَلَدُهَا مِنْ نِكَاحِ أَوْ زِنَا مُكَاتَبٌ فِي الْأَظْهَرِ يَتَّبِعُهَا رِقًا وَعِتْقًا، وَلَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ، وَالْحَقُّ فِيهِ لِلسَّيِّدِ، وَفِي قَوْلِ لَهَا، فَلَوْ قُتِلَ فَقِيمَتُهُ لِذِي الْحَقِّ، وَالْمَذْهَبُ أَنَّ أَرْضَ

بیده نه نووسراو پی دراوه کان. (وَالْحَطُّ أَوْلَى) داشکاندنه که با شتره له مال دانه که، هم (وَفِي النَّجْمِ الْأَخِيرِ أَلْتَقَى) له به شه که ی کو تا بیبشدا شی او تره، جا نه گه رگه وره که مردو هیج مالی نه دابوه کویله که و هیجی بؤ دانه شکاندبو، نه و کاته واجبه: میراتگره که ی بیداتن، یان دابیشکینن (وَالْأَصْحَحُّ أَنَّهُ يَكْفَى مَا يَقَعُ عَلَيْهِ الْاسْمُ) نه و نده به سه ناوی مال، یان ناوی داشکاندن بین (وَلَا يَخْتَلِفُ بِحَسَبِ الْمَالِ) دا شکاوه که به گویره ی ماله که ناگویره (وَأَنَّ وَقْتَهُ وَجُوبُهُ قَبْلَ الْعَتَقِ) کاتی واجبوونی داشکاندن و مال دانه که پیش نازادبوونه که، نینجا (وَيُسْتَحَبُّ الرَّبْعُ) سوننه ته: چوار یکی ماله که دابشکینن، یان بیداتی (وَإِلَّا) نه گه ر نا: (فَالسُّبْعُ) هفت یکی ماله که سوننه ته.

(وَيَحْرُمُ وَطْءُ مُكَاتَبَتِهِ وَلَا حَدٌّ فِيهِ) له گه وره که حر ایه جیماع له گه ل (جاریه) نووسراو پی دراوه که ی بکا، به لام سزای زینای تن دا نیو (وَيَجِبُ مَهْرٌ) ماره یی نه م جیماعه شی له سر واجب ده بین بیداته (جاریه) که (وَالْوَلَدُ حُرٌّ) مندالی نه م جیماعه شی نازاده و له نه زادی گه وره که یه و نایبته کویله (وَلَا تَجِبُ قِيمَتُهُ عَلَى الْمَذْهَبِ) نرخ ی منداله که شی له سر گه وره که واجب نابن (وَصَارَتْ مُسْتَوْلَدَةً مُكَاتَبَةً) نه م (جاریه) یه شی ده بیته (أُمُّ الْوَلَدِ) یکی نووسراو پی دراو، که واته: (فَإِنْ عَجَزَتْ عَتَقَتْ بِمَوْتِهِ) نه گه ر توانای نه بو ماله که به یتن، نه و کاته به مردنی گه وره که ی به هوی (أُمُّ الْوَلَدِ) نازاد ده بین.

(وَوَلَدُهَا مِنْ نِكَاحٍ أَوْ زِنَا مُكَاتَبٌ فِي الْأَظْهَرِ) له دوا ی نووسراو دانه که، هر مندالیکی له (جاریه) یه کی نووسراو پی دراو بین: له ماره برین، یان له زینا، نه ویش وه کو خوی بریاری نووسراو پی دراوی بؤ ده درن، که و ابو: (يَتَّبِعُهَا رِقًا وَعِتْقًا) منداله که پابه ندی دایکی ده بین: له کویلا یه تی و نازادی دا (و) هر کاتیک منداله که به نازادبوونی دایکی نازاد بوو (لَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ) هیج مال له سر منداله که واجب نیه بیداته گه وره که ی دایکی، چونکه مامله تی له گه ل نه کردوه (و) نه گه ر منداله که نازاد نه بین (الْحَقُّ فِيهِ لِلسَّيِّدِ) مافی ملکایه تی بؤ گه وره که ی دایکیه تی (وَفِي قَوْلِ لَهَا) له فرموده یه کی بین هیزدا: ملکایه تی بؤ دایکیه تی (فَلَوْ قُتِلَ) جا نه گه ر نه م منداله کوژرا، نه وه (فَقِيمَتُهُ لِذِي الْحَقِّ) نه و نرخ ی له توله ی و رده گیری بؤ خاوه ن مافه که یه تی که گه وره که ی دایکیه تی (وَالْمَذْهَبُ أَنَّ أَرْضَ

جَنَابَتِهِ عَلَيْهِ، وَكَسَبَهُ وَمَهْرَهُ يُنْفِقُ مِنْهَا عَلَيْهِ، وَمَا فَضَلَ وَقَفَ، فَإِنْ عَتَقَ فَلَهُ، وَإِلَّا فَلِلسَّيِّدِ، وَلَا يَغْتَقُ شَيْءٌ مِنَ الْمُكَاتَبِ حَتَّى يُؤَدِّيَ الْجَمِيعَ، وَلَوْ أَتَى بِمَالٍ فَقَالَ السَّيِّدُ هَذَا حَرَامٌ وَلَا بَيِّنَةٌ حَلَفَ الْمُكَاتَبُ أَنَّهُ حَلَالٌ، وَيُقَالُ لِلسَّيِّدِ تَأْخُذُهُ أَوْ تُبْرِئُهُ عَنْهُ، فَإِنْ أَبِي قَبْضَهُ الْقَاضِي، فَإِنْ نَكَلَ الْمُكَاتَبُ حَلَفَ السَّيِّدُ، وَلَوْ خَرَجَ الْمُؤَدِّي مُسْتَحَقًّا رَجَعَ السَّيِّدُ بِدَلِّهِ، فَإِنْ كَانَ فِي التَّجْمِ الْأَخِيرِ بَانَ أَنْ الْعِتْقَ لَمْ يَقَعْ وَإِنْ كَانَ قَالَ عِنْدَ أَخْذِهِ أَلْتِ حُرٌّ، وَإِنْ خَرَجَ مَعِيًّا فَلَهُ رَدُّهُ وَأَخْذُ بَدَلِهِ،

جَنَابَتِهِ عَلَيْهِ) تَوَلَّاهُ تَاوَانَهُ كَمَا مَنَدَالَهُ كَمَا لَه سَهَرِ خَوِيَه تِي (وَكَسَبَهُ وَمَهْرَهُ يُنْفِقُ مِنْهَا عَلَيْهِ) كَمَا سَابَه تَو مَارَهِي مَنَدَالَهُ كَمَا يَنْ بَه خَيَو دَه كَرِيَو (وَمَا فَضَلَ وَقَفَ) نَه وهِي زِيَادِيش بو پَادَه كِيرِي: (فَإِنْ عَتَقَ فَلَهُ، وَإِلَّا فَلِلسَّيِّدِ) جَا نَه كَر نَازَاد بُو بُو خَوِيَه تِي، نَه كَر نَا: بُو كَه وَرَه كَه يَه تِي.

(وَلَا يَغْتَقُ شَيْءٌ مِنَ الْمُكَاتَبِ حَتَّى يُؤَدِّيَ الْجَمِيعَ) هِيَج بَه شَيْك لَه نُو سِرَاوِي پِيدِرَاوَه كَه نَازَاد نَابِي تَا هَم مَو پَارَه كَه دَه دَاتَه كَه وَرَه كَه ي، پِيغَه مِبِرَه ۞ فَه رَمُو يَه تِي: ﴿الْمُكَاتَبُ عَبْدٌ مَّا بَقِيَ عَلَيْهِ ذَرْهُمْ﴾ آخِرَه أَبوداود بَاسَنَاد حَسَن، نُو سِرَاوِي پِيدِرَاوَه ر كَرِي لَه يَه تَا دِيرَه مِي كِي لَه سَهَر مَابِي. (وَلَوْ أَتَى بِمَالٍ) نَه كَر نُو سِرَاوِي پِيدِرَاوَه كَه مَالِي كِي هِي نَا، بَه لَام (فَقَالَ السَّيِّدُ هَذَا حَرَامٌ وَلَا بَيِّنَةٌ) كَه وَرَه كَه ي كَو تِي: نَه مَالَه حَه رَامَه، هِيَج شَاهِي دِي شِي نَه بُو، نَه وَ كَاتَه (حَلَفَ الْمُكَاتَبُ أَنَّهُ حَلَالٌ) نُو سِرَاوِي پِيدِرَاوَه كَه سُو يِنْد دَه خَوَا: مَالَه كَه حَه لَالَه. نِي نَجَا (وَيُقَالُ لِلسَّيِّدِ تَأْخُذُهُ أَوْ تُبْرِئُهُ عَنْهُ) دَه كَو تَرِي تَه كَه وَرَه كَه ي: يَان دَه بِي مَالَه كَه ي لِتَوَه ر بَكْرِي، يَان كَه رَدَه نِي لَه پَارَه كَه نَازَاد بَكِي (فَإِنْ أَبِي) جَا نَه كَر كَه وَرَه كَه ي رَقَه كَارِي كَرْد، نَه وَ كَاتَه (قَبْضَهُ الْقَاضِي) قَازِي پَارَه كَه وَرَدَه كَرِيَو نُو سِرَاوِي پِيدِرَاوَه كَش نَازَاد دَه بِي (فَإِنْ نَكَلَ الْمُكَاتَبُ حَلَفَ السَّيِّدُ) جَا نَه كَر نُو سِرَاوِي پِيدِرَاوَه كَه سُو يِنْدِي نَه خَوَارْد، نَه وَ كَاتَه كَه وَرَه كَه ي سُو يِنْد دَه خَوَا: نَه مَالَه مَلِكِي نُو سِرَاوِي پِيدِرَاوَه كَه نِيَه.

(وَلَوْ خَرَجَ الْمُؤَدِّي مُسْتَحَقًّا) جَا نَه كَر نَه وَ مَالَه ي نُو سِرَاوِي پِيدِرَاوَه كَه دَاوِيَه تِيَه كَه وَرَه كَه ي بَه مَالِي كَه سِي كِي تَر دَه رَجُو: وَه ك دَزَاو بِي، نَه وَ كَاتَه (رَجَعَ السَّيِّدُ بِدَلِّهِ) كَه وَرَه كَه مَالِي كِي تَر لَه جِيَاتِي نَه مَالَه لَه نُو سِرَاوِي پِيدِرَاوَه كَه ي وَه رَدَه كَرِي (فَإِنْ كَانَ فِي التَّجْمِ الْأَخِيرِ) جَا نَه كَر مَالَه دَزَاوَه كَه لَه بَه شَه كَه ي كَو تَابِي دَا بِي، نَه وَه (بَانَ أَنْ الْعِتْقَ لَمْ يَقَعْ) نَاشَكْرَاوِي: نَازَاد بُو نَه كَه نَه هَاتَو تَه جِي (وَإِنْ كَانَ قَالَ عِنْدَ أَخْذِهِ أَنْتَ حُرٌّ) هَه ر چَه نَد لَه كَاتِي وَه رَكْرَتْنِي مَالَه كَه شَدَا كَه وَرَه كَه كَو تَبِي تِي: تَو نَازَادِي. بَه لَام (وَإِنْ خَرَجَ مَعِيًّا) نَه كَر مَالَه كَه عَه پِيدَار دَه رَجُو، نَه وَ كَاتَه (فَلَهُ رَدُّهُ وَأَخْذُ بَدَلِهِ) بُو كَه وَرَه كَه ي دَرُوسْتَه مَالَه كَه بَكَه رِي نِي تَه وَه مَالِي كِي تَرِي لَه جِيَاتِي لِتَوَه ر بَكْرِي.

وَلَا يَتَرَوُجُ إِلَّا بِإِذْنِ سَيِّدِهِ، وَلَا يَتَسَرَّى بِإِذْنِهِ عَلَى الْمَذْهَبِ، وَلَهُ شِرَاءُ الْجَوَارِي لِلتَّجَارَةِ فَإِنْ وَطَّنَهَا فَلَا حَدَّ وَالْوَلَدُ نَسِيبٌ، فَإِنْ وُلِدَتْهُ فِي الْكِتَابَةِ أَوْ بَعْدَ عَقْهِ لِدُونِ سِتَّةِ أَشْهُرٍ تَبِعَهُ رِقًا وَعَقًّا، وَلَا تَصِيرُ مُسْتَوْلَدَةً فِي الْأَطْهَرِ، وَإِنْ وُلِدَتْهُ بَعْدَ الْعَتَقِ لِفَوْقِ سِتَّةِ أَشْهُرٍ وَكَانَ يَطْوُهَا فَهُوَ حُرٌّ وَهِيَ أُمُّ وَلَدٍ، وَلَوْ عَجَّلَ التُّجُومَ لَمْ يُجَبِّرِ السَّيِّدُ عَلَى الْقَبُولِ إِنْ كَانَ لَهُ فِي الْأَمْتِنَاعِ غَرَضٌ كَمَوْتِهِ حَفْظُهُ أَوْ خَوْفُ عَلَيْهِ، وَإِلَّا فَيُجَبِّرُ فَإِنْ أَبَى قَبَضَهُ الْقَاضِي، وَلَوْ عَجَّلَ بَعْضَهَا لِيُبْرِنَهُ مِنَ الْبَاقِي فَأَبْرَأَهُ

(وَلَا يَتَرَوُجُ إِلَّا بِإِذْنِ سَيِّدِهِ) نابی نووسراوپیئدراوه که ژن بهینتی تهنها به نیزنی گوره که ی نهبن، هم (وَلَا يَتَسَرَّى بِإِذْنِهِ عَلَى الْمَذْهَبِ) نابی جیماع له گه ل (جاریه) کانیسی بکا، هر چه ند به نیزنی گوره که ش بی (وَلَهُ شِرَاءُ الْجَوَارِي لِلتَّجَارَةِ) بی نووسراوپیئدراوه که دروسته: (جاریه) کان بکری بی بازگانی (فَإِنْ وَطَّنَهَا فَلَا حَدَّ) جا نه گهر جیماعی له گه ل، هم (جاریه) کپردراوانه کرد، نه وه حرهامه به لام سزای زینای له سار نیه، هم (وَالْوَلَدُ نَسِيبٌ) مندالی هم جیماعه ش مندالی نووسراوپیئدراوه که یه، که وابو: (فَإِنْ وُلِدَتْهُ فِي الْكِتَابَةِ أَوْ بَعْدَ عَقْهِ لِدُونِ سِتَّةِ أَشْهُرٍ) نه گهر (جاریه) که له ماوهی نووسراوپیئدراوه که دا - پیش نازانبوون - منداله که ی لیبو، یان له نوای نازانبوونی کویله که به که متر له شه ش مانگ منداله که ی لیبو، نه وه له هر بوو حاله تدا (تَبِعَهُ رِقًا وَعَقًّا) منداله که پابه ندی نووسراوپیئدراوه که دهبن: له کویله بی و له نازادی دا، واته: هر کاتیک نووسراوپیئدراوه که نازاد بوو، منداله که شی نازاد دهبن، نه گهر نا: هر بوو کیان به کویله بی له ملکایه تی گوره که دا ده میتنه وه، به لام (وَلَا تَصِيرُ مُسْتَوْلَدَةً فِي الْأَطْهَرِ) دایکی منداله که نابیته دایکه مندال، چونکه به کویله ناوس بووه، به لام (وَإِنْ وُلِدَتْهُ بَعْدَ الْعَتَقِ لِفَوْقِ سِتَّةِ أَشْهُرٍ وَكَانَ يَطْوُهَا) نه گهر (جاریه) که له نوای نازانبوونی نووسراوپیئدراوه که به زیاتر له شه ش مانگ منداله که ی لیبو، نووسراوپیئدراوه که ش جیماعی له گه ل ده کرد، نه و کاته (فَهُوَ حُرٌّ وَهِيَ أُمُّ وَلَدٍ) منداله که نازاده و (جاریه) که ش دایکه منداله، چونکه له نوای نازادی ناوس بووه.

(وَلَوْ عَجَّلَ التُّجُومَ) نه گهر نووسراوپیئدراوه که به شه کانی پاره هینانه که ی وه پیش خستن، نه وه (لَمْ يُجَبِّرِ السَّيِّدُ عَلَى الْقَبُولِ) گوره که زدی لیتاکری پاره که ی لقبول بکا (إِنْ كَانَ لَهُ فِي الْأَمْتِنَاعِ غَرَضٌ كَمَوْتِهِ حَفْظُهُ أَوْ خَوْفُهُ عَلَيْهِ) نه گهر گوره که مه به سستیکی شرعی یه بن: وه کو نه رکی پاراستنی پاره که، یان ترسی له ده ستچوونی پاره که (وَإِلَّا فَيُجَبِّرُ) به لام نه گهر هیچ مه به سستیکی نه بن، نه و کاته زدی لیده کری (فَإِنْ أَبَى قَبَضَهُ الْقَاضِي) جا نه گهر قبولی نه کرد، نه و کاته قازی له جیاتی وی ماله که وهرده کری و نووسراوپیئدراوه که ش نازاد دهبن، به لام (وَلَوْ عَجَّلَ بَعْضَهَا لِيُبْرِنَهُ مِنَ الْبَاقِي) نه گهر نووسراوپیئدراوه که هندیگ پاره ی زوتر هینا، تا کو گوره که له به شه که ی تر گهر ده نی نازاد بکا (فَأَبْرَأَهُ) جا گوره که ش

لَمْ يَصِحَّ الدَّفْعُ وَلَا الإِبْرَاءُ، وَلَا يَصِحُّ بَيْعُ الثُّجُومِ وَلَا الإِغْتِيَاضُ عَنْهَا، فَلَوْ بَاعَ وَأَدَّى إِلَى الْمُشْتَرِي لَمْ يَنْتَقِ فِي الْأَطْهَرِ، وَيَطَالِبُ السَّيِّدُ الْمَكَاتِبَ وَالْمَكَاتِبُ الْمُشْتَرِي بِمَا أَخَذَ مِنْهُ، وَلَا يَصِحُّ بَيْعُ رَقَبَتِهِ فِي الْجَدِيدِ، فَلَوْ بَاعَ فَأَدَّى إِلَى الْمُشْتَرِي فَفَسَى عَقْبُهُ الْقَوْلَانِ، وَهَيْبَتُهُ كَتَبَتْهُ، وَلَيْسَ لَهُ بَيْعٌ مَا فِي يَدِ مَكَاتِبِهِ وَإِعْتَاقُ عَبْدِهِ وَتَرْوِيجُ أُمَّتِهِ، وَلَوْ قَالَ لَهُ رَجُلٌ أَعْتَقْتُ مَكَاتِبَكَ عَلَيَّ كَذَا فَفَعَلَ عَتَقَ وَلَزِمَهُ مَا التَّزَمَ. (فَصَلِّ) الْكِتَابَةَ لِأَزْمَةٍ مِنْ جِهَةِ السَّيِّدِ لَيْسَ لَهُ فَسْخُهَا إِلَّا أَنْ يَعْجَزَ عَنِ الْأَدَاءِ،

که رده‌نی نازاد کرد، نه وه (لم یصحّ الدّفْع ولا الإبراء) نه مالدانه‌که ونه که رده‌ن نازادکرده‌که هیچیان دروست نابن.

(وَلَا يَصِحُّ بَيْعُ الثُّجُومِ وَلَا الإِغْتِيَاضُ عَنْهَا) دروست نیه که ورده‌که به‌شه ماله‌کانی نووسراوپیّدانه‌که بفرۆشن؟ چونکه وه‌رینه‌گرتون، هم دروست نیه: له‌جیاتی نه‌و ماله‌ مالیکیتی تر له نووسراوپیّدراوه‌که وه‌ریگری، که‌وابو: (فَلَنْ بَاعَ وَأَدَّى إِلَى الْمُشْتَرِي) نه‌گه‌ر که ورده‌که به‌شه ماله‌کانی فرۆشتن و نووسراوپیّدراوه‌که‌ش به‌شه ماله‌کانی دانه‌کپیاره‌که، نه‌و (لَمْ يَنْتَقِ فِي الْأَطْهَرِ) نازاد نابن، که‌وابو: (وَيَطَالِبُ السَّيِّدُ الْمَكَاتِبَ وَالْمَكَاتِبُ الْمُشْتَرِي بِمَا أَخَذَ مِنْهُ) که ورده‌که داوای به‌شه‌کان له‌کزیله‌که ده‌کاو کزیله‌که‌ش نه‌و ماله‌ی داویه‌تیه‌کپیاره‌که‌ی‌ی وه‌رده‌گریته‌وه (وَلَا يَصِحُّ بَيْعُ رَقَبَتِهِ فِي الْجَدِيدِ) دروست نیه‌کزیله‌ی نووسراو پیّدراو-بین په‌زامه‌ندی خوی- بفرۆشری، به‌لام به‌ره‌زامه‌ندی خوی دروسته بفرۆشری (فَلَوْ بَاعَ فَأَدَّى إِلَى الْمُشْتَرِي) جا نه‌گه‌ر که ورده‌که نووسراوپیّدراوه‌که‌ی -بین په‌زامه‌ندی- فرۆشت، نووسراوپیّدراوه‌که‌ش پاره‌ی نووسراودانه‌که‌ی دایه‌کپیاره‌که، نه‌و (فَفِي عَقْبِهِ الْقَوْلَانِ) له‌باره‌ی نازادبوونه‌که‌ی دوو فه‌رموده‌که‌ی پرابردوو هه‌نه: به‌به‌یتره‌که‌یان: نازاد نابن (وَهَيْبَتُهُ كَتَبَتْهُ) به‌خشینی نووسراوپیّدراوه‌که وه‌کو فرۆشتنه‌که‌یه‌تی، واته: بین په‌زامه‌ندی کزیله‌که به‌تال ده‌بین.

(وَلَيْسَ لَهُ بَيْعٌ مَا فِي يَدِ مَكَاتِبِهِ) بۆ که ورده‌که دروست نیه نه‌و ماله بفرۆشن که له‌ده‌ست نووسراوپیّدراوه‌که‌ی دایه، هم (وَإِعْتَاقُ عَبْدِهِ وَتَرْوِيجُ أُمَّتِهِ) بۆی دروست نیه‌کزیله‌که‌ی وی نازاد بکاو (جاریه) که‌ی وی ماره‌ بکا (وَلَوْ قَالَ لَهُ رَجُلٌ) نه‌گه‌ر پیاویک گوتی: (أَعْتَقْتُ مَكَاتِبَكَ عَلَيَّ كَذَا فَفَعَلَ) نووسراو پیّدراوه‌که‌ت له‌سه‌ر نه‌وه‌نده ماله نازاد بکه. نه‌ویش نازادی کرد، نه‌و (عَتَقَ وَلَزِمَهُ مَا التَّزَمَ) نووسراو پیّدراوه‌که نازاد ده‌بین و پاره‌ واجب‌کراوه‌که‌ش له‌سه‌ر پیاوه‌که واجب ده‌بین بیداته‌که ورده‌که.

﴿ فَصَلِّ: لَهُ بَأْسِي چِه‌سپان و دروستی نووسراودانه‌که ﴾

(الْكِتَابَةُ لِأَزْمَةٍ مِنْ جِهَةِ السَّيِّدِ) مامله‌تی نووسراودانه‌که له‌لایه‌ن که ورده‌که وه‌چه‌سپاوه، واته: (لَيْسَ لَهُ فَسْخُهَا) بۆ که ورده‌که دروست نیه هه‌لیبوه‌شینیتته‌وه (إِلَّا أَنْ يَعْجَزَ عَنِ الْأَدَاءِ)

وَجَائِزَةٌ لِّلْمُكَاتِبِ، فَلَهُ تَرْكُ الْأَدَاءِ وَإِنْ كَانَ مَعَهُ وَقَاءٌ، فَإِذَا عَجَزَ نَفْسَهُ فَلِلصَّيِّدِ الصَّبْرُ
وَالْفَسْخُ بِنَفْسِهِ، وَإِنْ شَاءَ بِالْحَاكِمِ، وَلِلْمُكَاتِبِ الْفَسْخُ فِي الْأَصْحَ، وَلَوْ اسْتَمَهَلَ
الْمُكَاتِبُ عِنْدَ حُلُولِ النُّجْمِ اسْتُحِبَّ إِمْهَالُهُ، فَإِنْ أَمَهَلَ ثُمَّ أَرَادَ الْفَسْخَ فَلَهُ، وَإِنْ كَانَ
مَعَهُ عُرُوضٌ أَمَهَلَهُ لِيَبِيحَهَا، فَإِنْ عَرَضَ كَسَادٌ فَلَهُ أَنْ لَا يَزِيدَ فِي الْمُهَلَّةِ عَلَى ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ،
وَإِنْ كَانَ مَالُهُ غَائِبًا أَمَهَلَهُ إِلَى إِحْضَارِهِ إِنْ كَانَ دُونَ مَرَحَلَتَيْنِ، وَإِلَّا فَلَا، وَلَوْ حَلَّ
النُّجْمُ وَهُوَ غَائِبٌ

تهنها نه گهر نووسراوپیئدراوه که بی توانا بیی له پاره هیئانه که له کاتی دیارکراودا،
نه و کاته بؤ گه وره که ی دروسته مامله ته که هه لپوه شینیتته وه (وَجَائِزَةٌ لِّلْمُكَاتِبِ) بؤ
نووسراوپیئدراوه که ش مامله ته که دروستو نه چه سپاوه، واته: (فَلَهُ تَرْكُ الْأَدَاءِ وَإِنْ كَانَ مَعَهُ
أَدَاءٌ) بؤی دروسته ماله که نه داته گه وره که، هر چند به شی نووسراودانه که ش مالی هه بی.
که و ابو: (فَإِذَا عَجَزَ نَفْسَهُ) هر کاتیک نووسراوپیئدراوه که خوی بی توانا کربو گوتی: توانای
ماله یئانه که م نیه. یان له کاتی دیارکراودا گوتی: ماله که ناده م و تواناشی هه بوو، نه و کاته
(فَلِلصَّيِّدِ الصَّبْرُ وَالْفَسْخُ بِنَفْسِهِ) بؤ گه وره که ی دروسته: ماوه یه کی تر چاوه پروان بکا، هه م
بؤی دروسته: به خوی مامله ته که هه لپوه شینیتته وه (وَإِنْ شَاءَ بِالْحَاكِمِ) نه گهر چه زیشی کرد
به دابوره هه لیده وه شینیتته وه، هه م (وَالْمُكَاتِبِ الْفَسْخُ فِي الْأَصْحَ) بؤ نووسراوپیئدراوه که ش
دروسته: مامله ته که هه لپوه شینیتته وه، هر چند به شی نووسراودانه که ش مالی کؤ
کربیتته وه، جا هر کاتیک مامله تی نووسراوپیئدراوه که هه لوه شیندراوه، نووسراوپیئدراوه که
به کزلیه بی بؤ گه وره که ی ده مینیتته وه و ماله که شی گشتی بؤ گه وره که یه تی.

(وَلَوْ اسْتَمَهَلَ الْمُكَاتِبُ عِنْدَ حُلُولِ النُّجْمِ) نه گهر نووسراوپیئدراوه که له کن هاتنی کاتی به شه
مالدانه که دا داوای مؤله تی کرد، نه وه (اسْتُحِبَّ إِمْهَالُهُ) سوننه ته گه وره که ی مؤله تی بداتی،
به لام (فَإِنْ أَمَهَلَ ثُمَّ أَرَادَ الْفَسْخَ) نه گهر مؤله تی دایی، نینجا گه وره که ی ویستی مامله ته که
هه لپوه شینیتته وه، نه وه (فَلَهُ) بؤی دروسته، به لام (وَإِنْ كَانَ مَعَهُ عُرُوضٌ) نه گهر
نووسراوپیئدراوه که که لوپه لی هه بوو، نه و کاته (أَمَهَلَهُ لِيَبِيحَهَا) واجبه گه وره که مؤله تی بداتی
تا کو که لوپه له که ی بفرؤشی (فَإِنْ عَرَضَ كَسَادٌ) جا نه گهر که لوپه له که ی به سه ردا ماوه و
نه فرؤشرا، نه و کاته (فَلَهُ أَنْ لَا يَزِيدَ فِي الْمُهَلَّةِ عَلَى ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ) بؤی دروسته له سنی رؤذان
زیاتر مؤله تی نه داتی (وَإِنْ كَانَ مَالُهُ غَائِبًا) نه گهر مالی نووسراوپیئدراوه که له شوینتیکی تر
بوو، نه و کاته (أَمَهَلَهُ إِلَى إِحْضَارِهِ) واجبه گه وره که مؤله تی بداتی تا ناماده ی ده کا (إِنْ
كَانَ دُونَ مَرَحَلَتَيْنِ) نه گهر شوینته که له دوو قوناغ نزیکتر بی (وَإِلَّا) به لام نه گهر شوینته که
دوو قوناغ، یان زیاتر بوو، نه و کاته (فَلَا) واجب نیه مؤله تی بداتی (وَلَوْ حَلَّ النُّجْمُ وَهُوَ
غَائِبٌ) نه گهر کاتی ماله یئانیک هاتو نووسراوپیئدراوه که ش له شوینتیکی نادیار بوو، نه و

فَللسَّيِّدِ الْفَسْحُ، فَلَوْ كَانَ لَهُ مَالٌ حَاضِرٌ فَلَيْسَ لِلْقَاضِيِ الْأَدَاءُ مِنْهُ، وَلَا تَنْفَسِحُ بِجُنُونِ
 الْمَكَاتِبِ، وَيُؤَدَّى الْقَاضِيُ إِنْ وَجَدَ لَهُ مَالًا، وَلَا بِجُنُونِ السَّيِّدِ وَيَدْفَعُ إِلَى وِلِيِّهِ، وَلَا يَغْتَقِ
 بِالذَّفْعِ إِلَيْهِ، وَلَوْ قَتَلَ سَيِّدُهُ فَلَوَارِثَهُ قِصَاصٌ، فَإِنْ عَفَا عَلَى ذِيَّةٍ أَوْ قَتَلَ خَطَأً أَخَذَهَا مِمَّا مَعَهُ،
 فَإِنْ لَمْ يَكُنْ فَلَهُ تَعْجِيزُهُ فِي الْأَصْحَحِ، أَوْ قَطَعَ طَرَفَهُ فَاقْتِصَاصُهُ وَالذِّيَّةُ كَمَا سَبَقَ، وَلَوْ قَتَلَ
 أَجْنَبِيًّا أَوْ قَطَعَهُ لَفُعِيَ عَلَى مَالٍ أَوْ كَانَ خَطَأً أَخَذَ مِمَّا مَعَهُ وَمِمَّا سَيَّكَسِبُهُ

کاته (فَللسَّيِّدِ الْفَسْحُ) بڑ گورہ کے ہی دروستہ ہے لیبوءہ شینیتہ وہ، کہ واپو: (فَلَوْ كَانَ لَهُ مَالٌ
 حَاضِرٌ) نہ گہر نووسراوپیڈراوہ کہ مالی حازری ہے بوو (فَلَيْسَ لِلْقَاضِيِ الْأَدَاءُ مِنْهُ) بڑ قازی
 دروست نیہ پارہی نووسراودانہ کہ لو مالہ بدا.

(وَلَا تَنْفَسِحُ بِجُنُونِ الْمَكَاتِبِ) ماملہ تہ کہ بہ شیتیبوونی نووسراوپیڈراوہ کہ ہلناوہ شیتتہ وہ،
 کہ واپو: (وَيُؤَدَّى الْقَاضِيُ إِنْ وَجَدَ لَهُ مَالًا) لو حالہ تہ دا- نہ گہر نووسراوپیڈراوہ کہ مالی
 ہے بی- قازی پارہی نووسراودانہ کے ہی بڑ دہ دا تاکو نازاد بین، نہ گہر بہ رزہ وندی ہی تی دا
 بین (وَلَا بِجُنُونِ السَّيِّدِ) ہر وہا بہ شیتیبوونی گورہ کہ شی ماملہ تہ کہ ہلناوہ شیتتہ وہ،
 کہ واپو: (وَيَدْفَعُ إِلَى وِلِيِّهِ) نووسراوپیڈراوہ کہ مالہ کہ دہ داتہ سہ بہ رشتکاری گورہ کہ ہی،
 چونکہ (وَلَا يَغْتَقِ بِالذَّفْعِ إِلَيْهِ) نہ گہر مالہ کہ بداتہ شیتیبوہ کہ، نازاد نابی، ہر وہا بہ
 مردنی گورہ کہ شی ہلناوہ شیتتہ وہ، کہ واپو: نووسراوپیڈراوہ کہ مالہ کہ دہ داتہ
 میراتگرہ کانی گورہ کہ ہی و نازاد دہ بی.

(وَلَوْ قَتَلَ سَيِّدُهُ) نہ گہر نووسراوپیڈراوہ کہ بہ قہ سدی گورہ کہ ہی خوی کوشت، نہ وہ
 (فَلَوَارِثِهِ قِصَاصٌ) بڑ میراتگری گورہ کہ ہی دروستہ لہ تولہ بی کوئی (فَإِنْ عَفَا عَلَى بِيئِهِ أَوْ قَتَلَ
 خَطَأً) جا نہ گہر لہ سہر خوین و ہر گرتن عہ فوی کرد، یان کوشتنہ کہ بہ ہلہ بوو، نہ و کاتہ
 (أَخَذَهَا مِمَّا مَعَهُ) میراتگرہ کہ خوینہ کہ لو مالہ و ہر دہ گری کہ لہ دہ ست
 نووسراوپیڈراوہ کہ دایہ (فَإِنْ لَمْ يَكُنْ) جا نہ گہر نووسراوپیڈراوہ کہ ہیج مالی نہ بو، یان بہ شی
 خوینہ کہ ہی نہ دہ کرد، نہ و کاتہ (فَلَهُ تَعْجِيزُهُ فِي الْأَصْحَحِ) بڑ میراتگرہ کہ دروستہ بین توانای بکاو
 ماملہ تہ کہ ہلناوہ شینیتہ وہ، تاکو ہر بہ کویلہ ہی بڑ خوی بمیتتہ وہ (أَوْ قَطَعَ طَرَفَهُ) یان
 نہ گہر نووسراوپیڈراوہ کہ نہ دنامیکی گورہ کہ ہی لکر دہ وہ، نہ وہش (فَاقْتِصَاصُهُ وَالذِّيَّةُ كَمَا
 سَبَقَ) تولہ لیکر دہ وہ و خوین لیوہر گرتن ہر وہ کہ شیوہ ہی رابردوہ.

(وَلَوْ قَتَلَ أَجْنَبِيًّا أَوْ قَطَعَهُ) نہ گہر نووسراوپیڈراوہ کہ بہ قہ سدی بیگانہ یہ کی کوشت، یان
 نہ دنامیکی لکر دہ وہ (فَعُعِيَ عَلَى مَالٍ) جا لہ سہر و ہر گرتنی خوین عہ فو کرا (أَوْ كَانَ
 خَطَأً) یان تاوانہ کہ بہ ہلہ بوو، نہ و کاتہ (أَخَذَ مِمَّا مَعَهُ وَمِمَّا سَيَّكَسِبُهُ) خاوہن مافہ کہ
 مافی خوی و ہر دہ گری لو مالہ ہی لہ دہ ستی کویلہ کہ دایہ لو کہ ساہہ تہ ہی لہ مہ ودا

الأقل من قيمته والأرض، فإن لم يكن معه شيء وسأل المستحق تعجيزه عجزه القاضي
 وبيع بقدر الأرض، فإن بقي منه شيء بقيت فيه الكتابة، وللسيد فداؤه وإيقاؤه مكاتباً،
 ولو اعتقه بعد الجنابة أو أبرأه عتق ولزمه الفداء، ولو قتل المكاتب بطلت ومات رقيقاً،
 ولسيده قصاص على قاتله المكافئ، وإلا فالقيمة، ويستقل بكل تصرف لا تبرع فيه ولا
 خطر، وإلا فلا، ويصح بإذن سيده في الأظهر، ولو اشترى من يعق على سيده صح،

دهیکا (الأقل من قيمته والأرض) کامه یان که متره له نرخی خوی و له توله ی تاوانه که
 نهویان وهرده گری (فإن لم يكن معه شيء) جا نه گره نووسراوپیئدراوه که هیج مالی نه بو
 (وسأل المستحق تعجيزه) خاوهن مافه که ش داوای کرد بی توانا بگری، نه و کاته (عجزه
 القاضي وبيع بقدر الأرض) قازی نووسراوپیئدراوه که بی توانا ده کاو به نه ندازه ی خویتی
 تاوانه که ی لده فروشری (فإن بقي منه شيء) جا نه گره هیج به شیک له
 نووسراوپیئدراوه که ماوه و نه فروشرا، نه و (بقيت فيه الكتابة) نووسراودانه که له و به شه دا
 ده مینیته وه و هرکاتیک له به رامبر نه و به شه مالی هیتا، به شه که ی نازاد ده بی، به لام
 نازاد بوونه که پیئدراواته لای به شه فروشراوه که .

(وللسيد فداؤه وإيقاؤه مكاتباً) بو گره که ی دروسته به خوی پاره ی تاوانی
 نووسراوپیئدراوه که ی بداو هر به نووسراوپیئدراوی بیه یلیته وه (ولو اعتقه بعد الجنابة)
 نه گره که ورده که له دوی تاوانه که کویله که ی نازاد کرد (أو أبرأه) یان له مالهیئانه که
 که رده نی نازاد کرد، نه وه (عتق ولزمه الفداء) نووسراوپیئدراوه که نازاد ده بی و پاره ی
 تاوانه که ش له سه ر گره که ی واجب ده بی، چونکه به و نازاد کردنه کویلیه تی فه تاندوه
 (ولو قتل المكاتب) نه گره نووسراوپیئدراوه که کوژرا، نه وه (بطلت ومات رقيقاً)
 نووسراوپیئدراوه که ی به تال بوتوه وه به کویله یی مردوه و (ولسيده قصاص على قاتله
 المكافئ) گره که شی مافی توله کردنه وی هیه له و بکوژه ی هاوچه شنی کوژراوه که یه
 (وإلا) به لام نه گره بکوژه که هاوچه شن نه بی، نه و کاته (فالقيمة) نرخی کوژراوه که له
 بکوژه که وهرده گری.

(ويستقل بكل تصرف لا تبرع فيه ولا خطر) نووسراوپیئدراوه که سه ریه خو ده بی بو گشت
 ده ستکاریه کی که به خشین و ترسی تی دا نه بی (وإلا فلا) به لام نه گره ده ستکاریه که به خشین و
 ترسی تی دابی، نه و کاته سه ر به خوی نابی، به لام (ويصح بإذن سيده في الأظهر) نه و
 ده ستکاریه که ده غه کراوش به نیزنی گره که ی دروست ده بی (ولو اشترى من يعق على
 سيده) نه گره نووسراوپیئدراوه که کویله کی وه های کپی که له سه ر حیسانی گره که ی
 نازاد ده بو: وه ک باوک و مندالی گره که ی بگری، نه وه (صح) کپنه که دروست ده بی، نیجا

فَإِنْ عَجَزَ وَصَارَ لِسَيِّدِهِ عَقَقَ، أَوْ عَلَيْهِ لَمْ يَصِحَّ بِلَا إِذْنٍ، وَبِإِذْنٍ فِيهِ الْقَوْلَانِ، فَإِنْ صَحَّ فَمُكَاتِبٌ عَلَيْهِ، وَلَا يَصِحُّ إِعْتَاقُهُ وَكِتَابَتُهُ بِإِذْنٍ عَلَى الْمَذْهَبِ. (فَصَلِّ) الْكِتَابَةُ الْفَاسِدَةُ لَشَرْطٍ أَوْ عَوْضٍ، أَوْ أَجَلٍ فَاسِدٍ كَالصَّحِيحَةِ فِي اسْتِقْلَالِهِ بِالْكَسْبِ وَفِي أَخْذِ أَرْشِ الْجَنَابَةِ عَلَيْهِ وَمَهْرٍ شُبْهَةٍ، وَفِي أَنَّهُ يَغْتَقُ بِالْأَدَاءِ وَيَتَّبَعُهُ كَسْبُهُ، وَكَاتِّعَلِيقٍ فِي أَنَّهُ لَا يَغْتَقُ بِإِبْرَاءٍ، وَتَبْطُلُ بِمَوْتِ سَيِّدِهِ، وَتَصِحُّ الْوَصِيَّةُ بِرَقَبَتِهِ، وَلَا يُصْرَفُ إِلَيْهِ مِنْ سَهْمِ الْمُكَاتِبِينَ، وَتُخَالَفُهُمَا فِي أَنَّ لِلْسَيِّدِ فَسْخَاحَهَا، وَأَنَّهُ

(فَإِنْ عَجَزَ وَصَارَ لِسَيِّدِهِ) نه گهر نووسراوپيئدراوه که بين توانا بو و کويله کپراوه که ش بئوه ملکی گه وره که ی، نه و کاته (عَقَقَ) کويله کپراوه که به بابو کوپايه تی له سر حيسابی گه وره که نازاد ده بی (أَوْ عَلَيْهِ) به لام نه گهر نووسراوپيئدراوه که کويله یه کی وه های کپی که له سر حيسابی خوی نازاد ده بو، نه و کاته (لَمْ يَصِحَّ بِلَا إِذْنٍ) به بين نيزنی گه وره که ی کپينه که ی دروست نابئ، به لام (وَبِإِذْنٍ فِيهِ الْقَوْلَانِ) به نيزنی گه وره که ی دوو فرموده که ی پاپردوی تی دایه: (فَإِنْ صَحَّ) جا نه گهر به فرموده ی به هيتر بلين: کپينه که ی دروست ده بی، نه و کاته (فَمُكَاتِبٌ عَلَيْهِ) کويله کپراوه که له سر حيسابی نووسراوپيئدراوه که ده بيته نووسراوپيئدراو، اته: به نازادبونی وی نازاد ده بی، که واپو: دروست نيه بيفرؤشي، هم (وَلَا يَصِحُّ إِعْتَاقُهُ وَكِتَابَتُهُ بِإِذْنٍ عَلَى الْمَذْهَبِ) دروست نيه به نيزنی گه وره که نازادی بکا، يان نووسراوی بداتی، چونکه تا نيستا به خوی نازاد نيه و هر کويله یه.

﴿ فَصَلِّ: لَهُ بَاسِي جِياوِازِي نووسراودانی به تال و دروست ﴾

(الْكِتَابَةُ الْفَاسِدَةُ لَشَرْطٍ أَوْ عَوْضٍ أَوْ أَجَلٍ فَاسِدٍ) مامله تی نووسراودان که دانه مزراو بی: به هوی مهرچيکی، يان مالیکی، يان ماوه دانانیکی دانه مزراو (كَالصَّحِيحَةِ فِي اسْتِقْلَالِهِ بِالْكَسْبِ) وه کو مامله تی دروستبوه له سر به خویی نووسراوپيئدراوه که: له که سابه تدا، هم (وَفِي أَخْذِ أَرْشِ الْجَنَابَةِ عَلَيْهِ وَمَهْرٍ شُبْهَةٍ) له وه گرنتی توله ی تاوانگر دنه سر ی و له وه گرنتی ماره یی جيماعی به هه لو هم (وَفِي أَنَّهُ يَغْتَقُ بِالْأَدَاءِ وَيَتَّبَعُهُ كَسْبُهُ) له وه ش که به مالدانه که نازاد ده بی و له دوی نازادبونيشی که سابه ته که ی پابه ندی خوی ده بی. به لام (وَكَاتِّعَلِيقٍ) نووسراوپيئدانی دانه مزراو وه کو هه لواسينه (فِي أَنَّهُ لَا يَغْتَقُ بِإِبْرَاءٍ وَتَبْطُلُ بِمَوْتِ سَيِّدِهِ) له وه دا: که به گه رده ن نازادکردن نازاد نابئ و به مردنی گه وره که شی مامله ته که به تال ده بيته وه، هم (وَتَصِحُّ الْوَصِيَّةُ بِرَقَبَتِهِ) دروسته نووسراوپيئدراوی دانه مزراو بکريته وه سيته، هم (وَلَا يُصْرَفُ إِلَيْهِ مِنْ سَهْمِ الْمُكَاتِبِينَ) له به شی نووسراوپيئدراوه کان زه کاتی نادریتی.

(وَتُخَالَفُهُمَا) نووسراوپيئدراوی دانه مزراو له که ل مامله تی دروست وه لواسراو جياوازه: (فِي أَنَّ لِلْسَيِّدِ فَسْخَاحَهَا) له وه دا: بق گه وره که ی دروسته هه لیبوه شينيتته وه، هم (وَأَنَّهُ

لَا يَمْلِكُ مَا يَأْخُذُهُ، بَلْ يَرْجِعُ الْمَكَاتِبُ بِهِ إِنْ كَانَ مُتَّقِوْمًا، وَهُوَ عَلَيْهِ بِقِيَمَتِهِ يَوْمَ الْعِتْقِ، فَإِنْ تَجَانَسَا فَأَقْوَالُ التَّقَاصُ، وَيَرْجِعُ صَاحِبُ الْفَضْلِ بِهِ، قُلْتُ: أَصَحُّ أَقْوَالِ التَّقَاصِ سَقُوطُ أَحَدِ الدَّيْنَيْنِ بِالْآخِرِ بِلَا رِضَا، وَالثَّانِي بِرِضَاهُمَا، وَالثَّلَاثُ بِرِضَا أَحَدِهِمَا، وَالرَّابِعُ لَا يَسْقُطُ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ. فَإِنْ فَسَخَهَا السَّيِّدُ فَلْيُشْهِدْ، فَلَوْ أَدَّى الْمَالَ فَقَالَ السَّيِّدُ: كُنْتُ فَسَخْتُ فَأَنْكَرَهُ صَدَقَ الْعَبْدُ بِمِمينه، وَالْأَصَحُّ بَطْلَانُ الْفَاسِدَةِ بِجُنُونِ السَّيِّدِ وَإِعْمَانِهِ وَالْحَجْرُ عَلَيْهِ، لَا بِجُنُونِ الْعَبْدِ، وَلَوْ ادَّعَى كِتَابَةَ فَأَنْكَرَهُ سَيِّدُهُ أَوْ وَارِثُهُ صَدَقَا،

لَا يَمْلِكُ مَا يَأْخُذُهُ) نه و شتهى گه وره کهش له نووسراوپیئدراوه که وهری ده گری نابیته ملکى وى (بَلْ يَرْجِعُ الْمَكَاتِبُ بِهِ إِنْ كَانَ مُتَّقِوْمًا) به لکو نووسراوپیئدراوه که -له نوای نازادبوون- شته که له گه وره کهى وهرده گریته وه نه گهر نرخى هه بی و (وَهُوَ عَلَيْهِ بِقِيَمَتِهِ يَوْمَ الْعِتْقِ) گه وره کهش نرخى نووسراوپیئدراوه که له نووسراوپیئدراوه که وهرده گری له پوزى نازادبوونى دا.

(فَإِنْ تَجَانَسَا) جا نه گهر شته کهى هه ردوکیان هاویره گه زى یه کترى بوون، نه وه (فَأَقْوَالُ التَّقَاصِ) فه رموده کانى دهااتووى توله لی ککرده وهى تی دانه و (وَيَرْجِعُ صَاحِبُ الْفَضْلِ بِهِ) نه وهى مافه کهشى زیاتره زیاتره که له وه کهى تر وهرده گریته وه.

(قُلْتُ: أَصَحُّ أَقْوَالِ التَّقَاصِ) نیامى (النواوى) فه رموویه تی: پاسترینى فه رموده کانى توله لی ککرده وه نه مه یه: (سَقُوطُ أَحَدِ الدَّيْنَيْنِ بِالْآخِرِ بِلَا رِضَا) قهرزى هه رایه که به قهرزى لایه کهى تر لاده که وى به بی پزای بوون (وَالثَّانِي بِرِضَاهُمَا) به فه رموده ی دوهمیش: به رازى بوونى هه ردوکیان لاده که وى (وَالثَّلَاثُ بِرِضَا أَحَدِهِمَا) به فه رموده ی ستییه میش به رازى بوونى یه کیکیان لاده که وى (وَالرَّابِعُ لَا يَسْقُطُ) به فه رموده ی چواره میش: به پزای بوونیش لانا که وى (وَاللَّهُ أَعْلَمُ).

(فَإِنْ فَسَخَهَا السَّيِّدُ فَلْيُشْهِدْ) جا نه گهر گه وره که مامله ته دانه مزراو کهى هه لوه شاننده وه، با شاهید بگری، که و ابو: (فَلَوْ أَدَّى الْمَالَ فَقَالَ السَّيِّدُ: كُنْتُ فَسَخْتُ) نه گهر نووسراوپیئدراوه که ماله کهى دایى، شینجا گه وره کهى گوتى: من مامله ته کهم هه لوه شانندبووه (فَأَنْكَرَهُ) نووسراوپیئدراوه کهش گوتى: پاست نیه. نه وه (صَدَقَ الْعَبْدُ بِمِمينه) به سویندخواردن باوهر به کویله که ده گری (وَالْأَصَحُّ بَطْلَانُ الْفَاسِدَةِ بِجُنُونِ السَّيِّدِ وَإِعْمَانِهِ وَالْحَجْرُ عَلَيْهِ) نووسراوپیئدراوى دانه مزراو به تال ده بیته وه: به شیتبوونى گه وره که و به بی هوشبوونى و به قه دهغه له سهردانانى (لَا بِجُنُونِ الْعَبْدِ) به لام به شیتبوونى کویله که به تال نابیته وه و هه کاتیک چاک بووه ده توانى ماله که بداو نازاد بیى.

(وَلَوْ ادَّعَى كِتَابَةَ) نه گهر کویله یه که گوتى: نووسراوم دراوه تی (فَأَنْكَرَهُ سَيِّدُهُ أَوْ وَارِثُهُ) جا گه وره کهى، یان میراتگری گه وره کهى گوتى: پاست نیه. نه وه (صَدَقًا) به سویندخواردن

وَيَخْلِفُ الْوَارِثُ عَلَى نَفْيِ الْعَلِمِ، وَلَوْ اخْتَلَفَا فِي قَدْرِ النُّجُومِ أَوْ صِفَتِهَا تَحَالُفًا، ثُمَّ إِنْ لَمْ يَكُنْ قَبْضٌ مَّا يَدْعِيهِ لَمْ تَنْفَسِخْ الْكِتَابَةُ فِي الْأَصَحِّ، بَلْ إِنْ لَمْ يَتَّفَقَا فَسَخَّ الْقَاضِي، وَإِنْ كَانَ قَبْضُهُ وَقَالَ الْمَكْتَابُ: بَعْضُ الْمُقْبُوضِ وَدِيْعَةٌ عَتَقَ وَرَجَعَ هُوَ بِمَا أَدَّى، وَالسَّيِّدُ بِقِيَمَتِهِ، وَقَدْ يَتَّقَا صَانِ، وَلَوْ قَالَ: كَاتِبُكَ وَأَنَا مَجْنُونٌ أَوْ مَحْجُورٌ عَلَيَّ فَأَلْكَرَ الْعَبْدُ صُدَّقَ السَّيِّدُ إِنْ عُرِفَ سَبْقُ مَا ادَّعَاهُ، وَإِلَّا فَالْعَبْدُ، وَلَوْ قَالَ السَّيِّدُ: وَصَعْتُ عَنْكَ النَّجْمَ الْأَوَّلَ أَوْ قَالَ الْبَعْضُ، فَقَالَ بَلِ الْآخِرَ أَوْ الْكُلَّ صُدَّقَ السَّيِّدُ، وَلَوْ مَاتَ عَنْ ابْنَيْنِ وَعَبَدَ فَقَالَ:

باوه پ به گوره که و به میراتگره که ی ده کړئ و (وَيَخْلِفُ الْوَارِثُ عَلَى نَفْيِ الْعَلِمِ) میراتگره که ش له سر نه زانین سویند ده خوا، گوره که ش به پراوه یی سویند ده خوا.

(وَلَوْ اخْتَلَفَا فِي قَدْرِ النُّجُومِ أَوْ صِفَتِهَا) نه گره گوره که و کویله که بووه کیشه یان: له نه دازه ی به شه مال هینانه کاند، یان له چوڼیه ته که یاندا، نه وه (تَحَالُفًا) هه ربوویان سویند بؤ به کتری ده خون (ثُمَّ إِنْ لَمْ يَكُنْ قَبْضٌ مَّا يَدْعِيهِ) ینجا له دوا ی سویند خواردن نه گره گوره که نه و مال ی داوا ی ده کا و هری نه گرتبو، نه وه (لَمْ تَنْفَسِخْ الْكِتَابَةُ فِي الْأَصَحِّ) مامله ته که هه لئاوه شیتته وه (بَلْ إِنْ لَمْ يَتَّفَقَا فَسَخَّ الْقَاضِي) به لکو نه گره پړک نه که و تن قازی هه لیده وه شیتیتته وه، به لام (وَإِنْ كَانَ قَبْضُهُ) نه گره گوره که مال ه کی وه رگرتبو (وَقَالَ الْمَكْتَابُ: بَعْضُ الْمُقْبُوضِ وَدِيْعَةٌ) نووسراو پیدراوه که ش گوتی: هه ندیک له و مال ی وه رگرتوه نه مانه ت بوو له لای من. نه وه (عَتَقَ) نازاد ده بی و (وَرَجَعَ هُوَ بِمَا أَدَّى) نازاد بووه که ش مال ه که له گوره که ی و ه رده گرتته وه و (وَالسَّيِّدُ بِقِيَمَتِهِ) گوره که ش نرخ ی خودی کویله که له کویله که و ه رده گړئ (وَقَدْ يَتَّقَا صَانِ) هه ندئ جاریش وه که مه سه له که ی پرابوو- ده بیته توله لیکر د نه وه.

(وَلَوْ قَالَ: كَاتِبُكَ وَأَنَا مَجْنُونٌ أَوْ مَحْجُورٌ عَلَيَّ) نه گره گوره که گوتی: له و حاله ته ی نووسراوم دایئ من شیت بوم، یان قه ده غم له سر دانرابو. (فَأَلْكَرَ الْعَبْدُ) کویله که ش گوتی راست نیه. نه وه (صُدَّقَ السَّيِّدُ إِنْ عُرِفَ سَبْقُ مَا ادَّعَاهُ) به سویند خواردن باوه پ به گوره که ی ده کړئ نه گره پښتر شیتتی و قه ده غی هه بو ی (وَإِلَّا فَالْعَبْدُ) به لام نه گره نه بیو ی: نه وه به سویند خواردن باوه پ به کویله که ده کړئ.

(وَلَوْ قَالَ السَّيِّدُ: وَصَعْتُ عَنْكَ النَّجْمَ الْأَوَّلَ) نه گره گوره که ی گوتی: به شی به که می مال هینانه که م بؤ لادابوی (أَوْ قَالَ الْبَعْضُ) یان گوتی هه ندیک بؤ لادابوی (فَقَالَ بَلِ الْآخِرَ أَوْ الْكُلَّ) کویله که ش گوتی: به لکو به شی کزاییت لادابو. یان گوتی هه مووت لادابو. نه وه (صُدَّقَ السَّيِّدُ) به سویند خواردن باوه پ به گوره که ی ده کړئ.

(وَلَوْ مَاتَ عَنْ ابْنَيْنِ وَعَبَدَ) نه گره گوره که مرد دوو کوپو کویله به کی له پاش به جیمان (فَقَالَ

كَاتَبَنِي أَبُو كَمَا، فَإِنْ أَنْكَرَا صِدْقًا، وَإِنْ صَدَّقَاهُ فَمُكَاتَبَ، فَإِنْ أَعْتَقَ أَحَدُهُمَا نَصِيْبَهُ فَلَا صِحْحَ لَا يَعْتَقُ، بَلْ يُوقَفُ، فَإِنْ أَدَّى نَصِيْبَ الْآخَرِ عَتَقَ كُلَّهُ وَوَلَاؤُهُ لِلْأَبِ، وَإِنْ عَجَزَ قَوْمٌ عَلَى الْمُعْتَقِ إِنْ كَانَ مُوسِرًا، وَإِلَّا فَنَصِيْبُهُ حُرٌّ، وَالْبَاقِي مِنْهُ قَسْرٌ لِلْآخَرِ، قُلْتُ: بَلِ الْأَظْهَرُ الْعِتْقُ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ. وَإِنْ صَدَّقَهُ أَحَدُهُمَا فَنَصِيْبُهُ مُكَاتَبٌ، وَنَصِيْبُ الْمُكَدَّبِ قِنْ، فَإِنْ أَعْتَقَهُ الْمُصَدِّقُ فَالْمَذْهَبُ أَنَّهُ يُقَوِّمُ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مُوسِرًا.

(كِتَابُ أُمَّهَاتِ الْأَوْلَادِ)

إِذَا أَحْبَلَ أُمَّتَهُ فَوَلَدَتْ حَيًّا أَوْ مَيِّتًا أَوْ مَا تَجِبُ فِيهِ غُرَّةٌ عَتَقَتْ بِمَوْتِ السَّيِّدِ،

كَاتَبَنِي أَبُو كَمَا) جا كويله كه گوتی: باوكتان نووسراوی دابومین. نهوه (فَإِنْ أَنْكَرَا صِدْقًا) نه گهر كوپه كان دانیان نه هیئا، نهوه به سویندخواردن باوه پریان پی ده کریئو (وَإِنْ صَدَّقَاهُ فَمُكَاتَبَ) نه گهر هر دیو کیش باوه پریان پی کرد، نهوه کویلله كه نووسراو پیئدراوه، نینجا له و مهسه له یه دا (فَإِنْ أَعْتَقَ أَحَدُهُمَا نَصِيْبَهُ) نه گهر له نوای ناشکر باوونی نووسراو دانه كه كوپنك به شه كه ی خوی نازاد کرد، نهوه (فَالْأَصْحَحُ لَا يَعْتَقُ بَلْ يُوقَفُ) به شه كه ی نازاد نابین، به لكو پاده گریئ: (فَإِنْ أَدَّى نَصِيْبَ الْآخَرِ) نه گهر كویلله كه به شه مالی كوپه كه یتری دا، نهو كاته (عَتَقَ كُلَّهُ وَوَلَاؤُهُ لِلْأَبِ) هم مووی نازاد ده بین و خزمایه تی نازاد بوونیشی بی باو كه كه یه، به لام (وَإِنْ عَجَزَ) نه گهر كویلله كه بین توانابو، نهو كاته (قَوْمٌ عَلَى الْمُعْتَقِ إِنْ كَانَ مُوسِرًا) له سر كوپه نازاد كره كه ده قرسیندرئ نه گهر هه بووی بی، واته: به پیئداریشتن هم مووی نازاد ده بین (وَإِلَّا فَنَصِيْبُهُ حُرٌّ وَالْبَاقِي مِنْهُ قِنْ لِلْآخَرِ) به لام نه گهر نه بووی بی، نهوه به شه كه ی وی نازاد ده بین و به شه كه ی تریش كویلله یه بی كوپه كه ی تر.

(قُلْتُ بَلِ الْأَظْهَرُ الْعِتْقُ وَاللَّهُ أَعْلَمُ) نیمامی (النواوی) فرموویه تی: به لكو به فرمووده ی به هیئتر: به شی نازاد كره كه ده موده ست نازاد ده بین و نهو راگرتنه ی پرابردوی ناوی (و) هر له و مهسه له یه دا (إِنْ صَدَّقَهُ أَحَدُهُمَا) نه گهر ته نها كوپنك باه وری پی کرد، نهوه (فَنَصِيْبُهُ مُكَاتَبٌ وَنَصِيْبُ الْمُكَدَّبِ قِنْ) به شی باوه پره كه ده بیته نووسراو پیئدراو و به شی به دروخره كه ش به كویلله یی ده مینئ (فَإِنْ أَعْتَقَهُ الْمُصَدِّقُ) جا نه گهر باوه پره كه كویلله كه ی نازاد کرد، نهوه (فَالْمَذْهَبُ أَنَّهُ يُقَوِّمُ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مُوسِرًا) به شی كوپه كه ی تریشی له سر ده قرسیندرئ نه گهر هه بووی بی، واته: به پیئداریشتن هم مووی نازاد ده بین.

﴿ كِتَابُ أُمَّهَاتِ الْأَوْلَادِ: پَه رتوکی دایكه كافی منداله كان ﴾

(إِذَا أَحْبَلَ أُمَّتَهُ) هر كاتنك پیاوینك جیعامی له كه ل (جاریه) كه ی خوی كردو ناوسی كرد (فَوَلَدَتْ حَيًّا أَوْ مَيِّتًا أَوْ مَا تَجِبُ فِيهِ غُرَّةٌ) نینجا (جاریه) كه ش له و جیعامه مندالینکی زیندوو، یان مردوی بوو، یان پارچه گزشتینکی وینه كراوی لیبو، نهوه (عَتَقَتْ بِمَوْتِ السَّيِّدِ) هر به مردنی گوره كه ی (جاریه) كه نازاد ده بین، چونكه بوته (أُمُّ الْوَالِدِ)، واته:

أَوْ أَمَةٌ غَيْرِهِ بِنِكَاحٍ فَالْوَالِدُ رَقِيقٌ، وَلَا تَصِيرُ أُمٌّ وَلَدًا إِذَا مَلَكَهَا، أَوْ بِشُبُهَةِ فَالْوَالِدُ حُرٌّ، وَلَا تَصِيرُ أُمٌّ وَلَدًا إِذَا مَلَكَهَا فِي الْأَظْهَرِ، وَلَهُ وَطْءُ أُمِّ الْوَالِدِ، وَاسْتِخْدَامُهَا وَإِجَارَتُهَا وَأَرْشُ جِنَايَةِ عَلَيْهَا، وَكَذَا تَرْوِجُهَا بِغَيْرِ إِذْنِهَا فِي الْأَصَحِّ، وَيَحْرُمُ بَيْعُهَا وَرَهْنُهَا وَهَبْتُهَا، وَلَوْ وُلِدَتْ مِنْ زَوْجٍ أَوْ زَنَا فَالْوَالِدُ لِلسَّيِّدِ يَغْتَقُ بِمَوْتِهِ كَهَيِّ، وَأَوْلَادُهَا قَبْلَ الْاِسْتِيلَادِ مِنْ زَنَا أَوْ زَوْجٍ لَا يَغْتَقُونَ بِمَوْتِ السَّيِّدِ، وَلَهُ بَيْعُهُمْ،

دايكه مندال، به بهلگه‌ی ﴿هَمَا تَرَكَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عِنْدَ مَوْتِهِ دِرْهَمًا وَلَا دِينَارًا وَلَا عَبْدًا وَلَا أَمَةً﴾ رواه البخاری، که پیغمبر ﷺ وفاتی کرد هیچ سیرمه‌میکو دیناریک و هیچ کزلیه‌یه‌کو (جاریه‌کی) له پاش خوی به جین نه‌هیشت. واته: نه‌و حدیسه به‌لگه‌یه: که (ماریه‌القبطیه)‌ی دایکی (ابراهیم) به وه‌فاتکردنی پیغمبر ﷺ نازاد بووه، بؤیسی ده‌فهرموی: هیچ (جاریه‌کی) به جین نه‌هیشتوه.

(أَوْ أَمَةٌ غَيْرِهِ بِنِكَاحٍ) یان نه‌گه‌ر جیماعی له‌گه‌ن (جاریه)‌ی که‌سیکی‌تر کردو ناوسی کرد به ماره‌کردنیکی دروستبوو، نه‌وه (فَالْوَالِدُ رَقِيقٌ) مندالی نه‌م جیماعه کزلیه‌یه‌و ده‌بیته‌ملکی گه‌وره‌ی (جاریه)‌که، واته: نابیته‌ کزلیه‌ی ناوسکه‌ره‌که (وَلَا تَصِيرُ أُمٌّ وَلَدًا إِذَا مَلَكَهَا) نه‌م (جاریه)‌یه‌ش نابیته (أم الولد) نه‌گه‌ر له مه‌ودوا بووه ملکی ناوسکه‌ره‌که.

(أَوْ بِشُبُهَةٍ) یان نه‌گه‌ر به‌ه‌له جیماعی کردو (جاریه)‌ی که‌سیکی‌تری ناوس کرد، نه‌و کاته (فَالْوَالِدُ حُرٌّ) مندالی نه‌م جیماعه هه‌له‌یه نازاده‌و ده‌بیته‌ مندالی جیماعه‌که‌ره‌که، به‌لام (وَلَا تَصِيرُ أُمٌّ وَلَدًا إِذَا مَلَكَهَا فِي الْأَظْهَرِ) نه‌م (جاریه)‌یه‌ش نابیته (أم الولد) نه‌گه‌ر له مه‌ودوا بووه ملکی ناوسکه‌ره‌که.

(وَلَهُ وَطْءُ أُمِّ الْوَالِدِ وَاسْتِخْدَامُهَا) بؤ گه‌وره‌که دروسته جیماع له‌گه‌ن (أم الولد) بکاو خزمه‌تی خویشی پی‌بکا، هم (وَإِجَارَتُهَا وَأَرْشُ جِنَايَةِ عَلَيْهَا) بؤی دروسته: به‌ کرئی بداو هم توله‌ی نه‌و ده‌ستدرژی‌یه‌ی ده‌کریتته‌ سهر (أم الولد) ه‌که نه‌ویش بؤ گه‌وره‌که‌یه (وَكَذَا تَرْوِجُهَا بِغَيْرِ إِذْنِهَا فِي الْأَصَحِّ) هه‌روه‌ها بؤ گه‌وره‌که دروسته: به‌ بین‌نیزن له که‌سیکی‌تری ماره‌ بکا، به‌لام (وَيَحْرُمُ بَيْعُهَا وَرَهْنُهَا وَهَبْتُهَا) حه‌رامه‌و دروست نابین: (أم الولد) بفروشی‌و په‌هنی بکاو بیبه‌خشی.

(وَلَوْ وُلِدَتْ مِنْ زَوْجٍ أَوْ زَنَا) نه‌گه‌ر له‌ نوای بوونه (أم الولد) مندالیکی بوو: له می‌ردیک، یان له‌ زینا، نه‌وه (فَالْوَالِدُ لِلسَّيِّدِ) منداله‌که‌ملکی گه‌وره‌که‌یه، به‌لام حه‌رامه‌و دروست نابین: بیفروشی‌و بیبه‌خشی، چونکه (يَغْتَقُ بِمَوْتِهِ كَهَيِّ) منداله‌که‌ش وه‌کو دایکی به‌ مردنی گه‌وره‌که‌ی نازاد ده‌بین، به‌لام (وَأَوْلَادُهَا قَبْلَ الْاِسْتِيلَادِ مِنْ زَنَا أَوْ زَوْجٍ) منداله‌کانی پیش بوونه (أم الولد): له‌ زینا، یان له‌ می‌ردیک، نه‌وان (لَا يَغْتَقُونَ بِمَوْتِ السَّيِّدِ) به‌ مردنی گه‌وره‌که‌ی نازاد نابین، که‌وابو: (وَلَهُ بَيْعُهُمْ) بؤ گه‌وره‌که‌ی دروسته منداله‌کانی پیش

وَعَتَقُ الْمُسْتَوْلِدَةَ مِنْ رَأْسِ الْمَالِ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ.

بوونه (أم الولد) بفرۆشۆو ببه خشی، به لام هر مندالێکی (أم الولد) هکه که له گه وره که ی خۆی بی، نه وان گشتی نازان (وَعَتَقُ الْمُسْتَوْلِدَةَ مِنْ رَأْسِ الْمَالِ) نازادبوونی (أم الولد) و منداله کانیشی - له دواى مردنی گه وره که ی - له سه رمایه ی ماله که ی ده بی پشیش قه رزدانه وه وه سیتته کانی (والله أعلم)... کو تایی.

منیش - بهنده ی گونا هبار (عبدالله عبدالعزيز هه رته لی) - شوکری خوا ده که م و ده لیم: يَارَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ كَمَا يَنْبَغِي لِجَلَالِ وَجْهِكَ وَلِعَظِيمِ سُلْطَانِكَ لَا أُخْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ أَلْتَّ كَمَا أَتَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ، حَمْدًا يُؤَالِي نِعْمَتَكَ وَيُكَافِي مُزِيدَكَ، حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ مِلَّةُ السَّمَوَاتِ وَمِلَّةُ الْأَرْضِ وَمِلَّةٌ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدَ، اَللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلَيَّ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ كَمَا صَلَّيْتَ وَبَارَكْتَ عَلَيَّ إِبْرَاهِيمَ وَآلِ إِبْرَاهِيمَ فِي الْعَالَمِينَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، اَللَّهُمَّ اسْأَلُكَ بِجَلَالِكَ وَجُودِكَ وَكَرَمِكَ أَنْ تَقْبَلَ مِنِّي هَذَا الشَّرْحَ وَأَنْ تَنْفَعَ بِهِ الْمُسْلِمِينَ وَأَجْعَلَهُ خَالصًا لَوْجْهِكَ وَأَنْ تَمُنَّ عَلَيَّ بِجَهْلِيهَا ذَخِيرَةً لِي فِي الْقِيَامَةِ وَأَغْفِرْ لِي وَلَا تُعَاقِبْنِي بِقَبِيحِ مَا جَنَيْتُ وَأَرْحَمْنِي وَأَذْخِلْنِي وَالَّذِي وَأَجْبَانِي الْجَنَّةَ مَعَ الَّذِينَ دَعَاوَهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اَللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ، وَأَخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنْ اَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

شوکر بۆ تو نه ی خۆی گه وره که یارمه تیت دام بۆ ته واوکردنی ﴿پوو ناکی (رب العالمین)﴾ پوو نکرده وه ی (منهاج الطالبین) ی نیما می (النواوی) - رحه الله سال - له شهوی دوو شه مه (5) پینجی (هه فری سالی 1424) ی کۆچی، له شاری هه ولێر له کوردستان، ئیتر له خۆی گه وره ده پارێمه وه له خۆم و دایکم و باوکم و خۆشه و یستانم خۆش بی و له ژێر ئالای پیغه مبه رﷺ هه شرمان بکاو ده فته ری کرده وه کانم بداته وه نه وه ده سه ته پسته م که نه م کتیبه م پینووسی وه، هه م نه م دانرا وه شم لێ قبول بکاو بی کاته گرانه ری لاته رازوی چاکه کانم، آمین، وصلی الله وسلم علی سیدنا محمد وآله وصحبه أجمعین، والحمد لله رب العالمین، ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم.

هه ولێر - کوردستان.

(5) ی هه فر - 1424 ی کۆچی.

(18) ی خا که لی وه - 2702 ی کوردی.

(7) ی نیسان - 2002 ی زایینی.

شاره‌زا کردن:

نه‌ی خوینته‌ری به‌ریژ، هر کاتیک دانهر ده‌لی:

- * رواه الشيخان، مه‌به‌ستی نیمامی (البخاري و مسلم)ن.
- * رواه اصحاب السنن، مه‌به‌ستی نیمامی (أبوداود و النسائي و الترمذي)ن.
- * هر وه كه له سه‌رچاوه‌كاندا فه‌رموویانه، یان پوون كراوه‌ته‌وه، مه‌به‌ستی نه‌م چوار كتیبه‌نه:

- ۱- (المجموع: شرح المذهب) دانراوی (الإمام النووي).
  - ۲- (تحفة المحتاج: شرح المنهاج) دانراوی (الإمام ابن حجرالهيتمي).
  - ۳- (نهاية المحتاج: شرح المنهاج) دانراوی (الإمام محمدالرملي).
  - ۴- (مغنی المحتاج: شرح المنهاج) دانراوی (الإمام محمد الخطيب الشربيني).
- جا نه‌گه‌ریه‌كیك له‌و چوارانه له‌گه‌لدانه‌بین، نه‌و كاته ده‌لی:
- هر وه كه له زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌كاندا...

نه‌ی قوتابی‌ی خوشه‌ویست و ریژدار، تكایه:

- ۱- پی‌شه‌کیه‌که‌له به‌رگی یه‌که‌مدا به‌ بیرل‌کردنه‌وه‌یه‌کی ورد بخوینته‌وه.
- ۲- بو تیگه‌یشتنی نه‌م كتیبه‌ پشت مه‌به‌سته به‌ نه‌نها زانستی‌خۆت، به‌لكو له‌ لای مامۆستای‌نایینی بیخوینته، چونكه چه‌ند پیناسه‌و زاراوه‌یه‌کی شه‌ری مه‌نه، له‌ لای مامۆستای‌ نایینی باشت‌ری تی‌ده‌گه‌ی.

* دانراوه‌كانی‌تری دانهر:

- ۱- مؤنراوه‌ی ﴿ نیمان و نیسلام ﴾
- ۲- پوون‌کردنه‌وه‌ی ﴿ الأربعین النوویة ﴾
- ۳- عه‌قیده‌ی نیسلامی ﴿
- ۴- پوون‌کردنه‌وه‌ی ﴿ العقیده‌الطحاویة ﴾
- ۵- چه‌ند گوئیك له ﴿ گوئزاری نیسلام ﴾
- ۶- پوون‌کردنه‌وه‌ی ﴿ متن فتح القریب ﴾
- ۷- پوون‌کردنه‌وه‌ی ﴿ قطر العارض فی علم الفرائض ﴾
- ۸- جۆنیته‌ی ﴿ حه‌ج و عومره ﴾

ناوهرۆکی بهرگی پینجهمی ﴿رووناکی رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

لاپهه	بابهت	لاپهه	بابهت
۱۵۳	سزای مالی له ئیسلامدا نیه.....	۳	پهپرتوکی بریندارکردن و کوشتن
۱۵۴	ههپهرشکهری زۆره دار.....	۱۰	نۆزله کردن بۆ کوشتن.....
۱۵۶	کوشتنی ستمکار و بینه خلاقه کا.....	۱۳	دوو تاوان له دوو که سهوه.....
۱۵۹	برینی قونپۆر ئه ندنامه کان.....	۱۵	مه رهجه کانی کوشتنی له تۆله.....
۱۶۱	زامینی یه پزیشک.....	۲۱	هاویه شی له کوشتندا.....
۱۶۲	سوخته تکرینی ئاخره وت و پیاو.....	۲۶	مه رهجه کانی تۆله کردنه وه ی برینه کان.....
۱۶۳	زیانه کانی ئاژهن و ئۆتۆمبیل.....	۳۰	چۆنیه تی تۆله کردنه وه.....
۱۶۷	پهپرتوکی (جهاد).....	۳۶	کێشه ی تاوانکاره که و خاوه ن ماف.....
۱۷۰	چه ند جۆریکی (فرض الکفایه) کان.....	۳۷	ئو که سه ی مافی تۆله کردنه وه ی هه یه.....
۱۷۰	قهرمان به چاکه و قه ده غه کردنی خراپه.....	۴۳	عه فوکردن له کوشتنی له تۆله.....
۱۷۲	سه لامکردن و وه لاندنه وه ی.....	۴۸	پهپرتوکی خوینی وهرگرتن.....
۱۷۴	ئو که سه نای غه زایان له سه ره نیه.....	۵۲	خوینی برین و ئه ندنامه کان.....
	ئو حاله تی غه زا به (فرض العین) واجب.....	۵۸	لابرینی سویدی ئه ندنامه کان.....
۱۷۶	ده بین.....	۶۴	(حکومه) نرخی تاوانه کان.....
۱۷۸	چۆنیه تی غه زاکردن.....	۷۲	خۆ لیکدانی ئاده میرانو ئۆتۆمبیل.....
۱۸۲	به کارهێنای چه کی کومه لکوژ.....	۷۶	(الماعله) خزمه کانی بکوژه که.....
۱۸۵	هه لاتن له چه نگ.....	۸۱	خوینی له باربرینی کۆریه ی ناوژگ.....
۱۸۷	میریش گیانفیدی.....	۸۴	که هه ناره تی کوشتن.....
۱۹۰	جاسوس و (ریاط).....	۸۶	هواکردن و سویند خواردنی کوشتن.....
۱۹۱	فیل و مالی کافر مه کان.....	۹۳	ئا شکر اکردنی کوشتن.....
۱۹۹	دانیاکردنی کافره کان.....	۹۵	پیاغی بوومکان و (خوارج).....
۲۰۱	کۆچکردن له (دارالاسلام) بۆ (دارالکفر).....	۱۰۱	پینشه وای موسولمان.....
۲۰۴	(الجهزیه) سه رانه.....	۱۰۵	پهپرتوکی کافریوون.....
۲۱۸	(الهلغه) چه نگ و ستانلن.....	۱۱۱	مال و مندالی پاشکه زبیره کان.....
۲۲۴	پهپرتوکی ئیچیره و سه ربرین.....	۱۱۴	پهپرتوکی زینا.....
۲۲۹	چۆنیه تی سه ربرین.....	۱۱۴	سزای تاوانه کان تاوانه که لاده یا.....
۲۳۳	که رسته ی سه ربرین و بلوکردن.....	۱۱۶	زینا له که ل مه حره مه کانی خۆی.....
۲۳۸	به ملککردنی ئیچیره و هیلانه ی گیانه بهر.....	۱۲۵	سزای بوختانی زینا.....
۲۴۱	پهپرتوکی قوریانی.....	۱۲۷	پهپرتوکی نۆزکردن.....
۲۴۴	عه یبه کانی قوریانی.....	۱۴۱	سزای رینگه.....
۲۴۵	کاتی سه ربرینی قوریانی.....		به تۆبه کردن سزای تاوانه کان له نوێیادا.....
۲۴۶	نه زکرینی قوریانی.....	۱۴۶	لانا که وین.....
۲۴۷	عه ییدلاریوونی قوریانی نه زکرار.....	۱۴۶	کۆبوونه وه ی نۆز سزا له سه ره تاوانکارێک.....
۲۴۸	نیه تی قوریانی.....	۱۴۸	سزای شهرا به خوارده وه.....
۲۴۹	خواردنی گوشتی قوریانی و گواسته نه وه ی.....	۱۵۰	ده رمانکردن به شه راب.....
۲۵۱	قوریانی بۆ که سیکه تری زینوو، یان مره و.....	۱۵۲	پاسی ته مبین کردن.....

ناوه‌پۆکی بەرگی پینجەمی ﴿پووناکی (رَبِّ الْعَالَمِينَ)﴾

لاپەرە	بابەت	لاپەرە	بابەت
٣٤٨	مەرجه‌کانی شامید.....	٢٥٢	(الْحَقِيقَةُ)؛ هۆزەبانهی مندان.
٣٤٩	گوناوه‌کانی گەرەو بچوک.....	٢٥٤	ناو لێنانی مندان.....
٣٥٠	تاوڵە، شکرنج، گۆرانی و موسیقا.....	٢٥٦	هۆزەبانهی نازە لە کان.....
٣٥٢	دەف، تەپل، شایی.....	٢٥٦	پەرپۆکی خوارەمە نیه‌کان.....
٣٥٣	شامیدی نایاب و تۆمەت پیکراو.....	٢٦١	خوارینی مردارو حەرەمە‌کانی تر.....
٣٥٨	شامیدی کافر و فاسق قیول نیه.....	٢٦٤	تیکە لێوونی حە لانی حەرەم.....
٣٥٩	تۆبە‌کێرن و مەرجه‌کانی تۆبە.....	٢٦٥	گۆزی سوارانەو چمک هەوێشتن.....
٣٦١	ژمارە پێویست بۆ شامیدی.....	٢٧١	پەرپۆکی سوێند خوارن.....
٣٦٤	سوێندی گەن شامیدیك.....	٢٧٧	کە فەقارەتی سوێند.....
٣٦٦	شامیدی لە سەر دیتن و گۆتییوون.....	٢٩٤	پەرپۆکی ئەزەزکێرن.....
٣٦٩	شامیدی واجبه.....	٢٩٧	ئەزەزکێنی مان بۆ کەسیك.....
٣٧١	زمان‌شامیدی لە سەر شامیدیکی تر.....	٢٩٧	پەشیمانبوونەوه و هەلۆسین لە ئەزەز.....
٣٧٤	پەشیمانبوونەوه لە شامیدی.....	٣٠٢	ئەزەزکێنی حەج و عومرە.....
٣٨٠	پەرپۆکی داواکارێمان و شامیدی‌مان.....		ئەزەزکێنی خێزێك لە شوێنیکی دیارکراودا، مەم
٣٨١	مەسە‌لی (الظن): کەبێشتن بە مافی خۆی.....	٣٠٤	گواستەوهی بۆ شوێنیکی تر.....
٣٨٣	پێناسەی دواکارو دواگیری.....	٣٠٧	گۆرینی ئەزەزکراوه‌کان.....
٣٨٦	وه‌لامدانەوهی دواکاره‌که.....	٣٠٨	پەرپۆکی دادگێرن لە ئێوان خە‌لکدا.....
٣٩٠	چۆنیەتی سوێندخوارن.....	٣١١	دانانی قازی واجبه لە سەر کاربه‌دهست.....
٣٩٣	سوێندی گەڕاندراپهوه.....	٣١١	مەرجه‌کانی (قازی).....
٣٩٦	ئێزاییەتی شامیدەکان و لەکارکەوتنیان.....	٣١٤	(التحكيم): دانانی دانوێت.....
٣٩٧	پێناسەی (ذوالید) (الخارج).....	٣١٥	لەکارخستنی قازی.....
٣٩٨	هۆیه‌کان بەهێزیوونی شامیدەکان.....	٣١٩	په‌وه‌وشته‌کانی دانگێرن.....
٤٠٢	جیاوازی کێشه‌چیه‌کان.....	٣٢١	بەرتیل بۆ قازی و کاربه‌دهسته‌کان.....
٤٠٦	(القائف) دروشمانس.....	٣٢٣	هەلۆه‌شاندنەوهی بپاری قازی.....
٤٠٧	پەرپۆکی گۆیلە نازادگێرن.....	٣٢٤	بە بپاری قازی حەرەم نایێته حە‌لان.....
٤٠٩	کۆیلە (المبعض): بەشکراو.....		پشت بەستن بە دەست‌نووسی کەسیکی تر بۆ
٤١٢	نازادبوونی بە هەری ئەژاد.....	٣٢٥	شامیدی و سوێندخوارن.....
٤١٨	(الولاء) خزمایەتی گۆیلە نازادگێرن.....	٣٢٦	په‌که‌سانی له‌ ئێوان کێشه‌چیه‌کاندا.....
٤٢٠	(التدبير): نازادکێنی نوای مرین.....		بپاریدان لە سەر نادپاریك، یان مندان، یان
٤٢٤	(الكتابة) مامە‌له‌تی نووسراوانه‌کۆیلە.....	٣٣٠	شیت، یان مردووی بپه‌راگێر.....
٤٢٨	(أم الولد) دایکە مندان.....	٣٣٨	ئەزەزکی مێنان و برینی دواکاره‌که.....
٤٤٠	شارە‌زاگێرن.....	٣٤٠	(القسمه) بپه‌شکردنی مالیکی هەوێش.....
		٣٤٧	پەرپۆکی شامیدی‌مان.....

ناوه روکی هەر پینچ بەرگەکانی ﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

بەرگی یەكەم:

پێشەکی ی پونکەرەوه * پیناسە ی نیمامی (الشافعی) * پیناسە ی نیمامی (النواوی) * بێرمارەکانی شەریعتی نێسلام * چەند زاراوەیەکە شەریعت * سەرچاوەکانی شەریعتی نێسلام: قرآن، حدیث، إجماع، قیاس * چۆنیەتی (فتاوی) (تقلید) کردن * پێشەکی ی (منهاج) ی نیمامی (النواوی) * کتاب الطهارة: پەرتووکی پاککردنەوە، جۆرەکانی ئاو، قوللەتین، دوو لای لە پاک و پێسدا، چاویوشی لە چەند پێسیەک، هەم لە باسی پێسی و لە مەرجەکانی نوێژدا دووبارە دەبێتەوە * قاپ و کەلوپەلی چێشت * باسی هۆبەکانی بێ دەستتوێژی، ئەر شتانە ی بە بێ دەستتوێژی جەرمان * پاشکۆ: دەربارە ی قوڕنانی پێژۆ: هەم لە باسی سوپەتی دوا ی فاتیحە دووبارە دەبێتەوە * باسی چوونە ئاودەستخانە، تارەکردن * باسی دەستتوێژگرتن، سیواک و سوننەتەکانی دەستتوێژ * پاشکۆ: چەند رەووشتیکی پیغەمبەران (علیهم الصلاە السلام): نینۆک، بەر، سەمیل، پێش، سەر، برۆ، رەنگ کردنی موو و دەست * مەسعی خوف * باسی فوسل کردن و جەنابەت * باسی پێسی و لا برفنی پێسی، دەباغ کردن، گۆکردنەرە * باسی تە یە مەوم * باسی حەیز و نفاس * (کتاب الصلاة): پەرتووکی نوێژ، باسی پەروردەکردنی مندال * بانگاو ئیقامەت * روو لە قیبلەکردن لە نوێژدا، نوێژی سوار و لاغ و نوتمبیل * (صفة الصلاة) چۆنیەتی نوێژ کردن، سەلاوات و زیکرو دوعا دوا ی نوێژەکان * (شروط الصلاة) مەرجەکانی نوێژ، لیبوردنی شەرع لە چەند جۆرە پێسیەک: بەکارهێنانی ئەندامەکانی ئاوەمیزاد، قوڕو چلکاو، خال دروستکردن، کێم و خوینی برین و قونیزو پفکە * ئەو شتانە ی نوێژ بە تال دەگەن، لە گۆرستان و چەند شوێنیک نوێژکردن ناپەسندە * پاشکۆ: دەربارە ی مژگەتەکان * سوچەندی سەهوو * سوچەندی تلاوة (بو شکر) * باسی نوێژە سوننەتەکان: * باسی نوێژی بە جەمامەت * شارەزاکردن.

بەرگی دووهم:

صلاة المسافر: نوێژی رێبار، (جمع): کۆکردنەوە ی دوو نوێژ لە سەفەر، هەم بە هۆی باران و نەخۆشی، چەند رەووشتیکی سەفەر * باسی نوێژی جومعه، * صلاة الخوف: نوێژی ترس * جل و بەرگا و میزەر بایەغ و نوین * نوێژی جەژنەکان، پێرزیایی و تۆقەکردن، هەم لە باسی ژن هینان دووبارە دەبێتەوە * نوێژی رۆژگیران و مانگگیران * زەمین لەرزین و دنیا تاریکبوون * نوێژی باران * باسی نوێژنەگەر * باسی جەنازە: مردوو، خوار دەمەنی ی تازیە، سەردانی نەخۆش، کتاب الزکاة: پەرتووکی زکات، زکاتی سەرھیاتری پەلزان، بەشکردنی زەکات، هەم لە بەرگی چوارەمدا درێژتر پوون دەکرێتەوە * پەرتووکی رۆژووکان: باسی (اعتکاف) * پەرتووکی حەج و عومەر: پیناسە ی (کعبە) تۆلە ی درەخت و گیای (مکة) و (مدینة) (الإحصار) بێ ئیگرتن لە تەواوکردنی حەج و عومەر، (الفوات) لە دەستچوونی وەستانی (عرفات)، شارەزاکردن.

بەرگی سێ یەم:

(کتاب البیع): پەرتووکی کڕین و فرۆشتن، فرۆشتنی بە تەلەفۆن، کڕین و فرۆشتن بە زۆر لیکردن، پارە ی فرۆشراوەکە، کڕین و فرۆشتن لەگۆترە، فرۆشتنی ئازەل بە کێشان، باسی پێبا، پێبای پارەو زێپو زێو، پێبای دوو قۆلی، ماملەتەکانی قەدەغەکراو، فرۆشتنی بە مەرج، ماملە لە سەر ماملە، مەزادکردن، (احتکار) و نرخ دانان * پەشیمانبوونەوە لە کڕین و فرۆشتن، کێشە ی عەبیداری فرۆشراوەکە، چاوپووشی لە مروۆفی پەشیمان، بێراری فرۆشراو پێش وەرگرتنی، فرۆشتنی (صنک) - شیک، گۆرینەهوی قەرزیک بەشتیکی تر، کێشە ی تەسلیمکردنی پارەو فرۆشراوەکە، فرۆشتنەهوی شتومەک: بە نرخێ خۆی، بە زورەر، بە قازانج * فرۆشتنی درەخت و بنچینەکانی تر،

فروختنی میوه و کشتوکال و قهرسیل و پمیز* کیشه‌ی کپارو فروشیار* باسی سه‌لهم* باسی
 قمرز* پیبای قمرز، پیناسه‌ی (حُرُورَة) و (حَاجَة)* باسی ره‌ن: بارمه دانان* پیوهندی قمرز به
 میراتمه* قه‌دهغه دانان له سمر قمرزدار، فروختنی مانی قمرزدار* (حجر): قه‌دهغه دانان له سمر چه‌ند
 که‌سیک* بلوغبونی من‌دال* (ولی) سرپه‌رشتکاری من‌دال و شی‌ت، مان چاککردنوهی شی‌ت و
 یه‌تیم* باسی سولج: پیکه‌اتن: مافه‌کانی هاوبه‌ش له نیوان خه‌لکدا، دیواری نیوان دوو خانوو،
 کیشه‌ی دیواری نیوان خانوومکان، باسی هه‌واله‌کردن، باسی زامینی، گهردن نازادکردن،
 که‌فیلایه‌تی* باسی شریک‌یاه‌تی: هاوبه‌شیمتی خیزانه‌کان* باسی وکیلیاه‌تی* اقرار: دانپیدا‌هینان:
 دانپیتان به نه‌زادی که‌سیک و به ناوی خو‌کردنی من‌دالی خه‌لکی، هم له باسی (لقیط) من‌دالی فریدراو
 دووباره ده‌میتمه* باسی (عاریه): خواستن* (غصب): زه‌وتکردن، توله‌ی زه‌وتکراو و فه‌وتاه‌کانی‌تر،
 تیکدانی شته ناشه‌ریه‌کان، هم له باسی (هیزشکری‌زوردان) دووباره ده‌میتمه* توبه‌کردن له حره‌ام،
 هم له باسی (شاهیدیه‌کان) دا دووباره ده‌میتمه* باسی شوفه* (القراض) مامله‌تی
 قازانجی هاوبه‌ش* باسی (المساقلة) باغه‌وانی، سه‌پانی دانپه‌یله: به بنه‌توو، به نیوه‌توو، مامله‌تی
 نیوه‌باغی* (اجارة): به‌کردن و به‌کریگرتن، مامله‌تی شوانکاری، مامله‌تی سهرقوفلانه، (احیاء الموات)
 زیندو و کردنوهی زمینی مردوو، پاوان کردنی له‌هرگه‌ی گشتی، فروختنی له‌هرگه-پوشانه،
 سو‌ده‌کانی هاوبه‌ش له نیوان خه‌لکدا، کانگه‌کانی هاوبه‌ش له نیوان خه‌لکدا* باسی (وقف) بی
 که‌لکبونی وه‌فکره‌ومکان و مزگوت و گوزستان* باسی (هلیة) به‌خشین و دیاری، کیشه‌ی ژن و میزد
 له‌باری خشلی زیر، هم له باسی (النفقات) بزئومکان دووباره ده‌میتمه، به‌خشینه‌کانی دایک و یواک،
 به‌رتیل، هم له باسی (القضاء) دادکردن دووباره ده‌میتمه* (لقطة) هه‌لگرتنوهی شتی و نبوو، نازل
 و شتی‌تری دوزایه‌وه* باسی (لقیط): من‌دالی فریدراو، نیسلا مپوون و کافرپوونی من‌دال تو‌مارکردنی
 من‌دالی خه‌لک بۆ خوی* (جهالة): به مرچ دانانی کریه‌ک له به‌رامبه‌ر کاریک، شارمه‌زاکردن.

په‌رگی چواره‌م:

په‌رتوکی میراته‌کان* په‌رتوکی وه‌سینه‌کان: مامله‌ت و خیزکردن له نه‌خوشی‌مردندا، وه‌سینه‌ت به
 حه‌ج و خواپه‌رسته‌یه‌کانی‌تر* په‌رتوکی سه‌پاره‌نی نه‌مانه‌ت* (فیه) ده‌سه‌کتووی کافرمان*
 (الفنیمة) تالانی کافرمان* په‌رتوکی به‌شکردنی زه‌کانه‌کات، به‌شکردن و گواستنوهی زه‌کات،
 خه‌ساندن و ناوسکردنی نازل، خیزکردن* (کتاب النکاح) په‌رتوکی ژن ساره‌کردن: ته‌ماشا‌کردنی
 سافه‌رت و تۆقه‌کردن، (متعه) ژن هینانی کاتی، ژن به ژنه، شیربایی و ژن به‌میراتگرتن، من‌دالی
 جیماعی به هه‌له‌ی من‌دالی بیژی، ماره به‌جاش، کافرپوونی ژن و میزدی موسولمان، موسولمانبوونی
 ژن و میزدی کافر، دادکردن له نیوان کافرماندا، هه‌له‌مشاندنوهی ماره‌پین، ماره‌یی ژن، ماره‌یی
 جیماعی به هه‌له‌ی به‌زورداری،* زیافه‌تی بوک گواستنوه* وینه دانان و وینه‌گرتن حره‌امه، چه‌ند
 په‌وشتیکی خواردن* (القسم) نۆبه‌تی میزد له نیوان ژنه‌کانی‌دا، (نشون) نا‌کوکی نیوان ژن و میزد،
 (خلع) ته‌لاقدان بی‌پاره، پیناسه‌ی (رجیه) و (بانن)* په‌رتوکی له‌لاقدان، گالته‌کردن به ته‌لاقدان،
 ته‌لاقی تو‌په‌و زورلیکراو، ته‌لاقی سه‌رخوش، بزگاریوون له ته‌لاقی سه‌به‌سن، ته‌لاقی سه‌به‌سن،
 (رجه) گه‌رانده‌وی له‌لاقراو* (ایلاء) سویندی جیماع نه‌کردن* (ظهار): تۆ وه‌ پشتی دایکمی*
 (اللسان) له‌عه‌نه‌کردنی ژن و میزد* لادانی من‌دال له نه‌زادی خوی* په‌رتوکی (عده): (عه‌ی) به
 من‌دالبوون، تیکه‌لبونی ته‌لاقمه‌ر له‌گه‌ل ته‌لاقدراوه‌کی، (عه‌ی میزد مردن، ژنی میزد و نبوو،
 تازیه‌داری ژنی میزد مردوو، نیسته‌جی‌کردنی ژنی (عه‌ی گه‌ر، (استبراء) دلنمایی له‌نافه‌رتی
 کۆیله* په‌رتوکی شیرخواردن* (النفقات): بزئومکان: به‌خیزکردنی ژن، کیشه‌ی ژن و میزد له‌باری

خشلی زینر، (ناشزه) بونی ژنکه، به خپوکردنی ژنی ته لاندراو، (فسخ) به هوی نه توانینی به خپوکردنی ژن، به خپوکردنی خزمهکان، شیدانی مندال، هاوبهشی له به خپوکردندا، ﴿الهضائل﴾: پاراستن و پرموردهی مندال، به خپوکردنی کویله ناژل، شارمزاگردن.

په ډگي پينجه م :

په ډتوگي بريدارگردن و كوشتن: زړلنكردن يو كوشتن، دوو تاوان له دوو كسهوه، مرجهكاني كوشتني له توله، هاوبهشي له كوشتندا، توله كړندهوي بريدنهكان، كيشه ي تاوانكارهكي خاوهن ماف، نمر كسهي مافي توله كړندهوي هميه، عهفوكردن له كوشتني له توله، په ډتوگي خوږين وهرگرتن، خوږيني بريدن و نهدامهكان، (حكومه) نرخی تاوانهكان، خو ليدكاني شادميزادو نو تو ميبيل، هم له باسي (الصائل) هيرشكهری زوردار دووباره دهيتتوه، (العالمه) خزمهكاني بكوژمه، خوږيني له باربردني كوپه ي ناوژگ، كه مفارمې كوشتن، ناشكر اگردن و سويند خواردي كوشتن * (البفساة) - ياخي بووهكان و (خوارج) * پيشهواي موسولمان * (الردة) كافيرون، مال و مندالي كافيرونهكان * په ډتوگي زينا، سزاي تاوانهكان تاوانهكه لادها * سزاي بوختلني زينا * په ډتوگي لوزي كړن * سزاي ږيگر، به توبه كړدن سزاي تاوانهكان له دونيادا لاناكموي، كوپونهوهي زور سزا له سر تاوانكارنيك * سزاي شهرا بڼواورندهوه، دهرمانكردن به شهراپ * باسي ته مېن كړن، سزاي مالي له نيسلامدا نيه * هيرشكهری زوردار: كوشتني ستمكار و بن نه خلاكهكان، بريدني قونيرو نهدامهكان، زاميني پيزيشك * سوخته كړدنې لافروته و پياو * زانهكاني ناژل و نو تو ميبيل، هم به شيكي له (په ډتوگي كوشتن) دا ابرا * په ډتوگي (جهاد): چمند جوړيكي (فرض الكفاية) كان: فرمان به چاكر قهدهغه كړدنې خراپه، سه لاكمردن و ولادمانهوي، نمر حالته ي غمزا به (فرج العين) واجب دهين، بهكارهيناني چمكي كوزملكوژ، هه لادن له جننگ، هيرشي گيانفيدايي، جاسوس و (رباط)، ديل و مالي كافيروكان، دنليا كړدنې كافيروكان، كوچكردن له (دارالاسلام) بو (دارالكفر)، (الجزيه) سرانه، (الهدنه) جننگ و مستاندن * په ډتوگي نيچيرو سه ربرين، به ملك كړدنې نيچير وهيلانه ي گيانه لمر * په ډتوگي قورپساني * (العقيقة): هوزبهانه ي مندال، ناو ليدناني مندال، هوزبهانه ي ناژلهكان * په ډتوگي خواردهمه نيهكان، خواردي مردارو حېرامهكاني تر، تيكه لېووني حلال و حېرام، گروي سوارانو چهك هاويشتن * په ډتوگي سويند خواردين * په ډتوگي نه زوكړدن، نمرز كړدنې خيرنيك له شويننيكي دياركراوداو گواسته نهوي بو شويننيكي تر، گوږيني نمرزكراوهكان * په ډتوگي (القضاء) دادكړن له نيوان هلكنا: داناني قازي واجبه له سر كاربه دهست، (التحكيم): داناني دادوهرنيك، به رتيل بو قازي و كاربه دهستهكان، به بريا ي قازي حېرام ناييته حلال، پشت بهستن به دهستنووسي كسيكي تر بو شاهيدي و سويند خواردين، بريا ردان له سر ناديارنيك، يان مندال، يان شيت، يان مردوي بي ميراتگر، نمركي هينان و بردني داواكراوهكه، (القسمه) به شكردي ماليكي هاوبهش * په ډتوگي شاهيديهكان، مرجهكاني شاهيد، گوناوهكاني گورهو بچوك، تاوله، شگرنج، گوراني و موسيقا، دهف، ته پل، شايي * شاهيدي ناپياو و تومت پيكر او و كافرو فاسق قبول نيه، توبه كړدن و مرجهكاني توبه، ژماره ي پيوست بو شاهيدي، سويندي گهل شاهيديك، زمان شاهيدي له سر شاهيديكي تر * په ډتوگي داواكرايهكان و شاهيدهكان، مهسهلي (الظفر): گه يشتن به مافي خو ي. پيناسه ي داواكارو داوا ليكراو، چو نيه تي سويند خواردي دادگا، سويندي گه پاندرايهوه، دژايه تي شاهيدهكان و له كار كهرتنيان، پيناسه ي (ذواليد) و (الخارج)، هوزيهكان به ميزيووني شاهيدهكان * (القائف) دروشمناس * په ډتوگي كويله ناژادكړن * شارمزاگردن